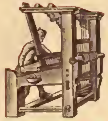
FIRPO

1718

BIBLIOTECA NAZIONALE
TORINO

chi l'a pi 'd fil farà pi 'd teila

Ex libris

LUIGI FIRPO

6. 9. 16.

IN PHYSIOGNOMICA ARISTOTELIS COMMENTARII

À CAMILLO BALDO

ORDINARIAM PHILOSOPHIAM
in Patrio Bononienſi Archigymnaſio
proſitente lucubrati.

Opus multiplici doctrina refertum; Phyſiologicis, Medicis.
viriſq; Politicis æquè vtile, ac iucundum.

HIERONYMI TAMBVRINI DILIGENTIA,
& ſumptibus nunc primum in lucem editum.

AD SERENISSIMVM PRINCIPEM
FERDINANDVM
GONZAGAM
Mantuæ, & Montisferrati Ducem.

BONONIAE Apud Sebaſtianum Bononium Superiorum permiſſu M D C X X I

SERENISSIMO FERDINANDO GONZAGAE MANTVAE, ET MONFERRATI DVCI.

ADDICTVM ſapientiæ Principem, rebuſque ſtrenuè gerendis natum, nil magis decere arbitror, Auguſtiſsime Princeps, quàm ea nouiſſe, quæ ad colendam, confirmandam, & augendam rerũ notitiam conducere poſſunt: & quando nihil aliud eſt ſapere, quam ſibi, ſuiſque prodeſſe poſſe, & quibus præſtanda, quibus deneganda fides apte diſtinguere; inſtrumenta, profectò, quibus id conſequi liceat, perfecti, egregièque cordati Principis propria erunt ornamenta. Hanc dignoſcendorum hominum rationem (quam Phyſiognomiam vocant) multi, tum ex Græcis, tum ex Latinis præclari, & celebres viri excoluerunt; nemo tamen eorum (vt audio) aliquam ſuarum aſſertionum cauſam (ceu Philoſophi ſolent) in medium attulit; Vnus, tantum Ariſtoteles, dogmata quædam, non omni ſanè ratione ſpoliata, prodidit, quæ ab apparenti in Brutorum corporibus ſimilitudine, & per ſigna quædam confirmare eſt aggreſſus; ea tamen trunca, mutila, & longè magis, quam oporteret, obſcura caligine obducta, ad nos peruenere: quæ cum admodum ieiunè à Sueſſano videret expoſita Excellentiſſimus, Camillus Baldus, qui iam per annos XLV. in patrio Bononienſi Archigymnaſio, Philoſophiam pertractans conſenuit, operæ pretiùm ſe facturum putauit, ſi huic obſcuritati luminis quidpiam addere niteretur: cumque ad hoc peragendum, multi auditores, & amici illum anxiè hortarentur, hos condidit Commentarios, qui cum, fortè, ad manus meas deueniſſent, Typis mandare decreui, neminique potius quam tibi, Dux Sereniſſime, dicandos exiſtimaui; Quod idcircò mihi faciendum duxi, quando eorum, qui nunc viuunt Principum, nullus eſt, qui in diui-

narum, humanarumq; rerum cognitione te præcurrat, vel forſitan æquet; in quarum ſingulis, qualis, ac quantus ſis, vel hoc vnum certiſſimum poteſt eſſe argumentum, quod tibi, tanquam propitio doctrinarum, atque politiorum litterarum Numini, omnes ferè huius ætatis ſcriptores ſua Monimenta ſacrent, tuumque iudicium (tanquam lapidem Lydium) ſuperexcellens, ac pœnè Diuinum, ſuſpiciant, & reuereantur. Hac igitur de cauſa, ſapientiſſimè Princeps, Phyſiognomica hæc Ariſtotelis placita tibi debebantur, teque petebant. Hæc ego Auguſtiſſimo Nomini tuo offero, ac dico, vt ſummam erga te, reuerentiam, obſequiumque meum, hac vna ſaltem, qua poſſum via, tibi patefaciam, atque declarem; quæ, ſi à te benigna fronte accipiantur, maximum laboris mei præmium tuliſſe arbitrabor. Vale liberalium artium præſidium, ac decus, Dux optime: longumque Vale, magnum Italiæ columen, atque incrementum. Bononiæ die ſeptima Ianuarij MDCXXI.

CELSITVDINI TVÆ

Cliens, & ſeruus Addictiſſimus

Hieronymus Tamburinus.

AD EVNDEM
SERENISSIMVM.

NON quia liligeris deducis Regibus ortum,
Et Buſone ſacro Regius Vmbo micat:
Nec quia ſub veſtris Prouincia faſcibus olim
Qua puras Matronæ Sequana miſcet aquas:

Nec tua quod Solimos tangat cognatio Reges,
Qui geſſere pia, tam ſacra bella manu:

Nec quia ſub veſtra nata eſt ditione Mathilda,
Forſitan, & claro ſanguine ſtemma trahit:

Nec quia, cùm Auſonium quateret Mars exterus Orbem,
Parthenope, & Latios cogeret ægra Duces:

FRANCISCVS ſocias duxit GONZAGA cohortes,
Scit Tarus, & poſitis clauſa Nouaria Aquilis;

Nec quia tot proceres longo videt ordinē cingi,
Iuraque ab Auguſta reddere iuſta manu.

Hæc Tamburinus præclara volumina BALDI,
Et doctum Sophicæ dedicat artis opus.

Sed quia quam longinquo Europa extenditur Orbe,
Circumfert nomen candida Fama tuum;

Quod rarus Princeps ætate Illuſtrior iſta,
Ingenio Muſas, qui meliore colat:

Quod tua ſint cunctis recluſa æraria doctis
Per te quod nullam ſentit Apollo famem;

Communis quod Mecoenas tu diceris eſſe,
Nullaque non merito pondere facta cadunt:

MANTVA ab Andino fuit olim clara Marone,
Nunc doctos omnes MANTVA ſola fouet.

OPus hoc Phyſiognomicũ Excellentiſs. Camilli Baldi typis poſſe mandari cenſeo. Fr. Daniel Mallonius pro Archiepiſcopali Curia Bononiæ.

COMMENTARIVM in Phiſiognomiã Ariſtotelis, Excellentiſſimi D. D. Camilli Baldi Bononienſis diligenter perlegi, & quia nihil animaduerti catholicæ fidei diſſonum cõmuniuè Sanctorum Patrum doctrinæ contrarium, aut pijs fidelium moribus detrahens, ſiuè regulis indicis de impreſſione librorum prohibitorum; imò dignum vt à viris doctis, & præcipuè Philoſophis legatur, ipſum laudo, approbo, & vt imprimatur, & typis mandetur, facultatem concedo.

Fr. Io. Vincentius Regatia de Tabia Sacræ Theologiæ Magiſter, & Vicarius Generalis Sancti Officij Bononiæ.

SVBTILISSIMA, ac doctiſſima ſcripta, Excellentiſſimi Doctoris Camilli Baldi in libros Ariſtotelicos Phiſiognomiæ, vidi, ac diligentius examinaui, & quia illa deprehendi ab omni prorſus erroris ſuſpicione libera, imò talia, vt indè mortales omnes poſſint cautiùs viuere, ad euitanda ſcilicet, quæ, ex ſignis quibuſdam apparere poſſent in illis procliuiora ad malum; ideò poteſtatem feci, vt typis mandarentur.

Imprimantur ergò.

Fr. Hieronymus Onuphrius Doctor Theologus Collegiatus Bononiæ, atq. ibidem lector publicus, ac Sanctiſſimæ Inquiſitionis Conſultor. Pro Reuerendiſs. P. Inquiſitore Bononiæ Magiſtro Paulo de Garrexio.

INDEX
CAPITVM, ET APOTELESMATVM
HVIVS VOLVMINIS.

PARS PRIMA COMMENT.

INclinationum humanarum cognitionem dari. Cap. I. pag. 1.
Qua ratione in hac ſcientia phyſiognomica ſit procedendum. Cap. II. 9.
Quorum ſit phyſiognomia, & quibus procedat medijs. Cap. III. 20.
Quod colores in hominum corporibus aliquid indicant. Cap. IV. 23.
Qua ratione in indicando procedatur, quibus ſignis maior, quibus minor fides ſit adhibenda. Cap. V. 41

PARS SECVNDA.

DE characteribus, qui vt plurimum animi inclinationes, & diſpoſitiones ſolent comitari. Cap. VI. 48.
Quæ ſint hominis timidi paſſiones animi, & quæ corporis ſigna. Cap. VII. 66.
De ingenioſo, de ſignis quibus ingenioſus cognoſcitur. Cap. VIII. 74.
Inſenſati, & hebetis ſigna corporis, & animi paſſiones. Cap. IX. 100.
Inuerecundi, & impudentis, tum corporis, tum animi ſigna. Ca. X. 113.
Modeſti, ſeu moderati paſſiones, & corporis ſigna. Cap. XI. 127.
De iucundo, ſiue benigno, eiuſque animi qualitatibus, & ſignis. Cap. XII. 133.
De triſti, ac moroſo. Cap. XIII. 144.
De cinædo, hoc eſt molli, diſſoluto & eneruato homine. Cap. XIV. 147.
De acerbo, & acerbi moribus, & corporis ſignis. Cap. XV. 153.
De iracundo, ſiue amaro, de qualitatibus quæ ſint animi, & corporis. Cap. XVI. 161.
De ſignis manſueti. Cap. XVII. 172.
De ſimulatore, & diſſimulatore, & quibus indicijs deprehendatur. Cap. XVIII. 176.
De puſillanimo, & qualitatibus corporis eiuſdem, & animi. Cap. XIX. 181.
De aleatoribus, ſiue amatoribus talorum, & horum ſigna. Cap. XX. 183.
De amatoribus munerum. Cap. XXI. 184.
De amatoribus controuerſiarum, & ſignis eorundem. Cap. XXII. 187.
De Miſericordibus. Cap. XXIII. 189.
De Voracibus. Cap. XXIV. 195.
De luxurioſis, ſeu libidinoſis, quales ſint ſecundum animam, & corpus. Cap. XXV. 197.
De Amatoribus ſomni. Cap XXVI. 201.
De his qui memoria valent, & quales exiſtant. Cap. XXVII. 206.
An mores animi à temperamento naſcantur corporis. Cap. XXVIII. 209.
Mox dictæ dubitationis reſolutio, & ad contraria reſponſio. Cap. XXIX. 214.
De Methodo inueniendorum ſignorum quomodo diſtinguantur, & indicent. Cap. XXX. 228.

Index Capitum, & Apoteleſ.

PARS TERTIA.

Expoſitionis Ariſtotelicæ totius iteratio breuis. Cap. XXXI. 245.

Quod modus iudicandi ex apparentia ſit optimus. Cap. XXXII. 248.

Præceptorum phyſiognomicorum Ariſtotelis Compendium. Cap. XXXIII. 251.

An corporis temperies, & inclinatio liberum arbitrium impediat. Cap. XXXIV. 254.

Paſſionum, habituumquè in animalibus diſtinctio ex maſculini, fœmininique generis inter ſe comparatione. Cap. XXXV. 256.

Attributorum tum fœminino, tum maſculino generi cauſa. Cap. XXXVI. 261.

Fœminei ſexus attributa enumerata prius monſtrantur. Cap. XXXVII. 266.

Maſculini corporis paſſiones. Cap. XXXVIII. 270.

Animæ maſculæ paſſiones. Cap. XXXIX. 286.

Fœminei corporis qualitates. Cap. XL. 292.

Dictorum epilogus. Cap. XLI. 301.

Fœminiles animi paſſiones. Cap. XLII. 305.

PARS QVARTA

APOTELESMATVM INDEX DE PEDIBVS.

PEdum magnorum, articulatorum, & neruoſorum ſignificationes Apotel. I. 312.

Pedum paruorum, ſtrictorum, inarticulatorum, & formoſorum ſignific. Ap. II. 315.

Pedum digiti curui quid indicent. Apotel. III. 320.

Pedum digiti iuncti quid ſignificent. Apot. IV. 324.

Tali neruoſi, & articulati. Apot. V. 328.

Tali carnoſi inarticulati molles. Apot. VI. 330.

DE CRVRIBVS.

CRura articulata neruoſa, robuſta quid demonſtrent; Apot. VII. 330.

Crura gracilia, & neruoſa. Apot. VIII. 331.

Crura ſuperflua, & diſrupta. Apot. IX. 334.

DE GENVBVS, ET COXIS.

GEnua craſſa, & flexibilia. Apot. X. 336.

Coxa oſſea, & neruoſa. Apot. XI. 339.

Coxæ Carnoſa, & molles. Apot. XII. 340.

DE NATIBVS.

NAtes acutæ oſſea. Apot. XIII. 342.

Nates carnoſæ, & pingues. Apot. XIV. 343.

Nates ex modica, & flaccida carne. Apot. XV. 344.

DE LVMBIS.

LVmbi, & latera robuſta. Apot. XVI. 348.

DE VENTRE DORSO, ET COSTIS.

VEntres carnoſi, & ampli. Apot. XVII. 350.

Ventres macri turpes. Apot. XVIII. 351.

Dorſum ingens, & robuſtum. Apot. XIX. 353.

Dorſum ſtrictum, & imbelle. Apot. XX. 354.

Coſta robuſta. Apot. XXI. 356.

Coſta nec magna nec robuſta. Apot. XXII. 357.

Quorum coſtæ non apparent, ſed tumidi, & inflati videntur circa ipſas, quales ſint indicandi. Apot. XXIII. 358.

Venter

Venter ab umbilico ad extremum pectoris maior, quam ſit pectus ad ingulũ vſque, quid portendat. Apot. XXIV. 361.

DE PECTORE METAPHRENO CERVICE, ET HVMERIS.

Pectus magnum, & dearticulatum, Apoteleſma. XXV. 369.
Metaphrenum magnum, carnoſum, & bene dearticulatum. Apot. XXVI. 371
Metaphrenum imbelle, macrum. Apot. XXVII. 372.
Metaphrenum curuum, & humeri coarctati ad pectus. Apot. XXVIII. 373.
Metaphrenum eminens, pineatum, & in acutum uergens. Apot. XXIX. 376.
Humeri extantes, & ceruix dearticulata, & bene formata. Apot. XXX. 379.
Ceruix, & humeri imbelles, & inarticulati. Apot. XXXI. 381.
Humeri bene ſoluti. Apot. XXXII. 382.
Humeri conuulſi, non ſoluti. Apot. XXXIII. 384.

DE COLLO, ET COLLI CLAVIBVS.

Colli claues bene ſolutæ ac formatæ. Apoteleſma. XXXIV. 386.
Colli claues contractæ, & carne multa ſtipatæ. Apot. XXXV. 389.
Collum craſſum. Apot. XXXVI. 390
Collum gracile. Apot. XXXVII. 392.
Collum craſſum, & carnoſum. Apot. XXXVIII. 395.
Collum craſſum, non carnoſum. Apot. XXXIX. 396.
Collum longum, & gracile. Apot. XL. 398.
Collum valde breue, & lupinum. Apot. XLI. 399.

DE LABIIS.

Labia ſubtilia laxata, & ſuperius cooperiat inferius. Apotel. XLII. 401.
Labia gracilia, dura, & circa dentes caninos prominentia. Apot. XLIII. 403.
Labia craſſa, & ſuperius inferiore propendeat. Apoteleſma. XLIV. 405.
Labium ſuperius, & gingiuæ prominentes, ac dentes ſimul. Apot. XLV. 406.

DE NASO.

Naſus in extremitate craſſus. Apot. XLVI. 408.
Naſus à medio vſque in finem craſſus. Apot. XLVII. 411.
Naſus in extremo acutus. Apot. XLVIII. 413.
Naſus magnus, rotundus in fine. Apot. XLIX. 415.
Naſus maximè ſubtilis, & gracilis. Apot. L. 416.
Naſus ſubtilis à fronte curuatus. Apot. LI. 417.
Naſus aquilinus, & articulatus, & recta vſque ad medium deſcendens. Apot. LII. 419.
Naſus in principio concauus, & circa frontem rotundus galli referens roſtrũ. Apo. LIII. 421.
Naſus ſimus. Apot. LIV. 422.
Nares apertæ. Apot. LV. 424

DE FACIE.

Facies carnoſa magna. Apot. LVI. 427.
Facies macilenta. Apot. LVII. 429.
Facies, vt aſini carnoſa. Apot. LVIII. 430.
Facies valde parua. Apot. LIX. 431.
Facies magna valde. Apot. LX. 433.
Facies mediocris. Apot. LXI. 434.
Facies humilis, & parum decora. Apot. LXII. 435.

DE OCVLIS.

Ab oculis pendulæ veſicæ. Apot. LXIII. 436.
Partes circa oculos inflatæ. Apot. LXIV. 438.

Oculi

Oculi parui. Apoteleſma LXV. 439.
Oculi Magni. Apot. LXVI. 440.
Oculi concaui. Apot. LXVII. 441.
Oculi foras eminentes. Apot. LXVIII. 441.
Oculi neque eminentes, neque caui. Apot. LXIX. 442.
Oculi parum eminentes. Apot. LXX. 442
Oculi plus iuſto eminẽtes hoc eſt vltra id, quod decet aliquãtiſper foras elati. Ap. LXXI. 444.

DE FRONTE.

Frons parua. Apot. LXXII. 444.
Frons magna. Apot. LXXIII. 447.
Frons rotunda. Apot. LXXIV. 450.
Frons minus plana, hoc eſt rotunda, ſiue conuexa. Apot. LXXV. 451.
Frons quadrangula, quam, & dicunt quadratam. Apot. LXXVI.
Frons collecta, hoc eſt exporrecta. Apot. LXXVII. 454.
Frons nebuloſa. Apot. LXXVIII. 455.
Frons media inter nebuloſam, & hilarem ſeu placidam. Apot. LXXIX. 457.
Frons triſtis. Apot. LXXX. 458.
Frons demiſſa. Apot. LXXXI. 459.

DE CAPITE, ET AVRIBVS.

Caput magnum quid ſignificet. Apot. LXXXII. 460.
Caput paruum. Apot. LXXXIII. 463.
Caput pineatum. Apot. LXXIV. 464.
Aures paruaſimijs ſimiles. Apot. LXXXV. 465.
Aures magnæ. Apot. LXXXVI. 466.
Aures moderatæ. Apot. LXXXVII. 467.

PARS QVINTA COM.

DE FACIEI CORPORISQVE COLORIBVS.

Valde nigri colores, quales ſint. Apot. LXXXVIII. 469.
Valde albi. Apot. LXXXIX. 475.
Color medius inter album, & nigrum, ad flauiciem declinans. Apot. XC. 475.
Rubei quales ſint. Apot. XCI. 477.
Pallidi, & perturbato colore præditi. Apot. XCII. 478.
Mellino colore. Apot. XCIII. 478.
Colore rubro purpuram imitante qui ſint præditi. Apot. XCIV. 479.
Flammeo colore infecti. Apot. XCV. 480.
Quibus flammeus color circa pectus eſt, quales ſint. Apot. XCVI. 481.
Venæ circa collum, & tempora diſtentæ, & craſſiores, quid notent. Apot. XCVII. 482.
Facies ſupererubeſcens. Apot. XCVIII. 483.
Genæ valde rubræ. Apot. XCIX. 485.
Oculi coloris rubri, Apot. C. 486.
Oculi valde nigri. Apot. CI. 487.
Oculi non valde nigri ad flauum declinantes colorem. Apot. CII. 488.
Oculi ſubglauci, aut albi. Apot. CIII. 488.
Oculi caropi, & falui. Apot. CIV. 490.
Oculi vino auratum colorem referenti ſimiles. Apot. CV. 491.
Oculi ignei. Apot. CVI. 493.

Oculi diſcolorati, & turbati. Apoteleſma CVII. 493.
Oculi lucentes. Apot. CVIII. 494.

DE PILIS, ET PILORVM COLORIBVS.

Tibia valde piloſa. Apot. CIX. 495.
Pectus, & venter valde piloſus. Apot. CX. 498.
Pectus pilis valde nudum. Apot. CXI. 500.
Pectus neque valde piloſum, neque nudum. Apot. CXII. 501.
Humeri piloſi. Apot. CXIII. 501.
Dorſum piloſum. Apot. CXIV. 402.
Collum retro, ſiue ceruix piloſa. Apot. CXV. 503.

DE MENTO, ET SVPERCILIIS QVÆDAM INTERPOSITA.

Mentum acutum. Apot. CXVI. 504.
Supercilia coniuncta. Apot. CXVII. 505.
Supercilia ante naſum diuulſa. Apot. CXVIII. 506.

DE PILIS ITERVM.

Pili erecti in Capite. Apot. CXIX. 510.
Capilli multum criſpi. Apot. CXX. 511.
Capilli, nec criſpi, neque erecti. Apot. CXXI. 512.
Crines ſupra frontem parum eleuati, & quendam colliculum fronti imminentem referentes. Apot. CXXII. 513.
Pili ad frontem iuxta naſum. Apot. CXXIII. 514.

DE MOTV PROGRESSIVO.

Greſſus longi, & tardi. Apot. CXXIV. 515
Greſſus breues, & tardi. Apot. CXXV. 516.
Greſſus longi, & celeres. Apot. CXXVI. 517.
Greſſus breues, & celeres. Apot. CXXVII. 518.
Humeris rectis incedentes, & ſe contorquentes dum gradiuntur Apot. CXXVIII. 519
Qui ſcapulis incuruis, & ſe contorquentibus mouentur. Apot. CXXIX. 521.
Cruribus, & pedibus inuerſis gradientes, vtriſque vel altero. Apot. CXXX. 522.
Corpore ſe contorquentes, & fricantes. Apot. CXXXI. 523.
Ad dextram inclinati dum ambulant. Apot. CXXXII. 524.
Oculi valde mobiles. Apot. CXXXIII. 525.
Palpebra frequentius nictantes. Apot. CXXXIV. 526.
Demiſſus aſpectus, & ſuperioris palpebræ tarda eleuatio. Apot. CXXXV. 527.
Oculis frequenter ſe mouentes cum quadā fuſcedine in albo oculi ꝑpetua. Ap. CXXXVI. 528

DE VOCE.

Vox valde magna, & grauis. Apot. CXXXVII. 531.
Vox grauis in principio, in fine acuta. Apot. CXXXVIII. 533.

Vox acuta mollis, & rupta. Apot. CXXXIX. 534.
Vox grauis, & perplexa. Apoteleſma CXL. 535.
Vox mollis, & remiſſa. Apot. CXLI. 537.
Vox acuta, & intenſa. Apot. CXLII. 537.

DE CORPORVM MAGNITVDINE.

PArui corpore ſed proportionati. Apot. CXLIII. 539.
Valde Magni. Apot. CXLIV. 541.
Parui carne ſicca, & dura praditi. Apot. CXLV. 542.
Magni carne molli, & humida. Apot. CXLVI. 543.
Parui carne molli, & humida. Apot. CXLVII. 544.
Magni carne dura, & ſicca. Apot. CXLVIII. 545.
Magnitudinis mediocritas, & carnis in corpore. Apot. CXLIX. 548.
Corpore incommenſurato, & improportionato praditi. Apot. CL. 549.
Commenſuratio, & incommenſuratio corporis quomodo cognoſcatur Documentum. I. 535.
Signa omnia, quibus indicamus, ad qua ſint referenda Docum. II. 455.
Quomodo ſignorum alia ſint magis, alia minus firma, & clara Docum. III. 556.
Signorum in corpore humano loci, & ex his quinam ſint maioris, vel minoris efficacia Docum. Tertium. 558.

Finis Index Capitum.

IN PHYSIOGNOMICA Ariſtotelis Præfatio.

QVOD nonnulli Hiſtorici facere ſolent, vt regionum, fluminum, marium, montiumque quorum futura eſt in ſuis Hiſtorijs memoria; in tabella Typum lectorum oculis proponant; illud operæ pretium me facturum in præſentia putaui, ſi totius inſtituti laboris ſpecimen quoddam edidero, quo ceù vno oculi ictu, quid in his cartis contineatur ſpectare poſſit lector, ut ſi quando dabitur otium legendi, facilius, quæ ſcribuntur intelligere valeat.

Sciendum eſt itaque laborem hunc in tres partes eſſe diſtinctum. Prima, quæ nunc ſe ſe offert, Phyſiognomica Ariſtotelis contemplatur dogmata, eorumque veritatem, & veritatis inquirit cauſas.

Secunda ſuccedet quæ complexiones, priuatasq; ex his orientes diſpoſitiones, inclinationes, moreſque indagare docet, vnde conditionem, genuſque vitę, cuiuſque probabiliter cognoſcere liceat, ad quas artes, aut ſcientias ſit habilis, cum quibus conueniat, iungatur, & conſentiat, quibus morborum generibus, magis obnoxius ſit, vt nobis ſine liberi arbitrij præiuditio, multo promptius, atque rationabilius, de futuris contingentibus ſingularibus ad nos ſpectantibus, aliquid conijcere liceat, quam Aſtrologis; Quod non negauerit lector, dummodo hanc coniectandi rationem, intellecta priuſquam ſit, contemptam non reliquerit.

Inclinationes iſtæ interioris animæ ſunt illi domeſtici, qui niſi nobis dominati fuerint, immaculati erimus, & mundabimur à delictis maximis. Sunt illi hoſtes, cum quibus eſt continua nobis pugna, qui ſi non adeſſent, non pugnaremus, non pugnantes legitimè coronari non poſſemus.

Beatus igitur ille, qui paruulos iſtos allidit petræ rationis rectæ, ſic enim ſecundum rationem agens fœlix efficitur.

Pars tertia continebit quo tandem modo, cognitum hominem, expiſcari, & capere valeamus, captum tenere, eiuſque volentis, & hilaris operas, actiones, conſilia, ac demum quicquid, artis, opiſue in ipſo eſt, in noſtrum commodum, atque vſum conuertere; quàre vti nulla venatio, nullaque inueſtigatio reperitur difficilior, ita nulla vtilior exiſtit; vel dicente Domino, venite poſt me, faciam vos fieri piſcatores hominum.

Et cum vita humana, ſit quaſi candela accenſa, ſicuti ex flammæ, & cæræ, aut ſæui quātitate, qualitate, ac lychno quamdiu ſit duratura, quę ardet lucerna cognoſci poteſt, ita ex caloris, & humidi naturalis ſubſtantia, quātitate, & qualitate ſecundū certam rationem diſpoſita, noſtræ vitæ naturalis præſagire longitudinē licet, neque enim poſſibile eſt, humorem naturalem, quo calor conſeruatur, inſtaurari ita, vt vltra certum terminum vita protendi poſſit.

Scopus diuiſio, vtilitas, & methodus huius libelli.

Scopus. SCopus Ariſtotelis eſt in hoc libro conſiderare ſigna quædam naturaliter in corpore humano apparentia, quibus humanæ animæ inclinationes, diſpoſitioneſque probabiliter cognoſcendi poſſunt. *Quid Phyſiognom.* Erit itaque Phyſiognomia, vt nomen ſonat, naturæ cognitio. Priuatim autem ad hominem relatam dicamus eſſe cognitionem humanæ naturę, hoc eſt propenſionum animæ hominis, (anima enim forma eſt, & forma natura) per ſigna externa & ſenſibus apparentia. *Sub. libri.* Materia igitur, circa quam verſatur hæc cognitio, ſunt accidentia humani corporis naturalia, hoc eſt non ab externa cauſa, ſed à virtute formatrice, & à principio interno inexiſtentia; *Cauſa ſcopi, et vtilitas.* ſinis huius negotiationis eſt, vt per hæc ſigna naturam, & propenſiones animæ, vtcunque cognoſcamus, ex quo manifeſtum eſt, quomodo hæc cognitio, non ſolum ad medicinam futura ſit vtilis, ſed etiam ad totam vitam actiuam, & Ciuilem, mirificè enim nobis profuturum eſt, ſi eos cognoſcamus, cum quibus agendum eſt, ne pro pane ſaxum, aut ſcorpionem eligamus. *Inſcriptio.* Inſcribitur libellus Phyſiognomica ſicuti etiam Poetica, collectio ſcilicet præceptorum ad poeticam pertinentium, ſiuè vt poetica pręcepta, ſic & Phyſiognomica dicemus documenta; neq. enim videntur hęc eſſe digeſta ita exacte, vt Ariſtotelicum illum ordinem inclitum ſapiant. *Quis auctor.* Vnde apud nonnullos dubitatum eſt, numquid liber ſit Ariſtotelis genuinus, ſed aliqui Loxo cuidam tribuerunt, quod ſentiebat etiam Pendaſius. Ariſtotelem quidem de his ſcripſiſſe conſtat ex Diogene Laertio; eũque apparet ex his, quæ habentur in libro de hiſtoria animalium, ab hac cognitione non abhorruiſſe, ibi enim obiter multa inſerta, in libello hoc leguntur. *Ad quã partem Philoſophiæ ptineat.* Ad naturalem Philoſophum hæc ſpectare, vel ex ipſa patet inſcriptione, ſiquidem cognitio quędam eſt hęc naturæ humanę, nempe eius principij, à quo pendent humanæ operationes tanquam à prima cauſa efficienti, cum vero plures, ſint partes huius ſcientiæ, quæ dicitur Phyſiologia, ad eam portionem præcipuè refertur, quæ de animalibus tractat, & quæ proprias animalium contemplatur paſſiones, & inter animalia ipſius hominis, & quamuis in hoc libello explicetur potius ipſum quod ſit, quam propter quid, attamen cognitio non eſt ſimpliciter hiſtorica, ſed à poſteriori adducũtur argumenta, & loco à ſimili dicta confirmãtur; *Quis locus et debeatur.* annectenda igitur erit hæc tractatio, poſt contemplationem eorum librorum, qui vulgo parua inſcribuntur naturalia. Cum enim vniuerſalia generis cognita ſint accidẽtia, deinde ad propria cuiuſque ſpeciei deſcendere erat rationi conſonum, ac præcipui animalis (qui homo eſt) naturam, paſſiones, & propenſiones conſiderare, ſicuti in libris de anima pars multa circa humanam animam, quæ mens eſt, inſumpta fuit.

Diuiſio lib. Diuiditur libellus hic in tres partes, vna continet capita quattuor, Primum docet, Phyſiognomiam eſſe rationabilem cognitionem. In ſecundo, Antiquos etiam, de ipſa locutos fuiſſe ait, *Pars 1.* verum imperfectè, quoniam, vt dicet, uiam à contrarijs, & uiam Syllogiſticã, aut neglexerunt, aut non cognouerunt. In tertio explicat, quod ſit Phyſiognomia, & quoſdam ipſius locos communes per quos procedit, enumerat. Et quid ſignificent, leuiter in quarto capite perſtringit.

Pars 2. In ſecunda parte, quæ continetur quinto, & ſexto capite, duo facit, in quinto exponit ſcientiam hanc non eſſe neceſſariam, neque fidem omnimodam uni ſigno tribuendã, quin etiam alia, alijs eſſe certiora, alia totius corporis, alia eſſe partium. In ſexto capite, quas animi inclinationes ſoleant comitari, præcipuæ corporis qualitates, & accidentia dinumerat, ut poſſimus perſuaderi, quod quibus inexiſtunt tales animi inclinationes, & mores, ijſdem, ut plurimum inexiſtant tales corporis qualitates, ut deinde liceat etiam conuertere eam propoſitionem, ac dicere, quibus inſunt talia corporis ſigna, ijſdem de facili inerunt etiam tales animi qualitates; in quo potiſſima conſiſtit ratio huius cognitionis.

Pars tertia Methodice prædictam conuerſam, quodammodo docet, nempe quibus in- *Pars 3.* exiſtunt talia ſigna, illis etiam tales vt plurimum animi adſunt paſſiones: cuius antecedẽs propoſitio in ſecunda parte declarata fuerat. Hæc pars continet capita quattuor. In ſeptimo, & octauo vniuerſalis ſpeculatio ſignorum ponitur, & quaſi theoretica quædam huius artis portio, quæ docet ſigna, & præcepta eruere, ad cognitionem intentam requiſita; in ſequentibus duobus capitibus, per omnia ferè genera ſignorum percurrens, ſiue illa ſint partis alicuius, ſiue ſint totius humani corporis accidentia, quid illa portendant, exponit. *Doctrinatio.* Genus verò docendi, eſt totum à poſteriori, à ſignis, & à ſimilitudine. Cumque duobus debilibus principijs innitatur, nihil neceſſarij colligere poterit hæc cognitio. Horum alterum eſt conuerſio propoſitionis vniuerſalis affirmatiuæ in terminis, neque enim ſequitur, ſi omnes timidi habuerint pilos molles, ergo omnes qui pilos molles habent, ſunt timidi; Alterum eſt, non minus debile principium, non enim ſequitur, hic habet faciẽm ſimilem boui, bos eſt tardus, ergo hic eſt tardus; paralogiſmus enim fit, & ſunt quattuor termini, ex quibus nihil colligitur, & ſi dixeris, omnis homo habens faciem ſimilem boui eſt tardus, cùm negabitur, non habebis ex huius artis principijs, qua ratione negatam cõprobes propoſitionem, niſi fortè ſumpſeris, naturam ſemper eodẽ modo operari, niſi quid impediat, Vtrum autem aliquid impedierit, nec ne, non facile perſpicies. Ex quo manifeſtum eſt, nullum libero arbitrio inijci ex his vinculum, neque eſſe neceſſarium, quod ſi hic *Arbitrij libertas.* pilos habuerit molles, omnino ſit futurus timidus. Quare totus hic libellus, mihi videtur tribus quodammodo contineri propoſitionibus, quarum vna eſt; Anima, & corpus ita cõiuncta ſunt, & connexa, vt vnum faciant per ſe, quare paſſiones animæ corporeis paſſioni- *Doctr. huius princ.* bus iunctæ ſunt, & ſingulæ ſingulis reſpondent, & harum vtręque ſunt affectiones compoſiti. Altera propoſitio eſt. Quorum tales ſunt animæ paſſiones, illis talia in corpore inſunt accidentia. Tertia, quibus talia inſunt corporis accidentia, illis tales ineſſe etiam animi paſſiones, & inclinationes ſolent.

At apud quoſdam hoc Phyſiognomiæ nomen, peſſimè audit, putantque de genere ea- *An Physiog. ſit cognitio realis.* rum eſſe maleficarũ, & vetitarũ à legibus artium, quæ de futuris contingentibus ſingularibus, aliquid certi aſſerere audent, vt inter ſortilegas recenſeant, non minus vanam, & falſam putantes, ac ſit Chyromãtia, Geomãtia, Metopoſcõpia, aut ſi quę alia eſt huiuſmodi. Cũ dicant eſſe impoſſibile, humani animi ſenſus intimos ſoli Deo cognitos, hominẽ ſcru- *Dub.* tari, & ſcire; Cui dubitationi facilè eſt reſpondere. Nã Phyſiogn. hæc ab illis vetitis cognitionibus diſcrepat, lõgeq. differt. Et rationibus in cõtrariũ adductis ſatisfiet, ſi ponemus, duo eſſe ſingularium contingentium futurorum genera, alterum, quod dicitur in pluribus *Sol.* & habet aliquam cauſam, alterum quod eſt ad vtrumlibet, neque cauſam vllam habet, niſi per accidens; circa prius verſatur Phyſiognomia; ſecundum contingentium genus non tangit, Amplius eorum quæ ſunt in anima, vel ab ipſa fiunt, quædam habent ſignum in corpore, & de his agit Phyſiognomia; Quæ vero nullum habent ſignum, vt cogitationes, & acquiſiti habitus, à Phyſiognomo non cognoſcuntur. Amplius neque quidquam certi aſſerit de his, circa quæ verſatur, neque ſe ad tempus certũ, aut locum adſtringit hæc cognitio, ſed vt plurimum ſic fieri ſolere, ait, in his, quæ talia habent ſigna, nihil tamen vetare, quin oppoſitum etiam ſequatur. Ad rationes itaque dicamus, duplex ex Phyſiognomia, altera, quæ per ſigna naturalia procedit, & de hominum inclinationibus, & paſſionibus corpori, & animæ communibus tractat, & hæc non eſt prohibita à legibus; Altera eſt, quam proprio nomine Metopoſcopiam vocant, quæ lineas frontis, & characteres faciei contemplatur, Sicuti Chyromantia lineas manus, vtraque duobus nominibus, eodem modo damnandæ, alterum eſt, quod ſuorum effatorum nullam cauſam neceſſariam aut probabilẽ afferunt, aut afferre poſſunt, alterum eſt, qđ de his cõtingentib. ſingularibus quæ à voluntate Dei, aut hominum pendent, certi aliquid prædicere ſibi arrogant, quod

ſcilicet, hic erit Cardinalis, quod hic de tali menſe in carcerem conijcietur, quod pugione aut ſaxo vulnerabitur, de quibus alias dictum eſt, quod hæc quoniam nuſquã ſunt, priuſquam eueniant ſcitu ſunt impoſſibilia, & ſi aliquando diuinati fuerint, verumque dixerint homines iſti, cum ſemel vna veritas prędictioni reſponderit, mille mendacia expectanda ſunt. Phyſiognomicus neque ea ſpectat, quæ à Deo, aut ab hominum pendent voluntate neque hominum actiones inquirit, ſed tautum ex ſignis in corpore apparentibus, qualiter diſpoſitæ eſſe poſſint, animæ facultates coniectat. Sed addes, étiam Metopoſcopia, & Chyromantia conſiderat ſigna corporis, & ex illis quid futurum ſit ratiocinatur. Reſpõdeo, Phyſiognomica ſigna à principijs internis indiuiduum ſtatuentibus, plerunque oriri, & demonſtrari poſſe à priori, at ſigna Chyromantica ſunt per accidens, neque à principijs indiuidui naſcuntur, neque ratione vlla perſuaderi poſſunt; cuius indicium eſt, quod mutabilia ſunt, neque ſemper manent. Qua propter etiam in Phyſiognomia quæ non ſemper manent ſigna, reijciuntur, neque vlla ipſis fides adhibetur. Quæ vero ſunt in manu, & in fronte ſigna mutari, ipſorum Chyrnmantium, & Metopoſcoporum poſitio eſt. Quod autem nõ oriantur ex manuum conſtrictione, & cutis corrugatione, quæ ſunt in manibus, lineæ, & quæ ſunt in fronte à motu eiuſdem proficiſcantur, quæ ſola cutis mobilis eſt in corpore noſtro, nemo eſt, qui valeat dubitare.

Quæ Phyſiognom. actio.

Obiect.

COMMENTARII IN PHYSIOGNOMICA ARISTOTELIS

Pars Prima.

INCLINATIONVM HVMANARVM cognitionem dari. Cap. I.

Quod & animæ ſequantur corpora.

PHYSIOGNOMONICA traditurus Ariſtoteles, hoc eſt contemplaturus ſigna quædam in corpore apparentia, quibus humanæ inclinationes, ac mores probabiliter cognoſci poſſunt. In hoc cap. docet Phyſiognomiam nempè naturæ (hoc eſt inclinationum humanarum) per ſigna externa cognitionem reperiri, & poſſibile eſſe, quod aliquis ex ſignis in corpore exiſtentibus, animæ corpus humanum conformantis inclinationes, ac diſpoſitiones cognoſcat. Hoc vt faciat, ſuſcipit tanquam principium; quod animæ ſequuntur corpora, hoc eſt affectiones animæ ſunt tales, qualia ſunt corpora, quæ ab anima informantur, ſiquidem affectiones corporis videmus animam mutare, &(vt dicitur) alterare. Quod etiam ex aliqua parte conſentire videtur ei, quod dicebat Gal. animi mores temperaturam corporis ſequi. Idemque etiam primo de anima ipſe Ariſtoteles ſentit; cauſa autem, quod anima, & corpus, cum ſimul iuncta ſunt, ad inuicem compatiantur, eſt, quoniam ſunt vt materia, & forma, quæ duo ſunt ad aliquid ſecundum eſſe, in his autem, quæ ſunt ad aliquid, facta mutatione in vno, neceſſe eſt, & alterum mutari vt dicitur, VIII. phyſ. Sunt igitur compoſiti affectiones, quæcunque in animali apparent; quamuis aliæ magis ad corpus, aliæ ad animam ſpectare videantur. Affectiones, & paſſiones corporis dico accidentia totius corporis, vel partium ipſius, ſecundum quæ melius, vel peius obire poteſt munia & operationes, quarum natum eſt eſſe inſtrumentum. Animæ vero affectiones appello ea accidentia, quibus anima ſic, vel aliter, ac determinato quodam modo vtitur corpore, vel corporeis partibus ad certam operationem peragendam. Sicuti igitur ad ſecandum, vel dolandum, requiritur ſector, & ſerra, & qualis ſector, & ſerra, talis eſt ſectio, & pro ratione bonitatis ſerræ fęliciter, magis vel minus ſecat lignum ſector, ſic de anima, & corpore ſentiendum ex his, quæ dicta ſunt, videtur.

„ *Et ipſæ ſecundum ſeipſas non ſunt impaſsibiles à motibus corporis, id manifeſtum fit valde in ebrietatibus, & ægritudinibus: multum namque animæ mutatæ uidentur à paſsionibus corporis.*

Quod dixerat Ariſtoteles, declarat, nempe animam ſequi corpus. Hoc eſt animam alterari ab alterationibus corporis, & ut (ſic dicam) ſimul pati. Probatque hoc ſuum dictum ſcilicet paſſiones corporis mutare, & alterare animam, à poſteriori, quod ſolet facere in propoſitionibus, quæ ferè per ſe notæ ſunt. Dicit igitur, ebrietates, & morbi, ceu phrænefis, & lethargus, ſunt paſſiones, & alterationes corporis, ebrietates autem & phreneſes mutant animam, cum de prudente, & graui, in ſanam, & imprudentem ac vanam faciant, ergo paſſiones corporis animam alterant, & immutant, quod fuerat probandum. Nulli autem dubium eſt ebrietatem, & phreneſim, vel lethargum eſſe paſſiones corporis, nam & corpora his affectibus laborantia, medicamentis malos humores ducentibus purgantur, & purgata melius ſe habent, hominesq; non ſolum ſecundum corpus, ſed etiam ſecundum animam ſanitatem acquirunt.

„ *Et è contrario quod corpus compatitur paſsionibus animæ, manifeſtum circa amores, & timores, & dolores, & uoluptates.*

Conuerſam prædictæ propoſitionis ſiue oppoſitam docet, quæ eſt.
Paſſiones, & alterationes animæ, mutant etiam corpus. Hoc eſt qualis anima, tale corpus, quod de ſimia dicebat ille, ridiculam animam, ridiculum corpus ſibi aſciuiſſe, ratio, & cauſa huius dicti; eadem eſt, quæ ſuperioris. Sunt enim materia, & forma, corpus & anima, hęcque ſecundum eſſe appellantur correlatiua, quarę facta in vno mutatione fit etiā & in altero, vt 8. Phyſ. probatur, item à poſteriori.
Amores, timores, dolores, ſiue triſtitiæ, & voluptas, hoc eſt lætitia, sūt paſſiones animę, ſecundum animam enim timemus, & amamus, tanquam principium; in his autem corpus mutari, & pati uidemus, timentes enim pallent, & loco ſtare nequeunt, ſed & triſtes, demittunt vultum, ſuſpirantque, ut etiam amantes, & læti, oppoſito modo affici uidentur, patet igitur paſſiones animæ, etiam corpus mutare, & afficere, ut enim dicunt Medici, pauor, ira, & amor immodicus, febres, dolores capitis, ſtomachi ſubuerſiones, & indigeſtiones, quinimo aliquando mortem cauſant, ut de Antiocho Stratonicen nouercam amante legitur apud Appianum.

„ *Amplius autem & in ijs, quæ natura fiunt, magis utique aliquis conſpiciet, quod corpus & anima ita ſe habent connaturalia, ut fiant cauſæ plurimarum paſsionum adinnicem. Nunquam enim animal factum, uel generatum eſt tale, quod formam haberet alterius animalis, animam uero alterius: ſed ſemper eiusdem corpus, & animam. quare neceſſarium eſt conſequi tali corpori talem formam.*

Quod iam confirmatum eſt diſiunctim animam ſequi corpus, & corpus pati ad animæ paſſiones; nunc etiam ſimul vtrumque iunctum probat, nempè animam & corpus tanto nexu inter ſe vinctas eſſe, vt adinuicem patiantur, & quamplurimarum mutationum ſibi inuicem ſint cauſæ, quod & primo de anima dixerat, animæ paſſiones eſſe cum corpore, & non animæ, aut corporis ſolius, ſed compoſiti; probat autem tali ratione.

Si certa aīa, viuentis certū, & propriū non haberet corpus, etècontra, certū corpus viuens, non haberet naturaliter ſuam propriam animam, ergo poſſibile eſſet, aliquando fieri animal unum, aut factum fuiſſe quod animam haberet, u. gratia leonis, & corpus cerui. At hoc falſum eſt, & impoſſibile vt in libro de anima 2. ſemper enim videmus, quod ceruino corpori ineſt ceruina anima, & aſinino anima aſini, concludendum eſt ergo.

go, quod quale eſt corpus, talis ſit etiam anima, & cauſa eſt, iam ſæpè dicta, quoniam materia, & forma relationem habent inter ſe, & ſi materia ſimpliciter, formam ſimpliciter reſpicit, & materia hæc requirit hanc formam; ſimiliter animalis v.g. bouis, materia, ſolam recipere poteſt bouis formam, & ſi materia eſt corpus organicum, & corpus tale, talem animam poſcit, & anima talis in tali corpore tantum reperietur, actus enim certus certis paſſiuis ineſt.

„ *Amplius autem & ſcientes circa unumquodque animalium ex forma poſſunt conſiderare equites, equos; & uenatores, canes.*

Idem alio ſigno confirmatur, quod ſ. interſe conueniant anima, & corpus; nam qui volunt cognoſcere naturam, & paſſiones animæ canum, & equorum, conſiderant, & contemplantur corpora eorum, & ita conſiderantes eorundem animalium, quæ ſunt in corpore paſſiones, etiam animæ inclinationes cognoſcunt; patet igitur animam, & corpus, eſſe duo ita coniuncta, & cognata, vt ex corporis cognitione, & paſſionum, quæ circa ipſum contingunt, poſſibile ſit cognoſcere qualitates, propenſiones, & diſpoſitiones animæ, quæ tale corpus informat, quatenus illud informat, & eo vtitur ad proprias, vel communes operationes perficiendas.

„ *Si autem hæc uera fuerint (ſemper autem hæc uera ſunt) erit ſanè ars quæpiam Phyſiognomonica.*

Artem reperiri quæ ex ſignis cognoſcat naturas, & inclinationes hominum, quam Phyſiognom. dicimus, in præſentia concludit, quod fuerat in hoc cap. propoſitum. Dicit ergo, ſi vera hæc ſunt, quod corpus, & anima, ſunt res inter ſe connaturales, & cognatæ, ita, ut certa anima habeat certum corpus, & è cõtra, & ſi verum eſt quod paſſiones animæ mutant plerunque corpus, & paſſiones corporis alterant (vt dictum eſt) animam, colligendum eſt dari quandam artem, quæ ex corporis affectionibus, & animæ motiones, atq; inclinationes docere poterit, & hæc dicetur Phyſiognomia; ſic autem ex prædictis deduci poteſt, multæ paſſiones in anima exiſtentes, in corpore ſui veſtigium faciunt, illudque alterant, quæ talia ſunt, per eas, quæ in corpore exiſtunt alterationes, & facta veſtigia cognoſcuntur, paſſiones igitur animæ per ea, quæ ſunt in corpore cognoſci poſſunt, at cognoſcere paſſiones animæ per ſigna in corpore apparentia, eſt vti Phyſiognomia. Manifeſtum eſt igitur, quod ſi datur per ſigna corporis propenſiones, & diſpoſitiones animæ cognoſcere, dabitur & Phyſiognomia, cognitio ſ. quæ circa hæc præcipuè occupatur.

Ex his igitur colligo Phyſiognomiã eſſe artem ex ſignis in corpore apparentibus conijcientem naturales paſſiones, & inclinationes, quæ in anima vniuſcuiuſque exiſtunt, ſecundum quas illum dicimus magis, vel minus aptum ad tales mores, habitus, & operationes exercendas, hoc aut illo modo determinato. Modus autem hic eſt forma, & habitus deinde, qui imponitur, atque ad actum deducit has propenſiones naturales.

Amplius quale eſt corpus talis eſt anima, & qualis anima tale etiam corpus. Vnde ſi oratio eſt index paſſionum animæ, & cognitis paſſionibus animæ, cognoſci etiam poſſit corpus, non eſt abſurdum, ſi qui dixerint ex epiſtolæ ſcriptione licere conjectari non ſolũ animi paſſiones, ſed etiam corporis affectus, & mores quamplures, quemadmodum alias oſtenſum fuit.

Noto Ariſtotelem hoc loco, cum dixit, nunquam animal factum, quod haberet formã alterius animalis, animam vero alterius, per hanc vocem non intellexiſſe formam ſubſtantialem, quæ eſt anima, ſed tantum externam, accidentalemque animalis uiſibilem figuram, per quam interior conijcitur; per ſenſibilia enim cognoſcuntur inſenſibilia.

Abſoluta hac primi cap. explicatione, dubitationes, ac notanda quædam reſtant,

An futurorũ ſit præſagiũ.

Horum primum eſt. An futurorum ſit aliquod præſagium, & præcipuè ſingularium contingentium, videtur autem quod non, & auctoritate, & ratione. Habet Ariſtoteles primo de interpræt. de futuris contingentibus ſingularibus non eſſe determinatam ueritatem, id etiam ratio docet. Nam ſi res ita ſe habent ad cognoſci, prout ſe habent ad eſſe, cum futura ſingularia contingentia non ſint, ſed poſſint eſſe, & non eſſe, ergo antequã ſint non poterunt cognoſci, quod futura ſint, aut non futura.

Amplius quales cauſæ, tales effectus, vniuerſales, & neceſſariæ cauſant neceſſarios effectus, contingentes, & ſingulares, pariter cõtingentes, & ſingulares producunt. Quare ſi neceſſariæ cauſæ, non poſſunt non producere effectus ſuos neceſſarios, ergo nõ neceſſariæ poterunt nõ producere, & producere. Nulla igitur de ipſis cognitio certa haberi poteſt. Demum ſi contingentium futurorum aliquid certi, determinatique aſſeri poſſet, ergo contingentia non eſſent contingentia; & conſequentia patet, ex ipſamet contingentium definitione. Nam ea dicimus contingentia, quæ non ſunt, ſi tamen eſſe ponantur, nullum ſequetur abſurdum, poſſunt igitur eſſe, & non eſſe, & nihil in ipſis eſt neceſſarij, & determinati, niſi ex ſuppoſitione.

Ex aduerſo Aſtrologia eſt ſcientia, & de futuris contingentibus ſingularibus vera prædicit, ergo quædam ſcientia de futuris contingentibus ſingularibus aliquid aſſerere certi audet. Quin & hæc ars cum fuerit contemplata vniuerſale, circa ſingularia ſe exercet, quod omnis artis proprium eſt, non enim medicus hominem, ſed Calliam ſanat. Demum naturalis ſcientia vtique ſcientia eſt, & circa hæc inferiora verſatur, horumque cauſas ſcrutatur, non quatenus æterna ſunt, ſed quatenus contingentia, patet igitur contingentium ſcientiam, vel cognitionem eſſe. Pro ſolutione dubitationis, ex Ariſtotelis ſententia primo priorum, dicendum eſt futura contingentia, quædam eſſe apta nata, ſiuè ordinata, quę habent aliquam cauſam, propter quam eſſe poſſe dicantur, deficiunt autem à neceſſario; quoniam cauſa impediri poteſt;) vt quod puer naſcatur cum. v. digitis in manu dextra, eſt contingens quiddam, quoniam cauſa efficiens poteſt impediri, ab vtero, à defectu materiæ, ab imaginatione, aut alia re, ut plurimum tamen ſic fieri ſolet.

Similiter cum dixerit ſocius ſe venturum cras, prædicam quod veniet, attamen non eſt neceſſarium, de hoc igitur contingenti apto nato, ſiuè ordinato cuius cauſa eſt natura, vel intellectus determinate aliquid certi aſſeri poteſt, non tamen neceſſarij; At de altero, quod inordinatum eſt, contingenti, ꝙ vel caſu, uel fortuna fit, nullamque rationem habet propter quam ſit magis ſic quam oppoſitum, nulla eſt cognitio, quare de hoc, quod vocant inordinatum, nulla ſcientia tractat. Ex his facilis eſt reſponſio argumentis in contrarium adductis. Nam futura contingentia inordinata, nullam habent certam veritatem, neque magis hęc, quàm altera pars contradictionis vera eſt, aut uero ſimilis; quare de his nihil certi aſſeri, aut prædici licet; at in his quæ ordinata ſunt contingit magis ueram eſſe, & rationabilem alteram contradictionis partem, & de his aliquid poteſt affirmari veriſimiliter, non quod verum ſuſcipiat magis, & minus, ſed quod frequentius ſic, quam oppoſitum fieri ſolet; & ob hoc in ſecundo argumento bene dicebatur, qnod quales cauſæ, tales effectus, quæ igitur neceſſariæ ſunt neceſſarios faciunt effectus, quæ contingentes, & ut plurimum ſibi ſimiles etiam effectus producunt.

Veriſſimumque eſt de his affectibus contingentibus nos nullam certam ſcientiam, ſed tantum aliqualem opinionem concipere poſſe, omnia enim ſic ſe habent ad cognoſci, ut ad eſſe. Quod uerò dicitur de Aſtrologia, ſiuè ea à Ptolomęo, ſiuè ab Arabibus tradita fuerit, eam penitus inutilem falſam, & damnandam puto, & caſu diuinare, quàm ulla aliqua ueriſimili coniectura, aut ratione aliquid enuntiare arbitror. Nam uniuerſalium, uniuerſales ſunt cauſæ, ſingularium, & contingentium ſingulares, & contingentes, ut cęlũ eſſe cauſam uniuerſalem, & neceſſariã docuit Ariſtot. ergo non poteſt eſſe cauſa horũ contingen-

tingentium effectuum, quæ pendent à mea, vel illius mente, & à natura, & anima bouis huius, uel equi, & à concurſu per accidens plurium cauſarum, qui concurſus fit hic, & nunc caſu, nullaque exiſtente huius concurſus uera, aut neceſſaria cauſa, ex quo colligendum eſt, hanc cognitionem eſſe etiam ipſam contingentem, & nihil neceſſarij habere, deficereque à neceſſairo propter plurima, quę naturalem poſſunt inclinationem impedire, ut hic natus erit ad liberalitatem, at pauper, & mendicus cum ſit, propẽſio ad actũ non ueniet. Ad quæſitum igitur an aliqua ſit futurorum ſingularium contingentium cõgnitio, Dicimus, quod eorum quæ ſunt, à Deo, à caſu, vel à fortuna, aut ab hominum pendent arbitrio, & voluntate, nulla penitus eſt notitia; Ea fiunt à fortuna, vel à caſu, quæ à caſualibus, vel fortuitis oriuntur cauſis, hæ autem ſunt, quæ conſtant ex concurſu pluriũ cauſarum, ad alium finem ſecundum ſe directarum, & ad illum non peruenientium. Quare Aſtrologia, Geomantia, Hydromantia, Onomantia, Pyromantia, ac cæteræ huiuſmodi ſacrilegæ traditiones, omninò reijciendæ, ac riſu dignæ iudicandæ ſunt, vt in libro de diuinatione per ſomnium diximus, quo loci plurimas harum conſiderauimus, quid valeant, & quantum in ſe habeant rationis. Quod ergo ſit hoc præſagij genus Phyſiognomicum, & quale ſit ex his patet. Atque manifeſtum eſt, Phyſiognomiam eſſe quidem ſpeciem, quandam cognitionis futurorum contingentium, non quidem in ſe neceſſitatem vllam habentem, attamen rationabilem, & naturalem. Nam cauſam aſſignare tentabimus naturalem quidem, attũ quoniam impediri poteſt, ideo dicimus non eſſe neceſſariã.

Quorũ futurorũ ſingularium non ſit cognitio.

Quæ ſit hæc cognitio dictum eſt, nunc autem, quæ cognoſcantur, & quibus medijs carptim tangamus; Ea profectò, quæ cognoſcere quærimus, ſunt propenſiones, & inclinationes naturales, quæ in cuiuſq; anima exiſtunt; ponendum enim eſt, ex Ariſtot. ſententia, Animam noſtram eſſe quodãmodo omnia, hoc eſt, habere potentias ad oẽs habitus, & operationes, has autẽ potentias eſſe quidẽ animæ partes, & eſſe in corpore, quæ ſi ad habitus referantur, ſunt tanquã materiæ, & inchoationes habituũ, ex his inchoationibus, & materijs, aliæ magis ppriæ, ac paratæ ſunt ad habitus, ſiue actus primos ſuſcipiẽdos, alię minus, & illa præparatio, & aptitudo, dicitur propenſio, ſiuè naturalis inclinatio; vt ſunt duo homines ſecundũ ſe diſpoſiti naturaliter, ergo vterq; habet potẽtiã, ſecundũ quam, & pictor, & muſicus fieri poteſt. Vtriq; vtriſq; dant operam facultatibus, ſub iiſdem præceptoribus. At Zeuſis mirificè proficit in pictura, nihil penè addiſcit muſicæ; ex aduerſo Ariſtoxenus muſicæ habitum facillimè acquirit, de pictura nihil. Huius diuerſitatis cauſa eſt, quod potẽtia Zeuſis ſecundum quam aptus eſt fieri pictor, eſt actui propinquior, & magis diſpoſita ad habitum picturæ, quàm potentia Ariſtoxeni, & hęc vocatur propenſio Zeuſis ad picturam; Alio etiam exemplo has propenſionum differentias clarius agnoſcemus. Combuſtibilis eſt res, ſulphur, & puluis pyrius. Cõbuſtibile etiam eſt ſalignum, & abiegnum lignũ, omnibus his adhibeatur ignis, Sulphur, & pyrius puluis, prõptiſſime ignem vel ſola tangente ſcintilla ſuſcipiunt; non ita lignum, cur hoc? ſi vtrunq; habet potentiã cõbuſtibilem? cauſa eſt, qm̃ potentia ſulphuris eſt propior actui cõbuſtionis, quam ea quæ eſt in ligno. Has igitur propenſiones, atq; inclinationes cognoſcere quærimus, & primũ ex Ariſtotele à poſteriori; & quoniam eodem teſte ſequuntur aliquo modo materiam, & corpus in quo ſunt, ideo has per corporis ſigna cognoſci cõtingit. A forma igitur in materia habet homo potentias pingendi, canendi, ſonandi, at quod in hoc homine ſit habitui, ac perfectioni illa magis hæc minus propinqua, & apta, à materia proxima, hoc eſt à corpore informato, & corporeis pẽdet principijs; Circa quæ igitur, ſeu quorũ ſit Phyſiogn. eſt manifeſtũ, & qđ corporeis, & ſẽſibilibus, vel nõ ſine ſẽſu cognitis vtatur ſignis, vt principijs ad cognoſcẽdũ.

Quæ cognoſcat Phyſiognom. & quomodo.

Contingit autem plerunque homines proprias ſequi inclinationes, non quod ideo cogantur, ſed quod fugientes laborem, nollunt contra obſiſtere, ac pugnare, Quare quales ſunt, ut plurimum inclinationes, tales etiã exiſtunt habitus, & mores, quoniam natura ad hanc

Qđ hominum mores cognoſci poſſint

hanc inclinante operationem, fit habitus, habitum talem ſequuntur tales operationes, ſecundum quas accidit homines, & fieri, & eſſe, & dici tales, ut ſecundum operationes proprias contingit etiam homines mereri, & præmia, ac pęnas condignas accipere, & ita uitę conditionem, & finem ſortiri; quare datur Phyſiognomo quodamodo facultas, & modus prædicendi aliquid dę ſtudijs, & conditione vitæ, ac de fine, & ſorte hominum. Quod ſi hic egerit ſecundum inclinationem, quam habet ad contumelias, & rapinas, neque diu neque fœliciter viuet; horum igitur, & de his eſt Phyſiognomia.

Ponamus itaque inter principia huius cognitionis organicum corpus naturale, eſſe materiam animæ, eiuſdemque operationum inſtrumentum, quæ poſitio Ariſtotelica eſt, & ex definitione animæ manifeſta, etenim anima actus eſt corporis naturalis organici, eſt igitur comparatum cũ anima, ut materia, quoniã anima eſt actus, actus autẽ forma eſt, & forma cauſa; & quoniam cauſa dicitur in triplici genere cauſæ, ergo etiam eſt cauſa efficiens earum, quæ in corpore apparent paſſionum; at quoniam omne efficiens aliquid efficit, & aliquò, neceſſe eſt corpus eſſe animæ inſtrumentum. Homo igitur pro vt eſt compoſitum conſtat ex anima, vt forma, & corpore, vt materia quatenus autem proprias facit operationes, habet animam tanquam principium quo, & corpus vt inſtrumentum.

Ab anima igitur, & per animam ſunt in compoſito, quod dicitur Homo; omnes potentię, & principia ſuarum operationum, quarum anima etiam finis eſt; Quod autem peius, meliuſue fiant, aut nullo modo exerceri poſſint, corpori, quatenus animæ organum eſt, tribuetur; Quid igitur valeant materialia organa, per ſigna, quæ illa concomitantur cognoſcimus; per organorum diſpoſitionem cognoſcitur potentiarum habilitas, & propenſio, hac habita, ſcitur etiam talem poſſe eſſe morem. Quare, & actiones tales, quas ſequitur conditio, & ſors talis vitæ. Per ſenſibilia igitur ſigna, cognoſcitur natura eorum, quæ organa componunt, ex his diſpoſitio, & inclinatio potentiarum. Quare modus hic cognoſcendi eſt à poſteriori, & per ſigna ſyllogiſmus, quem cum deduxerimus, eundem à priori, & per cauſam deducere tentabimus, & hæc erit noſtra procedendi in Ariſtotelici tex. explicatione methodus, & via.

An mores, & actiones noſtræ sint libera.

Rurſus dubitabit aliquis, ſi anima talis eſt, quale eſt corpus, cum in noſtro arbitrio poſitum non ſit corpus, aut eius temperamentum, ergo neque animus, aut animi motiones, mores, & actiones erunt in poteſtate noſtra; & ſi anima, & corpus inter ſe conuenire debent, & quodãmodo dicuntur ſimiles, vt inſtrumentum, & ars, cum in noſtra poteſtate non ſit corpus, neque ſecundum ſubſtantiam, quantitatem, aut qualitatem ullã, moueri, alterariue pro libito noſtro poſſit; ergo neque animus, aut animi motiones, habitus, & actiones in noſtra poteſtate erunt. Quod ſi hoc eſt uerum, ergo neque erit electio, neque liberum arbitrium, non igitur erunt laudandi, qui bene agunt, neque qui malè, improbandi, quoniam hæc omnia coacti agunt à corpore, corporeiſque potentijs, neque enim iraſci, cupere, credere, ſentire, nutriri uidetur eſſe in noſtra poſitum manu; ſed oportet obiecta adeſſe, & inſtrumenta ſic eſſe diſpoſita, aliter enim ut ictericis, quæ alijs dulcia, nobis amara uidebuntur. Primum ad quæſtionem reſpondeo, potentias corpus, & corporis inſtrumenta, & animam eſſe à Deo, & à natura, nos autem his pro libito uti, quare quoad habitum, & poſſeſſionem nos noſtraque ſunt à natura, & quoad uſum, & eorum fruitionem, eadem dicere poſſumus in noſtra poteſtate; ſic loqui, & linguam habere eſt à natura, hoc aut illo modo loqui eſt in nobis poſitum, & fit ſecundum placitum noſtrum.

Sed etiam ad quæſtionẽ reſpondere poſſem, æquiuoce dici, Quod anima ſit talis, quale corpus. Nam propriè eſt impoſſibile animam, quæ incorporea eſt, & immobilis ſecundum ſe, cum corpore quod per ſe mobile eſt, & corporeum, comparari; fieri enim nequit ut quæ toto genere differunt, in paſſionibus illis conueniant, quæ dicuntur per ſe ineſſe ſeparatim unicuique eorum.

Sed

Sed dicimus ſecundum proportionem, comparantes corpora cum corporibus, & animas cum animis, etiā animas cum corporibus conuenire, & quod anima eſt talis, quale eſt corpus. Hoc eſt aſininū corpus, & equinum, animā etiam aſininam, atq; equinam hēt, vt enim ſerram ſectoris, falcem meſſoris, penicillū pictoris dicimus, ſic corpus tale quoddam, ad talem referimus animam, & ſi anima & inſtrumenta exeſa rubigine ſint, & male parata, ignauum, ac deſidem dicimus, qui illis utitur, artificem, ſic ſi corpus molle eſt, animam ingenioſam, ſi durum maleque formatum videmus, ineptam iudicamus.

Cæterum ſupradicto argumento reſpondeo, quod animi motiones, & impetus alij ſunt primi, alij ſecundi, primas has affectiones, & primos motus, qui ob obiectis harum potentiarum excitantur, non eſſe in noſtra poteſtate, verum eſt; ſecunda autem, quæ inde naſcitur affectio, à qua operari oritur, vel non operari ſecundum illas potentias, à noſtra pendere uoluntate, certum eſt. Videlicet quod ego habeam iraſcibilem potentiam, neque à me factum eſt, neque in me ſitum, quod illa ob præſentem, & apparentem contemptum non moueatur, intuſque ex æſtuet. At bene deinde in me poſitum eſt, vel ſequi motum illum, & ſecundum eius ſuaſionem percutere Socratem, vel me cohibere, & motum illum retundere, quod, & quomodo fiat, exactè in tertio de anima dictum fuit. Temperamentum igitur corporis ad has, uel ad illas inclinat operationes hominem, attamen illum nō cogit exercere.

Quas inclinationes, vel paſſiones Galenus dixit impropriè mores animi; Hæc autem interior inclinatio eſt, inimicus ille interior, qui peruincendus eſt, ut coronari poſſimus, & hi primi motus, de quibus nunc loquimur, ſunt illi paruuli, quos Propheta dicebat eſſe allidendos petræ, hoc eſt ratione iugulandos, ceu ſupra retulimus.

Differunt inter ſe potentia, affectus, & mos, quod potentia eſt qualitas animæ noſtræ inſita, ſecundum quam aliquid agere, uel pati poſſumus, potentiæ quam plures ſunt, vt iraſcibilis, concupiſcibilis, ſenſitiua, uegetatiua, &c. vnaquęque proprium obiectum reſpicit, à quo mouetur ad actum, motio hæc affectus dicitur, hic autem ſecundum naturam, ac diſpoſitionem uariam potentiæ, & obiecti uariatur; potentia uero à materia, & corporeo temperamento pendet; quare & quod talis ſit, hoc eſt, uel aptior, uel ineptior ad motum, atque ad effectum hunc, uel illum magis, aut minus ſuſcipiendum à determinata ratione talis temperamenti efficitur. Vnde etiam affectus in noſtra poteſtate non eſt. Non enim ego uetare poſſum, quin iraſcar, & quin mihi talis muliercula placeat. Sed bene, & iræ impetum temperare, ac regere poſſum, & à placita muliercula oculos auertere; Quod ſi facere conſtituero, ac ſemel, bis, ter que hoc egero, iramque temperauero, alio animum, aut ad literas græcas dinumerandas, ut Auguſtus, aut aliquod aliud, traduxero, habitus efficitur, qui propriè dicitur mos, qui ſi ſecundum regulam rectæ rationis fuerit introductus, ac cōfirmatus, iam dicetur uirtus, ut puta manſuetudo, eſt autem mos (de quo loquimur) inueterata diſpoſitio potentiæ naturalis à uoluntate non prohibente, uel iubente facta per iteratos actus, ſecundum quam certo, ac determinato modo quodam, eodemque ſemper à præſentia proprij obiecti, ad agendum, uel patiendum homo excitatur, ex qua ſanè determinatione quomodo ſint, & ſecundum quam partem dicantur mores à uoluntate pendere, & quomodo non, manifeſtum eſt.

Secundo remanet etiam dubium, ſi quale corpus eſt, talis etiam eſt ſecundum proportionem quandā anima, ergo in pulchro corpore, pulchra erit anima, in turpi, turpis, uidetur autem hoc falſum, ſi quidem quis fuit Domitiano pulchrior, quis Commodo, quis Diadumeno Macrini filio, & hebræo Abſalone? qui omnes peſſimi, ac perditi fuere. Inter fœminas etiam rarò cum pulchritudine formæ iuncta eſt pudicitia, & caſtitas, pulchra Helena, pulchra Fauſtina, utræque tamen fuere adulteræ, procaces, iniquæ, qualis etiam fuit Medea, & Niſi filia. Ex altera parte turpiſſimus fuit Æſopus, & turpiſſimus *An in pulchro corp. ſit anima pulchra*

Socra-

Socrates, quorum alter, acutiſſimus, alter ſapientiſſimus, & omnium, qui tunc viuebant hominum optimus fuit iudicatus, perſuadet etiam ratio pulchros, vt plurimum male moratos eſſe. laſciuiunt enim pulchri, & quodãmodo forma ſuperbientes, à labore ad libidinem tranſeunt. Si cui enim pulchritudo in adoleſcentia effulget, atque effloreſcit, laudatur & amatur, & amatores illi adulantur, cum igitur laudari, & amari ſe videat, tumidus, & plenus faſtu ſuperbit adoleſcens. Sed omnium malorum cauſa eſt ſuperbia, cum ignorantia præſertim, & inexperientia coniuncta, quæ illius ætatis propria eſt; à pulchritudine igitur ad ſuperbiam, ab hac ad laſciuiam, arrogantiamque, ab his demum ad malos mores, & ad omne genus peccatorum eſt facilis tranſitus; ſuperbia enim & amor ſui immoderatus, omnium eſt ſcelerum principium, & radix. At è contra turpis deſpicitur & neglectus, vt ſe immerito negligi doceat ad laborem, ad virtutem, ad benefaciendum, & placendum excitatur, & cum corpus pro libitio fingere nequeat, animum ſaltem ornare, & in melius reformare ſtudet; ex habitu igitur, ſi non naturaliter, & per electionem, vel ſaltem volens, turpis fit bonus, pulcher ad malum eſt propenſior; At ex altera parte neque vllum pulchriorem Tito, neq; eodem facile meliorem reperies: Aeneam ait Virg. habuiſſe os, humeroſque Deo ſimiles, & Homerus Agamemnonem Ioui fulminanti cõparabat. In quibus pauca ſunt, quæ poſſis culpare. Demetrius pulcherrimus fuit, Scipio maior (vt ait Liuius) amplius & Ioſephus Iacobi filius inter omnes ſui temporis formoſiſſimus idemque optimus fuit, quibus adde Xerſem, Iaſonem, Alcibiadem, Agidem, optimos, fortiſſimos, ac præſtantiſſimos viros. Quare neque omnes formoſi mali, neque omnes deformes, boni. Quis enim Therſite turpior, eodemque ignauior, & Sceleſtior reperiri potuit? Quis Epitecto melior, & modeſtior? cum tamen omnes deformitate ſuperaret, ac pueros ſolo aſpectu terreret.

Quod ſi harum nulla vera eſt propoſitio, nempe ea, quæ ait, omnes formoſos eſſe bonos, & quæ ponit omnes formoſos eſſe malos, & falſæ ſunt ſimiliter, quæ dicunt omnes turpes, vel nullos turpes eſſe bonos, reſtat, vt quidam boni ſint, quidam mali tum formoſi, tũ deformes. Quod ſi rationibus hinc inde adductis aliquid reſpondendũ eſt; dico pulchritudinem eſſe duplicem, & duplicem eſſe virtutem, & bonitatem, pulchritudo vna eſt, quæ dicitur venuſtas, & oris decor, quidam in coloris flore conſiſtens, fœmineum quendam corporis habitum, & diſpoſitionem oſtendens, & hic cum in maribus apparet, plerunque improbitatis cuiuſdam naturalis eſt inditium, cauſa vna eſt ſupradicta, eaque externa, altera interna, ſi quidem cui ineſt talis fœmineus decor, & rotunda facies, & mollis caro, & leuis, ille præter naturam virilem diſpoſitus eſt, omne autem præter naturam malum, & hanc eſſe præter naturalem diſpoſitionem, hinc colligitur, quoniam talem corporis habitudinem cauſat multus ſanguis bilioſus, ac ſubtilis cum mediocri mixtus pituita, eaque tenui; at cui tale ineſt temperamentum, ille leuis eſt, iracundus & ratione pituitæ timidus, quare ſecum cogitat, ſæpe, quæ bilis ſuadet, vt doloſe ad actum perducat. Hac ergo de cauſa venuſti non boni ſunt, ſed improbi, & crudeles, Nam timidi, quod de Maximini filio, & de Galieno, & Domitiano legitur. At quicunque oris dignitatem obtinent, & non formoſi, vt Abſalon. ſed virili facie præditi, nec venuſti, ſed pulchri, & bene proportionati ſunt, illi nullam habent cauſam propter quam ſint improbi, quod in Põpeio, in Alcibiade etiam aliqua ex parte, in Alexandro, in Scipione, & Xerſe apparuit, quamuis Alcibiades (quoniam inſolentes, ex laudata, & amata pulchritudine contraxerat mores in adoleſcentia) vir factus, dux penè intolerabilis, vehemens, & audax eſſet.

Cur q dã pulchri mali, & q ſint.

Qui pulchri boni, & cur.

Rurſus duplex eſt virtutis nomen vel enim ſignificat naturalem quandam diſpoſitionem ad bonum, quam bonam indolem vocant, & hęc plerumq; ea eſt, quæ naturalem illam corporis ſequitur dignitatem, & proportionatam membrorum compagem.

Altera, quæ vocatur acquiſita virtus, habitus eſt ſuadente recta ratione, per operationẽ lauda-

laudabilem ſæpius iteratam, adeptus, quæ tum cognitione tum vſu, & exercitatione naſcitur. Cæterum hac rationum diſtinctione patet, quomodo verum ſit aliquos pulchros eſſe bonos, & aliquos improbos, & quomodo formoſi ſint improbi, pulchri verò boni, non tamen bonitate acquiſita, ſed tantum naturali, quam indolem bonam diximus. Sic ergo verũ eſt, quod quale corpus eſt, talis etiam eſt anima, hoc eſt recte proportionatum corpus, & ſecundum naturam laudabiliter diſpoſitum, plerunque etiam animam habet maxime vtentem ratione, quare ſimilem corpori, ſi vero corpus eſt improportionatum, & præter naturam virilem affectum, quamuis decorum ſit viſu, attamen quoniam eſt inſtrumentum animæ virili improportionatum, actiones etiam improportionatas, plerunque, hoc eſt improbas faciet, atque deſciſcentes à recta ratione.

Quo anima corpore vtatur.

Tertio dignum eſt quæſtione quomodo humana anima ſit in corpore naturali, quo vtitur ad ſuas operationes, illius enim ſi forma eſt in materia, iam eſt actus, quare ab eo cuius eſt, actus ſeparata reperiri nequibit, igitur anima ſeparata non reperietur. An dicẽdum eſt quod anima poteſt capi, vel vt eſt forma, vel vt eſt ſubſtantia, pro vt forma eſt, ſine certa materia eſſe non poteſt, ſed pro vt eſt ſubſtantia ſeparari ſanè poteſt, ſic artifex pro vt ſector eſt, ſine ſerra eſſe non poteſt, & propriam ſecandi operationem ex ratione ſerræ facit, & ſine ſerra non eſt ſector. Ita anima ſine corpore animato non eſt anima, & per corpus animalis, corporeaque organa facit operationes, & ſine animalis corpore non ſentit, neque appetit. At quoniam accidit artifici aliam quandam operationem habere præter ſectionem, quæ v.g. eſt loqui, vel reſpirare, ideo & hanc ſine ſerra facit, & à ſerra ſeparatus reperitur, pari modo quoniã accidit animæ humanæ habere operationem propriam ſine corporis ope ab ipſa natam fieri, & exerceri, quæ dicitur intelligere, ideo ſequitur, quod anima intellectiua à corpore ſeparata reperiri poſſit, & ſicuti ſectoris futurã operationẽ, ex ſerræ ratione, ſic & animæ humanæ actiones, & mores futuros ex corporis diſpoſitione, quod corpus animæ inſtrumentum eſt, conijcere poſſumus. Et ſicuti, neque illam ipſam animam cogit corpus ad ſic agendum, nec ſerra ſectorem pellit ad ſecandum, ſed tantum inducit, inclinat, & aptum, atque habilem facit, & indicat minorem laborem in hoc agendo poſiturum, quam in illo. Quare ſicuti ex ſerræ qualitatibus vir in ſecando expertus cognoſcit, qualis futura ſit actio, quam molitur ſector, ſic etiam ex corporis accidentibus, qualenam futurũ ſit, quod meditaris opus, poteſt cognoſci; ſuppeditat ergo materiale corpus diſpoſitiones potentiarum, his deinde anima pro arbitrio utitur, & cum deliberarit his vti, operatur. Hicque eſt mos, ſi inueterauit, & ſecundum hunc morem tales dicimur; qui inueteratus, quodammodo poſtea non videtur in noſtra manu poſitus omninò, ſic ergo anima, quatenus aĩa eſt corpori iuncta reperitur, & cũ ipſo mirificè cõſentit, & quæ in corpore ſunt animam afficiunt. Non tamen eodem modo; ſed ut morbus filij angit patrem; nã in filio eſt febris, & capitis dolor, in patre verò eſt animi ægritudo, ac timor. In vtroque igitur dolor eſt, ſed genere tamen differens, quod enim in corpore eſt intẽperies, uel ſolutio continui, in anima eſt triſtitia & modeſtia, & dolor in corpore eſt, vt in ſubiecto in quo, in anima vero ut in principio à quo iudicatur.

QVA RATIONE IN HAC COGNITIONE ſit procedendum. Cap. II.

» *Priores itaque Phyſiognomones iuxta tres modos aggreſſi ſunt hanc diſciplinam, quiſque iuxta unum.*

PHyſiognomiam eſſe, ac reperiri iam patet, quin etiam licere ex corporis ſignis, animi diſpoſitiones, & naturales inclinationes coniectari. Nunc qua ratione id fieri contingat, ſpeculandũ proponit, & ſuperiores inſufficientes ait, & horum modos quoſdam cognoſcendę naturę, ac diſpoſitionis animarum commemorat. » *Alij*

„ *Alij quidem ex generibus animalium phyſiognomizant, ponentes ſecundum unumquodque genus figuram quandam animalis, & ſpeciei animam.*

Antiquorũ Phyſiogn. regulas non eſſe quaq; ſufficere.

Primi ſunt, qui natura, & figura, & paſſionibus brutorum vtuntur, ad inclinationem hominis cognoſcendam, & ponunt hoc principium. Vnumquodque animal habet propriam figuram proprium corpus, & animam propriam; ut bos habet figuram bouis, quæ in ſolo bouis corpore naturaliter inuenitur, & habet proprium corpus, in quo non equi, vel aſini reperitur anima, ſed tantum bouis, quare ex hoc principio inferebant, cui adeſt ſimilitudo, atque figura bouis, & illi aderit quodãmodo corpus bouis, & anima etiam eiuſdem, nempe ſimilitudo cũ paſſionibus animæ eiuſdem, quod ſi ex anima bouis operationes, & motus ſunt tardi, & graues, tardum, & grauem hominem illum etiam conijciebant. Videtur autem modus hic tribui Platoni, qui dupliciter procedebat, nam ſtante prædicto principio, quod vnum quodque animal proprium corpus, & animam habeat, dicebat etiam propriam animam proprijs moribus eſſe affectã, vt animam leonis eſſe fortem, & ſuperbam, hoc eſt facile incitari, & incitatam, facilè mouere corpus ad operationes fortes, & ſuperbas, quare cui ineſt corpus, quod figuram (hoc eſt ſignum) aliquod eorum habeat, quæ in leonis corpore naturaliter reperiuntur, illi ineſt fortitudo, & ſuperbia. Hoc ergo modo quidam ex corporis notis arguebant, ex ſignis repertis in bruto tali anima prædito, & certos mores habente, etiam tales ineſſe homini mores, ac diſpoſitiones putabant.

„ *Alij autem in talibus corpori ſimilem habenti corpus, & animam ſimilem putabant.*

Primus igitur modus, qui Platoni tribuitur ille erat, qui ex ſigno in corpore bruti exiſtente, & eodem in homine reperto, eam bruti proprietatem, aut ſimilem in homine eſſe, decernebat, quæ in anima bruti reperitur.

Regula.

Alter modus Platonis, hoc loco exponitur, qui ferè eſt idem cum priori, in hoc tantum ab illo diſtinctus, quod ille corporis qualitates, hic poſterior corporis partes accipit, eſt igitur ſecundum hunc modum talis regula; Cui ineſt corpus, vel pars corporis bruti alicuius. v.g. leonis, uel bouis, illi ineſt in anima, mos leonis, uel bouis, quare ſi Leo eſt fortis, & bos piger. Hominem vel fortem, vel pigrum dicebant, cui partem corporis ad eſſe videbant leoni nam, aut bouinæ ſimilem, ſic ergo Platonici de natura hominum conijciebant, loco à brutis petito, qui locus duplex ſecundum illos eſt. Prioris maxima eſt, Cui homini ineſt veſtigium, aliquod in corpore leonis exiſtens, illi in anima ineſt leonis aliqua paſſio, idem veſtigium comitans, (veſtigium dico ſignum naturale inſeparabile) ſequens leonem, vt extremitates magnæ. Poſterioris maxima eſt, Cui ineſt corpus referens tale animal, vel particulam corporis talis animalis (v. g. leonis) illi ineſt ſecundum totũ, vel ſecundum partem; natura mos & operatio talis, quæ animam illius animalis, vt leonis ſolet comitari ſecundum totum, aut ſecundum certã partem, & potentiam quæ ſolet exerceri, per illud membrũ leonis, cui ſimile eſt hominis membrum, vt magnum os habet leo, & vorax eſt, ergo cui homini magnum os, ac firmi dentes, vorax erit.

„ *Alij autem quidam hoc quidem faciebant, non ex omnibus autem animalibus experiebantur, ſed diſtinguebant ex ipſo genere hominum ſecundum gentes, quæcunque differunt ſecundum vſus & mores: ut Aegyptij, & Thraces, & Scythæ, ſimiliter electionem ſignorum faciebant.*

Iſte eſt ſecundus modus. Nam primus in duas partes eſt ſectus, & hic ab animalibus, etiam ipſe deductus, non tantum à toto genere animalium, ſed à ſola ſpecie humana.

Cum

Cũ itaq; viderent rẽ ita ſe habere, vt diuerſę regiones diuerſis moribus præditos haberẽt homines, qui etiam diuerſis ſignis, corpora diſtincta poſſiderent, ceu Æthiopes eſſe nigros, & candidos germanos, ſubcinericios, & oliuę maturæ colorem imitantes. Aegyptios, & horum ſingulos, proprijs eſſe moribus, & propenſionibus inſiguitos, quibus igitur ſimpliciter ſigna in germanorum corporibus ſolita reperiri, adeſſe videbant, eos moribus talis regionis, nempè germanorum præditos eſſe pronuntiabant. Et cum nigri parui, & macri, & ſimi, criſpis, ac nigris capillis ſint Aethiopes, ijdemeque ſuperſtitioſi, fallaces, timidi, & auari, quibus Italis, aut Græcis talem, aut fermè talem videbant adeſſe, figuram, & colorem; eos etiam talibus moribus præditos dicebant, & quibus Aegyptiorum color, aut facies, ijſdem etiam leuitatem, dicacitatem, & cæteras Ægyptiorũ paſſiones tribuebant. Quare horum regula erat:

Cui inſunt ſigna in corporibus hominũ talis regionis, ſolita naturaliter reperiri, eidem etiam inſunt mores, qui illius regionis proprij ſunt, quare ſi quis rubros, caninos, & paruos habebit oculos lata facie, & depreſſo naſo ceu Tartari aſiatici, illum tartaro conſimilem moribus putabant. *Reg.*

,, *Quidam autem ex moribus apparentibus, quales mores diſpoſitionem ſequantur: ſequitur autem unicuique mos, iracundo, timido, coeunti, & in unaquaque aliarum paſsionum.*

Tertius antiquorum modus prædicendi mores animi hic eſt, qui depromitur ab apparentia, quæ in facie, ſe ſe offert, hoc eſt ab illa figura, & effigie, ſiue oris diſpoſitione, quam in vno quoque tuemur, dum aliquo affectu agitatur. Quare cum aſpiciamus irati faciem, ita affici, vt furere videatur, & rubore vultum perfundi eius, quem pudet, ac palleſcere timentem, pariter cui naturaliter talis in facie color, ac diſpoſitio apparebit, eum iudicabimus, ex ſententia horum aut pudibundum eſſe, aut iracundum, aut timidũ; Quapropter erit regula.

Quibus hoĩbus quietis, & affectu carẽtibus ineſt facies ſimilis ijs, qui affectu tali tenentur, eos ad tales affectus propenſos eſſe, & mores ſecundũ illos affectus habere dicendũ eſt, ſic cum turbidus, ſeuerus, & iratus videretur ſemper Tyberius, ſecundum faciem, illi etiã tales in anima mores adeſſe probabile erat, Veſpaſiano facies, & rictus erat veluti hominis nitentis, ac cum difficultate ventrem exonerare quærentis, idẽ auarior erat, ac vix aliquid pecuniæ ab ipſo abradere poteras, quamuis deberetur: Titi facies hominis miſericordia affecti, & placide tuentis referebat imaginem, ille etiam verè talis erat; placidus, benignus, & miſericors, merito igitur quem videbimus habentem talem faciẽ, qualem ſolent habere, qui certo affectu premuntur, eos ad illum affectum propenſos vel iam habitum ſecundum illum affectum contraxiſſe dicemus coeuntium oculi diſtorquentur, & hirqui efficiuntur, quorum tales oculi naturaliter apparebunt, illos luxurioſos & mulieroſos viros, ex horum placitis dicemus. *Reg.*

,, *Eſt autem ſecundum omnes modos hos phyſiognomonizare, & adhuc ſecundum alios, & electionem ſignorum diſsimiliter fieri.*

Hos redarguens inſufficientiæ Ariſtoteles ait, non ſolum tres prædictos modos, ſeparatim captos, ſed omnes coniunctim, & præter hos etiam alios plures reperiri, & primus (exempli gratia) eſt locus à contrario prædictorum ſignorum, & hoc indicat, cum ait, electionem ſignorum fieri diſſimiliter. Hoc eſt non ſolum potes eligere propoſita ſigna, ad inferendum propoſitum morem, ſed etiam oppoſito ſigno, licet oppoſitam inferre animi paſſionem, nam ſi timor, & audacia, ſunt contrariæ paſſiones, & cui pallor, & contractio, quę-

dam ineſt frontis, & vultus deiectus, illi ineſt pauor, & animi abiectio, ergo & à contrario, cui inerit rubor in facie, plana, & aperta frons, & vultus ſublatus, hominum ora intuens, illum dicemus eſſe audacem, & magnanimum. Eſt demum alius modus, qui fit per ſyllogiſmum, omnium optimus, quoniam ſi paſſiones, & mores plures à coniuncta cauſa pendent, & iuncti ſunt ſimul, factum eſt, vt ex vno, alios, & alios mores poſſimus inferre, ſi quis enim timidus eſt, illum etiam auarum eſſe probabile eſt, & ſi auarus parcit rebus, quare ſi talis eſt, ergo pānis obſoletis, & ſordeſcentibus amicietur, ergo non, erit magnificus, quare neq; verax, ſed ſubdolus, & in ſermone blandus, ꝓꝑ timorẽ ſolitarius item, & qui alijs parũ cõfidat, quia ꝓꝑ & incredulus, & amicis non gratus, & cætera huiuſmodi.

Hi quidem igitur iuxta mores ſolum phyſiognomonizant. Primum quidem quòd quidam non ijdem cùm ſint, mores qui ſunt in facie, eodem habent: ut fortis & inuerecundus eoſdem habent, animabus uel intellectibus multum ſeparantur.

Hos ſupra dictos tres primos modos, vt inſufficientes, & non omnino veros nunc refellit. Videtur autem primo redarguere illos, qui tertio loco poſiti ſunt, qui ex apparentibus in facie ſignis, & vnumquemque affectum ſequentibus ſolebant iudicare; Dicit ergo.

Hi, qui ſolum exercent Phyſiognomiam, iuxta apparentiam, (quam nunc morem appellat) errant, & probatur, quoniam contingit, diuerſas omnino paſſiones animæ eandẽ in facie apparentiam facere, ergo mos vnus in facie; certam animi paſſionem non indicat, quod patet exemplo; Nam fortis, & inuerecundus eaſdem in facie habet apparentias, & hi magnopere differunt ſecundum paſſiones animæ, ergo non omni cui adeſt in facie apparentia conſequens fortitudinem, illi etiam ineſt fortitudo; Quod fortis, & inuerecundus eandem habeat in facie apparentiam. Ariſtoteles non probat, videtur autem veriſimile, nam ſicuti timido, ab extra intro recurrit ſanguis, & calor, ita in forti, è contrario à partibus interioribus, ad exteriores ferri ſanguinem, & ſpiritus dicendum eſt, quo factum eſt, vt facies rubeſcat, & fortis oculos attollat, & quæ ſentiat promptè dicat, quæ in homine impudenti, & perfrictæ frontis etiam contingere poſſunt, vt in Domitiano viro impudentiſſimo rubor aderat in vultu, neque oculos facile deijciebat, dum loqueretur, ſi ergo impudentis, & fortis, eadem in facie apparent ſigna, non uidetur dicendum ſolam apparentiam frontis eſſe certam methodum ad Phyſiognomizandum.

An rubor ĩ facie ſit impudentia ſignũ.

Sed occurrit dubitatio, an uerè rubor in facie impudentiæ ſignum ſit; nam ſi fortis ideo dicitur rubeus, quoniã timidus eſt pallidus, ſic etiam licebit arguere dicendo. Si verecundus, & modeſtus erubeſcit, cum impudens ſit immodeſtus, & inuerecundus, non ergo erubeſcet uerum potius, contrario pallore afficietur, contrariorum enim ſunt contrariæ paſſiones, & hoc uidetur eò magis verum, quò experientia comprobatur, omnes eos, qui pariter impudentes, & immodeſti ſunt pallidos, ac quadam facie cuteque ſub lurida, & ſubſplendenti præditos eſſe, & verè perfrictæ (vt dicitur) frontis apparere, utpote qui omnem ruborem perfricuerint, atque abſterſerint. Impudentiſſimus Caligula, impudentiſſimus Nero, quorum prior pallidior fuit, poſterior maculoſus. At oppoſitum ſentit Ariſtoteles, qui impudentes, rubeos, & facie colorata præditos ait. & Domitianus impudentiſſimus colore roſeo præditam habebat faciem; At ſanè Ariſtotelis dicta nullam, ſi prout decet, intelligantur, dubitationem habent.

Primum enim id, quod aſſeritur, totum exempli gratia dicitur, vt doceat argumento ab apparentia deducto nos poſſe, contrarias arguere diſpoſitiones animi, nec modos ſupradictos ſolos ſufficere, & perfectum faciat Phyſiognomum, ſed ſic dicit, ſi timidum uidemus eſſe pallidum, & deiectos oculos tenentem, illum quẽ oppoſito modo uidebimus diſpoſitum, non ſubito non timidum, aut non abiecto animo præditum probabiliter vocabi-

cabimus,quoniam non ſemper oppoſitorum oppoſitæ ſunt differentiæ, & operationes. Exemplo caloris,& frigoris,quæ vtraque congregant,quamuis diuerſo modo; Amplius argumentũ peccat,in forma minore negatiua in prima figura,neq; ideo conuertes maiorem in terminis,nã falſa erit,ſiquidẽ ſi modeſtus erubeſcit,nõ ideo omnis qui rubeſcit modeſtus eſt;ſed vt cumq.rem intimius perſcrutari ſi placet,dicemus propoſitionẽ verã eſſe, ſed ex ſuppoſitione,ſi ſupponemus propriã eſſe paſſionẽ pauoris,pallorem in facie,& oculorum deiectionem,& non communem generis vtraq; contraria continentis,qm̃ pauens palleſcit,& terram ſpectat,ſequitur quod qui audax eſt ſecundum naturam probabiliter non ſit pallidus. An hæc præter rem?quoniam dubitatio eſt,an rubor in facie ſit impudentiæ ſignum,viſum eſt quod non,quoniam qui pudentes, & modeſti ſunt, erubeſcunt. At è contra impudens Domitianus,impudentiſſimus Heliogabalus rubore ſuffuſas genas habebant. Dico igitur pro ſolutione,quod rubor in facie ſecundum ſe,& ſimpliciter non eſt impudentiæ,neque modeſtiæ ſignum,atque hac ratione tollit Ariſtoteles modũ vnum Phyſiogn.antiquorum,qui exiſtimabãt,vnam corpoream paſſionem vni earũ,quę in anima ſunt reſpondere,rurſus ſciendum,quod duplex eſt rubor, Hic exſaturatus, & ad colorem corticis mali punici accedens,cum fronte rubra,& lucenti; oculiſque eleuatis, & confidenter homines ignotos,& ſuperiores,eorumque vultum, & ora ſecure intuentibus, neq;curantibus reprehenſionem, aut infamiam verentibus.

Quæ ſunt animi impudentis, & immodeſti ſigna? At promptitudo ad ruborem clarum,roſas referentem,quem oculi deiecti comitantur,modeſtiam arguit;ſic Virgilius inducit Andromachen reſpondentem Aeneæ,qui illam interrogauerat, nunquid Pyrrhi ſeruaret connubia; Illa enim deiecit vultum, & demiſſa voce loquuta eſt. Sic etiam Dido vultum demiſſa profatur. Non ergo verum eſt(neque id ſentit Ariſtoteles) quod ſi cui inuerecundo inexiſtit talis paſſio aut faciei figura,& oris rictus,quod cui omni ineſt talis vultus,illi inſit inuerecundia,quinimo potius oppoſitum aſſerit; quoniam idem ſignum ſequi poteſt duas paſſiones animi inter ſe differẽtes ſpecie,vt patet de fortitudine, & impudentia,quas vtraſque affectiones aliquando ſequitur eadem corporis affectio, cũ tamen interſe ſecundum ſpeciem different,diuerſaſque in humana anima producant diſpoſitiones,hoc eſt,quod aliud cogitat fortis,aliud impudens, neque eadem animo agitant ambo.

» *Secundo autem,quod ſecundum quædam tempora mores non eoſdem,ſed aliorum habent.triſtibus enim exiſtentibus,quandoque contingit diem delectabiliter ducere,& morem accipere,qui eſt hilaris:& è contrario hilarem contriſtari, vt mos qui erat in facie permutetur.*

Altera ratio eſt idem probans,quod ex ſola vultus apparentia non liceat naturam, & paſſionem hominis naturalem cognoſcere.

Videtur autem ſic argumentari,ſigna per quæ natura hominis cognoſcenda eſt, debet eſſe firma,& immutabilia,ſed apparentias vultus paulo momento,& eodem die contingit mutari ſæpius,ergo non ſufficit vultus apparentia ad dignoſcendos hominis mores. Maior nullam videtur habere dubitationem;ſcientię,& artis omnis principia, & præcepta,vel circa neceſſaria,vel ea,quæ vt plurimum ſunt,verſantur; Minor exemplo manifeſta eſt;Poteſt enim idem homo natura triſtis,quandoque hilaris,ac lętus eſſe, tunc igitur in facie indoles hilaris apparebit,& ſi illum natura lætum ex ea apparentia iudicaueris,vtique errabis. Simili modo,qui natura lætus eſt, ex accidenti aliquo dolens, contractam frontem habebit,& faciem totam in mærorem conuerſam,tunc ſi ex faciei apparentia iudicare volueris, neceſſario falleris, triſtem enim dices, qui tñ natura eſt lætus.

„ *Adhuc cum his, de paucis vtique ſemper apparentibus coniecturam quis accipiat.*

Tertia ratio eſt contra prædictos, quæ præcipuè illos arguit inſufficientiæ, & dicit. Amplius quoniam mores, qui apparerent in facie, ſunt pauci admodum, neque ſimpliciter omnis animæ affectio etiam faciem afficit, qui vtetur ad phyſiognomizandum ſolis apparentijs vultus, ille ſanè paucarum paſſionum notitiam habebit. Nam crudelitas, impietas, & alij affectus, vel paſſiones, quæ ex alijs moribus ſyllogiſmo deducuntur, ferè nullam faciunt in facie apparentiam, vt videbitur infra; Et ideſt, quod ait.

Et adhuc cum his rationibus; ſ. ſupradictis adde, quod ille, qui vtitur aſpectus contemplatione tantum, pauca habebit media ad phyſiognomizandum, quoniam ſigna, quæ in facie permaneant ſemper, ac ſemper appareant morem, & affectū iudicantia, pauca ſunt admodum, nam ſicuti mutabilis animus eſt, quæ illum ſequitur facies, ſiue vultus mutari facile conuenit, at mutabilia ſigna nihil indicant certi.

„ *Qui autem ex feris phyſiognomizant non rectè electionem ſignorum faciunt. non enim eſt vtique dicere percurrentem formam uniuſcuiuſque animalium, quod quicunque uni ſimilis huic corpore erit, & anima ſimilis erit. Primum enim, ut ſimpliciter dicam, nullus utique uidebit hominem ita ſimilem beſtiæ, ſed aſsimilantem in aliquo.*

Platonis opinio redarguitur.

Contra Platonem, eiuſque opinionem primo loco narratam obijcit Ariſtoteles fundamentum illud, quo vtebatur, deſtruens (nempe. Quicunque homo habet corpus ſimile alicui bruto. v. g. Leoni, ille idem, etiam eidem animali. v. g. Leoni ſimilem habebit animam.) Et rationem afferens, ait, eſſe impoſſibile hoc dictum, non enim aliquis facile reperiet hominem omnino leoni ſimilem, ſed tantum illum aliqua corporis particula referentem, neque ſimpliciter, ſed quodāmodo, vt in magnitudine extremitatum, vel latitudine oris. Verum neque fortè id Plato volebat, quod illi imponit Ariſtoteles, ſed tantum dari quandoque in homine partes corporis, quæ bruti cuiuſdam certi membrorum accidentia aliqua in memoriam reuocarent, vt latitudo oris, vel magnitudo extremitatum, hoc autem vulgo quotidie fit, vt dicamus talem hominem habere aures aſini, uel oculos canis, hoc eſt, talis viri aures, aſininas nobis in memoriam redigunt.

„ *Adhuc autē cum his, animalia pauca quædam propria habent ſigna, multa uero communia: quare ſi quis ſimilis fuerit non ſecundū propriū, ſed ſecundum commune aliquid, quo pacto magis iſte leoni, quam ceruo ſimilior dicetur. decens enim propria ſigna proprium quid ſignificare, communia autem commune.*

Contra eundem Platonem nectit aliam rationem, ſupponit autem, quod eſt veriſſimum. In vnoquoque animalis corpore eſſe duo genera ſignorum, quorum alia ſunt ſuperioris generis, quare, & alijs etiam conueniūt; Alia vero propria, quæ illi ſpeciei ſoli tū cōpetunt. Quare & affectiones alias eſſe cōes, & alias proprias animaliū. Secundo ſupponit cōfuſa eſſe cōia, & propria ſigna ſimul in eodē ſubiecto ita, vt nō ſit facile diſtinguere quænam ſint propria, & quænam communia, quam tū diſtinctionem, et ā ſi fieri poſſet, non docuit Plato, prout debebat. His ita poſitis ſic arguere videtur; Quicūq; ex ferarum apparentibus ſignis naturas hominū cognoſcere tentant, illi tam cōia cū alijs feris ſigna, quam propria illius ſpeciei. v. g. Leonis indiſtinctè capere poſſunt. Sed quicunq; tam propria ſpeciei, quam cōmunia generis indiſtinctè, & ſine delectu capere poſſunt, illi non valēt dicere cū veritate, ꝙ homo magis referat leonē, quā taurū, moloſſumq; qui oēs habēt, v. g. magnas extremitates, manifeſtū igitur eſt, ꝙ ex inſpectione ſignorum in brutis appa-

ren-

rentium; non magis dices hominem eſſe leoni ſimilem, quam alij animali, quare ſi error contingit in medijs, quibus vtuntur, contingit etiam concluſiones eſſe falſas, non enim eſt ſcire per medium corruptibile, & contingens, aut falſum, concluſionem certæ, & ſempiternæ veritatis, vt primo poſteriorum oſtenſum eſt; Decet igitur (ait Ariſtoteles) primũ diſtinguere ſigna propria à cõmunibus, deinde ſecundum propria licebit iudicare, quod cui homini inerunt aliqua ex ſignis proprijs leonis, ille ſecundum ea ſigna poterit dici ſimilis leoni; At ſi communia acceperis non magis leoni, quam aſino comparare poteris eundem.

,, *Communia ergo ſigna nihil utique manifeſtabunt phyſiognomonizanti.*

Non eſt intelligendum, quod communia ſigna nihil manifeſtent ſimpliciter, iam enim dictum eſt, quod propria ſigna proprias affectiones, & communia communes docent. Sed ait Ariſtoteles, ſi ſuppones, quod quicunque habet corpus, vel ſignum talis feræ, ille etiam habeat animam, vel animi mores, ſiue propenſiones eidem feræ ſimiles, cum ſignũ ſecundum quod homo alicui feræ poteſt dici ſimilis, debeat eſſe proprium illius feræ, non autem alicui alij feræ commune, manifeſtum eſt, quod communia ſigna non ita Phyſiognomizantem iuuabunt, vt intelligat proprias paſſiones, & non decipiatur, qioniam per communia, non minus leoni, quam tauro poteſt homo dici ſimilis, nanque communia ſigna proprias non docent affectiones.

,, *Si autem aliquis propria uniuſcuiuſque ferarum elegerit, non utique habebit aſsignare cuius ſunt hæc ſigna merito enim proprij proprium.*

Sed quoniam poterat aliquis dicere, Platonem electurum propria ſigna cuiuſque feræ, & ita ceſſaturum incommodum ſuperius dictum.

Hanc reſponſionem nunc tollit dicens, etiam ſi propria tantum aſſumpſeris ſigna, tamen etiam dubium erit, cuius affectionis ſint propria ſigna, ſi quidem in vna quaque anima feræ ſunt plures affectiones, & etiam in corpore plura propria ſigna, vnde difficile potes conijcere nunquid hoc ſignum illi proprietati, quæ in anima eſt potius, aut huic reſpondeat; vt fortiſſima & crudeliſſima eſt Tigris, neque manſuefieri, vllo obſequio poteſt, eadem habet os magnum, pellem variam breues aures, quæ quamuis Tigris ſint propria corporis ſigna, neſcio tamen cui proprietati animæ reſpondeant, & quam affectionem indicent.

,, *Nihil autem proprium animalium phyſiognomonizatorum in anima habebit utique aliquis accipere. neque enim forte ſolum leo, ſed alia multa: neque timidum lepus, ſed & alia infinita. Si ergo neque communia eligenti manifeſtum aliquid ſit, neque ſecundum propria, non utique erit unumquodque animalium aſpicere.*

Eſt alia ratio talis (vt videtur non nullis) ſi vtemur ſignis quarto modo dictis, quæ ſoli, & omni, & ſemper inſunt, cum quæ ſoli inſunt, alijs adeſſe non poſſint, (ſic enim non eſſent propria quarto modo dicta) ergo ſigna, quæ propria ſunt vnius feræ, neque homini, neque alij animali inerunt, quare neque hominem per ſigna propria alicui feræ ſimilem dicemus, ſi ergo neque per ſigna propria, neque per communia licet dicere, quod homo ſimile habet corpus tali feræ, v.g. leoni, ergo neque licebit dicere quod animam, aut animæ inclinationes naturales ſimiles leoni habeat, ergo modus hic Phyſiognomizandi penitus eſt inutilis, quod ſi non omni quaqueſita tamen eſt, vt ſolus non poſſit eſſe, qui hominum naturas doceat, & vt præter hunc nullus alius exiſtat.

„ *Sed ex hominibus electionem facere oportet patientibus eandem paſsionem. ut ſi fortis inſpiciat aliquis ſignat, fortia animalium in unum accipientem oportet perſcrutari, quæ paſsiones his quidem omnibus inſunt, aliorum autem aīalium nulli accidant.*

Qua ratione vtendum ſit ſignis, quæ in animalibus reperiuntur, & quomodo communia à proprijs ſeiugi poſſint, docet, exponens methodum, & viam obſeruandam, vt per propria ſigna, paſſionum in anima exiſtentium, præſentiam cognoſcamus. Eſt igitur tex. ſententia hæc.

Qui vult propria ſigna alicuius paſſionis in anima exiſtentis cognoſcere, v.g. fortitudinis. Ille primo conſiderabit tres, vel quattuor homines, in quibus ſcit reperiri fortitudinem, atque in quònam ſigno particulari corporis conueniant, ſcrutabitur. Et cum viderit hos tres, vel quattuor fortes homines, habere os latum, & extremitates magnas, deinde ad ferarum genera inſpicienda tranſibit, in quibus ſcit eſſe fortitudinē, vt ad Leones, Tauros, Aquilas, Tygres. Et cum in his omnibus & latum os, & extremitates magnas reperierit, probabile iam ipſi effectum eſt, quod cuicunque ineſt latum os, & extremitates magnæ illi etiam animali inſit fortitudo. Sed neque hìc conſiſtendum eſt. Verum tertio videndum eſt, numquid reperiatur aliquod genus animalis, cui adſit fortitudo, & idem non habeat magnas extremitates, atque os latum ſimul, & ſi nullum reperiri continget, iam pronuntiabis, quod eius fortitudinis, quæ in anima eſt, proprium ſignum in corpore appareat, extremorum membrorum magnitudo, & oris latitudo, ſic enim conuertentur inter ſe animæ fortitudo, & oris latitudo, ac extremorum magnitudo. Cum igitur hæ paſſiones corporeæ nempe oris latitudo, & extremorum magnitudo ineſſe apparebunt omni forti, & nulli non forti, ea fortitudinis eſſe propria ſigna dicemus, & ſic in alijs etiam procedemus animi paſſionibus.

„ *Si enim ita quis elegerit, quòd eadem ſunt ſigna fortitudinis prædictis animalibus, non ſolum fortitudinis communem ineſſe paſsionem eorum, quæ ſunt in intellectu, ſed & alia quædam, ſic utique dubitabit, utrum fortitudinis, aut alterius ſigna ſint.*

Suam modo dictam methodum, ac viam confirmat dicens, Qui aliter faciunt, nequeūt cognoſcere diſtinctè quænam paſſio ſit in anima eius, cuius naturam inſpectant.

Si itaque aliquis ſic non proceſſerit, vt dictum eſt; ſed elegerit ſigna in his quidem animalibus exiſtentia, ea tamen quæ etiam in non fortibus reperiantur; ſed v.g. in impudentibus, tunc dubitabit, & neſciet nunquid in anima eius, cuius naturam quærit, reperiatur fortitudo, aut impudentia, & an vtraque, aut altera tantum harum paſſionum inexiſtat.

„ *Sed oportet ex pluribus eligi animalibus, & non habentibus ullam paſsionem cōmunem manifeſtam, cuius utique ſigna reſpicias.*

Quomodo itaque id ſit diſtinguendum docet, & ait: Si volemus diſcere rationem, qua poſſimus impudentiam à fortitudine diſtinguere, ſpeculemur, quam plures animalium ſpecies, & eas ſeorſim contemplemur, in quibus ſit impudentia, non autem fortitudo, item & capiamus eas in quibus ſit fortitudo, & non impudentia, & quodnam corporeum ſignum inſit omni impudenti, quod in forti nullo reperiatur, animaduertamus. Datis igitur duobus animalium generibus, quorum vnum ſit forte, vt leo, alterum impudēs, vt canis, quando altera paſſio animæ in altero animalium genere inerit, & altera in altero, tunc animaduertendum, ſi extremitatum magnitudo non inſit impudentibus, inſit autem omnibus fortibus, & tunc illud proprium fortitudinis ſignum habebimus;

Muſca etiam, & Elephas ſunt animalia nullam communem in anima paſſionem habentia;quorum Elephas fortis eſt, muſca vero impudens, & muſca non habet extremitates magnas, Elephas autem habet;neque ſolum inter Elephantem, & muſcam,ſed inter alia quamplura animalia,idem eſt diſcrimen,quorum animalium,quædam fortia ſunt, quędam impudentia; cum ergo apparere videbimus in aliquo homine extremitatum magnitudinē iure fortem poterimus dicere; Omnino autem videtur ſupponere Ariſtoteles, quod etiam in primo poſteriorum dicebat, vnum quodque genus habere propriam paſſionem, quæ illi per ſe, & ſecundum quod ipſum ineſt, & cui tale ineſt genus, vel de quo prædicatur; illi etiam paſſio generis inexiſtit, vel prædicabitur, quod eſt ac ſi diceremus, In vno quoque indiuiduo ſiue ſubiecto, & ſubſtantia ſingulari compoſita, quot ſunt differentiæ, ſeu prædicata illam conſtituentia, tot etiam ſunt potentiæ ſiue impotentiæ naturales agendi vel patiendi, & tot etiam accidentia ſenſibilia in eo apparent. Singula enim differentia proprij cuiuſdam operis principium eſt, & proprium quoddam ſignum in ſubiecto imprimit, in quo eſt, vt animam talē eſſe doceat, exempli gratia cum ad leonem conſtituendum, & ad faciendum ipſum aptum, & idoneum ad fortiter, & generoſe pugnandum requiratur calor tantus in tali gradu, cum ſiccitate coniunctus, calorque hic ſic diſpoſitus in corpore eiuſdem faciat magnas extremitates, etiam in anima addit potentiam, & vim ad repellenda quæ inſtant pericula confidenter, ſimiliter equo, aſino, & mulo ineſt in corpore vngula ſolida, ijs omnibus ineſt etiam vis quædam calcibus petendi offendentes, & repellendi quæcunque nocent, neceſſe eſt etiam eorum formam, & eſſentiam habere communem quandam differentiam ſecundum quam, & dicuntur ſub eodem genere eſſe, & ſingulis competere ſolidam vngulam, & calcibus repellere noxia.

Quæcunque itaque ſignorum ſtabilia ſunt, aliquid ſtabile ſignificant. quæ autem adueniunt, atque diſcedunt & deficiunt, quomodo utiq; ſignum uerū erit non manentis, in intellectu? Siquidē enim ſtabile aduenien; & deficiens ſignū quis ſuſcipiet, contigeret utique ipſum quidē uerum eſſe, non tamen conueniens erit, non perpetuo conſequens rem.

Qua ratione inuenienda ſint ſigna, & quomodo propria à communibus, diſtinguenda ſint, dictum eſt hactenus. Nunc ex inuentis quænam ad uſum recipienda ſint, & quę non, docet. Dicit ergo ſignorum, quæ in corpore apparent, quædam ab externa cauſa, quædam ab interna oriuntur, ab externa dico, vt nigredo ex ſole, rubor ex multo motu, calor ex defatigatione, vel ex longa mora ad ignem, pallor ex multo timore, vel longo carcere, horum quædam breui, quædam diu permanent, breui manet calor ex motu; nigredo ex inſolatione diu perdurat, ſed ſigna ab externa cauſa nihil eorum, quę ſunt in anima, niſi per accidens ſignificant. Quæ vero ſunt à cauſa interna, ea etiam vel mutabilia ſunt, vel immutabilia, mutabilia dico, quæ ad mutationem ætatis, etiam à cauſa interna variātur, vt balbuties in pueris, aut multa manuum iactatio, nam prius ſignum procedente ętate, ac poſterius refrigerata caloris vehementia remittitur. Immutabilia ſunt, quæ cum à natura facta ſint, tota ætate vitæ permanent, vt oris latitudo, extremitatum magnitudo, & huiuſmodi. Horum ſignorum, quæ ſunt ab interna cauſa. Hæc eſt regula. ſigna ſtabilia, & permanētia permanētes, & ſtabiles in anima denotent affectiones. Mutabilia verò mutabiles, quale igitur ſignum, tale erit ſignatum; ſi ergo ſignum fuerit obſcurum neceſſe eſt etiam obſcuram, & parum eſſe efficacem illam paſſionem, quæ ab hoc ſigno determinatur.

Ex ſignis q ſint ad ſignificādum apta.

Reg.

Quod ergo ſignum inſtabile, & natum deficere non ſit capiendum Ariſtoteles probat dicens. Si quis igno inſtabili utitur ad Phyſiognomizandum aliquando erit uerus, aliquando falſus, at quicunque talis eſt, ille neſcit (oportet enim ſcientem eſſe impermuta-

bilem à ſua ſcientia; ergo qui vtetur mutabili ſigno aliquando ſciet, ac verum dicet, aliquando non; quod ſi hoc fugiendum eſt; patet quod mutabili ſigno non eſt phyſiognomizandum, aut prædicendum quidquam ſtabile, ſed tantum mutabiles paſſiones mutabilibus ſignis prædicemus. Quam ferè ſententiam proſequutus eſt primo poſteriorum, cum demonſtrationem eſſe ex neceſſarijs medijs oſtenderet.

3. *Quæcunque autem paſsiones factæ in anima non in aliquo permutant ſigna quæ ſunt in corpore, quibus utitur Phyſiognomon, non erunt huiuſmodi, cognitiones arti: ut quæ ſunt circa opiniones, & ſcientias Medicum, aut Citharœdum non contingit cognoſcere. nam addiſcens aliquam diſciplinam, nullum permutauit ſignorum, quibus utitur Phyſiognomon.*

Et quoniam poſſet iure dubitare aliquis, nunquid omnes paſſiones, & habitus, & qualitates animæ cognoſci poſſint, ceu opiniones, cogitationes, & conſilia, nihilque animus ſecum, ipſe comminiſcatur, cuius inditium non det corpus, vel in vultu, vel in corpore reliquo, ideo huic dubitationi reſpondes hoc loco ait.

Non omnes paſſiones, & habilitates animæ poſſe prædici à Phyſiognomo, & quænam ille ſint in hac parte declarat.

Nō oēs animæ paſſiones nouit phyſiogn.

Repetentes igitur ſignorum diuiſionem ſupradictam dicamus, ſignorum alia exiſtũt à cauſa externa, alia ab interna, ſic etiam paſſionum, quæ in anima hominis ſunt; aliæ ſunt à natura, aliæ verò ſunt ſtudio, & doctrina acquiſitæ, aliæ alia ratione. Vtcunque autem ſunt, aliæ immutant corpus, aliæ nihil mutationis in corpus inferunt.

2 Quæ igitur nullam faciũt mutationem in corpore nullo modo deſeruient phyſiognomo, nam per corporea ſigna, cognoſcit animæ paſſiones, quare cum quædam paſſiones in corpore veſtigium ſui non imprimant, eædem cognoſci non poterunt per corporis inſpectionem. Paſſiones autem animæ, quæ non poſſunt cognoſci illæ ſunt, quæ circa partem cognitricem, ac præcipuè intellectum, contingunt, cauſa eſt, quoniam cum intellectus nō ſit virtus in materia, neque etiam mutationes, quæ circa ipſum contingunt, materiã mouere poſſunt, & corpus afficere, niſi id per accidens contingat, quatenus ſ. cum cognitione ſit iuncta paſſio animæ ſenſitiuæ, quæ phantaſia dicitur, immerſa materiæ. Paſſiones igitur animæ, quas non contingit phyſiognom. ex corporeis ſignis cognoſcere (quoniam in corpore ſignum non imprimunt) ſunt doctrinæ, & opiniones rerum ab omni affectu corporeo remotæ, atq; ſeiunctæ, quæ potius quietes quædam ſunt, quam motus, quod igitur aliquis ſit medicus, aut citharœdus non cognoſces, hoc eſt quod talem fuerit aſſecutus habitum, quod autem ad talem magis, quam ad aliam cognitionem homo ſit diſpoſitus bene cognoſci poteſt, potentiam igitur perfectiorem, aut imperfectiorem, & inclinationem ad ſcientias, & virtutes magis, uel minus promptam in adoleſcente reperiri iudicabit quidem Phyſiognom. aſt quod didicerit muſicam, bene, vel male, non poteſt cognoſcere, habitus enim per doctrinam acquiſiti, cum ſignum in corpore non faciant, cognoſci nequeunt per ſigna corporea, niſi per accidens.

Ex hoc itaque cap. cuius ſententiam explicauimus, hæc præcepta ſeligi poſſunt, ad artem phyſiognomicam vtilia; & primum eſt.

Præcepta quædã huic arti conferentia

1 Cui homini ineſt figura corporis, aut pars referens partem corporis animalis bruti, illi eidem ineſſe aliquam particularem paſſionem, vel inclinationem ad aliquam earum propenſionum, ſiuè potentiarum accedentem, quæ in anima ſunt illius bruti, credendum eſt.

2 Amplius & cui ineſt effigies, & corporis diſpoſitio, qualis ineſt Germanis, vel Aegyptijs, vel Aethiopibus eidem priuatos mores talium populorum, vel propenſionem ad illorum mores, & habitus ineſſe, probabile eſt.

3 Tertium eſt cui in facie apparet ſpecies quædam hominis lachrimabundi, aut ridentis,

tis, aut dolentis, aut rixantis; eidem in anima credendum eſt, talem morem illi apparentiæ reſpondentem, adeſſe; maximáque propenſionem ad illas operationes, & affectus hr̃e.

4 Cui inſunt tales mores naturales, eidem etiam probabiliter inerunt omnes, qui ab eadem cauſa oriuntur, & qui his cognitis ſunt cognati.

5 Et ſi cui habenti in facie talem apparentiam, vel talia ſigna in corpore, inerunt tales in anima paſſiones, pariter & quibus in corpore vel in facie inerunt oppoſita ſigna, illis etiam in anima oppoſitas paſſiones, & diſpoſitiones adeſſe, putandum eſt.

6 Communia ſigna nihil certum, & peculiare docent.

7 Particularium paſſionum propria, & priuata ſunt ſigna, quibus deſignantur; ſicuti communes communibus ſignis mõſtrantur. Propria paſſionis alicuius ſigna eſſe dicũtur, quæ vbi eſt paſſio, illa ipſa ſunt, & vbi non adeſt, neque ipſa reperiuntur, & è contrario.

8 Stabilium paſſionum, ſtabilia ſunt ſigna, mutabilium, mutabilia, obſcurarum obſcura, & è contra.

9 Quæcunque in anima exiſtentia, corpus non mutant, à Phyſiognomo cognoſci non poſſunt.

Expedita ſecundi cap. explicatione, antequam ad vlteriora procedamus quędam ex his, quæ hactenus dicta ſunt, colligere licet. Quorum vnum eſt.

Quinq; eſſe locos nobis ſuppeditantes modum, ac viam cognoſcendi naturales hominum inclinationes, qui ſinguli ſingillatim capti inſufficientes ſunt, at omnes ſimul aliquid docere poſſunt.

Horum primum eſt à ſimilitudine, quæ intercedit inter qualitates, & partes brutorum, cum partibus, & qualitatibus hoĩum, cuius loci maxima ſupra fuit explicata. quæ eſt. Cui homini ineſt qualitas, vel pars corporis, quæ in certo animalis corpore reperitur, eidem ineſt etiam diſpoſitio in anima ſimilis illi, quæ in eo bruto ponitur.

Secundus eſt à certis moribus regionum. Cui enim inſunt ſecundum corpus qualitates, quæ in corporibus hominum talis regionis, vt plurimum exiſtunt, illi inſunt etiam mores, & habitus, ac inclinationes animæ, illarum regionum propriæ.

Tertius eſt ab apparentia, & ſpecie vultus. Cui enim ineſt ſpecies, & apparentia in vultu, quam talis affectus animi ſolet mouere, illi eidem ineſt & ad talem affectum multa propenſio.

Quartus locus eſt à contrarijs. Nam ſi cui ineſt talis corporis qualitas, illi ineſt talis aĩæ diſpoſitio, ergo & cui inerit oppoſita corporis qualitas, eidem inerit oppoſita diſpoſitio.

Quintus omnium maximè probabilis locus eſt à ratione, qui vtitur ſyllogiſmo. Maxima eſt, cui inſunt tales mores, & diſpoſitiones, eidem etiam cognati, & conſequentes talium morum, & ijs annexi, omnes probabiliter inſunt, vt ſupra dictum fuit.

Alterum quod hoc caput nobis inſinuat, continet diuiſionem, ac diſtinctionem paſſionum, & accidentium, quę homini inſunt, ſecundum quod eſt homo, hoc eſt animalis certa ſpecies, alijs perfectior, & quodammodo animal omne.

Affectiones dico, proprietates, paſſiones potentias, & habitus, & diſpoſitiones, ac demum qualitates, ſecundum quas hæc facit, aut patitur, facere, aut pati poteſt.

Cum autem homo ſit quoddam compoſitum, quod conſtat ex propria forma, quę anima eſt humana, & corpore organico, quod illius eſt materia, factum quidem eſt, vt pene omnes ſint affectiones compoſiti, attamẽ, quædam ſunt, quæ videntur eſſe animæ tantũ, vt intelligere, & velle, eas autem voco proprias animę functiones, quarum vſus, & actio nullam penitus in corpore mutationem, quæ ſenſibus percipi poſſit, natæ ſunt facere. Quędam rurſus videntur eſſe tantum corporis humani affectiones, vt claudum eſſe, aut gibboſum, aut tali temperamẽto præditum; at neque hæ ſunt ſine anima, neque illæ ſine corpore penitus exiſtunt. Plurimæ verò ſunt compoſiti, quarum aliæ ab anima principium

capien-

capientes in corpus deſinunt, aliæ à corpore in animam perueniunt, vt docet Ariſtoteles, iraſci, miſereri, odiſſe, amare ſunt animæ, & ab hac in corpus deriuantur; item timere, ſperare confidere, gaudere, triſtari, & huius modi. Aliæ vero à corpore vſque ad animã perueniunt, tales ſunt febres hecticæ, & hypochondriacæ paſſiones, & quam plurima morborum genera, quę cum corpus male afficiant, animam etiam pertentant, & mouent. Aliæ demum ſunt, quæ quamuis compoſiti exiſtant, in animam tamen ſenſitiuam non perueniunt, vt illam moueant, niſi exceſſus ſint, vel defectus valde præter naturam, tales ſunt affectiones animæ vegetatiuæ, ut ali, augeri, cibum coquere, corporique applicare. Similiter quædam etiam ſunt animæ affectiones, quæ ſecundum ſe corpus non mutãt, ceu ſunt ſcientiæ; & morales habitus, & artes etiam, quæ niſi ad energiam venerint, non cognoſcuntur, & vt cunque ſint, aliæ ſunt generis, aliæ ſpeciei, aliæ indiuidui tantum, iraſcitur enim, & mouetur Socrates vel vt eſt animal, vel vt homo, vel tandem, vt eſt hoc aliquid, & ſingulare.

Hæc igitur eſt diſtinctio affectionum ſecundum genera, quæ in homine reperiuntur.

An fiat materia mutatio cuius non appareat ſigni.

At dubitabit aliquis, ſi anima & corpus ſunt vt materia & formæ, quare; & ad aliquid ſecundum eſſe, hæc autem talia ſunt, vt ſi fiat mutatio in vno neceſſe ſit etiam fieri in altero, Quomodo igitur diximus quod fiunt multæ affectiones, & mutationes in anima, quarum nullum veſtigium apparet in corpore, vt de ſcientijs, & habitibus ab externo factis. Ad re ſpondendum eſt verum eſſe quod nulla fit mutatio in anima, nullaque noua introducitur affectio, in qua particula aliqua corporis non mutetur, & afficiatur; ſed affectiones illæ corporis, vel non remanent, vel ad externa vſque non perueniunt. Vt qui diſcit canere, vel ſonare, vel logicam, aut Geometriam, ille ſane patitur, & mutatur ſecundum aliquas interiores particulas, ſed vt diximus, mutationis internę, ueſtigium in corpore non apparet, quod autem habitus ſcientiarum, & artium ſint in materia; exemplo Orbilij patet, qui ſaxo percuſſus in capite omniũ quæ ſciebat, diſciplinarũ eſt oblitus, aliter enim diſpoſita corporis particula, atque eſſet prius, quando habebat hunc ſcientiæ habitum, mutata eſt paſſio animę, ſed corporis mutatio cum facta ſit tantum ſecundum partes internas, neque ad externa peruenerit, ſenſui non apparet.

QVORVM SIT PHYSIOGNOM. & quibus procedat & medijs. Cap. III.

„ *Oportet ergo determinare circa qualia quædam eſt Phyſiognomonia (quoniam nõ circa omnia) & ex quibus ſingula ſigna accipiantur. deinde conſequenter de manifeſtiſſimis circa unumquodque declarare.*

QVod per ſigna liceat, humanę animæ affectus, & paſſiones ſiue diſpoſitiones cognoſcere, & ꝙ qui hactenus hanc artem tractarunt locuti fuerint imperfecte, & qua ratione proceſſerint, ex ſupradictis eſt manifeſtum. Nunc autem quorum, & ex quibus ſit ars Phyſiognomica ex profeſſo docebit. Hoc eſt circa quas paſſiones uerſetur, & ex quibuſnam ſignis propoſitum inquirat. Dicit igitur, quoniam Phyſiognom. non uerſatur circa omnes paſſiones animæ humanæ, neque de omnibus poteſt rationabiliter iudicare, ſicuti dictum eſt. Oportet nos primum nouiſſe; diſtinguere cognoſcibiles à non cognoſcibilibus. Deinde eſt determinandum, quænam ſigna ſint capienda, & quæ non; ſi quidem quę ſunt mutabilia, aut communia admitti non debent. Amplius diſtinguendum eſt, quod ſignorum immutabilium, quædam ſunt manifeſtiora, & efficaciora, quædam uero minus certa.

„ *Phyſiognomonia ergo eſt, ſicut & nomen ipſius dicit, circa naturales paſsiones eorum quæ ſunt in intellectu, & eorum quæ ſuperacquiruntur, quæcunque aduenientia tranſmutant ſigna eorum quæ phyſiognomonizantur.*

Cum ergo hæc ſint peragenda, primam definitionem huius artis colligit, & eandem à nominis interpretatione confirmat. *Q[uid] ſit Phyſiognom.*

Eſt Phyſinom. ars cognoſcendi humanæ animæ inclinationes, naturales que affectus, qui in nobis fiunt, & inſunt, per ſigna propria, & ſtabilia, vnam quamque paſſionem naturaliter conſequentia; huc referenda eſt paſſionum animę diſtinctio de qua ſupra quod ſ. aliæ dicuntur in natæ, aliæ ſuper acquiſitæ, ſiue illæ doctrina, educatione aut aliqua alia ratione adipiſcantur. Et vt cunque ſint, aliæ non afficiunt corpus, neque in corpore mutationem faciunt, aliæ penitus ſecundum ſe, aut ſenſibiliter ipſum mutant. Hæ cognoſci poſſunt, priores, nequaquam, vt iam ſæpius fuit dictum.

„ *Qualia autem hæc ſint poſterius declarabitur.*

Hæc ergo Phyſiognomia ſic dicta prout nomen ſonat; quod nihil aliud ſibi vult niſi naturæ cognitio, quæ formą eſt, & omnis motus, ac mutationis principium, qualia itaque ſint hæc accidentia, quæ corpore mutato in anima fiunt, & qualia non, infra ſedicturum recipit.

„ *Nunc autem dicam ex quibus generibus ſigna accipiuntur, & ſint omnia. Ex motibus enim phyſiognomonizant, & ex figuris, & ex coloribus, & ex moribus in facie apparentibus, & ex lenitate, & ex uoce, & ex carne, & ex partibus, & ex figura totius corporis. In uniuerſum igitur huiuſmodi ſunt, quæ dicunt Phyſiognomones de omnibus generibus, ſigna.*

Quarum rerum ſit Phyſiognom. ſecundum genus fuit expoſitum. Nunc genera rerum ex quibus ſigna colliguntur enumerat, quænam, & quot ſint. Hæc autem nouem eſſe videntur. *Vnde nam capiantur iudicandi ſigna*

Primo ſigna capiuntur ex motibus, nunquid ſint naturales, aut præter naturales, tardi, aut veloces vniformes, aut diſformes, continui, aut interrupti, decentes, aut indecentes, aut aliquo alio modo affecti.

2 Secundo ex figuris partium, & membrorum corporis, nunquid pulchra, aut turpis naturalis, aut præter naturam rectaue, aut diſtorta ſit corporis figura; qualis pumilionum, gibboſorum, aut claudorum.

3 Tertio loco colores, qui in cute in pilis, tum capitis, tum partium corporis cæterarū, in oculis, in vnguibus, in dentibus, in labijs, in lingua ſe ſe offerunt.

4 Quarto docet conſiderandam eſſe faciem, ſiue morem, qui in facie apparet. Qui enim faciem in figuram timidi, aut irati, aut aliquo alio affectu perturbati hominis naturaliter conſtitutam habet (quod ſigni genus Ariſtoteles uocat apparentiam vultus, & morem) eum etiam timidum, aut ad alium affectum propenſum eſſe iudicare oportet.

5 Quinto ex cutis qualitate, an ſit lenis, aut aſpera glabra, vel piloſa, vel aliter diſpoſita, lenis dicitur cutis, quæ æqualis eſt, nullamque habet aſperitatem, quæ tactu eſt delicata, huic opponitur aſperitas, & ſcabrities.

6 Sexto ex uoce eiuſque qualitatibus, nunquid ſit grauis, vel acuta, aſpera, uel ſuauis, æqualis, aut inæqualis, vox enim cum ſit vel animi inditium, vel in ipſa ſit, quod animum indicat, in eadem etiam eluceſcere veſtigia paſſionum animi probabile eſt.

7 Septimo ex carne; nunquid caro, ſit tactu mollis, an dura; calida, aut frigida; multa, aut pauca; molles enim carne apti mente fuerunt dicti; qui uero aliter affecti ſunt, aliter etiam ſeſe habere credendum eſt. Octa-

8 Octauo ex partibus,hoc eſt membrorum numero, & quantitate,quales nam ſint corporis partes, & quantæ magnæ ne,aut paruæ loco ſuo poſitæ,aut non, aptæ, aut ad vſum ineptæ.

9 Nono, ex totius corporis figura, & forma, qui enim plus iuſto parui ſunt,aut penitus turpi, & diſtotto corpore affecti,turpes etiam & male diſpoſitas animi affectiones habere probabile eſt. Differt autem locus nonus à ſecundo,quod in ſecundo conſideratur tantum figura partis, nunc autem agitur de forma totius corporis, & octauus conſiderat ſitum, ſubſtantiã,& quantitatẽ partium,ſecundus ſolam partium figuram ſpeculatur. Tot igitur ſunt ex Ariſtotele fontes, & capita, vnde Phyſiognomica ars deducit ſua ſigna.

Mihi autem videtur omnes hos locos nouem poſſe commode ad quattuor tantum cõtrahi, nempe ad Subſtantiam, Quantitatem,Qualitatem, & Motum,dando ſubſtantiæ, quintum, & ſeptimum locum in quibus conſideranda proponitur, & cutis, & caro, quatenus eſt tactilis. Ad quantitatem reducemus octauum, & nonum, in quibus membrorum magnitudo,numerus, & ſitus ſpectatur, & totius corporis figura,proportio, & vſus. Ad qualitatem tres locos referemus ſecundum, tertium, & quartum,qui formas, & diſpoſitiones ſingulorum membrorum,colores, & mores, quos vocat apparentias in facie, præſertim ſeſe offerentes contemplantur. Ad motum reducitur primus, & ſextus. In primo conſiderantur corporis motus locales,tum ſecundum totum, tum ſecundum partes, vt oculorum,manuum,labiorũ, & capitis,in ſexto vox contemplatur,ea enim ſonus eſt,at ſonus non eſt ſine motu.

Videtur autẽ inter hos Ariſtotelicos modos, & eos,qui antiquorum dicti ſunt, hoc eſſe diſcriminis,quod illi erant potius rationes, & methodi procedendi, & veniendi in cognitionem affectionum animi,Hi verò Ariſtotelici loci,videntur,non methodi, ſed illarum principia eſſe.

„ *Si igitur immanifeſta,aut non recte deſignans eſſet talis explicatio, ſufficiant quæ dicta ſunt.*

Diuerſo modo apud diuerſos interpretes legitur, hæc particula mihi autem videtur Ariſtotelem prætexere excuſationem quandam, & talem eſſe eius ſententiam: Quod ſi videatur ſupradicta ſignorum explicatio, aut non ſatis clara,aut non perfectè ſignificans animi humani proprietates,id Ariſtoteles non negat,neque affirmat, ſed dicit, quod ſigna,quæ ſupra in genere fuerunt explicata,iam poſſunt ſufficere ad oſtendendum, quod proprietates animi humani per externa corporis ſigna cognoſci valent.

„ *Nunc autem fortaſſe melius eſt ſingillatim de omnibus, quæcunque manifeſta ſunt ab his quæ phyſiognomonizamus, exactius explanare, dicentem cuiuſmodi ſigna referantur ad ſingula, quæcunque in prædictis declarata non fuere.*

Et quoniam artis omnis actio verſatur circa ſingularia(medicus enim non hominem, ſed Calliam ſanat) ſi quidem actiones, & operationes ſunt ſingularium, & circa ſingularia,dicit, quod manifeſtum erit ex longa,quam faciet inductione, quomodo prædicta ſignorum genera nata ſint deſignare naturam animæ humanæ, cum ſingula ſigna referantur ad proprietates ſingulas, quæ per ipſa ſigna exponuntur.

QVOD COLORES IN HOMINVM corporibus indicant. Cap. IIII.

„ *Colores ergo ſignificant, acuti quidem calidum, & ſanguineum: albi cum rubore bonam indolem, quando in leui corpore accidit hic color.*

SCopus eſt, id agere, quod in fine prioris capitis promiſſum fuerat, declarare nempe quid prædicta ſignorũ genera denotent, atque à coloribus incipit, vel quoniam nobis notiores ſunt, & antequam figura appareat diſtincta, cognoſcuntur, vel quod per ipſos figura manifeſtatur; De coloribus igitur acturi, operæ pretium facturum arbitror, ſi dicã quid ſit color in homine, & vnde nam oriatur, & quotuplex. Item quomodo alij virorum ſint, alij fœminarum proprij, amplius quinam ſint vnius cuiuſque regionis peculiares, & qui ſint mores regionum, qui tales colores comitantur; demum quot eſſe ſolent Italorũ, Gallorum, aut Hiſpanorum colores, cur tales, taliaque animi accidentia ſignificent; quibus expeditis ad Ariſtotelicum tex. exponendum deuenio.

Ariſtoteles appellauit colorem eſſe extremum corporis diaphani actu exiſtentis in corpore determinato, & colorata dicitur ſuperficies in qua reperitur terminatum perſpicuũ, & videtur, cum ab externo lumine receperit actum.

Vnum quodque enim compoſitum, vel diaphanum eſt, vel ex diaphano conflatum, ſi quidem ex quattuor elementis conſtat, quorum tria ſunt diaphana, cum ergo in ſuperficie actuatur à lumine externo, id diaphanum, quod ibi adeſt, talis dicitur color, & ſuperficies huiuſmodi colorata appellatur. Cùm ergo colores ſint extremitates compoſiti corporis, & corpus ſit vario modo compoſitum, inde varij etiam oriuntur colores, cùm autẽ nos de coloribus hominum agamus, qui ex quattuor humoribus conſtant, varijs coloribus præditis, neceſſe eſt pro eorum mixtura, varios etiam in cute hominis à cauſa interna colores reperiri; qualis ergo eſt naturalis quattuor humorum mixtio à principio formante in utero matris facta, talem etiam eſſe hominis colorem eſt putandum.

Qui in homine ſecundum naturam ſimpliciter reperiuntur colores ſunt tres, duo extremi, albus, & ater, medius vnus qui quodãmodo ad roſam accedit, & roſam refert; Horum vnum quemque deinde habere latitudinem credendum eſt, nam & ad album referri poteſt pallidus, ſub flauus, & ſqualidus, & ad atrum fuſcus & luridus.

Ad roſeum vero, & puniceus & ruber, & purpureus. In regionibus in quibus homines naturaliter ſunt albi, vel roſei candidior vt plurimum eſt fœmina viro, vbi autem atri sũt homines, lucidior eſt nigredo mulieris, quam viri, naturaliter enim plus humoris aquei, & minus melancholici in fœmina quam in viro ſolet reperiri, quare vir fœmina etiam eſt robuſtior, & ad agendum promptior.

Cœterum, vt regionum proprij reddantur exacte colores non expectandum eſt, ſed breuiter, & typo quodam colorum differentias contractas ad Europæ præſertim populos, percurremus.

Ex Petri Appiani ac geographorum quorundã neotericorum ſentẽtia nouem ſunt climata; quibus ſi addas partem, quæ eſt ſub æquinoctiali comprehenſa; Iam decem plagas terræ feceris, neque ſolum hæ plagæ, ac climata colores, & hominum mores natæ ſunt variare, ſed præter has addi poſſunt, & aliæ cauſæ, nempe regionum quidam particulares ſitus, & exercitia. Sunt enim.

Parentes, qui partem morum, & qualitatum in filijs exiſtentium ſibi vendicant; Cibi etiam communes, & qui ſunt in vſu continuo, quibus tamen cibis præponendum eſt temperamentum, & ſexus, nam quamuis natus ſit cibus temperamentum naturale aliquo pa-

cto

cto tandem alterate, magis tamen temperamentum agere in cibum dici poteſt, quam cibus in ſexũ, aut temperamentum, educatio ſuccedit, per educationemque intelligo illam primam puerorum nutritionem, & aſſuefactionem, ad hoc potius quam ad illud ſtudiũ, ſiue artificium, vel miniſterium; Amicitia, & conſuetudo, mores quam plures latenter inducit, ſic vitia, & virtutes ex amicitijs ſenſim aſſueſcendo in nobis pullulant, & creſcunt, nec fortaſſe alio modo magis, quam diſciplina, & aſſuetudine homines tales fiunt, aſſueſcimus autem facillimè ex neceſſitudinibus, & amicitijs, cum enim alios videamus tales eſſe, & ſic operari, tales & nos facile efficimur ſic operantes. Quare non vltimam partem ſibi vendicant diſciplinæ, & ſtudium cui homo ſe applicat.

His demum addenda etiam eſt electio propria, nam homo in manu arbitrij ſui poſitus eſt, & ſponte fit bonus, vel malus, & ſuarum operationũ, & habituum ꝑ quos talis dicitur præcipuè ſecundum animam, ipſe principium eſt, ac cauſa, vnde iure propter bonitatem laudatur, & propter malitiam vituperatur, prædictæque cauſæ pleræque nihil in homine agent, niſi aut conſenſerit voluntas, & electio, aut ſaltem non diſſenſerit, neque contradixerit, aut non curans, aut non animaduertens. Tot igitur ſunt colores, & cauſę, ſecundum quas homines tales dici ſolent. Sed ad propoſitum accedentes.

Dicebamus vniuerſaliſſimas terræ plagas, in quibus hominum corpora ſecundum colorem, & magnitudinem maximè differentia ſunt, eſſe decem.

Ex varietate climatũ varijs hominũ mores.

Harum itaque plagarum prima diuiditur ab æquinoctiali, & vſque ad principium eius climatis, quod Diamæroes dicitur extenditur duratque quo vſque horologium variatur ſenſibiliter ſaltẽ per dimidium horæ, ſecundã plagam Diamæroen vocant. Tertiam Diaſenen, quartam Dialexandrian, Quintam Diarhodon, ſextam Diarhomen, ſeptimam Diaponton, Octauam Diaboriſtæneon, nonam Diariphæon, Decimam Diadanian, quæ plaga vſque ad articum circulum pertingit, quinimò, & per tres circiter gradus vltra illũ procedit; Qui ergo ſub æquinoctiali habitant, diuerſi admodum ſunt, ſi quidem qui in montibus altiſſimis, & iiſdem frigidiſſimis degunt, fereque continua niue opertis, plerũque cæci ſunt, parui corpore, colore liuido, crudeles, feri, ingenio immiti, ad ſeruiendum inepto.

Mores eorum, qui ſub æquinoctiali manent

Qui vero prope mare in locis ſabuloſis viuunt, parui etiam ſunt, ſed fuſci, macri, & exſiccati, quoniam illis in locis præter paucum cœleſtem rorem, non deſcendit aqua pluuialis, omnes enim vapores, aut abſumuntur, aut ad altiſſima montium iuga feruntur, ibique perſiſtunt, quo loci continuam aiunt eſſe nebulam, niuemque frequentem. Viri huiuſmodi latrones ſunt, inhoſpitales, plerunque crudeles, ſanguinarij, carentes omni ſẽſu iuſtitiæ, loci enim ſiccitatem, & ſqualorem, in quo nati ſunt referunt, qui verò mediterranea, & campeſtria colunt, oliuæ colorem habent, & fuſcedinem, cum quodam ſplẽdore, ac luce referunt, mediocres corpore ſunt barba, & pilis ferè oĩbus naturaliter carent, præterquam in capite, carnoſi, & pingues; tota enim regio ad calidum, & humidum magnopere inclinat, & ferè quotidie deſcendunt illic in loca imbres; his animus ineſt tũ mulieroſus, tum etiam muliebris, crudelis, rixoſus, inſtabilis, iracundus, audax, impius, à doctrinis abhorrens, parere neſcius, in imperando inſolens, arrogans, & ſuperbus, in aduerſa fortuna humilis, abiectus, & vilis. Cum enim aeris temperies, eodem in loco quotidie varietur, eadem tamen ad calidum, & humidum ſemper magnopere inclinat, etiam vltra quam humana natura requireret, cumque in hac plaga ſit aer maximè inæqualis in ea, quam diximus latitudine factum eſt, vt habitantium corpora, & facie, & temperamento, ſint inter ſe ſimilia, animi autem magnopere diſcordes, Caloris enim exceſſus (vt ait Hippocr. in lib. de aere, aquis, & locis) animi peruerſiones, & feritatem inducit, humiditas inſtabilitatem, & abiectionem, à calore igitur audacia, ab humiditate præſentanea naſcitur mutatio, & in aduerſa fortuna abiectio, & fuga, ab utraque ſimul qualitate ſuperbia, & iniuſtitia; quod autem tales ſint qui in noua Hiſpania, & in Mexicano, & Peruano tractu habitant, ex hiſtoria patet.

Sub

Sub climate Diameroes poſiti ſicciorem,& calidiorem multo ſortiti ſunt regionem, quia diminuta humiditate vehementior efficitur calor;ſiccior autem illa plaga eſt, vel quia minus abundat fluminibus,minus enim montuoſa eſt, vel forte quia ſolis mora eſt maior ſupra orizontem,vel quia terræ tractus,& natura illorum locorum ferè arenoſa, quales etiam ſunt campi,& Lybiæ,& Arabiæ,tum petreæ,tum deſertæ,vbi abundat arena,& ferè nunquam pluit;his igitur in terris tractus Aethiopici multo eſt nigrior hominum color,quã ſub æquinoctiali,& nigrorẽ quendam habet,qualem videmus in tabulis ex ligno nucis veteri confectis,optime perpolitis,& oleo inunctis,horum corpora ſicciora ſunt,& ferè oſſea, ſine pinguedine vlla, & præcipuè viri, qui ſub dio degunt, vehementiſſimus enim ſolis ardor hęc loca torret,pili nigri,& admodum criſpi ſunt,& breues,barba itidem perpauca ſubtiliſque,tales(aiunt)eſſe Aethiopes,qui campeſtria habitant. Iſti igitur ſunt timidi,furaces aſtutiſſimi, admodum perfidi,& quibus nullus amor, nulla adſit iuſtitia, peſſimi,ſuperſtitioſi,inſtabiles,natura potius ad ſeruiendum,quàm ad imperandum parati,at longe ſecus diſpoſiti ſunt,qui montes habitant,humaniores namq; ſunt, & mitiores, quoniam temperata magis eſt regio illorum.

2. Quales ſint habitatores clim. Diameroes.

Sequitur plaga,quæ Diaſenes climate continetur,cuius gentes, vt plurimum ſunt atrę vt carbones,paruo corpore,pilis nigerrimis,eiſdemque criſpis,labris craſſis, oculis craſſioribus,animo timido,infideli,mendaci,aſtuto,ad mutandam religionem parato,ad capeſcendas ſcientias non inepto,maior autem eſt ſiccitas ſub hoc climate,quam in pręcedenti,quoniam plerunque toto anno imbribus carent,quare parum, vel nihil frugum colligunt. Vnde factum eſt, vt & magnis furtis inſeruiant, & iniuſtiores forte exiſtant, quam eorum etiam natura poſtularet.

3. De habitator. clim. Diaſenes.

Paralellus Dialexandrias per vrbem Aegypti tranſit Alexandriam citra Tropicũ cancri poſitam;ea gens eſt,quæ altiorẽ Aegypti partem habitat,ſubcineticio, & fuſco pręditæ colore,quæ vero propinquior eſt mari mediterraneo,ea magis ad albedinem accedit. Horum corpus eſt ſatis amplũ,pingue,& robuſtum,caro ſucci plena,cutis lenis,& mollior,regio abundantiſſima,& ſecundũ plurimas eius partes propter Nilũ magnopere humida. Homines leuiſſimi ſunt,vt teſtatur Herodianus,rixoſi, turbulẽti,luſibus,ac iocis mordacibus dediti,ſcurrules,laborum impatientes, admodum audaces,atque inſuperabiles, dum ſe vincere poſſe credunt,abiectiſſimi,viles,ac puſillanimes,dum timent,liberales, veneri, ac ventri indulgentes,curioſi,faceti,mendaces,placidi,& ſatis naturaliter politici,ad ſcientias & artes apti,quas antiqui Sacerdotes exercebant. Non enim adeo calore, aut ſiccitate premuntur,ſicuti qui ſupradicti fuere.

4. De clima. Dialexandrias.

Diarhodos per Inſulam Rhodũ Aſiæ tranſiens, Aſiaticos ferè populos comprehendit, & eos præcipuè qui Aſiam minorem incolunt. Horum color plerunque ſubflauus eſt,cum quodam ſplendore,& nonnulla fuſcedine ad albedinem declinante, talem ferè colorem in caſtanearum cortice nondum probè maturarum licet tueri,his corpus magnum eſt,ſucci plenum,ac valde humidum,animus mollis,effœminatus, quietis amator, ambitioſus tamen; gens garrula, vana, ſuperba,ſeruilis tamen,non admodum iniurijs,rixis,aut contumelijs dedita.

5. Clim. Diarhodos.

Qui clima Diarhomes habitãt,quales ſunt,qui inſulas maris Aegei, & in faucibus Ionij poſitas,quique vltra Appenini portionem ſunt, & vſque ad mare procedentes,Siciliã, Sardiniam, & loca Italiæ maritima verſus meridiem incolunt, colorem valde differentẽ habent, nec non & corpus ſecundum quantitatem, & animum ſecundum mores,primum enim,vt ait Hipp. omnibus Europeis naturaliter adeſt,vt ſint feroces,male ſociabiles, & animoſi,ijs autem,qui in climate Diarhomes habitant feritas quidem minuitur, aſt ſuperbia non deficit; eſt autem plerunque cutis colore florido, & roſeo, ad fuſcum tamen aliquantiſper tendente, quandoque etiam flauo, & mellino,corpore car-

6. Clim. Diarhomes.

noſo, ſtatura procera, potius, quam parua, aut ſaltem mediocri, capillo nigro vilibus firmis, ac ead aſperitatem tendente, quare & moribus etiam ſuperbis prædi-ti ſunt, magnanimi, ac liberales videri volunt, & cum ſumptibus, quos ſuperbia di-ctat, & ambitio, non poſſint ſufficere, aliena quandoque affectant magis autem videri quam eſſe quærunt, honorum cupidi, ac dominationis; neque gulæ, neq; ſomno admodũ dediti, audaces, animoſi, impatientes contumeliæ, victoriæ appetentiſſimi, vnde ſæpe acu-tiſſimi exiſtunt aleatores, tractus hic propter magnam differentiam locorum, maris, mon-tium, vallium diuerſas admodum gentium ſortitus eſt differentias.

7. *Plaga Diapontu.* Diapontu plagam habitant, quæ loca citra Appeninum in Italia colũt gentes, & quæ-cunque in eodem paralello reperiuntur, vt quę Iſtriam, Dalmatiam, Croatiam, Galliam Narbonenſem tenent, hæ ſunt colore albicante ad roſeum tendente, vel ad ſubflauum pal-lorem verum & earundem color multiplex eſt, cum enim in medio ferè 90. graduum po-ſitæ ſint huiuſmodi gentes, particularibus regionum diſpoſitionibus facillimè afficiuntur, horum animus prudens eſt liberalis, ad diſciplinas aptus, iuſtitiæ amator, & non imman-ſuetus, ſed ciuilis, & natus obedire legibus. Verũ vt dixi, multiplex, & varia eſt harũ gen-tium natura, facies, & mos, & animus in pluribus verſutus, ſui amator, adulator, ſuperbus, contumax, in laſciuiam, & luxuriam promptus, omnis commoditatis amator.

8. *Clima Diaboriſteneos.* Diaboriſteneos clima poſt prædictum ſequitur, horum hominum color albus eſt, & flo-ridus, barba ſubrubra, & capilli fului, corpus amplũ, robuſtum, valens, carnoſum, durum, frigoris, & laborum patiens, vino, & venationibus gaudens, animus planus, apertus, ſim-plex, ſed ſuſpicioſus, & in ſuſpicionibus atrox.

9. *De his qui ſub climate Diariphaos.* Omnes ferè inter ſe ſimiles ſunt eiuſdemque coloris, ac corporis Gentes, quæ ſub clima-te Diariphæos, dicto, degunt, colore enim præditi ſunt cãdido, florido, & ad roſam acceden-te, aurea illis barba, & coma promiſſa oculi glauci, corpus procerum, amplum, robuſtum, animus ſuſpicioſus, tumidus, iracundus, crudelis, vino, & ventri deditus, laboris, & algoris patiens, ad artes manuales exercendas apprime aptus, ſæuus, contumax, irriſor, cruentus, pacis inimicus, bellicæ laudis amator.

10. *De his qui habitant Clima Diadanias.* Clima quod Diadanias appellatur, eo quod per Daniam tranſeat mediam, Moſcoui-tas, & Tartaros continens. His quidem color adeſt ſubfuſcus, & liuidus, alijs vero cum flauo rubore mixtus, & ad Germanorum colorem accedens, priores, qui magis ſunt ſeptẽ-trionales habent corpus mediocre, latum, neque carnoſum, neque pingue, ſed potius oſſiũ capilli ſubnigri, plani, barba corticem nucis referens rara, ſed craſſa, plana, oculi ſubraui parui canini, de his autem, ac de ſimilibus ſupradictis veritas ſit penes auctores, in hoc cli-mate alias repertos fuiſſe gigantas Olaus magnus refert, acerrimos pugiles, & robuſtiſ-ſimos, gentes ſunt ferociſſimæ, & bellicoſiſſimæ, crudeles, & duriſſimæ, quæque continua bella tumultus, & contentiones præ manibus habeant, eædem tamen ſuis hoſpitaliſſimæ ſunt, & quam minimum veneri deditæ, amicis liberales; & placidæ, inimicis inexorabi-les, & ſi tumultuentur violentia, ſola poſſunt peruinci, & cohiberi, nimius enim propter antipariſtaſim plerunque fit interior calor, vnde hæc agitatio mentis, & impotentia na-ſcitur; quibus itaque Italis, aut Hiſpanis, aut alijs hominibus in temperatis plagis natis, & habitantibus aderunt colores, & corpora viros huius modi referentia; iiſdem etiam tales animorum propenſiones adeſſe probabile eſt; Cum ſuppoſuerimus vnam quamque pro-penſionem animi non acquiſitam, ſed ingenitam in corpore ſuæ præſentiæ veſtigium ali-quod relinquere; ſi quidem, vt dictum eſt, animi, & corporis ſit conſenſus vnus, & conſpi-ratio una.

Quales ſint in uniuerſum Europæ populi. In Europa diuerſæ ad modum ſunt hominum figuræ, diuerſaque corpora quidam co-lorem habent candidum & roſeum, pilos fuluos, aut rutilos, procera corpora, & carnoſa, & robuſta, aı̃os feroces ſuſpicioſos, frigoris, & laborum patientes; Alij eodem colore ple

run-

runque præditi, ſed capillo ſub fuluo membris mobilibus; & his adeſt animus inquietus, vehemens, litibus deditus, iracundus, irriſor, ludibundus. Quidam alij, cum magis ad atræ bilis temperamẽtum accedant ſunt colore fuſci, pilo nigro, corpore mediocri, robuſto, animo cõſtanti, audaci, ſuperbo in fortuna proſpera toleratu difficiles, in aduerſa humiles.

Reperiuntur quidam alij qui quoniam circa 45. gradum habitant quaſi in mediocritate politi ad vtranque partem facilè inclinant, quare alij ex his nigros capillos habent, alij ruffos, quoſdam pingues, quoſdam alios macros videbis, non vultus, non color vnus, vnde factum eſt, vt magnopere etiam inter ſe moribus differant, alijque ciuiles ſint, & humani, alij ex aduerſo feroces, & crudeles, ita vt nuſquam videantur in eadem regione nati, atq; educati. Diſcriminis, ac diuerſitatis huius Hipp. doctiſſime vt cætera omnia, cauſam refert in libro de aere aquis, & locis in magnas, & frequentes temporum anni mutationes, & ad modum diuerſas horum locorum inter ſe conſtitutiones terrarum, fontium, fluminum, & ventorum habitudines, cuius enim regionis facies diuerſa eſt, & ab anni tempeſtatibus diuerſimodè affecta, diuerſamq; habet ad ſolem cœliq; plagas rationẽ, illa poteſt diuerſas parere aeris temperies, ac diſpoſitiones. Vnde diuerſi fructus, & cibi, quare & diuerſæ corporum conſtructiones, & colores, ex quibus & diuerſas in animis oriri propenſiones probabile eſt; non quod non ſit poſſibile(vt ait ille.)

Veruecum in patria craſſoque ſub aere naſci; ſummos uiros, & magna exempla daturos, id enim non negatur vnquam; ſed illud fit doctrina, & aſſuetudine ex rationiſq; precepto naturalem inclinationem peruincente.

Quidam hæc audiens dubitabit nunquid doctrina, quæ hic traditur tota materię innitatur, & nullam aliam cauſam præter materialem agnoſcat? quare in eundem errorem nos labi dixerit, in quem notat Ariſtoteles antiquos incidiſſe, qui omnia tribuentes materiæ, vix vllam aliam agnouerunt, aut tetigerunt vnquam cauſam. At poſſem primo reſpõdere, quod materia, & forma ſunt ad aliquid, neque alterius cognitio ſine altera haberi poteſt, dicente Ariſtotele relatiuorum quantum vnius determinatè cognoſcitur, tantum etiam alterius cognoſci; quare ſi cognoſcemus materiam etiam cognoſcemus formam, cuius eſt materia. Secundo dico, formam apprimè conſideratam fuiſſe, cum rationem, & proportionem conſideraremus, quam inter ſe habent quattuor humores, corporis humani principia, & qui ex his eleuantur ſpiritus, quæ proportio ratio eſt, & ratio eſt forma. Quod ergo hic foret iracundus, & inſtabilis cum cauſa afferebatur; ratio, & formalis cauſa aſſignabatur, quoniam. ſ. bilis, & ſanguis dominabantur alijs duobus humoribus ſecundum virtutem in proportione, exempli gratia dupla, quamuis moles paſſiuorum poſſet eſſe maior; Tertio notandum eſt nos non de habitibus loqui, ſed de potentijs tantum, & impotentijs, quæ ſunt ſecundi generis qualitates, quas in 2. de generatione dixit paſſiones, & habilitates materiæ, ſi non primæ ſaltẽ ſecundæ, pro vt magis, vel minus apta eſt, & elaborata ad talẽ, vel talẽ formã ſuſcipiendã, quod ſi abuſi ſumus nomine habituũ ad ſignificandas potentias, id factum eſt, ideo quoniã potentiæ carent proprijs noĩbus.

An cognitio phyſiogn. materia innitatur.

Homines ex quattuor humoribus fabricatos eſſe omnes affirmant, ſanguine, pituita, bile flaua, & melancholia.

Illi in quibus ſanguis prædominatur, colorẽ album, roſeum & floridum habent; horum animus ad luſus, iocoſq; natus eſt, mitis, placidus, & ciuilis ſcientijs tamen ineptus. Qui bilioſi ſunt, & ad ignis naturam accedunt corpus mediocre habent, molle, non robuſtum, capillos ruffos, cutẽ ſubflauã, & ad colorẽ mellinũ accedentẽ; pituitoſo tẽperamẽto prędití, cutẽ ad modũ habent albã, pilos planos, & ſubcinericium quendam colorem æmulantes, corpus carnoſum, & humore plenum aquę naturam referunt. At quicunque bilis atræ, ſiuè melancholiæ naturalis ſortiti ſunt temperamentum, terrã imitantis, horum corpus naturaliter durũ, & tangẽtibus frigidũ eſt, color ſubniger, ſeu liuidus, capilli ſubfuſci, & inter

Quinã colores, à quib. fiãt humorib.

nigrum, & fuluum poſiti, caſtaneæ maturæ colorem imitantes, has omnes temperaturas in Italis licet conſpicere, & præter has, quæ ex iſtis componuntur; Plerunq. autem nouem colores in Italis ſolent conſpici, fuſcus quem in cortice ſurculi iuglandis viridis aſpicere ſolemus. Huic ſuccedit cinericius, vel plumbeus qualis eſt ſaligneus cinis malè coctus puniceus color ſimilis epati à corpore animalis recenter extracti, Ruber vti pruna, & flammeus vti nomen docet, videntur differre ſecundum magis, & minus, Roſeus à roſæ colore, mellinus à melle dicitur, liuidus magis ad albedinem accedit, vibicis iam abeuntis color. Pallidum colorem nulli non cognoſcunt, præcipuus in his, qui timent, Albus eſt, quem in frõte, & in manu bene valentis, & pulchræ fæminæ ſpectabis; refert ebur, & roſæ partẽ quam vnguem appellant; tot igitur fere ſunt colores noſtratium, qui ſi naturales ſint, & ſtabiles, certas paſſiones portendere ſolent, de quibus aliquid dicamus.

Morũ ex colorib. prænotiones. *Fuſcus*

Quibus itaque ineſt fuſcus color, hi melancholia aduſta præditi ſunt, frigidi, & ſicci, quare etiam timidi, & auari, & propter hoc inuidi, ideo maledici, implacidi igitur, & quia frigidi ſunt, non bene ſperantes, & animo abiecti, eãdem etiam ratione voraces, & crudi, frigidi enim eſt appetere, pluſquam concoquere poſſit, & vt plurimum epar calidũ habent, quod facit ſtomachi calorem debiliorem eius naturalem humorem caloris pabulum abſumens: & propter multos flatus ab impotente calore, ac debili generatos, ijdẽ erunt libidinoſi, & garruli, cum dicere incipiunt, quamuis prius Harpocrate viderentur magis taciti, & elingues, habent etiam graciles ſuras, & pilos longos, ſubtiles tamen, & nigros in cruribus. Et quoniam frigidum, & ſiccum terram refert, hæc autem ſtabilis eſt, igitur obſtinati erunt, ac duræ ceruicis, queruli, moroſi, cæterum acri ingenio præditi, ad ſcientias nati, ac ſpeculationes præcipuè. ſtabiles enim ſunt, ſcientia vero potius, ait Ariſtoteles, quietem quam motum ſignificat; quales igitur ſunt, & ſecundum iraſcibilem, & concupiſcibilem potentiam dictum eſt, quæ tamen omnia loco proprio in contemplatione complexionum diligentius exponuntur.

Color cinere'

Cinericius color naſcitur ex pituita pauca, quæ melancholiæ adiuncta eſt, vt aqua terræ mixta fuſcedinem facere ſolet, humidiores igitur hi ſunt, quam prædicti, quare magis apti ad credendum, facilius igitur perſuaderi ſe ſinunt, & aptiores ſunt, qui decipiantur; Honorum igitur non ad modum ſunt appetentes, ſed ad parendum parati, ſiquidem facile credunt, & alijs deferunt; ex aqua autem ac terra cum ſint compoſiti, quæ duo elementa nata ſunt alijs ſubſiſtere, magis, vt dictum eſt, parere, quam imperare ſciunt. Quod ſi in poteſtate ſint conſtituti, intolerabiles, duri, crudeles, ac feri exiſtunt, principiorum enim ſuorum naturam referunt; grauia enim elementa in ſublimi eleuata ſtare nequeunt, & violenter inferna pellunt, & vrgent, & moleſta ſunt illis à quibus ſuſtinentur; & quia tales ſunt, lente iram concipiunt, cum autem conceperint, diu retinent. Ijdem auari etiam ſunt, alienorum raptores, niſi timore impediantur, quæ non habent, cupiunt, quæ habent, reijciunt, hoc enim proprium aquæ eſt, vt in mari aſpicitur, mariniſque agitationibus, viles, & abiecti, paruo lucro dediti, mendaces, ruſticani, odioſi, obliuioſi præcipuè cum ætas fuerit grandior, rarò autem his confidere poteris, quoniam maximè proprij ſunt; & præ ſuis commodis nihil aliena curant.

Puniceus.

Puniceum colorem, ſiuè epaticum, qui in facie habuerit, illum dixeris furioſum, doloſũ, iracundum maxime, qualem Domitianum, & Maximinum fuiſſe ferunt; denotat enim à multo calore aſſari ſanguinem craſſum, & melancholicum, horum quoſdam vidimus apud nos, audaciſſimos, crudeles, nulli non infenſos, ex ignea enim ac terrea natura conflata eſt horum temperies, ignis, & calor audaciam miniſtrat, obſtinationem, & perſeuerantiam terra, quare cum ſuperiores ſunt, ferri non poſſunt propter multam inſolentiam, cum vero aduerſa premuntur fortuna, deſperati, inconſolabiles, animo fracti ſunt, eadem de cauſa libidine multa laborant, & quoniam calidi ſunt bibaces admodum exiſtunt.

Aca-

A calore autem habent terræ coniuncto, quæ ſtabilis eſt, vt maxime ſint perſpicaces, callidi, & ingenioſi; & qui in artibus, & ſcientijs poſſint magni euadere, ſi laborum eſſent patientiores; Qui prunarum referunt colorem, neque prædictis meliores ſunt, *Igneus* inſtabiliores tamen, quoniam magis ad igneam naturam accedunt, quoniam igitur calidi, ideo ſunt audaces, & propter id etiam rixoſi, & quoniam ignis eſt ſupereminere, ideo ſuperbi, contumelioſi, & contentioſi exiſtunt; placidi tamen, & qui comitatem prima facie monſtrent, & affectent, quamuis faciles in iram ferantur, & & leuiſſima de cauſa amicitijs renuntient; at qui flammei, prædictis, in omnibus ſimiles ſunt, *Flammeus.* niſi quod magis ſunt inſtabiles, & magis iracundi, quique & manibus, & pedibus ſtare loco nequeant; creduli, irriſores, ambitioſi, & curioſi, ſemet laudantes, & extollentes, inconſiderati, & admodum mutabiles, qui leui de cauſa affirmant, quod negarant prius; videntur autem præcipuè iuuenum mores referre; Roſeus color, *Roſeus.* calidam, & humidam denotat complexionem, ſanguineam igitur, ad aeriſque accedit naturam. Qui tales ſunt bona indole, præditi exiſtunt, placidi igitur, ac ciuiles admodum, dociles etiam, veraces, vrbani, læti, & quamuis bonum habeant ingenium, non tamen adeo ſubtile eſt, ac exactum, quale eſt eorum, qui naturalem melancholiam in ſui complexione prædominantem nacti ſunt, de quibus meminit Ariſtoteles primo trigeſimaprima problematum. Quoniã autem vt dictum eſt aer omnes facile recipit impreſſiones, ac formas, homines tales ideo facile diſciplinas recipiunt, eas tamen difficile retinent, & quoniam aer omnibus adhæret, & omnia replet, propter hoc omnino ſunt ſociabiles, eademque de cauſa facile alterantur, turbanturque, ſubito tamen redeunt, verſatile enim, ac varium nacti ſunt ingenium: Mellino colore præditi, bilem cum ſanguine mixtam accedente tamen aliqua parte pituitæ ſortiti ſunt, *Mellinus.* quare & horum mores, hos omnes humores, atque elementa referunt; caloris igitur erunt paulo pluſquam temperati, & facile mobiles, aut ad iram, aut ad deſiderium; neque adeo tardi, vt videtur Portæ.

Quare neque etiam valde iracundi, vt Polemoni; quoniam autem melancholia naturalis non abundat, non admodum ſcientijs apti dicentur, & propter bilem, & ſanguinem nugaces erunt, & cum ſuis nugis non adhibetur mens, iraſcuntur, prompti erunt igitur ad dicteria, & libenter alijs obloquentur, rident, atque irrident libenter, ac tota die ocioſi modo his, modo illis, amicis etiam, & propinquis detrahunt, ventri, ac veneri dediti, liberales tamen, potius quam auari, & propter bilem qui laudari cupiant, & propter ſanguinem libenter cum alijs maneant, & ſodalitia colant, quamuis plerunq; ſodalibus detrahant, his committenda non ſunt ſecreta, neque enim tacere nouerunt, quod accidit omnibus garrulis, & nugacibus, tales autem ſunt inſtabiles, etiam exiſtunt, & paruorum honorum cupidi, qui ſcilicet volunt credi, quod res omnes ſciant, & quod illis multa fides haberi debeat, ex his nonnulli ſunt adulatores, ſanguine, & pituita, illos inclinante, vt facile alienos induant, aut ſimulent mores.

Quod ſi Mellinus color magis ad flauitiem, quam ad candorem, aut ruborem declinarit, eos homines probabiliter iracundiores dixeris, calidiores, & ambitioſiores; ſi vero magis ruborem participabunt, ad ſanguinemq. magis accedent, loquaciores erunt benigniores tamen, & magis placidi, & ad ſodalitates parati. Qui liuidum habent cutis, & faciei colorem, pituita, & melancholia temperati exiſtunt, timidam, inuidam, & malignam naturam, hic color deſignat.

Quos peruerſos, & improbos ait ex Ariſtotele Porta, ego hos crederem multum valere memoria, pituita enim recipit impreſſiones, retinet autem ater humor, & propter hoc etiam non ineptos ſpeculationibus; oportet enim intelligentem phantaſmata ſpeculari; quæ ſuggerit memoria; viros tamen doloſos, & ſibi tantum vtiles, & minime omnium ad amorem, aut ad ambitionem propenſos exiſtimarem.

Pallidus.

Qui pallido ſunt ore, ex pituita & flaua bile cũ melancholia coniuncta ſuam ſortiti ſũt corporis temperiem, timidiq; erunt, & cogitabundi, timentes enim palleſcunt, & quoniã tales, multa animo agitant, neque vnquam in eadem perſiſtunt determinatione, & pauca perficiunt, acerbi etiam, ac moroſi, auari, vel alienorum auidi, & fures potius, quàm raptores, aut latrones. Nam meticuloſa illorum natura non patitur, vt latrocinium, & violentiã exerceant, cum autem ad liuorem illorum color magis acceſſerit, vberiorque fuerit ater humor, tunc doloſi erunt, voluptatibus immoderatè dediti, ventris, & veneris ſerui, maligni, ingrati, inuidi, acerbi, qui iram, & ſtomachum nunquam deponant, & cũ his, quos ſemel oderunt, nunquam perfectè in gratiam redeant; Simulatores, ac diſſimulatores pro vt ſibi ratio poſtulare videtur, talem dicunt fuiſſe Vatinium, & Saluſtium, & vnum ex interfectoribus Cęſaris Caſſium, amplius & Catilinam, quem ingenio malo fuiſſe aiunt, inteſtinarum diſcordiarum, ciuiliſque cædis appetentem, rerum alienarum auidum, ſuarum profuſum, neque Attilam, quem flagellum Dei dixere, neque Actiolinum maxime impium, ac crudelem Tyrannum ab hoc colore abhorruiſſe ferunt, non quod naturaliter talis eſſet, nam pulchra, & liberali facie fuiſſe in iuuentute ſcribunt, ſed ex habitu fero, crudeli, & tyrannico in anima contracto conuerſa eſt in pallorem fœdum facies, & in terribilem, ac minacem quendam rictum, ſic ergo qui pallenti naturaliter ſunt facie, macra inſuper, & liuida; & continue terram tuentur, raró, ac vix loquuntur, doloſo animo præditi erunt, inuido, & maligno. At ſi à cauſa externa, vt propter ſtudia, aut ægritudinem talis contracta fuerit facies, hoc caſu non adeo male erit ſentiendum.

Albus.

At ſi color valde albus fuerit in facie ſecundum naturam, & non ex morbo, aut externa cauſa, & cũ hoc colore non deſit ſuccus, & caro, hos ad fœminas referas; timidi igitur erunt, & maximè fœminis ſimiles, & cum tales ſint, dices multo humore non probo abundare, ingenio igitur craſſo præditos, & rudi, aptos ad concubitus, non quod ualde ſtimulentur, ſed quod facile ferant, neque valde à multa lædantur venere, admodumque molles etiam, ſi quidem fœminam referunt, & quoniam molles, ideo miſericordes, & propter eandem cauſam inertes, & ignauos, ſimplices, & qui facile decipi poſſint, parcos, manſuetos, viles appellabis, nulli ſcientiæ, artiue naturaliter deditos. Tales igitur ex coloribus poterimus probabiliter dicere homines, horum omnium rationes, & cauſas exactius infra expediemus. Notandum tamen eſt, quod color omnium ſignorum, quæ ſtabilia, & firma putantur, minime certus eſt, nam colores, quamuis naturales ſint, facile alterantur ab oppoſitis que etiam cauſis poſſunt ijdem prouenire; uidemus enim frigore digitos, & carnẽ nigreſcere, ac luridam fieri, calore ſolis etiam eandem ſuſcipere paſſionem intuemur, & eadem cauſa oppoſitos quoque parere ſolet, nam lintea uidemus ſole candeſcere, hominum uero faciem nigreſcere.

Coloribus parum credendum

Quare non admodum coloribus propter has cauſas fidendum eſt; amplius neque colores ſolos oportet ſpectare, ſed etiam alia ſigna, ſi quidem color quandoque oſtendet hominem eſſe talis temperaturæ, uel timidum, & malignum, ſed parte altera os amplum, frons quadrata, & naſus magnus, obtuſus, & rotundus, eundem magnanimum, fortem, liberalem, ſignificabunt. Vt autem dictum eſt ſigna hæc ſolã quandam inclinationem denotant, nullam tamen neceſſitatem inferunt, in noſtra enim manu poſitum eſt has uocationes, ſiuè inclinationes ſequi, aut noſmet ipſos ad oppoſitas traducere operationes, unde oppoſiti nobis mores efficiantur ac naturalia ſigna demonſtrent. Cœterum, cum longam hanc digreſſionem tandem abſoluerimus, ad Ariſtotelis textum exponendum redeamus.

Colores ex Ariſtot. aliquid indicare.

Colores ergo ſignificant, & c.

Quod colores ſignificent, & cur, & quid nam ex ſupradictis patet. Nunc idem Ariſtoteles probat duobus tantum aſſumptis, quaſi diceret; Acutus, & albus colores ſunt in hu-

mano corpore nati fieri, & hi ſignificant aliquid ; ergo qui in corpore fiunt colores aliquid ſignificant, probatque maiorem, quoniam albus color cum rubore, & cutis lenitate, ſignificat bonam indolem; Acutus vero hominem calidum, & ſanguinea temperatura præditum, nempe in quo ſanguis ſubtilis, & floridus prædominatur; qui ad naturalem accedit bilem ſuauem, & ſaporem ſaccharati cinnamomi referētem; cui ſicut ſaccharo, ſi accidat exuri à nimio calore, efficitur amara. Videtur autē Ariſtoteles hos duos accepiſſe colores tanquā eos, qui frequēter in hominibus quinti & ſexti climatis reperiuntur, (ſi in ſeptem climata diuidamus partem terræ habitatam, vt olim fiebat) albus color temperiem magis ad frigiditatem, acutus, hoc eſt rubeus, aut purpureus magis ad caliditatē inclinare indicat. Albus pituitam dominari, purpureus ſubtilem, floridum, & vegetū ſāguinem ſuperare docet, qui duo humores in nobis ſunt præcipui, alij vero duo potius quodammodo excrementa, & ex neceſſitate materiæ adeſſe in corpore videntur, quam quod per ſe intendantur, accidit tamen vt iiſdem humoribus bile.ſ. & melancholia, etiam calor naturalis, & anima ad quam plurima vtatur, non tamen primo, neque enim ex bile, aut melancholia primo, & ſimpliciter quo ad partes ſimilares nutritur homo, ſed magis ex ſanguine, & pituita. Quod igitur albus color per ſe non ſignificet bonam indolem ſupradictum eſt, ſed ſi cum rubore iunctus fuerit, ita vt roſeus quidam fiat color, & caro, ſiue cutis ſit lenis, & mollis, tunc illum hominem bona indole præditum dicemus; eſt autē indoles hominis naturalis quædam propenſio, ſiue inſtinctus, potentia, & habilitas commoda ad functiones, & humanas operationes certo modo obeundas. Bona vero indoles, quæ eſt ad laudabiles actiones, virtuteſque. Mala quæ ad damnabiles deſtinata apparet. Triplex eſt bona indoles ad ſcientias, ad virtutes, & ad artes, & quæ ſimpliciter bona eſt, ad omnes hos laudabiles habitus æque ſe habet, ſimiliter triplex mala ad peruerſas opiniones, & cognitiones, atque ad ipſam ignorantiam, ſed eam, quam dicunt prauæ diſpoſitionis, ad vitia, & ad inertiam, ſiue ad malas, & turpes artes hominem inclinat; Item tū bonæ, tum malæ indolis tres gradus, primus quem ratione, ac conſuetudine vincas, ſecundus, qui vix & cum multo labore ſuperatur, tertium aiunt inſuperabilem eſſe; qui quamuis expellas furca tamen vſque recurrit; & mala perrumpit tandem faſtidia victrix. Sed ad Ariſtotelem,

Quid ſit indoles.

Qui acuto præditi ſunt colore, hoc eſt flammeo, vel rubro illis multus adeſt ſanguis, & ſubtilis; ergo & calidi erunt, & temperaturæ ſanguineæ, cum bile ſubdominante. His per ſyllogiſmum annectamus, quæ ſequuntur; Erunt celeres igitur, & vehementes in operationibus ſuis, etiam iracundi exiſtent, placabiles tamen cito, propter ſanguinis benignitatem. Qui ſi lenem, & delicatam habeant cutim, & adoleſcentes ſint, bona indole præditi erunt ad ſcientias, virtutes, arteſue percipiendas apti; Quod igitur colores nati ſint in humano corpore ſignificare aliquid ex his eſt manifeſtum.

„ *Pili uero molles quidem timidum, duri autem fortem. Hoc autem ſignum ſumptum eſt ex omnibus animalibus. timidiſsimus enim eſt ceruus, lepus, ouis, & pilum molliſsimum habent: fortiſsimus autem leo, aper, & pilum duriſsimum habent. Eſt autem & in auibus hoc idem uidere. uniuerſaliter enim quæcunque quidem habent duram pennam, fortes: quæcunque autem mollem, timidæ: & particulariter eſt hoc quidem uidere in coturnicibus, & in gallis.*

Pilorū differētias aliquid ſignificare.

Quod per pilos non minus, quam per colores liceat Phyſiognomizare, nunc docet, videtur autem pilus aliquomodo inter partes corporis poſſe cenſeri, & licet alii non ſentiant pili ornamentum tamen, & vtilitatem corpori afferunt, vt in ſupercilijs, & palpebris manifeſtum apparet, quod ſi pili aliquid portendunt, tanto

magis

magis partes ſentientes, & præſertim neceſſariæ ad vitam, erunt ſignificatrices paſſionum animæ noſtræ.

Quid ſit pil.

Eſt pilus corpus tenue, & ſiccum ex halitu fumido fabricatum, propter internũ calorẽ illum exſiccantem, per poros cutis extruſum & in longum extenſum. Effectus igitur eſt caloris naturalis, quare & eius vires poteſt referre, & quoniam eleuatur ab humore viſcoſo, quo nutriri corpus contingit, eiuſque propago eſt, aliquando etiam eius, quo nutrimur qualitates indicabit, quare & temperiem, nutrimentum enim concoctum, & aſſimilatum eſt idem actu cum eo, quod debet nutriri, ergo tum ratione cauſæ materialis, tum ratione cauſæ efficientis poteſt ſignificare aliquid de corporis qualitatibus, in quo reperitur, rotunditatem habet pilus, à poris cutis, à cute, vel à materia ex qua colorẽ, duritiẽ, & mollitiẽ, qualis enim in brutis, ferè eſt cutis, talis etiam pilorũ color: ergo à cute, à calore, & materia, quod ſit longus, breuis, multus, paucus, planus, vel criſpus, rectus mollis, aut contrarie diſpoſitus, aut omnino nullus habet, propter enim cutem craſſiorem in vola manuum, & pedum non fiunt pili, propter eandem latiorem, & rariorem non fiunt in mento, & labris mulierum. Cum autem multæ ſint pilorum differentiæ, quattuor ſolas nunc accipit Ariſtoteles, duritiem, mollitiem, multitudinem, & paucitatem, ſic ergo argumentatur, pili ſunt particulæ vel additamenta corporis; ſed pili aliquid de moribus animæ indicant, ergo particulæ corporis ſunt aptæ ad Phyſiognomiam, ergo & ex partibus licet Phyſiognomizare. Probatur maior inductione, ſi quidem pili molles ſignificãt timidum, duri robuſtum, & audacem, quæ ſunt animi, & animalis qualitates, compoſiti ſcilicet ex anima, & corpore, pilos igitur indicare qualitates hominis ex his eſt manifeſtum; Quod autẽ pili molles timiditatem indicent, docet Ariſtoteles. Suppoſita hac propoſitione vniuerſali, cui omni adeſt ſignum, quod reperitur in omnibus fortibus, & in nullis non fortibus, illi etiam ineſt fortitudo; ſed pilorum mollities eſt ſignum tale, quod ineſt omnibus non fortibus, & nullis fortibus, durities vero omnibus fortibus, & nullis nõ fortibus, ergo durities pilorum ſignificat fortitudinem, & mollities timiditatem; quare quo molliores pili eo dicemus timidius animal, & quo duriores, eo fortius, & audacius. Id à poſteriori confirmatur, Ceruus, lepus, & ouis ſũt animalia timidiſſima, hæc pilos habent molles, ergo quorum pili ſunt molles, illa ſunt timida animalia; fortiſſimus leo, & Aper, & vterque duriſſimum habet pilum. Neque ſolum à quadrupedum natura minorem probat, ſed etiam auium; nam Aquilæ, & accipitres, & indici galli fortes ſunt, & hę aues pennas habent duras (pennæ enim pilis reſpondent) ergo quorum pili duri, ea ſunt animalia fortia, Anſeres vero, & auiculæ quarum pennæ ſunt molles, eædem etiam ſunt timidiſſimæ, ergo pili molles timiditatem, duri audaciam indicant. Cauſa autem propter quam fortes, & audaces ſint illi homines, & animalia quibus ineſt pilorum durities, & craſſities in promptu eſt, ſi quidem robuſtum, & forte animal dicimus, quod multo calore abundat, & cuius partes, membra, corpus, & nutrimentum eſt durum, ſolidum, ac robuſtum, & ſanguis craſſus, & fibroſus; Cum ergo pili, ac pennæ prædictæ multum calorẽ arguant, & nutrimentum eſſe lentum, & viſcoſum, ſanguinemque, vt dicebat Ariſtoteles, fibroſum, & terreum, & multus calor, & huiuſmodi ſanguis animalia conſtituat robuſta, & audaciora, vt idem teſtatur, exemplo Taurorum, conſequens eſt dicere, quod pilorum durities, audaciam indicet, atque ex oppoſito pilorum mollities frigiditatem ſanguinis, & aquoſitatem monſtret, frigiditas in animo timorẽ inducit, & in corpore torporem, ac debilitatem, quare quorum pili ſunt molles, illi ſunt debiles, ac timidi, frigoris enim præſentia, cum caloris paucitate iuncta eſt, frigidi autem eſt cõſtringere, pili igitur tenues à poris exeunt, quare cum ſubtiles ſint, hac de cauſa molles etiam ſunt, amplius paucitas caloris non probe excoquit alimentum, exiſtit igitur ferè aquoſum, quare molle, mollis enim eſt aqua, quod ergo molles pili indicent debilitatem corporis, & timorem animi, & propter quid ex his manifeſtum eſt.

Pili molles timiditatẽ, duri fortitudinem indicant.

Simi-

,, *Similiter autem & in generibus hominum hoc idem accidit, quicūque enim apud ſeptemtrionem habitant, fortes ſunt, & durorum pilorum: qui autem apud meridiem, timidi, & mollem pilum habent.*

Quod dixit ſupra vniuerſaliter, id ſigno ab hominibus deſumpto vult confirmare, & methodo vtitur, quam ſupra docuit in ſecundo capite, quæ eſt vt primum reperiamus homines, in quibus clare adſit ſignum, quod paſſionem animi indicare credimus, deinde ad animalia conuerſi, videamus, in quibus eadm ambo ineſſent, animi, ſcilicet paſſio, & corporis ſignum, & in quibus non ambo, ſed vtraque abſint, item & an reperiatur in quo adſit alterum & non alterum, vt ſi animal ſit, quod habeat magnas extremitates, neque ſit forte, & pariter e contra reperiatur aliquod forte, cuius magna non ſint extrema; ſic igitur hoc loco facit, & cum demonſtrauerit in animalibus brutis ſimul eſſe pilorum, duritiem, & audaciam, mollitiem, & timorem, & cui non ineſt timor, illi neque pilorum mollitiem adeſſe. Nunc etiam ex hominum differentijs idem docet. Homines ſeptemtrionales ſunt fortes, & durorum pilorum, meridionales timidi, & mollium pilorū, ergo quibus ineſt pilorum durities, illis ineſt audacia, quibus mollities illi adeſt timor. Septētrionales autem robuſtos eſſe, non eos qui ſub polo habitant, ſed Germanos, Gothos, Sarmatas, clarum eſt. Cauſa eſt quoniam per antipariſtaſim, propter externum frigus, & craſſiorem aerem, calor in partibus internis concentratus, & vnitus magis exiſtit, quare valentior, & maior eſt. Alimentum præterea excoctum magis lentorem, ac craſſitiem acquirit, quod enim excoquitur, incraſſatur vt plurimum, & coctio fit incraſſando, vt. 4. Meteor. quare potenter per cutis poros educitur halitus, & cum illius propter externum frigus craſſitiem perterebrauerit, craſſus, durus, ac robuſtus remanet pilus. In Aethiopibus autem, quoniam propter externi caloris magnitudinem internus euocatur, & interiora frigeſcunt, pauca fuligo eleuatur, quare & pili pauci, quos cum exterior calor torreat, criſpi exeunt, & nigri plerunque, & pauci, & molles, & ſubtiles; pauci quoniam materia pauca, ſubtiles quoniam non valde excocta, & ad aqueum, vel aereum accedens, molles quoniam ſubtiles, & fortè ſubtiles, quoniam cutis pori calore externo aliquantum torrētur, ac conſtipantur in quibuſdam partibus, & in alijs dilatantur, & ſic intorquentur, vt tortos & criſpos faciant pilos; vt in his accidat, quod in pellibus ad Ignem appoſitis licet conſpicere; In his autem locis, in quibus multus eſt humor, & calor, vt ſub æquinoctiali nullum fere eſt corporis membrum, præter capitis partem ſuperiorem, in qua ſint pili, nimis enim propter calorem aperti ſunt pori, & propter multum aqueum vaporem minima fuligo quæ cum ſit non concocta, quare neque viſcoſa, & continuari non poſſit, ac propriū terminum capere, non fit pilus.

In hominib. pilos eſſe ſpectãdos.

Pilorū qualitatem mores indicare.

,, *Piloſitas autem quæ eſt circa ventrem, loquacitatem ſignificat. hoc autem refertur ad genus auium. proprium enim auis eſt eorum, quæ ſunt circa corpus, piloſitas, quæ circa ventrem eſt: eorum autem quæ ſunt circa intellectum, loquacitas.*

Quod pili ſecundum qualitatem aliquid ſignificant, docuit, nunc etiam ſecundum quantitatem idem facere docet; agens de multitudine pilorum, & ex conſequenti patebit etiam quid eorum paucitas portēdat. Dicit igitur quorum multi ſunt pili circa ventrem, illi ſunt garruli, & loquaces; probatur, quoniam qui tales ſunt referunt aues, quarum vēter piloſus eſt, & hæ ſunt garrulæ, ergo quorum venter piloſus eſt, illi ſunt loquaces, & garruli, ex auium ſimilitudine igitur inferimus in homine garrulitatem, cauſa vero propter quam piloſitas ventris garrulitatem indicet in auibus minoribus præſertim, hæc forte eſt, quoniam vbi multa piloſitas efficitur, ibi eſt mediocris calor, & multus humor tenuis, ex quo multus vapor eleuatur; multaq. fuligo, ſed tenuis, vnde multus, ſed mollis pilus exiſtit,

Et quantitatem etiam id facere.

ſtit,timidi enim ſunt omnes garruli, & inſtabiles maximè,quod in auiculis clare apparet. Quare multum agitatis humoribus tenuibus,aſcendunt etiam multi ſpiritus ad caput, & arteriam aſperam,ad os, & linguam inde promptiſſime partes illæ mouentur, quare vox efficitur, & garrulitas. Qua propter ſi quis quærat vnde eſt,quod aues,vt luſciniæ & hyrundines, & quàm plures aliæ ante coitum adeo continenter canrent , cum verò ouis incubant,non canant. Hanc crederem cauſam poſſe aſſignari, dum auis , cuius humidum naturale eſt tenuius,quam quadrupedum, amore coitus accenditur;quod fit accedente ad nos ſole,calor in ea augetur, & tunc contingit humidum agitari,quare ſpiritus plures, & vapores,quàm prius generantur , & in ſpiritus mutati ad caput,ac principium motus, & ſenſus feruntur,vnde fit continens motus ille, quem cantum appellant. Adaucto autem calore,ac partibus tenuibus iam reſolutis,fixoque in partibus ſolidis eodem,tunc ouis incubant,neque amplius canunt auiculæ,probe referentes eos,qui calida febri iam laborāt, & tunc moroſiores,ac ferociores fiunt,quā prius,ex aucto calore,ex ſiccitate,in quibus audaciæ, & moroſitatis conſiſtit ratio, præcipuè autem piloſitas circa ventrem exiſtens id arguere videtur,quoniam vēter eſt humorum incoctorum ſedes,hi autem cum à calore agitantur,ſi aquei fuerint,nati ſunt multos mouere flatus, & inæquales, naturaliter ad ſuperiora tendentes. At quamuis vera foret hæc propoſitio,non tamen ideo vera eſt oppoſita, nempe ſi piloſi circa ventrem ſunt garruli,ergo non piloſi,non garruli, nam ſublato antecedente non neceſſario tollitur conſequens;videmus tamen quod tacere iiſdem auibus accidit,quæ partem illam naturaliter,vel certo tempore pilis vacuam habent,vt gallinæ cū ouis incubant, partem eam pennis nudam habent, ſimiliter luſciniæ,hyrundines, & fortè quam plurimæ aliæ aues,quæ tunc temporis ſilent, quod etiam coruo accidit, igitur quibus ineſt venter piloſus,illi ſunt garruli, & qui non ſunt garruli, ſed taciti glabrum habebunt ventrem, quare & aliqui glabrum habentes erunt taciturni. Mihi autem videtur totam rationem Ariſtotelis, & plurimas huius ſcientiæ inniti huic principio: Quod natura in iiſdem,vel ſimilibus ſemper eodem modo,vel proportionato, vel ſimili operatur.

An piloſitas ſit garrulitatis ſignum.

Aſt id ſimpliciter verum non eſt,nam fœminæ plerunque piloſum ventrem non habēt, attamen ſunt garrulæ. At fœminis,quam plura alia inſunt garrulitatis,præter hoc ſigna, aut ſane fœminis ineſt venter piloſus, & pilis pluribus abundant, quæ loquaciores ſunt aliis. Habent enim loquaciores , & calidiores cæteris fœminæ à pube ad vmbelicum vſq; lineam pilorum,qui vel ſunt flaui,vel nigri,vel plani, vel criſpi; quæ nigros, & criſpos habent cœteris & loquaciores, & in venerem proniores exiſtunt. Sed rurſus pueri, ac puellæ natura garruli ſunt,attamen pilis omnino carent , ſimpliciter enim glabras habent partes illas, imo impuberes, multò loquaciores ſunt, quam cum iam pubeſcunt , ac pilos emiſerint.

An pueris nondum adeſt ſignum,ſed cauſa ſigni cum iam adſit,ideo garruli ſunt,multo enim humore abundant, & multo calore,vnde neque tacere,neque ſtare loco poſſunt. Procedente vero tempore, & calore iam incipiente ſuperare humidum aqueum , & eleuare quid fuligìnoſum, & terreſtre,pili tunc apparere incipiunt. Fœminas vero, quæ circa ventrem inferiorem partes,calidiores viris habere teſtatur, Hipp. & ratio ſuadet,nam & oſſa Ilium latiora, & magis, quam viri patula habent, calidi enim eſt dilatare,quatenus igitur pili calorem ventris inferioris,ubi humidum ſedem habet, ſignificant, eatenus loquacitatem etiam mōſtrant,quare dummodo calor adſit , & humor tenuis , etiam ſi pili propter aliquam aliam cauſam non aderunt , cui id eueniet , & illum garrulum dicemus ſemper. Pueris autem pili circa pubem non adſunt,quoniam, vt dictum eſt , eorum humidum multum quidem eſt,aſt nimis aqueum, ac ſubtile, & cutis laxa , & aperta nimis; At tandem dicemus piloſum ventrem loquacitatem quidem portendere; non tamē ideo ſequitur,quod omnis loquax ventrem piloſum habeat ; non enim loquacitas , piloſitatis

cauſa,

cauſa, vel è contra, ſed à qua cauſa garrulitas ab eadem plerunque piloſitas circa ventrem ſequitur.

„ *Caro autem: dura quidem, & boni habitus natura inſenſibilem ſignificat.*

Ex illis nouem fontibus, unde Phyſiognomica ſigna deducebantur, caro vna erat, & locus hic ſeptimus fuerat. Quod autem caro inter. Phyſiognom. fontes, & locos ſit ponenda, probatur. Quoniam caro ſiue dura ſit, ſiue mollis, ſignificat certas animi paſſiones. Caro igitur inter fontes Phyſiognom. dinumeranda fuit, & carnem ſignificare patet, quoniam ſi caro dura fuerit, hoc eſt, tactui reſiſtens, non flaccida, neque fluxa, ſed muſculoſa, & torroſa, etiam ſignificat bonum habitũ dicemus, nempe naturalem corporis aptitudinem, ad operationes, hoc eſt corporis robur, & ſanitatem inculpatam, ſed tales videntur inſenſibiles, hoc eſt inſenſitiui, & inepti ad exquiſitè cognoſcendum differentias ſenſibilium paruas, cauſa eſt, quoniam cum ſint paratiſſimi ad agendum, duram nacti ſubſtantiam, difficile ab externis patiuntur, & quoniã ſentitiui eſt pati, difficile igitur patiuntur à ſenſibilibus, & præcipuè tactiuis parum mouentur, iure igitur quorum caro eſt dura, illorum corpus robuſtum quidem eſt, ſed ad exactè ſentiendum, & de ſenſibilibus iudicandum iidem ſunt inepti; horum igitur animus rudis eſt, ad rerumque cognitiones, ad ſpeculationem, & prudentiam ineptus. Caro igitur dura duas qualitates deſignat, vnam animi, & alteram corporis, vt ex his eſt manifeſtum.

Carnis Differẽtias aĩ paſſiones mõſtrare.

„ *Lenis autem & ingenioſum, & inſtabilem:*

Actum eſt de carne dura, nunc de leni dicendum. Caro eſt ſubſtantia ſimilaris, mollior in animali proprio termino terminata ab initio generationis, ex ſanguine menſtruo matris à ſeminis virtute fabricata, & poſtea continue ex ſanguine inſtaurata, in homine, inter oſſa, & cutem naturaliter conſtituta, ex qua muſculi, motus localis inſtrumenta fabricati ſunt, hæc autem de qua loquimur muſculorum caro eſt, & non viſcerum; Durior efficitur, quando ſanguis multum participat terræ, fibroſuſque eſt, & ſanus, & aptus concreſcere, quare duram facit carnem.

Quid ſit caro

Lenis autem ſiue flaccida, languidaq; fit, & tactui cedens, quando ſanguis multũ participat aquæ, vnde ſimilis eſt lacti aſinino, in quo eſt pauca portio caſeoſæ ſubſtantiæ, vt in columbino ſanguine. Hunc morboſum vocat Ariſtoteles, quare ſi caro lenis, flaccida, & tactui cedens, aquæ dominium docet, aqueum autem omne humidum eſt, & omne humidum facile in omnes ſpecies vertitur, & quod tale eſt non ſeruat diu ſuſceptas.

Quare inſtabile dicitur, ergo cuius caro eſt mollis, & flaccida, illũ iure dixeris inſtabilẽ. Amplius, & ingenioſum, quoniam ingenioſum dicimus, qui facile rerum formas, ac differentias apprehendit, & ſubtiliter diſcernit, & diſcurrit. Hoc autem eſt intelligere, ideſt pati, pati autem omne à principio humido, in naturalibus exiſtit, proprium enim humidi eſt, vt facile alieno termino terminetur, quare cuius caro mollis eſt, ac nata faciliime pati, hic etiam aptus ad intelligendum, & ingenioſus eſt; dubitandum tamen eſt, an maior ſit inſtabilitas, aut ingenium, & quod tales doctiſſimi non euadant, præcipuè inſtabilitati tribuendum eſt, nihil enim, aut parum eorum quæ infunduntur retinent, quare ſemper vacuus eorum eſt intellectus, non ergo ſcientes, & prudentes admodum fiunt.

„ *Niſi in forti corpore, & habenti extremitates potentes hoc acciderit.*

Poterat credere aliquis, omnes ingenioſos eſſe leues, cui dubitationi, reſpondens, quod ſcilicet, omnes carne molles, & ingenioſi non ſint leues, declarat, excipiendo eos, qui robuſtum habent corpus, & extremitates validas: Hoc eſt manus, & pedes robuſtos.

An oẽs ingenioſus ſit leuis, et idẽ poſſit eſſe ingenioſus, & robuſt?

Hi

Hi enim ſi ingenioſi planè fuerint, attamen non etiam inſtabiles. Sed dices ſi mollis caro ſit à ſanguine aqueo, & flaccido, quomodo poſſunt eſſe in eodem extremitates magnę, & fortes? ex iiſdem enim nutriuntur media, & extrema? Vnde non erit in medio corpore caro mollis, & in extremitatibus robuſta, & dura. An ſanè id experientia falſum eſſe apparet. Quorumdem enim inferiores partes duræ ſunt, & piloſæ, ſuperiores autem molliſſimæ & glabræ; Dicendum eſt igitur forſan ſanguinem mēſtruum, ex quo prius animalis, ſiuè hominis partes in vtero matris cōſtitutæ ſunt, eſſe heterogeneum, ſiue diuerſarum partiū, & potuiſſe fieri, quod partes quædam craſſiori ſanguine, quædam aliæ ex tenuiori fuerint conſtitutæ, deinde quoniam, & ſanguinis maſſa, quæ in venis eſt, illa etiam diuerſarum eſt partium, & ita natura comparatum eſt, vt ſingulæ partes ſibi proprium, & magis ſimile attrahant alimentum, attractumque in ſe ipſas, ſuamque vertant naturam, contingit ergo, cum à principio partes extremæ factæ fuerint ex parte craſſiore, & meliori ſanguinis menſtrui, conſequenter etiam in lucem edito homine, quæ pars ſanguinis craſſior eſt in venis pariter ad partes, quæ à principio craſſiorem ſuſceperunt exiſtentiam confluat, & ita ſanguine tenuiori nutriatur pars carnis ſuperior, craſſiori vero inferior, & idem ſanus ſit, & probè ſecundum naturam diſpoſitus, vt compoſitum quoddam diſſimilare, & ſic poſſibile ſit, quod homo ſit carne mollis ſecundum quam plures medias corporis partes, deinde extremæ ſint etiam robuſtæ, & duræ. vel etiam extremorum fortitudo, & robur ſit à Spirituum multitudine in ea loca propter magnitudinem vaſorum, & multum calorem naturalē confluente; vnde ligamenta etiā ſicciora effecta robuſtiores illas partes efficiunt.

Qui autem tales ſunt, non ideo inſtabiles, vt priores dixeris, quoniam temperatur eorum humiditas ſiccitate, quam multus calor inuehit.

Quare in his quatenus adeſt humiditas naturalis in partibus, vbi eſt principium ſenſus, eatenus adeſt mentis aptitudo; quatenus autem ſiccitas etiam partes alias obtinet; eatenus robuſti ſunt, & ſtabiles etiam mente, & quod ſemel placuit, diu arridere ſolet; nam quod recepit humiditas, illud retinet ſiccitas.

An o'es carnes molles ſint apti mēte

Sed ſi molles carne apti mente ſunt, cur mulieres, quæ molliſſimam habent carnem aptiſſimæ non ſunt mente? Nam dicit Ariſtoteles primo Politicorum eas habere arbitrium deliberandi inualidum, reſpondet Sueſſ. quod duplex eſt mollities, altera à prædominio aquæ proueniens, quam ille morboſam, laxam, & facientem corpus debile, & laboribus ineptum vocat, talemque humiditatem ab aqua prouenientem, & facientem inferiores partes carnoſiores, craſſiores, & corpus debile, ac morboſū attribuit mulieribus, quare cum tales ſint à prædominio aquæ, & aqua ad pituitam referatur, quæ obtuſos facit, ideo mulieres carne quidem molles eſſe ait, at carentes ingenio. Quidam ex præceptoribus dicebant, mollem eſſe muliebrem carnem, quoniam in illa erat multū excremētitij humoris, quià diminuto illarum calore, neque concoqui, neq; expelli poterat; vnde & glabrę erāt, & facile defatigabantur, cuius indicium erat, quod ſingulis menſibus, quæ ſanæ erant, hoc eſt magis ſecundum earum naturam diſpoſitæ, ſanguinem per inferiora egerebant, quoniam in illis extabat maior alimenti, ſiue humidi copia, quam concoqui, aut in ſubſtantiā ſuam conuerti poſſet.

Hinc accidebat propter humorem habere illas quidem mollem carnem, ſed quoniam humor erat maxime excrementitius, & aqueus, quare & frigidus impediebatur tum propter hoc, tum propter paucitatem ſpirituum earum ingenium. An vero etiam dicemus mulieres, quarum corpus eſt molliſſimū, in ſuo genere, eas eſſe ingenioſiſſimas, verumēt inſtabiliſſimas, & natas momento temporis, idem velle, & nolle, quæ pulchriorum, & delicatiorum propterea paſſio eſt. Vnde Virgilius.

Varium, & mutabile ſemper fœmina. Et alibi.

Illa dolos, dirumque nefas in pectore ſeruat.

Et

Et dixit Ariſtoteles non quidē carere ingenio, aſt intellectum habere imperfectum, quod de pueris, & adoleſcentibus dixit, ſed illas habere ingenium inualidum, quoniam earum tum diſcurſus, tum concluſiones propter nimiam mollitiem, & inſtabilitatem ab humore nimio factam, ſunt præproperi, & confuſi, & inordinati, vnde etiam credulæ exiſtunt mulieres, vanæ, & decipi faciles ex ſe, vel propter inexperientiam, at eędem obſtinatæ, ſuperbæ, & iracundæ, quoniam ſibi nimium confidunt, & arrogant, cum ſapere ſibi ipſis videātur, ſuam in diſcurrendo ſubtilitatem, & malitiam, ſiuè aſtutiam, quam prudentiam, & ingenium vocant, agnoſcentes, quod formóſioribus eſt peculiare; quæ volunt uiris imperare, & omnibus dominari humidum enim terreo ſicco leuius eſt, illique naturaliter ſupereminet. Hoc in terra prima ſiccorum optime apparet; non igitur ad duplex humidū confugerem, vt dicerem viros eſſe molles humido aereo, fœminas autem aqueo, ſic enim cum aer ſit multo leuior aqua, & ſupra illam poſitus naturaliter, & omnium ferè elementorum inſtabiliſſimus, & aptiſſimus alterari, & mutari continue, efficeretur, quod vir eſſet multo inſtabilior, & multo magis obliuioſus, & ſuperbus, & mutabilis, quam fœmina; quare magis aſſignarem cauſam ſuperiorem.

Earum etiam paſſiones reſpondent Ariſtotelicis dictis, habent enim extremitates paruas, & imbecilles, quare iiſdem quidem remanet ingenium, ſed inſtabilitas maior, & mutabilitas etiam, quæ ingenium perturbans, operationes ſuas inualidas efficit, & ſi vafras, & callidas magis, attamen minus prudētes. At an ingenium virtus quædam naturalis eſt? quare medietas quædam? illi igitur exceſſus, & defectus opponitur; plus iuſto durus deficit, plus iuſto mollis excedit, quare & ingenium læditur, in muliere excedit mollities, quare minus eſt ingenioſa viro, in robuſtis viris deficit, & ideo ruſtici rudes, & duri iudicantur.

Motus autem tardi quidem mollem intellectum: acuti vero calidum.

Vnus etiam, & inter alios primus fons Phyſiognomicus, erat motus, ideſt inceſſus, niſi uelimus per motum ſimpliciter omnem localem hominis intelligere mutationem, eam nimirum, quæ manibus etiam fit, & digitis. De locali igitur Ariſtotelem loqui ſimpliciter dicendum eſt. Hic ergo motus & ipſe ſignificat aliquid, natura enim principium eſt motus, igitur iure motus inter ſigna Phyſiognomica reponendus eſt; nam cum motus localis, uel ſit celer, uel tardus, amplius uel partes corporis frequenter, uel raro agitentur, & moueantur, ſat eſt Ariſtoteli, (ad docendum hoc, quod motus localis in homine aliquid ſignificet) accipere has duas differentias, nempe tardum, & celerem, quem ipſe uocat acutum. Tardus igitur motus debilitatem uirtutis motricis indicat, aut remiſſionem; quare cui tardus eſt motus, illi moderata paucitas eſt ſpirituum mouentium aut multus humor, multaque grauitas corporis, & conſequenter pauci per comparationem ſpiritus ad mouēdum uelociter, qui autem ſecundum corpus talis eſt, ille ad fœminam accedit, fœmina mollis eſt, & in corpore molli habet etiam mollem animam, cui igitur ineſt motus tardus, illi ineſt etiam mollis animus. Mollem dico animum, imbellem, miſericordem, dubioſum, mutabilem. Homoque erit piger in ſuis actionibus, & negligens, quique magis aliis, quā ſibi ipſi uelit conſulere. At uerſa uice cui motus ineſt acutus, hoc eſt celer, & uelox, illum probabile eſt, multo calore abundare, & multos ſpiritus habere, qui uero calidus eſt, iracundus eſt etiam, & audax, & impiger, & animum uehementem, & ad actiones paratum habet, quem uocat calidum, deſumpta ſimilitudine ab igne, qui calidus eſt, & maxime inter omnia elementa ad agendum paratus. Quales autem ſint, qui loco ſtare nequeunt, quomodo in his non ſit motus acutus, de quo loquitur Ariſtoteles, & quomodo puerilem animum adepti fuerint, qui manibus continue ludunt, eaſque, ac digitos continenter iactant, infra uidebimus.

Varias motus ſpecies aliquid ſignificare.

An magnanimus ſit tardi motus.

Dictum eſt tardum motum ſignificare fœmineam naturam, mollemque animum. ſ. imbellem, & puſillum. At contra contingit dubitare, ſi magnanimus eſt tardi motus, vt dicitur quarto Ethicorum, & tardus motus ſignificat imbellem, & mollem intellectum; magnanimus igitur erit mollis; at magnanimus non ſolum non eſt mollis, aut puſillus, ſed infractum, & grandem animum habet. Secundo videmus item celeres greſſus, & motus veloces, ac præcipites puerorum, & puellarum eſſe, præcipueque amentium, & qui manus, pedeſque loco tenere nequeunt, illi nuſquam animum habent grandem, ſed leuem, & mobilem, & maximè mollem; ergo tardus motus non ſignificat mollem animum, ſed potius oppoſitus motus mollitiem arguit.

Quare ſi hoc verum, profecto aliter intelligenda ſunt Ariſtotelis dicta, ac primo aſpectu ſonant. Primum igitur credo mollem animum ab Ariſtotele illis tribui, qui facile credunt, quos leues, & futiles vulgo vocant, neque leues dices, quod ſcilicet ſint prompti ad mouendum, & ad negotia magna fœliciter, & maturè peragenda, ſed leues puto, qui facilè moueri, & pati poſſunt, aëri ſimiles, qui leuis eſt, qui mihi videntur habere mollem intellectum, qui bardi ſunt, qui ſtupidi, qui creduli, qui eodem temporis momento, & flere, & ridere, qui in vtranque partem facile torqueri poſſunt, & quorum intellectus naturam refert aeris, vel aquæ, quales ſunt plebeij, & vulgares homines, & inter hos præcipuè hydropici, diuturno morbo laborantes, valetudinarij, & ſimile genus hominum, mulierculas ſuperſtitioſas, garrulas, & futiles referens. Hoc genus inquã hominum (dicit Ariſtoteles) habere tardos motus, & intellectus molles. Quare pro ſolutione notandum eſt ex Galeno in libro de pulſuum differentijs, tardum motum poſſe eſſe duplicem, alter enim eſt tardus, magnus, fortis, alter vero tardus, paruus, languidus, prior tarditas motionis ſequitur viros graues, & magnanimos, qui ſedato quodam motu, & voce graui, & placida, ſed magna res ſuas agunt, & loquuntur, ſic Virgilius de Turno agẽs, media in vrbe Troiana clauſo, minitantibus vndique Troianis inquit, ille ſedato pectore.

Motus tardus duplex

Incipe ſi qua animo virtus, & conſere dextram.

Sic Turno multa ira æſtuanti, Reſpondit, ſedato corde Latinos, hoc eſt quiete, Quare non celeriter, nec præcipiti quadã, ac feruida dicendi ratione, ſed placida, tarda, & quieta vtuntur magnanimi, ſic Iuppiter paucis agit in principio decimi in concilio Deorum, ſic quietiſſime alloquitur iratam Iunonem, & vltima Troianis minitantem.

Es germana Iouis, Saturnique altera proles,
Irarumque tantos voluis ſub pectore fluctus?

Vbi notandum eſt Virgilij artificium, qui ſtabiles nouem ſpondeos, tribus tantum intertexuit dactilis, ut tarditatem magnanimi Iouis exprimeret; Alter reperitur tardus motus, cum quo iuncta eſt paruitas, & languor uirtutis mouentis, hic ſequitur homines debiles, puſillanimos, & nullius penſi.

Tarditas prior non prouenit ex defectu uirium, & caloris, ſed quoniam alio totus calor, ſpirituſque omnes nempe circa caput ad maiora intenti occupantur. Quare cogitabundi, & ſpeculãtes tardo, ac lento incedunt gradu, & ſæpius ſubſiſtunt, hac igitur de cauſa in his quaſi ſemper magna conſiderantibus, motus eſt tardus, ſed robuſtus, & æqualis. In alijs tardus quidem eſt, ſed paruus, & propter defectum uirium, & ſpirituum, aut propter improportionatam magnitudinem cum mouente uirtute, inæqualis.

Ad argumentum igitur dico, tardum, magnum, & robuſtum, ſequi magnanimum uirum; Qui uerò tardus eſt paruus, & inordinatus pertinet ad mollem, & debilem intellectum, hoc eſt, indicat hominem puſillanimem, uilem, rudem, & hæbetem.

Huic autem tardo motui, de quo nunc loquitur, opponit acutum, ideſt celerem, & promptum, & referentem flammas, quæ ſtare neſciunt, quem motũ ait, ſignificare calidũ intellectum hoc, eſt, promptitudinẽ, & ut ſic dicã, idoneitatẽ ad actiones, & ſciẽtias, ſicuti

bardum

bardum, ſtupidum, & hæbetem vocabat ſupra mollem, ceu naturam aquæ referentem, ita nunc vocat ex oppoſito intellectum calidum illum, qui promptus eſt, velox, feruidus, & perſpicax ad ea peragenda, quæ ſunt ex vſu prout res ipſa poſtulat.

Quid ſignificet Ariſt. per vocem intellectũ.

Noto autem hoc loco, vt etiam toto hoc libello vocem intellectus non ſignificare rationem, aut partem animæ, quam mentem dicimus, in quo præcipua conſiſtit ratio, & forma, & perfectio hominis, quam diuidunt in agentem, & poſſibilem, de quibus vtriſque tertio de anima agit Ariſtoteles, ſed per intellectum nunc ſignificat habilitatem quãdam humanæ animæ, ſiuè hominis potentiam, & paſſionem, ſecundum quam homo magis, vel minus dicitur aptus ad actiones magnas, vel paruas obeũdas, & idoneus ad artes, ac ſcientias magis, aut minus, has, aut illas capeſſendas, ſunt enim hæ compoſiti paſſiones, quare, & per quæ inſunt compoſito accidentia ſenſibilia cognoſci poſſunt, quæ vero, vt dictũ eſt, ſunt intellectus (quatenus intellectus eſt) operationes nullo egentes organo, neque in corpore ſignum imprimunt, neque humano conſilio præſagiri poſſunt, hocque eſt quod dicunt Theologi, ſolum Deum hominum corda, & voluntates cognoſcere, ac ſcrutari; at Phyſiognomia eſt pars naturalis Philoſophiæ, aut ſub illa continetur, ſolas igitur paſſiones, quæ ſunt in materia contemplatur, quæ vero, neque educuntur de ſinu materiæ virtutes, neque ſunt à natura, ad ipſum non pertinent, neque à Phyſico, niſi ſub ratione negationis, cognoſci poſſunt.

Ad ſecundum argumentum quod eſt, motus celeres eſſe in pueris, & in aliquibus fœminis, at in pueris eſſe intellectum mollem, non autem callidum, & ſagacem, ergo motus acutus, & celer non ſignificat ingenij acumen, & calliditatem, vt videtur Ariſtoteli.

Poſſumus reſpondere tripliciter quod motus celer, & acutus duplex eſt alter quidem ordinatus, alter inordinatus, poſterior proprius eſt puerorum, vt ait Horatius.

Sume catelle negat, ſi non des, optat, & cum hoc poſteriori non eſt poſitum ingenium callidum, & verſatile, & velox, ſed cum priori tantum motus celeritate, quam præcipuè in Gallis uidebis, qui quaſi ignem flammamque in ſe habeant, impetu magno, & uehementi concitatione, ordinata tamen, & continenti agunt, quæ ſibi ipſis ſunt agenda. Secundo modo reſpondemus pueros habere intellectum acutum, ſed imperfectum, quare quamuis puer velox ſit, & promptus ad dicendum, & agendum, propter inexperientiam tamen imperfectè agit, & propter organorum deſeruientium imbecillitatem, non tollitur tamen quin intellectus ſit velox, & promptus, vt etiam in fœminis, in quibus eſt motus acutus, ſed vel propter eaſdem cauſas contingit error. Tertio non eſt putandum quod intellectus, hoc eſt animus ſimul atque mollis eſt, ſubito ſit malus, & ſi igneus, ſit bonus, ſed virtus animi noſtri à natura eſt, & omnis noſtra perfectio in mediocritate conſiſtit, quare ab extremis corrumpitur, & à medio conſeruatur.

„ *In Voce autem, grauis quidem & intenſa fortem: acuta autẽ, & remiſſa timidũ.*

Vocis indicia

Vox etiam ſignificat animi mores, & ſignum eſt corporeum, ac ſenſibile, de qua voce quattuor memorat qualitates, quod ſit grauis, acuta, intenſa, & remiſſa. Vox, & ſonus dicitur grauis, quando multum aeris mouet tarde, qualis eſt vox taurorum, acuta, quæ parum mouet aeris celeriter, acuta autem vox multum penetrat, & mouet auditũ in pauco tempore, vt ſonus, quem facit lima cum ſerram ferream acuit, intenſa, quæ multum aerem velociter mouet, vt tubarum, vel bellicorum inſtrumentorum, vel tormentorum æneorum ſonitus. Hæc enim ſoni ſpecies grauis eſt, & intenſa. At grauis, & remiſſa eſt, quæ multum quidem aerem, ſed tarde mouet. Remiſſa igitur ſimpliciter, quę aerem tarde mouet, quare acuta vox, quæ eadem remiſſa exiſtat paucum aerem, & tarde mouebit, qualem in ęgrotantibus licet audire.

Quid ſi muſſitet vox grauis, & intenſa. Quid acuta, et remiſſa.

Cum ergo multus calor laxa faciat, & aperta inſtrumenta, & multum aerem moueat, cui vox grauis, & intenſa eſt; illum calidum eſſe circa præcordia dicendum eſt, quare audacem, & ferocem, taurum enim, vel leonem refert, cuius autem vox remiſſa, & acuta adeſt, illi paucus calor circa præcordia viget, ac pectus anguſtum, & aſpera arteria parua, cui autem interna, quæ ſunt circa cor frigent; illi adeſt timor, ergo cui talis vox illi naturaliter ineſt timiditas, & tunc vox faucibus hæret, aut vox exilis admodum redditur, & exigua, vt Virgilius ait, græcis accidiſſe, qui Aeneam videbant armatum, tollebant enim vocem exiguam & clamor fruſtrabatur hiantes, cum metu ingenti trepidarent, ſic etiam ſenes, qui timidi ſunt, & nonnullæ mulieres natura talem vocem habent.

„ *Figura autem, & Paſsiones, quæ apparent in facie, ſecundum ſimilitudines accipiuntur paſsionis: quando enim patitur aliquid, fit vt ſi hoc habet, quando aliquis iraſcitur, iraſcibile ſignum eiuſdem generis.*

De apparētijs paſſionum.

Duos mihi videtur fontes ſignorum Phyſiognomicos ſimul hoc loco nectere, nempè faciei apparentiam, & totius corporis figuram, vt doceat ex vtroque nos poſſe animi mores coniectari; paſſiones autem appellat apparentias faciei, aliàs dixit mores, quæ ſunt naturales quidem, ſimiles tamen illis diſpoſitionibus, quas ſolent in hominum vultibus, & facie imprimere paſſiones animi, quos affectus dicunt, vt iram, verecundiam, timorem, odium, amorem, lætitiam, triſtitiam, & huiuſmodi.

Figuram autem, quam poſt apparentias explicat, intelligit formam corporis accidentalem, ſecundum quam dicimus Platonem cani, vel equo eſſe ſimilem in facie, aut motibus. Videtur itaque circa apparentias talis Ariſtotelis ſententia. Apparentiæ faciei ſignificant hominem eſſe propenſum ad illum affectum, qui ſolet talem apparentiam ſua præſentia in facie producere, ſic enim quando aliquis iraſcitur, contrahit ſupercilia, & toruis tuetur oculis. Cui igitur naturaliter, quamuis non irato, talem videbimus adeſſe faciem, ſiuè oris rictum, talem virum natura ad iram propenſum dicemus; cum illi adſit facies, quam ira efferueſcens ſolet excitare, ac promere; eſt itaque propoſitio, aut regula, cui

Reg.

adeſt à natura facies referens irati, vel dolentis vultum, illum hominem iracundum, vel querulum dicemus. Natura enim in iiſdem ſecundum ſpeciem eodem modo ſemper operatur, niſi quid impediuerit, ſic igitur ab apparentia licet Phyſiognomizare.

„ *Mas autem fœmina maior eſt, & fortior, & extrema corporis fortiora, & craſſiora, & habitus melioris, & potiore ſecundum omnes uirtutes.*

De figura.

Vltimo loco ponit figuram totius corporis, quæ vna erat ex locis, vnde licet Phyſiognomizare, ait ergo, Mas eſt maior fœmina in eadem ſpecie, & fortior, & extrema corporis craſſiora, & fortiora habet, & exquiſitius fabricata, & ſimpliciter eſt melius diſpoſitus ſecundum omnia, quam fœmina.

Qui igitur formam mulieris æmulabitur, ſecundum corpus illi etiam animum muliebrem adeſſe probabile eſt, & in qua muliere ſpecies quædam virilis apparebit, in eadem reperiri virilem animam, eſt veriſimile, ſic etiam qui quodammodo formam equi, aut bouis æmulatur, neſcio quid equinum, aut bouillum in eiuſdem anima reperiri credibile eſt, quod ergo ſupradicta ſigna ſint apta indicare mores animi, ex his patet.

QVA RATIONE PROCEDENDVM SIT IN IVDICANDO, & quibus ſignis maior fides, quibus minor ſit adhibenda. Cap. V.

„ *Signorum autem quæ ſunt in partibus fortiora ſunt, & quæ accipiuntur in moribus, & ſecundum motus, & figuras.*

QVod modi, & ſignorum genera ab ipſo enumerata poſſint oſtendere naturam, & diſpoſitiones ſubiecti in quo ſunt, & quales ſint animæ propenſiones iam ſupra dictum eſt. Quoniam autem capita, & fontes ſunt plures, rationabiliter poterat quærere aliquis; nunquid omnes æqualiter oſtendant, an aliqui certiores ſint alijs. Huic quæſtioni reſpondere ſe nunc parat Ariſtoteles, & ait, ſigna quæ ſumuntur ab apparentia, quam uocant morem, & à motibus, & à figura corporis, omnino alijs ſunt efficaciora, uel quoniam minus à uoluntate pendent, uel quoniam magis ab ea animæ parte, quæ uirtus eſt in corpore, & immediatius naſcuntur, faciei enim apparentiam pro libito non mutabis, neque corporis formam, aut ſaltem maxima cum difficultate, quare non immerito Terentianus Chremes admirabatur, quod uultum pro libito fingeret Syrus ſeruus; motus quoque immediatè pendet ab anima, eius enim illa eſt principium. Secundum quod eſt natura.

Signa à more, motu, et figura capta alijs certiora.

„ *Omnino autem uni quidem ſignorum credere ſtultum eſt: quando autem plura conueniunt, quæ ſunt in uno, magis utiq; conueniet, ut quis accipiat uera eſſe ſigna.*

Aliam etiam tollit dubitationem, numquid uni ſigno ſit credendum, ut ſi quem uidero extremitates magnas habentem, quamuis deinde ſtrictum & glabrum habuerit pectus, & carnem mollem, & os paruum an debeam illum eſſe fortem, audacemque dicere? Huic reſpondens ait, eſſe ſtultum, uni tantum ſigno penitus credere, nulla cœterorum habita conſideratione; ſed tunc iudicandum eſt, quando plura in uno conuenerint ſignificando affectu; Nam quod à pluribus affimatur paſſim, uero ſimilius putamus. Noto autem, ut aliquid certi dicere poſſimus, duo requiri, unum eſt, ut plura ſigna ſint, quæ idem teſtentur, alterum eſt, ut nullum quod deſignet contrarium affectum, uel conſequens ad contrariũ, adſit, ut dico fortem hunc eſſe, primum quoniam habet magnas extremitates, latum pectus, piloſumque, os grande, carnem duram, deinde quoniam in eodem non apparet quid quam eorum ſignorum, quod uel timorem arguat, uel animi mollitiem, uel auaritiam, quæ duo per ſe quidem non opponuntur fortitudini, at comitari ſolent tamen timiditatem.

Vni tãtũ ſigno non confidendũ. *Not.*

„ *Eſt autem alius etiam modus ſecundum quem aliquis phyſiognomonizet: nullus tamen aggreſſus eſt. Vt ſi neceſſe ſit iracundum, & triſtem, & paruum, ſecundum morem, inuidum eſſe, etſi non ſint inuidi ſigna: ex illis tamen prioribus contingat utique Phyſiognomoni, & inuidum inuenire, maxime quidem, quando talis proprius modus fuerit eius, qui philoſophatus fuerit. poſſe enim quibuſdam exiſtentibus neceſſarium eſſe proprium putamus Philoſophiæ.*

Quod dictum fuit, animaduertendum eſſe in iudicando, non ſolum non adſint ſigna, quæ contrariam affectionem indicent, uerum etiam neque ea, quę ſub contrariam doceãt; dat occaſionem nouæ quæſtioni, quæ eſt. Numquid aliquis alius ſit modus phyſiognomizandi, & iudicandi præter prædictos, quoniam diximus quaſdam paſſiones eſſe aliarũ conſequentes, & comites, uidetur enim, etiam nos ex vna cognita paſſione, in alius cuiuſdam notitiam poſſe venire: Huic dubitationi, ſiue interrogationi ſatisfaciens ait, præter prædictos reperitur etiam alius phyſiognomizandi modus, quem hactenus nullus

Eſſe aliũ Phyſiognomizandi modũ pter dictos ſupra

petractauit,qui eſt,vt ex vna paſſione,iam clare in anima exiſtente,ad aliam tranſeamus per ſyllogiſmum;vt ſi aliquis ſit iracundus, & triſtis, & hunc, quamuis nulla in eius corpore ſigna apparuerint inuidiæ,tamen ex ſyllogiſmo poterimus dicere inuidum, & rationabiliter, & hic modus eſt maximè proprius phyſiologi,nẽpe à notis nobis ad ignota procedere,quod eſt,ex quibuſdam poſitis aliud quoddam ab his conſequens inferre, & hoc eſt, vti ſyllogiſmo,hæc enim ſyllogiſmi ratio eſt.

,, *Quod eſt,quando cõtraria ſunt huic iuxta paſs iones, phyſiognomizare etiã mala.*

Neque ſolum ex antecedente poſſumus conſequens inferre ſyllogiſmo , verum etiam ex oppoſito oppoſitum, ut quoniam videmus huic ineſſe contraria ſigna illis, quæ bonum ſignificant,dicemus cui contraria adſunt ſigna bonitatis,adeſſe etiam paſſiones bonis cõtrarias, quæ ſunt malæ, ſi enim liberalem videmus, frontem latam habere , & cui ineſt frons non lata,non liberalem vocabimus, ſimiliter ſi liberalem inferimus eſſe iuſtum, neque alienorum rapacem; Auarum,etiam ſi nulla ſigna iniuſtitiæ,aut rapacitatis habuerit, & iniuſtum, & rapacem dicemus,ſed hęc à contrarijs ſignis contraria affectionum animę illatio ſuſpecta eſt,niſi ſigna fuerint propria, & neceſſaria, & conuertibilia,nam ſi reſpiratio eſt ſignum vitæ,non ſequitur,quod non reſpirans ſit mortuum; nam non reſpirant piſces multi, & tamen viuunt.

,, *De voce ſecundum paſsionem intendens quiſpiam, acutam putarit, duplicem ob cauſam iracundi vocem ponendam eſſe. Indignatus enim & iratus intendere conſueuit vocem , & acute loqui: ſegniter autem diſpoſitus remittit uocem , & grauiter loquitur. Rurſus autem animalium,fortia quidem grauis uocis ſunt,timida autem acutæ uocis: Leo quidem, & taurus, & canis latrabilis, & gallorum qui ſunt animoſi, grauiter uociferantur: ceruus autem, & lepus acutæ uocis ſunt.*

Dubit. Nun quid uere aliqd uox portendat.

Vox erat vnum ex ſeptem capitibus, ſiuè fontibus, ex quibus contingebat fluere ſigna Phyſiognomica. Circa hanc vocis naturam mouet dubitationem,qua quęritur numquid, vox vere aliquid poſſit portendere , & ait quod non , nam ſi quis reſpexerit ad vocem , & per eam voluerit iudicare, poterit fortaſſe decipi. Quoniam exempli gratia capiens vocẽ acutam, illam putabit aliqua ratione ſignificare iracundum, & audacem eandem autem alia quadam ratione dicet eſſe manſueti, & timidi indicem,attamen vt eodem in ſubiecto contrarias ſimul eſſe qualitates , eſt impoſſibile , ita eodem ſigno oppoſitas indicari affectiones , videtur irrationabile. Et quod vox acuta ſignificet audacem , & iracundum poterit oſtendi,(vt dictum eſt)dupliciter vno modo ab apparentia,quæ eſt ſecundum morẽ; quoniam omnis iratus, & indignatus conſuetus eſt intendere vocem, & acutè loqui;quare cui adeſt vox intenſa, & àcuta,illum iure dicemus eſſe iracundum , & fortem , eſt enim *Regula* regula,de qua dictum eſt ſupra,quod cui ineſt apparentia conſequens actum talis paſſionis, illi ineſt propenſio ad talem actum, & operationem ſecundum illam paſſionem , & diſpoſitionem; Secundo ſi ad locum Phyſiognomizandi ex oppoſitis animum applicuerimus, ſimiliter vocem acutam iracundi ſignum eſſe dicemus. Si enim manſuetus vocem remittit, ac voce ſubmiſſa, & graui loquitur, ergo ſi propoſitum ſignum, propoſita paſſio concomitatur, & oppoſitum oppoſita ſequetur, ſic igitur cum manſuetus grauiter loquatur , & è conuerſo, qui acutè loquitur,ille iracundus erit. Quare acuta vox ſignum dabit audacis, & iracundi. Ex oppoſito quod vox acuta, non ſit ſignum iracundi, ſed potius timidi, imbellis, & manſueti, id confirmare licet, loco à figura , & ſimilitudine brutorum . Dictum enim eſt in vltimo capite,ſiue loco,qui à figura totius corporis appellatur.

Regula Quod quorum hominum corpora,vel actiones aliquod certum animal referent, illorũ

etiam

etiam animi propenſiones, & mores eiuſdem animalis imitantur.

Quo ſtante,cum animalia fortia habeāt grauem vocem, & timida, & imbecilla acutam,grauitas fortis, & iracundi dicetur eſſe ſignum,acumen vero timidi, & manſueti; ex hoc ergo loco qui à figura;ſeù ſimilitudine animalis dicitur,inferemus,quod cui ineſt vox acuta,illi inſit timor, & manſuetudo, at cui inſunt hæ duæ paſſiones, illi non ineſt iracundia, & audacia, ergo vox acuta iracundum, & audacem non ſignificat.

Sic igitur ex diuerſo ſignorum capite in oppoſita diſtrahetur iudicantis animus. Quod autem vox grauis inſit fortibus,& acuta timidis probat pluribus exemplis. Taurus enim, & Leo, & gallus generoſus, & canis moloſſus, quales, qui ex Corſica ſolent aduehi grauē pro ſuo quiſque genere habent vocem;horum animalium ſingula ſunt iracunda, & fortia, ergo cui grauis vox ineſt, illi etiam fortitudo adeſſe reperitur, & iracundia. Ex aduerſo ceruus, & lepus, & hædus, & agnus acutam vocem habent,hæc animalia ſunt timida, ergo cui vox acuta illi timor adeſt, & manſuetudo. Patet igitur quod vox eadem oppoſitas deſignabit paſſiones.

„ *Sed forte & in his melius eſt,non eo quod ipſorum uox eſt acuta,& grauis;fortem aut timidum ponere: ſed arbitrandum eſt, fortem quidem fortis, remiſſam autem & imbecillem timidi.*

Videtur moliri ſolutionem,ac dicere Ariſtoteles, quod vox acuta, & grauis poteſt capi dupliciter,vno modo ſimpliciter, & in genere, altero modo ſecundum vnam quamque animalis ſpeciem;ſimpliciter igitur, & in genere non eſt verum,quod vox acuta ſignificat iracundiam, & fortitudinem, & grauis manſuetudinem, & timorem quoniam multa ſunt animalia,quę grauem vocem habent, vt leo, & taurus, quę nunquam ſunt timida, & abiecta, niſi ægrotent, aut ſenio ſint confecta,ſecundum autem vnam quamque ſpeciem eſt verum. In vna enim, & eadem ſpecie animalis,illud ſingulare quod habet vocem grauiorem fortius eſt,naturaliterque iracundius, quam id quod remiſſiorem habet,vt in genere gallorum,qui grauius ſonat animoſior eſt illo,qui vocem habet acutiorem, cuius rei indicium eſt, etiam in genere canum, & hominum; mulieres enim acutiorem habent vocem, & eædem timidiores viris ſunt ſi ſecundũ naturam fuerint diſpoſitæ, & nullo teneātur affectu, ergo eiuſdē ſpeciei indiuidua,quæ grauius ſonant,ijs audaciora ſunt,quę acutiorem vocem habent. Hoc igitur videtur ſibi velle Ariſtoteles,quamuis difficulter admodum id notent verba textus, ſicque.

Fortaſſe reſpondendum eſt prædictæ dubitationi, quod non dicitur animal forte, aut timidum, eo quod illius ſit vox ſimpliciter acuta,vel grauis, ſed putandum in eadem ſpecie illud animal particulare,quod audax eſt,habere grauem vocem, & id quod timidum eſt,in eadem ſpecie habere acutam,ſi compararetur igitur vox hominis fortis cum voce hominis timidi,patebit,quod vox uiri fortis erit grauior uoce uiri timidi, & imbellis; quod uidemus clarè,nam uox uiri ægroti acutior eſt uoce uiri ſani, & pueri uox item acutior eſt uiri, atque id merito,ubi enim maior calor, & robuſtius organum,maior aeris mouetur portio,unde uox grauior exiſtit. Sed uidetur dubitandum nunquid abſolute in eadem ſpecie ſit uerum,quod grauiorem habens uocem,ſit robuſtius animal,quam quod acutiorem etenim uaccas eſſe minus robuſtas tauris certum eſt, attamen uaccæ dicuntur grauiorem habere mugitum,quam tauri. An ſanè dicemus uaccarum uocem uideri grauiorem, quoniam in fine acuitur, oppoſita uero iuxta ſe poſita magis elucēſcunt: ſit enim A. B. uox uaccæ,cuius A eſt pars grauis,& B. pars acuta,hæc extremitas B. facit quod A. uideatur ſenſui grauior,quam forte eſſet; taurorum autem ſimpliciter tota grauis eſt, quare cū nullam faciat ſenſus comparationem non iudicat etiam,neque adeo mouetur à grauitate Taurinę uocis ſicut mouetur à uoce uaccina, ſic ergo uox uaccæ propter acuitatem magis mouet

Solutio dubit.

Dubiũ

Vbi nõ fit cõparat. ibi nec iudiciũ.

mouet auditum, & propter hoc magis etiam uidetur agere, & grauior iudicatur, at re uera taurus grauius mugit; quoniam nihil acuitatis eius uox habet. Vel tandem dicemus non comparari uoces inter ſe animalium, etiam ſolo ſexu, uel ætate diuerſorum, ut eſt uacca, & taurus, ſed dicendum eſt, quod inter tauros ille fortior eſt, & robuſtior, qui grauiorem uocem emittit, minus qui remiſſius boat. Similiter, & inter uaccas, uituloſq; idem iudicandum eſt. Vnum quodque igitur animal comparatum cum indiuiduo alio ſuæ ſpeciei, & ſibi propinquo, ac ſimili, quanto habet acutiorem uocem, tanto etiam eſt debilius, & timidius eo, cum quo comparatur.

An fortis ſit iracundior debili.

Secundo uidetur dubitandum nunquid fortior, & robuſtior ſit iracundior debili, & timido.

Videmus enim plerunque fœminas uiris eſſe iracundiores, & ſimiliter ait Ariſtoteles ægrotos eſſe iracundiores ſanis. Hi autem ſunt minus robuſti, & fortes, quam ſani, & fœminæ quã uiri, non igitur uerum, quod fortius, & robuſtius, & audacius animal, ſit etiam iracundius. Parte altera uidetur quod robuſtius etiam iracundius exiſtat, quoniam fortitudo à calore cordis ualido, & exuperanti uenit, audax enim animal calidi cordis eſt, ira autem nihil eſt præter accenſionem ſanguinis circa cor, quare cui ineſt robur, illi neceſſario etiam ineſt propenſio ad iram, quoniam circa cor multus adeſt calor, facile igitur accendi poteſt, atque adaugeri, nam in habentibus ſymbolum facilis eſt tranſitus; An poſſumus reſpondere, quod iracundia, & iracundus poteſt dupliciter conſiderari, uel quod ſit duræ difficilis, & grauis iræ, & ut ſic loquar, uehementis, & terribilis, cuius proprium eſt difficile moueri, motum difficile quieſcere, & talem extenſiuè iracundum dixeris, terribilis enim eſt, & diutiſſimè durat, quoniam in materia craſſiori, & magis ad atram bilem accedente ſedem habet, & talis ira eſt uirorum fortium, ſic Achilles Hectorem mortuum etiam raptauit circa muros Ilij, neque eius morte etiam ira uiri deferbuerat. Altero modo iracundus dici poteſt, qui promptus, ac celer eſt ad iram, impetuoſus, & minima de cauſa accenſibilis, & talem intenſiue dices eſſe iracundum; qua ira laborant fœminę, & homines ſenes, miſeri, & ægroti, qui cum facile iraſcantur, facile etiam iram deponunt, & leniri poſſunt; de priori igitur genere iræ uidetur loqui Ariſtoteles, vt eos dicat iracundos, qui ſunt audaces, & fortes, ac calidi, & robuſti. Horum enim ira eſt quaſi ignis in quercus lignis accenſus, mulierum vero ira, & ægrotorum ignem in paleis accenſum refert, iraſcuntur autem facile, quoniam dolent, at ſine dolore nulla eſt ira.

„ *Eſt autem potiſsimum, quando ſigna non ſunt in confeſſo, ſed ſub contrariantia, nihil ponere, niſi ſint diſcrepantium inter ſe, quædam quibuſdam credibiliora.*

In hac parte documentum dat, quo vtamur ad iudicandum, tale autem eſt, Nihil eſt affirmandum, quando ſigna non ſunt certa, & habent contrarietatem aliquam inter ſe, vt cum videam ego ex pilis hominẽ poſſe iudicari timidum, ex partium autem magnitudine eundem fortem, tali caſu ſuſpendendum eſt iudicium, niſi alterum ſignum, altero præualeat, vt ſi à pilis ſumptum ſignum, quoniam ſub obſcurum eſt, ceſſerit ei, quod capitur à magnitudine extremitatum, ſecundum illud iudicabo, & dicam eum eſſe fortem, qui magnas habuerit extremitates, quamuis pili tenues, & leporini apparere videantur. Duo igitur in hac parte habemus documenta, quorum prius eſt, In quo corpore apparuerint duo ſigna æque potentia, & contrarias paſſiones indicantia, in hoc ſuſtinendus eſt aſſenſus, neque erit vllo modo iudicandum.

Reg. 2. Alterum eſt, cum duo apparebunt ſigna contraria, quorum vnum altero ſit manifeſtius, & robuſtius, ſecundum id, quod eſt fortius, ac robuſtius eſt iudicandum, vt ſi ex voce aliquis, quoniam acutior eſt, appareat timidus, at ex altera parte latum habeat pectus, & magnas manus, ac pedes, illum dices eſſe fortem, nulla ferè habita vocis ratione.

Et

„ *Et maxime quidem in ſpeciem, ſed non in tota genera referre decet: ſimiliora enim ſunt quæſito. non enim totum genus hominum phyſiognomizamus, ſed quædam eorum quæ ſunt in genere.*

Aliud documentum in iudicijs ſeruandum.

Aliud eſt documētum, quod ad locum, ſiue regionem, & tempus, & ætatem nos reſpicere iubet, & ſic quam fieri poteſt maximè accuratè accedere ad propoſitum quæſitum iudicandum. Nam circa ſingularia verſatur omnis ars, & de ſingularibus fit iudicium per applicationem regularum vniuerſalium, quæ quo magis ad particularia accommodãtur, eo magis videntur veræ: dicit ergo debemus noſtra præcepta accommodare ſpeciei, & nõ generi, hoc eſt illi vniuerſali, quod quam minime fieri poteſt, generis naturam referat, ſed ſit conſtrictum, & determinatum, ad certa loca, & regiones, & tempora, & ad ſexus, & homines. Cauſamque affert dicens: quod hæc vniuerſalia ſic coarctata, & conſtricta ſunt magis propria, & magis ſimilia quæſito, quod ſupponitur fieri de ſingulari ſignato, cuius naturã, & mores quærimus, non enim nos de toto genere humano iudicium ferre tentamus, neque de omnibus humani generis paſſionibus, ſed de quibuſdam & de certis hominibus tantum, certo in loco habitantibus, & certas quaſdam habentibus conditiones, quę quam pluribus alijs conueniunt, eadem loca colentibus, iiſdemque cibis veſcentibus, & conſimiliter corpus exercentibus, ac demum de ipſis indiuiduis ſimiliter, & non omnes animi paſſiones iudicamus, ſed eas tantum quibus accidit mutare corpus, illudque ipſum afficere, & alterare, ita vt aliquid ſenſibile in ipſo relinquatur, quod ſit ſenſibus aptum cognoſci.

Quaritur cũ plura ſint ſignorũ genera quæ nã alijs p-ſtent.

Hoc loco dubitare contingit, cum ſeptem ſint ſignorum genera ſupra declarata, quænam ſint alia alijs certiora, & præſtantiora, namque vidimus, quod vox minus videtur ſignificare, quam pilus, & fortè pilus apparentiæ cedit, apparentia autem omnino minus ſignificat, quam corporis figura tale animal, vel talis regionis hominem referens; videndum eſt igitur quodnam genus ſignorum ſit certius, & aptius ad veritatem iudicandam, & quale non, & quomodo plura ſigna vnum aliquando indicent, & quomodo non, ſic enim facilius cum hæc ſciemus, iudicare poterimus, quid decernendum, & minus continget erroris.

Quale ſit precipuũ, ac præcipuũ in iudicandi ſignum.

Primum igitur illud ſignum ſciemus magnopere eſſe, & ſignificatiuum, & maxime aptum ad iudicium faciendum, quod eſt proprium illius moris quem indicat, illudque dicitur proprium, quod ex ratione illius moris, vel affectus naſcitur, vt carnis mollities dicitur propria paſſio hominis magnopere ſenſitiui, & ingenioſi, cauſa eſt, quoniam qui dicit ſenſitiuum ualde, dicit hominem paſſibilem maxime, paſſione perfectiua, cuius autem caro paſſibilis eſt, hunc neceſſe eſt ſecundum ſubſtantiam humiditate naturali abundare. Quę cauſa eſt quod homo ſit maxime aptus ad ſentiendum, quare, & ad intelligendum, nam etiam intelligere eſt pati quoddam. Nec ſolum oportet proprium eſſe ſignum, uerum etiã ſtabile, nam proprium ſignum eſt timoris, color pallidus, pili imbecilles, & molles, & oculi conniuentes, ſed color non ſemper manet, oculos etiam poteſt, qui uolet obfirmare, & pilos decidere continget, & duriores naſci. Alterum ſignum eſt corporis propria conſtitutio, & forma, ſiue conformatio, quã pro cuiuſque natura unicuique non ſolum ſecundum ſpeciem, ſed etiam ſecundum numerum adeſſe uidemus.

Cui partes ſecũda ſint dãda.

Cui tertia.

Tertium locum in ſignificando ſibi uendicant communia ſigna, illa autem ſunt, quæ ex principijs proprijs & formalibus alicuius paſſionis non proueniunt, & non minus hanc, quam alteram paſſionem poſſunt indicare, ut frons aperta, & eleuata, & oculi firmi, & immobiles, impudentiæ, & fortitudinis communia ſunt ſigna, non tamen ſat eſt illa eſſe communia, ſed etiam ſint immobilia oportet, & non habeant contrarium, ſed habeant quo determinentur, ut oculorum immobilitas, & rigor ſignum commune impudentię, & forti-

fortitudinis, ferè nihil indicaueritcerti, niſi adſit ſignũ aliud propriũ, quod fortitudinem indicet, non autem impudentiam, ex quibus duobus ſimul iunctis tanquam genere, & differentia commune determinatur, & vt ſic loquar, ſpecificatur, vt cum dico hominem eſſe animal bipes reſpirans, tales differentiæ cum auibus communes ſunt, at ſi addidero ſine pennis, determino priores, & ſimul conuertibilem faciam prædicationem. Quæ vero neque propria ſunt, neq; ſtabilia, neq; à principijs internis orientia, & nimis communia ſunt, & contrarietate non carent, & parum, aut vix apparent, illis nihil omnino, aut admodum parum in iudicando confidere poteris.

Quibus nihil tribuendum.

Figuræ igitur, & apparentiæ ſecundum morem, & proprijs ſignis multum tribues in iudicando, niſi ſub contrarium appareat, aut repugnans aliquod in eo, quod iudicandum eſt, niſi etiam ætas, regio, educatio, ſtudium oppoſitum morem introduxerint. Cum vero oppoſita ſigna apparebunt, aut non apparebunt, pro eorum abſentia, aut præſentia, atque pro eorum magnitudine, ac firmitate iudicium, vel firmabunt, vel labefactabunt. Quartum locum dabis inceſſui, hic enim cum animæ motricis ſit opus immediatum, qualis illa ſit, facile exprimit; nam ex motiua iraſcibilis, & concupiſcibilis potentiæ vires colligere licet; non enim eſt motus localis propriè dictus in animalibus, niſi per appetitum, & voluntatem. Quintum locum darem carni, & cuti, & partibus ſimilaribus. Hæc enim eſt propria materia conſtituens animal rationale, qualis autem eſt materia, talem eſſe formã iam dictum eſt ſupra; Cui carni, & cuti inhæret color piluſque, plerunque naturam carnis hinc habebis, deinde ex carne tanquam propria materia, qualis debeat eſſe informans actus ex membris, quaſi ex inſtrumentis qualitates, & operationes artificis iudicabis, membra autem partes corporis diſſimilares ſunt, quæ immediatè deſeruiunt operationibus animæ, ex figura igitur carne pilis, & partibus hæc diſſimilaria membra componentibus, & comitantibus, quid cenſendum, aut ſperandum ſit videbis, niſi aliquod in contrarium appareat ſignum perſuadens oppoſitum. Colori deinde, & voci vltimum tribues locum, nam facile variatur color, ſi quidem, & regio, & ætas & alimentum, & exercitium, & quamplura alia colorem mutare poſſunt, vnde cum difficile ſtabilis ſit, difficile etiam illi confidere poteris, & eo magis cum (ut dixi) eoſdem ab oppoſitis cauſis fieri colores, nihil uetet, quod in Aſiaticis, Tartaris, & Aegyptijs eundem ferè colorem habentibus, & tota pene diametro inter ſe diſſidentibus licet animaduertere; uox autem maxime omnium uariabilis eſt, atque inter omnia ſigna differentias habet maxime mutabiles, & ipſa omnino inſtabilis exiſtit, nam & per ætatem mutatur, & per affectus, etenim ira, amore, odio, timore, triſtiria, lætitia ſubeunte uaria efficitur uox; quam etiam maxime afficiunt deſtillationes, raucedines, ægritudines, & alia ferè ſexcenta, unde ponendum eſt, quod uocis differentiæ minimam inter omnia ſigna uim habeant. Quis ergo ſit in iudicando ſignorum ordo, & quæ certiora, uehementioraque ſint, quæque debiliora ex his manifeſtum eſt. Ita autem natura comparatum eſt, ut priora derogent poſterioribus. Poſteriora uero tantum imminuant priorum ſignificationem, Vt caro, & pili duri ſignificant fortitudinem, ſi cui igitur adeſt ſignum illud, eidemque aderit etiam uox acuta, quæ docet timiditatem, tunc iudicabo fortem, & non timidum uirum, quoniam caro in iudicando locum potiorem obtinet, quam uox; quæ cum ſit acuta tantum imminuit, & fortirudinem remittit, ut non penitus ſit tanta, quanta uidetur ſignificari à pilis, & carne dura, & firma. Non tamen omnino eã tollit, & obliterat, unde ſi duo ſigna æqualia, & æqualiter apparentia, & oppoſitas paſſiones deſignantia in eodem ſubiecto reperientur aliquando, quorum unum ſit prioris ordinis, & alterum poſterioris ſecundum indicationem ſigni, quod eſt prioris ordinis iudicabimus.

Cui 4.

Cui 5.

Cui 6.

Not.

Duo ſigna eiuſdẽ ordinis oppoſita in eodẽ ſub. eſſe nequeũt

Quod autem duo ſigna æque ſignificantia duas oppoſitas paſſiones ſint eiuſdem ordinis, fieri non poſſe, teſtatur Sueſſ. non enim (ait ille) poſſibile eſt in homine eſſe duo ſigna

æqualis

æqualis ordinis, & æqualiter clara, & ſtabilia oppoſitas paſſiones deſignantia, vt caro dura, & mollis circa faciem, collum, & humeros, quoniam in eodem vigore, & in ſuo eſſe ſummó impoſſibile eſt in eodem homine timorem ſimul, & audaciam reperiri, hoc eſt oppoſita eſſe ſimul actu in eodem ſubiecto, ſecundum eandem partem corporis, & potentiã animæ in eodem tempore.

Aduertendum eſt etiam, quod plura ſecundi ordinis certa, ſtabilia, & ſimul conuenientia, ac conſentientia ſuperant illud, quod quamuis ſit primi ordinis, tamen ſolitarium eſt, & eo magis cum incertum erit, & non probe apparens, & manifeſtum. Quoniam plura paucioribus ſemper, & apparentia magis, iis, quæ minus apparent, & certiora, ac pollentiora, incertioribus, & debilioribus præcellunt, & ad iudicium ferendum magis idonea exiſtunt. Docum.

De ſignis igitur vniuerſaliter in humano corpore natis reperiri, & ſignificantibus paſſiones animæ, tot dicta ſunt.

Finis Primæ Pars.

COM

COMMENTARII IN PHYSIOGNOMICA ARISTOTELIS

Pars Secunda.

DE CHARACTERIBVS, QVI VT PLVRIMVM animi diſpoſitiones, & inclinationes comitari ſolent. Cap. VI.

Fortis corporis ſigna. Pili duri: figura corporis erecta: oſſa, & coſtæ, & extrema corporis fortia & magna: & uenter amplus, & contractus ad ſe: armi lati & diſtantes, nec ualde colligati, nec omnino diſſolutii: collum forte, non uehementer carnoſum: pectus carnoſum, & latum: coxa contracta: ſuræ deorſum contractæ: oculus charopus, nec ualde expanſus, nec omnino clauſus: ſqualidior color in corpore: acuta frons, recta, non magna: natis neque lenis, neque omnino rugoſa.

HÆC ſecunda eſt pars libelli, in qua duo facit, in primis deſcribit, ſiue enumerat characteres, & ſigna, quæ naturas, & ſpecies vnam & viginti hominum comitari ſolent; deinde methodum affert, qua obſeruata liceat cuiuſcunque priuatæ naturæ indiuiduum hominem ſtatuentis quo ad fieri poteſt, veſtigia, & characteres venari. Prior igitur particula quaſi quædam eſt particularium inſpectio, vt inde methodus vniuerſalis conflari poſſit. Iure autem id videtur fieri ab Ariſtotele, quoniam, cum ſupra Phyſiognomicam artem eſſe oſtenſum ſit, & eam certis ſignis vti; Quæ ſecundum genera enumerauit, & per ordinem digeſſit, vt quæ nam potiora forent, quæque minus valerent, cognoſceremus, conſequens erat (quoniam omnis ars ad particularia deſcendit) ad dictorum praxim quandam accedere, & prius oſtendere, quod qui tales ſunt talia habent ſigna, primum enim ſic patebat, hoc poſito, quod anima & corpus maximam habebant connexionem, paſſioneſque, & affectiones animæ ſignum in corpore faciunt, ex quo facilius conuerſam cognoſcere licebat. Quod quibus talia aderunt ſigna, illi talibus moribus præditi erant, quod poſtea in tertia huius libelli parte fiet.

Mihi autem nunc Ariſtotelis ſententia declaranda eſt, & confirmanda ijs, quas potero rationibus, & quoſdam characteres, præter Ariſtotelicos, ab alijs animaduerſos depromam, quos vel confirmabo, vel reijciam, prout recta ratio poſtulare videbitur. Crederem

autem hos tantum ai. attuliſſe, tamquam ſatis ſuperque ſufficientes ad conſtituendam idoneam inductionem, ex qua conſtet vniuerſale, quod methodi, & ſcientiæ dicitur principium, Nam, vt mihi videtur, in horum ſignorum enumeratione nullam aliam intentionem habuit Ariſtoteles, niſi vt oſtendat veritatem eorum, quæ dicta fuerunt ſupra; ſi quidem dixerat ſignis quibuſdam poſſe naturas, & inclinationes hominum cognoſci; id vniuerſaliter fuerat enunciatum, & confirmatum etiam, ſed quoniam in methodo artificioſa, non ſolum vniuerſale eſt ſpeculandum, ſed etiam in particularibus oportet ſe exercere, & illa conſiderare, ideo poſt vniuerſalem ſupradictam rationem, & methodum, nunc ſecundum illam ad contemplanda particularia ſe conuertit, & an Theorica, praxi reſpondeat, experitur.

Fortis Corporis Signa.

Forte corpus appello robuſtum, non tamen ſimpliciter, ſed comparatum cum hominibus, & ijs, qui ſunt ſui generis, Non enim hominem cum Leone, aut Tauro comparamus, aut virum cum fœmina, aut iuuenem cum puero, vel ſene, vel ſanum cum ægroto, ſed fortem, aut mollem dicimus in comparatione ad eos, qui ſunt ſui generis, ętatis, regioniſque, Homo igitur ille dicitur, habere corpus robuſtum, qui comparatus cum alijs ſuæ ſpeciei, maiores moles per ſpatium æquale in minori tempore mouere poteſt, & æquales per maius ſpatium in minori tempore, & talibus præditus eſt qualitatibus, quas enumerauit Ariſtoteles. Non credendum eſt autem ſingula hæc fortem deſignare, ſed putandum, hęc omnia eſſe debere ſimul, & conuenire, ac inuicem iungi, & quod vna conditio non poteſt; omnes ſimul faciunt, ad hoc, vt aliquis ſit robuſtus. Vt enim, cum definitio hominis ſit animal rationale, mortale, tota ſimul; ſi quod animal ſit, non ideo ſubito eſt homo, & ſimiliter ſi mortale tantum fuerit cum animali, non dicitur homo, ſic non eſt fortis, & robuſtus ſimpliciter, qui vel pilos tantum duros habebit, aut figuram erectam, aut magna oſſa, lacertoſque, ſed omnes conditiones, & prædicata ſimul conuenire oportet, ad hoc vt robuſti nomen apte dari poſſit.

Amplius neque quamuis omnia hæc uni adſint, ideo neceſſarium eſt illum ipſum eſſe fortem, primum, quoniam omnes naturales propoſitiones, aut ſi non omnes, quam plures ſaltem verſantur circa materiam contingentem, & ſat eſt, ſi ipſæ ſint veræ, nam vt plurimum deficiunt à neceſſario vt docebat Ariſtoteles primo Priorum: Non tamen ob hoc inferendum eſt, hanc cognitionem eſſe vanam, quia non ſit neceſſaria ſimpliciter, ſi quidem omnes artes, & naturales contemplationes ferè, vt medicina, & militaris ſunt huiuſmodi, & tamen non penitus deſpiciuntur, nam eſt quoddam prodiſſe tenus, ſi non datur vltra, neque paruum eſt, ſi non ſemper à propoſito ſcopo aberremus. Supponendum eſt igitur in his ſublunaribus nihil eſſe neceſſarium eorum, quæ videmus, & ſentimus, & cauſas quaſcunque poſſe impediri, ne ſuum producant naturalem effectum, ſi non ſimpliciter, at ſaltem, vt hic, & nunc, Socratē enim non aliqua ſcientia à morte liberabit, attamen quod nunc, & hic non moriatur poteſt prohiberi, & euitari.

Nam cum duæ ſint vniuerſi partes, illa ſuperior neceſſaria, in qua nihil per accidens, nihil à caſu contingit, & hæc inferior contingens, in qua cauſæ per accidens, non minus, quam illæ, quæ per ſe ſunt, plerunque valent, & operantur; factum eſt, vt humana ingenia facili negotio poſſint decipi, ita vt eorum iuditia fallantur ſæpius, & quandoque videre continget virum omnia ſigna modeſti, & ingenioſi habentem, qui tamen ex oppoſito, aut propter aliquod internum latens impedimentum, aut propter malas eius conſuetudines, & electiones, immodeſtus, impudens, importunus, rudis, impurus, & ineptus exiſtat, ſupponendum eſt etiam, quod ſupradictum fuit, non de moribus, morumque differentijs; qui mores entelechiæ, hoc eſt perfecti habitus dicuntur, aut de

externis accidentibus, aut de electionibus animæ, & liberi arbitrij determinationibus, aut em hanc aliquid aſſerere vellit, hoc enim ridiculum, & impoſſibile eſt.

Ad primum igitur propoſitum reuertentes, dicamus, homo ille dicitur habere corpus robuſtum, cuius pili ſunt duri. Cauſam innuit quarto Meteororum, quorum enim animalium ſanguis eſt fibroſus, & craſſus, illorum pili etiam craſſi, & duri ſunt, quibus autem talis adeſt ſanguis, illi ſunt robuſti, ergo robuſtis inſunt duri pili, & maior propoſitio eo in loco probatur exemplo tauri, qui cum ſanguinem maxime fibroſum habeat, & talem, vt ſubito extra uenatus coaguletur, idem animal robuſtiſſimum eſt, ſi ergo robuſto ineſt ſanguis fibroſus, & craſſus, & cui talis ſanguis, illi inſunt pili duri, vt exemplo tauri, & apri patet, robuſto igitur pili duri adſunt. Cœterum cui pili duri adſunt, illi etiam craſſos ineſſe neceſſe eſt, qui enim tenues ſunt, molles quoque apparent. Cauſa igitur materialis, ex qua pili duri ſunt, dicetur ſanguinis fibroſitas, & craſſities; verum hæc ſola cauſa nō eſt roboris, ſi defecerit calor, nam craſſus eſt teſtudinis ſanguis, illa tamen non eſt robuſta.

Pili duri.

Verum requiritur etiam cauſa efficiens, multus calor idem habens in craſſo ſanguine, vt multus ignis in ferro candenti; cum enim multus ſit calor, multum ſiccat, multosque attollit fuliginoſos vapores craſſos, ac uiſcidos, qui cum ad cutem peruenerint laxos poros habentem propter multum internum calorem, calidi enim eſt heterogenea diſgregare, exeunt pili craſſi, quare, & duri.

Vnde ut concauſa, ceu inſtrumentum concurrit, cutis laxitas mediocris, cuius inditium eſt, quod quoniam laxior eſt cutis menti, quam reliqui corporis humani, ideo pili barbæ ſunt craſſiores capillis.

Cur pili barbæ craſſiores cæteris.

Qua ratione efficitur etiam, ut ſi euellantur pili, iiſdem in locis craſſiores renaſcantur, nimirum laxiore facto foramine. Poterit autem eſſe uniuerſalis huiuſmodi regula.

Reg.

Quorum corpora, uel corporis partes ſunt robuſtiores, illorum pili, uel pennæ, aut ſecundum totum corpus, aut ſecundum partem illam robuſtiorem erunt craſſiores. Hinc pili marium plerunque ſunt craſſiores pilis fœminarum, & pili manus dexteræ erunt ſiniſtræ duriores, quoniam in dextera eſt maior calor, quare cutis laxior, & calor ſuperat, quoniā magis dextera, quam ſiniſtra laborat, & mouetur; & pili circa pudenda mulieris eiuſdem erunt craſſiores, & nigriores, quam pili capitis, pars enim illa in muliere capite calidior eſt. Quod igitur, & cur robuſti pilos habeant duros ex his patet.

Figura corporis erecta.

Figura erecta.

Secunda hæc paſſio eſt, ſiue ſecundus character in corpore robuſto apparens, non eſt autem quod dicat Ariſtoteles, habens figuram erectam eſt robuſtus, ſed bene uir robuſtus omnis in ſuo genere figuram habet erectam, quod in Canibus robuſtis, Tauris, Leonibus, uidemus, qui eleuatum, & erectum quodāmodo corpus geſtant, aut ſaltem caput, ut etiam uiperæ præſertim cum iraſcuntur. Amplius in adoleſcentibus idem apparet, hos enim ſi aſpiciamus, cum iuuenes ſunt, & eoſdem ſenes ſpectemus, uidebimus alia ratione ab adoleſcente ferri corpus, atque ſene. Quod ergo robuſti corpora recta ferant ex his eſt manifeſtum. Propter quid autem tales ſint nūc eſt dicendum; pilorum durities à materiali, at ſtare erectum à cauſa efficienti procedit. Cui enim robur multum ineſt, illi neceſſe eſt multos ſpiritus ineſſe, quare, & multum caloris, ubi calor, ibi ignis eſt, cuius proprium eſt petere ſurſum, & ſecum ferre ea, in quibus præualet, quod uidemus accidere in radijs ex pyrio puluere factis, qui ſi accendantur, impetuoſe in aera feruntur, & aſcendunt. Hac igitur ratione, quæ calorem multum poſſident, erecta ſunt, cuius inditium etiā eſt, quod irati caput attollunt, & eriguntur, iraſci autem etiam eſt calorem augeri, nam ira eſt ebullitio ſanguinis circa cor, ebullitio à calore fit.

Quod ſi quis dixerit ſi robuſti calidi, nunquid & calidi erunt robuſti? nequaquā, etenim

robu-

robuſtum corpus duo requirit, vt facile agat, & difficile patiatur. Qui enim robuſtus, v.g., facile alios mouebit de loco, aliorumque manus aperiet, at ſuæ difficillime aperientur, diffi culterque ipſe mouebitur. Vt igitur agat vehementer, & facile, multo calore, & igne eget, vt autem reſiſtat multo ſicco, & terra; quapropter robuſti ratio, atq; ipſum robur in igne, & terra poſitum eſt. Quare, vt videmus, ferrum candens multo magis vrere, quam flammam; ſic quamuis homo acutus, ſeu vehemens, atq; ingenio promptus, & robuſtus æqualem vim caloris habeant, tamen propter materiæ diſcrimen diuerſo modo afficiuntur. Nam etiam ignis eſt, qui in prunis, & carbonibus ineſt, & qui in fumo, quem flammã dicimus, attamen propterea quod fumus eſt tenuior multo, ac rarior, quam ſit carbo, ideo minus vrit, minus calefacit, & facilius tollitur, ac pellitur; promptiſſimus enim ad agendum eſt ignis, ſed facillime patitur, & videtur, quod quæcunque apud nos localiter mouentur a cauſa, & principio interno, id illis contingat, aut propter ignem, aut cum igne, aut tandem nõ ſine igne. *An calidi ſint robuſti.*

„ *Oſſa, & coſtæ, & extremitates corporis fortia, & magna.*

Tertium ſignũ eſt robuſti viri, quod oſſa ſint magna, & fortia, hoc eſt dura, & fractu difficilia; quod ſit verum, patet, nam boues, qui vitulis ſunt robuſtiores, & capones pullis gallinaceis, iidem oſſa habent maiora, & duriora; cauſa vero, quòd oſſa ſint dura, eadem eſt, quæ duros faciebat pilos, ſanguis nẽpe fibroſus, & durus, ac terreus, & calor, qui quo diutius aliquid calefacit, eo ſiccius reddit; Si ergo fortis, & robuſti corporis proprium eſt, vt in ipſo ſiccitas, & terra præualeat, oſſa autem naturaliter in omni animali ſint ſicca, in robuſto erunt ſicciſſima, quare robuſtiſſimã, & apta maxime reſiſtere externis offenſã tentantibus. Quoniã autẽ robuſtus calidus eſt, & vbi calor, ibi eſt vis nata dilatare, & extẽdere, quod vero extẽditur multũ loci occupat, hocq; magnũ eſt, ergo robuſtũ corpus magna, & dura habet oſſa, quod etiam teſtatur Virgilius de Entello, quem robuſtum uolens oſtendere ait. *Oſſa magna.*

„ *Et magnos membrorum artus, magna oſſa lacertoſque.*

Exuit. Verum neque character hic conuertitur, non enim ſi quis fortia, & dura oſſa habeat, ſicuti ſenes ille ſubito erit robuſtus, deficit enim calor, in cuius ratione ſitum eſt actionis principium, neque ſimul atque etiam magnum eſt corpus aliquod, illud ideo robuſtũ eſt. Nam creuiſſe potuit, quoniam minimum reſiſtebat materia calori, unde facile potuit dilatari; Quò factum eſt, ut multi, quorum corpora magna ſunt incuruentur etiam in iuuentute, quoniam naturalis deficit calor; quod ſi dicas nonnullos incuruatos eſſe fortiſſimos, ac robuſtos. Non tamen ſunt omnino curui, ſed aliquãtiſper, maximeque id fiet, propter materiæ denſitatem, ac ſiccitatem, quæ maxime reſiſtebat calori agenti, quare in orbem quodammodo contorqueri cum incipiat, dum ſiccatur, & corpus, quod ab ipſo patitur ſecum trahens, eodem modo etiam afficit, & quodammodo incuruat, & contrahit, uidemus autem ferè omnia, ut coria, & arbores, et plura, quæ iam concipiunt ignem, dum amplius ſiccantur contrahi, et à recta figura diſcedere, et incuruari. Patet igitur, quod robuſti oſſa ſunt magna, et dura, et propter quid contingat; Coſtæ item, cum ſint oſſa, ipſæ erunt magnæ, hoc eſt latæ, et amplæ, atque admodum duræ, ut de quodam homine memini, qui cum robuſtiſſimus eſſet, coſtas adeo latas habebat, ut nihil ferè cartilaginis inter unam, et alteram caderet. unde contigit, ut calore oppreſſo, cito moreretur, cum pulmo nõ poſſet attolli, et reſpirare; Quæ magnitudinis cauſa eſt in cæteris oſſibus, eadem eſt in coſtis, quin etiam amplior, quoniam propinquiores ſunt cordi, totius caloris fonti. *Obiectio.* *Reſp.*

„ *Et corporis extrema ſunt fortia, & magna.*

Extrema corporis uocat manus, caput, pedes, quæ ſi magna fuerint, ac robuſta, ea indicant totum corpus eſſe robuſtum. non dico magna ſolum, nam multorum extremi- *Extremitates magnæ.*

E 2 tates,

tates, vt pedes, & manus ſunt magnæ, vel ſecundum longitudinem tantum, vel ſecundum latitudinem tantum, vel ſecundum craſſitiem, vel etiam ſecundum omnem dimenſionem, & tamen illi robuſti non ſunt.

Quod patet exemplo quarumdam mulierum, aut virorum etiam, quorum pedes magni ſunt, & longi, & lati; iidem tamen imbelles omnino ſunt corpore, vt omnes ferè gibbi, qui potius monſtra ſunt, quam ſecundum naturam aptè fabricati. cauſa eſt materiæ mollities, & prædominatio humidi, quæ à calore, quamuis mediocri mouetur, attamen inordinata, & indigeſta remanens, mole quidem magnum, virtute tamen paruum facit membrum, non ſolum igitur magna debent eſſe extrema, ſed etiam robuſta, ita vt actiuè, & paſſiue multum roboris poſſideant, & tunc à parte ad totum licet argumentari. Cuius extrema ſunt robuſta, & fortia, illud animal totum videtur eſſe robuſtum, & forte, cuius, vt viſum eſt, cauſa effectiua eſt ignis, & calor, materialis autem eſt ſiccitas, & terra, & vtrequę ſimul requiruntur ad hæc ſigna producenda, quoniam ratio fortis, & robuſti hominis in multa terra, quæ multo igni coniuncta eſt, reponitur, cuius cauſa formalis eſt certa proportio, & complexio multæ terræ, & ignis, quatenus hæc primum ſiccorum eſt, alter autem primum calidorum, videtur autem in complexione robuſta ignem pene totum terræ frigus expunxiſſe, illiusquè ſiccitatem proprio ſicco quodamodo intendiſſe, & ſic robuſtum hominem produxiſſe.

Et venter amplus, & contractus ad ſe.

Venter amplus & contractus Per ventrem intelligit Ariſtoteles, vt opinor, totam illam cauitatem, quæ continet membra nutritioni ſeruētia, nimirum, ſtomachum, ſiue ventriculum, epar, lienem, & inteſtina; amplum autem intelligit, hoc eſt longum, & latum, vt multa ſit diſtantia ab ore ventriculi ad pubem, & ab vna notharum coſtarum ad oppoſitam, ſiue ab vno capite oſſis ilium ad alterum, quæ ventris inferioris eſt latitudo, contractum autem intelligit ventrem, qui planus eſt, & pene concauus, & oppoſitus ei, qui tumidus eſt, & ceu prægnantium mulierum attollitur. Eſt igitur ſignum quartum roboris naturalis venter amplus, et ad ſe contractus, quam contractionem videmus in leonibus, et tauris, etiam et in canibus generoſis. *Ventrioſi imbelles.* Cæterùm ventrioſi homines plerunque imbelles ſunt, & proprio pondere cum impediantur, vix ſe ipſos, et multo minus alia mouere poſſunt, vix enim corpoream molem ſuperat vis motrix. Cur autem robuſtus ventrem amplum habeat, hæc cauſa videtur, quoniam robuſto multus calor ineſt, quare et multum humidi conſumit, ergo multa eget inſtauratione, qua propter, et multo cibo, at cibus ſi multus eſt, neceſſa rio et locum requirit amplum, in quo reponi naturaliter poſſit, locus autem cibi eſt venter, ergo robuſto amplus venter requiritur, in quo multus cibus ingeri poſſit; verum non ſolum amplitudo, & capacitas requiritur, ſed etiam quod ſit contractus, hoc eſt, non tumens, non prominens, vt in prægnantibus, et ventrioſis, non inflatus, vt in hydropicis, et guloſis hominibus, et heluonibus (in his .n. præter naturā amplus eſt) non decidens, vt in antiquioribus fœminis, quæ iā dudū pepererunt) ſed cōtractus, hoc eſt cōpreſſus, et cōcauus, potius quā cōuexus.

Quoniam hæc compreſſio vigorem muſculorum abdominis, et robur eorumdem docet, robuſto enim duri, et compreſſi adſunt muſculi, cuius inditium eſt, quod ex oppoſito debilis habet carnem muſculorum flaccidā; quare cui non flaccida ſm̄ naturā diſpoſito, ille nō debilis eſt. At non flaccida caro ineſt ei, cui muſculi ſolidi, et duri exiſtunt, ergo qui carnē non flaccidā habent, illi muſculos robuſtos nacti ſunt, quare, et robuſti exiſtunt, ſit igitur ratio talis, robuſto oēs muſculi duri, et compreſſi inexiſtūt, et qui facile verſus propriū principiū contrahūtur, ergo etiā muſculi abdñis idē patiētur, cui autē tales ſūt abdñis muſculi in ſe ipſos cōtracti, illi cōpreſſus eſt vēter, robuſto igitur cōpreſſū eſſe ventrē ponēdū eſt, at cōtractionis huius cauſa eſt calor, q fortis exiſtēs, humores, flatus, & pinguedinem abſu-

abſumit, quæ tumorem ventris ſolent cauſare. Quare, & ita naturā comparatum eſt, vt adoleſcentes magis compreſſum habeant ventrem ſenibus, & ſani ægrotis, & viri fœminis, robuſtiores enim, & calidiores; non ergo vir ventricoſus pulcher erit, minime etiam robuſtus ac ſecundum naturam diſpoſitus; ſed neque omnino ſanus, aut diu proſpera valetudine fruetur, nam ſignum eſt, quod calor naturalis potius à materia, & humore excrementitio ſuperatur; quam ipſe ſuperet, ac vincat.

„ *Humeri ampli, & diſtantes.*

Humeri ampli.

Eadem ratio eſt huius poſitionis, & ſuperiorum, nam cauſa efficiens hoc eſt naturalis calor ſemini inexiſtens, quo vtitur vis formatrix cum ſit fortis valenter mouet, atque extendit materiam, unde partes illæ in quibus maxime viget, ſicut ſunt pectus, & oppoſiti armi diſtenduntur, & lati efficiuntur, & diſtantes apparent, non tamen ſecundum circulum ſed ſecundum lineā rectam, qui enim incuruos, ſiuè conuexos habent humeros, illi neſcio quid malignitatis, & animi demiſſi, potius quā corporis robuſti, & magni animi inexiſtit, nam ſignum eſt, materiam rebellem eſſe, & calorem non adeo fortem fuiſſe, qui illam reſiſtentem ſuperaret, hoc in gibbis experientiā docet; quod igitur ſignum prædictum oſtēdat robuſtum virum, non eſt dubitandum. Nam ſi in robuſto, oſſa, & coſtæ ſunt magnæ eiuſdem rationis eſt armos pectuſque & ex oſſibus magnis conſtantia membra eſſe lata, & magna; quare, & extremitates inter ſe diſtātes habebit, ſit ratio talis, Robuſto ineſt multum caloris, & oſſa magna, & corporis partes extenſæ, cui hæc inſunt illi armi lati, & diſtantes adſunt, Robuſtus igitur humeros magnos, latoſque habebit; nam aliter magna oſſa non haberet, vt tamen dictum eſt, latitudo hæc ſecundum naturam eſſe debet, ac ſecundum rectam lineam elementa enim ex quibus eſt noſtrum corpus nata ſunt recta moueri.

„ *Nec ualde colligati, nec omnino diſſoluti.*

Humeri non colligati.

Nam ſi nimium colligati eſſent, male ſe ad opus explicarent, & uirtutis formatiuæ impedimentum, quare, & debilitatem, arguerent, colligatos appello male formatos, non per recte dearticulatos, nec probe diſtinctos, ut ad actiones quorum ſunt inſtrumenta bene, & omni quaque parati non ſint. Si ergo humeri colligati arguunt materiæ impedimentum, & uirtutis formatiuæ, ſiue caloris naturalis debilitatem, probabile eſt, cui non inſunt humeri colligati, oppoſitam ineſſe diſpoſitionem, atque ideo multum caloris, ac ſpirituum, quæ robuſto uiro accidunt. Quare cum talis humerorum diſpoſitio calorem naturalem ſpiritusque maxime uiuidos eſſe doceat, iure fortis, robuſtique corporis ſunt indicia.

„ *Neque omnino diſſoluti.*

Hoc eſt neque ijdem humeri adeo male ligati, & compacti erunt, ut cadere uideantur, debilis enim uiri hæc ſigna ſunt, arguunt enim huiuſmodi humeri hominem laxa admodum, & fluuida materia, & corporis compage præditum, & nimis facile cedentem calori naturali, quare ſi cui ineſt hoc ſignum, illi ineſt carnis laxitas, & humiditas ſuperflua, cui hoc illi non adeſt requiſita ſiccitas, uerum ſiccitatem de ratione robuſti eſſe diximus, eſt igitur inferendum, quod armi laxi, & diſſoluti, debilitatem potius quam uirium robur oſtendant, quod fuerat propoſitum, quare robuſtus latos humeros bene compactos, non omnino diſſolutos, neque admodum ligatos, & conſtrictos feret, ſed medius erit inter utrunq; prædictorum extremorū medietas autem in his cōpoſitis perfectio eſt, & uirtus.

„ *Collum forte, non ad modum carnoſum.*

Collum forte.

Quod collum (quatenus eſt pars corporis) ſi robuſtum fuerit totius corporis robur ſignificet, indicant Tauri, quorum collum robuſtiſſimum eſt, & ipſi quoque multo

 robore,

robore, ſecundum totum corpus prædita. Cauſa autem, propter quam robuſtum corpus animalis, etiam robuſtum habeat collum (hoc eſt totam illam partem, quæ inter caput, & humeros intercedit) hæc eſſe poteſt. Quoniam, quæ multo robore prædita ſunt anima-lia, ea etiam principium neruorum, & motus omnis uigoroſum habent, quare, & neceſſario amplum, virtus enim omnis naturalis, eadem ſecundum ſpeciem exiſtens, quo maior eſt, maiorem etiam ſuæ materiæ molem requirit. Quare quæcunq; animalia multo robore prædita ſunt, cum collum, & ceruix ſit prope neruorum principium, hanc partem, & amplam habent, & non admodum carnoſam, quoniam robur illius partis, non in multa carne, ſed magnis oſſibus, & neruis eſt poſita, ſi enim carnoſum, & pingue admodum eſſet collum, exuperantiam humoris denotaret, verum iam ſuppoſitum eſt robur in ſicco, & calido, non autem in humido eſſe repoſitum.

Pectus carnoſum, & latum.

Pectus latum. Sexta hæc (ni fallor) eſt proprietas fortis, quod pectus habeat carnoſum, & latum, non enim ſufficit quod ſit carnoſum, nam & fœminæ carnoſum pectus habent, & qui ſtricto ſunt pectore præditi quandoque carnoſum habebunt, & quam plures uiri, quoniam temperatum calorem habent, multa carne abundant circa pectus, ſed hæc à robuſti ratione non pendent. Robuſto autem ita adeſt pectus carnoſum, vt non mammæ, quaſi lactanti fœminæ extendantur, & pendeant, ſed carnoſum ita eſt, vt coſtarum nullum appareat veſtigium, thoraciſque muſculi ſint carne multa & robuſta præditi, non autem adipe, aut ſeuo multo; cauſa eſt, quoniam robuſtum animalis corpus dicimus, quod promptum eſt ad motum, & ad agendum; animal, quod eſt huiuſmodi, inſtrumenta motus robuſta, & valida habet. Hæc inſtrumenta muſculi ſunt, robuſtus igitur homo validos muſculos ſortitus eſt, carnoſos igitur, nam muſculus nihil eſt præter fibroſam carnem, de ratione igitur muſculi caro eſt. Magnus igitur, ac robuſtus muſculus neceſſario multa carne præditus fuerit. Et latitudo à multo calore, qui circa cor exiſtit, cauſatur, calidi enim eſt dilatare. Cui autem multus calor, & eidem multi adſunt ſpiritus, & cui multi ſpiritus, illi etiam amplus debetur locus, in quo ſpiritus efficiuntur, hic cum ſit pectus, oportet id eſſe latum. Amplius robuſto ineſt multus calor, eget igitur multa refrigeratione, quare, & multa aeris attractione, verum multus aer, amplum pulmonem, & locum in quo colligatur requirit, locus hic eſt pectus, In robuſto igitur neceſſe eſt pectus eſſe latum, non tamen in medio concauum, nam figura talis reſpirationem impedit, aut minuit, ſed neque conuexum, id enim iam vitium eſt in conformatione, & auium, aut brutorum potius, quam hominis naturam referunt, qui tale pectus nacti ſunt, ſed latum, & planum robuſti hominis, & ſecundum naturam bene diſpoſiti debet eſſe pectus.

Coxa contracta.

Coxa contracta. Hoc etiam ad robur pertinet, vt ſit iam ſeptimum ſignum, & ſumitur à prædominio, quod habet virtus formatrix ſuper materiam, vel fortè à naturali diſpoſitione partis organicæ. Per coxam intelligimus totam illam partem humani corporis, quæ à natibus & inguine, vſque ad genu protenditur. Hæc ergo ex magno oſſe, multiſque muſculis, & multa carne, fibris, ligamentis, neruis, uenis, & arterijs conſtat, inſigne enim eſt inſtrumentum corporis humani ad motum, Sueſſ. videtur velle quod coxa contracta opponatur fœmineæ coxæ, quæ ſecundum illum eſt prominens, & arguit multitudinem materiæ, ego autem non ſolum prominentem ſed craſſam admodum, & multa molli carne refertam credo naturaliter coxam muliebrem (non tamen muſculoſam, & toroſam, ſicuti eſt virorũ fortium, in quibus figuræ muſculorum dearticulatæ & diſtinctæ apparent, ipſique muſculi conglobati, & contracti videntur) ſed ita delicatam, & mollem, & vniformẽ eſſe, ut ni-

uis, vel lactis referat preſſi maſſam. Quare contractam coxam dicerem illam, cuius muſculi indicant, quod verſus ſuum principium contrahantur, tales enim muſculi parati ſunt ad trahendum crus, & pedem ad partes anteriores, vnde oritur velox motus, qui robur mouentis virtutis arguit, quare ſit ratio. Cui robur, illi adeſt multus ſpiritus, & multa promptitudo ad motum, cui hæc adeſt, eidem & inſtrumenta motus robuſta adſunt, ſed inſtrumenta hæc ſunt præcipui crurum, & coxendicum muſculi, ergo cui robur corporis ineſt, eidem quoque validi muſculi adſunt, at hi ſunt, qui uerſus principium ſuum viuide, & prompte ſecundum naturam contrahuntur, ergo cui robur, illi ſolidi, & contracti muſculi inexiſtunt, quare, & coxæ contractæ etiam ſunt, vt infra dicetur. Memini me uidiſſe robuſtiſſimum virum, qui vix brachia extendere poterat, adeo præ robore illi contracti erant brachiorum muſculi, & idem cum in curſu eſſet velociſſimus & diutiſſimè duraret, duram habebat coxarum carnem, mediocriter piloſam, & vix ad poſteriores partes poterat inflectere crura, vt ſi calce retrorſum percuſſurus eſſet aliquē, nequaquam id facere poterat expedite.

„ *Suræ deorſum contractæ:*

Eiuſdem generis ſignum eſt hoc cum ſuperiori, & ab eadem cauſa pendet; per ſuram intelligo partem carnoſam, quæ à genu verſus pedis calcem producitur, quæ tibiæ adhæret in parte poſteriori, quæque retrahit tibias ad nates attollens pedem. Quando igitur dicit, Suras deorſum debere eſſe contractas, ita ego intelligerem, quod carnoſi illi muſculi, quibus demandatum eſt hoc munus, vt retro trahendo attollant pedem, debent eſſe in parte ſuperiori carnoſi, & craſſi, at cum procedunt verſus calcem pedis, quo in loco implantantur, quoniam tunc degenerant in validiſſimum tendinem, neceſſe eſt quod illi cōtrahantur, & minorem molem oſtendant, vnde contractæ deorſum apparent ſuræ, ſi quibus igitur, vt experimento patet, multa caro adeſt circa pedis calcem, & malleolos, illis paucus adeſt vigor, fœminaſque referunt, & ad motum uidentur inepti, ex aduerſo, quibus contractæ deorſum ſuræ, apti ad curſum, quare, & robuſti erunt. Cauſa vero eſt, petita ab optima inſtrumenti conformatione, & enim robuſti muſculi, ſunt multis fibris prędiri, cum autem multas fibras habent, craſſos etiā tendines producunt, robuſti igitur muſculi craſſos in fine habent tendines, qui ſi comparentur cum parte carnoſa ſuperiore ipſius ſuræ, ſunt multo ſubtiliores, quam ſit ipſa caro muſculoſa. *Suræ contractæ.*

Iure igitur dixit fortibus ſuras deorſum contrahi, hoc eſt in tendinem degenerare, qui mole minor eſt, quam ſit tota ſura, ſed longe firmior. Hinc factum eſt, quod mulieres, cum nequaquam ſint natura robuſtæ, hanc ſuræ contractionem non patiuntur, neque apparet, in his præſertim, quæ declicatiores ſunt, tendinum prædictorum ferè ueſtigium aliquod, cauſa eſt quoniam minus fibroſa, & magis mollis eſt earum caro, quare ad calcem uſque pedis ſura illarum inſenſibiliter degenerat, & teres malleolus, & calcaneus paruum pedē, & carnoſum, & mollem excipiunt.

„ *Oculus charopus, nec valde expanſus, nec omnino clauſus: ſqualidior:*

Octauum fortitudinis ſignum ſuppeditant oculi, & rationabiliter quoniam eſt à cerebro uis neruorum, qui primi ſunt motus inſtrumenta, qualis oculus, tale cerebrum eſſe debebit, & quale cerebrum à quo trahunt originem nerui, tales etiam ipſi erunt, à neruis autem non ſolum ſenſus, ſed uis omnis motiua pendet, quare motus localis, qui roboris pręcipua operatio eſt, rationabile ſignum erit oculus, ab eo enim cerebri qualitas, & uis dignoſcitur. *Oculus cæſius.*

Charopum oculum fuluum interpretatur Sueſſ. & Leonis uocat colorem auctoritate Virgilij, qui fuluum vocat Leonem, quem cæſium dicebat Catullus, neque tamen cæſius

color

color uidetur coincidere cum fuluo; idem deinde ex auctoritate Gellij, uidetur ex ruffo, & viridi productum.

At ſane fuluum, & cæſium colorem eſſe eundem non putandum eſt, ſed cæſium quaſi cælium, hoc eſt cæleſtem dictum volunt, hic uero nulla ratione eſt fuluus, aut rubedinem ſapiens, ſic & Mineruam cæſiam dicunt, quoniam hic color eſt proprius oculorum eius, qui pugnis, & bellis delectatur, quales Sarmatæ.

Porrò fuluus color ille eſt, quem in auro, aut in cortice aurantij mali aſpicimus, at ille color bilis multitudinem indicat, bilioſi vero non neceſſario ſunt fortes, & robuſti, quin foeminæ, quam plurimæ, quę eędem iracundiſſimę cum ſint, omnium maxime imbelles, & timidæ exiſtūt; Theſaurus linguæ gręcę charopos vocat, ex Plutarcho oculos Germanorum glaucos ſcilicet, truces, & truculentos, glaucum autem dicit eſſe colorem maris incipientis intumeſcere, atque iraſci.

Ego autem quod ad Virgilij auctoritatem pertinet, putarē vocari leonem fuluum, nō ex colore oculorum, ſed ob eius pellem, quæ fulua eſt, & quo ad oculos robuſtorum non tantum crederem colorem eſſe reſpiciendum, ſed alacritatem quandam, & ſpirituū multitudinem, quæ colorem quendam ſub flauum, & quaſi igneum generat, cum quadam nigredine iunctum, quem colorem licet intueri in flamma ex nauali pice excitata; hunc, Heſichius ait, in oculis Herculis apparuiſſe, & Virgilius. Diuini ſigna decoris, Ardenteſq; notate oculos; duo igitur nunc intelligo per hanc vocem in oculo ſignificari, nempe alacritatem, ſeu ſpirituum copiam, nec non & colorem glaucum, vel cæſium, quem proprie videmus in flore lini, ſed ita ardentem, vt præ ardore, & ſpirituum copia in flammeum ſub obſcurum, ſeu ſaturum ruborem degeneret, cui etiam interpretationi videtur aſſentire Ariſtoteles, cum viri pulchritudinem exponit in Rhetoricis cuius talem eſſe aſpectum dicit, vt ſimul delectationem, & terrorem, ſiue reuerentiam generet.

Galenus quoque inter cæteras cauſas coloris cæſij oculorum affert humoris paucitatē, & puritatem, vbi autem paucitas humoris adeſt, vbi præualet ſiccitas, quæ intrat rationem roboris, vt dictum eſt ſupra, & hunc colorem ad calidum internum referunt quidam, ex Ariſtotele dicente, meridionales ideó nigros habere oculos, quoniam interna frigent, quare pauco ſpiritu, & calore abundant, externa vero, quoniam calore aduentitio uruntur, nigreſcunt. At aquilonares cæſios habere oculos ob nimium calorem internum. Quod ſi res ita ſe habet, clarum eſt, oculum charopum eſſe ardentem, & cæſium, dicereque in homine multum eſſe caloris ſicci, & ſpiritus, quare qui robuſtus eſt, tales oculos poſſidet alacres, & cæſios, Tota autem ratio deſumpta eſt ex 14. ſectione problem.

Verum nō ſatis eſt in robuſto talem eſſe oculum niſi addideris cum certa mediocritate coniunctum, ut neque plus iuſto ſit expanſus, neque clauſus.

Oculus expenſus.

Qui enim oculus expanſus eſt, nimiſque aperitur, & magnitudinem habet, materiam multam, & uirtutis operantis debilitatem arguit, quod etiam teſte Hipp. in prognoſticis accidit ijs, qui morbo acuto laborantes ſunt perituri, cum enim debilis admodum facta ſit uirtus, quæ corpus regit, ac gubernat, oculum in ſomno claudere exacte non poteſt, expanſus itaque quodāmodo remanet, atque albedo apparet, quod uicta, ac ſuccumbente uirtute iam mortem inſtare docet ſi quem igitur naturaliter eodem penè affectu prēditum uiderimus, quem in ægroto, & præter naturam diſpoſito contingit apparere aliquando, illum ſane hominem breui periturum non affirmabimus, in eo tamen uirtutes animæ ita affectas dicemus, ut ab eo ſimiles effectus ijs, qui in ægroto uidentur, expectare poſſimus, hoc eſt, operationes debiles, & imperfectas expanſus igitur, & nimis apertus oculus, tum propter rationes prædictas, tum quoniam nimium à natura propria, hoc eſt à naturali mediocritate diſcedit bonus non eſt, quare neque corporis bonam diſpoſitionem, ergo neque ſalubritatem, neque robur quod neceſſario ponit ſanitatem, illi, qui tali præditus eſt ocu-

lo,

lo, ineſſe dices. Similiter ſi nimium clauſus, & conſtrictus ſe ſe offerat oculus, illum probabile eſt, non eſſe bonum, vtrumque enim extremum cum mediocritati opponatur ęque damnabile eſt, virtus autem compoſitorum omnis naturalis in mediocritate conſiſtit, quoniam ex contrarijs ſimul mixtis, ac temperatis reſultat. Oculus igitur plus nimio clauſus reſolutionem neruoſarum partium indicat, non potentium oculos, et palpebras attollere, præter naturalem igitur cerebri ſtatum deſignat, quare non bonum, non igitur arguit inculpatam, et perfectam ſanitatem, nam deficit in optima temperie humorum, ergo neque naturale in corpore robur erit. Cui igitur expanſus, aut concluſus plus iuſto fuerit oculus, illum probabiliter non dixeris robuſtum.

„ *Color qui in corpore ſqualidior.*

A colore cutis ſumit Ariſtoteles nonum ſignum, quod comitatur robuſtos. Dicit ergo robuſtus cutem habet externam ſqualidiori præditam colore, primum videndum eſt, quis ſit color hic, deinde, quòd tali colore prędití ſint robuſti, demum cur id fiat. Squalidum colorem latini videntur dicere eum, quem habet arens, ac præ ſiccitate ſterilis ager, qualem videmus in ſubalbido puluere viarum publicarum, vel in terra exſiccata, et ad arenoſum accedēte. propriè ſqualor à ſquamis piſcium, et à quodam horrore ſublimido dictus videtur, ſic ſqualentes angues, et piſces ſquamis obſitos ſqualidos dicunt; et ſordidū ſimiliter ſqualentem appellamus, ſic Virgilius ſqualentem barbam Hectoris, et concretos ſanguine crines, et Lucretius ſqualida vocauit membra; et Statius ſqualidum ludo eum eo, quod multus faciat membra ſqualida. Mihi videtur, quod color ſqualidus ille dici poſſit, qui in alba, ſed aſpera, et inæquali contingit ſuperficie, propter quam aſperitatem cum vna particula alteri ſupereminneat, factum eſt, vt vna proijciat vmbram ſupra alteram, et nigroris quādam generet apparentiam. Sic qui ſordidi ſunt, cum inæqualem cutem præ ſordicie habeant, vocantur ſqualidi, et ſenes, qui rugoſam faciem habent, ſqualidi dicuntur. Hoc autem loco non virum ſqualidum, ſed colorem vocat robuſti ſqualidiorem, hoc eſt, accedentem ad ſqualorem, non autem penitus, et perfecte ſqualidum, quem videmus in mortuo, et multa fame, multoque dolore vexato, et macro. Græca vox αὐχμηρότερον, quam ſqualidiorem interpretes uerterunt, arentem, ſiue ſicciorem ſignificat colorem; quem terræ ſterilis, et exſiccatæ dixere; quis igitur color ſit iſte ex prædictis patet.

Color cor-poris.

Quod autem ſit talis robuſtorum color docet Sueſſ. dicens; ſi albi, ſiue candidi, et nigri ſunt timidi, ergo ſqualidi erunt fortes; nam oppoſitorum oppoſitos eſſe colores probabile eſt, ſed ratio non uidetur omnino firma, primum quoniam albi non ſunt timidi, quod patet in Germanis, qui albi ſunt, nec tamen timidi, & contra nigri Aethiopes & habitatores Guineæ, qui tamen ſunt timidiſſimi, & multo magis niger albo colori opponitur, quam ſqualidus, adde quod de animi fortitudine nunc non eſt ſermo. Fuſci etiam ſunt Hiſpani, ijdem audaciſſimi, neque quidquam uetat, res oppoſitas ijſdem eſſe præditas coloribus, uidemus niuem frigidiſſimam, & aqueam candem eſſe albiſſimam. Caphuram, Salnitrū, Aphronitrum calidum, & candidum.

Nigerrimus eſt quidam lapis, quem uocāt indicem lydium, idem etiā eſt frigidiſſimus, at contra pix calida, quæ tamen nigra eſt.

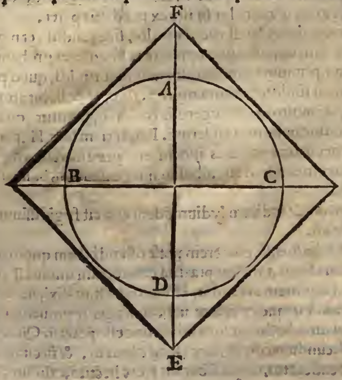
Quare quod tali colore affectus ſit robuſtus, ſic crederem poſſe oſtendi; tum quoniam ebeni, & illicis duriſſima, & robuſtiſſima ligna, tali ſunt prædita colore, tum quoniā Tauri cæteris robuſtiores putantur, qui ad nigrorem accedunt. Hic autem eſt, ut dixi, uel terræ arentis præ ſiccitate, uel cineris color. Vtrique ex calore in ſiccum agente proueniunt, unde ſi cauſa afferenda eſt, propter quam robuſtus ſit ſqualidior, hæc eſſe poterit. Quoniā robuſtus omnis eſt calidus, & ſiccus ſecundum corpus, hoc eſt ad calorem, & ſiccitatem inclinat, non tamen ita, ut omnino ſit exſiccatus, ut qui laborant febre hectica, calidum, &

ſiccum

ſiccum corpus maximè circa exteriora ſit colore ſqualidiori, robuſto igitur color inerit ſqualidior;minor iam ſupra declarata eſt,nam in temperie humana robuſtus ad calorem, & ſiccitatem declinat,terræ enim, & ignis eſt actiuum robur,vt dictum eſt,cuius inditium eſt,quod melancholici quidam, dum adaucta melancholia,&accedente paroxiſmo febrili,humor ille plus iuſto incaleſcit, & ardet,illi furentes,audaciſſimi, & robuſtiſſimi efficiuntur, quod paſſim videre eſt in quibuſdam fœminis, quæ huiuſmodi melancholicis ſpiritibus vexari putantur;maior item ex hoc exiſtit clara,quoniam videmus æſtiuum puluerem, & cinerem tali colore ſqualido præditum. Dico tamen robuſtum,non ſqualidum, ſed ad ſqualorem accedentem: Nam ſqualidus ſimpliciter omni humore priuatus eſt, at ſqualidior docet in corpore ſiccitatem,in exteriori dominari,non tamen omniquaque,optima autem præditum temperie corpus humanum,intus calidum, & humidum,extra ſiccum, & frigidum eſſe debet,ſcilicet terminatum proprio termino, taleque neceſſario ſiccum eſt, & in ipſo præualet terra,ſed ſciendum eſt,ſignum hoc quamuis robuſtum ſequatur; in iudicando tamen minimum illi fidendum eſt, & eo magis ſi fuerit ſolitarium.

Acuta facies,recta, non magna.

A faciei figura capitur decimum ſignum viri robuſti,Acutam faciem crederem dicendã illam,quæ non eſt rotunda,hæc enim muliebris eſt, nam ſi rotunda foret, non eſſet recta, & acutam ideo vocat, quoniam mentum producitur, & ab ore ad extremum menti,quod exiſtit ſpatium,extra circulum protrahitur,cuius centrũ eſt in medio ſuperciliorum, & circumferentia per os, & ſummam frontem fertur,per faciem autem intelligimus omne ſpatium,quod eſt à fronte ſumma,vbi incipiunt capilli, menſuratum à linea perpendiculariter ſupra naſum procedente,in extremumque deſinente mentum, & à foramine auris vnius ad alteram. Hæc autem in vno quoque naturaliter diſpoſito tanta eſſe debet, quantum eſt ſpatium, quod ab extremo pollicis ad extremum digiti medij exacte expanſum intercedit,quare cum illud ſpatium non æqualiter ab omnibus ſit complexum, neque eadem eſt faciei longitudo in vnoquoque. Quorum igitur extrema parua ſunt, illos fortes non eſſe,dictum eſt, tales autem, & manus habent paruas, neque magnum poſſunt ſpatium capere expanſo ſuo ſpithamo, vnde paruam faciem habent plerunque. Quid igitur per acutam faciem intelligendum ſit, ex his patet,vel ita, vt clarius intelligatur(qualis debeat eſſe facies viri robuſti, & quæ dicatur longa, & quę non)mente concipiamus quadratum cui inſcriptus ſit circulus, in circulo inſcribatur facies uirilis in proſpectu poſita,ſic cõtinget extremos frontis capillos circumferentiam tangere in puncto A,vtriuſque auris foramina, in pũctis B. C.oris labrum ſuperius ſua extremitate tanget,D.at extremũ menti vſq; in E,angulum quadrati producetur,ſicut vertex capitis perueniet ad F.

A.D.itaque linea notat perpendicularem ab extremitate capillorum ſupra frontem locatorum,ad

labrum

labrum vſque ſuperius; D.E mentũ, B.C. faciei latitudinẽ, quę eſt ab aure ad aurem, F.A, & D.E linea capitis anterioẽ longitudinem indicat, quę linea ſeptima erit pars eius, quę ab apice ad imam plantam traducta totam virilem ſtaturam metitur, quæ vero facies mentum habebit non protenſum uſq; ad E, ſed paulo minus, quo magis ad circuli circumferentiam accedet, eo magis fœmineam referet ſpeciem.

Recta etiam debet eſſe facies non concaua, neque conuexa, non orbicularis, hoc enim ideo dictum eſt, ut hę tres figuræ expungantur, & excipiantur. Cæterum longam faciem, illam ſcilicet cuius mentum acutum eſt, bellicoſum quidem hominem ſignificare, audacem, atque indignabundum reperio, non tamen fortem, & robuſtum, & Ariſtoteles infra dicet, quod facies magna pigritiam ſignificat. Quare hac lectione relicta, & repudiata interpretatione Sueſſ. forte pro facie legenda eſt frons (quod præcipue grecũ nomen ſonat) vt per frontem acutam, & rectam, & non magnam, intelligamus eam, quam Ariſtoteles infra magnanimo, & leoni attribuet, frontem igitur acutam dico, habentem angulos acutos ijs in locis, vbi cum capillis iungitur, rectam ſimiliter voco, quæ neque cauitatibus, neque tuberculis, & prominentijs ſit repleta, & non magna neque parua, ſed ſita in mediocritate, hoc enim eſt ſecundum naturam; ſi quidem magna frons refert aſinos, & præcipuè conuexa, qui inertes ſunt, parua autem eſt porcorum, aut ſimiarum, quorum animalium vtrumq; prauos mores animi, & nuſquam robuſtum corpus exprimit.

quid lõga facies indicet.

Quod igitur robuſtus frontẽ habeat acutã ſic patet, aſt idem demonſtrare ex principijs prædictis eſt valde difficile. Verũ quoniam, & alia accidentia confirmata ſunt, de hoc etiam aliquid tentandum eſt afferre probabiliter.

Supponamus itaq; elemẽta, q̃ in noſtro corpore reperiunt, & illud ipſũ ſtatuũt, refractas quidẽ habere ſuas qualitates, formã in propriã nõ exuiſſe omnino, quare, & ſuarũ operationũ continue veſtigia in vno quoque compoſito ſm quod ſuperant, & dñantur oſtendere, ex quo dicamus: Si robuſti ratio in calore poſita eſt, moderate excedente alias qualitates, & cum ſiccitate iuncto, ignemque calor hic referat, ignis eſt proprium ſurſum ferri, & pyramidem referre, pyramis autem acutos angulos habet, quare robuſti ratio, & eſſentia, quoniam ignea eſt, oppoſitas partes terreas, quales ſunt capilli, aut eorum materia penetrans, & vrgens, tum à dextris, tum à ſiniſtris, ijs nimirum in partibus, quæ facilius cedunt conficiet angulos acutos; Et forte ſic frontem dicemus acutam; eadem autem ratione recta erit, in rectum enim mouetur ignis, & recte fertur, cum non impeditur, at quoniam diximus, robuſtum habere materiam ſolidam quidem, attamen naturaliter cedentem calori valide agenti, ideo efficitur, vt frons ſit recta. At quando concaua, vel curua eſt, vel orbicularis, vel tuberoſa frons, tunc materiam rebellem, & motui ineptam, & caloris formantis arguit ignauiam; quare huiuſmodi frons longe à robuſto diſtat, in forti ſimiliter non eſt frons magna, namque hanc bouis, vel aſini diximus, ſed eſt non magna, non autem parua, verum mediocris, & ſecundum decentiam, etenim iam diximus, robuſtum, valde ſecundum naturam eſſe diſpoſitum, quare partes eiuſdem neque deficiunt, neque excedunt ab ea, quæ eſt ſecundum naturam diſpoſitione, ſic igitur fortè rationabiliter dicemus, robuſtum, neque magnam, neque paruam habere frontem, ſed acutam, & rectam.

Magna frons et parua mala.

Natis, neque lenis, neque omnino rugoſa.

Nates, aiunt, à nitendo dictas, duę ſunt carnis prominẽtiæ craſſę, ſecus os ſacrum poſitę, quibus ſedẽdo innitimur. Has tantum in homine reperiri dicunt, cæterum neque vox græca ἰσχίον hoc præcipue ſonat, neque videtur probabile Ariſtotelẽ ad hanc partẽ ab oculis, & à fronte ſubito decidiſſe, vox græca ἰσχίον lumbos interpretatur, ſiue coxendices; & eum locum proprie indicat, cui à morbo iſchiadico torqueri accidit, amplius aſſerunt quidam,

dam,

dam, quod Nates nigræ, & piloſæ roboris ſignum ſunt, vnde Herculem melampygum, quaſi nigras nates habentem vocabant, qui heroum omnium fortiſſimus eſt habitus, & vt pingues, & molles nates ſunt fœmineæ, & debilitatis indicium, ita offeas, & duras, & macras robur indicare aiunt, attamen de læuore, & de rugoſitate nihil hactenus dictū eſt, ſed infra nates acutas, & offeas fortibus tribuit, non autem mediocriter ſe habentes inter leuorem, & aſperitatem, ſiue rugas. Alij, loco natium, genas legunt, ſunt autem genæ partes, quæ ſub oculis ſunt repoſitæ, verum vox hæc græcæ litteræ nuſquam reſpondet, atque nuſquam memini vidiſſe, quod nates, & genæ apud Græcos eodem nomine vocarentur, Sueſſ. legit nates, & has, ſi tales fuerint, quales ait Ariſtoteles, fortitudinis ſignum eſſe dicit, quoniam referuntur ad decentiam, mihi autem multo maior decoris, & conuenientiæ portio conſiſtere videtur in hoc, quod nates ſint carnoſæ, rotundæ ad magnitudinem, & pinguedinem inclinantes, lenes, candidæ, & glabræ, quam quod ſint neque leues, neque rugoſæ, quæ verba quandam medietatem inter rugas, & extenſionem aſperitatem, & leuorem, videntur notare.

De genis igitur forte poſſemus ſyllogizare, quod roboris ſignum forent, ſiquidem robuſtus eſt, in quo prævalet ſiccitas, & calor, in quo prævalet ſiccitas, in eo non eſt leuor, ex Ariſt. ſecundo de generatione, leues igitur nō erunt genæ, ſicuti in pueris ſunt, & mulieribus. Verum neque rugoſæ, nam rugæ ſenectutem indicant, vbi ſenectus ibi deficit calor naturalis, vbi huius defectus eſt, ibi neque robur aut ad actiones promptitudinem vllam eſſe poſſe iam ſupradictum eſt. Quæ eadem ratio quo quo pacto ad nates etiam detorqueri forte poterit, quamuis huius paſſionis non ſic videantur eſſe capaces, vt forte ſunt genæ, cum earum cutis ſit craſſior, & ſolidior caro naturaliter; Cum ergo leuor ad humiditatem referatur, eiuſque prædominium indicet, in forti autem non dominetur humiditas, igitur in forti, non fiet leuor, & eo minus in natibus, quæ robuſtæ magis ſunt, quam reliquæ corporis carnes, verum neque rugæ aderunt, ſiquidem iſtæ caloris arguunt defectum, quem in robuſto mediocriter excedere diximus, At ſi loco natium, vel genarum legeris coxas, & de carne coxarum oſſa veſtiente locutum putabis Ariſtotelem, iam nulla amplius ſuberit dubitatio, hæcque legitima videbitur paſſio robuſti, vt caro, & cutis coxarum, neque ſit lenis, neque omnino rugoſa, hoc eſt non ſit flaccida, ut debilium, non lenis, & mollis, ut fœminarum, nam hoc indicat multitudinem aquoſi humoris, in quo poſita eſt debilitas uirtutis mouentis, ſicuti robur in ſiccitate, non ſit rugoſa, quoniam paſſio hæc obſcuriam ſpirituum arguit, & ſiccitatem quidem, ſed præter naturalem, & terreſtrem tantum, non autem cum igne iunctam prædominari, quibus rationibus colligo, robuſti coxas debere eſſe non lenes, non rugoſas, id eſt non quales habent meretrices, uel anus. Talia igitur ſunt corporea, & ſenſibilia robuſtorum ſigna, quæ Ariſtoteles attulit ad deſcribendum fortem, ſiue robuſtum uirum, & maxime ſecundum uirilem naturam, & conditionem diſpoſitum.

Quibus ſignis fortes cognoſcantur

His autem ſecundum corpus alia quædam addere poſſumus, quibus, qualis nam ſit animi fortis diſpoſitio cognoſcere, & colligere tentabimus, primum autem non credendum eſt eandem eſſe robuſti, & fortis definitionem, ſiquidem robuſtum dicimus corpus; fortitudo uero ad animam refertur, neque ſemper fortis robuſto corpore præditus eſt, & plerunque in robuſto corpore uilis anima, & timida moratur, robuſtiſſimo corpore, ac ualidis uiribus præditi ſunt cameli, & aſini maiores, muli clitellarij, & exſecti boues, molli tamē, ſatis placido animo, & ad parendum parato donati; ex aduerſo paruuli quidam canes, apud matronas in delicijs habiti ſunt audaciſſimi, & minimum genus lanarij, nimirum auis, magnitudine alaudæ, quam dicunt Itali buſerlam, adeo audacia pollet, ut robuſtiſſimo non cedat accipitri.

Robuſtiſſimus eſt ſtruthio camelus inter aues, at idem timidus, audax trochilus, quem regulum uocant, ſi quidem ex Ariſtotele ferè cum aquila pugnare audeat; patet igitur, quod

quod ſimpliciter eadem non eſt robuſti corporis, & fortis animi ratio, & propenſio, ſiue natura, & valde differt fortis à robuſto, & ratio eſt, quoniam robur in ſicco terreo poſitum eſt, vt videtur Ariſtoteli quarto meteorum; at fortis ratio in calore, atque ignea ſiccitate poſita eſt, vnde etiam diuerſæ ſunt vtriuſque paſſionis definitiones, nam robuſtus eſt, qui facile labores ſuſtinet, ac perdurat in eis, fortis vero, qui pericula non refugit, ſed illa volens ſpe laudis ductus, & honeſti aggreditur, & ſuſtinet. Factum eſt igitur, vt hæ affectiones inter ſe diſtinguantur, vt plerunque robuſtus non ſit fortis, & fortis etiam quandoque non ſit robuſtus, alia enim eſt ignis, alia terræ ſiccitas, quã differentiã pluribus Ducibus olim, & in noſtris temporibus etiam experientia comprobauit. *Fortis à robuſto differt.*

Nam Dux Alexander Farneſius fortiſſimus fuit, at præcipuè vltimis temporibus vix corpus ſuſtinebat; Idem de Carolo Quinto Imperatore legitur, & de Rege Muleaſſe, qui vicit Regem Luſitaniæ vltimum; nam quamuis moribundus eſſet, fortiſſime tamen dimicauit contra prædictum Regem, eumque vicit.

Idem ſentit Seuerus Imperator, qui ſuos milites, non pedes, ſed caput imperare docuit. Fortem fuiſſe ducem Philopemenem, nemo negabit, ille tamen debilis erat, tunc præcipuè, cum captus fuit, robuſtiſſimus contra erat Maximinus Imperator, eum tamen nemo fortiorem Decio dicet, aut Iuliano Secundo, qui apud Perſas obijt, robuſtiſſimos quoſdã recenſet Plinius, qui currũ à quattuor equis agitatum ſiſtebãt, illi tamẽ fortes, vt Marcus Marcellus, aut, ut Fabius Maximus non dicuntur.

Omnino igitur fortem à robuſto diſcerni, ac diuidi patet, quamuis per quandam ſimilitudinẽ fiat (vt hic) robuſtus dicatur fortis, ita ergo differant, vt altera affectio ſit terræ, & altera ignis, cum autem hæc duo elementa conueniant in ſicco tantum, aliquando efficitur, vt expulſo frigido incaleſcat omnino terra, & vir robuſtus etiam fortis exiſtat, vt de Hercule, de Theſeo, Achille, & cæteris heroibus legitur, aliquando autem præualet animi robur corporeis viribus, vt in Vliſſe, & in Diomedes, quandoq; autem corporis, vt in Aiace Telamonio. *Quo & quando robuſti ſit fortis.* Ergo non ab re fuerit primum alia robuſti ſigna, quæ præter Ariſtotelem ab auctoribus afferuntur, recenſere, deinde quæ animi fortitudinem admittant, quæ penitus expungant demonſtrare, ſic enim robuſti, & fortis perfectè natura innoteſcet; & Ariſtotelicæ intentioni ſatisfiet, qui cum animi qualitates ex corporis affectibus cognoſci poſſe velit, illum de animi robore & fortitudine, non autem de corporis viribus tantum tractare voluiſſe putandum eſt. Primùm itaque robuſtum vocabimus, cui hæc inſunt ex Ariſtotele; Pili duri, oſſa, & coſtæ magnę, extrema corporis magna, dura, robuſta, collum breue, carnoſum, ceruix erecta, dura. Pars capitis poſterior unde incipit ſpinalis medulla, alta, eleuata, magna, tumens, cute dura, & craſſa prędita, frons breuior, acuta, & craſſis capillis cooperta. *Qui ſint robuſti.* His adde ex recentioribus frontem neque leuem, neque aſperam, ſed potius ad aſperitatem inclinantem, pedes, pedumque, & manuũ articulos robuſtos, magnos, ſed craſſos potius quam longos, crura multa carne, & dura veſtita, muſculoſa, carnoſum mediocriter pectus, & corpus, non tamen pingue, uox durior, & inæqualis, & clangorem referens, motus æqualis, non celer, neque tardus, qualem uidemus taurorum, & equorum, qui ex locis circa Oceanum Gallicanum, ubi populi Friſij commorantur, ſolent deduci. Si tales ſunt robuſti,

In his ergo præualet terra ab humore ſubacta, & multo calore excocta; duram igitur habent carnem, quare, & inſenſibiles ferè ſunt, tardi igitur mente, & rudes, & ad ſcientiarum genus ferè omne inepti, & qui raro quidquam ſubtilis contemplationis addiſcere poſſint, paucaque ſecundum electionem, & voluntatem, ſed potius ex habitu operentur, minime igitur omnium doloſi, & fallaces, non rapaces, non auari, neque tamen prodigi, creduli, & quibus credunt maxime fideles.

Quod dicunt in Germanis apparere, robuſti enim, & fideles ſunt, ijdemque non admodum doloſi, quare neque vlli maledicunt, neque inuidi ſunt, ideo neque maligni, & propter hoc neque naturaliter timidi, niſi eorum periculorum, quæ non nouerunt, timentque potius ſpectra nocturna, & laruarum incurſus, quam lupos, aut vrſos, aut homines armatos; neſciunt enim ſubtiliter diſcurrere, quia ſunt ad hoc inepti.

Nam dictum eſt, quod duriori ſunt carne prediti, referuntur enim ad terram bene calore excoctam, obſtinati igitur in his, quæ ſemel admiſere, & duræ ceruicis homines, neque ad ſimulandum, aut diſſimulandum parati, & ex ſe operari, & prouidere, aut ſibi, aut alijs, niſi ex habitu, & experientia nouerunt, ſociabiles, gregaleſque ſunt, & viuũt facile ſecundum leges.

Vnde factum eſt, vt Reſpublicæ hac de cauſa magis apud hos durent homines, quam apud eos, quorum ingenia ſunt feruida, turbida, & ſeditioſa, acutaque; qua ratione deriſi fuerunt olim quidam populi cum ijſdem legibus ſe victuros eſſe, & ſuam conſeruaturos libertatem putarent, quibus Veneti propriam tutati ſunt, hactenus, & tutantur, alia enim ingenia, alias leges, & alios viuendi ritus poſtulant, neque omnia omnibus commoda ſunt, & conueniunt, eſt etiam apud nos quoddam ruſticorum genus hiberna de glande vuidum, quod præter arare, aut fodere nihil aliud nouit.

Quare ferum, & inciuile quidem eſt cum alijs, cum ſuis autem maxime amicum, & officioſum, verum id non ex electione, ſed potius naturæ quodam ductu, aut ignorantia, & ſuſpicione facit.

Quoniam autem ad terram referuntur, & in his prædominatur, ſuperbi non ſunt, & raro queruli, neque glorioſi, neque inflati, neque garruli, aut alienorum negotiorum percontatores, neque admodum iracundi, aut feroces, niſi cum ſe decipi, aut ludibrio haberi putauerint. Atque plerunque ſuſpicioſi ſunt, quoniam exacte non diſcernunt, non enim ſunt acri præditi ingenio, nam duram carnem habent, ſi quidem robuſti; edaces, & ijſdem de cauſis ſunt, & bibaces, quod de Hercule legitur, quodque quotidie in robuſtis videmus, & quoniam rudi ingenio ſunt, neque imprudentes, neque mendaces erunt, neque impij, aut nefarij, niſi caſu in talium hominum ſodalitio fuerint, non enim ſodalibus contradicere ſciunt, & quam ſuſceperunt impreſſionem firmiter tenent, nati enim videntur potius ad parendum, quam ad imperandum, neque fortiter, niſi neceſſitate cogente facient, & vitam magis, quam honorem amabunt, niſi aliter ex habitu, & lege aſſueti ſint opinari, tales igitur ſunt homines robuſto corpore prediti, ac predictis corporeis notis inſtructi, quæ quo plures apparebunt in homine aliquo, eo dixeris eſſe robuſtiorem, & predictis animi propenſionibus magis affectum.

Qui vero pauciores eundem minus robuſtum, & minus ſecundum animum, talem pronuntiabis.

Quid ſit fortis. Ex aduerſo fortem magis, quam validum, ſiue audaciorem, quam robuſtiorem dices, cui hæc inerunt ſigna, facies quædam virilis, & ad leonem accedens, mentum acutum, os magnum, vox canora, magna, grauis, & lenta, æqualis tamen; figura erecta, armi lati, oculus cæſius, vel leoninus, ſubobſcurus, mediocris, non apertus, neque clauſus, concauus, immotis intuens palpebris, & ſe parum mouens, non tamen immobilis, vt de Nerone dicitur, ſed & ſiccus, aut cum quodam ſplendore turbidus, parum ridens, rariſſimè lachrimans, aut doloris ſignum monſtrans.

Capillus ſupra frontem naturaliter eleuatus, quaſi colliculum effingens, caput mediocre potius, quam magnum, mediocriter compreſſum, frons quadrata, naſus ad magnitudinem inclinans, latus, in fine rotundus, tenuia labra, ſuperiuſque cooperiens infe-

inferioris partem, inceſſus ſtabilis, mediocris, potiuſque tardus, quam celer.

Humeris recuruis præditus, qui inter gradiendum ſe commoueat, & fixis veſtigijs procedat.

In hoc homine probabile eſt, igneam ſiccitatem ſecundum naturam prædominari, terræ autem adeſſe ſubdominium, quæ diſpoſitio ex oppoſito reperiebatur in eo, qui ſecundum corpus dicebatur robuſtus. Quicunque igitur talis erit, verè ſecundum naturam dicitur aptus ad fortitudinem animi, quæ audacia, aut etiam temeritas eſſe poterit, niſi à recta ratione fuerit caſtigata, & quicunque talis fuerit ſecundum corpus, probabile eſt eundem de ſe magnificè ſentire, quare ambitioſum eſſe, ac ſuperbum, & honoris cupidum, qui tamen id ſæpè diſſimulet, aſt parum latere ſciat.

Qui natus eſt ad animi fortitudinem.

Promptus igitur eſt ad beneficandũ, & quoniam magnanimus, vel ſuperbus eſt, libenter ab alijs non capit, & ſe alijs obligari, ac debere dolet, atque non libenter ſibi recenſeri data beneficia, aut obijci audit, ſed iraſcitur. Iuſtus etiam, vel ad iuſtitiam videtur natus, quoniam non doloſus, non fallax, ſed ſimplex, & apertus, & propter hoc neque inuidus, neque malignus, non enim timidus, nam fortis eſt, & ad ignem refertur, cum abeſt à periculis ſedatus, & quietus, quare neque garrulus, neque percontator, neque de vllo murmurans, nulli conuicians, & maledicens, & ſi iratus maledixerit alicui, id facit coram, & in facie, & non leuiter, neque leui de cauſa; in periculis, hoc eſt, cum in rem præſentem venerit, acer, celer, promptus eſt, ferè enthuſiaſmo correptus, rerum omnium oblitus præterquam eius, quam agit, erit etiam mulierum amator, & qui facilè illis credit, & ab illis decipi poſſit, calidus enim eſt, ſpirituque plenus, ſimplex, & apertus, quod de Sampſone Hæbreo, & de Scipione, & Cæſare legitur.

Erit etiam liberalis, & placidus, iracundus tamen, & amarus ſi fuerit læſus, & in iracundia terribilis, niſi ceſſerit lædens, & pœnitentiam volens egerit, ita, vt pœnitenti credat.

Quod ſi contigerit concurrere ſigna robuſti corporis, & fortis animi ſimul, quod rarò ſanè fieri ſolet, propter eam, quæ eſt inter ſiccitatem ignis, & terræ differentiam, heroicus homo ſtatuetur, qualem fuiſſe Thæſeum, Herculem, & Hectorem, antiquitus poetæ fabulantur; hic igitur, cui herois fortis nomen poſſet aliquo pacto ſecundum naturam tribui, tales habebit notas, erit erectę ſtaturæ, os humeroſque Deo ſimiles gerens, ideſt, cum quadam dignitate, & admiratione longè pulcherrimus apparebit. Corporis magnitudo ad exceſſum potius quam ad paruitatem declinans, terrorem ſimul, & benignitatem, amorem, & timorem, quam reuerentiam vocant ſpirabit facies, quæ proprietates intelligi facilius, quam verbis deſignari poſſunt.

Qualis & herois forma.

In iuuentute capilli flauiores cum quadam fuſcedine, & in extremitate criſpi, & lucentes in medio plani, vox magna, grauis, æqualis, motus magnus, lentus, vniformis, partes in quibus pili naturaliter reſidere ſolent, maxime veſtitæ pilis duris, ſolidis, hirtis, ſubfuſcis, ſicuti de Hercule, cuius nates, ac genitalia multis, ac duris pilis veſtita fuiſſe legitur, frons mediocris, quadrata, tranquilla, non rugoſa, neque tamen rurſus leuis, aut ſplendens, aut mollis, & fœminea, oculi mediocres, cęſii, lucidi, ſplendentes, ſublimes, inter ſiccum, & humidum medii, in quibus quædam animoſitas, & elata clementia appareat, mediocriter ſtabiles, non inquieti, neque terram ſemper aſpicientes, neque huc, & illuc volitantes, facies oblonga, color ſqualidior, cum quodam mediocri rubore, naſus magnus non depreſſus, neque acutus, ſed in fine rotundior, latum pectus, & humeri bene carnoſi, aures exculptę, & mediocres, & bene articulatæ, manus, ac pedes magni, & robuſti, demum tales erunt qualem Achillem, Pyrrhum, aut Theſęum canunt poetę.

Hoc loco notandum eſt, quod vt plurimum qui à natura ad virtutes heroicas, hoc eſt ad exceſſum virtutum aliquarum inſtructi, ac producti ſunt, illi ijdem etiam ingentibus vitijs plerumque ſunt inquinati, quod de Alexandro, de Cæſare, de Hercule, de Achille ſentire iure poſſumus, & illorum exemplis confirmare; ſuperauit patrem Philippum Alexander in virtutibus, fortitudine, magnanimitate, & liberalitate, eundem etiam vicit crudelitate, intemperantia, inſolentia, ambitione, vinolentia; Cæſar ſimiliter clementia, & magnanimitate, facundia nobilis, idem fuit, patriæ ſuæ tyrannus, & alienorum raptor, & mæchus turpis; Hercules furioſus etiam vxorem, & proprios necauit filios.

Achille autem nemo ſæuior, nemo iracundior extitit, quem Horatius, tum Græcis, tum Troianis ſæuum appellat, inexorabilem, acrem, ſuperbum, & qui in doctrinis, & ſapientia excelluerunt, vt Salomon, Plato, & forte Ariſtoteles etiam; maximis vitijs obnoxij fuere; amauit Salomon vſque ad impietatem, & inſaniam, Plato puerorum amoribus magis, quam par eſſet philoſopho, & viro probo; & minus quam decebat virum temperantem dedit operam; malignitate, inuidia, & ingratitudine notatus fuit Ariſtoteles, quæ vitia dicuntur ab ipſo exercita fuiſſe in Platonem alioſque philoſophos, & in Alexandrum ipſum, cui omnia debebat, à quo honoratus, ornatus, auctus maximopere fuerat, neque Socrates omninò laudandus eſt, nam præter eos puerorum amores, quos, quales nam, & quam recti fuerint, nunc non iudico; ille ſane moribus, & inſtitutis patrijs contradixit, & quantum in ſe fuit tollere, & deſtruere patriæ ſuæ ritus ſacros tentauit, & mores; ita, vt vere vulgari prouerbio apud Italos receptum ſit; Veſtem, & pannū cuius pars exterior pulchra eſt, interiorem, & inuerſam eſſe turpem. At veſtes, quæ partem non habent exteriorem, quam ipſi appellant rectam, eædem neque habere inuerſam.

Cur magnis virtutibus annexa plerūq; ſint magna vitia.

Cauſa autem propter quam magnæ virtutes, quæ homini à natura inſunt, non autem à ſtudio, & educatione acquiſitæ, plerunque magnis vitijs, & ingentibus comitatæ ſint, forſitan poterit aſſignari, cum primum poſuerimus hanc diſtinctionem; quod eorum habituum, qui in nobis ſunt, alij laudabiles ſunt, alij illaudabiles; quidam ſecundum ſe, neque boni, neque mali, eorum autem, qui laudabiles ſunt, alij propriè vocantur virtutes, & hoc nomine acquiſitæ dicuntur, ad differentiam earum, quæ impropriè dicuntur virtutes, quæ naturales ſunt, vt ſit contra diſtinctio quædam inter naturales, & virtutes acquiſitas, quas recta ratione ſuadente ſuſcepit appetitus, & iam in habitu tenet. Nulli igitur ineſt virtus vna acquiſita, cui non inſit recta ratio actiua, hæc autem eſt prudentia, quare cui ineſt vna virtus acquiſita, illi ineſt prudentia, huic autem ineſt virtus omnis, vel teſte Ariſtotele ſexto Ethicorum, quod etiam dixit ille; Nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia.

Hoc ergo modo, qui ineſt vna virtus, illi ineſt omnis virtus, ſiquidem prudens cum habeat habitum rectæ rationis actiuum, in omnibus agibilibus ſemper rectam ſeruat rationem, quare ſi circa voluptates occupatur, temperans eſt, ſi in periculis verſatur eſt fortis, ſi circa pecunias operatur liberaliter agit.

Iure itaque cum Ariſtotele dicendum eſt, quod cui ineſt vna virtus acquiſita, illi ineſt omnis virtus, prudentiam enim habet, ſecundum quam, vt dictum fuit, cum agat, neceſſe eſt omnes actus laudabiles efficere, ex quorum iteratione exoriunt habitus, qui dicitur vera virtus acquiſita.

Qui autē talis eſt, oēs naturales inclinationes vicit, & nullis vitiis eſt inquinatus; hic ergo eſt, quem ardens euexit ad æthera virtus, quiq; verè fælix dici pōt, facilius autē virtutem acquirunt, qui ſunt perfectiores homines, hoc eſt, magis diſpoſiti ſecundum naturam, tales

tales ſunt, quorum anima eſt omnia potentia ſimpliciter, & non magis ad vnam, quam ad alteram contradictionis partem naturaliter propenſa, ſed mere liberum habet arbitrium, & poteſt item ad vtramlibet. Hæc hominis perfectio naturalis eſt, vt eius anima ſit omnia pura potentia, nihil autem actu eorum, quæ in alijs animantibus, aut compoſitis viuentibus reperiuntur, vnde ſi quem naturaliter ad aliquam brutorum operationem inclinatum videmus, vt ad rapacitatem, aut vindictam, illum leonem referre, aut aquilam dicimus, at ſimpliciter homo non magis ad hunc, quam oppoſitum actum diſpoſitus eſt, cumque hoc verum ſit, efficitur etiam, ſi in humano corpore leonis, aut canis veſtigia apparuerint, eadem in anima etiam expectare debeamus, niſi ratio, aut inſtitutio, aut educatio recta prohibuerit, ita enim natura comparatum eſt, vt omne agens agat ſibi ſimile, quare cum anima ſit cauſa efficiens corporis, probabile eſt, in ipſo relucere corpore animę propenſiones, qualitates, & accidentia.

Atqui habent aliquam virtutem naturalem, illi à naturali hominis ſtatu recedunt, quoniam eam non ſunt ſortiti diſpoſitionem, quę ſit ſimpliciter pura potentia (ſed ſecundum quid, & quodãmodo) & videntur in naturam eius animantis degeneraſſe, cuius referunt partem, vel propenſionem aliquam; Habent igitur quandam naturalis temperamenti diſpoſitionem, quæ nata eſt talem entelechiam in bruto facere, quare quædam, quæ conſequuntur eam bruti temperiem, eidem inerunt; diuerſa igitur quædam diſpoſitio ab hominis natura neceſſario illi annectetur, quę tantum ab homine deficiat, quantum illa laudabilis excedebat, defectus hic eſt vitium. Neceſſe eſt igitur, cui aliqua magna virtus naturalis ineſt, illi etiam aliquod ineſſe vitium; vt ſit tota demonſtratio, cui ineſt aliqua ſumma virtus ſecundum naturam, & non acquiſita, ille non eſt diſpoſitus ſecundum naturam hominis ſimpliciter exiſtentis omnia poteſtate, qui talis eſt, non habet rectam rationem ſimpliciter, hic autem in actionibus non eſt bonus, aut prudens, igitur cui ineſt aliqua virtus naturalis, ille non eſt ſimpliciter bonus, & prudens, quo maior autem videtur illa virtus naturalis, eo magis etiam à naturali ſtatu hominis ſimpliciter deſciſcit, vnde cum hoc deſciſcere ſit vitio affectum eſſe, & quo magis elongatur, eo magis deficiat, effectum eſt, cum maximis virtutibus innatis annexa eſſe maxima vitia, nam quantus eſt exceſſus in vno, tantus defectus in altero. Et propius accedentes exemplo cauſam confirbimus.

Cui aliqua magna virtus ineſt à natura, eſt id naturæ vitium aliquod adeſt inſigni

Eſt Alexander Macedo naturaliter calidus, & ſiccus, & in vtroque proportionate excedens hominis corpus eucraton, igitur ignem refert, ergo in ipſo apparebunt ignis effectus eritque citatiſſimus ad operationes, & motus, omnibus ſupereminere volet, contrarijs oppreſſus violentiſſime ſe eximet, igitur audax, periculorum contemptor, gloriæ appetentiſſimus, liberaliſſimus, magnanimus, at quoniam calidus, & ſiccus etiam alienorum rapax, crudeliſſimus contra obſtantes, inſatiabilis, auidus, mutabilis, & facile ſpernens, quæ prius cupierat, hæc enim ignem referunt, & ſecundum analogiam in his ſunt, in quibus prædominatur. Patet igitur quod à qua cauſa prouenit fortitudo, & robur quæ habent rationem, & apparentiam boni, ab eadem oritur, libido, & vehemens iracundia, & crudelitas, quę maxima ſunt mala. Quinam igitur ſint fortes, & qui robuſti, & quomodo inter ſe conueniant, & quomodo differant ex his manifeſtum eſt.

DE TIMIDO.

QVAE SINT TIMIDI PASSIONES ANIMI, & quæ corporis inditia. Cap. VII.

„ *Timidi Signa, Pili molles: corpore inclinatus non erectus: ſuræ ſurſum contractæ, circa faciem ſubpallidus. oculi imbecilles, & nimium conniuentes: & extrema corporis imbecilla: & crura parua: manus longæ, & graciles: lumbi autem parui, & imbecilles: figura contenſa in motibus: non temerarius, ſed ſupinus, & ſtupefactibilis: mos qui eſt in facie, facile mobilis: mæſtus.*

TImidũ forti, hoc eſt robuſtum imbelli, (qui enim ſuarum ſunt virium conſcij renuũt, ac refugiunt, ſi ſapiunt pericula, & pugnas) opponit Ariſt. iungitque vtrumquẽ oppoſitum ſimul, quoniam oppoſitorum eſt eadem ratio, & iuxta poſita cognoſcuntur facilius, & eiuſdem generis ſunt extrema: ſicuti autem vſurpauit fortem pro robuſto, & pro eo, qui confidens, & audax eſt, ita nunc per timidum intelligit debilẽ eum, qui neque perferre quidquam, aut pati poteſt.

Timidi itaque, de quo nunc loquitur Ariſtoteles, & cuius ſigna enumerat, hęc ratio eſt, vt timidus dicatur, qui cum corpore mollis ſit, ac debilis, & inualidus, animo etiam trepido prædiтus eſt, vt neque pericula ſubire audeat, neque propellere, aut ſuſtinere valeat; ſola in fuga, & ſui ipſius occultatione, aut in alienis auxilijs, & ſocietate propriæ ſalutis omni ſpe poſita, paſſio puerorum, ac fœminarum propria, quare neque laudem, neque decus curant admodum, ſed omnium malorum peſſimum putant mortem, & verbera, & plagas, & dolores corporis cęteros. De his igitur nunc futurus eſt ſermo, quos, ait Ariſtoteles, eſſe huiuſmodi qualitatibus præditos.

„ *Pili ſunt molles.*

Pili mollities timoris index. Pilos habent molles, quales ſunt leporum, ſubtiles, & extenſos, non autem criſpos, nam ſi fortium craſſi ſunt pili, igitur timidorum ſunt ſubtiles, & molles, cauſa vero eſt. Quoniam ſi pili molles ſunt, ergo & ſubtiles, ergo foramina cutis occluſa, ergo non sũt lata, nam calidi eſt dilatare, cum in humido exiſtit, vt in bulliente aqua videtur, deficit igitur calor, & frigus dominatur, deficiente calore, deficit ſpiritus, & cauſa eleuans multas fuligines, ex quibus pili fiunt craſſi, & duri, ſunt igitur molles, & ſubtiles; quare quibus inſunt huiuſmodi pili, eiſdem ineſt paucus ſpiritus, & calor, cui hæc, illi ineſt timor, & imbecillitas. quare cui pili molles, & ſubtiles, illi timor, & imbecillitas, & animi, & corporis inſita mollities ineſt, ad lepores enim, & oues, vt dictum eſt, referuntur, carnoſam autem terram referunt, ſed macram, quadam albedine, quam illis dat pituita, præditam.

Inclinatus non erectus.

Quid indicet corpus inclinatum. Eadem ſpecies probationis cum ſuperiori ſigno, nam ſi fortis eſt erecto corpore præditus, ergo inclinato, & non erecto fortis non erit, ſed potius timidus, cauſa vero aſſignari poteſt. Quoniam qui non eſt corpore erecto caret cauſa ſurſum trahente, & dirigente, quæ ignis eſt, cuius igitur corpus nõ eſt rectum, illud caret igne, aut ignis prędominio. Hoc enim eſt leuiſſimum corpus, & ſurſum tendens, caret igitur calore, ergo præſens frigus eſt, quod de ratione timoris dicimus eſſe, timorem enim in frigido ponimus, & qui timent, frigent. Virgilius, ſic ait. *Mihi frigidus horror,*

Membra quatit, gelidusque coit formidine ſanguis,

& curuitas in ſenibus præcipuẽ ſpectatur, illi autem frigidi ſunt, & hyemem referunt. Quare qui curui conſtricti, non explicatum, & expeditum corpus habentes, ad actiones

ita,

vitæ, naturaliter carent calore, qui tales frigidi ſunt, curuati igitur frigidi, & frigidi timidi, ergo curuati ſunt timidi, & propter hoc iuuenes audaces, calidoſque erecto corpore incedere videmus, & oculos attollere contra; Eos autẽ præſertim timidos dicemus, quorum recuruum eſt dorſum, quique inclinatum caput habent antrorſum, & terram ſpectant hærentq; quod clare videmus in his, qui timent, non ſecus, atque in his, qui ſtupent, quod teſtatur poeta, dum ait.

Dum ſtupet obtutu que hæret defixus in vno, & alibi.
Obſtupui, ſteteruntque comæ, & vox faucibus hæſit.

Vnde ſtuporem, & timorem eſſe eiuſdem generis paſſiones patet, & alibi.

Diriguit viſu in medio, calor oſſa reliquit.

„ *Suræ ſurſum contractæ.*

Oppoſitorum oppoſitæ ſunt diſpoſitiones, & quæ ad oppoſitum opus inſtrumenta ſeruire debent, ea etiam merito diſponuntur oppoſito modo, nam qualis finis eſt, talia ſunt etiam quæ ad finem diriguntur, ſuræ deorſum contractæ robur ſignificabant, iure igitur ſi ſurſum contrahuntur, imbecillitatem arguunt, & timiditatem; hæc contractio ſurſum ſurarum mulierum eſt propria, (harũ enim ſuræ ſunt ſurſum contractæ.) Per ſuras ſurſum cõtractas intelligendum eſt, muſculoſam illam carnem, (quæ propriè à Latinis ſura dicitur, quæque eſt ſolum in hominibus) in poſteriori crurum parte, eſſe ferè pauciorem circa genua, quam circa malleolos pedis, vt ſit ſenſus; quorum ſuræ ſunt carnoſæ circa malleolos pedum, & magis ferè, quam prope genua, illi ſunt timidi, molles enim, quoniam humidiores iuſto. Quibus igitur tales ſunt ſuræ, illis muſculi parum ſunt fibroſi, ſed ſolum carnoſi, quibus autem adſunt parum fibroſi muſculi, illis parum etiam adſunt virium, quoniam multum humoris, robur autem in ſicco poſitum diximus. Imbecilles igitur ſunt, quorum ſuræ ſurſum contractæ ſunt, quæ contractio ideo contingit, quoniam circa principia muſculorum minus carnis adeſt, quam oporteret, demum diſpoſitio hęc omnino fortium ſuris oppoſita eſt; Non igitur accederem ad Sueſſ. qui ait, partium harum craſſitiem a frigore prouenire, neque video Ariſtotelem dicere has partes eſſe craſſas, ſed quidquid carnis in ſuris adeſt, id ſi occupauerit partem ſuperiorem circa genua, & principium ſuræ, & pars prope talos ſit carne nuda, & degeneret in craſſum, & robuſtum tẽdinem ſignum eſt viri magnis viribus præditi, & robore multo pollentis. Sin autem ſurſum ſtrictæ, & cõtractæ fuerint ſuræ, & carnoſæ, vbi deberent in tendinem deſinere, ſignum eſt hominis imbellis, & ad naturam fœminæ accedentis, nam contrariorum ſunt contraria ſigna.

Quid ſuræ im portent.

Sueſſ. reÿcitur.

„ *Circa faciem color pallidior.*

Pallidus color ille eſt, quem in cinere bene cocto conſpicimus; hic timidorum iure dici poteſt color, quoniam timentes pallent, Noto tamen, quod duplex eſt pallor, alter quem generat frigus, & ſpirituum caloriſque inopia, qui propriè ad liuorem quendam accedit. Hunc refert color foliorum oliuæ, aut ſalicis inuerſorum, alter eſt pallor, quem videmus in oſſibus crematis, in quò, cum albedine quædam ſpecies fuſci coloris apparet. Horum prior eſt timidorum color, poſterior verò, qui ſqualidus ſupra dicebatur virorum fortium eſt; fuſci enim ſunt ex aduſtione multi caloris ſiccitatem inducente, & propter humorem in fuliginem conuerſum, colorem album inficiente, omne enim humidum oleoſum præſertim dum vritur nigrorem facit; quare ſi pallidus color cum liuore frigiditatem arguit, ac ſpirituum inopiam, cum hæc timorem cauſent (timida enim animalia, vt lepores, & cuniculi, & oues, frigida eſſe ſcimus) patet quod cui hic color; illi etiam timor aderit. Mihi autem videtur talem colorem potius ſubpallidum appellandum, & eam referre aquam, cui pauca ſit terra admixta, hic enim pituitæ vitreæ color eſt, amplius equos pituita abun

dantes, & ideo albos, non admodum videmus generoſos haberi, & ex aquilis, & falconibus, quæ minus nigræ ſunt, minus etiam ſunt feroces, & fortes, quod teſtatur auctor, qui de auibus, & præcipuè de his quæ rapto viuunt noſtris temporibus ſcripſit doctiſſimè.

„ *Oculi imbecilles, & nimium conniuentes.*

Quintum eſt hoc inditium timiditatis, ſiue etiam imbecillitatis virium, imbecilles oculos voco, non qui male formati ſunt, colore, & compoſitione peccantes (vt ait Sueſſ.) ſed eos, qui neque lucem magnam ſpectare poſſunt, neque multum, diuq; in operatione perſiſtere, quæ vtræque affectiones ex defectu ſpirituum oriuntur, ſicuti charopum, & cæſium oculum dicebamus, multitudinem ſpirituum arguere, & ideo fortitudinem, ſic cum hic oppoſitam diſpoſitionem indicet, probabile eſt, oppoſitũ etiã morẽ ſignificare, neq; ſolũ imbelles oculi id arguunt, ſed præcipuè ſi multum conniueant, hoc eſt, ſi palpebras continuè, ac ferè ſemper moueant, id enim docet mouentis virtutis, & palpebras deducentis magnam imbecillitatem, quod etiam in paraliſi, & membrorum tremore notauit Galenus. Hac igitur de cauſa quos videmus continuè claudentes oculos, & nictantes eos dicemus eſſe timidos. Sed dubitabit aliquis, cur quam plurimi cum fortes, & audaces ſint, parum tamen vident, atque id certum eſt in quibuſdam etiam animantibus, vt in apris, qui cum ferociſſimi ſint, non exquiſitum habent viſum, è contra lepores (aiunt non nulli) etiã dormientes vident. Ratio etiam hoc ipſum confirmare poteſt; nam ſi qui maxima ira agitantur, & quaſi furioſi ſunt, penè non vident, neque diſcernunt oculis quid agant. Maxima autem ira exagitati ſunt audaciſſimi, & robore multo pleni, ergo qui feroces ſunt, & audaces, non exactam habent vim videndi, & magnum illum Rolandum Caroli Magni Francorum Regis Nepotem luſcum dicunt, ſiue ſtrabonem, ille autem idem toto orbe canitur, & celebratur tanquam omnium ſui temporis heroruṁ fortiſſimus. An duplex eſt viſiuorum ſpirituum peccatum exceſſus, & defectus, ſi & quantitate excedunt, & perturbati, ac nimio calore exæſtuant, arguunt fortem, ſi deficiunt, timidum faciunt, luſcioſum, & male uidentem; cur ergo ex fortibus quidam male videant patet; non ſecus atque ex timidis non nulli, Sueſſ. ait timorem ex eo adeſſe homini quoniam cerebrum ſit humidũ, ſed in omni homine cerebrum inter cætera membra eſt humidiſſimum, neque verum eſt ab humiditate, vt ille ait, aut à ſiccitate, ſed à frigiditate pendere timorem, cuius inditium eſt, quod ſenes timidi ſunt, ſiquidem frigidi, at iuuenes bene ſperantes, & confidentes quoniam calidi. Noto tamen quod tria ſunt genera timidorum, alij ſunt tantum in frigiditate excedentes, deinde circa humidum, & ſiccum bene temperati, & tales erunt fœmi næ, alij vero, qui in frigido, & humido excedunt, & hi ſunt timidi, & ad omnes actiones inepti, ac plus iuſto creduli, & quibus omnia perſuadeantur. Demum ſunt.

Cur plurimi audaces parui videãt.

triplex timidorum genus

Alij frigidi, & ſicci vt qui ad ſenectutem accedunt, hique ſunt prudentiores cæteris, ſed ſuſpicioſi, & valde ſuſpenſi, in actionibus, obſtinati, & ceruicoſi, & qui alijs vix, credant iuratis, omneſq; hi ſunt timidi, quoniam frigida ſunt præditi temperatura.

„ *Et extrema corporis imbecilla.*

Succedit ſextum ſignum, quod illi opponitur, de quo ſupra, fortem ſcilicet habere extrema corporis robuſta, & magna, ſic timidus cũ ſit contrariæ naturæ, habet extrema corporis parua, & imbecilla, paruitas non tantum arguit defectum materiæ, quam caloris mouentis imbecillitatem, verum neque ſufficit ea eſſe parua, nam forte quidã erunt, quorum extrema non admodum erunt magna, robuſta tamẽ. Sed oportet etiam eſſe imbecilla, quod arguit motricis virtutis impotentiam; quod autem hoc ſit ſignum debilitatis, ſic poteſt oſtendi, cui extrema corporis ſunt imbecilla, & parua, in illo eſt paucus calor formans, & virtus motrix eſt debilis, cui hæc inſunt, ille eſt timidus, ergo cui parua ſunt corporis

poris extrema ille imbellis eſt, ac timidus, ratio enim timoris, ut ſæpe dictum eſt in frigidi copia conſiſtit, aut naturalis caloris paucitate, nam frigidi eſt coarctare, & conſtringere, & congregare.

Hoc autem eſt quoddam ſecedere, & retrotrahi, quod proprium videmus eſſe eorum, qui timent, quaſi quod conſcia ſuæ imbecillitatis natura non aggrediatur opus vllum, neque mouere audeat, quod perficere non poteſt.

" *Et crura parua.*

Non ſolum parua dico, hoc eſt breuia, ſed parua ſecundum omnem dimenſionem, nempe breuia, & ſubtilia, quales habent quædam aues, quæ in paludibus degunt, quæ ualde timidæ ſunt, magna oſſa, magnoſque lacertos habent fortes, ergo timidi parua oſſa habẽt, crura uerò, cum ſint oſſa, parua eſſe probabile eſt. Cui igitur parua erunt oſſa crurum, hoc eſt ſubtilia, & debilia, ille timidus erit eadem de cauſa, nam hęc crurum debilitas etiam uirtutis formatiuæ debilitatem, motiuæque docet impotentiam. Vt autem in maiori quãto probabile eſt maiorem ineſſe uirtutem, ſic in minori minorem dices.

An qui breuia habent crura; ſint timidi.

At contra inſtabis, fortiſſimus fuit Diomedes, & Nicolaus Picininus, utrique parui præ cæteris, Selimus primus, qui patrem occidit, ac fratres, confecit maxima bella, Regem Perſarum uicit, Aegyptum, ac Syriam ſuo imperio adiecit, Armeniam. & Ciliciam cepit, attamen, ut legitur, crura breuiſſima habebat, longum uero corpus, ſcilicet à natibus ad humeros, ut pulcherrimus equo inſidens uideretur, at pedes, niſi foret indutus longa ueſte, monſtrum referebat. Reſponderem ſanè, non fuiſſe abſurdum ſi monſtruoſa anima tot parricidijs infecta, & cruenta ſimile ſibi etiam habitaret corpus, erat enim omnium terribilis, maxime inexorabilis, & ſæuus, & nullo modo referebat Alexandrum, quem ipſe ſibi imitandum propoſuerat. Aſt ille quamuis breuia haberet crura, attamen eadem erant craſſa, & robuſta, nihil deinde uetat, in eo qui non ſit natura audax, aliquod ſignum eſſe timiditatis, nõ enim qui habet talia crura ſubito eſt timidus, ſed quibus pręter crura adſunt etiam omnes aliæ conditiones ab Ariſtotele ſupra enumeratæ: Vltimo materia hęc, quã prę manibus habemus, probabilis eſt, quare non neceſſarium eſt quod ſimul atque aliquis eſt talis, ſubito etiam ſit timidus, præterquam quod inſtitutio, & educatio non ſolum aptę ſunt naturam noſtram alterare, ſed etiam in contrarium habitum reſtituere, & eam, quæ prius habueramus inclinationem penitus abolere. Deinde Diomedes, & Picininus non habuerunt crura parua, ſed ipſi breui corpore prędici, aſt robuſto, & proportionato fuere.

" *Manus longæ, & graciles.*

Manus graciles.

Hoc inter alia ſigna proprię, ac pręcipue timiditatem, & corporis, & animi imbecillitatem, & abiectionem ſignificat, nam nullos vnquam me uidiſſe memini timidos, & uiles, & nullius põdi uiros, quibus manus longæ, digiti ſubtiles, & debiles non adeſſent, primũ autem id à poſteriori clarum eſt, nam hæ fœminarum manus ſunt, in fœminis enim laudamus, ut Petrarcha teſtatur, manus longas, & ſubtiles. Scimuſque fœminas probari, ſi timidæ, & minimum audaces, temerariæq; fuerint, ſed uerecundæ, & pudibũdæ ſi igitur fœminæ pulchræ (hoc eſt ſecundum fœmininilem naturam diſpoſitæ) habent manus longas, & graciles, fœmineq; omnes ſunt timidæ, & imbelles, ergo quorum manus ſunt longę, & graciles, illi erant timidi, & imbelles.

Ratio autem, propter quam timidis adſint manus ſubtiles, & longæ hæc forte poteſt eſſe, longæ quoniam materia eſt mollis, & obediens calori extenditur igitur, ſubtiles ideo ſunt, quoniam parum aluntur, quoniam & uis attrahens alimentum debilis eſt, hec autem eſt calor naturalis, ergo cui manus ſunt ſubtiles, illi ineſt debilis calor naturalis, tales autẽ timidos diximus. Itaque manus apparent longæ, quoniam cum calor moueat propter

ſuam

ſuam debilitatem ad unam partem tantum, non autem æque ad omnes, contingit ad eam magis, & promptius mouere ubi eſt minor reſiſtentia, ibi autem eſt minor reſiſtentia vbi natura humana, ſiue materia hominis nata eſt magis ferri; At certum eſt, quod non ſolum hominis, ſed etiam cæterorum viuentium propenſio eſt, vt promptius ſecundum longitudinem, quam ſecundum craſſitiem augeantur, quod in arboribus, in quadrupedibus, vt in equis, & in pueris conſpicitur, prius enim ac facilius, & promptius ſecundum longum creſcunt, quam ſecundum latum. At dices contra in iuuenibus acrior, & maior eſt calor quam in pueris, illos tamen minimum ſecundum longitudinem, multum ſecundum craſſitiem augeri videmus. At illi iam longitudinis metam attigerunt, nondum tamen latitudinis, quare naturaliter longitudinem craſſitie, & latitudine priorem eſſe hac ratione patet. At profecto manuum diminuta craſſities longiores digitos demonſtrare ſolet, etiam nihilo facta maiore longitudine, qui enim graui, & longo morbo gracileſcunt, etiam ſi aliquando re vera quidquam illis ſecundum longitudinem non ſit additum ſic apparent; deſtructa nempe corporea ſubſtantia, ſecundum craſſitiem effectum membrum ſubtilius, videtur longius factum. Iure igitur dictum eſt, quod quorum ſunt manus graciles, & longæ, illi timidi ſunt, & imbelles, id enim frigiditatem, & ſiccitatem arguit complexionis, & temperaturæ. Præter hæc mihi videtur quod omnia animalia, quæ timida, & frigida ſunt, habeant membra oblonga, & tenuia, quod in cancris, in araneis quibuſdam, in maioribus locuſtis terreſtribus, in quibuſdam papilionibus, in tipulis, ac in omnibus ferè exanguibus animalibus, & inſectis, quæ naturaliter alijs frigidiora ſunt, licet aſpicere, ſecus in crabronibus, & in veſpis videbis, quorum pedes multo breuiores ſunt, quod etiam in muſcis apparet, non quoniam illæ ſint fortes, ſed quoniam ſunt impudentes, quæ paſſio, quædam (vt diximus) habet ſigna cum fortitudine communia.

Qui iuuenes parum creſcant.

Lumbi parui, & imbecilles.

Nonum ſignum. Quod etiam ex prædictis ſequitur, eandem etiam rationem habet; cum enim paruitas in corpore duplici de cauſa fiat, aut propter debilitatem virtutis agentis, aut propter paucitatem materiæ, manifeſtum eſt, Ariſtotelem de ea paruitate loqui, quæ exoritur ex debilitate virtutis agentis, quod indicatur, cum ait, lumbos paruos, & imbecilles, hoc eſt factos tales, non tamen ob materiæ defectum, ſed propter agentis debilitatem. Lumbi ſunt quidam muſculi dorſum, & ſpinæ partem inferiorem anterius trahentes, quorum vſus præcipuus eſt in venereis. Nunc autem per lumbos totam illam partem dorſi intelligemus, quæ à coſtis nothis incipiens in os ſacrum deſinit, & quinque vertebris abſoluitur, quibus interius appoſiti ſunt renes, illa igitur intercapedo lumbi vocatur, quo in loco dicunt vulgo poſitam eſſe libidinis ſedem, & delumbati, & elumbes dicuntur, qui debiles ſunt ſecundum hanc partem, & vix ſe ipſos poſſunt attollere, & erigere, quibus igitur pars hæc debilis eſt, & parua, neceſſe eſt vertebras eſſe paruas, & oſſa etiam parua, & muſculos paucis fibris præditos, quare, & debiles, at quorum parua oſſa; & debiles muſculi, cum hæ partes tales ſint ob debilitatem virtutis formatricis, & paucitatem caloris operæ pretium eſt, quod huiuſmodi homines ſint debiles, quare timidi; maior etiam arguetur timiditas, ſi cum partibus his etiam extrema fuerint male formata, ſic enim ſemper virtutis formatricis imbecillitas magis, magiſque explicabitur, ac clareſcet, quare & calor minor, minorque aderit audacia. Audacis enim proprium eſt dilatare (calidus enim eſt,) hoſtes propulſare, & pellere, & alios petere. Quorum oppoſitum facit timidus, ſuę imbecillitatis ſibi conſcius.

Figura contenſa in motibus.

Id declarans Sueſſ. ait hæc ad verbum.

Figura in motibus contenſa, & commenſurata, hoc eſt non inuerecundus, ſed ſupinus, hoc eſt, otioſus, & frigidus, timet enim ne reprehendatur.

Hic ſanè loquendi modus ſatis improprius eſt, attamen videtur ſignificare, quod figura contenſa ſit eadem, atque commenſurata, & ſit idem dicere hominem figuræ contenſæ, ac dicere commenſuratum, & non inuerecundum, & ſupinum. Sed quomodo contenſa poteſt eſſe commenſurata? nam contenſa figura eſt timoris inditium commenſurata in fine libelli fortibus tribuetur quare idem eſſet fortis, & timidus. Secundo quærimus ſigna corporis per quę robur, & debilitatem, audaciam, & timorem animi paſſiones, aut compoſiti affectiones cognoſcamus; Sed verecundia non eſt ſignum corporis, quare contenſio motus, quæ eſt res viſibilis non eſt verecundia, aut ocioſitas. Etiam dubium eſt quid per ſupinum intelligat, an corporis ſitum, & poſitionem, aut animi affectionem, ita per translationem dictam, contenſum in motibus ſtare ſupinum, vtique impoſſibile eſt; Nam ſupinus ſtat cęlum ſpectãs, contenſus in motibus mouetur, non ſtat, ſed etiã cõſiderabilius eſt, quod ſubdit ſupinus, ideſt ocioſus, timet enim ne reprehendatur, quaſi qui timent reprehenſionem ſtent ocioſi? quinimmo maxime damnantur ocioſi, nam & hi propriè ſunt, qui reprehenſione digni ſunt, tantum autem abeſt, vt ocioſus verecundum ſignificet, quin potius totum oppoſitum ſonet, ocioſo enim animo aliquid audire, & expectare, idem ac ſecurè ſignificat. Securus nihil timet, quare neque infamiam, quam tamen primo, & per ſe timet, qui erubeſcit: Quare his omiſſis dicamus, quid probabiliter per contenſam figuram intelligere poſſimus, non ſanè remiſſam, nam videtur totum oppoſitum ſignificare dictio (quamuis Molinius ſic legat) ſed eam dico; quam qui aſpicit, in illa videt, quaſi quandam difficultatem erectionis, vt quodammodo violenter appareat, & contenſe, intenſeque ſuſtineri pars ſuperior, & quaſi neruis, aut funiculis quibuſdam violenter ſurſum erigi, ſed continuè terram verſus inclinet, terramq; aſpiciat, quod proprium etiam eſſe videmus eorum, qui erubeſcunt, vel timent, vt caput, oculoſque ad terram inclinent, quod, vt mox dicam, quoniam naſcitur à multa frigiditate, & virium imbecillitate, caloreque ſeipſum contrahente, ideo talis figura timorem, & animi abiectionem demonſtrat. Quoniam igitur huiuſmodi diſpoſitio oſtendit imperfectam quandam corporis fabricam, neque bene vnitam, & cohærentem, & membra quodammodo non perfectè formata, & diſtincta, manifeſtum eſt talem etiam fuiſſe vim formatricem; quare, & calorem non admodum eſſe potentem, ligamenta, ac neruos debiles, qui laborant, & non facilè pondus membrorum ſuſtineant, cuius inditium eſt, quod huiuſmodi homines facilè languent, atque defatigantur, ſi ergo pauco præditi calore ſunt, & membris imbecillibus, atque ſanguine tenui, facileque mobili, & aquam referente, conſequẽs eſt eos eſſe, & timidos, & debiles, nam timidi ratio, vt dictum eſt in frigido, conſiſtit. Aut figuram contenſam, ſeu intenſam in motibus dicemus, illum hominem habere, qui ita incedit, vt concitate aliquid, & vehementer velle facere videatur, quodammodo iactans crura, cum quadam laboris, & multæ feſtinationis apparentia, id ex Ariſtotele quarto ethicorum capite tertio afferri poteſt, vbi vtens eadem voce, ait, magnanimum eſſe in motibus non contenſum, quod interpretantur non concitatum, ideſt, tardum, remiſſum, & non vehementem, quoniam nihil exiſtimat magnum. Quare ſi magnanimus in motibus corporis non contenſus eſt, & opponitur puſillanimo, debili, & timido, putare poſſumus contenſam motus figuram oppoſitam eſſe remiſſæ, ſignificareque debilitatem, & timiditatem. Tales autem homines malorum ſunt morum inuidi, & maligni, nam timidi ſunt, quoniam frigidi, vnde auari etiam, & qui neque ament, neque ab vllo amentur, quare illiberales, & inamabiles ſunt, horum autem vnum, quodq; ad frigidum refertur, cuius proprium eſt indiſcrete res congregare, ac ſtringere, & ab alijs ſeparare.

Quid ſit figura contenſa.

Dubit. quid p ſupinũ intelligatur.

,, *Non temerarius, ſed ſupinus, & ſtupefactbilis.*

Iure id dictum eſt, nam ſi in quibus abundat calor, & ignis, illi ſunt temeratij, hoc eſt plus iuſto audaces, in quibus ſane deficit, erunr minus quã oportet audaces, immò nimiũ conſiderati, & ſuſpenſi, qualem legimus fuiſſe Niciam Athenienſem. Eſt temerarius, qui temere agit, temere autem agere dicuntur, qui ſine vlla conſideratione quodlibet aggrediuntur, & caſu operantur, nulla ſcilicet præcedente deliberatione, temerarium autem nunc capimus, prout conſulto, & conſiderato opponitur, & qui præceps ruit nulla habita eorum, quæ facit ratione. Cum igitur timidus ſit frigidus, & frigidus ſit difficulter mobilis, præceps autem non ſit difficulter mobilis, timidus non eſt præceps, at temerarius eſt præceps; timidus igitur non eſt temerarius, neque tamen ideo credendum eſt timidum, vilem, & debilem eſſe prudentem, nam ſic eſſet in mediocritate poſitus, & ſecundum naturam affectus, & laudabilis, quare non eſſet vere timidus, laudabilis autem ſecundum ſe non eſt timidus, ſed ſupinus eſt, & ſtupidus, per ſupinum intelligo, quem Martialis negligentem vocat hominem, & Catullus inertem, qui non deliberat, neque concludit, proprie autem timidi, quoniam frigidi, ab actione remoti exiſtunt, atque inertes, & quoniam inertes, & negligentes, ideo ſtupidi etiam, & hianti ore apparẽt, & quaſi rerum admiratores vno in obtutu hærent defixi, quæ poſitio oris ſupina dicitur, & ſtupida, ſtupor autem à frigido fit, & ſtuporem inducit pituita, quare frigidi ſtupidi ſunt, ergo neque rerum ſuarum, neque alienarum ſatagunt, & ideo ſupini vocantur, eſt ſupinus qui in terram iacet ventre ſurſum verſo, & metaphorice negligentem ſignificat. Sic Seneca ſupinum vocat negligentem, ſic Martialis ſupina aure audire, hoc eſt negligenter accipere, quæ dicuntur, illaque nihili facere.

,, *Mos qui eſt in facie, facile mobilis, mæſtus.*

Vltimum ſignum eſt hoc, & præcipuè videtur timorem, qui animi affectus eſt, aut diſpoſitio notare; Quoniam autem quæ à natura fiunt, vel ſemper, vel plerunque eodem modo fiunt, niſi impediantur, quod fit in timentibus ex affectu, ſi idem in alijs etiam, qui naturaliter propenſi ſunt ad timendũ apparuerit, nõ erit valde mirabile. Id autẽ ſibi velle vr̃ Ariſt. in hac poſitione, quod qui propenſi ſunt ad timorẽ, illi ſunt tales, vt facili negotio eorũ facies mutetur, cũ enim naturaliter humana facies animi motus ſequatur, & illorum animus ſit debilis, & facile mutetur, pro varia eius agitatione facies variatur, quare diſpoſitio, quæ circa faciem apparet, facile mobilis eſt, quam diſpoſitionem vocat Ariſtoteles morem. Id etiam videtur quodãmodo ſentiſſe Italus poeta Petrarcha, qui ait, dũ in amore timeret, faciem ſuam diuerſiſſimas mutationes oſtendere, & breuiſſime in eodem ſtatu perdurare, eſt igitur hæc poſitio. Propenſi ad timorem facile mutabilem faciem habent, & è conuerſo, quorum facies mutatur facile ad timorem ſunt propenſi; quoniam debilem animum, & abiectum ſortiti ſunt, nõ fortem, neque conſtantem, igitur mutabilem. Quorum animus facile mutatur, eorum facies etiam mutatur, quare timidorum facies prõpte mutatur, & parua de cauſa palleſcit, & iterum naturalis reuertitur color, quod ſane in pueris, & mulierculis plane conſpicitur. Contingit enim, ſi quem ſtrepitum de improuiſo audierint, aut aliquem inſperato ignotum intrantem conſpexerint, ſubito palleſcunt, & aliquando hiant, & ſtupide defixis oculis manent, neque quid faciendum ſit deliberant. Cauſam autem, propter quam facies ſequatur motum animi, & indicet ſubinde eius affectus, hanc eſſe puto, affectus (ex primo de anima) ſunt paſſiones in materia, & in corpore (vt iram dicunt ebullitionem ſanguinis,) quare, & cæteræ paſſiones ſunt formæ corporis certi, nimirum ſanguineæ maſſæ, & ſanè certa paſſio certam requirit materiam, vt ira bilem, lætitia ſanguinem purum, mæſtitia atram bilem ſtupor pituitam. Quæ

omnia quattuor humorum genera in ſuis naturalibus vaſis contenta, & ſimul mixta parant materiam affectuum, quæ dum exiſtit circa cor, & primum ſenſiterium à percepta imagine, & iudicata habere rationem moleſti, aut iucundi per calorem, & ſpiritum excitata ad actum traducitur, & fit actu talis; inde eleuantur alterati ſpiritus ſiue cum ſpiritibus vapores, qui per arterias ad cerebrum, neruorum, hoc eſt motus voluntarij, principium peruenientes illud pro ſua qualitate vario modo vellicant, & afficiunt, contrahunt, & dilatant, calefaciunt, refrigerant, magis minuſque exſiccant, aut humefaciunt, facta autem in principio quacunque etiam parua mutatione, vt primo Phyſic. contingit mutari, quæ à principio pendent, quare, & nerui, & arteriæ, quæ cor, & cerebrum ſequuntur, mutantur, & quoniam facies cerebro eſt propinquior, principio inſtrumentorum ſenſus, maximis inſignita arterijs, ac neruis prædita, hinc ſequitur, vt omnes mutationes, & paſſiones in materia, aut cum materia, aut non ſine materia exiſtentes, quas contingit fieri circa cor, & cerebro participari, ita vt illas aduertat, & iudicet anima, omnes, inquam, faciem aliquo modo multum, aut parum alterent, varient, & de ſuo ſtatu priore moueant, & ſui aliquod ſignum monſtrent. *Qu[illegible]dis affectus mõſtret facies.*

Sunt autem homines mæſti, ideo ad timorem propenſi, quoniam ſuſpicioſi, & frigidi, neque enim ſpe, vel confidentia viuunt, ſed his carent; Quoniam ſi fortes ſunt bene ſperantes, & hi ſunt læti, ergo qui non bene ſperant, aut non confidunt, non dixeris lætos, ſed mæſtos, cum autem timidi, neque ſperent, neque confidant, iure vocabis mæſtos, & triſtes, quæ ſanè videtur eſſe timentis nota præcipua, nullum enim timentem, quatenus timet, lætum videbis, ſic Virgilius Mæſtum vocat timorem.

Quales igitur ſint timidi notæ, ex Ariſtotelis ſententia, iam patet.

Cæterũ quæſtione dignũ eſt, cum diſſolutum, & contractum videantur oppoſita, neq. fieri poſſit, vt oppoſita ſint actu ſimul in eodem, quomodo timidus ex Ariſtotele habeat contracta membra, cæteri verò Phyſiognomi, & inter hos Porta dixerint, diſſoluta, & laxa timorem arguere. *Dub. An timidus habeat mẽbra contracta.*

An contractum poteſt capi dupliciter, vno modo quatenus ſignificat rude, & imperfectum, quod accidit vocibus contractis, quæ abbreuiaræ vulgo dicuntur.

Altero quatenus ſignificat bene iunctum, & ligatum, ſic legales contractus ligamenta quædam ſunt.

In priori ſignificatione contractum membrum indicat timorem, in poſteriori robur; ſimiliter diſſolutum, vel ſignificat male cohærens, vt quaſi cadens, vel ſignificat dearticulatum, & perfectum, & quod vulgo vſurpamus reſolutum, in priori ſi cæperis (diſſolutum) ſignificatione timidum indicabis, ſoluit enim frigus multa, dum calor fugiens, & ſecum humorem trahens ſingula deſerit, ſic Virgilius.

Extemplo Aeneæ ſoluuntur frigore membra. Facit enim timor, & frigus, ne poſſimus mouere membra retractis ad interiora calore, & ſpiritibus, & deſertis exterioribus, quare & metuentibus, rigor, & tremor accidit, at ſi ſolutum cæperis, pro vt bene dearticulatum, & diſtinctum ſignificat in ſua membra corpus, profecto robuſti, & fortis viri erit ſignum.

DE INGENIOSO.
CAP. VIII.

„ *Ingenioſi ſigna. Caro humidior, & mollior non boni habitus, neque valde pinguis: quæ circa humeros, & collū macriora, & quæ circa faciem: & colligata quæ ſunt circa humeros, & inferiora laxata: bene ſoluta, quæ ſunt circa coſtas, & ſecundum dorſum non carnoſus: corpus album mixto rubore, & purum: cutis tenuis: pili non valde duri, nec valde nigri: oculus charopus, humidus.*

DE timido dictum eſt, de ingenioſo modò dicendum, cuius enim ſenſitiua potentia propenſa eſt ad timorem, illius vis intellectiua prompta eſt ad inquiſitionem, & inuentionem mediorum quibus ſibi ipſi poſſit prouidere, hoc autem eſt ingenij munus, & enim, cum prudentia moderatus quidam timor iunctus eſt, à quo excitatur, cautus enim prudens eſt, qui autem ſibi cauet, dubitat ne aliquid mali ſibi accidat, quod eſt timere. Cum ergo ex iiſdem fere principijs oriatur timidus, et ingenioſus, iure poſt timidum annexus eſt ingenioſus; porrò vt certa ratione procedatur, primum quid ſit ingenium, & ingenioſus dicamus, deinde ex definitione eiuſdem videamus, quænam ſint ingenij cauſę, & proprietates, & quomodo cui ingenium ineſt, illi adſit caro humidior, & mollior, & non bonus habitus.

Ingenium qd. Eſt ingenium (vt mihi videtur) vis homini à natura inſita per quam aptè, acutè, & ſubtiliter, media inuenire, perſpicere, atque accipere poteſt ad propoſitum finem concludendum, & conſequendum, tam in actionibus, quam in ſpeculationibus, diciturque ingenium quaſi in nobis genitum, à qua voce deinde ingenioſus denominatur, perſpicacia autem, & ſolertia videntur excellentia eiuſdem. Ingenium vocauit Alexander Aphrodiſeus promptitudinem naturalem ad cognoſcendum quid ſit veri in vnaquaque re. At etiam in inuentione boni exercetur ingenium. Alij quidam vocant ingenium eſſe vim inſitam, qua ad inueniendum id, quod ratione indagari poteſt, peruenimus, ſed vbi non eſt ratio, ibi non erit ingenium, attamen ferarum dicimus ingenium liberale, vt leonis, vel ſęuum, vt tigridis, ſed dicimus etiam ingenium ſignificare morem, & placitum viuendi modū, ſic Plaut.
„ *Ingenium patris habet*, hoc eſt patri eſt ſimilis moribus.
„ Idem, *Ingenium auidi nondum per noram hoſpitis*. Hoc eſt nondum morem, & naturam auidam, & auaram hoſpitis cognoueram probe, & Liuius de Appio loquens, quod ipſe ſuo ingenio viuere cæpit, turbidò, nempe, & moroſo, quare ſi hoc modo vſurpatur ingenium patet deſcriptiones illas vniuerſaliter omnia ingenij non comprehendere ſignificata.

Terentius *Cum ingenijs conflictari huiuſmodi*. Hoc eſt cum hominibus talibus, ait Donatus, & tu adde, huiuſmodi mores habentibus, neque ſolum mores, ſed dicito, per ſe, & naturaliter tales, vt habeas, non ex affectu, non ex morbo, non ex cauſa accidentali truculentiam, & aſperitatem illis ineſſe, uerum per ſe, & ex naturali, & interna cauſa, & ſecundum quam illi ſunt tales, hoc eſt à naturali humorum, & corporis temperie pendere.

Cæterum, aut ego puto ingenij uocem eſſe omnino æquiuocam, aut per ingenium humanum intelligere nos debere, uim nobis inſitam ad noſtras operationes faciendas ſecundum rationem, & modum quendam certum, ac determinatum, & hanc eſſe

uim

vim eandem cũ indole, ſic enim vox græca εὐφυΐα bonam indolem, & bene natum hominem dicit.

Videtur Ariſtoteles igitur ſignificare naturalem illam bonam diſpoſitionem, ac promptitudinem ad inueniendum, & perſpiciendum quid in vno quoque rerum genere agendum ſit, aut ſentiendum, aut tandem moliendum; idque ſonat græca vox, quæ vocat ingenioſum, quaſi bene natum, ſiue bonam naturam habentem, in qua ſignificatione vocẽ hanc videtur vſurpaſſe Horatius cum ait.

Graijs ingenium dedit ore rotundo.

Muſa loqui. Hoc eſt habent excellentem aptitudinem ad poeſim, & hanc à natura acceptam. Videtur idem poeta ingenium ab arte contra diſtinguere, dum ait.

Natura fieret laudabile carmen, an arte
Quæſitum eſt: ego nec ſtudium ſine diuite vena,
Nec rude quid proſit video ingenium.

Huius igitur ingenij, quod ſignificat naturalem quandam promptitudinem ad inueniendum, & perſpiciendum quid in vno quoque rerum genere ſit agendum, ſentiendum, aut eligendum, tradit Ariſtoteles, nunc ſigna quædam, quibus hanc qualitatem poſſimus cognoſcere.

Verum ſi ingenium eſt hoc, quod deſcriptum eſt, nempe naturalis promptitudo, ad inueniendum, perſpiciendum, eligendumque quid in vna quaque rẽ ſit commodum. Primum patet duas eſſe ingenij proprietates, altera in actione poſita eſt, inuenire enim, & inquirere quodãmodo eſt operari, altera in paſſione, nam doceri, & diſcere eſt pati. Vtrũ igitur in actione, aut paſſione magis conſiſtat ingenium? profectò priorem tempore paſſionem dicerem; nam, & qui inuenit, ac perſpicax eſt, ad eligendum, ideò talis eſt quoniã exactè cognoſcit differentias rerum, etiam paruas, à quibus mouetur; cognoſcere autem eſt ſentire, & intelligere; quod eſt mutari, & pati, qua re inuenire aut eſt pati, aut ſine paſſione non fit. Diſcere autem, quoniam eſt de prima ad ſecundam traduci potentiam, ideò pati propriè dicitur, vt nihil magis, quare vtraque pars ingenij in ipſo pati poſita eſt, quãuis perfectionem præcipuè ſignificet. Cæterum ſi ingenioſitas, (vt ſic loquar) hoc eſt habilitas ad diſcendum, & inueniendum eſt paſſio realis, & ipſius compoſiti, ergo eſt in materia, habet igitur propriam materiam, de qua infra quædam dicemus.

An ingenium magis in actione, aut paſſione cõſiſtat.

Nunc quænam ingenioſum hominem ſigna conſequantur, contemplemur. Dicit ergo Ariſtoteles ingenioſi habent carnem humidiorem, & molliorem quam ſit illa, quam habent robuſti, neque habent valde bonum corporis habitum, hoc eſt ſunt pallidi, & macri, neque valde pingues exiſtunt, corpore nanque obæſo præditi, qualem fuiſſe ferunt Vitellium, rude nacti plerumque ſunt ingenium.

Ingenioſi ſigna.

Tertium ſignum eſt, quod cum ingenioſi ſint, vt plurimum macri, partes tamen macriores ſunt, quæ circa humeros, collum, & faciem qualem præcipuè legimus fuiſſe Antoninum Pium, & eius ſucceſſorem Antoninum verum, quem Philoſophum vocabãt. Humeros colligatos quarto loco ponit, hoc eſt, vt ego puto, coniunctos non expanſos, ſed conuexos, & incuruatos, & fere ad quandam gibboſitatem accedentes, ſic enim experientia viſum eſt, ingenioſos homines plerunque tales eſſe.

Quinto inferiora laxata, & bene ſoluta, quod etiam in manibus, & cubitis non ſecus, atque in poplitibus eadem de cauſa contingit, nam molles ſunt huiuſmodi viri. Sexto ingenioſus, neque dorſum, aut coſtas debet habere carnoſas. Septimo color albus pulus rubori mixtus, vt roſas ex parte externa iam pallentes, & heſternas referat. Octauũ ſignũ à cute ſumitur, quæ tenuis, mollis, ac leuis ſit. Nonũ à pilis, qui neq. duri, neq. debet eſſe

nigri omnino, ſed neque molles, vt in timidis, neque rubei, vt iracundis, ſed medio modo diſpoſiti.

Tot ergo ſunt Ariſtotelica ſigna quibus oſtendi ingenioſum hominem, dicit.

Noto autem, non ideo ingenioſum eſſe, cui quædam adſunt, neque neceſſario talem eſſe cui omnia, ſed cui nullum horum ineſt, ille non neceſſario eſt ingenioſus; at cui quædam inſunt aliquando quidem aliquid ingenij poſſidebit, aliquando autem non; quare ſi vnum, vel alterum aderit ſignum, deinde oppoſita alijs, illum hominem neutiquam dixeris ingenioſum.

Cur ingenioſi molles carne.

Cæterum ad reddendam rationem eorum, quæ ab Ariſtotele dicuntur, & ad cauſas inquirendas deueniamus. Primumq. videamus quænam ſint naturales cauſæ huius paſſionis propoſitæ, quæ eſt ingenioſos carnem molliorem, & humidiorem habere. Si itaque ingenium eſt quale diximus, nempe naturalis habitus, & promptitudo ad inueniendã media, quibus vtendum ſit ad agendum, & contemplandum, & in vniuerſum ad omnes actiones, & ſcientias, neceſſe eſt. Cui ingenium adeſt illi adeſſe bonam ad cognitiones, & diſciplinas diſpoſitionem, ergo docilitatem, & memoriam, vt ait Cicero. Cui autem vtræque adſunt, hic neceſſario perfectionem quandam naturalem habet eius partis, ſecundum quam eſt homo, hæc autem eſt per quam homo ratiocinatur, rerumque formas cognoſcit, & memorat, at hoc eſt pati quoddam, oportet igitur compoſitum illud, cuius perfectio, & forma ipſo pati determinatur, habere etiam materiam natam recipere talem formam, hoc eſt maxime receptiuam externarum impreſſionum, & ideo ſenſitiuam eſſe maxime, quare magnopere etiam paſſibilem (ſunt enim, vt alias dictum eſt) materia, & forma ad aliquid, quare humanum corpus cuius eſt forma cum ingenio bono iuncta, neceſſario erit maximè ſenſitiuum, ergò maximè paſſibile ab externis, quare carnem habebit molliorem, vt etiam ſecundo de anima fuit dictum; at ſi caro fuerit mollior, ergo etiã humidior, molle enim ad humidum refertur.

Cui igitur ingenium adeſt, & ingenioſus, hoc eſt, qui habet naturalem quandam aptitudinẽ, ſecundum quam commode valet vti ratione, diſcurſuque, & memoria, ille etiam propter eandem cauſam habet carnem molliorem, humidioremque, & cui talis adeſt carnis affectio ille erit ingenioſus.

Not. Noto autem in corpore humano duplicem eſſe humorem, ſimplicem, & compoſitum, poſterior item duplex eſt, alter omnino diſſimilaris eſt, & partium diuerſarum, qualis eſt ſanguis, qui in venis, & arterijs continetur, hic enim quamuis ſecundum ſenſum ſimilaris videatur, nequaquam tamen eſt; & hic etiam duplex eſt, alter naturalis, alter excrementitius, naturalem humorem voco, qui in venis, & arterijs eſt, & qui ex his vtriſque conſtat ſimul iunctis quo veſcuntur membra, & continue inſtauratur animalis vita; excrementitium dico corruptum, qui febres, & dolores generat, non corruptum, ſed inutilem vt ſanguinis ſerum, vrinam, ſudorem, muccum, & quæcumque talia ſunt, quorum præſentia humanæ actiones, & munera lædi, aut impediri quocunque modo ſolent.

Simplices vero humores dico eos, ex quibus compoſiti conſtant, quorum alij naturales, alij præter naturam exiſtunt. Naturales voco, vt bilem, pituitam, melancholiam, ſanguinem, præter naturales vero corruptionem horum ſimplicium, & tranſitum in oppoſitam, vel mediam diſpoſitionem, vt cum aceſcit, aut ſalſa efficitur pituita, quorum humorum præſentia, pro loci, pro quantitatis differentia, & pro varietate ſuæ affectionis diuerſimode cum afficiat corpus, organũ humanæ animæ, diuerſos etiam mouet plerunq; in homine affectus, & illũ variè ſapere, & ſentire, operari ꝑſuadet. Nullũ tñ horũ humorũ quos ſimplices appellauimus, eſſe talẽ putaueris, qualis eſt purus aer, vel aqua elemẽtaris,

quæ ſunt corpora ſimpliciter ſimplicia; ſi modò reperiuntur, ſed huiuſmodi dicuntur humores ſimplices, quoniam ex his alij, quos compoſitos vocauimus, conſtituuntur.

„ *Non boni habitus.*

Secundum eſt ſignum ingenioſorum, non bonus habitus, ſignum tamen hoc non ſẽper adeſt. Quod autem non bonus habitus, & ingenium in eodem ſubiecto reperiantur aliquando, patet exemplo quorundam ægrotorum, qui ſenſus exquiſitiores, & præcipuè auditum habent, cùm propè mortem ſunt, quàm eſſent prius, cum bene valerent, quod animaduertens primum Homerus, deinde etiam Virgilius, morientes vaticinium edere finxerunt, Homerus Patroclum Virgilius Orodem dicentem inducit, dum animam efflabat Mezentio.

Ingenioſus non eſt boni habitus.

——Nec longum lætabere: te quoque fata.
Proſpectant paria, atque eadem mox arua tenebis.

At ſupra fuit poſitum, quod quorum ſenſus exactiores ſunt, illi magis polleant ingenio, quare bene diximus, idem ſubiectum ſimul, & ingenio, & non bono habitu inſignitum poſſe reperiri; Non dicit autem malum habitum, ſed non bonum, qui ſanè eſt, ceu medius inter bonum, & malum; ſi ergo bonus habitus ille eſt, qui in hominibus robuſtis reperitur, carne firma præditis, colore ſqualido ſanguineaque, & melancholica temperie, ex oppoſito non bonus habitus eſt ille, quo qui præditi ſunt, & pallidi, & macri, & debiles, & flaccida, & molli carne ſunt præditi; nam ſi bonum habitum ſequitur caro dura, & robur virium, cui neque robur virium eſt, neque caro ſolida, & dura, ille nuſquam bono habitu præditus dicetur.

Quod autem ingenioſi non bono habitu ſint præditi, ſic quidam recentiores probare videntur, ingenioſi habent poros carnis latos, à quibus craſſiores ſpiritus euaporant. At à quibus ſpiritus craſſiores euaporant, & ſoli ſubtiles remanent, illi non bono habitu præditi ſunt, ergo ingenioſi non bono habitu ſunt præditi, aſt mihi dubium facit maior propoſitio, quomodo enim ſi per poros latos euaporant craſſiores, non etiam ſubtiliores euaporare facilius, & melius poterunt? ſi enim per foramen duorum pedum exit canis, vel ouis, tanto facilius exibit mus, aut lacertus, cùm ſint animalia minora, quare potius oppoſitũ, quam propoſitum ex his ſequi puto. Qui enim laxiores habent poros, facilius fuligines eijciunt, & excrementa, & qui ſtrictiores, & minores poſſident ſubtiles quidem ſpiritus emittent, craſſiores verò remanebunt, vnde robuſtiores euadunt qui minus laxos poros habent.

Quorũdam ratio. ingenioſos eſſe nõ boni habit'.

Quare alia ratione id omnino confirmari poteſt, hoc modo, ingenioſum nempe habere carnem humidiorem, & molliorem; cui caro talis ille non bono habitu eſt preditus, ergo ingenioſus non bono habitu eſt præditus. Maior confirmatur, nam ſi robuſtus habet carnem duram, & muſculos firmos, & ſanguinem craſſiorem, & robuſtus ſit bono habitu præditus; ergo qui bono habitu preditus eſt, carnem habet duram, quare qui non duram habet, nec bonum habitum habebit; at non duram habet qui molliorem, & humidiorem; ergo qui carnem mollem, & humidiorem habet, ille non bono habitu præditus eſt. Minor ſuperius fuit oſtenſa; Amplius ingenioſum eſſe, quandam animæ humanæ perfectionem diximus, quo autem perfectior anima humana eſt, eo perfectiorem facit hominem, perfectiſſimus homo, perfectiſſimum animal eſt, animalis perfectio eſt eiuſdem ratio, & eſſentia, hæc autem eſt ſenſus, & ſentire; ergo perfectiſſimum animal exactiſſime ſentiet, atque eo potiſſimum ſenſu, ſecundum quem determinatur animal, qui omnium eſt primus, talis autem eſt tactus, ergo ingenioſus homo exquiſitum maxime

Cur ingenioſi nõ ſint boni habitus.

tactum habebit; At tangere eſt pati, & affici, ergo ab omni ſenſibili ſecundum tactum, prompte patietur, ergo alieno termino terminari probe natus erit, quare humidior, & mollior, at ſi facile ab externis patietur (vt in prædicamento qualitatis dictum eſt) erit igitur inſalubris, quare non bono habitu præditus; ergo ingenioſus eſt non bono habitu præditus, quod fuerat probandum.

„ *Nec valde pinguis.*

Ingenioſus eſt macer. Profectò ſi non eſt bono habitu præditus ingenioſus, non igitur bene nutritur, quare ſi perfectè non nutritur, neque poteſt eſſe pinguis, ſiue id fiat propter calorem non valde robuſtum, ſiuè propter laxitatem cutis, ſiue ſit propter obſtructionem, facile enim hoc morbo tenentur ingenioſi, ſi quidem melancholicos eſſe diximus, qui frigidiores ſunt, & anguſtiora nacti ſunt vaſa, & generant multa excrementa, quæ faciunt obſtructiones, & extraneum calorem augent, vnde vt plurimum debili præditos eſſe ſtomacho, docet experientia, & plus appetere cibi, quam poſſint concoquere, hinc cruditates, & flatus fiunt, & in hippochondrijs rugitus.

„ *Quæ circa humeros, & collum macriora, & quæ circa faciem.*

Tertium erat hoc ſignum, cauſa autem propter quam macriores habeant humeros, collum, & faciem, hæc forte poterit eſſe; nam ſi ingenioſi melancholico ſunt habitu præditi, ergo ſicco, non igitur pingues eſſe poſſunt. Præcipuè autem ſicca eſt incaleſcens melancholia, quæ ingenioſis ſeruit, & talis eſt circa inſtrumenta, & principia ſenſus, & rationis, ergo circa cor, & cerebrum, iure igitur partes, quæ ſunt circa cor, vt humeri, & quæ ſunt circa cerebrum, vt facies, & collum, quod vtrique commune eſt macræ ſunt.

Humeri collũ et facies macra.

Ego tamen crederem, ingenioſos ideo macram habere faciem, quoniam ſiccam, ſicca autem eſt, quoniam cerebrum ad melancholiam quandam naturalem accedit, idque propter ſpirituum iugem motum calidius efficitur, vbi enim eſt motus creber ibi calor, vbi calor perennis, ibi tandem ſiccitas exoritur, at ſiccitas maciem facit; quare cum ingenioſus multas circa caput continue ſuſtineat agitationes cauſatas à frequentibus cogitationibus, quæ ingenioſi propriæ, ac particulares ſunt, incaleſcere cerebrum neceſſe eſt, vigilare, exſiccari, & tandem macras fieri partes, quæ circa faciem ſunt, probabile eſt, qua eadem de cauſa dicunt, curas, vigilias, amorem, & inuidiam pallidos, ac macros homines facere.

„ *Et quæ circa humeros, & collum.*

Qui ingenio pollent tres partes habere macras, dicit Ariſtoteles, nempe faciem, collũ, & humeros, de facie dictum eſt, quod autem partes, quæ ſunt circa humeros ſint macræ eadem forte etiam cauſa eſt, quoniam circa cor frequens fit ſpiritus agitatio, ſpiritus inquam melancholici, & ſiccioris, quare partes, quæ circum ſiſtunt efficiuntur calidiores, ſicciores igitur, quare, & minus abundant carne. An melius dicemus ingenioſos habere humeros carne deſtitutos, quoniam habitu non bono præditi ſunt, non igitur perfectè nutriuntur, quare neque multam carnem habent, omnes enim qui perfectè, & probè concoquunt, & nutriuntur, niſi multum laborauerint, aut multis premantur negotijs, & curis, plenum habitum nanciſcuntur. At tenuem & ſubtilem ſanguinem habent ingenioſi, non ergo fibroſum, ergo neque ſolidam carnem generant, ſed eam quæ facili negotio tum ab externa, tum ab interna cauſa ſoluatur, & fluat, macri igitur. Sed cur potius circa collum, & humeros, quam circa pectus, & mammas, itẽ circa crura, & coxendices? amplius quam plures ſunt ingenioſi, quorum ſuræ, & coxendices, & nates perpauca carne ſunt præditæ; adde obæſos circa crura, & coxas, & callipygas ingenioſos non vocabis. An dicemus calorem, & ſpiritus, & ſanguinem tenuem, & ad ſiccitatem quandam igneam accedentem,

Cur ingenioſi ſuperiores partes ſint macriores.

non

non tamen in exceſſu, vel omnino præter naturam humanam rectè diſpoſitam, à corde quidem originem habere, ſed in ſuo principio ſicuti cætera etiam omnia non adeo valentem, ac robuſtum eſſe, ſicuti eſt, cum iam ad venas, & arterias iuguli properat, vt per collũ aſcendat ad caput, quod vento accidit, & deſcendenti lapidi, qui vires acquirunt eundo. Hac ergo de cauſa mammas carnoſas aliquando habebit ingenioſus, at humeros, & collum nequaquam, etenim in anguſtioribus vaſis collectus calor, & à ſuo principio mediocriter diſtans magis ſe ipſum manifeſtat; Qua ratione factum eſt, vt vulgo homines inſulſi, rudes, ac ſegnes habeantur, quorum gula circa iugulum non promit quendam fonticulum, & quos obæſo, ac pingui præditos collo videmus, vulgo boues, & rudes vocamus. Vt autem illi ad quorum ſuperiora maior portio caloris, & ſanguinis tenuioris fertur sũt macri circa partes ſuperiores, eadem de cauſa, quorum partes inferiores maior caloris portio occupat, illi, exilia habent crura, & ſuras pauca indutas carne, quo factum eſt, vt qui magis, quam oportet veneri indulgent, & luxurioſi ſunt, illis crura, & ſuræ ſint macræ, & vt priores ſunt ingenioſi, ita poſteriores laſciui, ac multa libidine continenter agitantur, & ſi multo coitu delectabuntur, euaporato calore, & eodem debiliori facto generantur multi flatus, hinc ſequitur, vt primum quidem ſtomachus debilitetur, at pudenda diu magiſque tendantur; ſi vero contigerit, & ad ſuperiora, & ad inferiora per uices calorem ferri, illum eundem hominem, & ingenioſum, & mulieroſum, & in his laſciuijs apprime videbis perſpicacem, & promptum.

Obæſi circa collum rudes.

Non eſt autem putandum, quod cui multus adeſt calor, illi omnino, & perfecta contingat coctio, & robuſtus ſit, atque carnoſus, hoc enim neque verum eſt, neque neceſſarium, cum caro multa pinguedoq; à temperato, & à remiſſo potius calore, quam à vehementi producatur; amplius noto, quod duplex eſt calor, hic quidem aereus, & humidus, quo qui abundat, creſcit multum, & multum carnis ſibi aſciſcit, & bene digerit, alter eſt, qui ad igneam, & ſiccam quandam accedit diſpoſitionem, & tantum abeſt, quod hic carnoſos faciat homines, vt potius eorum habitum, & carnem colliqueſcere faciat, quod in hectica febri, aut putrida etiam diu laborantibus apparet. Vtranque diſpoſitionem in auibus, ceu gallinis, & anſeribus, columbis etiam, & alijs quamplurimis conſpicere licet, cum calore humido abundant, pulchriores ſunt, & ſubinde cantillant, & quaſi geſtientes in venerem feruntur, cum deinde parere oua incipiunt, minuitur humidum, & creſcit calor igneus, & iam macriores fiunt, & gallinæ, quæ multiparæ ſunt, cum penè fuerint effætæ, omnino macreſcunt. Diſſoluto deinde humore, & ſiccitate adaucta calor exacuitur, ſic debiles, & febrientes ad incubatum accedunt, & tunc cum oua fouent, ſicciſſimo ſunt habitu, quare & calidiſſimæ quaſi febrientes ſentientur, & ſic aucta etiam ſiccitate efficiuntur acutiores, ingenioſioreſque, & iracundiores, audaciores, atque ignotos roſtro fodere appetunt, & tangi nolunt, parum autem comedunt, quoniam ex alimento, ſicuti accidit febricitantibus, interna calore naturali deſtituta excrementis abundantiora fiunt, quare & illorum præſentia minuitur cibi appetitus, videmus autem, & febrientes acutius ſentire, & quoſdam vegetius intelligere, niſi materia ad caput irrepat, quod in auibus dum ouis incubant, animaduerſum eſt, nam cum alias ignauæ ſint, & meticuloſæ, dum tamen fœtus educunt, & oua fouent, tunc, & ſagaces exiſtunt, & ferociores, his ergo, & huiuſmodi rationibus confirmari poteſt tertium ſignum, quod arguit ingenium.

Caloris multi vis, & optio.

Sed rurſus erit dubitatio. Quomodo fieri poteſt, vt ingenioſi ſint calidi, & melancholia abundent, & ijdem plerunque timidi ſint, & debiles, ſi quidem non bono habitu præditi ſunt, videtur autem eſſe contradictio huiuſmodi, ſi enim ingenioſi ſunt calidi, & melancholici, quare ſicci, cum ingenioſi ſint debiles, & non robuſti, ergo calidi, & ſicci non ſunt robuſti, at ſupra dicebamus, robuſti rationem in calido, & ſicco poſitam eſſe; Amplius ſi ingenioſi habent carnem mollem, at melãcholici terram referunt, quæ dura eſt, ergo

Dubit. An ingenioſi calidi ſint, & melancholici.

ingenioſi,

ingenioſi,cũ melancholici ſint, camẽ neceſſario durã hẽbũt. Tertio quod nullo modo ingenioſi ad melancholiam accedant, poteſt confirmari, qm̃ ſunt molles,qui neque illiberales ſunt,neque moroſi, neque admodum obſtinati, & duræ ceruicis, quæ melancholicorum ſunt paſſiones,non igitur melancholiam tribues, aut robori,aut ingenio.

At contrarium ſupra affirmauimus; pro huius dubitationis ſolutione.

Melancholia variæ ſpecies.

Reſpondetũ, quod robuſti, & ingenioſi cum vtrique ſint melancholici, inter ſe tamen diſtinguuntur, Nam longè diuerſæ ſunt ſpẽs melãcholię, quę in alterutris exiſtunt, etenim priores habent pilos duros, corpus erectum, & validum, extrema robuſta, & magna, collũ forte, pectus carnoſum, & latum, cutim duram, carnem ſolidam, non mollem, nec flaccidam, ſanguinem fibroſum, & craſſum, at in ingenioſis totum adeſt oppoſitum, etenim, & pili ſunt molles, & caro, & cutis flaccida, lenis, corpus debile, non robuſtum, extremitates mediocres, ſubtiles, pectus non carnoſum, neque admodum latum, omnino glabrũ aquoſus ſanguis fibris carens ferè. Videtur igitur melancholicus humor cauſa, tanquam materia in hominibus, & audaciæ, & timiditatis, & ingenij, & inertiæ, roboris, & imbecillitatis virium, prudentiæ, & furoris. Vtrum igitur eadem cauſa oppoſitos pariat effectus? ſanè dicendum eſt, quod eadem cauſa numero, ſi oppoſito, & diuerſo modo afficiatur, quod oppoſitos etiam, diuerſoſque pariet effectus, & idem ſol oppoſito modo diſpoſitus, nunc diem, nunc noctem, nunc hyemem, vel æſtatem affert, idem ferrũ, candens erit, in aquam merſum & extinctum refrigerat, ſic materia prima quamuis vna, eademque exiſtat propter varias diſpoſitiones, quas ab agente recipit, ac retinet, tantæ, ac tam diuerſæ rerum facies, ſe promunt.

Eadem cauſa oppoſitorum.

Omnigenis perfuſę coloribus in genere omni. Quomodo autem pro diuerſæ melancholiæ affectione diuerſitas affectionum, & indolis in hominibus appareat, exemplo vini nigri docuit Ariſtoteles 30. problematum primo; idem etiam ferri exemplum docebit, primo intuitu, atque cum primum tangitur ferrum, frigidum eſt, durum, graue, rubiginoſum, actionibus, artibuſque ineptum, ſic homo humore melancholico refertus, & præcipuè circa præcordia, niſi calorem conceperit, niſi exercitatus fuerit, iacet incultus, inuiſus, inutilis, & ſibi, & alijs; ſicque frigidum, & ſiccum cauſari temperamentum dicimus, & hominem talem melancholicum vocamus, in quo non ſolum ſecundum molem, ſed etiam ſecundum virtutem, quoad humana natura patitur, præualet terra, vel humor, qui terram in homine refert, vnde qui tale ſortitus eſt temperamentum, auarus, meticuloſus, impurus, rudis, inerſque efficitur, durus, obſtinatus, inofficioſus, inciuilis, aliorum fugiens veſtigia, & hic carnem quidem habebit duram, & cutim aſperiorem, non tamen erit robuſtus, non enim tantum habet caloris naturalis, nec ſpirituum, qui materiam exagitare, rare facere, & calidiorem reddere poſſint, & propter hoc neque probe nutritur, & ideo debilis erit ſecundum corporis vires, & quamuis ſit talis, non ob hoc erit ingenioſus, quoniam calore caret, ac ſpiritibus, temperamentumque hoc frigidum, ſecundum cerebrum, & præcordia erit, & homo hic aquoſum ſanguinẽ habebit, ſtupidumque genus anſerum, vel aſinorum referet, Quod ſi ferrum ad ignem ponatur, eleuabitur primum quidam vapor fumidus, & ingratus, & ferrum nigrius reddetur, eodem modo cum aliquem calorem conceperit quæ circa præcordia eſt melancholia, homine ſuperiore, carnoſiorem, & robuſtiorem aliquanto, parum tamen audaciorem, at ſui maximè amatorem, & ſibi commodum tantum producet, cui quamuis cutis, & caro ſit priore mollior (eſt enim ſucci paulo plenior, quare, & priore etiam paulo ingenioſior) non ſemper tamen eandem mentis ſeruabit aciem, & in his tantum valere videbitur, in quibus fuerit exercitatus. Cõcepto ampliori calore ferrum exuit nigredinem, & ſenſim fit rubrum, deinde à rubore ad candorem tranſit, & tunc molle eſt, ac aptiſſimum in quamcunque conuerti ſpeciem, cum autem tale eſt, ſi in aquam frigidiſſimam immerſeris fit duriſſimum, & friabile maxime, ſi minus frigida ſit, minus

Exempli quo Melancholia faciat oppoſitos effectus.

Melanchol ię effect' varij.

minus etiam durum erit, & pro aquarum quibus temperatur differentia modo argenteũ, modo aureum, aliquando violaceum colorem referet, ſic melancholicus ſuccus ſecundum rationem, quam, dum calefit, ſuſcipit, modo ingenioſos, placidos, & humanos, modo triſtes, & ſolitarios, modo crudeles, immiſericordes, & duriſſimos, alias vates, diuinatores; & furentes facit homines; calidi enim eſt diſgregare, & attenuare, mouere, & ſubtilem facere materiam, in quam agit; ſubtilior, quæ circa cor eſt, materia, & calefacta ingenij præſtat acumen, vt ait Galenus, & ſi mediocris fuerit calor, mediocriterque ſurſum ferantur in caput vapores calidi, & ſicci, cum in cerebrum humidius peruenerint, ab ipſius frigore, & humore naturali, temperati hominem cautum prudentem, & de multis dubitantẽ; cunctantem, & quærentem multa, & multa ſcientem facient, ſiue (vt melius loquar) ad perdicta facient aptum. Creſcente adhuc calore, & conſtanter, ac vniformiter aſcendente prædicto calido, ſiccoque vapore in caput vehemens, & magni conſilij oculatiſſimus efficitur, atque Apollinis enthuſiaſmum illum de quo Plutarchus, concipit homo, & neſcio quid iam ſupra vires agitat, cogitat, aggreditur, audacterque perficit; hic eſt ille ardor quẽ dicebat Virg. à Dijs mentibus humanis addi, & ſi rurſus magis magiſq. creuerit calor atque etiam partes acriores, ac ſolidiores materiæ incaluerint, ſurſumque euaporauerint, & dum torreſiunt, ardentes, & torridæ in cerebrum ferantur, furor phanaticaque exagitatio, & inſania exoritur, aut ſaltem ille ſybillimus affectus, quem Virgilius in ſexto expreſſit.

At Phœbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur vates, magnum ſi pectore poſſit
Excuſſiſſe Deum. Tanto magis ille fatigat
Os rabidum fera corda domans, fingitq́; premendo.

Huiuſmodi genus hominum pallidos macros videbis, carne laxa, oculis concauis, ſiccis, lucidis, cuteque leui præditos, debiles, quietos, taciturnos, cum non vritur melancholia, at ſi incendatur, tunc eoſdem à ſpicies rubro colore infectos, micantibus oculis, audaces, feroces, robuſtos, furioſos, præcipuè in vehementia aduſtionis, hos gradus expreſſit in Amata Virg. quæ in principio leniter conquerebatur, deinde concepto furore bacchari incepit, tandem ſe occidit, idem in ſybilla, idem in Didone obſeruatum fuit, quod Seneca in Hercule furente ſimiliter effinxit; dicendum eſt igitur craſſum, & melancholicum ſuccum pro diuerſitate ipſius paſſionis, quã à calore concepto patitur, has affectionum differentias ex ſe producere, etenim contingit eleuari ab ipſo ad cerebrum vapores varios pro uario calefactionis gradu, & cum ſpiritibus miſceri, & ſic cerebrum affici, ac diſponi, vt longe alius, atque alius, quam prius erat, appareat per uices homo, vt apte ſuperiori aeri comparari poſſit, qui ſe diuerſum oſtendit, pro varietate vaporum, qui à terra ſolis virtute calefacta oriuntur, perfacta exuſtione, & incinerato humore ſi calor euaporauerit, timor', & triſtitia pęnitentiaque dictorum, ac factorum, vitęque tedium quoddam ſuccedit, donec iterum concepto calore, iterum agitetur humor, cieanturque calidi vapores, & ſicci, fumum acrem lignorum referentes ſiccorum, vt quercus, aut roboris antiqui, eademque audacia, eadem vis, ac tandem eadẽ reddit dementia, hac ratione Alcmæonem, & Horeſtem agitatos fuiſſe credibile eſt, atque has immiſſas furias, hanc fuiſſe Alecto, quæ Turnum excitauerit; Contingit autem ſic fieri, apprehenſa imagine, & facta impreſſione in ſpiritus ſub ratione rei admodum triſtis, & moleſtæ, vt erat Turno perdere vxorem amatam, pariter & regnũ dotale iam dudum animo comprehenſum, ſic ſubito oritur ira, & deſiderium propellendi, quod nocet, fit igitur vehemens ſpirituũm agitatio, & commotio, ex hac motione calor in ſanguine, & præcipuè circa præcordia concipitur, deinde eleuantur vapores, primũ craſſiores, & frigidiores, & ſic in principio lente, & mediocriter dolere videtur, ſuccedente tempore, cum acrior fiat calor, acriores etiam attolluntur vapores, & tenuiores, qui ventriculos, & cerebri tunicas

vellicant, tūc ſæuiꝰ atrociꝰ iræ cōſurgunt; deinde cū valde doluerit, & acutiſſime quid agendū ſit explicauerit, procedēte, & amplificato calore fit furioſus, vel deficiēte fit ineptus ad exequendum, quæ apte, ac ſolertia magna excogitauerat, quare deſperat, tacet, ac dolet; quod cuidam Principi Italo olim contigiſſe recentiores quidam Hiſtorici narrant, cum enim maximis negotijs premeretur, varijsque bellis implicatus pecuniæ inopia laboraret, ille diſertiſſime de rebus in quæſtionem propoſitis diſputabat, idemque prudentiſſime deliberabat, quid foret agendum, at cum in rem præſentem veniret, poſtpoſitis omnibus bonis conſilijs, ad peiorem, & prius in conſultatione reiectam partem ſe conuertebat, in hoc vno fœminis magnopere ſimilis, quas aiunt, ſemper quod eſt peius ex ſibi propoſitis eligere.

Cur quā plures, q̄ potēter elegerūt impotenter perſiciunt.

Sic etiam quampluribus vſu videtur euenire, qui cum valeant acumine ingenij, quod potenter elegerunt, impotenter exequuntur; Deficit enim calor, neque ſuppeditantur ſpiritus ad executionem conſiliorum, in ſpeculationibus pene toti conſumpti, nam difficile eſt, quod idem calor tam diu, tam ordinate, & vniformiter perſeueret; qui ſimul conſilio prudenti, & maturæ expeditioni poſſit ſufficere.

Amplius multiplex eſt melancholicus humor, nam alter eſt ſecundum naturam, qui dicitur ater humor, quique eſt pars ſanguinis, craſſior, ſiccior, & frigidior, & hic facit homines robuſtos, & ſtabiles, & cum accenſus fuerit facit eas affectiones, quarum meminit Ariſtot. trigeſima problematum primo, qui vero eſt præter naturā, & ab Hippocrate appellatur aqua, & facit homines pallidos, macros, debiles, timidos, ingenioſos tamen, ſi mediocrem calorem humor hic conceperit, ſi paucum omnino, rudes, bardos, actionibus, & ſcientijs ineptos ex his igitur quomodo, & fortes, & timidi, & rudes, & ingenioſi, poſſint melancholici vocari manifeſtum eſt.

„ *Et colligata, quæ ſunt circa humeros.*

Humeri ligati.

Quartum ſignum viri ingenioſi, quod ſit verum confirmatur, nam ſi ingenioſus eſt debilis, & debilis non eſt fortis, atque hic habet armos, & humeros latos, diſtantes inter ſe, neque valde colligatos, probabile eſt ingenioſum, qui fortis non eſt, neque robuſtus valde, colligatos humeros habere, ita enim natura comparatum eſt, vt rerum contrariarum, contrariæ plerunque ſint qualitates, quatenus ſcilicet ſunt illæ res contrariæ; Dicamus autem quid ſit habere armos colligatos, & quomodo, & cur ingenioſus ſit huiuſmodi affectione præditus.

Colligatos humeros appello non exactè elaboratos à natura, non latos, non rectos, non diſtinctos, ſed conuexam quandam figuram, & quaſi gibboſam præ ſe ferentes, colligati autem humeri remanent, & valde iuncti, quoniam naturalis calor eſt mediocris, vel quoniam parum terræ in compoſito aderat corpore, vel alibi occupabatur totus calor, nimirum circa interiorum partium formationem, quæ in ingenioſo ſunt optime elaboratæ.

An ingenioſ. habeat calorē debilē.

At rurſus in eoſdem nodos incidimus; nam ſi ingenioſus eſt melancholicus, & idem calidus, & ſiccus, quomodo debilem aut mediocrem habet calorem, cum ſiccitatem, caloris dicant coτem, vnde ſit valens, & fortis, & quomodo vim corporis formatricem à qua contracti, & informes extiterunt humeri, appellabimus inualidam, & impeditam; cum ſit idē ac calor valens? & ſi melancholicus homo eſt, quomodo habet tenuem cerebri ſubſtantiā, ut ait Galenus in artis Medic. libro, & ſi habet tenuem ſanguinem, & cerebri materiam, quomodo melancholia abundat cum (vt dicitur trigeſima ſectione problematum) ſanguis melancholicus craſſus ſit, idem autem ſecundum ſe ipſum non poteſt eſſe tenue, & craſſum, calidum, & frigidum, robuſtum, & debile.

Hanc quæſtionem mouit alias vir quidem doctiſſimus Germanus, difficultatemque admirans, durum ſibi ait uideri, quod nullus eam hactenus animaduerterit; at ſatis ſuper-

que

que ex his quæ dicta ſunt ſupra ſolutio patet, tũ ratione duplicis humoris melancholici, tum ratione caloris, qui magnus extenſiue, & intenſiue dici poteſt; quinetiam dicamus conſiderari, & vocari hominem, vel melancholicum, vel pituitoſum dupliciter, aut ſecundum totum corpus, aut ſecundum partes principales, vt cor, cerebrum, epar, & ſi melancholicus eſt, vel naturali melancholia, vel præter naturali, & hæc præter naturalis eſt, vt ex bile flaua, vel ex ſanguine, vel tandẽ ex atro humore aduſto, & vtcunque, qui vel multo, vel pauco, vel moderato calore afficitur, & mouetur.

Amplius ait ille vir, craſſo opponitur tenuis, & ſubtilis, tenuitas de aqueo, & ſeroſo dicitur humore, ſubtilitas ignis penetrationem, & acumen deſignat. Ex his ad dubitationẽ dicamus, ingenioſum eſſe calidum, & ſiccum non ſecundum totam corporis molem, ſed tantum circa præcordia, & partes, quas hyppocondria dicunt, tenuemque ac ſubtilem habere cerebri ſubſtantiam, & ferè flacceſcentem, quod in anatome inſignis, & callidiſſimi furis obſeruatum olim fuit à doctiſſimo viro, & melancholia qua abundant partes illæ, eſt quidem naturalis, plerunque tamen partes aliquas ex bilis flauæ aduſtione generatas, ſeu mixtas habet. Qui verò dicitur robuſtus, & vegetus, illæ ſecundum totum melancholicus eſt, & naturali melancholia hoc eſt, ſanguine craſſo, & fibroſo per totum corpus eodemque multo calore extenſiue magis, quam intenſiue affecto abundat, verum ingenioſus habet debilem calorem, ſecundum totum corpus, & præcipue circa ſtomachum. Ex aduerſo circa iecur plerunque iuſto calidior eſt intenſiue, & circa præcordia ſanguis feruet ob multas obſtructiones quibus contingit affici omnes ingenioſos, quoniam eorum calor à ſtomacho ad alias partes euocatus vitioſam facit coctionem, vnde pituita, & crudus humor moleſtus eſt, qui plerunque ſapientes, vt inquit Horatius, male torquet. Habet autem ingenioſus tenuem cerebri ſubſtantiam, non tamen tenuitatis aqueæ, ſed potius aereæ, quorum enim cerebri ſubſtantia craſſa eſt, & terrea, & pauco calore prædita, illos bardos, & craſſos dicimus, in ſtupido igitur rudi, & bardo homine, pigroque, & nullius pretij, ſanguis eſt craſſus, pituitoſus, & frigidus, & refereturad boues ſenes, aut ad verueces. *So.*

In robuſto, & viro vegeto, & vt dicunt, vigoroſo, ſanguis craſſus quidem eſt, et fibroſus, & etiam calidus, qui terram, & ignem referat, non autem, vt ſuperior aquam terra coinquinatam, & horum cerebrum firmum, & robuſtum, & ſolidum eſt, & ad quandam accedit fuſcedinem, quale penitus fuerat illud cuiuſdã ferociſſimi latronis, & audaciſſimi, quod in manu nobilis anatomici videre licuit. Tales ſunt tauris, & leonibus ſimiles; qui vero tenui, & calido pleni ſunt ſanguine, aerem referente benigni ſunt, iocis, & riſibus dediti, ſed quoniam eorum calor non eſt vehemens, neque quodãmodo, qui ex huiuſmodi ſanguine eleuati ſpiritus cerebrum petunt, illud vellicant, & excitant, effectum eſt, vt multum non videantur ingenioſi, at quorum ſanguis tenuis eſt, ſed multo calore aduritur, & figitur, præcipuè circa præcordia, ſi moderatum habuerit ſedimentum, dum eleuantur ex hoc ſanguine circa præcordia calefacto, & (vt voce Chymica vtar) fixato, ſpiritus, & vapores ordinati, & vniformes, ac mediocriter ſicci, & propter ſiccitatem ſimul vniti, in cerebrum tenui præditum ſubſtantia feruntur, illudque ipſum mediocriter vellicent, & excitent, primum quidem redditur homo aptiſſimus ad ſentiendum, deinde ad inquirendum, & inueniendum, & iudicandum. Cum autem ſubtiles ſint hi ſpiritus, perſæpè hominem faciunt inconſtantem, & aliquando ex faſtu (vt ait Scaliger) obſtinatum. Hac igitur ratione propoſita dubitatio ſolui probabiliter poteſt, & ſic patet quomodo ingenioſus ſit melancholicus, melancholiaque aduritur circa præcordia, non autem quoniam ſanguine ſit præditus fibroſo, craſſo, & terreo, quo abundat robuſtus. *Qui magis, & qui minus ingenioſi*

Extrema laxata.

„ *Inferiora laxata.*

Per inferiora, vt ſupra dictum eſt intelligere poſſumus extremas partes, vt manus, pedes,

des,ac genua;dicamus igitur ingenioſum hominem habere inferiora,hoc eſt,membra corporis extrema, & à thorace remota, laxata, ſcilicet non arctata,nequè interſe ſtricte colligata, ſed tales habere dearticulationes, quæ facile in omnem partem conuerti poſſint; videmus enim adoloſcentulos molliores, habere laxiores dearticulationes, & ita laxè colligatas, vt pollicis extremitas facilè modò partem ſuperiorem radij, modò inferiorem ſiuè internam tangat. Ingenioſus igitur habet membra extrema; laxe ligata, cauſa eſt quoniam ingenioſus mollis eſt, humiditateque naturali abundat, neque multum terræ ſecundum molem poſſidet,qui talis eſt habet extremitates laxas. Ingenioſus igitur extrema laxe colligata habet, maior propoſitio ex ratione ipſius humiditatis nota eſt; nam ſi humidum ſicco opponitur, & quæ ſicca dura ſunt, ergo quæ humida erunt mollia,hæcq. facile ductilia ſunt, & contrahuntur,& deducuntur,quæ talia ſunt,ea laxa vocantur, ergo iure dicimus, quod qui mollis eſt, & naturali humiditate abundat, ille habet extrema laxa, & præcipuè membra inferiora, ceu pedes, pedumque dearticulationes circa digitos, & talos, & genuum dearticulationem. Non tamen credendum mollitiem, & humiditatem ſimpliciter abundare in ingenioſo, ſed talem eſſe, qualem videmus recentem ceram rubram, quæ ductilis ſit, & bene ſubacta, vt poſſit omnes rerum figuras ſuſcipere. Hac autem ſimilitudine, puto, nos facile poſſe doceri, quomodo robuſtus non ſit admodum ingenioſus, ſed & quomodo iuuenis, & mollis ſit aptus ad diſcendum, & memorandum, ſenex vero, & ineptus, & qui facile obliuiſcatur, & difficile addiſcat, teneat autem quæcunque iuuenis didicit. Mente itaque concipe cæram eſſe melancholiam, & reſinam terebinthi referre bilem, cum mediocri pituita coniunctam,ſanguinem eſſe cinnabarim quo rubra efficitur,cuius opus eſt,& colorare, & ſimul miſcellam conſtringere. Si ergo ſuperet plus nimio,cæra difficile rerum formas ſuſcipit, rumpitur, non eſt ductilis, ſed durior permanet propter ſiccitatem, ſi ſuperat terebinthus omnibus rebus adhæret, confundit, nec quas ſuſcepit imagines ritè retinet, ſi vero mediocris fuerit, & apta compoſitio, & ſuſcipit formas rerum, & illas retinet aptè; vt cæra bene ſubacta facile ſuſcipit figuras, ſic agitatus labore, & diſciplina, prædictus humor afficitur, & rerum ſimulachra prompte admittit;cum cæra vetuſta eſt, non recipit noua, ſed quæ recepit idola olim diutiſſimè retinet ſic antiquorum meminere ſenes,recentium memoriam non ſeruant. Quod à nobili quodam viro ſæpius dictum audiui,qui quærebatur, ſe aptiſſime verſus Virgilianos poſſe recitare memoriter,quos puer didicerat,ſeruorum autem nomina,quin,& filiorum ſæpiſſimè memoria excidebant.

Coſta bene ſoluta.

,, *Bene ſoluta,quæ circa coſtas.*

Pars eſt hæc poſterior quintæ proprietatis, ſeù ſigni, quod in ingenioſo agnoſcit Ariſtoteles, cum nempe habere partes, quæ ſunt circa coſtas bene ſolutas; porrò per ea quæ circa coſtas;Intelligo ego coſtas ipſaſmet,& ſternum,ſiue pectoris os,& modum loquendi græcum agnoſco,ſic in principio Perierm.

,, *Sunt ergo ea quæ ſunt in voce*, hoc eſt voces ipſe,ſunt conceptuū inditia,& primo phyſicorum. *Ea quæ ſunt circa principia ſcientiæ,quæ de natura eſt,determinanda*, quod ſignificat principia naturalia eſſe primum declaranda, ſic ergo, & nunc dicit, quæ circa coſtas debent eſſe bene ſoluta, hoc eſt, coſtę debent eſſe bene ſolutæ. Quid per ſolutum intelligamus ſupra etiam,dum proprietates robuſti exponebantur,explicatum fuit, cuius armos dicebat Ariſtoteles latos eſſe debere diſtantes, nec valde colligatos, nec omnino ſolutos, nam dicebamus ſolutos humeros, & malè ligatos, ac dearticulatos eſſe eos, qui quaſi cadere, & per accidens copori,ſiue thoraci iuncti videntur, ita vt non eius cuius ſunt humeri, ſed quaſi mutuo capti poſſint iudicari,talis enim diſpoſitio arguit humoris prędominium, & ſuperfluam abundantiam, aut nimium mollem materiam, & facile calori cedentem, qui

qui tamen illi impotenter, & inordinatè dominetur, vt cum plumam robuſtus vehementer proijcere tentat. Ad rem igitur dico ſolutos quidem debere eſſe humeros, ſed non ſimpliciter, & omnino, ea ſcilicet ratione, quæ oſtendit caloris imbecillitatem, ſed bene, hoc eſt ſecundum rationem, ordinem, & perfectionem quandam, quæ in mediocritate licet conſiſtat, attamen magis ad diſſolutionem accedit, quam ad oppoſitum, ſicuti fortitudo magis ad audaciam, & liberalitas magis ad prodigalitatem accedit. Fortis igitur ſimpliciter in medio ſitos habet humeros, & ita affectos, vt neque colligati, neque diſſoluti appareant, at ingenioſus habet bene ſolutos, hoc eſt commodè iunctos, & non omnino, ſed ita, vt per eam ſolutionem non impediatur illorum operatio, ſic igitur poſſum dicere, ingenioſum habere armos bene ſolutos, hoc eſt perfectè, & probe dearticulatos, vel ſolutos, hoc eſt laxè ligatos, ita tamen, vt illorum actio non labefactetur.

Cauſa verò, propter quam ingenioſus tales habeat armos, eſt, quoniam habet mollem carnem; in illo igitur ſuperat humor, & circa pectus eſt multus calor in comparatione ad reliquum corpus ipſius, quare, cum eo in loco calor, & humor dominentur, calor autem ſit virtus actiua, & humor paſſiua ex qua formatur corpus, propterea ingenioſorum humeri, & coſtæ fiunt bene formatæ, & armi probè conſtructi, propter humorem autem diſſoluti, ſed mediocriter propter calorem rationabiliter materiæ præualentem, eique dominantem, formantem, & terminantem. Exiſtunt ſecundum naturam igitur ingenioſi tales.

Et ſecundum dorſum non carnoſus. *Dorſi non carnoſum.*

Dorſum vulgo appellatur pars corporis humani, quæ ſub ſcapulis incipiens, vſque ad os ſacrum per ea loca, in quibus iunguntur ſpinales vertebræ, cum oſſibus ilium protenditur, latitudo autem dorſi terminatur, vbi incipiunt incuruari coſtæ, porro cum dorſum vocat Ariſtoteles in ingenioſo non carnoſum eſſe; puto, intelligendum præcipuè partem illam, quæ immediate ſub ſcapulis poſita eſt, quæque ex parte poſteriori opponitur cordi, & cui ſunt implantati muſculi, qui brachia ad poſteriora deducunt.

Huius indicium eſt, quod ſenes, qui prudentiores ſunt iuuenibus, minus ſunt carnoſi; adde in eodem genere, quæ obæſiora, ſunt etiam minus perſpicacia, & callida, ſic macras Vulpes, & Lupas uidemus eſſe, plenis, & carnoſis, & pinguibus aſtutiores, ferocioreſque, vt

—Quos improba uentris
Exagitat cæcos rabies,

Sed ratione, hoc etiam confirmari poteſt, etenim ſi qui ſunt ingenioſi, calidi ſunt circa pectus, & cor, & ſubtiles habent humores, niſi adurantur, ſæpè autem aduruntur, aduſtique craſſeſcunt, propter quod obſtruunt venas meſeraicas, vnde fit, vt difficili negotio tranſeat nutrimentum ad epar, & propter eandem cauſam amplius incaleſcat, quo præter modum, propter prohibitam tranſpirationem, incaleſcente exſiccatur humor innatus ſtomachi, vnde fit frigidior, & concoctio vitiatur, & hac vitiata non generatur probus ſuccus, ex quo fit nutritio diminuta, ſic ſequitur, quod qui ſunt ingenioſi plerunque non bene nutriantur, hi ergo ſunt macri, tum ſecundum totum corpus, tũ præcipuè circa eam partem, vbi viget magis calor ſiccus, quæ eſt dorſum, circa ſcapulas, & pectus: Adde ingenioſos mollem habere carnem, ergo exactum tactum, quare, & guſtum, ſunt igitur prompti ad varietatem ſaporum, ac epularum cupiendam, fit igitur, vt inde plura appetant, quam poſſint digerere, & quamplurima comedant cum datur occaſio, repleti igitur multo cibo, poruque coctionem vitiant, & ſic non nutriuntur, aut ſaltem malus ſuccus generatur in ipſis, quod opus eſt varietatis ciborum, ideoque ille ait.

Vides, vt pallidus omni,
Cana deſurgat dubia.

At re vera puto propriam rationem propter quam non eſt carnoſum dorſum ingenioſi eſſe, quoniam multus illi calor ad igneam naturam accedens circa diaphragma, & iecur adeſt, at multus calor igneus multum exſiccat, cui autem contingit à calore exſiccatio, illi multum carnis non adeſt; ergo hac ratione paucam habent carnem ingenioſi, quodque multus calor igneus ſit circa phrænes, ſiue tranſuerſalem muſculum, & cor ipſis ingenioſis, iam ſupra fuit declaratum; quod ergo, & cur dorſum non ſit carnoſum in ingenioſis patet. 19

Corpus album mixto rubore, & purum.

Corpus album, et roſeū et purū

Hoc etiam requiritur ad ingenioſi hominis conſtitutionem. Primum autem per corpus album mixto rubore intelligo cutim, non tamen omnem, neque enim frons ruborem debet habere, & genarum cutis rubicundior eſt, quam partes aliæ faciei; quæ vero pectoris candidior, vt plurimum eſt, quam ea quæ circa latera, & iecur reperitur, & quæ in manuum exteriore parte ruborem non requirit.

Dico ergo corpus album in homine ingenioſo requiri, hoc eſt omnino prævalere debere, in illo alborem, aſt ruborem deinde, ſecundum diuerſa corporis loca, additum iri, alicubi enim parum, alibi multum requiri, nullibi omnino deficere debere; nam quamuis candida frons eſſe debeat, candida manus, & digiti, nihilominus ſuſpicio quædam, & imago ruboris etiam ab oculo notari debet. 20

Cauſa eſt, quoniam hæc membra ſunt viua, calida igitur, ſanguinem, & ſpiritum tenuem habentia, ſi itaque ingenioſus eſt ſubrubeus, ergo in omni corporis parte rubor aliquis debet ſubapparere.

Cum autem dico ingenioſum candidum eſſe, mixto rubore; de facie puto præcipuè eſſe intelligendum; id enim eſt magnopere ſecundum naturam, vt facies candida, labra rubra, mentum cum candore parum ruboris habeat, vt vix ſentiatur, naſus magis, quam mentum purpureus, & genæ partem roſæ exteriorem referant. 30

Ceterum id coloris ex temperie ingenioſo accidit, cum in ipſo adoleſcente prædominetur bilis naturalis, cum ſubdominio pituitæ cum melancholia coniunctæ, in quibus ſubtilior viget calor. Hunc colorem Tibullus in Apolline deſcripſit dicens.

Candor erat, qualem præfert latonia Luna,
Et color in niueo corpore purpureus.

Sed oritur dubitatio multiplex; primum enim, ſi hæc eſt propria ingenioſi paſſio, ergo cui non inerit, ille non eſt ingenioſus, at quam plures pallidi ingenioſi ſunt.

Dub.

An ingenioſi albi, & ſubroſſi.

Amplius pleroſque tali colore præditos, ſtupidos, & bardos videmus; puerorum deinde hic eſt color, illi autem non apti ſunt ad diſquirendum, & inueniendum, & inuenta diſcernendum, diſtinguendum, & iudicandum, quod eſt proprium ingenioſi, rurſus albo, & roſeo colore præditi ſunt Germani, & Poloni, quos plerunque ſimpliciores multo videmus, minuſque aſtutos, quam ſint Itali. 40

Amplius ingenioſi ſunt Arabes, & Aethiopes, Hiſpani, & Pœni, hoc eſt ſagaces, & aſtuti, qui tamen nullum cum rubore candorem habere poſſunt, etenim nigri ferè ſunt, & ex his quidam carbonem extinctum referunt.

Demum ſi melancholiæ ſub dominium habent, ſunt ergo terrei, ergo ſub nigri, aut pallidi, nullam igitur cum candore habent concordiam. His igitur, atque huiuſmodi dubitationibus poſſet debilitari ſententia Ariſtotelis.

Quibus reſpondentes primum dicamus, hanc eſſe quidem ingenioſi paſſionem, verum neque omni conuenire, neque ſoli, neque ſemper; vt cum ingenioſo conuertatur, vt riſibile cum homine, ſed ſicuti medicum, aut bipedem eſſe dicimus proprium hominis, ita ingenioſi proprius eſt color candidus cum rubore, aut neque etiam hoc modo verum eſt, ſed ſolum hoc ſignum ab alijs ſeparatum nihil oſtendit; cum alijs vero iunctum facit ad ingenioſi conſtitutionem, ſic ergo deſcribens hominem, illum appellauero animal ſine pennis, bipes, latos habens vngues; ſi cæpero vnam quamque conditionem ſeparatam, nulla hominem ſignificabit, omnes tamen ſimul cum eo conuertentur. Sol.

Et ad primum quod facit dubitationem, reſpondeo, quod neque omnis ingenioſus eſt candidus, & ſubrubeus, neque quicunque talis eſt ille eſt ingenioſus, vt neque omne implume eſt homo, neque homo dici vere poteſt implumis, priuatio enim habitum præſupponit, vel forte dicam ingenioſum probabiliter ſequitur talis paſſio, non tamen omnem neceſſario, amplius neque conuertitur, vel etiam ingenioſus duplex eſt, alter ſecundum naturam, alter vero ex accidenti; qui ſecundum naturam ingenioſus eſt, cum ſanguinem ſubtilem, quem bilioſum, ſiue naturalem bilem dicunt, & ſpiritus multos circa caput habeat, & pituita non careat, in hoc quod habitamus climate, probabile eſt, eum eſſe candidum, & roſeum; at qui ex aduſta bile, & pituita cum melancholia compoſitus ſagax, & actutus apparet, ille per vices potius, & non ſemper talis eſt, prior ſibi ſemper eſt æqualis, & conſtans, maximè ſociabilis, & benignus, poſterior ſecum ſæpè diſſidet ipſe, neque ſibi conſtat, neque eadem vis ingenij continuè permanet, quare paſſio hæc præcipuè ingenium oſtendit, quatenus eſt ſignum, quod docet hominem probe temperatum eſſe, ac ſecundum naturam diſpoſitum.

In his aũt quos videmus candido, & rubro colore præditos, ſtupidos, & bardos eſſe, probabile eſt, talem colorem ex multa pituita cum ſanguine coniuncta oriri, vel ſolum in ſuperficie ſanguinis eſt abundantia, interius autem deficit, aut ſanguis eſt purus non autẽ ſubtilis, & bilioſus. At dixi non ex ſanguine puro colorari pituitam, ſed ex bilioſo, calidoque, vel melancholico naturali ad hoc, vt ſit aliquis ingenioſus; ex Galeni enim ſententia melancholicus ſanguis eſt cauſa propter quam rubea, & fulgens ſit tota ſanguinis maſſa.

Verum enim vero non ſequitur, ſi ingenioſus eſt talis, quod quicunque talis eſt, ille etiam ſit ingenioſus, non enim in facie, ſed circa cor ſanguinem melancholicum; in cerebro autem naturalem pituitam ſpiritibus, & partibus ſubtilioribus melancholiæ miſceri oportet, & ſi pueri talem plerunque habent colorem, neque ingenioſi ſunt, illi non melancholico, ſed puro ſanguine abundant, neque tantus eſt eorum calor, vt poſſit adurere humores, & eleuare ſpiritus vniformes, & continuos, ſed diſſipati, diuerſi, inter ſe diſſentientes cum ſint, ac ſimiles fumo qui attollitur, cum incipiunt vri viminum faſces, ideo factum eſt, vt ſtare loco nequeant, & nunc lugeant, nunc rideant, canant, taceant, optent, quod non habent, deſpiciant, quod ſunt conſecuti.

Quod de Germanis, & Polonis, ſiue Sarmatis dicitur, forte negandum eſſet populos illos eſſe ingenioſos, quoniam robuſti, & bellaces: at ex altera parte quæ maxima ſunt ingenij humani monimenta ab ipſis, & penes ipſos ſunt inuenta; primum enim horologiorum inuentio ad ipſos refertur, item bombardarum, & quod maximum eſt Typographia, & ars imprimendorum librorum omnem humani ingenij ſolertiam ſuperat; ad ipſos etiam refertur inuentio organorum, & quarumdam tubarum, quibus vtuntur recentiores tubicines, quare non eſt, quod dicas eos ingenioſos non eſſe, at forte contemplationibus dediti non ſunt, neque in his valebunt admodum, cauſa eſt, quoniam melancholico humore non abundant, aut quoniam non contingit adeo apud ipſos aduri humor hic, vt aduritur apud Italos, & Hiſpanos; ferociſſimi

autem ſunt, cum in illis aduritur bilis, & ſi pituita eiſdem adeſſe videtur, colore candido nimirum id teſtante, ea potius in ſuperficie, quam in intimis corporis dominatur, & quod de Aethiopibus, & Arabibus adfertur, qui candidi non ſunt, ingenioſi tamen, & quo nigriores ſunt, eo sũt etiam acutiores, primum quidem id accidit propter ſolum natale, Ariſtoteles autem loquitur de his, qui in quinto, & ſexto climate habitant.

Amplius, neque rubor in Arabibus, & Aethiopibus deeſt, & quibus ineſt, illi etiam magis ſecundum naturam hominis ſunt diſpoſiti.

,, *Et purum.*

Quid ſibi velit Ariſtoteles per hanc vocem non reperio apud vllum, puto tamen, hanc eſſe ſententiam, vt corpus exterius hominis ingenioſi debeat eſſe candidum, rubore ſuffuſum, & purum, quæ vox, vt mihi videtur, reijcit quoſdam homines, qui candidi quidem ſunt, ruboremque purpuraſcentem habent, ſed obductam, modo faciem, modo manus, nonnunquam alias corporis partes lentigine quadam, & furfure, ut fuluo, aut cinericio, aut ſubfuſco, quod ſanè arguit, (vt ſuo loco dicemus) bilis flauæ, aut atræ exuſtionem, quo fit, vt tales homines iracundi, & obſtinati, peruicaces, duri, increduli, aſperi ſint, ad ſerpentes enim, & viperas aliquo modo videntur poſſe referri, qui huiuſmodi corio teguntur; ſi igitur cuius corpus, & cutis non eſt pura quamuis ſit mixto rubore candida ille non eſt ingenioſus, ergo ingenioſus purum habebit colorem. Bene igitur Apollini, ut ingenioſo Tibullus colorem tribuit.

Qualem contexunt amaranthis alba puellæ.
Lilia, & autumno candida mala rubent.

Et ipſum, idem poeta dicit in corpore niueo purpuram habuiſſe mixtam. Quod igitur purum in niueo corpore qui habeat colorem, hoc eſt non maculoſum, ingenioſus ſit, ex his patet.

Pili nõ duri, nõ nigri.

,, *Pili nec valde duri, nel valde nigri.*

Penultimum ſignum ingenij à pilis deſumptum; quid ſit pilus ſupra dictum fuit, ingenioſos talibus pilis præditos eſſe docent vulpes, muſtellæ, & genus brutorum, quod præ cæteris ingenioſius cẽſetur, inter aues etiam, quæ molliores habent plumas ſolertes magis eſſe videntur, tum in nidis condendis, & tuenda prole, tum in prouidendo ſibi ipſis, atque pullos conſeruando, vt de ſitta aue, de molliſſima monucodiata recenſetur, ac alijs quam plurimis enumeratis ab Excellentiſſimo Bononienſi Ornithologo. Primum igitur pili in ingenioſo valde duri eſſe nequeunt, quoniam mollem habet carnem, & forte ſpiritus tenues, & humores tenuiores, ſi cum alijs comparetur hominibus; At quorum caro mollis eſt, ſanguiſque tenuior, illorum pili craſſi eſſe nequeunt, quare neque duri, ingenioſus igitur pilos duros non habebit, ſed quamuis craſſiuſculi forent propter carnis mollitiem, cuius pori apertiores poſſent eſſe, attamen ratione materiæ ex qua oriuntur, duri eſſe non poterunt, dictum eſt non valde futuros duros, quoniam non erunt molliſſimi, vt leporum, id enim timiditatem arguit nimiam, & caloris debilitatem, neque erunt, vt aprorum ſetæ, ſed medio modo diſpoſiti, craſſiores propter pororum laxitatem, molliores propter materiam, vnde mediocritatem quandam inter durum, & molle obtinebunt.

Aldrouãdus ornithologiæ ſcriptor

,, *Nec valde nigri.*

Iidem pili valde nigri eſſe non debent, nam melancholici humoris aduſtionem, & ſanguinis nimiam craſſitiem oſtenderent, qui enim fumus craſſior eſt, ille etiam nigrior

nigrior apparet, qui magis ad ignem accedit, fit etiam magis albus, quod videmus ſi picem accendamus, aut reſinam, aut colophoniam, teda etiam, & pini lignum cum primum ignem concipiunt huiuſmodi fumum nigrum emittunt, qui tenax eſt, craſſus, & viſcoſus, & ferè idem in cæteris etiam lignis videtur, vt qui ex his excitatur fumus primus craſſior, idem etiam nigrior appareat, terra enim, & aqua iuncta ſimul cum ab igne patiuntur in principio nigreſcunt, donec abſumpto humore ſuccedat, vel albus, vel pallidus, vel aliquis alius color, quod in lateribus, qui in fornace coquũtur clarè apparet, & in luto à ſole exſiccari cæpto.

Non ergo ſunt valde nigri, quoniam qualis cutis, talis plerunque eſt pilus, ſed ingenioſi cutis nigra non eſt, verum candida, & roſea, ergo neque ipſi erunt nigri; amplius ſi eos abundare ſanguine dicimus pituitoſo cum bile, melancholiaque naturali temperato, & ad purum ſanguinem accedente, cum qui tales ſint; atros, & aduſtos naturaliter non habeant humores, ergo neq. pilos atros, non tñ candidos, hoc enim eſt pituitæ, quam inſenſatos facere homines, & ſtupidos dictum eſt; non fuluos, quoniam hoc eſt bilis, non aureos etiam, vt de Commodo legitur Imperatore; quorum crines aurea ſcobe perfuſi videbantur, huiuſmodi enim capilli moderatam caloris in bilem, & ſanguinem purum denotant actionem; ſed quoniam ad hoc vt aliquis vere dicatur ingenioſus requiritur, vt permaneat, in ſpeculationibusque ordinem, & firmitatem obſeruet, ideo tantum caloris habere debet, quantum ſufficiat ad faciendos humores craſſiuſculos, & eleuandos ſpiritus continuos, & vniformes, quæ actio cum ſanguinem melancholicum requirat, hoc eſt craſſiorem, nimirum, & fuligines, quæ inde eleuabuntur ex quibus pili naſcuntur aliquid nigroris contrahent.

Quare quorum hominum capillos dicunt eſſe pulchros, hos volunt aureos, & criſpos eſſe in extremitatibus, at prope pellem ſub nigros, & ad colorem caſtaneæ maturæ accedentes, quam ex arbore circa principium Nouembris excerpimus.

Hac ergo ratione ingenioſorum pili, neque valde nigri eſſe debent, neque valde duri, aliter ingenium non arguerent.

Oculus charopus, humidus.

Qualis ſit oculus charopus in characteribus fortium explicatum eſt, adde etiam ex theſauro linguæ græcæ, charopum oculum vocari gratum, & iucundum, & charopi apud Græcos vocantur, qui cordis lætitiam vultu produnt; hæc paſſio videtur iure ingenioſo conuenire, quoniam ingenioſus eſt ſecundum naturam humanam bene diſpoſitus; aſt quoniam ſpiritibus plenus eſt, ingenioſo ideo oculi læti, ac iucundi videntur; cæterum color hic à latinis cæſius dicitur, teſtante Aulo Gellio, qui in confinio fului, & viridis cum aliquo ſplendore poſitus eſt, pulchrorum, & fortium oculos tales eſſe ait Lucianus, & in hoc vtrique conueniunt, quod probe temperati ſint, & diſpoſiti quamuis magis ad animam, & formam referatur ingenioſus, ad materiam vero, & corpus bene compactum magis reducatur fortis, & robuſtus. *Oculus caropus, vel cæſius.*

Homerus leonibus charopos aſſignat oculos, quo nomine etiam Germanorum oculos in Mario vocat Plutarchus; & interpres vertit horrendos, quaſi, qui ſpectantibus terrorem incuterent.

Ego ſanè cum alias diligenter leonis iubas, pilos, oculos, & totum corpus ſpectaſſem, nullam penitus ſimilitudinem inter ipſius colorem, & eum, qui in oculis Germanorum exiſtit, potui animaduertere. Leo enim fuluus omnino erat ſecundũ pellem, & oculi ſplendentes igneum quoddam, obſcurum tamen, videbantur referre, quorum neutrũ ſpectabã in oculis Germanorum, qui floris lini colorem, aut cœli exæquant potius; per charopum

igitur intelligerem lætum, iucundum, & benignum, qualis profecto eſt eorum, qui multis, iiſdemque ſubtilibus, & ſanguineis abundant ſpiritibus, quam ſanè proprietatem in ingenioſis ſupra agnouimus. Si ergo ingenioſus multis abundat ſpiritibus claris, tenuibus, & calidis, cum hi iucundum, & hilarem oculum poſſideant, quæ hilaritas naſcitur ex calido, & humido tenui, & illuminato, ſiue etiam cæſia ſit coloratio, ſiue non, hic color, & aſpectus dicetur chatopus. At quoniam mihi non carere dubitatione videntur omnino ea, quæ hactenus de ingenio dicta ſunt, neque ex prædictis ſatis liquere puto, nunquid ſanguinis craſſi, & melancholici, an vero ſubtilis, & bilioſi ſit paſſio hæc, de qua loquimur, ingenioſaque propenſio, hunc ipſum tanquam materiam, an illum requirat ſanguinem, aut aliquem alium humorem, ſi quidem Ariſtoteles videtur ſentire in 30. problemat. quod ingenioſi melancholica præditi fuerint temperatura, & ideo melancholicus ſanguis materia ſit ingenij, quod ſupra etiam obſeruabamus; ex altera parte dictum eſt, Galenum medicorum facile principem ſenſiſſe, in calido, & tenui ſanguine ingenium poſitum eſſe; alij ſanguinis, & igneorum ſpirituum dotem vocauere, quod vix videtur probabile, cum obtuſa, & craſſa quædam quotidie ſe ſe offerant ingenia, multo ſanguine, multiſque ſpiritibus abundantia, & è conuerſo quidam ſint ingenioſiſſimi, & maximè ſolertes, in quorum facie, ac têperamento nihil ſanguinis elucescit, vt ferè Chamaleontes poſſint putari.

Quæ ingenij materia.

Ideo, quando ſe ſe iterum offert occaſio loquendi de ingenio, cum iam quid ſit diximus, nunc quale nam ſit, & quotuplex, & cur tot ſortiatur differentias dicere tentemus; neque id graue ſit legenti, quando ſcribenti fuerit leue. Quidam putarunt ingenium in brutis, æque atque in hominibus eſſe, & nullo alio niſi ipſo magis, & minus differre, à qua ſanè opinione non viſus eſt abhorrere Plutarchus, in eo libro, quê inſcripſit, Quod ratione vtantur bruta, vbi quam ingenioſè agant, qua ratione, modoque ſibi caueant exactè diſputat, ſi quidem determinantes, ipſum quærere, inuenire, & inuenta iudicare, an ex vſu quærêtium ſint, eſſe ingenij eſſentiam, aut opus proprium, quibus hæc, aut horum veſtigia adeſſe viderunt, illa ingenium habere, ac etiam rationem putarunt; magiſque ad hoc perſuadebantur, quando quoſdam homines adeo rudes bardos, ineptoſque videbant, vt potius caudices, aut ſtipites, quam homines haberentur. Videbant præterea pueros in quibus ratio, & intellectus futurus eſt, adeo male ſcire cognoſcere quærere, & reperire, & iudicare, quid ſibi foret vtile, aut inutile, vt multæ beſtiæ longe ipſis magis intelligentia, & iudicio, & prudentia inſtructæ apparerent, & adeo plurima à pueris præter omne rationis veſtigium fieri videbant, vt aliquando dubitarent, potius beſtias, quam homines vocandos eſſe pueros. Putarunt quidam aut eſſe partem concupiſcibilis, aut ſine hac non eſſe ingenium; At ſanè licet ingenio agere, vt in contemplationibus; vbi nullam partem habet concubiſcibilis appetitus; Quidam recentiores, qui magni putantur philoſophi, opinati ſunt ingenium iraſcibilis potentiæ paſſionem eſſe, neque ſine iraſcibili eſſe poſſe; At ſic ipſi omni animali eſſet ingenium, bruta enim, & ipſa iraſcibilem habent appetitum, at cum ratione eſſe ingenium diximus, vel ipſamet ratio, quæ non eſt in brutis; inſuper, ſi in quibus eſt ira, in illis etiam ineſt ingenium, ergo in infantibus, cum manifeſta, & certa ſit ira, etiam ingenium eſſet. Demum ſi ingenij proprium eſt quærere, & inuenire, at iraſcibilis reijcere, & repellere malum, & quod dolorem infert, aut illaturum putatur, patet has potentias habere diuerſa obiecta, quare, & diuerſas eſſe penitus inter ſe, ergo ad rationalem potentiam, non autem ad appetitum, aut ad motiuum principium, aut vegetatiuum pertinebit ea habilitas, quam ingenium dicimus, cuius exitus ad actum hic eſſe videtur, vt primum ſenſu, & intellectu cognoſcat homo, deinde ingenio ex his quæ cognouit, vtatur ad diſquirendum, & inueniendum quid in re cognita ſit conducibile, iudicio inuentum determinet, quare ſicuti eſt eiuſdem potentiæ videre colores, & animaduertere, quod ille ſit color, & iudicare, quod colorem ſentit, pariter eiuſdem erit potentiæ, & quærere,

Ingenium non eſſe appetitũ.

rere, & inuenire, & iudicare, quid ſit verum, & bonum, aut oppoſitum, ex his igitur patet ingenium, eſſe vim, & potentiam animæ ratiocinatricis, quæ ad intellectum refertur. Intellectus operatio duplex eſt, ſimplex, & compoſita, ipſeque actiuus, vel ſpeculatiuus, ergo, & ingenium tum in definiendo, tùm in affirmando, & negando, perſequendo, aut fugiendo tàm in ſpeculatiuis, quàm in actiuis, & factiuis ſe ſe manifeſtat.

Iudicij & ingenij diſcrimē.

Videtur etiam quod ingenium, & iudicium ſit idem re, differat autem ratione, nam hæc vis eſt ingenium quatenus inuenit, quatenus autē inuenta iudicat, iudicium dicitur. Si ergo tale eſt ingenium quale definiuimus, ergo bene diximus, quod virtus eſt, & potentia quædam, quandoque enim homo vtitur ingenio, & iudicio, quandoque non, ergo aut in materia eſt, aut non ſine materia, vbi enim potentia, ibi eſt materia.

At ſi vtitur corporis particulis, vel ſimilaribus, vel diſſimilaribus, non diſſimilaribus ſane, quoniam nō videtur potentia organica, neque homo iudicat, aut oculis, aut auribus, ſed videt, atque audit, ſimiliter neque manu, aut pede; ſed neq. ſimilaribus, vt ſangnine, oſſibus, neruo, carne, & ſimilibus. clarum enim eſt, quod ad inueniendum, & iudicandum his non vtimur, quare ingenium non videtur habere organum certum quoddam, neque propriam, & determinatam eſſe materiam eiuſdem, ſed aut toto corpore homo inquirit, & iudicat, aut certis quibuſdam partibus interioribus, quæ quales ſint, nunc eſt perſcrutandum.

Materia ingenij.

Profectò, ſi inquirere eſt quoddam agere, & penetrare, & in partes varias ferri, & iudicare, ſupponitur oppoſita cognoſcere. Hoc autem eſt quoddam ſuſcipere, ergo potentia, quæ inquirit, & iudicat cognoſcere debet, at cognoſcere eſt cognoſcibilium formas apprehendere, ergo & denudata eſſe debet ab omni contrarietate, & æque ab omni diſtare; & ſeiunctam eſſe, cum ergo quatenus eſt cognoſcitiua rerum omnium, omnibus careat, & facillimè omnia admittat, & admiſſa retineat, erit ſicca, & humida, & neque ſicca, neque humida, ſed æque ab vtroque extremo diſtabit, medietas ergo eſt paſſiuorum, at quatenus inquirit, & inueſtigat debet penetrare, & diſiungere ab inuicem, quæ naturaliter ſunt ſeiuncta, & actu tamen inter ſe confuſa, & eatenus calidam, & igneam naturam ſapit, promptitudinem etenim quandam ad motum deſignat, quæ ignem refert.

Sunt ergo paſſiones prudentis ingenij fortè, non multum ab ignis qualitatibus remotę, quas expreſſit in Aenea Virgilius, dum ait.

Atque animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc.
In partesque rapit varias, perque omnia verſat.

Verum quoniam ingenioſus coniugit, & cogit ſimul multa prædicata, & hoc eſt opus frigoris ſine hac qualitate non erit, quare medietas erit actiuorum, & ideo prudens grauis eſt, & in actionibus nō eſt præceps, ingeniū igitur nō eſt potētia, quæ requirat materiā ſubtilem, calidam, penetrātem, & ad motum promptam, ſed neceſſe eſt etiam talem eſſe, quæ quod recepit, iungat, retineat, & in eodem ſtatu permaneat.

Quæ enim potentia retentrice carent ingenia, in principio quidem videntur aptiſſime diſquirere, at paruo temporis momento confunduntur, neque priora, aut poſteriora diſponunt, & retinent, quod autem dat ſtabilitatem, & firmitatem in actionibus eſt graue, & ſiccum, hoc autem terra eſt, ſecundum analogiam; ſpiritus igitur, quibus vtitur ingenioſus, quique ſunt materia ingenij, ſunt ignei, & terrei, vt inquiſitionem aggredi, & inuentionem perficere durando, & inuenta retinere poſſint.

Sed hæc ſunt contraria duo, toto genere diſtantia, & extrema, quæ nuſquam ſine medijs necti ſimul poſſunt, at media ſunt aer, & aqua, oportet igitur hanc materiam, & ſubſtantiam, quæ ingenij rationem ſuſtinet in ſe ſuſcipere aquam, & aerem, vel eorundem elementorum vires, & potentias, quales ſunt humiditas, qua cognoſcibiles recipit formas & frigiditas, qua omnia cognita ſimul nectere valet, atque cogere, ex illis ergo, quæ his quat-

quattuor elementis proportione reſpondent in noſtro corpore, mediante calore naturali animato conſtituitur, & conflatur medietas certa, hoc eſt quoddam corpus tenue, & ſubtile, aptum ferri ſurſum, mouere, & penetrare, ſuſcipere, ac retinere, durareque vniformiter, & huc atque illuc circumuerti, & per omnia verſari, & tanquam Proteus omnia fieri, atque hoc ſubiectum, & materia, quę inſtrumentum eſt illius virtutis, quam vocamus ingenium.

Ex quibus fiat hæc medietas & quæ ſint ipſius cauſa.

Huius igitur compoſiti, ſi primum reſpexeris principium ex quo; erit humorum naturalium maſſa, certo modo diſpoſita in vaſis circa cor præcipue exiſtens, cui ſuppeditat penetrationem, & acrimoniam bilis, at firmitatem melancholia naturalis, promptitudinem ad admittendum, atque ad recipiendum ſanguis, & pituita, quæ vtriuſque bilis tum flauæ, tum atræ exceſſus temperant, & vt ex terra ſole calefacta eleuantur ſpiritus calidi, celeres, ſicci, prompti ad omnia peragenda, quæ vehementiam, celeritatem, violentiamque requirunt, vt ventorum turbines, & fulmina, ac fulgetras, comætas, cadentes ſtellas, & huiuſmodi, ſic ex melancholico ſanguine circa cor exiſtente, dum incaleſcit, & aduritur, ſpiritus eleuantur, qui non minus hominem quatiunt, & agitant, quam venti, & turbines percellant aerem, quare etiam quodãmodo verè dixit recentior philoſophus, qui de anima ſcripſit, quod ingenium eſt dos ſanguinis, nam etiam ſi non in ſanguine primum, tamen in eo, quod ex ſanguinea maſſa conſurgit, reperitur. Materialis igitur ingenij deſcriptio poterit eſſe huiuſmodi. Ingenium eſt vis, & potentia, quæ conſiſtit in corpore ſubtili, & ſpirituoſo eleuato à ſanguinea maſſa per calorem cordis naturalem ad cerebrum vniformiter aſcendente, quoniam igitur eſt à corde, ideo eſt calida, quoniam autem ad cerebrum peruenit, quod eſt frigidum, & humidum, adeo temperatur, vt fiat medietas actiuorum, & quoniam recipit, ac retinet, et paſſiuorum principiorum; ab extremis omnibus remotũ, vt ſtatuatur quoddam ſubtiliſſimum corpus, quod neque calidum, neque frigidum, neque humidum, aut ſiccum, durum, aut molle, graue, aut leue dici poſſit, quoniam æque ab omnibus diſtat extremis. Et ſic materiam habemus ingenij, nec non, & efficientem cauſam. Forma, & finis cui, erit ipſamet hominis anima, quæ dum iuncta eſt corpori, non operatur, niſi phantaſmatum ſpeculatione, & organis. At huius corporis ſubtilis cauſa cuius gratia, eſt, vt poſſit omnium ſenſibilium imagines recipere, & propter hoc omnibus principijs ſenſibilium caret, atq. oĩa habet, quare & his, quæ illa ſequuntur; huius propria, & naturalis forma eſt illa ratio, ac proportio, quam proprie dicimus ingenium, habilitas nempe, aptitudoque, ex certa illa, atque armonica prædictorum humorum proportione reſultans, qua vtimur, vt rectè diſcernamus verum à falſo, bonumque à malo iudicemus, & eligamus; hoc igitur ingenium eſt, hæ ſunt illius proximæ cauſæ. At prima quidem Deus eſt, à quo omnia optima procedunt, omne enim donum perfectum, & omne datum optimum deſurſum eſt à patre luminum, ingenium autem, & intellectum eſſe optimam, & perfectiſſimam rem, docet Ariſtoteles tertio ethicorum, illud ipſum vocans bonum pulcherrimum, quod à natura homini ineſt, neque ab vllo alio accipere, aut diſcere licet, non ergo ſtudio, aut arte comparatur ingenium, ſed ea vis eſt, quam pro ſua benignitate Deus nobis donat. Vnde à veris philoſophis, & Chriſtianis theologis intellectus, & rectum conſilium dona Spiritus ſancti ſunt vocata; ſecundam cauſam vniuerſalem Arabes, & aſtrologi dicunt cœlorum certum aſpectum, quo materia certo modo diſponitur ad ſuſcipiendam naturalem, hoc eſt à Deo naturæ auctore procedẽtem diſpoſitionem; At præter cœlum cœleſteſque aſpectus, vis formatrix ea eſt, cui tanquam cauſæ propinquiori huius diſpoſitionis materialis, quæ nata eſt ſuſcipere perfectam ingenij formam attribuenda eſt fabrica; Homo enim generat hominem, & non lectus lectum, dicebat Ariſtoteles, illumque ciet, ac generat vna hominis vis; quare inſita ſemini virtus auxilio materni caloris proportione reſpondentis calori ſolis, (qui de ſeminibus mandatis terræ excitat vim illis inexiſtentem, & plantas producit) ea eſt, quæ fabricans hominem miſcet, etiam, & alterat, & diſponit, quat-

Materialis deſcrip. ingenii eſt.

tuor

ſuor humores prima quattuor hominis materialia principia, ita vt fiat maſſa quædam primum ſanguinea, ex qua oritur, deinde organum ad ſuſcipiendum intellectum, & ad exercendas operationes, quæ ſequuntur intellectus adeptionem, accommodatum.

Cur autem, cum vna ſit hominis forma non tamen ſit vnum, & idem omnium hominum ingenium, cauſam puto, præter Dei voluntatem, vnam poſſe dici variam, ſcilicet diſpoſitionem, & ſecundum magis, & minus alteratam prædictam materiam, quæ prima ſuſcipit ingenij formam. Vt enim quod idem ſonator, & tibicen aliquando melius, aliquando peius ſonare videatur, ipſe non ſemper eſt cauſa, ſed tibię, & cytharæ tribuendum eſt, quæ quandoque magis, aliquando minus bene diſpoſita eſt, & chordis bonis munita; ſunt enim quædam chordæ, quas falſas vocant, quæ nunquam quouis adhibito ſtudio, vt armonicè cum alijs conueniant, fieri poteſt; ita quod anima vna, & eadem aliter, atque aliter ſit diſpoſita, & aliquando neque ſibi conſtet, neque cum alijs conueniat, non ipſi ſed diuerſę diſpoſitioni organorum, & huic præſertim ſupradicto corpori medio tribuendum eſt, naſcitur hæc varietas diſpoſitionis, fortè à cauſis accidentalibus, aliter enim diſpoſitus pater, & mater, aut animo, aut corpore, vel propter affectus, & paſſiones, ceu lętitiam, metumque, & huiuſmodi, vel propter cibos, vel propter loca, & regiones, vel anni tempora, aliud ſemen producunt, ac procreant, vnde, & diuerſi ſeminis, vel diuerſimode affecti vim diuerſam, & diuerſo modo diſpoſitam eſſe probabile eſt, quare factum eſt, vt frater, à fratre mirificè differat, & vnus ceſſare, & ludere, & vngi.

Cur tã ta ſit ingeniorum diuerſitas.

Paru error in principio, magn in fine.

Præferat Herodis, palmetis, pinguibus. Alter
Diues, & importunus ad vmbram ſolis ab ortu,
Silueſtrem flammis, & ferro mitigat agrum.

Habemus ingenij cauſas, & cur ita inter ſe differant; nunc eiuſdem paſſiones, ac proprietates videamus, ac primum ſupponamus iudicium, & ingenium non differre inter ſe ſecundum rem, ſed ſecundum rationem, & cõſiderationem tantum.

De paſſionib. ingeniorum.

Amplius electionem, & iudicium in actu ſe mutuo conſequi, ita vt poſito vno ponatur alterum, & ablato auferatur. Quamuis autem ingenium, atque intellectus (vt etiam Socrati referente Xenophonte videtur) minimum habeat cum corpore comercij, à corporea tamen lęditur imbecillitate, & mala diſpoſitione, quoniam illa prædicta maſſa, quam materiam, ſiue ſubiectum in quo eſt ingenium, ſi male fuerit temperata mentem impedit, ne perfectè ſuo munere fungatur; aliquando enim obliuio mæror, furor; obſtinatio, animi deiectio, & deſperatio, aliquando etiam animi quædam motio, & elatio à corporis inſolita diſpoſitione prouenit; ergo idem ipſum corpus male affectum ingenio, & menti, quæ illo vtitur, oberit ne poſſit apte inquirere, & inuenire, & inuenta iudicare, & iudicata eligere, & electa ad actionẽ reuocare: Prõpti igitur ad intelligendũ, & inueniendum, & inquirendum erunt, quorum ſpiritus ſunt tenues, calidi, & mediocriter ſicci, quare celeres ſunt in ſuſcipiendis imaginibus, & mutandis, vertendis, & peruertendis, non igitur quieſcunt imagines, at quies imaginum ſuſceptarum memoria eſt, iure igitur dictum eſt, quod ingenio prompti ad intelligendum, & iudicandum, memoria non valent, poſſunt tamen reminiſcentia non mediocriter vti, eſt enim diſcurſus quidam, aut non ſine diſcurſu reminiſcentia, qui ergo iudicio, atque ingenio perfecto ſunt prædití, excellenti vtuntur diſcurſu, cuius vt dictum eſt, concluſio iudicium eſt, & electio, & in his calor, & pura bilis id præſtat. Qui verò tardiori ſunt ingenio, nec facile diſcunt, minus tenues, & minus celeres ſpiritus habent, ijdem quieti propinquiores ſunt, quod igitur ſuſceperunt retinent.

Ingenioſi obliuioſi.

Acuti q ſint.

Et ideo magis quam priores dicuntur eſſe memores, magiſque ater humor in his dominatur, & terram ſapiunt. Idem refert Chalcidius ſenſiſſe Platonem, qui ingenium vocat vim quandam animæ, ſimillimam ceræ, quæ ſi perfecta eſt facit homines acutos ad intelligendum, & celeres ad diſcendum, & ſolertes ad iudicandum, & perſpicaces ad eligendum, quid in vna quaque re ſit conducibile, verum, vel bonum; Ceræ autem, vt dictum

Qui tardi memores.

eſt

eſt natura videtur vniuerſales differentias ingenij explicare. Quæ igitur cæra durior eſt, ea ideo difficilius ſuſcipit rerum imagines, at cum primum illas aſſumpſerit, diuturnius retinet, quæ vero nimium mollis eſt, imagines quidem promptiſſimè recipit, at cum primum impreſſor diſcedit ſimul ſecum etiam imago recedit, & aboletur, vt in aqua apparet, atq; in illa cæra rubra, quæ multum, & pluſquam par eſſet terebentinæ habet admixtum; nam facile quidem imprimitur, ſed adeo præ ſua mollitie adhæret imprimenti ſigilo, vt non remaneat ſigillatio facta; ſic igitur accidit, vt quidam ingenioſi obliuioſi ſint, quidam pariter ſtupidi, & bardi homines parum habeăt memoriæ, quoniam imagines non ſuſcipiunt, priores igitur quoniam non retinent, poſteriores, quoniam non recipiunt, obliuioſi dicuntur. Iure autem obliuio videtur ſequi homines ingenio carĕtes, quoniam obliuio ex frigido eſt, & humido, nam hoc non bene recipit, humidum non retinet, vt videmus in aqua aut cœno gelu rigente, breuiter enim quàm cæpit formam gelu ſeruat, ſed ingenium in temperie optimarum qualitatum videtur poſitum eſſe, quare qui non habet calorem vegetum in ſpecie humana nõ poteſt eſſe ingenioſus; Vt igitur plerunque iudicio, & ingenio prompti parum memoria valent, ita qui memoria parum valent, non ſequitur, ideo ſunt ingenioſi; non enim valet conſequentia conuerſa; nam propter frigus obliuioſi non ſunt ingenioſi, ſed ſtupidi, qui verò propter calorem, ac ſummã celeritatem, & imaginum agitationem ſunt obliuioſi, illi poſſunt eſſe ingenioſi.

ingenioſi immodeſti.

Ex hoc ergo cum calore multo abundent, variaſque imagines agitant, patet, quod dicebat Plato, difficile eſſe reperiri hominem ingenioſum, qui idem non ſit manſuetudinis, & modeſtiæ expers. Vidimus hoc in ingenioſiſſimis pictoribus, & ſculptoribus, & quibuſdam poetis noſtrorum temporum, qui immanſueti, & feri, truces, & immodeſti erant, & rarò qui maximi in artibus, aut ſcientijs aliquibus excelluerunt, ijdem maximis vitijs detenti non fuere; maximæ enim (vt ſupra dictum eſt) virtutes à maximis vitijs circumſeptæ, atque obſeſſæ ſunt plerũq. Cauſam puto, quoniam manſuetudo, & modeſtia, comitas, & placiditas, ſiue humanitas, & benignitas, & virtutes moris quædam mediocritates ſunt, & ad neſcio quendam timorem accedunt, at mediocritas exceſſui caloris repugnat, timor vero ad frigus refertur, igitur modeſtus, & manſuetus excedentem calorem non habet, at ingenioſus excedit in calore ſicco, qualis eſt qui ab ignita terra eleuatur, & à præcordijs ad caput feruntur multi ſpiritus; igitur vir talis, raro modeſtus, ac manſuetus eſſe poteſt, pro vt teſtatur Ariſtoteles etiam xxix. ſectione problemate ſeptimo, dicens ingenio, & doctrina præditos, ideo cæteris eſſe iniuſtiores, quoniam acrius, & ſubtilius, quam alij, voluptates, & fœlicitatem rimantur, & ſectantur, quæ res raro, aut vix ſine aliorum offenſione, & iniuria acquiri poſſunt; acriter autem rimari, & ſubtiliter reperire poſſe rerum differentias, & qualitates, ingenij eſt opus, atque hominis multis ſpiritibus abundantis.

Ingeniorum diſcrimina pro locorũ differẽtia.

Multum etiam diſcriminis à loco, & regione illi aduenit, nam feruens eſt ingenium truxque, & ferum in his, qui loca frigidiſſima colunt, quoniam à circunſito frigore concentratur calor, & ſpiritus ne foras exire poſſint prohibentur, vnde ſicuti olla humore plena igni appoſita, ſi bene cooperta fuerit amplius efferueſcit, & cum multo ſtrepitu ſpumam, & humorem emittit, eadem ſane ratione cum frigus circumpoſitum poros cutis obſtruat, calorque interior creſcat, à frigore in partes intrinſecas reiectus, atque coactus contingit ſpiritus vehementes, perturbatos, ardenteſque caput petere.

Vnde, & dum loquuntur, & dum aliquod aliud negotium tractant, quaſi furore percelli videntur; bellaces igitur ſunt huiuſmodi viri, obſtinati, duri, truces, & fortes, & eadem de cauſa corpus magnum, album cum rubore, & muſculoſum ſortiti ſunt, niſi ſub circulo polari habitent; ijs enim in locis ob nimium frigus, liuorem contraxere quendam, & mediocri ſunt corpore præditi, quamuis ſatis ſecundum humeros lati ſint, & robuſti, quod idem Ariſtoteles in problem. dicebat.

Et

Et eadem forte eſt cauſa, qua cõfirmari poterit dictum cuiuſdam ſcriptoris Galli, quærentis cauſam propter quam Galli, & Germani cum quodam hoſtili irriſu per petulantiam, & procacem quendam in modum ſæuiant in hoſtes, & quaſi ridentes ijſdem victis inſultent, eos raptent, feriant, dilanient. Ex altera parte meridionales, vt Afri, Arabes, Hiſpani, Aegyptij, Syri cum quadam triſti iracũdia, atque acerba amaritie deſæuiunt in victos, vt hi ex affectu iræ, & cum dolore ferrum exerceant, illi vero ex odio, & cum voluptate hoſtilem ſanguinem petulanter effundant.

Cur ſeptētrionales alio modo, ac meridionales irā exerceant.

Vir ille diuerſis id tribuebat cõplexionibus, at crederẽ intimius eſſe cõſiderandũ, & ſuppoſito, ꝙ hoc verũ ſit, dicerẽ cauſam eſſe qm̃ Meridionales ſunt melancholici, & aduſto humore abũdant, & interiora illis frigent, qm̃ exteriora maximè caleſcunt, & ſic euocatur calor, quare cum obiecti præſentia contingit, quod interior hic humor melancholicus accendatur, qui auſterus, & acerbus eſt, & totus mæſtitiam ſpirans ſæuitiam cum mæſtitia, ac dolore quodam exercent. Ex aduerſo Galli, ac Germani, quorum interiora multo calore abundant, multoque bilioſo ſanguine referta ſunt, pro vt totum cutis, & corpus totum teſtatur lætabundi, ac cum voluptate, & hoſtili ſarcaſmo crudeles ſunt. Quod autem viri illius Gallici dictum verum ſit, cognoſcet, qui hiſtorias leget Italicas, ac contemplabitur, qua ratione in Italos ſæuierint quondam Galli, Germani, Gothi, Vandali, Longobardi, & quomodo Græci, Mauritani, Saraceni, & Arabes eoſdem affecerint.

Amplius Gallis, & Hiſpanis alternatim bona pars Italiæ ſubiecta fuit, quã ratione illius regionis populi ab vtriſque tractati fuerint, ipſi teſtari poterunt. Iulius Maternus inquit, Scythas eſſe ingenio fero, & truci præditos, quoniam bilioſi, & melancholici ſunt. Si modo Scythas vocat, quos nos Tartaros dicimus, & Moſcouitas, hos enim perſæpe vidimus temperamento bilioſo, & melancholico præditos, ſub nigri enim, ac liuidi ſunt, craſſoque abundant ſanguine, ſiue quod lac concretum cum ſanguine potent equinò, ſiuè quod multo melle viuant; vel quod externum ingens frigus interna multo calore impleat, vnde aduritur bilis, ac ſanguis, & ſic fit craſſior multo, quam ſit in Germanis. Externas vero partes mortificat, ſtringit, ac liuidas facit. Gallos ille vocat ſtolidos, & glorioſos, quod ego non video. Stolidi ſunt, quorum ſpiritus ſanguinei, & pituitoſi ſunt, & facies purpureum habet cum albore colorem, ſed pene remiſſum. Tales ſunt pueri, & fœminæ, at acutiſſimos pleroſque, ac prudentiſſimos reperies Gallos, propriamque illorum eſſe vehementiam, & promptitudinem ad agendum, quæ ex bilioſo habitu, & ſubtili oritur ſanguine. Omnes enim penè ſunt roſeo colore præditi, aureis, & flauis crinibus, oculis lætis, ac ridentibus decori. Italos idem vocat acutos, & inter hos præcipue ſiculos, & qui tractum Neapolitani Regni incolunt. Puto Italos eſſe inter ſe diuerſiſſimos, quoniam ſub X L V. gradu maior pars Italiæ, vel circum circa poſita eſt. Vel magis quoniam per montium, paludium, lacuumque diuerſitatem, variamque habitudinem ad ſolem, ac cœlum, & aquarum, ciborumque differentem naturam, adeo diuerſè afficiuntur, vt non videantur eiuſdem, ſed longe remotarum regionum homines, qui vltra, & qui citra Appenninum habitant. Olim Siculi imbelles habebantur, laſciuos, & dicaces vocat Quintilianus; quidam patrius illorum ſcriptor inſtabiles, molles, ac ſeditioſos appellat, quod probabile videtur, nam cœli, ſolique bonitas, & vbertas eos molles corpore facit, ſic enim multo humore alente, vt ait Albertus Magnus, veriſimiliter abundant, quare molles fiunt, fœminaſque referunt, inſtabiles igitur; nam qui molles ſunt facile patiuntur, pati autem eſt moueri, qui facile mouentur ſunt inſtabiles. Cæterum ſi ſunt inſtabiles rationabiliter etiam ſunt ſeditioſi; illi enim facile ſeditiones agitant, qui ſuis principibus fidem non ſeruant, tales autem ſane qui mobiles, qui inter ſe contentioſi, qui tumultuoſi exiſtunt, quæ omnia in ſui ratione inconſtantiam, & inſtabilitatem accipiunt. ille idem auctor auaros dicit Syros, & Arabas, & Phenicios, cuius indicium eſt, quod præ cæteris Phœnices om-

Syrorū & Arabum ingenia.

nium

pium primi mercaturam, & nauigationem exercuerunt, hoc autem deſiderio rei familiaris augendæ feciſſe probabile eſt, quod deſiderium ſubolet neſcio quid auaritię, ſi quidem auaros æris auidos vocamus; at Syri auari erunt, quoniam timidi, timiditas autem his ineſt quoniam, & interna frigiditas, quam diximus omnibus ferè meridionalibus adeſſe, & ijs qui propè tropicum habitant, propter externum calorem. Arabes autem, ſi qui alij populi, latrocinium exercent, & rapto viuunt, vel id cogente regionis, quam habitant, ſterilitate, vel quoniam phænicibus ſunt ſicciores, & minus frigidi, melancholici autem proprium eſt, ſi quando incaluerint vehementer appetere, & impotenter quærere, quod etiã clare apparet in his, qui Aphricæ Ceſarienſis, & Tingitanæ deſerta colunt.

Perſarum ingenia. Quod de Perſis olim, & hodie quoque fertur eſſe eos iactabundos, & elato animo prę ditos, ac pręcipuè qui Tauriſiũ incolunt, deliciosbsq. eſſe Aſsyrios; verũ non forte locorũ natura id facit in Perſis, ſed quoniam imperare iam per longiſſimum tempus aſſueti sũt. Medi autem, & Bactriani parere, quare illi iactabundi, elati, ac ſuperbi. Medi autem cum parere ſoliti ſint, neſcio quid ſeruile meditantes, veneri, ac vino indulgent, ſed in multis horum populorum vulgaribus, & inueteratis inſtitutis, ſiuè illa virtutem, ſiue redoleant vitium naturalis propenſio ſuperata apparet.

Ad prudentiam itaque, & ſcientiam hoc eſt ad contemplationes, & actiones veras, & rectas perficiendas requiritur ingenium, & iudicium certum; atq. vt hoc ſit, certo quodam modo diſpoſita debet eſſe ſanguinis maſſa.

Cur alij alia probentur. Sed cur alij alijs moribus, & ſtudijs tenentur? an quoniam ingenium eſt inuentor mediorum, ſine medijs enim non eſt rationis opus, media ſuppeditat ſenſus, diuerſis in locis, diuerſæ res, & diuerſimode affectæ reperiuntur, quare, & diuerſæ apparentiæ, inde opiniones diuerſæ, quare & mores, & ſtudia, prudentia autem, & ſcientia ambæ in ſua definitione rationem capiunt.

Sed ad rem; Ingenium aptum ad inueniendum, acre & ſubtile, habet corpus maxime ſenſitiuum; & quod eſt actionibus aptum, magis abundat bile, & ſanguine puro; quod vero cõmodius eſt ſpeculationibus, & ſcientijs magis melancholicum eſt; ſcite: n. eſt quieſcere quoddam, & ſcientia eſt quies, vt primo de aĩa, at agere, & actio, eſt motus, & mouere.

cur qui ſunt in contemplationib. præſtantes in actionib. nõ valent. Contingit autem, viros in actionibus magnos raro valere in contemplationibus, & è contra, quoniam quod paratum eſt ad motum, ineptius eſt ad quietem, vt cubus lapideus ſphæraque differunt, quoniam cubus ad quieſcendum idoneus eſt, ſphæra vero ad motum fiata videtur; conueniunt autem vtrique in materia lapidea; ſimiliter actiui, & contemplatiui in hoc, qđ ambo melancholiã hñt cõuenire videntur, at contemplatores per ſe, vt ſcilicet durent ſpiritus vniformes, & cum quadam quiete recipiant, & retineant contemplãdas imagines; at actionibus dediti per accidens fiunt melancholici, aduſta nempe bile, & sãguine craſſiori effecto, vnde qui in iuuentute ingenioſi indagatores vocabãtur, ijdem cũ conſenuerint, iudicio exacto præditi dicuntur; vtrique igitur effecti ſicciores, non tamen ſimpliciter ſicci ſecundum cerebrum, acutiores apparent, prudentię autem, & ſcientiæ ſiue perſpicaciæ, & iudicij perfecti non parum in ſicco repoſitum eſſe videtur, vel teſte Heraclito, quem aiunt dicere ſolitum, in luce ſicca habitat ſapientia, hoc eſt in ſpiritibus tenuibus, & luminoſis, non obſcuris, & frigidis, at ſiccis, poſitam eſſe ingenij vim, & iudicij acrimoniam; idem putabat animæ ſapientiam corporis ſanitati maxime eſſe ſimilem, cũ vtraque ſiccum ad ſuam requireret exiſtentiam; Mihi autem videtur ſubiecto, & materię, quæ ingenij ſuſceptibilis eſt, quaſdam, tanquam paſſiones accidere, & hoc præſertim ordine ſtuporem, ruditatem, tarditatem, ambiguitatem, varietatem, inſtabilitatem, quibus opponuntur habitus oppoſiti, & à quibus denominantur homines furioſi, feruido, ac turbulento ingenio præditi. At prudens, & ingenioſus in medio poſitus eſt, acceſſus autem & receſſus à prudentia ad ſtuporem, aut furorem cauſatur à caloris diſpoſitione, vt ab

agente inſtrumentali, & ab humoribus, qui in corde ſunt, eorumque mixtione, vt cauſa materiali, pro vt magis, aut minus accedunt ad ſupradictam temperiem; præualente igitur pituita, frigoreque fit ſtupor, ſi vero cum frigore melancholia prædominetur, aſinina ruditas, & indocilitas quædam emergit, ſi melancholicus humor præualebit cum mediocri calore, & bile flaua, tarditas quædam ingenij quidem, vt in Catone fuit, apparebit, quæ tamen vinci ſtudio poteſt, & ſi per adauctum ætatis calorem ſuccus melancholicus incaluerit amplius, probabile eſt ex ipſo ſpiritus eleuandos eſſe, qui materiam ſeueritati, prudentiæ, & honeſtis deſiderijs ſuppeditent, & ſi pituita præualuerit cum æquali ſanguinis, & atræ bilis ſubdominio, ambiguitatem quandam, & hæſitationem in omnibus continuam aſpicies, ita vt qui hanc ſortiti ſunt temperiem ſemper in conſultationem dubioſi omnia reuocent, nihil afferant, ſuſtineantque ſemper, vt Pyrrhonij, aſſenſum, & quaſi noui Arceſilai, quid ſit affirmandum, aut negandum neſciant, ſi vero bilis flaua cum ſubdominio ſanguinis præſtiterit, varium, & mutabile, fœmineumque dabit ingenium, & inſtrumenta intellectui, adeo inualida parabit, vt, qui tale ſortiti ſunt temperamentum, futiles, inſtabiles, volubileſque magis, quacunque auicula ſe ſe offerant, & ſi loco bilis dominabitur humor ater cum ſanguinis ſub dominio, & modica bile perſpicacia orietur, & ad inquirendum ſubtilitas cum acrimonia quadam, ſed plerunque apte inuenta, probe diſcuſſa, & acriter iudicata nõnunquã inopportune, inepte, ac præter ratione executioni mandabũtur, taliaq; ingenia eruditionibus, ac doctrinis magis, quã actionibus, & negotijs videntur eſſe idonea.

In his autem temperamentis ſupponendum eſt calorem naturalem tanquam plectrum ab anima, & voluntate tanquam à manu, & muſica motum, diuerſo modo agere, mutare, alterare, exercere, & illam materiam humorum, vt chordas teſtudinis, vel cytharæ, varijs cauſis, rationibus, & occaſionibus pro ſuſceptarum rerum, per ſenſus varia imagine continue mutari, donec ſteterit, & certam ſuſceperit formam, & habitum, vnde homo dicitur, vel prudens, vel ſciens, vel perſpicax, aut ineptus, & iners.

Si autem contingerit, quod bilis, & melancholia prædominatæ fuerint, vtræque tamen naturales, & harmonicè inter ſe, (vt ſupra dictum fuit) iungantur, vt duo, & vnum, temperataque fuerit horum ſiccitas à pituita, & ſanguine, his duobus humoribus in ſeſquialtera proportione conſentientibus efficitur prudentis materia, Hanc igitur materiam, ſiue humorum maſſam in corde, & circa ipſum exiſtentem, cum mediocris, moderatuſque calor, & benignus accederit, eleuantur ſpiritus, qui à cerebri opportuna, hoc eſt benigna, & naturali frigiditate elaborati, ſenſatum, prudentem, modeſtum, iuſtumque efficiunt hominem, nempè naturaliter aptum, & diſpoſitum ad acquirendas virtutes huiuſmodi; hicque ille eſt, qui optime poſſit oppoſita. Huius ſic diſpoſiti intellectus, quoniam nactus fuerit opportuna inſtrumenta, ſi ad optimas traductus fuerit exercitationes, & diſciplinas, diuina, ac vera Dei Imago apparebit.

Quod ſi hæc temperata probè humorum maſſa diu, multumque, et propter longam caloris actionem, multum prioris humoris euanuerit, calliditas, et vafrities exorietur, præualente nimirum ſiccitate cum calore, ſi vero bilis minor fuerit, eodem calore manente, ex melancholiæ prædominio grauitas, et ſtabilitas cum ſeueritate eluceſcet, qualem fuiſſe ferunt Fabium Maximum.

Callidum vero dixeris Annibalem, Eumenem, et Lyſandrum, quorum ingenium reſolutum, exercitatum, promptiſſimum ad actiones, quale aiunt habuiſſe Iulium Cæſarem, qui in celeritate ponebat ſpem oẽm, omneque bene gerendę rei momentum, ad prædominium bilis vtriuſque cum mediocri ſanguinis, et pituitæ ſubdominio referendum eſt; Quicunque hoc ſortitus fuerit ingenium, et temperamentum, irritatus immitis erit, neque ad parcẽdum inimicis paratus, niſi per aſſuetudinem, et diſciplinam, aut diſſimulationem, in ipſo aſcititia, et nõ naturalis fuerit ad clementiã, et manſuetudinẽ diſpoſitio, qua volebant

quidam omnino Pompeium ſecundum naturam propriam carere, quem Cicero aiebat, dum cum Cæſare gerebat bellum, iam ſyllaturire, hoc eſt in crudelitatem, & ſæuitiam inclinare, ac incipere ſyllam imitari, proſcriptioneſque ciuium meditari.

At ſi ſuprà hanc eandem humorum temperiem calor magis, magiſque ſe efferet, fetuidum quoddam, & ad mala omnia inclinatum orietur ingenium, crudele immanſuetum, nihil non arrogans ſibi, & qualem volunt fuiſſe Achillem Thætydis filium, Mariumque ſeniorem; at ſi melancholia acriter prædominata fuerit cum bile multa, & pauco ſanguine, & pituita, cum maſſa hæc calorem conceperit, furere hominem videbis, cui vt ſybillæ, non vultus, non color vnus, non comptæ manebunt comæ, & ſupra ſolitum, dum concepto multo calore aduretur vtraque bilis, fiet robuſtus, acer, ſolers, futurorum etiam, quæ non nouit vates, & propheta, & poeta, qui etiam ex tempore verſus fundat; atque omninò inſanus, & qualem dicebat Horatius eſſe illum, quem

Veſanum tetigiſſe timent fugiuntque poetam,
Qui ſapiunt, agitant pueri, incautique ſequuntur.

Hos eoſdem ſæpè antiqui phanaticos, & quaſi à Demone obſeſſos putarunt, à quibus cum receſſerit calor, & omnis deferbuerit vapor igneus, tunc neque ſe loco mouere poſſe videntur, neque corpus ſuſtinere, & plerunque dictorum, & factorum non meminere.

Ex his itaque quid ſit ingenium, & iudicium, & quæ ipſius materia, & quomodo ſit intellectus inſtrumentum, & quales eiuſdem ſint paſſiones, & differentiæ manifeſtum eſt.

Patet etiam pro ſpirituum, quos diximus eſſe ingenij materiam, tenuitate, alios alijs eſſe ingenioſiores, quare qui in locis ſalubrioribus, & depuratiorem, ac tenuiorem aerem habentibus habitant, naturaliter etiam acrius ingenium, & iudicium plerunque conſequuntur. Idque dicitur, plerunque fieri, non enim ideo negatur

Summos poſſe viros, & magna exempla daturos
Veruecum in Patria, craſſoque ſub aere naſci.

Nihil enim mortalibus arduum, nihilque eſt adeo difficile, quin facies, cum voles etenim

Labor omnia vincit.
Improbus.

Ariſtotelicis ſignis ingenium demonſtrantibus bonum, excellens, & ferax, addunt alij, ne corpus ſit valde magnum, nec valde paruum; nam homo longus raro dicitur ſapiens, paruus autem vix bene poteſt diſcurrere, in paruo enim loco magnus rerum numerus, & amplum agmen ordinate ſe explicare non poteſt; capilli omnino medij inter molles, & duros, nigros, & flauos, ſic enim prædominium bilis vtriuſque cum mediocritate naturali docent, dentes mixti, vt ſcilicet quidam ſint lati, quidam deinde ſtricti, & ijdem rari potius, quam denſi, parui, quam magni, lingua mediocris, & ſubtilis, non longa, quorum enim longa, & ſubtilis eſt, illorum crudele, & malignum eſt ingenium; referuntur enim ad ſerpentes, manus graciles, ſunt enim non boni habitus ingenioſi, quare extrema ſunt gracilia, molles etiam manus habent, quoniam illorum caro mollis eſt, & quoniam eorum materia mollis, & naturalis calor non admodum vehemens extenſiue, ſed potius intenſiue, ideo digiti longi, ſunt etiam graciles, nam ſi longi, & craſſi, robuſti eſſent.

Vocant quidam ingenioſos, qui femora carnoſa habent, ego depiges, & femora pauca carne, & eadem laxa, molli, & flaccida præditos dicerem ingenioſores ijs, qui oppoſitam diſpoſitionem habent, hac vna ratione, quoniam debiles, & non bono habitu præditi ſunt ingenioſi, vt ſupra oſtenſum fuit.

Porta opinio.

Quod addit Porta ingenioſos habere oculos obſcuros, an Ariſtoteli cõtradicit? q. ſupra dicebat, ingenioſi oculũ eſſe charopũ, & humidũ? hunc exponebamus iucunditate, ac ſplendore plenũ, nam multis ſpiritibus, ijſdemq; tenuibus, & puris refertũ dicebamus ingenioſi caput, & cerebrum, quare ſi ingenioſus multis, iiſdemque puris ſpiritibus abundat, obſcuros

ros oculos (& vt vulgo dicitur) mortificatos non habebit, Idem ait oculos debere eſſe magnos, at Ariſtoteles, vt refert Diogenes, paruos habebat, qui genus humanum ingenio ſuperauit, & omnes

Extinxit Stellas, exortus uti ætherius Sol.

Ego crederem oculos debere eſſe mediocres; Vulpes, quæ malitioſæ ſunt, & maxime aſtutæ paruos habent, videtur autem aſtutia exceſſus quidam ingenij.

Addunt nonnulli frontem in rectum porrectam, ego dicerem magnam, & quadratam, ita tamen, vt magnitudo non ſit excedens, nam ſi quorum frons eſt parua, illi ſunt indiſciplinabiles, vt infra dicit Ariſtoteles, ergo quorum non parua, illi non erunt indiſciplinabiles, ſed dociles, namque paſſio præcipua ingenioſi eſt docilitas.

Quadrata igitur frons eſſe debet, neque conuexa, & multo minus etiam concaua, verum plana, & æqualis non turbida, non nebuloſa, non triſtis, ſed in his omnibus mediocris.

Qualis ſit frõs ingenioſi.

Capilli non criſpi admodum, nam criſpi feruorem quendam nimium indicant, bonum autem ingenium mediocritatem requirit, non craſſi, non recti, ſic enim duri eſſent, & ſuilli.

At ſanè raræ texturæ ſunt plerunque, qui ingenio pollent, debiles enim, quare hac de cauſa non admodum pinguem nacti ſunt faciem, quoniam multa pinguedo remiſſionem quandam caloris denotat & paucitatem. Hi vero, qui ingenio valent, calore abundant, temperatiori quidem, ſed potius ad exceſſum, quam ad defectum vergenti, at (vt ſæpè diximus) intenſiuè potius, quam extenſiuè.

Addit Porta ſupercilia magna, rara, commenſurata; quid per magnum intelligat dubium eſt, ſi ſignificat pilos longos, id conſentit cum publico Venetorum adagio, qui hominem magno præditum iudicio, & verè prudentem, & callidum putant, cuius ſupercilia ſunt longa, & criſpa, vtpotè cui multus ſit in ſincipite calor.

At ſi per vocem (magna) intelligit extenſa, & longa, & lata, & craſſa, id profecto non eſt verum, ſi quidem accidens hoc, neſcio quid obſcuri, terreſtris, & belluini in ſpiritibus docet eſſe, cum enim ex fuligine oriantur pili, quæ excrementitia pars eſt eius, ex quo ſunt ſpiritus; quale eſt excrementum, vt medicis videtur, talis etiam natura eſt eorum, quæ talia edidere excrementa, quod ſi rara ſunt ſupercilia, pauca eſt fuligo, paucum excrementum, quare, & tenuiores ſpiritus, & ſi longi pili, vniformis calor, & intenſior, ſi in extremo præcipuè, ſint criſpi. Cæterum ſibi conſtare non videtur, nam eodem in capite dicit, ingenioſo oculos eſſe obſcuros, paulo infra vocat ſplendentes, item ait in eodem loco faciem debere eſſe graciliorem, paulo infra mediocrem, & pinguiuſculam, addit etiam manus graciles, & molles, & paulo poſt articulos fortes, & bene ſolutos; verum ſi fortes, ergo robuſti, ergo duri, non igitur molles, vt ille inquit, neque fortè bene ſoluti. Aſſerit idem ingenioſum oculis magnis præditum eſſe, e contra libro tertio capite primo, etiam ex Ariſtotelis auctoritate grandiores oculos improbat, & ad boues refert, vt potè qui pigritiam, ſegnitiem, inertiam indicent, quod exemplo Domitiani confirmatur.

Portæ opinio examinatur.

At re vera grandes oculi, cum multum, & excedentem in cerebro humorem adeſſe pronuntient, neque humoris multitudo ad bonitatem ingenij ſit vtilis, neſcio qua ratione oculorum magnitudo ingenioſum demonſtrare poſſit, & eò magis cum ipſemet Ariſtoteles mediocres probet, ingenium enim virtus eſt; & omnis virtus in mediocritate poſita eſt.

At dixeris Socratis magni erant oculi, & tamen præſtantiſſimo fuit ingenio præditus.

Huic reſpondeo obiectioni dupliciter, vno modo ingenioſum dicimus habere plerunque oculos mediocres, non tamen tollitur, quin etiam aliquando reperiri poſſint ingenioſi, quorum oculi non ſint mediocres, ſed vel magni, vel parui, non enim neceſſario ſequitur, eſt ingenioſus, ergo habet oculos mediocres, & ſi non habet oculos mediocres, ergo non eſt ingenioſus.

Socratis oculi

Amplius quis eſt, qui dicat Socratem fuiſſe ingenioſum, ego ſtupidum, bardum, ebrioſum, libidinoſum, male feriatum legi iudicatum à quodam phyſiognomo, quod idem ipſe non negauit ſuas malas inclinationes opè doctrinæ ſe ſuperaſſe profeſſus.

Additur à quibuſdam modicus riſus, & breuis; Porta fletum, & deriſionem modicam etiam adiungit; at videtur dubium, nam ſi ingenioſus habet ſpiritus leues, puros, & ſplendidos, hi profectò ſanguinem referunt, à ſanguinis abundantia in ventriculis cerebri receptà fit delirium cum riſu, ad delirium igitur videretur accedere ingenioſus.

Amplius ſi riſus in calore, & humore conſiſtit, cuius indicium eſt, quod antiqui Poetæ venerem vocant riſus amatricem, quæ calorem, & humorem requirit, & ideo in mari nata dicitur, cur igitur ingenioſi non ſunt riſui dediti? & eo magis cum paucos reperias ingenioſos, qui ijdem non ſint magnopere venerei? Reſponderi fortè poſſet. Ingenioſum, ſi adoleſcentulum capiamus, & in principio cum nondum ex aduſtione adaucta eſt melancholia, eſſe lætum, ridentemque, quod de ſe ipſo teſtatur Horatius; At cum adaucta ætate amplius aduritur ſanguinis, & humorum qui in corde ſunt maſſa, quando tunc magis melancholicus, & craſſior fiat ſanguis, minuitur riſus. Atque ingenioſi proprium eſt inquirere, & cogitare, qui vero cogitabundi ſunt grauitatem, non riſum præ ſe ferũt, & ni fallor, propenſiores ſunt ad fletum, quam ad riſum, magis enim ſequitur cogitantes, & alta contemplantes fletus, quam riſus, acres enim ſpiritus in contemplationibus in cerebrum feruntur, & eò totus ſurſum trahitur calor, quare aduruntur humores, ſalſique fiunt, & deſcendentes vellicant oculorum angulos, vnde fiunt lachrimæ cõtemplantibus, & attentè aliquid conſiderantibus. Homines item Sanctiſſimos, & grauiſſimos, raro riſiſſe, ſæpiſſimè fleuiſſe legitur, & ſi Democritus ridebat curas, necnon, & gaudia vulgi, faciebat id, quoniam ineptias putabat, & nugas, quę ab hominibus impotenter, aut fugiebantur, aut deſiderabantur.

Non irrident autem vllos ingenioſi viri, nullos ſubſannant naturaliter, quoniam paſſio hæc ignorantis, & inſenſati eſt, non autem ingenioſi.

Nam ingenioſus cum ſubtiliter iudicet, ac penetret multa, quæ alij rident, in alijs tanquam mala turpia, & in ſemetipſo peiora, & maiora aliquando animaduertat, excuſat illos, & miſeratur potius, quam alienas derideat imperfectiones, vel damnet, & tot de ingenijs, eorumque ſignis dicta ſufficiant.

DE INSENSATO.
Cap. IX.

Inſenſati ſigna. Quæ ſunt circa collum, & crura, carnoſa, complexa, & colligata: cotylæ rotundæ: humeri ſurſum contracti: frons magna, circularis, carnoſa: oculus pallidus, obtuſus: crura circa talum craſſa, carnoſa, rotunda: mandibulæ magnæ, carnoſæ: lumbi carnoſi: crura longa: collum craſſum: facies carnoſa, ſublonga ſatis: motus autem, & figuram, & morem qui apparet in facie, ſecundum ſimilitudines accipit.

Hebetis ſigna.

QVem rudem, & hæbetem virum dicimus, Ariſtotelicus interpres inſenſatum, ſiuè inſenſitiuum vocauit, quæ diſpoſitio ingenioſo opponitur, at oppoſitorum eadem eſt cognitio, iure igitur vna poſt alteram ponenda fuit, & facile ex prædictis qualis ſit hæc paſſio, patebit; primũ itaque quid hæbetudo ſit, ingenijque ruditas dicamus, deinde, vnde procedat, ex his quænam ſint paſſiones eiuſdem exponemus.

Si hæ-

Si hæbes ingenium acuto, & acri opponitur, & acre dicat habitum ſecundum naturam, profecto hæbetudo eſt priuatio quædam, & præter naturalis diſpoſitio, vt ſurditas, & cæcitas, quare ſi oppoſitorum ſunt oppoſitæ differentiæ, & definitiones, quoniam definientes ingenium diximus illud eſſe vim, & potentiam ſecundum quam homo poteſt facile quærere, diſcere, & inuenire quid in vna quaque rè bonum ſit, aut verum, ergo hæbetudinem ingenij dicemus eſſe naturalem impotentiam, ſecundum quam homo non facile poteſt quærere, diſcere, aut inuenire, & iudicare quid in rebus ſit verum, aut bonum.

Eſt ergo de ſecundo genere qualitatis ingenium, & ingenij hæbetudo, & ruditas, & acrimonia, & vt molle dicit impotentiam reſiſtendi, durum autem, quod facile reſiſtere poteſt ſectori, ita ingenij acumen dicit potentiam, ruditas, & hæbetudo impotentiam, & inhabilitatem, qua qui affectus eſt cum difficultate inquirit, & quoniam imperfecte diſcurrit, male diſcit, ac monſtrata recipit, difficileque patitur paſſione illa, quam perfectiuam vocant, & quoniam non diſcit ab alio, neque à ſe ipſo inuenit, aptè; ideo ità diſpoſitus eſt naturaliter, vt illi qui affectu impediuntur, illis enim accidit à paſſionibus obtenebrari, & impediri iudicium, huic autem à naturali, hoc eſt interno, principio accidit error, contingit igitur, vel in totum, & ſimpliciter aliquem læſas habere omnes ingenij vires, & operationes vt neque ex ſe inquirat, neque ab alio diſcat, neque demum inuenire quid quam poſſit, aut ab alijs inuenta iudicare ſint vera, nec ne, aut bona.

Contingit etiam aliquando apte ex ſemetipſo res inuenire, inepte tamen diſcere, aut etiam ineptius iudicare; quid igitur ſit ingenij hæbetudo, & quotuplex, ex his manifeſtum eſt; & ſi acrimonia ingenij, & hæbetudo ſunt contraria, igitur circa idem ſubiectum verſabuntur, vt cæcitas, & viſio circa oculum, ſed oppoſito modo diſpoſitum, quoniam oppoſita reſultare debet forma.

In maſſa igitur quattuor humorum in cauitatibus cordis exiſtentium, & in ſpiritibus, qui exinde à calore naturali eleuantur, & per arterias in cerebrum, cerebrique ventriculos feruntur, ingenij conſiſtit hæbetudo; hæc enim acuti ingenij materia eſt, quare cum maſſa hæc erat armonice diſpoſita, & calefacta, vt dictum eſt ſupra, fiebat acumen, nunc autem inconſonanter ſi bilis flaua, & atra miſceantur, & medium ſuperent extrema, fiet omnino hæbetudo; quam ſequentur ſigna ab Ariſtotele enumerata, propriam igitur materiam hæbetudinis dices multam pituitam, aliquando cum melancholia prædominantem alijs duobus humoribus, ac præcipuè bili naturali, quam ſanguinis dicunt florem, aliquando ſanguini mixtam, & cœteros humores ſuperantem, propterea inſenſati aliquando pallidi, & fuſci, aliquando craſſi, & ſubrubei ſpectantur, ſic materiam, & formam hæbetudinis habemus, bona itaque, & conſonans temperies ingenium, mala, & diſonans ingenij docet, ac notat ineptitudinem, finem non habet huiuſmodi inabilitas, nam finis bonum eſt, priuatio vero bonum non eſt, amplius nemo ingenij ruditatem, nemo cæcitatem, niſi ſtultus, aut male ſanus deſiderat; bonum autem eſt, quod omnia appetunt.

Cauſa efficiens huius ruditatis eſt virtus, naturaliſque vigor deficiens, debiliſque, vel à materia rebelli impeditus, vel tandem caloris naturalis imbecillitas, aut eiuſdem impedimentum, ne poſſit agere, atque operari, pro vt natura hominis requirit.

Quid ergo paſſio hæc ſit, & qua ratione efficiatur, quæque eiuſdem ſint cauſæ vniuerſales ex his manifeſtum eſt, Nunc paſſionum cauſas, quas proponit Ariſtoteles inueſtigemus, harum prima eſt,

Quæ ſunt circa collum, & crura carnoſa. *Collũ & crura carnoſa.*

Vt ſit propoſitio demonſtranda, Rudis, & inſenſatus collum, hoc eſt præcipuè ceruicem habet carnoſam, quod ſit vera propoſitio patet ex his, quæ infra dicentur, huiuſmodi col-

lum Taurorum eſſe, hi autem rudes, & inſenſati ſunt, hoc eſt, neque aſtuta animalia, neque callida vocantur, quæ Tauros, & boues referunt.

Amplius obæſos homines non dicimus ingenioſos, & vafros, qualem fuiſſe ferunt Dolabellam, & Antonium; quos non timere profitebatur Cæſar, ſed pallidos, & macros, qualis erat Caſſius, & Brutus. Cur igitur inſenſatus habet collum craſſum, hoc eſt multa carne, & multa pinguedine plenum? An quoniam ingenioſus oppoſito modo diſpoſitus eſt? verum id non eſt dare cauſam, ſed probare tantum ipſum quod eſt.

Dicendum eſt igitur inſenſati calorem eſſe poſſe multum, & magnum extenſiue, non tamen intenſiue, non enim ad igneum accedit, ſed proprie aereus eſt, & terreus, nam ingenioſi in ſe neſcio quid igneum habent. Quare ſi inſenſati calor non eſt igneus, ſed remiſſus; cuius talis eſt calor illius ſpiritus non ſunt ignei, tenues, & acuti, ſed remiſſi, craſſi, & obtuſi, at ſpiritus, & calor huiuſmodi alimentum, & ſanguinem defert, atque applicat corpori, non tamen illud ipſum reſoluit, applicato alimento, neque reſoluto per igneum, & excedentem calorem, carnoſum, & pingue fit corpus, igitur inſenſati carnoſum erit corpus, quare collum, & crura. Sed dices cur potius collum, quam reliquas partes attulit Ariſtoteles? hanc puto cauſam, vt doceret ſpiritus, qui caput petunt habere calorem remiſſum, cum enim ad caput feruntur per collum, & venas iugulares tranſeunt. Si igitur eo in loco exiſtentes antequam cerebrum intrent, dant ſignum caloris remiſſi, neque ſubtiles, aut acutos ſe præbent, tanto minus erunt, cum cerebrum intrarint, atque ab illius naturali frigiditate fuerint refracti.

Cur collũ carnoſum.

,, *Et crura carnoſa.*

Crura carnoſa.

Eadẽ paſſio etiam cruribus, quæ conuenit collo accõmodatur, inſenſati igitur crura carnoſa, & quod hoc ſit verum, ex prædemonſtratis patet; Nam ſi ingenioſus habet carnem mollem, & eſt non boni habitus, & macer, ergo cuius caro non eſt mollis, ſed dura, & plena, ac boni habitus ille non eſt ingenioſus, ſed potius inſenſatus, at cuius caro eſt dura, ille robuſtus eſt, robuſti crura ſunt bene carnoſa, ſi quidem muſculoſa, & colligata, ac ſurſum contracta; iure igitur dictum eſt; quod inſenſati crura ſunt carnoſa. At nos propter quid nunc venamur, & profecto videtur eadem cauſa, nam calor cum à principio ſuo, nempe à corde elongatur, cum ſecundum ſe craſſus quidem ſit, non tamen terreus, ſed neq; igneus, verum auſtrinum, & vaporoſum referat halitum, poteſt quidem concoquere alimentum, idque applicare, ac replere, non tamen tantus eſt, vt poſſit reſoluere. Sicuti igitur videmus auſtrinos vapores caput replere, ſenſus aciem remittere, ſomnum excitare, mentem, ſiue mentis aciem hæbetare, ſic calorem huiuſmodi, corporis quidem partes replendo carnoſas facit, animi tamẽ acumen ſua craſſitie, ac humiditate retundit, in ſicco enim repoſitum eſſe animi vigorem, ac mentis ſatitatem ſupra dicebamus.

,, *Complexa, & colligata.*

Crura complexa.

Tanquam ſynonimum videtur vſurpare nomen vtrunque, & hanc paſſionem non ſolum cruribus, ſed etiam manibus, & brachijs tribuit, neque fortẽ iniuria, ſi quidem eadem eſt ratio, & cauſa (niſi quid præter naturale impediat) quæ alit, & brachia, & crura. Attamen non credo omnino eſſe eadem nomina complexum, & colligatum, ſed putarem, quæ circa ſuras, & crura complexa dici, cum ſcilicet muſculi non ſint ita diſtincti, vt appareant, quomodo in forti dicebamus; Sed in inſenſato ponimus eos apparere interſe complexos, & coniunctos, vt eorum diſtinctio non animaduertatur.

Colligatos eoſdem dico quaſi ad operandum, & mouendum pene ineptos, ſic enim in forti ponebantur humeri non admodum colligati, vtpote, qui commode ad operationem propriam obeundam prompti eſſent, ſic etiam hoc loco, colligatas dico partes, quæ circa

& crura, quoniam qui inſenſati ſunt ad motus, & ad operationes ſunt tardi, & inepti, quare, & propter id etiam contingit, quod quæ ad motum in brachijs, & cruribus deſeruiunt inſtrumenta, quæ proprie ſunt muſculi, colligata, & quaſi impedita appareant. Sicut enim bonus ſector iudicari poteſt, qui bonam habet ſerram, ita non bonus erit, qui non bonam in ſuis ſectionibus ſerram vſurpare ſolet.

Quod igitur, & propter quid inſenſatus habeat collum carnoſum, & crura, & brachia colligata, & complexa ex his patet.

Dub. An robuſtus ſit inſẽſatus.

Sed dubitari continget nunquid fortis, & robuſtus ſit inſenſatus, & è contra an inſenſatus ſit robuſtus, videtur enim primo aſpectu fortem, & inſenſatum in idem recidere, quibus enim inſunt eadem ſigna, & conſequentia ſignorum ijſdem etiam videntur ineſſe, quare ſi fortis, & inſenſati ſunt eadem ſigna, probabile eſt omnem inſenſatum eſſe fortem, & verſa vice, fortem, ac robuſtum eundem eſſe inſenſatum, maior nullam videtur habere dubitationem, ſignum enim, & ſignatum ſunt ad aliquid, & quorũ effectus ſunt ijdem, etiam ad ſunt eędem paſſionum, & affectuũ cauſæ, quorum eędem cauſæ, & principia, illa ſecundum ſubſtantiam ſunt eadem: minor probatur, primum ex Ariſtotele, nam pili in vtroque ſunt duri, pedes magnos vterique habent, id etiam in ſue videmus, qui rudis, inſenſatus, & idem fortis eſt, collum etiam fortis, & inſenſati craſſum, & carnoſum eſt, dura etiam in vtroq. caro, nam niſi in inſenſato eſſet dura, ergo mollis, quare inſenſatus eſſet ingenioſus.

At ſane oppoſitum ratio perſuadet, nam quorum diuerſæ ſunt operationes, illorum etiam ſunt principia, & cauſę diuerſæ, quare etiam eſſentiæ, non igitur idem vllo modo eſt inſenſatus, & robuſtus.

Amplius neque verum eſt ſigna vnius, & alterius eſſe eadem, ſaltem collectiue, quæ enim ſunt in vno, illa eadem iuncta ſimul in alio non erunt, ex quo manifeſtum eſt, neque omnem fortem eſſe inſenſatum, neque omnem inſenſatum fortem, ſed bene poſſibile eſt quandoque ſimul iungi, non autem ſemper.

Notandumque eſt duplicem eſſe poſſe cauſam hæbetis, & inſenſati, alteram in ſpiritibus poſitam, alteram in cerebro, & inſtrumentis potentiæ ingenioſæ deſeruientibus.

Porro ſpiritus duplici de cauſa etiam producunt hæbetudinem, aut quoniam craſſi ſunt propter pituitam, & propter frigiditatem, & qui tales ſunt, nuſquam ſunt fortes, aut robuſti, Vel craſſi ſunt, propter ſanguinis naturalis craſſitiem, à qua eleuantur, & tunc, vel multo calore ſunt affecti, vel pauco, ſi multo ijdem ſunt inſenſati, robuſtique, & audaces; ſi autem fuerint mediocri calore præditi, inſenſatum quidem efficient hominem, & robuſtum etiam, non tamen audacem; Rurſus ſi ſpiritus in altero peccarint extremo, & plus iuſto ſubtiles fuerint, etiam inſenſatum facient, non tamen ſimpliciter, ſed ardelionem, multa principiantem, multa molientem, plurima promittentem, nihil agentem, penitus iudicio carentem, & penè ridiculum. Si vero propter malam cerebri diſpoſitionem, quod ſcilicet, vel nimia ſit refertum pituita, vel meatus obcæcatos, & diſtortos habeat, vel præter rationem melancholia abundet, ille idem erit quidem rudis, & inſenſatus, nequaquam tamen fortis, aut robuſtus, ſigniſque hæ diſpoſitionum differentiæ proprijs cognoſci poterunt omnino.

Spiritꝰ melancholicꝰ duplex.

Quare ad argumentum in contrarium allatum neganda eſt minor. Ad cuius probationem, cum dicitur in vtroque pilos eſſe duros, & duram carnem, & carnoſum collum, & extremitates magnas, primum meminiſſe oportet, inſenſatum, vel à ſpiritibus fieri, vel propter inſtrumenta talem eſſe, & eum, qui à ſpiritibus duplicem eſſe, vel à melancholicis, vel à pituitoſis, qui propter craſſitiem ſpirituum à pituita eleuatorum, & qui referãt nebulam illam, quam autumno ſuper paludes diffuſam videmus; illi non habent pilos duros, ſed planos, molleſque, & quandoque, propter obſtructionem meatuum, ſubtiles, & hi nullum veſtigium fortitudinis poſſident, qui vero à melancholico humore ſunt craſſi, & duri propter

calotis

caloris defectum, vt in aſinis, hi etiam nullam fortitudinis nobilis partem præ ſe ferent, quamuis aliqua ſigna habeant patientiæ, & tolerantiæ.

Amplius neq; vnicum ſignum fortudinis in corpore obſeruatum, ſubito fortitudinem, aut robur neceſſario infert, ac demonſtrat, nec verum eſt, quod inſenſati caro ſemper ſit dura, inſenſati enim plerunque œdematoſi ſunt quodammodo, quorum caro non eſt dura, quinimo laxa adeo, vt nihil magis laxi, & mollis reperiatur. Neque idem eſt collum robuſti, & inſenſati, nam collum inſenſati non ſolum carnoſum eſt, ſed adipe multo refertum, at robuſtus collum habet latum, & amplum non adipoſum, ſed magis oſſeum, & eius amplitudo non propter carnis, vel ſæui multitudinem, ſed propter vertebrarum, & ligamentorum magnitudinem ſe ſe explicat. Quod ergo non omnis robuſtus ſit inſenſatus, & inſenſatus omnis non ſit robuſtus, & cui inſenſato accidat eſſe robuſtum, ex his patere arbitror. Ante tamen quam vlterius procedatur aduertendum eſt quoſdam legere.

,, *Quæ circa collum, & crura debere eſſe colligata, & complexa:*

Idque de vaſibus præcipuè intelligere; quod Polemoni videtur, vt ſit ſenſus, Inſenſatos homines habere vaſa, quæ ſunt circa collum, & carnem crurum, atque in ipſis cruribus immanifeſta, & quæ ſenſu vix percipiantur, ſic ergo ſunt complexa à carne, & colligata, vt conſpici nequeant, & vix poſſint ſeiungi; Cauſam eſſe putarem, quam prius attuli, ſanguinis ſcilicet, ac ſpirituum remiſſam caliditatem, quæ neque dilatat, neque explicat vaſa, pro vt recta, & perfecta hominis conſtitutio requireret.

,, *Cotylæ rotundæ.*

Cotyla rotūda Quidã putãt ſubeſſe mendum in textu Ariſtotelis, quid enim commune ſit ingenio cum acetabulis coxarum ſe neſcire aiũt, ſed per cotylas, κότιδα, ideſt, occiput legendũ credũt, vt ſit ſenſus Ariſtotelis huiuſmodi. Inſenſatus habet occiput rotundum, & prominens, in quo ſanè videbitur cum robuſto conuenire, cerebelli enim amplam vim, & validam diſpoſitionem notat, quare motus principium validum, & validius multo, quam ipſius ſenſus, quod ſi res ita ſe habet, vt κότιδα, non autẽ cotylam legere debeamus, facilis eſt demonſtratio huius accidentis, quod, vt dixi, virium robur naturaliter indicat; ſit igitur ex eodem principio demonſtratio. Quorum occiput eſt rotundum, illorum cerebellum amplius eſt, quorum tale eſt eorundem etiam portio neruorum motiuorum, ſeu principium motiuum proportionate maius eſt, quam ſenſitiuum principium. Quare illi ad motum aptiores quam ſint ad ſenſum, minus igitur ſenſati, quare eorum caro non eſt valde apta pati, ſi inepti ad patiendum, ergo ad ſentiendum etiam ſunt inepti, qui tales ſunt vocantur inſenſati, ergo quorum occiput prominens eſt, & cum quadam rotũditate maiore, quã naturalis, illi ſunt inſenſati.

Quare, ſi quos poſteriorem capitis partem prominentiorem habere cum quadam rotunditate, conſpexeris; illos corporeis valere viribus dices, quod probationi propoſitum fuerat, verum ingenio parum valere putabis.

,, *Humeri ſurſum contracti.*

Humeri contracti. Inſenſati ſignum tertium eſt, vel ſi etiam placebit, quartum, ſi crura à collo diuiſeris; porrò quid per contractionem membrorum intelligamus, ſupra declarauimus.

Ea membra præ cœteris dicimus eſſe contracta, quæ perfectè, & probè à natura non fuere elaborata, diſtincta, & fabricata, ſic contractum, & attractum, vulgo à frigore dicimus hominem, cuius pedes, manuſque ſe ſe explicare nequeunt præ frigore; ſi ergo humerorum contractio arguit caloris innati imbecillitatem, & imperfectionem, & præcipuè circa cor, quod omnis caloris, & virtutis vitalis eſt fons, & principium, oportebit vtique ſpi-

ritus

ritus eſſe ſubfrigidos,non ergo acutos, celeres, & tenues; probabile eſt igitur quorum humeri ſunt contracti ſurſum,& craſſi;& quodammodo gibboſi,illorum ſpiritus non eſſe acutos,& calidos,& celeres,ſed craſſos,& tardos,at qui tales ſunt vocantur inſenſati,quod ergo humerorum mala diſpoſitio,membrorumque mala conformatio, & fœditas iure pariant ingeniorum ſocordiam, & ruditatem ex his poteſt colligi,nō quod quorum humeri ſunt tales,illi ſubito ſint inſenſati,ſed quod,vt plurimum,qui habent humeros ſurſum contractos,non explicitos,non expanſos,videntur inſenſati,& non ſubtili ingenio prædití.

Frons magna carnoſa

,, *Frons magna, circularis, carnoſa.*

Quartum ſignum à fronte deductum. At ſanè omnia hæc ſigna, quæ ingenij acrimoniam, vel obtuſitatem deſignant, aut à capite, ab his, quæ circa caput ſunt partibus penè decerpta ſunt,quoniam,aut cerebrum eſt ingenij ſubiectum, aut principale inſtrumētum, quo vtitur, qui ſecundum ingenium operatur, quod fortè verum eſt, nam homo ingenioſus,ingenio vtitur, & cerebro, ſicut qui valet ſanitate, & corporis particula.

Frontem magnam carnoſam,& rotundam ingenij hæbetudinem ſignificare eſt Ariſtotelis ſententia,boues enim, & aſini, quorum magna eſt frons id in parte oſtendunt.

Quidam neoterici,qui de his notis ſcripſerunt,putant paruam frontem indocilitatis eſſe indicium, magnam tarditatis, rotundam vero hæbetudinis.

At,vti ego puto,non facile eſt harum paſſionum propter quid inuenire, tentandum tamen eſt afferre aliquid,nè penitus à ſuſcepto munere deficiamus, ac primum propter quid inſenſatus magnam frontem habeat.

Frons dicitur totum ſpatium,quod à ſupercilijs incipiens,vſque ad ſinciput verſus ſuturam coronalem ſcandit,quo loco capillorum radices incipiunt, & hæc frontis dicitur latitudo; longitudo autem ab altero ad alterum temporum verſus ſuturam,quæ apud petroſa oſſa porrigitur,quo loco etiam capilli perueniunt, ita vt ex tribus partibus capilli frontem terminent, quartam partem claudant ſupercilia, & hæc longitudo frontis vocatur ſpatium inter vtraque tempora interceptum,per quod lineæ,& ſigna quædam conſpiciuntur inducta,quibus quidam nebulones,falſo ſibi Phyſiognomi nomen vindicantes,de futuris rerum contingentium euentibus,& de his,quæ à libero pendent arbitrio aliquid certi prædicere ſe poſſe credunt,aut ſaltem idiotis perſuadere conantur, mouetur autem ſola in noſtro corpore cutis frontis naturaliter à ſupercilijs verſus ſinciput, item & à ſincipite ad ſupercilia, & tertio modo corrugari, etiam contingit verſus naſum, magna igitur frons eſt, quæ ſecundum longitudinem,& latitudinem excedit,immodicam vocat Albertus,& Rhaſis,& hæbetudinem portendere putant,quod ſit verum docent ex hoc,quoniam tali fronte præditi referuntur ad boues ſi contigerit eſſe robuſtam.

Cauſam venatur Porta, & ait eſſe materiam abundantem,aut agentis operationi inobedientem,aut partem cerebri anteriorem eſſe magis pituitoſam; verum ex his tribus rationibus,quas Porta affert,prima non multi eſſe videtur momenti, non enim vera eſt propoſitio,quæ ait,vbi magnitudo, & multitudo materiæ ibi eſt imperfectio, & vitium. Naſus enim magnus plurimum habet materiæ,attamen probitatem morum, ingenium acre, & purum iudicium denotat. Item in capite magno vberior eſt materia, quam in paruo, at paruum nunquam bonum, magnum autem non ſemper malum dicunt medici.

Amplius non video quomodo ſequatur, magna eſt frons, ergo multum materiæ adeſt in capite,ergo eſt inobediens cauſæ efficienti.

Cotyla rotūda

Quare fortè dicendum eſt,quorum magna eſt frons, illorum os magnum eſt etiam, at ſub magno oſſe magnus eſt locus,& magnum cerebrum, & multum frigoris in ipſo, quod eius qualitatis eſt principium,vt cor caloris,quare niſi latum ſit pectus, & conſequenter multus calor,probabile eſt in caput ſpiritus cum peruenerint, nimium refrigerari, & ideo

non

non acres, non calidos, non acutos, ac penetrantes eſſe, vnde fieri poſſit diſcurſus acutus, & ſubtilis, & ingenium perſpicax, & acre.

Dicemus igitur, quorum magna eſt frons, illorum magnum etiam eſt ſincipitis os, magnus igitur locus, qui imaginationi eſt attributus, at in magno loco & improportionato diſſipatur virtus, & ſpiritus, & calor, (vt patet in vaporibus paucis, qui petunt partes aeris ſuperiores, qui quoniam pauci ſunt in nubes non vertuntur, neque conſiſtunt,) diſſipati ſpiritus debiliores ſunt, & ideo hæbetiores ad penetrandum efficiuntur, quare & acies ingenij minus ſubtilis exiſtit.

An videtur putandum, ſub magno oſſe (ſi contingat calorem naturalem hominis non eſſe firmum, & valentem) reperiri poſſe rudem, & indigeſtam cerebri molem, imperfectã igitur potentiam, & virtutem habentem, quæ quoniam capiat imperfecta, & rudi quadam ratione rerum imagines, effectum eſt, vt intellectus, qui non operatur, quo vſque in corpore exiſtit, niſi phantaſmata ſpeculando, dum ea (quoniam imperfecta ſunt, & confuſa) contemplari aggreditur, perficere ſuam non poſſit operationem, & ſic rudis, & hæbes vocatur homo, quod ergo rudis ſignum ſit frons magna, & propter quid probabiliter id poſſit aſſeri, ex dictis eſt manifeſtum.

Eidem inſenſato ineſt etiam frons rotunda, quam interpres circularem vocauit, per rotundam intelligit quidam recentiorum conuexam, & ad extra prominentem.

Dubit. Quo frõs ſit plana, & gibboſa.

Porta hanc aſinorum eſſe propriam ait, ſed vidit etiam ipſe hanc difficultatem, quomodo frons poſſit eſſe magna, carnoſa (& vt quidam dicunt plana) deinde etiam gibboſa, & conuexa, nam ſi plana eſt, non eſt conuexa, & ſi conuexa eſt, non eſt plana, maxime enim alterum ab altero diſtat.

Soluens igitur ait duas eſſe partes vnam inferiorem, & circa ſupercilia, quæ pars proprie in his, qui ſunt rudes, eſt magna, plana, & carnoſa, altera pars ſuperior, quam ait ille cum ſincipite iungi, & hæc pars, ſi fuerit rotunda, & gibboſa denotat ingenij ruditatem, & hominem inſulſum, & ineptum. Hoc autem, quod dixit, in aſini fronte contemplari poſſe ait, pars enim aſininæ frontis, quæ ſupra oculos plana eſt, quæ vero aſcendit verſus ſinciput rotunda eſt, quare ſi aſinina vis corpus effinxit aſininum, & in ipſo has, & huiuſmodi impreſſit qualitates, cui tales inſunt proprietates, illi ineſſe vim aſininæ naturæ ſimilẽ probabile eſt, cui autem aſininæ qualitates inſunt corporis, eidem & ſimiles in anima eluceſcere credendũ eſt, at propter quid inſenſatus habeat frontem rotundam quatenus eſt inſenſatus nõn videtur eſſe dictu facile.

Quod autem conuerſa ſit uera, ex ſuperiori cauſa inferri poteſt, ſi enim cui multus eſt locus ſub oſſe ſincipitis, ei non eſt unita uirtus, & multa materia inelaborata adeſſe poteſt, ſi accidat ipſum habere calorem cordis, aut moderatum, aut remiſſum, cum qui habet rotundam, & præcipuè conuexam frontem, illi adſit multum capacitatis ſub oſſe ſincipitis, multuſque locus, & ſi debet repleri multum corporis, & ſpirituum requirat, manifeſtũ eſt, quod ille cui pauci adſunt ſpiritus, paucuſque calor, ſi habebit frontem magnam, & conuexam, cum refrigerentur, & remittantur eo adducti ſpiritus, quoniam diſſipantur, quod etiam erit rudis, & inſenſatus, nõ tamen omnis inſenſatus, & rudis talis erit, poſſibile enim eſt frigidos, craſſoſque eſſe ſpiritus in quibus eſt hæbetudinis ratio, & frontem deinde nec magnam eſſe, neque prominentem, quod uidere licet in ſuibus, quorum frontes, & paruæ, & depreſſæ ſunt, non tamen ob id ſunt ingenioſi, & callidi.

Tertia proprietas, quæ inſenſatum docet, eſt frontis carnoſitas, quorum igitur cutis craſſior eſt, & partes circa tempora pleniores, ac multa carne refertæ, illorum ingenia sũt rudia, ac craſſa. Quod ſignum eſt remiſſi circa hanc partem caloris, & ſpirituum craſſiorum, quare cum calor remiſſus poſſit quidem attrahere, ac apponere, non autem reſoluere, & conſumere, patet in his frontem carnoſam, carnoſaque tempora exiſtere, quod

ergo inſenſatum ſignificet frons carnoſa, magna, & rotũda, & cur quibus hæ inſunt paſſiones, adſit etiam ingenij hæbetudo, & ruditas patet.

Oculus pallidus, obtuſus.

Quintum ſignum ex eodem fonte depromptum; quod autem inſenſati oculus ſit pallidus, hoc eſt quaſi dormitabundus, & qualem habent qui comate, vel lethargo laborant, ex hoc poteſt confirmari, quoniam ingenioſi oculus eſt hilaris, viuiduſque, ergo ex oppoſito inſenſati oculus erit turbidus, mæſtus, & pallidus, hunc referrem ego ad colorem oculorum boum, aut ouium, illæ enim ipſæ, cum mirificè ſint inſenſatæ tales habẽt oculos pallidos, ſiue aqueos, & obtuſos; hoc eſt neſcio quo modo mœſtos, & pauorem præ ſe ferentes. *Oculus obtuſus ſomniculoſus*

Cæterum huius affectus facile eſt rationem aſſignare, ſi enim inſenſatus habet craſſos, aqueos, & frigidos ſpiritus, & cerebrum eodem modo affectum, cum quale ſit cerebrum, & ſpiritus, qui in cerebro exiſtunt, talis ſit ſubſtantia, color, & habitudo oculorum, manifeſtum eſt, quod inſenſatus oculos aquam cum pauca terra coniunctam referentes, ac ſpiritibus deſtitutos habebit, tales autem oculi vocantur pallidi propter naturam humoris, & obtuſi propter defectũ ſpirituũ, ex his ergo qđ, & cur inſenſatus tales habeat oculos patet.

Crura circa talum craſſa, carnoſa, rotunda.

Sextum ſignum eſt, quod concomitatur inſenſatos, omnino autem inſenſati ſecundum totum corpus carne, & ea quidem pituitoſa pleni ſunt, abundant enim pituita, & mediocri melancholia cum ſanguinis ſubdominio, carnoſa igitur, & pinguia habent corpora, namque, vt dictum eſt, calor naturalis eſt remiſſus. Talos diximus eſſe partes, quæ ſunt circa pedes, quo in loco oſſa tibiæ cum pede iunguntur. *Carnoſa circa talos crura.*

Partes igitur prope pedes, ſi carnoſæ fuerint, ſi rotũdæ, craſſæque inſenſatum hominem demonſtrant, nam tales etiam fœminarum ſunt, & earum præcipuè, quæ multa carne, multiſque aqueis abundant humoribus. Harum paſſionum cauſam puto eandem, quæ ſupradicta, inſenſato igitur multa ineſt cum mediocri calore ſanguinis pituitoſi copia, cui talis ineſt temperatura, illi multa copia carnis circa membra adeſt, quare & carnoſas habet ſuras, carnoſaque brachia, ſi carnoſa, igitur craſſa, & quoniam tendines in carnem degenerant, & humidiores iuſto ſunt, vnde rotunda exiſtit illis crurum pars inferior.

Videtur autem mihi hoc idem timidis, & fœminis eſſe commune ſignum, quatenus ſcilicet, tum timidi, tum inſenſati proprium eſt, & mediocrem, & remiſſum habere calorem, qui carnem generat, & locis prædictis apponit. Rotunditatem autem, quæ fœminea paſſio eſt, cauſam puto, eo quod molles omnino ſunt tendines, & multa carne veſtiti, vnde naturaliter rotunda pars tendinum, ſi ipſi ſuper, & circum addatur materia mollis, rationabiliter inducit figuram rotundam.

Mandibulæ magnæ, carnoſæ.

Hos referes ad aſinos, quorum mandibulæ magnæ ſunt, quo ad oſſa, & carnoſæ, quo ad materiam, quæ oſſa veſtit, & ambit, per mandibulas intelligemus partem inferiorem, cui inſertum eſt mentum, quæque ſolæ in omnibus penè animantibus perfectis, & reſpirantibus, præter pſitacum, & cocodrilum mouentur in mandendo. Si ergo mandibulæ ſunt magnæ, magnaque oſſa, quæ in capite ſunt, probabile etiam eſt, hominem multa parte terreſtri refertum caput habere, ſi vero carnoſum caput eſt, calorem mediocrem habet, ſpirituſque remiſſos, & ad aeris naturam, non autem ad igneam accedentes, at vero tales ſpiritus acre ingenium non producunt, vt dictum eſt ſupra, cur igitur inſenſato adeſt carnoſa, & magna inferior mandibula apparet. *Mandibula magna.*

Lum-

" *Lumbi carnoſi.*

Secundum dorſum diximus ingenioſum eſſe non carnoſum, ſed macrum; quare probabile eſt, carnoſum ſecundum dorſum, & præcipuè iuxta lumbos eſſe inſenſatum. Cauſam dicebamus propter quam ingenioſus eſt macer circa dorſum, & lumbos eſſe, quoniam calor circa præcordia multus eſt, & igneus, quare, ſi nec multus, nec igneus erit lumbos faciet carnoſos, & pingues, quod in exſectis porcis hyeme diſcerptis videmus, horum enim cum remiſſus ſit calor, lumbi pingues, & craſſi ſunt, Hi cum in quiete diuturna, multo cibo veſcantur, efficiuntur maxime pingues, & præcipuè circa lumbos, ergo cui mediocris eſt calor, & non igneus, ſed vaporoſus, illi etiam adſunt lumbi carnoſi, & craſſi, Cui autem talis calor adeſt ille inſenſatus eſt, ergo inſenſati carnoſos habent lumbos; quid autem ſit lumbus iam ſatis ſupradictum eſt. Quidam non ſolum lumbos dicunt carnoſos, ſed dorſũ totum, & partes quibus alligatum eſt diaphragma; mihi autem videtur partes penè omnes poſteriores, ſi plus iuſto fuerint pingues, & præcipuè nates id docere, & hoc maximè, cum vti dictum fuit, caro pituitoſior, & candidior fuerit, & calor remiſſus.

" *Crura longa.*

Dubit. Hoc ſignum à quibuſdam non cognoſcitur, & adulterinum vocatur, & pro longis breuia ſubſtituunt, vt ſit in littera mendum, legunt igitur quorum crura breuia, & ſubtilia, ſunt illi indociles ſunt, quoniam deficit naturalis calor, referuntur enim ad aues, quarum nonnullæ tales ſunt.

At mihi dictum hoc non videtur omnino verum, primum enim in genere auium multo magis indociles, & magis inſenſatæ ſunt, quæ habent crura longa, & gracilia, quam, quæ breuia, videmus enim quamplurimas aues paluſtres, ciconias etiam, & grues, ardeas, & ſi quæ aliæ ſunt, quæ præter paluſtres crura habeãt longa, & ſubtilia, vix poſſe cicures fieri, cuius generis omnes ſunt, quæ cauda carent.

Si igitur res ita ſe habet, breuitas crurum indocilitatem non ſequitur, cum eam longitudo comitari videamus. Adde breuia crura Selimus primus Turcarum Imperator habebat, illum nemo vnquam inſenſatum dixerit, ſed crudelem, ſuperbum, bellacem, ſuſpicioſiſſimum. Crura igitur & longa, & craſſa puto eſſe inſenſati ſignum, & talia inſenſato plane notantur in homine. Sed ꝑimum qualia ſint futura hæc inſenſati crura deſignabo, deinde propter quid talia putem, exponam.

Hos plerunque inſenſatos, indociles, ineptos ad inquirendum, ad inueniendum, ad imitandum; ac iudicandum vocamus, quorum crura, & membra, quæ à genubus vſque ad digitos pedum ſunt talia, nempe oſſa crurum, longa, craſſa, male dearticulata, caro vndique æqualiter ſe ſe offerens, & circa genua, & immos talos, vt non ſuræ, ſed contuſæ carnis, aut farinæ male infarctæ, aut ouorum cum butiro agitatorum quidam ſacculus videatur.

Quæ vero circa talos, & pedum principium ſunt vaſta, incondita, male elaborata, ita vt omnino craſſiora ſint hæc inferiora, quam ſuperiora propè genua, pedes lati, vaſti multa carne refeiti, plani, inter ſe ferè æquales, non bene articulati, & pars præcipuè, quæ pedis ceruix, ſeu collum dicitur, depreſſa, & æqualis ei parti, quæ propè digitos eſt, digiti breues, humiles, male dearticulati, debiles vngues habentes; Huiuſmodi igitur membra hominẽ, & indicant inſenſatum, & ſtolidum, ac indocilem, & vilem, atque id ratio perſuadet, nam paſſim, quos tales videmus irridere ſolemus, vt bardos, & ſtupidos, & Italico prouerbio quodam, eoſdem notamus, tanquam omnino ſtultos, et indociles, et viles, eoſque præcipue, quorum pars circa talos poſita tota plena eſt carne craſſa, inarticulata, alba, et ad quandam rotunditatem accedente, adde, quod eoſdem noſtri vocant etiam effœminatos, impuros, & impudicos, habitum enim meretricium circa partes has referunt.

Quod enim ſi crura ſunt vaſta, & longa, & craſſa, certum eſt multam ſupereſſe materiam, & illam ſanè præualere, & humores, qui duobus inferioribus reſpondent elementis prædominari, quoniam autem eadē crura male formata, & non dearticulata dicimus, id caloris, ac virtutis formantis imbecillitatem, & materiæ ineptitudinem, & inobedientiam notat. Craſſius vero crus propè talos præternaturalem quandam diſpoſitionem indicans, nihil boni poteſt ſignificare. Quando autem his in locis multum adeſt carnis, & multum humorum docet neque calorem eſſe talem, vt reſoluat multum humidũ, & humores eſſe craſſos, & ſubfrigidos, non autem dicebamus tales reperiri in ingenioſis, qui melancholia quidem non carebant, at ea naturalis erat, & cum tenui commixta ſanguine, multo calore abundabat. Quæ vero in huiuſmodi rudibus reperiretur hominibus melancholia, ſedimentum quoddam eſt terreſtre pituita participans, vt dicere poſſimus in ingenioſis, & carentibus ingenio reperiri quidem melancholiam, ſed in prioribus ſecundum virtutem, & quatenus ſicca eſt præualere, in rudibus, & ſtolidis ſecundum molem, & quatenus frigida eſt denominari, quod ergo viri ſtolidi, & inſenſati, longa, & craſſa habeant crura, & carnoſa, & propter quid, ex his clarum eſt.

„ *Collum craſſum.*

Ferè eadem dicta ſunt ſupra in primo ſigno, cæterum illa, quæ ibi ponuntur ad partes, quæ circa collum ſita ſunt, potuerunt referri, nunc de collo loquitur, ceu toto quodam. *Collum* Dicit ergo cuius collum eſt craſſum, non craſſitie oſſis, & vertebrarum, aut muſculorum *craſſũ.* diſtinctorum, & robuſtorum, ſed craſſitie carnis mollis, & adipis, quod ille eſt inſenſatus, cauſa eſt in promptu, ſupra enim diximus huiuſmodi paſſionem arguere debilitatem, & remiſſionem caloris ignei, cuius proprium eſt reſoluere, & attenuare, quare neque tenues habet ſpiritus, qui tale nactus eſt collum, neque acumen ingenij vllum poſſidet.

At videtur dubitandum nunquid ſit verum, quod collum craſſum ſignificet hebetu- *Dubit.* dinem, nam quorum collum eſt craſſum, illorum etiam, vt plurimum breue eſt, breue collum remiſſiorem quandam audaciam ſignificat, id in Tauris videmus. Vbi mediocris timor, ibi prudentia eſt, non autem ruditas; an dicendum collum craſſum non eſſe ſecundum ſe breue, at videri quidem propter craſſitiem, longis enim hominibus ſi accidat incraſſari videtur minui, neſcio quo pacto eorum longitudo, cum tamē re uera ſit eadem, ſic oſtium, ſic cubiculum, quo illud latius eſt, quo iſtud amplius, & maius, eo videtur minus altum, & eleuatum, omnino autem breuitas, & craſſities differunt, breuitas enim præcipuè ab oſſibus, & vertebrarum colli tenuitate, & humilitate cauſatur, & craſſities aliquando eſt oſſium, at nunc effectus eſt multæ carnis, multique adipis partem illam veſtientis, & occupantis propter caloris remiſſionem.

„ *Facies carnoſa, ſublonga ſatis.*

Quod facies inſenſati ſit carnoſa, etiam in principio huius capitis dictum eſt, nam me- *Facies* diocris calor, & ſanguis minus tenuitatis, & minus bilis habens, quàm ſanguinea maſſa *carno-* ingenioſi, in capite, vel facie generat carnem, cum autem calor non ſit vehemens, non re- *ſa, lõga.* ſoluit. Sic ergo contingit faciem eſſe carnoſam, & ſubalbidam, id dominium pituitoſi docet ſanguinis, per ſublongam ſatis, intelligunt quidā faciem referentem bouillã, quæ magna eſt, longa, & lata, quare ſi vere magna facies pigritiam ſignificat, hæc autē motus tarditatem, & inhabilitatem, quæ ſequitur caloris remiſſionem, remiſſus calor, paucos neque admodum acres eleuat ſpiritus, his deficientibus ingenij deficit acumen, & loco huius hebetudo ſuccedit, ergo qui magnam faciem habet, ille hebes, & rudis erit.

K Quod

Pigritiæ index Magna facies.

Quod autem magnā facies ſit pigritiæ inditium, id dupliciter inferri poteſt, primum ſanè, quoniam ſi magna eſt facies, magna etiam ſubſunt oſſa, quare, & multa pars terreſtris tale caput occupat, terra igitur ſecundum molem prædominatur, hæc autem cum ſecundum molem, & virtutem præualet, frigus, & ineptitudinem qualem in aſinis, & bobus affert.

Altera ratio eſt, quod qui ita diſpoſiti ſunt, vt magnam faciem habeant, vt plurimum etiam multum carnis poſſident, quare cùm hæc etiam remiſſum calorem monſtret, certū eſt, ſtupidum hominem hoc ſigno notari; Cæterùm diximus debere eſſe ſublongam, at hæc virilis eſt. Reſpondeo mediocriter longam eſſe virilem, quæ verò in longitudine peccat ad aſinum, vel bouem refertur: Dico igitur, ſi quorum facies rotūda eſt illi penè furioſi ſunt, quoniam calidiores, qui contrario modo diſpoſiti fuerint, forte calore non abundant, ſi ergo multus calor æquè ad omnes partes mouet, & æquè ab omnibus trahit partibus, cum non eſt multus ad vnam tantum partem, atq; ad faciliorem mouebit, Nō multus circa caput, mouebit materiam tantum in longum, & faciet talem faciem, quam longam, & bouillam diximus, cum igitur hæc remiſſi caloris ſit ſignum, rude etiam, atque hebes ingenium notabit. At dices, legi ſublongam, quæ vox de longitudine detrahit. Reſpondeo addi vocem ſatis, quæ longitudinis auget diſpoſitionem.

Motus, autem, & figuram, & morem, qui apparet in facie ſecundum ſimilitudinem accipit.

Quid ſibi velit, hoc loco Ariſtoteles multi dubitant; Porta valde corruptum dicit eſſe tex. & vix intelligibilem, ego crederem ſic poſſe exponi, motus localis, ſiue ille ſit progreſſiuus, ſiue ſit partium corporis accipit ſecundum ſimilitudinē figuram, & morem, hoc eſt refert, ac ſimilis eſt illi figuræ, ac mori. i. qualitati, quæ apparet in facie, quaſi dicat motus inſenſati eſt, ſimilis illi figuræ, ac diſpoſitioni, quę in facię apparet; & ſi in facie eiuſdē eluceſcit quędam pigritia, & tarditas, & quaſi ſopitus ſenſus. Sic etiam in motu lentus eſt, ac tardus, & irreſolutus, & quid prius agat, quid ſuſcipiat, quid omittat, non ſcire, non diſcernere oſtendit.

Porta expoſitio.

Porta ait, ſic intelligendum eſſe Ariſtotelē, vt dicat, ſicuti facies, & os hebetis, eſt ſtupidum, & hians, & oſcitabundum, & ad omnia ſe cum quadam admiratione, atque ſtupore conuertens, ita etiam vult motum eius eſſe talem, at vt mihi videtur id nō eſt exponere, ſed diuinare, quid ſibi velit Ariſtoteles; Quare iterū dicamus motum eſſe operationem corporis, quatenus corpus eſt, & motum animalis progreſſiuum eſſe animalis, quatenus animal eſt; huius enim proprium eſt, vt dicitur octauo Phyſicorum à principio interno, & ſecundum ſe moueri localiter, & tale animal in ſpecie, talem habet motum ſpecialem, alio enim modo naturaliter homo, & alio bos, vel auis mouetur. Particulares autem homines, qui inter ſe differunt accidentalibus differentijs, quas vocant indiuiduales, ipſi etiā proprios, & priuatos motus habebunt, qui ſecundum ſpeciem ijdem erunt, at quibuſdam accidentalibus inter ſe diſtinguentur differentijs, nō ſecus enim, ac Socrates differt à Platone, etiam motus, qui à Socrate fient, quaſdam particulares habebunt diſtinctiones, quibus à motu Platonis diſcriminantur. Cum igitur ingenioſus, & hebes homo differant accidentalibus differentijs probabile eſt, etiam vtriuſque motus ab inuicem diſtingui, ſi igitur motus localis, & corporeus animalis ſit ab anima, quæ vtitur calore naturali, & ſpiritibus ad mouendum tanquam baculo, quo mouet lapidem homo, probabile eſt, quod qualis fuerit motus, talis, erit naturalis calor, taleſq; ſpiritus mēbra mouentes; at ſtupido, & inſenſato calor naturalis eſt remiſſus, & ſpirit⁹ tardi, & craſſi, ergo, & motus, qui ab hebeti fiunt, erunt tardi, & pigri, & cuius motus videmus eſſe tardos, pigros, irreſolutos, & ſine quodāmodo carētes, illum ipſum dicemus ingenio hebetem, rudem, ac ſtupidum;

dum; ſic igitur, mea quidem ſententia, ait Ariſtoteles Motus inſenſatum ſequi, & ſimiles eſſe iiſdem paſſionibus, quas in eius facie conſpicimus, vt omniaq; ſibi conſentiant, ſi facies ſtupida eſt, os hians, oculus obtuſus, motus etiam, q. eſt ab homine talem faciem habente, has omnes referet qualitates; quis igitur, & qualis ſit (ex Ariſtotelis ſæntentia) inſenſatus, ex his manifeſtum eſt.

Adduntur Ariſtotelicis proprietatibus quædam alia, quibus inſenſatus dignoſci poſſit; & primū, Porta dicit crura debere eſſe breuia in eo q. ſtupidus eſt, & μικρὰ, apud tex. græcum Ariſtotelis legere oportere, non aut μάκρα, & in vna litterula fuiſſe mendum, parua autem crura, & breuia vult dicere imperfectionem, & ruditatem naturę, ac virtutis formatricis; id quod; & auctoritate Adamantij, & Polemonis vult confirmare eos, qui dicunt: inſenſati eſſe paruos articulos, & breue collum, at huic opinioni ſupra reſponſum eſt; & non parua, neque breuia legi crura, ſed ſubtilia, & tenuia, in quibuſdam, quo ad oſſa tibiæ, verum eadem carnoſa, & multo humore plena, vtcunque tamen, & crura, ac ſuræ, tum longiores, tum breuiores iuſto, nec non, & magis craſſæ, aut magis tenues, quam deceat, illaudabiles ſunt, neque boni quidquam præ ſe ferunt, omne enim extremum vitioſum eſt, & vitium omne malum; ingenium autem, ac iudicium bonum quædam virtus eſt, quoniam ab extremis recedunt illi, in quibus hæc reperietur, & ſecundum naturam diſpoſiti erunt, membraque nulla mediocritatem longe tranſibunt, nam virtus omnis naturalis eſt quædam medietas.

At ſi inſenſatus breuia, & parua debebat habere crura, eadem deinde non oportebat aſſignare luxurioſo, & improbo, & timido, qui enim tales habet proprietates raro, aut nunquam erit inſenſatus, & ſi dixerit exilitatem non ſignificare breuitatem, ſed ſubtilitatem; iam ſupra dictum eſt, & eiuſdem Portæ etiam auctoritate confirmatum, quod inſenſatus, & rudis habet craſſas tibias, & carnoſa crura, quare per exiles non poteſt intelligere graciles, & ſubtiles. Hac igitur de cauſa nullum in tex. ſubeſſe puto mendum, ſi intelligatur Ariſtotelis dictum, prout ſupra declarare conati ſumus.

His etiam additur color cum multa carne valde albus, & alborem illum referens, qualem videmus in lacte recocto iam ad acorem vergente, hic enim color, & paucitatem ſpirituum, & pituitæ oſtendit abundantiam; ſed nec minus ingenio obeſt (inquit quidam) color valde niger, Aſt notandum, ſi conſpectus fuerit in ijs regionibus in quibus homines albi naſci ſolent, vt in Italia, Gallia, & Germania, & locis circum ſitis, forte color hic ſubniger ingenij prauitatem monſtrabit, cauſam quidam afferunt eſſe, quoniam tam valde albus, quam valde niger præter naturam eſt in noſtro climate, ergo vt valde album ad pituitam carentem ſpiritu, & calore, ita nigrum ſine vllo ſplendore, ac luce, ſed ſimile colori, quem later habet, qui diū ſub aqua ſtagnanti ſteterit, puto ad melancholiam calore deſtitutam referendum eſſe.

An color niger ingenij hebetis ſit index.

Sed aliquis dubitabit, quoniam ſupra dictum eſt Pœnos, Aethiopas, Aegyptios eſſe acutos homines, callidos, aſtutos; & fallaces, at ijdem, vel nigri ſunt, vel fuſci, aut atri coloris, non igitur color niger rude ingenium monſtrat, neque euaſeris, ſi dixeris colorem ſubfuſcū fatuitatē denotare, ſi fuerit apud eos populos, q. naturaliter albi ſunt; nā neq. verū omnino eſt. Aquilo colore præditū fuiſſe, ſcribūt, Octauianū Auguſtū, fuſcus item erat Traianus, q. tñ, & optimi, & maxime ingenioſi, & prudētes viri fuere, quare, puto ego, primū, colori minimū eſſe tribuendū; videmus. n. & calidiſſima, vt calx viua, & aphronitrū alba eſſet & q̄ frigidiſſima niuē, & nymphea eſſe pariter cādida, ſimiliter quædā nigra calida ſunt, vopix, bitumē, piperq. quædā vero frigida, vt caſſiæ fiſtulæ pulpa, & tamarindorū; quare ſolus color rei naturam non docet, quod etiam ſupra adnotabamus, ſub tropicis nigros habitare, aut fuſcos homines, & hos propter caloris æſtum ſic eſſe affectos; & vltimi ſcythri, & orcadum populi, & qui ſub circulo arctico habitant, illi etiam ſubfuſci ſunt, vt Tartari.

Dicerem igitur tam albos, quam atros poſſe vtroſque eſſe ingenioſos, & vtroſque rudes, albus rubori mixtus, qui ſanguinis ſubtilis prædominium monſtrat, ingenioſum indicabit. Albus vero pallens, qui pituitam ſuperare docet, ex aduerſo rudem facit, ater, qui ex calore adurente producitur, ingenium, qui ex melancholia prædominante cum frigore generatur, hebetudinem deſignat.

Poſtremo, ſi ingenij ratio calorem quærit, hebetudo autem frigus, nemini dubium, cum frigus, & albedinem, & nigredinem parere poſſit non minus ac calor, quod nimium nen erit credendum colori, ſed aduertenda eſt cauſa, quæ colorem facit, & ſecundum illam eſt iudicandum, ſi itaque pituita pura, & vitrea, craſſaque ea ſit, quæ faciat albedinem, neque calor decens adſit, quid aliud quam ſummam ruditatem, ſummamque hebetudinem expectabimus? ſi autem ſanguis purus, aut bilis mediocri pituitæ, eidemque naturali miſcebitur, iam ingenij ſpecimen poſſibile eſt expectare, eodem modo, ſi ater color à pura, & præter naturali pendebit melancholia cum modica pituita coniuncta, defeceritq. calor, & ſpiritus, durum hominem, aſperum, hebetem, rudem, ruſticanum aſpicies, neque quidquam boni expectabis, ſed cũ quadã ruditate malitiã craſſam, & penè ridiculã habebis, cuius imaginem videre licet aliquando in ruſticis, qui cum furati egregie fuerint, furtum deinde tegere, & curare neſciunt, ego ſanè, rudis, & fatui hominis, eiuſdemque improbi præcipuum puto ſignum in facie apparens; quod tale eſt, frons dura, & aſpera, oculus tenebroſus, paruus, ſiccus, concauus, & in tuendo intentus, & fixus, & quodãmodo in vno hærens intuitu, & hæc de inſenſato, & rudi ſint dicta.

DE INVERECVNDO, Cap. X.

Inuerecundi ſigna. Oculus apertus, & ſplendidus: palpebræ ſanguineæ, & craſſæ: & parum curuus: humeri ſurſum eleuati: figura non rectus, ſed parũ pronus: in motibus præceps, rubeus corpore, color ſanguineus, facies rotunda, pectus ſurſum contractum.

INſenſati ratio impaſſibilitatem quandam dicebat, nam ingenioſi erant valde molles, & valde ſenſati; in eadem impaſſibilitate conſiſtit inuerecundia, teſte Ariſtotele ſecundo Rhetor. Meritò igitur, cum in genere conueniant, & ſic cognata exiſtant, inſenſato inuerecundus adiunctus eſt; mihi autem videtur, quod optime poſtpoſitus ſit inuerecundus inſenſato, quoniam à naturalibus, & elementaribus qualitatibus magis diſtat inuerecundus, quam inſenſatus, & hoc eſt, quod fortè dicit Sueſs: quoſdam putaſſe verecundiam, & inuerecundiam in homine non à principijs elementaribus ipſius, aut eorumdem qualitatibus pendere, ſed à proprietate quadam ignota originem trahere. At mihi non penitus id placet; Nulla enim eſt in homine earum paſſionum, aut habituum, quæ ſunt in materia, quæque certam materiam requirunt, quæ non oriatur, aut ſequatur elementa hominis; propria, ex quibus eius corpus conſtat; Vt autem rationabiliter oſtendi poſſint quæ dicuntur, primum ponemus quid ſit inuerecundia, quæ eiuſdem cauſæ, & poſt hæc Ariſtotelicas inuerecundi propritates, & nonnullas alias, quæ à claſſicis auctoribus afferuntur, demonſtrare conabimur. Ariſtoteles loco ſupra dicto inuerecundiam, ſiue impudentiam vocat impaſſibilitatem, at contemptum malorum, quæ infamiam inferunt, quare inuerecundus eſt, qui non veretur infamiã, ſiue q. ab infamia non tangitur, illã nihili faciẽs, & ſicuti robuſtũ dicimus, qui vel nihil, vel difficile patitur ab externo aere, vento, & tempeſtatib. ita inuerecundum, qui ab infamia nihil, aut parum mouetur, vocare ſolemus.

Affectus igitur quidam eſt, ſiue potius indolentia, & priuatio affectus illius, quem dicimus pudorem, ſeu verecundiam, neque mirum eſſe debet, ſi in cognitione inuerecundiæ mentionem facimus de verecundia, & pudore, ita enim naturaliter accidit, vt priuatio per habitum cognoſcatur, neque enim ſilentium, aut tenebras, niſi per comparationem ad lucem, & ſonum cognoſcere poteris.

Merito igitur in cognoſcenda impudentia neceſſe eſt, meminiſſe pudoris, quid ergo ſit Inuerecundia, nempe nullus dedecoris metus, nullaque cura ex his patet, nunc cauſas proprias ſcrutemur, ſi pudor affectus eſt, ergo, & impudẽtia; ſed omnis affectus, & paſſio animalis, virtus eſt, & qualitas in corpore. Vtræque igitur paſſiones pudor nimirum, & impudentia habebunt communem materiam, nam oppoſitorum eſt eadem materia, & genus, ſed oppoſito modo diſpoſita.

At quænam eſt materia pudoris? profecto cum ſit pudor, vt ille ait, in tranſitu quodam, & in ipſo fieri, & cito moueatur, citoque prætereat, ac declinet, non erit in ſolidis partibus, at neque in humore melancholico tantum; quoniam hic terræ reſpondet, male mobilis autem eſt terra, amplius ſi in melancholia reſideret hic affectus, ergo vbi vigeret melancholia, & ætas frigida, & ſicca, qualis eſt ſenum, illa ſanè maxime erubeſceret, verum quoniam paſſio eſt adoleſcentiæ, & puerorum, probabile eſt, neque in ſolida materia, qualis eſt caro, & oſſa, neque in humore melancholico ſedem habere hunc affectum. *Quæ ſit pudoris materia.*

Nunquid in pituita, at pituitoſi albi ſunt, & frigidi, & rudes, & inſenſati, qui autem pudore afficiuntur erubeſcunt, incaleſcunt, & quid deceat, & quid non, dignoſcere incipiunt. Amplius pituitoſis, & extremam ſenectutem referentibus ſola cordi eſt vtilitas, quid homines de illis ſentiant, non quærunt, honoremque non faciunt multi; diuerſo itaque modo videntur diſpoſiti pudibundi, ac pituitoſi, vel ſenes, ergo neque pituita cauſa eſt materialis huius affectus.

Reſtat igitur, vt vel ſit ſanguis, vel bilis, at ſi ponamus bilem ſanè videbitur ira, bilis enim motus ira eſſe videtur; quid erit ne ſanguis? at riſum, & lætitiam puri ſanguinis affectum eſſe, & in hoc tamquam in propria materia ſedem habere, alias dictum eſt. Quare ſanè mihi videtur, neque in bile ſola, neque in puro ſanguine poſitam eſſe verecundiam, ſed vtroque humore non ſine aliqua melancholiæ parte vti pro ſubiecto, ſi quidem qui verecundia afficitur, dolet, atque apparentem contemptum, aut inſtantem animo agitat, hic autem, cui adeſt facit ſanguinem bilioſum ebullire circa cor, non eſt ergo ſine bilioſo humore pudor.

Hæc tamen differentia eſt, quod irato bilis circa cor æſtuat, verecundia oppreſſo circa faciem, & tempora, & aures ebullit. Gyæ Duci Virgiliano propter iram.

—— Exarſit calor oſſibus ingens.

Et cum à gubernatore Menœte ſibi impoſitum, ſeque deluſum fuiſſe crederet, illum ira impulſus in mare proiecit; ex aduerſo Lauinia, cum videret pugnam propter ſe ardere, amantemque coram haberet Turnum, illumque in prælia ruentem aſpiceret, propter dolorem lachrimæ eruperunt, atque quoniam dubitabat, ne propter id male audiret apud ciues ſuos, pudore detinebatur, & ita illi plurimus igne.

Subiecit rubor, & calefacta per ora cucurrit.
Indum ſanguineo, veluti violauerit oſtro,
Si quis ebur.

Hæc ergo eſt differẽtia inter irã, & pudorẽ, vt ira ſit ebullitio ſanguinis bilioſi circa cor, at pudoris materia circa faciẽ, tẽpora, aureſq. conſiſtere videatur, & euocatio quædã ſanguinis dici poteſt, cõtra vero qui in principio in iram feruntur, videntur palleſcere, nẽpe ad interiora currente ſanguine, ſed neq. ſolus ſanguis bilioſus huius paſſionis materia eſt, nã iuuenes in quib. præcipua feruet bilis magis deberet pati affectum hunc, quam pueri, qđ in

videtur eſſe falſum, amplius qui facile erubeſcunt, prompti ſunt ad virtutum genera omnia, & præcipuè ad temperantiam, vnde dictum eſt pudorem eſſe virtutis colorem, quod de ira non eſt dicendum, quare bilis, & ſanguinis puri mixtura, videtur eſſe propria pudoris materia, ita tamen, vt non ſint æquales portiones, non enim ſimul miſceri poſſent, ſed bilis ex aliqua parte ſuperet ſanguinem purum, & ita, vt non amarities, ſed acrimonia quædam, ſi quis illum guſtaret, perciperetur, ſitim enim ſentiunt, qui erubeſcunt, non autem amaritiem in ore, quam cum ſiti percipiunt, qui ira detinentur, harmonica igitur proportione, ſimili ditono, aut ſemiditono ſane ſuperari ſanguinem à bile dicemus, & ſic ætatem puerilem præcipuè ſequitur pudor, quoniam in hac ætate præualet huiuſmodi materia, vbi autem præparata eſt materia, ſi contingat adeſſe efficientis virtus, quamtulacunque, ſubito ſequitur effectus, nec tamen, puto ego penitus melancholiam abeſſe, nam qui erubeſcunt timẽt infamiã, timor nõ eſt ſine frigore, aut frigoris principio; frigidi naturalis duo ſunt in nobis principia materialia, pituita, & melãcholia pituita nõ poteſt eſſe, nam ꝑ hanc hoĩes ſtupidi fiunt, & bardi, & propter hãc nõ ſunt ingenioſi, at quicunq. erubeſcunt, quid deceat, quid non, cognoſcunt, quare neque ſunt inſenſati, amplius ſi in caput pituita aſcenderit ſomnum, & capitis grauitatem generat, pudentes, & erubeſcentes horum nihil ſentiunt; quare non pituita, ſed melancholiæ portio aderit, & iure quoniam, qui pueri erubeſcunt, (ſi quidem præualet tunc ſanguis, & bilis, melancholiæ) procedente tempore efficiuntur bilioſi cum ſubdominio melancholiæ, quales eſſe dicebamus ingenioſos, & ad veram virtutem natos, qui enim ſanguis erat, propter calorem tranſit in melancholiam, quæ adaucta, cum bileque mixta ſpiritus ſubtiles, acutos, ſtabiles, & efficaces emittit; ſi ergo quę diximus vera ſunt, operæpretium erit affirmare, materiam ex qua educitur affectus pudoris, & in qua potentia verecundandi, (vt ſic loquar) ſita eſt, eſſe mixtionem quamdam bilis naturalis cum ſanguine puro, inter ſe armonice vtriſque conuenientibus, cum ſubdominio naturalis melancholiæ, & talis maſſa eſt pudoris materia.

Pudor virtutis color.

Pudoris materia

Hæc igitur mixtio ſi à calore agitata fuerit, qui calor excitatur à ſpecie dedecoris præſentis, aut imminentis, vel ab eiuſdem ſpeciei ſuſpicione, & agitata hæc materia ad oculos, aures, & caput aſcenderit, facit ruborem in facie, & hæc eſt cauſa efficiens, ex vtriſque patet etiam forma, & ratio pudoris, quæ poſita eſt in agitatione, & concurſu dictæ materiæ à calore excitatæ, & in faciem traductæ propter ſuſpicionem dedecoris.

Finis autem eius, qui pudore afficitur, non ſane, (vt mihi videtur) eſt ille, quem quidam aiunt, vt ſe teſtetur dedecus timere, & probum eſſe.

Sed quoniam finem affectantis proprium eſt, vel ad bonum moueri, vel à malo abhorrere, vel contra malum inſurgere, vt illud reijciatur, ſanè pudor non eſt motus ad bonum, neque à malo, ſed neceſſe eſt, vt ſit contra malum, quoniam ergo externum quoddam malum, quod dicitur dedecus ſe promit, & offert, ſpiritus calor, & ſanguis, illi quodãmodo ſe ſe opponit, & cum dedecus, & honor, & infamia à ratione, & iudicio, quod fit in capite cognoſcatur, & in cognoſcendo pars illa afficiatur, & patiatur, neceſſe eſt etiam talem corporis partem, dum patitur incaleſcere, & quoniam caloris eſt ad ſe trahere, & ad partem læſam ſemper concurrunt ſpiritus, & ſanguis, hinc factum eſt, vt ad faciem, & oculos concurrat ſanguis, & calor, & ſic eorum, qui pudore afficiuntur rubeſcit facies, & genæ, demittunt autem oculos, quoniam timent dedecus, & iudicium præſentium exhorrent, timent autem quoniam in eò, quem dixi ſanguine ad faciem traducto pars eſt ſanguinis melancholici, & frigidi; Exprimũtur etiam aliquando lachrimæ propter dolorem, qui ſpiritus, & humores ad oculos concurrentes exurit, eoſque acres reddit, & aptos ad irritandam virtutem expultricem; neque erubeſcentes audent hiſcere, & loqui, quoniam interna agitatio, & ſpirituum, ac ſanguinis multitudo perturbata impedit inſtrumenta, at, vt ego puto, affectus omnis nubem, ac tenebras menti inducit, præcipuè autem timor, & pudor, quod videmus:

in

in Andromache, illa enim ab Aenea interrogata, nunquid ſeruaret connubia Pyrrhi, pudore exardens.

Deiecit vultum, & demiſſa voce locuta eſt.

Igitur cur non loquuntur erubeſcentes? quoniam affectu tenentur, at omnis affectus mentem turbat, turbata mente, & præſertim dedecus timente, quoniam patitur caput, aut ea, quæ circum caput exiſtunt, homo loqui non audet, vt pote qui ſemper errare dubitans, maiorem ſibi pudoris, ac doloris pararet cauſam.

Cæterum, cum iam quid ſit pudor, & eius cauſas dixerimus, nec non, & præcipuas eiuſdem paſſiones; Nunc de propoſita impudentia pauca dicamus.

Iam pudorem diximus eſſe apparentis dedecoris timorem, vel dolorem ex perturbatione animi ſurgentem propter apparentem infamiam, & dedecus; quod ſi hoc eſt; Impudentia igitur erit ſecuritas quædam, & contemptus apparentis dedecoris, vel impaſſibilitas ab apparente dedecore; homo igitur pudens perturbatur ob apparens dedecus, impudens; neque mouetur, neque eius mens, ac ratio deſinit pro ſua voluntate operari, quando huius paſſionis materia ſtabilis erit, & à motu, ac paſſibilitate longe ſemota. *Quid impudētia.*

Principium igitur ſtabilitatis erit melancholia, quare oppoſito modo diſponetur maſſa hæc, & materia impudentiæ cum materia pudoris; dicemus igitur impudentiæ materiam eſſe in primis melancholiam cum ſanguine, & æquali pituita ipſi ſanguini coniunctam, cui minimum bilis accedit, & quod ſit verum confirmari poteſt, quoniã in quib. prædominatur melancholia, illi non facile mouentur, quies autem, & ſtabilitas omnis à terra, & ab humore terram referente in his inferioribus pendet.

Impaſſibiles item ſunt impudentes, impaſſibilitas ad ſiccitatem refertur, primum ſiccorum terra eſt; humanam terram dicimus melancholiam.

Sanguis purus in hac maſſa adeſt, impudentes enim rident, & ſubſannant eos, qui infamia, & ignominia illos notare tentant, neque quid de illis ſentiat populus, curant.

Minimum bilis adeſſe in ea maſſa ponebatur, quoniam impudentes optime diſcurrunt, & quid faciant vident, ſpiritus igitur ſubtiles habent, qui caput petant, ſpirituum ſubtilitas à bile eſt, attamen tanta non eſt, vt circa cor facile ebulliat; propter contemptum, quem non curat homo impudens, quare non iraſcitur; adeſſe quidem igitur bilem patet, paucam tamen, ex his igitur materialem cauſam, & formalem impudentiæ habemus, efficiens vero eſt abſentia, aut inſenſibilitas eius rei, quæ facit pudorem.

At demum impudens quatenus homo eſt, vtitur impudentia tanquam habitu quodam ad demolienda, & deijcienda impedimenta, quæ turpes voluptates poſſent impedire, & qui impudens eſt, ideo impudentiam mordicus tenet tanquam ſcutum, quo dedecus, infamiam, & ignominiam reijciat, ne in ſuis turpibus, & belluinis cogitationibus, & actionibus impediatur ab honeſto, vnde dictum eſt, impudentes potius canes eſſe, quam homines, & hominis nomen non mereri; quid igitur ſit, & qualis impudentia patet, nunc an Ariſtotelicarum paſſionum rationem reddere poſſimus, tentandum eſt.

Oculus apertus, & ſplendidus. *Oculus apertus*

Primum hoc eſt impudentiæ ſignum ab oculis iure ſumptum, nam in quo loco præcipuè ſolet conſpici pudor, in eodem etiam apparere debet impudentia, ſi quidem contraria ſunt, & contraria circa idem ſubiectum nata ſunt fieri, idem autem ſubiectum eſt corpus numero vnum exiſtens in eodem loco, ſuprà itaque dicebamus hominem pudore affectum, oculos deijcere, quod exemplo Andromachę probatum fuit, cauſam dicebamus, quoniam ad locum capitis, & oculorum, (qui præcipuè afficiuntur in verecundia) concurrebat ſanguis bili cum pauca melãcholia commixtus, aggrauabat autem partes, quibus accedebat, quare deorſum ad terram declinabant, & ferebantur. Nunc igitur ex oppoſito, impuden-

ti, & dedecus contemnenti non fertur ſanguis ad caput, & oculos, cui id non accidit illi probabiliter, aut ſaltem ex hac cauſa non grauantur oculi, quare neque concidunt, igitur aperti ſunt; impudens igitur apertos oculos gerit; an etiam ex quadam proprietate eius, qui contemnit, hoc idem poteſt inferri? impudens enim contemnit dedecus, ergo & præſentes nihili ducit, neque eos quidquam veretur, ſine igitur vlla paſſione eoſdem tuetur, apertis igitur oculis manet. Hoc enim proprium eſt eius, qui aſpicit aliquid, quod ipſi, eiusque oculis nihil damni, aut incommodi putat afferre, puluerem autem, vel fumum, vel ſolem ſemiclauſis oculis tuemur, neſcio quid enim mali inde timemus, & ſentimus, ſic etiã in pudore, vnde pueri dum pudore afficiuntur manum oculis opponunt, vt potè qui præſentium obtutum ferre nequeant; Splendidi etiam ſunt impudentium oculi, quoniam vt dictum eſt, multa melancholia abundant, quæ dum exuritur, multi ſpiritus ad caput feruntur, quibus oculi ſplendeſcunt, quod genus paſſionis conſpicere licet in his, qui melancholico morbo afficiuntur, quem vocant hyppocondriacam paſſionem, in hominibus enim huiuſmodi, oculi ſplendentes, & maxime aperti conſpiciuntur, vulgo etiam videmus pueros dum ſe mutuo deſpiciunt maxime apertis, & diductis oculis ſe inuicem ſpectare, quaſi, quos ita aſpiciunt, ideo parui faciant, vt neque nobiliſſimo, & maxime offenſionibus expoſito membro, quod vel à paruulis muſcis, & ab atomis pulueris lædi, ſolet putent ab homine contempto, & deſpecto inferri poſſe noxam; hac ergo ratione impudentem habere oculos apertos, & hiantes, eoſdemque ſplendidos putarem, oppoſitamque corporis diſpoſitionem ſequi ad oppoſitam affectionem, & ſi verecundo hæc adſunt propter talem rationem, in verecundo oppoſita propter oppoſitam inerunt.

Palpebræ ſanguineæ (margin)

Palpebræ ſanguineæ.

Palpebræ ſunt oculorum tegumenta molliſſima, coopetientia oculos in ſomno, & quibus cauetur, ne oculorum lædantur pupillæ, his utrinque annexi ſunt pili rigidi, ac recti tãquam uallum externa arcentes, quæ offendere acies oculorum poſſent; cuius indicium eſt, quod ſi cui ceciderint, ille, & à minimo puluere, & à lumine, & ab omnibus ferè occurſantibus, quantumuis minimis, offenditur, quod accidere, experientia monſtrauit in his, qui lue venerea affecti cum eſſent, pilis omnibus ſpoliati fuere, ſanguineæ igitur, & craſſæ ſunt palpebræ, quæ multo ſanguine, eoque præſertim melancholico ſunt plenæ, quare ſi quorũ palpebræ craſſæ, & ſanguineæ ſunt, illi multo ſanguine melancholico refertam habent faciei cutim, craſſæ igitur ſunt, quoniam melancholicus adeſt ſuccus, ſanguineæ autem, quoniam melancholicus humor, ſi naturalis eſt, ſanguinis puniceum refert colorem; ſi vero cutis tali ſanguine referta eſt, ergo, & venæ capitis exteriores, probabiliter etiam interiores, at qui ſanguine melancholico nutriuntur, cum ille terram referat, ſaporemque ſtipticum habeat, probabiliter etiam cerebri potentias habebunt terram, terræque qualitatem referentes, terra immobilis eſt, ſiccaque, externas impreſſiones difficile admittit, impaſſibilis igitur, quare quorum palpebræ ſunt ſanguineæ, & craſſæ, illi ſpiritus terreos, & impaſſibiles penè gerunt; hæc autem paſſio eſt, quæ ſequitur impudentem.

Amplius impudens honorẽ nihili facit, dedecus contemnit, bene audire non curat, quare talis eſt imperare, præeſſe, alijſque ſupereminere non appetit; laudari non geſtit, non ergo bile multa abundat, ſed quoniam oppoſito modo diſponitur, & terram videtur imitari in duritie, obſtinatione, depreſſione, iure dicimus eſſe melancholiam circa caput, quare, & circa oculos, at ſi hoc uerum, eſt probabile oculos & hoc humore eſſe repletos, ergo, & palpebras ſanguineas, & craſſas, quod eſt ſecundum ſignum impudentis hominis.

Humeri eleuati. (margin)

Humeri ſurſum eleuati.

Tertia eſt nota, qua impudentes cognoſcimus; quid per humeros intelligamus iam ſu-

pra dictum eſt, eleuati vero humeri non ſunt contracti, ſed illi qui ferè eleuantur ad altitudinem oſſis hyoidis, ſi enim ab angulo externo oſſis hyoidis lineam tranſuerſalem æqui diſtantem ab vtraque auricula traxeris, plerunque in his, armi, ſiue humeri ſuperficiem ſuperiorem penè tanges. In his igitur, qui ſunt naturaliter diſpoſiti, cum protendunt brachia ad genua, & ſtant recti, ſi mente conceperis lineam rectam, tranſeuntem per medium cauitatis illius, quæ ſuperſtat ſterno, vel oſſi pectoris, quęque vulgo dicitur fonticulus gulę, inter vtrãque clauem poſitus, illius lineæ extremæ ſuper proceſſus vltimos oſſium humeri cadent, in ea parte in qua extrema clauicularum cum extremitatibus oſſium ſpatulæ iunguntur, & ſic humeri naturaliter erunt diſpoſiti, nec valde colligati, neque omnino diſſoluti dicentur, ſi verò ita diſpoſitus fuerit à natura homo, vt eadem linea ab extremitate, vtraque proceſſuum ſpatularum protracta cadat ſupra angulum oſſis hyoidis vocati, illius cui annexa eſt lingua, & cujus beneficio exeritur, & reducitur, tunc virum ſic diſpoſitos habentem humeros dicemus eſſe impudentem, & eundem ſurſum eleuatos habere humeros iudicabimus.

At ego ſanè huius affectus cauſam valde difficilem puto, propter quid ſilicet, qui tales habet humeros ſit impudens, tentandum tamen eſt aliquid probabile afferre; primum igitur forſan dicet aliquis, fortis latos habet armos, & humeros, nec valde colligatos, neque omnino diſſolutos, hoc eſt medio modo diſpoſitos, timidus ex oppoſito humeros habet ſtrictos, & contractos, & male articulatos, timidi enim paſſio eſt auaritia, auari, & qui dare nolunt, neque audacter negare valent, humeros contrahunt, calidi ſiquidem eſt dilatare, frigidi contrahere; Ingenioſus itaque macros habet, latoſque mediocriter humeros, colligatos tamen, inſenſatus vero ſurſum contractos, at inſenſatus eſt ineptus ad intelligendum, & non exactè ſenſibus vtitur, ſenſatus vero aptè intelligit.

Atqui apti mente molles erant, hoc eſt maxime paſſibiles, igitur impaſſibiles inſenſati, at impaſſibiles etiam inuerecundi, ſi ergo inſenſatus, & inuerecundus eandem habent impaſſibilitatis affectionem, cum eadem affectio ab eadem cauſa proueniat vt plurimum; ergo, quæ in inſenſato cauſa eſt impaſſibilitatis, eadem erit etiam in impudente, ſed hæc eſt differẽtia, quoniam inſenſatus eſt impaſſibilis à veritate, rerumque imaginibus, ſi quidem non habet iudicium, ſiue ingenium, hic vero impudens impaſſibilis eſt ſecundum bonum, & malum honeſtum, à quo, vel nihil, vel difficulter patitur, at cauſa impaſſibilitatis in inſenſato erat prædominans pituita cum melancholia coniuncta, quam mediocris mouebat calor, eandem etiam melancholiæ abundantiam in inuerecundo, atque impudenti agnoſcebamus, licet calor amplior exiſtat; pari pacto nunc etiam dicamus, inſenſatus habet ſurſum contractos humeros, eadem paſſio eſt in impudente, ergo probabiliter ab eadem cauſa procedit, atque eò magis, quoniam inſenſatus etiam impudens eſt, qui quoniam nolit agnoſcere ſuos errores, etiam videtur inſenſatus.

Cauſam, ergo propter quam inſenſatus habebat eleuatos humeros, dicebamus eſſe quoniam calor non erat fortis, & acutus, & quoniam materia erat rebellis, duraque, & dilatationi inepta, eadem ratio etiam nũc quodãmodo eſt, quoniã materia impudentis eſt impaſſibilis, impaſſibile non dilatatur, quod non dilatatur contractum eſt, contractum eleuatur, igitur materia, ex qua impudentis factum eſt corpus videbitur eſſe contracta, difficilis, & dura, quare, & humeri, qui ex hac materia ſunt, non erunt bene dearticulati, ſed contracti, & ſurſum eleuati.

At ſanè videtur mihi aliter dicendum, non enim frigiditatem in impudente agnoſco ſed impaſſibilitatem cum arrogantia; cum igitur impaſſibilitas adſit, hæc autem à duritie, quæ à ſiccitate, neceſſe erit in ipſo primum ſiccorum præualere, quare melancholiam, & hanc quidem ſecundum ſè tenacem, & rebellem, quare etiam pituitam adeſſe, quæ idem facit, quod aqua terræ mixta, & ab ignę multo paſſa, ignis enim ineptam omnino ad patieu-

tiendum facit terram, quod videmus in lateribus, & in ollis in fornace excoctis; cum igitur tali materiæ multus fuerit additus calor, cuius proprium eſt aſcendere, quoniam in forma tione materia eſt dura, & rebellis, humeros quidem non faciet bene expanſos, neque dear ticulatos, at quoniam calor viget, eiuſque proprium eſt ſurſum ferri, trahet ſecum materiam, in eaque ſuæ operationis veſtigium imprimet, ſic igitur impudentis erunt humeri contracti, & ſimul ſurſum eleuati, eſt ergo huiuſmodi ſyllogiſmus.

Impudens eſt impaſſibilis ſecundũ materiã ex qua eſt, & maſſam ſanguinis ex qua fiunt ſpiritus, at ſecundum formam arrogans, & sè ipſum amans, & qui non poſſe reprehendi putat; qui talis eſt habet rebellem materiam, & inobedientem, & multum calorem, igneum autem, & præter naturalem; ſic affectus propter materiam membra habet cõtracta, & non bene dearticulata, quare, & humeros contractos, at propter calorem igneum ſurſum attollentem, eoſdem humeros etiã habebit altos, & eleuatos, ergo impudens & contractos, & eleuatos habet humeros, quod fuerat probandum; ſi autem humeri ſunt ſurſum eleuati probabile eſt, & eum qui tales nactus fuerit humeros eſſe parum incuruatum, nam ſi recti ſunt homines, cum eorum humeri ſecundum naturam diſpoſiti ſunt, neque ſurſum contracti apparẽt, neq. eleuati, ergo cũ eleuati, & contracti ſunt, facient non rectum apparere hominis corpus; amplius ſi eleuati ſunt humeri, neceſſe eſt oſſa clauicularum eſſe paulo breuiora, quare ad sè contrahere principia ſcapularum, ergo neceſſe eſt oppoſitam partem eleuari, eam nempè, quæ in dorſo reſidet ſupra coſtas, & ſic eleuatis ſcapulis neceſſe eſt hominem, cui id accidit incuruatum apparere, & neſcio quãdam gibboſitatis apparentiam, & ſuſpicionem dare.

Dubit. Quæ ſit differẽtia ĩter ſigna ĩpudentis, & audacis.

Sed dubitant quidam, quomodo, & qualis erit differentia inter impudentem, & fortem? Nam ſecũdum formam impudens omnino á forti differt, primum enim ex vtriuſque definitione quod differant, patet: Nam fortis eſt, qui ſedato animo ſecundum rectam rationem sè sè periculis intrepide offerre, & ea repellere poteſt. At impudens eſt, qui ignominiam, & honorem æque deſpicit, ſecurus animo quid de ſe homines ſentiant; amplius fortis bonus, & laudatur, & alijs vtilis eſt, & commodus. Impudens ſibi tantum commodus, & arrogans eſt, qui ſibi multo plura tribuit, quam mereatur, ſuperbus igitur, at fortis eſt magnanimus, impudens sè laudat, sè iactat, non quod valde honorem æſtimet, aut curet, ſed quoniam alios deſpicit, quæ omnia à forti mirifice diſtant, ille enim tacitus eſt, vt de græcis, ait Homerus, quos tacito ſpirantes robora vultu Troianos ſtrictis enſibus appetere dicebat, & aggredi. Exaltera parte non videtur differentia inter fortem, & impudentem, primum enim fortis habet carnem duram, fibroſum ſanguinem ex melancholico humore, & pituitoſo conflatum; ſi calorem habet multum, ſi in iram fertur, & vehemens eſt, ſi pericula, & mortem contemnit, profecto non videtur ab impudente diſtingui, nam & impudens habet materiam rebellem, & inobedientem, ergo, & corpus durum, ergo ſanguinem melancholicum, & quoniam impudens non curat honorem, & ignominiam, quæ maxima eſſe mala videntur, & paſſim iudicantur, vel teſtante Horatio, qui exiguum cenſum, turpemque repulſam maxima mala credi vulgo affirmat quoniã dedecus, & ignominiam videntur afferre, res etiã minores, vt pericula, & verbera contemnet; ſi igitur non ſecũdum materiam, non ſecundum cauſam efficientem, neque etiam ſecundum accidentia differt impudens à forti, cur ergo ſub diuerſis capitibus hæ duæ propenſiones fuerunt poſitæ? accidentia autem eadem eſſe fortis, & impudentis, ſi non omnia, ſaltem aliqua Ariſtoteles ipſe aſſerit in prima huius libelli ſectiuncula, vbi cum ſuppoſuerit eadem eſſe ſigna impudẽtis, & fortis, docet quomodo ab inuicem poſſint hæ diuerſæ propenſiones diſtingui. Dicit autem, vtroſque intrepidam faciem habere, oculos attollere contra, & audacter ſolere aſſerere, quæ ſentiunt.

An pro difficultatis huius ſolutione dici poteſt, non eſſe mirum, ſi duo, vel plura acci-

dentia diuerſis inſit rebus,& eadem conſequantur etiam oppoſita,quando accidit oppoſita eſſe ſub eodem genere,& vnumquodque genus ſuas habet proprietates,quæ æquè prædicantur de omnibus illis de quibus genus prædicari contingit, deinde ſupponendum puto duas eſſe, vel plures etiam caloris ſpecies, vnam elementarem,quæ ſanè ignea vis eſt in ſiccitate quadam poſita, alteram proportione reſpondentem elemento ſtellarum; prior corrūpit,& ſubiectum in quo eſt deſtruit,poſterior conſeruat,& perficit,quæ poſitio,neq; ab Ariſtotelicis placitis diſſentire videtur, (ſi quis attentè legat, quæ in libro de partibus animaliū habentur)calorē dici multipliciter eo in loco leget,nam & calidius dicitur etiam multis modis,vt ſic loquar,extēſiue, hoc eſt,quod diutius durat,& tardius refrigeratur;vt calidius eſt aurum ignitum,quam ferrum,vel intenſiue,quod vehementius vrit,& agit,vt ferrum ignitum;hoc enim,ſi corpus tangat humanum, magnopere ledit, & veſtigium relinquit,quod ab auro ignito fieri negant,id caloris genus benignum, & extenſiuè vigoroſum, & valens eſt in forti, & robuſto, vnde factum eſt, quod non ſit præceps, at neque negligens,neque contemptor humanæ gloriæ, ſit mitis, & placidus, huius enim calor eſt, vt iuuenis validi in media æſtate ad ſolem laborantis cuius calet corpus quidem, & æſtuat, ſed blandus eſt calor, & tangenti non valde moleſtus, quin & moderatus videtur.

Alter calor eſt intēſus,& igneus,febrilem,& ingratam caliditatem ſiccam,quæ pellem facit aſperam, qualem in cauſone, aut febre ardenti ſenſu percipimus, repræſentans; Intenſe agens,non diu tamen durans,niſi materiam aptam reperiat, qualis eſt ferrum. Hæc eſt melancholia aduſta,& præter naturalis,in qua confirmatus eſt,vt in febre hectica,quidam calor acutus ſenſui improportionatus,& moleſtus,talem igitur in impudenti,eſſe puto,calorem,& in arroganti;quod vt mihi videtur,exemplo ſenſibili poteſt confirmari; in plaga patriæ meæ ſpirat zephirus, item etiam ſubſolanus, primo introitu, primoque in limine,vtrique videntur æqualiter moderati,ſereni,placidi,æſtumque lenire pariter, & refrigerare corpora,at longe aliter res ſe habet,nam ſubſolanus caput replet,diſtillationes parit,ſenſus hebetat, nebuloſum aerem facit,rubiginem parit, corpora extenuat,fructus denique penè omnes lædit, quarum rerum oppoſitum ab ipſo zephiro ſenſibiliter percipimus, quæ diligentiſſimè à doctiſſimo Fabritio Paduanio Forolouienſi in ſuo libro de ventis enumerata,& declarata fuere, vnde bene noſtrates zephirum ſpirare flores,& puerili facie præditum fingunt, at ſubſolano trucem aſpectum tribuunt, ex cuius ore fundi niues, tempeſtates,& nimbos fingunt;quo ad calorem igitur,& cauſam efficientem patet eſſe diuerſos inſenſatos, impudentes,& fortes,ſed etiam ratione materiæ,nam duplex eſt melancholia,altera naturalis,ſed craſſiuſcula etiam,cum qua contingit pituitam reperiri, cū puro ſanguine coniunctam;& hæc cum moderate caleſcit materia eſt,quæ fortem facit;cuius caro,& corpus materiam quidem ſolidam habet,aurum tamen referentem,non autē chalibem,aut vitrum, cum enim aurum duriſſimum ſit, & patientiſſimum ignis, attamen tractile eſt, & in tenuiſſimas bracteolas ductile, at altera eſt melancholia ex flaua bile aduſta, vel melancholico ſucco cremato generata, quæ ſi cum pituita iungatur, eaque maxime craſſa, & impura, ſtatuit mixtum quoddam naturam ſaxorum fluuiatilium imitans quodammodo in hoc, quod diu calorem ſeruat, quæ materia circa cor exiſtens cum incaluerit,ſpiritus impudenti pro eius propenſionibus miniſtrat, vnde patet,quod & ſecundum cauſam efficientem,& ſecundum materiam cum inter ſe differant impudens, & fortis,non eſt mirum ſi etiam ſecundum formam,rationem,ac ſigna diſtinguantur.

Figura non rectus.

Impudens non babet rectum corpus,vel ob eam, quam mox diximus cauſam; ſi enim ſcapulæ ſurſum eleuatæ ſunt,& humeri contracti,impoſſibile eſt ipſum habere figuram rectam;amplius diximus impudentis materiam eſſe calori inobedietem, licet multus etiam *Figura non recta.*

ſit calor, nam quodammodo eſt præter naturalis, ſi cum natura hominis temperati ſimpliciter comparetur, quare inæqualiter motum fuiſſe à virtute formatrice probabile eſt, quod inæqualiter motũ eſt, illud non eſt rectum, nam rectum eſt, quod æqualiter inter ſua extrema reſidet, quod autem non æqualiter, rectum non eſt, ſic igitur corpus impudentis omnino rectum non eſt.

Parum prona. *Sed parum pronum.*

Id primo aſpectu videtur dubitãdum, quare impudens habeat corpus parum pronum, quoniam qui erubeſcunt viſum inclinant, ac vultum deijciunt, terramque aſpectant, ſic corpus pronum efficiunt, hoc eſt ad terram inclinatum, iure autem, ſi pudens, & impudẽs, ſunt contraria, & pudens hoc modo diſponatur, impudens oppoſito modo debebat affici; An reſpondendum, non ſemper oppoſitorum eſſe oppoſitas qualitates, ſed ſępè etiam eaſdem, calor, & frigus oppoſita ſunt, & tamen, vtrumque congregat, vtrumque herbas exſiccat; album, & nigrum, vtraque nocent oculo, ſi excelſerint, & tamen ſunt oppoſita; non ergo impoſſibile eſt pudentis, & impudentis eſſe eandem paſſionem, at non eodem modo diſpoſitam, ſiquidem calor, & frigus congregant, non tamen eadem, neque eodem modo, & ſi vtrumque ſiccat, non tamen eadem ratione, nam frigus fortè humoris tantum aufert actum, at calor aufert actum, & potentiam, quód videmus in luto à calore, & à frigore exſiccato; hoc ergo nunc accidit, nam pudens, dum erubeſcit oculos ad terram deijcit, ſi quidem vultum obiurgantis, aut à quo obiurgari poſſe tacitè ſuſpicatur, pati non poteſt, quaſi rem, quæ illi dolorem incutit, aut poſſe incutere putat, fugiens.

Qui erubeſcit igitur per accidens vultum, & ora ad terram inclinat, verum impudens non faciem ad terram inclinat, non deijcit vultum, non terram ſpectat, ſed eius corpus eſt propter melancholiam prædominantem, & propter rebellem materiam pronum, & incuruum, & hęc curuitas eſt circa ſcapulas, & vertebras dorſi facta à natura, erubeſcens autem collum tantum in anteriorem partem inflectit, & terram ſpectat: Amplius quid mirum ſi idem ſequatur oppoſita, quatenus ſunt ſub communi quodam genere comprehenſa, ſic enim, & bipes, & quadrupes, & rationale, & irrationale dicimus mortalia, item, & ignis, & aqua ſunt corpora, & elementa, & ſimplicia; non igitur abſurdum eſt, ſi impudens, & pudens corpus non rectum habuerint, quamuis, vt dixi impudens per ſe ſit tale, & pudens per accidens, ſed curuitatis ſpecies ſunt omnino diuerſæ.

Quod ergo dixerat paulo ſupra, nunc etiam refert, impudẽtem ſcilicet habere figuram non rectam, ſed parum pronam, hoc eſt in anteriorem partem incuruari, parum tamen; memini autem me legiſſe talem fuiſſe Heliogabalum omnium hominum impudentiſſimum & fœdiſſimum, & cum Neronem dicat Suetonius ceruicem habuiſſe obæſam, probabile eſt cum inſenſati ſigno, impudentis etiam coniunctam fuiſſe notam.

In motibus præceps.

Quintum ſignum impudentiam arguens, eius eſt, qui in motibus ſuis præceps eſt, quiq. incõſiderate moueт, aut ſaltẽ moueri videtur, q cespitat in loco ẽt plano, & pedes inęqualiter tollit; qui manus incondite mouet, qui non aduertit, quæ faciat, quæ requirat, quæ habeat, Hæ paſſiones videntur ex impudentis, & inſenſati principijs pendere, nam impudentem calidum diximus, & igneo, ſed craſſo ſpiritu abundare, eſt enim eius ſpiritus, & calor ei ſimilis, quem percipimus in menſe Auguſti propè horam xx. cum craſſus quidam, & apprime calidus vapor in cœlum, ſiuè in aerem craſſum, & nebuloſum, ſeu caliginoſum attollitur, quem vaporẽm prope ſtipulas, & domorum tecta, circaque eorumdem extremitates potiſſimum videmus efferueſcere, atque æſtuare, ſi igitur calidus eſt, ergo in motibus celer, at quoniam eſt impaſſibilis, & durus, & obſtinatus poteſt parum ingenio valere, inconſide-

conſideratus igitur, inconſideratum autem, & ad agendum promptum præcipitem dicimus, ergo impudens eſt in motibus præceps, nec ſolum in motibus, ſed etiam in reſolutionibus, electionibus, & actionibus, proprium enim eſt impudentis, cum ſit ſecurus de eo, quod homines de ipſo ſentiant, ad pauca reſpicere, & præcipitanter aggredi quæcunque ſibi ſuggerit affectus, & cupido, talis igitur erit impudens.

Rubeus corpore.

Rubeus corpore

Hanc non capillorum, ſed corporis paſſionem, ac præcipuè faciei puto, hoc colore conſpicuus erat Domitianus, quem petulantem, atque omnino impudentem deſcribit Suetonius, memini quoſdam alios facie rubeos, qui ceu canes, aut muſcæ erant impudentes, & Ariſtotelico dicto videtur concordare vox, qua deſignamus impudentem, quem perfrictæ frontis dicimus hominem, ſi igitur frontem, faciemque perfricuerit aliquis, frictione excitatum calorem attrahere ſanguinem ad faciem, & ei rubeſcere probabile eſt. Quod ſi dixeris verecundos, ſub rubeos, & ipſos eſſe, & verecundi proprium erubeſcere, modeſtoſq. etiam roſeo colore plerunque præditos. *Obiectio.*

Ad hoc poſſum reſpondere, primum quod aliud eſt erubeſcere, aliud rubeum continuo eſſe, erubeſcunt modeſti, eundem oris ruborem ſeruant impudẽtes, amplius ruboris multæ ſunt ſpecies, nam, & puniceum colorem à mali punici cortice dictum rubeum vocamus, & qui remiſſior eſt rubicundus dicitur, & rutilus magis ad ignem accedit, & qui dilutior exiſtens, ſanguineus, & roſeus, & purpureus, ſub nomine rubri continentur, dico igitur impudentes colorem rubrum, hoc eſt puniceum habere, qui modeſti ſunt roſeum oſtendere, cum igitur colorem in facie, ac in fronte præcipuè conſpexeris, vel corallorum, vel malorum punicorum, illum impudentem, petulantem, crudelem infidelem omnino dixeris. *Reſp.*

At ego præter hæc puto illum eſſe impudentem, qui corpus furfurea quadam lentigine rubra infectum habet, aut vt melius loquar, ruffa, quem colorẽ dicimus ruffum in quibuſdam bobus, & in calthæ floribus apparentem, & in ære etiam deterſo, ex quo ruffum vocat Terentius Getam, qui enim tales ſunt multa bile cum pauca pituita coniuncta nõ ſine melancholia aduſta abũdant, quam humorum diſpoſitionem ad impudentiã referri diximus; quod autẽ, qui huiuſmodi lentigines habent ſint procaces, & impudentes, ac fœminæ præſertim, prouerbio receptum eſt, quando Itali nullum ruffum, præter vnum fuiſſe vnquam bonum aſſerunt; ruffos igitur, ſeu rubeos corpore vocari poſſe impudentes patet.

Color ſanguineus.

Hoc quod nunc dicitur mihi perſuadet, vt ruffo colore præditum dicam impudentis corpus, deinde in facie ponam colorem ſanguineum, ſiue phœniceum, aut puniceum, cui ſententiæ accedit auctor theſauri dictionum græcarum, qui locum hunc Ariſtotelis citans, vertit corpus ſubruffum, ſic ergo corpus habet ſubruffum, ſi carnem ſpectes, lentigine plerunq. aſperſam, & maculoſam, qualem Neronis cutim fuiſſe dicebamus, & capillos ruffos, calthæ flores nempè referentes; aſt facies deinde ſit ſanguinea, quem colorem dat melancholicus ſanguis, qui caput, cerebrum, & faciem occupat; ſi ergo impudens hoc ſanguine abundat, cui aliqua addita eſt portio pituitæ, ac bilis probabile eſt, etiam huiuſmodi ſanguineum, ſiuè puniceum colorem in impudentis facie ſpectari. *Color ſanguineus.*

Facies rotunda.

Nullum ferè inuenies, cuius facies ſit rotunda, & ſanguinea, pilique capitis ruffi, qui bonus ſit, & modeſtus, ſi naturalem propenſionem ratione, & electione non correxerit, vulgoque homines faciem virginalem habentes in ſæuos degenerare ſerpentes dicunt, talemque fraudis faciem, & ora potiſſimum fingunt. *Facies rotũda.*

Impudens igitur ex Ariſtotele faciem rotundam habet, at ſanè totum oppoſitum eſſe deberet, nam ſi virgo omnium maxime eſt pudibunda, & verecunda, cum virginis facies ſit rotunda, & roſea, rotũditas, & roſæ color in facie modeſtiam, & pudorem potius, quam ſæuitiam, & crudelitatem ſignificare deberent; oppoſitum tamen ſentit Ariſtoteles, & vulgare dictum, & experientia: ſæuiſſimus fuit tyrannus Actiolinus quidam de Romano, idem, & rotundam faciem, & ſanguineam habebat, eodem modo affectus erat Domitianus, Otho rotunda facie præditus, & prodigus, & procax fuit. Commodus fuluam cæſariem habuit, vt aurea ſcobe infectos geſtare putaretur capillos, colorem in facie purpureum, quaſi mixtis roſis candida iunxiſſet lilia.

Hic tamen fuit non ſolum impudicus, & impudens, ſed crudelis, & omni vitiorum genere inquinatiſſimus, illud idem de Carino, de Diadumæno, atque alijs quamplurimis poterimus affirmare, qui cum pulchra, roſeaque facie, ac virginea forent inſignes; peſſimi omnium extitere; huius paſſionis ratio non minus, quam ſuperioris difficilis eſt, ergone, qui faciem pulchram habet, atque rotundam impudens erit? An dicemus naturaliter virilem faciem oblongam eſſe, muliebrem rotundam, quod ſi rotunda viro accidat, præter naturam illi adeſt; nihil igitur boni portendit;

Sed neque id eſt cauſam rei aſſignare, quapropter aliud quærendum eſt; meminiſſe igitur oportet Ariſtotelem poſuiſſe impudentes eſſe in motibus præcipites, & colore ſanguineo præditos, ſi igitur præcipites ſunt in motibus, ergo maxime calidos, & concitatos gerunt ſpiritus, probabile igitur eſt arctum, & paruum eſſe caput, ſi autẽ caput tale eſt, vtique facies parua & videtur, & in sè ipſam contracta, non igitur oblonga, ſed rotunda, impudens igitur rotũdam probabiliter habebit faciem, & è conuerſo cui talis aderit facies impudens dici poterit. An quod facies ſit rotunda à formatrice virtute, & à materia capiendum eſt?

Si ergo, vt ſæpius diximus, in impudenti materia eſt ſecundum ſè male paſſibilis, quare dura, & rebellis, vis autem formatrix, ſiue calor eſt ſimilis æſtuanti vapori, quem in menſe Auguſto videre aliquando ſolemus, craſſum, calidum, vrentem, profecto virtus generans, & formans embryonem, quæ in medio reperitur, eiuſdem totius materiam non penitus obedientem mouet quidem, ſed impotenter, & imperfectæ ita vt orbicularem formet faciem, & caput, & corpus quantum figura hominis patitur, quare, & eleuatæ ſunt ſcapulæ, & incuruum corpus, quoniam non adeo poteſt vis formatrix materiam ſuperare, vt in longum extendat mentum, & caput aliqualiter compreſſum producat, ceu eſſe debet, ſit calor A. in medio B. C. D. E. materiali maſſa poſitus illam mouet, atque agitat, quoniam æque obſiſtit, æqualiter igitur B. C. D. E. à centro A. recedunt, neque magis cedit B. D. quam C. E. quare ſic facies rotunda permanet, ſi vero minus rebellis, & minus obſiſtens eſſet materia naturaliter C. E. oppoſita ſecundum longitudinem facilius mouerentur quam B. D. ſecundum latitudinem inter sè oppoſita, ſic enim fieri à natura videmus

Pectus ſurſum contractum.

,, *Pectus ſurſum contractum.*

Planum pectus, & mediocre ſecundum naturam eſt, ſi vero ab hac deceſſerit forma, quattuor ſimplices figuras recipiet, aut enim concauum erit, & timiditatem arguit, puſillanimitatem, auaritiam, & abiectionem; diſpoſitio contraria ad aues refertur quarum pectus conuexum, & carinatum propriè eſt; (non enim dico conuexum, quod rotunditatem notat) quibus tale adeſt pectus illi ſunt loquaces, percontatores, rerum nouarum cupidi, aſſentatores, blandi; ſi vero pars inferior ſit tuberoſa, & magis eleuata quam ſuperior, malignitatem quandam ſignificare aiunt, ſed vnde nam hoc excipiatur ab his, qui talia affirmant neſcio, non enim rationem vllam, qua ſuam ſententiam confirment afferunt.

At ſi circa iugulum, & clauiculas colli cõtingerit eleuatio, & pars, quæ eo in loco poſita

eſt ſue-

eſt fuerit prominentior, & ſe ſupra inferiores extulerit, huiuſmodi diſpoſitionem aiunt, ſignificare inuerecundiam, quoniam vitium eſt in formatione; at ego ſanè, ſi vitium in conformatione circa pectus ſignificaret impudentiam, non video qua ratione depreſſum & concauum, & gibboſum pectus impudentiam, & arrogantiam non dicat, quando hæc etiam ſit mala conformatio: Puto igitur illud dici contractum, quod ſtrictum eſt, & confractum, vox enim contrahere illud ipſum ſignificare videtur, & quæ contrahuntur illa conſtringi, & minora fieri iudicantur, quare dicerem impudentes habere pectus contractum ſurſum, hoc eſt habere partem pectoris, quæ propè, oſſa iuguli exiſtit arctiorem, quam homines recte, ac ſecundum naturam formati habere ſolent, ſic enim cum ad eum locum peruenerit calor, & ſpiritus coarctantur, calidiores igitur, ac craſſiores aſcendunt, ſicciores itaque, quare & minus apti pati, & recipere externas exiles impreſſiones, hæc autem erat impudentis ratio, vt eſſet ab his imaginibus honoris, aut ignominiæ impaſſibilis, quæ multo ſunt tenuiores, quam illæ quæ mouent ſenſus, & phantaſiam ſub ratione delectabilis, & moleſti, vtilis, aut inutilis; mihi enim videtur hunc eſſe ordinem vulgariter in obiectis, quæ ordinarie homines ſolent afficere, vt primo loco maxime afficiantur, & ex ſe ſint nata mouere, quæ ſecum iucundi, aut moleſti iunctam habent apparentiam, vnde efficitur, vt non ſolum bruta omnia, ſed præcipuè pueri, & adoleſcentes, qui maxime viuunt vitam animalis voluptate, & moleſtia, ducantur, quod Epicurei putabant dicentes.

—Non nè videtis
Nil aliud ſibi naturam latrare, niſi vtque
Corpore ſeiunctus dolor abſit, menſque fruatur
Iucundo ſenſu, cura ſemota, maliſque.

Secũdo loco imagines ſub ratione vtilis, & inutilis afficiunt homines, minus enim remotum eſt hoc phantaſma, & minus à ſenſu ſeiunctum, quamuis futurum reſpiciat, & propter hoc ſenes, & qui parum caloris habent, vtilitatem quærunt, & ſunt auari, dum timent, nè carentes neceſſarijs ad vitam inſtrumentis male, & moleſte vitam ducant, eoſque mouent magis res, vt aurum, argentum, veſtes, prædia, & huiuſmodi, quam laudes, coronæ, ſtatuæ, quas res, qui quærunt (vt ego arbitror) magis in longitudinem proſpiciunt, quam qui opes deſiderant, omnes enim bonum appetunt, & bene viuere quærunt, quod quoniam eſt res iucundiſſima, falſo modo argumentantes, ſiue maligne decepti, voluptatem credunt eſſe maximum bonum, neque hanc, aut illam, ſed omnem ſic effectum eſt, vt ad pauca reſpicientes adoleſcentes, & qui fatui ſunt, præter voluptatem nihil quærant aliud, & ſępè decipiantur, falſum pro vero captantes. Qui autem proſpiciunt amplius in longitudinem, vt benè viuant, inſtrumenta vitæ quærunt diuitias, putant enim, quod.

Virtus, fama, decus, diuina, humanaque pulchris
Diuitijs parent, quas qui collegerit ille
Fortis erit, ſapiens, pulcher, rex denique regum.

Ignorantes, ad fabricandam tabulam, aut arcam, præter inſtrumenta, ſerram nempè dolabrum, & bipennem, etiam artem requiri, qua qui carebit nunquam tabulam, aut arcam faciet, at quicunque magis ſapiunt, & longius proſpicere valent, primum virtutem quærunt, ex qua honor, & nomen bonum ſequitur, cui cætera poſtea adijciuntur, nam vt ille ait.

—Semita certe
Tranquillæ per virtutem patet vnica vitæ.

Acutiores igitur eſſe etiam debent, & tenuiorum ſpirituum, quare, & rationabiliores, qui honorem, & ignominiam multi faciunt, quam, qui paupertatem, & diuitias

ſibi proponunt, at magis belluinam ſapiunt naturam, qui ſolum voluptate, & moleſtia ducuntur, quæ fuit Ariſtotelis primo ethicorum ſententia; cum igitur impudentes honorem, aut dedecus parui faciant, merito irrationabiles dicemus; quare, & ſecundum corpus eas paſſiones habebunt, quæ talem arguunt irrationabilitatem, hæc autem eſt pectoris anguſta ſtructura circa colli iugulum, nam hic locus anguſtus, neceſſariò ſpiritus, ac calorem comprimit, cogitque, vt inde in cerebrum erumpant violenter, ac tumultuoſe, quod igitur primum sè sè offert parum conſiderantes, aut accipiunt, aut reijciunt, vnde neque vtili, aut inutili multum, minuſque dedecore, aut honore mouentur.

Exactius tamen, & magis ex proprijs, paſſionis huius cauſam quærentes dicamus: Anguſtia pectoris circa oſſa iuguli oſtendit, aut caloris naturalis debilitatem, aut materiæ, quæ circa fontem caloris reperitur in obedientiam, non ſanè calor naturalis debilis eſt in impudente, ſed robuſtus potius, ergo multam materiæ inobedientiam, quare reſiſtentiam, ſiccitatem igitur, & impaſſibilitatem, hanc ipſam eſſe propriam paſſionem impudentis dicebamus, impaſſibilis autem eſt, quoniam melancholicus eſt, melancholiaque, (vt ſæpè dictum eſt) terram refert, primum ſiccorum, & propter quam quæcunq. apud nos ſunt, proprio termino terminantur, cur ergo pectus ſit ſurſum contractum in impudentibus, & quales ſint ſecundum corpus impudentes ex Ariſtotelis ſententia manifeſtum eſt; His autem Ariſtotelis paſſionibus corporeis Porta quædam, alia quædam etiam Polemon addit, nempe impudentem habere craſſum in extremo naſum, procacem intuitum, hoc eſt qui in eos cum quibus loquitur, & à quibus corrigitur, aut ignominia, sè affici, & notari audit, intuitum firmat, & figit, eoſque audacter etiam cum quadam irriſione iracunda ſpectat, & ratio id ſuadet, nam ſi erubeſcentis proprium eſt demittere oculos, & dolere, aut lachrimari etiam probabile eſt, impudentem oppoſito modo diſponi, & attollere oculos, & torue tueri, aut irridere, qui illum notat; irridere etenim eſt cõtemnere, contemnit autem impudẽs, Caput acutum, & in verticem protenſum, ſupercilia longa, & craſſa, naſus ſtatim à fronte magnus, & aduncus, hæc enim omnia melancholiæ cum pituita coniunctæ dominium circa caput docent.

Impudentium alia ſigna.

Riſus altus, & magnus, quem cachinum vocant, multos enim atque calidos, & perturbatos ſpiritus notat, iungitur riſus hic, cum ſpirandi quadam difficultate, quæ producitur propter depreſſum pectus circa oſſa iuguli.

Verum autem impudentes ſuras habeant carnoſas, & craſſas neſcio, nam ſi impudens ad inſenſatum accedit, inſenſato crura ſunt longa, non tamen ideo carnoſa; ſi vero ad fortem, ſiuè robuſtum referas, contractæ quidem erunt deorſum ſuræ, non tamen ideo carnoſæ, aut ex oppoſito carnæ priuatæ, crederem, ego ſi melancholico habitu præditus eſt impudens, & calor multus eſt circa pectus, & cerebrum, mediocriter habere ſuras carnoſas, & flaccidiores, quod opus eſt ſanguinis melancholici exuſti, non autem conſtantes ex eo humore melancholico, ex quo fortium caro, & corpus eſt compoſitum; Pectus glabrum, forſan hoc eſt propter cutis denſitatem, aliter enim eſſe nequit, hoc namque eſſe impudentis ſignum memini me in pluribus animaduertiſſe, qui cum impudentiſſimi eſſent glabrum, ac depile pectus habebant, talem etiam fuiſſe Caligulam, Neronem, Heliogabalum, Galienum credibile eſt, ex eorundem corporis ſtatura, quamuis fortè Heliogabalus nondum ad eam perueniſſet ætatem in qua pili de pectore ſolent erumpere, occiſus enim eſt, dum annum xvi. (vt aiunt) ageret; Pedum, & manuum digiti breues, & vngues recurui, quod, & materiæ, & caloris prædicti naturam ſapit, caloris enim excellentis proprium eſt ex ſiccando contrahere, quæ terreſtria ſunt, quales ſunt vngues.

Oculos ponunt ignitos, aliquando etiam magnos, & liuentes, & extra etiam prominentes, hoc eſt multum apertos, qui enim impudentes ſunt, contemnunt, at qui contemnunt oculos valde aperiunt, & diductis palpebris quos rident, & deſpiciunt, tuentur, ſicci etiam ſunt, & ſplendentes, hos enim ſpiritus producit melancholicus humor cum torretur.

Stant etiam horum oculi, & quaſi immobiles apparent, quod cauſat impaſſibilitas humoris.

Supercilia eleuant, quoniam quos deſpiciunt, diximus, diductis oculis ſpectare, quæ operatio vix ſine ſuperciliorum eleuatione (vt patet experientia) fieri poteſt. Quod quidam aiunt, hos ſuſpirare, & cur, ſatis non video; cæterum quoniam impudentia, & alij habitus, atque affectus huiuſmodi, quorum principia vocantur potentiæ, vel impotentiæ naturales, ſunt virtutes in materia, (& enim naturales ſunt paſſiones) neceſſario ſequitur, quod in definitione impudentiæ, & aliarum affectionum, ſit quoddam, quod rationem materiæ habeat, & aliud quod formam referat, & efficientem cauſam, porro materia corporea eſt, ac demum corpus, quare quæ certam paſſionis, ſiuè potentiæ materiam deſignāt ea ſunt, vel corpora, vel diſpoſitiones corporeæ, ſic dicimus iram eſſe ebullitionem ſanguinis, quæ vero formam ſequuntur minus corporeæ ſunt, & minus ſenſibiles ſecundum ſe exiſtunt, ſicut igitur paſſiones, quæ materiam conſequuntur expoſitæ ſunt, & per ipſas cognouimus talem materiam in corpore Socratis, vel Calliæ reperiri, & quoniam talis materia talem importat formam, ideo inferre potuimus etiam impudentiam, ſiue propenſionem ad huiuſmodi affectum in Socrate reperiri, vnde dicebatur impudens.

Nunc quæ impudentis formam conſequantur, ex Theophraſto in libro de characteribus videamus impudentis fermè ratio, vt videtur Ariſtoteli, conſiſtit in hoc, quod non timeat turpia facere, vel pati, vel audire, nam ſi idem vocat pudorem eſſe ignominiæ timorem, & fugam, qui non fugit, neque timet ignominiam, ille impudens eſt; at Theophraſtus adit ob turpem quæſtum, vt ſit melioris famæ contemptus ob turpe lucrum, quod idem videtur placuiſſe Platoni in Hipparcho, non quod non aliæ ſint occaſiones impudentiæ, ſed quoniam hæc maxime vera, & vulgaris eſt, quæſtus enim gratia quamplurimi famam parui faciunt, quod vulgato quodam exemplo Principis cuiuſdam apud nos cofirmatur.

Erat Princeps quædam Matrona pulcherrima, & quæ tum à marito, tum ab omnibus pudica maxime, ac ſancta credebatur, ſcurra quidam illam deridebat, neque adeo honeſtam, ac pudicam credebat eſſe, ceu alijs videbatur perſuaſum, Huius, ſcurra vt periculum faceret, quodam die interrogauit, an ſui copiam faceret, ſi quis ei donaret aureos mille, negauit, & erubuit mulier, illius dicta deteſtans, ſubdidit ſcurra hoc parum eſt, ideo turpe, quid ſi duo millia numorum aureorum darentur? etiam negauit, cum tria, & quattuor diceret, & tandem, ad centum millia perueniſſet, illa ridens dixit, tantum mihi promittere poſſes, vt tandem perſuaderi paterer, clarum eſt igitur quæſtum vim maximam habere, & lucri cupiditatem maxime poſſe, qua ratione dictum fuit à Theophraſto ob turpem, & paruum etiam quæſtum famæ melioris obliuiſci; verum enim vero, ſi hoc affirmandum eſt, pauci omnino erunt pudibundi, & verecundi, paucos enim puto reperiri, quibus auri pondus immenſum perſuadere omnia non poſſit, nam ſi aurum probatur igni, nec minus homo auro probatur, vt ille ait, certum eſt.

Fore enim tutum iter, & patens
Conuerſo in pretium Deo,

Aurum per medios ire ſatellites
Et perrumpere amat ſaxa potentius
Ictu fulmineo.

Talis igitur eſt ratio, & forma impudentiæ, ſi ergo impudens famam, & hominum de ſè bonam opinionem contemnit, paratus eſt alios irridere, & naſo ſuſpendere, neminem igitur curat, niſi quatenus, & quouſque ſua intereſt, proprius eſt, alios ergo non amat, neque amare ſcit, aut ſaltem ſimulare, liberi igitur hominis ſpeciem præſeferre videtur, cùm tamen non vere liber, ſed dicax potius, & moleſtus vocari debeat, & quoniam aliorũ contemptor eſt, & irriſor, igitur neque amatur, neque homines illi libenter obſequuntur, niſi ſpe aliqua ducti, odioſeque officio funguntur, cum ergo neminem curet, omneſque deſpiciat, ſi quem deceperit, ſi cui iniuriam fecerit, illum ipſum adire, ab eoque aliquid, aut mutuo, aut dono petere nõ dubitabit, & ſi repulſam paſſus fuerit, audacter ſè nihili facere profitebitur, ſi reportauerit quod cupiebat eum ipſum ludibrio habebit, & ceu fatuum irridebit, & quamuis non vocatus ad cænam, tamen apud amicum, aut vix cognitum libenter accedet, & cum multo riſu patinas tragematum, aut cõditorum ex Sacchiaro primus in tunicæ manicas peruertet, damnoſeque bibet, & procaciter, ac petulanter ſeruis imperabit, perinde, ac ipſe cænæ, aut domi ſit dominus, eiuſdem etiam generis eſt, qui cum apud amicum cænat, porrigit ſeruulo partes, quas domum de menſa ferat, ſimulque etiam ſibi implet ſacculos, & chirotechas, alios inuitare apud amicum, plures vmbras ſecum adducere ſolet, atque audet, & quandam ſuperbiam, & elationem ſupra alios præſefert, perinde, ac ſi ille princeps, alij forent ſubditi; quæ omnia hominis, qui ſè plus nimio amet, & præ ſè vno cęteros omnes contemnat, ſunt certia indicia.

Ex theophraſti charactribus.

Sol.

Quod ſi de verecundo, & pudente ſermonem non faciat Ariſtoteles, nemini mirum eſſe debet, quandoquidem contrariorum eſt eadem diſciplina, & vno cognito facile eſt alterum etiam cognoſcere, ſed contra Ingenioſum, & inſenſatum, timidum, & fortem diximus eſſe contrarias paſſiones, & infra etiam contrarias vocabimus iracundiam, & manſuetudinem, triſtitiã, & iucunditatem, attamen harum vnaquæq. ab Ariſtotele fuit pertractacta.

Quare crederem aliter eſſe reſpondendum, nempè Ariſtotelem hoc loco, nhil aliud moliri, niſi inductionem quandam, mediante qua habeamus in corpore repetiri quædam ſigna, quibus animi paſſiones, ſiue potentias, & inclinationes naturales ad certos actus, affectus, & habitus producendos certo quodam modo melius, aut peius diſpoſitas cognoſcere poſſimus; hæc autem inductio ex multorum particularium collectorum indiſtinctè, & indeterminatè, prout ſè ſè offerunt, facta eſt, quare mirum non eſt, ſi quædam captæ ſunt affectiones, quædam prætermiſſæ, non enim ad rem propoſitam neceſſarium eſt omnes inclinationes naturales, & omnia habituum commemorare principia, ſed forte etiam poſſet aliquis dicere modeſtiam impudentiæ opponi, de qua nunc loquetur; & rè vera modeſtia ſi non eſt pudor, & modeſtus ſi non eſt pudens, ſanè ſine pudore, & verecundia eſſe non videtur.

DE

DE MODERATO.
Cap. XI.

,, *Modeſti ſigna. In motibus tardus, & loquens tarde: vox tarda, & plena ſpiritu,& mitis:oculus hilaris:non ſplendidus,piger,neque valde apertus, neque omnino clauſus,conniuens tarde,oculorum enim qui celeriter conniuent,hi quidem timidum, illi vero callidum ſignificant.*

VOcem,qua notauit Ariſtoteles paſſionem,ſiuè potentiam ab ipſo nunc ſignis corporeis indicandam, alij interpretantur, modeſtiam, alij moderationem, propriè autem,vt ego puto, vox κόσμιος ornatum ſignificat, eum ſcilicet,qui rectè, atque ex ordine agit omnia,qui compoſitos habet mores,quique legibus paret,vox enim à quo deriuatur, ordinem,compoſitionem,& diſtributionem cum venuſtate,ac decentia ſignificat, alij putant,quæ hoc loco ſcribuntur eſſe ſigna temperantis, nonnulli mitem exponunt ; Porta verecundum his notis deſignari autumat. *Motus tardus*

Primum autem Portæ omnino accedere non poſſum, nam ſi verecundum,& inuerecundum opponi inter ſè credit,neceſſe ſanè eſt,aut omnia,quæ inuerecundum ſequuntur, aut ſaltem plurima opponi his, quæ verecundo adeſſe autumat ; Et ſi quæ ſunt in hoc capite expreſſa,ſequuntur verecundum, illis quæ ſupra dicta fuere opponentur,vtrumque autem non omnino eſt verum,primum enim non omnia,quæ ipſe Porta enumerat in cap.eius,qui impudens eſt,cum verecundo, & pudenti habent contrarietatem v. g. impudentem vocat canem, & impudentis proprium characterem caninam vocat naturam, at certè nihil magis eſt ad adulationem propenſum, nullum animal eo eſt amantius ſuorum dominorum, quæ duo nunquam in impudente, vt ſupra diximus, poſſibile eſt reperiri, parum curuos (ait ille) eſſe impudentes,at pudentes non ſunt recti,craſſum,& aduncũ naſum dat impudenti,ſed neque pudens ſimum, neque ſubtilem naſum ſortitus eſt, & pectus glabrum habet impudens ſecundum Portam,& pudens piloſum non habet,pueri enim nulli pectus piloſum habent,quorum (ſi ingenui ſunt) propria paſſio eſt verecundia, faciẽ longam Portat dat impudenti;rotundam Ariſtoteles,quam igitur dabit pudenti?ſanè nullam, aut ex longa,& rotunda mixtam,nec omnia quæ ſunt in ſuperiori capite his,quæ in præſenti ſcribuntur opponi patet,nam præter accidẽtia motuum,& oculorum nulla eſt oppoſitio,nam impudens motus habet præcipites, huic de quo loquitur Ariſtoteles in tex. tardi motus tribuuntur. At ſi opponeretur impudentia potentiæ, quæ in hoc capite contemplatur, cum hic ſit laudabilis affectus, quoniam in mediocritate conſiſtit, oporteret eum motum eſſe medium inter præcipitem, & tardum, vt enim fortis laudatur, & medius eſt inter audacem,& timidum,ſi contingerit audacem eſſe præcipitem,& manu nimium promptum, non ſequetur,quod fortis ſit tardus,& manibus nimium parcens,ſed erit medio modo affectus non nimium præceps,neque nimium tardus,ſed maturabit, quando res poſtulabit,& manu,ac viribus pericula cum occaſio ſè ſè offeret,propulſabit,non ergo puto,de verecundo hoc loco tractari,& verecundi ſigna propria ex profeſſo declarari.

Quod ſi quis dixerit,cur igitur oculorum quædam paſſiones, quæ hic traduntur opponuntur illis, quæ ſupra dictæ ſunt, at dicere poſſumus,eſſe multa ſignã, quæ ſeparatim, ac ſingillatim capta eadem pluribus poſſunt potentijs adeſſe, at omnia ſimul collecta, cum vni aderunt,vtramque potentiã comitabuntur,aliam nullo modo conſequentur, amplius

quid

quid mirum eſt, ſi idem non ſolum duo diuerſa, ſed etiam oppoſita ſequatur? Animal ſequitur hominem,& equum,& corpus viuens,& mortuum ſunt ſubſtantiæ, & animal, & planta ſunt animata,& aluntur,nemo tamen dicet animal, & plantam eſſe idem; amplius dictum eſt ſupra modeſtum eſſe verecundum,& verecundiam paſſionem modeſti,quare non eſt abſurdum,ſi quædam modeſto adeſſent,quæ omnino opponerentur inuerecundo, vt ei,qui comitatur immodeſtum,vt enim verecundia ad modeſtum, ſic impudentia ſe habet ad immodeſtum , cum ergo vox græca ad verecundum accommodari non poſſit, qui mitem exponunt neſciunt idem eſſe,ac manſuetum,& hæc duo nomina eſſe ſynonima? de manſueto autem infra dicetur,ſimiliter,qui temperantem tranſtulerunt,non animaduertunt tarditatem illam in motibus, & voce non eſſe temperantis paſſionem; Deinde continuens tardè,vocatur ſignum eius paſſionis, quæ media eſt inter timidum, ſiuè ignauum, & celerem,agilem,& vehementem,ſed quod ponitur medium inter has paſſiones non eſt verecundia, de verecundo igitur agi, & verecundi ſigna in hoc capite non tradi rationabiliter aſſeri poteſt.

Dicemus igitur,neque de modeſto,ſed de moderato,nunc agi; primum autem quid ſit vtrumque videamus, deinde quomodo hæc ſint moderati accidentia, tertio cur illi adſint explicemus. Modeſtus à Franciſco Patritio Caietano Pontifice,& modeſtia, auctoritatę Nonij Marcelli deduci dicitur à modico, vel à modo, vt Cicero, Modeſtiam communiter philoſophi eam dicunt virtutem, quæ apud Ariſtotelem caret nomine, quæque verſatur circa mediocres honores, & ignominias, quę eam rationem habet ad magnanimitatem, quam liberalitas ad magnificentiam, ſoleutque eam definire eſſe virtutem, qua homines appetere paruos honores, & fugere, aut pati paruas ignominias ſciunt, prout recta ratio præſcribit.

Quid ſit modeſtia.

Alij dicunt modeſtiam eſſe virtutem, qua cupiditates rationi parere coguntur, ſed hac ratione modeſtia eſſet virtus ſimpliciter, aut ſaltem eadem cum moderatione, & temperantia Piccolominei,hoc enim nomine virtutem moralem in vniuerſum vocat,eamque eſſe dicit,quæ præſcribit modum cupiditatibus;ſi ergo per modeſtiam intelligemus eam virtutem,quam Ariſtoteles deſcripſit poſt magnanimitatem,profectò à moderatione diſtat, quę media eſt inter ambitionem,& honoris debiti contemptum,cuius exemplū nobis dedit Pomponius Atticus,qui adeo modeſtus fuit,vt ſua ſorte ſemper contentus extiterit,neque maior,aut minor ſè ipſo haberi,voluerit;ſi ergo hæc modeſtia eſt, & non quæ in ſecundo Magnorum moralium definitur,manifeſtum eſt, quod à moderatione diſtinguetur,& non de hac,ſed de moderatione,nunc agetur;eſt moderatio virtus quędam,quæ humanas actiones ita metitur, ac dirigit, ne fines, quos honeſtas præſcribit, aut fugiat, aut longius prætergrediatur,docet igitur,vt ille ait,intra cuticulam ſè cohibere ſuam, & vnum quemque metiri ſè ſuo modulo, optare igitur ephippia bouem, optare equum trahere aratrum, eſt immoderati proprium,& eius,qui ſibi,ſuiſque finem cupiditatibus imponere neſciat.

Quid moderatio.

Moderatus igitur erit,qui iram,vt Philippus Macedo,cum fuit oculo priuatus,& qui libidinem , vt Scipio in Hiſpania, cum illi pulcherrima virgo fuiſſet oblata, & qui ambitionem , vt idem,cum Rex vocari audiret, cohibebit, & propriè moderatus eſt, qui ſecundum illam vulgarem ſententiam, ſuſtinebit, & abſtinebit, & æquam mentem rebus in arduis ſeruabit, non ſecus in bonis ab inſolenti temperatam lætitia; de hac ergo moderatione laudabili,& de potentia,ſecundum quam homo ad hanc virtutem dicitur habilis, nunc tractatur,& quænam ſigna in corpore humano conſpici ſoleant,hanc habilitatem,ſiuè potentiam conſequentia nunc docetur,non quidem omnia, ſed pleraque,vt ſufficiāt ad eam, quæ inſtituta eſt, inductionem perficiendam.

Quid ergo ſit moderatio,& moderatus,& quod huius ſigna tradantur ex his paret,ſunt autem huiuſmodi.

In motibus tardus, & loquens tarde.

Si moderatus eſt, qui ſuis actionibus præſcribit terminos, quos recta ratio docet, & moderatio mediocritas quædam eſt in actionibus, patet paſſionem hãc materiam, præter eam maſſam (in qua exiſtit hominis naturalis temperies) non habere, quę igitur ſimpliciter ſeruit homini perfecto, & ſecundum naturam diſpoſito materia, ex qua ſpiritus generantur ab omnibus contrarijs æquè diſtantes, erit ea etiam, quæ moderationis rationem ſuſtinebit, hoc eſt, moderatio conſiſtet in temperata ſecundum naturam hominis quattuor humorum mixtione, ita vt ſtatuatur quoddam mixtum æque ab omnibus contrarijs diſtans; & in potentia ad omnia patienda, ac ſuſcipienda; quam maſſam cum calor ab externis obiectis, atque imaginibus impreſſis agitauerit, eleuantur ſpiritus æquales, & temperati, qui rectæ rationi maxime parentes, ac rationis præſcriptum ſequentes, nullam libero arbitrio vim; nullam repugnantiam faciunt, vnde ſequitur, vt homo finem ſuum facile obtineat, qui virtus eſt, aut ſecundum virtutem operari, & viuere, quod eſt bene, ac beate, & fœliciter degere, & actiones vitæ ſecundum rectæ rationis præſcriptum, & normam exercere.

Si ergo res ita sè habet, manifeſtum eſt, quod moderatus erit tardus, nã cõſideratus eſt. Quare, neq. præceps, aut celer in ſuis executionibus, conſideratus autem eſt, quoniã temperatus, & talis eſt, quoniam ſecundum naturalem hominis temperiem eſt conſtitutus, dico autem tardum, non ſolum in motu progreſſiuo, eo quod habet moderatum, ac temperatum calorem, ſed etiam in omni actione propter eandem rationem temperatè sè gerit; & ideo etiam loquitur tarde; nam ſi loqui eſt linguam mouere, & motus moderati eſt tardus, etiam in loquendo tardus erit, & not. quod non ſolum tardus erit in loquendo, hoc eſt qui multum temporis ponat in proferendis vocibus, & qui lente loquatur, verum etiam, qui multum, ac diu cogitabit, quæ dicat, quod proprium eſt viri moderati, & modeſti, hocque ipſum natura docuiſſe videtur, quæ linguæ frænum naturale adhibuit, ac duo valla vnum oſſeum, alterum carneum eidem præpoſuit, vt iterum, atque iterum conſiderarent homines, antequam loquerentur. *Not.*

Non quærit moderatus aliena ſcire, hic enim garrulus eſt, aliena non ſcrutatur ſecreta, cõmiſſaque tegit, neq. ſua laudat ſtudia, aut aliena reprehendit, & hoc eſt, quod dicit, tardè loquitur, quoniam conſiderat quid ſit dicendum, priuſquam os aperiat, & vox tarda, hoc eſt, & dum loquitur lente voces profert, ac temporis multum in loquendo, ſiue proferendo vocem inſumit, quoniam motus eiuſdem ſunt tardi.

Vox tarda, & plena ſpiritu. *Vox tarda, ſpiritu plena.*

Præterquam, quod tarda eſt moderati viri vox, habet hoc aliud, quod eſt plena ſpiritu, Nempè nõ exilis, vt ægrotantium, quæ aliquando quidem tarda eſt, ſed acutior, & vere debilis, hic autem vocem Tauri imitatur, quæ grauis eſt, quare tardam dicit, & ſpiritu plenam, hoc eſt multum aeris extenſiue mouentem, cauſam eſſe credo, quoniam cum moderatus ab omni vehementi affectu ſemotus ſit, & multos ſpiritus gerat, illi non ſunt concitati, quare acute, & celeriter non mouent aerem, vnde acuitas vocis naſcitur, ſed quoniam tarde mouent, & multi ſunt, ex ratione tarditatis ſpirituum multum aeris mouentium efficitur, ut uox ſit grauis, quam ſpiritu plenam appellat; hanc regiam eſſe uocem quidam Poeta Italus ait, alij ſedatam uocãt, & Virgilius Sedato corde latinũ loquentẽ introducit.

Quòd ergo moderati uox ſit tarda, ſedata, & ſpiritu plena, & propter quam cauſam, ex his manifeſtum eſt.

Et mitis.

Paſſionem hanc aliqui putant ad hominẽ aliqui autem ad uocem pertinere, ego quam- *Mitis.*

uis

uis credam omnem moderatum eſſe mitem, nam niſi eſſet mitis, non eſſet moderatus, puto tamen ad vocem reduci poſſe, & vocis eſſe adiunctum; eam dico vocem eſſe mitem, quæ ſuauis eſt, non rauca, non inæqualis, non ſtridula, non acuta, non iracundiam, aut moleſtiam, aut odium, aut aliquem alium affectum repræſentans.

Porta. Porta qualitatem hanc non agnoſcit in ſuo verecundo, quē penè his Ariſtotelicis deſcribit qualitatibus, hanc dixi paſſionē eſſe vocis, ſi enim corporis ſigna hic enumerantur, cum mitem in propria ſignificatione cæperis, paſſionem non dixeris corporis, quare ad vocem referetur, & pro ſuaui, & placida capietur, ſuauis igitur erit, & mitis vox moderati viri, non intenſa, neque admodum remiſſa, non exilis, neque magna, cauſa eſt, quoniam huius vox eſt tarda, & plena ſpiritu, quare grauis, ergo æqualis, & ſibi conſtans, & ob id mediocris, ſecundum naturam igitur, at omne ſecundum naturam placet, atque ſuaue eſt, igitur moderati vox mitis eſt, & ſuauis.

Iure autem mihi videtur dictionem hanc (mitis) debere adiungi, & accidens vocis reputari, quoniam particula coniunctiua, & ſenſum, & verba copulat, & accidentia, & attributa, quæ ſimul iungit eidem, (vt dicunt) nomini ſubſtantiuo annectit.

,, *Oculus hilaris, non ſplendidus.*

Oculus hilaris. Quinque attributa oculorum moderati viri enumerat, quorum tria affirmatiuè, & duo negatiue enunciantur, horum vnumquodque conſideremus quid ſit, & cur illi accidat.

Oculus hilaris. Hilaris dicitur homo, qui vultu gaudium, & lætitiam præſefert, & propriè hilaritas ea dicitur iucunditas, quam ſenſus in facie, & geſtibus hominis agnoſcit, & iudicat, ſic Cic. lib. de finib. oculus igitur iucundus ſpectantibus, & eos ad ſpem amoris, & commodi excitans propriè dicitur hilaris, oportebit igitur tria tali oculo accidere, primum vt ſit ſecundum magnitudinem naturalem diſpoſitus, nō magnus, neque paruus, Secundum, vt pars alba ſit candida, & mediocriter ſicca, nigra vero ſit omnino pupilla, ex hac enim contrariorum propinqua poſitione idem oritur, quod videmus in quibuſdam picturis, quæ ex albo, & nigro, claro, & obſcuro conſtare vulgo dicuntur, illis enim contrarijs aptè iuxta inter ſe poſitis, & membrorum ſolidæ partes, & quæ attollantur, & quæ deprimi videantur, apparent; Tertium requiſitum eſt, ſpirituum clarorum multitudo, qui ineffabilem quandam qualitatem oculis porrigunt, ſecundum quam dormiens, aut ſomniculoſus à vegeto, & vigilanti, viuus à mortuo oculo omnino diſtat, ac diſtinguitur; quod autem moderatus habeat oculos hilares probatur, quoniam moderatus ad virtutem natus eſt, ergo bene temperatus, ergo ingenioſus etiam eſt, multos igitur claros ſpiritus habet, qui per cerebrum ad oculum feruntur, at hanc eſſe unam cauſam hilaritatis oculorum dicebamus, amplius ſi moderatus eſt temperatus, & ſecundum naturam diſpoſitus, ergo, & illius partes ſecundum naturam, & quo ad quantitatem, & quo ad qualitatem erunt tales, totus igitur oculus erit pulcher, at pulchra ſunt aſpectu iucunda, & hilariter ſpectantur, ergo moderati oculus hilaris apparet.

,, *Non ſplendidus.*

Nō ſplēdidus. Solet in oculis aliquando quidam apparere ſplendor, qui furias, & aduſtionem humoris biliosi denotat, eſt autem ſimilis illi fulgori, quem nocturnum coelum purpuraſcens, & coruſcans oſtendit cuius meminit primo Metheor. Ariſtoteles, oritur in oculo ſplendor hic ex uaporibus ſiccis, & claris, qui cum uiſiuis ſpiritibus iunguntur, & uapores illi à flaua bile, dum uritur, eleuantur; hinc factum eſt, ut maxime ad iram ſint prompti, quibus tales oculi adſunt, at quoniam moderatus non multa flaua bile abundat, ſed temperatus exiſtit, eius oculi huiuſmodi vaporibus non abundant, quare neque ſunt ſplendentes quodam flammeo nitore, ſicuti luporum, aut canum, qui ſplendor, præter naturalis cum ſit, terrorem

rem potius, quam voluptatem incutit; neque etiam omnino ſunt obſcuri, vt vel ſceleratorum,& mala conſcientia agitatorum hominum, vel mortuorum oculi eſſe ſolent, ſed tantum ſplendoris habent, quantum ſufficit ad exhilarandos tuentium animos, & ad perficiendam viſionis operationem, quæ neceſſario aliquem ex ſui natura requirit ſplendorem, aut ſplendoris inchoationem, eſt enim in potentia oculus, quale eſt actu diaphanum, quod à coloribus contingit moueri,& affici; non ergo ſplendidus eſt oculus viri moderati eo modo, quo eſt lupinus, vel caninus, ſed lucidus, hilaritatem, & animi compoſitionem demonſtrans, & eſt hæc ſecunda oculi paſſio, eaque negatiue expreſſa.

,, *Niger.* *Niger.*

Tertia conditio oculorum moderati, vt ſint nigri, oculus igitur, hoc eſt pupilla, in eo qui moderatus eſt, nigra apparet, cauſa eſt, quoniam temperatus multo ſpiritu, & multo abundat benigno ſanguine, quare, & cerebrum tale erit, igitur, & vtræque meninges; quarum cum ſint portiones cornea, & vuea, ſuorum principiorum à quibus oriuntur, teſtantur naturam, propter hoc etiam moderati oculum dico eſſe nigrum, quoniam homo animal diurnum eſt, natum ad hoc, vt in luce operetur, & lucem amet, & cum oculus niger natus ſit magis interdiu, quam noctu videre, contra cœruleus, & cæſius noctu melius videat, quam niger, colligendum eſt temperatis, ac ſecundum naturam diſpoſitis hominibus oculum eſſe nigrum, moderatus igitur, qui temperatus eſt, oculum nigrum habebit, quod non accidit ijs, qui ſub polis, aut propè polum articum habitant, quorum oculi cæſij plerunque ſunt. An quoniam apud illos noctes longiſſimæ ſunt, & dies turbidi, & obſcuri?

,, *Neque omnino clauſus, neque valde apertus.*

Eſt quarta proprietas, quæ oculis moderatorum contingit, negatiue expreſſa, non minus quam ſecunda; duo ſunt hæc extrema, quæ ab oculo negantur, ne ſit valde clauſus quales ſunt plerique porcorum oculi, neque omnino apertus, ceu ſunt leporū, quos aiunt apertis etiam oculis dormire, cauſam autem huius paſſionis poterimus hanc dicere, quoniam moderatus, vel modeſtus temperatus eſt, igitur ſecundum totum in medio ſitus eſt, quare, & ſecundum partes, ergo, & operationes ſiue diſpoſitiones partium mediocritatem quandam ſeruabunt, ergo oculus neque plus iuſto clauſus apparebit, neque magis apertus, & expanſus quam deceat, cæterum, ſi timidus lepus eſt, ſi oculos magnos, & expanſos habet, manifeſtum eſt magnos oculos, vel auctoritate etiam Portæ, qui Ariſtotelem habere auctorem dicit, non eſſe moderati proprios, neque moderatum pro verecundo capiendum. Porta enim, cum quid portendant oculi magni exponeret, hos ait inuidiam, impudentiam, pigritiam, & inobedientiam ſignificare. At cur id fiat, nequaquam dicit. *Non clauſus non expanſus.*

Qui vero clauſos gerunt oculos, & vix illos, vt cōſpiciatur albedo aperiunt, quique continuo claudunt, venerei, inſanientes, vani, voraces, iniuſti, feri dicūtur. Quare cum verecundus non ſit inter hos medius, non accedo Sueſſ. qui de verecundo nunc ab Ariſtotele tractari dicit, non autem de moderato; Et ꝙ idem Sueſſ. ait Nunc Ariſtotelem explicare naturam eorum, in quibus prædominatur frigus, & frigidum eſſe verecundum, ſiquidem timidum nō poſſum, non mirari, nam ſi timido colligitur circum præcordia ſanguis, & à circumferentia ad centrum feruntur ſpiritus, verecundanti autem, & erubeſcenti ex aduerſo à centro ad circumferentiam ſanguis excurrat, non poſſum, non oppoſitas paſſiones timorem, & verecundiam putare, niſi quoniam ſolis motus facit diem, & noctem, eandem putemus noctem, & diem, & cum ſint ab eadem cauſa, nihil eſſe diſcriminis inter calorem, & frigus, lucem, & tenebras.

Deinde quomodo paſſio, ſiue accidens quod hoc loco exponitur, poteſt à frigore pendere, cum vox, quæ in hoc homine de quo loquimur ſit ſonora, & plena ſpiritu? Et ſi ſubdit

ſuauita-

ſuauitatem, vt ille loquitur, à frigore oriri, quid nam id ſibi velit, & vnde hoc cæperit, non video, ſi enim frigidi eſt conſtipare, & conſtringere, qua ratione plena ſpiritu ſit vox facta à frigore, intellectu eſt difficile, & in frigoribus maximis quoniam craſſior, & immobilior eſt aer, minus rationabiliter auditur, quo fit vt dum ningit, vix campanarum percipiatur ſonitus, amplius ſi vox, & ſonus eſt motus, vel non ſine motu, & omnis motus natus eſt calefacere, & quæ calefaciunt, aut actu, aut poteſtate calorem habent, patet igitur quod motus erit à calido, quare, & ſonus, & quo maior calor mouens fuerit, vel à motore in mouendo excitabitur, probabiliter eo maior etiam ſonus erit, ſic vehementiſſimum, & calidiſſimum auſtrum ſonare magis, quam aquilonem percipimus, ſic quę igne diſploduntur ęnea tormenta vehementiſſime ſonant, quoniam mouens velociſſime, & maxime mouet, mouens autem eſt ignis primus calidorum.

Quod demum addit, nullam doceri poſſe cauſam, cur hæc ſigna verecundiam, aut modeſtiam ſignificent, crederem illum potuiſſe commodius loqui, ſi dixiſſet ſibi non apparere; non enim vllus eſt naturalis effectus, ſi modo effectus eſt, qui cauſam non habeat, aliter naturalis effectus non eſſet, effectus enim, & cauſa ſunt ad aliquid; quod vero ait has eſſe proprietates, & apparentias, & obſeruationes tantum, non ſecus atque in aſtrologia factum eſt, credo ipſum errare, nam in aſtrologia nulla ſanè poteſt aſſignari cauſa, cur qui in medio cœli Saturnum directum habuerit, aut Iouem in Horoſcopo ille triſtis ſeuerus, & curioſus ſit, hic nobilis, & fortunatus, at horum, quæ dixi, certa ratio, ni fallor, aut probabilis ſaltem afferri poteſt.

Conniuens tarde. ,, *Conniuens tarde.*

Vltima hæc oculorum paſſio, eademque affirmatiue prolata, quæ moderationem ſignificat, conniuere, eſt palpebras oculorum alternatim claudere, & aperire, magis autem claudere, aut ad claudendum propenſionem quandam habere ſignificat, & conniuere per tranſlationem dicitur non videre, paſſio igitur oculorum eſt conniuentia, quæ nihil aliud ſignificat, niſi illum naturalem palpebrarum motum, quo aperiuntur, & clauduntur oculi vigilantium, momento ferè temporis, quæ paſſio cum motus ſit, de ea tarditas etiam, & celeritas, & frequentia, & raritas dicitur, quorum igitur oculi non frequenter, ſed raro, & temperate nictant, & conniuent, illos vocat moderatos Ariſtoteles.

Cuius paſſionis quòd ſit vera; affert rationem dicens; qui celeriter conniuent, vel timidi ſunt, vel præcipites, & calidi, hoc eſt feruidiores, quam temperatum deceat, vel eodem minus, timido enim promptè clauduntur oculi deficiente calore, præcipiti promptè aperiuntur, ob eiuſdem exceſſum; His adde moderati, neque ſunt timidi, neque feruidi, & præcipites (non enim eſſent moderati) ergo moderati non celeriter conniuent, tardè igitur, vel mediocriter, ſed propter quid moderati tarde conniuent? iam enim quod hoc ſit verum patet, nunc propter quid hoc contingere poſſit ſpeculemur.

Profectò tarde conniuere eſt raro palpebras oculorum mouere; abeſt igitur cauſa propter quam frequenter moueatur, quare eius cauſæ oppoſitum, ſiue ſit priuatio præſens erit, ſæpè nictant, & palpebras mouent, qui enixè, & vt dicitur intenſiuè ſunt calidi; ergo qui raro conniuent non ſunt calidi intenſiue, hoc eſt non ſunt ignei, & villoſi, poterunt tamen extenſiue multum caloris habere, & poſſunt diutius perdurare in operationibus, hoc ergo frequenter conniuere accidit reſpectu cauſæ mouentis, quæ robuſta eſt, & valida, caloris ſcilicet ignei ſubtilis, & valde ſecundum ſe motiui ceu flamma eſt, quæ ſtare neſcit, & qui frequenter ita conniuet præceps eſt, & calidus, vt dicit Ariſtoteles, & ſic enunciabimus cum à cauſa efficiente hanc paſſionem pendere cognoſcemus.

Ar quoniam idem effectus etiam accidere poteſt ratione cauſæ materialis, & rei motæ, & ſic timorem indicat, quomodo id fiat dicamus. Cum igitur quod mouetur graue fuerit, vt

rit,vt vix ipſum ſuperet virtus mouens fit creber motus,quod docuit Galenus cauſam palpitationis,& tremoris membrorum aſſignans,cum enim mox virtus mouens ſuperet, mox ſuperetur,effectum eſt,vt membrum attolli,ac ſtatim deprimi,& deponi videatur,qui crebet motus dicitur tremor, cum igitur in timido ſit parum caloris, & hic frequenter circa cor verſetur,& externa deſerat,quales ſunt palpebræ oculorum,effectum eſt,vt propter caloris inopiam eoſdem attolli, & ſubito deponi videantur ; at caloris inopia non adeſt in viro moderato quoniam temperatus eſt , & ſecundum naturam diſpoſitus , non igitur, etiam propter hanc cauſam,moderatus frequenter conniuebit,ſi igitur neque ratione cauſæ efficientis,aut materialis illi adeſt frequens conniuentia,ergo tarda, quæ frequenti opponitur,illi inerit, quare moderatus tardè, & rarò conniuet, quoniam tantum habet caloris innati, & adeo valentis, & robuſti,vt omnino poſſit ſecundum naturam omnes exercere operationes vitæ , & omnia rectè, & prout ratio poſtulat exactè diſponere , quare ſicut affirmatio eſt cauſa affirmationis,& negatio negationis,(ita ſi negatio erit cauſa affirmationis), affirmatio etiam negationem cauſabit , quare ſi deffectus , ſiuè exceſſus multi caloris facit frequenter conniuere , ergo mediocritas non frequenter conniuentiam cauſabit .

DE IVCVNDO, SIVE BENIGNO. Cap. XII.

Iucundi ſigna . Frons ingens , & carnoſa , & lenis : quæ ſunt circa oculos humiliora apparent , & facies ſomnolentior , neque intensè aſpiciens , neque remiſsè , & in motibus tardus erit , & remiſſus : figura , & more , qui eſt in facie , non præceps , ſed videtur bonus .

QVi vocem εὔθυμον, qua Ariſtoteles vſus eſt interpretati ſunt, varij,vario modo tranſtulerunt,quidã enim animoſum,alij iucundũ, nonnulli hilarem,& lætum,ſunt qui benignum,ſunt etiam, qui ſecurum, & tranquillum exponant, & certè Dictionario, quod Theſaurum vocant,vox εὔθυμος tranquillum, & benignum ſignificat , hoc eſt qui bonum habet animum , & promptum ad benefaciendum alijs , Primùm autem animoſum non poſſum admittere , nam & ſignificatio obſtat , & quæ ab Ariſtotele ſigna afferuntur nullo modo ad animi motum poſſunt pertinere,eſt animoſus, qui in sè animi vehementiam habet, Cicero fortem,& animoſum ferè idem,& in tuſcul.& pro milone ſignificare autumat, quin etiam animoſum dicimus ſuperbum, & inflatum, & iracundum, ſic Ouidius.

Pyrrhus Achilleides animoſus imagine patris .

Hoc eſt ſuperbus,& iracundus ad ſimilitudinem Achillis patris, & animoſitatem latini vocant animi impetum, ac vehementiam in corde ſedem habẽtem, quam Speuſippus definiens,ait eſſe impetum violentum partis animæ irrationalis procedentis abſque ordine mentis ad actionem, & ſi animoſitas hæc eſt , quam diximus , quomodo animoſus poterit eſſe tardus in motibus? quomodo ſomnolentiorem habere faciem ? cum ex oppoſito totus ferueat, totus in actione conſtitutus ſit ?

Non ergo animoſi ſigna ab Ariſtotele, nunc tradi dicemus , nunquid iucundi, & læti ? verum neque lætus ſomnolentus eſt,neque in motibus tardus, videmus enim lætos ſaltare, & tripudiari,& sè loco cõtinere nequire, quod eſt in Clinia Terentij, qui geſtiens præ lętitia, apud sè non eſſe , Syro teſtatur, neque sè cohibere poſſe , adde qui magna aliqua lætitia,aut

tia, aut voluptate affecti ſunt, neceſſe eſt, vt illam oſtendant, amiciſque communicent, adaucto enim calore adaugeri virtutem motricem animalis oportet, qua adaucta promptius etiam ad motum ſit animal, non igitur iucundum dicemus eſſe cuius ſigna proſequitur Ariſtoteles. Niſi per iucundum intelligamus benignum, & humanum, & paratum nulli diſpendium, at omnibus cōpendium facere, tranquillumque, & ſecurū, qualis ille eſt, qui, cum nemini noceat nulliuſque ſibi ſit ſceleris conſcius, tranquillo, & ocioſo viuit animo.

Quare ego de tranquillo, & benigno homine ſermonem habere opinor, hoc eſt de eo, qui propenſionem habet à natura talem, vt tranquillus ſit, benignus, & humanus, qui nemini noceat, non ira, non ambitione, non libidine agitetur; cur autem viri huiuſmodi poſt moderatum facta ſit mentiò, videtur eſſe harum duarum vocum affinitas, ferè enim, qui moderatus eſt, ille idem benignus, & tranquillus exiſtit; nam ſi moderatus rectæ rationis metas non tranſit; facit igitur, quod decet, laudabiliſque eſt, neminem igitur offendit neminem etiam probabiliter timebit, ſecurus igitur, ac tranquillus viuet, quin etiam, quoniam ſecundum naturam diſpoſitus eſt, natura autem hominis eſt, vt ſit humanus, & benignus, ergo moderatus benignus erit. Benignum igitur, & tranquillum, de quo nunc futurus eſt ſermo, eum dicimus, qui bono animo præditus eſt erga omnes homines, talis autem placidus eſt, & qui amicam quandam propenſionem in omnes habet, quare neque multa bile abundabit, (amara enim eſt hæc,) neque multa melancholia, ſiquidem hæc acerba, & auſtera eſt, ergo ſanguine, & pituita, cui igitur circa cor, ac cordis vētriculos prædominabitur ſanguis purus cum pituitæ naturalis ſubdominio illum benignum, & tranquillum dicemus; aerem enim, & aquam, quæ promptiſſimè alienas ſuſcipiunt, ac deſerūt qualitates, imitabitur.

Quis ſit benignus.

„ *Frons ingens.*

Frons ingens.

Ingentem frontem dico, quæ in longitudine, & in latitudine multum protenditur, hanc frontis magnitudinem Gal. ſignificare ſegnitiem, & tarditatē dicit. Porta ad boues refert ex Ariſtotele infra excerptum; at ſanè ſic perſuaderi poteſt, ſi magna eſt frons, etiam magna ſunt oſſa ſincipitis, quare, & magnum cerebrum, ergo principium frigoris, & humoris naturalis magnum eſt, ergo eorumdem multa copia; quare, & animal in actionibus tardum, pacatum, non feruens, ergo non iracundum, neque ferum, benignum igitur, & tranquillum, quapropter, cum benignus non ſit iracundus, neque ferus, neque ad nocendum paratus, rationabiliter magnam frontem habebit, quoniam magnum ſinciput, ergo magnum cerebrum, quare, & promptum inſtrumentum, quo bilis feruor, & melancholiæ temperetur durities, auſteritas, & acerbitas, & ſpiritus vehemens, qui ex vtriſque, cum aduruntur, eleuari ſolet.

„ *Et carnoſa.*

Carnoſa.

Carnoſa etiam frons eſt, quoniam totum corpus ſupponimus abundare ſanguine puro, & pituita naturali, quibus vtriſque humoribus præcipuè conſtat, & paratur caro corporis.

„ *Lenis.*

Lenis.

Lenem appello cutem læuigatam, & quæ tactui non ſit aſpera, qualis eſt caro ruſticorum ſenum, & eorum, qui laboribus multis, multiſque vigilijs corpus exercent; dico igitur, quod frons benigni eſt lenis, quoniam benignus carnoſus eſt, & multo ſanguine puro, multaque pituita abundat, pituitæ autem proprium eſt, lentorem quendam

rebus inferre, etenim lene ad humidum refertur, ſicut aſperum ad ſiccum, quare quibus adeſt multa pituitæ naturalis copia cum puro ſanguine, illorum cutis eſt lenis, & tactu mollis, & æqualis, quod videre licet in delicioſarum puellarum tactu, quarum carnes ſunt leniſſimæ.

,, *Quæ circa oculos humiliora.*

Oculi humiliores.

Sueſs. hoc explicat, quòd Ariſtoteles velit benignum gerere ſupercilia, & palpebras demiſſiores, credo ego ſanè ſicut ſuperbus erecta, & ſurſum eleuata gerit ſupercilia, ita benignum (qui manſuetus eſt) depreſſa naturaliter habere, non tamen contracta, ſicuti, qui admiratur, in arcũ ſupercilia, ſed demittere naturaliter ſupercilia, eo modo, quo cõſueuere demittere, qui in ſomnum labuntur, neque oculos continere poſſunt apertos, ſic ergo quæ circa oculos; hoc eſt palpebræ, & ſupercilia, & genæ, ſunt humiliores, hoc eſt ſunt paulo depreſſæ, ac demiſſæ magis, quam naturaliter, & communiter in hominibus ſecundum naturam diſpoſitis ſolent apparere. Cauſam eſſe puto, quoniam partes illæ carnoſæ ſunt, pituita abundantes, & valde laxæ mediocribus ſpiritibus, & illis remiſſioribus prædítæ, collabuntur igitur, & deſcendunt, quare humiliores exiſtunt.

,, *Et facies ſomnolentior.*

Facies ſomnolentior.

Si ergo ſupercilia demiſſa ſunt, ſi palpebræ conniuent, profecto facies ſomnolenta apparet, qui enim ſomnum appetunt, & ad ſomnum inclinant hac ratione afficiuntur, cauſa verò propter quam ſomno dediti, & ſomni ſint grauioris, & profundioris eſt, quoniam ſunt paulo pituitoſiores, & cerebrum habent humidius aliquanto, & frigidius, qua ratione ſomnus ſolet conciliari, quod in pueris, & in his patet, qui lethargo oppreſſi propterea male afficiuntur, quoniam pituita nimia cerebrum abundat, quæ iuſto frigidior eſt, & humidior.

,, *Neque intenſè reſpiciens, neque remiſſe.*

Nõ intẽſe, nõ remiſſe intuẽs.

Intento, qui reſpiciunt obtutu, hi vel impudentes ſunt, vel admirabundi, impudentes quidem quoniam contemnere ſè profitentur, quos ſpectant, ideo intente, apertiſque oculis illos ſpectant, vt ſupra dictum eſt, qui vero admiratione tenentur contractis interiè ſpiritibus, & circa obiectum admirabile occupatis, quaſi oculi, & palpebræ conuellantur, illorum nerui verſus ſuum principium retrahuntur ſequentes ſpiritus, qui circa medium cerebri, aut eo in loco, vbi contemplantur phantaſmata collecti ſunt, & ſic ipſi quoque intentos tenent oculos, ceu ſtupidi ſolent, at benignorum, & tranquillè viuentium oculi, nõn poſſunt eſſe hoc modo intenti, quoniam, neque impudentia, neque admiratione tenentur, neque remiſſi plus iuſto, & conniuentes aſpectant, nam, qui verecundia afficiuntur ſic tueri ſolent, ab vtroque igitur extremo benigni ſunt remoti, quoniam, neque impudentes ſunt, neque erubeſcunt.

Quod ſi ad materiale principium rem referemus, hunc eſſe effectum ſanguinis, & pituitæ, ac ſpirituum, qui ex tali maſſa oriuntur, reperiemus; & qui tranquilli ſunt, & nulla cura premuntur hoc modo præcipuè diſpoſiti apparent, non enim circa cor feruor vllus, vt furibundi; neque nimium frigido ſanguine aggrauantur, vt inſenſati videantur, & ſtupidi.

,, *Et in motibus tardus erit, & remiſſus.*

Motus tardus, & remiſſus.

Non ſolum de motu progreſſiuo putarem id intelligendum eſſe, ſed indiſtinctè de omni motu locali, ſiuè hic pedibus, ſiuè manibus fiat à benigno, & tranquillo homine.

eſt autem differentia inter tardum, & remiſſum motum, ſiuè greſſum; nam tardus dicitur motus, qui multum temporis inſumit in paruo ſpacio prætergrediendo, ſicuti celer, qui paruo temporis ſpacio multam magnitudinem pertranſit, & motus remiſſus intento opponitur,& cochlea, & teſtudo poteſt intentè, & remiſsè moueri, tardè tamen ſemper mouebitur, remiſſuſque præſens motus, dè quo agitur, videtur dici in comparatione ad præcedentem, quare remiſſus eſt ille motus in quo peragendo minus ſpirituum, minuſque diligentiæ ponit mouens, minorique ſtudio affectat finem, ad quem dirigitur motus, quam prius faceret, cum autem maius adhibet ſtudium, maioremque curam, ac ſedulitatem ponit, ille motus dicitur intentus.

Quoniam autem factum eſt, vt qui maius adhibet ſtudium in ſuo motu, ille videatur, & moueri celerius, ideo ſæpè dicimus idem eſſe curſum intendere, & motum accelerare, & remiſsè procedere, & tarde præteruehi, propriè tamen duo hi termini, vt dictum eſt inter sè diſtinguuntur, quare ſenſus hic eſſe videtur; Benignus habet motum tardum, hoc eſt non mouetur celeriter, cum graditur, aut cum aliquid agit; at in ſuo motu eſt remiſſus, ideſt, non ponit multum ſtudij multumque curæ, & intenſionis in perficiendo eo, quem incepit motu, ſed facit ſedatè, & tranquillè, quæcunque facere inſtituit, in quo videtur bouis motum referre, qui ſedatè, ac tardè mouetur, etiam ſi omni ſolutus ſit labore, & paſtum, aut potum eat; motus hic ſanè à principijs proprijs benigni videtur pendere, namque ſi verum eſt, quod benignus ſit ſanguineæ temperaturæ, cum pituitæ ſubdominio, profectò, neque celer, neque intenſus erit, celeritas enim, & motus contentio bilis flauæ, ac multi caloris intenſi effectus eſt, qui non reperitur in benigno, amplius pituitoſus frigidus eſt, frigidus non eſt celer, ſed tardus, & animalia multa pituita cum terreſtri qualitatè abundantia, vt cochleæ, & hyemali tempore glires ſerpenteſque tardo, & torpido quodam motu mouentur, nam frigidi proprium eſt ſiſtere, & quietē inducere, ſicuti calidi, eſt agitare, & motum facere; videmus etiam in vita communi, & humanis actionibus rem ita eſſe, quod qui tranquillo, atque ocioſo animo ſunt, illi remiſſo, ac tardo gradu mouentur, ſi vero aliqua cura, aut negocio contingat premi, & agitari, eoſdem videmus, intenſius, & celerius moueri, quaſi quærant onus deponere citius, quod apparet in baiulis, illorum enim plurimi, cum grauiori premuntur onere; tunc celerius, & contentiori gradu mouentur, & quaſi præcipitanter pes pedem vrget, ſic enim, & minus premi credunt, & minori tempore durare laborem, bene igitur dictum eſt, horum hominum greſſus, ac motus eſſe tardos, & remiſſos, quod fuerat probandum.

„ *Figura, & more, qui eſt in facie non videtur præceps, ſed probus.*

Secūdū figurā, & faciei apparentiā probus.

Figuram philoſophi eſſe genus vnum qualitatis ponunt, quam definiunt mathematici eſſe ſuperficiem, quæ linea vna, vel pluribus continetur, quo modo dicimus circulum, triangulum, & huiuſmodi rerum ſpecies eſſe figuras, ſed figura etiam dicitur inanimatorum corporum externa circumſcriptio, ſecundum quam illa terminantur; At Simplicio videtur, quod tam de animatis, quam de inanimatis dici poſſit figura, quæ propriè qualitas eſt, vt figura, & accidentalis forma ſitidem, eſt autem forma hæc accidentalis qualitas quædam, quæ corpora naturalia, & artificialia certis extenſionibus, & coloribus terminat, & circumſcribit, vnde res naturales formoſæ, aut deformes dici ſolent; ex quibus lineis partium, & coloribus reſultat pulchritudo, aut turpitudo, ſecundum quod magis, vel minus ſeruatur naturalis mos, & proportio, proprium eſt formarum, quæ in corpore, & facie præſertim sè sè offerunt, vt quædam placeant, aliæ diſpliceant, quædam ſimpliciter, aliquibus tantum aliæ, & earum, quæ placent,

aliæ honoré, & reuerentiam pariunt, vt de Priami forma legitur, aliæ amorem excitant, & libidinem, vt de Helena, & de Paride ſcribitur, quædam gaudium, & lætitiam quandam, ſiuè delectationem, vt de Alcibiade, quædam amorem cum quodam timore ingenuo, vt de Scipione Africano, & Ageſilao dicitur, & de Alexandro Magno, quorum aſpectus alacritatem, quandam, & lætitiam in militibus ſuis generabat.

Quædam aliæ ſpecies, & formæ odium, nonnullæ contemptum, & riſum mouent, ſicuti de Philopæmene notatur Achæorum duce, qui adeò turpis, & deformis erat, vt quædam matrona eum lixam, aut calonem, aut quendam ſeruum mediaſtimum crederet, quid ergo ſibi velit figura, quæ in facie apparet: & quomodo ſecundum ipſam pulchri, aut deformes dicamur, & quotuplex eſſe poſſit, ex his patet. In hac ſignificatione, ſunt verſus quidam antiqui de forma, & figura accidentali diuorum loquentes, illarumque diſcrimen inſinuantes.

Forma Mercurius poteſt placere,
Forma conſpiciendus eſt Apollo,
Formoſus quoque pingitur Lyaeus;
Formoſiſſimus omnium eſt Cupido.

Huius formæ proprium eſt, vt in facie, oculis, genis, & fronte precipuè apppareat, & conſpiciatur. Cæterum mos, de quo loquitur Ariſtoteles, inueteratus habitus ſecundum quem aliquid promptè agimus, vel patimur, à quibuſdam ſolet definiri. Varro morem vocat animi inſtitutum, quod ſequi debeat conſuetudo, at Feſtus morem dicit inſtitutum ad religionem, & diuorum cultum pertinens, videtur igitur præcedere morem, deinde conſuetudinem ſequi, & dicitur mos quaſi modus per ſyncopen. At quoniam cum aliquis ſecundum aliquem morem, & habitum operatur, vt cum iraſcitur, aut miſeretur, aut amat, aut cupit, quodam certo modo afficit os vultumque ſuum, illumque ipſum variat, & diuerſificat, efficitur, vt hanc diſpoſitionem vocemus morem in facie apparentem, hoc eſt moris ſignum, eadem voce ſignum, & rem ſignatam denotantes, vt quoniam, dum iraſcitur homo, contorquentur oculi, frons criſpatur, genæ fiunt rubræ, tumeſcunt labia, ſi talem in facie apparentiam, ſiuè diſpoſitionem conſpiciamus, illum in morem irati diſpoſitam habere faciem dicemus; quamuis nulla correptus ſit ira; ſimili modo, ſi aliquem demittentem viſum, & ſuſpirantem leuiter, atque oculos, ſub claudentem; & auerſantem ſè ſè; eum in morem miſericordis diſponi aſſeremus.

Huiuſmodi igitur figuram, & morem, & in hac ſignificatione captum reperiri in facie benigni dicit Ariſtoteles, eſt igitur ſenſus: Qui benignus, & placidus eſt, habet faciem certo modo compoſitam, ac delineatam; vt in ipſa appareat, & eluceſcat bonitas quædam, & conſideratio in ſuis actionibus; vt neque preceps ſit, neque agat celeriter, & confeſtim; quod mox laboret mutare, huius ratio hinc peti poteſt; quoniam ſi anima cauſa eſt in triplici genere cauſæ, vt ſecundo de anima dictum eſt, atque potentiæ ſint eiuſdem accidentia, quoniam omne agens aſſimilat ſibi paſſum in quod agit, ſecundum quod pati poteſt, & volens finem, facit etiam ea, quæ ad finem requiruntur, probabile eſt miſericordem, aut iracundam, aut benignam animam, hoc eſt ad has qualitates propenſam, ſecundum naturales illas potentias, quas dicimus eſſe de ſecundo genere qualitatis, etiam corpus, corporiſque organa, & partes ad miſericorditer, aut iracunde agendum diſpoſitas eſſe; & ſi natura vult finem iræ, aut miſericordiæ, & niſi per inſtrumenta corporea operetur, nullaque alia ſuppetant, neceſſe eſt etiam ad miſerandum, & ad iraſcendum diſpoſita eſſe corporis membra, quare & in corpore veſtigia harum paſſionum, ſiuè potentiarum apparere, & conſpici rationabile eſt, quæ magis

quam aliæ ad actum ſecundum accedunt; ſic ſi quis vult ſecare neceſſe eſt ſerram ſibi paret, & quæ parata eſt, neceſſe eſt finem quodãmodo referat, cui dirigitur, & in quem vſum eſt comparata.

Dub. Sed dubitabit aliquis qualis naturâ debeat eſſe facies in morem boni viri, & non præcipitis compoſita? non pulchram dices, nam multi pulchri peſſimi, vt de Commodo, & de Macrini filio, de Abſalone legimus, non turpem, nam turpis odioſa eſt, odioſum bonum non vocabis, ſiquidem bonum eſt amabile, odioſum verò nullum amatur, non medio modo diſpoſitum, nam quamplurimi horum, & mali, & boni, & neutri reperti ſunt.

Reſp. Ego boni viri ætate florentis talẽ eſſe putarẽ faciẽ in noſtris regionibus, vt frõs ſit alba, æqualis, quadrata, non depreſſa, non tumida, non globoſa, tẽpora macriora, oculi mediocres, concaui, placidi, non torue tuentes, non turbidi, non ſplendidi, ſed neque obſcuri, naſus rectus in fine rotundus, non ſimus, neque aduncus, albus mediocriter, genæ ſubroſeæ, facies ad longitudinem deflectens, labia ſubtilia, rubra, æqualiter ſibi cohærentia, dentes parui, candidi, mediocriter inter ſè diſtantes, oris ſiſcura mediocris, magis tamen ad magnitudinem accedens, quam ad paruitatem, barba ſubænea, non rara, non criſpa, genas, & mẽtum veſtiens, mentumque ſit oblongum, bifidum, oſſa maxillarum mediocria, non magna, ſed neque iuſto minora; aſpectus deinde remiſſus, benignus, & facilis, ad quandam humilitatem accedens, vt in facie nulla ſuperbia, nulla iactantia, ſed ſola placiditas, & ad benedicendum, & benefaciendum alijs propenſio quædam ſpectetur; quam faciem in hunc morem, & figuram compoſitam dicò fieri ab anima talem propẽſionem habente, & iam perfectionem ſuſcipiente, quoniam reperit corporis temperiem, & humorum quattuor craſſim aptiorem ad hanc, quam oppoſitam patiendum operationem, vt ſi quis quærat cur potius ſerra ego diuidam lignum, quam aſcia, reſpondero, quoniam ſerram habeo in prõptu, aſciam non habeo, & ſic ſector vocabor, cur autem talem craſſim, & temperiem ſortitus fuero, id iam à Dei voluntate pendet, neque eſt, quod humana vis eò peruenire poſſit, qui vero id cœlo, cœlorumque diſpoſitionibus, aut patris, matriſque affectionibus tribuunt, ſimiles ſunt illis, qui interrogati quiſnam fecerit ſtatuam, reſpondent malleum, & ſcalpellum cauſas fuiſſe.

Bonum itaque virum dicimus maxime ſecundum naturam humanam diſpoſitum, temperamentumq; habere ab extremis æque remotũ, moderatum igitur, quare, & benignum, & almum, in facie morem, & figuram boni præ ſè fert, quare, & benignius morem boni oſtentat, quod fuit probandum.

Dub. Sed quærendum videtur, nunquid omnes boni figuram, moremque boni in facie gerãnt, an nulli gerant tantum quidam, & quidam non; primum enim, quod omnes boni morem, & figuram in vultu habere debeant ſuæ diſpoſitionis, ſuperiori ratione poteſt confirmari, nam ſi bonus ſecundum naturam eſt diſpoſitus, ergo, & ſibi omnino ſimilis, facies igitur etiam diſpoſita erit ſecundum naturam, in facie igitur bonitatis figura apparebit, omnes igitur boni ſpecimen bonitatis in facie habebunt, & quaſi monetæ characterem, quo cognoſcuntur quid valeant, & poſſint, rarò enim fit, vt pulchri non ſint boni, & vt ait Plutarchus, qui formam culpat, in animam quoque, vt humanæ pulchritudinis cauſam cõtumelioſus eſt, & ſanè, vt dicebat Plato, pulchritudo res eſt iucunda viſu, delectabilis auditu, & ſenſus omnes iuuat, captat, ligat, & ſiquid aliud antiquius pythagoricus formoſos, vel deos, vel deorum vocabat ſtatuas, quoniam illos cæteri homines colebãt, quibus hoc vnõ, quod pulchri ſunt, ſi quando benefecerint, gratiam non repoſcunt, ſed ſibi ſatis gratiæ relatum putant, quod illi paſſi fuerint ſibi gratificari, quare ſi formoſus talis eſt, operæ pretiũ igitur eſt, vt omnis formoſus ſit bonus, & omnis bonus ſit formoſus, quod enim omnia appetunt, id bonum eſt, quod ſi omnes pulchram formam appetunt, & pulchritudine lætantur, & gaudent, formoſoſque gratificari cupiunt, omnes igitur pulchri ſunt boni, neq; bonus eſſe po-

An viri probi facies probitatem quæ in anima eſt demõſtret

tetit

terit,qui non ſit pulcher; nam ſi amantur amabiles, amabileſque ſunt, qui placent,placent, autem pulchri,amantur,igitur pulchri. Quod ſi quidam optimi non ſunt pulchri,quidam igitur optimi non amantur,quod non amatur,nec amabile eſt, neque bonum, igitur optimi, niſi ſimul & pulchri erunt,non amabuntur, ſi non amabuntur, neque amabiles, neque boni iudicabuntur; iure igitur pulchri ſunt boni, & boni pulchri, & qui ſecus ſunt, neque boni, neque pulchri dicentur.

Ex altera parte, qui mentem ad Helenæ, ad Paridis eximiam conuerterit pulchritudinem, qua vna Europa, atque Aſia longo colliſa duello penè interiere, nihil boni cum pulchritudine iungi animaduertent. Pulcherrimus Maximini filius, pulcherrimus Diadumænus,nec ipſis pulchri minus fuere Adonis,Atys,& Ganymedes,Endimion,Narciſſus,Hylas,& Phaon, quem Sappho poetria deperijt, at ſua purchritudine boni viri nomen nuſquam aſſecuti ſunt. Si enim boni viri eſt bene agere, hoc eſt cum recta ratione operari,& propter hoc laudari, nulli horum, quidquam boni egiſſe reperietur, niſi quod degerint more ferarum in ſummo ocio, ſummaque laſciuia, quod nunquam bene agere, beneque viuere dixerimus. Non igitur omnes boni ſunt pulchri, neque credendum,quod ſimul atque aliquis pulcher eſt, idem ſit bonus, neque ſi bonus eſt, ideo pulcher erit; quis enim Aeſopo turpior, quis Epitecto deformior, atque ſtrigoſior, quis Ariſtotele fœdior, quem recaluaſtrum fuiſſe ferunt,fronte magna,oculis perparuis, facie pallida, barba rara, ventre prominente, exilibus cruribus, vt præ pudore veſtem longã, talarem ſemper indueret,quod ſi tot ſapientiæ,ac bonitatis proceres fuere turpes, nihil cõmune videtur pulchritudinem cum bonitate habere,neque inferri poteſt,pulcher eſt, igitur bonus, neque ſi bonus eſt,ergo pulcher,nam,& reperiuntur pulchri mali, & mali,qui turpes ſunt, & quidam boni pulchri,quidam etiam turpes mali;ratio etiã,ni fallor, id perſuadere videtur,vt multo plures ſint turpes boni, quam mali, & quod plerunque pluchri ſint mali; non ſolum ſecundum naturam; ſed etiam ſecundum habitum, & conſuetudinem, iam ſuperius dictum fuit.

Cæterum ita natura rerum fert,vt quæ apud nos ſunt, non omnino, & ſimpliciter bona ſint,quoniam participant materia,quæ omnis imperfectionis radix eſt, & principium, ſed neque omnino mali, quoniam formam poſſident, quæ rationem habet boni ſecundum cuius cõmunicationem hæc,vel illa in ſuo genere, aut etiam ſimpliciter meliora, vel peiora dicentur,vt homo ſimpliciter melior eſt cæteris animantibus,quoniam magis forma,& ipſo eſſe participat; in genere autem ſuo Socrates videtur melior Callia, & vir fœmina, quoniam in eo rationis operationes, & virtutes magis eluceſcunt, certum eſt igitur, apud nos nihil eſſe poſſe ex omni parte beatum, in omni igitur ſubiecto naturali ſuſceptibili erit aliquid,quod rationem bonitatis habebit,& aliquid,quod malum poterit dici,non tamen in eadem parte ſubiecti, neque ſecundum eandem conſiderationem, erit Socrates bonus, & malus, quare ſi pulchritudo eſt bonitas quædam, & exterior illa ſit,non ob hoc eadem etiam interior,& ſi bene formata ſunt interiora; non neceſſario bene etiam erunt exteriora elaborata,cui autem non ſecundum rationem interna diſpoſita ſunt,ille bonus non eſt natura,ſed neceſſe eſt, vt aſſuetudine,& diſciplina talis fiat; raro igitur,vel vix pulchrum, qui bonus ſit, reperies,& bonum,qui ſit pulcher,non enim ſimpliciter perfectum poteſt facere natura,ſed cum vnam perficit partem in altera deficit; quare ſi pars, quæ magis formam recepit perfectior erit,quæ materiam refert è contrario, plerunque male affecta apparebit; ſiquidem minus elaborata erit, quod exemplo patet ab omni penè rerum genere deſumpto; omne enim genus habet duo extrema, quorum vnum perfectionis, & bonitatis, alterum priuationis,imperfectionis, & malitiæ rationem habet,vt in coloribus, ſaporibus, in odoribus,in omni demum natura conſpicere licet,quare,& quæ ex his conſtant, ſi ex vna parte perfecta ſunt,ex oppoſita talia eſſe non poſſe manifeſtum eſt.

Hoc

Hoc enim in fructibus certiſſimum eſt, melopepones ſi ſapidiſſimam, & optimam carnem habuerint, vana plerunque, & irrita ſemina ſortita ſunt, ſi ex aduerſo ſint optimo pleni ſemine, ipſi inſipidi, & inepti ad cibum exiſtũt, ſimiliter quæ poma, quæ pyra, quæ denique pruna ſunt intus à vermibus exeſa, & carie, ac ſitu affecta, & in externa parte pulchriora apparent, & maturitatem præcocem præ ſe ferunt, odoratiora, & ſapidiora guſtui videntur, quare, neque bonum pulchrum eſt, neque pulchrum bonum, ſed vnum ad apparentiam, & ad ſenſum, alterum vero ad eſſentiam, & ad intellectum pertinere videtur, vnum ad ſubſtantiam alterum ad accidens, vnum ad interna, alterum ad externa reſpicere, quæ ſingula inter ſe diſtincta ſunt, ac omnino diuerſa, bonum propriè probatur ab intellectu, pulchrum iudicat ſenſus viſus, & auditus, ſi de pulchro loquimur, quod in corporum naturalium ſuperficiebus conſpicitur, eſt enim pulchritudo diſpoſitio partium externarum corporis ſecundum ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem, & ſitum, prout cuiuſque natura maxime requirit, quare pulchrum hominem dicimus illum, cuius partes corporis ſecundum hæc prædicamenta, maximè diſpoſitæ ſunt, prout huius natura poſtulat.

Sol. Ad hanc igitur dubitationem dicendum eſt, quod duplex eſt animi bonitas, altera naturalis, & altera acquiſita, pulchri ſecũdum corpus, hoc eſt, ſecundum naturam quo ad corporis requiſita diſpoſiti, plerunque habent etiam bonitatem naturalem, ea autem eſt propenſio, & habilitas quædam ad ſequendum rationis imperium, cum enim natura ſit internum agens, & quod à cẽtro incipit agere, ad circumferentiam mouens, probabile eſt, ſi exteriora perfecta ſunt, etiam interna multo perfectiora eſſe, aliter enim ridiculum eſſet in neceſſarijs deficere, non neceſſaria autem diligenter procurare. Quæ vero vſu, & exercitatione, ac diſciplina quæritur bonitas, ea nequaquam in pulchro, ſed neq. in turpi adeſt, niſi illam, vtrique ſibi labore, & ſtudio parent. Plerunque autem accidit cum pulchri amentur, dum pueri ſunt à parentibus, & ab ijs quibus eorum cura demandata eſt, leniter corripiantur, neque libenter ijs moleſtia ingeratur, quare quodammodo, vt de Alcibiade ſcribitur, cum ipſis liceat facere quodlibet, pulchri efficiuntur, & euadunt inſolentes, ſuperbi, petulantes, laſciui, contumelioſi, vt potè, qui præ pulchritudine ſua omnia ſibi conuenire putãt, neque vllius rei ſe rationem reddere debere cogitant; ſic igitur factum eſt, vt pulchri facie, plerunque ſint ex habitu mali, qui verò ſunt turpes, deformeſque ex altera parte continuè, iurgijs, minis, reprehenſionibus, verberib. dum pueri ſunt, obtunduntur, & violenter quodammodo in viam virtutis detruduntur, neque à quoquam, niſi contigat eos eſſe bonos æſtimantur, aut magni fiunt, hac de cauſa contingit turpes non ſecundum naturam, ſed ex habitu, & educatione bonos eſſe, quod Socratis exemplo clarum eſt, ſed de his alibi ſatis dictum eſt.

Naturaliter igitur homines, neque boni, neque mali ſunt, vt pulchri, & deformes, ſed bene verum eſt, aliquos magis ad bene agendum, aliquos minus eſſe diſpoſitos, prout magis, aut minus impedita gerũnt naturalia organa, ſed tàm turpes, quàm pulchri ſunt ipſi in manu arbitrij ſui, & omnes habitus, ſecundum quos homo dicitur bonus, vel malus, vel medio modo diſpoſitus ab humana pendẽt electione, & volũtate, vt tertio ethicorum dictum eſt, noſque noſtrarum actionum principia ſumus, vnde neque fortunam culpare debemus, ſi quid mali fecerimus, aut quid aduerſi nobis contingerit, ſed ignorantiam noſtram, aut malitiam reprehendere oportet, tanquam malorum veram cauſam, quando nos noſtris iniquis moribus, imprudentia, inuidia, ambitione, ira, & ſexcentis alijs vitijs mala nobis aſciſimus, & præ amore Inſano noſtri, excuſationes, & tegumenta ſemper noſtris ſceleribus obducimus, & iuſti, boni, ſanctique videri omninò volumus, Non enim Iuppiter, ſed Epimetheus Pãdoræ vas aperuit, quod ergo pulchri non ſint ſemper boni, & quomodo aliquando, ex his patet.

Ad benigni autem naturam iterum reuertentes, ſi ille ſanè eſt, quem definiuimus ſupra,

nempè eum, qui bono animo eſt in omnes, & propenſionem quandam ad beneuolentiã erga omnes homines habet, & ſanguineum temperamentum cum pituita eſt ſortitus, iam ſanè certum eſt, quod placidus erit, manſuetus, non iracundus, non moroſus, ſed affabilis, & comis. Quoniam autem non multa bile abundat, neque exceſſum caloris habet, ideo non admodum erit audax, ſed timorem præ ſe feret mediocrem temperatus, & continens in venereis erit, non eſt enim audax, neque immodeſtus, quoniam autem frigidioris, vt aiunt, ventriculi eſt, appetere cibum potumque, quandoque magis, quam poſſit cõcoquere, hac de cauſa, & ſomniculoſior fiet, & grauabitur caput, & minus vegeto, ac ſubtili prædit us ingenio iudicabitur, & quando pituitoſus eſt, neque audax, neque magnanimus, neque magnificus, ſed mediocritate contentus, & modeſtus, & blandus item, potius, quam officioſus erit, nam laborem ſubterfugit libenter, quoniam pituitoſus, ac ſubfrigidus eſt, blandus autem quoniam placidus, & nullis diſplicere cogitat, & quoniam blandus, ideo non ſemper verax, ſed multo plura pollicebitur, quam re vera præſtet, uel etiam præſtare poſſit, quare apud multos malè audiet, tanquam homo verſutus, & callidus, cum tamen ex oppoſito ſit imprudens, cuius indicium eſt, quod neque de paupere diues vnquàm fiet, & ſi fuerit non augebit rem familiarem.

Vanus etiam erit, & multa cogitans, quæ non exequetur, obliuioſus etiam, etenim frigidus, & ad laborem ineptus, & quia vanus multa etiam promittet, multaque dicet, & ſuorum ſecretorum futilis auctor, nam pituita, & ſanguine abundans, quod ſcit, retinere nequibit, & quoniam garrulus eſt, etiam alienorum erit percontator, non vt alijs noceat, ſed tantum vt loqui poſſit, garrulitatis enim materiam quærit, & cum garrulus percontator ſit, idem etiam erit fatuus, ſiquidem pituitoſus eſt, & ſanguineus, pituita enim aqua eſt, aqua quas recipit non retinet formas, ſanguis refert aerem maximè omnium mobilẽ, & in omnem partem uerſatilem, & quoniam talem habet temperiem, ideo etiam erit in rebus agendis ſecundum ſè inefficax, quoniam efficaciam producit multus calor, & ſanguis bilioſus, & melancholicus, quare neque beneficium rogare ſciet, neque neganti replicare, neque ſi ipſe rogabitur, quod facere non vult, inficiari valebit, audacia enim, & calore carere diximus, cuius hæc ſunt opera, tardus erit ingenio, ſiquidem pituitoſus, & ſubfrigidus, & tardus etiam in loquendo, quamuis loquax ſit, deficit enim calor, quare neque clamoſus, neque iurgioſus, quoniam benignus, & mitis, ſubfrigidusque, & tardus, ludorum amator, ocio enim delectatur, ſi quidem laborem refugit, neque mentem exercere affectat, mediocriter tamen victoria lætabitur, quoniam ſanguineus, attamen non eſt ambitioſus, & quoniam mitis eſt, ideo etiam miſericors, & pius, non inuidus, non maledicus, benignus enim eſt, credulus tamen plus iuſto, proprium autem hoc eſt temperaturæ ſanguineæ, & pituitoſæ referentis aquam, & aerem, & cum ſit credulus, etiam obſequioſus eſt, perſuadeturque nullo negocio, neque enim callidus eſt, & aſtutus, & quoniam eſt talis, ideo plerunq; ſuſpicioſus, q̃m pituitoſus ideo ſegnis, & ſomnolentus, non illiberalis eſt, neque lucri cupidus, ſed officioſus, quare neq. inflatus, aut ſuperbus; & obliuioſus, quare ſtudijs ſcientiarum non aptus, non enim ſpiritus ſubtiles, & vniformes, & multos, & calidos, & ſtabiles habet, prout requiritur ijs, qui ſcientijs dant operam.

Hæc igitur, & huiuſmodi ſecundum rationem videntur eſſe accidentia eius uiri, quem benignum, & iucundum, ſiue bene moratum diximus, vel placidum, & de quo in præſentia loquitur Ariſtoteles, Mihi tamen uidetur, quod hic deſcriptus nuſquam uere iucũdus dici poſſit, iucunditas enim non eſt in vino eo, quod ſit tantum ſuaue, ac dulcedinem in ſè habeat, ſic etiam aqua mulſa eſſet iucunda, & ſuauis, ſed ideo dicimus ſuaue vinum, quoniam cum dulcedine coniunctum habet nonnihil generoſitatis cum ſtipticitate quadam blanda, & nõ iniucunda, ſic iucundus homo nõ eſt ſimpliciter blãdus, & obſequioſus, ſed qui cũ obſequio, & placiditate, atq; humanitate iunctã habet virilitatẽ, ac mẽtis acumẽ.

Ac

At bene cognoſcit quid diſtent æra lupinis.

Et quibus benefaciendum, à quibus abſtinendum, & quomodo vnumquodque pertractandum ſit exactè nouit, & quod ſcit etiam exequitur, & in vſum reuocat, adhibita tamen quadam ratione, ac modo.

DE TRISTI.
Cap. XII.

,, *Triſtis Signa. Rugoſa facies: & macri oculi, confracti, ſimul autem & confractiones oculorum duo ſignificant, hoc quidem mollem, & fœmininum, illud vero demiſſum, triſte, & in figura humilis, & motibus remiſſus.*

TRiſtis, ac moroſus benigno, & miti quodámodo opponitur, quare cum de vno dictum ſit, de altero etiam quædam dicere Ariſtoteles inſtituit, Triſte dicitur, & quod triſtitiã adfert, & quod triſtitia præmitur. priori modo ſic dixit ille, Triſte lupus ſtabulis, & triſtes iras Amarillidis, & triſte ſydus Mineruæ, at poſteriori ſignificatione vocat triſtem Ariſteum, & triſtem Palinurum; quare triſtitia videtur eſſe animi ægritudo ob mali præſentiam, ægritudo verò quandam contractionem dicit, quare qui dolent, ac triſtes ſunt illis calor, & ſpiritus contrahuntur circa cor quare palleſcunt; mihi autem videtur, quod duplex ſit triſtis, altèr ex cauſa, & ex affectu, alter vero ex habitu, & qui ex habitu, vel naturali, vel acquiſito, ille dicitur ex affectu triſtis, & mœſtus, qui præſens habet malum à quo prẹmitur, & malè afficitur, ex habitu vero illi dicentur triſtes, quorum pectora (vt ait Seneca) ſunt longis hebetata malis, & qui iam dolentis conſuetudinẽ contraxerunt, quo habitu deſignantur à Virgilio Aeneæ ſocij, quos eiectos in lybico littore ad bene ſperandum ille hortatur, Talem etiam ex habitu figurat Achemenidem, erat enim, vt ait.

—Macie confecta ſuprema
Ignoti noua forma viri, miſerandaque cultu. & paulò poſt.
Dira illuuies, immiſſaque barba.

Secundum naturam autem illi triſtes ſunt, qui contracto in ſeuerum morem vultu, nulla de cauſa externa, acerbi, moroſi ab omni lætitia, & iucunditate ſunt auerſi, qualem dicunt fuiſſe Caſſium, vnum ex Cæſaris percuſſoribus, & Catonem Vticenſem.

De his igitur, qui à natura, ſiue naturali diſpoſitione, triſtes ſunt loquitur Ariſtoteles; ſic ergo triſtitia eſt contractio quędam caloris, & ſpirituum ad interiora, & lætitiæ, lætoq; habitui opponetur, quæ eſt extenſio quædam, vt autem in ſanguine puro conſiſtit lætitia, ita mœror humorem melancholicum ſibi uendicat, qui cum à multo calore affectus accenditur, ſitim, ſuſpiria, amaritiem in ore cauſat, & cum hinc fiat uapor ſalſus petens caput, & cerebrum, illudque uellicet, lachrymas educit; quid igitur ſit triſtitia, & quæ ſit materia illius patet, cauſa vero primaria efficiens eſt præſens malum, uel præſentis mali opinio, qui uero naturaliter triſtis eſt, interiorem habet cauſam melancholicum tetrum, & obſcurum humorem, qui illi uapores continuè ſuggerit, naturalibus ſpiritibus aduerſos, quibus cum præter naturam afficiatur, ſe quodammodo miſerum putat, mœſtuſque permanens, quid uelit, & cur doleat, ipſe neſcit; Animi triſtis in corpore certa ſigna apparent, quorũ nonnulla hoc loco Ariſtoteles recenſet, primum eſt rugoſa facies, quod, ni fallor, propriũ eſt ſignum triſtium; ſenectus enim triſtis eſt, eademque rugoſa, triſtis igitur rugoſus, ſed etiam ratio id perſuadet, nam triſtitia contractio quædam eſt; ergo & triſtis contractus

Rugoſa facies.

eſt,

eſt, cui autem contrahitur cutis, illi adſunt rugæ, ac fit rugoſus, ergo triſtis eſt rugoſus, recurrente enim circa cor ſanguine, & ſpiritu partes externæ, & præſertim facies pallidæ, & vacuæ ſpiritu, ſanguineque fiunt, quare, & rugoſæ apparent, quod fuerat oſtendendum.

,, *Et macri oculi.* *Oculi macri.*

Sicut, qui ex affectu triſtes ſunt, illi rugoſam habent faciem, ita, qui ſecundum naturam ad hanc paſſionem propenſi ſunt, talem habitudinem poſſident, neque ſolum faciem rugoſam habent, ſed etiam oculos macros, quę eadem proprietas ab ijſdem cauſatur principijs, nam ſi rugoſa eſt in triſtibus facies, quoniam deficit omnis ſuccus, deficit autem, quoniam ad partes internas calor, & ſanguis contrahuntur, neceſſarium etiam eſt oculos carere ſucco, quare macros apparere; amplius, aut propter fletum macri ſunt oculi, aut propterea quod triſtes parum dormiunt, ſicciores enim, aut quoniam vitiata concoctione non nutriuntur, vtcunque autem res ſit, paſſionem imitantur, qui enim ex cauſa diù triſtantur, & rugoſam frontē, & concauos habent oculos; quare quib. hæc inſunt, quamuis nō mereant, eandem tamen ad mœrorem, & triſtitiam propenſionem habere eſt probabile, tales ſunt, qui atra bile laborant, quare męroris materiam atram bilem, & eam pręcipuè, quæ non incaleſcit, vel quæ ex aliorū humorū, & præcipuè flauæ bilis aſſatione genita eſt, dicere merito poſſumus, quibus enim adeſt, ac prædominatur, illi ſunt mæſti, quibus autem abeſt, atque prædominatur ſanguis, & ſi quæ portio ineſt melancholiæ naturalis, illa tamen frequenter incaleſcit, ſunt læti, hilares, optima ſpe præditi ridentes, & iucundi.

,, *Confracti.* *Confracti.*

Quidam legunt diſtorti, quæ paſſio in lugentibus, & graui mærore detentis plerunque contingit, huius paſſionis meminit Hipp. in libro de pręſagijs primo, ſi enim peruertantur, aut caui nimis ſint, exitioſum cenſet ſignum, id enim videtur accidere, quando muſculi oculum mouentes conuelluntur, ac retrahuntur, quod ſi fit propter ſiccitatem, id ſanè peſſimum eſt ſi verò accidat propter vaporem acrem, & ſalſum, qualem contingit eleuari ab atra bile circa cor exæſtuante, & quæ calorem quendam præter naturalem conceperit, non ſanè mortem in proximo eſſe oſtendit, ſed bene temperamentum denotat ſiccum, & hominem triſtem, & vt ille ait, malè feriatum, Timonis æmulum, hominibus odioſum, & quem mori velint vxor, mater, pater, tales igitur oculi in mæſto naturaliter, ex hac cauſa proueniunt.

Qui verò legunt confractos, vel refractos, quaſi demiſſos, & in sè ipſos recidentes interpretantur, quod etiam intelligi poteſt ex eadem paſſione prouenire, mæſti enim, atque ab atra bile circum præcordia obſeſſi lucem, & lætas res, & omnia vim habentia dilatandi, & calefaciendi moderatè quodammodo, tanquam rem interioribus ſuis ſpiritibus contrariam fugiunt, quare, & inſtrumēta, quibus lucem hauriunt, oculos nimirum demittunt, & occludunt, ac noctu potius, quam interdiù incedūt, ſimile enim ſimili delectatur, eo enim conſeruatur, vt contrario tollitur, hinc factum eſt, vt illos dicamus habere oculos confractos, & remiſſos, concluſos, & introcedentes, quo facilius oppoſitam fugiant lucem, internis tenebris ſpiritus vitales obſidentibus omnino aduerſam.

,, *Et confractiones oculorum duo ſignificant.*

Hoc eſt oculorum confractio, & demiſſio eſt paſſio, quæ homini accidit dupliciter, aut propterea quod mollis eſt, & effœminatus, aut propterea quod eſt demiſſus, & mitis.

Sueſs. documentum hoc eſſe per sè notum, & patens ait, mihi multam videtur habere difficultatem; primum enim, quid ſit oculus confractus non docet, deinde qua ratione fieri poſſit, vt idem ſignum duo denotet, ac duas cauſas ſignificet non explicat, tandem ratio

erat

erat afferenda, quâ conſtaret confractionem oculorum, vtramque paſſionem deſignare, ac demum quomodo cognoſcere poſſemus, nunc mollitiem, nunc triſtitiam ſignificari, quæ cum ille nequaquam fecerit, nobis, quibus hæc non ſunt nota, omnino facere, tentandum erit.

Confractionem oculorum, demiſſionem, & conſtrictionem quandam, ſiuè conniuentiam ſignificare diximus, in fœminis hôc apparet, quæ cum honeſtæ, & pudicæ ſunt, aut eſſe ſimulant, illæ demittunt oculos, & ipſos cohibent, lumenque non emittunt, ſed terram aſpiciunt, & vix attollentes in angulis anguſtè pupillam trudunt, & ita ſubtuentur, qua ratione aliquando amantes tueri ſolent virgines, ſic Dido cum honeſtiſſima eſſet, Ilioneo reſponſura.

Tum breuiter Dido vultum demiſſa profatur.

Etiam hæc oculorum remiſſio, & confractio poteſt ſuſpicari in Sinone, & in Achemenide, nec non, & in ipſo Aenea, cum Didonem apud inferos alloqui tentaret, certe Sinon id inſinuat,

Namque, vt conſpectu in medio turbatus inermis
Conſtitit, atque oculis phrigia agmina circumſpexit,
Heu quænam tellus, inquit, quæ me æquora poſſunt
Accipere. Aeneas verò
Demiſit lacrimas, dulcique ita fatus amore eſt.

Vt præ ſè quandam commiſerationem, & triſtitiam ferret; ex his igitur, quid oculorum confractio ſignificat patet, eſt enim oculos ad ſè retrahere obtutumq. cohibere, quod probabile eſt feciſſe Sinonem, cum primum circumſpexiſſet agmina Troiana.

Quod autem idem ſignum poſſit duo etiam oppoſita deſignare patet, quoniam oppoſitæ etiam cauſæ poſſunt eundem producere effectum, nam paupertas, & diuitiæ poſſunt cauſare lætitiam, paupertas nimirum abſens, & præſentes diuitiæ, ſed & vnus ſolis motus cauſat hyemem, & æſtatem, diem, & noctem, & vnum, & idem ſignum, vt pallor timorem, & amorem indicat, non eſt ergo abſurdum idem ſignum duo diuerſa, & oppoſita deſignare, & eundem effectum à diuerſis cauſis poſſe oriri, vt cum calore, & frigore arbores, & plantæ exareſcunt, & eodem igne limus dureſcit, & cæra liqueſcit.

Oculorum igitur demiſſio, & vt ait Ariſtoteles, confractio mollem, & fœmineam ſignificat propenſionem, & animum pauidum, & humilem, ceù vt plurimum habent fœminæ, cauſa eſt, quoniam huiuſmodi demiſſio eſt effectus, quem faciunt, qui timent dedecus, & facile erubeſcunt, recurrentibus quidem ad oculos ſanguine, & humoribus, atque illos grauantibus, quare demittunt, vel quoniam fœminæ non ſunt audaces, & molles, facile igitur patiuntur, & dolent, refugiunt igitur, ergo qui molles ſunt, & miſericordes, & fœminæ facile oculos demittunt, ergo hæc oculorum demiſſio molle, & fœmineum arguit ingenium, idem ſignum triſtem etiam animum denotat, quoniam qui triſtes ſunt multa melancholia occupantur circa cor, quare vapores atri quamplures attolluntur, ac in caput feruntur, qui cum terreſtres, & graues ſint, & atri oculos inficiunt, aggrauãt, & lucem odiſſe cogunt, qua ratione demittuntur oculi, ſic igitur ſignum hoc triſtitiam denotat, & animi quandam deſponſionem.

Qui enim triſtes illi melancholici ſunt, quare admodum ſè infelices iudicant, atque auxilijs omnibus deſtituti, qui tales ſunt illi abiecti, humiles, & demiſſi exiſtunt, ergo oculorum cōfractio, vel fœmineum, & mollem animum, vel triſtem, & pauidum, & abiectum ſignificat, cognoſces autem quando paſſio hæc fœmineum animum ſignificabit, ſi caro fuerit mollis, ſi cutis alba cum rubore ſuffuſa, ſi frons ſinè rugis, ſi labia rubra, & aures ſubtiles, & ſubrubeæ; è contra dices animum humilem, triſtem, & remiſſum oſtendi, ſi frons fuerit

rugoſa,

rugoſa, ſi facies macra, ſi color pallidus, ſi oculi concaui, ſi vox balbutiens, & impedita, labia exilia, & ſubalbida, ſic igitur inter fœmineum, & abiectum animũ ponetur diſcrimen.

„ *Et in figura humilis, & in motibus remiſſus.*

Species humilis, & remiſſa

Hominis ad triſtitiam nati hic vltimus eſt character, quem nempè videbimus in figura, hoc eſt corporis ſpecie, poſitione, & habitudine eſſe humilem, demiſſumque, & in motibus, id eſt in operationibus remiſſum, tardum ſcilicet, non contumacem, non contradicentem alijs, non volentem tueri ſuam poſitionem, talis igitur erit triſtis, quoniam timidus eſt, omnis autem timidus ſibi metuit, neque alios contra ſe irritare vult; qui autem elatus eſt figuram gerit ſuperbi, ſuperbia odium prouocat hominum, & eos in ſe irritat, ergo triſtis non eſt elatus, & ſuperbus, ſed humilis, & demiſſus exiſtit, ergo figuram, & ſpeciem demiſſi, & humilis repræſentat vir triſtis; pauorem autem humiles facere homines, docet Poeta dum inquit.

— Mortalia corda.

Pergentes humilis ſtrauit pauor. Et alibi victus Turnus humilis, ſupplexque oculos, dextramque precantem protendit; triſtis igitur, eſt ſecuudum mores remiſſus, hoc eſt non habet mores, hoc eſt inceſſum, non habitum oris, & corporis, non voces elatas, & ſuperbas, non minitatur, non blaſphemat, non cõuiciatur, ſed dolet, aut tacens muſſitat, & tot de triſti dicta ſint.

Dub.

An triſtis ſit melancholic.

Sed dubitabitur, an ſit verum, quod triſtis ſit melãcholicus, videtur enim quod nõ, nam pueri, & fœminæ facili negotio mærent, lugent, & dolent, neque tamen melancholici ſunt amplius, neque videtur verum, quod melancholico habitu prædìti ſint triſtes, quamplures enim nouimus melancholichos, qui ijdem adeo læti, & iucundi erant, vt plerunque in ſcurras degenerarent; Franciſcum Bernam legimus fuiſſe habitu melancholico prædìtum, ille tamen multis ſalibus, iocis, luſibuſque abundabat, melancholicus Cicero, cuius tamen iucundiſſima quam plura leguntur apophtegmata, & quidam noſtris temporibus, qui comędias faciebat, facetiſſimus erat in ſcæna, dum perſonam gerebat, & in theatro recitabat, ille idem depoſita perſona, adeo triſtis erat, adeo demiſſus, vt lætitiæ mærorem incutere potuiſſet, ac neſcire ſe qua ratione id ſibi contingeret dicebat, vt nihil non perſonato læti, & iucundi ſuccurreret, cum autem perſonam ſuſciperet nunquam ceſſaret, rapidoque amni feruentior in iocos, & ſales ferretur, dicebat autem ſe, cum primum loqui inciperet in ſcæna, quandam horripilationem ſentire, aliquando maiorem, aliquando minorem.

Sol.

Cui dubitationi, quo ad primam partem reſpondentes dicamus Pueros, & fœminas facile dolere, non quoniam ſunt melancholici habitus, ſed quoniam ſunt molles, quare facile afficiuntur, & quãtumuis paruum dolorem ſuſtinere nequeant, & quoniam molles, ideo humidi, quare in lachrimas citò abeunt; qui verò melancholici ſunt non omnes lugent, neque enim molles ſunt, & melancholia terram refert, quæ primum eſt principium ſiccorum.

Notandum deinde, quod duplex eſt triſtitia, altera ex affectu, & propter cauſam externam, & ſic plerunque mulieres, & pueri facilè triſtantur, eodemque temporis momento rident, & plorant, vernæ ſimiles tempeſtati, quæ eadem die ſolem, & pluuiam æſtum, & frigus promit, altera vero eſt triſtitia naturalis ſine vlla cauſa, quæ dicitur potius propẽſio ad mærorem, & triſtitiam, quam vera triſtitia, & hæc neque in pueris, neq. in fœminis exiſtit, ea eſt, quæ naſcitur ex habitu melancholico, priorem triſtitiam, cum exceſſerit, excipit riſus, iocuſque, at hanc poſteriorem, neque riſus, neque iocus vllus ſecundum ſè delectat.

Quærebat ſecunda pars, cur multi melancholici ſint adeo feſtiui, & faceti, videtur

etenim debere eſſe oppoſitum, triſtis enim, & iucundus habitus opponuntur, quare ſi iucundus feſtiuus eſt, talem non poſſe eſſe triſtem, & melancholicum certum eſt, hoc ſanè confirmauit experientia, quod multi melancholici ſunt feſtiuiſſimi.

An dicendum melancholico habitu præditos poſſe capi dupliciter, aut cum aduritur, & incaleſcit humor, & cum eleuantur vapores, & ſpiritus ſubtiles, & clari, tuncque ſunt feſtiui, dicaces, & ad luſus, iocoſque paratiſſimi, eodem humore deſinente, eoque refrigerato concidit omnis feſtiuitas, & lepor omnis abit, hoc idem alias vidimus in quodam, qui amore Heroico, (vt aiunt) detinebatur, & per vices, & typos quoſdam inſaniebat, & præcipuè circa veſperas; primum enim ille loquebatur ſerio, & cum foret catenis ligatus ſuam dolebat ſortem, ſeque infælicem vocabat, deinde anxiè, & cum quodam vehementi ſtudio hiſtoriam ſuorum malorum ſemper eandem, atque eodem modo narratam audire aſtantes volebat, & ſiue illi aures præberent, ſiuè non, incipiebat maledicere amaſiæ, deinde etiam vocabat, iactabat manus, pedeſque, & caput quaſſabat, totuſque flãmeus fiebat, oculi ſplendebant, intorquebatur vultus, & os, vt timorem ſpectantibus incuteret, deinde cum multum, diuque furijs agitatus fuiſſet, tandem deficiens ſudore madebat, & in ſoporem reſoluebatur, ſpumam ex ore emittebat, deinde ſubmiſsè loqui incipiebat, dictorum, factorumque pudebat, quorum tamen ſè non dicebat meminiſſe, niſi in confuſo, ſub nube; hac ratione etiam probabiliter afficiebatur Sybilla, cui non vultus non color vnus; Non comptę manſere comę.

Inflammato igitur, & ardeſcente illo humore hæc fiunt, eodem deficiente, rabida ora quieſcunt, & cædit furor, & remiſsè loquuntur, qui prius elati, ac furioſi videbantur, ſi igitur frigidus ſit circum præcordia ſanguis, melancholichus homo triſtis, remiſſus, ſpè bona deſtitutus iacet, tacitus, difidens, timens. At cum ab externis obiectis, & ſenſibilium conceptis imaginibus calor reuocatus fuerit, qui operationem aggrediens, & ſuadens motum agitare incipiat atrabiliarium ſanguinem, eo incaleſcente ſurgunt vapores tandem clari, lucidi, calidi, qui in cerebrum delati illud ipſum ad propria munia exactè perficienda excitant, inde homo ſpes iubet eſſe ratas, ſollicitudines animi deponit, cantat, ſaltat totus lætus, ceu vino madeat, & ebrius ſit exultat, & tunc diſertus eſt, & facundus, iucundus, & feſtiuus.

At ſi adaucto calore amplior, & feruidior aſcendat in caput ſpiritus, non ſolum confidens, & audax, ſed furioſus efficitur, & manu promptus, neque ſibi conſtat, neque ſe agnoſcit, deficiente demum calore, & remanente tantum cinere humoris iam combuſti, ad ſè redit homo, & frigefacto ſanguine triſtior efficitur, & iterum dolet, & factorum, ac dictorum per errorem, & inſaniam piget, talis erat ille, qui amabat, nam frigeſcente, & immota materia cuius paſſio, & accidens erat amor, ille quieſcebat, & ſapiebat, verum cum primum agitari cæperat, tunc pro agitationis magnitudine eleuatis vaporibus in furias, & rabiem ruebat, quod idem de Horeſte intelligendum eſt; Quodq. vera ſint quæ dicuntur, indicio ſit, quoniam euacuata bile atra, & humore peccante, aut pœnitus ad primam reuertuntur ſanitatem, niſi impreſſio facta ſit in cerebro, & per eſſentiam ibi iam adſit cauſa morbi, aut ſaltem affectus valde mitigatur; neque ab his multum puto diſtare comędi, ſiue hiſtrionis ſupradicti hiſtoriam, ille enim, ceu Pythia ſinè tripode, cortina, & ſacrificio diuinare non poterat, ſimilis, in hoc illis, qui ex tempore canere ſolent, hi namque ſinè lyræ, vel teſtudinis ſono neſciunt cantum exordiri, ita ille hiſtrio, niſi perſonam ſuſciperet, niſi aſcenderet in ſcænam penitus, nihil ſalis, nihil facetiarum ſua habebant dicta, imò neque loqui ſcire videbatur, enthuſiaſmo igitur quodam, tunc occupabatur, & huius rei ſignum eſt illa horripilatio, & frigus, quod per artus ſibi permeare ſentiebat; hic itaque cum naturaliter eſſet triſtis, & ideo melancholichus ſtabat tacitus; cum

ſumebat

ſumebat perſonam, & in theatrum deſcendebat, quaſi ſigno dato calor ad interiora recurrebat, quod notabat illa horripilatio, caloreque reuocato ſecundum habitum iam acquiſitum mouebatur maſſa illa, in qua bilis atra præualebat, & ſic ad caput vapores calidi, & lucidi aſcendebant, quibus ille agitatus facetias, & ſales effundebat, ſic etiam qui amabat, certis horis, in quibus ſolitus erat videre amaſiam, aduenientibus mente mouebatur, & ea furioſus dicebat, atque faciebat, quorum ſupra facta eſt mentio.

Nec minus cæteri amantes etiam, qui lapides nondum iactant, horas, & momenta ſentiunt, nam cum adeſt hora, in qua ſolent ire ſpectatum amaſias ſuas, illam probè recognoſcunt, neque excidere poteſt de memoria etiam ſi vellent, & vt lapides deorſum ferri ſemper nituntur, ita aduenienteeo tempore omnia impedimenta, & omnia faſtidia ſuperant, vt illas conueniant, cauſam puto, quoniam habitus ſecundum quem agunt eſt forma quædam particularis in materia certa, & determinata exiſtens, ſecundum quam componitur quoddam particulare compoſitum, at omne compoſitum ſingulare agens ſuæ actionis habet determinatum tempus, & locum, quare certo tempore, & loco habitus agit eam actionem, & motum cuius eſt principium, amplius ſi habitus introductus eſt à reiteratis actionibus, quæ impreſſionem fecerunt in prædictam ſanguinis maſſam, cum illæ actiones tempus, & locum determinatum ſui eſſe habeant, neceſſe eſt etiam temporis, & loci impreſſionem, & ſignum in habitu introducto relinquant; nam quod dat formam, dat etiam conſequentia formam, quam introducit.

DE CYNAEDO.
Cap. XIV.

" *Cynædi ſigna. Oculus confractus, genu flexibilis, inclinatio capitis ad dextram, motus manuum ſupini & diſſoluti, & ambulationes duplices, hæc quidem circunclinantis, alia vero tenentis lumbos, & oculorum circunſpectiones, qualis vtique fuit Dionyſius Sophiſta.* *Impudici ſigna*

EGo cynędum hoc loco non puto intelligendum hominem, qui patiatur muliebria, ſed mollem, & diſſolutum, quales plerunque ſunt, qui hoc turpiſſimo vitio laborant, cur autem de his nunc loquatur Ariſtoteles videtur ex ſuperioribus cauſam afferri poſſe, quoniam cum ſupra dixiſſet confractionem, ſiue demiſſionem oculorum duo ſignificare, triſtitiam, ſcilicet, & mollitiem, quando, & qua ratione triſtitiam, & naturalem mærorem notet dictum fuerit, nunc quomodo eadem paſſio mollitiem indicet declarabitur.

Mollem autem hominem cum non voco, cuius caro ſit humidior, aut qui tactu polleat, aut qui aptior ſit ad ſentiendum, & patiendum, ſed mollem dico hominem voluptatibus deditum, quales erant corybantes, quales Sacerdotes cybeles, & qui glabelli ſunt, qui crines cincinnatos odoribus ſparſos ferunt, qui ſibi frontem, faciemque vellicant, & pingunt, qui comam molliter alunt, qui toti laſciuia diffluentes, calorem, aut frigus, vel minimum pati nequeunt, qui pedibus ire per ſtadium non poſſunt, quibus & hæc, & illa faſtidium inducunt, & quales ſunt quædam noſtrates mulieres, quę incedere nequeunt, niſi duo, vtrinque famuli illas ſuſtineant; tales olim dicebantur eſſe Sybaritæ, tales etiam apud Virgilium Phryges vocat Numanus dicens,

Vobis picta croco, & fulgenti murice veſtis
Deſidia cordi: iuuat indulgere choreis.

Homerus fuiſſe procos Penelopes recenſet, quorum meminit etiam Horatius eos dicens fruges eſſe natos conſumere, nebulones, & Alcinoos.

In cute curanda plus æquo operata iuuentus,
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, &
Ad ſonitum cytharæ ceſſatum ducere curam:

Hos ad viuum pinxit Apuleius in ſuo de aſino aureo libro, cum Sacerdotum deæ Iſidis mentionem facit, qui nequiſſimè, ac turpiſſimè viuebant. Mollities igitur eſt naturalis quædam impotentia ad omnem laborem ſuſtinendum, cum procliuitate, ac propenſione maxima ad voluptates omnes corporeas, impatientia igitur quædam eſt laborum, & propenſio tolerantiæ oppoſita, ſed tolerantes, & patientes ſunt, vel quorum corporis habitudo eſt ſolida, & robuſta, vel quorum temperies interna eſt melancholica cum bilis flauæ ſubdominio, quare ex oppoſito, qui molles ſunt, pituitoſo crederem præditos temperamento cum ſanguinis, & paucæ bilis ſubdominio, vnde fit, vt colorem quendam roſeum ſortiti ſint, & propter paucam bilem facile excandeſcant, facileque ira euaneſcat, naturalem hanc inclinationem ſecundum ſè, non admodum malam puto, at ſi educatio, & inſtitutio inclinationi conſimilis acceſſerit, facile in maximum vitium creſcere poſſe arbitror, ita enim homines à labore ad libidem ſunt procliues, vt igitur ſtipula, vel pyrius puluis naturaliter, quidem ex ſè non ardet, ſi tamen ignem exceperit, continuo flamma attollitur, & furit æſtus ad auras, ſic ille, qui promptus eſt naturaliter ad mollitiem, ſi ſemel ad has deflexerit voluptates, & eas guſtauerit,

Vt canis à corio non abſtinebitur vncto.

Dicit igitur Ariſtoteles, homo mollis habet oculos remiſſos, & confractos, hoc eſt compoſitos, & in ſemetipſos conuerſos, non autem huc, & illuc peruagantes, ſed cum quadam arte, & quaſi ex inſidijs circumſpectantes, quales ſolent eſſe oculi meretricij, qui lenes, & ſubridentes compoſiti in morem amantium, modeſtè, & latenter ſubtueri ſimulant prætergradientes, & illarum formam ſpectantes, vel laudantes.

Quod ita affecti ſint molles dictum eſt; propter quid autem, quamuis ex dictis colligi poſſit, addamus tamen iterum, molles pituita, & ſanguine abundant, qui ſunt huiuſmodi exiſtunt ſubfrigidi, & tolerantia omni priuati ſunt, fugiunt igitur omnem laborandi occaſionem, ocioſi libenter ſedent, & ſomniculoſi, oculi igitur eorum graues ſunt, neque multis ſpiritibus pleni, cumque ſic affecti ſint, in ſè ipſos concidunt, neque huc, atque illuc pererrant, quoniam hæc irati diſpoſitio eſt, vt teſtatur Virgilius in Didone, quæ ira æſtuans huc illuc voluebat oculos, totumque pererrabat luminibus tacitis. Molles igitur viri habent oculos in ſè ipſos concidentes, & remiſſos, ergo confractos, quod erat probandum, remiſſos autem, & in ſè ipſos concidentes oculos, ſupra dicebamus etiam confractos.

Genua flexibilia.

Genu flexibilis.

Modus loquendi græcus, vel poetica Synecdoche, genu dicitur pars, qua iungitur oſſi femoris os tibiæ, cui ſuper ponitur patella, nempè oſſiculum illud rotundum, quod eſt in fine femoris, & in principio tibiæ, vel dicemus genu eſſe dearticulationem, qua ſimul iunguntur oſſa femorum, & tibiarum, quidam genua dicta volunt, quoniam in ventre matris exiſtentè fætu genis applicantur, at hoc videtur omnino falſum, neque ad genas, & faciem vſque, aut perueniunt, aut peruenire poſſunt fætus genua, quidam à generando dicta volunt genua, quoniam ibi vis generatiua contineatur, quod puto ridendum, & ſi in timore, aut ſyncope, & animi deliquio, & in quibuſdam venereis congreſſibus genua labant, non ideo dicemus vim vitalem, aut generatiuam

tiuam

tiuam ibi cõſiſtere, ſed cauſa eſt, quoniam pars illa exanguis eſt, & totum corporis pondus ſuſtinet; quæ ſi quando à copia ſpiritus deſtituantur, & calore, tunc neceſſe eſt eã labare, & tremere, at vnde dicatur, quamuis parum referat, ſi tamen ambitioſius id quærere vellem à voce græca putarem deductum, flexibile autem dicitur, quod facile flecti poteſt, ſic digitos flexibiles dicimus, qui facile flectuntur; & homines flexibiles, qui nullo, aut ſaltem paruo negotio ſibi perſuaderi ſinunt, flexibilitas igitur iuncturarum, laxitatem ligamentorum importat, laxitas ab humoris abundantia producitur, humor exuperans molle facit corpus, hac ergo ratione, qui corpus molle, & delicatũ habent, quoniam laxas ſortiti ſunt iuncturas, neceſſario etiam, & genua multum flexibilia poſſident, & non ſolum in anteriorem partem, ſed etiam in latera; Quidam cynędos, proprieque pathicos credũt eos, quorum genua, cum incedunt crepitant, ſed nulla eſt ratio, præter vnicam mollitiem, cum enim laxa admodum dearticulatio ſit, efficitur, vt modo ſuperius, modo inferius oſſa aliquantiſper de proprio loco decedant, & ſubluxari quodammodo videantur, cum autem ad locũ ſuum reuertuntur oſſa, tunc ſentitur ille ſtrepitus, & ridiculi ſunt, qui credũt, quod ſemen eorum, qui muliebria patiuntur eò traductum genua ſoluat, & talem crepitum faciat, neque enim vlla ratio eſt, quæ id vnquam poſſit perſuadere.

Inclinatio capitis ad dextram.

Nullo modo adduci poſſum, vt credam huius affectus naturalem cauſam verè poſſe reddi, quod enim molles caput inclinent, id ſanè probabile eſt, at quod magis ad dextram, quam ad ſiniſtram partem incuruent, ego planè non video; & memini me duos medicos eximios cognouiſſe, qui vtrique caput, alter ad dextras, alter ad ſiniſtras inclinabant, neuter tamen erat omnino mollis, ſed alter ambitioſus, veterator, diſſimulator, & nemini amicus, ſibi ipſi tantum commodus; alter ſuperbus, arrogans, neminem præter ſe vnicum ſcire putans, iactator propriorum bonorum, & ſcientiæ ſuæ, alienæ autem obtrectator, at amicis maximè beneuolus, & officioſus, quamuis iracũdus, ac ſęuus eſſet valde, factũ autem eſt, vt poſterior atræ bilis morbo periret, alter langueſcẽte calore ex aqua inter cutẽ decederet.

Inclinatio capitis ad dextrã.

Vt igitur etiam Sueſſ. ait, nulla videtur ratio, propter quam inclinatio capitis ad dextram dicat mollitiem; ſed cum Adamantio legerem collum inclinatum, ſimpliciter hoc ipſum docere, niſi velimus magis ad partem dextram, quam ad ſiniſtram inclinari caput, quoniam facilius eſt reſolui muſculos ſiniſtros, quam dextros, ſiquidem pars ſiniſtra debilior eſt, quam dextra, vt potè quæ minus nutritur, quoniam minus calida eſt, quod illi accidit, quoniã minus mouetur, & minus exercetur. Sed iterum propoſitũ examinantes theorema, videamus propter, quid molles collum inclinent ad dextram, aut ad ſiniſtram; primum enim ad partem poſteriorem non poſſunt, vetantibus id vertebris, ac fortiſſimis muſculis anterioribus, qui in proceſſibus oſſium iugali, & pectoris ſunt implantati, triſtes autem, & cogitabundi ad partem anteriorem conuertuntur, & inclinant caput, quoniam, vel lucem fugiunt, vel timent, nè eorum cogitationes à viſibilibus occurrẽtibus impediantur, reliquum igitur eſt, vt qui molles ſunt, cum laxos habeant muſculos, plus iuſtoque humore redundantes, vel ad dextram, vel ad ſiniſtram, ceù dormitabundi caput inclinent, adde, quod horum capita multo plena humore excrementitio ſuſtineri non poſſunt, quin ſic inclinentur, & fortè magis ad dextram, quam ad ſiniſtram, propter ſupra dictam cauſam.

Motus manuum ſupini, & diſſoluti.

Manuum motus diſſoluti.

Adderem ego etiam lenti, & tardi, hoc enim experientia comprobat, molles enim, & quales hic delineantur, videre poteris, dum manus mouent, adeo lentè, adeo tardè mouere, vt mirum in modum offendere, & diſplicere videantur. Dicit igitur, quod molles habent motus manuum, ſupinos, & diſſolutos; manuum motus eos intelligo, qui fiunt ab ho-

minibus, dumloquuntur, aut cum aliquid tractant, vulgo geſtus dicitur, & ſi excedant, geſticulatores deinde vocantur, ſupinos appellat Porta, languidos, & benè, vt arbitror, nam qui ſupinos vocarunt, per quandam ſimilitudinem, ſiuè tranſlationem, vſi ſunt voce ſupini; hæc vox propriè ſignificat eum, qui iacet ventre cœlum verſus. Vnde manus ad cœlum tendere ſupinas, quod dixit Virgilius, eſt ad cœlum tollere palmas, ponitur autem pro ocioſo, inertè, & negligenti, quod Iuuenalis, & alij quidam fecere, quare motus manuum ſupinos intelligerem ocioſos, inertes, negligentes, & remiſſos, quæ cum à temperamento molli, ſubfrigidoque procedant, iure etiam hominem hunc, de quo ſermo eſt, conſequuntur, quod ſic demonſtrabitur; ſi homo eſt mollis, ergo pituitoſus, quare ſubfrigidus, ergo lentus, ergo in motibus iners, & negligens, ergo nõ celer, & vehemens, ſed ſupinus, & remiſſus, quod fuerat probandum.

Ambul. duplex.

„ *Et ambulationes duplices, hæc quidem circum clinantis, alia verò tenentis lumbos.*

Quid ſibi velit hoc loco Ariſtoteles facilius eſt diuinare, quam ex his, quæ ab expoſitoribus dicuntur, aut interpretibus afferuntur, intelligere, id ego ſic exponendum puto, quod in quibuſdam mollibus animaduerti, vt illorum ambulationes videantur duplices, ex hoc quoniam, dum tu aſpicis illos motum velle incipere, dubitas, niſi quid magis ad dextras, an ad ſiniſtras ſint facturi principium, & cum iam incedunt, modo ad hanc partem, modo ad illam mouent humeros, & cõtorquent, vt in humerorum motu referant eam agitationem, quam faciunt ferrariæ terebræ, cum perterebrant vrceos, & vaſa ſciſſa, quæ filo ferreo iungi tentantur, talem motum, & inceſſum memini habuiſſe virum quendam, molliſſimum, qui deinde ex vrbe pulſus perijt, hanc ergo puto eſſe duplicem ambulationem, hoc eſt compoſitam, & referentem lineam curuam, qualem faciunt angues, dum mouentur per puluerem, aut qualis eſt litera græca ξ, aut etiam S. & declarans Ariſtoteles, quomodo fiant dictæ ambulationes duplices, ait quod vna ambulatio, quæ incipit ab vna parte Ver. Cir. dextra videtur eſſe motus hominis circum inclinare, & circumducere volẽtis corpus ad ſiniſtram, & cum iam corpus incipit inclinari ad ſiniſtram, tunc videtur oriri alter motus à muſculis lumborum dextræ partis ad ſè trahẽtibus, & quaſi retinentibus dorſum, & os fœmoris dextri ad læuã inclinãtis, qui motus, ni fallor, totus tribuendus eſt muſculis ſexti, & ſeptimi paris mouentibus inæqualiter dorſum, & collum, motus autem hic non debet eſſe celer, neque præceps, ſic enim mollitiem eam non oſtenderet, quam nunc intendimus, ſed eſt tardus, & in ſè ipſo inæqualis; cauſa huius motus eſt muſculorum mollities, & ferè quædam reſolutio, cum enim hi molles admodum ſint, & tendones, ac fibras debiles habeant, rectà, & ſecundum naturam non poſſunt mouere, quare ſimiles his, qui iam ætate, aut morbo, ſunt confecti, mouentur, qui potius trahunt corpus, quam verè ferant, & moueant; ſic ergo puto intelligendum Ariſtotelem, dum hos molles, & remiſſos, ait, duplices facere ambulationes, noto tamen hoc loco quoſdam legere.

„ *Aliæ verò tinentis lumbos.*

Sed vox græca videtur ſignificare potius, imperantis, & ſuperantis, vt ſit ſenſus talem eſſe ambulationem, vt cum ad læuam incipiat contorqueri fœmur dextrum, & ad eam partem inclinari corpus, tunc dextri muſculi lumborum vincant illum motum, & retineant fœmur, & corpus, ne eò vertatur, ad læuam ſcilicet, quo vergere videbatur.

Oculi circum ſpicientes.

„ *Et oculorum circumſpectiones.*

Vltimum ſignum eſt delicatorum, qui qua ratione incedentes contorquent corpus, ita

etiam

etiam mouent oculos,& hoc eſt,quod ait,circumſpectiones oculorum in delicatis,& mollibus eſſe duplices, hoc eſt, modo ad hanc, modo ad aliam partem, quæ circumſpectio ſic ſolet fieri, prout animaduertenti delicatorum, & mollium obtutum fiet clarum, hi caput tenent inclinatum ad alteram partem, illudque ipſum ſatis ſtabile, non enim collum frequenter mouent, aut torquent, laborem enim fugiunt, deinde collo, & capite immoto tenent oculos ſemiapertos,& ferè terram ſpectantes,deinde pupillam,& oculum,modo huc, modo illuc tenerè,& delicatè conuertunt,vt neſcio quandam laſſitudinem doceant.

Taſſus poeta Italus quandã mulierem deſcripſit totam laſciuia,& delitijs fluentẽ,quam ſic oculos mouere dixit; huius etiam motus cauſa eſt mollities, & ſuperflua humiditas excrementitia,quę aggrauans muſculos efficit nè poſſint grauia membra leuare,& cotinẽter, ac robuſtè mouere, quoniam autem, qui molles, ac delicati ſunt vndique voluptates perquirunt,& oculus aptum eſt inſtrumentum,neque in eò mouendo multus ſit labor,factum eſt,vt perquirentes,quod placeat,huc,atque illuc oculos cõtorqueant, neque tamen caput moueant. Talem autem fuiſſe, ait Ariſtoteles quendam Dyoniſium Sophiſtam, nimirum homo illis temporibus notus,in quo licebat intueri ſigna, quæ hic Ariſtoteles expreſſit,huius notitiam nullam reperi,plures enim Dyoniſij,quorum meminit Suidas poſt Ariſtotelem, fuere, & nullus, præter tyrannum delicatè vixit, de quo probabile eſt Ariſtotelem, nunc non loqui, nam tyrannum non Sophiſtam dixiſſet.

Cæterum præter has notas multæ aliæ etiam corporeæ ſunt,quibus molles,ac delicatos cognoſcere licet;vna eſt delicatorum,ſi ſæpè frontem, & genas contrahant immotis ſupercilijs, quem motum in quibuſdam mulieribus, quæ ſè pulchras, & delicatas credunt facile eſt inuenire,eſt autem,adeo paruus motus hic,vt niſi animum adhibeas,non agnoſcas;cauſa eſt,quoniam omnia illis præ mollitiæ putere,ac diſplicere videntur, quare ſic contrahũt frontem, & genas, vt aliquid, quod diſpliceat, & à quo offendantur, ſibi occurriſſe præ ſè ferant;amplius abominantur,& dicta,& facta aliorum,& ſi quid turpe, putre, aut aliqua ratione iniucundũ,viderint,audierint,tetigerint,illud ipſum execrantur, & ſubitò ſè aqua fluuiali luſtrant,purgant,abſtergunt,excreant,vt vix pati poſſint, idcò riſum, & ſtomachũ ſpectantibus mouent.

Habẽt inſuper vocem exilem,infractam,acutam,inæqualem,tremulam,canoram qualem habent luſciniæ, vel cardueles,molles enim,& delicati cum ſint,parum aperiunt laringem parum caloris habent, quare paucum mouent aerem, cumque imperfectè, vnde vox exilis, & tremula exit, ferunt,item pedes extra conuerſos,& crura etiam ad exteriora vergentia,ſuras ad interiora,& quem Itali vident, ità ambulantem,vt pollices pedum ad exteriora conuerſi ſint,& exteriora reſpectent, illum tanquam mollem hominem, & nimis debeatum rident,cauſa huius affectus eſt quędam reſolutio muſculorum, qui pedem mouẽt, & ad interiora trahunt,facilius autem hi,quam cæteri videntur poſſe reſolui,quoniam minus caloris innati poſſident, ſiquidem ſupra omnes ſiti ſunt, & ſolam cutim ſuperpoſitam habent, quare etiam ab externo frigore facilius affici poſſunt, neque collum firmum habent,ſed quaſi,cum tarditate tremula,modo ad vnã partem,modo ad alteram leuiter conuertunt,eundemque referunt motum,quem videmus aliquando fieri à quibuſdam cantoribus, ac ſonatoribus plebeis, qui mirificè ſuo cantu, ac ſono delectantur, & præ voluptate molleſcentes,ac difluentes,modo ad vnam,modo ad alteram partem caput,& oculos torquent,iactant,& vertunt,eadem cauſa eſt defectus ſpirituum æqualium,& ſiccorum,quales ſunt, qui ab atra bile naturali eleuantur, hi autem abſunt, quoniam temperamentum mollium, & delicatorum nullo modo eſt melancholicum.

Labiorum contractionem addit Porta, dicerem ego labiorum morſum quendam, videntur enim molles meretriculæ perpetuò cum labijs ludere, & illa ſuauiter mordere, id fortè à conſuetudine traductum eſt, quam laſciuentes induxere ſibi ipſis, dum enim, cum

amaſijs ludunt, ſic labra labris mordere, ſibi inuicem, & ſugere ſolent; at vocis clangorem ſimpliciter non agnoſco, id enim vocis genus ad aquilam, ac fortes videtur referendum, ſed benè verum eſt, quod dum huiuſmodi homines iraſcuntur, aut iraſci ſimulant, neſcio quendam ſonitum faciunt, qui ſimilis eſt ſturnorum ſtridori, aut illi ſono, quem facit ſerra, cum acuitur, & cum lima ad extremum tractus motum peruenit, quod fit ſpiritu violenter per loca ſtricta educto, violentia vero fit ab ira; ſi illos iraſci aliquando contingat.

Cur autem mentum habere debeant longum molles non video, nam hi referuntur ad fœminas, at fœminarū propriū eſt habere rotundam faciem, qui verò rotūdam habent, non habent longum mentum, cum; & hoc membrum ſit pars vna faciem conſtituens, quod autem comati ſint, quod cincinnis ornentur, hoc profectò verum eſt animi mollis ſignum; quare non potui, nō valdè mirari, quoſdam noſtrates, qui cum martiales, ac bellicoſi videri velint, & enſem diu, noctuque appenſum ferant, omnibuſque timorē incutere profiteantur, tamen alunt comam, cincinulos ferunr, criſpantque extrema crinium, quaſi meretriculæ, quaptopter probabile eſt vt quam contradictionē hæc ſigna ferunt in corpore, eandem in animo habeant; at ſanè nullam habent, ſed Mattem ſimulant, Bacchum, ac Venerem viuunt; Horum hominum ignauiſſimorum exemplar expreſſit Apuleius in eò milite armato, quem quidam olitor adeo pugnis, & calcibus malè accepit, maleque mulctauit, vt niſi mortuum ſimulaſſet, mortuus verè fuiſſet.

Suſpirant etiam plerunque, ſuſpiria tamen non magna, non denſa ſunt, hos græcari dicebant antiqui, quod laſciuire poſſumus appellare, quam paſſionem in libro magnorum moralium delineauit Ariſtoteles, hos dicens trahere potius pallium, quam de terra velle tollere, quoniam nimis laborem fugitant, ægrotanteſque imitanrur, & sè miſeros non eſſe quidem credunt, ſunt tamen, & sè eſſe dicunt, atque apparere quandoque volunt, ſic enim hominum amorem per ſpeciem quandam miſericordiæ sè captare poſſe autumāt; tandem his oculi tremunt, ſæpeque alterum occludunt, molliter tuentur, palpebras continuè motant, pupillas ad angulos reducunt, & venereum neſcio quid, aut magis meretricium ſpirant, quæ omnia ferè ſigna in his, qui sè muliebria pati non inficiantur videre licet, naturanè, aut electione id ſuadente obſcurum eſt.

Dub. An ſint q̃ à natura ad muliebria patienda inclinētur.

Vtrum igitur aliqui ad præpoſteram venerem patiendam à natura fuere inſtituti? Sicut ad iram, ad miſericordiam, ad ſeruitutem, ad dominium? at ſanè ſi audiamus Ariſtotelem in prob. ſectione 4. prob. 27. reperiri quidam videbuntur nati ad patiendum, quales ſunt, qui cum occluſos habeant meatus, qui in penem feruntur, ijs circa ſedem in glandoſo paraſtate, & circa locum, qui peni, atque inteſtino recto cōmunis eſt, remanet, ac colligitur materia ſeminalis, quæ ibi collecta, dum excrerionem excirat ſui, prurirū quendam ciet, vnde tenentur huius turpis concubitus deſiderio; exiſtunt tales, qui ſpadonum, & exectorum ſtatum referunt; Verum parte altera, abſit, quod dicamus vllo homini à natura datū eſſe pati muliebria, hoc enim eſt virili naturæ nimis magnam facere iniuriam, illam culpando turpiſſimi ſceleris, quod à nequiſſima, & iniurioſiſſima exoritur conſuetudine. Nemo enim eſt adeo improbus, atque adeo male feriatus, qui pati hęc turpia velit, niſi aut mente, aut corpore toto ſit penitus æger, neminemque puto niſi turpi, & infami lucro delinitum, ad hæc infanda ſuſtinenda perſuaderi, idque adeo dirum, & execrabile facinus apud viros probos habetur, vt quidam Sanctiſſimus Sacerdos maluerit Idolis ſacrificare, quam muliebria pati, neque id ab Ariſtotelis ſententia remotum eſt, quos enim ait naturà eſſe tales non vocat eos ſecundum naturam diſpoſitos, ſed monſtra, nam verè monſtra hæc ſunt, & præter naturam facta vocari debent, & ſicuti in ignē, aut pelagus antiqui proijciebant Androginos iſtos etiam multo magis proijcere oporteret; hi enim primum (quantum in sè eſt) humanum genus perdunt, aut perdendi præſtant occaſionem, deinde naturę imponunt, quæ cum illos maſculos fecerit, sè ipſos fœminas eſſe mentiuntur, ſed quamuis

turpes,

turpes,& deteſtabiles ſint,qui deprauatum huiuſmodi ſortiti ſunt morem,at multo tamen magis deteſtandi ſunt, omniquepœna, & ignominia digni, qui electione, & habitu tales ſunt effecti, quorum ſi mores ſpectemus omnino communione, & comercio bonorum, quin & hominum ſimpliciter indignos iudicabimus,Hos enim æque male audire,ac dicere paratos reperies,conuicijs alios laceſſere,turpia ſemper dicere,intemperantiam non ſolum veneris,ſed cibi,potuſque profiteri,petulanter,ac procaciter ſtipem dono petere,ſi donantur irrīdere donatorem,ſi non acceperint conuintijs proſcindere, lenocinium promptè offerre,ſecreto quid ille,vel ille dixerit deferre,furari cum licet,aleis libentiſſime ludere, ſi decipere poſſint non erubeſcere, inſolentes, temerarij,arrogantes, cum enim aliquando sè quibuſdam nominibus amatorijs vocari ſentiant, verè sè amari credunt, & sè magnos, ac honorabiles putant,talibus igitur,& ſexcentis alijs turpibus vitijs,huiuſmodi genus cynedorum inſignitum eſt,neque à natura vllum ad hoc turpiſſimum vitij genus factum eſſe putandum eſt, ſed vt dictū eſt,vt quamplura alia monſtra, ſic contingere aliquando quoſdam naſci ita male diſpoſitos,quos tamen non agnoſces,niſi iam ex habitu tales facti fuerint,iterata enim turpi operatione actu mollitiem præter naturalē acquirentes,actu etiam mores, qui talem ſequuntur turpitudinem aſſumunt, ſed de his fortè pluſquam deceat dictum eſt,& tum ſecundum animam,tum ſecundum corpus horum ſigna,& characteres expoſiti fuere, nunc ad amarum ſiuè acerbum, & acerbitatis indicia exponenda veniamus.

DE ACERBO.
Cap. XV.

Acerbi ſigna: Facie remiſſus, nigri coloris, macer, quæ ſunt circa faciem quaſi abraſa:facies rugoſa,non carnoſus,recti crinis,& nigri.

AMarum quidam hoc loco ponūt pro acerbo,neque propriè,ſed metaphoricè dictum capiunt vocabulum, eſt autem propriè amarities ſapor, q̃ guſtui humano inimicus eſt,opponitur enim dulci,qui congeneus eſt,& quo nutrimur,nutriri enim putãtur animalia dulci penè omnia,ſalſo autem, & amaro nulla, quod ſi veratrum coturnicibus, & ſalix capris cibus eſt,quæ vtræque plantæ nihil ſaporis dulcis,ſed potius ſalſi,& amari præ sè ferunt, id genus ſaporis condimenti rationem habere dicunt, aut fortè,quod nobis videtur ingratum,illis,illorumque naturæ conſonum, & gratum exiſtit; fit autem amarities à ſicco terreo aduſto,nam ſic mel,cum vritur efficitur amarum, & quæ putreſcunt, dum exſiccantur amara fiunt; hac ratione abſynthij corticem vocant medici amarum, & aloes ſuccum concretum, in his enim omnibus præualet ſiccitas à calore paſſa, videturque eſſe ſalſedo via ad amaritiem,cuius indicium eſt,quod amarum dicitur mare,cum tamen ſalſum ſit,& ita comparatum eſſe,vt ab acre ad ſalſum,ab hoc ad amarū procedat natura,manifeſtumque fiet lixiuium contemplantibus,hoc enim primum aqua eſt inſipida,deinde coquitur, cui cum parum cineris fuerit additum dulcedinis imaginem præ sè fert, deinde fit acrius addita maiore cineris copia,procedente tandem coctione,atque adaucto cinere fit ſalſum, demum in amaritiem degenerat, cum adeo exuſtum fuerit, & ex quernis lignis factum,vt poſſit ſal ex ipſo coagulari;quid igitur ſit amarus ſapor, & quomodo fiat,ex his patet. *Acerbi indicia*

Per tranſlationem ēt dicitur de hominū moribus,& ſic eos,qui plus iuſto ſunt iracundi, & feri amaros vocauit Ariſtoteles in ethicis,quorum igitur mores ſunt iniucūdi, importuni,& ſuperbi,qui odio, & vltionis cupidine ardent, ij omnes vocantur amari, ſic Virgilius amaros hoſtes, & hoc nomine Mezentius vocat Aeneam, ſic amarulentum dicit Plutarchus

chus Coriolanum, cuius etiam moris erat Marius, ac præcipuè in ſenectute, neque ab hoc etiam abhorrebat Sylla, omnes enim hos amariores fuiſſe dicimus, ſicut etiã de Pompeio ſentit Cicero, quem iam Syllaturire dicebat, hoc eſt incipere imitari Syllæ amaritiem, & ſæuitiam.

At, vt arbitror, ſicut eſt magnum diſcrimen inter ſaporem acerbum, & amarum, nam acerbas appellamus vuas immaturas, & poma, & limoniorum ſuccum, amarum aloen, & abſynthium, ita inter amarum, & acerbum hominem; nam amarus celerrimè iraſcitur, acerrimè iram perſequitur, cito placatur tamen, & iram deponit, Acerbus non cito iraſcitur, iratus ſæuiſſimè iram exercet, neque facilè illam deponit; hic frigoris eſt ſoboles, in amaro calor ſuperat. Nunc igitur acerbum deſcribentes dicemus, illum eſſe, qui per multum temporis iraſcitur, & deſiderium vltionis ſeruat diutius, & nuſquam iram videtur deponere, niſi poſt vindictam, & in rhetoricis acerbum peccare dicit, eo quod nimis ardeat ſumendæ pœnæ deſiderio, neque placatur niſi poſt vindictam, quare acerbitas morum, de qua hic agi puto, ſic definiri poterit, vt ſit qualitas ſiue potẽtia facilè ſuſcipiendi iram, & eam diutiſſimè retinendi, neque remittendi, niſi poſt vltionis conſecutionem. Duplex autem eſſe videtur, hæc quæ eſt in moribus odioſa qualitas, altera, quæ iram acutã ſignificat, facilem ſcilicet ad iraſcendum propenſionem, ita vt minimo negotio exaſperetur animus, & ira exardeſcat; ſed quę deinde cito etiam deponatur, & hæc videtur ignis naturam ſapere; altera vero eſt, quæ non facile ſumitur, & difficile ponitur, & nunquam niſi vnica vindicta lenitur terræ naturam referre putant quidam, hanc vocant acerbam, priorem amaram; poſterior ad atram bilem, amara ad flauam magis refertur. Amaras puellas facile reperies, non facile acerbas, amarities iuuenum, acerbitas magis eſt ſenum.

Ariſtotelem de prima ſpecie iracundorum certum eſt non loqui, ſed de ſecunda, de ijs ſcilicet, qui ex atra bile tales exiſtunt, cuius indicium eſt, quod triſtes, & ſubnigri, & remiſſi ſunt, qui bilis atræ ſunt effectus, quid igitur ſit acerbitas, de qua nũc ſumus acturi, & quęnam ſit eiuſdem materia patet, dicimus enim, eſſe bilem atram accenſam circa cor excale factum ob imaginem apparentis contemptus cum damno, & dolore, mihi enim videtur acerbitatem protinus damni opinionem includere, multoſque acerbos, & moroſos notaui nunquam valde excandeſcere niſi quando cõtemptui ſubeſt damnum, quod ſi hoc non adeſſe cognouerint, lenitur dolor, & ira multum remittitur, hæc autẽ, de qua agimus actus non eſt, ſed habilitas, & potentia quædam, quæ eandem cum actu materiam habet, ſed tamen in hoc eſt differentia, quod habilitas materiam potentia talem, affectus nõ ſolum potentiam ſed etiam actum requirit. Dicimus igitur, quod, qui hanc habenr potentiam, ſiue propenſionem ad acerbitatem, & moroſitatem, ſunt temperie melancholica præditi cum bilis ſubdominio, hæc enim ignem concipit, illa retinet conceptum.

,, *Facie remiſſus.*

Primũ igitur acerbi facies remiſſa, apparet, nam acerbus eſt melancholicus, igitur frigidus, at frigidus omnis remiſſus eſt, ergo, & acerbus eſt remiſſus, profecto minor difficultatem nõ habet, ſed neque, quod melancholicus ſit frigidus, nam hæc melancholiæ ratio eſt, at frigidus remiſſus eſt, ſiquidem calidus, & æſtuans, celer eſt, & concitus; cum remiſſum vocamus, cuius operationes ſunt tardæ, & ſegnes, cuius autem operationes ſegnes ſunt, eiuſdem facies contrahit morem, & animi characterem ab ipſo impreſſum gerit in facie.

Color niger.

,, *Nigri coloris.*

Acerbus eſt nigri coloris, non dico illum eſſe Aethiopem, ſed ſi comparaueris, cum alijs ſuæ regionis, & patriæ, illum ijſdem futurum nigriorem, neque ſecũdum capillos tantum, ſed ſecundum cutem faciei, manuum, & totius penè corporis videbis; magnopere tamen

hæc

hæc nigredo ſolet apparere circa hyppocondria, & præcipuè dextrum, quod videri abſurdum poteſt, cum atra bilis colligatur in liene, qui occupat latus ſiniſtrum, cauſam autem propter quam ſint nigriora hyppocōdria etiam eſſe puto, quoniam ijs in locis ſanguis generatur, qui cum nigrior ſit, partes etiam illas magis fuſcas facit, & magis circa dextrum latus id contingit, quoniam eo in loco ſubeſt Iecur totius ſanguinis fons, & origo, qui primo illum nigrorem facit, ſi ergo acerbus atrabiliarius eſt, & hic niger eſt, quoniam atra bilis ſecundum ſè talem, vt vox ſonat, habet calorem, ergo colligendum eſt acerbum colore nigro præditum eſſe.

Hoc, vt plurimum colore præditos videmus Hiſpanos, quorum forſan nonnulli, & hoc vitio ſæpè laborant, acerbi enim proprium eſt, quam paſſus eſt contumeliam non proferre, animoque retinere, donec occaſio venerit ſumendi vindictam, non enim præcipites, & furioſi ſunt, vt Galli, ſed tempus locumque expectant, quo ſuam voluntatem exequantur.

,, *Macer*. *Macri.*

Tertia hæc paſſio eſt acerbi; Eos dicimus eſſe macros, qui non ſolum carent pinguedine, & ſæuo, ſed etiam carne ſunt priuati, & quorum muſculi conſumpti ſunt, & præter cutem, & fibras nihil ferè oſſa cooperit, caro fit ex ſanguine concocto, & à tertia digeſtione conuerſo in eam ſubſtantiam, quam rorem appellant, qui fibris circumpoſitus, ſiue interpoſitus carnem facit, & muſculum incraſſat, & adauget; ſi ergo id verum eſt, colligere debemus acerbos, cum melancholici ſint, & remiſſo calore, & pauco humore dulci præditi, eoſdem etiam malè nutriri, naturaliter enim melancholici, & præcipuè, qui tales ſunt ob eam, quę ex aduſtione orta eſt, melancholiam malè nutriūtur, omneſque macri ſunt, quod in ægrotis videre licet; ergo dicemus acerbos omnes non ſolū remiſſos, & nigros, ſed etiam macros eſſe.

,, *Quæ ſunt circa faciem quaſi abraſa*. *Facies abraſa.*

Hoc eſt, acerbi habent partes, & membra faciei, quæ ſolent in alijs eſſe multis pilis veſtitæ ferè nudas, vt mentū, cilia, ſupercilia, naſi extremę partes internæ, & aurium foramina; has enim partes faciei plerunque videmus eſſe piloſas in his, qui ſecundum naturalem temperiem ſunt diſpoſiti, iſti autem paucos omnino pilos habent.

Primum igitur, quod hoc ſit verum, vulgari quodam prouerbio Italico poteſt confirmari, quo monemur, cauere iram illorum, qui raram habent barbam, & cutem fuſcam, cauſa eſt, quoniam hi ſunt multa bile aduſta præditi, qui quem conceperint calorem iræ, illū ipſum diutiſſime retinēt, cur autem id accidat, nunc exponendū; Acerbos iam atra bile abundare, & remiſſum calorem naturalem habere diximus, ſiccam igitur terram, & frigidam referunt, quæ ferè nullas parit herbas qualia ſunt quædam loca montana appenini, quæ vulgo ſalſa vocantur, ſqualida, omni virore priuata; quare ita etiam hæc temperies pilos non producit, ſi enim pili ex viſcida, & vnctuoſa fuligine fiunt à multo calore eleuata, quæ poros cutis petēs eos perterebrat, & ab externo frigore coarctata in pilum vertebatur, vbi non erit calor multus ibi non erit cauſa efficiens, quare neque pilus, ſed in melācholico ex aduſtione non eſt multus calor naturalis, quamuis igneus quandoque, & extraneus abundet, ergo neque erit cauſa effectiua pilorum, ergo neq. pili, & præcipuè circa faciem, quæ cum ſit macra; & oſſea caret ea materia, nempè fuligine viſcida, & vnctuoſa ex qua fit pilus, fit ergo deficit materia pilorum.

Sed dices vnde fit, quod iſti atrabiliarij ferè ſemper calidi ſunt, & illis naſus, & caput feruet, atque vnctuoſum exiſtit, adde quod etiam videntur raræ texturę, at totum oppoſitum eſſe deberet, nam frigidi ſunt, neq. poteſt eſſe vnctuoſa facies, & caput, quoniam ſunt macri, neque laxos habere deberent poros quoniam frigidi, frigoris enim eſt conſtipare, & *Dubit.*

con-

conſtringere, non autem laxare, & aperire, An reſpondendum, quód duplex eſt calor, alter naturalis conſeruatiuus, & proportione reſpondens elemento ſtellarum. Alter vero eſt præter naturalis, & cui adeſt, eiuſdem deſtructiuus; & reſpondet elemento ignis, quod omnia miſcet, omniaque deſtruit, corrumpit, & in propriam (nempè igneam) naturam vertere tentat, primo calore eget melancholicus, ſecundo aliquando ex accidẽti poteſt abundare, ſic ſecundum sè terra calorem non habet, aliquando tamen calidior eſt igne, qui innatum habet calorem, hoc autem præter naturali calore abundat, ſi contingerit ſemel humorem illum nigrum incaleſcere, & ignem concipere.

Reſp.

Cùm autem id fiet, & feruefcat humor, tunc acres vapores ad caput tolluntur, ſicque prohibetur ſomnus, pori laxiores fiunt, vel neceſſario eo diſſipato ſucco, qui faciẽ, & caput nutrire debebat, propter caloris præter naturalis acredinem, & violentiam macra remanet facies, pili rari, naſus, caputque, vnctuoſum, reſoluta ſcilicet in vaporem ea parte deſtinata nutritioni membrorum ſuperiorũ, eadem etiam ratione, quamuis homines hi calidius habeant caput, & plerunque caluefcant, ferè tamen ſemper laborant catharro, caluefcunt ſanè, quoniam ſicci ſunt, & vapor ille, qui ex atra bile eleuatus ſurſum petit caput exſiccat, & poros laxat, vnde primum non adeſt materia pilorum, deinde etiam ſi adeſſent propter laxitatem meatuũ pili non ſtarent, caneſcunt citiſſimè, deficiente naturali humido, ſic enim factum eſt, vt cum herbis deeſt alimentum areſcant, dum autẽ fiunt aridæ ſimul etiam albeſcant, catarrho etiam tentantur, nam caloris illius præternaturalis propriũ eſt, ad sè materiam trahere, & tractam non coquere, ſed liquefacere, conſumere, & partibus non appoponere, quæ cum fiant, neceſſe eſt præcipitari in ſubiectas partes (neque enim cerebri calor naturalis errores præter naturalis ignis poteſt corrigere) quæ præcipitatio humoris excrementitij propriè dicitur catarrhus, ſiue fluxio, cum à ſuperioribus ad inferiora fluat.

Hunc morbum, qui paſſione hyppocondriaca laborant, plerunquè patiuntur, rarique ſunt, qui calui, cani, & fluxionibus obnoxij non ſint, propter obſtructiones circa membra principalia generatas ab humore craſſo, facto à cruditatibus, quas debilitas caloris innati, & præternaturalis prædominium produxit. Nihil igitur abſurdi ex his ſequitur, & præſertim, cum poſitum ſit naturalem calorem eſſe quandã medietatem, qui cum excedit, aut deficit iam præternaturalis vocatur.

Rugoſa facies.

Facies rugoſa.

Nullam etiam difficultatem id habet, Nam ſi meſtus, ergo etiam acerbus rugoſam habebit faciem. Verum ego non de facie omnino hæc crederem dici, ſed potiſſimum de fronte, id enim eſt proprium viri acerbi, vt rugoſam, & contractam fontem gerat, ſiquidem, vt dixi, omnis acerbus, triſtis eſt, quamuis non omnis triſtis ſit acerbus, cauſa eadem eſt, nam ſi acerbus con nutritur ſecundum faciem, & caput; qui non nutritur rugoſam habet pellem, neceſſe eſt igitur, vt rugoſam faciem, & præcipuè frontem habeat qui eſt acerbus, videtur autem, hæc propria paſſio illorum, qui animo vindictam agitãt, & cum aliqua difficultate ſe voti compotes poſſe fieri dubitat, illi etenim animum, nunc huc, nunc diuidunt illuc.

Vultus autem, qui animum ſequitur, nunc contrahitur, cum res dura, & difficilis apparet, nunc diſtenditur, & rugæ abeunt, cum ſpes aliqua eluceſcit; qui enim ſpem ſupponit, boni expectationem dicit, hæc autem quædam eſt lætitiæ ſpecies, at lætitia ad calorem refertur, cuius proprium eſt dilatare, vnde propter lætitiam duæ illæ fœminæ apud liuium mortuæ dicuntur, quibus inſperato ſuperuenerunt filij, quos mortuos in pugna lugebant.

An acerb. & triſtis differãt

Sed videtur, quod inter acerbum, & triſtem non adſit differentia, ſiquidem triſtis etiam rugoſam habet faciem, eſt macer, eſt remiſſus, quæ omnia diximus in acerbo reperiri.

An di-

An dicendum eſt, non ex hoc ſequi quod acerbus, & triſtis ſint ijdem ſecundum ſubſtantiam, quamuis vtrumque eadem conſequantur, & equum eſſe animal, & bouem, & vtrumque conſtat eſſe quadrupedem, non tamen bos eſt equus; At ſupra etiam diximus omnem acerbum eſſe triſtem, non tamen omnis triſtis eſt acerbus, Imò plures ſunt triſtes, qui neque amari ſunt, neque acerbi, quinimo inter vtramque paſſionem multa intercedit differentia, quam in contemplando actum vtriuſque potentiæ, ſiue habilitatis cognoſcemus, ita enim contingit, vt ex actibus, atque actuum differentia, cognoſcatur; & potentiarum natura, & diuerſitas, ſic auditiuam potentiam a viſiua diſtinguimus, quoniam aliud eſt videre, aliud audire, aliud ſonus, aliud color, vnus oculis, alter auribus obijcitur, contingitque videre non audientes, & non videntes audire. *Reſp.*

Triſtes igitur ſunt, qui mœrent propter aliquem præſentem dolorem, aut propter mortem filij, aut amiſſionem bonorum, aut timorem mortis, aut alicuius alterius rei, quæ rationem mali habeat, quare humiles ſunt, & remiſſi, neminique, quatenus triſtes ſunt, nocere affectant, ſed modo hos, modo illos orant, & obſecrant, auxiliumque vndique implorant, præcipueque Deum diuorumque opem ſuppliciter inuocant, & vt ait Lucretius.

Et quocunque tamen miſeri venere parentant,
Et nigras mactant pecudes, quas manibus diuis
Inferias mittunt.

Horum proprium eſt, vt ſe miſeros omnino putent, & continuè doleant, nunc timore, nunc inuidia macerati, & vt ille dicit.

Ipſi ſe in tenebris volui, cœnoque queruntur.

At parte altera acerbitas iræ affectus eſt, & vltionem vnam proſequitur, & quærit, non ergo mæret, quoniam hic, vel ille in præſentia commodo, aut incommodo afficiatur, ſed quoniam non poteſt, prout vellet, ſuam exequi vltionem dolet, neque humilis eſt, ſed inflatus, ſibique ipſi perſuadet turpem eſſe animi abiectionem, & humilitatem, neque ſupplices vlli manus, & præcipuè inimico, vllo vnquam tempore porrigeret, ſed mallet mori, & ſemper eos, à quibus iniuria fuit affectus lædere cogitat, & cupit, neque ad Deum, diuoſque ſupplex recurrit, quoniam continuo deſiderio vltionis ægrotat, nuſquam memor, quod dixerit Dominus, Mihi vindictam, & ego retribuam. Cum igitur acerbi, & triſtis actus, & paſſiones omnino inter ſe diſtinguantur, rationabiliter etiam potentiæ, & habilitates, quæ vtrumque reſpiciunt actum, ſunt inter ſe diſtinctæ, quare idem neque ab Ariſtotele repetitur, neque, etſi in vno, aut altero accidenti conueniunt duo, vel plura genera rerum ſequitur, quod ſubito illa ſint eadem omnino ſecundum ſubſtantiam, & eſſentiam.

,, *Non carnoſus.*

Quod faciem carnoſam non haberet ſupra oſtenſum eſt, ſed neque ſecundum totum corpus, qui acerbus eſt carnoſus dici poteſt, cauſa eſt, quoniam acerbum caloris eſſe remiſſi dictum eſt, cumque temperaturæ melancholicæ, & abundare atra bile aduſta, quæ nutritioni inepta eſt. Si ergo acerbus talis eſt, ergo temperaturam habet frigidam, & ſiccam, ergo non calidam, & humidam, at ſi acerbus non habet calidam, & humidam temperaturam, cum carnoſus habeat talem temperaturam (ratio enim carnis in calido, & humido poſita eſt, ſiquidem caro ſanguinis ſoboles eſt) ergo colligemus acerbum non eſſe carnoſum, quod fuerat propoſitum, & ſi non eſt carnoſus, ergo neque muſculoſus, ergo neque robuſtus, debilis igitur corporeis viribus, neque aptus erit ad tolerandos graues labores, quare ſæpè voluntas eſt ſupra vires, & plura vult quam poſſit perficere, rabieque, & maleuolentia longè ſuperabit inimicos ſuos, quos vigore, & virtute vincere non poteſt, & quoniam neque carnoſus, neque ſanguineus eſt, ſed macer, formoſus non erit, *Nō carnoſus acerbus.*

quare, neque amabilis primo aſpectu, neque vllo alio modo iucundus, ſiquidem triſtis eſt.

Nigri crines recti.

„ *Crines recti, & nigri.*

Per rectos intelligit Sueſſ. non criſpos, neque cincinnatos, ſed extenſos, ego puto crines rectos intelligendos, ſurſum eleuatos, quales ſunt crines eorum, qui timent, illis enim comæ arriguntur, & id ratio videtur ſuadere, ſiquidem acerbis recurrit ſanguis circum præcordia, neque multus eſt, his autem comas arrigi probatur exemplo timẽtium, quibus crines arriguntur, cedente nimirum ad interna calore, & ſanguine; dicamus igitur, acerbi ſunt melãcholici ex bile aduſta, ſiue ea flaua ſit, ſiue atra (vtraque enim aduritur promptè) qui tales ſunt craſſos habent pilos, & hirtos, pili hirti, & craſſi ſunt recti, ergo acerbi rectos habeat pilos; quod autem maior vera ſit, ex hoc patet, nam dictum eſt, quod qui atrabiliarij ſunt plerunque meatus habent cutis apertos, & cæteris laxiores, quare etiam ſunt aptiores ad fuligines, quas paucas habent emittendas, vnde craſſiores pili fiunt, cum autem craſſiores ſint, ideo etiam rectiores exiſtunt, vel dicamus frigus eſſe cauſam huius rectitudinis, nã quæ gelu affecta ſunt coniuguntur, frigidi enim eſt congregare, & conſtipare, quæ conſtipantur dureſcunt, dura rigida ſunt, quæ rigeſcunt, ſi nihil impedierit, rectam figuram obtinent, in acerbis igitur pili rigidi erunt, cum in illis frigida, & ſicca præualeat temperies, conſtat igitur quod rigidos, & rectos habebunt crines.

Nigros item quoniam atrabiliarij ſunt, cuius propria eſt nigredo, cum igitur humor hic ſit niger, & aduſtus, nigram, & aduſtam facit fuliginem, quare etiam, qui ex illa oriuntur crines ſunt nigri, vt ipſamet docet experientia, dicimus igitur acerbum, & pilos capitis nigros, & rectos habere, tot ergo conditionibus corporeis, ex Ariſtotelis ſententia deſignatur, ac deſcribitur acerbus.

An acerbus hẽat caput paruũ.

His conditionibus addit Porta caput valde paruum, at neſcio qua ratione id contingere poſsit, nam capiti valde paruo, paruum etiam ineſt cerebrum, quare, & principium natiui frigoris erit neceſſario debile, nam in minori quãto minor eſt virtus, & eo magis ſi ſimilare ſit, aut quatenus ſimilare capiatur, ſi autem frigus minus eſt, ergo calor maior, vnde qui caput paruum habent, inſtabiles ſunt, & ceu folia volubiles; at diximus acerbos eſſe atrabiliares, & hos eſſe frigidos, & oppoſito modo diſpoſitos.

Amplius ex eodem Porta, auctoritate (ut ipſe ait) Auicennæ exiguum caput denotat imperfectionem omnis virtutis, & quod homo ille perfidus ſit, & velocis iræ. D. Thom. referente eodem Porta, vocat eos, quorum caput paruum eſt, impetuoſos, uiolentos, inſtabiles, alibi etiam dubios, & irreſolutos, & nihil unquam perficiẽtes eorum, quæ aſſumpſerũt. Aſt horum nullum omnino tribuendum eſt illi de quo loquimur acerbo, non enim eſt impetuoſus, neque violentus, ſed tempus, locumque expectat, non eſt inſtabilis, ſed nimium, & plus iuſto in ſua ira obſtinatus, neque eſt dubioſus, ſed nimium reſolutus, ita ut nulla alia ratione, niſi per uindictam quieſcat, Non igitur bene datur caput paruũ acerbo, & ei, qui ſæuæ, & diuturnæ eſt iræ, quod ſi dixeris eſſe inſani ſignum, at tunc tanto minus acerbo cõueniet, nam certè ſtruthio camelus, cui datur paruum caput acerbæ iræ non eſt.

Subdit ille, inconcinnam habet figuram, at figuram hãc amaros quidem indicare, hoc eſt promptos ad iram, non tamen acerbos putarem, cognoui enim, quamplures gibbos, & diſtortos, qui erant ſæuæ, & præcipitis iræ, non tamen acerbæ, quales deſcripſimus.

Nares addit patulas, hoc etiam ſignum eſt iracundi, & ad equos referri dicebat, eoſque animoſos, qui dum iraſcuntur patefaciunt admodum nares, at hoc etiam caloris magnitudinẽ docet, dicebamus aũt acerbos eſſe frigidos, & atræ bilis humore detineri, quare neq. ſpiritũ fortẽ, velocẽ, & ſpiſsũ habebũt hmõi acerbi hoĩes, niſi cũ affectu iræ detinebũtur, &

ſimul contingat atram bilem exuri, tunc enim fortè ſpiritus incaleſcent, & anhelitus erit ſpiſſus,& fortis,at nos hominem ſecundum potentiam,& habilitatem ad acerbitatem,non autem in actu exiſtentem contemplamur,addit ille loquelam ſubflauidam,Hoc certè men dum eſt,nam qua ratione flauam,aut ſubflauam poſſit dicere loquelam neſcio, inter ſapores enim,& odores eſt quidem aliqua cognatio,& Cardanus etiam ſaporibus,quamuis ſatis audacter, & colores nectit, at quid commune habeat color, cum ſono nondum audiui, vt à coloribus ad ſonos poſſint nomina traduci,vt dicamus aliquem habere vocem albam, vel rubram,vel cęruleam,aut flauam,ſi vero legendum eſt,fluidum,vt vox appelletur fluida,hoc eſt fluens,at vox omnis,& fluit,& alata ſunt verba,

Et ſemel emiſſum volat irreuocabile verbum.

Neque quomodo alia fluida,alia ſtãtia verba poſſint dici,video,ſed neque legemus flaccidam, hoc eſt debilem, & eneruatam,nam cynædi hæc vox eſt,& mollis non autem acerbi, Oculos deinde ponit ſiccos, & ſanguineos, quod fortè verum eſt; At neſcio, cur deinde dicat oculos eſſe fuluos,nam ſi ſanguinei quomodo ſunt fului ſiquidem fuluum dicit colorem auri, aut iubarum leonis, aut qualem in cortice videmus dulcium malorum aurantiorum, niſi fortè velit oculos ſanguineos dici reſpectu adnatæ cui annexæ ſint ſanguineæ plures venulæ,at poſtea reſpectu pupillæ,an ſit oculus fuluus, ſaltem erat declarandum, ſed neque puto id admitti poſſe,cum ipſe agens in capite xi.de coloribus oculorum, dicat, ſplendentem, & ſanguineum oculum veſaniæ proximam audaciam ſignificare, & qui vehementiſſime iraſcuntur ſanguineos habere oculos, etiam teſtimonio Homeri certum eſt.

Quod vltimum addit pallidi, ſubrubri,ſicci, vtrum de corpore,an de oculis acerborum loquatur incertum eſt;primo enim aſpectu de corpore loqui videtur,quoniam ſuprà dixerat,quod ſupercilia,& frontem cõtrahunt,& ſurſum corpus ducunt,quæ ſanè operatio non videtur poſſe dari oculis,non enim ipſi ſurſum contrahent corpus,hoc enim non eſt oculorum,ſed hominis,& habentis corpus,officium;Si verò id accomodaueris oculis,quomodo dixeris acerbũ habere oculos pallidos ſubrubros,ſiccos,& paulo ſupra,oculos ſanguineos, & alibi fuluos, hæc enim ſimul eſſe nequeunt, neque eadem etiam ſignificare poſſunt, neque ſecundum ipſius mentem,quędam horum colorum ſignificationes poſſunt acerbo accommodari. Quare pace tanti viri qua ratione hæc,quæ diximus,poſuerit,ego ſanè non, video,ſed de his ſatis.

At hoc loco pro aris,focisque, quod dicitur, Phyſiognomo certandum eſt, ponit Sueſſ. Phyſiognomones,qui cauſam horum ſignorum quærunt,impudenter agere,quoniam (ait ille) hoc quærere eſt egredi facultatem phyſiognomicam; Atque ſatis eſſe Phyſiognomico ſigna ex obſeruatione colligere,& poſſe illa referre ad ea, ex quibus colliguntur, additque id ſupra ſic ab Ariſtotele fuiſſe definitum, vt phyſiognomonis ratio in hoc vno cõſiſteret,ſic ergo phyſiognomum eſſe empiricum quemdam, non autem ſcientificum putat, neque credit eam naturali philoſophiæ ſubalternatam eſſe,aut ab ipſa accipere principia,attũ, cum ita maledixerit phyſiognomiæ, laborem ſuſcepiſſe interpretandi phyſiognomica placita, ipſum non pudet, & qui tantus eſt philoſophus manum apponere irrationabili ſermoni,& nugas phyſiognomicas,vt ipſi videtur contemplari. At ſanè nimis male meretur de hac facultate vir ille. Dubit.

An dicendum eſt,vt quidam,Phyſiognomiam eſſe artem,(conijecturalem tamen) cum circa particularia occupetur, & illorum propenſiones proſequatur,ſed ſi ars eſt omniſque ars habitus eſt, cum recta ratione, ſi rectam habet rationem phyſiognomia non ſine cauſæ cognitione procedere poteſt,ratio enim,ordo natura,& cauſa,aut idem ſunt, aut vnum ſine alijs eſſe nequit;amplius vbi ratio,ibi ſyllogiſmus quare neceſſario,& vniuerſale hoc autem cauſa eſt,vt quũ ſim bipes quoniam homo ſum;quod ſi id verum eſt,non omnino phyſiognomũ dicemus ignorare cãs eorũ,quæ dicũtur,qñ principia ſumit à naturali philoſophia.

An fortè melius dicendum eſt non eſſe artem ſimpliciter, nam omnis ferè ars eſt factiua alicuius eorum, quę aliter eſſe poſſunt, at Phyſiognomia nihil facit, ſed eſſe ſcientiam, quoniam eſt habitus per demonſtrationem acquiſitus, ſed duplex demonſtratio propter quid, & quia, vtitur autem demonſtratione quia, & dicemus eſſe ſcientiam ſubalternatam, & in ipſa demonſtrari quod. Aſt per principia in phyſiologia capta, aut oſtenſa demonſtrari propter quid, ſenſitiuorum enim eſt dicere quod ſit, ſuperioris autem propter quid, vt primo poſteriorum. Sicuti igitur ſe habet perſpectiua ad Geometriam, & muſica ad Arithmeticam, ita ſe habet Phiſiognomia ad naturalem ſcientiam, non igitur eſt mera coniectura, neque eſt ars, ſed ſcientia, verum dans quod, nō autem propter quid, niſi per naturalem ſcientiam, neque officit, quod eius theoremata non ſint neceſſaria, nam ad ſcientiæ conſtitutionem ſufficit, quod theoremata habeant veritatem, vt plurimum, & non ex ſe, ſed ex accidenti, & per externam cauſam impedita, deficiant à neceſſario, vt Ariſtoteles primo Priorum docuit, ſcientia igitur, & demonſtratio eſſe poteſt huius, quod homo habet quinque digitos in manu, quamuis contingat reperiri, qui ſex habent, & qui quattuor tantum.

Phyſiognomia eſt ſciā.

Si ergo à naturali Philoſophia principia ſumit Phyſiognomia, & dat quod, à phyſiologia ſanè propter quid mutuabitur, vt de perſpectiua, ac armonica dictum eſt. Non ergo excedit limites ſuæ cognitionis phiſiognomus, ſi cauſas requirit ſuorum ſignorum, ſi vniuerſalia ſtatuit theoremata, ſi dubitationes, quæ concluſiones ſuas labefactare videtur, tollit, neque ſequitur ſi ex principiatis principijs procedat, ideo illi nomen nullum ſcientiæ tribuendum eſſe, & vt omnis facultas rationalis tam principia quam principiata habet, quorum hæc quidem probat, illa ſupponit, ſic etiam phyſiognomia, & ipſa habet principia, & principiata, & ſi habet principia, ergo cauſas ſuarum concluſionum poterit affere, ergo non eſt contenta ipſo quod eſt, ſed etiam propter quid tentare poterit.

Neque obſtat quod primo poſteriorum dicitur, ſenſitiuos artifices, quod eſt docere, intellectiuos propter quid, nam cum ſenſitiua, & intellectiua cognitio ſimul iungantur, vt ſenſus, & intellectus, vt vniuerſalis, & particularis propoſitio, vt maior, & minor in prima figura, vt totum, & pars, neque pars ſine toto, neque minor ſine maiori, neque ſingularis ſine vniuerſali probè, & perfectè cognoſci poterit, ars autem omnis, & omnis ſcientia, vel notitia etiam de genere honorabilium bonorum eſt, ergo ſecundum ſe etiam perfectè haberi poteſt, quare ea ipſum propterquid habebit, ſi non omnino ex sè, tamen à ſuperiori facultate petitum.

Nec verū eſt, quod ille ait Ariſtotelem id affirmare, ſed Ariſtotelis ſententia eſt. In ſignorum inuentione, ac conſtitutione ipſius quod eſt, ad ſenſum recurrendum eſſe, vt hæc confirmetur poſitio, quod certa animi paſſio certum habeat in corpore ſignum, quod illam conſequitur, ſicut certam animam certum corpus ſequi ſolet, non enim corpus leonis animam ouis, aut cerui habet, ſed leoninam, ita pauor in anima, aut audacia in corpore habet, quod audaciæ, aut pauori reſpondeat, non igitur adeo male ſentiendum eſt de naturali phyſiognomia, vt illam penitus ratione vacantem, & cauſarum ignorantem eſſe dicamus, ſed illa explodenda eſt, quæ de futuris contingentibus, de humanis actionibus, aut cogitationibus certi aliquid aſſerere putat, ac promittit, illa inquam penitus reijcienda eſt, cum nihil in ſe veritatis, nihil rationabilitatis includat.

DE IRACVNDO SIVE' AMARO. Cap. XV.

,, *Iracundi ſigna. Rectus corpore, figura bene coſtitutus, animoſus, ſubruſſus: humeri diſtantes, & magni, et lati: extrema magna, & fortia: lenis, & circa pectus, & circa bubones: barbatus probe, capillorum ambitus floridus, deorſum tendens.*

AMaritiem iracũdię in genere ſupponi diximus; qui enim iraſcitur, aut qui promptus eſt ad iram, illã vel celeriter ſumit, ac ponit, vt accidit pueris, & dicitur amarus, at ille de quo ſupra egimus, qui ſiue celeriter, ſiue non, ſumit iram, & tardè ponit, dicitur acerbus, cum igitur de acerbo dictum ſit, nunc de amaro verba facit Ariſtoteles, ſic enim ſecundum partes totum ipſum iracundi genus nobis innoteſcet; hoc igitur loco per iracundum proprie intelligimus, & in ſpecie amarum, eum nempe, qui minima de cauſa promptè iram ſumit, præceps ad vindictam fertur, citò tamen quieſcit, & iram deponit, vt de ſe ipſo teſtatur Horatius, quem dicit. *Iracundi ſigna*

Iraſci celerem, tamen, vt placabilis eſſem.

Mihi autem ſimilis horũ ira videtur pulueri illi pyrio, quo vtimur ad explondẽdas bombardarum pilas, ille enim celerrimè ignem concipit, illumque ipſum celeriter etiam ponit, quamuis vehementiſſimo cum impetu, & terribili ſonitu, & fragore accendatur, & fumo, & flammis omnia repleat.

Dicitur amarus ducta metaphora à ſapore amaro, qui cum primum linguam attigerit, & guſtum mouerit, ſubito expuitur, & reijcitur; qualis igitur eſt ſapor amarus, ſi comparetur, cũ guſtu, qui ab illo abhorret, & ſubito reijcit, talis eſt vir hic celeris iracundiæ in communi hominum congreſſu, cum primũ enim sè ipſum manifeſtat, illum homines reſpuunt, & odioſè, cum illo conueniunt, vel dicitur amarus, qui hoc laborat vitio, quoniam in ipſo bilis, & humor amarus prædominatur, à quo paſſio hæc exoritur, eſt autem amarities vehemẽs impetus bilis celerrimè accenſæ propter appetitũ vindictæ ob apparentem contemptum, quantumuis paruum, quare eadem ipſius materia erit cum ira in vniuerſali, nempè bilioſus ſanguis, at ad incaleſcendum promptior, & ad remittẽdum etiam calorem aptior, tenuiſſima igitur erit bilis, nam tenuia promptè quidem recipiunt impreſſiones (quod videmus in aere puro, & ſubtili) ſed promptè etiam deponunt, & ſanguis bilioſus ſecundum sè, & naturam ſuam purus exiſtens, tenuis adeo eſt, & adeo ſpirituoſus, vt momento incaleſcat, & frigeſcat, patet igitur, quod tenuiſſimi; & multi ſanguinis bilioſi aptitudo ad ebulliendum circa cor ob appetitum vindictæ excitatum ab apparenti contemptu dicitur amarities, quid igitur hæc ſit, & in quanam materia, & quomodo, & à quo fiat clarum eſt. *Amar' vir qualis ſit.*

Si hoc igitur verum eſt, huius viri penè tota complexio, & omnes ſpiritus erunt ignei, at ignis eſt recta ſurſum petere, & quæ ab igne ſurſum feruntur, eadem recta aſcendunt, amari igitur figura erit recta, & ſic bene dictum eſt, amarum hominem habere corpus rectum, cauſa eſt, quoniam in ipſo præualet humor, qui ignem refert, quod ignem refert, actiones etiam ignis repreſentat, inter quas eſt ſurſum petere, hoc eſt ſurſum erigi, quare amarus eſt corpore rectus. *Rectus corpore*

,, *Figura bene conſtitutus.*

Alij bene coſtatum legunt, at profecto accẽdit magis ad græcum codicem hæc ſecunda lectio; nam vox διαπεπαγμένος nihil aliud ſignificat, niſi bene circa coſtas diſpoſitum, ſiue habentem bonas, & amplas coſtas. *Species bene cõſtituti.*

Crederem poſſe intelligi, ꝙ latum haberet pectus, & magnum thoracem, qui vitio amarulentiæ, & promptitudine laborat ad iram, eam ſcilicet paſſionem, quam aliqui animoſitatem vocant, quod ſi ira eſt ſentiendum, in promptu cauſa erit, nam amarus multum habet ignei caloris circa cor, & coſtas, caloris multi proprium eſt dilatare, iure igitur, qui amarus eſt, ſiue animoſus latas, & firmas coſtas habebit, & pectus extenſum.

Animoſus. ,, *Animoſus.*

Tertium eſt hoc ſignum, viri ad iram maximè prompti, ſed vox hæc, quæ apud latinos vſurpatur, ni fallor, mihi non videtur reddere ſignificationem græcę vocis, quę eſt *ἴνθυμος*, nam animoſum vocamus eum, qui in ſè vehementiã animi habet, impetum; & violentiam quandam, ſic Ouidius Pyrrhum vocat animoſum imagine patris, Magnanimum, fortem, & conſtantem, aliquandò etiam iracũdum; quarum ſignificationum nulla præſenti ſeruit conſiderationi; ſigna enim nos contemplamur ſenſibilia, per quæ ad inſenſibilia perueniamus, & accidentia corporis, quibus cognoſcamus animę paſſiones, & quænam ſenſibilia ſigna, quibus reſpondeant animi propenſionibus, at quãcunque ceperis animoſi ſignificationem, nullum ſenſibile accidẽs denotare inuenies, adde, quod nullum horum capitum, quæ inducta ſunt, vllam continent vocem, quæ animi paſſionem indicet.

Obiect. Et ſi obieceris in capite modeſti ſeu moderati, legi quod ſit mitis, quæ videtur ſignificare quale quoddam accidens circa animam. Reſpondeo ibi non de animæ accidenti, ſed de qualitate vocis eſſe ſermonem, & per mitem vocem indicari quandam qualitatem, quam iudicat auditus, non enim ibi dicitur, quod moderatus ſit mitis animo, quamuis rè verà ſit mitis, ſic etiam non negarem per vocem hanc, animoſi, quam interpretes attulerunt exponentes *ἴνθυμον* ſignificare paſſiones proprias iracundi, verumtamen certum eſt, intentionem Ariſtotelis eſſe denotare aliquod accidens ſenſibile, quod ineſſe ſolet corpori, cui anima aduenit iracunda, & ad amaritiem prona; Senſibiliũ autem accidentium ex ſententia Ariſtotelis, triplex eſt genus, vnum proprium, alterum commune, tertium per accidẽs, proprium eſt, vt color, & albedo reſpectu viſus, commune, vt hominis motus, & figura, per accidens, vt riſus, & hilaritas in facie, quod enim rideat Callias, quod lætus ſit oculis vides non tamen per ſe, verum per accidens cognito tali motu, ac figura; Si ergo animoſus non ſignificat obiectum per ſe, & proprium ſenſuum, ſi neque forte commune, attamen ſignificabit quoddam obiectum per accidens, ridentem enim Socratẽ ſentio, non quod riſus ſit commune ſenſibile; ſed quod per communia cognoſcitur, quæ ridenti accidunt; Cum ergo animoſum dicamus vehementem, alacrem, confidentem, magnanimum fortem, amplius ſecurum hilarem, lætumque hominem, & prompto animo præditum, nullam harum ſignificationum eſſe puto ſenſibilem magis, vehementia, & lætitia, & benignitate, quæ in facie conſpicitur, apparet enim non minus hic mos in facie, quam triſtitia, aut motuum tarditas, aut ſomnolentia, aut aliquis alius eorum, qui ab Ariſtotele in his capitibus enumerantur.

Dico igitur iracundum ſiue amarum eſſe animoſum, hoc eſt in vultu præ ſe ferre vehementiam, lætitiam, ac benignitatem quandam, quam plurimi ex noſtratibus olim in nobiliori quodam uiro omnium iracundiſſimo agnoſcere poterant, cauſæ eſt, quoniam amarus ille eſt cuius circa cor adeſt magna copia humoris bilioſi, qui talis eſt, abundat ſanguine ſubtili, & calido, ſubtilem, & calidum ſanguinem ſequitur ſpirituum multitudo, lætitia, & benignitas in facie apparens.

Iracundum igitur, & in amaram iracundiam propenſum, dum quietus eſt vocabimus tranquillum, & benignum non minus quam ſpectantibus videatur mare, cum quietum, & nullis ventis agitatum eſt, nam, & in eo, & de illo omnia ſperare, ſibi omnia promittere poſſe putabis, ſi autem ventis percelli, ac turbari contigat, tunc horribile, ac dictu ineffabile monſtrum ſè ſè explicat, tot erynnis ſibillat hydrias, totque faciẽs crudeles offert mortis,

quid

quid ergo per animoſitatem, & quomodo mos iſte animoſus, hoc eſt hilaris vehemenſque cum quadã confidentia ſuimet ipſius, in vultu amari, & iracundi appareat, & propter quid, ex his dictum eſt; Noto, quod animoſum dixi à Sueſs. interpretari ſpirituoſum, & dum exponit ſuum hoc verbum ait, ſpirituoſum eſſe illum, qui magnum, & longũ facit anhelitum, vel reſpirationem, & inſpirationem, cauſam affert, quoniam iracundus eſt maximè calidus circa præcordia, ideo magnam facit reſpirationem, ſed quid vetaret dicere, hũc hominem eſſe magni anhelitus, & inſpirationis eò quod latas, & amplas habet coſtas, quæ cum magnam ſtatuant pectoris cauitatem, magnumque pulmonem neceſſe eſt etiam multum aerem inſpirari, vt illius cauitates impleantur. *Not.*

Vt tamen iſtam viri huius non refello ſententiam, ita etiam illi non adhæreo, nuſquam enim, cum Ariſtotelica voce cõuenire videtur, neque memini, quod vnquam græci vocem, quæ ſpiritum vocat loco eius, quæ animum ſignificat, aut è contra vſurparint, quamuis id latini, quandoque feciſſe videantur, qui animam non ſolum pro eo principio per quod viuimus vſurpant, ſed etiam animam ſpiritum, & flatum vocant, vt Virgilius.

Quantum ignes, animumque valent. Sic Plautus, *Anima fatet vxori tua.*

Subruffus.

Subruffus color ille eſt, qui inter fuſcedinem, & rubedinem medius eſt, fuſcus dicitur color, qui ad nigredinem accedit, fuſcas violas vocauit Claudianus; & proprius color eſt Indorum, & eorum, qui ſub æquinoctiali habitant, fuſci etiam vocantur Aegyptij, cum itaq. à ceruleo, & fuluo ad nigredinem fit tranſitus iam fuſcus color efficitur, ruffus uerò dicitur, qui non planè ruber eſt, ſed ad illum proximus eſt, impeditur enim à fuſco, ruffum autẽ uocamus colorem quem homines in capillis, & barba quandoque habent, qui cum ad æris colorem accedant ænobarbi dicentur, ſubruffi minus claritatis adepti ſunt, & referunt flammam multo fumo temperatam, quam cõſpicies in ſuperiore parte illius flammæ, quæ excitata in lignis antiquæ roboris, non diù durat, & ille color propriè dici poteſt ſubruffus, neque diuerſa ratione fit color ruffus in prædictæ flammæ parte, atque in homine de quo loquimur iracundo, Vtrum autẽ pili ſunt tantum ſubruffi, an caro, & cutis, aut tum pili, tum cutis? credere hunc præſertim eſſe in pilis barbæ, & capitis colorem, at nihil prohibet, ſi reperiamus etiam in cute colorem ſubruffum, quin illum dicamus eſſe iracundum, nam tali præditos colore uidemus omnino iracundos, & ita ad iram pronos, ut neque aſpectum amicorum ſubridentium tolerare poſſint, quin motionem aliquam ſpirituum ſubito non præbeant. *Subruffus color.*

Dico itaque primum, iracundum eſſe ſubruffum ſecundum pilos, deinde etiam ſecundum pilos, & cutem, & hunc eſſe iracundiſſimum, & præ iracundia penè amentem, & furioſum. *Subruffa cutis iracundi.*

Primum itaque, quod poſitio ſit uera, uel publico adagio, apud Italos cõfirmatur, quod eſt omnem ruffum habere malum aculeum, metaphora deſumpta à ueſpis, quæ aculeo feriunt obuios, cur autem id ſit, facile probari poteſt, nam ſi amarus, uel promptus ad iram abundat ſanguine bilioſo, & calido, cum ſanguis hic producat fuligines ſubruffas, ex quib. fiunt pili, rationabile eſt iracundum eſſe ſubruffum, atque ſyllogiſmi huius minor non habet difficultatem, iracundus enim bilioſo abundat humore, quare calido, & ſicco ſanguine, quod autẽ ſanguis hic fuligines ſubruffas producat ex hoc ꝓbatur, nam rubor his adeſt propter ſanguinem, qui rubicundus eſt magnopere, fuſcedo autem propterea, quod aduritur, omne autem, quod rubrum exiſtens aduritur ſubfuſcum, & ſubruffum efficitur, quod in ligno baraſiliano, & in rubrica fabrili, & in ochra patet, hanc enim ultimam, cum penè aureum referat colorem, ſi combuſtam ſpectes videbis eſſe ſubruffam, quod etiam in rubrica, & ligno ſupradicto ſpectabis, quamuis nõ ita clare, cum ergo tales fuligines ad cutis mea-

tus

tus peruenerint, eo in loco in pilos formantur, quare qualis eſt fuligo, tales etiam eſſe pilos probabile eſt, Quatenus ergo ſignum dant pili huiuſmodi, multum ſubtilis, & binoſi ſanguinis adeſſe, eatenus indicant hominem iracundum, non enim eſſet iracundus, qui tali careret materia, amplius, ſi caro ſiue cutis, & pilus eundem colorem fuerit adeptus, iam tandem totam corporis maſſam ex eo bilioſo ſanguine ali, & nihil in corpore eſſe, quod bilem non redoleat ſignum eſt, ſi enim extrema cutis, quæ ſecundum ſe temperata eſt, vel ſubfrigida, vel ſaltem externo remiſſa frigore nō poteſt penitus mutare materiam ex qua alitur, neceſſe eſt fateri illam eſſe potentem admodum, quæ potius vincat, quam vincatur.

Cuius igitur faciem ſubruffam videris, capilloſque eiuſdem etiam coloris, illum maxime iracundum dices, ſi vero fuerit purpureus, iam ſanguineus eſt, at ſi ruffus bilioſus, ſi ſubruffus cum quadam ſuſcedine, caloris excellētiam, à quo ferè vritur bilis ſignificat, & propriè, amari, & furentes fiunt hi viri, cum excanduerint, dulce enim, vt mel, & ſaccharum, cum exuritur amaritiem contrahit.

Cutis ſplendida. Si autem contingeret multam pituitam huic bili miſceri, vnde color, ſubalbus ſit, & cutis ſplendida, ceù ſi vncta foret, ſimilis læuori, quem relinquunt cochleæ, cum ſuper lapides tranſierint, vel ebori iam antiquiori, iſti homines horrenda, crudeli, & ſæua quadam rabie efferantur, & nullum eſt malum, quod illis minimum non videatur, leuique de cauſa iraſcuntur, iratique nulla ratione, niſi cruore pleni iram deponunt, & vix aut parum illam manifeſtant, pituita enim lentorem dat, bilis vero appetitum feruidum ſuppeditat vindictæ, nam cum vnumquodque natum ſit generare ſibi ſimile, cum materia adeſt, ceù ignis, cum ligna præſto ſunt, creſcit in immenſum, ſic iræ æſtus vehementiſſimè augetur, cum materia adeſt in quam recipiatur, ac diù permanet, cum ſuppeditatur quod eam retineat, & foueat.

Memini virum quendam cuius barba, & capilli erant ruffi, facieſque ſubruffa cum quodam lentore, ac læuore, oculi ignei, frequenter aſpiciebat terram, non loquebatur, ſæpè Deum inuocabat, illique gratias agebat, vix ſecum loquentem intuebatur, lentè de inimicis conquerebatur, nunquam illis maledicebat, rugoſam, ac nubiloſam frontem, cum læui rubore habebat. Hic omnium hominum peſſimus, neque Deum, neque ſanctos verebatur, aut timebat, abutebatur religionis velo ad decipiēdos homines, fratrem, & patrem occidit, ſororem ſtuprauit, eamque deinde necauit, Technas aſtutiſſimas cōſanguineis, amiciſque non minus quam inimicis conſtruxit, Vnde mortes, infamiæ, diſcordiæque inteſtinæ multis contigere, quis igitur, & qualis ſit hic ſubruffus pilus, & quid portendat manifeſtum eſt.

Humeri magni lati „ *Humeri diſtantes, & magni, & lati.*

Quinta amari, ſiue iracundi nota, quæ ferè eadem eſt in forti ſicuti, etiam, quæ ſequitur, Cauſam puto quoniam iram fortitudinis, ac roboris cotem vocant, perfectè igitur fortem, & robuſtum ad iracundi ſpeciem accedere neceſſe eſt, & ſi ira omni carebit non bene dicetur fortis, quare Virg. iure Aeneam facit iraſci dicens.

—Saua, iamque altius ira.
Dardanio ſurgunt ductori.

Si igitur fortis habet latos, magnos diſtantes humeros, & fortis eſt ad iram propenſus, quæ male dulcior per pectora virorum fortium excurrit, etiam neceſſe eſt, quod ad iram pronus habeat latos magnos, & diſtantes humeros, prout ratio infert, non tamen è contra, qui talis eſt, ſubito amarus, & iracundus dicetur, cauſa vero eadem eſt, & ex iiſdem principiis pendet, nam ſi iracundus multum caloris ignei habet circa cor, & pectus, cui multum ineſt caloris illi etiam ineſt multa vis extendens, & dilatans, vbi vis hæc adeſt, ibi fit dilatatio, & amplificatio, niſi quid impediat, reſtat igitur, vt iracundo dilatentur, & amplificentur

centur

centur loca circa cor,& diaphragma,partes hæ ſunt pectus,& armi,& dorſum,iracundo igi tur,& ad iram prompto adeſſe ſolet latitudo humerorum,quare, & diſtantia vnius ab altero,quare,& magnitudo,cum nihil ſit habere pectus magnum,niſi vnum humerum ab altero valde diſtare.

" *Extrema magna, & fortia.*

Per fortia extrema intelligo robuſta, quod enim in animo forte eſt,illud in corpore robuſtum, ſicuti quæ in animo iuſtitia, in corpore ſanitas per ſimilitudinem poteſt dici. Hoc ſextum ſignum eſt, quod etiam forti conuenit, & propter eandem cauſam ad iracundum transfertur,nam ſi iracundus intenſè calidus eſt,& ad ignis accedit calorem,cum multi caloris ſit dilatare, & multam ad ſe materiam attrahere, neceſſario hos affectus in iracundo ſpectabimus,vbi enim eſt multa materia,& cauſa agens eſt potens, & robuſta, neceſſe eſt res magnas effici,& robuſtas etiam, hoc eſt ad agendum promptas. *Extrema magna.*

Dubit. Cæterum fortè orietur alicui dubium,nunquid animoſus,vel amarus à forti,& robuſto differat, & videtur quod non, ſiquidem dicimus quod amarus habet fortia, & magna extrema,quæ eadem forti tribuuntur,amplius quod habet magnos, & latos humeros,quæ etiam omnia in forti ponebantur; at ſanè dicendum (quod ſæpè, ac ſæpius reiteratum eſt) non ſequi,ſi eadem accidétia duobus inſint,quod illa duo etiam ſint ſecundũ ſubſtantiam, aut ſpeciem eadem,nam,& bos, & homo mouentur,& reſpirant, nunquam tamen eadem eſſe dicentur.

At bene verum eſt,quod inter ſe conueniunt ſecũdum partes quaſdam definitionis,fortis,& iracundus,quare,& rationabiliter ſi quæ in formæ partibus conueniunt,ea etiam in materię conuenire debét,ſunt.n.ad aliquid materia,& forma, cũ igitur viro forti cõueniat iracundia,neque ſine illa fortitudo ſe promat,ſic enim Aeneam Virgilius facit iracundum, ſic Achillem dicit Homerus iracundum, & acrem. Si ſecundum animum fortis, & amarus conueniũt in aliquo vtriſque etiam eſſe idem ſecũdum aliquam partem ſubiectum corpus, eſt rationabile; Diſtingui tamen poteſt iracundus à forti,vt vegetatiua à ſenſu, nam datur vis vegetatiua ſine ſenſu,at ſenſitiua non dabitur ſine vegetatiua, ſic fortis nõ eſt ſine iracundia,datur tamen iracundus,& amarus ſine fortitudine.

Obiect. Sed dices fortem fuiſſe Socratem,fortiſſimeque mortem ſuſtinuiſſe, fortem Scipionem Africanum, qui quamuis in exilium actus fuiſſet, populo tamen Romano non ſuccenſuit; neque minus fortis Sertorius, qui idem tamen mitiſſimus in omnes, ſi vnos exceperis Iberos obſides, & horum vnumquemque ita manſuetum, ita placidum legimus,vt nihil addi poſſit.

An dicere poſſumus quod fortitudo duplex eſt, altera naturalis quædam propenſio ad repellenda pericula,quæ cum damno dedecus etiam adferũt,& cum hac ſemper iuncta eſt ira,ea enim præcipuè vtitur iracundiæ vigore tanquam inſtrumento, ad repellẽdum quod affligit. Altera eſt acquiſita,quæ ſecundum rectam rationem operatur,& hæc à modeſtia, à manſuetudine, & placiditate non ſeparatur, talem habuerunt viri ſupra memorati, at Achilles, Aiax,Telamonius priorem illam naturalem habebant, neq. ea plerunque ſecundum rationem vtebantur,vnde ſæuus,tam gręcis quam Troianis fuit Achilles,& Aiax, tandem ſemetipſum occidit, cum prius furens oues trucidaſſet, Vliſſem, & Menelaum, & ipſum Agamemnonem ſe occidere clamans.

Reſp. An etiam dicere poſſumus,quod duplex eſt fortitudo vna militaris,altera ciuilis, prior in agendo poſita eſt,& ſecum iram quaſi cotem requirit,eiuſque vſus eſt cum inimicis; poſterior in patiendo tota conſiſtit, & conſtantia, ſiue patientia dicitur,cuius vſus eſt præcipuus in pace, cum amicis, & conciuibus, & hæc iram non requirit,ſed potius manſuetudinem,& ab hac omnis iracundia,& omnis amarities longè abeſt,& diſiungitur.

Mihi

Mihi autem videtur, quod ſecundum corpus, & ſecundum animam iracundus diſtinguatur à forti, quin & ſecundum rationem, ac definitionem, aliter enim definimus fortem, aliter iracundum, & amarum. Amplius materia fortis eſt naturalis melancholia, cum ſubdominio flauæ bilis, at iracundus puram bilem requirit cum ſanguinis ſubdominio, iracundus calidus eſt intenſiuè, ſed vt flamma facile mouetur, agitatur, & extinguitur, at fortis calidus eſt extenſiuè, & vt ignitum ferrum diù calorem accenſum ſeruat, iracundia præcipuè ſolet exerceri, cum domeſticis, cum amicis tenuioribus, cum familiaribus, at fortitudo reſpicit hoſtes, & ignotos, & in periculis gliſcit, iracundia turbat, & ſine perturbatione rationis non exercet actum ſuum, at fortitudo longè ab omni rationis turbatione poſita eſt; ex his igitur quod ſecundum actum, & formam differant clarum eſt, differunt etiam ſecundum corpus, nam caro fortis robuſta eſt, & dura, eiuſdem pectus piloſum, & crura incurua, & contractæ ſurſum carnes, quæ ſuram componunt, collum craſſum, & non vehementer carnoſum, ex aduerſo iracundus primum ſanè pectus habet glabrum, & carnem, cutimque lenem, & collum longius, neque à carne abhorrens, quare omnino inter ſe has duas paſſiones, & ſecundum animam, & ſecundum corpus differre certum eſt.

Glaber circa pectus.

Lenis circa pectus, & inguina.

Septima nota eſt, qua iracundum cognoſcere poſſimus, & hac etiam à forti præcipuè diſtinguitur, qui partes has multis opertas pilis habet, quoniam multa, lenta, & viſcida materia abundat, vt dictum fuit, ponemus igitur hanc eſſe paſſionem iracundi, ſiue amari, vt pectus habeat glabrum, & circa inguina etiam talis ſit, non quidem quod depilis ſit circa pubem, ſed inguina, vbi ſunt emunctoria iecoris nullis pilis ſunt veſtita, & ſub aſcellis vbi ponuntur, quæ cordi deſeruiunt pauci, ac rari omnino, & ſubtiles fient pili.

Sueſſanus inquit, quod q̃n hæc loca ſunt glabra, denotant prædominium ſanguinis in principalibus membris, ſed quid ſibi velint, & cur id notent hęc ſigna, & quomodo ad propoſitam rem faciant, neque ille dicit, neque ego video, ac primū ſanè ſi hæc depilatio prædominium ſanguinis denotat, nuquid deinde ſequitur, quod cui prædominatur ſanguis ille ſit amarus, & iracundus? An ex oppoſito ille eſt iucundus, mitis, & omnino placidus? Amplius in quibus prædominatur ſanguis purus, ac benignus, illos pilis refertos videmus in dictis partibus, nam calidi, & humidi ſunt, quare, & materia, & efficiens ſufficit pro pilorum generatione.

Aliam igitur, vt opinor, rationem oportet adducere, qua oſtendatur, quod iracundus, & amarus glabrum habeat pectus, & inguina, neque ſolum, credo legēdum eſſe, glabrum, ſed etiam læuem, hoc eſt læuigatum, politum, deplumatum, non aſperum, & tactui iucundum ita vt ſit ſenſus, iracundus, & amarus, paucos, aut ferè nullos habet pilos in pectore, & circa inguina non multos, & partes has habet læues, ac politas, & non aſperas, ſed omnino tactui iucundas, & placidas, & æquales.

Quod pectus ſit depile, ac penè glabrum, & quod læuis ſit cutis, & tactio mollis, & delicata, ſic confirmari poteſt, & ex cauſa pilorum materiali, & ex cauſa etiam, quæ inſtrumentalis eſt, quæ deficit, ſi igitur cuius ſanguis eſt ſubtilis, ac lentus minimè, illi perpauce ſunt fuligines, quæ ſint craſſæ, & lentæ, & viſcidæ, cui id adeſt illi pauca materia pilorum ſuppeditatur, deficiente materia tollitur etiam effectus, ergo amaro, & iracundo non aderit pilorum multitudo, & eo magis, cum pori cutis fuerint valde laxi, nam ſic euaporat materia, neque reſtat vnde oriri poſſit pilus, cuius indicium eſt, quod qui naturaliter amari ſunt, ac admodum celeris iræ illorum dorſum ſemper vnctuoſum eſt, & pectus pariter, & inguina, quoniam ſubtilis materia eſt, quæ reſudat, & laxi meatus.

Quod autem circa pectus, & inguina ſint pori aperti admodum, cōfirmatur, quoniam multum caloris ignei huiuſmodi homines habent circa præcordia, hic autem aperit, & dilatat

latat, quæ paſſio præcipuè contingit in læui, & polita cute, nam cum hæc ſit læuis, & æqualis, probabiliter etiã eſt ſubtilis, & tenſa, quare neceſſario, & apertiores in ipſa inſunt meatus; patet ergo hac duplici de cauſa, quod ſæuæ, & acutæ iræ homo glabrum habet pectus, & inguina, cutem ſimiliter læuem, & politam, & eam præſertim, quæ circa partes illas, poſita eſt, quod probare ſic poſſumus.

Primum quoniam ſubtilem habent ſanguinem, & calidum, ergo carnem laxam, & mollem, quare, & cutem læuem, & in his præſertim partibus, quæ multo calore abundant, ceu pectus, & inguina, ex quo patet hos eoſdem eſſe acutiſſimos in inuentionibus, & cogitationibus, ſed quam læuiſſimos, & in ſuis opinionibus mutabiles maximè, quæ paſſio illorum ſequitur materiam, quinimo, & timidos, & quæ phantaſmata, & nocturnos lemures plus iuſto timeant, plus iuſto etiam creduli ſunt, & qui velint ſibi alios credere, & iraſcãtur non credentibus, quæ ſunt proprietates eorum hominum, qui ſanguine biliosſo, ſubtilique abundant, & igneum calorem inſitum habent, vnde, & promptè etiam verecundantur, etenim iracundus contemptum abhoret, igitur honorẽ, & decus maximè appetit, vbi igitur timet, ne dedecus incurrat, oritur paſſio, quæ pudor dicitur.

Sed dubitare vtique poſſet aliquis, an verum ſit quod dicitur iracundo recurrere ſanguinem, & calorem circa cor, eoque in loco ebullire, ſi igitur hoc verum eſt, vnde fit, quod irati quidam adeo clamãt, & rubri, imò punicei efficiuntur, & ſe cõtinere nequeunt, & ignem ſpirare videntur, quaſi furioſi labra diſtorquent, & loco ſtare neſciunt, hæc ſigna ſunt caloris externa corporis iam occupantis. Amplius ſi iracundo recurrit ſanguis circa cor, & eò fertur calor omnis, cũ hic recurſus caloris ad interiora, & ſanguinis timoris rationẽ intret, iratus igitur timebit, & eadem erit timoris, & iræ ratio, nam vterque affectus ſignificat recurſum, contractionem caloris circa cor, & eſſe hoc verum patet, nam eædem paſſiones vtrunque ſequuntur affectum, etenim, & tum timido ſiue actu timenti, tum maximè irato contigit ſitis, item ſilentium, vt vox exire nequeat, pallor etiam multis adeſt, pedumque multa inſtabilitas, ſunt etiam, qui in maxima ira nequeunt excrementa retinere, & præcipuè tenuiora, ſuſpirant vtriq. & metem habent turbatam, vt quid ſit ex illorum re, quid faciendum, quid petendum, vel fugiendum ſit, omnino ignorent, neque præuidere poſſint. *Dubit.* *An iracũdo ſãguis ebulliat circa cor, dũ iraſcitur.*

Ex aduerſo mihi toto genere diuerſi videntur affectus ira, & timor, diuerſæque vtriuſque potentiæ, nã ſi ex diſtinctione finis diſtinguuntur operationes, & diuerſæ operationes diuerſas potentias requirunt, quæ diuerſæ potentiæ à diuerſis formis naturalibus pendent, & cum diuerſæ formæ diuerſam etiam habeant materiam, & diuerſa corporea materia in loco diuerſo exiſtat, effectum eſt, quod nullo modo timor, & ira poſſint eſſe ſimul, aut eoſdem putari, aut ſaltem cognatos affectus, vt ſpes, & amor quorum alter, nempè amor vix vnquam, aut raro (de venereo loquor) à ſpe diſiungitur, quam quidam poetæ amoris pabulum vocarunt, quo ſuſtinetur, ea ratione, quà ligna ignem alunt, & ſuſtinent.

Pro ſolutione huius dubitationis ſupponendum, quod qui ſanguinem habent bilioſum ſubtilem, & tenuem illi ſunt paratiores alijs ad patiẽdum, & ſeruiendum affectibus quamplurimis. Videmus enim miſericordem eundem eſſe iracundum, & ad amandum paratiſſimum, & cum amat mirificè pronum ad zelotypiam, & ad iram, & plurimum ſperare, eundemque facile timere, ita vt poſſit dicere ſe continuè verſari

Inter ſpem, curamque timores inter, & iras.

Quinimo nõ puto ego vllũ eſſe, q ſperet, q idem nõ timeat, ſiquidẽ ſperare, eſt bonũ expectare, hoc aũt expectare eſt carere, q eſt dolere, qui vero dolet, ad iram promptus eſt; amplius, qui bonum expectat ſemper metuit ne impediatur, & ne de ſpe decidat, quare nõ eſt ſpes ſine metu, neque ira ſine dolore, adde nec erit ſpes ſine lætitia, putatur enim tanquam præſens, q ſperatur, quare plurium affectuum eadem videtur eſſe materia ſanguis tenuis, ac ſpiritus, forma vero diuerſa, prout ea materia diuerſimode afficitur, ac diuerſis etiam in

locis

locis exiſtit. Primum igitur dicamus verum eſſe, quod irato recurrit ſanguis circa cor, ſicuti etiam timenti, ſed magnopere differunt, quoniam irato ſanguis accẽditur, & ebullit, & ſic æſtuat, vt ex illa æſtuatione dilatetur, & moueatur à centro calor ad circumferentiã, & ſecum trahat ſanguinem omnem, vnde factum eſt, quod principium iræ, & pauoris videatur eſſe idem, & in utroque affectu moueatur ſanguis, & ſpiritus ad cor, ſed in timore manet circa cor, imò circa partes inferiores, & imum vẽtrem calor coit, unde ſequitur ventris, & urinæ fluxus, nempe calore, & ſpiritibus eas partes dilatantibus, & aperientibus, at in ira à corde ad ſupema recurrit calor, & ſic ille pallor, qui in principio iræ in facie apparuit, ſubito euaneſcit, & in eius locum ſuccedit calor, ac rubor multus.

Iratorũ paſſiões quæ, & cur. Et quod quæritur, cur irati clament, maledicant, minitentur, rubri, & punicei efficiantur, oculos ſiſtere non valeant, qui ſplendent, ut ignis, furioſique ſuſpirent, labra torqueãt, ſtare loco nequeant, ſpumam ex ore, & anhelitum uehementem emittant, quod inferius excrementa exeant aliquibus, quod nonnulli attoniti uideantur, ſitiant, ſileãt, palleſcant, Vna eademque diſtinctione his ſatisfit accidẽtibus, nam iram capere poſſumus, vel in principio cum incipit, vel cùm eſt in fieri, uel demum quando iam facta eſt, & tota accenſa eſt flamma, quæ iratum exurit, duplicemq. motum, ac duplicem ſtatum ſanguinis, & ſpirituũ licet animaduertere; primus motus eſt acceſſus ad cor, quando nempe ex oborto damni, & contemptus phantaſmate, ad cor ſpiritus, & ſanguis recurrunt. Alter motus eſt, quando à corde ad faciem, & extrema feruntur, primus etiam ſtatus eſt quando circa cor manent, ſecundus quando ſunt circa faciem, manus, pedes, & totum corporis ambitum occupant, quibus ita diſpoſitis, cum quæritur cur irati clamant, minitentur, oculos contorqueant, & furioſi uideantur, inflammatamque faciem habeant, id accidit reuerſis præcipitanter ſpiritibus, & ſanguine à corde ad faciem, & ſecum ferẽtibus igneam illam inflammationem, quã circa cor cõceperũt, quę durat, donec deferbuerit; Eadẽ de cauſa agitatis ſpiritibus, & ſanguine ſubtiliori, & calidiori torquentur, mordentque labra, iactant manus, & pedes, ſtare nequeunt, caloris enim ignei proprium eſt motum facere, vt frigus quietem, & ſtatum inducit, at vehemens ille anhelitus, & ſuſpiria, quæ in irato reperiũtur, & apparent, aliquando indicant multum caloris circa cor concipi, & hæc paſſio accidit, quando etiam ſtat calor, & ſanguis circa cor, neque dum etiam totus ad extrema corporis tranſlatus eſt, ſpumã per os, vrinam per inferiora aliquando emittunt; cum à corde ſpiritus, & calor affatim moueri incipit, & indiſtinctè, tam ad ſuperiora, quam ad inferiora uergit: Contingit igitur propellere quæ ſeſe offerunt, dilatare, & aperire, vnde ſpuma, quibusdam etiam excrementa exeunt, aliquibus ſudor ſalſus, nonnullis etiam lachrimæ, vt ait Virgilius de Gya.

Tum vero exarſit iuueni dolor oſſibus ingens
Nec lachrimis caruere genæ.

Vellicat enim calor acris, & inſuetus cerebri partes anteriores, & eliciuntur lachrimæ.

Si uero attoniti uidentur aliquando irati, & pleni pallore, id fit in principio, quando ad cor colligitur ſanguis, & ſpiritus, & tunc etiam ſilẽt, deficiunt enim circa linguam ſpiritus, quoniã ad cor recurrere congregati eo in loco, ubi eſt dolor, ut teſtatur Poeta quidam Italus de quodam marito, qui uxorem ſuam adulterium molietem reperit, utrique (inquit) pallidi, utrique attoniti, & taciti ſtetere.

Irato, & timẽti. quæ ſint cõmunia. Quæ igitur irato accidunt, quatenus illi ſanguis, & calor fertur in cor, eadem etiam timẽti eueniunt, ut pallor, & ſitis, & urinæ emiſſio, utrique enim uehementer ita afficiuntur, quoniam interna mirificè ex recurſu ſpirituum ad cor incaleſcũt, utriſque enim cor dolet, quæ uero timẽtis ſunt paſſiones quatenus ſanguis, & ſpiritus circa cor coagulantur, & conſtipantur, ibique toti remanent, illæ nihil cum irato conueniunt, & quæ ſunt timẽtis in irato non apparent, cui ſi quando excrementa exeunt id accidit, quoniam ſub diaphragma, & in uentrem inferiorem recedit calor, unde pedes ſtare loco nequeunt iubente, ſiue mon-

ſtrante

ſtrante natura, quænam debeant in timore particulariter exerceri membra, & ſi manus torpeſcunt, quæ è conuerſo in irato agitantur, pedibus tamen timor addit alas, quod ergo timidus, & iratus valdè differant patet; Bene verum eſt, quod iracundi, & timidi in ſanguinis promptitudine ad motum valde conueniunt, & aliquando iræ iunctus eſt metus, & vtrique colluctantur ſimul, & videntur circa eandem materiam fieri; ſed differunt, quoniam ſanguis in timidis currit ad cor, & ibi colligitur, vt infra feratur, in iratis ad cor colligitur, vt inde totus moueatur ſurſum; Item multus eſt calor iracundorum, paucus timidorum tenuis ſanguis eſt timidorum magis aquea tenuitate, at iracūdorum tenuitas potius ignem, & aerem refert; his igitur atque huiuſmodi differentijs, & paſſiones, & habentes paſſionem diſtinguuntur.

,, *Barbatus probè.*

Alij barbatum ſolummodo legunt, neque vocem probè adijciunt, mihi videtur Ariſtotelem voluiſſe afferre ſignum, quo iracundus amarus, ab eo qui acerbus eſt diſtingueretur, vtrique igitur tam acerbus, quam amarus prompti ſunt ad iram, ſed vnus facilè remittit, alter non facilè, diſtinguendi igitur inter ſe non ſolum aliquo ſigno ſecundum animam, ſed etiam alio aliquo ſecundum corpus, ſecundum animam ſigna ſunt, quod ille inexorabilis eſt, huius verò ira facilè miteſcit, ille triſtis eſt, hic lætus, & iucundus, ille malignus, ceù de Tyberio dicitur, hic benignus, & placidus, cum vacat ira, vt Alexander Magnus. *Barbatus.*

Item ſecundum corpus etiam probabiliter differunt, nam acerbus facie remiſſus eſt, coloris nigri, at amarus rectus eſt corpore, & colore ſubruffus, recti crinis, & nigri in acerbo, at hic, de quo, nunc agimus, capillos deorſum tendentes, & eorum ambitum florido colore, hoc eſt aureo præditum habet. Acerbi faciem, & mentum abraſum, & quaſi depilem habent, ex altera parte amari, vt pote ab illis oppoſita differentia ſecundum ſpeciem diſtincti habent mentum probè pilis veſtitum, dicimus igitur, quod amarus mentum, ac malas multa barba obſitas habet, & quod hoc ſit verum perſuaderi poteſt, quoniam contraria contrarijs concomitari probabile eſt, ſub eodem genere eſt acerbus, & amarus, & oppoſitis differentijs inter ſe diſtinguuntur, hic celeriter ponit iram, acerbus diutiſſimè ſeruat, acerbum ſequitur menti abraſio, & depiles malæ, & barbæ paucitas. Amarus verſa vice, barbam plenam, & mentum multis pilis refertum habet.

,, *Capillorum ambitus floridus deorſum tendens.*

Vltimum amari ſignum à capillis acceptum, cum proximum à barba deductum foret; capillorum dico extremitates eas, quæ frontem, & tempora, & ceruicem terminãt, horum natura eſt, vt interne nigrorem, & fuſcedinem quandam habeant, in parte autem extrema aureum quemdam colorem, quem floridum vocat, demonſtrent, cur autem vocet floridum colorem, hunc ſubaureum, ſiue ſubcroceum, quidam dicunt, quoniam talis color capillorum pulcher eſt, & decens, & talem colorem volunt eſſe in iubis leonum, flauos crines vocauit Virgilius additos Aeneæ à Venere; duo igitur in his capillis requiruntur, flauities nimirum, & extenſio, quas duas proprietates ſi cum tertia connectas pulchram facies cæſariem in homine maſculo; nam crines viriles debent eſſe nigri, aut ſubfuſci in medio, deinde in exremitatibus rutili, ſiue vt diximus aurei, demum criſpi mediocriter; quæ tertia conditio in pulchro, & manſueto viro exiſtit, at in iracundo deficit, horum cauſas, nunc afferamus. *Capillorũ ambit⁹ floridus.*

Omnia orta naturam ſuorum principiorum teſtantur, pili igitur, & capili ipſi, quoque id ſeruabunt, qui ex humorum maſſa eleuatis vaporibus à calore generantur, igitur referunt humores, ex quibus naſcuntur, qui ſunt ſanguis, & bilis flaua, hi humores, cum

purpurei ſint,& ad ignitum aurum accedant,ſi amplius à calore paſſi fuerint capillos internè nigriores, externè magis ad croceum accedentes colorem facient, cauſam diuerſi coloris puto eſſe,quoniam remotior eſt ab humido pars vltima capilli, quare ſiccior, & ob hoc minus nigra,ita enim natura factum eſt,vt quæ humore nigreſcunt eadem, cum ſiccantur ad alborem accedant,quod in madefactis lateribus patet,atque in filo,& herbis,quæ ſiccari incipiunt,ſic ergo,cū interius,ac ꝑprius cutim ſint ſubfuſci,in extremo deinde flaueſcūt.

Dubit. *Cur in amaro non criſpentur capilli.*

Sed cur in amaro non criſpantur,ſed potius ſunt plani,& extenſi,at ſanè cum multus, & igneus ſit calor criſpari deberent, ignis enim,& caloris ignei proprium eſt hoc,vt criſpet,& corruget ea, quæ ab ipſo exiccantur, quod in corio, & in hædina carta omnino patet.

Solut.

An dicendum criſpari ab igneo calore intenſiori quęcunque multum in ſe habent humoris aerei viſcidi, & oleoſi, qui dum ex ſugitur, ne detur vacuum, neceſſe eſt corrugari meatus à, quibus exiuit exſuctus humor, at ſi contigerit, vel humorem non adeſſe in eo, quod ab igne patitur corpore, quare non educi, aut ſi fuerit ita probè mixtum,vt educi non poſſit,tunc non corrugatur corpus, aut demum ſi calor non fuerit adeo fortis,vt corpus omnino ſiccare poſſit;In his igitur iracūdis fortè dicere poſſumus,cum extremæ capillorum partes ſint ſiccę,ſed multum remotæ à calore illo vehementi, qui exſiccare poteſt, & calor, qui in iracundo eſt,quamuis ſit intenſus,quoniam tamen materiam habet tenuem,& ipſe ſubtilis eſt, & facile remittitur, quare quo magis diſtat à ſuo principio eò minus agit, vt calor flammæ remiſſior eſt, quam prunæ, in extremo igitur capillorum,cum minimum agat calor, illos non criſpat,ſed planos relinquit.

Aut fortè melius dicemus,capillos fieri criſpos propterea,quod meatus cutis, ſunt intorti,in amaro non ſunt intorti,in illo igitur capilli nō ſunt criſpi,& probatur minor,quoniam in amaro calor eſt intenſus, & ſubtilis admodum, celerrimè igitur fertur per poros cutis, eoſque aperit, & extendit,rectos igitur facit, pili itaque ſunt recti,namque exeunt per rectos meatus.

Dubit. *An iracūdi babeāt capillos criſpos.*

Sed mihi hoc valde dubium eſt,nam,& ſenſus,& ratio repugnare videtur, ſiquidem vidi quam plurimos iracundos, amarulentos, quorum pili in extremo erant criſpi ; amplius paſſio eſt præcipua puerorum, & puellarum, vt illis criſpentur capilli, & hi promptiſſimi, ſunt ad iram,quam præpropere ſumunt,propereque ponunt,addatur,quod ſicci eſt criſpari,& ideo ferè omnes capilli,cum in extremo ſint ſicciores, non ſolum criſpantur, & contrahūtur,ſed diuiduntur,& ſubtiliores ſe ipſis fiunt;quando igitur ſicciſſimi ferè ſint capilli iracundorum, illos etiam maximè criſpos dicemus, nunquid igitur mendum eſt in textu? An interpretabimur,quod capillorum ambitus deorſum tendens nō denotet priuationem huius affectus,qui ponit capillos criſpos,ſed ſignificet,quod hi homines,qui ſunt valde iracundi paruam habeant frontem,& capillorum extremitas deorſum tendat, hoc eſt verſus, aures, frontem,& oculos,non quod careant fronte,ſed quod rotundior,& anguſtior in his, ſit quam in acerbis,& diuturnæ iræ addictis.

Hoc idem etiam videtur cōfirmari poſſe Ariſtotelis dicto,qui infra ait, qui magnā frontem habent,valde tardi ſunt, referunt enim ad boues, ergo oppoſito modo affecti iræ acutæ,celeriſque admodum,& penè præcipitis in ſuis actionibus exiſtent,& propter hoc non tardi neceſſario non magnam frontem habebunt,paruam ergo,& cum dicit Ariſtoteles in iracundo,ſiue amaro capillorum ambitum deorſum tēdere,id ſignificari interpretabimur, quod amarus paruam habeat frontem,& capillis ſupradictis terminatam,& ſi id ita intelligatur,fortè nihil aderit dubij,vt ambitus capillorū deorſū tēdens quaſi ſit figura quędam ſemicircularis,& ſemicirculi pars cōuexa ſit verſus naſū,& medius pūctus ſemicirculi na ſ r ad perpendiculū immineat extrema vero eiuſdē iungant cū terminis tēpum, videtur aūt i l reſpondere ē illi cauſæ,quæ facit iracundum probè barbatum,nam multus calor, multum vaporem eleuat, qui in partibus,vbi non admodum laxa eſt cutis, cum inciderit facile pi-

los mul-

los multos generat, & ſub fuluos quos floridos vocat, eſt enim quaſi flos capillorum flauus ille color, & dicetur floridus, quoniam, vel delectat, vel vt flos ornat capillos, & frontem. Qualis igitur, ex Ariſtotelis ſententia, ſit vir iucundus, & amarulentus, ex his eſt manifeſtum.

His ſignis addit Polemon, & Porta alia quædam, Polemon faciem rotundam, hoc enim mulierum, & puerorum videtur proprium, & fieri à virtute formatrice, quæ igne abundat, ignis enim aſcẽdere prohibitus, cum in ſe ipſum conuertitur globoſam facit figuram, item ſupercilia conuerſa, hoc eſt ſupercilia, ita diſpoſita, vt eorum pili quoſdam vortices, & gyros, ac circumuolutiones oſtendant, q̃ indicium eſt cauſam efficientem eſſe valde igneam, proprium enim ignis eſt, & flammæ ſuam extremitatem in gyrum conuertere, & quæ ab ipſo mouentur eadem ratione in circulum torqueri, quod aſpectanti flammam caminis brumali tempore accenſam conſtabit.

Nares concauas.

Ego patulas legerem, quales habent generoſi, & iracundi equi, capita alta ferentes, hoc enim illorum proprium eſt, & caloris ignei prædominiũ circa cor mõſtrat, quare multum aeris, cùm requirant ad refrigerandum multum cordis calorem, etiam inſtrumenta, quæ multum aerem poſſint recipere illis aſſignantur; adde etiam acutum naſum, quorum enim extremitas naſi eſt acuta illi ex ipſo met Ariſtotele, ſunt ſæuæ, & præcipitis iracundiæ, in acutum enim deſinit ignis, quare, & quæ ab ipſo non impedito fiunt, ea etiã acumen, quodam referunt, hac eadem ratione quorum digiti ſunt acuti adamodum, & caput etiam, ſeua iracundia erunt præditi, hos vocat Ariſtoteles habere caput pineatum ad inſtar fructus pini arboris, & notat impudentia. Sed, qui impudens eſt, non videtur eſſe iracundus, nam deſpicit honorem, & infamiam impudens, qua potiſſimum mouetur iracundus. *Patulę nares.*

An dicemus iracundum, & impudentem in hoc conuenire, quod vterique ſunt audaces, & prompti ad petendum, & ad exequendum, quod concipiunt, valde tamen differũt, quod impudens æquo animo propter admixtam melancholiam, vel pituitam tolerat repulſam, & vna atque altera deterreri nequit, at iracundus nullam repulſſam pati poteſt, quatenus igitur in aliqua parte ſecundum formam cunueniunt, eatenus etiam ſecundum materiam, & corpus conuenire non eſt difficile, multa alia addit Porta, quod frons ſit circularis ad medium ſui declinans, vt ſupra dicebamus, quando explicabatur Ariſtotelis textus dicentis, ambitus capillorum deorſum tendens, quod ſit tumida frons, & tempora, quod ſupercilia tortuoſa, quod in verticem ſe ſe promant capilli in ſincipite, & quaſi criſtam effingãt, quod color carnis ſit mellinus, vel citrinus (ſed hos non puto iram facile deponere poſſe, vt faciũt qui candidi, cum rubore ſunt) quod dentes ſint admodum acuti, & recti, quod vox in principio ſit grauis in fine acuta, & intenſa, collum craſſiuſculum, longum, venis ſanguineis apparentibus refertum, lingua velox, pectus flammeum ſiue rubeum, guttur aſperum, & lanringis bronchium ſiue angulus exterior prominens, huius etiam ait eſſe proprium inter loquendum maxime iactare digitos, oculos habere ſanguineos (dicerem rubros, & igneos, quales ſunt luporum, & leonum) ſplendidos, & ſiccos ex Plutarcho, idem Porta in iracundiam pronos eos appellat, quorum oculi ſunt truces, os turbidum, ac ſpumoſum, immaniter clamantes, ſermone præcipiti loquentes, manus iactantes, ſed quam dicit fœdam viſu faciem Ariſtotelicis pictis conuenire non videtur, ſecundum ipſum enim, non eſt turpis omnino iracundus.

DE MANSVETO.

Cap. XVI.

Manſueti ſigna. Grauis ſpecie, carnoſus, caro humida, & multa: bonæ magnitudinis, & commenſuratus: figura curuus, curſus capillorum ſurſum vulſus.

Manſueti ſigna.

QVinque ſignis corporeis docet Ariſtoteles cognoſcere paratum ad manſuetudinem, at primum, cur de manſuetudine, nunc agitur, dicere poſſem, ſpecies iracundi contemplatæ fuerunt, nunc ad manſuetum ſe conuertit, contraria namque ſunt, at contrariorum eſt eadem ratio, ac ſcientia, aut certè non eſt neceſſarium inducenti per omnia diſcurrere ſingularia, ſed quæcunq. ſe ſe offerunt illa concipit, magis autem ocurrunt, quę ſunt cognata, quam diuerſa; cognata autem ſunt, quæ ſunt ad aliquid, quæque ſunt ſub eodem genere poſita, ceù contraria; iure igitur manſuetudinis, poſtquam de iracundia, atque ipſius ſpeciebus tractauit, ſigna quædam affert.

Eſt manſuetudo virtus, quæ vſum iræ moderat, atque cohibet ſecundum, quod recta ratio præſcribit, ac poſtulat, recta ratio eſt, quæ laudabilem cauſam, & iuſtam nobis mõſtrat iraſcendi, & iterum ab ira deſiſtendi; hoc fit ſi rectè conſiderentur circumſtantiæ, nempè quibus ſit iraſcendum, propterquam cauſam, quomodo, vbi quando, & quouſq. non enim iraſcendum eſt ſuperioribus, & maioribus, aut rebus inanimatis, aut ratione carentibus, aut ijs, qui nolentes, & naſcientes in nos peccarunt, & cauſa propter quam ille peccarit contemplanda eſt; non enim, qui Theophilum Imperatorem Conſtantinopolitanum, olim multis conuitijs, & contumelijs impetiuit, cum inſanus neſciret, quid ageret debuit ideo morte multari ſimiliter, neque Romani quidam milites iure iraſcebantur, cũ illis rem Romanam deſerere volentibus ſe ſe oppoſuit exerto enſe Scipio, quomodo etiam, & quouſq. nam cum ſis mortalis non eſt ſeruanda ira immortalis.

Nec ſcutica dignum horribili ſectere flagello.

Loci etiam, & temporis ratio habenda eſt, nam in templo, coram principe in propria, in aliena domo, aliter, atque aliter procedere debemus, de quibus alibi fuſius dictum fuit. Quod igitur manſuetudo ſit clarum, at ſi potentiam ſpectemus, hoc eſt naturalem habilitatem ad ſuſcipiendam eam virtutem manſuetudinis, quæ dicitur acquiſita, cum hæc potentia ſit naturalis qualitas, ergo forma in materia, & ſi certa qualitas, & forma certam videtur etiam requirere materiam, quæ rationem, ac vim ſuſtineat illam, ſecundum quam dicimur prompti, ac magnopere habiles ad capiendum habitum manſuetudinis.

Si ergo acerbitas in melãcholia, & bile poſita eſt, amarities autem in prædominio bilis, cum ſanguinis ſubdominio, ſanguiſque cauſet, quod bilis accenſio non diu duret, ſed retuſa eius ſiccitatem propter præſentiam humidi benigni in ſanguine reperti citò definit, ac placidus efficitur amarus, reſtat igitur mediam diſpoſitionem, non in pituitæ prædominio poſitam eſſe nam inſulſa eſt pituita, non in atra bile, cum eadem pituita, ſic enim fiet inſenſatus, & plumbeus æque, ac aſinus, ergo in puro ſanguine, cum ſubdominio bilis, & pituitæ in portione æquali ponetur ratio manſueti, parum declinantis ad oppoſitum iracundiæ, & ad defectum potius, quam ad exceſſum, quoniam ſanguis calidus eſt facile accendi poteſt, ſed quoniam humidus, & aereus facile et refrigeratur, neq. vehemens eſt, ſiccitate enim calor acuitur, humiditate retunditur, at quoniam bilis non deficit, promptitudo non abeſt in actionibus, & deficiente quantitate melancholiæ, non permanet triſtitia, & acerbitas, ſed immemor eſt iniuriarũ manſuetus, neq. illos perſequitur, niſi prout recta ratio poſtulat, &

efficiens

efficiens cauſa manſuetudinis ea eſt, quæ ita adamuſſim hanc materiam humorum miſcuit, vt hæc habilitas potius, quam oppoſita reſurgeret, de qua iam ſupra dictum fuit, & ſicuti virtutum omnium, ita huius habilitatis vna prima cauſa eſt Deus, ſecundariæ cœlum, cœlique diſpoſitiones, locus, regio, patris, matriſque temperatura, tum ſimpliciter, tum eo tempore, cum ſemen emiſerunt, & genuerunt hominem, adde cibum, & potum, & animi accidentia, adde educationem, atque inſtitutionem cuius eſt momentum maximum, & quecunque corporis humani temperiem poſſunt alterare, & mutare animum, quibus principijs ſic conſtitutis; Nunc qua ratione demonſtrari poſſint paſſiones, quas Ariſtoteles ait reperiri in corpore hominis naturaliter inclinati ad ſuſcipiendam virtutem, & habitum acquirendum manſuetudinis dicamus.

„ *Grauis ſpecie.*

Eſt manſuetudo, de qua nos loquimur, potentia naturalis ad ſuſtinendas contumelias, & mala mediocriter, quæ in quiete ſanguinis puri, & bilioſi circa cor moderatè incaleſcentis conſiſtit, erit igitur grauis ſpecie, hoc eſt eius figura, & corporis effigies grauitatē quandam præ ſe feret; grauitatem in moribus appello ſecūdum apparentiam eſſe, quando in facie, geſtu, totaque perſona apparet quædam qualitas, qua aſpicientes perſuadentur, hominem non niſi ratione recta monſtrante, de propria opinione decedere, quando autem iam habituata eſt, dicitur firmitas, & conſtantia quædam animi in vultu, in ſermone, in motibus, in rebus agendis apparens, quæ propria eſt virorum, vt ferocitas iuuenum, inconſtantia puerorum. ex his igitur clarum eſt, quid ſit homo ſpecie grauis, quod ineſſe manſueto probabitur, nam manſuetus eſt ille cui quieſcit ſanguis circa cor, neque multo calore eius humores in ventriculis cordis agitantur, qui talis eſt de propria opinione leuiter non mouetur, illi igitur ineſt conſtantia, & firmitas in verbis, & in vultu hanc qualitatem diximus grauitatem referre, ergo manſuetus figuram grauē repręſentat, propoſitiones aſſumptæ, ex terminorum definitionibus confirmantur. *Grauis ſpecie.*

„ *Carnoſus, caro, humida, & multa.*

Secundū ſignū eſt, manſuetū eſſe carnoſum, & multā, eamq. humidam habere carnem, id confirmatur; nā caro eſt ſoboles ſanguinis, & eius, qui maximè probus eſt, & ſm̄ naturā diſpoſitus, alimur .n. dulci tantum, dulcis autem in corpore humor ſanguis eſt, ubi igitur multus, & benignus ſanguis ibi multa caro, quare cum in eo, qui manſuetus eſt reperiatur multus ſanguis, & purus, ut diximus, patet illū ēt eſſe valde carnoſum, quoniā aūt tēperies illius eſt ex prædominio ſanguinis cum pituitæ ſubdominio, patet humidum in ipſo præualere, eſt igitur, tū ratione ſanguinis, tum ratione pituitæ temperies hæc paulo humidior, & cū qualis eſt temperies talis ſit caro, neceſſe eſt manſuetum habere carnem nón ſolum multam, ſed etiam humidiorem, quare non duram, manſuetus igitur non eſt robuſtus, ſed quoniam multus adeſt humor, & mediocris calor, manſuetus ad inſenſatum magis, quam ad ingenioſum accedet, ſpiritus enim acres (ut dictum eſt) ingenioſus requirit. *Caro multa.*

„ *Bona magnitudinis, & commenſuratus.*

Duo continet hoc ſignum, vnum reſpicit quantitatem, alterum qualitatem, manſuetus igitur dēt eſſe bonæ magnitudinis, hoc eſt mediocris ſtaturæ, & magis uergens ad magnitudinē, quā ad paruitatē, qm̄ nimis magni ſūt penè inſenſati, & quaſi caudices, uel aſini; unde fuit dictum, homo longus rarò ſapiens, neq. n. facilè magna moles moueri poteſt, & qm̄ cor nimiū à cērebro diſtat refrigerātur ſpiritus, priuſquā ad ipſum perueniāt, & in tā lōgo motu fatiſcūt, neq. calor cordis tēperat̄, pvt ipſi⁹ natura poſtulat, ſi vero iuſto minores fuerint in paruo corpore cōfundūtur ſpiritus, & plus iuſto incaleſcūt; reſtat igit̄, vt magnitudo *Mediocris molis, & cōmenſuratus*

debeat eſſe moderata, & ad exceſſum magis, quam ad deffectum accedens, in manſueto;

Et id quoniam ſunt multæ carnis, multique nutrimēti, & laxi, ac molles, materia autem mollis facile cædit calori, quare manſuetus neceſſario habet corpus mediocriter magnum, præualente ſcilicet temperato calore, & agente in humorem benignum, & obediētem materiam, eſt igitur bonæ magnitudinis manſuetus. Nec non etiam commenſuratus, illum voco commenſuratum, cuius partes corporis naturalem ſeruant inter ſe proportionem, id autem fit, quando vna alteram excedit, aut illi æqualis eſt, ſecundum quod, vt plurimum fieri ſolet à natura.

Mãſuetus cur ſit cõmẽſurat'. Dico igitur ſic manſuetum eſſe commenſuratum, cauſam puto, quoniam manſuetus eſt ille, cuius materia calori naturali eſt obediens, & facile alterabilis, & mobilis ſecundum naturam, cuius materia talis eſt, ille efficitur commenſuratus. Minorem ſupra confirmatam vidimus. Maior ex ſe clara eſt, nam incommenſuratio, quæ in corpore humano, aut in animalibus etiam alijs ineſt, ſi ab interna cauſa oritur ea fit, vel propter agentis imbecillitatem, vel propter materiæ inobedientiam, vel demum propter vtrumque, quare ſi propoſita cauſa propoſitum producit, oppoſitam oppoſitum facere probabile eſt, incommenſuratus eſt immanſuetus, manſuetus igitur eſt commenſuratus.

Figura curuus.

Quartum eſt manſueti Signum. curuitas rectitudini opponitur, quamuis autem hominis, figura tam ad latera, quam ad poſteriorem, & anteriorem partem incuruari poſſit, attamen, quoniam magis ſecundum naturam eſt incuruari ad anteriorem partem, quam ad alias vllas, & ſecundum naturam diſpoſitus eſt manſuetus, ad anteriora incuruari, ſi futurus eſt curuus, non autem ad poſteriora probabile eſt, neque curuatio eſt multa, neque circa ſcapulas, ſic enim videretur gibbus potius, quam curuus, ſed incuruari ſolet circa principia, & vertebras lumborum, & vbi vltimæ coſtæ nothæ dorſo, ſeu ſpinæ iunguntur.

Quod autem manſuetus ſit curuus mediocriter, videmus, quoniam ſenes, qui minus iracundi ſunt quam iuuenes, incuruati incedunt, amplius, qui iraſcuntur caput attollunt, & ſe ipſis videntur fieri rectiores, ſpiritibus ſcilicet, & multo calore caput, & faciem petentibus, qui igitur contraria diſpoſitione afficiuntur, probabile eſt, etiam circa corpus affici diuerſo, & oppoſito modo, ſic ergo manſuetum incuruum eſſe credibile eſt, cauſam puto ex ſupradictis inferendam eſſe, nam ſi manſuetus plerunque magnum corpus habet & molle & ca*Cur ſit curuu:.* lorem temperatum, cum qui tales ſunt naturaliter incuruentur, manſuetum igitur curuum eſſe dicemus maiorem confirmare oportet, quæ tunc clara erit ſi cõſiderabimus, quia contingit homines naturaliter ſecundum figuram incuruari; certum eſt ſenes, qui grandiori, & longiori, ſunt corpore incuruari, cum ſeneſcũt, ſenes autem fieri frigidiores ſecundum naturam, quam iuuenes eſſent, ergo propter defectum caloris incuruatur corpus. conſpicimus etiam aliquos adoleſcẽtes, qui cum vix puberes ſint, & multum excreſcerint, incuruari; aut quoniam corporis materia nimium mollis eſt, aut quoniam calor naturalis non poſſit totam illam corporis molem rectam ſuſtinere; legimus, & audiuimus, cum Imperatore Carolo Quinto fuiſſe quemdam gigantem, qui excedebat menſuram ſeptem pedum, hic vix incædere poterat, & incuruatus ſemper, in manibus Scipionem, quo ſe ſuſtineret ferebat, ratio igitur hæc eſt, quoniam corpora longa, & ex molli materia conſtantia, quę multũ non excedunt in calore illa incuruantur, pondere nimirum ad terram vergente, & calore, ac ſpiritu pręſui tenuitate illud ipſum non ſuſtinente, nec erigente, quod ſi hoc verum eſt. Non ſolum propter caloris impotentiam, ſed etiam propter materiæ mollitiem incuruari neceſſe eſt corpus, colligemus igitur iure dictũ fuiſſe corpora longa ſecundũ figuram, molliaq. ſecundum materiam, & temperata ſecundum calorem incuruari, ex quo ſequitur, & manſuetum eſſe curuum ſecundum figuram, hoc eſt leniter, neque indecore curuari, quam paſ-

ſionem

ſionem in plurimis manſuetis videmus, neque fere vllum talem obſeruauimus vnquam, qui idem manſuetus non fuerit, & moderatus etiam, niſi ex catarrho, aut ex aliquo externo accidenti incuruari illum contigerit.

» *Curſus capillorum ſurſum vulſus.*

Vltimum ſignum, quod non parum dubium videtur, quid ſibi uelit curſum capillorum ſurſum velli, aut verti; Sueſſ. vt ſemper, nihil addit, niſi quod hoc ſignum refertur ad leporem, & ad ceruum, & ad oues, ſed qua ratione hæc animalia pilos habeant ſurſum verſos, neque ille, neque alius, nec minus ego vidi; certum eſt ouium eſſe pilos implexos, & annuloſos, leporũ autem, & ceruorũ planos, alij ne uerbum quidẽ addunt, quod ſi aliquid diuinandum eſt, in memoriam reuocemus, in figura iracundi, & amari nos dixiſſe illum ipſum habere ambitum capillorum deorſum tendentem, cum autem iracundus ſit manſueto oppoſitus, an dicendum eſt iure manſuetum habere capillos ſurſum uerſos? qua ratione igitur expoſitum eſt ſuperius ſignum, & cõfirmatum, eadem ratione, ſed ex oppoſito nunc id, quod proponitur declarandum erit.

Diximus ambitum capillorum deorſum tẽdere in iracundo, hoc eſt ante frontem incuruari, & deſcendere, & illam in medio præcipuè anguſtiorem facere, qua ſcilicet parte imminet naſo, rationem attulimus, quoniam id in leonibus, & in tauris conſpicimus, & cauſa eſt multus calor ad eam partem delatus, qui cum eo deducat materiam multam pilorum, neque rara admodum ſit cutis (nam ſicuti moderatus calor dilatat, ita multus, ſed non in ſummo, corrugat cutim) effectum eſt, ut eo in loco multus capillus naſcatur, multuſque promineat, unde etiam adoleſcentes noſtrates cum ſe pulchros, generoſoſque monſtrare velint, hanc partem crinium præcipuè alunt, & affectant, vtpotè qui ſe credunt ſic animoſiores, & magis uiriles apparere, quod ſi eſt, quod diximus verum, ex oppoſito per curſum capillorum ſurſum vulſum intelligemus, quod frons ſit magna, & capilli non deſcendant in frontem; ſed ſicuti in iracundo conuexum arcus, quod faciebant extremitates capillorum erat verſus naſum, & oculos, ita nunc ex oppoſito concauum arcus reſpiciat oculos, & frontem, & conuexum uerſus capitis apicem ſit poſitum, & hoc ſit, quod dicitur, curſum capillorum, hoc eſt extremitatem capillorum, vbi incipit frons eſſe ſurſum vulſam, ſiue conuerſam, hoc eſt oppoſito modo diſpoſitam ad ea, quæ in iracundo, & amaro exiſtebant. *Cur mã ſueti capilli ſit ſurſum verſi.*

Quod aũt manſuetus ſit talis patet, namq. animalia magnam frontẽ habentia manſueta ſunt, ut boues, ut cerui, & lepores quæque animalia ad manſuetudinem inclinant à frontis magnitudine non abhorrent, cauſam autem huiuſmodi paſſionis talem poſſumus aſſignare; Quibus moderatus eſt calor, & circa cor, & circa faciem, ac cerebrũ illi non multum fuliginoſi uaporis eleuatur, quibus autem id contingit deficit materia capillorum, & præcipuè circa eas partes in quibus minor eſt naturalis aſcenſus talis fuliginis, hæc autem ſunt frons, & partes, quæ ſunt in extremo frontis, quæ primæ, & caneſcunt, & calueſcunt: ergo manſuetus capillos ſurſum uerſos habebit, & frontem magnam, quod fuerat probandum. His adiũgunt à nõnullis conſtans intuitus, tardus motus, uox grauis, tarda, & mollis, at de intuitu conſtanti, quid dicã non habeo, impudentis enim paſſio potius eſt, quam uiri manſueti, qui plerunque etiam modeſtus eſt, niſi per conſtantem intuitum intelligamus, eum, qui irato, & iram concipienti opponitur, quem intuitum expreſſit in Didone Virgilius, quæ dum Aeneam audiebat

—Iam dudum auerſa tuetur
Huc illuc voluens oculos, totumque pererrat
Luminibus tacitis.

Quare ſicuti iratus oculos huc illuc uertere ſolet, ita ex aduerſo manſuetus conſtantes habet oculos, non quod in uno obtutu defixus hæreat, ſed in medio diſpoſitus, quæ aſpicit

quiete

quiete tuetur,tardus motus,à moderato calore prouenit,qui etiam uocem tardam,& mollem propter multam humiditatem facit,eandemque grauem,grauitas enim quieti,ut acumen uocis motui accedit,quæ enim ſonum grauiorem faciunt tardiori motu feruntur,quã illa,quæ acutum producũt, quare cum manſuetus temperatum calorem cum humido iunctum habeat,iure dicimus illum etiam habere vocem mollem,tardam,& grauem.

Not. Notandum ſemper tamen,quod vna tantum nota,aut etiam duæ ex his non poſſunt inferre,quod homo ſit manſuetus,neque enim hoc dicitur,ſed quod manſueti omnes,vt plurimum,talibus ſunt præditi qualitatibus,& ſignis circa corpus,quibus poſſunt cognoſci,& hæc omnia obſeruantes poſſunt putare eſſe verum, quod paſſiones animæ in corpore habeant aliquid, quod illis reſpondeat, & vt anima equi,vel bouis nõ habet corpus canis,vel cerui,ſed certa anima certum requirit corpus,cuius ſit actus,ita etiam paſſiones,& inclinationes animę certam corporis petunt diſpoſitionem ſecundum quam paſſio illa, & ſuſtineri, & exerceri poſſit,cum corpus animæ ſit, & ſubiectum, & organum potentiarum eiuſdem.

DE SIMVLATORE.
Cap. XVII.

Simulator. Pinguia, quæ circa faciem, & quæ circa oculos rugoſa, ſomnolenta facies de more videtur.

CVius figura hic deſcribitur, εἴρων grecè dicitur, quem non ſimulatorem, ſed potius dixeris diſſimulatorem,eum nempè,qui cum alios iuuare poſſit,ſe poſſe negat,qui eſt, vt ait Horatius.

Diſſimulator opis propriæ,ſibi commodus vni.

Simulator enim profitetur eſſe,quæ non ſunt,at diſſimulator vult perſuadere ea non eſſe,quæ ſunt,cui opponitur inſolens,& arrogãs,qui perſuadere vult ſe poſſe, & ſcire ea, quæ neq. põt,neq. ſcit vllo mõ,ego tñ hoc loco non diſſimulatorẽ tñ,ſed ẽt ſimulatorẽ, & extenuatorem rerum ſuarum, & aliena cum irriſione extollẽtem,& oĩno non vera dicentem,& cauillatorem notari cenſeo,& eum,qui res,ac verba cum irriſione in deteriorem partem capere ſolet, huius,ex Theophraſto,mores ſunt,vt inimicos ſuos adire, & illos alloqui poſſit, coramque laudare,quibus inſidiatur,quod de Domitiano ſcribit Suetonius,qui auctorem Summarum pridie,quam crucifigi mandaret in cubiculum vocauit,aſſidere in toro iuxta ſe coegit,ſecurum,hilaremque dimiſit,partibus etiam de cæna dignatum, quod pariter in alios,& in virum quemdam conſularem fecit, nam cũ ſequenti die illum capite eſſet damnaturus,ſecum tamen in rheda geſtauit,& in maiori,quam prius gratia habuit,& coſpecto eiuſdem accuſatore,vis, ait,cras hunc nequiſſimum ſeruum audiamus? quis igitur ſit diſſimulator,& mẽdax,ex his patet;cur autem nunc Ariſtoteles potius meminerit huius,quam alicuius alterius potentiæ,vel diſpoſitionis, ait Sueſſanus, quod hactenus oppoſitos habitus,aut per oppoſitas diſpoſitiones proceſſit,nunc alterum tãtum habitum explicat;at ego admittendum non puto Sueſſanum, quaſi quod diſſimulator non habeat contrarium, aut quod cynædi contrarium expoſuerit,quare reſponſio nulla mihi videtur,Dicerẽ igitur, aut Ariſtotelem nullum ſeruaſſe ordinem,& illa aſſumpſiſſe,prout ſe ſe offerebant,vt ſuam ſtatueret inductionem,Vel forte melius, cum paſſionum,& inclinationum,quæ in anima reperiuntur quædam clarè pendeant ab humorum maſſa, & mixtione, quædam autem obſcurè,& appareant à ratione,ſiue ab vſu, & inſtituto pendere potius,quoniam quamplures

earum

earum, quæ ſunt prioris generis ſumpſit Ariſtoteles, nunc ad alias quaſdam, quæ potius ſecundum placitum, & ex habitu, quam ſecundum naturam nobis ineſſe videntur, enumerandas, & contemplandas ſe conuertit, vt ſua inductio maiorem vim habeat, vel etiã dicemus, cum paſſionum, quæ nobis inſunt, aliæ ſint ſimplices, aliæ compoſitæ, & de ſimplicib. quaſdam enumerauerit, nunc aliquam compoſitarum etiam affert, mihi autem videtur paſſionum, ſiue potentiarum materiam poſſe armonijs probè comparari, quatum quædam, ſunt quodammodo prima, vt diapaſon, & diapentẽ, quædam vero ex his componuntur, atque in has reſoluuntur, ſic etiam iracundia, manſuetudo, iucunditas, & iuſtitia, timor, & audacia, & his cognatæ, & ſimiles inclinationes, videntur eſſe ſimplices quodãmodo, nã ex certa humorum ſimplicium mixtione oriuntur, at diſſimulatio veracitas, promptitudo ad ludendum, alienorum deſiderium, munerum amor, & his oppoſita non ex uno humore, aut ſimplici humorum mixtione, ſed multiplici, & compoſita videntur oriri, animaduertimus enim in amatore munerum eſſe auaritiam, & ambitionem, auaritia quatenus rei familiaris ſuæ amittendæ ſignificat timorem, ponit frigus, & atram bilem, quatenus autem auiditatem rerum alienarum dicit calorem, calidi enim eſt attrahere, ambitio audaciam denotat, quæ timori contraria eſt, & honoris deſiderium, quod nequaquam cum auaritia conuenit, vnde veriſſimum eſt, quod dicebat Plutarchus virtutem eſſe ęqualitatem, & identitatem quamdam, quæ nullum contrarium ſecum admittit, vitium autem inæqualitatem, compoſitionem, & oppoſitorum mixtionem.

Hac forſan ratione dicere poſſumus, poſt enumerationem earum paſſionum, quæ ſimpliciter à materia pendere certum eſt, ad has quæ materiæ compoſitionem requirũt etiam recenſendas animum adieciſſe Ariſtotelem, ſi ergo diſſimulator ille eſt quem recẽſuimus, quænam eiuſdem ſit materia quærẽdum eſt, nam potentia quædam naturalis eſt, forma igitur in materia, iam enim ſupra etiam ex Ariſtotelis ſententia confirmatum fuit omnes illas qualitates, quæ in anima apparent, & quarum ope proprias exercet operationes anima eſſe in materia, & certam requirere materiam in qua exiſtant. Hoc enim eſt omnis naturalis formæ proprium, vt ſit alicuius materiæ actus, & perfectio; quæ igitur erit diſſimulationis? ſi perpenderimus quid nam illa ſit, & quomodo fiat, forte innoteſcet.

Diſſimulationis materia

Deſcripſimus ſupra qualis eſſet diſſimulator, & mẽdax, qui cum irriſione in deteriorem partem ſemper aliena dicta factaque trahit, huius nunc definitionem, quæ demonſtrationum futurarum ſit principium afferre tentemus, dicentes diſſimulatorem eſſe, qui quod poteſt in alienum commodum, ſe poſſe negat facere, aut dicere, non ſine irriſione tacita, aut apparenti; mendax igitur eſt, quoniam irridet contemnit, & quoniã alios iuuare non vult, non eſt benignus, ſed inuerecundus, & inhumanus, & cum contemnat alios, paratiſſimus eſt ad iram alijs excitandam, quare, & odio habetur, & quoniam irridet falſus eſt, quare, & aliquando iucunde auditur; fœnum igitur, vt dicitur in cornu habet, & propterea quod ridet, neſcias vnquam verum, an falſum, ioco, an ſerio loquatur. ſimiliter eius proprium eſt omnia ſua occultare, aliena propalare, diffidere omnibus, neminẽ ſibi vere amicum credente, cum ille nullum amet, ſed à nullo amari, etiam ſibi facile perſuadet.

Diſſimulatoris proprietates.

Ita autem factum eſt, vt diſſimulatoris viri, & mẽdacis hæc ſit natura, vt nunquam rem dicat, prout eſt, augeat, alteret, minuat, ſemper excuſationib. plenus, ſemper iudicium dat de rebus, quas refert, nec ſibi conſtat, huius igitur ingenium, & natura non ſimplex, nõ aperta, ſed aſtuta, & callida eſt, & ad decipiendum parata, vt huiuſmodi homines magis, quam viperas, ſummopere fugere, & abhorrere debeamus, ſi igitur res ita ſe habet, vt Theophraſto etiam videtur, clarum eſt, quod nõ ſine atra bile huiuſmodi paſſio eſſe poteſt, hæc enim terram refert, vt autem plurimæ ſunt terræ ſpecies, vt in primo cœli, & quarto meteororum dictum fuit alias, ita etiam plures ſunt ſpecies, ac differentiæ melancholici humoris, terram autem videmus eſſe obſcuram, grauem, frigidam, & quamdam denſam tenacem fructus

ſinę

ſine labore non parientem, plerunque decipientem, & frugum ſpem mentientem, quatenus igitur non eſt benignus, neque humanus, & alios contemnens, & deſpiciens aliorum iuditium, & bonum nomen eatenus in ipſo abundat melancholia, & ea præcipuè, quæ ex amara, & flaua naſcitur bile cum aduritur, ſic enim refert terram illam, tenacem, duram, & ſalſam in qua nihil ſucci dulcis, cum reperiatur, nullum etiam plantæ genus nutrit, eadem ratione probatur iu hoc præualere melācholiam, quoniam ſua occultat, & tenebras factis, ac dictis ſuis obducit, ſola enim terra inter omnia elementa obſcura eſt, & non diaphana, & quoniam irridet alios, hoc eſt alios in turpitudine ſe deprhēdere putat, etiam ſolus ſibi ſapere videtur, ideo ſe præſtare cæteris credit, ſuperbus eſt igitur, & propter hoc etiam in eodem bilis flaua dominatur, ita vt ex vtriſque flaua ſcilicet, atque nigra exuſta fiat miſcella intemperata, vbi aliquando hæc, aliquando illa præualente, aut calorem ſuſcipiente, modo obſcurus ſuorum depreſſor videatur, modo irriſor, ac ſalſus alienorum ſubſannator appareat, in ipſo igitur hos duos humores melancholiā, & flauam bilem, ex aduſtione exuperare probabile eſt, cuius rei inditium, quod melancholica laborantes paſſione, cū contingit illum ipſum humorem aduri, ſic irridentes, & ſubſannantes videmus ſine cauſa præſentes, & ſe valde extollentes, & multa fiducia plenos deſpicere omnes alios, ſicuti autem in laborantibus hæc per accidens contingere aſpicimus, ita & in his, qui cum ſani ſunt proximè tamen accedunt ád talium ægrotantium diſpoſitionem, eadem fieri poſſe ex temperie naturali putandum eſt, vt in prognoſticis Hipp. fuit dictum; prædominium igitur eſt melancholiæ cum flaua bile, quæ duo ſimul nectuntur mediante pituita craſſa, vitrea, & frigida, & qui ſortitus eſt temperiem hanc malignus eſt, & propoſiti mali tenax, & ratione frigoris agere non vult, quamuis ſuadente bile flaua multum ſe poſſe putet; vnde effectum eſt, vt vitream faciem vulgo habere dicamus talē hominem, & quendam in eius vultu alborem, cum pallore lucenti iunctum aſpiciamus, quis igitur ſit diſſimulator, & quomodo hæc potentia poſita ſit in prædominio flauæ bilis amaræ, ſeu vitellinæ, quæ per exuſtionem deinde atra, & acerba fiat cum ſubdominio pituitæ vitreæ, ex his non omnino irrationabiliter colligi poteſt; quæ habilitas tunc ad actum exibit, cum ſenſus phantaſmata producet, quæ ad hanc potentiam mouendam ſint conuenientia, & niſi vetuerit ratio, aut inſtitutio, & educatio cum ad actum venerit operabitur, & ſi ſæpius id faciet introducetur habitus, ſecundum quem homo, diſſimulator, & mendax, & cauillator dicetur.

„ *Pingula, quæ circa faciem.*

Huius igitur hominis, inquit Ariſtoteles, partes, quæ ſunt circa faciem, eſſe pingues, vt genas, mentum, collumque, ſiue gulam, nou dicam autem frontem, quoniam id ad inſenſatum referebatur, quod igitur diſſimulator talis exiſtat, exemplo Socratis, cuius hoc erat priuatum vitium, confirmari poteſt, & etiam Domitiani, vtrique autem pinguem habebāt faciem, & maxillas, & mentum, quod etiam viſum eſt in Vitellio eodem penè vitio ſecundum animam, & ſecundum corpus laborante, quamuis huic præter pinguedinem accederet etiam rubor quidam, qui illum ſemper ebrium eſſe dicebat.

Pinguem eum vocamus cuius calor cum multo humido alente eſt temperatus, quod enim poſt nutrimentum reſudans ad membranas peruenerit frigore, ac denſitate illarum collectum, efficitur pingue, quare neceſſe eſt multo humore cum mediocri calore temperatam eſſe eam corporis partem, quam dicimus pingueſcere, hinc factum eſt, quod in quiete animalia pingueſcunt, quoniam remittitur calor ſi probe nutriatur, & nutrimentum concoqui contingat. Cum igitur diſſimulator, & mendax ille ſit, in quo bilis aduſta, & pituita præualeant, remiſſum ergo quodammodo habebit calorem naturalem, & cum inuerecundus ſit circa faciem non laborabit, neque multus eò feretur calor, quare diſſimulatori, & mendaci quies eſt ſecundum vultum, parti corporis cui accidit quies, illi etiam ineſt mo

deratus

deratus calor,hic autem ſi tantus ſit,qui poſſit attrahere,concoquere,& adiungere,non autem reſoluere,facit partem cui adeſt pinguem, ergo diſſimulator eſt ſecũdum faciem talis.

An fortè breuius?diſſimulator,& mendax eſt circa faciem carnoſus,quoniam multa pituita eademque craſſa abundat?ſecundum cuius motum,& habitudinem varia mendacia fingit ; proprium enim eſt aquæ ſi craſſior eſt inęqualiter; imagines nunquam eodem modo,quo recipit reddere , vnde diuerſo modo in aere, & in aqua apparent, quæ in vtroque elemento conſpicere contingit , ſic ergo , qui diſſimulator eſt, ac mendax , circa faciem eſt pinguis .

,, *Et quæ circa oculos rugoſa.*

Palpebras,& circum circa poſitas partes rugoſas dicit,eſt ruga cutis duplicatio recedente eo, quod cutem extendebat, hoc autem,vel humor eſt, vel ſpiritus, quibus igitur circa oculos pauci ſunt ſpiritus,& paucus ſanguis ſubtilis illis inſunt rugæ circa oculos, & oculorum angulos,quæ paſſio in ſenibus, & in his, qui non probe dormierunt, & in his qui multũ lachrimarunt aut veneri operã dederũt ſpectatur,deficiẽte ſanè,vel humore,vel ſpiritu, vel vtroq. quib. partes prius diſtendebãtur,ſi ergo diſſimulator,& mẽdax prędictæ eſt temperaturę,ẽt inuerecũdus eſt,vnde nihil patitur circa faciẽ,ꝓpabile eſt paucos ſpiritus ex ſe circa caput habere, & per accidens paucos ẽt eò ferri , quare factum eſt, vt rugoſos habeat oculos .

Circũſiſta partes oculis rugoſa.

Sed dubitandum eſt,an ſit verum,quod dicitur,primum quod pars,quæ non mouetur, neque exercetur ſit pinguior ea,quæ exercetur,& mouetur, nam videtur hoc eſſe falſum , apparet enim exerceri,& moueri dextram,quieſcere ſiniſtram,& tamen ſemper ſiniſtra eſt tenuior,& minus pinguis quam dextra .

Aut veneri operum dederũt.

An dicendum , quod ſupra etiam tetigimus , nempè quod calor idem reſpectu earumdem partium,ſi illarum ſit æqualis motus,& vſus,cæteris æqualiter ſe ſe habentibus ſecundum naturam,partes illas etiam æquè nutrit, & auget, at ſi contigerit motum vnius partis augeri inæqualiter magis nutrietur hæc altera pars manebit in ſuo ſtatu, vel dico motum poſſe capi dupliciter,aut enim eſt proportionatus ei,quod mouetur inſtrumento, & membro,& ſic membrum,quod exercetur creſcit;aut improportionatus, eſt iuſtoque maior, & tunc tantum abeſt,quod vegetum magis, & robuſtũ reddatur membrum, quin ſtrigoſius; & tenuius apparet,quod in equis Claudianis ac militibus notatum fuiſſe ab Aſdrubale ſcribit Liuius . Cum ergo motus dextrę fuerit illi proportionatus calor fit magis vegetus magis igitur attrahit, perfectius cõcoquit, & apponit membro, neque enim tantus eſt, vt reſoluat nutrimentum , & extenuet , & huic determinationi accedit medicorum placitum , qui dicunt frictiones in principio calefacere, deinde in medio implere, ad extremum inanire membra , quæ multam frictionem ſuſtinuere .

Sed dices cum non reſoluatur attractus ad oculos humor, quomodo rugoſi ſunt circa oculos? An diximus non multos ſpiritus, neque multum caloris ad eorum caput, & præcipuè anteriorem partem, atque oculos aſcendere, qui vero aſcenderunt ſpatio temporis flaceſcunt, & ſic rugæ fiunt, cum enim mendacia, & dolos ſtruant, circa cor, qui adſunt ſpiritus, & in partibus interioribus omnes ſtabulantur, vnde pars exterior his priuata concidit, & ſic fiunt rugæ circa oculos, vt eſt dictum, ergo probabiliter mendax rugoſus eſt ſecundum eas partes, quæ circum oculos poſitæ ſunt , quæ paſſio in cogitabundis , & mœrentibus ſpectatur .

,, *Somnolenta facies de more videtur .*

Diſſimulatores , & mendaces vocat Ariſtoteles habere faciem ſomnolentam de more , non ſanè, quod hi homines ſint ſomnolenti, & inſenſati, hoc enim nuſquam eſt verum, ſed dicit,

Somnolenta facies .

dicit, quod mendax, & diſſimulator affectam gerit faciem eô more, & ſecundum eandem figuram, quam habet ſomnolentus; videamus igitur, quæ ſit ſomnolenti figura primum: igitur ſomnolentus ferè claudit oculos, & ſi quid tuetur penè aperit, ſemi apertos igitur habet, & obliquè, ac limis (vt aiunt) oculis ſpectat; caput etiam inclinat ad terram, vel ad latera, modo hoc, modo illud non audit, neque aduertit, aut non audire, & non aduertere ſimulat, & pallorem quendam ſplendidum præ ſe fert.

Talem igitur faciem dico habere virum diſſimulatorem, fallacem, & mendacem, cauſa eſt, quoniam ad eius caput vapor pituitoſus, cum atra bile iunctus ſcandit, vt ferè vigili comate affectam præ ſe ferat faciem, cum autem mendax ſit, & ſibi conſcius mendaciorum, refugit neſcio quo modo naturaliter alios aſpectare, & lucem tueri, fortè iuxta illud diuinum dictum, quod qui male agit odit lucem, peſſime autem omnium agit, qui mentitur, mendacium enim eſt per ſe malum, & omnis mendax malus, & veritatis inimicus, Dei eſt hoſtis, (Deus enim veritas ipſa eſt,) & omnium hominum, vel teſte Theophraſto peſſimus, ſi ergo, qui male agit lucem odit, & qui lucem odit oculos claudit, aut oculos in terram inclinat, hic autem morem ſomnolenti refert, ergo diſſimulator, & mendax, qui male agit, morem ſomnolenti expreſſum in facie geret, quod fuerat propoſitum. Aſpectum, & faciem elegantem his ſignis addunt quidam, qualem habuiſſe, ferunt, Domitiani, ſed Tyberius omnium hominum maximus ſimulator, & diſſimulator faciem multis tuberculis plenam gerebat, ſed quatenus iſti adulatorium ingenium nacti ſunt, eatenus etiam faciem honeſtam præ ſe ferent, vocem ſimiliter remiſſam, & tarde verba pronunciantem, quoniam cum atra bile pituita iuncta eſt, quę frigus naturale auget, cuius operatio tarda eſt, ad quietem enim accedit.

Quod autem hic, de quo agimus omnes ſe in facies ſit facilis conuerti, quod etiam inceſſum, & motum omnem variabilem inæqualem, & verſatilem habent, nuſquam id niſi à flaua bile, & pituita habere poteſt, quarum vltima promptè agit; altera nata eſt promptiſſimè pati, & paſſiones etiam magis, quam aer retinere, & ex hoc propterea, quod cum atra bile iungitur. Notatum autẽ eſt, qui continue manus agitant, dum loquuntur, plerunque eſſe mendaces, ac præcipuè ſi digitum indicem ori apponunt, id enim ſignum eſſe aiunt, ſe tũc cogitare mendacium, ac fallaciam, qua audientem decipiant, videturque id contingere propter motum, quem in fingendis mendacijs interius faciunt, eorundem paſſio eſt, vt inæqualiter ambulent, modo tardo, modo concito gradu, amplius oculos paruos, concauos, & glaucos habeant, quod de Ariſtotele, apud Diogenem Laertium legitur, cauſam puto eandem, quam ſupra diximus ſimiliter ſpirituum defectum, ac probi ſanguinis, vel aquei humoris mixtionem, cum bile exuſta; qui vero credunt oculos craſſos, & prominentes ſimulatorem, aut diſſimulatorem ſignificare, illi fortè erant; nam duplex mendax, alter callidus, & aſtutus, & huius parui ſunt oculi, cuius autem ſunt ingentes oculi mendacem quidem aliquãdo, ſed vanum potius, nebulonem, ac blateronem dices, quam fallacem, & ſubdolum hominem.

DE

DE PVSILLANIMO.
Cap. XVIII.

Puſillanimus. *Paruorum membrorum, & paruorum articulorum, macer, & paruorum oculorum, & paruæ faciei, qualis vtique fuit Leucadius Corinthius.*

PVſillanimo opponitur magnanimus,qui cum re vera ſit magnis rebus dignus,ſe quoque iiſdem dignum putat,aſt puſillanimum dico, qui minoribus, quam re vera ſit, ſe dignum cenſet. Cur autem de puſillanimo,nunc agat eadem,quæ ſupra cauſa afferri poteſt,hæc enim quædam compoſita paſſio eſt,ex timore,& ambitionis vacuitate,nec non,& fatuitate,nam caret ingenio,atque iudicio,cum neſciat diſcernere,quid ipſe valeat,& quid diſtent æra lupinis,timet autem,ne male audiat,& ne maiora quam par ſit affectet,deſiderat igitur honorem; ſed quod faciunt ſtulti,dum vitat vicium, cadit in contrarium, huius materia eſt eadem, quæ timoris nempè atrabilis per ſe, & naturalis pauco prædita calore, cum pauca bile flaua,cuius auxilio honores contemplatur,ſed vetante inopia caloris, non agit,quæ debet, nec ſe dignum cenſet ijs, quæ vere illum decent; talem fuiſſe Leucadium Corinthium dicit Ariſtoteles, ſed quiſnam hic eſſet,vt tunc erat clarum, nunc mihi eſt obſcuriſſimum, at in eius locum Claudius Cæſar Imperator ſupponi poteſt, quem timidiſſimum,puſillanimem, ac omnino fatuum dicit Suetonius, cum igitur puſillanimus ſit temperaturę melancholicæ,& ſimul paucum calorem habeat,neceſſe eſt omnino propter debilitatem cauſæ agentis, & propter duritiem, & ſiccitatem, & reſiſtentiam cauſæ materialis parum diſtendi,ac dilatari ſecundum corpus, paruus eſt igitur, quæcunque enim aliqualiter minora ſunt in ſuo genere alijs, quæ ſibi ſunt cognata,multo magis timida ſunt, ſic minor canis maiore timidior eſt,& puer viro; Si autem corpus puſillanimorum eſt paruum, neceſſe eſt etiam,vt membra ſint parua,nam cum ex membris ſit corpus, ſi membra forent magna,corpus eſſe paruum non poſſet,ſi modo proportionem,ac naturalem Symetriā habere deberet, huic videtur etiam rei alluſiſſe Horatius, qui dum eſſet corporis exigui fatetur,& ſe paruum habere animum, dicit enim ſe corporis eſſe exigui, & alibi. *Puſillanimi ſigna.*

Dij bene fecerunt, me quod parui, quodque puſilli
Finxerunt animi, Sic ergo, qui puſillanimus eſt parui corporis, & paruorum membrorum exiſtit.

Et paruorum articulorum.

Nodos, & iuncturas membrorum vocat Plinius articulos,vt digitorum nodos, vnde articularis dicitur morbus, qui nodos, & iuncturas membrorum, & oſſium occupat. Dicit igitur, quod puſillanimus habet paruos articolos, & iurè ſi paruum corpus, paruaque membra, neceſſe eſt etiam paruos habere articulos, Nam ſi magnos haberet articulos,fortis eſſet,vt ſupra viſum eſt,at qui puſillanimus eſt timet, neque fortis eſt, igitur non poteſt habere magnos articulos, ſi autem caſu contingeret in paruo corpore, paruiſque membris magnas eſſe dearticulationes monſtrum magis, quam homo dici poſſet, neque ſub vllam regulam redigeretur, ſic igitur puſillanimus, & corpus, & membra parua habebit, ſiquidem, & animum habet paruum,probabile autem eſt formam ſuam ſequi materia, & illi conſentire. *Articuli parui*

,, *Macer.*

Macer Secundum puſillanimi ſignum: Macra animalia dicuntur tenuia, & exilia, aliqui à voce græca deductum putant vocabulum, quæ vox longum ſignificat, quæ enim macra, & exilia ſunt, longiora videtur, at Varro à marcore deductum putat, nam, quæ macra ſunt, quaſi marcida dicuntur, marcent autem, quæ iam ad corruptionem tendunt, & vt ait Plautus, miſera conditione ſunt tantum pellis, & oſſa, quæ talia ſunt, non nutriuntur, hæc qualitas ſolet triplici de cauſa accidere, aut propter imbecillitatem innati caloris, qui non poteſt mutare cibum, illumque concoquere, & apponere, aut propter cibi inobedientiam, duritiem, & contumaciam, qui non poteſt mutari, & hæc vna eadem eſt, improportio ſcilicet agentis in paſſum; ſecundo, id fieri ſolet propter caloris exceſſum, qui membra, carnemque liquat, vt in febrili ardore, & tandem propter vaſorum obſtructionem, cum calor impeditur, ne per corpus dilatetur, cum autem paruum corpus habeat, paruaque membra vir puſillanimus, probabile eſt non ex caloris exceſſu, ſed neque ex obſtructione venarum, ſed ex eiuſdem imbecillitate, quam deinde ſequitur etiam obſtructio macredinem corpori accidere, an fortè paſſio hæc eſt omnium, qui temperiem frigidam, & ſiccam nacti ſunt, nam ſi pinguedo in calido, & humido poſita eſt, macredo, quæ huic oppoſita eſt, in frigido, & ſicco ponetur, cum ergo puſillanimus ſit melancholicus cum pauco calore, ergo in ipſo præualet frigiditas, & ſiccitas, at in quo præualet ſiccitas, & frigiditas, ille caret carne, carniſq. cauſa, quare macer eſt, ergo puſillanimus eſt macer, quam paſſionem ſi in ſuas cãs redigeri mus, non aliunde, q̃ à caloris debilitate, & à materiæ inobedientia pendere concludemus.

,, *Et paruorum oculorum.*

Paruorum oculorum. Eſt caloris opus extendere, frigoris corrugare, & terreſtris materia frigida, & ſicca eſt, difficile dilatatur, quare melancholicus, & pauco calore præditus parua omnia membra habebit, oculos etiam, ſed puſillanimus eſt melancholicus, & pauco præditus calore, ſequitur igitur, vt etiam paruos habeat oculos, neque ſolum paruos, ſed etiam ſiccos, & quodammodo immobiles, & attonitos, vt videantur illius oculi quo ad ſtatum, & colorem, & ſiccitatem referre oculos locuſtarum, & cicadarum, qui duri dicuntur.

,, *Et paruæ faciei.*

Parua facies. Vltima paſſio puſillanimorum, eadem autem cauſa eſt huius, & cæterarum, nam cum totum corpus, membraque omnia ſint parua, eſt etiam operæ pretium, vt parua ſit facies, ſi facies membrum eſt corporis. Amplius melancholicus eſt pauco calore præditus, ergo magnas extremitates habere non poteſt, ergo neque naſum, neque os, neque demum oculos, genas, mentum, aut frontem, tota igitur facies erit parua; Sed dices ſi parua facies ſequitur volubilem, & mobilem hominem, quomodo ſequetur etiã puſillanimum. At iam dictum eſt, non eſſe abſurdum, quod idem ſignum duas ſequatur potentias, amplius cum puſillanimus ſit timidus, paruo negotio de ſententia decedit in peius ſemper omnia trahẽs, & ferè de quacunque re agenda dubitans, & deſperans, quare non eſt abſurdum ſi etiam mutabilitatis ſignum illi adſit.

An puſillanimus ſit melancholic. Dubitabitur iterum, quomodo fieri poſſit, vt puſillanimus ſit melancholicus, nam ſi puſillanimus eſt mutabilis, melancholicus non eſt mutabilis, ſed obſtinatus, etenim ad terram refertur, quæ dura eſt, & ſicca, ergo puſillanimus non eſt melancholicus; An reſpondendum, melancholicum antequam ſuſceperit vllam impreſſionem, & in potentia eſt ad oppoſitas, tunc paruo negotio mouetur, & q̃n prior ſpecies nondum illi adhęſit, facile tollitur, eſt enim duræ, ac difficilis apprehenſionis, at cũ deinde ſuſceperit bene, diu ſuſceptã retinet ſententiam, ſic ergo cum nondum perſuaſus vere eſt, (& ſi videtur alijs perſuaſus melancho-

lancholicus, quoniam non contradicit,) facile mouetur, cum autem vere perſuaſus eſt, & ſi non videatur perſuaſus, tunc difficile poteſt de ſententia moueri, ac mutari, vel dicemus, melanchólicum non facile mutari ab his, cum quibus habet ſymbolum, ideo non facile à dolore, à mæſtitia, ad bene ſperandum, & ad lætitiam traducitur, ex aduerſo facile mutatur ad ea, ad quę habet inclinationē, facile enim de ſpe decidit, & facile ad timendū, & diffidendū, & ad dolendū traducitur, vel rurſus dicamus, nō pp melāncholiā, ſed pp pituitā, quę cum melancholia iuncta eſt, puſillanimum facilè quandoque mutari, eo quod timidus eſt.

,, *Vt Corinthius Leucadius.*

Non poſſum non credere, quin mendum ſit in textu; nam quis eſt iſte Corinthius Leucadius? ſanè vtrumque nomen gentile eſt, alterum deductum à ciuitate, alterum à quadam Inſula, quam olim Neriton dicunt nonnulli appellatam, quamuis aliter videatur Virg. ſentire, ſed quomodocunque res ſit, nihil ad propoſitum noſtrum facit.

DE TALORVM AMATORIBVS.
Cap. XIX.

,, *Talorum amatores. Iuſto breuiorem cubitū habentes gaudentes parta victorria.*

Aleatores.

PArtem hanc diuerſi diuersè interpretantur, & textum eſſe mendoſum negari non poteſt, nec græcus minus, quàm latinus, putat Sueſſ. illa eſſe tres conditiones puſillanimi, qui nempè ſint aleatores, iuſto breuiorem habeant cubitum, & ſint ſaltatores, in hoc ſatis oſcitanter loquens, nam ſupradictum eſt, quod nunc quęrimus, quæ ſigna in corpore ſint inclinationibus animæ reſpondentia, at ego ab eodem peterem, nunquid ſibi videatur, quod aleatores ſenſibili charactere in corpore apparente cognoſcātur, cum potant, vel dormiant, deinde qua ratione vellet aleatores eſſe puſillanimos? mihi videntur plus iuſto audaces, & præcipites, qui paruo temporis momento in diſcrimen ponunt quandoque omnes ſuas fortunas; item vbi nam inuenit, quod verbum illud gręcum γαλιαγκῶνες, quod ipſe interpretatur alterum brachium puſillum habentes, id ſignificet? & cum alterum, cur non vtrumque? deinde quid cum puſillanimo cōuenit ſignum hoc, quod furacitatem egregie denotat? Si verò ſaltatores ſint puſillanimi, aut corpore parui ipſe viderit, memini, periſſimos ſaltatores, & magno corpore præditos, & audaciſſimos, & arrogantes, ac ſuperbos, putoque hanc eſſe paſſionem ferè propriam horum, qui ſaltationem exercent, ſaltandique, & choręas ducendi artem docent, non igitur illi accedo, Putat Porta Ariſtotelem poſuiſſe hoc loco figuras tres, nempè aleatoris, amatoris gloriæ, & ſaltatoris, ſed ſigna excidiſſe, ſolos titulos capitum remanſiſſe, ſed quomodo γαλιαγκῶνες interpretetur gloriæ amatores ipſe viderit? puto ego, verbum hoc cum gloria nihil commune habere, nam vulgo interpretatur habens cubitos breuiores iuſto, dicit igitur ex Polemone legēdum talorum amatores, hoc eſt, lucri cupidos, nam ſunt eędem paſſiones in cupidis lucri, quę in amatorib. talorum. Ego ſanè, vt nullo modo accedo Sueſſano literarum græcarum penè rudi, ita pparte cum Porta conuenio, credo enim in tex. errorē eſſe, textumq. mendoſum, & mancū, & vnum eſſe titulum de amatorib. ludorū, ſiue hi ſint aleatores, ſiue talorum luſores. Dicoq. vnum tantum ſignum huius paſſionis in corpore afferri ab Ariſtotele, quod vero ſubinngitur.

,, *Gaudentes victoria.*

Puto alterius capitis eſſe titulum, in quo Ariſtoteles ſigna ponebat eorum, qui alios ſuperare, illiſque dominari cupiunt, quique imperioſi vocantur, ego aūt non agnoſco, q ponitur de his, q ſaltationib. & choręis erant dediti, q ſiquis aliqd pbabilioris afferet, illi libētiſ

ſime accedo Aleatores igitur (hoc eſt qui plus nimio delectantur aleis , vt de Vitellio Imperatore ſcriptum eſt , ſunt qui iniuſta quadam ratione à quibus non deberent, & quod non deberent lucrari quærunt, quare , & lucri cupidi dicuntur) habent hanc paſſionem, vt iuſto breuiores cubitos habeant, hoc eſt dearticulationem,ſiue partem illam , quæ eſt à cubiti nodo , vſque ad pericarpium,ſiue vbi manus cubito , & radio iungitur, in his minorem apparere,ſi cum alijs comparentur hominibus , qui eandem habeant corporis ſtaturam ; quod ſanè id ſic oſtendi poteſt , aleatores ſunt lucri cupidi , neque modo iuſto lucrari volunt, æris igitur, & pecuniarum auidi, alienorum igitur cupidi,propriorumque parci,contracti igitur, & ſecundum corpus ad dandum inepti; qui tales ſunt,probabiliter dearticulationes breues habent, (nam ad melancholiam difficile extenſibilem , & pauco calore ſicco incaleſcentem talis paſſio reduci debet) ergo talorum amatores , & lucri cupidi probabiliter huiuſmodi brachiorum breuitatem habebunt , & è conuerſo, quorum brachia breuia ſunt,illi cupidi luſores exiſtunt,ac memini ſane,me vnum,atque alterum adoleſcentem vidiſſe,qui hanc brachiorum figuram habebant, & vtrique auariſſimi,& aleatores promptiſſimi erant,vt nihil aliud meditarentur vnquam,præter ludum , & aleas.

His addit ille denſos capillos , erectos, & nigros , quorum neutrum ponit Polemon in auari figura, ſed denſi fortè ſunt capilli , & barba denſa, at nigros pilos non puto, cum habeant colorem cutis ſubruffum ; Porta addit oculos pingues , ſplendidos, & luridos , quod vix quomodo ſtare poſſit video,Polemon legit pro luridis,nitentes,quod puto magis eſſe probabile ; Quod vero diximus .

Choræis gaudentiũ ſigna.

Gaudentes parta victoria,alij legunt ſaltatores,ſanè qua ratione id etiam ponatur,non video , & vox græca quamuis mendoſa ſit , nuſquam gaudentem victoria virum,ſed ſaltatorem ſignificabit , huius ego ſanè tituli ſigna omnia deperdita eſſe puto , quare ſi nihil adeſt, neque quidquam addemus,videtur autem mihi, quod qui ſaltationibus,& choræis gaudent ; ſint amatores mulierum , laſciui , & propter hoc formam colant , flauos crines habeant , faciem decoram , ſubroſeam , naſum longum, in extremo craſſiuſculum , oculos habeant ridentes, mediocres, humidos, & calidam , & humidam complexionem ſint ſortiti , vt tamen calor humorem ſuperet,illumque adurens, plerunque ad ſalſedinem inducat .

DE AMATORIB. MVNERVM.

Cap. XX.

,, *Amatores munerum . Quibuſcunque eſt ſuperius labium eleuatum , & forma proni,& rubicundi .*

Dona ambientium ſigna.

NIhil penitus commune habet titulus latinus cum græca voce, & quæ ſigna in textu afferuntur,neque cum græca,neque cum latina poſſunt accomodari interpretatione,adeo omnia manca,& mutila,perplexa,& confuſa exiſtunt,vox græca ſignificat liberalem, largum , & ad donandum paratum ; interprætes quidam dixerunt donorum amatorem, non quod dare, & donare , ſed quod donari velit , & ſit auarus ſimul , & ambitioſus, quem ſanè titulum poſſibile eſt Ariſtotelem poſuiſſe ; verum vox illa nihil horum ſignificat ; puto ego ſicut titulus , ſeù locus liberalis viri caret ſignis , ita ſigna , quæ ſequuntur , omnino careant titulo , & ponendus ſit titulus ſupradicto ſigno , amatoris controuerſiarum , & litium , quod video etiam in quibuſdam interpretibus textus Ariſtotelici

Liberalis ſigna, & proprietates.

lici factum fuiſſe, quo autem loco id repererint me latet; Porrò ſi amatoris munerum, hoc eſt liberalis, & optantis donare, & alijs benefacere aliqua ſigna ſunt afferenda, dicemus, ſi qui donare amant, & delectantur cum alijs bene fecerint, liberales ſunt, ergo & placidi, & benigni erunt, quare, & iucundi, & parati ad amandum; aſt in calido, & humido, & in ſanguine poſitum eſſe amorem, dictum eſt, ſanguinei igitur erunt, cum ſubdominio pituitæ, quare, & colore albo præditi, & magnos oculos, & humidos habebũt, & capillos ſubflauos, & frontem magnam, & raros dentes, præcipuè autem laxos manuum, & pedum articulos, longos, & candidos vngues, qui verò ex oppoſito ſunt amatores munerum, hoc eſt, quærũt donari, & muneribus affici; hi cum ambitione coniunctam habent auaritiam, & oppoſito modo ſunt diſpoſiti, nam cum bile flaua, atram quaſi æqualibus portionibus mixtam habent, (& dico flauam non autem biliosum ſanguinem) qua adducuntur, vt alijs ſupereminere velint, & honorari, & magnifieri, indeque dona, vt honoris ſigna expetunt, & propter atram bilem, cum tenaces ſint, & duri, etiam alienorum appetitores, eo quod ſunt auari, ideo hac etiam ratione quærunt donari, & ſi ſuis æqualibus dona data viderint, inuidia afficiuntur, dolent, &

Donari cupitus ſigna.

Ipſi ſe in tenebris volui, cenoque queruntur.

Ex bile igitur vtraque prædominante hominem hirſutum videbis, prolixos crines, prolixamque barbam (mouet enim bilis flaua, mouetur atra) faciem ſubfuſcam, oculos concauos, mediocres, ſiccos, ſplendentes, ſupercilia inflexa, hi enim talis temperaturæ ſunt effectus, os latum potius, quam ſtrictum, ſed turpè, & hians, in ſpeciemque appetentis, & affectantis pueri aliquod cibi genus, diſpoſitum, humeri alti in ſe, & verſus collum contracti, & pectus mediocriter latum, catinatum, vt in auibus videmus, totumque corpus erectum, & parum in anteriorem partem inclinatum, vt vix niſi diligenter aduertas id cognoſcere poſſis, quod ſignum refertur ad paſſionem, & habitum, quem induunt homines, cum dona recipiunt, parum enim inclinantur, & aliquid blanditiarum in ipſorum facie ſpectatur, quaſi donatori applaudentes, ſe dono lætari doceant, addunt quidam, quod homines huiuſmodi habent aures, naſum, & manus valde paruas, & referunt ad lupos, vel aues rapaces, adde colorem ſubfuſcum faciei, ſiue ſubcinericium, ſplendẽtem, oculos cum rubore igneo huius paſſionis proprium eſſe ſignum, quandoquidem in Turcarum genere ſeù Maurorum, & eorum, qui ad meridiem accedunt, ferè hic color, & habitus eſt, ex vtraque bile conflatus, & hi maximopere ſunt munerum amatores, & ambitioſi adeo, vt piaculum ſit ad principes, & magnates Turcas, Mauros, Perſas, & Arabas manibus vacuis accedere, quod etiã olim in vſu fuit apud Reges Perſarum, qui regem enim adituri, atque allocuturi erant, ſemper aliquid muneris ſecum ferebant, quales igitur ſint, & datores, & captatores munerum, ex his eſſe poteſt manifeſtum.

Dubit.

An captator munerum, et puſillanimus, ſit eiuſdẽ temperamẽti.

Sed oritur dubitatio quomodo fieri poſſit, & ſit verum quod diximus, nempè puſillanimi temperiem eſſe ex prædominio atræ bilis, ſimiliter, & amatorem munerum, eadem potius tempere affectum, & quod magis eſt amarum diximus bilioſum, & ſuperbum etiam, & paulo poſt miſericordem, an hoc eſt impoſſibile? quomodo enim vna materia plures habebit ſimul formas, & quomodo diuerſæ formæ diuerſam non habebunt operationem, & materiam? ſiquidem dictum eſt, quod materia, & forma ſunt ad aliquid, vt facta mutatione in vna, neceſſario fiat in altera, An dicimus iram, miſericordiam, amorẽ, odium, & huiuſmodi paſſiones poſſe tripliciter conſiderari, vel cum ſunt in energia, & operatione, & tunc neceſſe eſt vnã particularẽ fieri operationẽ, & particulari, ac determinato mõ affectam adeſſe materiã, bilẽ ſcilicet flauam, & eam aduri ab excitato calore ꝑ apparẽtem contemptum, & offenſionẽ imminentem, vt proptius corporis organa, quod moleſtiam affert, ac viuidius repellere poſſint, & niſi talis adeſſet materia, (flaua nempè bilis circa cor) quamuis calor excitaretur, quamuis dolor, ac contemptus perciperetur, non tamen ideo

inſurgeret offenſus ad propulſandum, quod dolorem affert, videmus enim, qui multo ſanguine abundant, qui ſtolidi ſunt, quamuis deſpiciantur, & offendātur, & ſe offendi doleāt aliquando, rident tamen, neque iraſcuntur, deficiente nimirum bile, quod etiam in lethargicis conſpicitur, quos ad iram prouocari volunt medici, vt detergerē poſſint hac ratione ſpiritus, ſeù vapores pituitoſos, qui cerebrum, & partes corporis internas occupant, ſic igitur cum in energia ſunt affectus neceſſarium eſt, talem materiam non ſimpliciter, ſed tali quodammodo affectam circa cor, & in eius ventriculis reperiri, tātumque caloris tali modo recipere. At ſi fuerint in entelechia, & in habitu, nihil aliud docent, niſi præualere materiam, in qua ſolet eſſe propria ratio illius affectus, vt ſi quem video habentem habitum iracundiæ, dicam illum abundare bilioſo, & ſubtili humore, in hoc enim reſidet habitus, hoc eſt, anima dum in iram ruit, & ex ira operatur ſpiritibus ex hoc humore generatis vtitur ad ſuas operationes iracundas, vt faber vtitur aſcia, vel ſerrā ad lignum diuidēdum, & ſic ad energiam cum venimus, vt vnum perficiatur opus vno egemus, & vtimur præcipuè inſtrumento, vt oculo ad videndum, linguā ad guſtandum, & tunc cum guſtamus, non loquimur, nihil tamen vetat, quin aſcia, & ſerra cum non ſecamus, & non ſecamus, & non diuidimus poſſimus etiam vti ad aliquod aliud opus, nempē ad poliendum, aut etiam ad pellendum inimicum, qui nobis vim inferre vult, at ſi iram, & odium, & huiuſmodi paſſiones contemplati fuerimus, quatenus neque in energia ſunt, neque quatenus ſunt in entelechia, & habitu, ſed tantum quatenus dicunt potentiam, inclinationem, & propenſionem quandam ſecundum magis, & minus, (in omnibus enim ſunt omnes potentiæ, & inclinationes homini naturales, poteſt enim fieri omnia homo, poteſt etiā omnia facere) ſi inquam iram, & odium capias, vt potentias, & inclinationes quaſdam dicunt, tunc non determināt ſibi certam, priuatamque materiam, ſed vt ipſæ ſunt in inchoatione, & rudimento cōmuni ita etiam materia communis adeſt, neque ad hanc magis, quam ad illam formam determinata, & actuata, quamuis facilius hanc, quam illam poſſit ſuſcipere, vt ſi in taberna fabri lignarij videro multas aſſeres, & multa ligna, nuſquam dixero arcas, vel ſcamna hæc eſſe, ſed bene illam eſſe paratiorem, & aptiorem materiam ad faciendas arcas, quam ſint tigna, & trabes quędam, ſic etiam cum talia in homine, ceù in Callia video ſigna, vt naſum acutum, & oculos flammeos, in illo dico eſſe aptiorem materiam ad habitum iracundiæ ſuſcipiendum, quam manſuetudinis, aut liberalitatis, at ſicuti ex illis aſſeribus poteſt contingere, vt faber arcas non faciat, ſed potius paret nauim, aut tabulam, ſic etiam intellectus, & anima ex temperie humorum pro libito, hanc vel illam poteſt educerę formam, & operationem, cum humores illi ſint talium participes formarum, & materia humorum ſecundum naturam humanam diſpoſita ſit talis, vt naturaliter omnes ſuſcipere valeat, hęc enim naturalis, humorum temperies refert muſicum organum, & ſimile eſt illi inſtrumento, quod vulgari nomine harpichordum vocant, in hoc enim multæ ſunt chordæ inter ſe certo modo cōcordes, non ſonant tamen, niſi pulſentur, cum autem tanguntur à ſonatore ſecundum artem operante, variæ modulationes pro tangentis libito exoriuntur, ita cum ſecundum virtutem intellectus, & voluntas humorum illam tangit temperiem, armonicos excitat habitus, & laudabiles facit operationes, vt autem contingit quoſdam ſonatores magis partem vocum acutarum, alios autem magis partem grauem exercere, ita accidit quoſdam homines magis vti bilioſis, alios magis melancholicis ſpiritibus, & ſicuti eorum inſtrumentorum quædam ſunt aptiora ad ſonitum acutum, quædam ad grauiorem, ita humanorum corporum quædam ad hos, quædam ad illos affectus, & operationes exercendas ſunt magis idonea, & ſicuti ſupra idem muſicum inſtrumentum contingit, ſonatorem diuerſas cantilenas, & melodias etiam quodāmodo oppoſitas mouere, ita non eſt abſurdum animam humanam pro libito ex hoc inſtrumento corporeo ita affabre facto varias, & omnino diuerſas ciere actiones, & affectus, hoc ergo modo fortē nihil abſurdi ſequetur, ſi dixerimus. Neque mi-

rum

rum eſt cũ contingat vnam, & eandem animam pro diuerſis externis inſtrumentis varias actiones facere, eandem etiam pro internorum, & non viſorum inſtrumentorum diuerſitate diuerſas, & oppoſitas moliri operationes.

DE CONTROVERSIARVM Amatoribus. Cap. XXI.

Amatores munerum. Quibuſcunque eſt ſuperius labium eleuatum, & forma proni, & rubicundi.

CVr Id reponam tituli in locum eius, qui ait amatores munerum, dictum eſt, nam quæ afferuntur ſigna, neque amatori munerum hoc eſt liberali, neque eidem munera appetenti, & auido conueniunt, adde quod quidam latini textus hunc habent titulum, quo factum eſt, vt ſupradictos titulos carere ſignis, & ſigna hæc carere titulo crediderim. Porrò lis, controuerſia, & diſceptatio videntur idem, vel propè ſignificare, eſt controuerſia, vt Plautus, certarum perſonarum de re aliqua diſceptatio, & contentio, aut propter exiſtimationem, aut propter vtilitatem, & commodum, aut propter voluptatem etiam, nam contendunt, & rixantur propter hæc etiam quandoque homines, quamuis id potius brutorum quam hominis eſſe deberet paſſio.

Si ergo qui certant alterum alteri ſupereminere, illumque ſuperare contendunt, neque eſt contentio ſine ira, neque ira ſine bile, amatorem controuerſiarum bilioſum eſſe probabile eſt, & quoniam cedere non vult, obſtinatum quoque, nam ſi cederet non contenderet, ergo etiam atra bile non caret, vtraque igitur bilis dominatur, cum ſubdominio ſanguinis, cuius cauſa in victoria exultat, nam hæc paſſio eſt iuuenum, in iuuenibus autem promptus eſt ſanguis. Cum igitur talis ſit amator controuerſiarum qualem etiam ait Agamemnon, fuiſſe Achillem apud Homerum, cui ſemper erant cordi contentiones, & pugnæ, & bella, probabile eſt, virum hunc eſſe ſuperbum, inexorabilem, acrem, iracundum, impudentem, importunum, amarum, quandoque etiam diſſimulatorem, & ſimulatorem, prout è re ſua ſibi eſſe videtur; quis igitur ſit cõtrouerſiarum, & litium amator, & quod nam ſit illius temperamentum, ex his patere arbitror.

Cæterum poſſet dicere aliquis, nunquid igitur reperitur vllus, cui ſit cordi contentio? ſanè reperitur cui contendere placet, non tamen per ſe ſed per accidens, per ſe enim quęrit ſuperare, & alijs pręſtare, cum autem vult quod alij etiam cupiunt, hinc factum eſt, vt per accidens dicatur aliquis amare contentiones, & controuerſiarum amator, his tria ſigna adſcribit Ariſtoteles, primum eſt quod ſuperius labium habent eleuatũ, quod ſanè ſignum (mihi videtur) ad paſſionis ſpeciem in actione exiſtentem referri poſſe, quos enim cõtendentes ſi reſpexeris, cum aduerſarium audiunt, illique reſpondere geſtiunt, os aperiunt, & ſuperius labium attollunt, nimirum non eſt contentio ſine ira, vel iræ ſaltem aliquo calore, non eſt ira, niſi ſanguinis ebullitio circa cor, quo bulliente attollitur copia vaporum, & ſpirituum, his ſurſum petentibus, ſurſum enim ferri certum eſt, quoniam ignei ſunt, vnde illos, qui in iram ferri incipiunt, attollere brachia videmus, quoſdam alios, vt de Socrate legitur iactare manus, & ſibi vellere comas; Didonem inducit Virgilius, ſibi pectus tundentem palmis, & comas flauentes abſcindentem, quod ſi hoc verum eſt, probabile eſt etiam ſuperius labium attolli, & ex habitu deinde, ſublatum apparere, vt ſit demonſtratio. Amatores diſcordiarum, & contentionum ſunt propenſi ad iram, qui tales ſunt, his facile ebullit ſanguis

An ſit q̃ cõtẽtionib. delectetur

circa

circa cor, & multa copia ſpirituum calidorum fertur in caput, iſtis membra attolluntur, & motum ſpirituum ſequuntur ea quæ ita affecta ſunt, vt id pati poſſint; tale eſt ſuperius labium, & manus, & oculi, ergo amatores contentionum naturaliter habent labium ſuperius eleuatum, & caput etiam tollunt, & manus iactant, & eadem de cauſa colorem rubeum habent in facie, & propter præſentiam multi ſpiritus bilioſi oculos rubeos, paruos, & ignitos habent, & faciem ad rotunditatem accedentem, hæc enim eſt actio bilis, vt ſupra dictum eſt.

,, *Et forma proni.*

Forma & ſpecie ꝑna

Secunda eſt nota hominis contentioſi, hanc proprietatem vocat Porta alio modo, & ait, contentioſos eſſe forma, huc ſpecie præcipites, puto ego id ſibi velle Ariſtotelem, quod illi qui ſunt contentioſi, ſint tales, vt in ipſorum facie, & figura aſpicietibus appareat quædam propenſio, atque promptitudo ad præcepitandas omnes actiones ſuas, immodeſtia, temeritas, & contumacia, & proteruæ quædam, & inſanis petulantia, paſſio hæc in nobilibus, diuitibuſque adoloſcentibus ſæpius elucecſit; gerunt enim eleuatum caput, irrident alios, vel illis maledicunt, & depoſito pudore ſibi licere arbitrantur, quæ alijs ipſi magnopere vitio verterent, exſybilant, quos alij ſuſpiciunt, dicta, & facta moliuntur præter rationem, vt oculos omnium in ſe ipſos conuertant, quos etiam, vel non nouerunt, vel alias offenderunt, aut offendere geſtiunt, conueniunt, ab illiſque officiũ flagitant, vt vel equum, vel pallium, vel nũmos commodent, atque ſi caſu negarint, aut ſe non poſſe cauſauerint, ſubito conuitiantur, & illis vel præſentibus maledicunt, & ſe par pari relaturos ſpondent, ea demum in ipſo vitia ſiue qualitates ſpectabis, quarum meminit Theophraſtus in libro de characteribus, vnde Sueſſanus ridiculus eſt, qui locum, hũc declarans ait, amatores munerum eſſe in figuris immodeſtos, quaſi qui donari deſiderant immodeſtas faciant ore, & vultu figuras, quod totum oppoſitum eſſe debet, promereri enim, non irritari homines volunt, à quibus donari expectant.

Qualitates corporis contentioſorum.

Sed nihil, vt arbitror, ſibi vult Ariſtoteles in hoc ſecundo ſigno, niſi quod contentioſi habentos, & faciem diſpoſitam, ita, vt proteruitas, & petulantia quædam, & præceps temeritas in ipſa ſpectantibus appareat.

;; *Et rubicundi.*

Rubor.

Tertium ſignum eſt, quo contentioſi dignoſcuntur, quod ſcilicet ſunt rubicundi, non eo rubore, qui roſam refert, ſed illo, qui in malorum puniceorũ cortice deprehẽditur, neque ſolum genæ hoc colore infectæ ſunt, ſed frons, & pectus, cauſa eſt, quoniam bile, & ſanguine multo, vt dictum eſt abundant, cum ſubdominio melancholiæ, vnde factum eſt, vt eorum rubor ad quandam accedat fuſcedinem, & malorum granatorum cortices imitetur adultos, hæc Ariſtoteles, quibus, ſi libet, addamus alia, quibus adamuſſim contentionum, & iurgiorum, & iniuriarum amatorem delineatum habeamus, vt illum tanquam bouem in cornu fænum habentem euitare, & effugere poſſimus.

Contentioſi ꝓprietates.

Huius capilli ſubnigri citò caneſcunt, in fronte medij deſcendunt, rugoſa frons, caperatam dixit Porta; quæ crebrò attollitur, multis lineis ſignata, aures mediocres, ſed patulæ, & inconcinnæ, oculi ignei, ſplendentes, ſicci non magni, ſed neque parui, immobiliter, & procaciter tuentes, ſupercilia eleuata ferè iuncta, magna, in arcum tendentia, corrugata, genæ non minus, quam frons rubræ, rubetque naſus, acutus in fine, cum naribus patulis, collum carnoſum non minus, quam facies tota mediocriter carne plena, barba, quam ſupra diximus rara, extenſa ſubfuſca, cum quadam flauedinis ſuſpicione, caput eleuatum, facies lata, mentum craſſum, & carnoſum, & breue, manus craſſæ, & digiti breues, & vngues rotundi, & parui, brachiaque breuia potius, quam longa, totumque corpus rectum quidem

cum

cum ſcapulis tamen eleuatis ita, vt circa dorſum videatur adeſſe gibboſitas quædam, vox in principio magna, grauis, inæqualis, quæque deinde in acutum deſinat, præcipuum autem ſignum eſt illud, dum loquuntur exſibillatio in fine verborum, & quæ in facie apparet inſolens, proteruaque procacitas; Talem quendam nouimus omnium hominum amantiſſimum controuerſiarum, & contumeliarum, & iurgiorum, qui niſi alijs contradiceret, mortuus eſſet, quem (vt ille ait)

Odit, & ipſe pater Pluton, odere ſorores
Tartarea monſtrum.

DE MISERICORDIBVS.
Cap. XXII.

Miſericordes. Quicunque pulchri, & albi coloris, & habent oculos pingues, & nares deorſum diſtantes, & ſemper plorant. Idem etiam amatores ſunt mulierum, & genitores fœminarum, & circa mores in amorem propenſi, & ſemper memores, & ingenioſi, & calidi. horum autem ſigna dicta ſunt. Miſericors eſt ſapiens, & timidus, & modeſtus. immiſericors inſipiens, & inuerecundus.

Miſericordiam definit Ariſtoteles in rhetoricis eſſe dolorem ex apparente malo corruptiuo, & nocente, quod in eum cadit, quem indignum putamus, quodque nos etiam, vel noſtrorum aliquem poſſe pati quandoque credimus ita, vt ferè propinquum eſſe dubitemus; ſed Viues non ſolum putat miſericordiam mouere, ea, quæ dicuntur mala corruptiua, & dolorem inferentia, ſed omne malorum genus, quale namcunque ſit, aptum mouere miſericordiam dicit; miſeremur enim deformium tardorum rudium, & ſtultorum, quorum nullus dolorem ſentit, miſeremur ſimplicium, infantum, mulierum, ſenum, & ægrotorum, quos videmus, illis quæ ſuſtinent, aut quæ imminent malis, eſſe impares, & qui magna deturbati fortuna fuere, & qui cum boni viri fuerint, ſuis votis ſecundum rationem inſtitutis potiri non potuere; nemò enim eſt, qui non miſereatur Bruti, Caſſij, Catonis, Sertorij, quinimmo Gnei Pompeij, & eius filij Sexti, quare, vt mihi videtur tam ad notos, quam ad ignotos, præſentes, & præteritos extenditur miſeratio, & tam ad eos, qui paſſi, quam ad eos qui paſſuri ſunt, aut nunc actu patiuntur malum, nam, & Dido miſeretur Troianorum defunctorum tot periculorum generibus. Miſeratus eſt Deiphobum Aeneas in inferno inuentum, in quem ſciebat nihil mali amplius caſurum eſſe, quin idem miſeratus eſt Didonem, eamque lachrimis proſequens, nihil reſpondentem, nihil curantem quid ille diceret.

Quid, & quorum ſit miſericordia ex his patet, Ageſilaus ſimul ſapere poſſe, & miſereri negabat virum bonum, & ſic Stoici, hunc etiam, vt alios omnes affectus ex humanis animis euellere conabantur; at ni fallor vt quidam ſentit Italicus ſcriptor, nihil eſt æque ſecundum hominis naturã, ac afflictorũ miſereſcere, naſcitur enim ex congruentia, & ſimilitudine humanorum animorum inter ſe, ſi enim vnum eſt ſummæ ſapientiæ, ſummæq. bonitatis præceptum, vt inuicem ſe homines diligant, & vnuſquiſque proximum ſuum, ſicut ſe ipſum, colat, nihilque à Deo dilectus Apoſtolus Ioãnes aliud cõtinuè ſonabat, & repetebat, quam Diligite vos filij ad inuicem, & peccatrici mulieri, quoniam multum dilexerat, multum etiam peccatorum remiſſum fuit, quare ſi amare optimum eſt, cum qui miſeretur, non poſſit non amare, optimum vtique eſt miſereri, & miſerebitur vir bonus alienorum malorum, errorum, infortuniorum, ſtultitiarum, neque vt Democritus ridebit, ſed potius, & humanius

multo,

multo, vt Heraclitus in lachrymas, & fletum ſoluetur; Deme ex humanis animis miſericordiam, quid in illius locum ſubſtitues, præter immanitatem, ſæuitiem barbaram, & inhumanam? quare animis hominum auferre miſericordiam, eſt ab hominibus humanitatem euellere, & illos in feras conuertere, dolenti igitur condolere, & cum flentibus flere, & cum poſſis, afflicto opem ferre, id officium eſt hominis probi, & ſecundum naturam diſpoſiti; Manſuetiſſimus igitur eſt hic affectus, & parat animos ad amicitiam, & beneficentiã, eſt igitur quædam placida mollities cordis miſeratio, nam duri, atque crudeles ſunt, qui nec lachrimantur, neque alienis malis ingemiſcunt, & poſſunt ſine vlla motione pati, & intereſſe, & videre, miſerijs magnis, tormentis, & doloribus grauibus hominem male haberi, quem malum non putant, neque ab illo vnquam offenſi fuerunt, neque iniurios fuiſſe ſciunt, hanc cordis mollitiem, & commiſerationem tollit, ira, odium, conſuetudo cruentãdi ſe, & ſæuiendi, vt in militia, infima, item & depreſſa conditio, omnibus afflictata malis, ita, vt putes te non amplius ullo maiori malo poſſe affici, & ſuprema conditio, vt ex humanis te exemptum caſibus, nihilque tibi nocere poſſe putes, cum igitur talis ſit affectus miſericordiæ, illum in puro, & dulci ſanguine ſitum eſſe arbitror, cum ſubdominio tamen bilis puræ etiam, & naturalis, & quicunque tali præditus eſt tẽperie, vt ſit ſanguineus cum ſubdominio puræ, & naturalis bilis, eius nempe, quem ſubtiliſſimum ſanguinem vocamus, ille vtique ad miſericordiam propenſus erit, & miſerans lachrimas emittet, & nulli nocere ſuſtinebit, cuius indicium, quod pueri, & puellæ, & virgines, quæ vt plurimum magis ad tale temperamentum accedunt, cæteris etiam ſunt ad miſerandum propenſiores; amplius ſi amor ſanguinis eſt paſſio, mouetur autem præcipuè affectus hic in ijs, qui amãt, eandem igitur materiam eſſe amoris, & miſericordiæ probabile eſt.

Quoniam autem quicunque miſericordia tanguntur, illi ijdem etiam iraſcuntur, & indignantur contra eos, qui doloris cauſa videntur, ideo non eſt miſericordia ſine ira, hæc autem non ſine bile, igitur neceſſe eſt ſubdominium in miſericorde bilem habere, ſed miſeretur, qui timet ſibi, ac ſuis idem poſſe accidere, humanæ cõditionis memor, ergo & principium timoris in eodem eſt, quare & aliqua particula melancholiæ in hac miſericordis temperie reperitur, at timor ad frigidum refertur, non ergo vehementi calore æſtuat, qui miſeretur, cuius indicium, quod irati, & furioſi, vt in bello, nuſquam miſereſcere ſolent.

Cauſas miſerationis habemus, nunc Ariſtotelica ſigna exponamus.

„ *Quicunque pulchri, & albi coloris.*

Pulchri & albi miſericordes.

Pulchros vocamus eos, qui ſecundum quantitatem, & qualitatem corpus habent maxime ſecundum naturam diſpoſitum, & pulchritudo corporis eſt diſpoſitio, maxime ſecundum naturam ad omnia naturalia munera perfecte obeunda, quæ diſpoſitio nihil aliud eſt, niſi proportio quædam mutua membrorum ſuis coloribus, diſtantijs, & figuris, & motibus naturalibus perfectè fabricatorum. Miſericordes igitur ſunt pulchri, quoniam ſunt homines maxime humani, in quibus præualet ſanguis cum ſubdominio bilis, at quoniam hi ſunt diſpoſiti ſecundum naturam, ergo pulchri, nam hominis natura in calido, & humido exiſtit, & in calore temperato, cum itaque tales ſint ſanguinei, atque hi ſint pulchri, miſericordes, ergo dicemus iure eſſe pulchros.

„ *Et albi coloris.*

Iam dixi miſericordes eſſe pulchros, at pulchri in quinto, & ſexto climate ſunt albi, cum rubore roſeo mixti ergo miſericordes ſunt albi, vnde factum eſt, vt Arabas, Aethiopas, & Lybicos homines, quidam auctor nobilis, vocet crudeliſſimos, & immites, abundant enim atra bile, & parum ſanguinis, niſi aduſti habent, quare, quam ſemel receperunt impreſſionem retinent, & odium, atque iram, quam conceperint nunquam, niſi cum exterminio

eius,

eius, quem oderunt, deponunt, & propter id quando ſæuè, & immaniter ſe gerunt, cum quodam odio, & dolore id agunt; contra ſeptentrionales, ridentes, & lętabundi in alienis malis laſciuiunt, & exultant, atque crudeli quadam ratione iocantur: Non enim putant idem ipſis ex ingenij habitudine, aut ex mala educatione obduratis, accidere poſſe.

,, *Et habent oculos pingues.*

Lippoſos legit Sueſſ. hoc eſt lippos vel ad lippitudinem propenſos, quam bene id faciat ipſe viderit, Dicit igitur ille, quod miſericordes habẽt oculos lippoſos, quoniam cerebrum habent humidum, quaſi viderit ille cerebrum vllum ſiccum; at quomodo erunt lippi, & pulchri ſimul, qui miſericordes ſunt? & ſi lippitudo eſt morbus, deficiente morbo deſinent miſereri; quare relicta Sueſſ. expoſitione, & vulgari etiam, quæ ait miſericordium oculos eſſe pingues, cum Phauorino, & Budeo dicamus, eſſe tres proprietates miſericordis, quæ ab eodem veniunt principio, prima eſt, vt ſit pulcher, feſtiuus, & iucundus aſpectu, & qui vulgo appellatur mitis, & placidus, ſecunda eſt, vt ſit albi, ſiue cãdidi, & roſei coloris ſimul mixti, qui color eſt pulchriorum fœminarum, quarum genæ, ſicuti candida mala autumno rubere ſolent, tertia verò eſt, vt pulchros, & placidos, & nitentes oculos habeat, quæ tres paſſiones ex eodem principio pendẽt, nempè à ſanguineis ſpiritibus, cum pauca bile coniunctis, caput petentibus, & oculos, vnde, & feſtiuitas, & placiditas, & color, qui placet, tum in malis, tum in oculis elucefcit, & ſe ſe promit.

,, *Et nares deorſum diſtantes.*

Surſum diſtantes legit Porta, quid ſibi velit non video, nam ſi ſurſum diſtantes erunt nares, ergo patulæ, at patulæ nares iracundi hominis, & immitis indicium eſt, ſi verò ſurſum diſtantes, hoc eſt ſurſum contractas ſignificare velit, iam hoc ſignum eſt irridentis, & alienas actiones, & dicta ſubſannantis, quod ſi dixeris vocem græcam ſignificare ſurſum, non autem deorſum, primum reſpondeo, non eſſe hoc vnum, & ſolum mendum in hoc textu, deinde dico etiam, nullum, ſi rectè perpendantur verba græca, mendum extare, nam id ſibi volunt, nempè, miſericordes habere nares ſurſum, hoc eſt ex ea parte, quæ verſus oculos eſt, politas, exculptas, abraſas, & tandem bene, & affabrè factas, & pulchras, ŭreque id intelligi hoc modo debet, nam miſericors eſt pulcher, & præcipuè ſecundum oculos feſtiuus, & iucundus, partes igitur, etiam illæ, quę ſub oculis poſitę ſunt, vbi primum naſus incipit, ſunt ſubtiles, quaſi abraſæ, & quodammodo expolitæ, & excauatæ, vt cauitatem quandam ſtatuere videantur, quæ figura eſt vt plurimum in his mulieribus, quæ longum, rectum, & pulchrum naſum habent, huius rei ratio eſt, quoniam miſericors pulcher eſt ſecundum faciem, quare, & bene factum habet naſum, & partes narium, quæ circa oculos bene fabricatas, & probè exculptas, molles, & delicatas, & quaſi abraſas, quæ omnia vox græca ſignificare poſſe videtur, ſine detrimento vllo propriæ ſignificationis. *Nares bene ſculptas.*

,, *Et ſemper plorant.*

Non id intelligẽdum eſt quod miſericordes plorent actu, nimium enim infelices eſſent, neque vlla pulchritudo, aut iucunditas in eorum eſſet aſpectu, ſed ſemper plorant, hoc eſt eorum facies neſcio quandam figuram in ſe habet hominis ad plorandum propenſi, & accommodati, vel ſemper plorãt, hoc eſt ſemper propenſi ſunt ad lachrimas, vt illis facile ſit lachrimas excutere non minus, quam riſum, ad vtrumque enim propter ſanguinem, qui in ipſis abundat, æque ſunt parati, hoc autem in puellis manifeſtum eſt, quæ eodem temporis momẽto, minima de cauſa, & rident, & plorant, cauſa autem, propterquam miſericordes proni ſunt ad lugendum, quoniam ſunt humidi, & mediocriter calidi, facile igitur ex multo humore eleuantur vapores, qui cum ad cerebrum ferantur vertuntur in aquam, & lachrimas, *In ſpecie plorantis.*

mas,& ſic facile plorant,videtur autem,vt dixi paſſio,puerorum, amantiumq. puellarum, & quaſi omnium,qui humido multo abundant,vnde & qui pituoſi ſunt,dumodo pituita ſit naturalis, & dulcis,ſi modo modicum caloris amplioris conceperint in lachrimas funduntur, nam cum calore pituita aliquid ſalſi conceperit vellicãdo cerebri inferiores membranas per oculos, & nares, ceù aqua exit.

Iidem etiam ſunt amatores mulierum.

Amatores mulierum.

Hoc mihi non videtur eſſe ſignum corporeum, quod ſenſu cognoſci poſſit, qualia ſunt ea,quæ in ſuperioribus recenſuit, ſed videtur potius eſſe quædam proprietas miſericordis, vt ſit mulierum amator;per amatorem mulierum intelligo,illum, qui pronus eſt in mulieres,quique illarum delectatur conſuetudine,qui illis obſequitur, qui illas deperit,qui cum iiſdem libenter verſatur,& iungitur,in hoc à laſciuo,& libidinoſo diſtinctus,quod laſciuus eſt,qui in vita,& ſermone mollis eſt,& plus teneri,& mollis, quàm robuſti,& virilis habet, & laſciuia dicitur mollities,cum petulantia quadam,animi virtutem, & probitatem non curantis,ſed cum procacitate ſolam voluptatem affectantis;libidinoſus,æque mares,ac fœminas cupit,non quod illas amet,ſed tantum quod ex illis quærat voluptatem, quare libido erit effrænata quædam cupiditas venereæ voluptatis, at amatorij dicuntur, qui certas mulieres appetunt,& affrænato deſiderio illas depereunt,& efflictim perſequuntur,abſentia dolent,præſentia ſummopere delectantnr. Amor igitur de quo loquimur eſt maximum quoddam desiderium potiendi, ac fruendi conſuetudine perſonę amatæ,ac ſumendi ex illa omnem cupitam voluptatem,promereri igitur gratiam amaſiarum quærunt amatores, quod neque laſciui curant,neque admodum inueſtigant; miſericordes igitur dico eſſe tales amatores, & fœminarum,non autem puerorum, nam qui pueros amant,præter naturam diſpoſiti ſunt,& valde melancholici,& frigidi,& turpes viſu,quorum nullum eſt in miſericorde,amant igitur fœminas,& illis mirifice oblectantur,quoniam ſunt calidi,& humidi, ſit ergo ratio talis. Miſericordes ſunt calidi, & humidi, & maximè ſecundum naturam diſpoſiti,in calidis,& humidis,cum calore moderato reperitur propẽsio ad amorem fœminarum,cuius indicium eſt, quod eiecto ſemine, quod calidum eſt, & humidũ in amatum corpus,amor, aut extinguitur, aut delinitur, ergo miſericordes ſunt ad amandas fœminas propenſi,& miſericordiæ, & amoris maxima eſt familiaritas, amantes enim nihil aliud vnquam petunt, nisi, quod amaſiæ illorum miſereantur, & illarum miſericordiam implorant, idem Dido apud Virgilium, nihil præter miſericordiam Aeneæ petit,vt labentis domus miſereatur,& mentem crudelem abeundi exuat,& eadem per Annam verba iterum, atque iterum referre facit, miſericordiam ab amato Aenea quærens, ſic igitur natura factum eſt, vt amor miſericordiam moueat, & miſericordia ad amorem ſit aditus, & via.

Et genitores fœminarum.

Fœminarum genitores.

Secunda proprietas eſt miſericordium, vt naturaliter ſint aptiores ad fœminas, quam ad mares generandos, cauſam puto, quoniam propter humiditatem multo ſemine abundant,at quia mediocris eſt calor multitudinẽ ſeminis abunde concoquere nõ poſſunt; Vnde cum ſemicoctum ſit ſemẽ imperfectius generat, imperfectior autem eſt mulieris,quam viri natura,& pauciori calore eget,quare hac de cauſa amatores mulierum,& qui maximè dant operam Veneri,aut nullum, aut fœminas tantum generant, idem videmus in his qui debiliores ſunt,& ſubfrigidiores, niſi mulieris temperamẽtum ſemen mutet,atq. adiuuet, ſi modo id fieri poteſt, vt aliquando maſculum generet, qui deinde totus matrem repræſentat.

Mihi igitur videtur miſericordes eſſe viros molles, & effœminatos, & ad fœminam

magis

magis quam ad virum accedere, cur ergo Virgilius heroem Aeneam inducit flentem, dicit enim cum Didonem uidiſſet in ſylua, cum his qui impotenter ex amore ſibi manum conſciuerant, illum emiſiſſe lacrimas, & alibi de eodem;

Mens immota manet, lachrimæ voluuntur inanes

An dicemus maximè pium, & humanum à Poeta fieri Aeneam, quem dicit ſecum patrios portaſſe penates,

Quem ſubijſſe humeris confectum ætate parentem.

At heros cùm ſit homo virtutes habens in exceſſu, humanitatem etiam in exceſſu habet, & alienis malis dolet, miſericordiamque quoddam modo heroico, ſicuti iram etiam aliquando exercet, Lauſum etiam inimicū, & ſæuiſſimi Mezentij filium miſeratus eſt, quare heros miſericordia quidem tangitur, prout ipſe valde humanus eſt, attamen mens manet immota, neque miſericordia illum de recta ratione flectit, miſeratum fuiſſe propriam filiam Agamemnonem eſt credibile, illam tamen, cum id crederet eſſe è Repub. Dianæ offerebat, & ſacrificabat nulla habita ratione proprij, aut alieni doloris, quod igitur miſericordes ſint fœminarum amatores, & genitores ex prædictis ſatis patere poſſe arbitror.

„ *Et circa mores in amorem propenſi.*

Tertia paſſio, quæ naturam comitatur miſericordis, ille enim eſt propenſus in amorem, hoc eſt, natus eſt miſericors ad amandum alios, ad humanitatem, & placiditatem, dictum enim eſt, quod maximè eſt ſecundum naturam hominis diſpoſitus, natura hominis eſt humanitas, ad humanitatem igitur natus, & cum humanus ſit placidus, & paratus ad benefaciēdum alijs, benefacimus autem his quos amamus, quare mores habet amatorios talis homo, & ad amorem eſt propenſus, amare enim, eſt bene velle, cui autem bene volumus, ei etiam prodeſſe quærimus, & dum proſumus lætamur, & hoc opus eſt officioſi viri, & eius qui ſit, vt dixi, valde ſecūdum hominis naturam diſpoſitus, ciuilis enim eſt homo, & ſociabilis, quare, & nō poteſt eſſe niſi cum alijs, & ſic aliena ſententia, & voluntate eſt terminabilis, quare obſequioſus, & humanus, iure igitur ratio, & temperies illius in humido, & calido aerem referēte poſita eſt, at calidus, & humidus ad amorem, & coniunctionem cum alijs propenſus, eſt igitur ad amorem propēſus eſt miſericors, quod autem amor calidum, & humidum affectet, argumento eſt vernum tempus, etenim amori, generationi, cogreſſibus, & conuentibus dicatum eſt tempus, & ideo veneri ſacratum eſt, & ab ea Aprilis etiam menſis cognominatus eſt, ſic igitur ad amorē, qui circa mores eſt, hoc eſt ad placiditatem, & ad humanitatem nati ſunt miſericordes. *In amorem propenſi.*

„ *Et ſemper memores.*

Vel quod bene ſint prompti ad memoriam, vel quod ſua, & aliena facta, dictaque promptè memorent, vel quod grati ſint, & beneficiorum memores, attamen videtur ſecunda ſententia magis dictis Ariſtotelis quadrare, quin etiam naturæ miſericordis, ille enim ceu, ſenex laudator eſt acti temporis, & ſibi videntur ſemper, quæ præterierunt, ſiue bona ſint, ſiue mala, eſſe præſentia, & præſentibus maiora; Verum etiam quod gratus ſit, & acceptorum beneficiorum memor; primum igitur quod memor ſit, hoc eſt aptus ad recordandum miſericors probatur. Nam aptus ad memoriam ille eſt, qui facile imagines externorum ſenſibilium recipere, & retinere poteſt; hic autem neceſſario eſt humidus, nam humidi eſt recipere, & requirit modicum calorem, qui terminet, talis eſt diſpoſitio miſericordis, ergo miſericors eſt memor, amplius, & ſemper aliquid rememorat, nam miſericors paratus eſt ad patiendum, compatitur enim, quare, quoniam facile, & omnino patitur, illi inexiſtunt multæ impreſſiones, cui inſunt multæ impreſſiones, & phantaſmata, ille etiam multa didicit, *Memores.*

dicere autem referreque, quæ fuerunt, eſt memorare, quare miſericors ſemper aliqua recenſere poteſt, ſemper igitur memor dicetur.

,, *Et ingenioſi, & calidi.*

Calidi ingenioſi.

Duas paſſiones vnam animæ, alteram corporis hoc loco affert, quod ſanè ingenioſus ſit miſericors dubiũ eſt, nã humidus eſt, & memor, ingeniũ aũt in ſicco poſuimus, an ſanè dicemus ingenioſum eſſe miſericordem, quoniam mollis eſt, mollis autem carne, aptus eſt mente, mollis autem eſt, quoniam ad patiendum paratus eſt, dicendum igitur quod ingenij duplex eſt ratio, altera in percipiendo, & recipiendo, ac demum patiendo, altera vero in inquirendo, & iudicando, & omnino in agendo, miſericors ingenioſus eſt; in recipiendo, in diſcendo, in cognoſcendo, ſed in inquirendo, & iudicando ſuo marte, quæ ſint è re, non adeo eſt perfectus, amplius quid ſi dixerimus in actionibus ingenio valere, at in contemplationibus non adeo? prior tamen reſponſio magis fortè probabitur.

,, *Et calidi.*

Hæc eſt altera paſſio, quæ corporis eſt. miſericors habet membra corporis tactu calida, quinimo non miſereri poterit, niſi calor per externa corporis membra difundatur, nam miſereri eſt aliorum malis pati, & illis deſiderare ferre opem; in omni deſiderio, quoniam eſt motus ad extra, probabile eſt calorem ab internis ad extra ferri, qui igitur miſerantur in actu miſereſcendi ſecundum partes corporis externas caleſcunt, niſi timor aliquando huic paſſioni iunctus id impediat, quod idem in iratis accidit, illi enim multo etiam calore circa partes corporis externas replentur, cum igitur qui actu miſerãtur ſint calidi, ergo & qui propenſi ſunt ad miſericordiam facile partes externas corporis calidas habebunt, & calidiores apparebunt alieno tactui.

,, *Horum autem ſigna dicta ſunt.*

Epilogat quodammodo, quæ dixit, nempè ſe miſericordis paſſiones, ac corporea ſigna explicaſſe, non quod alia non ſint, nam miſericors quoniam mollis eſt, habet ſuras pingues, & carnoſas, collum inclinatum, carnoſa, & fœminea genua, frontem demiſſam, pedes mediocres, & alia quam plura, quæ molli conueniunt, ſed quoniam fortè quæ ſunt præcipua, & maximè conuenientia propoſito relata fuere, poſt hæc iam ſe ipſum colligens, & huic capiti finem imponẽs qualis ſit miſericors, & paſſiones, quæ ipſum ſequuntur, etiam ex oppoſitis docebit, at puto ego, & in hoc loco præcipuè, & in toto libello multas eſſe lacunas, multa inuerſa, ꝑuerſa, mutata, & abolita eſſe; quare cõtinuationẽ vbiq. nõ expectabimus.

,, *Miſericors eſt ſapiens.*

Miſericors ſapiẽs eſt, timid', & modeſtus.

Hoc eſt bene cordatus, & cautus, non inſenſatus, non præceps, non delirus, non furioſus, quoniam in illo non abundat bilis, neque atra adeo comburitur, vt talis fiat, eſt enim mollis, & humidus, quare non poteſt eſſe furioſus, & præceps, cum igitur ſit humidus, ergo mollis, quare bene ſenſatus, & ingenioſus, cautus igitur, & prudens, hoc eſt, qui etiam ſibi proſpicere poſſit, ne quidquam enim ſapit qui ſibi non ſapit, Eſt & timidus miſericors, nam frigidiuſculus eſt, & mollis carne, amplius miſericors dolet, cum videt aliquem ea mala pati, quæ putat ſibi poſſe euenire, hoc autem eſt timere, ſibi putare malum accidere poſſe, igitur timidus eſt vir miſericors. Item eſt modeſtus, modeſtiam vocant cupiditatum moderationem, ſecundum quod recta ratio præſcribit, & earum cupiditatum, quę hominis ſunt proprię, quare neq. ambitioſus eſt, neq. ſuperbus, & ex altera parte, neque deſpicit vllum honorem, ſed verè modeſtus eſt, neq. multum iraſcitur ob paruas

contu-

contumelias,& offenſiones, cauſa eſt, quoniam eſt temperatus humidus, & timidus, & qui ſibi conſulat, tales autem non ſunt inſolentes, neque ambitioſi, ſed moderati, & temperantes, ergo modeſti erunt, qui miſericordes ſunt, & modeſtos dico iſtos (vt ſæpè) non quod habitum modeſtiæ conſecuti ſint, cum primum ſunt miſericordes, ſed quod proni, ac propenſi ad miſericordiam, & ad dolendum de alienis malis, iidem etiam parati ſunt, & diſpoſiti ad timorem, modeſtiam, & ad prudentiam, cuius indicium eſt quod

Immiſericors eſt inſipiens, & inuerecundus.

Inſipientem voco furioſum, ſtultum, arrogantem plus iuſto confidentem, quæ omnia illi ex immoderato calore inexiſtunt, ſecundum quem, & agitatur, & furit, eſt igitur, hic immiſericors, & talem eſſe dico, qui non ex ira, non ex odio, non ex alio affectu, ſed ex natura propria eſt talis, vt nullo modo moueatur, ſed delectetur, & gaudeat alienis malis, vt de Caligula, & de Vitellio legitur quorum hic bene olere mortuum hoſtem dicebat, & melius ciuem, & coram ſumpto ſupplicio noxiorum dicebat oculos ſe paſcere velle, alter iugulari iubebat deprecantes, vt expirantium videret faciem quibus modis palleſcerent.

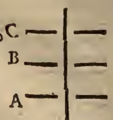
Eſt etiam inuerecundus ille, qui miſericordia caret, nam inuerecundus, vt diximus, in motibus eſt præceps, Miſericors non eſt talis, ergo miſericors non eſt inuerecundus, & inuerecundus non eſt miſericors, quare immiſericors inuerecundus, hoc eſt nulla tenetur verecundia, ſed vt ſupra dictum eſt, petulans procax, & explodendus de communi hominum ſocietate, vt potè cui deeſt verucūdia, illi non ſolum virtus, ſed ad virtutem etiam deficit propenſio, & habilitas.

DE VORACE.

Cap. XXIII.

Voraces. Sunt hi quibus id, quod eſt ab vmbilico ad pectus, maius eſt, quàm quod inde eſt vſque ad collum.

Voraces appello non guloſos, qui circa qualitatem tantum peccant, qui edere nolūt, niſi adſit pauo, aut peregrina lagois, ſed voraces dico, qui in quantitate peccant, qui cenant quod tribus vrſis ſatis eſſet, vt de Mænio dicebat Horatius, quæ paſſio non ſolum animi eſt, ſed corporis, hoc eſt quamuis omnes ſint paſſiones compoſiti, nihilominus hanc magis ad corpus, quam ad animum pertinere certum eſt, Voraces igitur illi ſunt, inquit Ariſtoteles, quorum portio corporis anterior, quæ eſt ab vmbilico ad pectus, (hoc eſt ad extremum eius oſſis pectoris, quod dicitur à græcis Sternon, à latinis fortè os thoracis, vbi ſcilicet enſiformis connectitur cartilago) eſt alijs maior; concipias lineam rectam tranſuerſa tranſeuntem per vmbilicum, quæ ſit A. & alteram lineam, quæ tranſeat per principium enſiformis cartilaginis, vbi illa ſcilicet nectitur thoracis inferiori parti ſit B. deinde protrahas aliam, quæ tertia ſit, ſub oſſibus iuguli quæ ſterno nectuntur, & ſit C. ſunt ergo tres lineæ A. B. C. Si ergo ſit maior diſtantia ab A. ad B. quam ab ipſo B. ad C. dico talem eſſe voracem, & multi cibi cupidum, quod probatur, ſi enim inter A. B. cadit ventriculus, & locus in quo ponitur magnus eſt, rationabiliter etiam ventriculus magnus eſt, & ſi magnus eſt ventriculus, operæ pretium eſt, cum hoc ſit vas, & receptaculum cibi, in magno vaſe multum cibi poni poſſe,

Quis ſit vorax.

quare ſi cui magnus eſt ventriculus, illi multo cibo eſt opus, & qui multum cibi requirit, ille eſt vorax, ergo cui magnus eſt ventriculus ille vorax eſt, ſed cui maior eſt diſtantia ab A. ad B. quam a B. ad C. ille habet magnum ventriculum, ergo cui maior eſt diſtantia ab A. ad B. quam a B. ad C. erit vorax, igitur vorax ille eſt cui maior eſt diſtantia ab vmbelico ad principium ſterni quam ab eodem principio, vſque ad oſſa iuguli ſiuè ad finem ſuperiorem oſſis pectoris, ſic ergo talem hominem voracem dixeris, neque id ſolum, ſed ſimpliciter omnis cui longior, & latior ſit pars prædicta quam thorax, ſemper vorax eſt, idem magnum habet os, & deforme, & dentes magnos, & turpes, & os multa pituita ſemper plenum, vt ferè, dum loquitur, audientes conſpurcet ſaliua, videtur autem huiuſmodi genus hominum debere referri ad lupos, ſues, & canes, vnde etiam morboſum quendam appetitum medici famem lupinam, vel caninam vocant, quoniam autem hic affectus ex atra bile ad ſtomachum regurgitante efficitur, qui naturaliter tali propenſione afficiuntur, eos eſſe atrabiliarios probabile eſt, & ideo ſtomachi frigidioris, frigidi enim ſtomachi eſt appetere plus quã digerere poſſit, & quoniam atrabilioſi ſunt, ergo & pallidi, & macri, & colore lurido pręditi, & multo flatu abundãtes, tum quoniam hæc paſſio eſt atræ bilis, tum quoniam, cum plus edant, quam concoquere poſſint, à diminuto calore neceſſe eſt multam fieri cruditatum copiam, vnde multus eleuetur frigidus vapor, quem dicunt flatum, qui cum melancholicus ſit, & terreus, & ſtipticus difficile de inteſtinis exit, quare plerunque diſtendi, & diſrumpi videntur, aliquando autem putreſcentibus cruditatibus magnopere fætent; non feces ſolum, atque halitus inferiores, ſed pedes, caput, axillæ, ac demum oris etiam ſpiritus, quo affectu cum quidam nobilis iuuenis teneretur, nemo ſecum verſari poterat, aut illi ſe adiungere, habent etiam gutturis bronchium, ſiue laringem valde prominentem, vt œſophago multos cibos admiſſuro, detur etiam multum ſpacij. Vox grauis eſt, & tarda, & debilis, vt vix, & cum difficultate trahere ſpiritum videantur, coſtæ debiles, exiguæ ſubtiles, pectus glabrum, & conuexum, vt melius poſſit recipere pulmonem, ſi quando contingat propter nimium cibum in ſtomacho congeſtum, ſurſum trahi, & adducto ventriculo cedere locum, manus graciles ſunt, quare, & longæ videntur, & tortuoſæ, hoc eſt laxæ, & extremi digitorum articuli ſurſum verſi, quod cauſatur à multa pituita, & ſanguine aquoſo, per totum corporis ambitum effuſo, vnde articulos laxari contingit, & ſic torqueri digitos, & diſiungi, multus enim, & copioſus cibus à mediocri calore malè concoquitur, oculi etiam ſunt obſcuri propter atrabilioſum vaporem, ſunt magni quaſi de capite exeuntes, & ferè immobiliter tuentur, hoc idem fieri videtur quoniam impedita reſpiratione à nimio cibo ſequitur id ipſum accidens, ſuperiora enim caleſcunt, & exeri oculi, atque violenter elidi videntur, quid igitur ſit vorax, & qualis, ex his patet, cæterum qui talis eſt, homo nequam, neque ingenio, aut memoria plerunque valet, fortitudine, magnanimitate, humanitate, ac demum omni laudabili more ſpoliatus, ac priuatus viuit, vt ſibi, & alijs grauis ab omnib. aut deſpiciatur, aut odio habeatur, natus tantum conſumere fruges.

Voracis ſigna.

Qualis ſit vorax ſiu animi.

DE LVXVRIOSO.

Cap. XXIV.

Luxurioſus. Qui eſt albi coloris, & hirſutus: rectis capillis, & craſsis, & nigris: & tempora hirſuta, oculus pinguis, & laſciuus.

NON per luxurioſum iutelligo, quem latini vocant, nimis molliter, & delicatè viuentem, quod nomen à luxu deducitur, ſignificante ſuperfluam, & nimiam rerũ, ad vitam pertinentium profuſionem, deriuari autem videtur vox hæc, à luxo, deducto, à verbo luo, quod ſoluo ſignificat, vnde luxata vocantur, oſſa de proprio loco mota, & eiecta, & ſoluta, quare luxus, & luxuria eſt vita à recta viuendi ratione, & modo deiecta & verſus exceſsum excluſa; de hac igitur nunc non eſt propoſitum Ariſtotelis agere, ſed de libidinoſo, & de eo qui ſupra ab amatore contra diſtinctus fuit, illo ſcilicet, qui omnes ſequitur, omnes appetit mulieres, cum omnibus rem habere, in omnes arrigere, omnes quas uidet vehementer inire cupit, qualem Boccac. ſcribit fuiſſe quendam ſeruulum impoſtoris illius, qui oſtenſis carbonibus, & quibusdam pennis pſytaci populum deludere ſolebat, eſt igitur huiuſmodi luxuria nimia veneris libido, & intemperata, & immodeſta profundendi ſeminis auiditas; in quodcunq; ſe ſe offerat obiectum, ad hunc actum apparens habile, ergo in his neceſſe eſt non parum ſeminis reperiri, ſunt igitur humidi quidem, ſed & multo calore, multoque vapore ſpirituoſo, & flatulento abundant, quare & humore ſalſo; hæc enim omnia ijs qui veneri dant operam adeſſe certum eſt, niſi enim adſit ſemen, non erit quod eijciant, si deficiant flatus non erigent, si abfuerit calor vaſa non dilatabuntur, neq. exibit ſemen, niſi præſto ſit humor ſalſus, non erit quod titillet ſenſum, atque exciter ad venerem, igitur oportet pro ratione ſeminis calido, & humido, libidinoſum, ſi non ſimpliciter, ſaltem ſecundum partes corporis inferiores abundare, at propter flatus & ſalſum humorem, probabile eſt, hunc eſſe atra bile prædıtum, quare ratio libidinoſi de quo loquimur, poſita eſt in ſanguine cum ſubdominio atræ bilis præter naturalis, ex aſſatione tum flauæ bilis, tum ſanguinis exortæ, ac conſtitutæ; hæc igitur libido, eſt accenſio maſſæ ſanguineæ, & melancholicæ ex aduſtione facta circa cor, & partes genitales propter appetitum emittendi ſemen ob apparentem, & ſibi perſuaſam voluptatem, quam conſequi facile ſperat homo, qui libidine tentatur, quoniam igitur eſt multa ſpes ergo audacia, & in ſanguine calor, & ſine calore nihil efficietur, & ſi cupido eſt emittendi ſemen, neceſſe eſt ipſum etiam adeſſe, deponi autem curatur quod irritat, quod eſt, vel acre, vel amarum, vel ſalſum, hoc autem à pituita, vel aliquo alio aduſto ſit humore, quare has omnes materiæ qualitates in hoc de quo loquimur adſunt, ex quo ſequitur quod libidinoſus ſit albi coloris, non vt ait Sueſſ. quoniam ſemen ſit album, nam ſi quæcumque habent ſemen album eſſent libidinoſa, omne ſane animal quoniam ſemen habet album, cum peponibus, & cucurbitis, quæ etiam albo ſemine ſunt plena, eſſet libidinoſum, quod videtur eſſe ridiculum, ſed dico ego libidinoſum eſſe albi coloris, hoc eſt, pallidam, & ſubcinericiam habere faciem, qualem nimirum habent, qui plurimo abundant humore melancholico aduſto, qui cum ſecundum ſe ſit, vt Medici dicunt, incineratus, colorem etiam hunc in cute generat, cuius indicium ſunt morbi quidam cutanei, ut lepra, & ſcabies quædam alba, & elephantiaſis, qui omnes cum melancholiæ aduſtæ abundantiam ſignificent, ijdem tamen, & ſimul albedinem

Luxurioſi ſigna.

monſtrant, ſi ergo libidinoſus abundat atro humore aduſto & ſalſo, cum qui tali plenus eſt humore cutim habeat ciner iciam, & pallidam, ergo libidinoſus pallidam, & cinericiã ſiue albam faciem habebit, quod fuerat omnino probandum.

,, *Et hirſutus.*

Libidinoſi hirſuti.

Hæc ſecunda eſt libidinoſorum nota, & nulla alia ratione Satyri finguntur hirſuti, hoc eſt valdè piloſi, niſi quoniam ſunt libidinoſi, dicitur autem hirſutum, quaſi ſetis horridũ, eſt ergo libidinoſus hirſutus, & præcipuè circa crura, & partes genitales, & ratio videtur in promptu, vbi enim eſt multus calor & multa materia fuliginoſa ibi multus eſt pilus, ſed in libidinoſo circa inferiora multus eſt calor igneus, & aſcititius, non tamen naturalis, & probus, & multa fuligo, ergo in libidinoſo multus eſt pilus, quare hirſutus eſt, maior dubitationem non habet, minor probanda eſt, nam in libidinoſo ſupra dictum eſt præualere humorem melancholicum, multumque flatus eſſe, qui nunquam niſi à diminuto calore procedit, rationebile igitur eſt, non adeſſe calorem, An dicendum quod duplex calor naturalis, qui eſt aereus, & proportionatus calori cæleſti, & hic eſt paucus, & propter hoc flatus fiunt, alter vero eſt igneus, & hic multus eſt, & cauſat pilos, in libidinoſo non eſt prior, ſed poſterior abundat, & quoniam hic calor multus eſt, ex ſanguine melancholico ab hoc calore præter naturali, (cum aduri contingat) fit multa fuligo, quæ materia eſt pilorum, & quoniam deficit caro, & ideo cutis in ſe ipſam concedit, & multo calore quoque corrugatur, effectum eſt, vt piloſa admodum fiant crura, & brachia etiam, & pudenda, & nates, neque ſolum pilus, ſed multus furfur etiam membra occupet, qui ab eodem efficiente nempe extraneo, & præter naturali calore humorem ſalſum adurente generatur, hunc autem in libidinoſo multum reperiri, ſupradictum eſt, hoc enim excitatur eius appetitus ad uentrem,

,, *Rectis capillis, craſsis, & nigris.*

recti & craſſi capilli

Tres conditiones libidinoſorum capillis tribuit, quod ſint recti, quod craſſi, & quod nigri, capillorum hanc erectionem ſane non noui, nam potius timidi, aut aliquando in iram ruentis hominis eſt hoc ſignum; quoſdam enim, tanquam porcos nouimus, aut apros, quibus, cum in iram feruntur, attolli conſpiciuntur capilli craſſi, & duri, quare crederem ita poſſe intelligi hoc ſignum, vt diceremus in libidinoſo pilos eſſe erectos, hoc eſt, vt quidam exponunt, non tortuoſos, non obliquos, non criſpos, ſed planos, & recte extenſos, mihi enim videntur qui libidinoſi ſunt ex ipſo ſenſu tales habere capillos, in quibus multum melancholicæ, & terreæ materiæ elucefcat, quæ materia cauſa eſt, vt & nigri ſint, & duri, non minus quam plani (vt dixi) & extenſi; ſi ergo libidinoſus adulta melancholia abundat, quare & fuligine multa, & calorem habet igneum, neceſſe eſt attolli multos vapores viſcidos, qui multos generent capillos craſſos, quoniam craſſa eſt materia, & cutis capitis rarior, nigros quoniam materia eſt melancholica, & nigra, & rectos, hoc eſt non ſurſum elatos, ſed planos, & extenſos, quoniam multa bile, & ſanguine puro non abundant, à quibus flaui, & criſpi fiunt capilli.

Sed dices, Aethiopes, & Mauri ferè omnes ſunt melancholici, & ijdem criſpos habent capillos, & ſemper nigros. At reſpondebo criſpari ab externo non autem ab interno calore, amplius videmus populos illos eſſe libidinoſos, & maxime Zelotypos, & quo quiſque populus magis ad meridiem accedit Zelotypia magis laborat, quare ſi paſſio eſt hæc libidinoſi, clarum eſt, quod libidinoſus nigros habet capillos,

Et ſurſum erectos, hoc eſt criſpos, & ita criſpos vt ea pars vltima capillorum ſurſum vertatur, quod arguit tortuoſitatem cutis, ex qua exit, hæc autem tortuoſitas à multo calore cutim cogente, & corrugante ſolet oriri, aut à materiæ craſſitiæ, dum à calore agitatur,

videmus enim fumū picis, dum vritur tortuoſè ſurſum ferri, quid ergo, ſi dicemus ſignum eſſe libidinoſi hoc vnū, ſi quis criſpos, nigros, & craſſos habuerit pilos capitis? nam ſanè id veriſſimum eſt quod ſiue extenſi ſiue criſpi ſint capilli dummodo ſint craſſi duri, & nigri ſemper libidinoſum deſignant, Ad hoc dubium fortè dici poteſt in libidinoſo capilli extenſi ſunt, cum externus calor eſt minor, & internus non valde etiam intenſus, ſic Hiſpanos minus criſpos videbis, quam Mauros, & hos minus quam Aethiopas, at in locis magis ad ſeptentrionem accedentibus idem libidinis ſignū eſt, quamuis capilli non ita criſpi exiſtant, quoniam externum ambiens non adeo calidum eſt, vt in primo, ſecundo, & tertio climate.

,, *Tempora hirſuta.*

Quartum ſignum eſt, quod libidinoſus habeat hirſuta tempora, & paſſio hæc omnino à ſuperioribus cauſis pendet; per tempora intelliguntur partes illę, quæ ſupra os iugale capitis poſitæ ſunt, ex vna parte frontem, ex altera aurem habentes, atque hæ ſunt, quæ primæ caneſcunt, temporalis muſculus hic poſitus, ſub oſſe iugali occultatur, hoc loco quędam, venæ, & arteriæ quarum pulſus etiam tactu precipitur ſurſum feruntur, in libidinoſis igitur tempora ſunt hirſuta, ac multis plena pilis, eadem ratio eſt, quoniam multa ſuggeritur materia, ex illorum temperie, & illa præcipuè obſidet loca, ad quæ ampliora vaſa perueniunt, vt in temporibus, quorum natura eſt, vt rarò, vel nunquam pilis exuantur, & calueſcant, niſi id fiat morbo ab externa cauſa exorto, vt lue gallica; valde igitur piloſa dico tempora libidinoſorum hac de cauſa quoniam multo craſſo, & melancholico abundant ſanguine, à quo multi ad illas partes peruenientes vapores craſſi, & viſcidi pilorum faciunt multitudinem, & copiam.

Hirſuta tempora.

,, *Oculi pingues, & laſciui.*

Pingues, & laſciuos oculos quos vocant intrepretes, Polemon, & alij dicunt, ocellos pulchros, ſed ſtolidos, & male ſanos, vocem, pulchros, dicerem, pætos, qualem habuiſſe venerem fingunt poetæ, & hoc modo ſanè intelligendum eſſe ratio ſuadet, laſciuum, & libidinoſum habere pætos oculos, hoc eſt, qui huc, atq. illuc velociter conuertuntur eſt, enim pætus, qui oculos habet tremulos, & ſe facillime in quamuis partem momento vertentes; ſic igitur dicimus intelligēdam eſſe vocem græcam, quam illi, pinguis vocabulo reddunt, vel pætos hoc eſt, ſurſum verſos, & ductos, hoc enim proprium eſt oculi pæti, & venerei, vt ſurſum torqueat pupillam, vnde nata eſt Ariſtoteli occaſio in libro problematum quærendi, cur tum coeuntes, tum morientes ſurſum ducant oculos, paſſio hæc ad proprietatem coeuntium refertur, ratio autem propterquam libidinoſus pætos habet, & ſurſum contortos aliquantulum oculos, & bene mobiles eſt, nam diximus hos atra bile, cum ſanguine mediocri abundare, ab hac, cū incaluerit, multi vapores calidi, & ſicci eleuantur, qui ad cerebrum cum peruenerint, & ad oculos præcipuè, vbi paſſio hęc originem habet, eo in loco calidam, & ſiccam faciunt impreſſionem, qua quodammodo conuelluntur, & contrahuntur nerui oculi mouentes pupillam, & ſic ſurſum torquetur, ſic ideo ocellos pætos habere dicit Ariſtoteles libidinoſum.

Oculus laſiuus pinguis hoc eſt pætus.

,, *Et inſani.*

Alij laſciuos legunt; Sueſſ. declarans quid per inſanos oculos ſibi velit Ariſtoteles, ait, nihil aliud ſignificare niſi oculos ſurſum, & deorſum fluentes, ita vt inſani ſolent, quorum oculi ſic affecti ſunt, at Heſichius vocem græcam interpretatur ita, vt petulantem, proteruum, & improbè libidinoſum ſignificet, vt etiam per vocem diminutiuam deſignat Ariſtoteles, qui non oculos, ſed ocellos vocat pætos, & inſanos, hoc eſt pætulantia, & laſciuia diſfluentes, quorum meminit Ouidius ex Helena dicens.

Inſan.

Tu modo

Tu modo me ſpectas oculis laſciue proteruis
Quos vix inſtantes lumina noſtra ferunt;

Cum itaque libidinoſus atra bile abundet, & ea propter amaſiæ ſummum deſiderium conceperit calorem maiorem circa cor, tunc vapores, & ſpiritus, vt ſic loquar, igniti caput, & oculos petunt, eoſque vehementer mouent, & contorquent, & cum quodam turbato ſplendore, lachrimas etiam pene imminentes teſtante, ſpectant, quas amant, vt penè de eorum cauitatibus exilire velle videantur, tanto ardore tantaque procacitate ſe offerunt, vt non ſolum internum fateantur ignem, ſed verba, vultuſque petentis, inſtantis, & tandem manum intentantis, & rapientis præ ſe ferant.

Hæc, cum in actu amor eſt, ac laſciuia exardeſcit, ſpectantur, cum autem propenſionem tantum habet, aut ad hanc natus eſt homo paſſionem, ſimiliter hæc quidem apparebunt, multo tamẽ minora, & remiſſiora ſigna, talis ergo eſt Ariſtotelis de laſciuo, ſiue libidinoſo ſententia, vna autem, & præcipua horum inter alias nota eſt, vt ſint laſciui, ac amorib. dediti omnino pallidi, vel iuxta illud Poetæ, Palleat omnis amans, altera eſt, vt facile ſupercilia, & palpebræ decidant, ſiue tandem ſint paucis pilis veſtitæ, crura etiam, ſunt ſubtilia, & macra, nempè in ſemen conuerſo alimento, quod debebat in carnem, & muſculos ſuram veſtientes conuerti, craſſiores tamen, quæ ſunt ad talum particulæ, pedum digiti breues, & parum fiſſi, caluis etiam, & raros capillos habentibus, plerunque hæc ineſt paſſio, ſiccitas enim caluitiei cauſa eſt, ſicca fiunt autem venere corpora, amplius ſalſo humore abundant, ex quo, & canities, & caluities præcox venit, facies in aliquibus aliquando rubra qualẽ deſcribunt fuiſſe Sylenum, ſed rubor ſit in fronte, non in genis, & breui loco concluſus, palleſcant cæteræ circum ſitæ partes, & venæ frontis ſint valde conſpicuæ, & ſtatura non ſit magna admodum, quoſdam ita nouimus ſumma libidine male affectos, vt ferè nihil vnquam aliud, præterquam de venere, ac coitu loquerentur, quibus adeo piloſæ, ac exiles erant ſuræ, & coxæ, & caro laxa, vt miraculum eſſet, quod ita ſtarent, & continue huc, illuc curſitarent, Inter libidinoſos etiam numerant claudos, & nõ magna ſtatura præditos, & fortè eadem ratione, de qua ſupra, nam alimẽtum, quod in corpus, aut partem claudam non cedit, totum in ſemen conuertitur. Fœminam Porta laſciuam, & procacem deſcribit, hoc modo

Laſciua fœmina, quę ſit.

pallidam, vel ſubfuſcam, (vt de ſappho teſtatur Ouidius) gracilem, non carnoſam, ſtaturam habentem rectam, mammas paruas, mediocriter duras, pilos in crurib. pectine, alis, mento etiam, & pectore, & circa podicẽ nigros, craſſos, duros, aſperos, capillos nigros craſſos, breues, vocem non ſubtilem, altam clangoroſam, audacem, tumultuoſam, ſuperbã, garrulam, crudelem, ebrioſam pauco abundantem menſtruo, adde naſum ſimum, nares expanſas, & latas, os magnum, labia craſſa, oculos ardentes, nigros, vel etiam ceruleos, ſiccos, ridentes, venis ſanguineis notatos; Cæterum mulier operoſa cui non ſedere, non tacere, non in gynecio cõſeneſcere ſit cordi, ſed agere, & cum viris negotia gerere placeat; vnde factũ eſt, vt pleræq. mulieres, quæ viragines, & heroinæ ab antiquis celebratæ ſunt, libidinoſæ fuerint, neque id olim, ſed etiam temporibus noſtris, à vero non fuerit remotum, neque fortè præter vnam Zenobiam, alias facilè reperias, (ſi Simiramim, ſi Sapphon, ſi Atalãtam, ſi Amazonas penè omnes contemplatus fueris,) quę caſtæ fuerint, & pudicæ; cauſam puto harum paſſionum eſſe vnam vnicam, quoniam abundant calore multo, & atra bilę, quarum vna ad hãc affectionem ſuppeditat materiam, altera cauſam effectricem; quod igitur, & qualis, & cur ſit talis laſciuus, ex dictis iam eſt manifeſtum;

DE AMATORIBVS SOMNI.
Cap. XXV.

Amatores ſomni. Qui habent ſuperiora maiora: curui pedes, calidi, habentes carnem boni habitus, elegantes forma, & hirſuti circa ventrem.

PAſſio hæc, cuius nunc ſigna traditurus eſt Ariſtoteles, magis materiam, & corporis temperiem ſapit, quam cæteræ ſuperiores, ſomnus autem nihil aliud eſt, niſi ceſſatio, & quies animalis à ſenſu, & ab omni functione, quæ ab ipſo quatenus eſt animal, efficiuntur, cauſata à vaporibus humidis eleuatis à calore circa interna viſcera retracto, & caput, ac cerebrum petentibus; videtur igitur in ſomno fieri quædam quaſi obſtructio ſpirituum, qui per neruos, & artus perfectè non ferantur, eſtque ligamentũ quoddam, ſenſuum, naturale tamen, quo ſic vires reparantur, & tollitur fatigatio, ſomnolenti igitur ſunt, quib. talis humor pituitoſus abundat, aut vapor craſſus caput occupat, quod patet exemplo lethargicorum, & eorum, qui ſoporoſis præmuntur affectibus, & morbis, in quibus omnibus pituita in capite, & ventriculis cerebri abundat, & ſi purgetur ad ſanitatem reſtituuntur. *Amatores ſomni q ſint.*

Superiora maiora.

Primum igitur horum ſignum eſt quod habeant ſuperiora corporis maiora, hoc eſt caput præſertim, ſic enim in libro de ſomno dictum eſt, & ſic pueros, & pumiliones, quoniam magnum caput habent, videmus etiam deditos ſomno. Cauſam puto quoniam, qui magnum caput habent, illud etiam multa materia, multoque vapore plenum poſſident, multus hic vapor, & materia talis eſt, quale eſt cerebri temperamentum, quod cum frigidum ſit, & humidum, tale hominum genus caput habebit multo humore frigido refertum, at quorum caput iuſto eſt humidius, illi ſunt ſomnolenti, ergo amatores ſomni maiores habent corporis partes ſuperiores, quam inferiores. *Superiora maiora.*

At ſi ſomnolenti ſunt illi, quorum capita ſunt maiora quam naturaliter alij homines ſoleant habere, probabile eſt viros hos ignauos, & inertes in actionib. eſſe, oſcitabundos nullius ingenij, nulliuſque momenti, ita vt his mortua ſit viuis propè vita, & videntibus, vt vigilantes ſtertant, cuius indicium eſt quod actiui, & magni, & bellaces viri, vt de Alexandro Magno, Cæſare Marco Bruto, & quam plurimis alijs legitur, parum admodum ſomno indulgebant, nam (vt ille) quid eſt ſomnus gelidę niſi mortis imago? Vigilantibus enim, & non dormientibus parantur bona.

Curui pedes.

Secunda paſſio, vel nota ſomnolentorum, quam Sueſſanus ad Vrſos dicit referri, q ſunt ſomniculoſi, ego credo illum nunquam vrſinos pedes vidiſſe, at ſi viderit non animaduertiſſe nunquid curui ſint, nec ne, at hoc bene ſcio vocem græcam longe aliter, & legendam, & interpretandam, atque ille, nam vox illa, non curui pedem, ſed tardi gradum, & pedibus claudum, mutilumque deſignat, vt in theſauro græcarum vocum dicitur, neque etiam ad vultures transfertur, vt neſcio quibuſdam videbatur, quid enim commune cum vulturibus habent pedes humani? dico igitur ſomnolentum eſſe tardi gradus, & in ſuo inceſſu quandam ſegnitiem, & pigritiam oſtendere, cauſa eſt, quoniam ſomnolentus multo humore, & medio- *Curui pedes.*

mediocri calore, ac craſſis lentiſque abundat ſpiritibus, qui talis eſt à calido, & ſicco (vehementiæ nempè, & celeritatis cauſa) longe abeſt, tarduſque, & in ſuo motu lentus eſt, ergo amator ſomni in ſuis motibus eſt lẽtus, & tardus, vt dum incedit etiam dormire videatur, credo etiam, q̃ pedes claudos, & mutilos habent, ſomnolentos eſſe, & ſomno deditos, cuius cauſam puto, quoniam quę alimenti humidi pars ad pedes exſiccatos, aut deficientes deferri deberet, tota ad ſuperiora aſcendit, vnde, & corpus maius, & humidius efficitur, quare, & ad dormiendum promptius.

,, *Et calidi.*

Somnolenti etiam hæc nota eſt, ſed vix video, an ad totum corpus, an vero ad ſolos pedes hoc ſit referendum, quidam dicunt hanc eſſe paſſionem ſomnum appetentium, vt calidos pedes habeant, neque aliter dormire ſit poſſibile, aut valde difficile, ego ex aduerſo video dormitionem eſſe quendam receſſum caloris à circumferentia ad centrum, quare neceſſe eſt extrema frigeſcere, & ſi ſudant dormientes id fit quoniam multus vapor à calore concentrato eleuatur, perque ambitum corporis diſpergitur, & cum peruenerit ad cutim laxatam exit, & fit ſudor, puto igitur quorum frigidi ſunt pedes non dormire, non propterea, quod calor abſit, ſed quoniam ſenſu iniucundo, & doloris pleno affecti quieſcere non poſſunt, quare neque dormire, motus enim quidam eſt dolor, ſicuti voluptas quies eſt, voluptatem eſſe quietem patet, quoniam in quadam perfectione operationis naturalis conſiſtit, perfectio autem omnis finis eſt, & finis terminus motus eſt, & quies; quare (quod etiam magis cũ textu græco videtur conuenire) dicerem, ſomnolentos eſſe calidos ſecundum corpus, ita vt tactui eorum, qui manus ipſis applicant calidi appareant, ſed calor quem iudicat tactus multiplex eſt hic ſiccus, ille humidus, & vtcunque alius, eſt blandus, alius acutus, vel in principio, vel in fine, vt in febribus diuerſis contingit cognoſcere, porro calor, qui obſidet membra ſomno deditorum eſt blandus, & humidus ſiue vaporoſus, & qualis eſt illorum, quibus ſudor iam cutim appetit, & quales ſunt manus adoleſcentium, & puerorũ boni habitus, aut etiam mulierum cum aliquãtiſper laborauerint; huius paſſionis hæc mihi videtur cauſa, ſomno dediti multo humore pleni ſunt, qui cum in internis partibus collecto calore valde caleſcat, multi vapores calidi, & humidi ad totum corporis ambitum feruntur, hi cum ad extremam corporis cutem peruenerint omnino eam calido illo vapore inficiunt, & ſic ſomnolenti membra tactu calida apparent, & à tangentibus iudicantur calida; Accidit etiam ſomniculoſis, vt eorũ pedes re vera ſint calidi, & humidi, & plerunque fœtidi quoniam totum corpus humidum eſt, & calor ad inferiora delatus ſuperna frigidiora reddit.

,, *Habentes carnem boni habitus.*

Caro boni habitus. Tertium ſignum eandem paſſionem indicans, ſomnolentos eſſe boni habitus, hoc eſt recte valentes, quod ex eadem cauſa, atque ſomnolenti oriens ratione, hoc vt intelligatur dicamus, primum quid ſit caro boni habitus, & ſic patebit hanc in ſomno deditis reperiri; carnem eſſe ſanguineæ maſſæ ſobolem iam dictum eſt, & nihil aliud niſi ſanguinem circa muſculorum fibras naturaliter concreſcentem, quæ vacuum inter eorũ fibras implens, & quaſi infarciens, robur illis adiũgit, & præbet, vt facilius muſculorum motus, & operationes perficiantur, & minus à motu fibræ lædantur, & hęc quæ in muſculis reperitur proprìe caro eſt, non autem glandularum, aut internorum viſcerum ſubſtãtia, quæ impropriè caro vocatur. carnis differentiæ diuerſæ, nam alia eſt humida, mollis, rara laxa, ſpongioſa, flaccida, alia etiam ex aduerſo ſicca, dura, denſa, compacta, firma; quæ in eodem membro ſecundum ſpeciem exiſtens, in diuerſis hominibus variatur, pro varietate ſanguinis ex qua fit, talem ſe exhibet, quare ſi ſanguis humor ſcilicet, qui à cæteris tribus tertius contra diſtinguit naturali-

turaliter fuerit diſpoſitus, erit vtique calidus, & humidus, & aerem referens in venis alios humores cæteris elementis reſpōdentes ſuperabit, tū mole, tum virtute, quare, & caro, quę ex hoc efficietur ſanguine erit tactu quidem mollis, quoniam ſic humorem referet, at quoniam calor eſt conueniens, qui illum terminat, & infarcti, & pleni exiſtent muſculi, neque erit laxa caro, nec flaccida, ſed compacta, & firma, & ſolida; ab effectu igitur ad cauſam ſic primum procedemus, & cui caro eſt boni habitus, illi eadem adeſt mollis, ſed compacta, & firma, cui caro talis illi ſanguis adeſt calidus, & humidus, multus, & probus, ergo cui caro boni habitus illi multus eſt ſanguis, & multus humor calidus, & humidus, & è contra; ſomni amatori multus ineſt ſanguis prob. humidus, & calidus, cui hoc adeſt ille habet carnē probi habitus; deditus igitur ſomno carnem habet probi habitus, carnoſus igitur eſt, neque exſiccatus, aut emaciatus, ſicuti ſunt, qui propter ſtudia, aut dolores vigilijs vacant.

,, *Elegantes forma*.

Quarta nota eſt ſomniculoſorum, vt ſint forma eleganti præditi, formoſos voco, non autem pulchros, nam pulcritudo potius in partium ſymetria, & certa quantitate videtur conſiſtere, at forma in qualitatibus corporeis, nempè colorum varietate, & tactilium qualitatum conciuna quadam diſpoſitione videtur repoſita, vnde pulchros non dicimus paruos ex Ariſtotelis ſententia, ſed formoſos, & elegantes, iure igitur ſomno dediti, quoniam carnem habēt calidam, & humidam, quare, & colore ſubroſeam, & tactu mediocriter firmam, & compactam, iidem formoſi eſſe videntur, quo habitu quidam dicebat præditos eſſe, qui flore iuuentutis abutuntur, & eos omnes eſſe ſomniculoſos, & vinoſos, quin & voraces, & quibus hæ non aderant conditiones, nuſquàm tentandos, vt potè qui à teterrimo vitio alieni nuſquam poterant perſuaderi, ſed ille nequiſſimus nebulo, q; de his ſcripſit, ſi Ariſtotelem in prob. ſectione quarta conſuluiſſet, non ita male de formoſis, & calido, & humido habitu præditis, ſenſiſſet; non enim temperies, vt millies inculcatum eſt, ad quidquam vitij, aut virtutis cogit homines, namque in omni temperie boni, & mali eſſe poſſunt, ſed ſolum præbet quaſdam diſpoſitiones, & habilitates, vt promptius, & perfectius aliquid facere, aſſequi, aut pati poſſimus, vt in collibus, & planis naſcuntur vuæ, ſed vt plurimum lætiores tamen in collibus, at quoque etiam felicius, & melius in planis proueniunt, quam in certis collium locis, qui enim, aut ad ſeptentrionem vergunt, aut occidentē ſolem reſpiciunt, & in locis altioribus conſitæ, aut nimijs ventorum flatibus ſunt expoſitæ multo minus generoſæ ſunt, quam multæ in locis planis cultę, & educatę, vt vere dici poſſit, omnis fert omnia tellus; arte, cultu, mangonio manſueſcunt plantæ, & arbores, induſtria, & educatione leones diſcunt parere homini, nullumque adeo ferum eſt ingenium, quod non miteſcere poſſit.

Si modo cultura patientem accommodet aurem.

Sed ad propoſitum primum redeuntes, ſi elegantes, & formoſi ſomnolenti ſunt, ergo ingenium hebes habebunt, neque acre iudicium poſſidebunt, & ſi memoriam non infelicem nacti fuerint, reminiſcentia tamen non admodum valębunt, nam illa, vel ratiocinium eſt, vel eius ſpecies, mediocriter ergo in litteris proficiēt, nunquid igitur ad arma nati fuerint? ſed habitudo mulicbris veneri magis, quam marti ſimilis militares reſpuit labores. Huiuſmodi igitur homines ciuiles ſunt, & ocio pacique magis accommodati, œconomicam, & familiam ſuam curare, vxorem ducere, filios inſtituere, & educare conuenienter poſſunt, quales qui ad ſeruandum paternum nidum, colendoſque proprios lares affabre facti ſunt, à naturaque producti.

Forma [illegible]

,, *Et hirſuti circa ventrem*.

Vltimum eſt ſomnolentorum ſignum circa ventrem piloſitas, at de quo ventre ſit Ariſtotelis

Hirſuti circa ventrē.

ſtotelis ſermo dubium eſt, nunquid de ſtomacho, qui medius venter vocatur, & à medicis ventriculus, loquatur, aut de imo ventre, qui continet inteſtina, & qui eſt ab vmbilico ad pectinem, vſque aut tandem de vtroque ſit intelligendum Ariſtotelis dictum, vt etiam videtur poſſe intelligi.

Quid p ventrē intelligat Ariſtoteles

Ego ſane puto, Ariſtotelem indiſtinctè per ventrem intellixiſſe eam cauitatem, quæ continet ventriculum, epar, & lienem, & inferiora inteſtina, vtpotè cum cauitas hæc vna contenta tunica; tanquam vtre quodam, peritonco appellato, omnia membra, quæ nutritioni, & generationi deſeruiunt comprehendat, eſt enim membrana, quam peritoneum appellant, veſtis quædam, quæ ambit, & continet ſtomachum, epar, lienem, renes, & inteſtina tum gracilia, tum craſſa, quæ, vt mihi videtur, imum ventrem concludit, ſi ergo res ita ſe habet, per ventrem intelligemus cauitatem membra generationis, & nutritionis continentem, & pellem huic ventri ſuperpoſitam dicimus eſſe piloſam in his, qui delectantur multo ſomno, cauſa eſt, quoniam pars hæc, in his eſt valde calida, & humida, quare ſic poterit formari ratio, qua probetur ſomni amatores habere ventrem hirſutum, ſomni amatores ſunt humidi, & calidi præcipuè circa ventrem, cui ineſt calor, & humor in ventre multus, in eo eleuantur multę fuligines, & vapores multi, in quibus fit generatio harū fuliginū generantur pili, ergo ſomni amatoribus circa ventrem multi pili generabuntur, ſic igitur erunt piloſi circa imum ventrem, & circa vmbilicum, & ventriculi fundum hic enim præcipuè viget cum calore humor, in his qui ſunt boni habitus.

An ſomnolenti, & libidinoſi ſint eadem ſigna.

At dubitabit aliquis quomodo libidinoſo, & ſomniculoſo eadem inſit paſſio, nam ſi hoc, ergo eadem cauſa, quare & ijdem in alijs etiam effectus. Cur igitur libidinoſus oculos habet pætos, laſciuos, alacres, valde mobiles, at ſomno deditus, qui vigilans dormit, ſemiſopitos immobiles, & conniuentes, vt vix lucem poſſe pati videatur; At iam ſæpè reſponſum eſt, non eſſe abſurdum duas paſſiones oppoſitas idem genus habere, neque etiam abſurdum eſt vnum conſequi duo oppoſita, & quæ ſunt calida, & frigida tactum mouent, & dolorem inferunt, & delectationes, quare non eſt abſurdum etiam ſi ſomniculoſus, & libidinoſus eadem habeant accidentia, quatenus in aliquo genere, quamuis innominato, conueniant, vt habere ſolidam vngulam aſino, equo, & mulo, ſic quatenus, tum libidinoſus, tum ſomniculoſus in hoc conueniunt, vt multo humido vtrique abundent, & eo ſubpingui, & non pure excrementitio, effectum eſt, vt vtrique idem habeant ſymptoma, & vtriſque venter ſit piloſus. Amplius dico maximè differre libidinoſum à ſomniculoſo, nam calidior multo eſt libidinoſus, quam ſit humidus, è conuerſo in ſomnolento humor calorem ſuperat, & ideo libidinoſi pili ſunt duri, craſſi, nigri, at ſomnolenti ſunt molles ſubalbidi, ſubtiles, vnde arguitur etiam ſomnolentum eſſe meticuloſum, libidinoſum vero audaciorem.

Dub. An ſomnolenti piloſum habeāt ventrē.

At ſi quæ hactenus dicta ſunt, in ſe ueritatem habent, cum multo piloſiora, hiſpidioraq; habeant corpora uiri, quam fœminæ, & adulti quam pueri, magis etiam deberent ſomno teneri, at hoc experientia falſum docet, nam uiri fœminis, & adoleſcentibus adulti, minus dormiunt, & ratio etiam id perſuadet, quoniam ſicciores, in ſicco autem uigiliæ, in humido conſiſtit ſomni ratio, at dictum eſt, quod qui ſomno magis dediti ſunt, piloſiores exiſtunt, hoc eſt ſi conferas homines inter ſe, cæteris paribus, illi qui ſunt piloſiores, etiam ſomnolentiores exiſtunt, at puerorum, & fœminarum alia eſt ratio, an etiam, multo aliter ſentiendū eſt, Nempè humidiores eſſe ſomni amatores, & quo magis humido abundant, eo magis in ſomnum feruntur, quare cum in pueris, in fœminis ſit maior copia humoris, maior etiam eſt propenſio ad ſomnum, ſi uero conferas piloſos inter ſe dico piloſiores magis pronos ad ſomnum, at pueri antequam adoleuerint, neque piloſi, neque pilis priuati dici poſſunt, de his igitur non poteſt Ariſtotelicum dictum uerificari, ut de canibus qui nondum octauum diem attigerint, neque cæci, neque uidentes uocari poſſunt, at quid de fœminis dicemus,

quas

quas enim ſcimus cæteris eſſe piloſiores,eãs minus dormire cognouimus,ex Ariſtotelis tamen ſententia deberent magis dormire; An in genere fœminarum,quę piloſiores illæ calidiores ſunt, quæ autem calidiores præualente calore minus humidæ ſunt, quare & minus ſomno ſunt obnoxiæ,cuius indicium eſt, quod eędem etiam magis ſunt laſciuæ,vnde vulgo dictum eſt fœminas barbatas omnino fugiendas eſſe, ſic enim præualente calore in illis,turbido ſunt præditæ ingenio,nihil intentatum,cum in furias,iramque ruunt,relinquere ſolent,oritur autem fœminis barba,& cum deficiunt menſtrua,& cum plus iuſto exſiccatur menti,& labrorum cutis,& internus calor fit acutior, quo tempore efficitur,vt etiam circa podicem iiſdem pili oriantur, & tunc virorum maximè efficiuntur appetentes, falſo enim,& acri quodam vapore,atque humore ſimul iunctis turgeſcunt inferiores partes,& materia,quæ euacuationem quęrit pruritum,& titillationem quandam excitat,ſic ergo viris fœminæ per accidens fiunt etiam vigilantiores,& ad opera, & ad fraudes multo promptiores quam ſint illi. *Vigiliæ in fœminis q̃d indicet*

His addam quædam alia,quib. ſomniculoſum facile cognoſcere poteris,ſi prius diſtinctiunculam afferram, quod ſomniculoſus triplex videtur eſſe, vnus, qui facile, & ſemper promptus eſt in ſomnũ ferri,quales ſunt pueruli parui, qui nullo negotio oculos claudunt, & dormiunt,quidam alij ſunt, qui ſuis horis naturaliter, & ſecundum conſuetudinẽ ſomnum appetunt, at cum ſemel oculos occluſerint, ſi totus illabatur orbis, non expergiſcuntur,ſed altum ſomnum,& morti ſimilem dormiunt,tertij ſunt,qui facile in ſomnum feruntur,& cum dormierint difficile exſuſcitantur, primorum proprium eſt,vt magnum habeãt caput,ſed multo etiam calore plenum,genas igitur rubentes habent,& oculos lætos,& carnem mollem,calidam,& vaporoſam, qui vero ſtato quidem tempore ſomno occupantur, at cum ſemel obdormierint diutiſſime dormiunt,ebrijs ſimiles ſunt,& multo humori,igneus quidam admixtus eſt calor, non ſine atræ bilis vaporibus, quæ paſſio accidit laborantibus affectu hyppocondriaco, nam quamuis non tententur ſomno,& diù poſſint vigilare, cum tamen dormire incæperint vix poſſunt aliquando expergiſci,& marcidi videntur;qui vero,& ſemper dormiunt,& vix excitantur, & magnum habent caput, & plenum multa pituita,vt glires,atque vrſi,mureſque montani,horum facies alba apparet tumoroſa,labia albicantia, oculi ſemi ſomnes, & totum corpus in morem dormientis accomodatum, frequentius oſcitant,& quandoque brachia extendunt,& locum quęrunt,vbi corpus ponant, vt commode accumbere poſſint. His oculorum veſiculas addit Porta, ego hanc putauerim,ebrioſi potius,quam ſomniculoſi paſſionem,& multos noui ex nimijs vigilijs veſiculas habere, idque ex cauſa;docent enim multam ſpirituum, & humorum effuſionem factam eſſe;quare,& oculos,& anteriorem partem corrugatam, vnde veſiculæ apparent, quæ paſſio plerunque etiam ſequitur illos,qui nimium vſi ſunt venere,eadem ſcilicet de cauſa quoniam exſiccat venus,vt vigiliæ, ſtudium, lachrimæ, & dolor, quin anguſtias meatuum, & venarum ponit idem, & ſanè quorum venæ ſunt anguſtę,aut multa carne obductę illi maximè ſunt ſomno dediti,& cum dormiunt,non facile excitantur, quod Ariſtoteles in libro de ſomno, & vigilia docebat.

Somniculoſorũ differentia.

Porta.

DE MEMORE. Cap. XXVI.

Memores. Qui habent ſuperiora maiora, pulchra, & carnoſa magis.

Memoris viri ſigna.

VLtimum hoc eſt membrum tam longæ inductionis ab Ariſtotele, vt diximus inſtitutæ, vt fidem faceret nobis per corporea ſigna licere etiam animæ propenſiones cognoſcere; primum autem dicendum eſt, quid ſit memoria, & quotuplex in quo nam ſit eius ſedes, quæ eiuſdem actio, & quorum; deinde qualis ſit memor demonſtrabimus, & finis preſenti parti tandem imponetur.

De memoria quid ſit dicendum eſt, memoria ſupponit phantaſiam, phantaſia ſenſum, hic ſenſibile, profectò ſenſibile eſt id, quod extra animam, & ipſum ſenſitiuum exiſtens, cũ ſit actu tale, qualis eſt ſenſus potentia, illum natus eſt mouere, & ad actum traducere, ſenſibile igitur eſt motiuum ſenſus, quatenus eſt ſenſibile, ſunt enim ad aliquid; ſenſibilia propria dicuntur, odores, colores, ſoni, ſapores, tactileſque qualitates, & ipſarum differentiæ; harum rerum præſentium impreſſiones, quæ fiunt, dicũtur ſenſationes, iudicium, & diſtinctionem inter has ſenſationes, & operationes, quæ ponit facultas, ſenſus cõmunis, & phantaſia vocatur, vnum ac primum ſcilicet ſentiẽdi principium, quare definiunt ſenſum cõmunem eſſe vim animæ, quæ externarum rerum varietates, ſuſcipit, diſtinguit, iudicat, cum ergo formarum, quę ab actu, & operatione ſenſibilium fabricatę fuerunt reliquię in primo ſenſiterio remanſerint, excitatur facultas, quæ phantaſia vocatur, eadem cum ſenſu communi, ratione tamẽ ab ipſo diſtincta, cuius opus eſt circa ſenſuum reliquias verſari, haſque iungere, ſeparare, inuertere, & ſecum ipſa multa effingere, quæ nunquam ſub ſenſus venerunt, neque aliquando ventura ſunt, huius iudicationi, & fini annexus eſt appetitus à quo deinde progreſſiuus motus exoritur.

Vt autem in ſenſu tria ſunt, nempè res quæ ſenſibilis eſt, ſiue ſentitur, & ſentiendi facultas, ex quibus duobus fit tertium quod dicitur ſenſatio, ſiue ſentiendi actus, & vt datur intelligibile, & intellectus, & intelligendi actus, ſic etiam eſt imaginabile ſiue ſubiectum mouere natum phantaſiam, & hæc ſunt ſenſibilium relictæ in anima formæ, eſt fantaſia, vis ſcilicet, & facultas, quæ nata eſt moueri ab his internis formis, illaſque recipere, eſt etiam tertium quoddam, operatio ſcilicet, quæ dici poteſt imaginatio, nempè motio, ſiue operatio phantaſiæ circa rerum ſimulachra, vt igitur externa ſenſibilia ſe habent ad ſenſum, ita interna ad phantaſiã, ſine externis obiectis non eſt ſenſatio, & ſine internis non eſt phantaſia, quare ſenſus, & phantaſia videntur eſſe idem ſubiecto, & tantum inter ſe ratione differre, nam vtraquè verſatur circa obiecta ſenſibilia, ſed eſt differentia quod ſenſus requirit eorum pręſentiam, ad hoc vt in actu exeat, phãtaſia aũt ijſdem etiam abſentibus per interna, propriaque obiecta poteſt operari, anima igitur ſenſitiua vna, & eadem cum detinetur circa formas externorum ſenſibilium, præſentium dicitur ſentire, & eius operatio eſt ſenſatio, cum eadem anima formas eaſdem ſenſibilium abſentium conſiderat, dicitur phantaſia; quid igitur ſit ſenſibile, ſenſus, & ſenſatio, quid imaginabile, & imaginatiua vis, & imaginatio, quam quidam vocarunt phantaſticationem, ex his patet;

Cum itaque motus factus à reliquijs ſenſibilium in primo ſenſiterio exiſtentibus dicatur phantaſiæ actus, & ipſa has receperit motiones, & facta fuerit actu; ſi eius operationis, ſimulachrum conſeruabitur, & manebit iam memoria dicetur, quare imaginum conſeruatio memoria eſt, perficitur autem, per reiteratã phantaſiæ operationem, cum recipit igitur

commu-

communis ſenſus, iudicat phantaſia, retinet memoria, propriè tamen memoria eſt rei abſentis, cum præteriti temporis cognitione repræſentata effigies in anima.

Hæ igitur omnes virtutes animæ ſenſitiuæ cognoſcentis ſunt eædem ſubiecto, & inter ſe ſola differunt ratione, non igitur verum eſt, vt anterior imaginationi, poſterior cerebri pars memoriæ aſſignanda ſit, ſed omnes eædem ſunt, vt dixi, ſubiecto, bene verum eſt, quod cum virtutes ſint in materia, vel non ſine materia, pro varietate materiæ, & ſubiecti in quo eas exerceri contingit, modo meliores modo peiores, & imperfectiores faciunt operationes, totius igitur cerebri tota vis ſenſitiua videtur eſſe actus, & perfectio, quatenus ſcilicet eſt principium quoddam paſſiuum paſſione perfectiua, & impreſſiones externas per ſpiritus percipere poteſt; vnde quidam, quatenus cerebrum eſt corpus ſimilare, dixerunt, eſſe principium ſenſus, quatenus vero diſſimilare, & organicum, tunc cauſare motum, videntur autem prædictæ functiones fieri permeantibus ſpiritibus ipſum cerebrum, & ab eodẽ alteratis, & elaboratis, quare quales ſunt ſpiritus, qui à corde in illud feruntur, & qualis erit elaboratio, quæ fiet eorundem à cerebro, tales erunt virtutes, tales & operationes, cuius indicium eſt, quod irato alia videntur; atque amanti; & alia quieto, & perturbationib. vacuo, & aliud ſentit ille, cui ieiunus eſt ſtomachus, & qui bene potus eſt, alij enim ſpiritus prioribus, alij poſterioribus ſuggeruntur.

Cum ergo memoriæ proprium ſit recipere, & retinere, recipit autem quod patitur, & patitur, quod eſt paſſibile, neceſſe eſt principium memoratiuum eſſe paſſibile, & eſſe vim, & entelechiam materiæ paſſibilis, at principium paſſiuorum humidum eſt, ergo memoratiua facultas, vel in humido, vel in eo, quod eſt ab humido cõſtitutũ corpus reperietur, vt in molli, & impreſſibili, quare neceſſe eſt animal natum meminiſſe multa, quod cerebrũ habeat molle, ſed quoniam debet retinere, ſiccitas ẽt requiritur, nõ retinẽtur .n. impreſſiones niſi in ſicco, vel in eo quod à ſicco pendet, vt in duro; aut ſaltem aliquam reſiſtentiam habenti, quare in infantibus non fit memoria propter nimiam humiditatem; neque in ſenibus propter nimiam ſiccitatem, ſed qui medio modo diſpoſiti ſunt, & recipiunt, & retinent rerum impreſſiones, quod accidit adultis, ſi modo ſecundum naturam fuerint affecti, & cerebri temperies naturalis nulla ui externa, aut interna fuerit alterata; cerebrum igitur, vel eius ſubſtantia memoriæ ſedes eſt, fortè etiam ſenſitiuæ animæ ſubiectum, aut ſaltem eiuſdem primum organum; Pro illius igitur temperamento, quantitate, figura vna cum inſito ſpiritu, fieri ſenſitiuæ animæ operationes, & munia contingit, & mollities igitur, & durities quædam, non ſimpliciter, ſed talis, tum ipſi cerebro, tum neruis, & inſtrumẽtis quib. proprias perficit operationes inexiſtit, & calor, & frigus rõnabile, vt his tanquam coagentibus cauſis ſua exequatur munera; memoriam igitur aptè exercebit, atq. memorare poterit ille cuius cerebrum ita ſecundum naturam diſponetur, vt recipere, & retinere, & referre imagines rerum cum loco, & tempore poterit, quare manifeſtum eſt, quod cui ſuperiora, hoc eſt caput erit maius, ille erit paratior ad memorandum, quod experientia cõfirmatum eſt, multos enim nouimus valde memoria pollentes, quorum caput magnum erat, & craſſum valde, cauſam puto eſſe quoniam, qui memorant aptè, multas rerum ſpecies, & eas in ordine debent redigere, qui vero id facere poſſe quęrunt, neceſſario vaſa, & loca idonea habent, vt hoc aptè facere poſſint, magnitudo igitur vaſis neceſſaria eſt in quo multi contineri poſſint ſpiritus, & in quo eorundem motus fieri cum ordine, & ſine confuſione valeant, magnum igitur cerebrum, ergo & magnum caput, ſic enim natura requirit, caput pars ſuperior corporis eſt, ergo qui memoria receptiua valent, necnon, & retentiua ſimul, illi debent habere magnum caput, quo ſimul, & recipiant, & retineant, & per ordinem digerere poſſint, quæ iam receperint.

At quamuis, qui memoria pollent magnum caput habeant, non ideo putandum eſt, omnes quibus magnum caput adeſt memoria excellere, non enim conuertitur.

,, *Pulchra*,

Supe-riora pulchra

Non puto Ariſtotelem velle hominem, qui memoria valet eſſe pulchrum ſecundum faciem, aut qualem diximus eſſe amoribus deditum, & mollem hominem, ſed puto ſuperiora in hoc homine debere eſſe pulchra, hoc eſt affabre facta, ſecundumque naturam diſpoſita, & non monſtruoſa, nam ſi in concinna fuerit capitis figura, etiam ſi magnum ſit non ideo dicemus illud ipſum eſſe valens memoriæ inſtrumentum, nam ſignum erit abundaſſe quidem materiam, ſed illam indigeſtam, & rudem, & à virtute formatrice ſecundum rectam, & naturalem rationem paſſam non fuiſſe, ſi ergo cuius caput magnum eſt, & in forme probabile eſt cerebrum non bene eſſe affectum, & propter hoc illius munia impedita ſunt, & cuius impeditæ ſunt capitis, & cerebri operationes, ille non memorat, qui ergo bene meminit, bene formatum habebit caput, ſed hoc eſt eſſe pulchrum, ergo qui bene memores ſunt pulchrum caput habent, & bene formatum anteriorem ſanè partem, nam frontem amplam habent, & bene tornatum caput, & eleuatum poſterius occiput, vt mihi ſæpius vidiſſe contingit; memores igitur, & ſuperiora pulchra habent, & maiora quam ſit conſuetum cæteros homines vulgo habere.

,, *Et carnoſa magis*,

Carnoſa magis.

Tertium ſignum eſt, quod etiam de eodem capite prædicatur, nam qui valent memoria genas, & tempora ſatis carnoſa habent, etenim qui memores ſunt, facile impreſſiones rerum ſeruant, & ſi ſeruant neceſſario recipiunt, qui facile recipiunt humidi ſunt, molliuſque cerebrum habēt, ergo memores ſunt humidioris, & mollioris cerebri, vbi multum mollitiei, ibi multum etiam humoris, qui ſi ſecundum naturam fuerit, calidior erit, calida, & humida materia in homine ſecundum naturam diſpoſita, prompte carnem generat, quibus igitur multum humoris, & caloris in capite ineſt, ijs probabile eſt ſuperiora eſſe carnoplena, iure igitur ſi quem viderimus habentem caput bene formatum, magnum, & carnoſum illum dicemus eſſe aptum ad memorandum, & ad rerum imagines recipiēdas, retinendas, & depromendas.

Alij addunt aures magnas, ſed ſanè paruæ eſſe non debent, neq. nimis magnæ ad aſinos enim referuntur, qui quamuis admodū retineant, difficile tamen recipiunt, os etiam in his valde ſciſſum eſt, & barba rara, & pili molles, quæ omnia multam humoris arguunt abundantiam, facile etiam ſudant, & calore torquentur, quamuis autem carnoſa habeant ſuperiora, nullo tamen modo pinguedine abundant, nam remiſſum nimis hæc calorem oſtendit, qui non eſt in memore.

Dictorum hactenus Epilogus.

Hactenus ex Ariſtotelis ſententia oſtenſum eſt, quod ex anima, cum hoc corpore iuncta efficitur compoſitum, ita vnum vt mutuo ad inuicem compatiantur, & anima ad motus, & affectiones corporeas mutetur, & affecta anima, corpus etiam mutationem ſuſtineat, mouetur enim ad motum corporis, & ſi per ſe ſit immobilis, ſic ergo mæſtitiæ, & animi angores corpus afficiunt, & percuſſum, ac male habitum corpus animam, animæque actiones impedit, vt ille dicebat, quod Hector ſaxo ictus in pectore ab Aiace iacebat iam aliud ſapiens, probabile igitur eſt, ex corporeis affectionibus poſſe nos cognoſcere animæ diſpoſitiones, quæ cognitio dicitur phyſiognomia, & hæc ſi regulis, & præceptis quibuſdam complectatur dicetur ars ex ſignis corporis animæ inclinationes conniectans.

AN MORES A' TEMPERAMENTO Naſcantur. Cap. XXVII.

AT quoniam huic ſecundæ parti Ariſtotelici contextus ſummam manum imponere molior, antequam id fiat, dubitationem quandam neceſſarium explicare duxi, qua primo aſpectu tota preſens ars aboleri videtur.

Dubit. Scaliger vir ſanè magnus, & apprimè doctus, q contra auctorem librorum de ſubtilitate ſcripſit, putat mores vllos à tẽperatura humorum humanũ corpus ſtatuentiũ nequaq̃ pendere, & aduerſarios multitudine obiectionũ, & difficultatũ à ſe aſſerit eſſe obruẽdos, dicitq.

R̃ones Scaligeri cõtra phiſiognom. Forſan quidẽ iracundiæ fomenta à bile, & à calore eſſe poſſe, aſt iracũdiæ habitũ ab hoc calore, aut humore pẽdere, iudicat impoſſibile, etenim ſi calor, & bilis flaua circa cor ardẽs non facit hominẽ iracundũ, ergo tãto minus atra bilis refrigerata faciet auarum, timidũ, & ignauũ, sãguis lętũ, & pituita inſenſatũ, ſic à maiori ad minus, vt mihi videtur, argumẽtans, probat aſſumptũ, dicẽs ſe calidiſſimos, ac fortiſſimos viros cognouiſſe, eoſq. habitu bilioſiſſimo præditos, q erant mitiſſimi, & manſuetiſſimi, Cęſarẽ, & Auguſtũ Neruã ẽt, & Pertinacem viros fuiſſe mites, quamnis bilioſo prediti dicerẽtur habitu, probat ẽt ab oppoſito ſi frigida ſunt iracunda, & frigida nulla calida eſſe poſſint, quędã igitur iracunda non ſunt calida, igitur iracundię non erit cã caliditas, aliter enim poſita caliditate poneretur iracundia, neq. ſine calore poſſet ſtare, item ait, canes iracũdiſſimos eſſe, eoſdemq. frigidæ admodum temperaturæ, vt potè q libentiſſimè apricentur, cito ſeneſcant, citoq. deponãt alacritatẽ, & in rabiẽ facile ferantur, q docet frigiditatẽ cum ſiccitate iunctã eſſe, plus ẽt caloris, eſſe in lepore, q̃ in cabrone, & tñ cabro multo iracũdior, eſt, multoq. violẽtior q̃ lepus. Pariter odiũ, inuidia, auaritia, faſtidium, maledicentia, fraudolentia, furacitas, non pendent à temperamento humorũ, ſed hi ſunt habitus morũ, ergo à tẽperamento morales non pendent habitus, minor dubitationẽ non habet, ille totus in probãda maiore occupatur, ridens igitur ait, Cuius humoris mancipium erit falſarius? aut inceſtuoſus? deinde in omni tẽperatura videmus reperiri virtutes, & vitia, auaritiã, & liberalitatẽ, placiditatẽ, & arrogantiam, igitur ad temperaturam non eſt confugiendũ; amplius q à ſyderibus cauſatur, & ab illis dependet id ipſum tẽperamẽto nõ eſt tribuendũ, ſed hæ ꝓpenſiones, & mores à cęlo, & cęleſtib. cauſantur ſignis, ergo nõ pendẽt à tẽperamento, nec qm̃ temperamentũ eſt tale, ideo dicendũ eſt, tales haberi mores, igitur temperamentũ ex quo talis hõ factus eſt, pictum eſſe, & inſignitum his inquit proprietatib. quarum cauſæ nullis indagationibus ab humano ingenio erui poſſunt, exclamans tandẽ nullã vim in elemẽtis eſſe dicit, quod efficere potuerit inſaniã nefandę veneris in Ptolomæo, nullũ ab elemento ſuppeditaĩ veſtigiũ, & quo chymiſtã, pręſtigiatorẽ, rabulã, fabrũ poſſis cognoſcere, neq. locũ, aut educationẽ, quidq̃ poſſe putat, dicit enim è medijs alpibus deſcendere, q nauta futurus eſt, Venetus equitationẽ meditabiĩ, hic caſeũ, ille mala, alij vinũ, quidã acetũ, & piſces abhorrẽt, hoc à tẽperamento nõ põt cauſari, ergo morũ cã nõ eſt tẽperamentũ. Addit quoſdã timere feles, vt ait Matthiolus, alios adeo abhorrere mures, vt pene aĩo deliquerẽt, nõnulli roſa mirificè ledũtur, alijs moſchus odoratus ſyncopẽ inducit, quare cũ hęc à tẽperam. nõ fiãt, morũ, & paſſionũ indiuidui hoc nõ vocabis cãm, demũ inqt, ſi à calore fieret crudelitas, vel à frigore dolus, ergo cui maior caliditas, illi maior ineſſet crudelitas, & cui maius adeſſet frigus, ille eſſet doloſior, neq. id ſolũ in genere hominũ, ſed ẽt belluarũ cõtingeret, q tñ falsũ eſſe ſupponit, cum multa calidiſſima aĩalia crudelitate nõ laborẽt, & frigidiſſima q̃ plurima, vt teſtudo, & cochlea, nihil doli meditẽtur; addit alibi, ſi calidus, & humidus homo eſt maximè ſecundum naturam, & qui ſe-

cundum naturam diſpoſitus eſt, ille ſit ſapiens, ergo quo calidior, & humidior eo ſapientior erit homo, ſed qui calidior eſt, & humidior ille præter voluptates corporis, nihil ferè meditatur, & ſomniat, ergo ſapiens vir intemperatiſſimus, ergo fœmina viro prudẽtior, ſiquidem humidior, & puer, ſiue adoleſcens homine iam ſeneſcente prudens, atque verſutus magis erit, eſt enim vterq. ſeniore, & calidior, & humidior; Alibi eandẽ tuens poſitionem dicit, neque ſapientes, & bonos, neque malos, & inſipientes eſſe à natura; ſed ab electione, & voluntate pendere, quod ſi hoc verum eſt, ergo non ſequuntur mores, & habitus temperiem corporis, vt dicere poſſimus Hic talem habet temperiem, & tale corpus, ergo & tales mores, ẽt habebit, & cum in omne temperamentum poſſint cadere æque virtutes, & vitia, nihil ad hæc temperies faciet. Effusè paulo poſt ridet eos, qui credunt aliquid eorum quę in animo ſunt mutari facta corporis mutatione, nam ridiculum eſſe putare, quod ſi quis gibbus ſit, illi etiam gibba, & incurua ſit anima, & ſi rectus ſit, animam etiam rectam habere, certam quidem elementorum mixtionem requiri ad formam ſuſtinendam; quæ vero ſequuntur formam nihil à materia depẽdent, aut cum eadem commercium habent, quis Socrate turpior, quis Aeſopo fædior, quis infelicior Epitecto ſtoico? qui claudus paruus, gibbus luſcus ſeruus erat, aſt hi tamen omnes tanquam ſydera humanum genus ſapiẽtia, prudentia, bonitate illuſtrarũt, ex aduerſo pulcherrimus Alcibiades formoſiſſimus Hylas, venuſtiſſimus Maximini filius, oris dignitate nulli cedebat Commodus, non Domitianus, non alij ſexcenti, qui tamen, aut nequiſſimi, aut nullis virtutibus inſignes fuere; tandẽ ſatyram ſcribere adortus belluas appellat philoſophos minutos, & nimium materiales, qui hominum mores, & habitus elementorum temperamẽto delegant, atque hos ex illorum formis naſci cẽſent, vult autem ille vir, quod mos ſit modus, & qualitas motionis, motio ſupponit id à quo pendet, hæc natura eſt, quæ dicitur forma, quare à forma motus pendet, & ſine motu non eſt mos, patet igitur à forma pendere morem, ſed forma non eſt materia, at elementorum temperies eſt materia, formã igitur non dices vllo modo elementorum temperiem eſſe, vel illam ſequi, quare neque mores à temperiè originem habere, aut aliquo pacto ad illam reduci, hæc ille multis agit.

Et alio quoddam loco ſupra naturaliter, vt ait, & metaphyſice tractans, quam prę manibus habet materiam, inquit, tria eſſe, quæ omnia vocari poſſunt, vnum à ſe ipſo, & per ſe ipſum, omnia eſt, & dicitur Deus, q omnia facit, alterũ eſt quod omnia fit, vt potè in quod recipi nata ſunt omnia, & hoc dicitur materia, tertium eſt quo cum Deo omnia facit, illo enim Deus tamquam inſtrumento vtitur ad agendum, & hoc cęlum eſt, quæ ſi vera ſunt, ex his inferri putat, quod elemẽta nullam partem in rebus, aut formis rerum habeant, quæ vt patet, à Deo in materiam, per cœlum, tanquam per inſtrumentum imprimuntur, colligit igitur formam in vi agentis, non autem in potentia recipientis poſitam eſſe, vt forma muris, quæ eſt introducenda in fimum non dicendũ eſt, quòd ſit potius in fimo, quam in facultate ſolis, amplius ſi forma eſt perfectio quædam, & perfectio potius in perficiente ſit, quam in perficiendo, neceſſe eſt, vt dicamus formam potius in agente, & generante, quam in materia recipiente, & quattuor elementis eſſe, ac reperiri.

Et in ea parte vbi quærit, an mixti forma ſit eadem, & elementi prædominantis, partem negatiuam defendens ait, ſi mixta haberent formam prædominantis, animalia omnia, & viuerent, & nõ viuerẽt, viuerẽt qm̃ illorum forma eſt aĩa, non viuerent qm̃ illorum forma, eſt eadẽ cum forma terræ, quæ in ipſis dominatur, at hæc non viuit, amplius & omnia, quæ apud nos, ferè eſſent vnum mixtum, quoniam in plãtis, & animalibus, ſaxis, metalliſq. vna terrę predominatur forma; ſi vna eſt forma omnium, ergo omnia vnum ſunt, at hoc falſum, ergo neque vna eſt mixtorum forma, ſed contrariæ, at ab ijſdem principijs contraria eſſe nequeunt, non igitur dicemus ex elementis omnes rerum formas educi, & illorum naturam ſequi.

Et ſi

Et ſi nemo dat quod non habet, neque elementa, quam non habẽt, ipſa animam dare poterunt, & ſi non auara, neque ambitioſa ſunt elementa, ergo neque auaritiam, neque ambitionem ijs, quæ ex ipſis ſuut, dare poterunt, ex qualitatibus igitur elementarijs non trahit magnes ferrum, non intrat buffonis os muſtela non purgat rhabarbarum bilem, ſed hæ ſuut paſſiones, quę illis per propriam formam inſunt, quam formam cum ſuis proprietatibus ab ipſo agente, & generante ręceperunt, ſed quoniam videbat Alexander (ait ille) in quamplurimis mixtis præualere terram, & terræ formam putabat eſſe grauitatem, malo quoddam genio coactus eſt, credère, grauitatem, etiam mixtorum eſſe formam; hanc Alexandri (vt dicit ille) peruerſitatem, cuius fateor, nullam omnino notitiam habere, duob. poſſe argumentis tolli aſſerit, quorum vnum eſt.

Quod grauitas non eſt forma terræ, quoniam formæ non ſuſcipiunt magis, & minus, neque magis in vuo, minus in altero exiſtunt; amplius formæ rerum nos laiẽt, ſunt euim ſubſtantiæ immerſæ materiæ, quare cum grauitas ſenſu cognoſcatur, & ſit accidens non poteſt vocari forma ſubſtantialis; Dicendum eſt igitur poſteriores formas continere priores, vt fortè numeri priores continentur à poſterioribus, octo enim continet ſeptẽ, & ſex, & quinque, quare formam carnis non ſolum formã terræ, & aquæ, ſed aliquid etiam amplius comprehendere; Quare non defectu materiæ negata ſunt cornua equo, aut homini, & ex abundantia eiuſdem conceſſa ceruo, & boui, ſed quoniam vtriuſque natura ita affecta eſt, vt illa hoc recuſet, hæc petat, His ergo rationibus ille toto libro exagitat Alexandrum, & philoſophos, qui aiunt, rerũ naturalium, & ſublunarium corporum mixtorum formas educi de potentia materiæ, & elementorum, & vt mihi videtur, inſinuare, atque perſuadere, vel ſibi, vel alijs quærit, quod formæ omnes non educantur, ſed inducanrur in potentiam materiæ. *Rationes aliorum.*

At quoniam eiuſdem argumenti videntur eſſe nonnullis multa eorum, quæ in ſecundo de generatione dicta fuere contra Empedoclem, ea recenſeamus, vt omnis ſcrupulus de (mentibus hominum, ſi qui vnquam hæc ſanè legere ſuſtinebunr) educatur, quo ſibi quandoque perſuadere poſſent ab Ariſtotele, & phyſiognomonibus verba dari, & in hac facultate nihil veri, aut vero conſentanei coutineri. *Emped. ſentẽtia*

Dicebat Empedocles quattuor elementa eſſe æterna, modoque ſub ſpecie ſphæri, modo ſub forma mundi ſenſibilis manere, & rerum naturam, nihil aliud eſſe niſi horum mixtionem, & conuentum, ipſa autem putabat corpora elementorum eſſę immutabilia, & incorruptibilia, contra quem in ſecundo de generatione longiſſime diſputat Ariſtotles.

Inter cætera autem, quæ videntur fauere aliquo modo opinioni, & ſentẽtię prædictæ eſt id. Si res fierent congregatione, & diſgregatione quattuor elementorum, vel rerum, & humorum habentium proportionem, & ſimilitudinem ad quattuor elementa, & omnis earum virtus inde penderet, ergo caſu res fierent, & non ſemper, aut plerunque ex homine homo, & ex oliua fieret oliua, at hoc falſum ergo, & id ex quo deducitur. Vt ſit argumentum, ſi ſola elementorum cogregatio facit mixta eſſe hęc, vel talia, cur potius ex homine homo quam oliua naſcitur? quod ſi reſpondeat Empedocles, hominem, & frumentum non generari, quocunque modo conuenientibus elementis, ſed certa ratione, & lege interſe coeuntibus, vt de oſſibus in primo de anima ab eodem Empedocle dicebatur, tunc contra quærendum eſt, quidnam ſit illud, quod hac certa ratione diſponat elementa? non enim eſt fortuna, aut caſus, quæ ſunt per accidens, & cauſæ eorum, quæ raro fiunt, & vt caſu non conuenerunt lapides, & ligna ad domum conſtruendam, & cur porticus ſit depreſſa, vel porta laxior meæ domus, quam tuæ, non lapidibus, & lignis, aut cæmento, ſed cauſæ efficienti, & architecto, vel cauſę finali, nempè propter commoditatem aliquam, vt currus introducantur, tribuetur, ita neceſſe eſt aliquam eſſe certam cauſam, & non elemẽta, quæ rem talem ſtatuant, neque eo confugiet, vt dicat litem, & amicitiam eſſe cauſas generationis, nam illæ poſſunt quidem elementa congregare, quod autem ſic potius, quam oppoſito mo

do, &

do, & potius fuerit oliua, quam caſtanea, quod factum eſt, nulla ratione à lite, aut cõcordia cauſa igitur, & ratio propter quam ſit homo riſibilis, vel fortis, vel albus, non eſt materia, neque elementa, aut elementorum congregatio, ſed natura, & forma, hæc enim eſt ratio propter quam vnumquodque tale aliquid eſt, ad elementorum igitur mixtionem confugiendum non eſt, dimiſſa forma, neque lis, & amicitia tantum, poſſunt res producere, & earum naturam ſtatuere: At certum eſt, quod quæ ſunt in nobis, vel motus ſunt, vel quietes, ſanè nullius motus videntur eſſe cauſæ elementa, vel eorum mixtio, ſiquidem cauſa, & principium motus, forma eſt, ergo quod cauſat motũ eſt forma; ſed elementa non ſunt formę, mouentur enim, non autem mouent, non igitur cauſant motum, actiuè igitur illa nullũ in nobis motum cauſabunt, quare neque humoribus, qui reſpondent proportione ipſis elementis, poteris aſſignare cauſam, quod ille indignetur, & alius horreſcat, vel miſereatur, ſimiliter de quietibus ſentiendum, quietem voco albedinem, ſciẽtiam, & habitum, vel diſpoſitionem, quæ ſunt termini motuum, at terminus motus non eſt quod mouetur, non igitur materia eſt finis, neque cauſa quod habeat res talem finem, cum omnis materia æquè, & indiſtinctè poſſit eſſe, tam ſub termino à quo, quã ſub termino ad quem, ſi igitur materia, neque motus, neque quietis eſt cauſa, cum omne, quod eſt in nobis, vel ſit motus, aut quies vel non ſine horum altero, manifeſtum, quod materia affectionum, & diuerſitatum, quæ in nobis ſunt cauſa non eſt, quare ſi materia non eſt, ergo neque elemẽta, quatenus ſunt principia materialia mixtorum, ergo neque humores quattuor hominem componẽtes, ſed aliqua alia quęrenda eſt via, & ratio quæ paſſiones in nobis exiſtentes, motus, & differentias paſſionum cauſet, nec motus naturalis ſecundum Empedoclem eſt concordiæ, aut oppoſitus diſcordiæ operatio, quoniam vt in ſecundo de generatione dixit Ariſtoteles, neceſſe eſt amicitiam, ſi congregat, vnum tantum facere motum ad vnam tantum partem, quare ſi ignem ſurſum, quomodo terram deinde deorſum mouebit? his ergo, quæ ibi ab Ariſtotele adducuntur, patet nihil ab Empedocle ſani afferri, quo poſitio prædicta ſeruari poſſit.

Addit Ariſtoteles textu 45. eiuſdem ſecũdi de generatione quoddam, ꝙ omnino ſcaligeri ſententiam cõfirmat. Docet enim nullo modo animam ex elementis poſſe fabricari, quare ſi non eſt ex elementis, ergo neque illius operationes ab elementis cauſantur, neque ea, quæ propter animam inſunt corpori animato, propter elementa, aut elementorũ qualitates talia eſſe dicemus; animam ſanè non eſſe elementum, aut ex elementis patet, quoniã anima eſt incorporea, illa vero de quibus loquimur omnino ſunt corpora, corporib. adſũt corporeæ affectiones, calidum, frigidum, durum, molle, & quæ ex his fieri dictũ eſt in quarto meteorum, Hæc autem genera qualitatum animæ non inſunt, non igitur illa eſt corpus, aut quid corporeum, neque igitur eius paſſiones ab elementis, aut eorum proprietatib. cauſabuntur, ſed à rei forma, & in his, quæ habẽt animam, ab ipſa anima fient, non enim muſicum eſſe, aut geometram, aut ad has, vel illas inclinatum eſſe facultates à materia corporũ deduces, id enim fieri non poſſe certum eſt, muſicæ igitur ſubiectum eſt anima, vt albi corpus, & ſanitatis animal, vt igitur valemus ſanitate, & corpore, ſic canimus muſica, & anima, illa vt principio, hac vt ſubiecto; videamus etiam à quonam fiat mixtio, & quid ſit illud, quod elementa ſimul nectit, & tenet nexa, hanceque ſanè eſſe cœli motionem dicemus, effectiuè igitur concurrit cœlum, neceſſeque eſt aliquid mixto, & ipſum dare, quod vel forma eſt, vel conſequens formam, quare oportet dicere, non omnia, quæ in compoſito ſunt, à materia, vel à quattuor elementis, & cauſa materiali pendere, videtur autem omnino cęlum ad mixtorum ſtructuram adeo concurrere, vt non minus quam impreſſor, dum ſigillũ in ceram imprimit, afficiat quattuor elementa.

Diligentius autem, & exactius, qui contra prædicta ſe argumentari credunt, & non tantum Ariſtoteli, ſed veritati inniti, hæc deducũt; materiam, ſcilicet nullo modo eſſe cauſam efficientem rerum generabilium, quare neq. earumdem paſſiones poſſe effectiuè cauſare,

vt dicamus cauſam, propter quam hic ſit iracundior, eſſe bilem quæ circa cor creuit, aut ſanguinis ſubtilioris accenſionem.

Amplius materiæ eſt pati, & moueri, cuius eſt pati, & moueri, illius non eſt agere, & mouere, aut paſſiones vllas inducere, materia igitur non poteſt vllas in compoſito paſſiones inducere, at quattuor humores hominis ſunt materia, nulla igitur in homine erit paſſio, quæ ab his humoribus pendere, quæq; ab his cauſari poſſit; nullius igitur affectus, aut habitus in humores, & corpus referendus eſt, ſed in electionem, & voluntatem, educationem, inſtitutionem, & cætera huiuſmodi.

Quod ſi quis contra maiorem dubitans, diceret multa eſſe quæ agunt, & patiuntur, mouentur, & mouent, vt anima cum moueat, attamen mouetur, vt etiam baculus, & manus, quæ cum moueant lapidem mouentur etiam, Reſpondet animam moueri per accidens, non autem per ſe; amplius ſecundum quem motum manus mouet, non ſecundum eundem omnino mouetur, Nam cum moueat baculum mouetur ab anima, quare non eſt idem motus, ſed dicimus eſſe impoſſibile, quod id, quod mouetur quatenus mouetur, eatenus moueat, id à quo mouetur vt idem ſcilicet ſe ipſum ſecundum idem moueat & moueatur, ſed bene mouebit aliud, hoc autem in octauo phy. diligenter demonſtrat Ariſtoteles, aliter enim diſcens doceret, & ferens ferretur ab eo, quod fertur, iure igitur dictum eſt, quod cuius eſt pati, & moueri, quatenus patitur, & mouetur eius non eſt agere, & mouere illud, à quo patitur, & mouetur.

Rurſus, ex eodem Ariſtotele argumentum eſt.

Cauſa & ratio propter quam vnum quodque tale aliquid eſt; dicitur forma, & non materia, ſed quattuor elementa, ſiue humores non ſunt forma, ſed materia hominis, ergo non poſſunt quattuor humores dici cauſæ propter quas homo ſit tale aliquid ens, vel tales habeat proprietates, & accidentia, Rurſus vnum quodque eſt per propriam formam, & rationem, per quam etiam demonſtratur; & ſcitur, ſcire enim eſt rem per cauſam cognoſcere propter quam res eſt, cauſa autem hæc non eſt materia, non igitur quid quam ſcire facit materialis cauſa, & illam aſſignare nequaquam debemus, aut poſſumus, cum per illam neſciamus.

Dicebat Parmenides, vt illi tribuit Alexander, ignem, & terram eſſe omnium, rerum cauſas, ignem calidum, cuius proprium eſt diſgregare, at terram frigidam, & frigidi eſſe congregare, horum vtrunque eſſe mouere, quare ſic putabat elementa quæ ſunt cauſę materiales eſſe effectrices, & motrices, vnde res ſint abſque alicuius alterius auxilio, & per inſitum calorem, & frigus fieri, & produci, contra quem duabus rationibus inſtat. *Parmenidis opinio.*

Primum quod ſic ponẽtes negant formam, quæ eſt actus, & rei perfectio, & non dant cauſam propter quam res eſt, nam potentias (volunt) eſſe tantum inſtrumenta quędam, quibus agens vtitur, inſtrumenta vero neque efficientem, neque cauſam propter quam res eſt dicere poſſumus, ſicuti igitur ſerra ſe habet ad ſectionem, & ſcamnum, ſcamnique ſtructuram, ita calor ad calefactionem, & mixtum, mixtique generationem, ſed ſerra nõ eſt cauſa propter quam eſt ſcamnum, ſed inſtrumẽtum, ergo neque primam cauſam dices eſſe calorem, aut frigus, aut quattuor elementa ſiue humores, vt ergo qui diceret ſcamnũ factum à ſerra, vel aſcia, negaret, agnoſcere fabrum lignarium, vt cauſam ſcamni; ita qui diceret animal, vel plantam à calore frigoreq. productũ fuiſſe, negaret naturam, & primam cauſam rerum, quæ his inſtrumentis vtens id, quod mixtum naturale dicitur, producit. *Contra Parm.*

Altera ratio ſimiliter docens primas rerum naturalium cauſas non poſſe eſſe elementa, & calorem, & frigus, hæc eſt, quod ſubit rationem primæ cauſæ agentis in aliquo genere in illo non agit, & patitur, ſed agit tantum, in genere rerum naturalium calor, & frigus

frigus,ſiue ignis,& terra patiuntur,& ſimpliciter nō agunt,ergo hæc in genere naturalium primæ cauſæ agentes dici non debent,patitur autem ignis,quoniam,& ipſe ad mixtionem venit,& præter naturam mouetur, quod omnino eſt pati.

Dubit. Sed dubitabit aliquis quomodo eo in loco ponat Ariſtoteles potentias in genere cauſæ inſtrumentalis,cum inſtrumenta ad cauſam efficientem videantur reduci, & inſtrumentū ſit actu ſi agere debet, materia vero, & quæ materiam comitantur, quatenus eſt materia, ea non ſint actu vllo modo, ſed potentia.

Ponunt nonnulli quod duplex potentia,actiua,quæ non ſequitur materiam, & paſſiua, quæ materię ſemper iuncta eſt,at puto ego omnes potentias,vel cum materia,vel non ſine ipſa eſſe,nam omnes,ſiue ſit calor, ſiue grauitas ſunt propenſiones quædam ad agendum, & mouendū, patiendūve, at nō operabuntur,niſi excitentur ab agente aliquo externo,nō enim deſcēdet lapis, vel exibit de potentia accidentali, niſi remoueatur prohibens, cui ſecundum ſe nomen agentis conuenit,quare neque calor calefacit niſi adſit agens,quod illo vtatur,ſicuti,neque ſecat ſerra,niſi lignarius illam manu capiat, & ad opus reuocet.

Dubit. *Sol.* Vel dicam potentias, & omne inſtrumentorum genus quatenus ſunt alicuius gratia, quod eſt proprium materiæ,eatenus ad materiam referſitur,& eo magis ſi contingit inſtrumenta(vt in animalibus) eſſe partes compoſiti, & eius quod operatur, & ſi dixeris in æternis eſſe potentiam,& non adeſſe materiam, reſpondebo,illam potentiam,quæ ſemper in actu eſt,in libro perierminias vocari potentiam æquiuoce, nos autem de illa, quæ propriè dicitur,potentia loqui.

Solutio altera. Clarius autem, & expeditius dicere poſſumus diſtinguentes, quod naturales potentiæ poſſunt capi dupliciter, vel quatenus ſunt cum ſuo actu coniūctæ,& ſunt in energia, & hoc modo ſe tenent à parte efficientis,vel quatenus à propria perfectione,& actu ſunt ſeparatę, & ſic pertinent ad materiam,& illam ſequuntur. Vel dicamus dum exeunt ad actum concauſas vocari, & inſtrumenta, ſic calor eſt cauſa quædam inſtrumentalis ipſius motionis, quā facit homo,exempli gratia coctionis,at anima eſt primaria cauſa,quod dixit Ariſtoteles ſecundo de anima,qui naturalem calorem,viuendi non cauſam; ſed concauſam vocauit,quod etiam in primo de generatione,cum augeri animal cibo, anima,& calore voluit, vt nauim moueri,temone,nauta,& manu.

SVPRADICTAE DVBITATIONIS Solutio. Cap. XXVIII.

His igitur, & huiuſmodi rationibus conati ſunt facere difficultatem in phyſiognomicis quidam,& cum primam affectuum humanorum cauſam poſuerint animam,& rerum cæterarum propriam formam, non autem potentias materiales,ſe penitus omnem phyſiognomiam de medio ſuſtuliſſe putarunt.

Rōnes p phyſiogn. At ego ex altera parte puto rationibus quibuſdā poſſe homines perſuaderi ita, vt ſi non omnia,multa tamen in mixtorum generatione tribuant materiæ, & ipſis elementis, nam ſi nulla eſt differentia inter cauſam efficientem domus,& equi,niſi quod cauſa efficiens domus eſt externa, at equi interna, & equus ſit, cum omne quod ſit non ſit, patet equum, cum ſit non eſſe, habere tamen id ex quo ſit, in ſe principuum ſcilicet internum per quod fiat, & fieri poſſit, nam ſi hoc careret non fieret, hoc autem ſit verbi gratia A. vel id erit forma,vel materia,non dices eſſe materiam,nā materia ex ſuppoſitione eſt,quæ ſit hoc,& mouetur,nō aūt,quæ facit,& mouet, erit igitur forma,ſed dices nō eſt forma,nā ſi A. eſſet forma in materia equi iā eſſet equus,quarę nō fieret,at fieri ſuppoſitū eſt, Dicemus forſan

in ma-

in materia ſimpliciter adeſſe vim, & potentiam ad omnes formas, quam Virgilius innuit dicens,

Totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Quare, & in materia equi nempè illius ſemine A. eſſe potentiam effectiuam equi, quæ faciet equum, niſi impedita fuerit; hæcque eſt ſeminis forma, cuius eſt actio facere equum vt grauitas eſt forma terræ, cuius operatio eſt ferri deorſum, neceſſario autem eget aliquo externo grauitas, vt poſſit lapidem mouere deorſum, & vis quæ in ſemine adeſt, niſi ad actum reducatur, non operabitur, eſt ergo aliquid in elementis, & in materia ad certũ finem deſtinata, quæ alicuius operationis erit index, & principium, adde eſt eadem grauitas, quæ glebam mouet deorſum, & quæ motam deorſum ſiſtit, & ibi illam ſeruat, & eadem vis eſt, quæ mouet ſemen, & facit equum, & illum factum ſeruat, videtur autem omnino cœlum concurrere, & multa rebus tribuere, ſed in ſeminibus fortè agit ea ratione, qua in grauibus ille, qui truncat filum à quo pendet lapis, aut columnam deiecit, quæ pondus ſuſtinet.

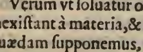
Amplius ſi quæcunque in mundo fiunt, & eiuſdem dicuntur eſſe apotoleſmata, ex his ſunt, ex quibus eſt mundus, cum videamus mundum ex quattuor elementis, & cœlo conflatum, neceſſe eſt, ex his quæ mundum componunt, aut cum his proportionem habent conſtitutum eſſe vnumquodque apoteleſma, quare ſi quattuor humores animalium elementis reſpondebunt, erit aliquod aliud, quod etiam cœlum referet, atque ſicuti in mũdo quędam paſſiones cauſantur à quattuor elementis; quædam aliæ à cœlo; ita in apoteleſmatibus, & præſertim in animalibus, & plantis multa accidentia ab his, quæ proportionem habent cum elementis, & materia; multa etiam à cauſa efficiente, & ab eo, quod reſpondet cœlo inexiſtere videntur.

Verum vt ſoluatur omnino præſens dubitatio, & oſtendatur quomodo aliqua nobis inexiſtant à materia, & quattuor humoribus, & quomodo non, & quænam ea ſint; primum quædam ſupponemus, deinde quid in hac dubitatione ſentiendum ſit, exponemus, tertio quæ dubitationem faciebant tollere tentabimus. *Oppoſitarum rationum ſol.*

Dicamus igitur in primis omnia naturalia corpora ex materia, & forma coſtare, eademque mobilia, cum ſint ab aliquo moueri ad aliquem terminũ, nihil igitur eſſe naturalium corporum, & ſecundum naturam conſtantium, quod ad eius conſtitutionem materiam, & formam, efficientem cauſam, & finalem non requiſiuerit; materia vero duplex eſt, hæc vniuerſalis omnium, illa particularis huius, vel illius corporis; materia vniuerſalis omnium eſt pura potentia omnia, hoc eſt ad omnem finem, & terminum eſt indefinita ſimpliciter, & indiſtinctè, & ceù Proteus poteſt verti, & mutari in *Suppoſitiones de materia.*

Ignemq; horribilemque feram, fluuiumque liquentem.

At materia propria poteſt hoc fieri particulare; quæque apta eſt fieri equus, vel canis ad hanc equi, vel canis formam determinata eſt, vniuerſalis materiæ ratio eſt in hoc poſita, vt omnibus careat, & indiſtinctè omnia poſſit capere; at materia particularis formata eſt, & per formam illam, quam habet determinatur ad hoc, vt ſcilicet poſſit fieri equus, vel canis; quare in ſemine equi ſunt rationes duæ, vna per quam dicitur eſſe ſemen, & actus illius, altera vero ſecundum quam reſpicit equum futurum, & dicitur potentia, non tamen ſunt duo, ſed vnum re, vt in linea A.B, punctus C. cum ſit vnus, tamen principium eſt C.b, & finis a.c. Verum eſt igitur dicere, in materia hac, eſt nihil equi, & eſt aliquid eiuſdem, nihil actu, aliquid potentia, & ſic vt ſecundo phyſicorum forma, & priuatio ſunt quodammodo idem, cur igitur ex ſemine equi naſcitur equus, potius quã canis? quoniam in ipſo eſt forma poteſtate equi, ſed non canis, & quæ forma eſt ſeminis equi, eſt principiũ equini corporis; ſic igitur dicemus, vt ſupra, primam materiam eſſe ſimpliciter indefinitam ad om-

ad omnem motum,quare & ad omnem terminum,quæ vero eſt ſecunda materia, & cauſa formata formis imperfectis,vt elementorum,& mixtorum inanimatorum,hæc definita eſt ad quendam terminum,& quendam motum;ſed neque prima à ſe ipſa mouetur, Aſt ſimpliciter cauſam vniuerſalem agentem requirit,& particularis à particulari agente mouebitur,& ad certum motum,& finem determinatur,& vt in materia vniuerſali,inexiſtit pura potentia, per quam poteſt fieri omnia, ita in particulari apparet potentia particularis,per quam animaduertimus,quod poteſt fieri hoc.

Suppoſ. de for-ma. Similiter circa formam quædam ſunt ſupponenda, primum autem formam dicimus eſſe rationem,& cauſam propter quam res eſt tale aliquid,& materiæ actus, & perfectio, refertur igitur ad materiam,quæ propter ipſam formam exiſtit, hæc autem duplex eſt vniuerſalis,ſecundum quam vniuerſaliter omnis materia perficitur,& actu exiſtit, & particularis,quæ hanc materiam perficit,hoc autem perficere materiam(vt mihi ſanè videtur)nihil eſt aliud,niſi eam determinare ad certum motum,hoc eſt facere habilem, vt magis ad hunc,quam ad alium motum,& motus terminum feratur,ut materia,quæ poterat eſſe lapis antequam grauitatem ſuſciperet,aut leuitatem,tàm ſurſum,quàm deorſum erat apta moueri,at poſtquam ab agente paſſa fuit,& patiendo ſuſcepit grauitatem,iam facta eſt aptior ad eſſe deorſum,quàm ſurſum,& ideo dicitur entelechia, & perfectio quædam illius primæ potentiæ,quæ quoniam imperfecta erat,& ſimpliciter indefinita ad eſſe deorſum determinata eſt,patet igitur formam in materia potentiam quodammodo eſſe,ſi reſpicis quod futurum eſt,aut terminum ad quem res illa nata eſt ferri, cum autem omnes naturales formæ ſint habitus,& perfectiones materiæ,quæ dicit potentiam,ſemper, & ipſæ annexam habent aliquam potentiam,igitur motæ mouent, & hoc dupliciter contingit,vno modo cum ad certum terminum feruntur naturaliter,& violenter ad oppoſitum, vt lapidis grauitas in actum deducta ab alio mouet naturaliter deorſum, violenter cum ſurſum iacitur,altero modo formæ mouent naturaliter ad oppoſitos terminos, ut anima, quæ animatum corpus, tàm ſurſum,quàm deorſum, à dextris, & à ſiniſtris mouet, ſi illã moueri,& mutari contigerit,cum igitur naturalia corpora habeant commune principium materiale,& ſint ex materia,& forma,& tangi nata,& tangere,effectum eſt,ut mota moueant,agant,& patiantur ad inuicem,nullum igitur ipſorum mouebit,aut quidquam innouabit,niſi moueatur,neque mouebitur, niſi poſſit moueri, qui ergo cognoſcit hanc potentiam,etiam quomodo res ſit mouenda cognoſcit.

Dico itaque cum ad cõſtituendum effectum naturalem,quod corpus vocatur compoſitum,repęriatur quoddam quod habet rationem materiæ,& quoddam exiſtat,quod efficiens appellatur,neceſſe eſt,quod accidentium,quæ in ipſo naturali corpore elucefcunt, alia à materia prius diſpoſita,alia ab efficiente oriantur,quod exemplo artificialium poteſt confirmari,fit domus ab ædificatore,quod parietes ſint duræ,quod ſint frigidę,quod difficile mobiles habent à materia,nempè lapidibus,quod autem ſint altæ, uel humiles, quod craſſæ,uel tenuiores,quod rectæ,vel obliquæ,& curuatæ pulchræ,aut turpes, id omnè pendet ab agente, ſimiliter eorum quæ ſunt in equo quædam ab eiuſdem materia, quædam ab aliqua alia cauſa proueniunt,quod enim ſit corruptibilis, quod ſit paſſibilis, quod ſit alicubi,pendet à materia ex qua eſt,quod autem ſit velox,ſit robuſtus, ſit aptus ad ferendum equitem,ad parendum eidem,id omne pendet ab eo,quod dedit illi formã, & rationem ſecundum quam dicitur equus,non igitur abſurdum eſt, quædam à materia ineſſe naturalibus corporibus,quædam etiam ab aliqua alia cauſa.

Amplius ſi quæcunque inſunt corpori naturali de ipſo dicuntur , quatenus compoſitum eſt,& ſecundum quod ipſum eſt, hæc autem eſt ratio ipſius, quæ (vt docuit Ariſtoteles primo de anima) ſi phyſica eſt,neceſſario habet materiam, & formam , ergo manifeſtum eſt,quod nulla paſſio inerit compoſito naturali, quæ illi per materiam , & formam

propriam

proprium non dicatur ineſſe, quæ ſunt correlatiua, hæc autem relatiuorum ratio eſt, vt ſi fit mutatio in vno, ſemper etiam in altero fieri neceſſarium ſit; fit autem mutatio dupliciter, aut ſecundum ſubſtantiam, aut ſecundum habitus, & diſpoſitiones, dicimus fieri ſecundum ſubſtantiam mutationē in compoſito, quando corrumpitur, & deſinit eſſe quod erat prius, at ſecundum accidens quando manente ſubiecto ſecundum qualitatem, aut quantitatem, aut locum, mutationes patitur; neceſſe eſt igitur ſi fiat mutatio in materia certa, & aliquid illi addatur, aut dematur aliqualiter etiam formam mutari, quare & compoſitum alterari, ſic igitur diximus, quod ſi fiat mutatio in materia, illa eadem etiam in compoſito eluceſcet, & ſi forma aliquid pati poſſit idem etiam materiæ cōmunicabitur, ſunt tamen omnes compoſiti paſſiones, non autem formæ; ſed ſicuti dicimus impreſſionem ſigilli in cæra eſſe perfectiorem, aut imperfectiorem, ita etiam dicimus formam Platonis eſſe abſolutiorem forma Socratis, non quidem ratione ipſius formę, illa enim vna eſt, & indiuiſibilis, ſed ratione participantis formam, colligemus igitur in omnibus compoſitis tàm naturalibus, quàm artificialibus eſſe quoddam à materia, & quoddam aliud à forma, ſed neutrum ab altera ſine altera exoriri, magis tamen ad hanc, quàm ad alteram pertinere, & per alterutram compoſitum cognoſci; habet horologium arenoſum, à materia quod ſit graue, quod ſit combuſtibile, quod vero tempus menſuret, quod ſtet rectum, quod columnis ſit diſtinctum, ab efficiente, cui cum placuerit dare talem formam, neceſſe eſt etiam dederit conſequentia illam formam, & ſi illud ex tali conflauit materia, neceſſe eſt etiam eidem ineſſe, quæ materiam illam ſolent comitari; ex his, mihi videtur, quod omnes differentiæ (quæ in corporibus eiuſdem ſpeciei ſpectantur, & per quæ indiuidua inter ſe diſtinguuntur) oriantur ex varia materiæ diſpoſitione, quæ aliquando quidem ab agente magis, aliquando minus fuit elaborata, pro ipſius diſpoſitione, & præparatione, vt in monetis eiuſdem cunei, quas videmus variationes, illas acceptas referimus materiæ, nam hæc argenti portio maiorem agenti cauſæ, illa minorem fecit reſiſtentiam, & cum iam ſuſcepit formam aliquando magis, aliquando minus impedit, ne formatū corpus ſuum finem aſſequatur, cuius gratia exiſtit.

Quoniam autem naturale corpus, de quo agimus, omne eſt mobile, mouetur autem, vel à ſe ipſo, vel ab alio; quæ mouentur ab alio, moueri ab externo motore in id ipſum agente, vel mediatè, vel immediatè certum eſt, vel nunc, vel aliquando, ſic igitur homo mouet lapidem baculo, vel manu, & quod proiecit ſurſum mouit etiam, eique dedit habilitatem eundi eum in locum, ad quem proiectum eſt, moueri igitur hæc ab aliquo patet, ſiue localiter, ſiue ſecundum quantitatem, vel qualitatem moueantur, & vtcunque ſiue ſit mouens vniuocum, & per ſpeciem, ſiue æquiuocum, & per potentiam (ignis enim ignem facit, & duritiem) quod vero mouetur à ſe ipſo, id omne animatum eſt, non mouebitur autem à ſeipſo naturaliter, niſi prius facta ſit in anima mutatio, quoniam enim Socrates audiuit vocantem patrem, abijt, cū n prius ſtaret; neceſſe eſt igitur ante motum animæ fieri alios motus in eius corpore; à motore igitur, externo, tam quæ mouentur à ſe ipſo, quàm quæ mouentur ab alio, moueri quodāmodo dici poſſunt, quæ autem naturaliter mouent illa tangunt, & afficiunt, quæ vero mouentur, quod moueantur habent à motore, quòd autem ſic, vel aliter, peius, aut melius à materia propria pendet, vt duæ pilæ, quarum vna ferrea eſt, altera lignea, vtræque à flumine eodem mouentur, ſed lignea ſupernatat, & facilè fertur, ferrea verò per fundum vix trahitur à fluente aqua, & hoc diſcrimen illis non à forma, ſed accidit à materia. Manifeſtū eſt igitur, quod paſſionum compoſito ineriſtentiū, aliæ magis à forma, aliæ magis à materia pendent, quāmuis ſingulæ neutrius ſeparatim, omnes coniunctim ſint vtriuſque, quatenus compoſitum ſtatuunt.

His poſitis ad ea, quæ in contrarium allata ſunt ſic, ni fallor, poterimus reſpondere.

T Primum

Primum, non vt antiqui in ſecundo phyſicorum, dicimus res quæ tales ſunt, ex neceſſitate materiæ, tales ſortitas eſſe formas, & figuras, vt ſcilicet radices deſcenderint, quoniam grauiores, deinde rami, & vltima folia quoniam erunt leuiſſima aſcenderint, & fundamenta domus deſcendiſſe, quoniam erant grauiora parietibus, quibus tecta, vt pote lignea, cum leuiora eſſent ſuper ſteterunt, non ſanè hoc dicimus, ſed bene, quod eorum quæ domui inſunt, alia quidem ab eius materia, alia à forma pendent, multaq. ratione materiæ illi ineſſe, non tamen quatenus eſt ſpoliata forma, ſed quatenus illam ſuſtinet, iam enim omnia accidentia diximus eſſe compoſiti, non autem materiæ, aut formæ ſeparatim; Et paſſiones, quæ à materia pendent non à prima, ſed à ſecunda oriri, & non ab ea, quæ eſt potentia, ſed quæ iam actu formam habet, & ſuſtinet, & ſubiectum dicitur.

Ad primũ argumentum. Ad argumentum igitur quando dicebatur, ſi flaua bilis circa cor adaucta, & ardens non facit hominem iracundum, ergo tanto minus faciet ſuperbum, aut liberalem, ſed primum, ergo, & ſecundum, ergo humores nihil moribus addunt, probat aſſumptum, quoniam fortiſſimos, & calidiſſimos dicit ſe cognouiſſe, qui iidem erant manſuetiſſimi, ex aduerſo quoſdam frigidos, miſeros, ſenes, maximè iracundos.

Huic primum reſponderem, nunquam dixiſſe, aut dicere, quod animi mores temperaturam corporis ſequantur, ſed ſentire, quod facta mutatione in corpore, fiat etiam non in animæ ſubſtantia, ſed in eiuſdem functionibus quatenus illarum eſt anima principium, & ſic neceſſe eſt aliquam in eadem anima apparere diuerſitatem; ſunt enim hæc ad aliquid, quare, & ſimul natura ſecundum, quod vnum eſt mouens, & alterum mouetur, itaq. oportet, (vt alias etiam dictum fuit) inter ſe conuenire, & compati eo modo, quo incorporea pati poſſe videntur.

Amplius notandum eſt tria in homine præter corpus conſiderari poſſe, animæ ſubſtantiam, quæ eſt ſecundum ſe immutabilis. Habitus eiuſdem ſiue ſint intellectiui, ſiue actiui, qui magis, & minus ſuſcipiunt, amplius, & tertio loco ſunt functiones, & operationes ſecundum habitus, quæ ipſæ mutantur, & alterantur ad mutationem organorum, vt fabri lignarij mutatur operatio ad variationem inſtrumentorum eiuſdem, & Hoc eſt, quod dicimus facta mutatione in corpore fieri etiam, non in animæ ſubſtantia, & habitibus, ſed in eiuſdem functionibus contingit, vt facta mutatione in ferra, fit etiam mutatio in ſectione, at eundem numero nihil prohibet eſſe ſectorem, & ſicuti ex ſectore, & ferra fit vnũ ad exercendum ſectionis munus, ita ex animo, & corpore fit vnum numero ad functiones viuentis exequendas, & ſicuti ſectoris virtus vicium ſerræ, quandoque ſuperat, ſic recta ratio malas inclinationes extinguit, & omnino ſi vult tollit, & mutationum differentiæ, quæ circa operationes humanas ſpectantur, non omnes ab humoribus, aut eorum temperie oriuntur, ſed quam plures alias cauſas habent, quod enim Socrates ex ſanguine, & pituita, & vtraque bile cõſtet, id illi à natura, & quatenus eſt homo aduenit, quod autem talem particularem humorum prædictorum nactus fuerit temperaturam, quæ verbi gratia à corpore tẽperato diſcedit verſus calidum, & ſiccum in ſecundo gradu, id fortè caſu factum eſt, aut affectionibus ſeminis, & ſanguinis parentum tribuendum eſt; accidit enim ex eodem patre, & ex eadem matre ortos eſſe duos gemellos, vnum marem, alteram fœminam, mas niger, fœmina alba, mari crines nigri, fœminæ aurei, amboque adeo ferociter inter ſe vſque ad diem hodiernum continuè diſſident, cum iam vtrique agant annum decimum, vt nulla ratione ſimul in eodem cubiculo manere, de eadem menſa cibum capere poſſint; conſuluit pater plures medicos diſcordiæ cauſam quærens. Ab iiſdem enim principijs cum cenſeantur orti, eandem habere debere temperaturam, quare, & inter ſe conuenire, non autem diſſidere deberent, Id alij cęlo tribuebant, alij eo quod in diuerſis vteri loculis cõcepti ſint, diuerſos eſſe autumabant.

At dixeris, quod olim viſum fuit doctiſſimo, & religioſiſſimo virò, quomodo poteſt idem

ſemen

ſemen diuidi, cadereque in duas cellulas matris generare, & producere fœtus non ſolum differentes ſexu, ſed contrarijs moribus, ſemen habere partes diſſimilares, quin puto (ait ille) totum eſſe ſimilare, neque poſſe diuidi, & ſi diuidatur, non fiet tanta inter fœtus differentia, immo neque generabit, aut ſaltem non perfectum, ſed mutilum naſcetur.

De cœlo nihil ego ſollicitus ſum, nam cum ſit cauſa vniuerſalis cauſat effectus vniuerſales, & nihil particulariter in nobis, vt particulares ſumus, vel parum admodum poſſe putandum eſt, niſi etiam ſollicitum ipſum dicamus de ortu pecudum ſingularium, aut pulicis, & ticadæ huius, vel illius muris, quæ ab ipſo ſole productus fuit.

Amplius cœlum eſt cauſa neceſſaria, hæc inferiora ſunt contingentia; ſi neceſſaria propoſitio cum contingenti nectatur ſequitur concluſio contingens, vt docuit Ariſtoteles, non ergo horum inferiorum ſingularium cauſam efficientem dicemus eſſe ſolē ſimpliciter, aut cœlum, ſi inſteteris dicēs, ſol & ſophroniſcus generant Socratem; Hoc ſanè non negatur, at non ideo ſol eſt cauſa propria, & adæquata exiſtendi Socratem, ſed ſicuti vniuerſalis propoſitio neceſſaria iuncta minori contingenti eſt cauſa concluſionis contingentis, ita ſol, & ſophroniſcus eſt cauſa Socratis.

Illa maior neceſſaria iuncta contingenti non magis propoſitum, quam oppoſitum concludit, & cœlum cum ſophroniſco non magis Socratem generare, quam non generare pōt.

In eodem vtero nati ſunt duo gemelli, adeo inter ſe ſimiles, vt ouum ouo ſimilius non eſſet, at rurſus in alio concepti ſunt duo fœtus mas, & fœmina maximè inter ſe diſſidentes.

Putarem ego non eodem die marem, & fœminam genitam eſſe, neque eodem ſeminis ictu, cuius indicium eſt, quod prius orta eſt fœmina, quam mas, vel ſpatio xxiiij. horarum, aut ferè, nihil aũt prohibet imò poſſibile eſt, ſemen quod ex me hodie decidit omnino eſſe diuerſum ab eo, quod heri profectum eſt; tum propter cibum, & materiam ex qua, tum propter animi diſpoſitiones, ac caloris naturalis habitudinem; facta autem parua mutatione circa principium poſſibile eſt, imò ſolet deinde in fine maxima fieri.

Quin etiam poſſibile eſt eadem nocte ab eodem viro, tum maſculinum, tum fœmininu fœtum generatos fuiſſe, ſicuti enim ab eadem ſeminantis villici manu cadere poteſt propè in eundem locum granum frumenti, & lolij vtrumque creſcere, & adoleſcere, & quamuis eodem alantur nutrimento, ſemper tamen vſque in finem diuerſæ plantæ ſunt, folia, flores, & fructus, diuerſi, ita etiam ex eodem vnius hominis genitali in eundem loculum muliebrem poſſunt duę partes ſeminũ diuiſim eiectę peruenire, vt differētia illa exoriatur, quoniam ſemen nõ eſt ſimilare niſi ſ m ſensũ, ſed diſſimilare, quare ex partib. diuerſis, & oppoſitis ēt conſtans, quæ calore loci diſcriminatæ ſecedunt, & fętus diuerſos producũt, q̃d igitur verat portionē ſanguinis, & ſeminis in qua præualet atra bilis diuiſã fuiſſe ab ea in qua flaua præualebat, cum pituitæ ſubdominio, cum in vna ſeminis parte atra bilis præualeret factus eſt puer melancholicus quietus, obediens, humilis, timidus, cum vero humor bilioſus, cum ſubdominio pituitæ in altera ſeminis parte ſuperaret, diſtincto ſemine, & ſic conſtitutis diuerſis principijs, diuerſa etiam ex corpore materno, & cuique ſemini conuenientia alimēta ſuppeditata ſunt, vnde diuerſi, & inter ſe diſſidētes gemelli ſunt orti, ſub eadem nutrice, aut in eodem lectulo nunquã quieti ſtare potētes, abhorrente maſculo fœminæ præſentiam; & fœmina ſemper truculenter minas, & verbera intentante frãtri; Hæc itaque temperies, quam vel caſus, vel prædictæ cauſæ produxere, præter quaſdam inclinationes, quas primas potentias vocant, nihil aliud compoſito tribuit, quas tamen, & cibus, & locus ſodalitates, ſtudia, inſtitutiones, leges, conſuetudines, & voluntas demum, ac ratio mutare, torquere, producere, & in oppoſitam partem conuertere poteſt.

Dat fortè temperatura potentias, & inclinationes, ſed habitus, & mores, hoc eſt vti illa inclinatione, & temperamentum ſequi, eſt voluntatis, & arbitrij noſtri operatio, non igitur

mores animi ſequuntur temperiem humorum, ſed oriũtur ex actibus multiplicatis, qui per rationem, voluntatem, electionemque reiterantur; vt mihi propenſio eſt ex temperie ad iram, ab externa ſpecie moueor, & excandeſco ita vt proijciam in terram pileum, id iterum, atque iterum noua veniente occaſione facio, vel conſentiente, vel non prohibente ratione, ſic inducitur habitus, qui deinde aliquando ferè inuita operatur voluntate, patet igitur quod à principio interno, quod eſt in noſtra voluntate prouenit mos, non tamen ob id negãdum, quin ſi temperies humani corporis, quæ quandam latitudinem ſeruat, caſu limites exceſſerit, vt corrumpatur, tunc non ſequantur operationes, quæ à materia pendent, & in quibus nullum ius habet ratio, vt cum occupato ab atra bile, aut flaua cerebro, fiunt maniæ, phrænitides, & furores.

Amplius ſi quis argumentũ viri docti parũ concludere diceret, profecto non eſſet mirũ, nam ſi quis negaſſet aſſumptum; nempè ardentem circa cor bilem non facere hominem ad iram paratum, conſideranda reſtaret illius probatio, dicit enim ille, quod fortiſſimos vidit, eoſdemque mitiſſimos, quare quorum calidum eſt cor illi homines non ſunt iracundi, at ego dicam illos mites eſſe, ac manſuetudinem ſummam præſeferre, quando non irritantur, neque circa cor feruet bilis, quoniam occaſionem non habent, at ſi ipſis daretur occaſio, quam iudicarent dignam, quæ illos moueret, vtique ſæuire mirifice videres, vt de Rhinoceronte ſcribitur, proprium autem eſt hoc fortiſſimorum, & ferociſſimorum, vt niſi ob magnam cauſam in iram ferantur, cum autem illam conceperint, diutiſſimè ſeruant, & vehementiſſime exercent, nam ferrum ignitum refert eorum natura; Secundo ait ſi frigida ſunt iracunda, ergo calor, & bilis quæ calida eſt non parit iracundiam, quid ſi dicam, ſilex, & calybs ſunt frigidi, & tamen ignem producere queunt, & ignis cum durus non ſit lutum tamen durat, & calx, & aqua cũ frigida ſint, calorem, & ignem parere poſſunt. At vtcunq. ignorandum non erat, aut diſſimulandum frigidum, & calidum dici multiplex, & inter cætera ſecundum relationem, ſic enim dicimus hominis cerebrum eſſe frigidum, cum tamen ſit calidius quouis æſtuoſo aere, & dicimus aquam frigidiſſimam, nihilominus illa omnis nix, & glacies omnis, eſt multo frigidior, ſi ergo dicit veſpas, & cabrones frigidos eſſe, & eoſdem iracundiores lepore, & capreis, Reſpondeo non fieri bonam comparationem, hocque erit clarum ſi dammas, cum dammis, & cabrones cum cabronibus comparabis, hyberno enim tempore, cum ſe ipſis ſint frigidiores cabrones, & veſpæ vix volant, & irritata fugiunt, abdũtque ſe magis, & retrahunt, æſtiuo autem viciſſim alios petunt, & vexati furere videntur, ſicut igitur caprea calidior eſt animoſior frigidiore eiuſdem ſpeciei, ſic cabro, & veſpa quæ in apricis ſtabulatur, & calidioribus locis, vehementior, iracundior, & ferocior exiſtit, quam quæ in oppoſitis habitat id etiam in viperis, & ſerpentibus clarum eſt, quæ hyeme vix caput attollunt, verno, vel æſtiuo ſole tepefactæ ferociſſimè in aduerſos inſiliunt, amplius ſenes, ægroti, & anus ſunt iracundi, quoniam cum ira magnum habent ſymbolum, dolent enim, & ſe ſperni putant ſuæ iracundiæ conſcij, quæ res illi circa cor calorem non naturalem (hoc enim egent) ſed febrilem, & præter naturalem accendit.

Ait odium inuidiamque, non pendere à temperamento, cum tamen ſint habitus morum, & probat, ex hoc, quod ait, nullius temperamenti mancipium poſſe dici falſarium, aut arrogantem.

At primum poſſem ego negare, odium, & inuidiam, quam dico pendere à temperamento eſſe habitum, etenim habitus ſunt ſecundæ potentiæ, & entelechię quædam, quæ verò pendent à temperamento ſunt primæ potentiæ, amplius habitus ſunt primi generis qualitatum, at quæ à temperamento oriuntur ſunt ſecundi generis, item habitus ſecundum ſe, & ſine externo agente exeunt ad operationem, qui enim callet muſicam, & habet eiuſdem habitum, cum vult, & non eſt impeditus poteſt canere; at quæ à temperie proueniunt potentiæ egent externo perficiente, vt agant, & per ſe nihil faciunt, puer enim qui

poteſt

poteſt diſcere muſicam, etiam ſi canere velit, tamen niſi prius didicerit, & habitum acquiſiuerit, non magis quam lepus, qui caret potentia, canet, aut ſi quando cecinerit, id omnino imperfecte faciet; nulla enim potentia prima ſe ipſam perficit ſine agente, & motore; deinde falſum eſt quod odium, & inuidia non pendeant à temperamento; amplius, & falſitas, & arrogantia; ſed hæc, quæ diximus, vel vt habitus ſecundum quos tales vocari ſolemus conſiderari poſſunt; vel vt potentiæ quædam naturales à quibus non fit denominatio; primo modo non pendent à temperie at ſecundo pendere nihil vetat, hoc eſt humorum mixtionem, & corpus quo vtitur anima, habere habilitatem, & diſpoſitionem ad ſuſcipiendam arrogantiam, falſitatem, & inuidiam, qua habilitate caret ſaxum, vel arbor; vel aliquod aliud carens ſenſu, & inter ea animalia ſiue homines, qui ſunt harum paſſionum ſeu habituum ſuſceptibiles, dicimus Socratem Platone eſſe paratiorem, propterea, quod materia Socratis talium habituum ſuſceptibilis minus nata eſt repugnare cauſæ efficienti externo in Socrate, quam in Platone, vnde planè conſtat ex his nihil in actu poni, ſed tantum inclinationem quandam ſignificari. Quod autem quatenus ſunt potentiæ in determinatæ pendeant ex temperie, & per illam magis ad hanc quam ad oppoſitam partem habitus aliquando inclinent, & cur, & quo modo ſatis ſuprà dictum eſt.

Quarto tribuit ſyderibus has diſpoſitiones, quare à temperamento negat procedere poſſe, at ego primum negarem conſequentiam, quid enim vetat temperamentum à cœlo, & ſyderibus cauſari, à temperamento deinde oriri potentias, & inclinationes ſupradictas? ſed ſi negauero antecedens, id ſanè difficile probabit, quamuis velit è ſummis alpium iugis in mare præcipitem volui eum, qui futurus eſt nauta.

At hæ ſunt nugæ (vt ipſemet ait,) nam ſi illum cœlum cauſat, & talem facit, etiam temperiem huiuſmodi corporis cauſabit, at neque cœlum, neque temperies id efficient, ſi illum occaſio aliqua oblata ad mare non deducet, & cum dixit nullam vim elementorum potuiſſe facere Ptolemæum adeo nefandæ veneri deditum, Heliogabalum, & Commodum adeo turpes, crudeles, infames.

Huic ego etiam aſſentior, neque per temperiem tales factos fuiſſe dico, ſed bene non repugnāte temperie, hos ipſos à ſodalibus, à mala educatione, à vitioſis adulatorum moribus corruptos fuiſſe; & tales factos tandem extitiſſe, etenim ſoluti legibus, cum eſſent, quibus liceret omne, quod libebat, in omne genus vitiorum impellentibus adulatoribus, neque repugnante natura fuere ſubmerſi.

Idem enumerat, vt poſitionem ſuam probet, quoſdam, mirifice timuiſſe feles, alios mures, non nullos omne genus ſerpentum, vt videntes exhorreſcerent, quod rerum genus à temperie non poſſe pendere contendit, at ego neque omnia eſſe temperaturæ, vel materiæ ſecundæ affecta prodidi, ſed quædam genera inclinationum ortum à materia ducere ſecunda, non quatenus eſt materia, ſed quatenus iam formata eſt, vt dicatur ſanguis, vel bilis, & non ob hoc tamen omnia, ſed agens etiam multa tribuit, nempè formam, & cū forma quæ illam neceſſario ſequuntur, ſed ſi quis etiam tueri vellet, in Socrate præexitiſſe aptitudinem ad metuendum felem, antequam vnquam felem conſpiceret, fortè, nihil abſurdi diceret, nam niſi hanc aptitudinem habuiſſet, nūquā ad hoc, vt actu felem timeret, perduci potuiſſet.

Et ſi dixeris quænam eſt hæc quattuor humorum temperies qualis, & quanta, quam ponis huius effectus rationem, & cauſam? profecto vt aſſero adeſſe, ita quænam ſit, & quomodo vocari queat nequaquam explicari poſſe arbitror, neque id mirum, cum harum potentiarum natura ſit, vt immerſæ materiæ careant nomine, an forſan dici poteſt talem propenſionem originem ducere à forma, quæ ſibi determinauit materiæ portionem, cui accidit eſſe omnino contrario modo diſpoſitam illi, ex qua ſpiritus eleuantur, eius ſpeciei ſpiritalis ſuſceptiui, quare cum ſe ſe offert muris ſpecies turbantur ſpiritus,

& ab illa ſpecie diſſipantur, ea ratione qua tenebras fugari ſurgente ſole videmus, aut aerē puluere plenū agitari, ab emphaſi quā in illo producit concauū ſpeculum ſole illuſtratum.

Adfert etiam, ſi caliditas cauſaret crudelitatem, & frigus, dolum, ergo animalia quò calidiora, ea eo crudeliora eſſent, & quò frigidiora eo magis doloſa, at hoc falſum, nam frigidiſſima cochlea, frigidiſſimæ teſtudines, & lumbrici, quorum nullum doloſum animal eſt, ſimiliter inquit, ſi calidus, & humidus homo eſt magnopere ſecundum naturam, ergo ſapiens, ergo quo calidior, & humidior eo ſapientior, & calidiſſimus, & humidiſſimus foret ſapientiſſimus, ſic igitur infantes, & pueri, adultis, & ſenibus eſſent prudentiores, & ſapientiores ſiquidem his calidiores.

At facile eſt his reſpondere, quoniam nihil ſequitur, ſi eſt prudens calidus, ergo prudentior erit, qui calidior, calidiſſimus igitur prudentiſſimus, nam & ſic ignis eſſet prudentiſſimus, & ferrum ignitum prudentius carbone, cauſa eſt, quoniam in mediocritate, & temperie non autem in exceſſu conſiſtit virtus omnis naturalis animalium, & plantarum; neque diximus nos vnquam temperiem cauſare mores, vt illi homini tales ineſſent, quoniam talis ineſt temperies humorum, ſed bene poſuimus propter hanc humorum temperiem Socratem aptiorem eſſe ad tales mores, & ad tales minus idoneum, & cum ex educatione, inſtitutione, conſuetudine, legibus, voluntateque talem ſuſceperit morem ſecundum quem ſolet iraſci, aut cupere, diximus mutationem in temperie factam, non quidem ſimpliciter, & ſecundum totum corpus, ita vt qui prius bilioſum habebat, & calidum corpus ſit effectū pituitoſum, & frigidum; ſed tantum ſecundum eam partem humorum in vaſis circa cor exiſtentium, qui ſunt materia, & ſubiectum moris illius, & habitus, per inſtitutionem introducti, neque ſolum humorem ſed vas in quo humor continetur alteratū, & mutatum aliquo modo fuiſſe, introducta enim noua forma neceſſe eſt materiam mutari; In Socrate igitur, qui apte adeptum exercitio habitum manſuetudinis minima de cauſa clamabat, domeſticos cædere ſolebat.

Nunc mitis ſilet, quoniam mutata operatione, mutatoque more, mutatum eſt etiam ſubiectum, quare minima bilis portio eſt circa cor; & caput, & ſi eſt non acceditur vti prius quo factum eſt, vt non facile iraſcatur amplius, & ſi iraſci contigerit ob dignam cauſam, placide admodum aget, & ſi quis iracundus, ex lethargo, vel alio morbo pituitoſo, factus ſit repente mitis, non dico morem eius mutatum eſſe, cuius indicium, quod abeunte impedimento pituitæ, ad idem rediret, ſed dico impeditam eſſe functionem ſecundum materiam ex impedimento, aut abſentia bilis, quę circa cor exiſtens erat illius moris ſubiectum, in quo perſtabat.

Sic etiam cuidam mihi noto aliquando contingit, vt ex longo morbo, & dolore capitis continuo obliterata fuerat omnium penè memoria eorum, quæ adoleſcentulus didicerat, neque quidquā ſuccurrebat, contingit euacuato humore peccante, & ſublato impedimento ad naturalem ſtatum redire caput, omniumque memoria eadem ſucceſſit, non igitur habitum memoriæ obliterauit affectio materialis, ſed ſua præſentia illius operationem impediuit.

Amplius non dico ego talem humorum fabricam hominem doloſum, aut temerarium facere, ſed aſſero, quod qui doloſus eſt, aut temerarius, & qui facillime hos habitus ſuſcipere poteſt, & longe promptius quam aliquis alius, ille certam habet circa principium ſuarum actionum, mixtionem; & temperiem humorū, quæ apta eſt harum paſſionum materia, & ſicuti dico ſi eſt domus ergo eſt paries, at non è cōtra; ſed ſi eſt paries poterit etiam eſſe domus; ita etiam ſi ille iracundię habitum exercet, ergo feruet circa pręcordia ſanguis, at non è contra ſi feruet ſanguis, ergo eſt iracundus, ſed tantum aſſero eſſe ad iracundiam propenſum, vt pyrius puluis, ad ignem recipiendum.

Et quoniam bonos, & malos non eſſe à natura, ſed electione, & voluntate vir ille tutari

conatur,

connatur, neque poſſe inferri tale corpus habet homo, ergo & tales mores, exemplo Epitecti ſtoici, Socratiſque turpiſſimorum hominum, optimorum tamen, exemploque Cōmodi, & Domitiani, & Heliogabali, qui quamuis pulchri eſſent, mali tamen fuere; Reſpondeo hoc nihil ad rem, nam corporis temperies vniuerſalis quædam cauſa eſt, quæ ad hoc genus morum potius inclinat, quam ad illud; ad nullam autem certum cogit ſed volſitas, & electio ea eſt, quæ mores facit, nam noſtrarum operationū nos ſumus domini ſi ſecundum naturam, non autem ſecundum morboſum affectum ſimus diſpoſiti, vitiatumque non habeamus principium, quod ſi Epitectus, ſi Socrates boni fuere, & Commodus, & Domitianus mali, id illis imputetur. Priores naturalem temperiem correxere, poſteriores eadem abuſi ſunt quamuis forſan eſſet non mala.

Idem cum oblatraſſet ponetitibus, quod animi mores temperaturam corporis ſequantur contra vtitur hoc argumento, mos eſt modus, & qualitas motionis, motum igitur ſupponit mos, motus autem eſt cauſatus à natura, & hæc forma eſt, & non materia, igitur à forma pendet mos, & ab anima non autem à materia.

Ego ſanè eodē argumēto vti poſsē dicēs. Mos eſt motus affectio motus pēdet à natura, natura eſt materia, ergo mos à materia efficitur, ſed rurſus ſi mos eſt paſſio quædā motus, aut habētis motum, cum hoc ſit corpus, paſſio igitur eſt corporis, corpus aūt conſtat ex materia, & forma, quæ cum ſint ad aliquid altera ſine altera neque eſſe, neque intelligi poteſt, quare ſi à forma, ſecundum ipſum, pendent mores, ergo à materia, nam forma ſequitur materiam, & materia formam, neque altera ſine altera exiſtere poteſt.

Cæterum iam memoria tenendum eſt, quod affectionum, quæ in homine, quædam magis materiam, alia magis formam ſequuntur, omnes tamen ſunt compoſiti. Cum autem ad ſupra naturalia ſe eleuans ait, tria eſſe, Deum qui facit omnia, materiā ex qua fiunt omnia, & cœlum per quod Deus facit omnia ex hoc infert, ergo elementa nullam vim habent in rerum formis, & forma non à materia, ſed à vi agentis dependet, ego ſanè conſequentiam putarem, eſſe falſam, Nempè materia omnia recipit, ergo elementa nullam vim habent.

Dico materiam duplicem eſſe primam, & ſecundam quam dicimus elementa, nam ſi ſola prima materia per ſolum cœlum formas à Deo productas reciperet, & retineret, nulla res ab alia eſſet, diſtincta genere, ſed quoniam certa forma certam requirit materiam elementa, elementorumque mixtio, & temperatio præcedit, quam res debet recipere formam: Neque nego ego formam potius eſſe in perficiente, quam in perficiendo, ſed bene dico, primum, quod perfectio eſt in perficiente, vt in principio, & efficiente, at in perficiendo, vt in ſubiecto, ſic valemus ſanitate vt principio, & corpore vt ſubiecto, & anima morum eſt principium, ſed in corpore, & in elementorum temperie, vt in ſubiecto reperiuntur, & exiſtunt, actus enim actiuorum in patiente diſpoſito exiſtunt, vt ſecundo de anima; Et cum argumentatur quod mixti forma non eſt prædominantis, nam ſic omnium animalium, & plantarum vna eſſet forma, vnde inducit, falſum eſſe quod temperies quidquam agat, dico ego formarum alias eſſe vniuerſales, alias particulares quaſdam vltimas, & ita comparatum eſſe, vt ſicuti numerus poſterior priorem, ſic forma ſuccedens antecedentem continet, quare verum eſt omnia mixta, quæ termino proprio terminantur, eſſe talia, vt in illis terra dominetur ſaltem ſecundum molem, quatenus eſt communis quædam materia, ergo habent eandem formam, & omnia ſunt idem negatur conſequentia, & ſi ſunt id accidit ſecundum vniuerſalem formam, vt nos, & equi ſumus æque animalia, at deinde diſtinguimur, vltima differentia, quoniam nos rationales, equi irrationales exiſtunt, nulla itaque ratio eſt, quæ dicit omnia animalia eſſe vnum mixtum, Quare ſimul uiuere, & non viuere, Reſpondeo ſunt vnum mixtum vniuerſali illa forma, & quatenus grauia, non viuunt, at

quate-

quatenus animam habent, & ſunt animalia eatenus viuunt; quod etiam ſubiungit, nihil facit ad rem.

Quod ſcilicet nemo dat, quod non habet, elementa non habent ambitionem, non auaritiam, ergo neque id dabunt genus rerum; At contra ſimiliter ego ſol, motuſque non habet calorē, ergo non dabūt calorem? & ſilex, & chalybs non habet ignem, ergo neq. ignem dabit? at vana hæc ſunt, ſeparatim calx, & aqua frigidæ ſunt, neque calefaciunt, & coniunctim exurunt, ſeparatim lapides non iungentur ſimul; ſi vero coniungantur fit murus, aqua & farina non eſt panis, iuncta ſimul panem faciunt, ſimiliter elementa ſeparata, neque auaritiam, neque ambitionem habent, neque harum ſunt capacia paſſionum, at iuncta ſimul, & certo modo temperata efficiunt ſubiectum aptum hæc ipſa capeſcere, vt igitur neque terra, neque aqua ſeparata poſſunt fieri olla, aut vrceolus, ſi vero vtraque iungantur ſimul, & elaborentur iam efficitur maſſa quædā, & compoſitum aptum ad capeſcendam formam vrcei, & ollæ, ſic elementa ſeparata non ſunt capacia auaritiæ, aut ambitionis, ſed ſimul mixta, & certo modo fermentata, cum factum fuerit mixtum aptum ſuſcipere animam, rationalem, & auaritiæ, & ambitionis, & liberalitatis, & aliarum paſſionum animi fiunt ſubiecta, & quod de his dico etiam de magnetis paſſionibus poteſt dici.

Dum autem contra Alexandri (vt ipſe ait) preuerſitates inſtat, ſupponit grauitatem non poſſe eſſe formam ſubſtantialem, qm̄ formæ non ſuſcipiunt magis, & minus, at grauitas ſuſcipit, quare non poteſt eſſe forma, at ſanè mihi valde dubium ſemper fuit, an ſubſtantiales qualitates (quas formas dicunt) ſuſcipiant magis, & minus, etenim eſt animalitas in his quidem magis, in illis minus, his clarius, illis obſcurius ipſam participari contingit, ſi enim animali eſſe, eſt ſentire, & præcipuè per tactum, cum tactus homini clarius, brutis multis obſcurius communicatus ſit, patet animalitatem, quę forma eſt, magis, & minus ſuſcipere, & ſi non ratione ſui ſaltem ratione ſubiecti, quoniam in aliquo quidem perfectior eſt in aliquo alio minus perfecta, quoniam materia minus eſt elaborata; at ſi dixeris formas eſſe fines quare indiuiſibiles, quare non ſuſcipere magis, & minus.

Huic obiectioni reſponderem, formas ſecundū ſe captas, & in abſtracto eſſe fines, & rationem indiuiſibilitatis ſuſtinere, at quatenus ſunt in ſubiecto eatenus videntur magis, & minus recipere, amplius ſi omnes formę naturales, & corruptibiles ideo tales eſſe dicuntur, quoniam habent contrarium, at quæcunque habent contrarium ſuſcipiunt magis, & minus, id enim magis, & minus ſuſcipere, eſt ad mixtionem contrarij pati, ergo neceſſe eſt, etiam naturales formas, aut quæ habent formas in materia illas magis, vel minus participare ſecundum quod materia magis, vel minus agenti reſſitit, & formam recipit, & ſicuti accidit multas qualitates non ſuſcipere magis, & minus, quæ tamen ab his denominantur indubitanter recipiunt, ita formæ ſubſtantiarum ſecundum ſe non recipiūt magis, & minus, quæ tamen ab his denominantur, vt hos & equus, quid vetat vt magis, & minus talia appareant.

Dum autem negat grauitatem eſſe formam, quoniam formæ rerum, nos latent, dico non omnes, ſed tantum, quæ ſunt immerſæ materiæ, & quæ vltimæ ſunt, at vltima differentia elementi non eſt grauitas, amplius ſi terram conſideres pro vt terra eſt, eius ratio eſt terreſtreitas, ſi pro vt alicubi ſituatur, eſt grauitas, & pro vt eſt elemētum eſt ſiccitas, cum frigiditate, vt Doctoris quatenus docet forma eſt doctrina, quatenus homo, eſt rationalitas, quatenus animal eſt, eatenus tactu determinatur, & ſi vnum quodq. poteſtate, & opere determinatur, ergo cuius plura ſunt opera illius etiam neceſſe eſt plures eſſe rationes quare nihil vetat aliquid vnum quidem eſſe ſubiecto, plura verò ratione, & forma, at dubitabis An in re vna plures formę, Reſpondeo Non, Nam vna tantum eſt vltima forma, quæ alias continet, vt 4. continet 3. & 2. ſit res e___b___c___d___f dico formā, & terminum

eſſe

eſſe vnum f, actu b. c. d. contineri,& eſſe poteſtate,& præparationes materię vocari; Demum cum dicimus ex defectu materiæ cornua non adeſſe ouibus quibuſdam ; non ſunt adducendi equi, vel canes, ſed de ijs quæ ſunt eiuſdem ſpeciei intelligendum eſt. Nam oues quæ ſunt montanæ cornua habent, campeſtres carent, qm̄ in hisdeficit materia ſicca,ex quibus ſunt cornua, & falſum eſt, quod viro illi videtur, formas nullas educi de potentia materię,ſed omnes induci. Ad argumenta ex ſecundo de generatione deducta,quorum primum eſt, ſi ſola elementorum congregatio facit mixta, cur potius ex homine naſcitur homo,& ex oliua arbor oliuæ,quam aliud aliquod? Quid ſi dixero elementorū non ſimpliciter mixtionem, ſed certam mixtionem oleam generare? tunc quærit à quonam agente id fiat, Non poteſt eſſe caſus, vt dicebat Empedocles,ſed natura,quæ ex oliua facit oliuam; quæ autem cauſa facit oliuam, ea paſſiones etiam quaſdam illi dat ab eadem forma prouenientes,quæ tamen in illam certam materiam recipi poterant; Hæc materię certa diſpoſitio latitudinem habet,& pro graduum varietate operationē à forma prouenientem variat, Quod autem eorum quæ ſunt in compoſito alia à forma, atque ab efficiente, alia vero pendeant à materia ſupra expoſitum fuit. Ad ſecundum argumentum cum dicitur quæ ſunt in nobis, vel motus eſſe, vel quietes quorum neutrum ab elementis, & materia cauſatur; Reſpondeo, motus in nobis à materia non cauſari actiuè, ſed paſſiuè, & ita etiam affectiones omnes, quæ in compoſito ſunt, non cauſantur à materia, quatenus materia eſt,niſi ſub ratione paſſiua,non autem vnquam actiua,vt homo ab anima vim iraſcēdi habet, quod ſic poſſit iraſci à bilis diſpoſitione,quod autem ita vtatur ira, iam ab habitu ſupra inclinationem inducto, aſſecutus eſt; ſubiectiuè igitur à materia, effectiue ab agente,vel à forma tanquam à principio pendent.

Tertium argumentum ſi anima non eſt ex elementis, ergo neque paſſiones, & habitus qui ſequuntur animam, quare neque mores. Reſponſum eſt, paſſionum,quæ in nobis, eſſe quaſdam,quæ ſecundum formam inſunt,quasdam ſecundum materiam,priores non inerunt nobis per materiam,inerunt autem poſteriores. Amplius ſit verum animam non eſſe ex elementis,at in corpus quod eſt ex elementis receptibilis eſt,quare & paſſiones in corpore,quæ recipiuntur,pro vt recipi poſſunt,in eodem apparent. Hoc autem poſſe,à materia dependet,quare ſicuti ſunt per formam, ita per materiam recipiuntur, at per differentias materiæ, quandoque diuerſimode illas recipi contingit,& per vtraſq; aut per id quod eſt ex vtriſque operantur. Deinde non ſequitur ſi anima non eſt ex elementis,ergo eius operationes ab elementis non alterantur, etenim homo non eſt ex ferro, & chalybe, attamen per ferrum, & chalybem multæ eiuſdem operationes perficiuntur, ſic etiam quædam hominis operationes per ea, quæ ſunt ex elementis organa corporea fiunt.

Quod vero dicitur materiam nullo modo eſſe cauſam efficientem generabilium,id omnino fatemur, neque oppoſitum vſquam teneri poteſt, neque poſſibile eſt mixti paſſiones à materia effectiue oriri,pro ut uidebatur Democrito, & Anaxagoræ,materiæ proprium eſt pati, & moueri, & ſemper paſsiue,nunquam concurrere actiuè,quod etiam docet quæ ſequuntur argumenta,nempe nullius paſsionis, & nullius effectus cauſam referēdam eſſe in materiam,hoc certum eſt, ſi formaliter, & effectiue loquamur, at materialiter & ſubiectiuè non eſt verum, videmus enim multas in nobis ab humorum mutatione contingere alterationes,quare argumentum quod additur nihil contra poſitionem noſtrā habet,dum inquit; Quod forma eſt cauſa propter quam res ſit,quare, & cauſat materiā, & materiæ affectiones, verum eſt,quod cauſat materiam forma finaliter, nam eſt materia in gratiam formæ,non tamen facit ipſam eſſe ſimpliciter,quamuis exiſtere eandem faciat,hoc enim eſt primum formæ opus,vt materiam actuet,atque exiſtere faciat.

Quod aūt additur ex Ariſtotele potentias materiæ eſſe,vt ſerra,qua vtitur faber lignarius, id omnino confirmat,quam tuemur poſitionem,vnde non dicimus nos ſcamnum fa-

ctum eſſe à ſerra, vel àſcia, ſed per hæc inſtrumenta factum à lignario fabro, ſic per talia membra, ita diſpoſita cõtingere fieri tales operationes, & effectus, quorum mẽbrorum diſpoſitio plerunque talis eſt, qualis fuit habilitas materiæ, quæ illam recepit.

Demum primas cauſas rerum effectrices non dicimus eſſe calorem, & frigus, vt verum ſit omnia ab his fieri; ſed ex Ariſtotele vltimo capite quarti meteororum habemus corporum mixtorum hæc ſimilaria, illa diſſimilaria eſſe, priora fieri à calore, & frigore, poſteriora vero quorum ſimilaria ſunt materia non fiunt à calore, ſed à natura, vel à cælo, vel ab aliqua alia maiori, atque excellentiori cauſa, quàm ſit calor, aut frigus.

His ergo & huiuſmodi reſponſionibus credo tolli omnino poſſe rationes eorum, qui negabant corporeis ſignis complexionem conſequentibus, aliquid certi aſſeri poſſe, neq; ideo ponemus id, quod Gal. libello quodam, quod animi mores temperiem corporis ſequantur, multis argumentis, & auctoritatibus conatur aſtruere, nam vnuſquiſque, ſi contemplabitur, quæ Platonis, quæ Ariſtotelis, quæ Hippocratis dicta cenſentur, ea conuenire optimè videbit cum his, quæ diximus.

Eſt poſitio noſtra, elementorũ mixturã facere temperiẽ, ex hac ſtatui corpus ſimilare; ex quo fit deinde diſſimilare, qđ cũ certã ſortitum fuerit harmoniã, & rationẽ efficitur aptũ ad munia animæ rationalis exequẽda, & cũ ſic à natura fuerit terminatũ, anima rationalis aduenit, & ſtatuitur homo, cuius operationes, & functiones ſunt ab anima, tanquam principio harum; at quod poſſint fieri, corpus dat, vt materia, & ſubiectum, demum quod ſic exerceantur, fit ab habitu, aut affectu, aut externa aliqua cauſa, ſiue illa ſit per accidens, ſiue per ſe.

Hæc itaque, & huiuſmodi forte contra prædictum virum non irrationabiliter adduci poterunt, nec ille, qui hanc ipſam opinionem adeo ſeuerè, ac durè inſectatus eſt, vt puto, multum ab hac ſententia diſtat; Dicit enim, Quod carnem perficit eſt forma carnis, & carnis forma formam terræ continet, vt trigonum continetur à tetragono, ſi ergo hoc verum eſt, cum differentia trigoni, quod, vel ſit orthogonium, vel oxigonium variet etiam tetragonum, vt modo fiat rombus, modo romboides, etiam pro varietate formæ carnis ſi non variatur, alteratur tamen forma equi, & diuerſimodè operatur, quòd ſi diuerſa eſt forma carnis, ergo & terræ forma erit aliquo modo alterata, ſic igitur mutuo ſequuntur, & variata operatio, variatum ſuppoſitum, quod operatur, oſtendit; hocque mutatum eſt, quoniam eius ratio aliqua ex parte mutata fuit, non eſt mutata ratio niſi mutentur ea, ex quibus eſt ratio, neque hæc mutantur, niſi etiam fuerit mutatio in ſubiecta proxima materia, neque in hac, niſi in illis principijs primis ex quibus illa ipſa eſt, quæ ſunt elementa, in quorum mixtione conſiſtit eiuſdem ratio, ſic igitur patet, quod operatio formam, forma ſequitur materiam, & è cõtra, ſi materia pręparata talis exiſtat, facile ſuſcipiet formam talem, & ſi formam habuerit talem, operationem etiam omninò talem faciet.

Idem ait exercitatione 248. Ideo prudentiſſimum eſſe hominem, quoniam corpus, & corporis membra principalia ſunt temperatiſſima, ſi cùm alijs animalibus conferantur, vt inter corda animalium, hominis cor ſit maximè temperatum, idemque de cerebro ait.

Item ex Ariſtotelis ſententia probl. ſect. 14. ait, optimam corporis conſtitutionem cõferre ad intellectum, & vt corpora differunt, ſic etiam intellectiones, Quare ſi intellectio, quæ eſt operatio immaterialis, & immixta ſequitur corpus, operæpretium eſſet, etiam morem, & affectum qui, quædam forma in corpore eſt, à varia corporis diſpoſitione variè mutari, cum igitur diuerſo modo hoc, & illud corpus affici videremus, varia etiam homines illos, & velle, & ſapere putandum eſſet.

Ait idem diſputans contra Alexandrum non temperamentum, ſed ſtellas dare homini tales propenſiones.

Et ego dicam,ſi ſtellæ dant tales propenſiones,quoniam dant talem formam,cum quæ dant talem formam,neceſſario dent etiam certam materiam,nam certa forma hãc ſibi certam determinat,ſtellæ igitur ſunt,quæ materiam determinant, hæcque eſt elementorum mixtio,ex his enim fiunt ſimilaria corpora,quæ diſſimilarium ſunt materia,vt ait Ariſtoteles,ſtellæ igitur talem faciunt materiam , & tales dant eidem affectiones , quare quales erunt materiæ affectiones , talem eſſe etiam formam poſſumus inferre, ergo quale corpus talis etiam eſt anima;certa igitur elemẽtorum mixtio certam ſuſcipit formã,certa forma, certas producit operationes; ergo certa elementorum mixtio certas facit operationes,ſed certã mixtionẽ certa ſequuntur ſigna. Ex his igitur ſignis corporeis,quales ſint futuræ operationes compoſiti,etiam teſte hoc viro, qui tantum tribuit aſtris,coguoſci poſſe patet.

Neceſſario tamen ab operationibus ad formam , à forma ad materiam inferemus , & argumentabimur;at à ſignis materiæ ad formam, & operationes probabiliter tantum , & quod poſſit eſſe,colligemus,vt ſi domus eſt,ergo parietes habet,quàre & lateres illi inſũt, duri, & rubri,vnde ſi quoddam in quo,& durum quid, & rubrum, & longum,latumque , qualis eſt figura parietis videro , probabile eſt , illud eſſe parietem, & ſi paries eſt , poteſt etiam eſſe domus .

Quare à forma neceſſario ad materiam,vt 2. phys. at à materia ad formam non neceſſario inferimus. *à forma ad materiam neceſſaria eſt illatio.*

Pariter dicit ille vir,in mollitie,quæ recedit ab intemperie brutorum ad mediocritatem ſimpliciter conſiſtit tactus exquiſitus,at mollities puerorum,& fæminarum recedit à temperata virorum mollitie,quare pueri, & fæminæ ſenſum,tactus non habent adeo elaboratum, & exquiſitum , & certum, ſicuti habet homo perfectus , & adultus ſecundum ipſum accidens iam corporis animæ functiones,& diſpoſitiones immutant.

Verum Non etiam Plato, non Ariſtoteles , non Hippocrates aliud ab eo , quod diximus , ſentire videntur , nimirum operationes hominum variari contingere , ſi inſtrumenta varientur, quæ , tum ex cibo , tum ex humoribus , atque alijs quampluribus cauſis varietatem concipere poſſunt .

Finis Secundæ Partis .

DE COM-

COMMENTARII IN PHYSIOGNOMICA ARISTOTELIS.

Pars Tertia.

INVENIENDORVM SIGNORVM METHODVS. CAP. XXVIIII.

Videtur autem mihi anima, & corpus compati adinuicem: & animæ habitus alteratus ſimul alterat corporis formam, & iterum forma corporis alterata ſimul alterat animæ habitum. Quoniam enim animæ ineſt triſtari & lætari, manifeſtum eſt quod triſtes obſcuræ faciei ſunt, & gaudentes hilaris.

Ariſtotelis intentio.

TERTIA eſt huius voluminis particula, in qua Ariſtoteles proponit nobis methodum, ac viam quandam, qua docemur ab apparente conuenientia, & ab animalium brutorum ſimilitudine deducta, de potentijs, & qualitatibus hominum aliquid enunciare, Sic autem cũ prædictis connecti poſſe videtur.

Nexus cũ prædictis.

Supradictum eſt, Phyſiognomiam eſſe, item de quibuſdam animæ humanæ paſſionibus nos poſſe aliquid enunciare viſum fuit, & quoſdam diuerſos modos attuliſſe, qui quamuis mali non ſint, attamen ſinguli ſi per ſe capiantur ſunt imperfecti, qui fuerunt numero ſeptem, nempè, motus, color, faciei diſpoſitio, qualitas tangibilis, vox, partium affectio, figura corporis totius, & partium, & quòd ex his, & per hos fontes, ſeù ſigna iudicare ſoleat Phyſiognomus, & his inſtrumentis vti poſſit ad prædicendum, longa docuit inductione.

Nunc aũt, qua rõne vnicuiq. noſtrum liceat venari, & reperire ſigna, quibus poſſimus de inclinationibus hominum aliquid aſſerere, explicare molitur, ſic enim probè conſtitutam, aut ſaltem delineatam fuiſſe hanc notitiam putabimus, cum & ipſam eſſe, & quidnam ſit cognouerimus; & qua ratione eadem vti liceat perceperimus, ſic enim, & qui ædificatoriã, vel ſutoriam artem nobis tradere vellet, illas primum quidnam eſſent doceret, deinde, cum domos, aut veſtes ſe facturas eſſe ſpondeant, ſecundo loco id verum eſſe confirmaret, oſtendens, quod multas domus, ac multas veſtes faciunt continuè, deindè tandem rationem, ac methòdum tradens, quomodo, & domus, & veſtes fieri contingat, & qua ratione abundabimus

bimus neceſſarijs ad domos,vel ad veſtes faciendas,totam putaret ędificatoriam,vel ſutoriam artem tradidiſſe; Hac eadem via proceſſiſſe Ariſtotelem manifeſtum eſt,nam primū quid ſit phyſiognomia explicuit, & quid intenderet docuit, deinde longa inductione demonſtrauit,ex corporeis ſignis poſſe nos animi propenſiones venari.

Quod reliquum erat,igitur nunc exequi aggreditur,ac modum,& viam docere incipit, ſecundum quam poſſimus inuenire ſigna,& media ad iudicādum conuenientia,& quamuis ſint plures modi,vnum atque alterum,& præcipuum nunc tangit illum,qui eſt ab apparenti conuenientia, alterius qui eſt per ſyllogiſmū obiter meminit, vt potè qui ſint, & huic cognitioni magis proprij, magiſque naturalem deceant philophum, eſt enim phyſiognomia phyſicæ pars,vel illi ſubalternatur, ſubalternatæ cognitiones ſenſitiuorum ſunt, vt dicebat Ariſtoteles,& circa ſenſibilia præcipuè verſantur, & de ipſo quod eſt,præcipuè ſunt ſollicitæ,relinquentes ipſum propter quid eſt ſuperioribus;cum igitur conuenientia,& inconuenientia in corpore hominis cum brutis ſit quoddam ſenſui apparens, rationabiliter hunc modum elegit,eum autem,qui eſt per ſyllogiſmum,quoniam maximè decet philoſophum,ideo recepit;quæ igitur ſit in hac parte Ariſtotelis intētio,& cur hanc intentionē habeat,ex dictis manifeſtū eſt,nunc qua rōne ſuum ſcopū attingat,ipſum dicentē audiamus.

Sciētia ſubalternatæ verſāt. circa ipſum q.

„ *Videtur autem mihi anima , & corpus .*

Vt igitur ab apparēte conuenientia,& diſcrimine in brutis cū corpore humano ſciamus eligere ſigna , & ex electis iudicare hoc ipſum tanq̄ principiū inconcuſsū eſt cōfirmaturus.

Vnumquodq. aīal habet duas ſpecies operationum , vnā propriam,& alteram cōem.

Ea dicitur in homine eſſe cōis,quæ ab alis pluribus aīalibus præterquā hominib. cōiter exercetur,& fit,propria vero,quæ vni tm̄ ſpeciei,humanæ ſcilicet,& non alij cōuenit,communis cōibus vtitur,propria vero operatio,& propriū,ac priuatū ſibi determinat organum corporeū,quo perficiatur,& propriū orgauū habet,propriā,peculiarē potētiam, quæ illius organi actus rō, ac perfectio eſt,vt ſecandi operatio ſibi determinat propriū organū, ſerrā, ſcilicet,non .n. malleo ſecabis,vel terebello,quę ſerra habet propriam potentiā ſecādi,quę eſt actus primus,per quē dicitur ſerra,vnde qualis ſerra talis eius potētia, & qualis potētia talis ēt ſerra eſt,nam illa ſerrę rō eſt,& pro harū duarū diſpoſitione talem ēt fieri ſectionem manifeſtum eſt, hæc igitur potentia ſecūda,ſiue actus primus,& organū ſiue pars corporis operans,& operatio,videntur eſſe tria,quæ ſe mutuo conſequuntur ꝑ ſe,& ſ'm qđ ipſa ſūt.

Quæ ꝓpria hominis q̄ ſit. cōis op̄atio.

Ad hoc igitur ponendum principium,& fundamentum eorum,quæ ſequentur. Ariſtoteles in principio capitis ait : Animam,& corpus ad inuicem compati.

Vbi primū noto nos de aīæ illius parte loqui,quæ immerſa materiæ eſt,quæq.corporeis vtiť organis,ea aūt pars,quę nullo addicta eſt organo,quę diciť intellectus,de quo locutus eſt Ariſtoteles in 3.de aīa circa principiū,cū ſit immaterialis,& immixta corpori paſſionib. corporis,niſi ꝑ accidēs,nō afficiť, nō ſecus atq. hō ad ſerræ affectiones quodāmodo afficiť, quaten⁹ ē ſector,ſic & intellectus ꝓut ſubſtātia quędā ē,nihil patiť ad corporeas paſſiones, at quaten⁹ operās mediātib.phātaſmatib.& corporeis organis,&vt aīa,ille ēt cōpati diciť.

Not.

Intellectus nō afficiť niſi per accidēs

Cæterum omnes animalium,& viuentium paſſiones eſſe animæ,& corpori communes, iam ēt in primo de aīæ demonſtratum eſt,quamuis aliæ à corpore, aliæ aūt ab aīa originē habere videantur, vt ſi quis ꝓꝑ mortem filij dolore affectus in febrim , & atrophiā inciderit ab aīa, quod incepit morbi genus in corpus fluit, & recipitur, & rurſus ſi quis ob nimios æſtus,& nimium laborē ſebri fuerit correptus,illeq. deinde factus ſit triſtior,& præter ſolitū timeat,& angatur,hęc à corpore incipiēs paſſio in aīam deſinere, illiq. cōicari dicimus.

Ea aūt dicūtur cōpati ſimul,quæ ſunt ita affecta inter ſe,vt ſi fiat mutatio in vno neceſſe ſit aliqđ ēt in altero fieri,nihil tū refert ēt ſi nō ſit eadē numero,vel ſpecie mutatio,& alterō,vt videmus in amantib. q̄ ſe mutuo cōpatiunť,& cū apparet mutatio in uno,eadē ēt,uel

Quæ dicantur ſimul cōpati.

V ſecun-

ſecundum genus ſaltem, in altero ſpectatur, quod elegātiſſimè expreſſit quidam poeta Italicus, q ſe turbari, lętari, triſtari, ac dolere, & mille mutationes facere quotidie dicebat, ſm qd̕ amaſiæ faciē mutari contigebat, hoc aūt ad inuicem compati eſt prima paſſio eorum, quæ ſunt correlatiua, & quatenus ſunt correlatiua, & corū quæ vnita ſunt, & maxime vna, cum autem nihil magis ſit vnum, q̄ id quod fit ex materia, & forma, & ex anima, & corpore non eſt abſurdum, ſi anima, & corpus ad inuicem nata ſint compati maxime.

Dixi aūt in his quæ ſunt correlatiua, facta mutatione in vno, etiam neceſſario in altero fieri, non tamen ſemper eſſe eandem numero, vel ſpecie, vel genere; vt ſecuris, & acumen, ſi quis enim corrumpit aciem, neceſſe eſt ēt, vt ſecurim corrumpat, ſiue ferrum ſm quod eſt pars ſecuris, At ſi vnita non ſunt relatiua niſi ex accidenti, vt inimicus cum inimico quatenus ſunt inimici etiam compatiūtur, ſed paſſio non eſt eiuſdem ſpeciei, nam paſſio hæc vni grata eſt, alteri ingrata, Socrates lætatur ex mutatione facta circa Platonem fuſte percuſſum, At Plato triſtatur, quare in correlatiuis aliqñ fit mutatio eadem ſpecie circa vtrumq. aliquando aūt mutatio tñ ſm genus In aīa, & corpore, vt mihi videtur, fit mutatio, at non oīno eadem in ſpecie, qñ vnum eſt incorporeum quoddam, & alterū corpus, & omne receptum ſe habet p modū recipientis, quæ paſſiones ſunt aīæ, illæ non oīno eædem in corpore elucеſcunt, vt ſapere, & diſcere ſunt aīæ paſſiones, & tñ in corpore nō apparent, q̄uis & corpus neceſſario concurrat, & ſine ipſo impoſſibile ſit aīam mutari, ſiquidem ſine phantaſmatibus, & ſenſibus non intelliget, & diſcet, ſentire aūt eſt pati, igitur aīa corpori compatitur.

Dub. An aīs patiaſ. Sed dubitabit aliquis ſi pati eſt moueri, mouetur autem, quod eſt mobile, cum anima ſit incorporea, & immobilis, illam neque moueri aut pati eſt poſſibile.

Reſp. At reſpondendum eſt pati, & moueri dici dupliciter per ſe, & per accidens, anima per ſe non patitur, ſed per accidens ad motum corporis, & ad paſſiones eiuſdem.

Dub. Ruрſus ſi patiſ p accidēs, & ad paſſionē corporis, igiť & p ſe nō patieſ, ſed dictū fuit quaſdā in primis eſſe paſſiones aīę, deinde p aīam corpori cōicari, vt diſcere, & ſapere; Amplius falsū fortè eſt, qd̕ patiaſ corpus, & muteſ facta mutatione habituū circa intellectū, nā dictū eſt aīæ habitus corpus nō mutare ſi. n. à diſciplinis mutareſ corpus ſanè aliqd̕ appareret in ipſo veſtigiū mutationis, at nullū apparet, ergo nihil mutaſ ex eo, q aliqs ſciētiā ſuſceperit.

Sol. An fortè aliqñ magis mutatur qd̕ patitur p accidēs, q̄ qd̕ p ſe patiť, vt ſi cui (ceù Orbilio cōtigit) pcuſſo occipite excidat oīum rerū memoria, illi qdem affectū fuit p ſe corpus, p accidēs aūt memoria, & aīa, attñ maior mutatio fuit circa illā, q̄ circa corpus. Hac ergo de cā dicimus aīam pati aliqñ primo, qñ magis elucеſcūt in aīa q̄ in corpore paſſiones quędam, oēs tñ ſēper ſūt cōes vtriq. quatenus id eſt cōpoſitum ex vtriſq. qd̕ illas paſſiones ſuſtinet.

Ad ſm dico impoſſibile eſſe, fieri mutationem circa animam, quin etiam facta fuerit in corpore aliqua mutatio, at earum, quæ in corpore fiunt quædā interiores ſunt, & non apparent, quædam conſpiciuntur, ſi fiat mutatio in habitibus cōtemplatiuis intellectus, qñ, vt dictum eſt, non vtitur organo, neque eſt virtus in materia, illa mutatio non apparet in corpore, & ſic dicimus mutationes habituum intellectiuorum non apparere in corpore, neque ad illorum pręſentiam corpus moueri ſenſibiliter, ſimpliciter autem non moueri corpus ad horum habituum introductiones, & mutationes fortè eſt falſum.

Aīam, et corp' inuicem cōpati. His igitur ſic expoſitis; Quod anima, & corpus compatiantur ad inuicem ſanè (vt mihi videtur) declarat dicens; habitus animæ alteratus alterat formam corporis, & forma corporis alterata animam alterat, quæ ſanè declaratio, non habet difficultatem, poteſt etiam locum rationis ſortiri, neque eſt abſurdum, nam & declaratio, eſt quędam probatio, quando facit notum ex præcognitis, hoc autem eſt vti ratione, & ſyllogiſmo.

Vt igitur probetur ex his Ariſtotelicū dictū primū ponamus, quod habitus inueterata quædam diſpoſitio, eſt, at habitus animæ eſt perfectio quædam, & entelechia ſecundum q̄ aīa per corpus eſt apta aliquid agere, vel pati, quod prius q̄ illam ſuſciperet perfectionem, agere,

agere, vel pati propriè non poterat, vt ars fabrilis, vel ædificatoria eſt habitus animæ, quoniam eſt quædam perfectio, per quam anima poteſt facere mediante corpore, & inſtrumentis corporeis domos, & tabulas, quas prius facere non poterat; habet igitur anima à natura quaſdam potentias primas, ſecundum quas poteſt ſuſcipere omnes habitus, qui habitus iſtarum potentiarum dicuntur eſſe perfectiones, & actus primi; cum igitur hi habitus per doctrinam, & diſciplinam plerunque inducantur in nobis, vel per inuentionem, & inquiſitionem, patet vel per ſenſus, vel non ſine ſenſibus ab anima ſuſcipi, & in id, quod animam habet introduci; ſentire autem eſt pati corporeum, quare habitus animæ ſine corporea paſſione non introducentur in nobis.

Horum animæ habituum tres ſunt ſpecies, aliqui dicuntur contemplatiui, ſecundũ quos dicimur docti, vel indocti, alij actiui, ſecũdum quos boni, vel mali appellamur, alij demum ſunt factiui, ſecundum quos artificioſi, vel inertes, aut rudes artis vocamur; hoc tamen loco puto, Ariſtotelem abuſum nomine habitus, & per ipſum intelligere omnem affectionem, & diſpoſitionẽ animi, per quam ſic, vel oppoſito modo anima afficitur, eſt igitur nunc captũ hoc nomen habitus, vt vox, quæ tam de affectu, quam de habitu vere dicto prædicetur; de forma corporis nunc dicendum.

Formam corporis vocat temperamentum hoc loco Sueſſanus, quod nullo modo videtur dicendum, nam paulo infra docens Ariſtoteles qualis ſit forma corporis, quæ mutatur, ait quod triſtes ſunt obſcuræ faciei, & vox græca πρόσωπον propriè ſignificat formã accidentalem, quæ viuentium terminus eſt, de quarto genere qualitatis, quæque oculis eſt cognoſcibilis, hanc autem formam, ſiue figuram corpoream alterari, cum mutatur ſecundum ſenſibiles qualitates omnes, aut aliquas, nunc eſt intelligendum, vt cum ex rubeo fit pallidus aliquis, aut ex pingui macer, aut lenis, & alba, & tenſa fit cutis aſpera, liuida, & rugoſa, ſic igitur mutari dicimus formam corporis, cum per excellentiam de facie loquentes mutatur ipſa, vel ſecundum delineationes, & partium ſitus, vel ſecundum colores.

Vt igitur hæc probetur poſitio, ſic argumentari licebit, anima, & corpus ſunt duo ita affecta, vt cum alteratur habitus animæ, ſimul etiam corporis forma alteretur, ac mutetur; ſed quæcunque duo ſunt ſic affecta, illa compatiuntur ad inuicem, ergo anima, & corpus ſunt ea, quæ ad inuicem compatiũtur, maior nullam videtur habere difficultatem, etenim iam declarauimus, nihil aliud eſſe compati, niſi mutata re alia mutationem aliquam in ſe ipſum ſuſcipere, ſic tamen, & cõfirmari poteſt, quoniam quæ talia ſunt, ea ſunt correlatiua, & correlatiuorum proprium eſt ſimul eſſe natura, quare & mutari, & quieſcere, vt octauo phyſ. dictum eſt, minor ſimiliter confirmatur ab Ariſtotele in tex. & à ſigno, lætari, & triſtari ſunt habitus animæ oppoſiti, ſed contigit hominem ſiue hominis animam ex læta fieri triſtem, & ex triſti lætam, ergo habitus animæ contingunt mutari, ergo fit mutatio in habitibus aĩæ, ſed ad lætari, & triſtari contingit mutari corporis faciem, & figuram, ergo anima, & corpus ſunt duo ita affecta, vt ſi fiat mutatio ſecundum formam alterius, mutetur & alterum, quod autem res ita ſe habeat ſpeculantibus patet, qui enim læto, & hilari aĩo ſunt, ijs plerunque etiam facies eſt læta, & ſubridens ſic Helenus apud Virgilium.

Agnoſcitque ſuos, lætuſque ad mœnia ducit.

Sic Anchiſes aduẽtu Aeneæ filij inexpectato, aut magnopere affectato cũ aĩo lætaret̃, id ẽt lętitię genus facies, & vox ſectabat̃, & q̃ triſtãtur, faciẽ ẽt obſcurã, & triſtẽ hñt, vt in Achemenide videmus, & in Didone exprimi, ſ͠m qđ, mõ ira, mõ amore ęſtuabat, varia ſẽtiebat, varia dicebat, & in varias ſeſe mutabat facies, & cũ allocuta fuiſſet ſororẽ, iãq. mori ſtatuiſſet.

— Silet, pallor ſimul occupat ora.

Patet igitur qđ verum eſt aĩam corpori, & ambo ad inuicem compati, cauſa eſt, q͠m aĩa eſt actus, & entelechia corporis viuẽtis organici, oĩs aũt actus, & id cuius eſt actus ſũt duo ita affecta, vt ſi fiat mutatio in vno neceſſe eſt, ẽt fiat in altero, ſunt .n. vt materia, & forma,

quarum hæc ſemper eſt in alio, nempè in materia, quæ ſemper eſt ſubiectum in quo eſt aliud forma ſcilicet, quare ex hoc patet, vt ſecundum hanc rationem, neque forma à materia, neque materia à forma per ſe diſiuncta ſubſiſtat, & reperiri poſſit.

Not. Noto autem hilarem faciem, & lætam vocari, quæ multo ſanguine, & multo ſpiritu plena eſt, hæc autem talis eſt, ſi ad ipſam contigerit cõfluere ſanguinem, & ſpiritus, id effici ſolet, quando hi mouentur à centro ad circumferentiam, quod accidit, vt bono propinquo, atque præſenti occurrant, hoc autem ſecundum animam dicitur lætari, nempè ad præſens bonum moueri, vt ipſo fruatur, & ſecundum quod fieri poteſt illi vniatur, hac igitur ratione in lætitia, & voluptate hilaris, & ridibunda apparet facies, & oculi læti, & ſubridentes, totum oppoſitum ſequitur in dolore, cum enim ob præſentiam imminentis mali calor, & ſpiritus ad cor contrahãtur, ſimulque ſequatur ſanguis, exterior facies calore, & ſanguine priuata efficitur pallida, & corrugatur, & turbati animi affectũ ſimul turbati vultus explicant, ſic ergo vna rõne confirmatum eſt, quod anima, & corpus ad inuicem ſibi compatiantur.

,, *Siquidem igitur anima diſſoluta, formam, quæ eſt in corpore, adhuc exiſtere contingeret, ſanè & ita anima, & corpus compatibilia forent, quàmuis conferentes adinuicem non eſſent, nunc autem manifeſtum quòd vtrunque ſe ſe conſequitur.*

Ego ſanè hoc in loco exiſtere mendum ſuſpicor, quod ex his quæ à Porta dicuntur, colligere licet, aliter locus perfectum ſenſum non videtur habere.

Porta Porta ait, cum anima triſtis eſt, corpus lugubrem faciem, & hilaris hilarem oſtentat, diſſoluta corporis forma diſſoluitur & anima.

Sueſſ. Sueſſanus primũ dicit hoc loco Ariſtotelem reſpondere tacitæ obiectioni, nempè quod quamuis anima, & corpus mutuo ſibi compatiantur, non tamen conferunt ſecundum cauſalitatem propriè dictam, non enim corpus eſt cauſa animæ, nec contra ſimpliciter anima cauſat corpus, ſed Deus, & homo ſunt cauſæ animæ, & corporis ſimpliciter.

Sic igitur (ait ille) clarum eſt, quod ſe mutuo coalterant, ſiue ſint, ſiue non ſint ſibi cauſæ, & paulo poſt dicit eſſe ſecundam rationem, quia eadem probatur poſitio, de qua ſupra, quoniam diſſoluta anima forma, quæ eſt in corpore, diſſoluitur.

At ego ſanè nulli obiectioni Ariſtotelem reſpondere, neque id ex verbis extorqueri quacunque violentia poſſe puto, neque ſcio an ſit verum quod ille ait, animam non cauſare corpus ſimpliciter, & per ſe, cum eam eſſe cauſam, in triplici genere cauſæ ipſius corporis iam fuerit oſtenſum in libro ſecundo de anima. Amplius oſtendit ſe non intelligere, quid velit Ariſtoteles eo in loco, ſol, & homo generat, hominem, nihil enim aliud ſibi volebat, niſi ad generationem cuiuſque rei requiri cauſam vniuerſalem, quam dixit ſolem, & cauſam propinquam, & particularem, quam vocauit hominem.

Mihi autem videtur fortè ſic intelligẽdum; diſſoluta anima, hoc eſt ceſſante facere proprias operationes, ſi remaneret forma corporis ſecundum quam dicitur corpus organicum, quamuis alterum alteri non cooperetur, tamen neceſſario afficerentur ad inuicem, cum vnum formæ, & alterum rationem haberet materię, ergo tanto magis nunc cũ ad inuicem ſint conferentia, hoc ipſum dicere debemus, ſunt autem conferẽtia, quoniam alterum propter alterum exiſtit, hoc enim eſt propriũ eorum, quæ formæ, & materiæ rationem habẽt, an ſanè, vt mihi videtur, hæc omnia facilius accomodari poſſunt, ſi ita legatur.

Dico aĩam corpori maxime eſſe coniunctam, & adeo, vt ſi datetur, aĩam diſſolutam, & à corpore ſeparatam reperiri, & corporis formam permanere, ſ m quam illud dicimus eſſe organum, ſequeretur etiam quod aĩa, & corpus non poſſent non cõpati in ſuis operatonibus, quod ſi hoc eſt verũ, ergo tanto magis dicemus illas ad inuicem compati, cum ſint iuncta, conſequentia uero in hoc poſita erit, quĩ permanente corporis forma pemanet neceſſario organi ratio; at quatenus organum eſt ſi patiatur, neceſſe eſt etiam compati illud cuius eſt

ogra-

organum, anima ſcilicet, vt patiēte ſerra neceſſe eſt ſectorem, quatenus eſt ſector, & ipſum compati, vel ſic legamus, ſupponendo quod probabiliſſimum eſt mendum eſſe in textu, & talem fuiſſe Ariſtotelis ſententiam.

Si anima diſſoluta formam, quæ eſt in corpore tunc non exiſtere contingit, ergo anima, & corpus ſunt compatibilia, ſed primum, ergo & ſecundum.

Et quoniam videbat Ariſtoteles aliquem poſſe ſubiungere, ergo anima eſt cauſa corporis, & corpus animę, ſi vno ablato alterum aufertur, quare corpus cauſabit animam? huic obiectioni, paucis vt ſolet, reſpondens ait, quod ſiue ſint ad inuicem conferentia, ſiue non ſint, ſiue vnum cauſet alterum, ſiue non cauſet attamen manifeſtum eſt, hæc duo ſe conſequi mutuo, & ad inuicem compati, quod ſi ita legatur ex additione vnius particulæ negatiuæ tantum, mihi videtur tolli multa difficultas. *Obiectio.* *Reſp.*

Noto autem impoſſibile eſſe anima diſſoluta formam, quæ prius erat in corpore, & ſecundum quam vocabatur organicum, omnino permanere, Itaq. neque cadauer dicitur caro, & os niſi æquiuoce, neque ea, quę prius, omnino remanet figura, ſed factum illud eſt penitus aliud; impoſſibile eſt enim mutari formam, & permanere vllum eorum accidencium, quæ illam formam comitantur, & ſubiecto in ſunt ſecundum ipſam, vt viſum eſt in primo de generatione, cuius vero argumenti ſic ab Ariſtotele extorti partes ſatis notæ ſunt, primum enim conſequentia clara eſt, quòd ſcilicet ſi diſſoluta anima non remanet corporis forma, & figura, quod corpus, & anima ſint compatibilia, quoniam quæcunque duo ſunt talia, vt ablato, ſeù mutato altero alterum mutetur, illa mutuo, & viciſſim mutantur, quare ſunt compatibilia. aſſumptum autem, quod ſcilicet diſſoluta anima mutetur forma corporis nullam habet difficultatem, hoc enim experientia confirmat, amplius illam dicimus eſſe actum corporis, actus autem forma eſt, quare diſſoluta anima neceſſe eſt formam mutari, quæ eſt in corpore. *Notād.*

Noto item quod ait, (vtrunque ſe ſe conſequitur) id ſibi velle quod anima, & corpus ſunt ſimul natura, & ſe mutuo conſequuntur, vt relatiua eſſentialiter, & tanquam materia, & forma, quarum vtriuſque eſt eſſe, ad alteram referri.

,, *Maxime tamen id ex hoc manifeſtum fiat. Mania enim videtur eſſe circa animam: & Medici medicamentis purgantes corpus, & victibus nonnullis vtentes in ipſis permutant animam à mania: curationibus autem corporis ſimul, & corporis forma ſoluitur, & anima à mania permutatur.*

Illud idem propoſitum etiam à ſigno probat, dicens, ſi mania eſt morbus circa animam contingens, & mania curato corpore, & per purgationes mutato curatur, & eſſe definit; ergo paſſioones, & morbi animæ mutantur mutato corpore, ſed quæ ſunt huiuſmodi illa ad inuicem compatiuntur, ergo anima, & corpus ad inuicem compati certiſſimum eſt.

Maniam vocant Medici mentis alienationem ſine febre, in quo à phreneſi diſtinguitur, quę continuè eſt cum febre; videtur autem Galeno maniam cauſari, quam deſipientiam dicere poſſumus, vel melius furorem, ex humore, aut vapore feruēti in cerebri ventriculos, & ſubſtantiam effuſo, vnde qui hac laborent iracundia, iurgijs, clamoribus, horrēdo aſpectu, dentib. vnguibus pugnis perſequūtur adſtātes, & vt deſipientiam puram, & ſomniculoſam quandam, & ineptā inertiam cauſat pituita, ſic effuſus humor, vel vapor calidus, ſiue is ſit à bile flaua eleuatus, ſiue ſit à puro ſanguinine, eo tñ calido, & ferventi, mania, & furor eſt, ſi ergo cauſa tā vaporis, vel humoris pręſētia cerebri vētriculos occupāte, erit curātis medici ſcopus humorē hūc, vel vaporē purgare, & tollere, quare patet ꝙ mania purgato corporeo ꝑ pharmaca deorſū trahētia bilē, & ꝑ reuellētia ſanari pōt, ſublato aūt tali humore, aut vapore à præternaturali ſtatu mutari cerebrū ad ſtatū naturalē certū eſt, qr̄ in mania mutato, & curato corpore ſanitatē ſubire, ac ſuccedere clarū ē; ꝙ aūt mania ſit aīę paſſio ex definitione

patet,nam mentis abalienationem, & læſionem principis partis animæ vocant, cuius indicium,quod eius operationes turbantur, quod autem Mania ſit mentis vitium, & idem curato corpore curetur eleganter docet Horatius his verſibus.

— Fuit haud ignobilis Argis
Qui ſe credebat miros audire tragœdos
In vacuo lætus ſeſſor,plauſorque theatro,

Et paulo poſt, quod curato corpore ſanatus fuerit,ſubdit.

Hic vbi cognatorum opibus, curiſque refectus
Expulit Helleboro bilem,morbumque meraco
Et redit ad ſe.

Patet igitur quod paſſiones corporis,& animæ adeo ſunt communes,vt curata altera alterum ſanetur,& ad curationem corporis ſequatur mentis ſanitas;videtur autem per pharmaca intelligere ea medicamenta,quæ per vomitum,aut per aluum purgant,& ducunt humores peccantes; cum igitur mania ſit mentis paſſio, & curato corpore, illa curetur,patet animam,& corpus omnino compati, & cum forma corporis, hoc eſt cum corporea conſtitutio, (quæ conſiſtit in certa ratione humorum naturalium corpus ſtatuentium) mutatur, & deſinit eſſe,quæ prius erat, neceſſe eſt etiam animam permutari, ſic primo de anima dicebatur, Hector iacet aliud ſapiens, mutato enim corporis habitu, animæ etiam paſſiones, & diſpoſitiones mutari certum eſt, ſic ille.

Tempora mutantur,& nos mutamur in illis.

Et cum eramus paruuli ſapiebamus, vt paruuli, at viri facti,vt viri ſapimus;

,, *Quoniam igitur vtraque ſoluuntur palam, quòd ſibi inuicem conferunt.*

Ai:et corpus ſibi inuicē al eſſe cōferunt.

In hac particula tria molitur Ariſtoteles, primum enim ex ſupradictis infert, quod anima,& corpus ſibi inuicem conferunt,hoc eſt conducunt ſibi inuicem, ad ipſum eſſe, & vnũ alterius perfectionem cauſat,& alterum per alterum exiſtit,itaque alterum ſine altero operari nequeat, & vnum alteri ſit quoddam maximè proprium, neq. erit corpus organicum, vel ſaluatur, aut ſaluari poteſt ſine anima, neque anima ſine corpore vllas operationes facit,aut facere poteſt,prout anima eſt,niſi aliquam propriam habeat,quæ nullo egeat organo ad hanc exequendam;ſi ergo anima,& corpus compatiũtur,& quæ compatiũtur,illa ad inuicem ſunt conferentia,& ad eſſe,& ad bene eſſe,manifeſtum eſt,quod anima, & corpus ad inuicem conferunt, & ſecundum eſſe, & ſecundum bene eſſe, erunt igitur adeo inter ſe adaptata, vt certa anima certum, & particulare corpus habeat, & certum corpus ſibi certã determinet animam, neq. vltra illam poſſit aliam quamuis admittere, aut ſecũdum aliam operari,neque quæ vna eſt anima in aliud corpus poteſt intrare,& eo vti,ſed vt dictum eſt ſingula ad ſingula ſunt determinata,vt enim tota, & vniuerſalis forma ad materiam vniuerſalem ſe habet,& vt anima in vniuerſali ad corpus ſuſceptiuum animæ,ſic certa anima, certum corpus ſibi determinat,videmus etiã potentias animę,certas particulas corporis tanquam propria ſibi determinare inſtrumenta, viſiua enim potentia oculo, & nullo alio videt,ſimiliter auditiua auribus,non autem naſo,vel manu, ſic ergo & particularis quædã anima corpus quoddam particulare,& proprium ſibi requirit, quo ſua exequatur munera, & pręter illud nullum aliud recipiat,aut recipere poſſit,cauſa eſt,quoniam anima eſt actus, & perfectio corporis illius cuius eſt anima,quod igitur anima, & corpus ſibi inuicem conferant,ex his manifeſtum eſt,quare,& compatiuntur, vt apparet, tum in bonis,tum etiam in malis.

Certæ facultates aiæ certam mẽbrorum figuram ſibi determinant.

Ex his ſecundam infert concluſionem, dicens quod virtutes animæ habent formas in corpore ſibi conuenientes,hoc eſt formę membrorum corporis animati ſunt ſimiles ijs animæ potentijs, quæ his membris tanquam proprijs organis vti debent ad ſuas operationes exequen-

exequendas, formam autem corpoream non ſolum intelligo corporis temperiem, ſed etiã illam figuram,& ſtructuram certis notis delineationibus,& ſtigmatibus naturalibus,coloribuſque inſignitam,quæ ſenſibus cognoſci poſſunt;ſic igitur cum venatici,& leporarij canis crura,pedeſque longos,neruoſos,ſubtiles video,dico illum eſſe velocem,quoniam crura ſunt inſtrumenta motus voluntarij, pro ratione igitur illorum, potentiam motiuam illi adeſſe puto,vnde cum illa ad velocitatem perficiendam appareant paratiſſima,ideo velox eſſe iudicatur,quare ab organi figura ad eius operationem,& ab hac ad potentiam cognoſcẽdam procedimus, & quoniã potentia eſt iam ſecundum ſe determinata, cognoſcimus, ex inde quomodo moueat,ſic igitur dico qualis mẽbrorum figura eſt,& differentia indiuidualis illius membri,talis etiam eſt indiuidualis quædam differentia,quæ comitatur illam operationem,vt igitur omnes oculi vident,ſed craſſi,& albi parum acutè tuentur, qui verò parui ſunt,& concaui,& nigricantes acutius,& exactius diſcernunt,ſic igitur omnis viuentis anima in vniuerſali ſuas habet potentias,& ſua organa, particulariter vnaquæque, ſuas qualitates,& differentias tum ſpecificas,tum indiuiduales, ſecundum quas vna ab altera differt,vnde quoniã leonis,& aſini corpus diuerſum eſt,ac penitus differens,dicimus etiam diuerſas eſſe operationes,quare,& potentias,& animam in aſinino corpore impoſſibile eſt, reperiri leoninam.

His ſic declaratis Ariſtotelis dictum demonſtremus, quod anima, & corpus ſibi mutuo conferunt ad operationes animari corporis exequendas, medium eſt,quoniam ſe mutuo ſoluunt,ideſt ponuntur,& ponunt,tolluntur,& tollunt,ſit ſyllogiſmus.

Quæcunque duo ita ſunt affecta,vt ſe mutuo tollant,& ponant, ita vt vnum ſine altero, neque eſſe, neque intelligi poſſit,ea habent communes operationes, quæ ſunt propriæ ipſius compoſiti, quod ex vtriſque conſtitutum eſt eſſentialiter, ſed anima, & corpus organicum, cuius illa dicitur actus, ſunt duo ſic affecta, vt ſe mutuo tollant, & ponant, & alterum ſine altero eſſe nequeat, ergo anima, & corpus habent communes operationes,quæ ſunt propriæ illius compoſiti,quod ex anima,& corpore conſtat,& cuius anima dicitur eſſe actus, & perfectio. *Demõſtratio ꝙ aĩa, & corpus ſibi mutuo cõferũt*

Quare neque alterum ab altera ſeparatum, vt tale poteſt agere, niſi vel anima, vel corpus propriam aliquam haberent operationem,quæ illis ſeorſum competeret, non quatenus talia ſunt,ſed aliqua alia ratione,vt corpus animalis fertur deorſum,non quatenus animatum,ſed quatenus graue,ſic etiam priuatum anima feretur deorſum, & ſi anima etiam habet aliquam operationem,quæ nõ vtatur corpore,vt intelligere,ea etiam ſeparata,cum fuerit à corpore,poterit operari,& intelligere,ſed neque corpus deſcendens,vt organicum corpus operatur,& mouetur,neque anima intelligens,vt anima id facit,ſed vt intellectus. *Corollarium*

„ *Manifeſtum inſuper eſt. quòd virtutibus animæ ſimiles corporis formæ fiunt: quare ſunt omnia ſimilia in animalibus eiuſdem cuiuſpiam declaratiua: hæc verò minime.*

Ex hac modo illata concluſione aliud colligit Ariſtoteles,& ait,formæ corporis ſunt ſimiles virtutibus animæ, hoc eſt formæ, & figuræ, & diſpoſitiones corporeorum membrorum ſunt ita affectæ,vt aptè poſſint exequi operationem illam,quam nata eſt facere potentia;vt ſi anima cati, aut canis habet ſecum annexam potentiam, illa quidem capiendi murem,hæc quæ canis eſt anima inueniendi leporem,vel qualeam,oportet etiam inſtrumentum, quo hæc potentia ſuam exercet operationem, eſſe tale, vt illi conſentiat, & ſit verbi gratia pes vngulis munitus acutis,quæ poſſint cohibere muris fugam,& ſint canis nares aptæ ad admittendum odorem leporum,vel qualearum,nam niſi ad ſit inſtrumentum aptum,profecto non fit operatio,ſi autem non fiet operatio, fruſtra erit potentia,vnde cui

ciecti

eiecti ſunt oculi de capite illum carere potentia videndi dicimus; ſic igitur, ni fallor, dicendum eſt, non autem intelligendum, quod membra ſint potentijs ſimilia, hoc eſt, quod potentiæ, & membra eadem participẽt qualitate, hoc enim impoſſibile eſt, cum potentia ſit incorporea, membrum autem corporeum, id autem cuius ſubiectum eſt corpus, in incorporeo reperiri non poteſt, quare quæ in corpore qualitas eſt, eandem in incorporeo reperiri nequit, corporeo enim, & incoporeo nihil eſt commune vniuocum.

Sic igitur infertetur corollarium, quod ſcilicet, formæ, & figuræ membrorum corporis conſentiunt, & ſunt quales requiruntur ad faciendas operationes, quibus deſtinatæ ſunt potentiæ, cauſa eſt, quoniam diximus, quod anima, & corpus ſibi mutuo conferunt, & auxiliantur ad propria animalis munia obeunda, quæcunque talia ſunt ea inter ſe conueniunt, & pars ſeruiens imperantis vſibus, & fini accommodata eſt, quæ pars ſeruit corpus eſt, igitur corporis membra potentijs animæ deſeruientia illorum finibus, & operationibus apta, & conformia eſſe debebunt. Ex his infertur principium ferè primum, & vnum omnium eorum quæ dicturus eſt Ariſtoteles.

Membra brutis ſimilia operationũ ſimiliũ ſunt ſigna.

Quæcunque membra in animalibus ſunt inter ſe ſimilia ea indicabunt, illorum animalium animas habere ſimiles potentias, & operationes etiam ſimiles exercere poſſe; hoc autem, ex prædictis pendet, ſi enim corporea membra viuentia conſentiunt, & ſe conformãt cum illis potentijs, quæ vtuntur talibus membris ad tales operationes faciendas, patet ſanè, quod quale membrum talis operatio, & potentia, ſimilia igitur membra ſimiles potentias, & operationes; diſſimilia diſſimiles etiam operationes, & potentias indicabunt; cauſa eſt; quoniam ſicuti tota anima totius corporis, eſt actus, ita etiam ſingulæ potentiæ ſingularum partium corporis ſunt actus, ſic enim, & viſiuam oculi, & auditiuam auris, & potentiam gradiendi pedum dicimus eſſe actum, & perfectionem, ſi ergo materia, & forma corpus, & anima ſunt correlatiua, & vnum ad alterius eſſe confert, neceſſe eſt, vt ſe mutuo ſequantur, & ſicuti corpus ſe habet ad animam, ita pars corporis ad partem animæ, Atque & vt partes corporis ad inuicem, ita etiam partes animæ, quare partes corporis ſimiles, potentias animæ ſimiles arguunt, & partes corporis diſſimiles etiam inferunt potentias diſſimiles, & ſi totum corpus cum altero collatum eſt diſſimile, probabile, ſic etiam tota anima vel ſimilis toti animæ, vel diſſimilis dicetur. A corpore igitur, & corporeis partibus ad animam, & animæ potentias argumẽtari poterimus, ſit hæc igitur regula quædã.

A corpore ad potẽtias, et ab his ad operationes proceditur.

Quorum animalium, vel eadem, vel ſimilia ſunt corporis omnia, vel quædam membra illorum animalium operationes, & potentiæ, vel omnes, vel quædam, quæ illis membris vtuntur ad proprium munus exercendum, vel erunt eædem, vel ſimiles inter ſe; ſic igitur procedemus à corporis, vel membri forma, figura, diſpoſitione, & temperie ad cognoſcendam, & inueſtigandam potentiam, à potentia deinde ad operationem inferendam, vt quoniam lupus habet latiſſimum os, & ventrem magnum, & his vtitur inſtrumentis ad explendam ſuam voracitatem, cui inerit os ualde deductum, & amplus venter; illum dicam habere promptitudinem ad voracitatem, & probabile erit illum eſſe voracem, niſi ratio, aut educatio id prohibuerit, ſic ergo dicit Ariſtoteles.

Quod quæcunque ſunt ſimilia in corporibus animaliũ illa ſunt declaratiua cuiuſpiam qualitatis, quæ ſit eadem in vtroque animali inter ſe comparato.

,, *Hæc vero minimè.*

Verba iſta apud codicem Baſileæ impreſſum non leguntur, in latino, & in codice tùm Aldino tùm Inſinſgrij ita diſtinguuntur à prædictis, vt cum illis nihil habeant commune; mihi ſanè videtur vocem græcam, quæ ſectionem ſignificat fuiſſe in margine, & à librario dum ſcriberet in textum intruſam, legitur enim græcè τομὴ, quæ vox ſignificat diuiſionẽ, & ſectionem, vt ſcilicet aliquis diligens hoc loco notaſſet tex. diuiſionem; nam re vera

quæ

quæ ſequuntur à præcedentibus omnino ſunt diſiuncta, adde, quod ratio verborũ grammaticalis non patitur, vt legatur *τὸ μὴ* in neutro ſingulari cum præcedentia in plurali prolata ſint. Demum id quod nunc ſubderet Ariſtoteles videretur deſtruere principium, quod mox poſitum fuit, nempe ſimilia membra corporis ſimiles indicare operationes.

Non tamen nego, quod aliquando ſimilia non poſſint eſſe membra, & tamen ſimiles non erunt forſan operationes, videbimus enim aliquando duos habentes naſum acutiſſimum, & eorum alter erit iracundus, alter autem maximè placidus, ſed non puto omnino id num velle Ariſtotelem, quare neque ea verba addenda.

Quid ſit potētia.

Noto autem quid ſit potentia, & quotuplex, & quomodo aliquæ à membris corporeis indicentur, aliquæ autem nō. Eſt potentia (vt prius dictum eſt) qualitas quædam ſecundum quam corpora naturalia aliquid facere, vel pati poſſe dicuntur, quæ igitur talia ſunt mouere, & moueri poſſunt, igitur compoſita ſunt, quare potentia, vel eſt forma in materia, vel conſequens formam.

Quotuplex potentia.

Quæ ſit prima.

Potentiæ prima diſtinctione diuiduntur in primas, & ſecundas, primæ potentiæ dicuntur, quæ egent externo agente, & perficiente illas, antequam ad actum, & operationem veniant, mihi autem videntur referre Lyram, aut cytharam, quæ ſit quidem chordis inſtructa, illæ tamen inter ſe nondum cōſonent, neque harmonicè conueniant, quod deinde fiet, quando accedente externo artifice has quidem tendet, illas remittet donec in certa conueniant ratione, quæ vel diapaſon, vel diapente ſit, aut quid aliud tale, vnde poſtea ſequi poſſit harmonia, & cum iam concordes ſunt chordæ ſecunda eſt potentia, & ſi anima eſſet lyra ex ſe ſonum mitteret, qualem audiri ferunt ſponte ſua;

Dimidiæ Magicæ reſonant vbi Memnone chordæ,

Quotuplex prima potentia.

Hæc igitur eſt potentia prima, & ea dicuntur habere potentiam primam, quorum natura in hoc conſtituta eſt, vt poſſint ab externo perfici, & ſecundum certam rationem affici, vt ex ſe ſine impedimento deinde operari poſſint, hæcque potentia prima eſt, ſicuti materia quædam, & ſubiectum diſpoſitum ad contraria vtraque ſuſcipienda. Hæ primæ potentiæ, vel intellectiuæ ſunt, vel ſenſitiuæ, & intellectiuæ, vel dicuntur factiuæ, quæ poſſunt in omnes artes fingi, vel actiuæ quæ virtutum intellectiuarum qualis eſt prudentia, & oppoſitorum ſunt capaces, & per omnes habitus morum permeant, contemplatiuę demum quæ ſcientiarum, cognitionumque, & his oppoſitarum diſpoſitionum ſunt receptiuæ.

Quid ſit potētia ſecūda.

Rurſus potentiæ primæ ſenſitiuæ, quæ ſcilicet pertinent ad eam partem ſecundum quā determinatur animal, aliæ ad cognoſcitiuā partem, aliæ ad appetitiuam referri poſſunt, vt illarum quædam paſſiones, & accidentia dici poſſint, cum in actum, & vſum veniunt iam potentiæ ſecundæ ſunt, & habitus dicuntur, nam qui à pueris delectati crudis cibis, & pomis cæperunt, vix carnes pati poſſunt, & qui abſtemij conſuetudine facti ſunt, vinum omnino abhorrent, ſic igitur ſenſum habemus in ſecunda potētia, at modus eodem vtēdi ſic, aut oppoſito modo pendet à diſpoſitione ſupradicta, & ratione eorum corporum, quæ ſimilares partes ſtatuunt, ex quibus fit corpus animalis.

Quæ vero dicuntur eſſe appetitricis partis potentiæ illæ eædem ſunt, quæ virtutum, ac vitiorum ſunt capaces, non enim virtutes ſuſciperemus, niſi illas ſuſcipere poſſemus; vſu enim, & diſciplina eas adipiſci dicebat Ariſtoteles, at vſus, & conſuetudo ea eſt, quæ de prima potentia ad ſecunda traducit principium eius operationis, quod operari contingit, ſunt igitur potentiæ primæ rationes quædam imperfectæ, & indeterminatæ inchoationes, determinantur autem, quaſi genera ſpecificis differentijs, à proprijs perfectionibus & actibus, qui illis ſuperueniunt ab externo agente, quod illas mouet, aſſuetudine, aut diſciplina, aut vtroque modo.

Homines potentias primas à natura habent omnes, & quibus aliquæ non adſunt, im-

poſſibile

poſſibile eſt, illas vllo pacto acquirant, nam cum canis non habeat potentiam ad muſicam, nullo modo illam vnquam addiſcet, ſimiliter homo cum habeat impotentiam ad volandum nulla vnquam ratione fiet volatilis, quid igitur ſit prima potentia & quotuplex, & qualis harum vna quæque, ex his eſt manifeſtum, & quod perfici non poſſit, ſine paſſione eius, cui ineſt, & ſine alteratione, & reali mutatione. Harum primarum potentiarum quæ in animalibus, & præcipuè in homine ſunt, quædam exiſtunt obſcuriſſimæ, & harum nullum ſignum in corpore cernitur, immò potius veſtigium oppoſitæ diſpoſitionis videtur apparere, Aliæ vero obſcuræ quidem ſunt, ſed ſtudio, diſciplina, aſſuetudine perficiuntur, & huius difficultatis ſignum aliquod, obſcurum tamen ſubeſt, demum aliæ facili negotio perficiuntur, & iam aptitudines, & inclinationes naturales vocantur, & harum in corpore, vel in his quæ corpus ſequi ſolent, certum veſtigium continuè ſpectatur.

Secundarum potentiarum conſideratio.

At ſecundæ potentiæ iam habitus ſunt, perfectioneſque, & quædam formæ, quæ vel naturales ſunt, vel acquiſitæ, & vtcunque vel dicuntur actiuæ, vel paſſiuæ, & quomodocunque ſint, vel vtuntur certo organo corporeo, vel non vtuntur, naturales potentias ſecūdas voco, quæ ad opus, vt exeant nullo externo agente egent, videt enim homo, & audit, præterquam quod ab vllo videre, & audire didicerit, ſic etiam cogitat, ſic ridet, atque hæ, vt dictum eſt, vel vtuntur determinato, & certo organo, & quales ſint illarum operationes, ex organi diſpoſitione cognoſcuntur, qualem enim videmus eſſe oculum talem viſionem, viſiuamque potentiam fore auguramur, & qualia ſunt crura talis etiam eſt progreſſiuus motus, & potentia mouendi.

Acquiſitos habitus dicunt, ſeu potentias ſecundas non naturales, quæ doctrina, vel aſſuetudine, vel utroque modo nobis adſunt, ut poteſtas canendi, uel legendi, uel pulſandi cytharam, qualeſcunque autem ſint, aliæ dicuntur actiuæ, quoniam earum uis in agendo, & mouendo conſiſtit, ſic ars ſaltandi, pingendi, & ædificandi habitus factiui dicūtur, qm̄ in his habendis nos aliquid, quatenus hos habemus facimus, aut pro libito facere poſſumus, Sic demonſtrationem uocamus habitum ſciendi, quoniam in ea habenda ſcimus. Paſſiui dicuntur habitus ſiue potentiæ ſecundum quas aliquid patimur, & certo modo determinati ſumus, ſic temperantiam habitum paſſiuum dicere poſſumus, qui temperans enim eſt, ita affectus eſt, ut mediocriter patiatur, & moueatur à uoluptatum corporearum præſentia, uel abſentia.

Secūda potētia per ſigna corporea non cognoſcuntur

Hos ergo habitus acquiſitos, ſiue potentias ſecundas dixeris, qualeſcunque ſint, ſiue actiuæ ſiue paſſiuæ, dico non poſſe per ſigna corporea cognoſci, nunquid adſint nec ne, niſi forte per accidens, poſſet enim aliquis cum robuſta brachia, calloſas manus, faciem fuligine tinctam uiderit, illum fabrum ferrarium iudicare, ſimpliciter autem impoſſibile eſt, quoniam cum animæ aptitudo de potentia prima ad ſecundam traducta fuit, unde ortus eſt habitus, mutatio ſenſibilis in organis corporeis externis facta non fuit, unde non cognoſci poteſt, ſed tantum licet ſpectare aptitudinem, dicetque fortè phyſiognomus, hunc ad ædificatoriam, uel ad ferrariam illo eſſe magis, aut minus aptum, at quod hic ſit ædificator, uel ferrarius nuſquam niſi ab operatione cognoſcet, cum autem aliæ certo, aliæ incerto utantur corporis organo, quæ certum organum ſibi deſtinant facilius cognoſci poſſunt, quam quæ incertum, ut facilius cognoſcam, uel ſaltatorem, uel fabrum, quam philoſophum, aut arithmeticum, uel geometram, nam ſuperiores potentiæ, ſiue habitus cum utantur certis organis, illa etiam ab operatione ſecundum habitum facta afficiuntur, & certam induunt figuram, qua cognoſci poſſint, quare ex brachiorum diſpoſitione certa, quod ſit ferrarius faber cognoſcetur.

Geſticulatorem, & manuum iactatorem excellentem noui, cui mortuo diſſectæ fuerūt ab Anatomico manus, ille tendines adeo diſtinctos, & bene formatos, & apte affectos habebat, ut quilibet, uel mediocriter eruditus geſticulatoris manum iudicaſſet.

Am-

Amplius earum quæ non certo vtuntur organo, quædam ſunt ſpeculatiuæ, & hæ multo minus cognoſcuntur, niſi ex conſequentibus, quædam actiuæ, quæ quoniam vſu, & operatione perfici ſolent, ideo veſtigium aliquod in corpore forte relinquent, priores tamen nullum; omnes autem, vt dixi, conſiſtunt in rationibus quibuſdam actiuorum cum paſſiuis, eodem enim modo ſemper agit natura, niſi quid ſit, quod prohibeat, certuſque habitus certam aliquam operationem reſpicit, & habitus ſimpliciter ratio ſimpliciter dici poteſt; & vt potentia omnis, vel actiua, vel paſſiua eſt, duplex etiam eſt habitus ſimpliciter, qui omnes alios complectitur, quare hic poteſt facere omnia, ille vero fieri, vt igitur à genere generaliſſimo ad genera ſubalterna, deinde per hæc ad ſpecies ſpecialiſſimas, & indiuidua, quorum ſunt operationes tandem deuenimus, ita à potentijs ſimpliciter ad has, vel illas potentias deſcendimus, quæ deinde cum ad actum veniunt, vel hoc, vel illo modo operantur, & mouentur, ſecundum quem agendi modum diſcriminatur iraſcibilis potentia hominis ab equo, deinde etiam Socraris à Platone, hic autem operandi modus particularis iam affectus dici ſolet, qui ſi diu permanſerit, propriè, & in ſpecie habitus vocatur, nempe inueteratus quidam modus & ratio quam obſeruat potentia Socratis dum ad actum ſecundum exit, Ex his quid ſit potentia, & quotuplex, & quæ corporeis ſignis cognoſci queant, & quæ non manifeſtum eſt, amplius quid, & quomodo vnaquæque harum ratio poſſit dici.

Et quibus animalia operantur, hæ quidem propriæ paſſiones vniuſcuiuſque ſexus animalium ſunt, illæ vero communes.

In quibuſdam codicibus loco vocis (ſexus) quæ in meo legitur, ponitur vox (generis) quæ eadem in codicibus græcis exiſtit, propria enim, & magis genuina hæc videtur eſſe lectio, quam vocis (ſexus) non enim de ſexu, ſed de animalium generibus, & ſpeciebus ſermo eſt. Vtentes igitur voce generis, non autem ſexus, dicemus in hac particula intentionem eſſe Ariſtotelis huiuſmodi documentum afferre.

Communes paſſiones animæ animalium in corporibus eorundem, & ſi genere differũt habent communia ſigna; At propriæ paſſiones animæ alicuius ſpeciei propria etiam ſigna in corporibus indiuiduorum illius ſpeciei habent. Docu.

Pro cuius poſitionis, ſiue documenti notitia primum declaro, quid ſit paſſio, & quid communis, & quid propria generis, ſpeciei, & quæ dicitur eſſe indiuidualis, deinde illam ipſam poſitionẽ confirmare tentabo; vox paſſio æquiuoca eſt, propriéq; agentis impreſſionem quatenus à patiente ſuſcipitur, ſignificat, communiter tamen paſſio etiam ſignificat omne accidentis genus, quod alicui inexiſtit, plerunque ẽt dicitur de his quæ per ſe inſunt accidentibus, vt primo poſter. paſſio igitur eſt qualitas, quæ per ſe, & ſemper, vel plerunq; ſubiectum aliquod ſequitur ſecundum quam, ſubiectum tale aliquid vocari poteſt.

Et ſi dixeris potentias, & impotentias eſſe qualitates, non tamen ab ipſis fieri denominationem, reſpondeo id contingere quoniam carent nomine, ſi autem nomen haberent, Obiectio. vtique ab illis etiam fieret denominatio, cuius indicium eſt, quod illæ quæ nomen habent Reſp. abſque vlla difficultate denominant ſubiectum, vt ex Simplicio in prædicamentis colligitur, etenim, & volatile dicitur, quod habet aptitudinem ad volandum, & quod poteſt fieri ſciens, ſcientiarum dicitur capax.

Harum paſſionum ſiue proprietatum, quæ in vno quoque reperiuntur indiuiduo, quædam dicuntur eſſe generis, quædam ſpeciei, illæ dicuntur eſſe generis, quæ in pluribus ſpecie differentibus indiuiduis reperiuntur, vt poſſe moueri à ſe ipſo ſecundum locum, iraſci, & iucunda quærere, cum reperiantur in particularibus equis, bobus, & hominibus dicimus paſſiones generis, quæ vero in particularibus hominibus eædem ſunt, quatenus ſunt, homines, illæ dicuntur paſſiones ſpeciei, & eædem in omnibus ſunt, vt ſcientiarum capacitas,

citas, honoris, & diuitiarum appetitus ſunt paſſiones hominis, quatenus homo, quare in omni homine ſecundum quod homo eſt, erunt eædem, & in vno indiuiduo, nempe in Socrate erunt etiam, ſunt igitur duo proprietatum ordines prior generis, poſterior ſpeciei ſpecialiſſimæ.

Not. Noto autem quod ſicuti pluribus generibus poteſt ſubijci Socrates, ita etiam plures poteſt habere proprietates, alias enim habet, vt animal, alias vt eſt viuens, & quatenus eſt corpus, & ſubſtantia, & quoniam vnum quoddam eſt ſubiecto, plura autem ratione ideo contingit eidem plures ineſſe etiam proprietates, quarum quædam illi competent quatenus eſt homo quædam alię quatenus eſt doctus, & quatenus eſt Athenienſis.

Ex harum proprietatum, confluxu ſtatuitur illa, quam vocant indiuidualem, ſiue indiuiduantem proprietatem, quæ conſtat concurſu tot proprietatum ſimul collectarum, quarum numerum ſimul vnitum impoſſibile eſt in vno alio reperias, & hic eſt vnus, & verus modus indiuidualis proprietatis, quæ indiuiduo certo quatenus eſt hoc aliquid competit, quam indiuidualitatem quidam hæcceitatem vocaſſe viſi ſunt.

Alter indiuiduæ proprietatis modus intellectu difficilior quidem, at quem etiam aſſequi poſſimus, eſt poſitus, & conſiſtit in certo modo, quem obſeruat indiuidui certi particularis potentia, cum ad actum, & energiam tranſit, vt omnes homines iraſcuntur propter apparentem contemptum at iuuenes alio modo, ac ſenes, & inter iuuenes diuerſo modo diuites, & potentes, quàm pauperes, & inter diuites etiam alia ratione iram exercent biliosi, alia melancholici, & inter bilioſos alio modo afficiuntur, qui abundant naturali, alio qui præter naturali bile, demum, & qui naturali bile exuperant iuuenes, & diuites etiam ab alio indiuiduo in his omnibus ſimili, erunt differentes, nam ratio, educatio, inſtitutio, leges, externa oblata mirificam faciunt differentiam, quare modus certus, quem ſeruat Socrates ad exercendam ſuam potentiam iraſcibilem, ille eſt, qui mos dicitur, & ſecundum quem modum denominatur, qui mos, & modus cum non ſolum ab aptitudine naturali, ſed etiam naſci poſſit ab ipſius electione, & ratione, & inſtitutione, fit, vt proprietas hæc indiuidualis difficillimè cognoſci, & de hac ipſa iudicari poſſit.

Nõ oẽs mores ſequi tẽperamẽtum. Vnde, qui mores omnes temperamentum corporis ſequi putant, ſi qui ſunt, illi toto, quòd aiunt, cælo errant; ſimiliter ſi quis putaret nullius moris principium dediſſe nobis temperamentum, hic etiam penitus eſſet falſus, ſed cum neutra illarum vera ſit, contingit vtriſque oppoſitas particulares eſſe veras, quidam enim mores temperamenta corporis ſequuntur, & quidam non, vnde ſequitur quoſdam per ſigna cognoſci, quoſdam autem nullo modo poſſe, ex his igitur quænam ſint paſſiones generis, & quæ ſint ſpeciei manifeſtum eſt.

Hoc autem loco, vt mihi videtur, per paſſiones Ariſtoteles intelligit potentias animæ, nam id per quod animal tanquam principium primum operatur, potentia eſt, vt viſiua potentia dicitur illud principium per quod videmus; quare ſenſus eſt: Paſſiones, quibus tanquam principijs animalia operantur aliæ ſunt propriæ illius ſpeciei, ſub qua illa indiuidua, quæ operantur, dicuntur contineri ita, vt præter indiuidua illius ſpeciei nullis alijs competant, aliæ vero dicuntur eſſe communes etiam alijs, ita ſcilicet, vt non ſolum competant indiuiduis alijs eiuſdem ſpeciei, cum eo quod operatur, verum etiam pluribus alijs inter ſe differentibus ſpecie.

Mihique videtur, quod omne ſubiectum quod operatur, nempe indiuiduum animal, atque vnum, de quo propriè dicitur operatio, & operari (actiones enim ſunt indiuiduorum) Mihi inquam videtur, quod animal, quod operatur, quatenus operatur conſtet ex ſex rebus, quarũ tres ſe tenent ex parte formæ, & tres ex parte materiæ, quæ inter ſe eandem habent proportionem, & nexum neceſſarium, quem habet materia, & forma.

Hæ autem quæ ſe tenent à forma videntur eſſe anima, potentia, & affectio potentiæ, ex par-

ex parte materiæ eſt corpus, cuius totius ratio eſt tota anima, & organum, ſiue pars corporis organica, qua, vt plurimum vtitur potentia; & tandem qualitas corporea, & diſpoſitio ſenſibilis, ſecundum quam quomodo ſit affecta potentia, vt plurimum cognoſcimus; quare, vt qualitates corporeæ, quæ in organis eluceſcunt, aliæ ſunt propriæ, aliæ communes, ſic organorum temperies quædam, videtur propria, quædam communis, & corpus vnum eſt, & ideo vnam ſibi determinat animã, & ita vnum, vt ex utriſque fiat, quod propriè, & verè, & maximè eſt vnum, vt autem corpus ex corporeis partibus conſtat, quarum quædam ſunt ſimiles alijs, quædam non, & ſimiles vel ſecundum ſpeciem, vel ſecundum genus, ita etiam in potentijs dicendum eſt, & in affectionibus potentiarum, vnde iure propter hanc eſſentialem connexionem ab uno ad aliud à corporeis affectionibus, & partibus ad cognoſcendas animi affectiones, & potentias procedère poſſumus, & è cõtra.

Ex hac, quam diximus potentiarum diſtinctione, ſiue paſſionum propriarum, & communium infert, quod præcipuè intendit dicens: In proprijs operibus animæ propriæ paſſiones ſecundum corpus, hoc eſt, animal, quod proprijs ſuæ animæ potentijs exercet proprias ſuæ ſpeciei operationes habet etiam corpus, ſiuè corporis partes, quibus exercet tanquam inſtrumentis, has proprias ſuæ ſpeciei operationes, proprijs inſignitas qualitatibus, per quas licet cognoſcere affectiones potentiarum ad illas operationes obeundas, quæ propoſitio nullam habet difficultatem ex his quæ ſupra diximus, nempe ſic eſſe diſpoſita inter ſe animam, & corpus, vt vnum materiæ, altera formæ, & actus rationem teneat, quare cum vnum ſit à natura factum primo; & per ſe vnum, & anima, & corpus faciant animal, cuius potentiæ, & organa propter operationes conſtituta ſunt, neceſſe fuiè eſt, vt ſimul coniurent, conueniant, & alterum ab altero pendeat, & cognito vno, cum ſint relatiua alterum etiam cognoſcatur.

Quod autem diximus de proprijs operationibus, illud idem de communibus eſt ſentiendum, vt ſcilicet dicamus Animal quod exequitur communes operationes generis ſui, per communes potentias animæ ſuæ, habet etiam corpus per quod illas exercet, communibus quibuſdam inſignitum qualitatibus quæ ſequuntur partes corporis ſecundum quas cum alijs ſui generis communicat.

„ *Communes quidem ſunt, iniuria, & quæ eſt circa venerea exceſſus iumentorum, & non iumentorum communis eſt iniuria: porcorum, & aſinorum habitus qui eſt circa venerea.*

Quas vocet, communes, & quas proprias cuiuſque ſpeciei paſſiones duobus docet exemplis Ariſtoteles, quorum alterum declarat, quænam ſint communes generis, alterum autem quæ ſint ſpeciei, cum igitur omnia ferè, aut quam plurima animalia iraſcantur, & moleſta depellere aggrediantur, & venereas appetant voluptates, veneris appetitus, & moleſti declinatio, ſiue repulſio dicitur eſſe communis quædam paſſio, nam pluribus animalibus in genere conuenit; quare, & hæc paſſio habebit quædam communia ſigna in animalium corporibus, & communes etiam quoſdam modos, ſecundum quos ad actum ſecundum veniet, nam ſicut ſe habet genus ad ſpeciem, & ſpecies ad indiuiduum, ita mihi ſe habere videntur potentiæ, ad affectum, uel morem, & hi ad operationem particularem, genus vniuerſale eſt, & per proprias differentias diuiſum conſtituit ſpeciem, ſic potentia, verbi gratia, iraſcibilis per certos quoſdam mores, modoſque determinatur, ut hæc dicatur iracundia leonis, illa canis, & quæ eſt canis iracundia, & canino more exercetur, habet etiam quoddam genus deſtinctionis, ſecundum quod dicitur iracundia canina, & huius canis, & cauſa eſt, quoniam operatio eſt ſingularium, hæc autem determinantur proprijs; & indiuidualibus differentijs, cum de ipſis, & in ipſis tamen ſint, & dicantur etiam, quæ ſunt generis, & ſpeciei proprietates, & differentiæ.

Dicit igitur Iumentorum,& non iumentorum communis eſt iniuria,hoc eſt,tam homines quam bruta irritantur cum offenduntur , & ad repellendam offenſionem inſurgunt, cum igitur quam plurima animalia ſpecie differentia habeāt hanc eandem operationem, igitur ſimilem etiam habebunt potentiam , quare omne animal habet iraſcibilem appetitum, ergo , & omne animal habet etiam corporis organum aliquod , quo ſe tueatur, & offenſiones propellat,vt ille dicebat,equo proprium eſt ferire calce, tauro cornu, leoni vngue, omnes igitur ferire quærunt , quare & in corpore habent aliquod membrum , quo id conſequuntur , hoc idem eſt in genere, at ſpecie differt , & vſu;omnia igitur à ſe malum moleſtum remouere cupiunt , quod faciunt vel illud repellendo,vel ſe ipſa remouendo, & retrahendo, hæc fugiunt, illa fugant,vel tollunt, ſic etiam accidit in concupiſcibili appetitu veneris,& cibi, cum enim hæc ſit communis operatio, adeſt etiam communis potentia annexa animæ,adeſt etiam,& in corpore quoddam,quod commune eſt membrum, & quaſi genus,hoc autem proprijs quibuſdam differentijs ſpecificatur,non ſecus atque potentia ipſis affectibus, & moribus.

Noto autem morem,& affectum eſſe idem vt puerum, & virum factum, affectus,nouus eſt mos,at inueteratus affectus iam dicitur propriè mos,de quo ſupra,vt autem ſimiliter in vindictam feruntur,& æquè iniuriam declinant tàm homines, quàm bruta,quare & eandem ſecundum genus habent potentiam, & ijſdem, aut ſimilibus vtuntur inſtrumentis, & cum ſimilia habeāt inſtrumenta,ita etiam contingit eoſdem habere mores illius potentiæ, ita in venerem feruntur porci, & aſini pariter,vt ſcilicet , nullam rationem loci habeant,& præſentium , & ſubiectorum in quæ ruunt , nunquid matres ſint , vel ſorores, quare cum eandem habeant operationem , illamque eodem modo exerceant , illis ineſt eadem potentia, quare & mos ſimilis, & corporis partes, quæ huic actui deſeruiunt, erunt apprimè ſimiles.

,, *Proprium autem eſt , in canibus quidem ; contumelioſum : in aſinis autem indolens,*

Dari proprias ſpeciei paſſiones.

Exemplis genericas paſſiones explicuit,nunc ſpecificas docet,in cane,& aſino;dicitque canum proprium eſt contumelioſum eſſe, aſinorum autem indolens; primũ igitur qđ hæc ſint vera,& cur expono, poſtea quomodo hęc accidentia animarum talium,habeant etiam propria ſigna in corpore,ſic enim proprias animæ potentias, & operationes comitari proprijs ſignis, & partibus corporeis facilè apparebit, quod hoc loco intenditur.

Quid cõtumelia.

Contumelia à cõtemnendo dicitur,contumelioſus igitur eſt,qui alium contemnit,contemnimus autem eos,quos nihili ducimus, aut putamus tales, qui neque etiam ſi velint, nobis nocere poſſint,contemptus igitur bonæ exiſtimationi,vt dedecus honori opponitur, quod ſi circa idem verſantur contraria,ergo re vera contemnere nos non poteſt,qui de nobis iudicare male, aut bene ſentire non valet, quare , qui non poteſt honorare, neque contemnere,vndè nemò propriè dicitur contemni ab equo, vel à boue,eo quod vocatus nõ acceſſerit,canes igitur propriè non dicuntur contumelioſi, quoniam in quem cadit contumelia in eum cadit etiam oppoſitum contumeliæ,quod ſi ſolus homo eſt,qui rectè aut non rectè de me ſentire poteſt, ſolus etiam me poterit contemnere, at per quandam ſimilitudinem vocamus etiam canem contumelioſum , quoniam ſicuti contumelioſus dicitur, qui non læſus alios inuadit,illos lacerat præter cauſam,& mordet,& illos præcipuè, qui ſibi viribus,aut alio modo non poſſunt eſſe præſidio, contumelioſus enim vilis eſt, & non parum timidus,quare ſe ipſo,quos putat robuſtiores non laceſſit; ita canes contumelioſos vocabimus, Nam canis non læſus neque prouocatus viatores, & præcipuè miſeros, & quos videt magis feſſos, & magis debiles, minora animalia , aut innocentia etiam ſui generis adoritur,

ritur, crebris latratibus inſultat, ac male accipit, quare hoc modo contumelioſus eſt.

Cur autem ſit hæc canis paſſio, credo hanc ipſam ex eius temperie, & natura pendere, calidum, & ſiccum vocant canem, & ad ſiccitatem magis terreſtrem, quàm ad igneam accedere volunt; terram igitur calefactam refert, qualem videmus in montanis eſſe, cum Syrius exurit agros, cui autem hæc ineſt natura, propter calorem illi ineſt appetitus ſupereminendi alijs, quare hic ſuperbus eſt, ſuper alios igitur ſe extollere quærit, contemnit igitur alios, & alijs inſultat, contumelioſus igitur, & ijs præcipuè, qui miſeri ſunt, qui debiles, & à quibus non timet ſibi, cum enim ſiccus ſit, terramque referat, ſecundum aliud igitur non ſecundum ſe calidus eſt, in alio igitur non in ſe confidit, quare non propter virtutem, propriaſque vires, ſed propterea quod cui infertur contumelia debilis eſt, aut quoniam ſit in propria domo, & cum ſuis dominis, in eorum præſentia, & tutela confidit, hac igitur de cauſa canem puto in pauperes, & pedites, & male veſtitos præſertim contumelioſum ſe ſe præbere ad terreſtrem enim accedit temperiem, ergo non eſt naturaliter magnanimus, vilis igitur, & timidus, vt plurimum. *Cur tacanes ſint cõtumelioſi.*

At aſinus ab Ariſtotele vocatur indolens, vbi per indolentiam non dico ego carentiam ſenſus, ſed quod anima aſini non cruciatur, neque tangitur inuidia, aut ira, aut mortis timore, aut alijs huiuſmodi paſſionibus, quas aiunt philoſophi per triſtitiam, & mœrorem, mouere animum de ſua ſede.

Vel indolentiam hanc dicemus eſſe eam obtuſitatem, & iudicij carentiam, ſecundum quam non diſtinguit, neq; diſcernit eorum quidquam, quæ illi damnoſa, aut vtilia ſint futura, etenim, & in fontem ex quo bibiturus eſt vrinam emittet, neque curabit etiam, ſi locũ in quo recubaturus eſt omni ſorde coinquinatũ viderit, & fuſtibus, vel maxime caſus vix de loco mouebitur, & contra offendentes raro, vel nunquam inſurgit; puto autẽ ego præcipuam eſſe aſini paſſionem hãc vltimam, quæ eſt quoddam conſequens priores, ita, vt aſini proprium ſit, nihil curare quod, vel illi damnum, aut dedecus, ſiue oppoſitum afferre poſſit, quare nulla animi ægritudine tangitur, vnde indolens, & quaſi epicureus carens omni ſenſu triſti, & omni dolore animi vacuus dicetur propriè aſinus.

Huius paſſionis cauſam ex eiuſdem temperie puto ſumendam, aiunt enim eſſe animal frigidum, & ſiccum, ſic Ariſtoteles, ſic Albertus ſenſere at quod ſiccum eſt, difficile terminabile eſt alieno termino, non ergo externas ſuſcipiet impreſſiones, non affectus; quare & impaſſibilis aliquo modo dicetur, & indolens, at cauſam propter quam adeo rudis, & indiſcretus eſt aſinus, hanc dicerem, quoniam frigidus eſt, & ſiccus, frigidi eſt contrahere, congregare, omnia, & ideo inordinate iungere, & nectere, quare non diſtinguere, neque diſcernere, neque penetrare, aut animaduertere, ſicci vero eſt externas non recipere paſſiones, & terminos; vnde efficitur, vt aſinus indiſcretus ſit, & indolens cui igitur homini inerit qualitas in facie, & capite ſimilis illi, quæ eſt in capite & ore aſinino, illi inerit inſtrumentum ſimile illi inſtrumento, quo aſinus exercet indolentiam, & indiſcretionem, conueniet igitur cum aſino in inſtrumento, ergo & in modo vtendi inſtrumento quare, & in propenſione ad eandem operationem; cui igitur inerit facies aſinina illi inerit propenſio ad indolentiam, & vt dixi ad indiſcretionem. *Cur aſinus ſit indolẽs*

„ *Quomodo igitur commune quidem, & proprium conuenit diſtingui, dictum eſt.*

Ex prædictis infert concluſionem, iam clarum eſſe qua ratione generica accidentia, ab accidentibus proprijs ſpecierum diſtingui oporteat, generica ſunt, quæ in pluribus indiuiduis ſpecie differentibus exiſtunt, ſpecifica vero quæ in pluribus indiuiduis tantũ inter ſe numero diſtinctis reperiũtur, generica corporũ accidẽtia cõmunes, & genericas animarũ

docent propenſiones,& potentias,ſpecificæ uero ſpeciales,tum potentias,tum inclinationes exponunt,& quomodo hoc fiat iam dictum eſt.

,, *Opus autem eſt multa conſuetudine, ſi quis debet eſſe ſufficiens ad dicendum ſingula de his.*

Documentum hoc loco præſtantiſſimum affert Ariſtoteles,quod non ſolum in phyſiognomicis, ſed in omni arte, ac ſcientia maxime eſt memoriæ tenendum, dicit igitur qui vult eſſe ſufficiens ad iudicandum de ſingulis hominum propenſionibus, qualitatibus, & moribus,oportet illum eſſe maxime exercitatum, tum in cognoſcendis brutorum naturis, tum in ſpeculandis particularium hominum diſpoſitionibus, iuxta illud, quod exercitatio perficit opus, ſic in medicina,qui vult ſcire ſingulis morbis mederi, & multos ſanare, illum oportet maxime exercitatum eſſe, neque ſatis eſt cognoſcere cauſas,& uniuerſalia, (quoniam medicus non ſanat hominem, ſed calliam) ſed circa ſingula uerſatum eſſe, ſimiliter etiam in ſcientijs, ut uiſum eſt Alexandro, nemo uerè dicitur ſciens, niſi uniuerſale fuerit ſpeculatus, & in particularium contemplatione ſe exercuerit, hanc autem experientiam pediam dicunt, quæ nobis ex multis ſingularibus ſuppeditat vniuerſale, quod principiũ dicitur ſcientiæ, & hoc deinde nobis miniſtrat propter quid, quare primũ ab ipſo quòd, ad propter quid cognoſcẽdum, & rurſus, à propter quid ad quòd ſciendum procedimus, & ſicut vno tantum crure non poſſumus incedere, ſed requiruntur vtraque, ita & pediam, ſiue experientiam cum ſcientia, & demonſtratione, coniungere oportet, qui ſecus fecerit, fortè ſcire videbitur, ſed iudicare nõ poterit an ſciat, ſimiliter qui ſe in particularibus exercuerit, quod hoc ſit verum cognoſcet, propter quid autem id accidat, nunquam percipiat, cui poſitioni videtur conſentire Ariſtotelis dictum vulgatũ, quod oportet intelligentem ſpeculari phantaſmata.

,, *Quoniam enim ea quæ videntur in corporibus, dicuntur referri ad ſimilitudines quæ fiunt ab animalibus, & ab actibus: & proprietates quædam aliæ à caliditatibus, & frigiditatibus fiunt.*

Locus ab apparenti conuenientia deductus aptiſſimus eſt ad phyſiognomiam exercendam.

Si vlla eſt pars huius libelli difficilis, & intricata, eſt vna hæc, cuius primum dicam ego intentionem, quam puto eſſe hanc; Ex multis modis, quibus phyſiognomizamus; propoſitum eſt Ariſtotelis demonſtrare, quod optimus omnium, & citiſſimus, ſiue inuentu facillimus, & aptiſſimus vſui ille eſt, quem vocat ab apparenti conuenientia deductus, Dicit igitur accidentia, quæ in corporibus humanis ineſſe per ſenſus cognoſcuntur, vel ſunt ſimilia, ijs quæ ſunt in brutorum corporibus, uel referunt eoſdem mores, & operationes, uel tertio loco ſunt proprietates quædam, quæ cauſantur in corpore humano à calore, aut frigore, & naturali temperamento, ſiue præter naturali, & externo; hæc autem accidentia, quæ in his apparent, alia quidem parum inter ſe differunt, ut vix diſtingui poſſint, & eodem nomine utuntur, ut pallores qui fiunt à terrore, & à morbo, uel labore, alia uero, & nomine inter ſe differunt, & multum habent inter ſe diſcriminis, ut curuitas & cæcitas, quæ paruam habent differentiam inter ſe, illa difficile cognoſcuntur, ut in pallore, an ſit ex timore, an uero ex morbo, ſed neceſſe eſt ex uſu, & conſuetudine, quam habes cum eo, quem iudicaturus es, cognoſcere, numquid terror, aut morbus illum produxerit colorem, quæ uero paſſiones, & proprietates inter ſe multum differunt facile ſeiunguntur, & facilius earum cauſæ percipiuntur.

Vtraque

Vtraque dicitur apparens conuenientia, & ab hac apparenti conuenientia iudicare naturam, & mores hominum eſt quidam phyſiognomizandi modus optimus, & citiſſimus, & qui hoc vtitur multa poteſt facile cognoſcere, & hic modus non ſolum eſt vtilis ad cognoſcendas propenſiones vniuerſales genericas, & communes, quæ ſequuntur cõia ſigna, ſed etiam eas affectiones, quæ ſequuntur priuata ſigna, cuiuſque ſpeciei, neceſſe eſt autem eſſe hanc conuenientiam inter ſignum, & ſignatum, vt vnum quodque ſignans conueniat cum eo quod ſignatur, & ſi commune ſit ſignum etiam commune erit ſignatum, & ſi proprium fuerit ſignatum rationabile etiam eſt proprium eſſe ſignum.

Commẽdatio modi ab apparẽtia deducti.

EXPOSITIONIS ARIST. Breuis iteratio. Cap. XXX.

ITerum itaque à principio aggredientes expoſitionem dicamus, eſſe ſcopum Ariſtotelis oſtendere, quod modus de quo ſupra locutus eſt, & qui dicitur ab apparente conuenientia, ſit omnium optimus, quod facit enumerando alios quoſdam, deinde hunc eligendo, primum autem declaremus quid ſit apparens conuenientia; Illa duo dicuntur apparenter conuenire, quæ vtraque participant aliqua eadem qualitate ſenſibili; apparet enim ſenſui illa conuenire, vt ſi iratus homo dentes oſtenderet, & ringeret, vt canis, dicemus inter iratum hominem, & canem apparere conuenientiam, in hoc quod vtrique ringant, & buccas inflent rati, ſic cum ægrotus, & territus, & amans palleat, hos interſe apparenter conuenire enuntiamus, quare apparens conuenientia eſt mutuus conſenſus plurium corporum eadem ſenſibili qualitate participantium; hunc igitur modum quem dicimus eſſe ab apparenti conuenientia optimum, & citiſſimum, & factu facillimum, vocat, eſtque talis quædam argumenti ſpecies; cum aſinus ſit indiſcretus, & indolens, & idem habeat maxillas inferiores magnas, & latas, & labia craſſá, & pendula, & in his accidentibus conueniant quidam homines, vt ſenſibus apparet, probabile eſt, eoſdem in indiſcritione, & indolentia etiam conuenire, ſic enim, vt ſignum apparens ad ſignum, ſic etiam interior mos aſini, & propenſio ſe ſe habet ad interiorem hominis propenſionem, ſic igitur (ni fallor) ab apparenti conuenientia iudicari contingit.

Scopus Ariſt.

Quid ſit apparens cõuenientia.

Principium autem videtur eſſe, quod natura ſemper eodem modo facit, niſi impediatur, & ſemper idem effectus ab eodem cauſa pendet; quare ſi in aſino, & homine apparet idem accidens, ergo & eadem cauſa, quare & idem principium à quo pendet; proponitque huiuſmodi antecedens per particulam ſubcontinuatiuam, (quoniam autem &c.) vocem, enim, non agnoſco, ſed putarim legendum,

„ *Quoniam autem ea quæ videntur.*

Nam & vox græca γὰρ hoc loco poſita aliquando ſic accipitur eſt ergo ſenſus.

Quoniam accidentia quæ apparent in humano corpore, alia ſunt ſimilia illis, quæ ſunt in corporibus animalium, alia referunt habitus, & mores eorum, Alia vero ſunt quædã proprietates, quæ oriuntur à frigore, & calore, & priorum, quæ ſcilicet referunt membra, vel habitus brutorũ, quædã ita interſe conueniunt, vt vix diſtingui poſſint, quædã vero exactè diſcernuntur, & diſtinguũtur benè, ſequitur, vt hic modus, qui fit ab apparẽti cõuenientia, ſit optimus inter alios omnes, quare hic præcipuè eſt eligẽdus, & de hoc infra agetur.

Primum igitur noto nexũ hunc eſſe; in ſuperioribus dixerat animum, & corpus conſentire, potentias, & diſpoſitiones, ſiue propenſiones, & mores habere propria corporis inſtrumenta, quæ etiam erant certo modo affecta, quare concluſum, fuerat licere à corpore cor-

Quõ nectatur cum ſuperioribus.

corporiſque affectibus ad animam, & animæ potentias, & mores cogonſcendos procedere, deinde additum fuerat, duo eſſe genera accidentium, quædam communia generis, quædam propria ſpeciei, & dictum eſt qua ratione cognoſci poſſint, & diſtingui generica à ſpecificis, tertio loco oſtenſum eſt, quod animæ animalium habent communes, & proprias potentias, quare, & corpora eorundem, ipſa quoque habent propria, & communia membra, vnde ab vno ad aliud poſſumus argumentando procedere; nunc quamuis alij ſint phyſiognomizandi modi, hunc tamen tanquam omnium optimum, & maximè in promptu exiſtentem inter omnes probat, & ipſo, qua ratione vtamur, docet.

Not. Noto item duo eſſe genera eorum accidentium, quæ in corporibus animalium repe-riuntur, & in quibus illa ipſa conuenire poſſe dicuntur; hæc ſenſibilia illa, vero inſenſibi- 01
lia, & ſenſibilium rurſus quædam ſunt ab anima, quædam à temperatura. Quam diſtinctionem paucis complectentes dicamus.

Quæcunque accidentia ſenſibilia animato corpori inexiſtentia quatenus animatum eſt, affectum eius indicare poſſunt, ea vel ab anima in corpus, vel à corpore in animam vſque perueniunt, hoc autem neceſſarium eſt, quoniam quidquid ineſt animato quatenus animatum eſt, vel illi ineſt per materiam, vel per formam ſecundum quod inter ſe iunguntur, & ex his vnum fit.

Quæ itaq. per animam illi inſunt, vel pendent; ab anima ſecundum quod ipſa eſt, & vel ſunt eiuſdē ſecundæ potentiæ, vel ſunt primę, ſecundas potentias dicimus entelechias,
& habitus, vt potentia viſiua & auditiua, quæ ſcilicet, vt ſupradictum eſt nullo egent ex- 02
terno auxilio ad hoc, vt operentur ſiuè ſint actiuæ, ſiue paſſiuæ, cum autem determinantur ad opus, & exeunt in actum ſecundum, diuerſo modo operantur, pro organorum diuerſitate, aut pro electione operantis, aut pro varietate affectus, aut habitus inducti.

Quæ vero primæ potentiæ ſunt, & habilitates rurſus aliæ magis, aliæ minus accedunt ad ſecundam potentiam, ſiue entelechiam, quare, & magis & minus afficiunt corpus, quæ magis accedunt propenſiones dicuntur; & modus, quem obſeruant cum ad energiam veniunt, mos dicitur, vtcunque autem, vel dicuntur eſſe generis, vel ſpeciei accidentia, prout à partibus, & potentijs animæ proueniunt, quæ ſint vel communes generi animato-
rum, vel propriæ ſpeciei alicuius quæ vero accidentia ab anima mutata à cauſa externa 3°
in corpus veniunt, ea primum ſupponunt diſpoſitionem in anima, & enim niſi potuiſſet affici anima, affecta non fuiſſet, neque factus fuiſſet muſicus, aut faber Socrates; niſi potuiſſet fieri, & artem illam diſcere, mutata igitur diſpoſitione, & animæ particula de prima potentia ad ſecundam traducta, neceſſe eſt, ſi operatio huius habitus corporeo debet perfici organo, neceſſe eſt inquam, quod organum illud aliquo temporis ſpatio afficiatur, ſic qui artem ſaltatoriam didicerunt, multo aliter incedunt, ac pedes mouent, quam prius facerent, mutatur igitur anima à cauſa externa, quando de prima potentia ad habitum, ſiue ſecundam potentiam traducitur, & tunc perfici ſecundum illam primam potentiam, & propenſionem dicitur, & id facilius fit, aut difficilius ſecundum quod magis,
aut minus à perfectione diſtat potentia, & mutatio hæc cum facta eſt, vel dicitur 4°
eſſe ex habitu, & diu durat, vel ex affectu, & breui labitur; habitus autem introducitur in animam, vel electione, vel imprudenter, & inſenſibiliter aſſueſcendo, nam qui aſſueſcunt ludere, aut furari, aut falſum dicere, & nolētes, & non aduertentes mentiuntur; tot igitur, & tales ſunt diſtinctiones eorum accidentium, quę ab anima originem trahētes, corpus animatum afficiunt, ita, vt per illa mos animæ, ſiue affectus poſſit cognoſci, vt per ſignum ſignatum ſolet, & modus hic eſt, quem nobis in ſequentibus perſecuturus eſt. Alterum genus horum accidentium à corpore, corporiſque principijs oritur, & in animam deſinit, eamque mutat, & afficit, vt dictū eſt, hocque, vel eſt à temperie, quæ naſcitur à ratione mixtionis, quam habent inter ſe prima elementa hominis, nempè ſanguis, pitui-

pituita,& vtraque bilis,ſecundum quam mixtionem dicitur eſſe tale corpus,propter eam rationem,quam habuerunt vincentes actiuæ qualitates cum paſſiuis,vel eſt temperies talis à principijs generantibus,vt ſi quis fuerit frigidior,& ſiccior,& ideò triſtior,vel à cauſa externa fit cum vel ætas,vel morbus,vel educatio, vel ſtudia,vel aliquod aliud cauſæ genus mutauerit corpus,corporeamque temperiem ſimul,& propenſiones,atq. habitus,aut mores,quos anima ſiue potentia ſeruare ſolebat in ſuis operationibus,& muneribus exequendis, & hic altereſt modus phyſiognomizandi per temperiem , & naturam corporis quam prius cognoſcimus vel ſecundum totum corpus , vel ſecundum partes principales per propria ſigna,deinde cognita temperie corporis,eadem tanquam cauſa vtimur ad phyſiognomizandum, ac prædicendum quid de moribus, de propenſionibus, & operationibus vniuſcuiuſque ſit ſentiendum.

Not.

Noto demum,quod eorum accidentium,quæ corpori accidunt, quædam parum adeò inter ſe differunt,vt cum habeant idem nomen,& eadem penitus eſſe videantur ſecundum rem,vix ratione diſtinguuntur , vt duo pallores , quorum alter cauſatur à terrore pellente ſanguinem, & ſpiritus ad interiora, quare exteriora palleſcunt, alter verò cauſatur à multo labore,qui ſpiritus diſſipauerit,& ſubtiliorem ſanguinem reſoluerit,& craſſiorem exuſſerit, vtriſque igitur nomine,& ſubiecto,& apparentia conueniunt,at diſtinguuntur ratione, nã alia eſt prioris,alia poſterioris ratio,qui terrore pallidus eſt,impropriè hoc nomine dicitur nam,vt docebat Ariſtoteles,non videmur per paſſiones dici quales,cito enim abeũte timore,& abibit pallor,at qui propter laborem,vel morbum pallidus eſt diu ſic permanet,neq; facili negotio illum exuit;quædam verò accidentia,quoniam multum inter ſe diſtant,& re,& nomine diſtinguũtur,faciliimè diſcernuntur,neque in iudicijs,quæ ex his fiunt facilis contingit error,in illis autem quæ valde ſimilia ſunt accidentia ſepè,& facilè fallimur,quoniam nimis ſimilia ſunt,vt plerunque vnum pro altero capiamus, credentes pallorem, qui propter timorem in Socrate apparet,illum à labore,aut morbo ortum traxiſſe; Sic quidã Pater cum domi haberet filium , qui ſtudijs legum dabat operam, & ſimul etiam in eadem domo habitaret pulchra quædam puella,amore,& vigilijs adoleſcens pallebat, pater autẽ legum ſtudia culpabat,vt omnino iuberet eum à libris abſtinere,at quoniam propter intermiſſa ſtudia non ceſſauit cauſa palloris,neque ceſſauit effectus, donec vera cauſa cognita prouideretur.

Huic deceptioni duo dantur remedia,vnum ex parte rei , alterum ex parte iudicantis, prius remedium quod eſt ex parte rei iudicandę,tale eſſe videtur,ait Ariſtoteles,ad hoc ne decipiamur,& vnum pro alio capiamus in iudicando.

Documentum

Oportet,vt ſimus verſati,& experientiam habeamus formæ,& faciei illius, in qua videmus tale quoddam ſignum apparere,quo vſuri ſumus ad iudicandum,vt ſcilicet cognoſcamus nunquid ſæpè,aut raró,vel nunquam alias talem habuerit colorem, ſi enim raro ſic ſe habeat,palam quod color ille ab affectu aliquo,vt terrore,aut aliqua ſimili prouenerit cauſa,& hoc eſt,quod ait ex conſuetudine formæ,ſiue faciei,& vultus illius,in quo vides apparere conuenientiam coloris cum ægroto,vel mortuo cognoſces, nunquid prædicere poſſis illum breuiter ægrotaturum, aut præcedenti nocte multum laboraſſe, multumque vigilaſſe,potui,ac veneri, pluſquam oporteret operam dediſſe.

docum.

Alterum ſupra poſuit,quod eſt ex parte iudicantis, cum dicebat, volentem rectè iudicare,neque decipi,illum oportere maximè verſatum,& exercitatum eſſe,atque multa obſeruaſſe genera ſignorum in animalibus, & in quibus cum hominibus conuenirent,& in quibus differrẽt, & quænam eſſent generis,quæ ſpeciei,& quod nam ſignum cuique conueniret mori,& operationi,ne contingat nos fortem aliquando impudentem dicere,aut impudentem tanquam fortem,& probum virum laudare,ſic enim,& qui iudicat ridiculus eſſet, & dedecus atque infamia iniuſtè infligeretur phyſiognomicæ cognitioni.

QVOD MODVS EX apparentia ſit optimus, Cap. XXXI.

,, *Eſt igitur & optimus modus, & citiſsimus, qui eſt ab apparente conuenientia: & contingit ita, eo modo vtentem multa dignoſcere: & non ſolum vniuerſaliter vtile eſt, ſed ad electionem ſignorum ſingularium: electorum enim quodque decere oportet tale, vt quod eligitur vult.*

HOc eſt illud, quod ex prædictis inferri dicebam, & totum quod prædictum eſt, ſibi vendicat locum antecedentis, hoc autem conſequentis, & dicit, modus iudicandi de moribus, & operationibus hominum, qui ſumitur ex apparenti conuenientia, quam habent inter ſe humana ſigna, & cæterorum animalium eſt optimus, & citiſſimus. Iam dixi per apparentem conuenientiam intelligi duorum accidentium, quorum vnũ ſit in homine iudicãdo, alterum vero in aliquo alio animali nobis noto inter ſe ſimilitudinem, & concordiam, vt vnum faciat memorare alterum, vt cum video frontem Socratis mihi ſuccurrit porci frons, cui cum ſit annexus quidam mos lutulentus, dico etiam ex hoc Socratem eſſe talem. & modus hic, vt dixi ab apparenti conuenientia accidentium vocatur, quem dicit Ariſtoteles, optimum, quoniam eſt ſatis rationalis, ut ſupra oſtendimus, etenim quale eſt inſtrumentum talem eſſe operationem, & potentiam, & potentiæ affectum, & propenſionem iam diximus; amplius quod maximè probabile eſt, ſimilia inſtrumenta ſimiles habere potentias, potentiarumque diſpoſitiones moreſque, ac demum ipſas operationes, hac igitur ratione modus hic dicitur optimus, ſi illum conferamus cum his, quorum mentio fuit facta in cap. ſecundo huius, alij enim ex ſignis generis tantum phyſiognomizabant, alij ex generibus ſolum ſumebant ſigna, alij alia procedebant ratione, quos omnes ſupra ſingillatim captos inſufficientiæ nomine damnauit.

,, *Et citiſsimus.*

Quoniam qui iudicaturus eſt, non eget longo diſcurſu, non enim admodum à ſenſibus recedit, quare propter hanc cauſam citiſſime abſoluit iudiciũ, quod ſecus accidit, cum ſyllogiſmo longius repetito, & rationibus à temperamento deductis argumẽtamur, cum igitur omnis cognitio noſtra originem habeat à ſenſu, illa tunc citius abſoluitur, quæ ſenſibilibus magis propinqua eſt, & illis annectitur, ſic notiſſimum eſt oĩbus, quod ignis ſit calidus, quod ſol luceat, ſic etiam quod homo ſit artium, ac ſcientiarum capax, quod iucunda, & utilia affectet, iam enim hæc in promptu ſunt; at quod anima ſit ſubſtantia incorporea, quod ſit immobilis per ſe, quod ſit impartibilis, quod moueat, & quomodo hoc faciat laborioſum eſt, neque adeò expeditum, ut cito percipiatur.

,, *Et contingit eo modo vtentem.*

Vt diximus ſuum hunc modum commendat hac ratione, quoniam modus hic facit multa cognoſcere, hoc eſt qui bene uti vult hoc modo illum oportet multa genera animalium cognouiſſe, & illorum operationes, & mores, ac modos, quos ſeruant dum ad operandum veniũt obſeruaſſe, ſic enim cognoſcet, quæ pars corporis pręcipuè laboret, atq. inſtrumen-

tum

tum ſit cuiuſque operationis, & vt pars illa operãdo afficiatur, & quodnam fiat veſtigium, in parte corporis operante, & poſt operationem quid impreſſum remaneat, cuius impreſſionis deinde cum videmus imaginem, & ſimilitudinem in aliquo homine, illi & ſimilem morem, & operationem, aut ſaltem propenſionem, & diſpoſitionem potentię animi dabimus, eſt enim propenſio, vt dictum eſt, primæ potentiæ qualitas quædam, ſecundum quam facile habitum, & perfectionem, quam nata eſt admittere, ſuſcipit, & hic modus non ſolum valet ad cognoſcendas, & diſtinguendas paſſiones generum, a ſpecierum paſſionibus, & accidentibus, ſed etiam valet ad cognoſcendas ſingulares proprietates ſpecierum, & indiuiduorum, neceſſarium eſt enim qui hoc vtitur modo, illum multa obſeruaſſe, tam in hominibus, quam in brutis, & vidiſſe quænam quaſcunque ſequantur operationes, accidentia, & quo more Perſæ, ac Pœni dent operam iræ, quo modo Germani, & Scythæ, nam his vtriſque quidem eſt vſus iræ, aſt, vt quidam auctor animaduertit, adeo diuerſus, & contrarius vt ſeptentrionales per iocum, & contumeliam ridentes ſæuiant, & vlciſcantur, quibus iraſcuntur, lybes, & Aethiopes, & Mauritani cum quadam triſti ſeueritate, & rabie ſæua dolentes vindictam ſumant de hoſtibus ſuis.

Electorum enim.

Legerem loco vocis (enim) autem, vt ſit quoddam, quod notat hoc loco Ariſtoteles, cuius eſt talis ſententia; qui hoc modo phyſiognomizandi vtitur, debet animaduertere, quod oportet vnum quodq. electorum, hoc eſt ſignorũ, quod ipſe eligit, tanquam medium ad faciendum iudicium, id

Decere oportet eſſe tale, vt quod eligitur vult,

Hoc eſt, oportet conuenire, & eſſe ſimulq; beneque aptari ei, quod eligitur, hoc eſt ei de quo futurum eſt iudicium, hoc enim eſt quod eligitur iudicandum, & quod vult iudicare phyſiognomus, Breuius etiam hæc difficillima ſententia, eo quo fieri magis poteſt, Ariſtotelicis verbis accomodatius iterum exprimatur.

Modus phyſiognomizandi ab apparenti conuenientia eſt citiſſimus, quoniam vtitur medijs ſenſibilibus, & minimo eget tempore ad diſcurrendum, eſt etiam optimus, quoniã facit cognoſcere, ſiue ſupponit vtentem ipſo, multarũ rerum cognitiones habere, & non ſolum generum, ſed etiam ſpecierum differentias, & proprietates cognoſcere, & aptè inter ſe accõmodare, & determinare, quænam vniuerſaliter omnibus, quæ particulariter cuiq. conueniant; oportet autem in eligendo animaduertat, quod decet, atque opus eſt, vnumquodque ſignorum electorum eſſe tale, quale requirit, & vult natura eius, cuius gratia eligitur, hoc eſt tale eſſe ſignum, quale eſt illud, quod ſignare, & indicare volumus, niſi enim mediũ cum extremis conſentiat, non erit apparens conuenientia, ac nullo modo dicemur phyſiognomizare per hũc locum propoſitum, quod ſentiebat Ariſtoteles primo poſteriorum ex eadem coordinatione media, & extrema ſumi debemus.

„ *Amplius autem ſecundum electionem ſignorum, & ſyllogiſmo, quo vti opus eſt, vbicunque contingat, adiungentes conuenientibus conuenientia, vt ſi inuerecundus erit & parui loquus, & fur vtique erit & illiberalis, & fur quidem conſequens inuerecundiam, & parui loquium illiberalis. In talibus igitur, quibuſque oportet hoc modo congruentem fieri methodum.*

Hic eſt alter modus phyſiognomizandi, quem Ariſtoteles dixit maximè conuenire philoſopho, qui modus eſt per ſyllogiſmum, & ſanè videtur omnium maximè decens virum doctum, cum igitur modum prædictum valde laudauerit, qui eſt ab apparenti conuenientia, *Modus iudicãdi p ſyllogiſmũ*

tia, quique utitur iis accidentibus, quæ ab anima in corpus veniunt, in ipſoque apparent, in præſentia quaſi rationem habens alterius partis ſupradictæ diſtinctionis, quando ſecantes apparentia ſigna corporis humani, diximus alia eſſe ab anima in corpus, alia verò à corpore in animam peruenire; ait alio modo etiam poſſe nos phyſiognomizare à corporis, & membrorum temperie, ac diſpoſitione vtentes ſyllogiſmo.

Quo maxime eſt opus vti, vbicunque contingat a. &c.

Vt ſit hæc Ariſtotelis ſententia, amplius præter hanc electionem ſignorum, & poſtquam ſigna hæc inueneris, licet etiam ſyllogiſmo phyſiognomizare, quo opus erit, te vti quando ſe ſe offeret occaſio, & præcipuè cum à corporis temperie, deſumpta ratione, aliquid de paſſionibus, & propenſionibus animæ dicere volueris, & hoc ſyllogiſmo vbique vtendum eſt, cum id poteſt fieri, iam enim ratio eſt ſyllogiſmus eorum, quæ dicuntur, dico vbique, id eſt non ſolum quando vtimur iis accidentibus, quæ à corpore in animam vſq. perueniunt, ſed etiam cum vtimur illis, quæ ab anima in corpus procedunt, & in omnibus ſimul iungendo conuenientia conuenientibus ſignis, vt corporis ſiccitatem, & caliditatem cum animæ iracundia, oris inuerecundiam, cum furacitate; ſic igitur vtimur ſyllogiſmo iungentes conuenientia antecedentia, cum conſequentibus conuenientibus, & inferentes propoſitam concluſionem.

Vt ſi inuerecundus.

Qua ratione vti liceat nobis ſyllogiſmo ad phyſiognomizandum ex collectis ſignis apparentibus, & quomodo ſimul iungenda ſint docet exemplo, quod eſt huiuſmodi ſi cognoſcemus, verbi gratia, Socratem, quod ſit inuerecundus, & taciturnus, ex his duobus ſignis inferemus quod ſit fur, & auarus, & id conſequemur ſyllogiſmo hoc modo, Socrates eſt inuerecundus, & paruiloquus, omnis inuerecundus, & paruiloquus eſt fur, & auarus ergo Socrates eſt fur, & auarus minor ex apparentia; apparet enim eſſe inuerecundum, & taciturnum; maior autem infertur, ex rationibus, & definitionibus, & ex his quæ conſequuntur inuerecundum, & taciturnum, & hoc proprie eſt vti ſyllogiſmo.

Noto autem per inuerecundum propriè hunc ſignificari illum hominem, qui honoris, & exiſtimationis ſuæ nullam gerit curam; ſecurus ſiue bene, ſiue male audiat, qui autem honorem nõ curat, neque virtutem curabit, quare in ſe ipſo bonitatem nullam habebit igitur neque liberalitatem, malus igitur eſt, atque iniuſtus, cum aũt taciturnus ſit, neque propter reuerentiam hominum taceat (eſt enim impudens) ſed propterea quod ſecum met cogitat, quid agere velit, male autem cogitet, & quoniam taciturnus ſit, ideo etiam frigidus, & ſiccus, quare timidus, ſiquidẽ metuit ſemper ne ſibi deſint neceſſaria ad vitam, ideo efficitur auarus, ſi igitur auarus eſt, & malus, auarus autem, & malus male etiam rem habere quæret, non autem vi, quoniam timidus eſt, igitur dolo, at qui dolo alienas res inuertere affectat fur eſt ergo quicunque eſt taciturnus, & impudens eundem dices furem, & illiberalem.

Mihi autem non videtur, quod taciturnus propriè ſit timidus, aut fur, ſed per taciturnũ credo intelligere oportere illum hominem, qui diſtorte loquitur, qui data opera amphibologicè fatur, vt vix vnquam poſſis intelligere quid ille ſibi velit, Itali hos homines loqui aglaamonicè dicũt, voce à græca diſtorta, quæ pulchrum, & præclarum conſilium ſeu vocabulum denotat, poſſemus nominare, hos loqui idiomate, vafro, & furaci, qui autem tali more loquuntur neſcio quid mali ſemper agitant, neceſſe eſt igitur vt limites rectæ rationis excedant, vel ſecundum iraſcibilem, vel ſecundum concupiſcibilem; non ſecundum iraſcibilem, timidos enim, & honoris curam non gerentes, eos diximus, ergo ſecũdum concupiſcibilem limites rationis excedunt, igitur vel in venereis, vel in cibo potuque vel in diuitia-

diuitiarum appetitu, vt cætera ſibi commoda,& voluptates comparare poſſint,raro in venereis excedunt,niſi id illis contingat ex habitu,non enim calidi, & humidi ſunt, ſed frigidos ſuppoſuimus, quare in alienis deſiderandis rebus mirifice occupantur, & quomodo id aſſequantur,dum continuo cogitant,efficiuntur ſolitarij,taciturni,impudentes,diſtortè, & occultè loquentes,propriam intentionem,& conceptus nunquam clare exponentes.

Sic igitur licebit etiam ſyllogiſmo phyſiognomizare, & hic vel optimus, vel maximè phyloſophicus eſt modus, videtur autem Ariſtoteli quod furacitas ſit conſequens inuerecundiam,& taciturnitas illiberalitatem, mihi videbatur furacitatem oriri, ex vtriſque paſſionibus ſimul iunctis,nempè taciturnitate, & impudentia; quod ſi hoc eſt verum, fortè ſyllogiſmo ex principijs internis corporis poterit deduci,& ſic habebimus duos modos, alter qui vtetur ſignis inexiſtentibus corpori per animam,& eius potentias,& affectiones,alter,qui obſeruabit ſigna quidem corporea, ſed corpori quatenus eſt mixtum corpus, inexiſtentia, & ita ratione certa temperatum. Hac ergo poſteriore via procedentes ſi quem inuerecundũ de prehendemus,illum dicemus eſſe furem, & ſi paruiloquum eſſe auarum.

Primum igitur per impudentiam,quæ apparens eſt paſſio corporis,(verbi gratia) Socratis inexiſtens temperamentum conijceremus,& ex temperamento furacitatem arguam,hoc modo,Socrates eſt impudens,ergo melancholicus eſt,cum ſubdominio pituitæ,ergo frigidus,& ſiccus primo,& humidus ſecundario,ergo tenax,nec facile alieno termino terminabilis,qui talis eſt alienorum eſt appetens,& tenaciter illa proſequitur,& aſſecutus quod fuerit,tanquam lutoſa,& tenax terra tenebit,& intra ſe occultabit, ſic igitur dicetur furax,hoc enim furis videtur eſſe proprium opus eodem modo ac multo facilius, ſi paruiloquus eſt, hoc eſt pauca ſubmiſſe loquens, ſequetur,quod ſit illiberalis, nam qui pauca loquitur frigidus,& ſiccus eſt,ergo non eſt audax, ſed timet ſibi multum, quare ſe miſerum, & pauperem putat,ſemperque egere profitetur, ſua igitur alijs non communicat, id enim facit,qui abundat,non autem qui egere credit,qui talis eſt,illum dicimus eſſe illiberalem, ergo paruiloquus eſt illiberalis. *Qua rõne ꝑ ſyllogiſmũ ꝑce diſpoſſit*

Talis igitur mihi videtur eſſe huius cap. explicata ſententia,breuibus autem colligentes Ariſtotelica documenta dicamus.

PRÆCEPTORVM ARISTOTELIS Compendium. Cap. XXXIII.

Primum ſanè ſupponit Ariſtoteles omnes, quæ tribuuntur operationes animæ illas eſſe compoſiti viuentis,& dicere animam iraſci, furere, aut cupere ſit perinde, ac ſi dixerimus eandem texere,vel filare,ex quo inferet,duos eſſe modos exercendi phyſiognomiam,quorum alter eſt deſumptus ab apparenti conuenientia, hoc eſt innititur illi conuenientiæ, & ſimilitudini quam habebunt interſe duo,quorum tamen vnum altero ſit notius nobis. Alter modus eſt per ſyllogiſmum, prior ſemper dicit quod eſt,nunquam autem propter quid; at poſterior qui per ſyllogiſmum,quandoque etiam propter quid affectat,mutuis igitur affectibus ſibi reſpondere ad inuicem animam,& corpus ponit,mutuoque immutari,& alterari docet, & mutuis coniunctionibus ſe mutuo conſequi,quod etiam Scaliger libro de inſomnijs Hippocratem ex ponens infert, quod corpora ſortita ſunt figuras, & organa conuenientia, & correſpondentia potentijs, & viribus animæ. *Epilogus.*

Vnde tertio principale documentum infert,quod quæcunque animalia habent ſimiles formas, & figuras membrorum,& corporis totius, illa & ſimiles animas,& ſimiles animarum potentias,quare & operationes,quæ ex ſimilibus animabus,& corporibus proueniunt

ſimiles

ſimiles habebunt; Notat quarto quod harum, quæ in corpore exiſtunt qualitatum, aliæ dicuntur communes, quoniam in pluribus indiuiduis inter ſe ſpecie differentibus eædem reperiuntur, quibus communibus qualitatibus ſiuè paſſionibus reſpondent etiam communes, & vniuerſales quædam animarum propenſiones, & potentiæ, vt ſi lupi, & vrſi habent os latiſſimum, vtrique etiam propenſi ſunt ad voracitatem, & communem illorum animæ hanc propenſionem habent; aliæ dicuntur eſſe propriæ vnius ſpeciei, quæ eadem in pluribus quidem indiuiduis, at numero tantum differentibus ſpectantur, ſic cum videbo ego Socratem habere naſum acutiſſimum, & eundem ſciam eſſe ſæuæ, & præcipitis iracundiæ, cũ videro Platonem eodem naſo præditum, eadem etiam iracũdia teneri probabile erit; nam ſimilium ſimiles mores, & operationes, diſſimilium diſſimiles eſſe probabile videbitur.

Poſt hæc admonet, quod multa eſt opus experientia, & multa diligentia, vt poſſimus diſcernere nunquid hoc ſignum corporeum hanc, vel illam animæ propenſionem indicet; in hoc enim non parua eſt difficultas, vt etiam ipſe met ſupra docuit, video enim in Socrate ſignum, nempè capitis altam ſublationem, hoc commune eſt, & impudenti, & forti, dubito nunquid magis propenſionem ad impudentiam, an ad fortitudinem ſignificet.

Demum propoſita diſtinctione earum ſenſibilium paſſionum, quæ ſunt animæ, & corpori communes, quæ animato corpori conueniant, quatenus eſt animatum ait alias eſſe ab anima in corpus (nam anima cum ſit cauſa in triplici genere cauſæ ipſius corporis, neceſſe eſt, vt illud ipſum afficiat, ac ſibi ſimile reddat) alias verò eſſe à corpore in animam, quales ſunt illæ, quæ cauſantur à temperamẽto, & à qualitatibus actiuis, & paſſiuis, Cum autem inter modos phyſiognomizandi ſint iſti duo, alter qui eſt à ſimilitudine, ſiue (vt ipſe ait) ab apparenti conuenientia, alter autem ſit per diſcurſum, nõ neglecto poſteriori, priorem nũc eligit, vt potè optimum, & expeditiſſimum, optimum quidem, quoniam probabile eſt animæ viribus, ſimilia eſſe membra, quæ illarum eſſe debent organa, illarumque operationes exercere, expeditiſſimus quoniam maximè propinquus eſt ſenſibus, quibus innititur, ſed neceſſe eſt hunc ipſum, qui tali vſurus eſt modo, valde peritum eſſe, & expertum, & multas animalium ſpecies, eorumque opera diligenter contemplatum fuiſſe; qua ratione, & quibus membris, & quomodo operentur.

Modus phyſiognomizãdi p ſyllogiſmum.

Poſterior verò qui per ſyllogiſmum procedit omnium modorum difficillimus quidem eſt, aſt maximè ſcientificus, & ſubtilis, nos igitur in præſentia per ſimilitudinem accidentium, quam in membris videbimus, ſimilitudinem membrorum arguemus, ſimiliaq. cum ſint organa, etiam ſimiles animæ dicemus potentias, & cum organa, & potentias ſimilia iudicauerimus, ſimiles etiam ab his fieri dicemus operationes, cum autem eo vſque peruenerimus, vtentes deinde ſyllogiſmo, quænam aliæ proprietates, & mores ſequantur ex his, quæ iam nota ſunt, expiſcabimur, ita enim comparatum eſt, vt ſimul connexa videantur eſſe animalium opera, ſicuti etiam membra, & ſicuti in corpore conſenſus eſt vnus, & conſpiratio vna, ita etiam potentiæ animæ inter ſe amicè conuenire, & conſentire videntur, vt ſi vna magis ad perfectionem, atque habitum accedat, altera etiam, quæ illi conſimilis eſt, & contermina fiat habilis magis, ad operationem, nam qui auarus efficitur, ſimul etiam timidior fit, & ſubtriſtior; hac igitur ratione ex Ariſtotelis ſententia procedendum eſt, ſi ex corporeis ſignis mores hominum cognoſcere volemus.

Quo diuerſæ corporis affectiones oĩa opa mutent non aũt ſubſtantiam.

Quod autem, & quomodo materia, & corporis diuerſitas mutet animæ operationes nõ autem eiuſdem ſubſtantiam, & potentias hoc quod ſequitur exemplo puto declarari poſſe; eſt ignis in propria ſphera, neque lucet, neque vrit, eſt tamen talis, vt poſſit vrere, & lucere, ſi fuerit in combuſtibili, idem ignis ſi iũgatur combuſtibili iam efficitur, vt combuſtibile potentia fiat actu tale, quare ille ignis eſt actus corporis potentis comburi, & tunc ignis actu comburit, & lucet, quod igitur lignum ſiue combuſtibile luceat, & vratur habet ab ignis præſentia in eo corpore ſuas exercente potentias, quod ſimiliter corpus animatum viuat,

ac nu-

ac nutriatur, ſentiat, & moueatur, habet ab anima; nec lignum ſine igne comburetur, neque ſplendebit, neque corpus ſine anima vitales exercebit functiones, at pro ratione combuſtibilis diuerſi, ignis modo etiam diuerſo ſplendet, atque vrit, nam aliquando viridem facit flamam, aut cæruleam vt videmus in ſulphure, aliquando eandem ſpectamus nigram, vt in pice, quandoque calidior videtur, quandoque remiſſior, non nunquam magis vrit, aliquando minus, & pro ratione materiæ diuerſa diuerſimodè ſuas exercet operationes; ita pro varia coporis qualitate, & affectione variari functiones animati corporis videmus.

Quod igitur Socrates viuat, quod ſentiat, quod moueatur, quod iudicet, eſt animæ, vt quod combuſtibile ſplendeat, quod vrat eſt ignis; quod autem ſic vrat, ſic ſplendeat, eſt proptereaquod tale eſt combuſtibile, & tale lignum, verbi gratia, ſalignum, vel quernum; ſimiliter quod Socrates ſic moueatur, ſic ſentiat, ſic iudicet eſt cauſa diuerſitas corporis, quo tanquam inſtrumento vtitur ad viuendum, & operandum, hæc igitur corporea diſpoſitio, & affectio illa ipſa eſt, quam cognoſcere poſſumus, & quærimus per indicia corporis, hæc enim tale eſſe corpus, quare, & tali modo ſeruire ſuæ potentiæ, quare, & talem facere operationem docet, vt ſi ſpectauero oculum icterici, dicam omnia, quæ vides, eſſe lutea putas, nam quale eſt inſtrumentum talis eſt modus operationis, ſic vides te in hoc ſpeculo, ſi cognouero ego quale nam ſit ſpeculum, facile quod nam de tua facie ſis facturus iudicium præſentiam; nam ſi diſtortum videam, ſi male elaboratum ſpeculum, iudicauero te pallidam, & diſtortam faciem putare habere, & ita, cum corporis ſic affecta videam membra, quibus vteris ad certas operationes, quid de illa operatione ſentiendum ſit aptè cognoſcam.

Anima igitur animat corpus, & ſecundum illum dicitur eſſe animatum, ſecundum autem quod animatum eſt ab anima tales habet potentias, & tales, ſecundum autem quod ita affectum corpus habet, accidit vt potentiarum quædam magis, quædam minus aptæ ſint ad exercendum ſuum actum, quam aptitudinem propenſionem dicimus, *Quid ſit propenſio.* & propenſio hæc eſt à corpore, vt fabri melior, aut peior ſectio à ſerra; quare, & per indicia corporis poteſt cognoſci, determinat igitur corpus quodammodo potentias magis ad hanc, quam ad illam operationem, vt cum videam duos homines quorum alter, ſit ventricoſus, & cruribus craſſis, & breuibus præditus, alter habeat crura longa neruoſa exlibra ſine ventre, & totus agilis, vtrunque dico habere potentiam ad currendum, at priorem eſſe impotentiorem poſteriori, ex his itaque arbitror viam patere quid ſit mos, & modus, & qua ratione à corpore mutetur, & non mutetur anima, quæ enim eſt corporis huius actus quatenus eius actus eſt, neceſſe eſt, vt ad illius motum, & alterationem mutetur ſecundum eas partes, ſecundum quas eſt vis organica; mutaturque, vt dicitur ſecundum operationem, non autem ſecundum eſſentiam, eadem enim ſemper eſſentia eſt anima, vt præſentia ſolis, & lux, at calor, & operatio variatur ad variationem eius in quo, & per quod agit medium; & pro ratione aeris aliquando turbidus nubiloſus, ſe ipſo vel calidior, & liuidior apparet, potentia igitur eadem eſt, at non eodem modo ſemper operatur, neque eodem modo exercetur; temperies igitur corporis, quæ ſignis, & accidentibus ſenſibilibus à me deprehenditur, ſiue ſit totius corporis, ſiue partium principalium ea eſt, quæ me docet modum, ac rationem, quam ſeruat, aut ſeruare ſolet vt plurimum, aut ſeruare poſſet, ſi operaretur, & in actum exiret, vt cum videam aliquem craſſo capite præditum, pituitoſoque habitu cerebri, illum dico eſſe obliuioſum, & ſomniculoſum, hoc eſt eſſe talem, qui male vtatur memoratiua potentia, neque ſeruet imagines aſſumptas, neque recipiat, & libenter dormiat.

Quod ergo de moribus animi, hoc eſt de modis, quibus vtitur, & quos animus ſeruat ad ſuas operationes obeundas aliquid rationabiliter poſſimus aſſerere, ex his puto eſſe manifeſtum, quod fuerat à principio propoſitum, neque ob hoc tolli liberum arbitrium, aut vim vllam illi afferri, vt infra dicetur.

Ad Galenum autem, & ad eos qui aiunt, in phreneſi, in amore heroico, in delirio, & melancholia, quam hyppochondriacam vocant, curato corpore curari animam, quare ſimul eſſentialiter necti vtrumque, ex prædictis iam puto patere, quomodo reſpondendum ſit, quoniam non anima eſt quæ ægrotat, ſed corpus quatenus eſt organum talis operationis, quare ablato impedimento anima ſuas operationes, vt prius bene agit.

AN CORPORIS DISPOSITIO Liberum arbitrium impediat. Cap. XXXIV.

Dub. AT iterum videtur dubitandum nunquid ſi ita res ſe habuerit, tollatur liberum arbitrium, & quæ ab homine fient ex neceſſitate materiæ, & organorum exiſtant. Et quod tollatur, & impediatur, confirmari poteſt, quoniam nemo iuſtus erit, nemo fortis, niſi qui propenſionem, & habilitatem ad iuſtitiam, & ad fortitudinem habuerit, nemò igitur laudandus, nemò damnandus, quoniam non propria electione boni, vel mali fuere, ſed coacti; legiſlatores igitur iniuſti ſunt, qui puniunt eos, qui coactè peccant tanquam voluntarie peccantes; Ex aduerſo, qui tribuit aliquid inclinationibus, corporeiſque organis, & temperaturæ eiuſdem, excuſationem, & prætextum, atque clypeum iniquiſſimum malis prætexunt, & præparant, quibus protegantur in ſceleribus deprehenſi, dicereque poſſint; ego ita ſum inclinatus, ad hoc agendum me trahit natura, quam licet expellam furca, tamen vſque recurrit, ab hac culpa vacuus ſum, & immunis, mihi ſummopere diſplicet, & huiuſmodi, qualia multa idiotæ homines, & nebulones ſe ipſos plus nimio amantes ſuis, vt plurimum, vitijs, & malis actionibus prætexere ſolent.

Solutio dubitationis. At huic dubitationi iam alias reſponſum fuit, & nunc etiam ex magis proprijs puto poſſe reſponderi, præter quam quod ei, qui dicit ſe natura cogi ad furandum, ad iniuſte operandum, poterit etiam dicere iudex ſe ita natura cogi ad ſuſpendio afficiendos fures, ad necandos ſicarios, & damnandos exilio iniuſtos, dico nihilominus temperiem, & membra corporis fortè inclinare, nunquam autem cogere, niſi admodum præter naturam ſtatutum fuerit corporis temperamentum ita, vt vitiatum ſit omnino principium.

Cæterum vt hæc omnia intelligi poſſint, dico, quod eorum, quæ ab homine fiunt, vel homini accidunt, quædam non poſſunt non eſſe, & fieri; & hæc dupliciter, vel ſimpliciter, vel ex ſuppoſitione, ſimpliciter non poteſt non mori homo particularis, vt Plato non poteſt non eſſe in loco, non poteſt non eſſe grauis; & ferri deorſum, niſi quid impediat; ex ſuppoſitione dico Platonem non poſſe non reſpirare, non poſſe non comedere, ſi vult viuere, non poſſe non ſentire ſi viuat, & ſit animal, & de his certa ratio reddi poteſt, hæc igitur neceſſaria dicuntur.

Quędã alia ſunt nõ neceſſaria, & ea ſunt, quæ eidẽ poſſunt adeſſe, & non adeſſe ab eo, non & fieri, hæc vel vt in pluribus, ei accidunt, vel vt in paucioribus, vel ad vtrũ libet, ea accidunt Platoni, ut in plurib. & fiunt, quorum habitũ habet, & paratum organum, ut uidet, audit,

loqui tur quoniam habet habitum,& organũ audiendi,videndi, & loquendi, at qm̃ loqui, & videre,eſt de genere eorum,quæ non ſemper ſunt in energia, quoniã non ſemper loquitur,non ſemper audit,aut videt,cum habeat organa ad hæc, extantibus organis iiſque ſecundum naturam diſpoſitis,dicam poſſe audire videre,& loqui,& id vt plurimum, facere pro libito;at iiſdem non extantibus,aut male diſpoſitis ita,vt non obediant potentiæ cuius ſunt organa,poſſibile eſt vere dicere, quod Plato non loquatur,vel male loquatur, & audiat, prout male affectum fuerit organum; quæ igitur Platoni ad ſunt vt plurimum, & ſibi certa determinant organa,& oriuntur ab habitibus,& perfectionibus illarum potentiarum quarum ſunt organa, talia ſunt, vt pendeant à voluntate ipſius quidem quo ad vſum, & exercitationem,plerunque tamen ſic efficiantur, quoniam tale organum habent.

Aliud genus eſt accidencium,& actionum, quæ ſunt ad vtrum libet,quæque Plato non ſolum poteſt facere,& non facere, ſed nulla cauſa adeſt propter quam magis ſic,quam oppoſito modo operetur, hæ ſunt operationes,quæ pendent ab illis potentijs,quæ ſunt aptitudines tantum,& primæ potentiæ,non autem perfectiones, & habitus, quæ ſanè potentiæ non habent certam, & determinatam partem corporis noſtri cuius præcipui, & proprij ſint actus,vt potentia ſaltandi ad numerum potentia canendi, & ſonandi cytharam, ſed tantum aptitudines, & habilitates quædam animæ; quare neque certum habent organum, natæ tamen ſunt operari ſecundum membrum aliquod cuius primo, & per ſe eſt actus aliqua alia entelechia continens potentia in ſe non nullas alias facultates, vt quartuor,tria &duo,vt vis motiua manuum continet geſticulatoriam,quam exercemus digitis, & cantus potentia, ſi ad actum perueniat, & perfecte per habitum ſuum operetur, vtetur illa manibus,hæc lingua, aſt manus ad cibum parandum primo, & lingua ad guſtandum facta eſt,ſecundario,& ex accidenti hæc membra videntur inſeruire his potentijs;cum igitur nobis notum fuerit, quonam inſtrumento vtantur hæ potentiæ, ſi contingerit illas ad actum perduci, & quale inſtrumentum talis ſit operatio,ex natura, & temperie inſtrumenti,qua ratione futura ſit operatio,& an illa potentia ſit proxima operationi,an remota iudicabimus.

Cum vero hominis anima ſit potentia omnia, & contineat omnes diſpoſitiones, & principia omnium actionum,& operationum, ſi fuerit homo cuius aliquod membrum referat nobis membrum alicuius animalis nati per illud membrum exercere talem determinatam operationem, pendentem à tali habitu animæ illi innato;tunc nos dicimus, quod ille homo habet illam potentiam propinquiorem habitui, & magis ſecundum illam eſt diſpoſitum operari quam ſecundum oppoſitam, vt cum Socratis anima omnes habeat in potentia prima diſpoſitiones, & affectiones quas habent ſingulæ animalium ſpecies ſeparatim captæ, in primo actu;effectum eſt, vt habeat etiam in potentia illam voracitatem quam habet lupus in actu, & enthelechia, quamque lupus exercet lato ore exertis magnis, & firmis dentibus, quæ ſunt propria inſtrumenta, quibus ille ad vorandum vtitur, ſi igitur & os tale, & tales dentes in Socrate videro, dicam illum habere voracitatis potentiam maximè propinquam actui primo, & facile talem potentiam in Socrate ad actum traduci poſſe, non tamen ideo dicam illum eſſe voracem ex habitu, neque non poſſe non voracem fieri, hoc enim falſum eſt, tum quoniam hæc voracitas in Socrate eſt prima potentia, tum quoniam eſt de genere earum operationum, quæ poſſunt fieri, & non fieri à Socrate, & ſicuti in principio facile eſt reſiſtere, quin ad actum deducantur; ita cum traductæ ſunt difficilimè retinentur, nè præſente obiecto, & data occaſione non operentur, & ſic quod à principio fuerat voluntarium, poſtea fit ferè, & quodammodo neceſſarium, poteſt enim Socrates ita vti ſuis dentibus, & ore, & non vti, & poteſt homo mouere pilam, aut rotam à principio, & non mouere, cum autem mouerit primum, non eandem facilitate poteſt retinere eandem, & Socrates cum iam ſæpius lupino more

ſuis dentibus, & rictu fuerit abuſus magna, cum difficultate ſe cohibere poteſt.

In his igitur eſt liberum arbitrium, & ſic homo, qui ſecundum naturam diſpoſitus eſt, neque corruptus vehementer, circa principia, vt ſunt inſani, & deliri, vel furioſi, ille inquā ꝑ libito operatur, & ſuarum operationum eſt dominus, ſecundum qđ autem vel magis, vel minus accedit ad præternaturalem diſpoſitionem organorum, ſic etiam euenit, vt magis, vel minus videatur ſequi rationem, & formam ſuam, quare, quorum organa penitus corrupta ſunt, etiam ſi maximè velint, minimè tamē poſſunt facere, quin à fine naturali plerunque non aberrent.

Tertium genus operationum, & paſſionum quæ poſſunt non eſſe, & in paucioribus dicuntur, illæ etiam à potentijs primis humanæ animæ pendent, & nullum habent certum 91 corporis membrum, cuius ſint actus, & formæ, in his probabilius dicere poteris, non futuras eſſe operationes, quæ ex illis pendent, quam oppoſito modo, vt eſt in paucioribus accidens hoc, quod homo ceù piſcis poſſit diù ſub aqua degere, attamen fieri etiam poteſt, dico, quod difficile hoc poterit prædici, quoniam inter organa humana nullum eſt, quod re vera, & propriè ad hoc peragendum ſit à natura productum, quod ſi quis longo exercitio hanc potentiam perfecerit, etiam aliqua ratione affectum apparebit corpus, quod facit talem operationem diù permanendi ſub aqua.

Sic igitur nihil neceſſarij hæc ſcientia ponit, neque liberum tollit arbitrium, aut conſilium, ſiquidem vnuſquiſque ſuarum operationum dominus eſt, principium enim eſt in cuiuſque poteſtate, & inſtrumentum quamuis eiuſdē qualitas, & diſpoſitio à nobis nō pen 92 deat, eſt itaque in noſtra poteſtate videre, & non videre, canere, & non canere, at bene vel male canere, & ſic vel oppoſito modo, hoc plerunque ad inſtrumentum refertur, qđ etiam vſu, & exercitatione quatenus eſt pars animata perfici, vt plurimum ſolet.

Hactenus igitur quòd liceat ex ſignis coniectare hominum inclinationes, & mores, & quod inde nulla ſit neceſſitas, & quod non liceat dicere nos non eſſe dominos actionū noſtrarum, ex his puto manifeſtum eſſe.

PASSIONVM, HABITVVMQVE In animalibus diſtinctio, ex maſculini, fœmininiq. generis comparatione. Cap. XXXV.

,, *Nunc autem primum tentabo genera animalium diſtinguere, & quæ ipſorum conuenit permutari, vt ſint fortia, & timida, & iuſta, & iniuſta.*

Vſum iudicādi ab apparētia cōuenienti docet

INter oēs modos phyſiognomizandi in ſuperiorib. cum laudauit Ariſtoteles, ac cæteris præpoſuit, quē vocauimus (ex eiuſdem inſtituto) ex conuenienti apparentia, hoc eſt, cū viderimus in duobus animalib: ſiue etiam hominibus apparere idem ſignum corporeum, ſi vni ex habentibus tale ſignum nouerimus ineſſe talem propenſionem, vel morem, etiam & alteri habenti idem ſignum, eandem propenſionem inexiſtere iudicabimus.

Verbi gratia, video ego vulpem habere oculos per paruos, & nigros, eandemq. doloſam noui, item video Calliam pariter paruos, & nigros habentem, illum ideo vocabo doloſum, nam cum appareat idem ſignum in vulpe, & callia, & conuenienter iungatur cum doloſitate, & fraudolentia, cum ſignum idem in corpore Calliæ intueor, eidem ineſſe, etiam

in ani-

in animo vulpinam fraudem arbitrabor,& cum in apparentibus ſignis conueniant, etiam in non apparentibus conuenire putabo.

Cum inquam modum hunc,vt optimum,& facilem, & paratum ad manus eſſe dixerit, nunc qua ratione ipſo vtendum ſit,declarat, & à prima, & vniuerſaliſſima differentia ſexus,quæ reperitur in omnibus perfectis animalibus exorditur,qualis naturaliter ſit mas,& qualis fœmina,ſecundum corpus exponens,nec non,& ſecundum animam,vt ſi cui indiuiduo maris,vel fœminæ aliqua propria ineſſe videbimus accidentia ſenſibilia,eiuſdem animam tali qualitate affectam eſſe iudicemus, quæ ſolet eſſe priuatum quoddam accidens maſculini, vel fœminini ſexus,& ideo ait.

Initio.

„ *Nunc primum tentabo diſtinguere genera animalium. Et docebo quanam ſint accidentia,quæ conuenit permutari.*

Hoc eſt, quibus vti poſſumus permutatim ad arguendum.

Quaſi dicat,& docebo quænam ſint illa accidentia, quæ transferri poſſunt ab vna ſpecie ad aliam, ſiue à generibus brutorum ad ſpeciem humanam, vel ab vno indiuiduo ad aliud eiuſdem ſpeciei,vt poſſimus cognoſcere inde qualitates animi, exempli gratia, quænam ſint fortia,quæ timida,quæ iuſta, & quæ iniuſta, Non quod arbitrer iuſtitiæ,aut iniuſtitiæ eſſe capacia bruta, aut illa ſenſum iuſtitiæ habere, ſed ſecundum quandam ſimilitudinem dicimus iuſtiorem eſſe camelum,cane,aut gallo,quoniam ille cum propria matre coire non patitur, quod canis facit, & gallus, hoc ergo eſt, quod nunc ſibi faciendum proponit,Quod vt conſequatur,incipiet diuidere,genera animalium,& conſiderare in vniuerſali quænam certa accidentia corporea comitentur certum ſexum,& quiſnam ſexus habeat certas animi propenſiones, quæ ſi cum ſigno vno iuncta exiſtant, in quo alterum apparebit alterum etiã adeſſe probabile erit; Hoc enim eſt naturæ inſtitutum ſemper eodem modo operari, niſi quid impedierit.

Natura opus propriũ

Noto autem Ariſtotelem adduxiſſe duplex genus paſſionum animi, nempè fortitudinem, & timiditatem, iuſtitiam, & iniuſtitiam, quod ideo factum fuiſſe puto, vt indicaret non ſolum de propenſionibus potentiæ ſenſitiuæ, & appetitiuæ aliquid enunciare Phyſiognomum,ſed etiam de propenſionib. potentię rationalis poſſe aliquid afferre. Quamuis non iniuria poſſem aſſerere iuſtitiam non eſſe virtutem intellectus,ſed moralem.

Notandum.

At contra omnis virtus eſt cum recta ratione,quare cui adeſt virtus illi adeſt ratio; An certè dicendum eſt? quòd virtus poteſt capi dupliciter vno modo propriè, cum ſignificat habitum in mediocritate conſtitutum per electionem, hæc ſanè in brutis non reperitur, & ſolius eſt hominis; At ſi æquiuocè iuſtitiam, & fortitudinem cæperis, quatenus ſignificant naturales quaſdam inclinationes referentes imaginem harum virtutum, profectò poſſunt, & in brutis, & in pueris reperiri.

Obiectio.

Sed vtcunque, habet etiam anima rationalis quoſdam habitus, & propenſiones, quæ forſan ſine organis corporeis exerceri non poſſunt; quatenus enim corpus informat ſine corporeis inſtrumentis agere nequit.

Resp.

At dices,ſi ex accidentibus corporeis operationes, & propenſiones animæ rationalis poterimus pronunciare, aut etiam quo quo pacto olfacere, ergo anima rationalis erit virtus in materia, & non carebit organo vt Ariſtoteli viſum eſt tertio de anima.

Dub.

Reſpondeo neminem,quacunque ratione naturali poſſe cognoſcere paſſiones, hoc eſt cogitationes,& conceptus animæ humanæ,ſed bene poſſe cognoſcere paſſiones, hoc eſt, affectiones, & diſpoſitiones inſtrumentorum, quæ deſtinata ſunt ad tales conceptus,& intentiones exequendas, vtrum perturbata ſint bene, vel male diſpoſita ad talem quandam,vel huic oppoſitam operationem perficiendam,vt non noui ego ſanè quid cogitet faber, cum eſt in ſua taberna, at ſi videro eundẽ capiẽtem terebrum, aut maleum nõ dicam

An aïæ rõnalis cõcept' ſciri poſſint, à phyſiognomo.

illum velle ſecare lignum, ſed terebrare, aut clauum infligere, & ſi terebellum videro eſſe corruptum, & mancum, eum vocabo malum terebratorem, & talem operationem non bene facturum; Sic quòd ſit ille iuſtus, hoc eſt quòd mihi reſtituturus ſit meos, quos inuenit in via nũmos, aut quòd reſtituere cogitet, nec nè, non poteſt ſciri à me, ſolus enim Deus eſt ſcrutator cordis; at cum ad ipſum acceſſero, illumque videro trucem, crudelem, iracunda facie præditum, ac totum perturbationibus deditum, quid aliud putare poſſum, niſi illum à rectæ rationis tramite deflexurum, neque mihi meos nũmos omnino reſtituturum? ſi ex altera parte pacatum, ac tranquillum hominem inuenero, probabile eſt, illum à iuſtitia non receſſurum, ſic igitur quamuis intellectus ſecundum ſe ſit non organica virtus; tamen quoniam ad agendum vtitur organis corporis, & quale eſt organum plerunque, talis eſt operatio, contingit ex organorum diſpoſitione, aliquo modo præcognoſci poſſe, quem finem ſortiri poſſit inſtituta ab intellectu operatio.

Quò operationes mētis cognoſcātur.

„ *Diſtinguendum autem animalium genus.*

Prima eſt vniuerſaliſſima differentia, ac diſtinctio animalium perfectorum in marem, & fœminam, quæ differentia ſexus vocatur, dico igitur, quid ſit mas, quid fœmina, & cur animalia perfecta hanc patiantur diſtinctionem, & quomodo mas, & fœmina ſint eiuſdem ſpeciei, deinde quę congruant vnicuique ſexui, & cur.

Sexum dicunt à verbo Græco, quod ἕξιν, hoc eſt habitum ſignificat, eſt enim primus quidam actus ſiue habitus qui competit animalibus perfectis, quatenus perfecta ſunt, vt ſcilicet diſtinguantur in marem, & fœminam, maſculum vocat Ariſtoteles animal, quod natum eſt generare in alio ſibi ſimile in ſpecie, fœmineum quod in ſe ipſo, Videtur autem diſtingui mas, & fœmina per potentiam, & impotentiam (vt ait Ariſtoteles) nam mas eſt, qui habet potentiam concoquendi, conſtituendi, & ſecernendi ſemen, illudque ipſum projiciẽdi in aliud ſui generis, vnde ſibi ſimile in ſpecie fieri poſſit, ex aduerſo fœmina impotentiam habet ad ſemen perfectum generandum, ſed bene potentiam ad illud idem recipiendum; quare mas eſt vnde principium motus, & efficientem refert cauſam, fœmina vero ex aduerſo materiam; Quid mas, & quid fœmina ſit ex his iam eſt manifeſtum.

Cur autem animalia perfecta in marem, & fœminam diſtincta ſint ex Ariſtotele libro primo de generatione animalium colligi poteſt, Ariſtoteles ſane ait, quoniam mas eſt ut mouens, & vnde principium motus, & fœmina eſt, vt patiens, & materia, quæ duo neceſſaria ſunt in omni tranſmutatione, ſed agens, & patiens ſunt re, & ratione diſtincta ergo mas, & fœmina re, ac ratione diſtinguuntur, cum tamen ſint idem ſpecie ſecundum totum, at ſecundum plures partes differunt, ſic ait Ariſtotel. & cum mas, & fœmina ſimul iunguntur, miſceri, & quaſi plantas effici, & ab animalis officio, cuius proprium eſt cognoſcere, & ſentire (dicit) vtrunque diſcedere.

Cur in marem et fœminam diſtinguatur ſpecies ſ.d. Ariſt.

Quin etiam forte dicere poſſemus; in vnoquoque genere rerum, ac demum in omni natura, vt tertio de anima dictum eſt, in qua reperitur quoddam, quod habet rationem efficientis, in eadem etiam reperietur quoddam aliud, quod materiam referet, in quam illud efficiẽs agit, & operatur; ſed genus animalium perfectorum eſt quoddam ens in quo, ſi eſt quoddã, quod rationem efficientis habebit, & quoddam aliud erit, quod materiã referet; at efficiens, & patiens, mouens & motum, ita affectum eſſe poteſt, ut uel ſit cõfuſum ſimul cum eo, quod patitur, & mouetur, vel ab eo diſtinctum, & ſi unum horum modorum dabimus reperiri, neceſſe eſt etiam alterũ dari, ſed in plantis, & in animalibus Zoophytis, & in inſectis quamplurimis, ut in anguillis id efficiens, & patiens confuſa ſunt, neque diuiſi ſunt ſexus, ergo dabitur etiam, & quoddam aliud uiuentium genus, in quo hæc erunt diſtincta; & hoc eſt genus animalium perfectorum, quorum nempe pars agens vocatur maſculum. genus

nus quod in alio generat, & in aliud agit, & ideo agentis, & efficientis rationem habet, alterum vero pars patiens vocatur fœmininum, quod patitur, & in quo ſit generatio; hæc ergo dicta in aliquo quidem genere viuentium confuſa ſunt mas, & fœmina, in aliquo autem non, confuſa ſunt in imperfectis, diſtincta in his quæ perfecta ſunt.

animal perfectũ in marem & fœminam diſtingui

Patet igitur, quomodo animalia perfecta ſint ſexu diſtincta, & patet quomodo mas ſit perfectior, nobiliorque, quam ſit fęmina, ſi quidem ad fœminam ſe habet, vt efficiens, & mouens ad materiam, & mobile, & ut pars imperans ad parentem.

Sunt autem eiuſdem ſpeciei, quoniam quod ex vtroque generatur eſt idem ſpecie, quod eodem libro ſenſit etiam Ariſtoteles, neque enim mas à fœmina ſecundum eſſentiã, & formam differt, atque omnia membra ſunt ſimilia præter vnicum vterum, penem, & teſtium ſitum, & ideo Alexander Aphrodiſcus maris & fœminæ differentiam appellauit, eſſe paſſionem primam materialem, quę ſcilicet cauſatur ab accidentibus materiæ, ſi enim acciderit illam eſſe elaboratiorem, & magis de ratione formæ (vt ſic loquar) ſuſcepiſſe, mas erit, ſin minus in fœminam degenerabit, qua ratione, & monſtrum, & inualidum habere arbitrium deliberandi, ac iudicium dixit primo Politicorum, ſi hæc igitur vera ſunt, iure Ariſtoteles in marem & fœminam tanquam in primam, & uniuerſaliſſimam affectionem accidentalem diſtinxit humanam ſpeciem.

,, *Adiungentem id quod congruit vnicuique formæ.*

Hoc eſt, & cum diuiſerimus ſpeciem humanam in partem fœminilem & maſculinam, reliquum eſt, vt enumeremus generaliter, quænam diſpoſitiones ſequantur maſculinam, & quæ fœmininam figuram hoc eſt, ſexus diſpoſitionem & habitum, ſecundum quem dicere ſolemus, quoſdam habere fœminilem formam, cum tamen ſint viri, ex altera parte fœminas quaſdam viragines vocamus, quoniã virilem præ ſe ferunt ſpeciem, cum tamen ſint fœminæ, & rationem ſui dicti afferens ait.

Quæ ſint maris, quæ fœminæ diſpoſitiones.

,, *Sunt enim ſimiles.*

Hoc puto ſibi uelle formas uiriles, & fœmineas in hoc ſimiles eſſe, ut ſingulas ſequantur propria accidentia, hoc itaque ait, formis maſculi & fœminæ addemus ſua accidentia, in hoc enim differunt hæ duę formę inter ſe, ut unaquæque proprias habeat affectiones, & paſſiones, & ſimiles ſunt, quoniam alternatim poſſunt commutari, ut quædam maſcula uideantur habere accidentia figuram, & formam fœmineam, & è contra fœminæ maſculinam, maſculaſque paſſiones.

,, *Et quas conamur nutrire ferarum.*

Proſequitur hoc loco Ariſtoteles, quænam ſint accidentia, & affectiones quæ ſequuntur ſexum fœminilem, ut plurimum, hæ autem quas hoc loco recenſet ſunt numero quinque; comparando igitur genus fœmininum in uniuerſali cum genere maſculino, ait, fœmina cuiuſcunque generis ſit, eſt maſculo manſuetior, & animo molliore, & minus crudeli, & fero prædita, & minus robuſta, & audax, & facilius parere aſſueſcit, & cicuratur, & minus eſt iracunda; quas pene affectiones alibi ad uerbum, & præſertim in primo capite libri noni de hiſtoria animalium recẽſuit, Expeditis autem omnibus affectionibus fœminilium animorum hic ab Ariſtotele expreſſis, quæ nam ex eodem, & ex alijs addi poſſint breui percurramus.

Qualitates fœminiles

Mihi ſanè uidetur tanquam in his quæ ferè per ſe notæ ſunt, propoſitionibus Ariſtotelem procedere à poſteriori, uel à ſigno, ut ſit eius ratio talis; animalia fera, quæ nos aliquando nutrimus, & cicuramus, ſi contingit eſſe fœminei ſexus, facilius manſueſcunt, quam maſculina eiuſdem generis, & minus fera, & crudelia ſunt, & (ſic interpretor

Mol-

Fæmina, viris mitiores.

Et timidiores.

Molliores ſecundum animã fœminæ ſunt) hoc eſt, habent mitius, & flexibilius ingenium, neque ita truculentum, & ferum vt mares.

Sunt minus audaces, ſed timidiores, & facilius obediunt, & diſcunt capere cibum, & manus pati, ex quibus ſequitur, quod minus etiam ſint iracundæ, quam quæ ſunt eiuſdem quidem generis ſed ſexus maſculini, ex hoc infert à partibus ad totum, ergo genus fæmineum cũ maſculo cõparatum tale eſt quo ad animum, infert autem genus fæmineũ eſſe minus iracundum, quam maſculinum ex præcedentibus conditionibus, nam ſi genus fæmineum eſt mollius, & aptius ad manſueſcendum, & ad parendum, igitur naturaliter eſt aptius ad manſuetudinem, minus igitur ad iracundiam propenſum, fæminile igitur genus naturaliter minus iracundum videtur, quam maſculinum, (dixi naturaliter,) nam ſi quas reperieris fæminas eſſe maſculis iracundiſſimis iracundiores, quod aliquando in ſpecie humana contingit, illas omnino præter naturam eſſe diſpoſitas, & vere monſtra truculenta dixeris, diſcere autem, & diſciplinas ſuſcipere, & aſſueſcere ad parendum, eſt quoddam genus manſuetudinis.

,, *Manifeſtum autem id ex nobis alicui eſt, quoniam cum ab ira vincimur, difficillime perſuaſibiles, & maximè reſpicimus, ne quicquam vſquã eueniat, ferimur autem ad violentiam inferendam, & patrandum, ad quodcunque ira impulerit.*

Et quod vltimo dixit fæmineum genus eſſe manſuetum, & ideo minus iracundum maſculino, probat exemplo ab ipſis hominibus deſumpto, loco ab oppoſitis, ſi homines cum irati ſunt difficillime poſſunt perſuaderi, & minimum prudentiæ habent, & plurimum audaciæ, nihilque vereantur, ſed ferantur violenter ad patrandum quocunque ira ſuaſerit, ergo ex oppoſito qui facile perſuaderi poſſunt, neque multum habent audaciæ, & qui timent, neque violenter feruntur ad quodlibet audendum, minus feroces erunt minuſque iracundi, ſed fæmineum genus tale eſt, vt ſcilicet facile manſueſcat, minuſque ſit audax, vt dictum fuit, ergo fæmineum genus minus eſt iracundum, quam maſculinum ſibi congeneum, & minus ferox, & audax, vt libro nono capite primo de hiſtoria animalium vbi ait. *Sunt fæminæ moribus mollioribus, miteſcunt celerius, manum facilius patiuntur diſcunt etiam, & imitantur ingenioſius.* Et eodem modo ferè ſuam poſitionem probat per genera diſcurrens, vt hoc loco, vt vere appareat, vel hunc libellum eſſe Ariſtotelicum, vel ab illo de hiſtoria animalium, & partem hanc, & quæ ſequitur fuiſſe tranſcriptam.

Cum autem ea quæ in libro de hiſtoria animalium clarius, & politius dicantur, puto non inde fuiſſe tranſcripta, ſed potius ab hoc in librum de hiſtoria animalium tranſlata fuiſſe, quæ hic leguntur, non enim probabile eſt ſi quis tranſcripſiſſet obſcuriorem, & conciſum, magis locum redditurum fuiſſe, quam apud auctorem eſſet, qui idem ex profeſſo tractaret.

,, *Videntur autem mihi magis malefica fieri fæminea maſculis, & proterniora, petulantioraue, & illiberaliora, & impotentiora.*

Totum caput hoc, & præcipue pars ſuperior, & hæc quæ exponenda eſt, mendis plena eſt, quod clarè patet, ſi cum græco comparetur antiquo, & manu ſcripto codice, In latinis libris vulgatis duas tantum quidam faciunt conditiones, nunc ab Ariſtotele fæminino ſexui addi, nempè quod ſit magis maleficum, & magis proteruum, alij quinque enumerant leguntque fæmineum genus eſſe iniquius, proteruius, petulantius, illiberalius, impotentius maſculino.

Sueſſanus, & ipſe, cui aſſentit, etiam codex meus græcus, quattuor tantum conditiones agnoſcit, quarum vna eſt, vt fæmineus ſexus ſit magis maleficus, & ad male agendum, & ad peccandum promptior, quam maſculinus, alteram verò conditionem quam interpretes

vertunt

vertunt petulantiam,putarem ego eſſe temeritatem,vt Ariſtoteles velit fœminas magis eſſe temerarias,hoc eſt magis inconſideratè agere, & ſine ratione, & animaduerſione,quam facere ſoliti ſint maſculi, magis enim temeritas decere videtur fœmineum genus, quam petulantia, ſi modo verbum hoc ſignificat promptitudinem lædendi alios per contumeliam,vt petulans dicatur,qui proteruo impetu alios petit, & eo magis ſi nomen petulantiæ,vt videtur Ciceroni, opponitur pudori, qui communiter fœmineo ſexui, & præcipuè hominum maximum ſolet eſſe, & vnicum ornamentum,tertia, & quarta proprietas eſt illiberalitas, & impotentia.

Comparatiue igitur de toto fœmineo genere,hæc quattuor prædicata enunciat,nempe ſexum fœmineum eſſe magis maleficum maſculo, & magis temerarium,illiberaliorem, & impotentiorem vbi per impotentiam videtur nonnullis,ſignificare timiditatem,quod fœminæ maſculis ſint minus audaces, & iam ſupradictum eſt,fœminas maſculis minus fortes eſſe,quod in idem,vt puto,cadit,verum cum inpotentiores vocat fœminas,crederem,velle illas eſſe minus tolerantes,minuſque patientes, & aptas ad vtranque fortunam ferendam quàm mares Impotens dicitur Dido quæ non potuit per ferre Æneæ diſceſſum, impotenter etiam diximus Ciceronem tuliſſe mortem filiæ ſuæ, & exilium,quoniam animo nimis abiecto, & demiſſo hæc infortunia exanclauit,quæ impotentiæ ſic interpretatæ paſſio, optimè fœminili generi, & præcipue humani ſexus quadrat,hæc igitur, vt arbitror eſt Ariſtotelis de fœmineo ſexu ſententia, & cui attribuit hæc prædicata, quod ſit maſculino manſuetior, & præditus animo minus fero, & minus audax, facilius cicuretur, obediat, & aſſueſcat obtemperare, & minus ſit iracundus, quibus addidit mox etiam alia quattuor, quod nẽpe ſit maleficus, & temerarius,& illiberalis, & impotens magis, quã maſculinus.

ATTRIBVTORVM CAVSÆ.

Cap. XXXVI.

HOrum prædicatorum cauſam perſcrutaturus primum noto,hæc in genere hominum fortè eſſe vera, aſt in omni genere animalium nequaquam, nam primum Ariſtoteles excipit in libro nono de hiſtoria animalium vrſam, & pantheram; alij Tigridem etiã addunt,in viperarum, & aſpidum genere fœminas multo ſæuiores,aiunt, quam maſculos eſſe, & præſentius habere venenum, & in venationibus exercitatiſſimi viri dixerunt, leænas ferociſſimas,ac maribus ferociores ſe vidiſſe, in genere autem auium, & præſertim rapacium,ſi excellentiſſimo viro,qui ornithologiam ſcripſit; fidem adhibebimus fœminas, quidem maiori corpore præditas dicemus, at minus audaces, niſi cũ pullos educunt, aut *Aldrouãdus.* ouis incubant,tunc enim ex auibus, quam plures, ut gallinæ tum noſtrates, tum Indicæ, aquilæ,falcones,bubones, & oti(aues nempe nocturnæ rapaces)mirificè ſunt audaces; ex quadrupedibus autem canes, ſues,ac forſan etiam quædam alia animalium genere fœminini ſexus propter ſuos catulos,dum eos lactant omnibus maſculis eiuſdem ſpeciei ſunt audaciora, quòd in domeſticis catis uidere licet, quæ cum alias fugiant externorum canum præſentiam,tunc eoſdem audaciſſime adoriuntur.

Perpetuam igitur veritatem in omni fœmineo genere habere non puto, at in humana ſpecie ſane verificantur,vt enim hominis forma videtur eſſe potẽtia omne animal, & ideo omnis animalis bonos, & malos habitus apprehendere ac referre poteſt, cum illorũ, qui in aĩalibus ſunt habituũ, alij perfectiores,alij imperfectiores ſint,tũ perfectiores,tũ imperfectiores homini poterant adeſſe, & cũ homo diuidatur in virum, & mulierem, & hic ſecũ naturam perfectior ſit, illa imperfectior, iure potentias perfectiores viris, imperfectiores

mulieribus, aut maiorem illarum partem ceſſiſſe putandum eſt.

At ad propoſitum reuertens iam tandem, cur hæc, & ſimilia in aliquibus mulieribus adſint contemplemur, ſupponamuſque mares, & fæminas; vt videtur Ariſtoteli primo de generatione animalium, quodammodo oppoſitis differentijs, ſiuè, vt aiunt, affectionibus inter ſe diſtingui, vt profectò accidit chirothecis, vel tunicis, quarũ pars vna exterior, q̃ melior, & pulchrior eſt, recta dr̃, altera vero interior, quæ minus ſpectãda eſt inuerſa à nobis vocatur, hoc eodem modo, cum ſpecies humana totum quoddam ſit, partem vnam, quæ exterior eſt hoc eſt in publicum exit, meliorem habet, alteram peiorem quæ interior eſt, & quæ priuatam domum colere debet, vnde etiam mulieres domi manere, & parta tueri; viri querere, peregrinari, negotiari, nauigare, militare debent.

Item, quod Ariſtoteli placuit, etiam virum, & ſexum maſculinum potentia definiri videmus, fæminam vero impotentia, & maſculum habere rationem cauſæ efficientis, fæminam vero materialis, quare, & mares eſſe calidiores, perfectiores, & nobiliores; cum forma, & dans formam, & vnde principium motus ſit præſtantius oppoſito, quare hoc modo, ex eodem Ariſtotele primo politicorum, mas ſecundum naturam eſt melior, & perfectior, quam ſit fæmina ſui generis, ergo hæc parere, mas autem ſecundum naturam debet imperare, quæ omnia ex hoc, videntur principio exoriri quod mas eſt animal, quod in ſua ſpecie generando, rationem obtinet cauſæ efficientis, cuius opus eſt ſecernere ſemen, ſecretumque in aliud immittere, atque formæ principium obtinere, vnde quidam ex recentioribus medicis, ſummus quidem in tota Gallia, dicebat formam, & animam à mare, materiam; & corpus à fæmina fœtui ſuppeditari; ſi hæc igitur ex Ariſtotelis ſententia, vera ſunt, & vt ait Albertus hæc maſculi ratio eſt; neceſſe eſt, ex oppoſito dicamus, fæminam eſſe animal, quod in ſua ſpecie, in operatione generationis vim obtinet cauſæ materialis, eiuſque opus eſt, ſecretum à mare ſemen excipere, & materiam illi miniſtrare, ex his ergo ſic prima paſſio prompte monſtrabitur.

Farnel.

Cur fœmina ſit manſuetior quã maſculus.

Quod ſit manſuetior fæmina quàm maſculus, quoniam fæmina materiam refert, aptior igitur ad patiendum, facilius ergo fingi poteſt, & externas recipere impreſſiones, quod huiuſmodi eſt, faciliur cedit, neque perdurat obſtinate, tale autem dicitur eſſe manſuetum, & minimè ferum, ergo fæmineus ſexus virili collatus, eos habebit habitus, qui magis naturam materiæ ſapiunt, cuius proprium eſt omnia ſuſcipere, & fieri, poſſe, & cum ex his ſit manſuetudo, fæminam viro manſuetiorem dicemus.

Non tamen putandum eſt hanc manſuetudinem, eam eſſe, de qua tractat Ariſtoteles in ethicis, & quam opponit iracundiæ, ſed per manſuetudinem hoc loco intelligimus promptitudinem quandam ad deponendum priorem opinionem, & nouam aſſumendã, & ad hoc præſertim venire, cum timore, aut alijs affectibus facilè capiatur, quod profecto videtur declarari ab interprete, cum ait, illud ipſum genus fæmineum gerere animas molliores, hoc eſt minus contumaces.

Cur timidior.

Item ex eodem ſequitur ſecundum prædicatum, ſi fæmineus ſexus eſt manſuetior virili, ergo eſt præditus animo minus fero, & minus contumaci, manſueto enim ferum, & contumax videtur opponi; contrariorum vero hæc eſt natura, vt exiſtente vno in ſubiecto alterum neceſſario abſit, neque enim ſimul eſſe poſſunt, quare fæmina manſuetior eſt, minusq; contumax, & minus fera, & minus eſt audax quàm mas, quoniam molliorem gerit animũ, facilius igitur percellitur, & mutatur, quoniam non reſiſtit, id autem illi accidit, ſiquidem proprium eſt materiæ facile alienas recipere impreſſiones, eaſque parum reſiſtere, cur igitur non ſit audax, patet.

Adde uiro eſſe timidiorem fæminam; quoniam frigidior ſecundum totum corpus, & mollior, taliſque eſt, quoniam comparata cum mare rationem tenet materiæ, ille cauſæ efficientis, at efficere eſt mouere, quod tribuitur calori, quare mas hac ratione calidior eſt

fæmina,

fæmina, igitur minus audax fæmina eſt, niſi furioſa facta ſit, tunc enim ceu præceps torrens fertur, qui cum ſiluis armenta rapit, &

Sternit agros, ſternit ſata læta, boumque labores.

At tunc cum in furias mulier ruit, neſcio quo pacto naturam fæminæ exuit, & mare procelloſum, aut ignem maximum ventis agitatum, aut illum ipſum nephandiſſimum cacodęmonem refert, vnde Adagium antiquum dicebat, ignem, mulierē, & mare eſſe tria maxima mala.

Quartum prædicatum ex iiſdem pendet, nam ſi ingenium fæmininum manſuetius eſt virili, & minus audax, facilius igitur recipit alienas impreſſiones, & minus audet contradicere, quod eſt huiuſmodi facilius cicuratur, & quoniam recipit externas impreſſiones, ideo aſſueſcit parere, quod teſtatur Ariſtoteles in polit. fæminā enim ad parendum natam eſſe arbitratur, minus etiam naturaliter eſt iracunda, quoniā manſuetiorem eſſe diximus; & vulgo etiam id Adagio receptum eſſe videtur, vt ſi quem cernimus eſſe modeſtum, placidum, & remiſſum, illum hominem ſponſa dicamus eſſe manſuetiorem.

Cur facilius cicuretur

Eſt deinde fæmina magis malefica, quam vir, hoc enim videtur etiam eſſe materiæ quoddam attributum, nam cum illi ſemper annexa ſit priuatio, ſicuti etiam fæminæ imperfectio, neceſſe eſt maleficam quādam propenſionem fæmineo ſexui annexam, puto tamen per maleficum nihil aliud eſſe intelligendum, præter hoc vnum, quod promptiores ſint ad peccandum, & errandum fæminæ viris, errare autem eſt à rectæ rationis via, formulaque, & modo deflectere, quod eſt, malefacere, & ideo maleficum eſſe, cauſam puto quoniam habent arbitrium deliberandi, ac rationem ipſam inualidam, vt Ariſtoteli viſum eſt, quod illis accidit, quoniam imperfectiores ſunt viris, tales autem ſunt, quoniam virilem ſexum diximus habere rationem cauſæ efficientis, fæminā materiæ, & cauſa efficiens habet formā, & actu eſt talis, qualis eſt materia in potentia; quod vero habet actu formam perfectum iam eſt, quod eandem habet potentia, rudimentum quidem quoddam eiuſdem formæ, & inchoationem, aſt perfectionem non habet, vnde, & fæminam eſſe monſtrum, & marem mancum, & (vt nonnulli) occaſionatum, vocant.

Cur ſit magis malefica.

Dicitur etiam temeraria, & illiberalis fæmina; temeraria quidem quō caſu, & ſine rectæ rationis modulo operatur, imperfectum enim habet rationis vſum, fortuito igitur, & caſu multa agit, hoc autem eſt temerè operari, quare multum apud ipſam fortuna valet, vbi enim parum ingenij ibi multum eſt fortunæ, & quoniam caſu multas, & ferè omnes ſuas actiones incipiat, & proſequatur, dicimus illam eſſe temerariam, nam temerè agit, ſic autem agit, quoniam ingenium habet inualidum.

Cur ſit temeraria.

Illiberalis etiam eſt, quoniam timida, & talis eſt, quoniam non eſt audax, ſed frigida, calore enim caret, in quo diximus operandi principium eſſe repoſitum.

Cur illiberalis.

Eſt etiam impotens, quod vltimum attributum, dixi, ſignificare inhabilitatem, & imbecillitatem ad tolerandos labores, & ærumnas, & animi moleſtias, quod exemplo Didonis conſtare dixi. Huius cauſam puto, quoniam molliori ſunt animo præditæ, ideo facilius franguntur, nec poſſunt perferre dolores, & animo deſpondent, ac facile deſperant, nam, timidiores ſunt viris vt ſupra declaratum eſt.

Cur impotens.

Cæterum præter hæc attributa quam plura alia ſunt ex eodem fonte, atque ex iiſdem manantia, primum igitur ſupponendum eſt, quod naturaliter fæmina eſt mare imperfectior, ergo non eſt perfecta, atque talis, qualis ſecundum naturam ſuæ ſpeciei, eſſe deberet, ergo vel excedit, vel deficit, unde factum eſt, ſi cupiat, magis quam oporteat cupere ſoleat, ſi renuit, vehementius abhorreat, & in omnem partem ſemper ſit nimia, hic enim eſt imperfectionis charācter, ut à mediocritate recedat, ſi igitur accidit ad ſcientias, aut res bellicas fæminam aliquam propenſionem habere, quoniam fęmina eſt, in mediocritate illius rei ſtare nequit, quare excedit, unde quę fortes, ac bellaces fuere fęminę plurimis

rimis

rimis viris fortiores extiſtere, vt de Pentheſilea, & Camilla, vt de Amazonibus, & quadam virgine Gallica legitur, Similiter ſi in vitia labuntur, nauiter vitioſæ ſunt, & à recto rationis tramite longiſime deuiant, quod de Medea de Clytemneſtra, & Paſiphae, Tarpeia, Ciri, & Eriphila Almæonis matre teſtatum reliquerunt ſcriptores; propter hanc cauſam quaſi continuo egeant curatore, viris in cuſtodiam traduntur, vt ipſis ducibus rationi parere diſcant, ſub cuius cura, & regimine cum fuerint, ſi peccauerint in viros culpa, & ignominia cadit, vt pote qui virili officio fungi neſciant, quod eſt imperare mulieri, & illam regere, & ne peccet, ac labatur curare; vanas etiam garrulas, nullius conſilij, iniquas, ingratas, ſuperbas, importunas, amoris expertes, ad odium paratiſſimas, obſtinatas, viles, infideles, obliuioſas, guloſas, procaces, ſordidas, omni luxuriæ labe inquinatas quidam poeta italus vocat, hiſque alia ſexcenta ſcelera adiungit, Euripides etiam nullum animal muliere immanius dicit, quod videtur etiam Virgilio, cũ ait--*Notumque furens quid fœmina poſſit.*

Quod tamen in paucis verificatur, nam quamplurimæ ſunt optimæ; Cauſam puto eſſe, quoniam præter mediocritatem eſt, cum habeat rationem inualidam, & formam viris imperfectiorem, materiamque referat, hæc ſimilis eſt elementis terræ, & aquæ, Hæ cum conceperint malignam qualitatem impenſe illam retinent, difficillimeque deponunt, quare fœmina cum nulla rationis coerceatur lege, nulloque teneatur vinculo, pudoremque, & timorem exuerit, neceſſe eſt vehementiſſime agitari, & ita furere.

Mulier blande loquẽs, male cogitat.

Euripides, quamuis naturaliter male de mulieribus ſentiret, attamen non ſine aliqua ratione videtur dicere, quod mulier blande loquens male cogitat, ſi enim quæ non alias blande ſolet loqui, te inſperato blande alloquatur, probabile eſt, aliquid ex te velle, quod prius non quærebat, vt enim ſuſpecta eſt inopinata lætitia, & riſus ſine cauſa in acutis morbis, ita etiam nihil fidendum eſt inſolitis mulierum blanditijs, & eo magis ſi ſe credant à te amari, & prius duritiem, & grauitatem præ ſe tulerint.

Mulieres in calamitatibus impedimẽtum afferũt.

Impedimentum autem in calamitatibus viris ſemper inferre, ait Sophocles, nam cum timidæ ſint, & impotentes, non ſecus atque cupiditas metem, ita mulier virum virique deliberationes honeſtas impedit, quod clariſſime monſtrat exemplum leonis Armenij Imperatoris Coſtantinopolitani, qui cum Michaelem Balbum reũ Maieſtatis, & iam conuictũ vltimo ſupplicio deſtinaſſet, ſuperueniens vxor precibus, & prætextu religionis illius mortem diferri in diem ſequentem obtinuit, cui Imperator reſpondit: Mulier factum ſit quod petis, mox quid nobis noſtræq; proli hiſce tuis debacchationibus produxeris, clare videbis, eadem nocte vinculis ſolutus Balbus Leonem Imperatorem, & eius filios occidit, ac Imperium ſibi aſciuit: Sed hæc puto laſciuorum maligna dicteria.

Cur adeo mulieres ament.

Nam vnde fit ſi tot, tantarumque calamitatum cauſa ſit viris mulier, totque vitijs, & imperfectionibus plena, vnde inquam fit, quod adeo amatur, etenim ſolent commoda tantum amari, at mulieres, neque vtiles ſunt, neq; cõmodæ ex horũ ſententia, vnde igitur tantus in illas amor? non quidẽ caſu contingit eas amari, qm̃ id fit, vt plurimũ, ſed neq; electione, nam non poſſunt non amare plerunq; qui amant, etiam ſi, vt ait Anacreon, ſciant amare malum, inuictiq. amet, vt Catullus in epigram. ad ſe ipſum, ait ſe cogi amare, & ſimul odiſſe, quod ſignificauit Homerus, qui amorem, & venerem dulci amarum vocauit, etenim amaritiem ratio percipit, dulcedinem ſenſus. Quare neceſſe eſt ſit natura, quę ad hoc impellat homines.

An dicemus vt Plato, fęminam eſſe alteram partem noſtri quamuis imperfectiorem, nã vterque noſtrum dimidiatum eſt ſuæ ſpeciei animal, naturale autem eſt, vt quiſque ſe ipſũ amet, ex vtriſque iunctis fit perfectum quoddam, quod tunc aptum eſt generare, poſſe autem generare ſibi ſimile perfectionis, præcipuum eſt ſignum non fit autem generatio; niſi duo ſint ſimul pars ſ. imperans, & parens, nam & videmus plantarum ſemina ferè omnia ſic eſſe in duas partes diſtincta, & in quoddam communi conuenire, ex quo germen

oritur;

otitur; ſi igitur propria perfectio eſt maximè deſiderabilis, & iucunda, perfectio autem ad eſt, cum generare poſſumus, & id poſſumus propriè, cum fœminis iungimur, illis igitur iungi eſt magnopere deſiderabile, & iucundũ, ſed ſi deſideratur congreſſus, neceſſe eſt etiam illas deſiderare, quare, & cupere illis bene eſſe, vt commode cum eiſdem cõgredi poſſimus, cupimus etiam quod ſint pulchræ, & ſanæ, & lætæ non ſecundum ſe; aut propter illarum bonum, ſed propter nos met ipſos. Et quoniam naturaliſſimum eſt generare ſibi ſimile, ideo etiam iucundiſſimum eſt, omnis enim operatio naturalis, cum ſit ſine impedimento iucunda eſt, & iucunditatem, ac voluptatem omne animal quatenus eſt animal appetit, generare igitur appetit, aut ſaltem illud ipſum opus facere, quod cum generatione iunctum eſt, ad quod ſequitur voluptas, quam ideo iunxit, cum illa operatione natura, vt eadem allecti homines ad generationem accederent, quam ni fallor nuſquam alias aggrederentur, ita enim hæc operatio ſecundum ſe homini, quatenus homo eſt, repugnare quodammodo videtur, vnam igitur voluptatem, quam ſibi homines multo maiorem, neſcio quo pacto promittunt, quam re vera ſit, & experientia oſtendat, cauſam eſſe puto, ſecundum quam contingit homines amare mulieres, & illas ſequi, ad hoc autem natura inſtigantur, quoniam naturaliſſimũ eſt appetere eſſe, quod cum mortalia aſſequi nequeant ſecundum numerum, ſaltem ſecundum ſpeciem eſſe per generationem quærunt.

At quod viri magis ament, & vehementius concubitum appetant, quam fœminæ primum quidem, an ſit verum nec ne ego valde dubito, etenim vt ait Lucretius.

Nec mulier ficto ſemper ſuſpirat amore.
Quæ complexa viri corpus cum corpore iungit

Arbitror tamen minus amorem detegere quam vir, quoniam maiori vinculo tenetur, religionis, timoris, & pudoris maiorque adhibetur diligentia ne peccet fœmina, quam vir; at ſi quid eſt, quòd perſuadere poſſit, mares concubitum promptius, quam fœminas appetere, crederem eſſe naturam, & voluptatem, naturaliter eſt mas perfectior fœmina, & naturaliſſimum eſt generare ſibi ſimile, merito igitur mas cupidior eſt concubitus venerei, atq. generationis, quam fœmina, voluptatem pariter, nam vt ego arbitror maior, ſaltem intenſiue eſt viri voluptas, quam fœminæ, illa tamen extenſiuè fortè magis delectatur, ſic & intenſiorem puto eſſe patrum amorem, quam matrum, quæ cum tranſeunt ad ſecundas nuptias facili negotio, & nomen, & maternum animum exuunt.

An fœmineas magis ament viri.

Sed & certior, ac verior ratio eſt, quoniam maſculus calidior eſt, quare, & calidius ſemẽ habet, actiuum igitur magis, magis igitur vellicat partes eas per quas tranſit, & cum ſit ſpirituoſus, & magis agat, probabile etiam eſt maiorem titillationem parere, cum tranſit per proprium corpus quam per extraneum, quæ ſanè ratio de fœmineo ſemine, frigidiori, & imperfectiori dici non poteſt, neque per locos fœminarum penetrans ſemen maſculinum illos ita poteſt afficere, vt proprios, per quos ferri contingit.

Aſt huius rei, an ſcilicet mulieris voluptas maior vel minor ſit quam viri, judicio Tyreſiæ rem remittemus, id tantum addam ſi contigerit fœminam eſſe calidioris temperamenti, nec ſolitam frequenter, cum viris rem habere, aut vehementer virum amare, cum quo concumbit, vehementiſſima adeo voluptate perfunditur, vt quandoque clamet virum mordeat, oculos contorqueat, ſuſpiret, animo pene linquatur, & apud ſe præ voluptate non ſit, & tota conuelli videatur, ſin minus vix mouetur, aut vix monſtrat ſe voluptatem vllam ſentire; ſic igitur de his dictum ſit.

PROBANTVR PROPOSITA De ſexu fœmineo. Cap. XXXVII.

„ *Fœminæ igitur, & quæ apud nos nutriuntur, valde manifeſta ſunt: quæ vero ſunt apud ſyluam, omnes confitentur, & paſtores, & venatores, quod talia ſunt qualia ſini dicta.*

SPeculatione particularium in diuerſis generibus animalium tum domeſticis, tum feris qualem eſſe diximus fœmineum ſexum monet; ſi quidẽ, quæ fœminei ſexus apud nos nutriuntur, vt canes, equi, boues, capræ, tales eſſe vidẽtur, & tales eſſe diſcimus à paſtorum relatione, ferarum etiam quam plurimas, quæ ſunt fœminei generis talibus præditas eſſe moribus referunt venatores, quare omnino tales eſſe credendũ eſt, videtur autem in totum quod nũc affirmatur, illi innixum eſſe principio, quod eſt in primo ethicorũ, vnum quemq. recte iudicare de his rebus in quibus eruditus eſt, & verſatus, quod conuenit, cum eo quod dicitur, ſtandũ eſt peritis in arte, tres autem hominum videtur recenſere ſpecies, nempè ciuiles, paſtores; & venatores, qui ciuiles ſunt ſciunt rationem reddere fœminarum humanæ ſpeciei canum quorundam, & equorum, paſtores vero armentorum, & animalium, quę propriè vocantur domeſtica, at venatores, cum in ſiluis exercitati ſint, probabile eſt, multo magis cognoſcere feras beſtias, quam nos qui in vrbibus, & in vmbra viuimus; At poſſum ego teſtari à venatoribus me audiuiſſe multo difficilius căpi vulpem fœminam, & in caſſes peruenire quam maſculum; quod fortè contingit quoniam fraudolentius eſt fœmineum genus, & timidius quam maſculinum.

„ *At vero, & hoc manifeſtum eſt, quod ſingula in vno quoque genere fœmina mare minoris capitis, & anguſtioris faciei, & gracilioris colli ſit, & pectora imbecilliora habent, & minorum coſtarum ſunt.*

Ingenium fœmineum, & qualiſnam ſit fœminilis ſexus quoad animam docuit, nunc quale ſit ſecundum corpus, & eiuſdem ſexus corpoream, & ſenſibilem figuram, & qualitates docet, vt poſſimus cognoſcere, quod cui inerunt hæc fœminea ſigna, vel membra fœmineo more diſpoſita, probabile ſit in eodem etiã fœmineos mores ſupradictos, vel eorum partem ad eſſe Primũ igitur quas partes fœminæ tribuat Ariſtoteles explicabo, deinde fœminam delineare tentabo, & præſertim referens, quæ tum ſecũdum corpus, tum ſecundum animam illi ineſt, ſic enim facilius ex organorum fęmineorum cognitione, quales ſint operationes, & ingenia fœminarum percipere poterimus, igitur ponit quod ſexus fęmineus in vno, quoque animalium genere, cum ſuo maſculo comparatus, ſemper minus habet caput.

Quale ſit fœminũ corpus.

Dubit. At primum ego dubito, an id ſit certæ veritatis, mihi enim videtur, quod ſi caput leænæ ſit minus marę leone, debeat etiam eſſe audacior multo leęna quam leo, minus enim refrigeratur cor, & nos videmus in genere hominum, quod qui minus habent caput inter cæteros ſunt furioſi.

An certè dicendum eſt, qđ minus caput, & præcipuè in ſpecie humana põt capi dupliciter, ſi .n. comparaueris illud cum lato pectore, in quo eſt multũ caloris, cui inerit minus caput, illi inerit maior audacia, & furor, at ſi capitis paruitas cum pectoris cõparetur anguſtia nequaquam audaciã oſtẽdit, ſed bene cerebri paucitatem; ſimiliter igitur fęmineum caput.

vel

vel cum capite virili comparatur ſimpliciter , & ſic dico illud ipſum eſſe minus ſemper viro,vel comparatur cum capite aliarum fœminarum ; & inter fœminas, quæ habent minus caput,illæ cæteris ſunt peiores,audaciores,magis vanę,& maleficæ,dico igitur fœmineum ſexum habere minorem capitis quantitatem, quam habeat ſexus maſculinus eiuſdem ſpeciei,ſi non ſemper,ſaltem vt plurimum,quod videtur in vaccis,in equabus,in ouibus,& capris,cauſam puto quoniam vbi calor naturalis,& virtus formatiua eſt debilior ibi fit minor dilatatio,& ampliatio,ſed in fœminis quatenus fœminæ ſunt naturalis calor, & virtus formatiua eſt debilior , quam in viris , ergo contingit fœminas minori capitis amplitudine præditas eſſe,quam ſint eiuſdem ſpeciei mares,habet etiam fœmineus ſexus faciem,anguſtiorem,cõtractiorem, & rotundiorem, eſt anguſtior facies , quam ſit maſculi, quoniam etiam caput eſt minus,in minori autem capite probabile eſt,minorem etiam faciem reperiri,& contractior facies eſt,quoniam anguſtior, & oſſa minora , quoniam à multo calore diſtenta non fuere , & humor magis , quam ſiccitas in principio generante abundabat, vt difficile potuerit cogi, ſiccari , & terminari , Rotundiorem autem puto eſſe faciem muliebrem in ſuo genere, aut etiam fœmineam ſimpliciter, quoniam caloris debilitas id producit,cum enim validus eſt, recta ſurſum verſus mouetur, & mouet, quod cum facere nequiuerit,& impediatur,reuertitur,& in orbem mutatur, faciem ad rotunditatem accedentem producit,& collum gracilius fœminis tribuit,quam maribus, quod in iuuencis, & in equis clare patet,tauri enim multo craſſius collum habent , non ſolum quam vaccæ , ſed etiam quam boues ex ſecti,& iure ſi enim craſſum, & amplum collum robur uirium deſignat, cui uires imbelles ſunt,quales ſunt fœminæ iure collum non craſſum , ſed gracile habebunt, ſed eadem vis formatiua,quæ caput paruum fecit,collum etiam gracile facere debuit,nam ſi collum fuiſſet craſſum,non ꝓp carnem,ſed propter oſſa,& vertebras,ergo,& principium vertebrarum craſſum,& magnum fuiſſet, at hoc eſt os caluariæ , quod ſi magnum fuiſſet, neceſſario,& caput magnum etiam ſequebatur , quod tamen paruum eſſe ſupponimus, ſi igitur caput eſt paruum,neceſſe eſt etiam collum eſſe gracile,quare & vertebrę paruę,ergo & ſpinalis medullæ materia pauca,quare,& nerui ſubtiles,debiles igitur,quã paruo in corpore paruam etiam eſſe virtutem motricem probabile eſt , ſic ergo cum oſſa ſint parua,& calor naturalis imbellis,neque nerui ſicci,& valentes,ſequitur, vt corpus fœminile ſit imbecilius viri,hoc eſt carnoſius quidem,ſed minus valens ad motum,& ad labores.

Fœmina habẽtes paruũ caput, cæteris ſunt peiores.

Et minores etiam coſtæ ſint propter eandem cauſam quoniam capitis caluaria minor, & ſubtilior eſt in fœminis,ita igitur efficitur,quoniam omnia orta naturam ſuorum teſtantur principiorum,ſic itaque cum caput aliorum oſſium neruorumque , & motus localis ſit principium, quale caput eſt, talia eſſe in cæteris membris oſſa, & talem eſſe virtutem motricem probabile eſt.

Coxendices autem, & coxas magis carnoſas maribus.

Sic legit textus meus,alius autem habet,fœminam habere latera viro minora,& femora carnoſiora ; Poſta legit partes circa ilia magis planas, non protuberantes, nec cauas, at mihi dubium eſt quomodo fœmina latera minora viro poſſit habere , cum experientia cõſtet,atq; id anatomes doceat, oſſa ilium fœminea eſſe magis ſparſa, & latiora virorum, qđ accidit ꝓp fœtus comoditatem,& videmus macriores fœminas carnoſis viris partes has habere latiores;quare à tex. græco antiquo non diſcedere, qui legit fœminas habere eas partes,quas greci vocant iſchias,viris carnoſiores,per iſchias aut ex Polluce, intelligerem partes carnoſas,quę ex utroque ſacri oſſis latere poſitæ,eam partem videntur formare,quã clunes,vt arbitror, vocant, quas à Græcis ſic appellari putat Scriptor theſauri græci , quod ſedentes ſuſtineant, ſic Ariſtoteles in hac ſignificatione concepto vocabulo, quarto de hiſtoria animalium,iſchias,hoc eſt clunes habet, & idem auctor libro ſecũdo Simiam clunib. &

iſchijs carere dicit, quare ſi ita legemus, nullus remanebit ſcrupulus, fœminam habere partem illam, quæ ex clunibus, & oſſibus coxendicum, & oſſe ſacro componitur, carnoſiorem, & ampliorem quam viri habeant, non quidem quod os ſit maius, vel robuſtius, ſed magis ſparſum, & ampliori carne veſtitum.

Cauſa in promptu eſt, nam fœminam diximus eſſe humidiorem, & mollior em, ergo & carnoſiorem, amplius ab oppoſito, ſi enim marium, & virorum fortium clunes ſunt verè oſſeæ, & duræ quod de Hercule traditur, rationabiliter fœminæ, quæ, vt dictum eſt, viris ferè ſunt oppoſito modo diſpoſitæ, habebunt & minora oſſa, & molliores, & carnoſiores clunes, inguina, & partes circum poſitas, & cauſa eſt, quoniam ſi vlla in parte abundat materia, & calor in muliere, in illa præcipuè abundat, in qua debet formari fætus, & vbi eſt multus calor, & humor, ibi fit etiam multa dilatatio, & carnis appoſitio, ergo iure circa pubem, & clunes, vt plurimum mulieres ſunt viris multo carnoſiores.

,, *Et femora etiam carnoſiora.*

Per femur intelligo totum illud membrum, quod ab inguine incipiens, vſque ad genu producitur, quod membrum in fœminis plurima carne veſtitum eſt, ita enim futurum erat commodius ijs, quę vitam ſedendo in ocio vt plurimum conſumere debebant.

Cauſa vero propter quam, tanta ſit carnis copia in muliebri coxa, eadem eſt, iam enim diximus partes has, quæ circa loca generationis reperiuntur, eſſe calidiores, & humidiores in fœminis, quam in maribus, ideo etiam ampliores apparere, quod infra quoq; teſtabitur, cum virorum coxendices, & femora, minus carnoſa eſſe dicet, id autem videtur conſonum ei, quod dicebat aliquando quidam magnus anatomus; partes viriles ſuperiores maiores, fœmineas inferiores craſſiores eſſe, non quidem quod pedes fœminarum ſint maiores, ſed id ſibi volebat, partes ſuperiores hominis ab vmbilico in viris eſſe toroſiores quam in fœminis; & è conuerſo ab vmbilico ad pedes vſque multo maiorem carnis portionem eſſe in muliere, quam in viro.

,, *Genua autem flexibilia, & crura gracilia habent,*

Hæc etiam pars varie exponitur, clarum eſt, id vna voce à græcis explicari γονύκροτα, & hac eadem voce ad eandem ſententiam exponendam vſus eſt Ariſtoteles quarto de hiſtoria animalium, quam ita Theodorus vertit, *Fœminæ, quam mari genua ſunt planiora*, at hæc vox apud Anacreontem, teſte Heſichio, meticuloſum ſignificat, quod etiam latini animaduerterunt cum timentibus genua labare dicunt. ſic Virgilius.

Genua labant, gelidus concreuit frigore ſanguis, & alibi.
— Sed tarda trementi Genua labant.

Videtur igitur hæc genuum poſitio timiditatem innatam, quæ propria eſt fœminarum, oſtendere, quare ſic explicarem, fœminas habere genua planiora, & molliora, ita vt ſignum oſſis eius, quod patellam vocant, Anatomi, nullum appareat, quod euenit quando ligamẽtum, & dearticulatio illa eſt, multa carne referta, non poteſt autem id fieri niſi etiam mollior ſit, quare & laxior; ſic igitur puto fœminas dici habere genua planiora, hoc eſt ita multa carne referta, ut patellæ nullum appareat ueſtigium extra, quod ideo contingit, quoniã carnoſior pars exiſtit, eadem de cauſa eſt illa dearticulatio laxior, quare & minus firma, quam in uiris, & cum talis ſit, inde factum eſt, ut in timore facile labaſcere ſentiantur, neq; conſiſtãt, & ideo etiam diximus eſſe flexibiliora fœminarum genua, quoniam facilius mouentur, quam in uiris propter illarum laxiorem dearticulationem, unde factum eſt forſan quod noſtrates ruſticæ commodiſſime ſedeant ſupra ſuas calces, & pedum partem poſteriorem genuflexæ, quod difficile poteſt à uiris fieri, propterea quod eorum robuſtior, & ſiccior genuum dearticulatio id uetat.

Et

,, *Et crura gracilia habent.*

Hoc etiam eſt fœminarum attributum, vt earum crura ſint viris multo graciliora, & tenuiora, loquor autem præcipuè de oſſe, nam os ſuræ muliebre multo gracilius, & tenuius eſt, quam virile, ſed ſi volumus etiam carne veſtitum intelligere, ſuram profectò eandem minorem, & ſubtiliorem virilibus ſuris videbimus, attamen vt dixi, placeret fœminilia crura quoad oſſa ſcilicet vtraque (nempè tibiam, & ſuram) ita eſſe diſpoſita, vt horum oſſium vtrunque, & ambo etiam ſimul iuncta minoris molis ſint omnino, quam ſint oſſa virorum, & cauſa eſt quoniam ſi à caluaria omnia pendent oſſa, vt à corde omnes arteriæ, debilius cor, & frigidius minores habet arterias, ita & caluaria debilior, debiliora etiam, & minora, & ſubtiliora faciet oſſa, at talem eſſe fœminilem caluariam diximus; iure igitur, & oſſa tibię, & ſurę minora, & debiliora erunt, q̃ in viris naturaliter exiſtant, qđ fuerat ꝓbandum.

,, *Pedes vero pulchriores, & formam totius corporis molliorem, quàm fortiorem. Minus neruoſa autem ſunt, & molliora prædita humidioribus carnibus.*

Atq; re vera vox græca κομψοτέρους nõ pulchriores, ſed magis ſcitos, & rotũdiores ſignificat; &, vt mihi videtur, ſic eſt legendum; Non enim pulchri poſſunt eſſe pedes fęminiles, cum parui ſint, ecqua enim pulchritudo eſſe poteſt in corpore; aut membro paruo? vel id teſtante Ariſtotele, qui formoſum quidem eſſe poſſe ait, paruum, pulchrum nequaquam; eſt autem pulchrum membrum illud, quod maximè diſpoſitum eſt ſecundum ſuam ipſius naturam, & quod rectam ſui ipſius conſecutum eſt rationem, & formam, quare non ſolum ſubſtantiam, ſed quantitatem, & qualitatem exactè naturalem ſortitum eſſe neceſſe eſt, aliter pulchrum non dicetur, ſciti igitur, & quodammodo affabre facti, & viſu iucundiores fortè erunt pedes fęminei, quam viriles, quoniam, ſi ſecundum fęminilem naturam fuerint compoſiti, ipſi erunt virilib. candidiores, & teneriores, & q; mollіciei ſuperiorum partium ſint indices; at quod iure rotundiores legere debeamus, illud vulgatum perſuadet, fęminilem pedem formoſum, ac ſpectandum eſſe, ſi paruus candidus, ſit & rotundus.

Hoc ergo prædicatum eſt nunc monſtrandum fęminarum pedes ſunt virilibus minores, & rotundiores, confirmatur eſſe minores; quoniam robuſti viri, & audacis ſunt maiores, quare ſi fœmina, & vir oppoſitas habent rationes, oppoſitas etiam habebunt paſſiones; & quoniam viri fortis magnæ ſunt extremitates, ſiquidem calidior eſt, ergo imbellis fœminæ extremitates paruæ erunt, quoniam frigidior eſt, oppoſitas enim qualitates ab oppoſitis cauſis oriri probabile eſt, ſic igitur fęminarum cuiuſuis generis, & præcipuè mulierum pedes ſunt breuiores, rotundiores, quam virorum.

,, *Et formam totius corporis molliorem, quam robuſtiorem.*

Per formam non intelligo rationem ſubſtantialem, vt mentem, & intellectum, ſed formam voco externam illam qualitatem ſenſibus perceptibilem, quam dico molliorem, hoc eſt, quæ tactui parum reſiſtat, non ſit dura, ſed læuis, mollis, delicata, & ſenſui iucunda magis, quam ſit virilis, quæ neſcio quid aſperi, & duri in ſe continet, vt tactui videatur ingrata, eſt igitur hæc oſtendenda poſitio.

Fœmineum corpus eſt mollius multo, quam robuſtius, probatur, quoniam corpus fęmineum eſt præditum carnib. humidioribus, & eiuſdem totus habitus humidior eſt quam virilis, cuius indicium eſt menſtrua purgatio, quæ ſanguis purus eſt in bene valentibus, & ſola quantitate peccans. At corpus humidioribus carnibus præditum eſt minus robuſtum, (nam robur in ſicco poſitum eſt,) & magis molle quam illud, quod ſicciores habet carnes, ergo fęmineum corpus multo eſt mollius, quam virile mollicies igitur in fęminis vincit robur, & quo molliores ſunt, eò minus roboris illis inexiſtit.

Not. Noto autem quamuis humidiores ſint fœminarum carnes, quam virorum, & ideo mol- liores, non tamen ob hoc ſequitur quod ſint aptiores mente, quinimo tanta mollities obtuſiorem illis facit intellectus operationem, nam duplex eſt mollities, altera quæ arguit aquæ prædominium, & ab humido aqueo cauſatur, & pituitoſo, & hæc in fœminea carne reperitur, vnde factum eſt vt pituitoſiorem habeant ſanguinem, & vrinam, etiam ſubalbiorem, altera eſt, quæ ab humido aëreo cauſatur, quæ in viris mollibus reperitur, & hæc quoniam multitudinem arguit ſpirituum, ideo cui adeſt illum dicimus mente plurimum valere, ſed hæc dubitatio alibi diligenter excuſſa fuit.

MASCVLINI CORPORIS PASSIONES.

Cap. XXXVIII.

Maſculina autem his omnibus contraria habentia, eò quòd natura ſunt fortiore, & iuſtiore genere; fœmina autem eſt timidior, & iniuſtior natura.

HAbitui fœminino ex aduerſo opponit maſculinum Ariſtoteles, & ait, quod maſculinus ſexus ſortitus eſt corporeas diſpoſitiones, & propenſiones animi prædictis cõtrarias, vt ſcilicet maſculum corpus habeat carnem duriorem, membra maiora robuſtiora, & animum iracundiorem, audaciorem ad liberalitatem, & magnanimitatem magis paratum, & cauſam afferens ait, quoniam maſculinus ſexus, ſecundum genus, hoc eſt in vniuerſali, quo ad corpus eſt robuſtior, & fortior, & ſecundum animam etiam iuſtior, quam ſit ſexus fœmineus, qui imbecillior eſt, & timidior, & iniuſtior, quam ſit maſculinus, primum itaque quòd ſexus maſculinus ſit robuſtior iam ſupra declaratum eſt, quoniam duriorem habet carnem, id autem accidit quoniam calidioris, & ſiccioris eſt temperamenti, quam ſit fœminilis; eadem etiam ferè de cauſa eſt audacior, nam ſi calidioris eſt tẽperamenti, promptior igitur eſt, quare & audacior; iuſtiorem etiam eſſe oſtendemus, ſi primum quid ſit iuſtitia, & de quanam iuſtitiæ ſpecie, ſiue quid per iuſtitiam nunc intelligat Ariſtoteles dixerimus.

Iuſtitiã uocat Ariſtoteles habitũ, quo homines apti ſunt ad res iuſtas agẽdas, eaſdemque uolunt, & agunt, & per iniuſtitiam intelligit habitum oppoſitũ, quo homines, & agũt, & uolunt iniuſta, iniuriaſque alijs inferunt, eſt autem actio iniuſta, ea, quæ preter rationem rectam efficitur, cum aliena offenſione, ſed de hoc habitu non loquitur, neque de naturali propenſione ad hunc habitum, quoniam in genere comparat fœmininum ſexum animalium, cum maſculino, & nullum animal præter hominem iuſtitiæ, aut iniuſtitiæ capax dicimus, quare per iuſtum, aut iniuſtum illud intelligerem, qđ alias dictum eſt magis, uel minus obnoxium perturbationibus, ut ſit ſenſus.

Genus fœminile magis perturbari quam maſculinum, cuius indicium eſt, quod uidemus timidiores eſſe fœminas, cuiuſque ferè generis, item prolis ſuæ amantiores, quam mares, igitur in genere uniuerſaliter animalium uerum eſt fœmineum ſexum eſſe iniuſtiorem ſecundum hanc ſignificationem, quã ſit maſculinus, & etiam in genere hominum ꝓpriè, & ſimpliciter loquendo uerum eſt fœminas uiris eſſe iniuſtiores, & quod fœmineum genus maſculino ſit iniuſtius, hoc eſt magis perturbationib. ſubiectum, patet quoniam diximus ipſum eſſe humidius, & mollius, quare facilius moueri, & mutari, unde efficitur, ut etiam facilius perturbari ſoleat, & ſimiliter muliebre genus arbitrium, & rationem habet inualidiorem, quare minus ſecundum rectam rationem uiuit, quòd eſt huiuſmodi illud iniuſtius (nam ſupradictum eſt iuſte agere, eſſe ſecundum rectam rationem operari) patet igi-

Mulierum rationẽ eſſe inualidam.

tur fœmineum genus eſſe maſculino, etiam in genere humano, iniuſtius, quod probandum fuerat.

Ita ergo impropriè, & communiter per quandam ſimilitudinem capta iuſtitia magis generi maſculino vniuerſaliter, quam fœmineo conuenit, & propriè etiam ſi capiatur, videmus fœminas viris eſſe iniuſtiores, quoniam minus ſecundum rectam rationem viuunt, ſunt enim viris auariores, timidiores, cupidiores, & omnibus perturbationibus magis ſubiectæ.

At dicet quiſpiam raræ ſunt mulieres homicidæ, raræ ſunt, quæ latrocinentur, quæ pyraticam exerceant artem, quæ ſicariæ ſint, quæ proditrices, quæ furentur, quæ aliena expilent patrimonia. *Dubit.*

An reſpondendum eſt, iuſtitiam, & iniuſtitiam nunc non ex effectu, ſed ex affectu nos metiri, cauſa autem cur mulier ſicaria non ſit, non pyrata, non latrocinium, aut furtum exerceat, non eſt quod ipſa non appetat, & non velit, ſed eſt quoniam timida eſt, & imbellis, quare ſicuti libidine non tentari ſenem, illumque eſſe pudicum non affirmamus, quãuis non congrediatur cum mulieribus, neque illas ſubagitet, ſiquidem ſcimus id non facere, quia non poteſt, non autem quia non velit ſic mulierem non dicemus iuſtam quoniam illas non exercet ſummas iniuſtitias cum ceſſet propter impotentiã, & metum non autem quod nolit timida enim cum nimium ſit, ſibi proſpiciat ſi ſpes ſit fallendi miſcetet ſacra profanis, eas autem quas poteſt iniuſticias promptiſſime exercet, nam fallax eſt, doloſa, mendax, ſi verũ eſt, quod ille cum cogitat, nil niſi male cogitat, & vt placuit Euripidi.

Quod ſi dixeris mulieres eſſe deuotas, & maximè religioſas, raroque impietatis vitio laborare, aut multo pauciores viris hoc nephando ſceleris genere teneri; tunc aliquis quod ſupra replicabit, non virtutis, ac religionis amore, non propter bonitatem, ſed timore pœnæ æternæ id facere, timidas enim eſſe diximus, quare religioſas non ſolum, ſed plerunque, & ſuperſtitioſas eſſe; ſi autem deſciuerint à religione in extremum impietatis vicium, & dęmonolatriam, ſiue dęmonum adorationem degenerant, quo factum eſt, vt fere omnes has ſagas, & lamias quas vulgo ſtriges appellat, ſint mulieres, raro autem viri capiantur, & à malo dæmone ſeducantur, quod forte illis hac vna ratione præſertim contingit, quoniam ſunt mutabiliores, & inconſtantiores viris, quandoquidem & molliores exiſtunt, perſuaderi autem, & mutari facilius poteſt molle, & mutabile ingenium, quam conſtans, & durum.

At quando ſupra dictum eſt fœminas inualidum habere arbitrium deliberandi, neque vlla confirmatum ratione, primum ſanè poſſet quęrere aliquis, quid hoc ſibi velit; deinde *Dubit.* an ſit verum; demum propter quid, quibus quæſtionibus reſpondens dico arbitrium deliberandi appellari vim, & potentiam à natura nobis inſitam ſecundum quam poſſumus oppoſita, & alterius oppoſiti cum ratione voluntas electio eſt, quare arbitrij deliberatiui finis eſt electio, vt electionis actio, poſſe igitur ad vtramque partem contradictionis rationes, & argumenta afferre, hoc opus eſt liberi arbitrij, quod principium eſt eorum quę in noſtra poteſtate ſita eſſe dicuntur, huius potentiæ duplex eſt diſpoſitio, vna bona, & perfecta altera non bona, bonam dicimus rationem, quæ vtens ſyllogiſmo, neque in materia, neque in forma peccat, non bona diſpoſitio duplex eſt, altera quæ fieri poteſt bona, & dicitur imperfecta qualem habent pueri, & adoleſcentuli, qui nondum perfectè diſcurrunt, & à legibus, vel ſub tutore, vel curatore detinentur, procedente autem tempore omnino ſui iuris fiunt, cum ad ætatem perfectam peruenerint; inualida autem dicitur altera, quæ tempore non poteſt perfici, neque coaleſcere, talem autem habent ex Ariſtotelis ſententia primo politicorum fœminæ, quo fit, vt continuo egere dicantur curatore, & facile falli poſſint.

Ex his igitur quid ſit arbitririum, quid ualidum iudicium, & inualidum, & quid imperfectum

perfectum patet, utrum igitur habent fœminæ inualidum deliberandi arbitrium? id ſanè videtur lex atteſtari, quæ illis prohibet omnem adminiſtrationem, & rerum alienationem, etiam propriarum ſine auctoritate mariti, & ex quodam ſenatus conſulto, & ex ſtatuto quodam illis ſignanter prohibetur fideiuſſio, alienatio, & ſuarum rerum diſtractio, cum enim fæminæ fragiles, & molles ſint, facile legiſlator eas poſſe decipi putauit, Ariſtoteles item id ex profeſſo aſſerit, amplius cupiditati aſſimilantur, quare ratio illarum, & iudicium inualidum iure dicitur, non enim valet perfectè diſcurrere, deliberare que, atque eligere quid agendum ſit, quod ergo vere habeant imperfectam rationem iam clarum eſt,

Cur fœminæ viro min' rationẽ exerceat.

propter quid autem tales ſũt? An quoniam ſunt mares imperfecti ergo earum materia minus elaborata formam, quæ ratio eſt non perfectè ſuſcepit, eſt autem hæc imperfectio, quoniam ſemen aliquid paſſum eſt, factaque parua mutatione circa principium, maxima fit, deinde in fine: Aſt non puto eſſe verum, quod quidam aiunt, ſi ex ſiniſtro teſte fluat ſemen, fæmineam produci prolem, ex dextro maſculinam, quamuis id exemplo arietum, caprorumque probare conentur, hoc inquam puto falſum, nam pictorem noui quendam cui iam adulto alter teſtis fuerat exſectus, & tamen vtriuſque ſexus liberos, vel ſibi ſimiles ex ſua vxore ſuſceperat, idemque etiam à quodam ruſtico audiui, qui cum altero careret teſte, filios tamen, & filias ex vxore ſua natos pro ſuis domi alebat, credo igitur perfectius quidem forſan ſemen fluere ex dextro, quam ex ſiniſtro teſte at vtrunque poſſe indiſtinctè marem, & fæminam generare ſecundum quod contingit impediri, aut non, vnde effectum eſt, vt quædam fæminæ in multis partibus naturam viri repreſentent, & quidam viri fæmineum corpus ſortiti ſint, ſecundum quod perfectius, ac calidius, & concoctius ſemen fuerit, aut nõ, & magis, aut minus accidentaliter paſſum ſit in matrice mulieris, aut ſanguine aquoſiori, & frigidiori plus iuſto nutritum principio extitit, vnde non potuit virum perficere, quid igitur ſit mulier, & qualis, & qua ratione imperfectam ſortita ſit rationem, & cur ex dictis patet.

Exemplũ maſculi corporis.

„ *His ita ſe habentibus videtur leo omnium perfectiſsimè aſſumpſiſſe maris formã.*

Cum vniuerſum genus animalis diſtinxerit bifariam Ariſtoteles in maſculinum, & fœmininum ſexum, nunc quaſi ſpeculum, aut imaginem in qua poſſibile ſit virilitatem, aut animæ, & corporis maſculini affectiones agnoſcere proponit leonem, quem dicit perfectè aſſecutum eſſe formam maſculinam, mihi autem videtur quod vnũquodque accidens, quod in pluribus reperitur, in aliquo ſit quodammodo maxime propriè, & per ſe tale, in alijs autem ſecundum quod magis, aut minus ad illud accedunt, vt quodammodo formæ materiatæ videantur ſecundum magis, & minus ab indiuiduis participari, eſt in animaliũ genere ſenſus, eſt auditus, eſt tactus, eſt motus, eſt maſculina, eſt fœminina diſpoſitio, habent animalia, vt ſibi ſimile generent, habent vt propriam tueantur vitam, vel fugiendo mala, vel eadem repellendo; vnam quamque harum diſpoſitionum in vnoquoque animalium genere uidebimus, cõmunicatam, uni tamen clarius, & excellentius, alteri obſcurius, & imperfectius.

Non igitur dicit Ariſtoteles quòd leo omnium animalium ſit perfectiſſimum, nam hoc non eſt, ſed quod animalium omnium maximè maſculinam figuram conſecutus eſt; ut igitur ens primo, & per ſe dicitur de Deo, ipſe enim eſt, qui eſt, à quo cæteris omnibus deinde ocmmunicatum eſt eſſe, & ut ſol eſt omnis lucis ſenſibilis fons, & alia dicuntur eſſe magis, uel minus lucida ſecundum quod illi magis, uel minus ſimilia ſunt, ſic poſſibile eſt, uiſum in aliquo animali perfectiſſime reperiri, uerbi gratia in lynce, uel in aquila quæ ita uideat, ut ultra illius potentiam non ſit animal, quod uidere poſſit, ſic etiam de auditu probabile eſt dari animal, quod ita audiat, ut eius auditum nullum aliud animal ſuperet, ceu de uulpe dicitur, quæ etiam appoſitis auribus ſupra glaciem

ciem

ciem cognoſcit quanta ſit glaciei craſſities, & nunquid illius corpus poſſit ſuſtineri, & appoſita auricula terræ nouit nunquid ſubſint mures nec ne, ſic de odoratu, aiunt enim vultures per ſpacium etiam centum ſtadiorum, vel vltra odorem cadauerum præſentire; guſtus palmam gallinis dat Iulius Cæſar Scaliger, tactum exquiſitiſſimum habet homo, & forte quoniã in hoc eſt ratio vniuerſalis animalium, nam animal in eſſe per tactum ſtatuitur, ideoque dicimus hominem omnium animalium eſſe maxime perfectum, vt autem de ſenſibus accidit, ita de cæteris diſpoſitionibus, nam ſalaciſſimam ſimiam, doloſiſſimam vulpẽ, iracundiſſimam tygrim, inconſtantiſſimum, & maxime mobilem murem montanum, quẽ vulgo fainam vocant, quaſi faginam quod in fagis plerumque, vt ait Albertus habitet, atq; ex eorum fructu paſcatur; ſicut autem hæc animalia diuerſas diſpoſitiones in ſummo ſibi ſecundum ſpeciem ſuam vindicarunt vnamquamque ſingula; omnes autem omnia ita dicimus diſpoſitionem, & proprietatem maſculinam in leone eluceſcere.

In panthera, vero (quam pardalim vocat,) fæminei ſexus, Non ſecus atque timiditatem in lepore agnoſcimus, audaciam in muſtela, venenum in baſiliſco angue, quem regulum vocant, quod autem leo formam habeat maſculinam probat Ariſtoteles dicens.

Leo enim habet os ingens.

Maſculina diſpoſitio ait Sueſſanus poteſt colligi ex bonis corporis, & ex bonis animæ, non autem ex bonis fortunæ, quoniam leo nihil poſſidet, ſed hoc ridiculum eſt, quid enim ſexui maſculino commune eſt cum bonis fortunæ? at melius ille dixiſſet, aſſerẽdo affectionem maſculam poſſe colligi ex qualitatibus animæ, & corporis.

In leone maſculas affectiones apparere, & primum eſt, os valde diductum

Videtur autem in maſculo plurium ſpecierum præualere magnitudinem, robur, & pulchritudinem, non tamen in omnibus, neque enim in genere hominum pulchrior vir fæmina, & vaccæ plerunque non ſunt tauris minores, vrſam etiam mare audaciorem, & robuſtiorem dicit Ariſtoteles, attamen, vt plurimum res ita ſe habet, & forſan oculis aliorũ animalium videtur pulchrior uir quam fæmina, quamuis paſſim homines aliter ſentire profiteantur, uenuſtatemque mulierum, ut propriam dotem, fortitudinem, & dignitatem uiris conuenire ſentiant.

Quæ uero Sueſſanus hoc loco ex Alberto dicit de leone, quod febricitet, quod ſimiam uenetur, quod ſanguinem canis potet, profecto, & præter rationem afferuntur, & omnino falſa eſſe experientia docet, ad rem igitur accedentes uideamus, cur maſculinum genus cuius in leone ideam agnoſcimus, habeat illas proprietates quas enumerat Ariſtoteles, ſupponendo quod alias ſupra dictum fuit, omne animal maſculini ſexus comparatũ cum fæminis eiuſdem ſpeciei eſſe illis calidius, & ſiccius, quare audacius, & robuſtius.

Primum igitur dico quod leo habet os ingens, ſciſſuram ſcilicet oris latam, & hæc paſſio eſt maris, quoniam ſignum eſt, quod tale animal ſit multi cibi, quare, & multum concoquit, ualido abundat igitur calore, uel dicamus, cui ineſt leonina diſpoſitio, illi ineſt maſculinitas, cui hæc illi multus calor, & multi caloris proprium eſt aperire, & dilatare, diſgregat enim diſſimilaria calor, ergo, & os in formatione diſcindet, ac dilatabit, leo igitur & propter hæc maſculus latiorem quam fæmina oris habebit ſciſſuram, leoni igitur os eſt ingens, at latius forſan etiam lupo, ea præſertim de cauſa quoniam uorax magis eſt, quam leo: uidetur autem præcipuum uoracitatis ſignum magnus ille hiatus oris, & qui uehemẽter uoraces ſunt in genere hominum illi diductum, & patulum magis os habent, ſic ergo maſculo oris magnitudo tribuitur, & ampla ſciſſio.

Faciem autem quadratiorem.

Quadratus vultus

Quadratam habere faciem, & leonem, & uirum fortem, ac uirilem dicit; At non iam quadrata, ſed oblõga, & quadrangula apparet, aut igitur per græcam uocem intelligemus

mus frontem, quæ reuera in leone quadrata eſt, ſicuti etiam eadem vox frontem aciei bellicæ ſignificat, aut difficile eſt aſſequi quid ſibi velit Ariſtoteles. Et profecto vox quæ πρόσωπον eſt apud græcos, vt ait Iulius pollux de homine tantum dicitur, & minus vniuerſalis eſt, quam facies, vt ſentit Gellius, ſignificat autem proprie totum illud ſpatium, quod ſub ſupercilijs comprehēſum continet oculos, naſum, genas, & mentum, quod ſpatiū vix quadratum æmulatur; ſed potius frons in leone quadrata eſt, qua etiam Ariſtoteles magnanimos deſignat.

Aut forte vniuerſaliter locutus fuit Ariſtoteles, & abuſus eſt voce quadrati, vt figuram ad quadrangulum accedentem, & rotundæ oppoſitam deſignaret, quando quidem fæminarum facies rotunda eſt, igitur maſculorum non rotunda, ſed quadrangula eſſe debebit.

Cur autem maſculinum animal, & vir fortis præſertim, frontem ſiue vultum habeat quadrangulum profecto mihi videtur difficile, an dicemus quoniam eſt perfectius maſculinum genus quam fæmininum? at contra inſtabis cur igitur perfectiorem formam non habet, ſi quidem rotundum, & circulare omnibus alijs figuris perfectius eſt?

An, vt aliquid probabiliter afferatur, forte dicere poterimus, vnicuique ſemini innatam eſſe virtutem formandi tale aliquid, quale eſt illud à quo profectum eſt, & id quo melius, & exactius poſſit perficere, vtitur duobus inſtrumentorum generibus, internis ſcilicet, & externis; præcipuum internum, & ſibi inſitum eſt calor naturalis, & ſpiritus, quem ſecum deuexit, externum ſuppeditatur à corpore, & loco, in quo decidit, neque id ſolum in animantium ſed etiam in ſeminibus plantarum ſpectare licet.

Cum autem omnia procedunt ſecundum naturam, & eius actio non impeditur, ſed tum interna, tum externa inſtrumenta naturali intentioni reſpondent, opus perficitur, quod cum maxime ſecundum naturam ſit perfectum, & pulchrum, tūc etiam creditur; Cum igitur ſemen humanum, & ipſum natum ſit perfectum hominem generare, ſi omnia concurrant, adſint que, vt par eſt, debita inſtrumenta, materiaque obediat, nihil que externi impediat, maxime diſpoſitus ſecundum naturam efficitur fætus; quare, & maſculus erit, & maſculinis inſignitus accidentibus, quæ hominis propria ſunt; at homini ſecundum naturam diſpoſito, caput refert ſphæram vtrinque leniter compreſſam, compreſſio hæc circa aures, & tempora facta, faciem quodammodo longiuſculam facit, ac ſaltem quadrangulum aliquo modo referentem, aut igitur ſic dicendum eſt, aut certe aliam rationem reperire difficile erit, cur ſcilicet optime diſpoſitus, & maxime ſecundum naturam affectus homo potius faciem quadrangularem, quam rotundam habeat, niſi quoniam ita à natura fuit inſtitutum, non ſecus ſi quis quærat cur cancris caput datum non fuit, aut cur tot pedes illis, homini autem tantum duo; Quamquam neſcio quo pacto valentior etiam potuit eſſe mandibula inferior, ſi figuram quadrangulam facies indueret quam ſi rotundam, minor enim eſt mandibula inferior in rotunda facie, quam in quadrangula, & in minori probabile eſt etiam minorem vim adeſſe, & minorem habere potentiam motricem, quare, & inſtrumenta motus quæ ſunt nerui minora eſſe, & principium motus, quod cerebrum eſt, ſic etiam minus exiſtere, quod clare in fæminis poſuimus, quarum caput eſt viro minus.

Non valde oſſeam.

Facies non omnino oſſea.

Quadratiorem hoc magis ad quadratam, quam ad rotundam figuram accedere faciem maſculam diximus, quod ſupra oſtenſum fuit, huncſubiungit non valde oſſeam hoc eſt non eſſe talem, qualem videmus aſinorum, illi enim tardi ſunt, & ad frigidum, & ſiccū temperamentum accedunt, plurimumque terreſtris molis in illis prædominatur, facies igitur non ualde carnoſa, & pinguis ſed neque omnino macra verū medio modo diſpoſita, & magis ad macredinem, quā ad pinguedinem, aut plenitudinem accedēs aliter enim videretur

rētur dubitandum, cum ſupra dixerit viri fortis ſqualidiorem eſſe faciem, at vir fortis maſculo præditus eſt habitu, quare facies ſqualidior maſculum deceret.

Squalidam faciem habentis non perfectè nutriri partes videntur, cum vehemens calor reſoluat multas nutrimenti portiones, quare neceſſe eſt macram faciem, & oſſeam habere, & puto color ille ſqualidior nihil aliud arguit, niſi multæ bilis atræ naturalis præſentiam, & caloris præſtantiam, qui exſiccat humores, & coquit, vnde idem apparet color, quem aliquando in pratis, montanis auguſto menſe videmus, in quibus herba ad quemdam colorē cum virore, & rubore ſubalbidum accedit, qui color ferè in folijs vitium montanarum poſt vindemiam ſe ſe oſtendere ſolet, eſt autem ſub viridis color, qui ad croceum quodammodo accedere conſpicitur.

,, *Mandibulam non proeminentem, ſed equaliter pendentem deorſum.*

Adeo corruptus eſt totus hic libellus, vt vix multorum locorum excipi ſenſus vllus poſſit, varie pars hæc legitur, varie etiam interpretatur, quidam maxillam, quidam genam vertunt, ſed quomodo gena dicatur ſuperior, & inferior, vt maxilla, quam etiam vocant mandibulam non video, Porta ſic legit.

Superiori maxilla non prominente, ſed inferiori equali.

At Sueſſanus alio modo nempè.

Superiorem genam non prominentem, ſed deorſum decenter pendentem.

Alij interpretes inter ſe variant, ego ex quodam textu antiquiſſimo græco poſſe verti crederem. Hoc modo.

Superiorem mandibulam non præeminere, ſed inferiori ad æquilibrium reſpondere.

Hoc eſt, vt puto, ſi lineam rectam perpendicularem excitaueris, quæ prope exteriorem partem oculi incipiat, quo loco iungitur os iugale appellatum, & deorſum feratur in interiorem incidet maxillam, ita vt ſuperior inferiori ſit equalis, in hoc quod neutra excedat, & excedatur, quod apprime videtur conuenire ei, quam ſupra dictum fuit figuræ quadrilateræ, quam refert facies maſcula, vel leonina, cuius quidem affectus eandem cauſam afferrē, quod calor naturalis potens dilatat quantum ſufficit, & quoniam naturaliter operatur hoc eſt cum ratione, & ordine effectum eſt, vt omnes partes decentem ſeruent inter ſe proportionem, eſt autem, vt octauo phyſ. idem ratio, proprio ordo, atque natura, aut ſi quid differunt inter ſe, attamen ex eadem cognatione deſumpta ſunt, & quæcunque ſecundum naturam fiunt, ordine ac proportione certa continentur.

,, *Naſum autem magis craſſum quàm ſubtilem.*

Sed hoc primo aſpectu videtur contradicere his, quæ infra afferet; vbi de naſo loquens craſſum ſegnitiei ſignum eſſe dicet, illoſque, vel ad boues, vel ad ſues referet, quorum neutrum videtur eſſe commune leoni, viro maſculo, & forti. Porta naſum legit potius craſſiorem, quam gracilem, vt ſcilicet mediocris quidem ſit, attamen magis ad craſſum, quam ad gracilem accedat, quod etiam conuenit, cum græco textu, qui naſum carnoſum magis, quam gracilem legit, & profecto res ita ſe habere in leonibus videtur, vt illorum naſus ſit plenior, & carnoſior, & quos ſcimus eſſe viros fortes, naſos habent à puerilibus admodum differentes, maiores ſcilicet, & carnoſiores, quod etiam ab Ariſtotele recipitur, qui infra naſum rotundum, & obtuſum fortibus, magnanimiſque dabit, & ad leonem referet, & iure, naſus etiam talis eſſe debet, nam quādo multæ materiæ potenter dominatur calor, magna etiam facit membra, & cum multus calor multa egeat reſpiratione, & magnam debeat aeris portionem attrahere, magnum etiam requirit inſtrumentum, qđ cum ſit naſus non immerito magnus carnoſuſque eſt, potius quam paruus, & gracilis, ita tamen vt magnitudo vltra quod deceat naturalem diſpoſitionem, non protrahatur.

,, *Oculos charopos, concauos, non valde rotundos neque valde prominentes.*

Quid per colorem charopum intelligendum ſit alias dum ſigna fortis proſequeremur expoſuimus, eſt autẽ charopus oculus fuluus, uel cæſius multo ſplendore ob ſpirituum copiam refertus; mihi tamen uidetur quod oculi leonum accedant ad colorem quem habet aurum ignitum; cur autem talis color adſit fortibus, & uere maſculis ibi dictum eſt.

Concauos.

Id attributi non admittit Porta, neque omnino leoni concauos dat oculos, ſed ex adamantio legendum cenſet, leonis oculos mediocriter eſſe diſpoſitos inter prominentiam, & cauitatem, ut à mediocritate ſane abhorrere non debeant, cum id quod ſecundum naturam eſt animal maſculinum referāt, propria autem paſſio eſt maſculini ſexus, ut magis ſit ſecundum naturam, quam fœmininum quare etiam mediocritatem aſſequetur magis, nō igitur concauos, quoniam doloſam arguunt naturam, quæ magnanimæ opponitur, non prominentes quoniam fatui ſunt, & ad aſinos referuntur, & hoc idem confirmat quod infra dicetur, cum oculos parum concauos dabit magnanimis, & leoni comparabit eoſdem.

Nec valde rotundi debent apparere maſculi oculi, nam qui rotundi ſunt fœminarum ſunt, at notandum per non rotundum non debere nos intelligere oculi corpus, ſiue organum totum, quod ex ad nata, & ſuis humoribus, & tunicis conſiſtit, nam corpus id in homine exacte eſt rotundum, & perfectam facit ſphæram, ſed intelligemus per oculum non ſolum viſus organum, ſed etiam locum in quo reponitur, dicendumque eſt, non rotundum eſſe oculum in leone, ſicuti in gallo, aut in pleriſque auibus, vbi ad amuſſim circulum refert ſed oculi partem, quæ viſui patet oblongam figuram habere, & angulos duos; nempè interiorem, & exteriorem, & hoc eſt quod dicit, oculos non apparere rotundos, ſed ſphæram modice compreſſam referentes, dum in loco proprio exiſtunt, quam figuram ciliorū apertio oſtendit, quod autem neque valde debeant eſſe prominentes, iam dictum eſt; nam fatuitatem hoc ſignum indicat, & qui tales ſunt ad aſinos referuntur.

,, *Magnitudinem vero moderatam.*

Eſt etiam maſculi ſexus attributum, vt magnitudinē habeat moderatam, etenim quodcunque animal in ſua ſpecie nimio plus paruum eſt, illud forte quidem iracundius erit aliquando, ſemper tamen imbecillius alijs, vbi enim magnitudo debita non eſt, ibi neque omnino vires, quæ requiruntur, eſſe poſſunt, quod in canibus paruulis, quod in equis, in bobus, in aſinis licet tueri, quæcunque enim minora ſunt iuſto ijs, quæ ſunt ſui generis eadem omnia inualidiora exiſtunt, videmus etiam ferè omnes mulieres, quamuis magnas omni viro mediocri minores, & in animalibus fœminæ maribus ferē ſemper minores eſſe, ut cōtemplāti aues, & armenta facile apparebit, magnitudo igitur corporis quæ deficit à mediocritate cum imbecillitatem arguat, ad leonem, & ad maſculinum genus pertinere non poteſt.

Sed neque excedens magnitudo, omnis enim à mediocritate receſſus prauus eſt, recedit autem, & qui ſuperat, & qui deficit, & vulgo receptum eſt, corpora plus iuſto grandia, & extenſa minus virium habere, & ſæpe.

Non eſt in tanto corpore mica ſalis,

Cauſa eſt, quoniā vbi adeo extenſa eſt moles, calor naturalis deperditur, ſicuti in magno cubiculo paruus ignis hebeſcit, neque corpus tantum regere aut ſuſtinere poteſt; vnde viderunt patres noſtri Bononiæ cum Imperatore Carolo Quinto quemdam gigantē, ſeptē pedum, hic tam vaſta corporis mole præditus, primum quidem ſe ipſum attollere nequibat, ſed vt incederet continue deferebat ſcipionem cui inniteretur, deinde adeo puſillanimis,

nimis, & vilis, atque abiectus animo erat, vt neque ſolus ſtare auderet, natus tantum ad bibendum.

In maſculo igitur, & leonina figura requiritur, & mediocris magnitudo, ea tñ quæ magis ad exceſsũ quã, ad defectũ vergat, vt ſi exactæ magnitudinis modus ſint quinq. cubiti excedant autem ſex, ſeptem, & octo.

Deficiant ex aduerſo, 2. 3. & 4. induet fortis, & maſculus ſexus laudabilius numerum ſenarium quam quaternarium, qui numerus potius eſt fœminei quam maſculini ſexus, & hunc magis quam octonarium, aut vlteriorem.

,, *Supercilium ingens, frontem quadratam in medio cauam magis.*

Tria hic ab Ariſtotele ponuntur, & quo ad primum non lego ego ſupercilium ingens, ſed moderatè magnum, non enim adeo debent eminere ſupercilia, vt oculos quaſi ſepeliant, iam enim diximus huic figuræ concauos oculos omnino non attribui, ſupercilium vocatur pars, quæ pilis veſtita oculis imminet, cuius vſus eſt excipere, quæ ſurſum venientia in oculos incidere poſſent, illorumque operationem labefactare, in his igitur animalibus quæ maſculinam nacta ſunt formam, tumidius erit ſupercilium, tum quoniam os caluariæ robuſtius eſt, quare, & craſſius, tum quoniam calor vehementior eſt.

Sed forte dicemus, cum vnaquæque pars proportionatò quodam nutriatur humore, & cibo, ſi quæ pars verbi gratia bilioſa magis cæteris erit, vel pituitoſa probabile eſt, plus in eo membro generari talis humoris nimirum pituitoſi, vel bilioſi quam ſanguinei, aut melancholici, ſi ergo ſingula corporis animalium membra omnibus quidem nutriuntur humoribus, qui in venis ſunt, magis tamen vno hæc, quam alio (etenim clarum eſt pulmonem bilioſo, cerebrum pituitoſo magis ſanguine ali,) ſi cui bene magnum, & bene diſpoſitum caput videbimus illum pituitoſo, ſanguine abundare dicemus, ſic etiam cum alicuius ſupercilia craſſa tumida, carnoſa, pilis veſtita duris, craſſis, & nigris ſpectabimus, cum hæc pars craſſo, & melancholico ſanguine præſertim nutriatur, probabile erit, animal illud eo ſanguinis genere abundare præcipue in capite, & ea capitis parte.

Cum autem leo, & forte, ac robuſtum animal omne, fibroſo ſit, & craſſo ſanguine præditum, vt Ariſtoteles ſentit quarto meteor. probabile eſt, ſupercilia, oſſa, & partes corporis, quæ hoc ſanguine nutriri ſolent, reliquis eſſe pleniora, maiora, & robuſtiora, quare ſi quis quærat cur ſupercilium magnum eſt, ac tumidum in leone, & in eo quod maſculinam formam perfecte ſuſcepit, Reſpondebimus, quoniam melancholico abundat, & fibroſo ſanguine, talem autem nactum eſſe maſculum animal veriſimile eſt, quoniam robuſtius eſſe debet, ac maiori calore præditum, calor niſi in craſſiori materia firmatur, & durat, & ſi durities membris non accedat, robur adeſſe non poteſt; hac ergo ratione cur bene magnum, & craſſum ſupercilium habeant, robuſta animalia, probari poteſt.

Noto tamen, quod non conuertitur, non enim ſequitur, ſi quæ ſunt robuſta, & maſculam ſortita figuram illa habent ſupercilia magna, quod, & conuerſo cuicunque adſunt ſupercilia magna id etiam ſit animoſum, audax, & robuſtum, cauſam puto eſſe, quoniam humor melancholicus non ſemper calidus eſt, neque ſemper accenſus, & calens, ſed plerunque frigidus, & ſiccus, quare quamuis magna facere poſſit ſupercilia, quoniam tamen cætera non reſpondent, & præcipuè calor, quæ cauſa efficiens eſt, nullum ijſdem ineſt roboris, aut maſculi ſexus veſtigium, nullaque ad actiones promptitudo eluceſcit. *Notãdum.*

,, *Frontem quadratam, & ex medio concauam.*

Quomodo frons dicatur quadrata ex ſe patet, ſi quidem mente concipiendum eſt, non quadratum, ſed magis quadrangulum ſiue paralellogrammum fieri, cuius maiora latera oppoſita ſint duo, quorum vnum ſuper ſupercilia feratur ad vtranque aurem, alterum autem quo loci deſinunt capilli, duo vero reliqua oppoſita incipiant prope externos oculorum angulos aſcendentia donec ad alia duo maiora peruenerint, quibus iungantur, non tamen putandum eſt, exacte fieri quadrangulum, ſed in medio ex parte ſuperiori aliquantulum ſuperior linea incuruatur, & capillorum pars quædam leniter deſcendit, ex aduerſo circa extremitates, vbi maiora cum minoribus lateribus concurrunt ad formandos angulos, retrocedunt parum capilli, & eam, quæ in medio frontis occuparunt particulam, in angulis retrocedentes compenſant, vt quadrangulum deinde perfecte formatum ſupponi poſſit; hæc ſanè virilis, hęc maſcula frõs eſt, docet enim caluariæ partem anteriorem probe ſtructam, exſiccatamque eſſe, prout naturæ ratio poſtulat, & actiuas qualitates optime paſſiuis prædominatas fuiſſe, vt nuſquam impedita virtute naturali effectrice, ſingula quęque locum ſuum ſint decenter ſortita.

Frons caua adulatoris eſt ſignum

Eadem autem ſubcaua apparebit, hoc eſt quamdam cauitatis tenuiſſimam præſe feret apparentiam, quorum enim caua multum eſt frons, viles potius adulatores, quam magnanimi ſunt; Cauſam huius vix deprehenſæ cauitatis eſſe puto, quoniam extrema frontis ſuperiora, & inferiora eleuari videntur, ſupercilia enim quæ partem inferiorem terminant tumidiora eſſe diximus, deinde in parte ſuperiori media; capillorum pars quædam prominet, vt colliculum neſcio quemdam præ ſe ferat, quo Italici plerunque gaudent, fortis viri ſignum eſſe putantes.

,, *Ad ſupercilia autem, & naſum ſub fronte velut nubes ſuperſtat.*

Hanc ſententiam infra clarius exponet, dum ait; Qui frontem nebuloſam habent audaces ſunt, referuntur enim ad taurum, & leonem, & rationem ſubdens inquit, nebuloſum habitum audaciam ſignificare, quoniam ſerenus, & hilaris adulationem, ſicuti qui medius eſt decenter ſe habet; cauſa ex prædictis manifeſta eſſe poteſt, nam ſupercilia & frontem, & partes frigidas melancholico nutriri ſanguine, eodemque repleri ſpiritu craſſo, calido, & ſicco fumum referente diximus, cum autem omnia orta naturam ſuorum principiorum teſtentur, & ſimul alantur ex quibus orta ſunt, cum ſupercilia, & frons hoc humore, ac ſpiritibus plena ſint, probabile eſt, triſtem, ac nebuloſam neſcio quamdam apparentiam generare; hac ergo de cauſa, ſi ad calorem, & ſiccitatem temperatam accedit maſculus ſexus, & leo qui exacte hanc nactus eſt figuram, credibile eſt, nebuloſum gerere aſpectum, ſeuerum, & qui, vt Ariſtoteli videtur in rhetoricis, ſimul timorem, & delectationem aſpicienti incutiat, hoc autem eſt dignitatis, quæ virum fortem decet, præcipuum veſtigium, hoc idem ſignum, quod nebulam vocat Ariſtoteles, in viris triſtibus, & grauibus, & cogitabundis apparet, quorum ſinguli ſunt melancholici, quare cui ineſt dominium melancholiæ circa caput, & oculos, illi ineſt hæc nebula, at robuſtis maſculis, & leonino præditis habitu ineſt melancholici humoris prædominium, ergo his nebuloſa frons ineſt, dico autem melancholicum humorem, non eum qui præter naturam eſt, ſed intelligo ſanguinem craſſiorem, & fibroſiorem, & quem, aiunt eſſe medium inter ſaporem dulcem, & ponticum, de quo etiam meminit Ariſtoteles, cum viros ferè omnes magnos ſapientes, ac generoſos dicebat eſſe melancholicos.

Grauis viri nota.

Supra

Supra frontem, iuxta naſum habet pilos inclinatos veluti aſylum.

Quam plures interpretes hanc partem non vertunt, neque vocem, velut aſylum, addũt, & idem quidam codex græcus facit; apud eum tamen codicem, qui Baſileæ impreſſus eſt, legitur hæc particula, cuius ſententiam, ac ſignificationem longe aliam puto, ab ea quam attulit Sueſſanus, ait enim aſylum dictum ab hac littera A. hoc eſt ſine, & ſylo, quod ſupercilium ſignificat, quaſi ſint ſine ſupercilijs leones, ſed ille dicit non conſonare ſentẽtiæ Ariſtotelis, neque id ſolum oportebat ab eo afferri, ſed pudere hominem qui profitetur callere litteras græcas hæc nugari, ait, deinde συλὸν, eſſe ſuperciliũ, & paulo poſt ſemet corrigẽs, ait aſylum ſignificare, tabanum. At aſylum in neutro ſignificat templum, quod Romulus condidit; ſed quid ex hoc ſequitur? habetne leo templum, aut tabanum, aut aliquid his ſimile in fronte? hoc enim ille inquit, ſic Ariſtotelicis verbis conſonare, at ridendus eſt; non enim tabanus, à templo differt quod hoc in neutro ille in maſculino genere pronuncietur, ſed differunt quod aſylum penitus græca vox eſt, & ſcribitur per y, at aſilus per i latinum & omnino eſt latinum, quod teſtatur Virgilius, vel eodem Sueſſ. id recitante. — *Cui nomen aſilo,*

Romanum eſt, æſtron graij vertere vocantes;

Ex quo patet cum vox græca non ſit aſilus tabanum ſignificans, neque Ariſtotelem potuiſſe, neque voluiſſe de tabano intelligere, vt hic putat, non enim vnquam legi Ariſtotelem latinis vocibus vſum, & eo magis cum ei propria, & græca ſuppeterent, duas itaque, puto, poſſe expoſitiones huic parti afferri, prior eſt, ſi legamus hoc modo, quo in omnibus latinis interpretationibus legitur, Nempe,

Leo habet comas, quæ ſunt ſupra frontem è regione naſi inclinatas veluti aſylum, iungentes vocem veluti aſylum cum hac clauſula, & tunc capientes aſylum, in ea ſignificatione quam græci vſurpant, hoc eſt non ſpoliatum, vt ſit ſenſus leonem habere ſupra frontem è regione naſi comas inclinatas deorſum, & denſas, vt potè qui his non ſpoliatus eſt, ſed frontem capillis habeat ornatam.

At hæc interpretatio non placet, multo magis probatur, vt legamus vocem, (vt aſylum) omnino ab hac clauſula ſeparatam, & ſit tantum hæc ſententia partis propoſitæ vox autem, vel vt aſylum tollatur.

Leo habet comas inclinatas ſupra frontem, è regione naſi; hoc eſt leo, & qui maſculinam induet formam habet capillorum tricam inclinatam ſupra frontem è regione naſi, nempe in ea parte, cui ſubeſt naſus ad perpendiculum, & hanc paſſionem maxime affectare videmus apud nos, qui audaces, ac militares videri volunt, aluntque illam partem comæ, & procurant, vt inclinata ſit in frontem, & conuexa in medio gibboſitatem quamdam indicet, quaſi minorem portionem paruæ pilæ luſoriæ, cuius affectus cauſam puto difficiliorem non minus eſſe, quam demonſtrare, quod leones aſylum in capite habeant, quod ſi quid tentandum eſt dicere, profecto quod eò in loco luxurient capilli, maioreſque euadunt, id fieri neceſſe eſt, quoniam vel ibi cutis poroſior ſit, vel præter hoc, calor maior, qui cauſa efficiens eſt; porrò meatuum pleniorem eſſe eo in loco cutem probabile eſt, quoniam quæ frontem facit cutis eſt craſſior cui ſubeſt muſculus, quare pili in illa non poterãt fieri neque facile euaporare calor, cum primum autem inuenit poris refertam pellem affatim halitus, qui materia eſt pilorum, atque calor ſe diffundit, quo loco multum pilorum producit, ſic igitur in ſumma fronte è regione oculorum hæc trica capillorum exoritur, ſpiſſa, & inclinata, non autem criſpa, vt moderatum calorem oſtendere poſſit, & ſecundum naturalem ſtatum diſpoſitum.

,, *Caput moderatum veluti aſylum.*

Caput fortis, & maſculi.

Vtrique textus græci, qui ſunt apud me Aldinus, ſcilicet, & Baſileæ impreſſus, veluti aſylum cum capite moderato adiungunt, & ni fallor, ſic legendum eſt, vt ſit ſenſus, qui maſculinam habent formam, vt leo iidem caput habent mediocre inter magnum, & paruum, & veluti aſylum, hoc eſt, venerandum, & neſcio quid reuerentiæ ſpirans, vt faciunt deorum aſyla, eſt proprie aſylum, locus venerabilis, & intemeratus quem violare ſit nefas, à quo nullum abſtrahere licebat qui eo confugiſſet, quale erat templum Dianæ, & Iunonis de quo Virg. erat autem locus hic phanum, vel templum certo deo dicatum, vnde neminem, qui eo fugiſſet, abſtrahere per leges licebat; ſic Philo inuiolabiles, & ſacroſanctos homines, qui ſine piaculo offendi nequeunt, vocat aſylos, quales ſunt caduceatores, qualeſque erant olim tribuni plebis.

Sic igitur mihi videtur, eſſe Ariſtotelis ſententia, vt leo habeat caput mediocre, & vt aſylum ſcilicet venerabile, & timendum, quæ expoſitio non admodum refragabit, immo quadrabit cum his quæ dicit primo rhet. ad Theodectem, loquens de viro pulchro, quem ait ita eſſe iucundum aſpectu, vt ſimul quoque dum ſpectatur, terreat, quod ſane leonis videtur eſſe proprium, eius enim eſt terrere, & quibus ſuperuenit timorem incutere, habet igitur maſculus moderatum caput, quoniam maximè ſecundum naturam diſpoſitum eſt, naturaliaque omnia in mediocritate conſtituta ſunt, habet etiam, vt dictum eſt, venerabile, & timendum quoddam, quoniam robur ſpirat robuſta autem laceſſenda non ſunt.

,, *Collum bonæ longitudinis craſſum, commenſuratum.*

Collum

Non eſt credendum Ariſtotelem, per collum bonæ longitudinis intelligere longum vltra medioeritatem, infra enim, colli longitudinem ſignificare dicet timiditatem, & eſſe ceruorum paſſionem, quorum collum eſt longum, ſed, vt docet vox commenſuratum, ſignificat mediocriter, quod notat etiam auctor Theſauri græci, ſic bene magnum, vocari à græcis, quod magnitudinem habet mediocrem, & rationabilem, cauſam iam ex prædictis patere arbitror, nam omnino ſecundum naturam eſt figura maſcula, & quod tale eſt, illud perfectum eſt, perfectum autem non excedit, non deficit, nihil illi deeſt, nihil exuperat, quod eſt huiuſmodi in mediocritate conſiſtit, collum ergo in figura maſcula commenſuratum erit, & mediocriter magnum, craſſum etiam, quoniam cum figura maſcula, & leonina robur ſupponat, robuſto autem magna ſint oſſa, & magni lacerti, quare, & nerui validi, neceſſe eſt vertebras colli, per quas ſpinalis tranſit medulla, magnas eſſe, & validas, quare & propter hoc collum etiam craſſum, & robuſtum.

,, *Crinibus flauis non planis, neque valde criſpis.*

Crines.

Huius proprietatis Virg. conſcius, addit Mercurio crines flauos, eſt autem flauities leonis propria, quem fuluum etiam Catullus vocauit, non minus quam Virg., flauum autem, à fuluo parum diſtare puto, proprie tamen flauus color ad ariſtas, & palearum colorem magis accedere videtur, fuluum vero dicimus aurum, & quaſi croci colorem æmulatur; crines vtrique virorum in iuuentute conſiſtentium hi ſunt, videnturque ex uapore fumido naſci qui eleuatur ex bilioſo ſanguine, dum illum contingit exuri, quare bilem, & ſanguinem clarum, & ſubtilem à calore pati arguit, quæ paſſio virorum eſt, & eorum quæ robuſta ſunt animalia, nō plani debent eſſe capilli, hoc .n. eſt timidorū, & eorū qui parū in ſe caloris habent, ſed neq. criſpi, hoc .n. multū caloris, & multum bilis argueret, at quibus

mul-

multus calor adeſt,celeritatem in actionibus nimiam,& inconſideratam temeritatem animaduertimus,quod longe à perfectione illa naturali abeſt, quam diximus adeſſe maſculinæ figuræ,ac ipſi demum leoni, in quo hanc affectionem contemplamur.

Vt autem mihi videtur criſpus capillus etiam timorem indicat, Æthiopas enim,& Meridionales ferè omnes maxime criſpos videmus, fœminas etiam adoleſcentulas, cum ſecundum naturam diſpoſitæ erunt, criſpos videmus habere crines, & pueri etiam criſpi ſunt, qui omnes timidi potius,quam fortes ſunt, aut audaces, ac robur vllum ſpirantes, quod teſtãtur omnes ferè Phyſiognomi;qui valde criſpos capillos meticuloſum hominem ſignificare dicunt; videmus autem, & canes qui criſpum habent, ac longum pilum, omnes eſſe cæteris multo timidiores, quare, & minores habent dentes, & ad diſciplinas aptiores fiunt, & celerius quæ monſtrata ſunt, addiſcunt, quales igitur ſint maſculorum capilli patet.

,, *Quæ ſunt circa humerorum claues ſpacioſa magis,quàm coniuncta, humeros fortes, & pectus iuuenile, & metaphrenum latum.*

Per ea quæ ſunt circa humeros, humerorumque claues, vt nonnulli textus habent; intelligo partem pectoris ſuperiorem, quam in leone, & ſupra in fortis figura explicabamus,neceſſe enim eſt,qui maſculinam nactus eſt figuram,quique robuſtus eſt, ſiuè homo, ſiuè leo multo calore abundet circa cor;quare, & cum calidi ſit dilatare,magnopere latam eam partem habere,vbi calor præcipuè dominatur probabile eſt;latum igitur eſt pectus ſuperius circa ea oſſa quæ claues dicuntur. *Humeri.*

Et humeri etiam lati, ſupra forti ab Ariſtotele tribuebantur, & Virgilius Æneam laudans dicit humeros latos habuiſſe, & Daretem,quam etiam proprietatem Statius Tydeo tribuit, vt eam paſſim omnes tanquam heroicam agnoſcant: ſpacioſæ igitur, & non contractæ eſſe debent eæ partes, quæ ſunt circa humeros, & pectus, vt dictum eſt, & humeri debent eſſe robuſti, vt prompte vi multa valeant, & onera ferre, & propulſare, ſi quæ ſunt pellenda, aut ſe trahenda.

,, *Et pectus iuuenile.*

Per iuuenile, vegetum legerem, non exſiccata, carne præditum, vox autem *νεανικὸν* quam iuuenilem verterunt interpretes,ſonat etiam ſtrenuum,validum, & ferox, nec non, & per magnum;quare dum ait iuuenile debere eſſe pectus præcipue de thorace, & ea parte, quam vocant os pectoris cõmuniter, intelligerem, quod Græci ſternon appellant, eſt itaque hæc ſententia.

Quod leo, & maſculum animal ſiue maris formam,quod conſecutum eſt,habeat latum magnum, & ſtrenuum, ac robuſtum pectus, & partem eam anteriorem, quæ inter mammas reſidens vſque ad principium ſtomachi deſcendit.

,, *Et Metaphrenum latum.*

Phrenes antiqui ſeptum tranſuerſum vocarunt, eſt autem membranoſus quidam muſculus,qui ſpiritualia membra diuidit ab his, quæ nutritioni deſeruiunt, quare pars dorſi quæ præcordijs obiecta eſt, propriè dicitur eſſe metaphrenum, quo loco ſunt coſtarum principia, & vertebræ quibus iunguntur, eadem de cauſa pars hæc erit etiam lata, quoniam calor prædominatur humori, & materia eſt obediens,efficitur igitur,vt facile dilatari poſſit,& dilatata deinde ſecundum naturam à multo calore exſiccatur, & valida,ac dura efficitur;hac igitur ratione animalia robuſta, & quæ maſculinam ſortita ſunt figuram latum habent dorſum.

,, *Robuſtis coſtis, robuſtoque dorſo abunde præditum.*

Eadem etiam ratio afferenda eſt, cum ſuperiori, nam robuſtæ coſtæ ſunt, robuſtumque dorſum; ſi naturalem fortitæ fuerint magnitudinem, ſi carnem duram habuerint, ſi validis ligamentis iunctæ fuerint ſuis vertebris; ſi vartebtæ magnæ, ac valenter ſimul coniunctæ ſteterint, quæ omnes paſſiones effectus ſunt caloris naturaliter prædominantis, & materiæ parentis, ira, vt nullo negotio natura perfecte ſuas operationes, & munera poſſit perficere, quæ omnia ferè in figura fortis etiam expoſita ſunt.

,, *Coxendices non carnoſas, nec coxas:*

Coxa. Nihil horum habetur in textibus græcis, ſed in latino vtroque meo textu legitur, (& ſic habet etiam auctor theſauri græci) leonem habere dorſum, cui tribuuntur hæc tria prædicata, vt ſit magnum, bene lateratum, & validum, tria enim verba idem illi ſignificant; bene lateratum autem videtur vocari animal, cuius latera ſunt firma, & valida, eſt autem proprie in homine latus pars corporis quæ ſub axillis eſt, & ſupra os femoris, quo loco enſem ligamus, ſic Virgilius

— Lateri argiuum accommodat enſem

Sic Cornelius Tacitus, *exſoluit à latere pugionem.*

Ponitur etiã firmitas laterum pro viribus, & ſpiritu, quare qui præditi ſunt voce magna, & firma illos lateribus valere dicimus. Non nego tamen, quod qui maſculinam formam ſunt adepti clunes, nateſque carne non multa, & dura veſtitas non ferant, nam hoc verum eſt, & ſupra id etiam confirmatum fuit; coxæ autem propriè vocantur oſſa carne veſtita, quæ ab inguinibus vſque ad genua producuntur, quæ ſanè in robuſtis craſſæ quidem, & oſſeæ ſunt, & carnem non multam, neque quantam habent fæminæ poſſident, & quæ adeſt dura eſt, & fibroſa, & multis operta pilis, id enim validarum vitium ſignum eſt.

,, *Inceſſum iuuenilem.*

In meo latino textu vno, atque altero deſunt quædam, quæ in Baſilienſi codice græco habentur, hæc autem ſunt ad uerbum, incipiendo à Metaphreno.

Pectus iuuenile, & dorſum latum, & decenter, beneque lateratum, ac validum; amplius leo animal eſt habens clunes, & oſſa laterum medica carne veſtita, ſimiliter etiam, & coxas, crura, & pedes robuſta, & neruoſa Inceſſumq́; iuuenilem.

Quæ ſanè omnia partim ſupra in figura fortis, partim ex his quæ diximus apparent, paucis etiam eadem percurramus. Iam declaratum eſt pectus iuuenile intelligendum eſſe ualidum, & ſtrenuum, quæ affectio ex multo calore orta in pectoribus fortium, & eorum animalium, quæ maſculinam nacta ſunt formam reperiri ſolet, cur etiam dorſum latum eidem tribuatur, & quid per dorſum intelligatur expoſitum eſt; amplius quid ſit bene lateratum, quid latus, & quomodo de leone dicatur, & de forti, ualidum etiam debet eſſe, hoc eſt aptum ad labores ſuſtinendos quod cauſabitur à carne dura, & ſolida à ualidis, & fibroſis muſculis, & à neruorum magnitudine multos ſpiritus motiuos deferente, qui multi ſunt, quoniam illorum materia multa cerebro ſuppeditatur, hoc autem accidit, quãdo cor multos generat uitales ſpiritus, quos per arterias ad cerebrum tranſmittit, & multi ſunt cũ naturaliter multum aeris inſpiratur, & multus ſanguis abundat, quod contingit quando cor eſt calidum, & uegetum, ut in leonibus, & in uere maſculis, & integra ætate prædiris.

Habet leo clunes, & oſſa laterum, ſiue ilium, non multa carne ueſtita, ſecus in fæminis apparet, cauſam puto, quoniam multo calore abundat qui pinguedinem ſub cute, & mollem illam carnem, atque maiore excrementitio humore præditam colligi, ac conflari non patitur; Addo autem ego non ſolum carnem eſſe decenter modicam, neque tantum eſſe

in maſculino, quam eſt in fœminino ſexu, ſed dico maxime differre, nam maſcula caro dura eſt, fibroſa, & aſperiuſcula, fœminea verſa vice eſt mollis, laxior, & læuior.

,, *Crura, & pedes robuſta, & neruoſa.*

Profectò neceſſe eſt forti, & leoni id adeſſe, cum in eius pedibus, & cruribus anterioribus poſita ſit eiuſdem maxima vis, & potentia, vno enim anterioris pedis ictu ferratos thoraces, & loricas diſcidit ac lacerauit, & hominem qui venabulo ipſum vulnerauerat diſcerpſit; robuſta igitur crura ſunt, & pedes, quoniam neruoſa, & magnis tendinibus, & firmiſſimis ligamentis munita, quod ex robuſtiſſimo ac firmiſſimo vngue conjectari licet, cum vngues ſint extrema tendonum, in quos degenerant muſculi, & nerui, qui virtutem à cerebro ſuſcipiunt.

,, *Iuuenilem inceſſum, & totum corpus articulatum, & neruoſum.*

Iuuenilem baſim, legit Sueſſanus, & neſcio quid de ſpina, & de carina adiungit; An per inceſſum iuuenilem, ſtrenuum, & vt vulgo dicitur, reſolutum intelligemus? At ego hoc nõ ad pedes, ſed ad motum refero, vt ſcilicet ſtrenuè, & potenter incedat, & exultet, ceu de Ænea, & de Turno inquit Vigilius, cum illum leoni aſſimilat de ſpecula obſeruanti in cãpis meditantem prælia taurum, hic autem inceſſus eſt valens celer, exultans, vt vix terram pedibus ſummis tangere videatur, qui ſane inceſſus, & virtutis motiuæ robur, & caloris, ac virium præſtantiam arguit, cum enim virtus quæ mouet corpus valida eſt, bene attollit corpus, & leue adeo monſtrat, & agile, vt vix terram tangat, & vt ait ille.

Intactę ſegetis poſſit per ſumma volare
Gramina, nec curſu teneras offendere ariſtas;

Sic etiam dicimus totum corpus articulatum probe, & neruoſum, hæc dearticulatio ea eſt, quæ muſculos, & lacertos exprimit, cum igitur bene expreſſos videmus per totum corpus muſculos, illum virum, aut quoduis aliud animal dicimus, perfectè ac probe à natura elaboratum finita enim, & probe formata ſunt ſingula, quare perfectum totum eſt, & ad maſculam figuram refertur, cum autem ſic dearticulatum, & muſculoſum eſt corpus, illud ipſum eſſe neruoſum neceſſe eſt, nam ratione neruorum, qui muſculis ſpiritus, & virtutem motricem miniſtrant, ille artuum, & lacertorum tumor prominet, atque conſpicitur.

,, *Neque valde durum, neque valde humidum.*

Corporis maſcuii, hæc etiam paſſio eſt, vt neque valde durum, neque valde ſit humidũ, ſed mediocritatem inter extrema obſeruet.

At primum ſubit dubitatio, quomodo corpus, & caro virilis dura valde non debeat eſſe? *Dub.*
iam enim diximus, Herculi heroum omnium fortiſſimo nates oſſeas fuiſſe attributas, & ob hoc etiam quandoque Melampygum vocatum; amplius ſi idem, vt etiam Entellus, habebat, magnos lacertos, unde fit, ut carne priuatus ſit robuſtus, & fortis, lacertos eñi eſt caro.

Rurſus, & ratio perſuadet, quod ualde dura debeat eſſe caro robuſti, & virilis, nam ſi fæminilis caro eſt ualde mollis, & iam certum ſit, quod contrariorum, ſiue oppoſitorum ſint oppoſitæ qualitates, & diſpoſitiones, probabile eſt, in maſculis, & uirilibus carnem eſſe mirificè duram; amplius infra de natibus loquens, dicet nates oſſeas fortem indicare, & oſſeũ durum eſt, quare in leone, atque in eo animali quod ſibi formam maſculã aſſumpſit, probabile eſt duram ualde eſſe carnem.

Contrariũ tñ hoc loco ſentit Ariſt. & forte ẽt id rõne confirmari poteſt, nã figura maſculi in ſuo genere perfecta eſt, perfecto, ut ſæpè dictũ eſt, cũ nihil deficiat, nihil ſuperſit, accidit, ut in mediocritate poſitũ ſit, ergo figura maſculi in mediocritate quadã ſita erit, quare & euis appẽdices, ergo, & caro neq; dura erit, neq. ualde mollis, ſed mediocriter diſpoſita. *Sol.*

Puta-

Putarem huic dubitationi poſſe reſpõderi, quod ſi per duram carnem intelligamus exſiccatam, qualem Ariſtoteles dat natibus ſimiarum, quod talis caro nullo modo conuenit forti, & hoc cõfirmatur ex eo oppoſito, quod illi appoſuit nempe neque humidam, humidum autem non opponitur duro, ſed propriè ſicco; quare puto ſic intelligendum, vt vir fortis, & leo, & quodcunque animal in ſua ſpecie maſculam ſortitum eſt figuram, & diſpoſitionem, ſit ita affectum, quod carnes illius neq. valde humidæ ſint, quales ſunt infantium, neque valde ſiccæ quales ſunt ſimiarum, nam priores ſtupiditatem poſteriores malitiam, & dolos arguunt; at quando dicitur quod Herculi oſſeas carnes, & nates tribuebant non de carne exſiccata, & oſſea intelligendum eſt, ſed quod clunes magnas quidem propter oſſa, ſed pauca carne veſtitas haberet, eam tamen lacertoſam, & validam, & magnos qui lacertos heroibus tribuunt, non tamen ideo duros, hoc eſt ſiccos, ſed ſi quandoque duri appellabuntur, vox illa nihil importabit niſi robuſtos, & ſolidos non flaccidos, & remiſſos, quæ paſſio indicat ſpirituum inopiam, aut duri vocantur muſculi, & dura caro, ſi compatẽtur cum vulgaribus hominibus, ab hac perfectione declinantibus.

Et cum dicitur, ſi fœminiles carnes ſunt molles, & humidæ, ergo viriles debent eſſe ſiccę, & duræ, hoc non ſequitur, ſed ſi fœmineæ cũ tales exiſtunt carnes, vitioſæ ſunt, (etenim excedunt,) ergo quæ laudabiles ſunt, in mediocritate poſitas eſſe, probabile eſt, quid ergo per nates oſſeas intelligendum ſit, iam dictum eſt.

Dub. Sed rurſus dubitabitur quomodo humidum duro oppoſuit; An ſupra diximus, hoc ideo factum eſſe, vt intelligamus, durum non accipere, Ariſt. in hac ſignificatione, quod maxime tactui reſiſtit, ſed intelligere ſiccatum, vt ſit ſenſus, neque muſculi carnem plus iuſto eſſe debere ſicciorem, neque humidiorem.

Q uod autem talis eſſe debeat caro leonum, & maſculorũ, & cur talis exiſtat etiã manifeſtũ eſt, nam in mediocritate poſita ſunt ea omnia quę perfectè ſecundum naturam conſiſtunt, quæ vero animalia nacta ſunt maſculam naturam illa perfecta ſunt, ergo in mediocritate poſita, tum ſecundum totum corpus, tum ſecundum partes, quare, & carnem ab vtroque extremo declinare probabile eſt, & ſic neque duram eſſe, neque mollem.

Notandum tamen cum mediocritatem dicimus non illam ſimpliciter, ſed humanæ ſpeciei intelligendam ita, vt maſculus neque ſiccatus ſit, vt ille Achemenides Virg. neque ita mollis, vt Atys Cybeles ſacerdos.

Ambulans tarde, & magnificè incedens, & ſe ſe in humeris cum incedit quatiens.

Hæ ſunt paſſiones motus, & inceſſus magnanimi, quem Ariſtoteles in ethicis, tarde incedere dicit; cum enim rebus magnis intentus ſit, non velociter graditur, ſi enim calor eſt circa caput, aut circa cor non erit in pedibus. Cum autem magnanimus dicatur leo, iure etiam, & tarde incedet; illum aiunt, cum venatur, ſaltu feras inſequi, quas niſi ſecundo, aut tertio ceperit, indignatus deſerit, eundem cum periculo ſe ſubducit, ſcribunt, lente, ac tarde progredi, quaſi dedecus, & infamiam fugæ vehemẽtioris metuat, quæ ſola dedecoris, & infamiæ, aut verius culpæ nota, viro forti, & bono eſt metuenda.

Hanc incedendi rationem, vt arbitror, in Ænea expreſſit Virgilius, cum illum in quarto comparat Apollini, ſic etiam de Anchiſe loquitur, quem alijs celſiorem iuiſſe dicit, eſt autem proprius habitus nuſquam timentis, vt celſo capite incedat, frontemque ferat erectã, & audacter huc illuc ſpectet, Contra mulieribus conuenit, vt terram aſpiciant, & pudorem præſeferant; & hunc inceſſum dixerim illum eſſe, quem vocant magnificum, ſeu magnanimo quodam more factum, Hoc modo antiquos ſacerdotes pompas duxiſſe, legitur, & apud Apuleium inceſſiſſe eum, qui roſas obtulit, & corium illi dempſit aſininum.

Quod vero tarde, & magnifice incedentes humeros quatiant, hoc eſt, modo partem dexteram, modo ſiniſtram moueant, qui motus crurum concomitetur, hoc re ipſa licet inſpicere

ſpicere

ſpicere in his, qui militariter incedunt, aut luſus militares exercent; hos enim videbis ita progredientes, vt cum crure dextro ſimul dextrum humerum moueant, & cum ſiniſtro ſiniſtrum, quem incedendi modum in domeſticis catis, ſi quando vel ſe ſe offerunt, vel canẽ quemdam externum adoriri volunt, clare ſpectare licet, quod igitur id fiat certum eſt, cur autem id accidat obſcurum.

Dici tñ poſſe, ꝙ qui tarde, & robuſte mouentur neceſſario totũ corpus modo ſupra vnũ pedẽ, modo ſupra alterũ ſiſtunt, vnde cũ firmati ſupra partẽ dextram procedere volunt, neceſſe eſt, vt non ſolum ſiniſtrum crus proijciant, ſed etiam ſiniſtrum humerum conuertãt, & aliquantis per in anteriorem partem inflectant, & ſic humeros ad ſingulos greſſus mouere, & torquere videntur.

An etiam poſſet dici; quod robuſtum corpus bene compactum eſt, & fortiter ligatum, quare partes, quæ coherent totæ ſimul mouentur, cum igitur ſuperiora cum inferioribus aptiſſime cohæreant, per latera, in leone, & viro forti firmiſſime iungantur, accidit ad inferiorum motum, ſuperiora ẽt eodem modo intorqueri, & humeros alternatim commoueri.

An tandem quædam ſunt proprietates, quæ ſequuntur naturam compoſitã vniuſcuiuſque, neque illis adſunt ratione propriæ materiæ, aut propriæ formæ, ſed propter nexum quem habent materia, & forma ſimul? quod clare quandoque apparet in mixtione vini, & aquæ, contingit enim ſecundum varias complexiones vini, & aquæ ſimul ſaporem in diluto variari, & ille ſapor diuerſus non diluto, ineſt propter vinum, aut propter aquam, ſed propter certam illam rationem, & habitudinem ſecundum quam aqua, & vinum miſcentur ſimul, ita etiam quod leo, ſic moueatur, neque à materia, neque à maſculi forma petendum eſt, ſed ab eo nexu quem leonis maſculi forma cum propria materia habet, quis autẽ ille ſit, & qua ratione cõſiſtat profecto me latet, quod etiã plurimis differentijs rerum materialium accidit, quale igitur ſit corpus leonis qđ deſcripſit Ariſtoteles, in quo tãquã in ſpeculo, vt diximus, licet formam, & habitudinem maſculi perfecte ſpectare patet.

In qua figura deſcribenda mihi videtur præcipue laboraſſe circa caput, & faciem, quã illi dedit eſſe 1. quodammodo 2. quadratam non valde oſſeam, ſed neque valde carnoſã, 3. cum mandibulis æqualibus, vt ſuperior inferiori non promineat 4. Frontem quadrangulã 5. in medio depreſſiorem 6. in ſuperiori parte frontis capillorum tricas mediocriter incuruatas, & pendentes verſus naſum, 7. ſupercilia ingentia, & tumidiora 8. ſupra quæ, & ſub fronte veluti nubes quædã ſuperſtat 9. oculos cæſios, & formidabiles quorum obtutus vix tolerare queas eoſdem non valde concauos, neque prominentes oblongiores, vt de Augusto legitur, ſic enim charopos interpretantur, qui ſcilicet, & placeant, & timorem incutiãt, 10. naſum craſſum magis, & rotundum quam paruum, & ſubtilem, 11. caput totum reuerentia dignum, neque magnum, neque paruum, 12. crines flauos, non planos, ſed neque valde criſpos, & hæc de capite, ſecundum Ariſtotelis mentem, leonino aſſeruntur.

Secundo loco, collum contemplatur, quod ait eſſe debere mediocriter longum, 2. & craſſum, 3. & commenſuratum, vt deceat caput, & corpus ad quod refertur.

Ad humeros, & pectus, & eam partem quæ vſque ad ilia extenditur, tertio ſe conuertit, docetque humeros debere 1. eſſe ſpatioſos, & latos, 2. fortes, 3. expanſos, 4. pectus iuuenile, 5. dorſum latum, 6. robuſtas coſtas.

Quarto loco ſunt oſſa ilium 1. magna 2. firma, 3. clunes non carnoſæ, ſed validæ 4. femorum oſſa magna durà, 5. crura robuſta, neruoſa, 6. pedes magni non minus, quam manus robuſti, bene compacti.

Quinto totum corpus ſpeculatur, 1. quod mediocris magnitudinis eſſe debeat, nam pumiliones, & gigantes plerunque furioſi ſunt, vel fatui, & nullo corporis robore præditi, niſi penitus monſtra ſint, 2. item dearticulatum, & neruoſum, 3. neque valde exſiccatam carnem habens, neque nimium humidam, & mollem.

Sexto

Sexto tandem ad motum reſpicit, leonemque dicit, 1. tarde incedere, 2. adde, & magnos greſſus facere, 3. magnificè, & ſuperbè ſe mouere, 4. ſtrenue, ac more quodam iuuenili progredi; 5. & dum incedit armos alternatim quatere; tot igitur proprietatibus leonem ſecundum corpus eſſe affectum docet, vt ſi has, vel his conditionibus ſimiles omnes, vel plurimas in homine deprehenderimus, illum vel magis, vel minus ad leoninam, ac maſculinam figuram accedere ſciamus; & in eiuſdem anima inclinationes inſidere iudicemus, quæ ſimiles ſint ijs potentijs, quibus leo vtitur ad proprias operationes obeundas.

PASSIONES ANIMÆ MASCVLÆ, Cap. XXXIX.

„ *Quæ autem circa animam ſuſceptiuum.*

DEſcripſit corporeas leonis, ſiue maſculi proprietates, nunc quænam ſint animi diſpoſitiones, quæ per has corporeas cognoſci poſſunt docet, neque ſane putandum eſt omnes hic haberi, aut his habitis alias non poſſe inferri, nam non eſt difficile ſyllogiſmo, ex his quæ cognoſcuntur plures, & ignotas addiſcere, ſic enim natura effectum eſt, vt ex notis nobis ad ignota tranſeamus, quæ plerunque notiora natura exiſtunt, ſicuti faciunt ægroti, qui ex ſibi ſanis, ſimpliciter tamen non ſanis, ad ea quæ ſana ſunt ſimpliciter vſurpanda, non minus quam alij valentes perueniunt, cum hac ratione ſanitatem receperint; nos igitur primum quid maſculo, vel leoni tribuat Ariſtoteles, & cur videamus; deinde quidnam ex his attributis deduci poſſit ſpeculabimur.

Primum igitur attributum eſt, quod leo, & animal maſculinum naturaliter eſt ſuſceptiuum, (legit latinus interpres,) ego acceptabile, & gratum cum Heſychio, legerem; nã vere leo videtur eſſe animal animi grati, ſi Solino credimus, & Plinio, referũt enim, quemdam leoni obuium, in cuius pede ſpina hæſerat, extraxiſſe, leonemque gratum ſe præſtitiſſe, idem ferè Elpi Samio accidiſſe, cui in Africam e naui deſcenſo occurrit leo hianti ore, aſcendit homo arborem maxime timens, adhæſit arbori leo quaſi precabũdus, ille audacior factus, animaduertens quid fera expeteret, deſcendit, ac de feræ dentibus infixum os extraxit; quo beneficio adductus leo, quo vſque in Africa Elpis manſit partem prædæ continuo illi attulit, quare de illius gratitudine nõ videtur dubitandum; ingenui enim, & magnanimi propria paſſio eſt gratitudo, quod etiam Plinius, & Solinus Ælianus, & Albertus in libro de animalibus teſtantur; Leo igitur animal gratum eſt, ac memor accepti beneficij, gratum autem illud dicitur, quod ſe debere agnoſcit; & pro accepta gratia cum poteſt aliam referre tentat, aut ſaltem habere docet, cur igitur animum gratum leo, vel maſculum animal habet? An ſane quoniam magnanimum eſt, ac ſibi fidens? Nõ certe hoc videtur eſſe verum, nam magnanimum dicit Ariſtoteles, libenter quidem facere, At non libenter beneficium accipere, an id dicere eſt petere principium? nondum enim oſtenſum eſt, magnanimum eſſe, ſed tantũ gratũ, alia igitur ratio inuenienda, & forte hæc eſt, quæ à natura, ac rei ratione pendet, ſi quidem leonem, & quod cunque perfectam figuram maſculinam ſuſcepit, dicimus igneam quamdam referre naturam in ſuo genere, & plurimum propter hoc, formæ participare; proprium autem eſt formæ, & ignis agere, ſe ipſamque propagare, pro ratione, ac natura eius quod poteſt ſuſcipere, ſicut igitur accenſa candela, quę accepit ignem alijs non ſolum cõmunicare poteſt, ſed nec ideo quidquã de ſuo deperdens communicat, ita animal quod perfectum eſt, quam accepit refert gratiam, ſibi enim fidit, quare eadem confidentia, qua ductus accepit, eadem etiam beneficium reſtituit; Putoquè

ſignum grati animi illud eſſe præcipuum, quod docet maxime perfectum eſſe animal, & optime figuram maſculinam adeptum, quod eſt habere corpus moderata magnitudine præditum, totumque optime dearticulatum, & commenſuratum, præcipueque facies illa verenda ſimul, & amabilis, cum ea nubecula grauitatem quandam ſupercilij decoram indicante, grati, & benenati, ſiue ingenui animi, ſignũ eſt, videtur quoque, & hanc eandem eſſe iracundorum paſſionem, qui enim ea bile abundant, quam vocant ſubtiliorem ſanguinem, purpureum quidem, & florentem, illi ad amandum promptiſſimi ſunt, & liberales admodum, & quod beneficium acceperint, libentiſſime referunt; hanc videmus eſſe iuuenum naturam, qui ad liberalitatem prompti ſunt, ſenes è contra auari, & illiberales, iuuenis igitur naturam ignis ſapere videtur, vt, & libenter res ad ſe trahat, in ſe ipſum vertat, & libenter etiam ſe ipſum rebus alijs cõmunicet; eſt ergo gratus leo, & cur patet ex his.

Ingenui animi ſignum.

Ad hanc naturam neſcio quo pacto vir bonus, & iuſtus accedit, eſt enim maximè ſecundum eſſentiam ſuam, & naturam diſpoſitus qua propter mas eſt, ergo & bonus & ob id, & benefacere, iuſtumque, & gratum, eſſe vult.

Alij legunt acceptiuum, hoc eſt manſuetum, at hoc replicaretur.

,, *Liberale*.

Hoc eſt ſecundum attributum, & ſane ſi eſt gratum probabile etiam eſt, vt ſit liberale; illum dicimus eſſe liberalem, qui ſuas fortunas cum alijs cõmunicat, aut etiam alienas oblatas accipit, provt recta ratio poſtulat, nunc quoniam de hac liberalitate non loquimur, non enim leo habet rectam rationem, quinimmo neque rationẽ vllam, ideo per liberalitatem intelligemus propenſionem naturalem ad participandum cum alijs, quæ bona nobis adſunt, aut à fortuna oblata, aut proprio labore parta, aut quauis alia ratione quæſita, quo ſane modo, & puerulos dicimus liberales, qui nuces, aut edulia ſua cum ſodalibus cõmunicant, & ſic canes nonnullos meliteos, qui facile patiuntur alios ſecum cibum capere, dicere ſolemus liberales, quod autem leonibus hæc inſit paſſio teſtatur Ælianus qui ait, quas venati fuerint feras, cum ad ſatietatem cibo repleti fuerint, alijs ſuperuenientibus reliquias non inuident, quod de aquila etiam me legiſſe memini, & apud feras huiuſmodi liberalitas erit ea, quam Solinus ex Plinio (niſi fallor) fæminas, & pueros à leone exterreri ait, non occidi, ſed impune dimitti, niſi cum vehemens fames illum agitauerit, quod ergo veſtigium liberalitatis in leone appareat ex hoc manifeſtum eſt.

Neque mirum hoc videatur, virtutum, aut vitiorum exemplaria, & figuras in quam pluribus animalibus reperiri, nam merito id factum eſt, vt ſingula in habitu, & à principijs internis de potentia materiæ educta ineſſent ſingulis animalium ſpeciebus, quæ deindè vniuerſaliter in prima potentia omnia ſimul eſſe debebant in homine, qui ope intellectus, & liberi arbitrij vſu, eas ad habitum, & ad energiam reuocaret, quæ illi placerent, & ſicuti cęterorum animalium forma in ratione quadam certa eſt poſita, ita humana forma nihil eſt præter ipſam rationem ſimpliciter; Quæ forma ſimpliciter, natura, ac ordo omnium, quæ hic ſunt dici poteſt, iure igitur antiquorum quidam, hominem vniuerſi compendium dixere, cuius humanę formę, exemplum mihi ſuggerit dictum illud de omni, & de nullo, vnde forma ſyllogiſtica fluit, & à qua ſimpliciter omnis ſyllogiſmus vim capit.

Cur in brutis quædã ſint virtutum exẽpla.

Cæterum ad propoſitum reuertentes dicamus, cur leoni, & viro vere maſculo inſit liberalitas.

Crederem cauſam eſſe, quoniam leo fortis eſt, ac robuſtus, non igitur timet, ſed ſibi fidit, qui autem ſibi, ſuiſque viribus confidit, neque timet quidquam, idem etiam fame, & inopia non metuit opprimi, & talis non eſt auarus, neque admodum copiarum partarum amator. Hic autem ſecundum liberalitatem diſpoſitus eſt, nam hæc eſt liberalitatis proprietas, vt non admodum tangatur rerum externarum, & diuitiarum deſiderio, ſequitur

igitur

igitur hac de cauſa, vt leo, & qui naturam leonis refert, ceù vir vere maſculus ſit omninò liberalis; Vnde poteſt, tanquam à ſigno præcedens prædicatum confirmari: nam ſi liberalis eſt, ergo libenter dat quibus debet, ac libenter eorum quæ accipit meminit, talis gratus eſt leo igitur gratus.

Dub. At primo aſpectu poterit credere aliquis ingratum potius, quam gratũ naturaliter debere eſſe liberalem, eum dico, non qui virtutem liberalitatis, ſed qui tantum propẽſionem habet ad dandum, cum ſit ſibi fidens, & nuſquam timidus; Primum ſanè id poteſt confirmari ex Ariſtotele dicente magnanimum libenter beneficium facere, pudere vero ſi receperit, naturaliterque deſpicere quam plurima, quæ ab alijs mirificè quæruntur, ex quo ſic poteſt argui, demoſtrando liberalem non eſſe gratum; nam ſi magnanimus eſt liberalis, magnanimum autem pudet accepiſſe beneficium, & quem pudet, ille etiam dolet, dolens autem ſe accepiſſe beneficium, gratus eſſe non poteſt, patet quod liberalis non ſit gratus, Neque gratus ſanè liberalis, nam ſi dolens ſe accipiſſe beneficium gratus eſſet, cum grati proprium ſit læto, & hilari animo beneficium rependere, patet, quod gratus propter acceptum beneficium lætus non erit at lætitia, & dolor contraria ſunt, quæ ſimul in eodem ſubiecto eſſe nequeunt, amplius ſi magnanimus deſpicit naturaliter, & ſe dignum multo maioribus rebus putat, quam illa, quæ recipit, qui talis eſt, non ſolum referre gratiam, ſed ne agere quidem vult, liberalis igitur omnino non erit gratus.

At ex oppoſito, & ratio idem confirmat, proprium enim liberalis eſt dare quibus debet, quando, & quomodo, præcipuè autem debet dare ei, à quo accepit, quare gratus eſt liberalis, non minus enim in accipiendo, quam in dando conſiſtit liberalitas, idem autem videtur Ariſtoteli, & in ethicis; quare omnino eiuſdem generis ſunt gratitudo, & liberalitas.

Sol. Ad ſolutionem autem prædictorum dicendum eſt, magnanimum quidem non libenter beneficium accipere, quoniam id ſuæ imperfectionis quoddam teſtimonium eſt, libentiſſime tamen gratiam refert, nam id ipſum, ſe nihil dante inferiorem nihilque ipſi cedere docet; hoc igitur libentiſſime facit; accipere autem beneficium dolet; neque etiam, ſi dignum ſe putet rebus magnis, ideoque beneficium acceptum non admodum curet, ſequitur, vt ſit ingratus, vt enim vir pudens non libenter petit ab amico mutuam pecuniam, quoniam & egere, & alijs incommodo eſſe dolet; cum autem poteſt libentiſſime debitum reſtituit, ita vir magnanimus quãuis nõ hilari aĩo beneficiũ accipiat, lætiſſimo tñ idem ipſum reddit, & quaſi quod debet, ex ſoluit, ſic enim ſe met ipſũ in libertatẽ vindicare quodãmodo iudicat.

„ *Et magnanimum, & victoriæ amans.*

Prædictis, duo alia addit, quæ ex eodem fonte, ijſdemque pendent principijs, ſi enim gratum eſt, & liberale genus animalis leo, idemque vt dixximus in calido, & ſicco ſtatutam habet naturam, cum calidi, & ſicci ratio cum igne ferè eadem ſit, ignis autem proprium ſit alijs ſupereminere, aliaque continere elementa, & perficere, vt forma quædam, quodque alijs excedit ſuſpiciendum eſt, & valde bonum, quare & honorabile, quoniam bene facie, aut bene facere poteſt; ſequitur, igitur quod liberale, & id animal cuius ratio in calido, & ſicco poſita eſt, ſit valde honorabile, quod eſt huiuſmodi magnanimum eſt, & magna tantum coniectat; ergo leo, & homo quicunque virilem animum, & vere maſculum habet, magnanimus etiam eſt.

Magnanimitatem in leonibus eſſe, vel auctoritate omnium ferè ſcriptorum confirmatur, qui leonem magnanimum vocant, Notat Plutarchus Antonium in triumpho curru vſum fuiſſe leonibus tracto, vt doceret magnanimos ſuis armis ceſſiſſe, ipſum quoque leonem, inquit Solinus cum à canibus, & venatoribus premitur, ancipiti receſſu timorem diſſimulante contemptim abire, ſi in campis nudis, & patentibus vrgeatur, quaſi teſtem ignauiæ reformidet; perinde ac honoris ſenſum haberet, hoc igitur magnanimi opus, & proprietatem

prietatem eſſe volunt ſicut, & non nocere inferioribus, & puerulis, aut fœminis, quas contemnit præteriens, quod ergo quædam magnanimitatis vmbra ſit in leone, & cur ex his patet.

Amare etiam uictoriam dicitur, & id in lib. de hiſtoria animalium teſtatur Ariſtoteles, & dum feras venatur, generoſe illas ſequitur; ſæpè pro ſola victoria dimicans, cauſa eadem eſt, nam ſi ſupereminere cupit, ergo, & ſuperare, ergo, & victoriæ amans eſt; manſuetum etiam eſſe, cum primum cicur factus eſt, & ludis, ac iocis delectari, cum non eſt ieiunus, nam ieiuno ſtomacho non placent ioci, docet Ælianus, & Plinius.

Refert Aelianus Berenicem vnum manſuetum habuiſſe, qui illam lambebat, & lingua tergebat, Hanno Chartaginenſis alium ad clitellas, & onera ferenda manſuetum aptabat, videtur autem ideo manſuetum fieri quoniam gratus eſt, qui enim grati ſunt, beneficijs deliniuntur, & captantur, & cum delectantur his rebus, habitu facto manſueſcunt; Quod ergo leones grati liberales ſint, magnanimi, & victoriæ amatores, & manſueti ex prædictis clarum. Quæ ſi uera ſunt, ut dicuntur.

Mihi ſanè videtur, leonis has omnes paſſiones ad appetitum iraſcibilem pertinere, qui maxime ſecundum naturam in hac feta diſpoſitus eſt, eo modo, quo ſecundum habitum rectæ rationis in homine deberet eſſe, vt natura homini exemplum quoddam proponere voluerit, à quo doceretur vſum iraſcibilis appetitus, & quomodo illum vſurpare deberet; iraſcibilis enim obiectum eſt contemptus, & ignominia, & huic oppoſita paſſio, exſtimatio bona, & honor, ſicuti concupiſcibilis eſt iucunditas, & moleſtia, quę deſiderium aut deſiderij fruſtrationem, aut aſſecutionem conſequuntur; propter iraſcibilem igitur potentiam recte ſe habentem tales homines ſunt, vt manſueti, magnanimi, laudis, & honorum cupidi vocantur, quare, & grati, & liberales, ſic enim cum fecerint, bene audiunt, & laudantur, quod valde cupiunt.

Videtur autem quod maſculinam formam ſuſcepit magis ex iraſcibilis, quàm ex concupiſcibilis appetitus præſcripto viuere, vnde iram melle dulciorem dicebat Homerus, fluere per pectora virorum fortium, & magis venia dignum ducimus eum, qui ira perturbatus peccat, quam qui victus cupiditate rectum animi non ſeruat; fœminas etiam politici in domo referre appetitum concupiſcibilem, filios autem, maſculoſque adoleſcentes iraſcibilem dicunt, promptior autem, & paratior eſt ætas adoleſcentium ad perfectionem rationis accipiendam, & ad viuendum ſecundum ipſam, quam ſint mulieres, quas iam ex Ariſtotele rationem inualidam habere diximus, partem corporis, quæ potiſſimum poteſt eſſe ſignum deſiderij victoriæ, & magnanimitatis, puto eſſe oculos, & ſupercilium illud, quale ſupra expreſſimus; memini enim plures magnanimos, & victoriæ appetentiſſimos, tales, & legiſſe, & vidiſſe, quod in Alexandro Magno præſertim, & in Iulio Cæſare, & in Auguſto notant ſcriptores, oculi lucidi, clari ſubnigri, quaſi micantes cum quadam dignitate ſeueri, eiuſdem etiam qualitatis ſunt quædam aliæ notæ, quæ illi ab Ariſtotele in libro de hiſtotia animalium aſſignantur, quod nimirum ſit generoſus, ſit fortis iracundus, & terribilis ſi lædatur; nam diximus eſſe calidum, & ſiccum, igitur iracundum; magnanimum autem, quare, & generoſum etiam, & quoniam talis eſt, etiam ſuis viribus maxime fidit, ſtrenuumque, etiam eundem eſſe probabile eſt, ac valde ſimplicem, & ab omni dolo, & ſuſpicione remotum, ait Plinius, & vt equus generoſus auribus, ſic ille cauda animi ſui motus indicat, quod proprium eſt magnanimi, vt à dolis, atque fraudibus diſtet nihil enim videtur eſſe vulpi cum leone commune, quare cum animi ſuos affectus non abſcondat, ſigno aliquo manifeſtare debet.

,, *Iuſtum.*

Iuſtitiam in leone proprie dictam eſſe, non eſt cur quis credat, ait enim Ariſtoteles primo politicorum, ſoli homini ſenſum ineſſe iuſtitiæ.

At cum dicimus iuſtum leonem intelligendum eſt, maſculi operationes veſtigium iuſtitiæ continere taleſque eſſe, vt ſimiles ſint illis, quæ à iuſto homine proficiſcuntur.

Iuſtitiæ propria ratio eſt, neminem lædere, & quod ſibi aliquis nollet, alij non facere, quæ ſunt diuina præcepta, eſt enim iuſtitia, quæ in ſe virtutes continet omnes, præcipuè tamen cum dicimus iuſtum, qui neminem lædendo, quod ſuum eſt cuique decenter reddit, neque alijs facit, quod ſibi fieri nollet, talem ex hiſtoria videtur leonem eſſe, legitur enim apud Ælianum, leonem aliquando tale quid peregiſſe.

Fuit quidam qui vrſam, canem, ſimul, & leonem alebat, quodam die vrſus per procacitatem, & petulantiam canem contubernalem occidit, & vorauit; hoc viſo exhorruit tantam iniquitatem leo, & vrſam adorſus truculenter dilaniauit, ſimiliter cum Ariſtotele, idem Ælianus, vt leonum monſtret iuſtitiam ait, ſi quis leonem aggreditur, vt lædat, ille primum cauda terram, deinde tergora ſibimet flagellat, neſcio quodãmodo calcaria addens, & ad rem gerendam ſe ipſum incitans; eum autem qui adoritur ſi prior vulneratus, ſit inclementer vulnerat, ſin minus, & exempli gratia iacto telo aberraſſet, leoni ſat eſt hominem proſtrauiſſe, ac perteruiſſe, ita vltionis ſeruat modum, at quem pro dignitate, ac pro rationis rectæ modo pœnas, & præmia tribuentem videmus, illum iuſtum vocare ſolemus.

Quodque maſculis, vt leoni, iuſtitiæ inſit veſtigium; ſic perſuaderi poteſt, nam viris excellentiſſimis, vt Scipioni Aphricano, Tito Manlio, Fu. Camillo, Ageſilao, Ariſtidi, Pelopidæ, Epaminondę, Socrati, & vt, nonnulli dicunt Herculi etiam cum robore animi iuncta fuit iuſtitia, viris igitur apprime cordatis, & maſculam figuram referentibus iure iuſtitiam ineſſe dicemus, & cauſa hæc eſſe forte poteſt; quæcunque animalia (quod in mulieribus, & vulgaribus hominibus certiſſimum apparet) cupiditati magis obediunt, & affectibus voluptarum, illa magis iniuſta eſſe videntur, ſi autem affirmatio affirmationis, negatio negationis erit cauſa, quare ſi cui ineſt multum cupiditatis, illi ineſt parum iuſtitiæ, ergo cui ineſt parum cupiditatis illi multum inerit iuſtitiæ.

Cum itaque ijs quæ vere ſunt maſcula parum adſit cupiditatis, neque facile à deſiderio eorum, quæ offeruntur, ſe trahi ſinant, ergo illis quæ vere ſunt maſcula, animalia, quales ſunt leones multum inerit iuſtitiæ, ſi comparabuntur cum fœminis ſui generis, eò quod minus videntur cupiditatibus ſeruire; unde factum, aiunt, difficilius eſſe caſſibus maſculas capere vulpes, quam fœminas, quoniam minus ſe vinci ab appetitu ſinunt, quod etiam de leonibus legi.

,, *Et amans eorum cum quibus verſatur.*

Nam ſi gratus eſt, ſi iuſtus neceſſe eſt etiam, amet eos cum quibus verſatur, cum ab illis, & cibum acceptum referat, & beneficio affectum ſe ſentiat, cauſam autem puto in eius habitudinem naturalem reijciendam eſſe, nam cum ſiccus ſit, ſi à teneris obedire, & ludere cum altero aſſueuerit, facile mordicus, quem recepit, morē retinet, in hoc à ſimijs, & à lupis differens, quarũ manſuetudini raro fidere potes. At profectò ſi vera sũt quę apud recẽtiores aucto-

auctores de leonibus legi, & præcipuè apud Ioannem Leonem Africanum, ſi etiam quæ audiui ab ijs, qui leonum curam geſſerunt, qui eos tractarunt, ac venati ſunt, quique manſueſecerunt, & gubernarunt, aut dicendum eſt hæc fabuloſa, & vana eſſe, aut leones mutauiſſe omnino naturam, non ſecus atque populi quidam, qui cum olim ferociſſimi, ac fortiſſimi, & ſapientiſſimi eſſent, nunc inertia ſumma, & ignorantia oppreſſi viles, & abiecti viuunt; vt enim videmus non Parthos, non Græcos, non, & Italos, eſſe eoſdem, qui olim fuerant, ſed longe alios mores habere, ita (ni penitus falſum velimus hoc loco, & in libris animalium dicere Ariſtotelem) neceſſe eſt credere mutatam eſſe leonum naturam, illiberalem, iniuſtam, crudelem effectam. Narrat Ioannes Leo.

In deſertis Numidiæ ferociſſimos eſſe leones, qui audeant centum homines adoriri, & quem primum occiderint, rapere iterumque redire, pueros fæminaſque indifferenter diſcerpere, inter ſe ferociſſimo pugnare tempore coitus, vni leænæ pleroſque incumbere, illamque ſequi eo, quo canes apud nos more; Audiui quemdam aluiſſe leonem cum quo ludere ſolebat, videbaturque manſuetiſſimus, tandem cum Romæ præſentibus quibuſdam periculum facere vellet manſuetudinis illius animalis, ijſque oſtentare, quantum cum Rege ferarum ipſi liceret, dum pecudem quãdam voraret, acceſſit, ac manu caput attigit, vix tactus leo, nulla adhibita cura, nullaque mora hominem miſerum vnguibus in pectore impactis, ſubito necauit, extractaque illius interiora cupientiſſime vorauit, relicta quam prius comedebat oue: Aliud etiam virtutis leonis nõ diſſimile exemplum Florentiæ contigit; cuſtos leonibus de more cibum de quadam ſatis alta feneſtra porrigebat; aſſultabant leones, vt citius cibum aſſequerentur, quidam ex leonibus cæteris vegetior, ac robuſtior, ſtrenue vſque ad labrum feneſtræ peruenit, hominem arripuit, & ſecum in carceres detraxit, accurrerunt quot quot aderant leones, & omnes miſerum cuſtodem illos cibare ſolitum dilaniarunt, hæc igitur eſt eorum iuſtitia, hic illorum luſus, & iocus; Generoſitatis ſpecimen non minus narrat idem auctor de leonib. montanis: Ait enim illos adeo viles, & ignauos eſſe, vt ceu lupi, ſolas oues aggredi audeant, & à pueris baculo ſe abigi ſinant, vnde in Africa tractum dicunt eſſe prouerbium, cum in aliquẽ timidum, & degenerem animaduertere velint, ſoleant vocare, illum eſſe generoſiorem, & fortiorem leonibus montis Atlantis; hi enim, vt dixi vel à ſolis fæminis ſe verberari patiuntur, quare uel Ariſtoteles famam ſecutus eſt, uel ita de leone locutus eſt, ut corporis uirorum fortium notas quaſdã; quaſi ad oculum offerret, quibus obſeruatis uir maſculus cognoſceretur, quo etiam modo in geometricis ſupponimus lineam bipedalem eſſe, quamuis nullo modo ſit bipedalis.

FÆMINEI CORPORIS, ET ANImi qualitates. Cap. XXXX.

Pardalis autem, inter ea quæ fortia videntur; fœmineæ formæ magis eſt, niſi ſecundum crura, his autem operatur, & aliquod opus fortitudinis facit.

PArdalem, quam vocat, puto eſſe pantheram, quæ in ſpecie pardi, fæmina eſt, quamque, vt vrſam, dicit eſſe in ſua ſpecie ferociorem, quam ſit maſculus; primum igitur dicamus, quænam ſit Ariſtotelis intentio, cur pantheram potius quam leænã acceperit; aut aliquam aliam molliorem ſi genus fæminile deſignare volebat, deinde quod ſit talis tum panthera, tum quæ per hanc deſignatur mulier.

In memoriam reuocandum eſt, prima diuiſione diſtinctum fuiſſe humanum genus in marem, & fæminam, quæ diſtinctio omnibus perfectis ſpeciebus communis eſt; deinde enumerata ſunt, quæ virilis, ſiue maſculi corporis videntur eſſe indicia, & quænam accidentia ſequi ſoleant ſecundum animum, ea animalia, quæ ſortita ſunt tales corporis notas.

Quæ, vt facilius memoria tenerentur tanquam exemplar nobis propoſuit leonem, in quo omnia illa maſculini ſexus ſigna animaduerteremus; ſimulque quaſi ſpeculando illud ipſum in eius anima agnoſceremus propenſiones quaſdam, ſiue habilitates, ex quibus, ceu argumentantibus in tertia figura, tandem conſurgerent quædam propoſitiones vniuerſales, quibus in exercenda hac arte vteremur, ceu regulis; vt cui ineſt frons quadrata cum antijs, ſeu tricis capillorum, flauioribus naturaliter conuexis, & ſupra naſum pendentibus illi ineſt liberalitas, & animi magnitudo, aut cui ineſt inceſſus tardus cum motu humerorum illi ineſt gratitudo, & iuſtitia, & huiuſmodi, cum igitur ea quæ ad maſculinum ſexum pertinebant ſint executa, nunc ad fæmininum contemplandum ſe conuertit, eodem modo in fœmina omnium ſimpliciter perfectiſſima, demonſtraturus exemplũ dicendorũ. Cur autem pantheram potius, quam leænam acceperit, aut equam, aut aliquã aliam fœminam, vt ceruam quæ ualde timida eſt, timorque mulierum eſt proprium, quærit Sueſſanus, & dubitationi reſpondẽs ait, hoc ideo factum eſſe, quoniam ſunt tres ſpecies ſub eodem genere proximo communi quidem, innominato tamen, leo ſcilicet pardus, & leo pardus, quas ſimul miſceri docet, non ſecus atque equi, & aſini apud nos, medium eſſe leopardum, extrema leonem, & pardum, quare uidentur eſſe eiuſdem ſpeciei hæc tria animalia, dicit, autem, non accepiſſe leænam, quoniam nimis participat naturam maſculinam, quaſi uelit hic dicere pantheram eſſe penè eiuſdem ſpeciei cum leone, ſed quoniam mas, & fœmina ſecundum qualitates uidentur opponi, & magis leoni opponitur panthera, quam leæna, ideo de panthera, non de leæna mentionem fecit, quæ ſcilicet ſecundum ipſum Sueſſanum, videtur eſſe mollior, & minus fortis, quam ſit leæna, quaſi dicat ſi Ariſtoteles equo virum comparaſſet, aſinæ mulierem debebat aſſimilare, quoniam minus generoſa eſt quam ſit equa.

Dubit.

At hæc ſua poſitio non eſt vera, etenim ſi quid & Ariſtoteli, Æliano, & Plinio, & recentioribus credendam eſt, ferocius multo eſt animal panthera, quam leæna, & leonem aggredi non timet, atque cum illo pro cibo, & pro fætu dimicare, neque Hyrcanæ Tigridi omnium animalium, quæ cognoſcuntur, crudeliſſimæ, ac ferociſſimæ vllo modo

cedit, neque eſt ut aſina inter ſpecies animalium, quæ ſolidam habent ungulam; putarem igitur ego, pantheram ab Ariſtotele acceptam fuiſſe, vt oſtenderet qualis eſt fœmina inter ea animalia, quæ fortitudinem ſortita ſunt, & quæ generoſa nuncupantur, & ideo attuliſſe pantheram, vt exemplum fœmineæ fortitudinis haberemus perfectiſſimum, in ſexu fœminili; hoc autem eſt panthera, non ergo fœminam ſimpliciter nobis vult deſcribere Ariſtoteles, ſed fœminam fortiſſimam, & quæ in genere fortium ſit cæterarum idea, dico autẽ fortium, vt fortes, & robuſti generari poſſint, fortes enim creantur fortibus, & bonis, & vulgo apud nos dicitur, quales vxores tales ſolere filios, in ijs etiam, quæ ſunt non ſenſitiua eadem eſt ratio; nam quæ in montanis frumenta naſcuntur, ex eodem ſemine ab his, quæ in campeſtribus creantur, longe diuerſa exiſtunt, vt nihil penitus communis in pondere, & in colore, & ſapore habere ferè videantur; non ergo Ariſtoteles pantheram ſpeculandam accepit, eo quod effeminatior ſit leæna, ſed quoniam eſt ferocior, & perfectior, & dignior, quæ iungatur ſiue opponatur leoni; ut fœminam mari, quare putandũ eſt animalium genus quoddam eſſe quod forte, & robuſtum dicemus.

Fœminis fortitudo qualis.

Hoc diuidatur, ſecundum marem, & fœminam, fortiſſimum, marem eſſe, vt leonem, fortiſſimam fœminam, vt pantheram, ex his fortiſſimis deligendi ſunt viri, & fœminæ, quæ ſecundum ſe probę dici poſſunt; & ſi cui viro aut fœminæ hæc inerunt accidentia, ex his orientur filij, optimi, in vtroque ſexu, & ſecundum ſe perfecti.

Hanc igitur puto cauſam cur Ariſtoteles pantheram potius, quam leænam ſelegerit, & vrſam, quoniam vrſa neſcio quo modo, caſu factum, & ineptum, & turpe gerit corpus, at panthera tota pulchra eſt aſpectu, quę videtur propria fœminarum perfectio, & vt quidam volunt odorata, quo aſpectu, & odore feras reliquas, vt dorchadas, & hinnulos ad ſe allicere, allectaſq; deuorare dicitur, ſic igitur iure dixit Ariſtoteles, panthera inter ea quæ fortia animalia ſiue audacia, & robuſta dicuntur, tenet primas partes in ſexu fœmineo, quod inter animalia robuſta, & audacia generis fœminei panthera ſit omnium perfectiſſima, docet, & omnes partes habere, quæ naturam fœmineam decent, exacte, præter vnica crura anteriora quibus non minus quam leo potenter, ac ſtrenue operans magis maſculinum refert organum, quam fœmineum, pantheræ enim crura, & anteriores pedes mediocriter craſſi robuſti non carnoſi duris, & breuis unguibus ſunt armati, vt non minus quam leo his pugnet, uenetur, & ſe tueatur; eſt autem fœmineæ temperaturę ratio in frigidiore, & humidiore proportione, quam uirilis poſita, ita, ut fœmina uiro ſit frigidior, & humidior ſecundum totum corpus, quamuis forte ſecundum aliquam partem ſuperet, ſicut autem ſe habet mulier ad uirum in ſpecie humana, ita ſimpliciter in genere animalium perfectorum, & eorum præcipue quæ audacia, & robuſta uocantur, ſe habet panthera ad leonem, quare ſicuti leo eſt idea uirilitatis perfectæ, ita panthera perfectam nobis fœminei ſexus ideam proponit; hanc igitur arbitror eſſe Ariſtotelis ſententiam; eſt itaque, talis panthera, præter quam in anterioribus cruribus, & pedibus, & cauſa diuerſitatis eſt quoniam his exercet opus fortitudinis, quoniam unguibus, & uenatur, & quæ apprehenderit fortiſſimè tenet.

Habet enim faciem paruam, os magnum.

Quod talis ſit panthera, nempe facie parua prædita comparatione corporis, id ipſum docet experientia, & qui uiderint uiuas teſtantur, os latum illi commune eſt enim omnibus carniuoris, adde quod inter fœminas hæc omnium audaciſſima eſt, naturaliter tamen in genere hominum mulieres omnes habent faciem, & os uiris minus, cauſam credo, quia minori ſũt calore circa partes illas prædita, & pauciore hac te ſũt materiã, unde, & caput minus exiſtit, & minus ẽt os, niſi neceſſitas alimẽti cogat, quare cũ panthera ꝓ capitis natura

minus deberent os habere, quam aliud genu s fœminile reſpectiue, aut ſaltem quam pardi mares, eandem tamen cum illis ſortitæ ſunt latitudinem, propterea quod tali oris ſitu neceſſario egerent propter cibi, quo veſcuntur naturam, & quamuis audacter pro magno repoſuerit paruum Porta, puto tamen ita legendum, vt ſtat.

,, *Oculos paruos, concauos, albos.*

Tria ſunt oculorum huius animalis attributa, quod ſint parui, neque poſſunt efferationabiliter magni, cum caput paruum ſit, & animal ſit totum aſpectu pulchrum, paruos autem non ſolum vocat Plinius, ſed ſimiles oculis felium, vt ſcilicet cum luna eorum radij augeantur, & minuantur, in ſole hebeſcant, in tenebris radient, aeris autem, aut marini fluctus colorem imitantur.

An ſanè cauſa, cur parui ſunt oculi, hæc vna eſt, quoniam ſpirituum multitudo, ac calor vegetus igneus, & dilatans eſt mediocris, neque quantus, eſt in leonibus, aut quoniā panthera animal capite ſicco præditum eſt, & ſicco cerebro, ceu cati domeſtici, concaui autē ſunt, quoniam parui, nam ſi magni exerti eſſent, aliter enim in paruo capite ſtare nequirent, concaui malitioſum indicant animum, & ſane hæc ſunt ſymptomata duo, ab eadē, vt puto, cauſa prouenientia, nam cum parui ſunt oculi, & concaui, ſiccitas adeſt, & calor, & ſpirituum quantitas moderata, minus igitur mouet à centro ad circumferentiam, vnde ſequitur, quod & minores, & minus porrecti, & exerti appareant oculi, & ſic magis concaui eſſe videantur, albos autem dico hoc eſt cyaneos, & ad aeris colorem accedentes, quē colorem plerunque in felium oculis deprehēdimus, & ab eadem cauſa fieri colorem hunc Galenus in libro artis medicæ dixit, mediocritas enim ſpirituum cum ſiccitate quadam, & luminis abundantia tales cauſat oculos, quales videmus in noctuis, & in domeſticis felibus, quorum oculi noctu lucent; quòd pauco humore, & multo lumine eorum oculi abundent, eſt autem paucus humor quoniam oculus eſt paruus, & quoniam paucus eſt aqueus, & vitreus, & ſiccus humor chriſtallinus, ideo eſt lucidus admodum, quo ſit, vt noctu magis videre poſſint, quam ea animalia, quæ nigros habent, non credendum tamen eſt, pantheras, & huiuſmodi animalia, quæ oculos cæſios, vel glaucos, vel, vt vocant, noctuinos habent noctu, & in tenebris melius, quam interdiu videre, hoc enim falſum eſt, nam media nocte in tenebroſo cubiculo occluſis feneſtris, & ſublato lumine ſic male, pene videt noctua, vt homo, quod experientia compertum eſt, & aſſertum ab excellentiſſimo viro, qui ornithologiam recens ſcripſit, vnde animalia hæc non tota nocte, ſed ſub vtrumque crepuſculum in dubia luce, venari ſolent, nocte autem intempeſta, ipſa quoque quieſcunt, vnde ruſtici inſtare diem ſuſpicantur, cùm volantes noctuas, aut bubones etiam obſcura nocte animaduertunt.

Malitioſi ſignum.

Aldr.

,, *Ipſosque circum vagantes magis.*

Quarta eſt oculorum, pantheræ proprietas, ut ſint circum vagantes, hoc eſt, vt puto, ſint in continuo quodam motu, & circum circa rotari videantur, memini enim me diligenter oculum huius feræ inſpexiſſe, eumq. deprehendiſſe, non ſtantem loco ſed continue agitatū non ſecus, atque ſtellæ nobis nictari, & ſcintillare continue apparent, quo motu, & agitatione quamdam acerbam, & ſuperbam ſibi comparabat ſpeciem, vere toruam, & timendam, vt non iniuria, & Ariſtoteles, & Ælianus eius aſpectum cæteris feris, timorem incutere dixerint, circum agitatio ea forte à ſpiritibus exoritur igneis, & pauco humore temperatis, circum vagatio enim agitatio eſt, ac motus, motus autem motorem arguit, motor eſt ſpiritus, hicque, vel quoniam calidus eſt, vel quoniam continue mutatur è mutabiliſſima animalis phantaſia, & cupidiſſima, facit illam oculorum præpetem, & continuam agitationem.

Pron-

,, *Frontem longiorem, verſus aures rotundam magis, quam planam.*

Quidam legunt frontem anguſtiorem, quam ſcilicet leones habeant; aſt id mihi ferè idem eſt, nam illi quadratiorem habent, pantheræ oblongiorem, eſt alius textus, qui frontem longam, & aures paruas, & rotundas legit, quam lectionem peruerſam vocat Porta, ſed tamen aures paruas mihi videtur habere panthera, & rotundiores, & mulier etiam omnis viro minores aures ſortita eſt, adde, & rotundiores, nam minus etiam naturaliter eſt os, quod illis aliqua ratione reſpondet, dicamus itaque frontem eſſe longiorem ſi comparetur cum leonibus, non quoniam reuera ſit longior quoniam illud fieri nequit, cum minus habeat caput, ſed longior videtur, quoniam anguſtior, vt longiorem iudicamus hominem cuius corpus eſt ſubtilius, & tenuius quamuis ſit breuior eo, qui paulo pleniori præditus eſt habitudine, cauſa eſt, quoniam, ſi pulchrum, & ſymetrum eſt caput pantheræ, cum ſit minus neceſſe eſt etiam propotrionare minorem eſſe frontem, & arctiorem, & ſucceſſiue diminura, latitudine videri longiorem, rotundam autem verſus aures, ſi quidem ea in parte retrahentur pili capitis; At non hoc mihi videtur ſentire Ariſtoteles, ſed partem, quæ circa tempora tumidiorem eſſe, & in ſphæræ, aut pilæ, aut portionis globoſæ formam attolli, id enim in his animalibus animaduertiſſe videor, vt pars frontis quæ propeaures apparebat, tumidiuſcula videretur, quod ſignum audacis ſuperbiæ in ſuo genere manifeſtè docet, audax, ſuperba, & immitis eſt panthera, vt pote quæ reſte philoſophò, numquam cicuratur, neque obſequijs vllis deliniri, aut manſuefieri poteſt, ſic igitur rotundam magis, quam planam, legerem, vt rotunditas illa, nõ circulum, ſed tumorem quemdam indicet, quod etiam denotat vox illa (non planam) quæ ſi de figura circulari loqueretur, fuiſſet ſuperflua, nunc autem vt intelligeretur, rotundam, ideſt in tumorem eleuatam, addit vocem (nõ planam) *Audacis ſuperbiæ ſignum.*

,, *Collum longum, & gracile valde.*

Mihi (vt verum fatear) non contingit hanc colli pantherini longitudinem aduertere, non nego tamen in mulierum genere hoc eſſe peculiare accidens, vt illorum colla ſint longiora, & graciliora collis virorum, naturaquè etiam molliora, cuius paſſionis crederem eſſe cauſam calorem diminutum, qui ſi in longum mouet, non tamen ſecundum omnes dimenſiones id poteſt facere, quod facit in maribus, vbi vigoroſior, & vegetior eſt; At dicet aliquis, quid timidæ ne ſunt pantheræ? at illas immites, & feroces admodum diximus, Reſpondetur ex Ariſtotele illas etiam aliquo modo eſſe timidas, cuius cauſa eſt, quoniam habent cor magnum, vt tertio de partibus animalium teſtatur; in magno autem conceptaculo, vt ipſe ait, calor exoleſcit, ſanguiſque frigidior efficitur; Inter illas autem feras, quas ait cor habere magnum, & ideo pauidas eſſe, enumerat, murẽ, leporem, ceruum, hyanam, aſinum, pãtheram, muſtelam, & hæc omnia animalia aperte timida eſſe ait, & magno corde prædita, idemque de alijs quoq. timidis eſſe ſentiendum, vt vniuerſalis ſit regula, Quorum corda ſunt proportione ſui corporis maiora, illa ſint timidiora, & quæ timidiora illa maiorem ſortita ſunt cordis molem, & quæcunque talia ſunt, ea etiam magis doloſa ſunt, & magis fraudulenta, & minus aperta, & ingenua: Sed propter hoc non videtur tolli dubitatio, ſiue contrarietas in Ariſtotele, qui timidam ait eſſe pantheram, eandem tamen eſſe pardis, & quæ ſui generis ſunt audaciorem, & magis ſtrenuam, quapropter nõ videtur poſſe dici timida; An reſpon. pantheram cum leone comparatam timidam eſſe, & malignam, ſi vero cum alijs animantibus, quæ ſunt fœminei ſexus, eſſe audaciorem, quam ſint aliæ fœminæ, quamuis non ſolum de vrſa, ſed etiam de quibuſdam equabus audiuerim referri, qđ plurimis equis maribus eſſent generoſiores, qualis erat quædam cuiuſdam Itali Imperatoris, omni generoſo equo generoſior, & pernicior, ſed id vocari poſſet monſtrum, ego autem ideo puto pantheram dici poſſe timidam, quoniam vt aiunt fuga ſibi ſalutem comparare

Dubit.

Reg.

parare quærit, neque pugnat, niſi aut propter catulos, aut propterea quod aliter ſe tueri nō poſſe putat, aut demum propter cibi auiditatem, quo ſollicitatur.

,, *Pectus coſtarum expers.*

Dicit textus, ſed quis vidit animal perfectum, ac reſpirans ſine coſtis? bene igitur legit Porta,, Pectus paruis coſtis, & non apparentibus præditum, quæ proprietas abundè in virginibus bono habitu præditis, nec non, & in pueris obæſioribus ſpectatur, vt in eorum thorace, & pectore, nullum coſtarum veſtigium appareat; Pectus igitur videtur eſſe exoſſatum, & ſine coſtis, quoniam paruæ ſunt, tales autem ſunt, quoniam multus humor, & mediocris calor dominatur; cum igitur materialis cauſa abſit, (ex terra enim fiunt oſſa, & vbi magna oſſa, ibi terra multa) neceſſe eſt oſſa, coſtaſque minores eſſe, neque apparere, quæ eadem paſſio etiam in felibus noſtratibus fœminis,, pantheram quandam paruam referentibus facile poteſt animaduerti, hac ergo ratione fœmineum genus minores coſtas habere probabile eſt, hoc eſt ſubtiliores, & debiliores quam virile.

,, *Et longum dorſum.*

Pantheras tales eſſe, res ipſa oſtendit, cauſam puto, quoniam ſaltu venantur, vt etiam tigres; quare ſe in arcū flectunt, deinde vehementi impetu elongantes corpus, ſe met iactant, & certe longiores leonibus apparent, ſunt enim tenuiores, quo longiores videntur, ſed etiā in fœminis humani generis id aliquo modo ſpectatur, quoniam, ſi ſpectes locum in quo ipſæ ſe cingūt ab eo ad pubem vſque, & ad cocygem, multo maius intercedit ſpatium, quam à loco in quo cinguntur homines vſque ad eoſdem terminos pubis, & cocygis, cuius cauſa eſt quoniā cum vtero deberent ferre fœminæ, & locum capaciorem, vel ſaltem longiorem ſortitæ ſunt, quare longiori dorſo præditæ ſunt. His adde quoniam robuſtiora, ſtrenuiora, & calidiora futura erant animalia maſculini generis, & pectus ſit locus, & fons caloris, quibus maior futurus erat calor, iiſdem etiam maior thorax debebatur caloris enim vehementis proprium eſt dilatare; ex quo fœminam, minorem quidem thoracem, maiorem autem, & longiorem ventrem inferiorem habere oportuit.

,, *Femora carnoſa, & coxas.*

Sic latini textus. Porta clunes legit, & rectè; nam loquitur Ariſtoteles de illis carnoſis partibus, quæ oſſa illium cooperiunt, & circum quaque veſtiunt, quæ propriè in his animalibus, & in fœminis ſecundum naturam rectè diſpoſitis pleniores apparent, has igitur partes in pantheris, & fœminis carnoſiores, & obæſiores eſſe patet, cauſa eſt, quoniam, ex Hippocrate, pars hæc in fœminis propter generationis inſtrumenta calidior eſt, quam cæteræ ſui corporis, calor autem tantus eſt, vt attrahat, digerat, apponat, non autem vt reſoluat, cum igitur multus ſit humor corporis fœminei, quod indicant menſtrua, ad ea loca ducitur, ibique coaleſcens in multam carnem, mollem, & lenem excreſcit, vnde circa partes illas fœminæ maribus videntur eſſe craſſiores, eadem etiam de cauſa coxæ ſunt carnoſiores, quoniam propinquiores calori, & humore attracto participant; in genere autem humano memini, doctiſſimum virum, dum anotomen exerceret, dixiſſe ideo mulieribus craſſiores *Arantius.* clunes, & obæſiores datas fuiſſe, quoniam cum ſeruanda foret domus, neque illas deceret huc atq. illuc excurrere, ſed artes ſedendo exercere, vt texere, & filare, aptiores ad hoc munus erant, quando illis commodius ſedere licebat, quod contingebat, cum partes prædictas carnoſiores à natura haberent, & pinguiores.

,, *Quæ ſunt circa ilia, & ventrem læuia magis.*

Per læuia, ſi intelliges glabra, profecto falleris, nam piloſæ magis circa ventrem ſunt pan-

pantheræ, at puto id velle Ariſtotelem, quod partes, quæ ſunt in illis locis, pilis mollioribus ſint coopertæ, quã alibi, quoniam, cũ carnoſiores, & obæſiores ſint, quare, & humidiores, tenuiorem etiam, & molliorem edunt halitum, vnde & mollior ſuccedit pilus, eadem etiã de cauſa contingit in mulieribus, partes illas eſſe læuiores, & delicatiores, quam ſint cæteræ, non ſolum quoniam magis coopertæ permanent; ſed etiam quoniam cum circa ea loca ſit multus calor, & magna vaſa à quibus multus humor adfertur, & excoquitur, effectũque eſt, vt multa caro humidior ibi generetur, ex qua deinde ſequitur illa mollities, & iuſtè id factum eſt, vt virili corpori, quod partes has duriores, & exſiccatiores habet quodammodo opponeretur fœminea conſtitutio tamquam contraria, ex contrarijs enim eſt generatio, quæ maris eſt, & fœminæ operatio.

,, *Color autem varius.*

Idem ſentit quinto de gener. animalium, & id pantherarum generi tanquam propriũ tribuit; omnes enim vult tales eſſe; at memini legiſſe alicubi pantheras eſſe albas, non minus quam vrſas, dicitur autem ſub artico polo omnes vrſas eſſe candidiſſimas, & nõ minus in mari expiſcari quam lutræ, aut fibri, ſi autem intima, per externa cognoſcuntur, probabile eſt variam pantheræ pellem, varioſque pilorum colores, a varietate materiæ cauſari, ex qua cum diuerſi eleuentur halitus, alij magis pituitoſi, alij melancholici magis, effectum eſt, vt pili varij exoriantur, albi, nigri, ſubrubri, ſiue flaui, & quoniam actio eſt hæc naturalis, ideo etiam ordinem certum ſeruat; Ex hac autem colorum diuerſitate varium, ac ſubdolum huius feræ, & numquam aptum ad manſuetudinem ingenium notare licet, nam ſi in brutis (vtpote quæ rationem, & intellectum non habent) operationes plerumque ſequuntur potentias, & inclinationes naturales, quibus bruta, neque reſiſtunt ſecundum ſe, neque reſiſtere, è re ſua eſſe putant, cum hæ potentiæ, & inclinationes ſint humorum primorum, & eius rationis quam inter ſe habent, apoteleſmata; in quibus variam, & multiplicem, & inſtabilem humorum deprehendemus mixtionem, in ijſdem ingenij inſtabilitatem, & varietatem, quare & fraudem, ac dolum diuinabimus, hanc autem varietatem in pelle quidẽ pantheræ conſpicimus, at in muliebri corpore non videbimus, ſed in animo multo maiorem; quod Plutarchus à vulpe obiectum fuiſſe pantheræ dicit, cum enim illa de varietate ſuæ pellis exultans gloriaretur, reſpondit vulpes ſuam interiorem eſſe multo picturatã magis, magiſque variam, ac diſtinctam, quam foret illius exterior.

,, *Et totum inarticulatum & incommenſuratum eſt.*

Inarticulatum non vocat, ideo pantherarum corpus Ariſtoteles, quod illæ articulis careant, hoc enim ridiculum eſſet, ſed ideo dicitur inarticulatum, quoniam lacertorum tori, & muſculi non ſpectantur in panthera, & in muliebri corpore, ſicuti in virili, & in leone; ſed ſunt molliores, & humidiores, quare non ita terminati, & diſtincti, vt perſpici poſſint ſub cute, quæ deinde etiam cum pinguior ſit, quam virorum cutis, effectum eſt, vt difficilius appareant, ſic igitur pantherarum, & fœminarum humani generis corpus vocat parum articulatum, quoniam non apparent muſculi, & dearticulationes expeditè, ſicuti in viris, & in leonibus.

,, *Et incommenſuratum eſt.*

Iam quod incommenſuratum ſit muliebre corpus diximus, cum partes quæ ſunt ſub cinctura longiores in illis, quam in viris, oſtendimus, at incommenſuratius ſimpliciter eſt muliebre corpus, quam ſit virile, quod etiam Albertus Dureru nobilis pictor in ſuo libro de humanis menſuris teſtatur; primum ſanè, quæ ſolet eſſe reliqui corporis menſura, caput, minus eſt iuſto, & facies rotundior inſtabilis adeo ſe promit, vt inde regula non poſſit elici,

idem de ore dicendum eſt, cui ſi penitus reſponderent aures plùs iuſto paruæ eſſent, collum etiam longius eſt, quam deceat, neque illi craſſities proportionata exiſtit, breuiora ſunt iuſto brachia, ſi cum manibus quæ longiores eſſe debent, comparentur; ſi vero partes inferiores cum ſuperioribus aptentur, penitus incommenſuratæ ſunt, & crura coxis minus conuenientia, & pedes parui, & teretes, non reſpondent coxarum, & clunium craſſitiei, & pinguedini, iure igitur incommenſuratum eſſe mulicbre, & pantheratum corpus dictum eſt ad uirile comparatum, & ad leonem, cauſam eſſe putarem, quoniam cum calor ſit mediocris, & materię perfectè non dominetur, neque naturaliter, hoc eſt perfectè mouet, ergo nec cum menſura exacta, & uniformi, ex quo contingit incommenſuratum fieri corpus; ſi enim cum calor, & uirtus formatrix perfectè dominatur materiæ, corpus cōmenſuratum, & exquiſitum fit, probabile eſt, cum non exactè dominatur, neque exactum, atque commenſuratum fieri, & ſi incommenſuratum corpus, animam ſimilem ſortitum eſſe, uerisimile eſt, in corpore hoc in commenſurato uarium, mutabile, & irrationabile reperiri ingenium (ſi modo uera ſunt quę in ſuperioribus de habitudine animę, & corporis inter ſe dicta fuere) videtur iure aſſeri poſſe.

Forma corporis talis eſt.

Pantheram deſcripſit Ariſteles, ut in illa exemplum fœminee perfectionis ſpectare poſſemus; quoniam ut exceſſus, & defectus rerum cognoſcere poſſimus fieri oportet comparationem ad quoddam, quod determinatum ſit, id autem eſt quod perfectum, & formatum, & ſecundum naturam diſpoſitum eſt, uno enim tantum modo res bona eſt, at mille modis imperfecta, & nequam.

Ideo ut humanos mares iudicamus, & qui magis, & minus ad maſculinam accedant figuram, cognoſcimus ſpeculando partes leonini corporis, & ingenij, ità etiam fœminas fęminarumque ingenium cognoſcemus, contemplando pantheram, quæ perfectam figuræ fęmineæ decentiam, ſecundum Ariſtotelem uidetur referre.

Nunc ad animam ſe conuertens, ut in leone fecit, ceu leoni tribuit quod ſit liberalis, & magnanimus, iuſtus, & apertus, ita pantheram uocat puſillanimem, hanc enim eſſe paſſionem puto, quę opponitur magnanimitati, vt enim dixi, non videtur panthera ſe periculis obijcere, neque pugnare, niſi cum neceſſitas cogit, alias autem fugere, & ſe abſcondere non putat turpe, timida igitur eſt, quare neque fortis, neque magnanima; cor enim, vt ex Ariſt. diximus, magnum habet, q eſt ſignū puſillanimis ſubfrigidioris animi, & mollioris.

Videturque hoc idem Ariſtoteles in principio libri noni de hiſtoria animalium ſenſiſſe, cum fęminas dicit eſſe maſculis eiuſdem ſpeciei molliores, malitioſiores, aſtutiores, inſidioſiores, & in nutrienda prole magis ſollicitas, mares contra ferociores, animoſiores, ſimpliciores, minuſque doloſos, & inſidioſos.

Furaci ingenio præditam etiam dicit pantheram, nam & furaci liberale opponitur, & dolo furari ei, quod eſt apertè, & libenter dare.

Atqui rapere, quæcunque poſſunt pantheræ expertum eſſe aiunt in Syria, & Africa, quā etiam naturalem paſſionē ineſſe mulieribus nouimus, illę enim ſunt viris illiberaliores, & tenaciores, frigidiores enim, & timidiores, quibus vtriſque rationibus factum eſt, vt mulieres viris videantur magis furaces, & doloſæ, hoc eſt promptiores ad decipiendum, facile etiam mutantur, & de earum ratione, eſt hoc modo mutari, neque in eodem mentis ſtatu permanere, quod autem pantherarum genus doloſum ſit, ex eo modo quem obſeruat in captandis ſimijs facilè conijci poteſt.

Has mirificè ſcribit Aelianus ſimias appetere, quare vbi frequentes cōueniunt, eo panthera ſe proijcit, ac ſpiritum retinens, mortem ſimulat, ſimiæ quæ ſupra arbores morantur infenſiſſimum hoſtem pauentes, & admirantes tuentur, & quamuis proſtratam videant,

tamen deſcendere non audent, donec vna alijs confidentior ſenſim ex arbore deſcendens primum pede poſteriori de arbore ſuſpenſa tangit, ac leniter premit, non mouetur panthera, illa audacior facta arborem deſerit, & mortuæ inſultans circumquaque inſilit, deſcendunt aliæ, & ſaltationem ſimijs conuenientem aggrediuntur circa pantheram, quam mortuam putant lætantes, quod earum ſæuiſſimus hoſtis iaceat, tunc confeſtim ſurgit panthera, & alias vnguibus, alias dentibus necat, plurimas diſcerpit, & ſic earum vlciſcitur petulantiam, aut credulitatem, ſimiliter Ariſtoteles (ex quo, probabile eſt, Plinium idē tranſcripſiſſe) ait eas, dum venantur, doli genus quoddam nectere; conſciæ quod earum aſpectu, & odore feræ aliæ delectentur, at capitis, & vultus terreantur atrocitate, ocultant intra vepres caput, cum aliquò peruenerint, vbi feras eſſe ſuſpicantur, odore illectæ illæ ad pantheram ſpectandam accedunt ipſa arreptas protinus enecat.

Quod igitur puſillanime, fallax, illiberale, & doloſum animal ſit panthera, & ex hoc etiam, genus omne fæminile ex prædictis patet, amplius iniuſtum, crudele neſciens manſuefieri, hoc enim de pantheris præſertim ſcribit Ariſtoteles, vt autem dicebamus virilem ſexum, & genus maſculinum magis ſecundum iraſcibilem appetitum viuere, ſic ex aduerſo ſentiendum eſt, fæmininum genus magis concupiſcibilem appetitum ſequi; vnde, & facilior, & aptior eſt ad ſtruendas inſidias viro mulier.

„ *Animalia igitur, quæ videntur fortia, conuenientiora tranſumpta, maſculinæ formæ, & fæmininæ, dicta ſunt, alia autem quæcunque ſunt, facile eſt vtique pertranſire.*

Hoc eſt, vt ſane mihi videtur, cum animalium, (vt etiam in alijs rerum generibus accidit) quædam ſint perfecta, quædam imperfecta, & perfecta ſint, quæ fortia, ſiue ſtrenua, & robuſta ſunt, quæque à ſe ipſis propellere poſſunt damna, & incommoda; imperfecta autē quæ non poſſunt, ſed neceſſe eſt, vt fuga ſibi conſulant vel alio modo, & ſe à periculo ſubducant, perfecta vero, & ſtrenua diuidantur, in marem, & fœminam, iam diximus, qualia ſint, tum ſecundum corpus, tum ſecundum animam, quæ ſibi maſculinam, & quæ fœmineam formam aſſumpſerunt, hæcque ipſa ſpeculati ſumus, in leone, ac panthera tanquam perfectis maribus, & fœminis in genere perfectorum, & ſtrenuorum animalium, quoniam autem, vt ſæpius iam dictum eſt, rectum ſui, & obliqui indicium eſt, perfectum ſimiliter ſui, & imperfecti regula eſt, hoc enim indeterminatum eſt, & indefinitum, at perfectum, eſt certum, & ſignatum, cum de perfecto, & omnibus numeris abſoluto mare, & fœmina in genere ſtrenuorum, & fortium animalium ſermonem fecerimus ex his quę dicta ſunt ſupra quales ſint aliæ fœminæ, & mares in alijs generibus non ſtrenuis cognoſcemus vt enim per regulam rectam cognoſcimus ligna, quæ magis, & quæ minus ſunt obliqua, ſic per cognitionem fœminæ in ſuo genere fœmineo perfectæ, alias fœminas etiam in alijs generibus imperfectioribus poſitas cognoſcemus, quò enim magis, aut minus pantheræ corpus, & mores referent, eo magis, aut minus perfectam fœminam in ſuo genere, & genus illud etiam melius, aut peius vocabimus, idem de maribus dico, ad quos ſe habet leo, vt panthera ad fœminas, exempli gratia, cum vacca ſit fœmina in genere ſtrenuorum, & fortium, tauri enim fortes ſunt, & robuſti, dico quod quæ vacca cum altera comparata magis ad qualitates corporis pardalis accedet illa etiam in ſuo genere, vt fœmina erit perfectior, & melior, ſic in genere hominum, quæ mulier corporis diſpoſitiones quaſdam pardalim referentes habuerit, & animi inclinationes ſimiles ijs, quas habet panthera, ſortita fuerit, ea in genere mulierum maxime mulier dici poterit, hanc ergo puto eſſe huius loci expoſitionem, & ſententiam, Et cum dicit.

Alia

,, *Alia autem quæcunque ſunt.*

Hoc eſt qualitates tum corporis tum animi aliorum animalium, quæ ſunt extra genus ſtrenuorum, & perfectorum, poterunt pertranſiri hoc eſt contemplari, ex comparatione prædictorum, ita enim res fert, ut contrariorum ſit eadem ſcientia, & cognito vno contrariorum facile alterum cognoſcâtur, vt autem ſe habent inter ſe mas, & fœmina in genere perfectorum, ita etiam ſe habent mas, & fœmina in genere imperfectorum, & ſicuti ſe habet totum genus perfectorum ad totum genus imperfectorum, ita mas, & fœmina generis perfecti ad marem, & fœminam imperfecti generis, iure igitur dictum eſt, quod cognitis maribus, & fœminis perfecti generis facile eſt, & mares, ac fœminas imperfecti, & totum genus imperfectum ſimul cognoſcere.

,, *Quæcunque autem ad phyſiognomonizandum inſpicere conueniet ab animalibus, in electione ſignorum dicetur.*

Quæ a brutis ſigna capi poſſint. vt bo[rum] cognoſcantur inclinationes.

Hoc eſt, cum igitur in vniuerſali, qua ratione ſit procedendum, & quomodo corporea ſigna cum animi diſpoſitionibus conueniant dixerimus, nunc intimius rem conſiderantes, ad certiorem cognitionem propenſionum animæ humanæ, quæ poſſunt ex ſimilitudine, quam habent partes humani corporis cum brutis colligi, & inferri, deueniamus, & quænam ab animalibus, & brutis ſigna eligere debeamus, vt de homine poſſimus aliquid certi afferre ſic igitur ſe ad ſequentia continuat, & quomodo ab vniuerſalib. ad ſingularia deſcendere oporteat docet; hæc igitur mihi videtur eſſe huius loci ſententia, cum vniuerſaliter dictum ſit, quomodo à natura, & ſimilitudine animalium, tum maſculorum, tum fœmineorum ad cognoſcendas viri, & mulieris animæ propenſiones procedatur, nunc quoniam poſt communia, & vniuerſalia ad ſingularia, & propria eſt deueniendum, nobis erit explicandum, quomodo ex ſingulis ſignis ab animalium corpore ſumptis, & in homine ſimiliter apparentibus, poterimus humanæ animæ diſpoſitiones, & inclinationes cognoſcere; patet igitur, quod electio fiet ſignorum, quorum vſus erit exponere tantum ſpeciei humanæ paſſiones; quare cum partes aliquas hominis reperiemus, quæ certum quoddam brutum referant, probabile eſt in illius hominis anima reperiri quandam propenſionem, quæ ſimilis ſit illi, quæ eſt in prædicto bruto, diſpoſitioni, quare ſicuti ſe habet totum corpus ad totã animam à qua perficitur, & actuatur, ita ſe habet pars corporis ad partem, ſiue ad potentiam animæ; & è contra.

Quare ſicuti ſe habebit totum corpus vnius animantis ad totum corpus alterius, sic, & anima vnius ad alterius animam, ergo, vt pars corporis vnius ad partem corporis alterius animalis, ſic etiam ſe habebit pars animæ vnius ad alterius animæ partem, vnde si pes, aut manus hominis quodãmodo ſimilis erit anterioribus, aut poſterioribus leonis, aut ſimię, aut canis pedibus, probabile eſt in illius hominis anima reperiri quaſdam propensiones, quæ affectiones aliquas, ſiue habitus animæ horum animalium referant; qua ratione igitur in vniuerſali, & quomodo particulariter ſit, ex ſignis ſenſibilibus repertis in corporibus brutorum physiognomizandum, & aliquid prædicendum de naturalibus hominum inclinationibus, & animi propenſionibus ex his eſt manifeſtum, cuius dicti praxis inferius exercebitur ab Ariſtotele.

DICTO-

DICTORVM EPILOGVS.
Cap. XXXXI.

PLanũ eſt, cognitionẽ hanc nõ eſſe eorum omnium, quę animę humanę accidunt, quis enim hominũ cogitationes nouit? ſolus Deus ſcrutator cordiũ; ſed neq. eorũ cognitio per phyſiognomiam eſſe poteſt; quæ per habitũ intellectus acquiruntur, neq. eo ũ omniũ, quæ sũt ẽt in anima appetitrice ꝑ conſuetudinẽ introducta; nã virtutũ, & vitiorũ quę à nobis acquiruntur ꝑ electionem volentibus, & ſcientibus, aut aliquãdo ẽt nõ aduertentibus, ſigna in corpore nulla plerunq. apparent, quare neq. deprehẽdi poſſunt, niſi ꝑ operationes & effectus. Reſtat igitur, vt phyſiognomia verſetur tantũ circa quaſdam animæ humanæ qualitates, quæ illi inſunt à natura, quatenus. ſ. tale corpus informat, ſiue quæ compoſito inſunt ꝑ materiã, & ab anima tanquã principio exerceri ſolent, hæ aũt sũt potentiæ, & impotentiæ naturales, quę habilitates à quibuſdã dicuntur, quarum alię magis alię minus ad habitum, & perfectionem accedunt, quã entelechiam, ſiue potentiã ſecundã vocant; ſunt etiam, & modi, ſecundum quos non ſolum has proprias, ſed communes ſpeciei, & generis exercemus propenſiones, nam omnes homines iraſcuntur, quod autem hic certo quodammodo, ille alio admodum diuerſo afficiatur, id fieri contingit dupliciter, vel ab habitu acquiſito, & tanquam ab externo principio, de quo per hanc ſcientiam non eſt cognitio, vel fit à materiali cauſa, & intrinſeca, & huius cognitio ad præſentem pertinet tractationem, quem enim videmus habitu pituitoſo præditum, aut ſanguine frigidiori, illũ ipſum minus iracundum, neq. adeo ex ira furentem, & inſanientem, vt alium quemdamblioſi, & melancholici temperamenti dicemus; quod ergo non omnium, & quorum ſit phyſiognomia, & propter quam cauſam ex his eſt manifeſtum.

Animæ & corporis nexus.

Animæ autem, & corporis nexus maximus eſt, vt ſupra etiam oſtenſum eſt; Nam ſunt materia, & forma, ex quibus adeo fit vnum, vt nihil magis vnum ſit in his inferioribus; Accidit tamen, huic vni, vt ſit viuẽs, & animal, atq. homo, at vnius vna tantũ eſt propria operatio, plures vero communes, Harum principium anima eſt, quæ corpore tanquam inſtrumento operatur, at compoſitum eſt quod agit, quare ſi agenti proportionatum debet eſſe inſtrumentum, neceſſe eſt corpus animæ aptari, & illi atq. illius operationibus accommodari, ſic igitur effectum eſt, vt quale ſit corpus, talem ẽt eſſe animam iudicemus. Et ſi inter ſe conſentiunt, ergo ex altero alterius paſſiones inferre licebit, & certa anima certũ habet corpus, & quod fit ex utriſq. certas etiam habet potentias, quibus ſua munia exerceat, ex vtriuſq. nexu emergentes fruſtra enim anima equi, vel bouis haberet potentiam ad volandum, cum careat inſtrumentis ad hoc peragendum neceſſarijs.

Cum autem paſſiones iſta ſint effectus quidam naturales in corpore naturali exiſtentes, non ſine certa cauſa eſſe poterunt, hæc duplex eſt materialis, vel efficiens. Materiam voco ex quo inexiſtẽte aliquid fit, vt quod tabula ſit combuſtibilis, cauſa eſt, quoniam ex ligno, quod autem ſit quadrangula, vel exacte affabre facta, pendet ab efficiente in quo principiũ motus habuit; De cauſa materiali nunc agitur hæc corpus eſt organicum, diſſimilare igitur, quare ex ſimilaribus quæ ex quattuor elementis conflata ſunt.

Ex quibus fit homo.

Hæc caſtigata, & ad elementa hominis traducta iam ſunt quattuor humores naturales, ſanguis nẽpe, vtraq. bilis, & pituita, ex quibus tanquã propinquiori ſubiecto fiunt, tũ corporis partes ſolidę, tum ſpiritus pręcipua animę inſtrumẽta: Quę ſunt animæ, & corpori communes, paſſiones, plurimum alterari contingit, & à cauſis externis, ut à regione, ab aere, ab ætate, à cibo, & potu, & ſimilibus, ſtudia etiam conſuetudines, & leges, uoluptates, & dolores maximè poſſunt mutare, ubi fit, ut aliter de eodẽ ſępe, & aliter ſentiamus, ut

A quibus, & quomodo mutetur homo.

Empedodi, & Homero uidebatur, percuſſiones enim corporis, ut in Hectore, & uulnera hominum uoluntates, ac ſententias mutant, quare alij alijs ſtudijs tenentur, & diuerſis diuerſa placent, & mutatio etiam fit à cauſa interiori, & cum hæc mutata eſt, in corpore etiã mutationem facit, mutatio enim in principio quamuis modica, maxima in fine ſequi ſolet, ſic in affectibus parum immutato corde mutatur, & ſpirituum generatio, & totum corpus alteratur, introducti ſque nouis phantaſmatibus, noue habilitates, & diſpoſitiones excitantur, ex quibus noui habitus, qui quaſi nouæ formæ noua producunt opera, quæ ſanè interior mutatio, ſi à receptis phantaſmatibus per ſenſus rectè diſpoſitos, ab electione, & uoluntate fiat, propriè tunc à principio fieri intrinſeco dicimus, & per ſe, ſi autem aut per cibos, aut propter aerem, aut propter uulnera, aut morbum, & morboſos affectus mutatio contingat in maſſa ſanguinea, & ſpiritibus tunc dicimus eam omnino à principio externo generatam eſſe, cum itaque hæc ratio materiæ ſit, materialeſque cauſæ ſint, quibus paſſiones phyſiognomicas exponimus, iure Ariſtoteles animalium genera per differentias primas materiæ conuenientes expreſſit, quæ ſunt maior, & minor elaboratio; quæ dicitur perfectio, & imperfectio, mas, & fœmina, nam quod equorum, hi meliores, pulchrioreſque ſint, illi turpiores, & peiores non accidit propter formam, nam in omnibus equis eadẽ eſt forma, ſed cauſa eſt materia, quę minus perfectè aut magis formam ſuſcepit, & agentis admiſit operationem; Illud animal dicitur eſſe perfectius, quod ad ſui conſeruationem eſt magis aptum, & paratum, hoc autem eſt, quod res noxias, & pericula promptè propellere poteſt reſiſtere, & ſuſtinere, neque facile corrumpi, aut de ſuo ſtatu moueri; quod autem tale eſt, ſtrenuum, forte, & robuſtum dicitur, perfectum igitur animal eſt ſtrenuum, atque audax, ut leo, cuius inditium eſt, quod etiam in ſpecie humana, qui ſtrenui ſunt, & fortes ijdem uiri perfecti, & probi, & cordati dicuntur, quaſi quod perfectio, & fortitudo, ſeu uirium robur cum audacia coniunctum perfectionem in animali dicat, neq; in ſentiendo, & patiendo, ſed in agendo, & reſiſtendo conſiſtat, & quoniam eadem materiali differentia genus perfectum diuiditur in maſculinum, & fœmininum ſexum, eadẽ de cauſa Ariſtoteles in genere fortium exemplar maris, & fœminæ leonem, & pantheram attulit; omnium enim ſtrenuorum maſculorum cuiuſcunque generis uidetur leo fortiſſimus, audax, & ſtrenuus maximè, ſimiliter inter omnes fœminas cuiuſque ſint tandem ſpeciei, audaciſſima, & fortiſſima uidetur eſſe panthera, cuius nomen præſertim ferocitatem ſummam ſonare apparet.

Quid perfectum animal

Cur tanta animaliũ varietas.

Videtur aũt huius diuerſitatis aliam eſſe cauſã, quod neceſſe eſt in mundo, omnia quæ poſſibilia ſunt reperiri, & eſſe, nã uniuersũ eſt, quare nihil excludit, & perfectũ eſt, quare oĩa continet, & nihil deeſt, oportet igitur in eo fortiſſima aĩalia, & ferociſsima reperiri amplius, & timidiſsima, & maximè imbecilla, & quæ media ſunt, & inter ferociſſima quædã erunt ſpecies, quibus æque maſculis, & fœminis erit attributa ferocia, quod in manticora Plinij obſeratũ eſt; quædã aliæ erunt, quæ non æqualiter participabunt eadẽ fortitudine, & inter has quædã ſunt, quæ fortiorẽ habent maſculum, vt leo, & aquila, quædam ferociorem fœminã, vt panthera, & vrſa. Bene noto quòd in genere ferocium plures ſunt maſculi, qui robore, & pręſtantia uirium fœminas ſuperant, pauciores qui ſuperantur à fœminis, neq; credendum eſt, hanc ſtrenuitatis, aut imbecillitatis diſtinctionem ſolis terreſtribus forſam conuenire, ſed inter uolatilia, & aquatilia eadem ratio urget, aquilas enim, & falcones, & accipitres videmus eſſe fortes ac ſtrenuos, contra columbas, ſturnos, alaudas timidiſſimas, ſimiliter in genere aquatilium ferociter exultat delphinus, & maiores etiam prouocat piſces, phyſiteres, & orcæ, & phocæ præſertim Indici maris, & qui vocantur tyburones, & Balenæ ſæuiſſimæ ſunt, & ferociſſimæ, ex oppoſito quamuis maximè, & cætacei generis teſtudines, illæ tñ timidiſſimæ ſunt, quod etiam in vulpæ marina, & in galeis quamuis ad magnitudinẽ cætaceorũ accedãt, animaduertitur; eſt ẽt bos marinus, quem nonnulli mana-

Not.

tum credunt maximus ille, ſed timidior, & cicuratur, & cum homine piſcatur, inſipidus quidem, attamen iniutiatum memor, & ſi genus inſectorum percurramus, ſiue illa volatilia ſint, ſiue aquatilia, ſiue tandem terreſtria, veſpas, & cabrones audaciſſimos, timidiſſimas cicadas ſpectabis, ſic etiam in alijs. Iure igitur ſecundum materiam omne animal in perfectum diuidetur, & imperfectum quaſi in ea duo prima oppoſita, quæ formæ, & priuationi reſpondent, & genus deinde perfectum, & generans ſibi ſimile, in maſculinum ſecatur, & fœmininum, vt diximus.

Cumque temperatum eſt vnum quodque in ſuo eſſe ſecundum propriam ſpeciem, id dicimus eſſe ſanum, & valens, ac propriam natum eſt perficere operationem, quæque in maſculo perfectio eſt, ac temperies; in fœmina eſt intẽperies, & imperfectio ſunt, enim res diſparatæ, & quæ homnis temperata eſt conſtitutio, non eſt equi, & bouis aliter bos, & equus præter naturam diſpoſitus eſſet, neque operationes quæ ſunt equi, & bouis perficere poſset, immo neq. bos eſſet, aut equus, vt igitur ſingula propriam nacta ſunt materiam, & formam propriam, ita etiam propriam temperiem ſortita ſunt, & operationem; Amplius addatur, quæ eſt vnius hominis conſtitutio temperata, & ſana, ea in alio eſt morboſa; Adeo nigri guineæ ab Hiſpanorum diſtant temperie, vt quæ vni ſunt ſana, alteri ferè ſint lethifera; in Inſula Medera cum ſol ad illius venit Zenith, quotidie fiunt pluuiæ, tunc nigri bene ſe habent, ac valenter omnes operationes ſuas exercent, ex aduerſo chriſtiani, quicunq. albi ſunt, pene animas efflant, neq. tantũ viriũ habent, vt vix ſe ipſos mouere poſſint; quare quæ eſt primi, aut ſecundi climatis hominum conſtitutio, & temperies, eam in ſexto, aut ſeptimo climate nõ eſt quod quæras, itaq. & diuerſos habent cibos, & mores acrẽ herbas, atq. arbores diuerſas; unde non nullis grauibus viris nunq̃ arriſit, quod Arabica medicamenta Italis, aut Germanis applicarentur hominibus, primum enim non eadẽ eſt virtus, non eadem temperies, uetbi gratia lactucæ, aut fęniculi naſcẽtis in Aphtica, & in Germania, adde quod neque eadem eſt utrorũq. conſtitutio, unde neque ſi eam quæ eſt in Aphricano ſolo induxeris, in Germanicũ plantam res bene cadet, ſed ſingula ſingulis animalibus, & locis, & temporibus decenter à natura ſunt reddita, & quoniam ſingularium differentiam pręſertim ſexti climatis inquirimus, Qualis ſit naturaliter maſculus, & qualis fęminæ contemplemur.

Maſculus homo cũ ad caliditatẽ uergat cũ mediocri ſiccitate cõiunctã picis nauticę, aut colophoniæ naturã referet, qualis aũt ſit ſm̃ corpus, & ſupra in deſcriptione leonis, & paulo ante, ex Ariſt. ſentẽtia dictũ eſt, nunc aũt quæ corporis cõditiones quaſdã animæ indicẽt dicamus, ut facilius ſit, cognoſcere, quęnã cuiq; reſpõdeãt, deinde ſi unã talẽ in corpore Platonis exiſtere uiderimus, quid ſentiendũ de Platonis anima dicere probabiliter ualeamus. Primum itaq; à capite incipiamus. Cui capillus eſt nigrior craſſiorq. quã fœmineus, medius inter criſpũ, & planũ (qđ ſignũ eũ materiã craſſiorẽ, & melãcholicã doceat abundare ex qua eleuãtur fuligines, talẽ crinẽ generãtes) dicemus, & ſanguinẽ habere fibroſũ, & corpus robuſtũ, & ingeniũ audax, medioere ſimplex, & apertũ, frons quadrata, & cui antię illæ capillorũ inſidẽt, mediocriter eleuatæ magnanimitatẽ portẽdunt, & qui tales ſũt mirificè honorari cupiũt, & honorẽ affectãt, ſupercilia dura magna lõga, qualia uidemus in pleriſq. Venetis Senatoribus prudẽtiã, & retũ cognitionẽ multã arguũt, adde grauitatẽ, & ſtabilitatẽ, & conſtantiã, indicat .n. ſuperciliũ illud, qđ cogitationibus magnis, & aſſiduis frequenter homo det operã, unde ad illas partes efluxo calore, & exhalatione fumida, exoritur pilus, lõgus, craſſus duruſq. Oculus caropus ſiuè cęſius mediocris, nõ ualde concauus, nõ prominens animoſitatẽ, & ferociã notat, eſt .n. leonis proprius oculus; Nubecula, quã ſupra naſũ ĩminere dicimus, nulla res alia eſt, niſi rugoſus quidã, & uix apparẽs tumor, qui cõtractionẽ quãdã leuẽ frõtis indicat, quo ſigno grauitas, & ſeueritas, ut plurimũ notatur, naſus craſſus, nõ acutus, ſed potius magnus, quã paruus liberalẽ, & mãſuetũ animũ ſignifi

cat facies magna, & nō oſſea probitatis, & māſuetudinis præcipuū eſt indiciū, talē vidimus pictū Traianum Imperatorem, ad huius ēt figuram accedit Titi facies, quorum hominum manſuetiores, aut meliores non vidit illa ætas; os ingens, & dentes firmi, non rari, mediocres, & candidi, qui virorum magis quam fœminarum proprij ſunt, diuerſa notant; nam magnum os voracitatem, & ſimplicitatem; dentes firmi, & non rari, & numero 32. indicant viuacitatem, hos enim viuaciores eſſe volunt, quorum firmiores ſunt dentes; & plures & non rari, quaſi natura ei animali cui longam præparauit vitam, inſtrumenta etiam plura firmiora, & duratura diutius fuerit largita; mandibulæ ſuperiores inferioribus ſint æquales, neque excedant, neque excedantur, nam ſic homo deformis eſſet; at maſculum natura perfectum facit, quod perfectum eſt ſecundum naturalem ſtatū illud omne pulchrum eſt; tales igitur eſſe debent mandibulæ, & partes capitis, quæ concinnitatem in animo, & in cerebro, & in ſenſibus docent, hoc ſigno, vt mihi videtur, taciturnitas, & non curioſi hominis animus expromitur; Aures mediocres bene exculptæ, dearticulatæ hominem ad diſciplinas habilem, & cui veritas perſuaderi poſſit, docent, ſi enim in externis, & non neceſſarijs perfectè ſuum finem aſſecuta eſt natura, in neceſſarijs etiam, & quæ de ratione viri ſunt, probe ſe gesſiſſe probabile eſt, caput moderatæ magnitudinis ad maius tamē, quam ad minus accedens, & ut ait Ariſtoteles, venerabile, ita ut hominis huius prima facies, & nobilis aſpectus magnam ſpem generet in illis qui auxilio egent, qualem fuiſſe dicunt Hectorem, cuius aſpectus vim, & robur in ſuorum militū pectora inſpirabat, cui forte alludit Virgilius, cum inducit Hecubam ferè Priamum ſenem irridentem qui ſumptis iuuenilibus armis in mortem ruebat, dicens,

Non tali auxilio, nec defenſoribus iſtis
Tempus eget, non ſi ipſe meus nunc afforet Hector.

Signum hoc, ſi quod aliud eſt, confidentiam, audaciam, & promptitudinem ad agendum, & in rebus ſtrenuitatem demonſtrat, auctoritatemque cum grauitate coniunctam, integritatem etiam, & animi probitatem ab omni fuco, & fallacijs remotam præ ſe fert.

Magnitudo totius corporis.

Magnitudo etiam totius corporis moderata quidem ſecundum ſe, in comparatione vero ad mulieres maior eſſe debet, quæ magnitudo temperata hominem, non inſidioſum, neque doloſum indicat, qui enim dolos ſtruūt, (quod in vulpibus, & catis videre licet) omnes vel parui ſunt, vel cum hoc præſertim faciunt quodammodo ſe ſe met contrahunt, & quaſi ſe ipſis minores fieri, & apparere tentāt; videmus ēt animalia parua multo magis eſſe doloſa, quam magna, & vt vis in magnis, ſic dolus in paruis manet, collum craſſum, & cōmenſuratum, & craſſities non ex multo adipe, ſed ex magnitudine vertebrarnm, & muſculorum oriatur, ac tendinum, qui caput mouent, robur denotat ſtabilitatem, & firmitatem quamdam animi, humeri lati, & fortes, pectus amplum, iracundiæ, ac audaciæ index eſt, dorſum latum, & robuſtum, coſtæ magnæ, & ſolidæ, quas in virili homine reperiri ait Ariſtot. nihil aliud à prædictis oſtendent, niſi quod tolerantiam, & patientiā laborum, & in aduerſis æquanimitatem addunt; clunes, & coxæ mediocriter carnoſę, ſed carne ſolida, nō molli, neq; flaccida, vires ēt indicāt, & robur, & ſtrenuitatē, ac prōptitudinē ī periculis ſubeundis, pſertim aūt hæc ſignificāt ī pegrinationib. patiētiā, vt poſſint lōga tolerare itinera, & multas regiones obire, & à mutationib. ciborū, aeris, & locorū nihil, aut mediocriter affici, & alterari; crura neruoſa, & ſurſū cōtracta, robur partiū inferiorū ī incedendo, in curſu, & agilitate deſignāt, totū aūt corpus qđ bene dearticulatū eſt, qđ toroſū, & lacertoſum dicitur, pfectū, & ſm naturā bene cōſtitutū, nihil aliud niſi animi ſimplicitatē, & ingenuitatem; non dolos nō iniuſtitiā monſtrat, quam ingenuitatē ſequitur ueriloquentia, & iuſtitia quā tū non proprie dictam capimus, ſed eam diſpoſitionem ſecundum quā nō laceſſiti nemini graues ſumus, neminemque iniura afficimus. Carnem ſolidiorem Ariſtot. quam rariorem, aut molliorem tribuit maſculo, quoniam eſt robuſtus; Inceſſus grauis, tardus, erectus, magnani-

gnanimitatem,victoriæ appetitum,ſuperbiam,imperioſitatem monſtrat,quæ eorum,qui ſibi confidunt,neque quidquam timent propria eſſe ſolet,huic inceſſui tribuit etiam vehementiam,in his quæ aggrediuntur, non tamen impetum præcipitem,ſed conſideratum; ſuccedit humerorum in inceſſu commotio, & quædam concuſſio,quam viris, & maſculis aſſignat, quæ ſociabilem virum, & ſatis manſuetum indicat, & qui cum amicis,non male poſſit conuenire, qui gratus ſit, & accepti beneficij memor, qui poſſit veniam petentibus ignoſcere;Huic viro alibi, carnem attribuit Ariſtoteles calidiorem tactu,nam calor in ipſo ſuperat, quo factum eſt,vt ſit ferocior, & impiger, & nouarum auctor rerum; muliere autem corpus maius habet,ac firmius, & melius compactum, quoniam robuſtior eſt. Inter ea tamen quæ viri, & maſculi propria ſunt,hoc maxime notat Ariſtoteles,quod partes ab vmbelico ſuperiores ſunt maiores,craſſiores,firmiores, & carnoſiores quam ſint inferiores, ſecus in fæmina,quæ paſſio maſculinum habitum præcipuè oſtendit, quare, & in animo adeſſe proprietates, viriles,vt magnanimitatem,conſtantiam, & liberalitatem, & ingenuitatem,oſſa maiora craſſiora,& ſolidiora quæ in viris,quam in fœminis ſunt,manſuetudinem denotant,qualem videmus in bobus,&aſinis etiam,ad manſuetudinem enim nata eſſe videntur,quæ multa terra abundant;neque ſit mirum ſi oppoſita in eodem apparere videntur,nam ſecundum quod diuerſimode afficiuntur,id contingit,videmus enim ferrum eſſe frigidiſſimum,ſi autem igni imponatur calidius,ac feruidius multo quam flāma, ac pruna ipſa efficitur,qualis igitur ſit homo maſculus tum ſecundum corpus tum ſecundū animam ex his eſt manifeſtum.

FOEMINILIS CORPORIS, ET Animi paſsiones. Cap. XXXXII.

Reliquum eſt,vt eadem methodo fæminile corpus,& animum deſcribamus ex Ariſt. hic, & alibi;quæ adduci ſolet referentes,eſt fæmina in quo animal ſibi ſimile natum eſt fieri,materiæ igitur, ſeu loci in quo, rationem ſubit,igitur eſt humidior;nam quod materiam refert alieno termino facile terminatur, hæc autem humidi natura, & ratio eſt, ſi humidior eſt,& materiam referens,igitur ab efficientis ratione diſtabit,quod calidum eſt, calidi enim eſt agere, & mouere, & facere, & formare, ſubfrigidior igitur erit muliebris temperies, & ſanguis, qui per uenas,& arterias illius deferetur, pituitoſior quodāmodo; mulierem igitur dicemus eſſe pituitoſam cum ſubdominio ſanguinis, aut ſanguineam cū ſubdominio pituitæ, & magis fœmineam temperiem eſſe,puto priorē;nā humidiorem fœminā credo, & frigidiorem quam conueniat ſanguineæ temperaturæ, etiam cum ſubdominio pituitæ,vtraſque tamen formæ muliebris exiſtimo capaces, vt autem viri perfecta, & ſumma virtus in animo, & illa eſt ſecundum quam vir magnanimus, & fortis dicitur, & propriè præditus virtute,cuius uirtutis officium proprium eſt benefacere, & prodeſſe multis, & maxime propter hoc laudatur, & honoratur, & carus eſt patriæ, & amicis, ita muliebrem perfectionem in corpore puto ex Ariſtotele conſiſtere, & illam eſſe,quam dicimus pulchritudinem, & ſecundum quam mulier formoſa, & pulchra dicitur, per quam proprietatem maxime iucunda, & appetibilis apparet, & propter quam maxime amatur, & cara eſt ijs,qui illam cupiunt,aut poſſident;poteſt autem id confirmari,tum quoniam hoc maxime gaudent nomine laudari mulieres, hocq. donū, inter alia maximè colunt, maximè exoptant à Deo, & vt ille ait, formam puellis optat ſancto

Murmure,cum Veneris phanum videt Anxia mater,

Tum qm̄ hoc dignum præmium putauit Europa, atq; Aſia, quo grauiter duro,& lento

bello colliderentur, neque fuit ſolus Paris, qui Helenam cupiuerit, vel Theſeus ſolus, nam & Virginiam adeo amauit Appius, & Lucretiam Sextus Tarquinius, vt dignas putarint, propter quas omne nephas admitterent, neq; minus Hercules pro Iole, aut Omphale, aut pro obtinenda Deianira laborauit, quam pro fama, & immortalitate (ſecundum antiquorum captum) conſequenda, cum ergo hanc corporis formam illæ maxime exoptent, & tanquam rarum, & diuinum quoddam donum ſuſpiciant, & colant, & vnice ſit iucundum, delectabile in muliere, quo vno illæ, & ad declinanda mala, & ad alliciendos, & ſibi ſubigendos homines vtuntur tanquam proprijs armis à natura ſibi conceſſis.

Meritò dixi hanc eſſe ſummam fœminæ, quatenus fœmina eſt, perfectionem, vt enim ſe habet anima ad corpus, materia ad formam, ſic mulier ad virum, quare, & perfectio muliebris ad perfectionem virilem; ſi igitur viri perfectio eſt in anima, ergo quæ mulieris eſt, ad corpus pertinebit, dicamus igitur, quale nam eſſe debeat corpus muliebre omnibus numeris abſolutum.

Abſoluta muliebris forma.

Capilli multi longi, ſubtiles, denſi, aurei, in extremo medioctiter criſpi, tactui molliſſimi, frons candida, nullis rugis, aut lineis notata, longior quam ſit virorum, & ad rotunditatem circa tempora accedens, vt inuerſum arcum turcicum referat, in qua neque tumor, neque gibboſitas appareat, neque nubes vlla, non vlla ſeueritas, aut triſtitia, ſed læta, & pudica quædam hilaritas, capilli propriè timiditatem indicant, & impotentiā reſiſtendi, frons autem prædicta blanditias arguit, hoc eſt talem fœminam aptè ſcire blandiri, & blandiēdo etiam datam negare fidem, vt quamuis id fieri audias, & ſentias, dolere tamen, & illam incuſare neſcias; facies rotunda, viſu iucunda, & elegans, omnis doli promptam ſignat artificem, quæ ſciat mendacia, dolos, & inſidias ſtruere, os paruum parumper, & vix hians timorem, etiam etiam rerum, quæ non ſunt timendæ, & plures homines hoc ore dotatos videbis timere lemures, & ſomnia, & phantaſmata, ſimiliterque eſſe pauci cibi, & facile ſaciari, quamuis guloſi ſint, hoc eſt in qualitate peccent, non tamen voraces, quoniam multum cibi non appetunt, aut exquirunt, dentes parui, candidi breuiuſculi pati numero 28. tantum, non rari, neque denſiſſimi, hoc etiam indicat timorem, ſed magis mollitiem, & vitæ breuitatem, & virium impotentiam, labia craſſiuſcula, corallina cinnabarim imitantia, parumper hiulca, ita tamen, vt dentes vix conſpiciantur, dum tacet, aut non ridet, immota, hoc eſt, ea mulier non contorqueat, neque mordeat, neque ſibimet ſugat, quæ impudicitiæ, aut vanitatis notam afferre ſolent; labra inquam deſcripta, mirificam muliebri faciei comparant gratiam, & dignitatem, docent, hæc quoque à venereis uoluptatibus non omnino auerſam, auaritiæ tamen, aut illiberalitatis non paruum eſt ſignum, nec non, & falſitatis, his labris īſignitos uidemus Aethiopas, & eos nigros, qui ex Aphrica, uel Guinea, afferuntur, quorum præcipua paſſio eſt auaritia, uel furacitas, & turpe mendacium, neque omittendus eſt naſus, uultus, honor, & ornamentum, qui roſæ partem exteriorem referat, mediocris, rectus, mundus, cum obtuſitate quadam acutus, narium autem foramina parua quæ ſigna ſunt animi garruli, inſtabilis, & uani, adde mendacis, & glorioſi, quinetiam ſuperbi; mentum rotundum, candidum, glabrum, & candor neſcio quamdam ſuſpicionem roſei coloris uideatur intuentibus afferre, nullum autem penitus ueſtigium, aut in labris, aut in mento, nec ſenſus ullus pilorum uideatur, nam hoc peſſimum, & doloſum animum indicaret, cui neque pater, aut filij fidere poſſent, tale mentum pulchrum, glabrum, & rotundum, & carnoſum indicat ingenij obtuſitatem quamdam, & tarditatem effæminatam.

Quod ſi mentum ſuſpicionem ſciſſionis in medio, aut concauitatis cuiuſdam uidentibus incutiet, indicat animum à rebus uenereis non abhorrentem; & qui optime ſciat illecebras, & blanditias iucundiſſimas in illo actu intexere, & fabricare; linguā paruam, breuem, purpuream decere mulierem certum eſt, quæ tamen uix, aut nunquam uideatur, & uix ſummitas aliquando inter loquendum appareat, linguam hanc ſagacitatem, & credulitatem

litatem ſignificare quidam dicunt,mihi ad ſerpentes,aut ad canes referri poſſe uidetur; ſignumque iniqui animi, & malitioſi ingenij putarem, eius inquam ingenij, cui cordi foret lites ſerere,maledicta referre, contumeliaſque comminiſci, ut inde bella, & inimicitiæ oriantur, quod à muliebri ingenio nuſquam abhorrere uidemus, & teſtatur Euripides.

In ſupercilijs genis, & oculis præſertim muliebribus omnes ueneres, & lepores omnes, ſedere ab omnibus poetis græcis latinis, & italis paſſim decantatum eſt, ſupercilia debent eſſe nigra, ſubtilia, diſiuncta, mollia, & leniter inflexa, quæ animum inſtabilem, & varium etiam ſignificant, oculi ad paruitatem declinantes ſubnigri, concaui, vagantes, ridibundi hilares, ſplendentes, morum proteruitatem, laſciuum, ſubdolum, & inconſtans ingenium indicant; quæ vero eiſdem conueniunt malæ rotundæ, glabræ, omnino carnoſæ, roſeæ, & referentes, quæ autumno candida mala rubent, aut liguſtra roſis iuncta, mendax ingeniũ, & importunum cum quadam lenta ſegnitie, & impotens monſtrant, quibus tamen qualitatibus adiunctus eſt pudor, & quædam verecundia; his ſuperſtant tempora, quæ candida non minus, quam frons eſſe debent, & ſine oſſium vllorum ſuſpicione, non tamen tumida, non depreſſa; ſed parum admodum, & vix concaua, quod ſignum doloſum ingenium, & verſutum, ac paratum ad inſidias ſtruendas docet, aures exculptæ, breuiuſculæ, molles, & delicatæ colore roſarum diluto aſperſæ, promptum ad verecundiam animum, ſed timidum, & puſillanimem denotant, caput totum potius paruum, quàm magnum, rotundius, quàm viri, decorũ, erectum, eleuatũ docet inconſtantiã, ſuperbiam, & arrogantiam illam fœminilem, quà ſibi omnia à uiris debere tribui autumant, collum longum, valde gracile inarticulatum, candidum, lene, nullis rugis obſeſſum; debile, & pudẽs, & meticuloſum neſcio, quid inſidere animo indicat, carnoſum pectus, candidum, glabrum in quo nulla videntur coſtarum indicia ſignificant loquacitatem, garrulitatem, timiditatem, longum, & arctum dorſum iniuſtitiam, & ſegnitiem, venter glaber, candidus, planus ſine rugis circa pubem parumper eleuatus, quaſi colliculus quidam, cuius inferior pars in angulum inclinatur, & linea quadam diſtinctus, deinde iterum ad pubem eleuatur, vt ſexus nullum veſtigium appareat, ſummam quidem mollitiem, cæterum verſutiam, & inſtabilem animum arguit; coxa, & latera carnoſa mollia, læuia, glabra ſubfrigida, candida ſe mutuo tangentia fœmora, & ſtricta, cupidum, infidum, varium, & mutabile ſignificant ingenium, nates pulchræ, candidæ, rotundæ, carnoſæ, lenes, frigidæ, mollitiem animi, dolorum, & paſſionum impotentiam demonſtrant. Corpus totum male dearticulatum, paruum, ſi cum viro mediocri conferatur, & incommenſuratum, aſtutiam, malitiam, inuidiam cum ſagacitate cõiunctam oſtendit; Manus longæ, ſubtiles, ſtrictæ, candidæ, digiti longi, teretes, albi, carnoſi, non craſſi, non rugoſi; illiberalitatem, & timiditatem important, crura, & tali carnoſi, nõ articulati, hoc eſt tales, vt dearticulatio non appareat, mollitiem in anima deſignant, timorem etiam, & leuitatem; genua eburnea, carnoſa, rotunda, ſubfrigida, in quibus dearticulationis nullum ſentiatur veſtigium, aut ſuſpicio; quæque ad interius vtræque modice ſe conuertant, & ferè ſe tangunt, molliſſimum animum, & timidum, & vere fœmineum, ac mendacem manifeſtant, pedes parui, rotundi, candidi, carnoſi, contracti, decentes admodum, eumdem timorem etiam, & animum ad miſericordiam, & ad mollitiem propenſum ſignificant, etenim neſcio quid veneris arguunt, paruoſque, & decentes pedes habebat Venus, & Thetis argenteos, non minus ex mari, quàm venus orta; totius corporis color eburneus (præter genas, quæ roſas, & labra, & mammarum capitula, quæ corallos, aut rubinos imitari debent) cum ſanguinis, & pituitæ prædominiũ, & ſubfrigidum quemdam ſignificet habitum, ſequitur vt mollitiem quamdam ſegnem in animum inducat, ut igitur virum decebat ſqualidior color, ſic eburneus fœminæ conuenit, caro humidior, laxior, & leuior, quam virilis timiditatem, & impotentiam, & ad dolos promptitudinem docet, & quoniã caro mollis, factum eſt, vt citius creſcant, & ad naturalem ſuam magnitudinem

veniant, quam homines maſculi, quoniam tenerior, humidiorque cum ſit illarum materia etiam calori ſuo facilius paret; quamuis ſit remiſſior, quam in viro, vnde effectum eſt, vt naturaliter ſint breuioris vitę, nam præcociores etiam fructus inter eos, qui ſunt eiuſdem ſpeciei ſerotinis minus durant, ſed & hoc corporis augmentum pręcox animi acumen aliquando hæberat, calor enim minor efficitur cum idem in maiori vaſe, quam prius recipiatur corpus igitur mediocris magnitudinis ſit, etenim nequit fieri, vt in maiori corpore ita adamuſſim omnia fabricentur, & perfecte excudantur, ſicut in mediocri; vox acuta, canora, mollis, decens interrupta, eandem mollitiem notat, & effæminatum non ſolum animum, ſed ad libidines etiam turpes inclinatum; niſi educatio, aut lex, aut ratio obſtiterit; riſus in formoſa muliere modicus omnino eſſe debet, at labia tamen neſcio quo blando, & iucundo more ſubridentia videantur, arguit aſit ſignum hoc, & libidinem, & verſutiam, metus quæ tali ſunt bucca raro incaſſū rogantur, niſi animi elatio, aut quid aliud, vt lex, religio, & pudor earum inclinationem impediat, hæc de riſu Porta, quoniā Ariſtoteles nullibi, quod ſciam, quid riſus portendat, expoſuit, neque earum differentias notauit; greſſus breuis, tardus, inuerſis ad partes exteriores modice pedibus fractus, & quodāmodo à digitorū ſummitate incipiens, cum quodam decore, totum corpus ferens, ſegnitiei ſignum eſt, & vt ſic dicam animi irreſoluti, & qui cogitationibus magnopere dant operam hoc ſolent motu procedere; Nemo autem ideo ſit, qui, ſi mulier omnes habeat has conditiones, illam ſubito putet, eſſe pulchram, & omnibus numeris abſolutam, non enim hoc verum eſt, ſed, vt barbitos, aut lyra non ideo dicitur armonicè, & concinnè parata, quoniam pulchras, & probas habeat chordas, aut quoniam ſit aurata, ſed quoniam armonicis inter ſe numeris concordant, ideoque bene ſonat, & laudatur, ſic mulier niſi prædictæ partes inter ſe aptè conuenerit, & concordauerint, neque pulchra, neque decora eſt.

Quæ autem dictarum partium perfectio eſt, & quaſi anima, dicitur venuſtas, decor, & concinnitas, ac partium quædam inter ſe naturalis concentus, & vnio, quæ ferè nec verbis explicari poſſit, quem concentum partium, gratioſus quidam motus, ac totius corporis ſitus exornat. Hactenus ex Ariſtotelis, & peripateticorum ſententia, qualis ſit maſculus, & fœmina in ſpecie hominum fuit expoſitum; videturque Ariſtoteli quod ſicuti corpus maſculinum, & fœminile inter ſe opponuntur, ita etiam animi inclinationes ad modum eſſe diuiſas, & viros ad virtutem magis paratos, quàm fœminas, quas iniuſtas, puſillanimes, garrulas, timidas, impudentes, malitioſas, maleficas inſidioſas, ad ſimulandum, ac diſſimulandum paratiſſimas vocat, amplius auaras, ſegnes, furaces, cupidas, varias, infideles, credulas, molles, debiles, miſericordes, dolorum impatientes, moleſtas, inefficaces, nuſquā recte perficientes negocia, iracundias, quę deinde tamen facile miteſcant, ſuperbas, contumaces aliorū probis monitis, incōſideratas, præcipites. Quæ tn̄ tāta, & tot nō ſūt, vt aiūt.

Cum igitur maſculus, & fœmina pro ſe quiſque natura tales exiſtant putandum eſt humanam ſpeciem eſſe quaſi lineam quamdam, cuius extrema, & prima principia ſint vir, & mulier', hunc dicemus A. illam G. quibus vtriſque, & ſecundum animam, & ſecundum corpus, quæ perfectè, & purè competunt ſingulo, quatenus talis eſt, conueniant; inter hæc extrema ſint media B. C. D. E. F.

a ——— g

neceſſe eſt igitur primum ipſi D. ſimpliciter medio, aut A. & G. vtraque adeſſe, aut abeſſe vtraque, ſi vtraque ſimpliciter aberunt, ergo D. in ſpecie humana non eſſe, quod eſt contra ſuppoſitum, vel ſi eſſe poneremus, rationem hominis non haberet, quam materialiter his qualitatibus determinauimus, nō igitur vtraque habebit, ac iam contraria ſimul eſſe nequeunt ſecundum ſuam perfectionem, non igitur in D. ſimpliciter eſt A. neque ſimpliciter eſt G. ſed ſecundum quid, eſt enim medium hoc non per abnegationem, ſed per vtriuſque extremi participationem quodammodo.

Num videbitur igitur D. & ſm̄ corpus Androginos, & ſecundū animam ad vtrumq. habi-

habitum paratus;quare prædictarum animæ diſpoſitionum nullam in habitu habebit,ſed æque omnes in potentia, vt argilla vda ad omnes figuras vaſorum ſe habens, ad quemcunque animæ habitum,at B. virilem quidem diſpoſitionem minus tamen quam A. retinebit C. vero, & plures partes fœmineas, & ſecundum corpus, & ſecundum animam habebit, vir tamen erit, degener, timidus, vilis, auarus, malitioſus, vt autem C. ad A. ita E. ad G. ſe habebit, magiſque ingenuam fœminam referet F. quam G. & in F. & E. inæqualiter tamen, virilium membrorũ imaginem virileſque obſeruare mores poteris.

Quid igitur colligemus?neminem eſſe hominem in quo vel viri, vel fœminæ non reperiantur aliqua membra, & propenſiones, & hoc, vel ſimpliciter, pro, vt in A; & in G. vel ſecundum quid provt in intermedijs B. C. D. E. F. & quod in hac latitudine ſpeciei humanæ obſeruatur, idem de alijs ſentiendum eſt; & ſicuti hæc ſexus diſcrimina indiuidua ſpeciei humanæ mutant, ita loca, climata, cibi, aer, & cætera de genere hoc, alterant ſexus prædictas qualitates, alia enim eſt campeſtris fœmina, alia montana, & quæ nata eſt in Aphrica, & quæ habitat Sarmatiã; vtræq. quidem comparatæ cum viris ſuæ regionis erunt timidæ, vtrçque ſubdolæ, ſi inter ſe cõferantur, audax erit Sarmatis, aut Germana, & Pœna timida, ſed doloſior, & inſidioſior; at e contra Germana erit apertior, & ſimplicior, & aptior, quæ decipiatur; Id exemplo noſtrarum patet, nam audaciores, & laborũ patientiores apud nos ſunt montanæ mulieres, & liberales magis, at e contra, quæ loca paludoſa, & campeſtria habitant, ſunt debiliores timidiores, & minus aptæ ad labores tolerandos; quæ vero in medijs regionibus habitant medio modo ſunt diſpoſitæ, & vtroque participant extremo; hæc igitur ſic determinata ſint, unde patet quod nobis inexiſtentia corporis membra maſcula, vel fœminea tales etiam vel oppoſitas in anima indicant propenſiones, quæ deinde alterantur, augentur, uel minuuntur prout locus, aer, cibuſque, & cætera ſuperius dicta requirunt; uerum igitur erit affirmare, quod in quolibet indiuiduo, uel fœminile eſt corpus, uel maſculinum, aut membrum aliquod fœmineum, aliud maſculinũ, aut utrumque ſimul confuſum, hocquè maſculum referens, illud uero fœminam, quare uel in anima cuiuſque indiuidui erunt omnes diſpoſitiones uiriles, uel omnes fœmineæ uel quædam, quæ uel alteratæ, uel adauctæ, uel diminutæ ſe ſe patefacient, pro, ut locus, ætas, aer, cibus, educatio, inſtitutio, ſtudia, parentes, legeſque patientur, ut autem in uirili ſexu ſpeciei humanæ ſunt, aut eſſe poſſunt imagines, & ſimilitudines omnium ferè, & ſingulorum membrorum cuiuſuis perfecti maſculi, ſic etiam in muliere poſſunt omnes cuiuſuis animalis fœminei ſexus artuum imagines reperiri, quare, & nulla eſt inclinatio, nulla propenſio naturalis, animalis, quamuis ferociſſimi, aut humilis, quam in aliquo homine non reperias crudeliſſimæ tigres, ferociſſimæantherç, aſt crudelior multo, & Scilla, & Medça, & Acciolinus de Romano, libidinoſiſſimæ ſunt ſimiæ, & multo libidinoſior fuit Phedra, & Meſſallina, & Fauſtina, & Iulia, & forte quam plures aliæ, quarum nomen, & fama cum ſuis dedecoroſis ſcelerib. ſepultæ ſunt; at Tigris, quæ proprios filios diſcerpat nulla legitur quçdã uero matres etiam proprium partum patribus comedendum appoſuerunt, quinimo ipſemet uorarũt quod aliquãdo faciunt, noſtrates feles, ut Ioſephus in expugnatione Hieroſolimitana ſcriptum reliquit; in ſpecie humana igitur omnia ſunt potentia, quæ in alijs ſunt in actu, quare, & ſua membra aliorum animalium, ſi figuram referre poſſunt, credibile eſt etiam, & in anima ſimilitudinem harum propenſionum, quæ ſunt in animalibus exiſtere, iure igitur dictum eſt, omnis animalis maſculi in uiro, & omnis fœminei ſexus in muliere apoteleſmata reperiri poſſe, homo enim, quodammodo eſt omne animal, & totius orbis quædam ſpecies, & imago quare pars hæc fœmineum, illa maſculinum refert genus omnis autem ſpecies, & collecta ſimul indiuidua, omnes, & ſingillatim ſingula ſingulas paſſiones nata ſunt repræſentare; eleganter igitur dictum fuit ab Aeſopo, cum facto homini non ſupereſſet, quid illi dare poſſet actus; Mercurium iuſſu Iouis, omnia dolia, & omnes py-

pyxides in quibus erant proprietates animalium lauiſſe,& futuram homini tanquam formam, & perfectionem ſuam tribuiſſe, vnde factum fuit, quod homo nullam quidem abſolutè propriam perfectionem, at omnium inchoationes, & rudimenta ſumpſerit, quibus mediantibus, quid quid alijs tributum eſt animantibus ſibi ipſi arrogare etiam poſſit.

Neque ideo putandum, mulieribus uiros eſſe multo meliores, quoniam ipſi ſunt duriores, & fortiores hoc eſt robuſtiores.

Virorum etenim illæ ſunt partes, & tandem memores ſint uiri, quod fructus ſunt muliebris uentris, qui ſi bonos ſe eſſe credunt,& cauſam unde orti ſunt, non probare non poſſunt bonus enim fructus bonæ arboris eſt fructus, ſed eſto etiam acerrima ficus eſt, & amara olea, uerũ quoniam illa dulciſſimos fructus, hæc utiliſſimum humanæ uitæ humorem fundit, utraque excolitur, amatur, & omni diligentiæ genere curatur, ſic igitur neq́. illaudatæ ſunt mulieres, neque deſunt auctores, qui illas exornent, & diuinis propè honoribus celebrent cum illa ſint, quæ generi humano æternitatem conciliant, quæ ciuitates implent,& homines Dei imaginem producunt.

Finis Tertiæ Partis.

COMMENTARII IN PHYSIOGNOMICA ARISTOTELIS.

Pars Quarta.

DE PASSIONVM, HABITVVMQVE SIGNIS à corporis partibus ſumptis.

Quibuſcunque pedes bene formati, & magni, & articulati, & neruoſi, fortes ſunt ſecundum ea, quæ ſunt in anima, reducuntur ad maſculinum genus.

METHODI omnis hæc communis quędam ratio eſt, vt cum vniuerſalia ſpeculata fuerit ad particularium cognitionem deſcendat, in quibus exerceatur, & ſic duplici cognitioni ſatisfiat, ei nempe quam ſcientiam, & alteri quam experientiam, græci pediam dixere; hactenus igitur vniuerſaliter de his quæ ad naturæ humanæ cognitionem pertinent egimus, nunc ad particularem exercitationem deſcendendum eſt. Primum itaque in memoriam eſt reuocandum, quod humanum genus per duas primas differentias ſecundum materiam, ſiue ſecundum corpus diuiditur, in marem, & fœminam; quare omnis homo vel ſortitur fœmininum corpus, vel maſculinum, corporis autem humani cum actus, & perfectio ſit humana anima, cui tanquam proprium inſtrumentum ſeruit corpus, hęcque anima, & corpus ſint ad aliquid, plerunque cui ineſt corpus fœmineum, illi etiam anima fœminea, & cui maſculinum illi maſcula etiam ineſt anima, ſicuti autem tota anima totius corporis actus eſt, ita pars animæ partis corporeæ certus actus eſt, & ſicuti tota anima toto vtitur corpore ad eas operationes obeundas, quæ totius ſunt hominis quatenus homo eſt, propriæ, ſic etiam priuata potentia priuatis vtitur membris, ad priuatas operationes exercendas, quæ ſecundum illas potentias homini competunt; quare cui (vt dictum eſt) tale inſtrumentum adeſt, illi probabile eſt, talem etiam adeſſe propenſionem, & potentiam, homini igitur ſecundum quod ſortitum eſt corpus maſculum, neceſſe eſt illi adeſſe corporeas quaſdam partes, quæ illius maſculinitatem oſtendant, & vt corpus ſimpliciter maſculum dicatur, faciant, prima maſculini corporis differentia eſt membrum, quod virile dicitur, pedes deinde, manus, caput, & cætera membra, à fœmineis differunt, & totum etiam corpus uirile à fœmineo certis quibuſdam

buſdam delineamentis, & accidentibus diſtinguitur; prima paſſio corporis maſculi, eſt robur, & virium motiuarum, & actiuarum præſtantia, in omni enim ferè genere animalium præcipue tamen humano, vir fœmina eſt robuſtior, & fortior, cui igitur ineſt figura maſculina, & partes corporis omnes virilem in modum formatæ, ac diſpoſitæ illum ſecundum corpus dicimus eſſe robuſtum, & in eodem reperiri etiam dicemus, quæ robur corporis cõſequuntur, aut quæ ſunt ei cognata, & aliquo modo connexa, vt ſi robuſtum eſt, igitur facile reſiſtat externis, neque facile patiatur, aut alteretur, ſolem, & frigus bene perferat, patiens ſit famis, & ſitis, & huiuſmodi. Ei autem, quod in maſculo corpore reperitur robori in anima maſcula reſpondet audacia, quare, & robur, ſecuudum corpus, & audacia ſecundum animam, eſt prima paſſio hominis, quatenus eſt maſculus, has deinde, & ſecundum animam, & ſecundum corpus congeneæ ſequuntur; congeneas voco qualitates, quæ ab iiſdem principijs, vel à ſimilibus ſecundum proportionem pendent, vel vna alteram infert, aut ſimpliciter, aut ſecundum proportionem; ſic audaciam, & impudentiam, timorem, & auaritiam, mollitiem, & deſidiam congeneas dicere ſolemus paſſiones. Fœminilis corporis præcipua ratio eſt muliebre pudendum, ſecundum quod dicitur eſſe fœmininum animal, & huic partes reliquæ corporis ſecundum formam, ac delineationem reſpondent, pulchritudo autem, ac partium venuſtas, & concinnitas in ſpecie humana, fœminea eſt paſſio, cui ſecundum animam reſpondet timor, & dolus, & ſolertia quædam ſeruilis, quæ ingenuitati opponitur.

Referri igitur ad maſculum nihil eſt aliud, niſi habere membra, quæ ſimilia ſunt maſculinis membris; quare, & probabile eſt in anima eſſe etiam paſſionem de illarum genere, quæ maſculis inſunt. In anima autem humana dictum eſt reperiri potentias, habitus, & affectus, de potentijs ſermo nobis eſt; habitus enim in noſtra poſiti ſunt poteſtate, & ab arbitrio pendent; potentiæ vero ſunt qualitates, quæ materiam concomitantur, ſicuti in libro 2. de generatione dictum fuit, quarum quamuis aliæ magis ſint propinquæ habitui, & perfectioni, omnes tamen ſunt potentiæ, quæ ſiue propinquæ aut remotæ ſint, materiam ſequuntur, & ex ipſa educuntur, & pullulant, hic igitur inter alios phyſiognomizandi modos vnus eſt, vt ſcilicet, ad hæc duo principia, omnia corporea ſigna deducantur maſculini ſcilicet, & fœminini ſexus per quæ cognoſcamus, quæ maſculæ, quæque fœmineæ potentiæ in cuiuſque anima exiſtant, & hic modus etiam ſi non det cauſam propter quam res, eſt facilior tamen eſt alijs, & in promptu magis, vt interrogantibus poſſit ſatisfieri, ſed iam ad examinandum Ariſtotelicum apoteleſma veniamus, quod eſt huiuſmodi.

APOTELESMA PRIMVM.

Quicunque pedes bene formatos, magnos, articulatos, & neruoſos habent, illi ſunt fortes ſecundum eas paſsiones quæ in anima.

Apoteleſmara putaui vocanda, hæc Ariſtotelis pronunciata, deducta voce à verbo græco, quod ex Euſthatio ad primum Iliad; ſignificat propriè decreta, & effectus horoſcopi, hoc eſt quid quid cęlum ex aſtrorum concurſu in cuiuſque genitura futurum de illo qui natus eſt ſtatuit, & ob id Apoteleſmatici olim vocabãtur, qui, & Chaldæi, & Genethliaci, & Aſtrologi hodie dicuntur, qui nihil non planetarum ſubijciunt poteſtati, & propterea (ex Firmico) non ſolum apoteleſmata vocantur Aſtrologorum reſponſa, ſed, & prædictiones, & iudicia omnia in vniuerſali prolata (qualia ſunt hæc Ariſtotelica) meritò nomine apoteleſmaton ſignificari poſſunt, quo nomine etiam Iulius Cæſar Scaliger vocauit effata Hippocratica in eo libello, quem de ſomnijs inſcripſit; Hæc igitur eſt ſententia Ariſtotelis.

Quicunque homines habent pedes bene formatos, magnos dearticulatos, & neruoſos

ſiuè muſculoſos illi ſunt fortes, aut verius audaces, & manu prompti, atque ad actiones obeundas parati, ſiuè ad audaciæ habitum valde propenſi, & habiles.

Pedes bene formatos dico, qui ſecundum naturam valde ſunt diſpoſiti, hoc eſt, ſunt rationabiliter longi, & lati, ita tamen, vt non dedeceant, docent enim virtutem formatricem validam fuiſſe, tum quoniam membra aptè, etiam ſecundum naturam perfecit, tum quoniam, ſi in extremitatum fabrica, vbi iure eſt debilior, non defecit, probabile eſt, etiam non defeciſſe in principio, & in his partibus quæ ſunt circa principium. Bona igitur formatio ad virtutem efficientem pertinet, illiuſque robur, & rectam diſpoſitionem denotat, ſicuti mala conformatio eiuſdem debilitatem, & impotentiam arguit, oppoſitos enim effectus ab oppoſitis oriri cauſis rationabile eſt.

Magnitudo autem ſe tenent à parte cauſæ materialis, magna enim corpora ſunt, quæ multum materiæ ſunt ſortita, ad hoc autem, vt naturale compoſitum perfectum ſit, & materia, & forma requiritur, illa, vt multa potius ſit quam pauca, ſed forma deinde dominetur, & illam bene diſponat, ſic animal ſit magnum, & bene formatum non tantum ſecundum partes, ſed etiam ſecundum totum.

Tertia proprietas eſt articulatio, membrum dicitur dearticulatum cum partes ipſum ſtatuentes, bene ad inuicem diſtinctæ ſunt, ac perfectæ, vt earum termini, ac finis ſenſibus cognoſcantur, & ipſum etiam membrum ab alijs probe ſeiunctum ſit, & determinatum, quod item, vt bona formatio, ad virtutis efficientis reducitur perfectionem quam arguit, & docet, vt effectus cauſam, vt ſignatum ſolet oſtendi à proprio ſigno, diximus enim hanc doctrinam à poſteriori, vt plurimũ procedere, & ex his quæ nobis nota ſunt, probare ſuas concluſiones.

Neruoſitas etiam neruorum bonam ſignificat diſpoſitionem, nam neruum nunc non puto intelligendum eſſe, pro ea particula corporis, quam medici ſenſum ferre dicunt, ſed neruum voco partem illam, quam tendonem vocant ex neruo, & cartilagine compoſitam in qua motiuum robur præſertim conſiſtit, neceſſe eſt igitur neruoſos eſſe pedes, ſi debent eſſe robuſti, & magnos, qm̃ ſi parui forent, robuſti eſſe nequirent, nã in parua magnitudine multa virtus eſſe nequit, & duorũ corporum quæ ſint eiuſdem ſpeciei, vtriſq. ſm̃ naturam diſpoſitis, non ægrotantibus, non ſenio, aut alia aliqua ratione debilitatis, ſemper maior vis, maiuſq. robur eſt in maiori quam in minori, ſm̃ quam rationẽ cõtingit etiã adoleſcentẽ, eſſe puero robuſtiorẽ, quorũ igitur tales ſunt pedes, illi habent animã talem, vt inter eius potentias, ea quæ fortitudinis habitũ, & operationẽ reſpicit, ſit præcipua, & maxime prompta, vt in habitum exeat; per fortitudinem non intelligo veram virtutẽ, aut habitudinem ad ſuſtinendas res aduerſas percuſſiones, & vulnera, & mortem, ſed audaciam, & ad pericula ſubeũda, & prompte ſuſtinenda, vt tandem ſit ſenſus, homines quorum pedes ſunt bene formati, magni, dearticulati, & neruoſi, illi ſunt parati ad audaciam, & efficaciter poſſunt ſe offerre periculis, & confidere, confidentia enim, & audacia loco hoc, nomine fortitudinis ſignificari videntur.

Hoc apoteleſma, vt probet Ariſtoteles, ait, quòd reducuntur ad maſculinum genus, vt ſit argumentum, quorum pedes ſunt bene formati dearticulati, neruoſi, & magni illi reducuntur ad genus maſculinum, at quæcunque animalia maſculinum referunt genus, illa ſunt fortia, ergo quorum pedes ſunt bene formati, magni, neruoſi, & dearticulati illi ſunt fortes, & audaces ſecundum animam, vt facile pericula deſpiciant, & timore nullo teneantur, & plerumq. etiam ſupra vires aggrediantur ea, quæ deinde perficere nequeunt, quo fit vt viri iſti non ſint valde prudentes, & cauti; Minor confirmatur, quoniam quæcunque formatricis uirtutis ualiditatem ſignificant, & caloris exceſſum illa maſculinitatem designant, maſculum enim calidum,

& siccum diximus, & ignem referre, pedes autem formati bene, & magni uigorem, & ualiditatem cauſæ efficientis denotant, quare, & pedes tales ad maſculinum genus referuntur, maiorem ſupra declarauimus, audaciam enim, & confidentiam ad marem dicebamus referri, non ſecus, atque timiditas, & diffidentia ad fœmineum genus; Cum enim in vnoquoque genere duæ ſint ſecundum naturam ſpecies (omne enim genus in duas ſpecies ſeu partes per oppoſitas differentias diuiditur) vna ſemper rationem melioris, nobilioriſque, altera peioris, & ignobilioris habet; ſiue genus id ſecundum differentias materiales, ſiue ſecundum formales diuidatur; quare cum genus animalium perfectorum, & ipſum ſecundum materiam diuidi ſoleat in marem, & fœminam, contingit marem habere rationem melioris, & nobilioris, fœminam vero ignobilioris, & peioris; quare cum omniũ oppoſitorũ hæc ſit natura, vt vnum melius ſit, alterum peius, & vt dicebant antiqui alterum ſit ſumptum ex coordinatione continentium, alterum vero contentorum, ſiquidem peior qualitas peius ſequetur genus, & melior melius comitabitur; ergo ſi audaciam, & pedum magnitudinem, & neruoſitatem in corpore virili videbimus, in fęminili pedum paruitatem, & debilitatem, & in anima timiditatem agnoſcemus.

Dub. Neque dubitandum eſt, quod dixerimus vnum extremorum ſemper boni, alterum mali rationem habere, eo quod bonum in mediocritate conſiſtit, extrema autem vtraque à medio recedunt; Nam huic dubitationi ſatisfiet, ſi conſiderabimus, quod extrema in abſtracto ſi capiantur, ſemper vnum habet rationem priuationis, & mali, alterum verò formæ, & poſitionis, & boni, uel cum in omni motu ſint duo termini, unus ſit à quo, alter ad quem tendit quod mouetur, inde factum eſt, ut neceſſario unus rationem boni, alter rationem mali, & priuationis teneat, ſic album, & nigrum, dulce, & amarum, calorem & frigus morbum, & ſanitatem, parem, & imparem numerum oppoſitũ dicimus; ſi uero capiamus contraria in concreto, & prout in ſubiecto ſunt, cum ſubiectum naturale, & compoſitum fuerit, quare non ſit extremum, ſed extremorum participans, melius illi uidetur eſſe, ac magis ſecundum naturam diſpoſitum apparebit, ſi æqualiter quodammodo ab utroque extremo recedat, & in mediocritate ſit poſitum.

Quin etiã ſimplicia corpora ab his exceſſibus extremorum diſtare uidentur, q̃ui enim elementaris eſt ignis, & aqua, neque exceſſum caloris habet, qualem in flamma, & prunis uidemus, neque aqua glacialis frigore concreſcit, & riget ſicuti quando per frigoris exceſſum in glaciem uertitur, omne igitur ſi principiatum eſt, quoniam ſit ex contrarijs in mediocritate quodammodo conſiſtit; ſi autem pincipium eſt, neque etiam in exceſſu poſitum eſt ſimpliciter, ſed tantum rationem contrarij ſuſtinet, materia enim cum ex ſui natura omnis ſit expers qualitatis, ſua hac naturali priuatione exceſſus extremorum contemperare uidetur, ut quamuis in igne nullum penitus sit frigus, in eodem tamen exceſſus caloris non reperiatur naturaliter, & si excedat calor non amplius ignis, ſed pruna, uel fumus accenſus, uel quid aliud dicetur. Hanc puto eſſe Ariſtotelici huius apoteleſmatis ſententiam.

Nunc quænam ex hoc deduci poſſint contemplemur, quorum alia ſecundum corpus, alia ſecundum animam dicentur, ea ſecundum corpus adſunt, quæ ex ijſdem corporeis principijs ducuntur, at ſecundum animam, quæ ex posita potentia, & propensione inferri rationabiliter poſſunt aliæ habilitates, ut si quem ad auaritiam propenſum uidemus, illi etiam inclinationem ad furtum, & ad iniuſtitiam tribuemus; Cui ergo pedes magni, & bene formati, & neruosi fuerint, illi, probabile eſt, & magna adeſſe oſſa, quare & caput, & robuſtum os caluariæ, & bene formatum, & denſæ texturæ, nam si raræ, iam eſſet molle, & non robuſtum, neq́ue oſſa forent magna,

ceu ſuppoſuimus, & quoniam denſa textura eſt, non facile ab aëre, & ab ambienti læditur, & robuſtum erit cerebrum, & capitis pars poſterior eleuata, & tuberoſa, quoniam cerebellum magnũ eſt, neruoſi ſiquidem pedes ſunt; Quoniam autem bene formati pedes ſupponuntur, probabile eſt, corpus etiã eſſe quadratum, & continuum, & mediocriter incuruatum in partem anteriorẽ, ita tamen, vt vix curuitas percipiatur, & lati ſint humeri, & coſtæ magnæ, dearticulatæ, & manus magnæ, & robuſtæ; nãſus item, & os magnum, & color faciei ſqualidior, & pectus piloſum, oſſeum, & quale demum in maſculi deſcriptione ſupra diximus; quoniã autem pedum officium eſt mouere corpus, & illud ipſum ſuſtinere, tale autem genus pedum certo modo ſuſtinet, ac mouet, qui magni ſunt bene formati, neruoſi, & dearticulati illud ipsũ corpus, & bene mouent, & validè ſuſtinent, quare quorum tales ſunt pedes, non ſolum ad motum ſunt apti, ſed ad ſtandum, neq. facile de veſtigio moueri poſſunt, aptiores igitur ſunt ad reſiſtendum, quam ad cedendum, & fugiendum, neruoſi enim ſunt, & magni, ſi uero, & currere, aut fugere neceſſe ſit, fugiunt, & ocyores Euro currunt; quod ſi hoc uerum eſt, tales igitur pedes eam animæ propenſionẽ, & potentiam perfectam eſſe denotant, quæ tunc perfecte operatur, cum talia ſortita fuerit inſtrumẽta, hæc autem eſt motiua potentia, ſi ergo audax, & ſibi confidens ad reſiſtendum, & repellendum oppoſita, quæ imminent, & lædere ualent, requirit neruoſos magnoſque pedes, ac bene dearticulatos, cui tales aderunt, illum audacem dicemus, & quoniã audax eſt, & ſibi confidens, ſuperbus etiam, neque libenter ad alienum auxilium implorandum ſe conferet, & quamuis ad iuuandum alios ſit paratus, aliorum tamen non promptè implorabit opem, impotentiæ enim id putat eſſe ſignum; ſiticuloſus, & bibax erit, magis quam edax, carneq. magis, quã alijs edulijs delectabitur; ſincerus, & apertus; non doloſus, non bilinguis, hoc enim iam fœminei generis accidens eſt, Hæc autem, & quãplurima alia ſyllogizando licet ex dictis colligere, ut alias fuit animaduerſum.

Sed hoc loco dubitandum uidetur; primum, ſi una tantum pedibus ineſſet conditio; *Dub.* aut altera, aut tres tantum quid ſentiendum erit? nam ſi idem prædicatum ineſt homini habenti pedes magnos tantum, quod ineſt illi, qui non ſolum habet magnos, ſed etiam bene formatos, & neruoſos, ergo aliæ conditiones erunt ſuperfluæ, & Ariſtoteles reprehendendus, quæ prædicata non per ſe, vt per ſe, hoc loco nos docuerit; ſi vero non idem prædicatum ineſt, cur vni conditioni, & formæ ſubiecti vna non addita eſt paſſio, non autem quattuor conditionibus vna tantum; nam ſi figuræ æreæ triangulari contingit habere tres, paſſio hæc per ſe, & primo nulli alij niſi triangulari adeſt, & illi ſubiecto non quatenus eſt figura, vel quatenus eſt ærea tale ineſt prædicatum, ſed quatenus eſt triangularis; vnius enim formæ quatenus vna eſt, operatio, & paſſio vna eſt tantum.

An ſane dicendum ex quattuor illis pedum conditionibus ſimul iunctis fieri vnum *Reſp.* tantum, ſicuti ex animali quadrupede, manſueto, cornigero aratore fit vnum, quod dicitur bos, & ſicuti vna eſt proprietas bouis, quatenus eſt bos, quæ primo, & per ſe illi, quatenus talis eſt, accidit; ita habenti pedes ſupradictos quorum forma illis quattuor conditionibus continetur, & deſcribitur, adeſt propria quædam paſſio, quam audaciam diximus, hoc eſt promptitudinem ad reſiſtendum laboribus, & robuſte mouendum corpus, & ſuſtinendum, quæ nocent, & repellendum, quę vim inferre tentant; ſi vero vna tantũ ex his quattuor adſit cõditionibus, iam audaciæ vix vlla ſuſpicio putabitur; quin imo cõtingit plerũq; pedes magnos, & pręcipuè ſi male formati sũt, timorẽ arguere, & materiæ tñ multitudinẽ, at eiuſdẽ inobediẽtiã, & virtutis formatricis debilitatẽ, ſi vero cũ magnitudine, bona formatio ẽt adſit, ſed neruoſitas deficiat, pſectã

non eſſe propenſionem ad audaciam, ſed inchotionem tantum quamdam adeſſe dicemus; illa autem perfecta dicitur potentia, ſiue propenſio, quæ nullis, aut minimis eget exercitationibus, vt perfecte ad operationem exeat, & ſuum actum exerceat, ſic egregiam dicimus habere potentiam, & propenſionem ad muſicam illum qui nullis fere, aut minimis eget adiumentis ad hoc vt actu canat, & paucis actibus, & exercitationibus potentiam ad perfectum habitum, & entelechiam traducit; at ſi contigerit hæc omnia adeſſe in pedibus, & deinde caput, & naſum, & os, & manus contrarium indicarent, in eo homine tamquam in monſtro quodam, & ſecundum hanc partem præter naturam affecto, initium audaciæ quidem agnoſcemus aliquod, at tale tamen, quod facile refrangi antequam ſuſceptum opus perficiat, & impediri poſſit; Tales autem ſunt, qui timidi audaces dicuntur, qui plerumque cum à periculo abſunt, arrogantes ſunt, in periculo deinde puſillanimes euadunt, & cum leones inceperint, in pecudes deſinunt.

Pedes autem hos decere athletas certum eſt; & eos, qui pedeſtrem militiam exercitaturi ſunt ad ſtatariamq. pugnam non aliter diſpoſitos eſſe conuenit; vnde, & Germanos, & Heluetios optimos dicunt, plerumque eſſe haſtatos, quoniam, & eorum naturalis diſpoſitio talis eſt, neque ſolum pedes tales habent, ſed reliquum corpus, vt plurimum, his optime reſpondet.

Quid igitur ſibi velit hoc primum Ariſtotelis apoteleſma, ex his puto ſatis patere, & quænam ex hoc deduci poſſint, & propter quam cauſam.

APOTELESMA SECVNDVM.

,, *Quicunque autem pedes paruos, ſtrictos, inarticulatos habent, & uiſu pulchriores, quam robuſtiores, molles ſunt ſecundum ea quæ ſunt in anima, referuntur ad fœmininum genus,*

OPpoſitum habet hoc ſuperiori apoteleſmati, cuius hic videtur eſſe ſenſus. Quicunque habent pedes paruos ſecundum longitudinem, & ſecundum latitudinem, & eoſdem inarticulatos, lenes, delicatoſque, & viſu delectabiliores, quam ſint pedes robuſti, illi habent propenſionem ad mollitiem eam nimirum, quæ audaciæ confidentiæque, & patientiæ laborum, periculorumque opponitur, præualetque in his propenſio ad mollitiem, & deſidiam alijs, quæ in ipſorum anima reperiuntur potentijs.

Pedes paruos dicimus ſi comparati, tum corpori, cuius ſunt pedes, tum alijs corporibus, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, habentibusque eandem molem, defecerint, in illiſque minor quam in alijs eiuſdem ſpeciei, quantitas materiæ exiſtat, quod enim in magnitudine deficit paruum dicitur, ſicuti quod in multitudine paucum; arguunt parui pedes materiæ paucitatem, ſicuti magni dicebant exceſſum; vbi autem paucitas eſt materiæ, & minor quam naturaliter eſſe deberet, virtus quæ nata eſt eſſe in tali materia, neque ipſa valens, & viuida potentia eſt, (iam enim dictum eſt quommodo in minori quanto euiſdem ſpeciei cæteris paribus, minor eſt virtus) ſi vero ſtricti ſunt iam non erunt bene formati; ſtrictũ .n. dicimus, qđ lato opponitur; latũ aũt eſt, cuius partes ĩter ſe diſſident, & diſtinctæ ſũt, medium erat bene formatũ eſſe, quare ſtrictũ illi opponitur, qđ in primo apoteleſmate bonã dicebat formationẽ etenim inarticulatũ docet, nam ſi dearticulatũ

dici-

dicimus membrum, cuius partes diſtinctæ ſunt; è conuerſo ſtrictum, quoniam partes confuſas habet, neque bene diſtinctas, ideo in articulatum dicemus; videmus autem hoc clarum in pedibus mulierum, qui cum breues ſint, & rotundiores inarticulati etiam exiſtunt, & paruos habent digitos, & nullum, aut oſſium, aut tendinum apparet veſtigium.

;, *Et viſu pulchri magis, quam robuſti.*

Differt bona formatio quæ in pede virili ab hac, de qua nunc agimus pulchritudine, nam huiuſmodi pedes dicuntur non ſimpliciter pulchri, ſed viſui delectabiles, quoniam ſunt albi, & molles, & rotundi, & nullam oſſium habent ſuſpicionem, ſed tantum docent mollitiem quandam, quæ ſenſibus iucunda eſt, candidi igitur, & lenes, & rotundi, & delicati cum ſint, ait Ariſtoteles pulchriores, ſiue viſu eſſe delectabiliores, quam ſint robuſti, hoc eſt qui magis placeant videntibus illos, quam proprium munus, cui deſtinati ſunt, promptè exequantur, non igitur ſecundum formam iucunditas huiuſmodi pedibus, de quibus loquimur adeſt, ſed à materia aquea, molli, & delicata id paſſionis genus pendet, ac prouenit.

Hæc igitur eſt vna pedum certa ratio, quæ indicat ſubiecto cui ineſt ſecundum corpus eidem, etiam ſecundum animam ineſſe mollitiem, ſecundum quam homo facilis eſt, vt perſuadeatur, & timeat, neque reſiſtere audeat periculis, & laboribus, proprie autem mollia ea vocantur corpora, quæ facile nata ſunt cedere pellentibus, & in ſe met ipſa contrahi, & pellentem vim circumplecti, ad huius corporis ſimilitudinem, facta translatione, animum dicimus mollem, qui & facile cedit perſuadentibus, minitantibus, & inſtantibus, qui facile mutari, turbarique poteſt, qui labores, pauperiem, doloremque ſuſtinere nequit, hic igitur eſt verborum, quæ apoteleſma cõſtituunt, ſenſus.

Quod probat Ariſtoteles dicens: referri ad fœmininum genus, hoc eſt pedes huiuſmodi eſſe fœmineos, & fœminarum proprios; Nã qui tales pedes habent, illi ſecundum pedes fęminis ſunt ſimiles, quare, & potentia quæ in anima exiſtens pedibus reſpõdet (vel quoniam ijs tamquam inſtrumentis præcipuè vtatur, vel quoniam illorum forma eſt, & ratio) illa inquam, animæ potentia, fœminilis erit, & talis qualem fœminas videmus eſſe fortitas, vt ſit ſyllogiſmus.

Omnis homo cuius pedes ſunt parui, ſtricti, inarticulati, & magis viſui iucundi, quam ad vſum valentes, ille ſecundum hanc partem ſimilis eſt fœmineo generi, & fœminam refert; at omnis homo qui fœmineum genus, ac fœminam ipſam ſecundum pedes refert, ille etiam ſecundum animam mollis eſt, delicatus, timidus, imbellis, inaudax, & impatiens laboris, doloris, & malorum, ergo homo cui pedes parui, & ſtricti, & inarticulati ſunt, & viſu iucundi magis quam ad vſum apti, ille eſt ſecundum animam mollis, inaudax & imbellis ad labores, & aduerſitates tolerandas; æſtus, & pulueris impatiens.

Hæ propoſitiones ſpeculandæ ſunt, an ſint veræ, & propter quid ſint, minor quod ſit vera non eſt qui negare poſſit, nam ſi oppoſitorum, & oppoſitas formas habentium, oppoſitæ ſunt qualitates, cum pedes his oppoſiti dicantur maſculini, ergo iure hos fœminеos dicemus, propter quid autem huiuſmodi pedes ſint fœminiles cauſa eſt quoniam arguunt vim formatricem, calorem nempe naturalem eſſe debiliorem, & remiſſiorem, nam ſi inteſus, & viuidus magnos pedes, & formatos bene facit, ergo non intenſus, neque uiuidus, non magnos, non articulatos faciet, ſi enim affirmatio, vt ait Ariſtoteles, eſt cauſa

affirmationis, negatio etiam negationis erit cauſa, at viuidus calor maſculinus eſt ergo nō viuidus, fœmineus dicetur, quòd igitur minor ſit vera, & propter q̃d ex his eſt manifeſtū.

Maior erat, qui fœmineum genus ſecundum pedes referunt, illi ſecundum animam molles ſunt, inaudaces, inefficaces, & laborum, ac ęrumnarum impatientes.

Quod ſit uera non habet difficultatem, at propter quid dubitandum eſt; qui etenim fœmineos pedes habent fœminas referunt, fœminiſque ſimiles ſunt, quas in confeſſo eſt, eſſe ſecundum animam, molles, inaudaces, & ærumnarum impatientes, fœminarum enim ploratus, & eiulatus eſt proprius, quod Hercules œteus ſentiens pudore ſuffuſus dicebat.

Heù virginalem me ore ploratum edere,
Quem vidit nemo vlli ingemiſcentem malo.

At ꝑpq̃d pedes hmōi potius mollitiem aīæ, quā dolū, infidelitatēq. & ſexcentas alias fœmineæ aīæ propēſiones indicent, inquirendum eſt; nā nulla videt ratio ꝑp quā animū mollem, & imbellem talis pedum diſpoſitio, & ſtructura doceat, An certe ratio adeſt, neq. alia eſſe poteſt, præter hanc vnam, quod nempe ab ijſdem principijs, & ex ijſdem fiat pedum talis in corpore diſpoſitio, & in anima talis affectio, quam mollitiem nominat; quęcunque igitur duo ſunt ita affecta, vt ab ijſdem cauſentur principijs in eodem ſubiecto, ſi vnum illorum in ſubiecto reperietur, neceſſe erit etiam alterum adeſſe, vt flamma, & fumus, cum ab eodem principio generentur in ligno, nempe ab igne, ſi videbimus inflāmatū torrem, illum dicemus eſſe ignitum, & ſi ignem habet calidus eſt torris; quare cum fumat calefacere aptus eſt, & cum inflammatus eſt, etiam fumat, ergo quando duæ affectiones ab eodem principio natæ ſunt fieri, exiſtente una neceſſe eſt illud principium adeſſe, & alteram ętiam, & e contra, ſi altera exiſtat, vel non exiſtat, neceſſe eſt alteram etiam exiſtere, vel non exiſtere, ſic etiam medici aiunt, ſi bilis flaua peccat, & febrim tertianam facit, & non excedentem duodecim horas, & ſi febris non excedit typum duodecim horarum, exquiſita eſt tertiana, & bilis flaua peccat, & hæ paſſiones ſe mutuo ſequuntur, quoniam ab ijſdem pendent principijs, nemini igitur eſt dubium, quod quæcunque duę paſſiones ab ijſdem principijs, & cauſis pendent, ſi vna illarum in ſubiecto aliquo reperta fuerit, neceſſe eſt alteram etiam in eodem ſubiecto, & cauſas, ex quibus utræque pendent, omnino exiſtere, huic principio ſubdamus, ſed pedum paruitas, & inarticulatio, & iucunditas aſpectus eorumdem, quæ in homine certo exiſtit, & mollities animi, ſunt duæ qualitates in eodem ſubiecto repertæ, quæ ab ijſdem pendent principijs, ergo cui inerit pedum paruitas, & figura conſtricta, & inarticulata ſecundum corpus, illi etiam inerit mollities ſecundum animam, quod autem eadem ſint principia quæ faciant in corpore tales pedes, & in anima mollitiem, ſic puto oſtendi; animam iam diximus eſſe formam, & actum corporis, parteſq. corporeas eiuſdem eſſe inſtrumenta, & qualia ſunt inſtrumenta tales eſſe operationes, animam item cauſam eſſe in triplici genere cauſæ, & etiam ipſam uti proprietatibus materiæ, calore, & frigore tamquam principijs actiuis inſtrumentalibus, & ſecundum horum diſpoſitionem, & habitudinem quam habent inter ſe agere, & mouere, ſiccitatem autem, & humiditatem ab eadem anima uſurpari, tamquam principia paſſiua, & ſecundum harum paſſiuarum qualitatum diſpoſitionem, & rationem quam habent interſe effici, vt hæc, vel illa potentia paſſiua magis, aut minus ad en telechiam accedat.

Cum igitur pedes parui ſunt, & delicati, parum adeſſe materiæ terreſtris, ſiue ſiccitatis manifeſtum eſt, ergo in paſſiuis præualet aqua, ſaltem ſecundum virtutem, vnde efficitur, vt paruus ſit, & mollis pes, & cum læuore quodam delicatus, & pulcher viſu, & quoniam talis eſt, ideo ad vſum eſt ineptior, quoniam non eſt robuſtus, nam ſi foret pes robuſtus pręualeret non ſolum ſecundum molem, ſed etiam ſecundum virtutem terrea ſiccitas; ſed quoniam vis aquæ dominatur, ideo etiam eſt inarticulatus, nam humidi eſt difficile retinere terminum, quamuis illum facile capiat; tales igitur pedes arguunt materiam, ex qua facti

ſunt

ſunt eſſe aquam, & terram, ita inter ſe coniunctas, vt ſecundum uirtutem aqua prædominetur terræ,hoc eſt,vt maior ſit humidi portio,quam neceſſario requiritur, ad ſtatuendos pedes ſecundum naturam perfectam,& minor ſicci,& in vniuerſum minor corporeitas.

At pedes ſunt extremum alterum corporis,in quo naturaliter præualere deberet uirtus terræ, cuius indicium eſt,quod omnis ferè animalis partes extremæ, & quæ vel pedes ſunt vel rationem pedis ſuſtinent,ſunt cæteris duriores, & id rationabiliter,quoniam reliquum corpus ſuſtinere debent,minus igitur quam aliæ cedunt,quare cum reſiſtant duriores exiſtunt,alterum autem extremum eſt, in quo aquea vis prædominatur,in capite enim poſitũ eſt cerebrum, & illud frigidum, & humidum.

Hæc igitur ſunt duo diametri extrema in quorũ altero naturaliter terra, in altero aqua prædominari, & præualere deberet, centrum autem eſt circuli, in quo principium mouens,quod anima dicitur,præcipue poſitum eſt, quod centrum in medio diametri exiſtẽs, vtrorumque extremorum rationem habet,nec non,& utriſque opponitur;cum ergo extremorum, & mediorum eadem ſit materia effectum eſt, ut cum in pedibus ſuperet humor, ille idem etiam in corpore magis prædominetur, quare, & in centro, quod ab extremis æqualiter diſtat, & ubi eſt principium motus,præualebit;quod cum moueat, & diſgreget, rareſaciat, & caleſaciat; erit calor mouens ſpiritus maximè humidos,& ad naturam aquę, & nebularum albarum accedentes, at quorum ſpiritus tales ſunt, & ad naturam albarum nebularum accedentes,illi ſunt ſecundum animam faciles, qui perſuadeantur, & inſtabiles, & non obſtinati,quare neque duri,molles igitur,ergo quorum pedes ſunt parui ſtricti, & inarticulati, & uiſu iucundi, ijdem ſecundum animam ſunt molles,ac inefficaces, quod probandum fuerat.

Cur igitur potius mollitiem animæ, quam aliquam aliam fœminilem paſſionem doceant pedum ſupradictæ qualitates, ex his puto manifeſtum eſſe.

Animaduertendum eſt autem, quod eadem penitus numero eſt materia, ex qua fiunt partes corporis, & ex qua ſpiritus, qui animæ deſeruiunt, quare qualia uidemus eſſe corporis membra,tales etiam ſuſpicandum eſt debere eſſe ſpiritus,talemque illorum eſſe propenſionem,quales autem ſunt ſpiritus talia ſunt prima animæ inſtrumẽta,quare tales operationes, & propenſiones,quæ uocantur animæ accidentia,& ab Ariſtotele nunc,(Ea quæ ſunt in anima.) Non ab re igitur à certa corporis parte,& ab eius cognita natura ad ſpiritus cognoſcendos, & ad certam animæ propenſionem aſcendere poſſumus;

Nam ſicuti ſe hẽt corpus ſimpliciter ad animam ſimpliciter. Itą etiam priuatæ ac particulares corporis partes determinant ſibi priuatam quandam animæ potentiam, quare ſicuti illa pars eſt in corpore,ita hæc potentia in anima, & ſicuticum talis pars adſit nempe inarticulatus, & paruus pes, tunc abeſt oppoſita qualitas, magnitudo ſcilicet pedis, & dearticulatio, ita in anima propinquior eſt entelechiæ, & actui potentia illa, quæ mollities, & timor quidam dicitur, quam ea, quæ huic opponitur, hinc factum eſt, ut ſit difficilius fortem, & durum, & laboribus, ac periculis reſiſtentem facere illum hominem,qui pedes paruos habuerit,quam illum qui magnos, ſimiliter, & difficilius molleſcent,uiri quorum pedes ſunt magni,dearticulati, & neruoſi,quam qui oppoſito modo diſpoſiti ſunt;Non ob id tamen tollitur quin uſu, ac diſciplina homo omnis in contrarium etiam trahi habitum non poſſit, ei ad quem naturaliter propenſum eſſe dicimus;quod de Theodoſio primo Romano Imperatore teſtatur Zoſimus, Qui cum naturaliter mollis eſſet, & inefficax, attamen cum res id poſtulabat fortis,uirilis, ad agendum promptus,& audax fiebat;neque id mirũ erit ei,qui contemplans humanam animam,ipſam eſſe omnia,ac omnia poſſe fieri intelliget,quare,& mollis, in habitum audaciæ potẽſt mutari, & audax,timidus, & imbellis reddetur, ſi ad oppoſitas exercitationes ſuæ naturæ raducetur, quod facere illud eſt quod aiũt, naturam expellere furca quæ etiam ſi aliquã-

do

do recurrat, refracta tamen, & ſemper minor apparet, vt tandem abolita putetur omnino.

Cæterum quæ ab hoc Ariſtotelico apoteleſmate deducantur facile eſt cognoſcere, primum enim ſecundum corpus ea ſequuntur, quæ ſuperiori oppoſita ſunt; cuiuſcunque igitur tales pedes erunt (ſi modo ſecundum ſuam factus fuerit naturam, neque humano capiti coniunctam habeat equinam ceruicem) ille faciem præ ſe feret omnino fæminilem, carnoſam, & glabram, neque multis pilis circa genas veſtitam; amplius, & oſſa ideo erunt parua neque craſſa, & caluaria capitis ſubtilis, & rara textura, & facilis ad patiendum ab externis, neque robur corporis multum aderit, & ad fugiendum erit paratus, neque loco facile ſtare poterit, pedeſque, ac manus agitabit, nam animæ mollities hominem promptum ad omnem mutationem ſecundum animam indicat, ita eumdem etiam ſecundum corpus talem facit, vt facile manus pedes quem iactet, ac geſticuletur, quod in pueris, ac fœminis quibuſdam eſt animaduertere, qui nunquam loco ſtare, nunquam extrema ſiſtere ſciunt, cum enim propter ſpirituum fluxibilitatem, infirmitatem, & mollitiem, qui nuſquam ſunt vniformes, continua fiat circa centrum mutatio, quamuis illa parua ſit, & propter ſuam paruitatem inſenſibilis in anima, in circum ferentia tamen, hoc eſt in manibus, & pedibus vehementer apparet; ſimiliter ſecundum animam quæ ex mollitie ſequi ſolent, illa eadem etiam de homine paruos pedes habente enunciabimus.

Si igitur mollis eſt qui facile cedit, hic igitur facile perſuadetur, creduluſque erit, quare, & plerumque ſuperſtitioſus fiet, & magis aliorum auctoritati, quam proprijs diſcurſibus fidem adhibebit, & quoniam talis eſt, ideo ſecundum ſe irreſolutus erit, & confuſus ad ſcientias, & ſpeculationes quidem ineptus, ſed ad viriles actiones etiam multo ineptior, paratiſſimus ad iram, ſed quam etiam prompte ponat, puerilem enim temperiē referet, & probabile eſt humidi eſſe temperamenti, & inter aquam, & aerem exiſtere, facilis etiam eſt ad riſum, & ad ploratum, nam fæmineos mores habet, fœmina autem facile mutabilis eſt, vel dicente Poeta

—Varium, & mutabile ſemper

Fœmina; Et quoniam eſt huiuſmodi adaccipiendum etiam, & captandum paratus, accipereque cupiet, quoniam auarus eſt, auarus autem, & enim timidus, & talis nam imbellis, quæ imbecillitas mollitiem ſequitur, aliena autem dicta, ac ſecreta captát, quando quidem curioſus, taliſque eſt, quoniam garrulus eſt, & qui facilis in omnem partem conuertatur, ſi quidem externas prompte natus eſt accipere impreſſiones, quærit igitur cognoſcere, & ſcirè quamplura, quæ nihil ad ipſam pertinēt, quod eſt curioſi proprium, & garruli.

APOTELESMA TERTIVM.

Quibus pedum digiti curui, inuerecundi, & quibus vngues curui referuntur ad aues curuorum vnguium.

A Pedibus non diſcedens Ariſtoteles, inquit; Quod homines habentes digitos pedum, & vngues incuruos ſunt inuerecūdi, duo igitur attributa corporis, nempe digitorum, & vnguium curuitas, inuerecundiam ſiue propenſionem ad inuerecundiam docent.

Pedum digiti non ſecus atque manuum ſortiri poſſunt quattuor figuras, aut enim recti ſunt, aut concaui, aut conuexi, aut mixti; concauos dico incuruos, quorum pars inferior verſus terram reſpiciens eſt concaua, & quaſi arcum, aut ſemicirculum referens.

At conuexos digitos voco qui verſus partem ſuperiorem in curuantur, & eorum conuexitas reſpicit partem inferiorem, vt inuerſum referat ſemicirculum; rectos, qui non magis ſupra quam infra curuantur, mixtos, qui ex concauo, & conuexo compoſiti videntur, qua-

les

les igitur ſint digiti curui ex his patet; vngues etiam curuos vocamus qui inflectuntur, & catorum, vel leonum vngues repræſentant; eſt vnguis extremum tendinis, hic autem ab oſſibus, & neruis trahit originem, qualis igitur vnguis talis neruus, & os; at nerui omnes à cerebro, oſſa vero omnia à caluaria pendent, omnia que orta ſuorum principiorum teſtantur naturam; quare ex vnguium figura ſtructura, & natura probabiliter cerebri, & oſſium, & neruorum, & motiuæ virtutis ſubſtantia poteſt cognoſci; incuruantur autem vngues propter ſiccitatem, & calorem, ceu videmus in his qui phthiſi, vel hectica febre iam inueterata laborant; quare quibus in ſunt huiuſmodi vngues, in his, atque in principijs vnguiũ præualere ſiccitatem, cum calore probabile eſt. Inuerecundia pudori opponitur, eam autẽ puto ſignificari affectionem, quam impudentiam ſupra dixit, & ſpeciem quamdam audaciæ, & peruicaciæ, ac petulantiæ eſſe; propria verò actio, & operatio huius impudentis, & inuerecundi eſt, vt ſit muſcæ ſimilis, & quamuis abigatur millies, impudenter tamen reuertitur ad idem, quare impudens ille eſt, qui non admittit alienas admonitiones, & reprehenſiones, & ignominiam, & vituperationem pro nihilo ducit; quin immo illas magis irridet, externa igitur repellit, neque facile admittit, durus igitur, & propoſiti tenax, ad ſiccitatem igitur refertur hæc affectio reſpectu qualitatum paſſiuarum, & ex actiuis caliditatem ſibi aſciſiſcit, ad audaciam refertur impudentia; audacem autem quodammodo fortem, iam ſupradictum eſt, fortem autem calidum eſſe.

Eſt igitur Ariſtotelici Theorematis ſententia.

Homines habentes digitos pedum, & vngues incuruas ſunt inuerecundi; huius dicti cauſam affert dicens, quod rrferuntur ad aues curuorum vnguium, quas rapaces vocamus. Aues quæ rapto viuunt, ſiue diurnæ ſint, vt Aquilæ, & Falcones, & vultures, ſiue nocturnæ, vt noctuæ, bubones, & oti, atque huiuſmodi, ferè omnes, roſtrum habent aduncum, vngues, & pedum digitos etiam; nec ſolum curuos, ſed robuſtos, & ad prædam capiendam, ac retinendam paratos.

Genus autem harum auium ferè non bibit, aut parum admodum, quamuis naturaliter ſit calidum, & ſiccum, puto cauſam eſſe quoniam cum animalia vorent, quæ aucupantur, eſt probabile, eorum ſanguine vtantur tamquam potu, quo ſitim extinguant, ſic Aquilas aiunt cum præcipuè ſenuerint ſanguinem ſugere, vnde ortum eſt adagium in bibaces Senes; alios memini dixiſſe, hoc ideo contingere, quod harum auium natura ſit calida, & ſicca, ſecundum ſe igitur abhorret humidum, & frigidum; ſicuti enim ſtomachus naturaliter frigidus, & humidus, congeneis delectatur, ita etiam animalia, quæ calida, & ſicca ſunt conſeruantur ſimilibus, abhorent extranea, & magis etiam oppoſita, quare cum ſicca, & calida ſit horum temperies, effectum eſt, vt ab humido, & frigido, & demum ab aqua abhorreant; animalia autem hæc audacia ſunt, prompta ad rapiendam prędam, neque facile abigi poſſunt, quod in miluijs clarum eſt, nec non & in eo accipitre, qui venatur paſſeres, eſt igitur Ariſtotelica ratio huiumodi.

Homines habentes pedum digitos curuos, & vngues aduncos ſunt ſimiles auibus rapacibus ſecundum partem corporis, ſecundum quam repacitatem exercent, at qui ſunt huiuſmodi illi ſunt inuerecundi, & procaces ergo homines quorum pedes ſunt adunci, & incurui vngues, ijdem inuerecundi exiſtunt; minor nullam habet difficultatem, maior conſideranda eſt.

Primum autem ſupponendum eſt, ea duo inter ſe dici ſimilia, quæ in aliqua eadem cõueniunt qualitate, magis, aut minus talia vocantur, quæ eadem magis, aut minus participant; contingit autem qualitates eaſdem, reperiri in duobus toto genere differentibus, vt in ceruſſa, in niue maris ſpuma, & ſale, & ſaccharo reperitur albedo, at in hoc dulcedo, in illo ſalſedo, acuitas in ceruſſa, aut acciditas quædã, in niue inſipiditas, quoniam inter ſe differunt ſecundum genus, & ſubſtantiam, quatenus autẽ alba ſunt, eadem rationem habent,

& ſub

& ſub eodem genere, licet fortè innominato continentur, cui primo, & vniuerſaliter ineſt albedo, & ſi duo ſint homines qui eundem habeant oculorum colorem, quem cæleſtem, ſiue cæſium dicunt, probabile eſt, & potentiam viſiuam in vtroque eſſe ſimilem, & ſimili modo ſuam operationem exercere, quapropter cum alter illorum noctu commode videat, alterum etiam commode videre enunciabimus, ſimilium enim ſimiles ſunt operationes, & diſſimilium diſſimiles, & oppoſitorum oppoſitæ; quare quorum, & digiti, & vngues ſimiles ſunt digitis, & vnguibus rapacium, illos eſſe rapaces probabiliter dicemus, pariter etiam, & ſecundum animam eaſdem habere qualitates, quas videmus in rapacibus, quod auium genus cum audax ſit inſolens, & impudens, & inuerecundum; homines etiam quorum pedes, & vngues adunci ſunt impudentes planè iudicamus, quod igitur hoc verum ſit, iam patet: At quod aues rapaces ſint audaces, & inuerecundæ, & inſolentes, ceu muſcę inductione confirmari poteſt, ſpeculando naturam accipitrum, Aquilarum, Falconum, & aliorum huiuſmodi volucrum rapacium, & aduncos habentium vngues, quarum propenſio hæc eſt naturalis, vt procaciter impudenter, & cum nullo delectu, nulloq. amore, & (vt ſic loquar) reuerentia, cibum ſummant de manu eorum, qui illas nutriunt; videmus etiam catos, qui & ipſi curui vnguis ſunt, porrigentibus panem dominis, aut carnem inſilire, ac vnguibus porrigentium digitos plerunque ferire, quod in canibus non eſt videre, propter quid autē, quicunque tales habeant pedum digitos, & vngues ſint inuerecundi, nunc perſcrutādum, primum itaque accipiendum eſt quod qualis eſt habitudo primarum qualitatū circa principia corporis, ex quibus illa cōſtituuntur, quæ ſunt cor, cerebrum, & epar, talia etiam ſunt corporis reliqua mēbra, & tales ſpiritus, quorum anima primus eſt actus; & quales hi ſunt, tales etiam operationes, & potentiæ à quibus cauſantur, oportet autē putare hoc dici tum de qualitatib. actiuis, tum de paſſiuis, paſſiuæ qualitates aquā, & terram præſertim referūt: actiuæ autem in elementis, quæ continent eluceſcunt, vt quarto meteor. dictum eſt; quare in quo ſuperat ſiccitas in eo terra terræque qualitates, & quæ illius formam ſequuntur, apparebunt, ſi cum ſiccitate calor, igneum erit animal, & ignis conſequentia in illo extabunt; vt autem Ariſtoteles duo principia paſſiua vocabat aquam, & terram, & primum dicebat eſſe ſiccorum terram, & humidorum aquam non quidem ſimpliciter, ſed tantum prout ſunt materia corporum mixtorum. Ita etiam ignem, & aerem actiua principia dicere poterimus.

Nam interior ignis, & exterior aer, ea duo ſunt quæ ad tuendam animalium vitam requiruntur. His igitur ſic poſitis dico, quod cui ſunt vngues, & pedum digiti incurui, illi ineſt calor, & ſiccitas circa principia interna corporis, ſpiritusque calidos habet, & ſiccos, at quodcunq. principia corporis interna, & ſpritus ſiccos, & calidos habet, eſt inuerecūdum, impudens, & procax, ergo cui pedum digiti, & vngues ſunt incurui illi inerit inuerecundia, petulantia, & audacia, & procacitas.

Cauſa igitur huius paſſionis eſt ſiccitas interna ſpirituum, cum calore coniuncta, ex igne igitur, & terra conflata videntur, & calcem viuam propriè referunt illorum ſpiritus, quare ſicuti calx aquam, & humorem promptiſſimè trahit, ſugit, abſumit, ita hæc animalia rapacia vehementiſſime ad ſe trahunt, & vorant auidiſſimè alimentum; minorem contemplemur, quod pedum digiti, & vngues incuruati doceant circa principia corporis interna dominari ſiccitatem, cum calore coniunctam, nam ſi pedum digiti ſunt incuruati neceſſe eſt, tendines etiam breuiores eſſe, quam corpus illud, cuius ſunt tendines deceret, breuior autē fit tendo, & omnis cartilago, cum à calore ſicco patitur, quod in hædinis cartis flammæ applicatis promptiſſimè cognoſcimus; ſi ergo digiti curuantur neceſſario tendines contrahuntur, atque id à ſicco illis accidit; ſi verò nerui ſicciores ſint, neceſſe eſt, & principium à quo pendent eſſe ſiccius, ergo quorum digiti pedum, & vngues curui ſunt, illa circa principia interna habent ſiccitatem, & caliditatem. Maior etiam confirmatur eadem ratione, nam

nam ſi principia interna ſicca ſunt, & calida, ergo, & cerebrum ſiccius ſecundum ſuas operationes videtur, ergo & ſicciores ſpiritus, quare, & cor, à quo oriuntur, ſi autem cor, & principium primum, in quo anima reſidet ſiccius fuerit, & calidius, ſpiritus etiam ſicciores, & calidiores pariet, quorum propria eſt audacia, ſiccum vero raro, ac difficile alienas formas admittit, quare, & impreſſiones, & phantaſmata, non ergo docilis admodum eſt homo, cuius ſicci, & calidi ſunt ſpiritus, ſed inuerecundus, ceruicoſus, obſtinatuſque, & nihili faciens, quid de ſe alij ſentiant, ergo quicunque ungues, & digitos curuatos habent, illi inuerecundi omnino erunt, & impudentes, quod Ariſtoteli viſum eſt.

At primum dubitandum videtur, nunquid ſi digiti conuexi forent, idem etiam ſentiendum eſſet? ſane videtur quod non, ſi quidem liberales dicuntur quorũ digiti conuexi ſunt, & in partem poſteriorem conuertuntur, Amplius laxitati articulorum, & tendinum id attribuitur, Tertio, hæc affectio fœminarum eſt, & ad fœmineum genus refertur, qui vero digitos, & vngues incuruos habent maſculinum referunt affectum, qui audaciam denotat, audacia autem eſt maris; amplius ſi dicas à calore, & ſiccitate cõtrahi, & contractos fuiſſe neruos, & tendines, qui mouent digitos, & vngues in partem interiorem, & verſus volam pedis, manuſque. *Dub.*

Vna etiam, eademque cauſa videtur, propter quam digiti, & vngues in oppoſitum flectantur, non ergo conuexitas liberalitatem indicabit.

Huic dubitationi, puto, poſſe reſponderi hoc modo; Pedum digiti, manuumque, ſi longi & conuexi fuerint, articulationes docent eſſe laxas, & molles quare ad fœmininum genus referuntur, & quoniam mollia humidũ, & aquam referunt, hærent igitur alijs, alienaſque ſuſcipiunt paſſiones, perſuaſibiles igitur, & creduli, & ſi addatur calor, bene ſperantes, quare, & benefici, vnde, & non illiberales vocantur; quod uero à calore, & ſiccitate non contrahantur ad partem ſuperiorem digiti, & ungues, hanc puto eſſe cauſam, quoniam contracto principio promptius ea quæ principium ſequuntur, mouentur, & contrahuntur, ad quam partem naturaliter inclinant, quam ad oppoſitã, cum itaque ad partem interiorem, & ad concauitatem magis naturalis ſit tendinum motus, & ſic natum ſit mouere animal digitos, & ungues, horum enim officium eſt, ut corpus moueant, ſuſtineant, & tertio comprehendant, quæ ſubijciuntur, ut facilius poſſint corpus ſuſtinere, hinc manifeſtum eſt, talem concauitatem eſſe ſiccitatis effectum, cuius oppoſitum, erit humiditatis, quare quorum digiti, & ungues curuati ſunt, illi ſicci erunt ſecundum animam, uel animæ principia, & inſtrumenta prima, & qui oppoſito modo fuerint affecti, etiam oppoſitam nactos fuiſſe temperiem probabile eſt, neque uerum eſt adeo robuſtos eſſe muſculos, & neruos, qui aperiunt manum, quam qui occludunt, quod re ipſa ex inſpectione anatomica in promptu eſt cognoſcere. *Reſp.*

Secundo dubitari poteſt, an omnis inuerecundus, digitos aduncos, & ungues incuruos habeat, nam inuerecundæ ſunt, & rapaces aues, quas picas uocant, & corui, cum, & mures rapiant, & pullos gallinarum, & auiculas, nequaquam tamen incuruos ungues habent, non igitur conuertitur, quare neque propria erit paſſio corporis, cui inuerecundia, & impudentia conueniat. *Dub.*

Putarem omnino non conuerti propoſitionem, & dicerem utique omnem hominem, cui tales adſunt pedum digiti, & ungues eſſe ad impudentiam natum, at è contra non omni impudenti contingit tales adeſſe digitos, & ungues; cum ex mala educatione non minus poſſibile ſit hominem fieri inpudentem, procacem, & petulantem, quam ex naturali inſtinctu, & potentia interna. *Reſp.*

Tertio quærendum etiam eſſe uidetur, an ſi quis digitos pedum tantummodo curuos haberet, non autem ungues, idem de eo eſſet pronuntiandum.

Non ſanè ut mihi uidetur, nam ab externa cauſa poſſunt incuruari digiti, non mutatis

unguibus,

vnguibus, & è contra ſi enim contingat calceos breuiores eſſe neceſſario, contrahuntur digiti, & inuertuntur, & aliquando incuruantur, contingit etiam, vt in magnis exſiccationibus, incuruari vngues, illæſis digitis, & immotis, omnino autem id ſecundum naturam eſſe videtur, vt prius incuruentur digiti, deinde vnci fiant vngues, maior enim cauſa eſt ſecundum quam exſiccantur vngues, quam ea quæ digitos curuos facit, cum, & dilatatis tendonibus, & breuioribus redditis incurui fiant digiti, nequaquam patiantur vngues.

Quos autem contingit tales habere digitos, illi plerumque, & breuiores habent, & robuſtiores, Nam craſſiores, & ſolidiores, quare quorum manus robuſta eſt ad modum, illorum contracta eſt, & craſſa, & breues digiti, & craſſi, quod in robuſtis colonis licet animaduertere; Impudentiam, & inuerecundiam ſequi ſolet ingratitudo, irriſio, contumelia, deſpectus, & ad maledicendum, & blaſphemandum propenſio, ſæuitia, & morum aſperitas, & infidelitas quædam, & alia huiuſmodi, quam plura; ſi enim impudens eſt aliquis, pudorem non habet, neque honorẽ, aut quid homines de ipſo ſentiant curat illos igitur, illorumque contemnit iudicium, & contumelioſus, quos contemnit nihili facit, quare, & irridet, proprium enim eſt irridentis hoc agere.

At quos multum æſtimamus, illos non irridemus, ſed honoramus, ſuſpicimus, & veneramur; quoniam autem alios nihili pendunt, multumque ſibi tribuunt, efficitur, vt ſe multum ament, ſeque bonos putent, & merentes omnia bona, ſi quis igitur illis bene fecerit, id non illius humanitati, ſed ſuo tribuunt merito, & illum teneri credunt, quare neque gratias agunt, neque referre vnquam cogitant, quod hominum agreſtium eſt proprium, & adoleſcentum, qui credunt omnes ſibi eſſe deuinctos, nõ minus quam fœminæ, quæ ſi quãdo pulchræ ſint aſpectu, aut ſe tales credant, hac ſua dote autumant, omnes homines obligatos, illis inſeruire, iiſque morem gerere; & omnibus modis obſequi, ſæuitia etiam hoc genus hominum ſequitur, nam cum omnes contemnant nullos æſtimant, nullos amant, quare ſi à quopiam parum admodum offendantur, ſubito tamqam canes feræ iraſcuntur, & ſi nocere poſſint, ſæue, & inſigniter hoc faciunt; ſin impediantur, ad maledicendum conuertuntur, & ſi hoc etiam non ſecurum admodum putauerint iam ad blaſphemias, ſe conferunt, ſic enim ſuum ſe putant contemptum, quem magnanimitatem credunt notum facere, & ita ab alijs, qui audiunt timeri, & coli debere exiſtimant in futurum.

Ab iiſdem principijs aſperitas morum oritur, quoniam qui irriſores contemptores hominumque deorumque ſunt, vt ait ille, in cæteris etiam Mezentium imitantur, & cum nullos curent, ament, colant, æſtiment, aſperi dicuntur, à nullis enim amari, & coli hos certum eſt, inamabiles enim ſunt, vnde, & aſperi vocantur neque parentibus, aut vxoribus aut ſuis vllo modo cari eſſe poſſunt, & quod protulit de Nerone Suetonius; Hos mori iubet vxor, mater, pater.

APOTELESMA QVARTVM.

Quibus pedum digiti coniuncti ſunt, timidi referuntur ad coturnices, & ad aues ſtrictorum pedum in lacubus morantes.

HOc etiam à pedibus ſumptum eſt; vtrum autem in tex. ſit mendum valdè vereor, nã in figura timidi ponebat Ariſtoteles ſupra manuum gracilitatem, & longitudinẽ, quare, & quidam alij longitudinem digitorum fœmineum, ac illarum nobile, & decorũ dicebant accidens, fœminas autem, & pudor, & timor decet, putarem igitur ſic pronunciãdum præſens apoteleſma. Quibus pedum digiti ſunt longi, tenues, & coniuncti, hoc eſt non dearticulati, vel coniuncti, vt vix videantur ad inuicem diuiſi, illi timidi ſunt ſecundũ

ea, quæ

ea,quæ in anima ſunt accidentia; longos uoco in comparatione ad eos, qui ſecundum naturam maſculinam diſpoſiti ſunt, non putandum eſt autem, fœminas ſubito digitos longos habere, ſed bene quæ pulchros pedes habent, digitos etiam ſecundum proportionem ad ſuam plantam pedis longiores habent, quam ſint virorum digiti, vt ſi planta viri ſit, vt 12, & digitus virilis ſit, vt duo ad 12, ex aduerſo plãta muliebris cũ ſit, vt ſex eiuſdẽ digitus erit, vt vnũ cũ dimidio, quare longior hoc modo eſt fœminilis digitus, quam maſculinus.

Tenuior etiam eſt idem, quoniam debilior, & mollior, nam ſi valentior eſſet, neceſſario & neruoſior, quare, & craſſior, & maioris molis, & enim cæteris paribus in maiori quanto eiuſdem ſpeciei maior eſt virtus, coniunctos voco, non dearticulatos, & non bene diuiſos ab inuicem, notantes formatricis virtutis debilitatem, eam debilem dico, cum à proprio frigore non omnino libera eſt, neque materia perfectè obſequitur, vnde datur turpitudini occaſio, turpitudo enim præter naturalis eſt diſpoſitio, & hæc ab affectione agentis cauſæ pendet, cum impeditur ab oppoſito, & hoc dupliciter, vel quoniam agenti cauſa mixtum eſt, vel quoniam priuatio quæ in materia eſt agenti quodammodo rebellis eſt, ac magis reſiſtit, aut minus, quam oporteret, vnde non perfecta exiſtit naturalis operatio, ſed aliquid eſt, quod vel demere, vel addere habeas.

Quorum igitur pedes tales digitos ſortiti fuerint, illi ſecundum animam timidi ſunt, timidos voco, qui magis quam oportet cædem pericula, plagas metuunt, quando non oportet, aut à quibus, aut tandem quomodo non oportet.

Quod timetur, malum eſt futurum ſed imminens, hoc autem dupliciter terret, vel poſitiuè, vel priuatiuè, igitur timemus, vel ne nobis malum accidat, vel ne bono, ſiue id verum ſit, ſiuè apparens, priuemur, friget qui timet gelidus etenim vocatur timor, & Virg.

—Gelidus coit formidine ſanguis;

Non enim eſt timor niſi quædam contractio caloris circa principium, vbi eſt contractio ibi & cauſa contrahens, vel pellens hæc frigus eſt; proprium igitur eſt frigidioris temperamenti timor, propter quod, & ſenes, & fœminæ, & ægroti magis quam his oppoſiti timent, pueri autem non propter ea quod ſint frigidi, ſed quoniam humidi, & inexperti, & creduli quandoq. nõ timẽda timent, cũ ijdem quæ deinde timẽda ſunt, nihil metuant.

Quorum igitur pedes habent digitos quales diximus illi vocantur timidi, quod Theorema ab Ariſt. cõfirmatur, dicẽte, tales referri ad coturnices, & ad aues, quæ sũt ſtrictorũ pedũ, ſteganopodas puto, quarũ digiti iuncti sũt ſimul, ſicuti in anſeribus, & anatibus.

Huiuſmodi igitur homines aſſimilat Ariſtoteles duobus generibus auium, coturnicibus nempe, & auibus paluſtribus, quæ non ſolum longos digitos habent, ſed ſimul iunctos, inter media pelle, Coturnices timidas ex earum perſpecta natura cognoſcemus; Hæ aues ſunt maxime perdicibus ſimiles, craſſiores tamen corpore, & pennis colore ſubpurpuraſcẽte circa collum, eas tentari aiunt plerumq; epilepſia, non ſecus atq. aliæ quædam auiculæ, quæ picæ glandariæ vocantur, id autem ideo illis accidere putatur, quoniam meatus, per quos ſpiritus feruntur paruos, & ſtrictos habent, & ſpiritus craſſiuſculos, ꝓ quã cauſam.

Eaſdem aues helleborum comedere, eoque victitare teſtatur Lucretius.

Nobis veratrum eſt acre venenum.

At capris cibus eſt, & coturnicibus idem.

Nam nõ ſentire noxã probabile eſt, qm̃ ad principia vitę nõ peruenit veratri virtus, niſi valde alterata, peruenireque nequit, qm̃ venæ ac meatus tenues valde sũt, quare diu hæret antequã ad cor veniat, diuque manens mutat naturã, eædem coturnices digitos pedũ longos habent, pedeſq. ſubtiles, & crura ſubtilia, quę omnia has aues frigidas, & pituitoſas quare, & timidas arguunt.

Aſt mihi profecto non videtur coturnices eſſe omnino timidas, & ita, vt quam plures aues, & animalia ipſis multo timidiora non ſint, nam pedibus validis ſunt, & pro-

Ee be

be formatos digitos habent, quare ſuſpicio non pauca mihi fit Ariſtotelem coturnices non ſcripſiſſe, nam, & quidam textus uocem hanc non habent, ſed per coturnices, cum additione ſtrictorum pedum, intellexiſſe fulicas, vel genus id auium tale videtur, nam, quæ dicuntur fulicę coturnicibus ferè ſimiles magnitudine corporis ſunt, & molliſſimas habent pennas, & timidiſſimæ ſunt, & ferè ſemper clangunt, quæ autem multum vocalia ſunt animalia, plerumque timida; videmus enim timidas mulieres multo magis garrulas quam ſint viri, quare dicerem. Qui tales pedes habent, fulicis eſſe ſimiles, aut illis auibus, quæ in lacubus, & paludibus degentes continue obſtrepunt, quę pedes habent ſtrictos, hoc eſt digitos pelle ſimul coniunctos, quod animalium genus, puto, timidum eſſe, quoniam deficit calor circa principium, nam ſi calor non deficeret, ſed validus eſſet, ergo, & vis formatrix quæ hoc tamquam præcipuo vtitur inſtrumento viuida eſſet, ſi autem hoc fieret, ſequeretur, vt partes corporis extremæ etiam aptè formarentur, quare, & ab inuicem diſtinguerentur, caloris enim eſt diſgregare, & diſtinguere, & ſi diſtinctæ forent extrema, ergo digiti pelle non ſimul iuncti; ergo neque pedes, vt diximus ſtricti, quod cum ſuppoſitò repugnet, probabile eſt tale auium genus frigidum eſſe, qua propter, & timidum, vt igitur diximus, quorum pedum digiti ſunt ſubtiles longi, iuncti, hoc eſt, nō bene, & perfectè diuiſi, ſed vniti ſimul, hi erunt timidi, & ſi timidi erunt ſecundum animam, & debiles ſecundum corporeas vires, & diſpoſitiones, ſequetur probabiliter, homines huiuſmodi cito ſeneſcere, paucus enim eſt calor, neque diu durabilis, neque labores ſuſtinere poterunt, & ab iniurijs externis aeris facile lædentur, ſunt enim debiles, ægrotique facile ſanabuntur, nam cauſa leuis erit ſecundum quam ægrotare contigerit; nec moles corporis magna erit admodum, nam caloris eſt dilatare, cum autem abeſt, aut fit conſtrictio, aut ſaltem materia non valde dilatatur, abundant carne plerunque, & adipe; hæc enim paſſio eſt, quæ à remiſſo fit calore, vnde effectum eſt, vt circa quadrageſimum annum plures, & præſertim mulieres, & pinguiores, & carnoſiores efficiantur quam eſſent, crurum, & brachiorum oſſa exilia ſunt, & debilia, nam, & vis corporea debilis eſt, neque uenereis gaudent admodum niſi melancholici ſint, & flatibus abundent, & cum pedes ſtricti ſint, pedumque digiti iuncti ſimul, probabile eſt in hominibus his manus ſtrictas, & longas eſſe, & digitos longiores, & quaſi inter ſe iunctos; pectus item ſtrictum glabrum, & capillos molles, & cætera quæ timidi eſſe accidentia, docebat Ariſtoteles.

Paſſiones animæ. Secundum animam autem, quæ naturaliter inſunt fœminis, de huiuſmodi hominum genere poterunt enunciari; nam hæc diſpoſitio corporea fœminilis eſt; contingit autem in fœmineo corpore animam fœminilem reperiri, non enim, ut iam ſæpe dictum eſt, in corpore ouillo leoninam reperies animam, neque, ut Pythagoras, dixeris leoninam animam ſortiri poſſe corpus agninum, quod ſentit Ariſtoteles ſecūdo de anima, etenim certi corporis eſt actus certus, & quatenus certi corporis actus eſt, eatenus certum requirit corpus in quo ſit.

Not. Notandum, vt mihi uidetur in his quattuor apoteleſmatibus, quæ à pedum digitorumque natura, & diſpoſitione ſumpta ſunt, duo ad maſculinas, duo ad fœmininas diſpoſitiones reduci; nam primum, & tertium ad mares, ſecundum, & quartum ad fœminas pertinent, eſt enim audacia, & inuerecundia uirilis, ſeu maſculi animalis magis propria, timiditas autem, & mollities, quæ ſecundo, & quarto docentur, ad fœminas ſpectant.

Videntur autem accidentia omnia, quæ naturaliter in unumquemque hominem cadere poſſunt; & ea præſertim quæ potentiæ animæ, & diſpoſitiones uocantur corporis, eſſe tales, ut uel ſint propriæ maris, uel fœminæ; cum enim ſpecies humana, abſque medio diuidatur in maſculum, uel fœminam, neque ſit medium inter hæc duo niſi caſu, & per accidens; (Androgyni enim ſunt præter naturam) & nullum ſit indi-

ſit indiuiduum hu manum ſecundum naturam affectum, quod non ſit, vel maſculinum, vel fœminum, neceſſe eſt accidentia, quæ è ſubſtantiæ ratione pendent eſſe talia, vt quædam magis naturam corporis fœmineam, quædam naturam maſculinam repreſentent; naturaliter enim inter marem, & fœminam nihil cadit, vt inter par, & impar, oppoſitæ enim differentiæ, quibus genera diuiduntur, medio carent, ſecundum ſe, vt animatum inanimatum, ſenſitiuum inſenſitium rationale, & irrationale.

Quare, vt ens, & non ens, affirmatio, & negatio ſecundum ſe non habet medium, ſic etiam maſculinitas, & fœminilitas omni medio caret; niſi forte per vtriuſque abnegationem reperiri medium diceremus, vt cum lapidem neq; cæcum neque videntem dicimus; Sed hoc non eſt ad rem, nam ſermo eſt, de ſubiecto ſuſceptibili, harum paſſionum, à quo non poſſunt ambæ negari.

Vt autem entium quædam magis perfecta ſunt, quædam minus (communicatum enim non eſt omnibus æqualiter eſſe, ſed his clarius illis obſcurius, & quæ minus perfecta, magis ad non ens accedunt, & minus non entia magis de ente participant) ita etiam dicendum videtur, omnem hominem vel membra corporis, & animi paſſiones viriles habere, vel fœminiles; & id vel ſecundum totum, vel ſecundum partes plures, aut pauciores, tum animæ tum corporis, Viriles affectiones ſunt entis, & melioris naturæ, fœminiles autem non entis, & pecoris ſpeciem ſuſtinent; vt ergo ex luce, & tenebris omnes colores conſtare dicimus, & differre inter ſe ſecundum quod magis, & minus de altero extremorum participant, ita omnia humana indiuidua compoſita eſſe ex membris partes mares, & fœmineas referentibus, & ſic, per marem, & fœminam determinari, aſſeremus, & ex his, atque conſequentibus hæc, omnes indiuiduorum differentias ſtatui, vt alia dicantur ſecundum totum maſcula indiuidua, alia fœminea, & eorum quæ maſcula ſunt; quædam dicantur ſecundum certas partes fœminea, ſecundum quaſdam alias maſcula, item quæ partes, & affectiones dicuntur fœmineæ, vel maſculæ, eædem ſecundum magis, & minus differunt, vt carnis mollities, & extremorum concinna paruitas, cum vtraque ſint accidentia fœminilia magis tamen decet fœminam mollities quam extremorum paruitas, & ſimiliter cum virile accidens ſit vox magna, & grauis, & latum pectus, & robuſtum, attamen virilior, neſcio quo modo, eſt diſpoſitio, & magnis propria virorum vox grauis, quam latum pectus, ſi modo pectoris latitudo à graui voce ſeparari poteſt, & plures reperientur fœminæ quæ latum pectus habeant, quam vocem magnam, & grauem.

Notandum eſt etiam, eorum quæ in anima exiſtunt corpus humanum ſequentia, alia certiora, alia incertiora, & magis principijs corporis propinqua, ſi quidem audacia ſiue propenſio ad audaciam, & confidentiam, ſeu videtur eſſe maximè propria virorum, At fœminas decet magis timor, & magis in alijs, aliorumq; auxilio, quam in ſe ipſis confidunt, Cauſam puto quam ſupra tetigi; virtutē formatricem, in certo quodam gradu caloris ſitā, quo tamquam principio, ac præcipuo inſtrumento natura formatrix ſiue anima vtitur, ad formandum corpus. *Not.*

Hæc virtus ſi ſecundum ſe fuerit, in eo gradu vltra quem ſi intenderetur perfectum, & ſecundum naturam non faceret hominem, cum materiam nacta fuerit obediētem, mas generabitur, in quo cum præualeat calor cuius proprium eſt dilatare, & diſgregare, erit magnitudo conueniens, & potius magnus homo, quam paruus, & pectus latum, quam ſtrictum erit; & quoniam calidi eſt mouere, & facillime moueri, & alijs ſupereſſe elementis, hic etiam promptus erit vehemens, & audax, è contra ſi calor ſecundum ſe ab eo gradu vltimo perfectionis declinauerit, iam remiſſior erit, & corpus fœmineum generabit, mollius, & preſſius, & ſecundum animam minus audax, timidum, & ſibi diffi-

dens, & alia quæ hæc ſequuntur accidentia inerunt, ex his enim alia quæ congenea ſunt inferri nihil vetat.

Dub. At videbitur abſurdum virtutem formatricem eſſe in exceſſu poſitam, quando alias dictum fuit virtutem omnem naturalem in mediocritate ſitam eſſe, & ideo a b exceſſu ac de- *Solut.* fectu pati: An vtrumque verum, etenim ſi virtutem formatricem, & omnem naturalem, & moralem contemplabimur, videbimus eam, eſſe ſecundum ſe in ſummo, quoniam illi nihil addi poteſt, & iam ſuum finem vltimum attigit vltra quem finem procedere non poteſt, & ſi quid illi adiungeretur vtique corrumperetur, & ſic ſecundum ſe virtus omnis, tam moralis, quam naturalis in ſummo eſſe dicitur.

Rurſus uocatur medietas quædam, & ratio certo modo diſpoſita, quoniam ſi quid accedat, aut ſi quid quam dematur, operatio laudabilis non exiſtet; ſic iuſtitia ſecundum ſe quoddam exactiſſimum, & bonum in ſummo poſitum dicitur, eius tamen operatio in mediocritate conſiſtit, vt neque plus neque minus quam oporteat, aut quamquis mereat illi tribuat.

Ex his itaque quid phyſiognomica apoteleſmata ab Ariſtotele à pedibus accepta portendant, & cur puto ſatis eſſe manifeſtum.

APOTELESMA QVINTVM.

Quibuſcunque ea, quæ circa talos ſunt neruoſa, & articulata, fortes ſunt ſecundũ animam, referuntur ad maſculinum genus.

TAli vocantur tubercula illa oſſea, quæ vtrinque prope pedes prominent, ſunt autem extrema oſſium, quæ crus ſtatuunt, inferiora, quibus alligatur pes, & ea quæ circa talos exiſtunt, caro, & tendines, & cartilagines, & cæt. quæ ibi ſunt; In hac parte robur pedis, & vis, tum ſuſtinens, tum mouens corpus humanum apparet; dicit ergo.

Quorum hominum partes quæ ſunt circa talos, & pedis principia erunt neruoſa, & bene articulata, illi habent diſpoſitionem, & propenſionem ad fortitudinem, hoc eſt ſunt audaces, & parati ad ſubeundum omne genus periculorum, & ad omnes labores tolerandos; Non abſimile dictum ſuperioribus, quorum pedes erant magni, dearticulati, neruoſi, illi audaces, & ſupra in figura fortis, ſuras dicebat contractas; quas nunc vocat neruoſas; oportet autem, per neruoſas partes hoc loco intelligere, eas deſinentias muſculorum, quæ in tendines degenerant robuſtos, & oſſi calcis implantantur, vt ſit omnino inter virilem, & fortem ſuram, & fœmineam, ac debilem hæc differentia, virilis ſura ſit, non carnoſa, ſed tota neruoſa circa talos, & caro ſit ſurſum contracta circa mediam ſuram, & uerſus genua, & pars illa inferior, quæ talis iungitur, & calci ſit bene dearticulata, firmiter implantata, & probè diſtincta, ut ſub cute tendines magni, & ſolidi appareant.

At fœminilis ex oppoſito ſit tota carnoſa, non neruoſa, non dearticulata, ſed maſſa quędam mollis carnis uideatur, & multo quam uirilis craſſior circa partes talorum, neque appareant tendines, neque oſſa, & uix tali agnoſcantur, aut potius talorum locum quam talos ipſos ſuſpicari poſſis. Cauſam eandem cum ſuperioribus, & huius exiſtimabis eſſe affectus.

Nam ſi quæ ſũt circa talos ea ſunt neruoſa, & dearticulata, ergo extrema corporis erũt, & neruoſa, & dearticulata, ergo, & probè ac pfectè facta, igitur, & uirtus formatrix eſt potẽs, & ualida, quare, & circa præcordia, & principia animalis prędominatur calor, & ſiccitas, ubi (in animali) circa principia dominatur calor, & ſiccitas tunc audax eſt, & promptum ad operandum, & ad ſubeunda pericula, refertur que ad maſculinũ genus, ergo, cui

quæ ſunt circa talos erunt neruoſa, & dearticulata, ille ſecundum animam fortis erit, hoc eſt, vt diximus paratus ad ſubeunda pericula, & repellendas iniurias, non enim fortis eſt, hoc eſt inſignitus illa fortitudine quæ virtus eſt moralis, nullæ enim morales virtutes innatæ ſunt, ſed omnes diſciplina vſu, & exercitatione acquiruntur.

Medium Ariſtotelicum tale eſt, quorum quæ circa talos ſunt neruoſa, & dearticulata illi referuntur ad maſculinum genus, & maſculam animam, potentiaſque maſculas ſortiti ſunt; qui tales ſunt illi ſecundum animam fortes, & audaces ſunt, & ad labores atque dolores perferendos parati, ergo quorum, quæ circa talos poſita ſunt, neruoſa, & dearticulata exiſtunt, illi ſunt homines audaces, & tolerantes laborum, & dolorum, & fortes ad operationes obeundas. Aſſumptas propoſitiones puto ex prædictis ſatis patere.

Minor clara eſt, quorum quæ circa talos ſita ſunt neruoſa, ac dearticulata, illi validam habent virtutem formatricem, quare, & calidi ſunt circa principia vitæ, & ad ignem referuntur, qui tales ſunt, maſculini generis, & temperamenti ſunt, ergo quorum quæ circa talos neruoſa ſunt, & dearticulata, illi ad genus maſculinum referuntur; At maior multo notior eſt, nam quæ maſcula ſunt, & calida, & ſicca, & ad ignem referuntur, quæ talia ſunt, & audacia ſunt, & ſtrenue ſua munia exequuntur; patet igitur, quod quæ maſculini generis ſunt, quæque maſcula ſortita ſunt membra, eadem etiam ſunt animalia audacia, & parata ad pugnam, & repellenda quæcunque illis noxam inferre tentant.

At quærendum videtur, ſi cui dearticulata quidem forent, quæ circa talos, non autem neruoſa, aut ſi neruoſa, & non dearticulata, nunquid foret fortis ſecundum animam; & dato quod fortis non foret, quis tandem eſſet; A quo vtræque abſunt conditiones, neque vlla adeſt alia conditio, quæ audaciam doceat, illum puto, à nemine dicendum eſſe fortem, ſi vero neruoſitas quidem adſit, non tamen dearticulatio ſiccitatem quidem dominari, non tamen calorem eſſe in ſuo gradu, & perfectione, & ſecundum naturam ſuam indicat, nam ſi foret perfectè validus, materiam viciſſet, & dearticulatas partes efformaſſet. Dub.

Hic ergo corpore quidem ſatis robuſtus, ſed animo durus, & obſtinatus, præualet enim ſiccitas, ad terram igitur refertur, quæ primum ſiccorum eſt; ſicci autem eſt difficile formari alieno termino, terraque opaca eſt, quare, & parum alienas admittunt admonitiones, & obſcurum, ac tenebroſum ſortiti ſunt diſcurſum, vnde feri, & crudeles, & ſuſpicioſi ſunt.

Cui vero quæ circa talos exiſtunt dearticulata, non tamen neruoſa decentiam quandam referunt, & ſecundum eas partes aſpectu ſunt iucunda, quare formatricem virtutem validam quidem eſſe, ſed deficere ſiccitatem, & humorem præualere docent, & niſi ſit aliud, quod impediat, circa animam erit bona indoles, & ad agendum promptitudo, & ad artes, & ſcientias capeſſendas propenſio, temperies enim calida eſt, & humida, ſecundum quam humani, ciuiles, & bene nati fiunt homines, non plus, quam deceat manu prompti, non audaces plus iuſto, ſed neque etiam timidi, & viles, ſi autem contingeret ea quæ circa pedes ſunt maſculinam habere diſpoſitionem, quæ vero circa talos fœmininam profecto neſcio quid monſtruoſi animalis illud ipſum dicendum erit, exempli gratia timidum audacem vanum, inconſtantem, robuſtum corpore in principio laborum, ſed non potentem durare, & ſicuti circa corpus contingit apparens præter naturalis diſpoſitio, ita etiam ſecundum animam probabile eſt, miſceri contrarias quodammodo affectiones atque potentias, & hominem non ſibi conſtantem, varium, & omnino inſtabilem exiſtere.

Erat quidã, qui pedes ꝑ paruos habebat ſi cũ reliquo fuiſſet corpore cõparati, at ſuras deinde cõtractas, beneq. carnoſas, & latũ pectus, deĩde caput paruũ, & os, naſũq. iuſto minorẽ

quare timidus, audaxque erat, vanus, inſtabilis, nunc leo, nunc lepus videbatur, cum inferioribus terribilis, cum ſuperioribus vilis, & abiectus, cum amicis inſolens, audax, manu promptus, cum inimicis meticuloſus, taciturnus, non audens vel hiſcere.

Idem erat valde edax, & bibax, & ideo etiam valde carnoſus, obſcenus in verbis, magis quam in factis, omnino talis ſecundum animam, qualem eſſe decebat hominem, qui corpus tale ſortitum fuiſſet.

APOTELESMA SEXTVM.

,, *Cuicunque autem ſunt tali carnoſi, & inarticulati, molles ſunt ſecundum anima, referuntur ad fœmininum genus.*

NVllam habet difficultatem hoc apotelеſma, & conſimile eſt ſecundo, in quo dicebatur pedes viſu iucundos, & paruos mollitiem arguere; eſt autem huius ſenſus; homines quorum tali, & partes, quæ circa talos poſitæ ſunt carnoſæ, & inarticulatæ, & indiſtinctæ, vt neque tendones appareant, neque talorum extrema, ſunt omnino ſecundum animam molles, rationẽ huius dicti affert, quoniam homines tales referuntur ad genus fœmineum, hoc eſt habent partes quæ ſunt circa talos, quales naturaliter ſolent habere mulieres ſecundum naturam diſpoſitæ; hoc enim illis proprium eſt, & peculiare, & propter hoc laudantur, ſi contingat illis pedes paruos habere, & partes quæ ſunt circa talos carnoſas, ſuccoſas, molles, lenes, & rotundas, & fuſi quadantenus forma imitantes.

Eſt igitur talis deductio Ariſtotelicæ rationis; quicunque homines habent partes quæ ſunt circa talos, carnoſas, & inarticulatas; illi ſunt ſecundum corpus ſimiles fœminis, at quicunque ſunt ſimiles fœminis, illi ſunt molles ſecundum animam, neque laborum tolerantes, neque periculorum, aut moleſtiarum patientes, ſed facile animo deſpondent, ac deſperant ergo qui talos habent inarticulatos, & carnoſos, ſunt ſecundum animam molles, & impatientes: Minor inductione iam probata fuit, & rationem habet, nam tales partes, ut dixi, & abundantiam humoris, ac materiæ, & defectum caloris, & formantis virtutis imbecillitatem arguunt, vbi autem hæc reperiuntur, iiſdem adſunt fœminea membra, & diſpoſitio fœminilis; Maior etiam ſupra declarata eſt, nam ſi fœminea ſunt membra; & fœminilis temperies ergo humidior, & frigidior virili, ſimpliciter enim fœmineus calor remiſſior eſt virili (quamuis forte ſecundum aliquam partem videatur eſſe calidior, vnde oſſa ilium ſunt in fœminis, quam in viris latiora) quod autem fœmina omnis remiſſiorem habeat, quam vir calorem, teſtatur etiam Galenus cauſam reddens cur putauerit Hippocrates nullam fœminam vnquam ambidextram apparuiſſe; cum id eò fieri dicat, quoniam naturaliter fœmina uiro frigidior eſt, non ergo tantum caloris in ulla fœmina reperiri poteſt, ut ea fiat habilis ad uſum æqualem utriuſque manus, nam ſi id contingeret, nō amplius fœmina, ſed uir eſſet.

APOTELESMA SEPTIMVM.

,, *Quicunque crura habent articulata, & neruoſa, & robuſta fortes ſunt ſecundū animam referuntur ad genus maſculinum.*

DE cruribus tria enunciat Ariſtoteles, quod ſint articulata, hoc eſt, muſculoſa, ita, ut appareant quodammodo diſtincti ſub pelle muſculi; Quod ſint neruoſa, hoc eſt contracta,

contracta,vt ſupra dictum fuit, & tendones fortes habeant;tertio quod ſint robuſta,ita,vt promptè, facilèque, diu, & celeriter mouere, & ſuſtinere valeant corpus;crus autem nunc ſignificat illud totum, quod à genu ad pedis principium porrigitur,conſtans ex duobus oſſibus magnis,pluribus muſculis venis,neruis,& arterijs pelle veſtitis iunctis,ac terminatis ad ſtatuendum organum,quod mouere,ferre, & ſuſtinere debet totum animal, ſiue ipſum hominem; de hoc ergo homine cui contingit talia crura (enunciat Ariſtoteles) illum eſſe fortem,hoc eſt valde propenſum, & paratum ad exercendas operationes,quæ forti, & audaci viro conueniunt, & in textu ſui dicti cauſam affert, dicens, quod quicunque habēt talia crura hi referunt genus maſculinum,huic propoſitioni addas, & quicunque referunt ſecundum membra corporis genus maſculinum,illi etiam ſecundum animam habent propenſiones, quæ in maſculino genere ſolent reperiri, tales autem inclinationes ſequuntur ignem, & viuidum calorem, vt audacia, & propenſio ad fortitudinem, & magnanimitatem,ergo cui inſunt crura tales conditiones habentia, eidem etiam ineſt ſecundum animā ad fortitudinem, & ad tolerantiam laborum, & periculorum propulſationem propenſio; minor prima nullum habet dubium, illa enim virilia eſſe crura patet, ſunt enim oppoſito modo diſpoſita, ac illa, quæ paulo ante fœminis tribuebamus, videtur autem adeo proprium eſſe hominis ſecundum corpus robur, & ſecundum animam audacia, & ſecundum quod compoſitum eſt oris dignitas, & corporis,atque capitis erecta ſtatura; & fœminæ ſecundum corpus mollities, ſecundum animam pudor, & ignominiæ metus, & venuſtas ac gratioſus quidam decor, vt communiter uituperetur tum mas, tum fœmina, qui proprijs carens;oppoſitis diſpoſitionibus affectus reperitur;maior iam ſæpe repetita fuit,nam qualia ſunt membra,talis eſt uis quæ illis utitur, & tales ſpiritus prima animæ inſtrumenta.

APOTELESMA OCTAVVM.

Quicunque crura gracilia neruoſa habent luxurioſi ſunt referuntur ad aues.

De crurum qualitatibus etiam nunc agit, & ait, ſi quis habuerit crura neruoſa quidem, & robuſta,ſed non dearticulata, hoc eſt non muſculoſa, uerum ſubtilia; ille erit ſecundum animam luxurioſus; gracilia crura dicuntur habere capræ, & perdices, & qualeæ,paſſerculi etiam,& uniuerſaliter genus ferè omne auium,& earum præſertim,quę cum dormiunt uno tantum pede ac crure innituntur; gracilia crura ſatyris, & faunis dedit antiquitas,hac forte de cauſa, ut eos admodum eſſe luxurioſos indicaret, qui autem tales ſunt,quoniam neruoſa habent crura, & ideo etiam robuſta;iure ad maſculinum genus referuntur,tum quoniam ſecundum has partes robuſti ſunt,tum quoniam non eſt proprium fœminarum, gracilia crura habere,ad maſculos igitur potius pertinebit.

Hoc loco,ut mihi uidetur,per luxurioſum Ariſtoteles intelligit appetentem coitum, & ſeminis eiectionem,qui nullam differentiam faciat in ſexu, & in ætate, loco, & tempore, quod experientia ipſa confirmatur, nam qui ueneri multum dant operam ſecundum crura graciléſcunt, & quicunque ſecundum naturam, non autem propter morbum gracilia habēt crura,illi ad modum ſalaces,ac uenerei ſunt; cæterum iam Ariſtotelicam rationem contemplemur, ait ille.

Quicunque habent crura neruoſa, & gracilia referuntur ad aues,iiſque ſecundum hanc partem ſimiles ſunt,at quicunque ſimiles ſunt auibus ſecundum crura, ut ſcilicet ſint neruoſa, & gracilia, illi ſunt luxurioſi, & in uenerem plus æquo propenſi,verū neque hoc de uiris tantum, ſed etiam de fœminis eſt intelligendum, & eo magis ſi contingat tibias eſſe in utriſque piloſas,cum calore enim etiam adeſſe materiam terreſtrem, & melancholicā pili deſignant, ex qua contingit flatus, & humorem quendam ſalſum generari, qui uellicans,

cans, & mordens partes generationi deſtinatas,tum homines, tum fœminas irritãt ad venerem. Minor propoſitio ex ipſamet inſpectione patet,nam nullum ferè aliud animal in comparatione ad corpus ſuum crura, & tibias habet graciliores, & neruoſiores, quam genus auium, & earum præſertim,quæ minores ſunt, & quæ cauda carent, vt grues,& huiuſmodi; cauſam propter quam aues talia ſint ſortiti crura puto, quoniam illis volandum erat,quare tota pene caro debebat alis ſeruire,pedes autem leuiores facere oportebat, ſed robuſtos, vnde graciles fuere,ſed neruoſi, ob id multa caro in coxa eſt, tendineſq. omnes in crure, & ſicuti ſe habet caro humanæ ſuræ ad tendines, qui ſunt circa virilem talum, ita ſe habet caro coxæ ad eos neruos, qui ſunt in cruribus auium, patet igitur quod cui tales ſunt ſuræ,illi referuntur ad aues,maior nunc conſideranda eſt,quod ſcilicet,qui referuntur ad aues,hoc eſt qui ſimiles ſunt auibus in habendis ſuris neruoſis, & gracilibus, illi ſunt libidinoſi, & profectò nemini dubium eſt,quod medium hoc à ſigno eſt,nam hoc ſibi vult, quod gracilium crurum, & neruoſorũ homines ſint libidinoſi,exemplo auium,aues enim gracilia, & neruoſa habent crura,aueſque ferè omnes ſunt admodum luxurioſæ ,& præcipuè minores,ergo quæ crura neruoſa, & gracilia habent , illa ſunt animalia libidinoſa,cur autem aues crura neruoſa , & gracilia habeant cauſa eſt ex Ariſtotele quoniam aliter impediretur volatus , & corpus non bene libratum foret.

Dub. At magnopere videtur dubitandum,an verum ſit,quod dixit Ariſtoteles,nempe habẽtia crura neruoſa, & gracilia referri ad aues,genuſque auium eſſe,vt dicit, omne libidinoſum,etenim clarum eſt,omnes aues, tam nocturnas quam diurnas ,quæ aduncum habent roſtrum, & vngues curuos eſſe pauci coitus, neque admodum in libidinem ferri, cauſam ex Ariſtotele afferre poſſumus, quoniam cum ſemen genus quoddam ſit excrementi , & excrementum in auibus adunco roſtro, & vnguibus præditis, ferè omne in pennas , & vngues abeat,ipſæque ſint ob hoc calidæ ſiccæ, & terreſtres,efficitur,vt minus ſuperſit alimẽti, quare, & minus fęcundæ ſunt,vt minuſque irritantur ad coitionem, vnde ſunt minimũ libidinoſæ,vel etiam,vt quidam dicunt, quoniam cum raptu viuant,natura ijs quæ rapiẽdæ erant auiculis prouidens, & earum conſeruationi quantum fieri poterat conſulens,paucas ex rapacibus,multas ex rapiendis produxit, non ergo verum eſt,quod qui auibus ſimiles ſunt, ij ſint libidinoſi, quoniam non omnes aues ſunt libidinoſæ,tum exemplo rapaciũ tum ex eo,quod dicitur de turture,quæ caſtè, & ſolitariè viuit, ſi contigerit conſortem vitæ, & thalami perijſſe.

Qua permoti dubitatione quidam in hanc venere ſententiam , vt per aues intelligerẽt gallos,vt eſſet ſenſus,quarum crura ſunt neruoſa, & gracilia,illi ſunt ſimiles gallis,qui autem ſimiles gallis ſunt, ſecundum animam eadem propenſione participant ,quæ in gallis maximè ſe promit , hæc autem eſt libido , & in uenerem propenſio , ergo quorum crura ſunt neruoſa , & ſubtilia, illi ſunt libidinoſi. quod autem vox græca ὄρνιθας aues ſignificat quæ gallos, gallinaceumque genus ſignificet, cõfirmatur auctoritate Alexandri Aphrod. & in geopon. Didimus,per oua auium intelligit ea,quæ Columella vocat oua gallinacea , Idem teſtatur Atheneus,qui neſcio quendam Mirtillum inducit vocantem , nomine auiũ græco gallinas, & apud auctorem prouerbiorum ὀρνίθων γάλα legitur,quod latine lac gallinarum interpretatur.

Mihi igitur videtur,cum Ariſtoteles ait,quorum crura neruoſa ſunt, & gracilia,hoc eſt carne nuda , illos eſſe libidinoſos , quoniam referuntur ad aues nihil aliud intellexiſſe niſi quod ſunt ſimiles gallis gallinaceis, quod vero gallorum in ſuo genere robuſta ſunt crura clarum eſt ex ſola experientia , & id confirmat etiam ratio , ſi quidem gallorum crura oſſea ſunt, & calcaria habent,quæ omnia ſiccitatem arguunt, in ſicco autem robur eſſe ſupra oſtenſum eſt,vnde fit quod robuſtiſſimi carnem durã habent,fœminæ,quæ imbelles ſunt, mollem,ſignum robotis,hoc eſt etiã, quoniam in pugna his ipſis vtuntur calcaribus, quibus ple-

bus plerunque carent gallinæ, quod uero ſint ſalaces galli teſtatur Varro, & Columella, & id experientia quotidiana conſtat. Videmus enim gallum unum pluribus ſufficere gallinis.

At propter quid quorum crura talia ſunt, ijdem ſint libidinoſi examinandum eſt, profecto libidinoſos dicimus, qui continuo emittendi ſemen deſiderio ſollicitantur; ſi ergo quibus inſunt crura ſupradicta ineſt continuum hoc deſiderium illos dicemus eſſe libidinoſos omnino, ineſt autem tale deſiderium illis, quibus ineſt cauſa materialis, & cauſa efficiens. Materialem uoco multitudinem ſeminis, efficientem dico calorem cum ſalſedine quadam ſpirituoſa coniunctum, partes inferiores uellicantem; Ex his igitur aſſero.

Dub. Cur habentes crura ſubtilia & neruoſa libidinoſi ſint.

Qui crura habent ſubtilia, & neruoſa, & robuſta accidere, ut nutrimentum ad inferiora multum, & præſertim humidius non perueniat, quare ſuperius remanet, alimentum autem concoctum, & nulli parti determinatæ applicatum ſemen eſt, ergo multo ſemine abundant, quorum crura ſunt ſubtilia, quod uidemus in claudis accidere, iſti enim cum crurum alterum non probè propter uitium nutriatur, ſalaces admodum ſunt; ſic ergo cum multo ſemine abundent cauſam materialem habent libidinis continuæ, & cum materia turgeat, irritat, expultricem uirtutem, & hoc eſt deſiderium coeundi, Quodque ſit paſſio in materia patet optimè in adoleſcentulis, qui cum mirifico ueneris ardore teneantur, & in amplexus alicuius mulieris auidiſſimè ruant, ſibique ſpondeant ſe uelle pluries cum illa rē habere, attñ cum primum quæ turgebat materia ſeminis, & quęque maximè irritabat exiuerit, ſubito deſiderium abit, neque niſi noua ſuggeratur ſeminis materia iterum aggrediuntur opus, & quod eſt mirabilius, quam prius deſiderabant ſubito abhorrent, & fugiunt, ratio forſan eſt, quoniam abeunte cauſa abit affectus, adoleſcentulus ſemine turgens deperibat mulierculam eodem ſemine diſpoſito, oppoſito modo diſponitur, oppoſito modo diſpoſitus oppoſitos affectus percipit, quo fit, ut mulierem illam negligat, quam affectabat prius; habent igitur cupiti concubitus cauſam, quorum crura ſunt gracilia, & quoniam eadem ſunt neruoſa, ergo robuſta, quare calida, & ſicca, ad terramque accedunt; at quod calidum eſt, & ſiccum, ſalſum eſt, nam ſalſum eſt ſiccum terreū à calore vehementer paſsum; in his igitur ſalſus adeſt humor, qui partes inferiores ad expulſionem prouocat, & multus calor multum etiam ſpiritum ex humido excitat, quo, & membra generationis excitantur, & turgent.

Quorum igitur crura ſunt gracilia, & robuſta, ac neruoſa his propēſio adeſt ad coitum, quare, & libidinoſi exiſtunt, quod erat demonſtrandum.

Ex ijſdem pendet principijs, quod garruli ſint, quod frequenter cantillent, nam calor, & multus ſpiritus ſibi ipſi continue difformis, nouorum phantaſmatum continens eſt materia, quare leuiſſima de cauſa nouæ illis ſuccurrunt imaginationes, vbi enim maxime diſpoſita eſt materia, ibi minimo negotio recipitur forma ſecundum quam materia determinatur, vt vbi eſt puluis pyrius, ibi facillime, & minima de cauſa ignis excitatur.

Quod multas imaginationes, leueſque ſequatur garrulitas, & cantillatio docent auiculæ, & adoleſcentes dum amant, qui continuè occinunt.

Eadem de cauſa iracundi ſunt, mutabiles; pugnaces, audaces (& quales dicunt eſſe gallos propter gallinas, & venerem) qui ſunt rixoſi, canori obſtreperi corpore mediocri, cruribus robuſtis, calcaribus duris, vnguibus incuruis aliquantulum roſtro robuſto, & ſub adunco in extremitate, criſta breui rubicūda, capite elato, oculis rauis, ſplendentibus, quod præcipuum eſt ſalacitatis indicium; tales igitur ſunt, & huiuſmodi, tum ſecundum animā, tum ſecundum corpus, quorum crura ſunt robuſta, neruoſa, ſed ſubtilia, quod erat propoſitum, & patet, quod huiuſmodi homines ſunt libidinoſi, & propter quid, hos autem quāuis ad gallos referat Ariſtoteles, cum galli maſculinum genus repreſentent, propriumque ſit maſculi præ ſe ferre libidinem atque laſciuiam quamdam, ſicuti fœminę oſtendere

pudici-

pudicitiam, & temperantiam; & venereæ voluptatis inappetentiam, ideo homines hos ad maſculinum genus referemus.

APOTELESMA NONNVM.

Quicunque crura valde ſuperflua habent, & parum disrupta, hi ſunt odibiles, & inuerecundi, feruntur ad apparentem decentiam.

COmmunis eſt hæc interpretatio huius apoteleſmatis, quæ in vulgatis habetur codicibus, ego nullo modo ſic poſſe legi puto; quid enim ſibi vult habere crura ſuperflua, & parum diſrupta, vtrum duas, aut tres ſuras, ſiue crura, aut tandem quomodo parum diſrupta crura dicentur? quare, puto, ſic agendum, vt ſententia hæc, deinde veritas, & veritatis cauſa aperiatur; primum itaque verborum ſignificationem exponemus, exinde quid ſit ſentiendum apparebit.

Non puto Ariſtotelem nunc de crure loqui, ſed vocem κνήμην proprie accepiſſe in ſua ſignificatione, quæ tibiam ſignificat, hoc eſt cruris os maius, ex hac enim, & ſura componi crus dicit Celſus; & per crus intelligi totum illud membrum, quod à genu vſque ad pedem, & talum porrigitur, tibia igitur os exterius ſignificat, interius ſuram dicimus, os tibiæ in parte interiori carnem non habet, in exteriori carnem habere incipit, puto igitur, quod cum hic, de quo nunc loquitur Ariſtoteles, ſit præter naturam diſpoſitus, neque ſecundum animam, neque ſecundum corpus formoſum eſſe; quare cum tibiæ à parte exteriori, eaque ſuppoſita ad perpendiculum Mammis, & extremitatibus oſſium ilium erunt ſuperfluæ, hoc eſt plus iuſto tumentes, & multa carne plenæ, & parum diſruptæ, hoc eſt, & caro illa ita ſit diſpoſita, ut contiguæ uideantur carnis portiunculæ, & quaſi muſculi appareant, & imaginem quodammodo referant, eius inteſtini, quod colon appellant, ſi quando fuerit carne ſuillâ oppletũ, ut quaſi videatur, corpus ex multis ita confectũ illi (ait interpres) ſunt odibiles, ſed græca uox, ex characteribus Theophraſti ſignificat hominem ualde perfrictæ frontis, & ſummè impudentem, qualem ibi dicit Theophraſtus, eſſe, qui coram honeſtiſſimis mulieribus, & ſine cauſa tractare uirilia auderet, atque petulanter obſcæna loqueretur, & per riſum, & contumeliam alienis rebus abuteretur, eadem uoce uidetur uſus Ariſtophanes, ut oſtenderet mendacem extremè impudentem; mihi tamen propriè uidetur ſignificare uox hæc, qua utitur hoc loco Ariſtoteles, hominem contumelioſum præ impudentia, & quoniam talis eſt, ideo odioſum execrabilem, & abominabilem, quodque in hac ſignificatione capiat βδελυρὸν declarat; quæ ſubſequitur uox, deſignans impudentiam propriè, quare, ut diximus, Apoteleſmatis propoſiti ſenſus hic erit, cuius plus iuſto, & præter rem carnoſæ ſunt tibiæ in parte exteriori, cum quibuſdam tumiditatibus referentibus eas, quas videmus in inteſtino, colon appellato, cauitates, & receptacula, illum dicimus eſſe præ nimia impudentia abominabilem, & odioſum; ſed cum hæc ſcripſiſſem ad manus codex græcus antiquus mihi peruenit, in quo hac legebatur ſentẽtia.

Quorũ tibię ſunt valde ſuperuacaneæ, hoc eſt multa carne redũdanti repletæ, quæ, quaſi fluere videatur, tremula ſit, & parũ dearticulata, illi ſunt præ impudentia oĩno abominabiles, quæ ſnĩa, vt mihi vr̃ experiẽtiæ quadrat, & clarior, & certior eſt ſuperiori, habemus q̃d ſignificet, qđ autẽ ſit uerũ in primis experiẽtia ego teſtari poſſum qui duos cognoui talibus tibijs præditos, quorum alter, quamuis iam natu grandior, ad eo impudens erat, ut paſſim doleret coram oĩbus ſe non eſſe adoleſcentẽ, & imberbem, ut ſaltem abſque expenſa reperire poſſet, qui eo abuteretur, corãq. omnibus, & præcipuè uerecundis adoleſcẽtibus abſq. delectu obſcæniſſima quæque, & proferebat, & profitebatur, alterum autem adeo extreme, atque inſolenter impudentem, ut quid, & ſuperiores, & amici, & inimici de illo ſen-

tirent omnino deſpiceret, cumque ſæpiſſimè, ac diutiſſime in carceribus detruſus foret, maleque audiret apud quam plurimos, non ob hoc dolebat, aut ſe miſerum dicebat, uerum, & homines, & Deum contemnens, omnes ridebat.

Ariſtotelicum autem medium, quo probat ſuam poſitionem eſt, referri ad apparentem decentiam; at quid ſibi hoc uult? ait Sueſſanus, Ariſtotelem argumentari loco ab oppoſitis, ut ſit ſenſus quoniam qui uerecundi ſunt, habent tibias, prout decet carnoſas, ergo quorum tibiæ plus quam decet carnoſæ fuerint illi erunt inuerecundi, ſed hoc eſt dicere oppoſitum, ut intelligamus oppoſitum, ut ſi quis quærat cur Socrates non reſpirat, alius reſpondeat quoniam eſt uiuus, hoc eſt mortuus. Idem penitus eſt dicere refertur ad decentiam, hoc eſt ad indecentiam, mihi ſanè, (ut uerum fatear,) non apparet, quid ſibi uelit Ariſtoteles, poſſet aliquis credere, & interpretari uocem græcam ἐπιπρέπειαν, pro conuenienti ſpecie, ut foret ſenſus. Qui tales habent tibias illi ſunt inuerecundi, hæc enim eſt ſpecies, & figura illis conueniens. At mihi uidetur, quod hoc etiam eſt ipſummet petere principium, & ignotum, per ignotius exponere, an forte poſſemus explicare uocem illam, quæ deſignaret ultra mediocritatem, & ultra id quod conuenit, nam, & uox ἐπὶ aliquando ſupra denotat, ut Hæſichius, & πρέπον decus, & conueniens ſignificat, quare forte dicemus, Quibus tales adſunt tibiæ illis ineſt diſpoſitio ſupra id quod deceat, quorum tibiæ ſupra quam deceat carnoſæ, illi ſunt præ impudentia inuerecundi, ergo quorum tibiæ ſunt tales illi pre impudẽtia ſunt abhominabiles, ſed maior, quo ad me, nullam habet in ſe ueritatem apparentẽ, quin imo mihi uidetur concluſione ignotior, reſtat igitur, ut dicam, Ariſtotelem non re)uera, rationem ſui dicti afferre, ſed tantum indicare ad quod nam genus hominum referuntur hi, quorum tales ſunt tibiæ, cum enim hominum genus primo in fœmineum, & maſculum diſtinguatur,

Rurſus tum maſculinum, tum fœmineum, uel eſt ſecundum naturam, uel præter naturam, ſecundum naturam dicimus illud, quod eſt ſecundum quod humana forma, ratioque requirit, & eſt ſecundum decentiam, hoc eſt pulchras partes decoraſque habet, & pro ut decet, ac natura requirit, eſt diſpoſitus; præter naturam item duplex eſt, uel infra, uel ſupra quod deceat, dicimus illum, cui tales adſunt tibiæ in exceſſu peccare, hoc eſt ſupra quam deceat habere carnoſas tibias, quare, & exceſſum in animo habere, & ſupra quam deceat eſſe impudentem, aut in alio genere exceſſus peccare.

Hunc itaque ad fœminile an ad virile genus reduces? non ſanè ad fœminile, etenim indecens nimium eſt, fœminas eſſe inuerecundas, quarum prima, & maxima virtus eſt pudor, & caſtitas; ac temperantia; ergo ad virile, at neque virum decet adeo perfrictæ frontis eſſe, atque adeo proſtituti pudoris, vt præ impudẽtia ſit abhominabilis, & execrabilis; quare etiam ſi ad virile referatur genus, non tamen ad id quod eſt ſecundum naturam, ſed ad præter naturam diſpoſitum reducetur; hoc autem duplex eſt, vel eſt infra quam deceat, vel ſupra nõ ad id in quo deficit forma maſculina, ſed ad exceſſum, hoc eſt ad genus, quod ſuperat ipſum conueniens, reducendus eſt ille, cui tibiæ prædictæ ſic præter naturaliter affectæ adſunt. Hæc Ariſtotelis, vt puto, ſententia eſt, quã tenere poterimus quouſq; melior ſubeat, propter quid autem cui tales adſunt tibiæ, illi etiam adſit impudentia abhominabilis nunc inquirendum; ſupponamus igitur primum, quod etiam ſupra in figura inuerecundi diximus.

Impudentiam eſſe impaſſibilitatem quandam ab inhoneſto, & turpi, illum enim, qui non mouetur ob imminens dedecus, neque vllo modo afficitur, egregrè dicimus eſſe impudentem; quare in ſicco excedente, & calido poſitam eſſe hanc paſſionem putamus, in ſanguine igitur craſſo, & aduſto circa cor, & præcordia exiſtente, hoc principio ſic poſito, dicamus, Cui inſunt tibiæ multa carne in exceſſu, & valde ſupra quam deceat, obductæ, quæ tremula ſit, & inelaborata, neque apte in muſculos digeſta, vt ſolet eſſe in forti, illi partes inferio-

inferiores in humido, & calido excedunt, vltra quam conueniat, & quoniam inferna, & ſuperna ſunt loca oppoſita, & in locis oppoſitis, quæ ponuntur, ſecundum naturam oppoſita eſſe, & oppoſita qualitates etiam oppoſitas habere, probabile eſt, ergo cui inſunt infernæ partes excedentes in humido à mediocri calore non probè elaboratæ, eidem partes ſuperiores, & quæ ſunt, intus ſitæ excedere in ſicco exactè digeſto, & à multo calore terminato, credi poteſt, cui autem circa præcordia ſanguis adeſt ſiccus, & calidus, & aduſtus illis, & tales ſpiritus adeſſe neceſſe eſt; taliter autem diſpoſitos, nauiter uocauimus ſupra in figura inuerecundi, excellenter impudentes, ergo quibus tales tibiæ aderunt iure canibus dicemus eſſe impudentiores; præ calore enim audaces ſunt, & præ ſiccitate, quæ eſt circa præcordia, non admittunt neque mouentur populi uocibus, ſecuri quid homines de illis ſentiant, qualis igitur ſit huius apoteleſmatis ſententia, & cur talis eſſe poſſit, & quomodo ex his patet.

APOTELESMA DECIMVM.

Qui genu flexibiles cynædi, referuntur ad apparentem decentiam.

SIc legit textus latinus, antiquus autem habet, qui ſunt ſecundum genua craſſi; Alius quidam Baſileæ impreſſus legit.

Quorum genua ſunt plana illi ſunt cynædi. Ego nullum poſſum omnino probare; eſt uox græca de cuius interprætatione diſputatur γονύκροτοι uox hæc in theſauro interpretatur ita, vt ſit cum Blæſſo, & Balbo, eadem; Heſychio paraliticum ſignificat, hoc eſt habentem membra reſoluta; at ſi reſpiciamus, quomodo uox hæc, quam loco iſto uſurpat Ariſtoteles, eſt compoſita ex γόνυ, quod genu, & κρότον quod pulſum ſignificat, præcipuè manuum, cum videlicet extētæ ſtrepitum quemdam emittūt, patebit Ariſtotelicum apoteleſma cum vulgari dicto conuenire, vulgariter enim affirmatur, quod quorum genua inter ambulandum crepitum quemdam emittunt; illi ſunt molles; quam ſententiam præter Portam ex Ariſtotele, etiam Polemon, & Adamantius agnoſcunt.

Quibus igitur inter gradiendum genua crepitum emittunt hi molles ſunt, non autem ſimpliciter dico cinædos, vt ſcilicet præ poſteram pati venerem delectentur, ſed tantum ad mollitiem, & ad naturā fœminilem referri dico, & hanc eandem corpoream affectionē ad τὴν ἐπιπρέπειαν hoc eſt ad exceſſum eius quod decet, vel ad id qđ excedit cōuenientē, & naturalem diſpoſitionem reduci, non enim decet genua inter eundem crepitare.

Dub. Sed dubitandum videtur quomodo ſignificet exceſſum nunc vox hæc, qua vtitur Ariſtoteles, cum ſignum hoc non arguat virilitatem vllam, ſed qui tales ſunt ad fœmineum genus referantur. Puto ego, ſuperiorem paſſionem ad maſculinum genus referri, præſentē autem ad fœmininum, & ſicuti ſuperior paſſio corporea docet quemdam exceſſum in maſculino genere, decet enim virum habere carnoſas tibias, at ſuperuacue carnoſas, & multo magis, quam deceat, exceſſum quemdam indicat qui exceſſus in anima ſignificat quod magis quam conueniat homo talis eſt impudens, & inuerecundus, ita paſſio pręſens quam genibus accidere diximus, ut inter eundum crepitent, oſtendit quemdam exceſſum in genere fœminino, qui exceſſus hic eſt, quod cui inſunt talia genua crepitantia non ſolum fœmineum genus referat, ſed ſuperat etiam id quod fœminam decet, magiſque mollis eſt, atque eneruatus, quam quęcunque fœmina delicata.

Hanc ergo puto eſſe Ariſtotelis ſententiam, quod autem id verum ſit, quotidiana experientia confirmari poteſt, nam qui adoleſcentes molles ſunt, & genua carnoſa habeant, & intus innuentia, & ferè dum ambulant ſe collidentia mutuo, & talem ſtrepitum edentia plus iuſto fœminiles habent mores, & fœminę tales cæteris magis laſciuæ, ac meretricium

tricium morem ſeruantes, & magis molleſcentes, talem corporis habitum ſequant, ſic ergo genua mouentes, intemperantiæ magnæ, & fœminei cuiuſdam habitus videatur eſſe inſigniti.

Cur autem id accidat nunc eſt videndum, profectò cui genua inter eundum crepitant, ille laxos habet articulos, & ligamenta mollia, & eneruata; qui talis eſt, totum habitum, in quo prædominatur humiditas cum mediocri calore poſſidet, hic eſt pituitoſus cum ſubdominio ſanguinis circa cor, & præcordia, qui talis eſt ille habet ſpiritus referentes naturam vaporis ex aqua dulci, & clara, eleuati autem ſpiritus huiuſmodi humidi ſunt, & maximè alienis formis, & impreſſionibus, terminabiles, quibus tales adſunt ſpiritus hi facillimè perſuadentur, neque reſiſtunt externis mouentibus, molles igitur, & delicati ſunt, ergo cui adſunt crura inter eundum crepitantia illi extremæ ſunt mollitiei, tum animi, tum corporis. *Cauſa paſſionis huius.*

Noto hęc quæ hactenus dicta ſunt apoteleſmata, alternatim alia ad fœmininum genus, alia ad maſculinum referri, cum autem hæc maſculinitas, & fœminilitas ſint quodammodo formæ naturales, & ideo in mediocritate poſitæ, exceſſus, & defectus in vtraſque cadit; ſunt ergo tres maſculi, & tres fœminei gradus, duo in mediocritate qui decent; duo in exceſſu, & duo in defectu, qui à ſenſibus iudicantur, an ſint ſecundum decentiam nec ne.

At ſi cui crepitant genua illi ineſt mollities, nunquid cui non crepitabunt ille mollis non erit? aut ſi mollis erit ſubito ne etiam crepitabunt? Reſpondetur primum ſublato antecendente non ſemper tollitur conſequēs amplius materia hæc eſt naturalis, & in naturalibus non eſt neceſſitas ſimpliciter, ſed tantum, vt plurimum, non ergo cui crepitant genua illi neceſſario ineſt mollities, ſed vt plurimum, neque habitum dicit hæc qualitas, ſed tantum propenſionem, & diſpoſitionem quam vocant potentiam; vnde poteſt etiam non mollis eſſe ille, cui crepitabunt, cum id genus potentiæ ſiue qualitatis, vel à ratione, vel ab habitu oppoſito poſſit corrigi, & erit mollis, cui non crepitabunt, cum talis per habitum fuerit redditus, & ſi cui crepuerint etiam ab oppoſito habitu corrigetur; habemus igitur quid ex hoc apoteleſmate, probabiliter enunciari poſſit.

At rurſus dubitandum magis eſſe videtur, vnde factum eſt, quod ad demonſtrandum primum, & ſecundum apoteleſma non vſi ſumus ijs principijs, quibus nunc vtimur; at ad demonſtrandum paſſionem abominabilis impudentiæ ſumpſimus hoc principium, quòd contraria loca continent contraria corpora, contrariorum autem corporum ſunt contrariæ qualitates, quare, & contrariæ virtutes, vnde poſt modum effectus contrarij, ſi igitur exceſſus humidi eſt in extremis, defectus eiuſdem eſt in medio, quare, & quorum pedes multum ſudant, & putidi ſunt, vt plurimum obſtinati erunt, & ceruicoſi, & impudentes; ſi ergo hoc verum eſt, cur non etiam quorum pedes ſunt magni, neruoſi, dearticulati, bene formati, & per conſequens robuſti ſiccique, ijdem interiora non habent oppoſito modo diſpoſita, vt ſcilicet ſecundum animam ſint molles ſecundum corpus humidi, debileſque, ſiquidem contraria loca, corpora continent, ad quæ ſequuntur contrariæ qualitates, & virtutes; neque hoc habet principium dubitationis, videmus enim in mundo hoc clariſsimè factum, ignis, & terra opponuntur, nam alter leuiſsimus eſt, & rariſsimus, altera grauiſsima, & denſiſsima; & in locis oppoſitis collocantur, ergo quæ oppoſita ſunt, loca etiam oppoſita occupant. Rurſus ad demonſtrandum decimum apoteleſma uſi ſumus hoc principio, quod omnia ortu naturam ſuorum principiorum teſtantur, quare cum ligamenta ſunt laxa, & nerui molles, etiam oſſa, & cere- *Dub.*

brum iuſto erit mollius; quare & tota ſubſtantia mollior, & principium præcipuè motiuum, quare, & ſecundum animam eſt mollities, cur igitur eodem modo non dicimus in nono apoteleſmate, quod ille ſit mollis ſecundum animam? aut cur etiam nunc non dicimus, cui crepitant genua illum eſſe audacem, & inuerecundum?

An ſanè reſpondendum videtur, multo diuerſam rationem eſſe eorum, quę ſecundum naturam diſpoſita ſunt, & eorum quæ præter naturam; ſi quidem, & homines, animalia, & quæcunque ea ſint, ſi ſecundum naturam formata eſſe contigerit, cum externa benè diſpoſita, perfectaque habuerint, interna etiam bene elaborata eſſe docebunt, nam ſi virtuti formatricis vis, & potentia in externis eluceſcit, tanto magis illam ipſam pollere circa principium ſuum putabimus, ſi quidem ſi de quo minus ineſſe deberet, & ineſt, ergo & de quo magis, vt vulgo dicitur; quare cum externa robuſta, & dearticulata, & bene formata videmus, iure etiam interna magis, ac melius diſpoſita eſſe cenſendum eſt, ſi quidem natura ea eſt vis agens, quæ ab intus ad extra mouet, at quæcunque præter naturam diſpoſita ſunt, illa etiam male formata eſſe contingit, quare neque probe mixta, elaborataque cum itaque animalis corpus ex quattuor conſtet elementis, atq; ex primis quæ in ipſis ſunt qualitatibus, ſi bene mixtum fuerit, probeque formatum partes partibus reſpondebunt, & omnia erunt inter ſe conſentientia, & conſpirantia, ſin præter naturam, quare & non probe facta fuerit mixtio, neceſſe eſt, ſi exceſſus vnius elementi, aut elementaris qualitatis reperitur in vna parte, defectus in oppoſita parte reperiatur, quare vt in pumilionibus videmus, ſi parui ſunt pedes, & caput erit proportione maximum, & in quibuſdam fœminis, extrema ſunt carne deſtituta media corporis carnoſa, ſi ventricoſæ ſunt natibus carent; & aliquando poſteriora carnoſa, & anteriora carne deſtituta; vt enim dictum eſt, cum ex ſicco, & humido factum ſit animalis corpus, & ſecundum naturam diſpoſitum ſit in mediocritate, illud quod eſt præter naturam affectum neceſſe eſt, vt in mediocritate non exiſtat, quare & in exceſſu ſit, & in defectu, cum igitur nimia humiditas ſit circa pedes, vel manus, nimiam ſiccitatem in partibus oppoſitis adeſſe probabile eſt; ſic ergo in hominibus, quorum ſermo factus fuit ab Ariſtotele, cum ſuperabundantiam, & exceſſum quendam carnis malè formatæ, & non bene à calore ſuperati, & digeſti humidi ſit in partibus inferioribus, & externis, probabile eſt, in partibus ſuperioribus, & internis oppoſitum reperiri, nempe ſiccitatem, informem irrationabiliterque à calore male digeſtam, & temperatam, ad quam diſpoſitionem ſequi dicimus obſtinationem, ſuperbiam, impudentiam, petulantiam, irriſionem, aliorumque contemptum, hac igitur ratione dubitationem priorem tolli poſſe putarem.

Quo autem ad poſteriorem iterum inſiſtens in priori reſponſione dicerem, hunc cui genua crepant eſſe diſpoſitum ſecundum naturam muliebrem, & ideo interna, externis eſſe conſimilia, & correſpondentia, quare & ſecundum corpus, & ſecundum animam mollem eſſe; vt enim ſuperior ad genus maſculinum, ita hic de quo nunc loquimur ad genus fœmininum refertur, amplius cui crepant genua, vel cætera corporis membra laxa ſunt, & conſentiunt, vel non, ſi conſentiunt ille mollis eſt, ſin minus non ideo quod genua crepent mollis dicitur.

At ſi crura fuerint carnoſa, & ſuperflua, & cæteræ deinde partes ſint proportionatæ, & ſecundum naturam diſpoſitæ non ideo ſequetur, quod ille ſit impudens; plus enim ponderis, & veritatis habent plura naturalia ſigna, quam vnum, aut alterum præter naturale. Videtur autem præcipuè ſignificari, & notari vitio impudentiæ ille, qui cum habeat enormia crura, reliqua deinde corpo-

corpo-

corporis membra pauca ſunt carne veſtita, vt totus ille homo præter naturam omnino diſpoſitus appareat.

APOTELESMA XI.

Quicunque coxas oſſeas, & neruoſas habent, illi ſunt fortes, referuntur ad maſculinum genus.

CRuribus annexæ ſunt coxæ, quarum nunc mentionem facit, hæ ſunt membra, quæ ab acetabulo oſſis ilium incipientia ad genua vſque deducuntur; vnico oſſe, eoque maximo conſtantia, & multa carne veſtito, quæ decem muſculos femur mouentes conſtituit; eſt igitur Ariſtotelis ſententia, quicunque coxarum habent oſſa magna, femorum carnem, & muſculos neruoſos, illi, & corpore ſunt robuſti, & animo fortes, atque audaces, magna oſſa, hoc eſt craſſa, & robuſta, ſic Virgilius cum Entelli robur docebat, illi magna oſſa, lacertoſque tribuebat, quæ enim ſunt longa oſſa, & ſubtilia, debilia ſunt, & quæ breuiora ſunt ſimiliter præter naturam, quæ proportionata, & craſſa ſunt terram prædominari, & oſſium principium robuſtum eſſe demonſtrant, quæcunque autem præter naturam illa ſemper improbanda exiſtunt, ſiue excedant, ſiuè deficiant, in vno autem excedunt, & ſimul in altero deficiunt, quoniam à medietate recedunt, cæterum neruoſas coxas eas eſſe dicit, quæ habent carnem fibroſam, & robuſtam, caro autem fibroſa eſt, cum muſculus eſt validus, quare, & caro ſolida, quam ſupra in figura fortis contractam vocabat, hoc eſt in ſemetipſa conſiſtentem, non deductam, non fluxam, flaccidam vero, aut facile in omnem partem tractilem. Si autem fibræ ſunt in coxis robuſtæ ergo id à quo principium ſumunt robuſtum eſt, & ſecundum naturam maſculinam diſpoſitum, cuius naturæ eſt proprium, vt ſit audax, & fortis quare Ariſtotelis ratio hæc erit, quorum coxæ ſunt neruoſæ, & magnis oſſibus ac robuſtis præditæ, illi habent ea membra diſpoſita ſecundum naturam maſculinam; qui habent membra ſecundum naturam maſculam diſpoſita, illi corpus habent maſculum, maſculo corpori maſculus etiam competit animus, at maſculus animus fortis, & audax eſt, ergo quorum coxæ oſſeæ ſunt, & neruoſæ, illi fortes erunt ſecundum animam.

Cauſa autem propter quam maſculus omnis in ſua ſpecie robuſtior eſt ſecundum corpus, & audacior ſecundum animam, ſi cum alijs ſuæ ſpeciei comparetur, quæ maſculi non ſunt ſexus, alias dicta fuit, quod maſculus fœmina eſt calidior, & in eodem maior eſt ignis portio, quam in fœmina; At calidi eſt attrahere ad ſe materiam attractamque dilatare, & dilatatam formare, & ſiccare, ſiccum enim eſt, quod proprio termino terminatur, hinc ſequitur marem, vt plurimum, eſſe fœmineo corpore maiorem, & vt plurimum materiam habere ſolidiorem, quare carnem, & oſſa duriora; & propter hoc etiam robuſtius eſt corpus maris, quam fœminæ, vt autem ferè ſemper, niſi ex accidenti robuſtius eſt animal maſculum, quam fœmineum; ita non ſemper corpore eſt maius, contingit enim in aliqua ſpecie mares fœminis eſſe minores, ceu de quibuſdam ſcribitur auibus, & piſcibus, mares tamen ſemper audaciores ſunt, & robuſtiores; huius autem effectus cauſam puto, quoniam eadem materiæ portio, cum ſiccior eſt minorem locum occupat, quam cum eſt humidior; ſiccior autem cum fuerit, magis etiam calorem conceptum retinet, quare hoc modo quamuis minor ſit mas, attamen robuſtior, & audacior eſt fœmina, in ſicco enim robur conſiſtere iam demonſtratum fuit, quatenus igitur ſiccior eſt eatenus robuſtior; quatenus autem calidior, eatenus audacior, ignis enim maximè actiuus eſt, & penetrat, aperit, rarefacit, continet etiam, ac ſuperat, & velociter

fertur, ad quæ animæ conſequi videtur audacia, quare quo calidior eſt mas fœmina, eò etiam dicitur eſſe audacior, cæterum audaciæ, & roboris videntur eſſe prima ſigna ea quæ in coxis, cruribus, & pedibus ſpectantur; Quæ Naturalis ſunt inſtrumenta motus, in motu autem præcipuè ſpectatur robur, & audacia, & velocitas; Nam mouere corpus promptè magnaque pondera ſuſtinere, robuſti eſt proprium, & audax illud animal dicitur quod aggredi, & adire labores, & pericula non dubitat,

APOTELESMA XII.

„ *Quicunque coxas oſſeas, & carnoſas habent ſunt molles, referuntur ad fœminam,*

COxam intelligit Sueſſ. iuncturam vertebrarũ ſimul cum neruo vertebram continente, & os ſimiliter, & id confirmare nititur ex Plinio Iuniore, & ex Suet. Plinium refert dicentẽ; quod quidã per leue, ac lubricum pauimentum vadens fallente veſtigio cecidit, coxamq. fregit, quæ parũ aptè collocata reluctante ætate male coijt; Suet. ait„ In Auguſto dicere, coxendice, & femore, & crure ſiniſtro, nõ perinde valebat. At ſi dictionum græcarũ theſaurũ conſulamus, per vocem, quam hoc loco vſurpat Ariſt. intelligemus præcipuè totum illud membrum ex carne, & oſſe compactum, quod definit in poplites, & genua, & incipit, atque implantatur in parte ſuperiori in oſſe laterum, ex parte in qua ea ſunt magna acetabula, quæ os feminis recipiunt, quare ſane valde dubito, quid ſibi Sueſſ: velit, cum ſuis illis vertebris, nec ſat ſcio quid vertebris commune ſit cum coxis, & femoribus, & clunibus, neque Plinius, aut Suetonius ſuæ fauent cauſæ, vt ex ipſa re clarum eſt, quod autem id membrum ſignificetur voce coxarum teſtatur. Celſus dicens, coxis proxima ſunt genua, Ariſtoteles igitur ait; quicunque coxas oſſeas habent, & carnoſas molles ſunt, referuntur enim ad fœmineum genus.

At Porta, cui ego in hoc adhæreo, mendum in textu eſſe putat, & profectò ſic legi non poteſt, nam includit contradictionem oſſeum eſſe, & carnoſum, nam ſi oſſeas coxas dicimus, quæ multum oſſis habent, carnoſas quæ multum carnis, & illæ duræ ſunt, hæ molles, ſi molle, & durum opponuntur, oſſeum etiam, & carnoſum non conueniunt; amplius ſi oſſeum, & neruoſum ad marem referuntur, & quæ hoc loco dicuntur ad fœminam, cum, & mas, & fœmina neruoſum, & carnoſum inter ſe contrarientur, neceſſe eſt, vt oſſeum opponatur illi voci quæ hoc loco cum carnoſo conjungitur, qua propter loco vocis, oſſeas, legerem ego ex oſſes, nam oſſeum, & exoſ. videntur opponi, vt neruoſum, & carnoſum, quare oſſeæ, & exoſſes opponentur coxæ.

Quicunque igitur coxæ exoſſes, & carne multa mollique plenæ aderunt, illum dicemus eſſe molle, & effœminatum, refertur enim ad genus fœmininum, Nam proprium eſt fœminarum, vt clunes, & coxas, & femora habeant admodum carnoſa, & multo pleniora viris, in quibus ſuperiora, cum calidiora ſint, etiam maiora exiſtunt quam in fœminis, quare ſic Ariſtotelis ratio poteſt deduci, Quorum tales ſunt coxæ illi referuntur ad fœminas, at qui ad fœminas referunt ijdem ſunt molles, & timidi, ergo quorum femora ſunt carnoſa, & exoſſia illi ſunt molles, & timidi, quod minor ſit vera non eſt dubium, ſenſui enim patet, talia eſſe fœminarum fœmora, & coxas, nempe carne plenas, & in quibus ne minimum quidem oſſium ſubolet veſtigium; Noto autem loqui de fœminis ſecundum naturã humanã diſpoſitis, & in mediocri ætate cõſiſtẽtibus, ſanis iuuenculis, & ad generationẽ aptis, causã ſuperius attuli, qm̃ ſuperiora frigidiora sũt in fœminis, quã in maribus. Aſt ex Hipp: poſsẽ dicere causã ꝑ quã fœminarũ mẽbra ſub vmbilico poſita ſunt craſſiora,

& carno-

& carnoſiora, & molliora, quam virorum, eſſe hanc præcipuam, quoniam, & in hac parte maior calor eſt in mulieribus, & maior humoris copia, quàm in viris reperiatur; ſiquidem cum in his fieri debeat generatio, quæ calore, & humore perficitur neceſſarium fuit caloris, & humoris plurimum mulieribus adeſſe, non quidem in toto corpore ſed in ea præcipua parte, in qua fit generatio, vnde effectum eſt, vt matrix, ſiuè vterus ſit cæteris partibus corporis, & calidior, & humidior, quod menſtruus ſanguis etiam indicat, vbi autem eſt multum humoris, & caloris ibi etiam multum carnis generatur, quare hac de cauſa fœminæ partes inferiores habent multo pleniores carne, quam viri, qui ſint eiuſdem ætatis, & temperamenti. Vt à fine incipientes dicere poſſimus, ſi in mulieribus debet fieri generatio fætus, & præcipuè in vtero, neceſſe eſt, ibi adeſſe, & calorem, & humorem, ex quo, & à quo fiat, vbi dominatur calor, & & humor in animalis corpore, ibi eſt dilatatio oſſium, & multa caro, hinc factum eſt, vt oſſa ilium in fœminis ſint expanſa magis, quam in viris, & carnoſiores nates, & coxæ, & molliores propter exceſſum humoris, qui omnino à calore, quamuis maiori in hac parte, quam alijs, non poteſt ſuperari; quod minor ergo ſit vera, & propter quid ex his eſt manifeſtum. Maior erat, qui referunt fœminas ſecundum corpus illi ſunt molles ſecundum animum, hoc eſt habent propenſionem ad mollitiem, & timiditatem quòd iam ſupra ſatis ſuperque oſtenſum eſt, ea autem innixa eſt huic principio, quod anima, & corpus ſunt inter ſe correlatiua, vt materia, & forma, & certa forma ſibi certam determinat materiam, & materia certam requirit formam, & facta variatione penes materiam, neceſſe eſt formam variari, & ſi illa variatur, probabile eſt materiam mutari, videtur autem hoc manifeſtum, nam & morbis, & ætate, & exercitationibus ſi mutetur habitus corporis, notamus etiam propenſiones deſideria, & animæ plurimas inclinationes mutari, vt quandoq. penè alij credantur; Præter hoc autem qui tales nacti ſunt coxas; probabiliter videntur effæminati, laſciui, cinædi, crudeles, inſidioſi, maligni, inuidi, mendaces, timidi, prodigi ad luſus, ac iocos proni, ſed indignabundi, mobiles tamen, & leues, in aduerſis puſillanimi, in proſperis intolerabiles, ſi quando cum alijs fuerint contumelioſi, ſi ſoli manſueti, & quieti, ſuperſtitioſique, cum alijs pene irreligioſi, & imprudentes, & qui corrigi nolint, & corrigentes odio habeant, & quæcunque alia mediocriter calidum, & humidiorem habitum corporis ſequi dicimus, animaduertendum tamen eſt, non ſimul atque alicui tales inerunt coxæ, hæc omnia accidentia de illo enunciari poſſe; etenim multæ cauſæ ſunt, quæ hæc impedire *Not.* poſſunt, etiam præter liberum arbitrium, & educationem, ſi quidem nil uetat fœmineis clunibus, coxis, & cruribus annexum aliquando eſſe pectus maſculum, & vere leoninum, vt de Selimo primo Turcarum Imperatore legitur, & de Othone primo, qui Galbæ ſucceſſit, in Imperio, hoc tamen eſt præter naturam, & cum id accidit ſuperiora inferioribus non conſonaut, magis quam ſi humano corpori ceruix iungeretur equina, niſi quod ſic de ſpecie exiremus, & mixtio fieret ſpecierum, hunc autem licet maſcula, & fœminea forma non ſeruetur, ſed confundatur, non tamen exceditur ſpecies, ſunt enim diſtinctiones materiæ mas, & fœmina, vt ſupra dictum fuit non ſpeciei, & formæ. Cæterum neque difficile eſt ea quæ enumerauimus accidentia demonſtrare.

Nam quorum coxæ ſunt tales, & reliquæ partes corporis etiam correſpondeant, vt omnes fœminam referant, primum quidem iure effæminati dicuntur, cum ornatu, & inceſſu, & voce fœminam referant, & laſciui ſunt, quamuis non multum ſeminis emittant; nam cum conuertatur in carnem, & coxarum craſſitiem alimentũ non ſuperabundat ita, vt vehemẽter coitũ appetãt, ſed laſciuos dico, qm̃, & verbis, & moribus, & motibus, ac toto demũ corpore laſciuiã quãdã, & mollitiẽ præſeferũt, & qđ de Adonide, & de Athyde in fabulis legitur, vt de Heliogabalo, & de quodã Ptolomeo Ægyptiorũ Rege dicitur

idem de his ſit ſentiendum, & quonia m laſciui, & effæminati, etiam ad omnem libidinis ſpeciem inclinati ſunt, nam quo excrementum humidum vergit, eo etiam, vt ait Ariſtoteles ſemen fertur, cum igitur multa humiditas ad partes inferiores horum conſiſtat; eò etiã & ſemen illorum fertur, & ſi uiæ per quas tranſit obcæcentur iam gliſcẽte, ac turgente materia, excitatur pruritus, vnde hoc hominum genus in fœmineam libidinem proni fiunt, & quoniam ad fœminas referuntur timidi ſunt, & ob id creduli, & perſuaſibiles, quare, & leues, & propter eandem cauſam inſtabiles etiam, caput enim paruum habent, quare neq; bene ſenſati ſunt, hoc eſt non prudẽtes, & qm̃ timidi inſidioſi ſunt, quare, & maligni, vnde etiã ſequitur inuidia, puſillanimes enim ſunt, quod propriũ eſt inuidorũ, & cũ ſibi timeãt, & maligni ſint, & puſillanimes, effectũ etiã eſt, vt ſint crudeles, cũ enim timeãt, ne ſibi noxa infligatur aliqua, facile ac minimo negotio ad tollẽdam timoris cauſam incitantur, quare crudeles efficiuntur, id in Nerone, in Vitellio, in ipſomet Tyberio licet conſpicere, qui cũ timidiſſimi eſſent, ijdem etiam crudeliſſimi extitere, ſecus in Traiano, in Auguſto, in Antonino ſpectare licet, & cum molles ſint, & laſciui ad luſus, ac iocos proni ſunt, & cum ipſis, ſi qui iocantur, facile iraſcuntur, timidi enim cum ſint, ſubito ne contemnantur, ac rideantur metuunt, contemptus autem apparens iram excitat, ex quo quando aſſociati, & in ſociorum viribus confidunt, tunc contumelioſi ſunt, & arrogantes, vileſque canes imitantur, qui cum dominis ſuis, aut in propria domo, & curia audaces, extra timidi exiſtunt, cauſam finalem, puto, vt naturalem illum timorem inſitum tegant, & ſibi ſe non timidos eſſe perſuadeant; aut id faciunt, vt alios deterreant, ne ipſis noxam inferant, quoniam omnes metuunt, vt igitur à nocendo ſibi abſterreant homines, & ſe audaces monſtrent ac fortes, libenter contumeliam exercent, & crudelitatem; quo vitio omnes penè fœminas, quæ regnarunt (neſcio an unam excipiam Zenobiam) laboraſſe etiam diebus noſtris compertum eſt, eadem de cauſa, quoniam ſibi timent, cum ſoli ſunt, neminem lædunt, modeſtiam ac iuſticiam ſimulant, quo factum eſt, vt in periculis viles, & ſuperſtitioſi appareant, & cum in ſecunda fortuna conſtituti ſunt, ſi neminem ſibi poſſe nocere putent, intolerabiles, inſolenteſque euadunt, eiuſdem rationis eſt, vt ſint mendaces, & infideles, etenim mobiles, & leues eſſe diximus, & creduli, ſed omnium peſſimum eſt, quod incorrigibiles ſunt, non enim, cum ſe mirifice ament, ſeque probos putent, corrigi patiuntur, indignantur enim, & timidi, & ſuæ imbecillitatis ſibi conſcij ſemper ne deſpiciantur, timent, quare cum ad monentur omnem admonitionem in deſpectus trahunt ſuſpicionem, quod fœminis, quã plurimis accidit, atque ijs præſertim, quæ cum pulchræ ſibi eſſe perſuaſerint, amari cupiunt; vnde dolent mirifice, cum ex aduerſo aliquid illis contingit, quod huiuſmodi opinionem ſuam tollere poſſit.

APOTELESMA XIII.

Quicunque nates acutas oſſeas habent ſunt fortes.

De natibus, & clunibus, quæ partes ſunt coxis, ſiue femoribus ſuperpoſitæ inſtituit ſermonem, eo, quem ſuſcepit ordine procedens. Quæ partes ſint, quæ nates vocãtur omnibus eſt in confeſſo, videntur autem homini datæ, quoniam ei, qui artes exercere debebat, neceſſarium erat quieſcere, quod prompte exequi non poterat propter corporis ſui rectam ſtaturam, niſi ſediſſet; non enim erectus ſtare ſemper valuiſſet, ſed neque humi ſtratus, vt autem ex eadem materia dicimus conſtare cornua, & dentes ſuperiores animalium, quoniam videmus omnibus cornigeris deeſſe ſuperiores dentes, & ferè conuerti, niſi camelus exciperetur, cui materia dentium in callum quendam palati degenerauit, quare cum careat cornibus, neque tamen dentes habet, ita eadem videtur eſſe, quæ caudam, &

nates

nates producit, quibus enim nates ad ſunt illis cauda non prouenit, & quæ caudam habent natibus omnino carent, vt in equo, aſino, boue, cane, & quamplurimis alijs videre poſſumus, ſimia quoque cum rudimentum quoddam habeat natium, & locum quodammodo in quo fieri debebant, ideo illa etiam cauda caret; dicit igitur Ariſt. quicunq. nates acutas & oſſeas habent illi ſunt fortes. Supra in figura fortis ei aſsignauit, neque leues, neque rugoſas nates, nũc aut dicit acutas, & oſſeas; quid igitur per acutũ intelliget? nõ enim acutæ sũt nates, vt ſagittæ, vel ſpinæ, ſimiliter neq. acutas dixeris eas, vt ſonos, vel ſapores vocamus, quare ſicuti ouorũ quædã dicimus eſſe rotunda, quædã autẽ oblonga, & acuta; ita etiã natium quædam rotundæ apparent, & vtræq. ſimul acceptæ ſphærã quodãmodo ſtatuunt di m diatã, in duas quartas diuiſã; & hæc fœminarum ſunt, quædam aliæ coni rectanguli portionẽ, aut parabolæ ſectionẽ quandã æmulantur, & hæ ſunt virorum, oſſeas autem voco, vel quod pauca ſint carne veſtitæ, ſi cum fœmineis comparentur, vel oſſea dicuntur, quoniam caro dura eſt nimis, ad oſſis imaginem, uel multo magis ſecundum rationem, oſſeas dicemus, quoniam ipſis magna oſſa ſint ſubiecta, & dura; ſic enim in figura fortis dicebamus, illi adeſſe oſſa, magna, & dura, & robuſta; ſic ergo cui nates ſunt acutæ, ac magnis oſſibus præditæ, ille fortis eſt, & audax ſecundum animam, & iure ad maſculum habitum refertur; cui enim maſcula corporis adſũt membra, ille ad maſculum refertur, moreſque habet maſculos, qui ſunt audacia, & magnanimitas, cui autem tales nates adſunt illi membra maſcula adeſſe experientia certum eſt, ergo cui adſunt tales nates ille fortis eſt, & ad audaciam, ad labores tolerandos, & contemptum periculorum paratus; Neutra aſſumptarum propoſitionum difficultatem habet; cauſa etiam propter quam cui adſunt duræ nates ille ſit fortis nota eſt; nam cum corporis robur in ſicco, & calido ſed terreſtri poſuerimus, calidaque, & ſicca membra non facile patiantur, ſed ad agendum parata ſint, ſi in externis corporis partibus ſecundum naturam ſiccitas, & calor præualuerit, probabile eſt, & quæ circa principia ſunt partes calidiores eſſe, & ſecundum naturam ſicciores, quare cum ex talibus humoribus calidi, & ſicci eleuentur ſpiritus, hominem audacem, & pene temerarium faciunt, etenim nihil aliud eſt aptitudo, ac naturalis inclinatio, quæ potentia naturalis dicitur, niſi certa ſpirituum diſpoſitio, ſecundum quam nati ſunt magis ab hoc, quã ab oppoſito affici obiecto.

Hinc contingit ſi ſint duo, à quibus audiantur eadẽ conuicia, quod hic ridebit ille iraſcetur, quoniam prior ſpiritus habet ineptos ad patiendum ab eo male dicto, poſterior uero tanquam fomes ad ignem paratus eſt ad ſuſcipiendam paſſionem, & ad iraſcendum, cum igitur ſpiritus ſunt ſicci, & calidi, ut accidit in melancholicis, quando eorum humor aduritur, illi ſunt fortes, & audaces ſecundum animam, ſed quorum nates ſunt oſſeæ, & acutæ illorum etiam ſpiritus, & totus ſanguis eſt calidus, & ſiccus, ergo quorum nates ſunt oſſeæ, & acutæ illi ſunt fortes, & ad pericula prompti.

APOTELESMA XIIII.

,, *Qui vero nates carnoſas, & pingues habent ſunt molles.*

DE natibus maſculorum ſupra diximus, nunc eas quæ ad fœmininum genus referuntur contemplatur; Nates carnoſas dico, quæ multa carne abundant, pingues autem quæ non rugoſæ ſunt, ſed diſtentæ, ac læues, & tactu delicatæ, quales ſunt puellarum, cum ſunt ſucci plenæ, & ſecundum naturam diſpoſitæ.

Has ſignificare animi mollitiem docet Ariſtoteles, quoniam ad fœmineum genus refertur; cui igitur inerunt tales nates non ſolum carnoſæ, & pingues, ſed glabræ, læues, delicatæ, ac rotundæ, ut ſupra dicebamus, ille ſecundum hanc partem ſimilis erit fœminis, namil-

nam illæ cum ſecundum naturam ſunt diſpoſitæ tales ſortiuntur nates, cum autem ſecundum has partes, quæ motui ſeruiunt imitentur fœminas, hocque organum ſit organo fœminarum ſimile, probabile eſt, vt eadem ratione ac modo ſuam perficiant operationem, quo fœminæ, cum igitur clunes, ac nates fœminarum ſint inſtrumenta, quæ inceſſum mollem, tardumque in fœminis faciunt; quæ libenter vitam ſedentariam ducunt, vtpote ad quam videntur à natura factæ, vnde illis dedit optima ad ſedendum organa, ad ambulandum aũt non valde apta, nam pedes paruos, molles, & non dearticulatos habere fœminas diximus, probabile eſt, cum vſus talium natium, & clunium in mulieribus producat motũ, tardum, mollem, & delicatum, eundem etiam in viro, aut illi ſimilem producere quare cum motum hunc tardum, & fœminilem ſequatur animi mollities, & eneruis quædam, ac fluxa diſpoſitio, ergo quibus tales adſunt clunes, & nates iiſdem animum mollem, & eneruatum adeſſe eſt uериſimile, quando, vt dictum plurieſ eſt, quale eſt organum talis eſt operatio organi, & qualis eſt operatio eiuſdem talis etiam eſt potentia, quæ eidem ineſt; quod igitur nates carnoſæ, ac pingues mollitiem animi arguant, & propter quid ex his patet.

APOTELESMA XV.

Quicunque autem habent modicam carnem veluti delicatam mali moris ſunt referuntur ad ſimias.

DE natibus etiam ſermo eſt, atque hæc eſt tertia paſſio, quæ natibus ab Ariſtotele tribuitur, vt ſit ſenſus, quorum nates ſunt oppoſito modo diſpoſitæ, quo diſpoſitas diximus eſſe in fœminis ſecundum naturam. Illi ſunt mali moris, itaque ſi nates in fœminis ſunt carnoſæ, & pingues, in his de quibus eſt ſermo, nulla ſit pinguedo, ſed exſiccatę appareant, hoc eſt, pauca carne, eademque flaceſcente præditæ, quales videmus in ſimiis, quarum hæc præcipua eſt corporis paſſio, etenim ſimiæ neque penitus nates habent, vt homines, neque omnino iiſdem carent, vt cæteri quadrupedes. Huiuſmodi etiam nates apparent in quibuſdam ſenibus macris, & multo labore conſumptis, nam cum macri ſunt pinguedine carent, ideoque exſiccatæ videntur, quoniam autem labore confecti ſunt, caro pauca eſt, eademque corium potius coctum, quam carnem humanam referens, quæ ſanè caro oſtendit in ſanguine, quo animal nutritur pręualere ſiccitatem, quare melancholiam, neque multam adeſſe caliditatem, nam ſi naturalis calor dominaretur nates, vt in fortibus eſſent oſſeę, & caro dura, atque robuſta; itaque mihi videtur hanc eſſe differentiam inter has, & ſupradictas nates, quod illę ſunt carnoſę, at hæ carne carent, illæ ſunt extenſæ, magnæ, duræ, & ſolidæ, ſed piloſæ, & aſperiores tactui; hæ verò rugoſæ, flacidæ, paruæ, exſiccatæ ſine ſucco, & humore vllo, ac præſertim ſine carne, & pilis, vt cutis aſperior corium vetus calore ſiccatum repræſentet. Has Horatius aridas nates vocat, cum de quadam anu libidinoſa, & procaci loqueretur, cui igitur tales inſunt nates ille ad ſimiam refertur, hoc eſt in hac parte eſt ſimilis ſimiæ, quod animal eſt hominis figuram referens, habet enim aures, & cilia, & dentes ſimiles homninibus, mammaſque gerit duas in pectore, & brachia, & manus, & digitos, & vngues, & quamplura alia membra homini ſimilia, rudiora tamen, & imperfectiora ſi cum homine conferatur, ſiue hominis corpore, videaturque eſſe medium quoddam animal inter ea quæ duos, & quattuor habent pedes, ideo quodammodo, vt bipes caret cauda, & habet nates, vt qudrupes autem rudimentum habet caudæ, & natibus diſtituitur, neq. recta incedit, ſed quattuor pedibus mouetur, quod autẽ ait Albertus, interiora ſimiæ membra ab humanis deſtare, id neque Galenus, neque ſenſus ipſe confirmat, nam cum diſſecari uiderim plures ſimias, eas in paucis ab homine diſſentire, &

re, &

re, & in his ſolum, quæ notat Galenus animaduerti, Mali moris ait interpres eſſe ſimiam, ego vocem hanc, dicerem, ex Politiano malignum, & prauum ingenium ſignificare ſic enim κακοήθειαν malignitatem, & prauitatem notare aiunt. Ingenium dicitur prauum, & malignum illa naturalis propenſio, & inclinatio hominis ſecundum quam homo, cum male fecerit, & alij nocuerit, delectatur; propriè autem, qui ſine cauſa male facit, aliiſque nocere quærit, & tentat, & delectatur, cum res vtiles alijs, & ſibi innoxias perdit, aut perdere tentat; ille dicitur ingenio prauo, & maligno præditus; nam ſicuti benignum, & humanum dicimus, qui omnibus, etiamſi ab his non beneficium acceperit, neque ſperet, prodeſſe cupit, & in effectu prodeſt, ſic ex aduerſo illum dicimus malignum, qui etiam non laceſſitus, & nocet, & nocere tentat, reſque aliorum perdere, & corrumpere geſtit, in quo refert quoddam puerorum genus, qui neſcio qua ratione ducti, ſi quid ad eorum peruenerit manus, libentiſſimè frangunt, deſtruunt, peruertunt; cum autem nocumentum, & offenſio hominibus, ac rebus inſligatur, aut violentia aperta, aut doloſè, proprium eſt maligni, & praui ingenij, doloſè, & occultè nocere. Cæterum deprehenſus in malo, non pudet, ſed pudere ſimulat, vt errorem agnoſcere dicat, & petat veniam, at ſane id figmentum eſt, ex Theophraſto, qui ait maligni proprium eſſe, ſubſanare, & irridere ſaltem apud ſe, qui illũ deprehenderit, vel defendere ſuum errorem, vel etiam pugnare, & quod latenter incepit, apertè proſequi, ingenium hoc in Tyberio, & in Adriano obſeruatum fuiſſe memoriæ proditum eſt; nam Tyberius occultè plurimis interitum parauit; & Adrianus nullos architectos, nullos artifices ſe ipſo maiores putabat, & illorum operibus continue aliquid opponebat, & magnanimitati, ac factis Traiani ſemper detrahere conabatur, unde & pontem, qui ſupra Danubium erat, demolitus eſt, & quamplura alia dedit malignitatis, & praui ingenij exẽpla; quid igitur ſignificet Ariſtotelicum apoteleſma ex his eſt manifeſtum. *Ingenium maligni quid.*

Nunc quod ſit verum, & propter quid uideamus. Primum autem ſciendum eſt, tunc probabiliter ex natibus hoc nos poſſe concludere prædicatum malignitatis, quando aliæ corporis partes, vel idem indicauerint, uel nullæ adſint, quæ oppoſitum perſuadeant, nam ſi quæ fuerit, quæ contrarium indicet, ſecundum quod fuerit principalis, uel natium ſignificatio tolletur, uel minuetur; dicit itaque; Quorum nates ſunt exſiccatæ, & modica præditæ carne, illi ſunt praui, & maligni ingenij, probatur quoniam ſunt ſimiles ſimijs, cum igitur referãt in hac parte ſimiæ corpus, probabile eſt, his animum hominis indicari, ſecundũ eam potentiam, quæ cum ad actum deducitur aliquo pacto uel natibus, uel partibus quibus nates annectuntur, homo vtitur; tales itaque nates ſimiam referunt; at ſimiæ nates ſecundum naturam illius animalis diſpoſitæ indicant qualis nam ſit ſimiæ caro, & temperamentum; ergo cui tales adſunt nates, quales dicimus adeſſe ſimijs probabile eſt illos talem habere carnem, quare, & talem ſanguinis maſſam, quare, & cauſam efficientem eſſe talem, ergo, & calorem cordis, & ſpiritus eſſe ſimijs pares; at quorum calor, & ſpiritus ſimiam refert, illorum etiam animæ habebunt propenſiones ſimiæ, & paratæ erũt ad eiuſdem bruti mores exercendos, ſimia uero eſt praui, & maligni ingenij, iracunda, ſæua, & inuida, ergo cui tales aderunt nates, illum maligni, & praui ingenij dicemus eſſe hominẽ. *Not.*

At quoniam, ut ſupra, ſicut tota anima ad totum corpus, ita pars, & potentia animæ ad partes corporis ſe habet; cum igitur tota anima ſimiæ informet ſimiæ totum corpus, & qualis ſit uiſiua potentia, & auditiua, ex eiuſdem ſenſorijs cognoſcamus, ex pedibus itaq; anterioribus, quod ad geſticulationes, & luſus ſit parata ſimia, & ex poſterioribus ad ſaltandum, & utriuſque partis diſpoſitione, quod poſſit arbores ſcandere, Quomodo nates ingenium prauum, & malignum ſignificare poſſunt? certe difficile eſt; nam neque uidentur nates eſſe inſtrumentum exercendæ malignitatis, ſicuti pedes exercendæ ſaltationis, aut geſticulationis? neque in natibus conſpicere poſſumus propenſionem ad malignitatẽ, aut benignitatem, ſicuti tardas, vel celeres operationes in pedum ſtructura, & forma. *Dubit.*

An ſane membra, quæ ſeruiunt omni operationi, præſertim autem malignæ, & doloſæ ſunt in duplici diſcrimine, alia enim ſunt primaria, & immediata, alia vero ſunt ſecundaria & coadiuuantia; quoniam igitur totũ corpus, & omnia ferè membra, & præcipuè interna cum in ſe neſcio quid rudis, & incõcinni habeant ad doloſam, & malignam actionem concurrunt, illa tamen cognoſci nequeunt. Interna enim membra non videntur, quæ vero externa ſunt, & ſecundo concurrentia ea ſunt ſenſu cognoſcibilia, inter quæ cum ſint nates, ab his malignitatis proprium ſignum accipimus.

Quod, & qñ nates i. genij indicet

Quod autem nates quodammodo concurrant ad dolos, & prauas operationes texendas contemplantibus eos, qui doloſè agunt, vel dolos meditantur erit manifeſtum.

Si enim nates ideo à natura ſunt fabricatæ, vt ſint inſtrumentum ſedendi, & quieſcendi, ſedendo autem, & quieſcendo paratiores ſumus, & magis expediti ad contemplationẽ, inquiſitionem, & inuentionem, manifeſtum eſt, quod vſus natium videtur eſſe proprius eorum animalium, quæ quieſcendo ſuam operationem debent exercere, quæ ergo animalia perfectè diſcurrunt, cogitant, contemplantur, & intelligunt perfectas etiam, & completas habent nates, vnde ſolus homo, qui prudentiſſimus eſt, nates etiam optime diſpoſitas ſortitus eſt, prudentẽ autem vocamus, qui bene vtitur intellectu, & ratione, quare ſi vtens perfecta ratione, & intellectu, & prudens perfectas nates habet, ergo quod non perfectas nates habet, non perfectè vtetur ratione, & intellectu, tales ſunt ſimiæ, quarum nates imperfectæ ſunt, & tantum inchoatæ, ergo, & imperfectè vtuntur ratione quodãmodo, imò nuſquam vtuntur, cum non habeant, ſed tantum imaginem, & vmbram quandam. Quæ vero animalia talia ſunt illa ſunt timida doloſa, maligna, hæc enim eſt vt quędam vmbra rationis, ſed non bonę, & perfectę, ergo natium priuatio, & exſiccatio, quam in ſimijs ſpectamus iure doloſum, & malignum ingenium ſignificat, etenim docet non probe, ac perfectè operari, praue igitur, & præter rectam rationem, ſic igitur nates, & natium qualitates in homine ingenium, & propenſionem ad bene, vel male agendum, & ad eligendũ quod decet, aut non, deſignant; An dicemus nates, quoniam admodum carnoſæ ſunt, ſecundum quod carnoſæ, carnis, & ſanguinis temperiem ſignificant? quare, & cauſas efficientes, & materiales ſpirituum, quos diximus eſſe prima animæ inſtrumenta? ex his autem natibus frigidum, & ſiccum, præcipuè autem ſiccum temperamentum oſtenditur, quod deinde ſequitur ingenij prauitas, timor, & malignitas, & dolus, Meritò igitur dicemus, cui homini tales inſunt nates, illi ineſt caro ſimilis ſimiæ, quare etiam temperamentum, ergo, & ſpiritus, ergo, & eas habebit inclinationes, & propenſiones in anima, quæ ſunt in habitu in ſimia, erit igitur malignus, & inuidus doloſus, & perfidus.

Non enim dico ego, illum habiturum eſſe animam ſimiæ, ſed cum ſui ſpiritus ſint ſimiles ſpiritibus ſimiæ, quod ille homo habebit, in potentia prima quidem, ſed admodum parata ad habitum ſuſcipiendum, & perfectionem, illas qualitates quæ ſunt entelechiæ, & habitus ſimiæ naturales; vt non dico chriſtallum, aut adamantem ſplendere, aut lucem emittere, & radios, vt ſolem, vel ignem habere, ſed bene eſſe in potentia proxima, & quæ facillime reducetur ad actum, & quauis occaſione oblata etiam leuiſſima ſplendorem ſuſcipere, & magis quam multa alia lucere, quæ talem non ſunt diſpoſitionem ſortita.

Ad propoſitum igitur reuertentes, ex his clarum puto cur tales nates morem ſimiæ malignum indicent, ac prauum, ſimia, igitur ſm ſecum media ſit inter bipes, & quadrupes terreſtre, neceſſe eſt vtroque extremo participet, proprium eſt igitur hominis habere nates & non caudam, quadrupedum habere caudam, & non nates; ſimia ergo quatenus eſt media inter extrema, neque habet nates quoniam non eſt homo, neque caudam quoniam omniuo non eſt quadrupes ſed quatenus ad hominem accedit, eatenus nates habet, & è contra, quo igitur modo nates habet, eo modo ad hominem accedit, imperfectæ, & vix inchoatæ ſunt, ergo, & ſimia quatenus eſt ſimia imperfectum, & inchoatum refert quodammodo-

modo hominem, qui autem talis eſt, nõ bene ſecundum rationem operatur, imitari tamen eos videtur, qui ſecundum rationem operantur, hoc autem facere eſt maligne operari, & peruerſe. patet igitur quod ſimia quatenus eſt ſimia, & caret carnoſis, & perfectis natibus, ſed tantum rudimentum quoddam illarum habet, & caret ratione, cuius inchoationem, & vmbram quandam videtur habere imperfectam, & diſtortam, ſecundum quam peruerſè, prauè, & malignè operari dicitur, quod idem eſt, atque ex inſtinctu naturæ; ergo qui habet carnem, & temperiem referentem ſimiam, probabile eſt illum peruerſè, & malignè operari, & ſi, vt ſimia operatur, rationabiliter etiam in eodem reperientur partes corporis ſecundum quas ſimia à reliquorum animalium corporibus diſtinguitur.

At forte dicet aliquis ſi ſimiæ peruerſè, & malignè operantur, quoniam imperfectam habent rationem, & rudimentum quoddam intellectus. Nunquid igitur ſimiæ animalia ſunt rationalia, & rationem habere dicemus? ſi enim album, aut dulce dicimus inchoatum, & imperfectum quod dulcorem aliquem habet, & alborem, aut illorum imaginẽ, & ſimilitudinem, ſic etiam in ſimia dicemus eſſe intellectum, & rationem quamuis cum multa irrationalitate, & ineptitudine coniunctam.

At ſanè reſponſum eſt prius, & nunc etiam reſpondendum eſt, in ſimia neque rationem, neque intellectum eſſe, niſi æquiuoce, ſicuti igitur ſe habet ignis, vel nocturna flamma ad ſolem, ita (vt mihi videtur) ſe habet anima ſimiæ ad humanam animam; ignis enim, & calefacit, & lucet, ac vmbras mouet, vt ſol, verum longe diuerſa eſt ratio lucis, & caloris qui eſt in ſole, & qui eſt in igne, alter enim viuificus, & æternus eſt, alter vero corruptiuus, & corruptibilis, & quæ noctu lucet flamma non videtur à ſtella diſtingui, prope tamen accedentes quantopere inter ſe differant, cognoſcent; ſic ignaris, & parum exacte rem conſiderantibus anima ſimiæ rationalis quædam putabitur virtus, qui vero intimius, ac proprius rem contemplabitur, animæ humanæ ſecundum quod hominis eſt, ac ſimiæ nihil eſſe commune vniuocum cognoſcet, neque inter has duas virtutes eſſe maiorem conuenientiam, quam ſit inter diaphaneitatem, & denſitatem cæli, & chriſtalli. At quoniã diximus nates exſiccatas, & modicam habentes carnem, peruerſum, & malignum ingenium oſtendere, ſimiamque referre, nunquid igitur quorum nates erunt valde turgidæ, & ſucci plenæ optimum habebunt ingenium, & bona erunt indole præditi? ſic igitur fœminæ viris eſſent meliores, & præſtantioris indolis, & naturæ, moreſque laudabiliores haberent, ac magis ſecundum rationem operarentur, quam homines, at hoc videtur falſum, ergo, & falſum erit depiges, & exſiccatas nates peruerſi, & praui ingenij eſſe inditium, nam ſi fœminarum ingenium ſubdolum, & malignum ſupra docuit Ariſtoteles, fœminæ autem habent carnoſas, & molles nates, non autem exſiccatas, manifeſtum eſt, quod quorum nates molles, & carnoſæ ſunt illorum prauum, & malignum eſt ingenium, non ergo verum quod dicebat depiges nates prauitatem ingenij dicere. *Dub.*

Huic dubitationi crederem poſſe reſponderi; primum quod mediocritas laudabilis eſt, omne autem extremum vitioſum, vitioſique operatio vitioſa, & illaudabilis eſt; quare, & depiges nates, & carnoſæ nimium, ſunt vtræque igitur improbandæ, extremũ enim quoddam ſapiunt, extremũq. etiam indicant, quare & illaudabile, quæ autem mediocriter carnoſæ etiam ſolidæ, & offeæ ſunt, illæ ingenium, naturamque maſculinam ad bonos mores propenſam declarant, contrariorum autem cum eadem ſit ſcientia, quæ à mediocritate diſcedunt, vtraque vitioſa ſunt, quatenus autem hoc excedit, illud deficit oppoſito modo à laudabili mediocritate recedunt; Simiarum igitur ſiccæ, & nimium turgidæ, ac carnoſæ nates vtræque à mediocritate, & perfectione ea, quæ ſecundum rationem rectam, & mores probos, & laudabiles facit, diſcedunt, & propter hoc tum ſimiæ, tum fœmininæ nates indicia praui moris ſunt; at quoniam longe diuerſo modo recedunt, etiam diuerſa, & oppoſita indicia exiſtunt, nam minus ab illa perfectione maſcula, & virili diſcedit mulier *Reſp.*

quam

quam ſimia, deinde excedit fœmina in humido, deficit ſimia ab illo, quod viri proprium eſt, ac maſculum ſtatuit.

A latitudine materiæ humanæ non recedit fœmina in tantum, vt deſinat eſſe homo, at ſimia tantum abeſt, vt nomen hominis, & formam illi attribuere non poſſis, eiuſdem ſpeciei eſt mulier, cum viro, non eiuſdem eſt ſimia, peior igitur eſt indoles ſimiæ, quam fœminæ, illa non poteſt perſuaderi, neque ad frugem reduci, mulier ad bene faciendum perſuaderi, & cogi poteſt, patet igitur quod vtræque, nempe & ſimiæ, & mulieres à recta ratione deficiunt, ſed quod alio, & alio modo id accidat in ſimia, & muliere, & quod in fœminis naturale mentis acumen ab humido obtunditur, & à mediocritate reuocatur, in his autem animalibus quæ depiges, & exſiccatas nates habent, propter ſiccitatem, accidit, vt eorũ ingenia diſtorta, obſcura, terreſtria, & ideo ſint maligna, inuida, perfida, ad male, & perditè agendum paratiſſima.

Dub. Sed cum omnis diſpoſitio indiuiduorum in ſpecie humana, vel ad maſculinum, vel ad fœmininum genus reducatur, vel tandem ſit mas, vel fœmina in ſuo genere perfecta, nunq cui tales adſunt nates ad quodnam genus reducemus; nunquid ad marem, an ad fœminã? ſi mores animi reſpicimus, vtique ad fœmininum, fœmineam enim animam occupari diximus à malignitate inuidia, timore, perfidia; ſi vero corporis qualitates ad maſculinum genus rationabiliter redigemus, etenim ſi nates, & caro calida, & humida nimium, eſt fœminea, quæ ex aduerſo diſponitur ad oppoſitum genus reducetur.

Reſp. At mihi quod & ſupra, videtur poſſe reſponderi, cum maſculinum genus ſit in mediocritate, fœmineum vero extra quodammodo, ſicuti prodigalitas videtur liberalitati ſimilior, quam auaritiæ, ita hæc diſpoſitio magis ad maſculum, quam ad fœminam accedit, vt autem tam prodigalitas, quam auaritia ſunt vitia, & ſub genere vitij vtræque comprehenduntur, manifeſtum eſt, quod prodigalitas à liberalitate magis, quam ab auaritia diſtat, ex quo factum eſt, quod auaritia, & prodigalitas poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto, ut in rapacibus uidemus, ut in Nerone, & in Domitiano, & quibuſdam alijs principibus obſeruatum eſt; qui malè, & iniuſtè parta peſſimè, & iniquiſſimè dilapidabant; ſic ergo hi, quorum nates ſunt exſiccatæ ſi conſiderentur quo ad corporis temperiem magis accedunt ad marem, quam ad fœminam, hoc eſt magis diſtant à naturali temperamento fœminarũ, quã maſculorum, at ſi animi qualitates conferantur inter ſe, dico hunc hominem cuius nates ſunt ſiccæ magis ſimilem eſſe moribus fœmineis, quam maſculinis, quoniam excedit à mediocritate, & uitioſos mores habet, non ſecus ac fœminæ, atque illis ſimiles.

APOTELESMA XVI.

Qui lumboſi, amatores ferarum ſunt, referuntur ad canes, & leones videbit vtique aliquis, & canes ferarum amatores, lumboſos eſſe.

QVos interpres lumboſos vocat, crederem eſſe eos, quorum latera fortia, & robuſta ſunt, hoc eſt quorum muſculi, qui à vertebris circa renes poſitis oriuntur, & in oſſa coxendicum, & ilium implantantur, & deſinunt, ſunt mediocriter carnoſi, ſed neruoſi, & magni, & probè formati; dicuntur ab Ariſtotele ferarum amatores, hoc eſt uenationis ſtudioſi, & ad uenandum propenſi, uenationis autem ſtudium, ut mihi uidetur, eſt deſideriũ quoddam perſequendi, & capiendi feras, non quidem piſces, aut aues, nam illa piſcatio, hoc aucupium dicitur, ſed propriè quadrupedes ſylueſtres, quæ ſolent nomine ferarum deſignari.

Quidam uenationem bellicam meditationem uocant, & regium quoddam ſtudium, nam Reges plurimos, & Principes inceſſanti uenandi deſiderio, ac libidine olim detenſos fuiſſe

ſos fuiſſe legimus, ferarũ autem aliæ fuga tm̃, vt lepores, & capreæ ſilueſtres, aliæ pugna, vt leones, & Panther, & Tigrides, aliæ vtroq; mō, vt apri, lupi, & onagri, & tauri mōtani ſit, ſūt præſidio; plurimi nobiliſſimū, ac ſtrenuiſſimū vocāt exercitiū, & in hoc multū virtutis militaris eluceſcere putāt; mihi ſanè videtur ex hoc ſtudio poſſe inferri hoīem hmōi eſſe alienorū, & præcipuè uetitorū ualde appetentē, uirū audacē inquietū, uictoriæ cupidū, & cui cōtentio, & pugna ſit cordi maximè, quare, & factioſum, & rixosū eſſe probabile eſt. Neq; id præter rationē uidetur, nā ſi uenādi cupidus, uenationumq. ſtudioſus ille ē, qui feras, tū fugaces, tū bellicoſas, & pugnaces perſequitur, capere, & occidere auet, ac delectatur, manifeſtū ē, illū, & audacē eē, & laborādi cupidū, nō .n. abſq. labore, & audacia opus huiuſmodi pōt fieri, capere, & occidere agreſtes feras, & quæ nocere tentant, aut ſe ipſas tuētur, illaſq. ſuperare, genus qd dā ē uictoriæ, præcedit .n. cōtētio, iure igitur uenādi cupidū, cōtētionis, & uictoriæ ſtudioſū dixi, quare, & iracūdū, & manu promptū, durū, & crudelē, nā ſicuti ſtudia ī mores abeūt, & mores naturā mutāt, ſic ēt natura ſtudiū rei ad q̃ homo naturaliter ꝓpēſus ē, excitat, ex ſtudio mores oriūtur, & naturalē inchoationē ꝑficiūt. Propriū ēt eſt uenatorum, quas nō cæperūt feras ardēter ꝑſequi, & multa ī dagine cōtinēter quærere, quas uero iā cæperūt oīno deſpicere, ex quo alienorū, & eorū q̃ nō ſine labore poſſunt obtineri uidentur eſſe amatores; quæ deinde cum conſequuti ſunt nihili faciunt quod ergo uenationum amatores quidam exiſtant, & quales ſint, & quinam eſſe dicantur illi, quos interpres uocat lumboſos ex his eſt manifeſtum.

Quales venatores.

Cæterum quod lumboſi ſint uenationū ſtudioſi primum ex Ariſt. probemus, deinde propter quid tales exiſtant dicemus, & quænam hæc conſequantur.

Eſt Ariſt. poſitio lūboſi ſūt uenationū ſtudioſi, qđ probatur, qm̄ lūboſi ſūt, in parte illa corporis, q̃ eſt ſub hyppocōdrijs, ſimiles canibus uenaticis, & leonib. qui ſimiles ſūt his animalib. referuntur animalia, q̃ ſūt uenationū ſtudioſa, ergo lumboſi ſunt uenationū ſtudioſi. Minorē Ariſt. declarat, reuocās auditorē ad ſpeculādos canes uenaticos; hi .n. qui admodū ſint uenationū ſtudioſi, & qui cū leporē, aut ceruū uidēt, loco ſtare nequeūt; ita affecti ſūt, ut neruoſos admodū, & robuſtos, & cōtractos uerſus ſuū principiū habeant illos muſculos, qui à uertebris, & coſtis infernis oriētes in oſſa coxēdicū, ſiuè iliū deſinūt, canes igitur ad uenationē apti, neq. uētricoſi, neq. lati, aut laxi ſūt circa oſſa iliū, ſed ſicuti homines robuſti lato pectore, & ſtricto aluo ſūt præditi, ſic uenatici canes laudātur, quorū pectora lata, & ampla ſūt, at circa lūbos, & umbilicū ſtricti ſūt, ſed neruoſi, ut ēt uidetur Xenophōti, qui canes leporarios laudat, quorū ilia nec mollia ualde, nec dura ſūt, inter magna, & parua, clunes obæſas poſterius carnoſas, ſuperius mediocres, inferius cōtractas, inferiora uētris cū ipſo uētre inania, & alia q̃ ī libro de uenatione legūtur, ſed hāc ēt paſſionē, q̃ interpres hoc loco uocat lūboſitatē; agnouit eodē ī libro Xenophon, dū leporem deſcribit, ut eius agilitatē ad curſū oſtēdat, & robur; dicit .n. pectus nō anguſtū, & latera tenuia, & caua clunes obæſas habeat, qđ ergo talis eſſe debeāt canis uenaticus, & qđ homines qui hāc canum ſecundū corpus nacti ſūt paſſionē, ſint uenationū amatores ex his manifeſtum eſt.

Ariſtotelis poſitio.

Nunc ꝓꝑ quid paſſio hæc lūboſis accidat contēplādū; itaq. ponamus naturā eſſe de genere eorū agentiū, q̃ ꝓꝑ finē agūt, animalia igitur cū ipſa ſint naturæ opera ꝓꝑ aliquē finē inſtituta fuiſſe, certū eſt; finis animaliū eſt ipſorū operatio, vnde & formā talē habent, quæ illius operationis eſt principiū, cū aūt totū animal ſit huius gratia, ēt aīalis mēbra erūt talis operationis organa, eſt .n. animalis corpus organicū, ut totū animal ad totā quandā operationē, ita certū membrū ad certā ſuę operationis partē exercendā natū ē, ad q̃ aūt natū eſt, ad eādē ēt aptū, & ꝓpenſū dicit eē aīal, cuius tale eſt mēbrū, & quo magis aptū eſt ad talē obeūdā oꝑationē eo magis aīal illud inclinatū dicim⁹, & ꝓpēſū ad id ipſū præſtandū, quare cui aīali uidemus cornua valde acuta cornupetā, & cui vngues magnos aduncos, & robuſtos, illud ēt rapax appellam⁹. Et cui alas neruoſas dearticulatas, & robuſtas celer ad vo

landũ, quare ſm qđ organa magis diſpoſita sũt ad certã operationẽ, ſic ẽt animal illud magis inclinatũ ad talẽ obeundã dicimus; lumborũ muſculi, & qui sũt dorſi, & mouẽtes coxas illi sũt, quibus ad incedẽdũ, & ad ſaltãdũ, & curẽdũ vtimur, ſi itaq; contigerit alicui animali hos muſculos eſſe robuſtos, & neruoſos, illũ maximè aptũ, quare, & diſpoſitũ, & propensũ ad ſaltũ, & ad cursũ dicemus ergo; & ad laborẽ, ijs aũt vnuſquiſq. delectatur ad quę propẽſus eſt, & inclinatus, lætabitur igitur curſu, & ſaltu, & labore multo, & alios ſuperare pulchrũ putabit, lætabitur igitur victoria ẽt, & contendere curſu delectabitur, qui aũt, & victoria gaudẽt, & curſu, & ſaltu, ac laborare, & laborãdo ſuperare alios ſtudẽt venationis sũt ſtudioſi, nã venationis deſideriũ ex victoria labore curſu, & perſuaſione voluptatẽ quærit, cui ergo homini tales muſculi inerunt, quales diximus ille erit venationis ſtudioſus; Quoniã eſt ſi animalia, quæ ad venationẽ nata sũt, illa tales lumborũ muſculos habẽt cui igitur ẽt homini ſimilis inerit lumborũ diſpoſitio, illum ad venationẽ paratũ, venationiſq; ſtudiosũ dicemus, ſi ergo interrogati fuerimus cur lumboſi ſint venationũ ſtudioſi, reſpondebimus id eſſe, qm̃ ſortiti sũt mẽbra talia, qualia sũt eorũ animaliũ, quæ naturaliter producta sũt ad venãdũ, ſicut ſi quis quæreret ꝓp quid aues pectore carnoſo prædit æ diuturno volatu poſsũt vti, dicã qm̃ habẽt muſculos, qui alas mouẽt, robuſtos, validos, & neruoſos.

Cæterũ, vt dixi, nõ ego ſimpliciter ſignũ prædictũ puto ſignificare ſtudium venationis, ſed credo ſpeciem pro genere ab Ariſtotele poſitam fuiſſe, vt ſit ſenſus:

Lumboſos eſſe aptos ad currendũ, & ſaltandũ, & ad omnẽ laborẽ ſuſtinẽdũ, currũt aũt, & ſaltãt, & labores ſuſtinẽt promptè, & ſine dolore qui venationũ ſunt ſtudioſi, quare ſic venationis ſtudioſos huiuſmodi viros vocauit, qui qm̃ sũt robuſti geluq. durãtur, & æſtu, ideo ad genus maſculinum referũtur, qđ ſi tales sũt, vt victoria cũ labore delectẽtur ẽt honoris cupidi sũt, quare ſuperbi, & ambitioſi, contẽtioſi ẽt præcipuè, cũ venationi dãt operã quare, & iracũdi, & cũ quærere, & captare q̃ nõ habẽt aueãt, alienorũ raptores; aut ſaltẽ cupidi sũt, q̃ vero habẽt immodice expẽdũt, & profundũt, etenim ambitioſi sũt, & ſuperbi.

Sunt ẽt libidinoſi, nã ſi curſu, ſaltu, & equitatione delectãtur, neceſſe eſt inferna incaleſcere, quare, & multũ alimẽti attrahere, vnde omnes equiſones, & equorũ domitores, libidinoſi, & venerei apprime exiſtunt, & qm̃ continuo agitãtur ſpiritu, & in motu perpetuo sũt, vel ſaltẽ delectãtur, ad ſtudia litterarũ, & ad contẽplationes idonei nõ sũt, ſedendo. n. & quieſcẽdo anima fit ſapiens, nõ currẽdo, aut ſaltando; hos eoſdem homines crudeles ſãguinolentos credemus validi etiam ſunt, & vocem magnam, & grauem, cum loquuntur emittunt, multum enim caloris circum præcordia habent.

Quoniam autem qui volunt finem, etiam ea quæ ſunt ad finem amant, eadem de cauſa illos eſſe canum, & equorum amatores probabile eſt, & facere plurimi quæcunque ad feras, vel capiendas, vel indagandas ſunt accommodata.

APOTELESMA XVIII.

„ *Quibus ea quæ ſunt circa ventrem pinguia, bene fortes exiſtunt, referuntur ad maſculinum genus.*

PEr pinguia circa ventrẽ nõ intelligit Ariſt. qđ vẽter debeat eſſe obæſus, nã quorũ uẽtres pingues craſſi, & magni sũt, plerunq. rudes ſunt, improbi, fatuiq. qđ ẽt teſtatur Galenus ad Traſibulũ, & homo uẽtricoſus ẽt in comedijs apud poetas uir nequã, ſtolidus, & indiſcretus habetur, qđ ſi quis dixerit, & Aeſopum, & pertinacem Imperatorem fuiſſe vẽtrioſos, vtriq. tñ viri boni. At quid mirũ, nõ. n. vna hyrũdo facit ver, & vẽtricoſus Nero, & Vitellius peſſimi, & intẽperatiſſimi fuere, nos nõ ſẽper, ſed vt plurimũ ſic rẽ ſe habere dicimus, nã in naturalib. & in his præſertim, prædicata deficiũt à neceſſario, & poſsũt impediri, quod ita non ſint ſemper; putarem igitur, hunc eſſe apoteleſmatis præſentis ſenſum;

Quicun-

Quicunq; habent partes, quæ ſunt circa ventrẽ,nẽpè latera,ſiue hyppocõdria,& pectus vel pectoris infimã partem,coſtas,& lumbos,pinguia hoc eſt, vt ait græcus Theſaurus,pulchra,magna,& nitida,& quæ viſum delectant illi, ſunt circa aĩam fortes, hoc eſt ad audaciã,& fortitudinẽ nati,hoc idẽ ſupra in figura fortis dicebatur,quare eidẽ tribuebatur venter amplus,& in ſe ipſum contractus,quæ diſpoſitio omnino ventricoſo videtur opponi;eſt igitur,ni fallor, hæc Ariſtotelis ſententia, quam ipſe probat hoc modo.

Cuicunq. lũbi,latera,coſtæ,& quæ partes ſunt circa ventrẽ ſunt magnæ,amplæ,& pulchræ,hoc eſt ſcd̃m naturam hominis probè diſpoſitæ,illi ineſt diſpoſitio,quæ maſculo conuenit corpori,quare & maſculũ refert;at quicunq. genus maſculum refert,illiq. ſimilis eſt, fortis,&audax eſt ſcd̃m eas quæ in aĩa ſũt diſpoſitiones,ergo cui inſũt robuſta,& ampla,& pulchra ea,quæ ſunt circa ventrẽ mẽbra,illũ dicimus eſſe audacẽ,& robuſtũ,& potentẽ pati dolores,& animi ægritudines.

Vtramq; propoſitionẽ ſuperiori capite declarauimus,nã amplũ ventrẽ magna oſſa, coſtaſq. maſculino generi,ex Ariſt. tribuimus, & idẽ maſculinũ genus, diximus eſſe melius, audacius, & iuſtũ magis fœminino,p̄p quid aũt id inexiſtat nõ eſt difficile. Nam cui venter, & quæ circa ventrẽ ſunt ampla,pulchra,vel commenſurata,& proportionata, illi ineſt multus calor,qui ſubiectã materiã bene regit,ac gubernat,ipſiq. dominatur; at ĩ quo præualet,ille audax eſt,nã ſi præualet frigus timidus homo efficitur,ergo cui ineſt talis vẽtris, & partiũ quæ circa vẽtrẽ ſũt amplitudo eidẽ ẽt ineſt audacia, & propenſio in anima ad fortitudinẽ;Cũ ergo calor ſit qui in corpore producit vẽtris, & mẽbrorũ, quæ ſũt circa ventrẽ amplitudinẽ, & idẽ cauſat in anima, & in ſpiritibus propenſionẽ ad audaciã;probabiliter igitur,cui talis inerit eorũ quæ ſũt circa vẽtrẽ mẽbrorũ diſpoſitio, illũ audacem dicemus.

Mihi tñ uidetur qđ debilius ſit hoc ſignũ fortitudinis quã id qđ à pedibus magnis, neruoſis,dearticulatis,bene formatis,nec nõ,& à crurib. deſumitur,tũ qm̃ ſi circa exteriora,& in circũferẽtia calor eſt fortis, & ualidus, probabile eſt, & fortiorẽ, & ualidiorẽ eſſe circa interiora, & prope centrũ,at nõ uidetur cõuerti,nam ẽt ſi in uentre, & circa interna ſit calor uehemens, & magnus non ſequitur,ut in externis partibus, & à centro remotis ſit etiã robuſtus,& ualens.

APOTELESMA XVIII.

Quicunque autem,non pingues,molles,referuntur ad indecentiam.

HOc eſt,quicunq. oppoſito modo fuerit diſpoſitus,& partes,quæ circa uẽtrẽ ſũt poſitæ, nõ habebit amplas, & quales ſupra explicauimus, hic erit ſm̃ animũ mollis, & refertur ad indecẽtiã,hoc eſt,& ut illa diſpoſitio eſt pulchra, & decẽs hominẽ maſculũ,qui vere vir ſit dicẽdus,ita hæc diſpoſitio dedecet, neq. maſculo homini eſt cõueniens, turpis igitur, & præter naturã,nã diſpoſitio pulchra corporis, & ſm̃ naturã eadẽ eſt,quare turpis, & præter naturã in idẽ recidẽt; hoc ergo modo ſi ſentẽtiã Ariſt.intelligamus, nihil abſurdi ſequetur,ut aũt dictũ eiuſdẽ cõfirmetur,ſupponẽdũ eſt,qđ cõtrariorũ cõtrariæ ſũt qualitates,& cõtrarij effectus cõtrarias habẽt cauſas,& cõtraria ſigna cõtrarias ẽt deſignãt diſpoſitiones;cõtrariũ aũt eſt tũ mediũ,tũ extremũ in naturalibus diſpoſitionibus, magis tñ contraria eſt media diſpoſitio, quã altera, quæ à medio recedit,cauſa eſt,qm̃ utræq. præter naturam ſunt, una autem quæ media eſt,ſola ſm̃ naturam eſſe dicitur ſit ergo argumentum.

Quorũ partes quę circa uẽtrẽ ſitę ſũt paruę,neq.inter ſe reſpõdẽtes,illi ſm̃ has partes ſũt turpes,neq. ſortiti uirilem corporis diſpoſitionem, quæ ſit ſecundum naturam, & pulchrã at quicunq. non ſunt ſortiti eam corporis diſpoſitionem; quæ maſculum referat illi reducuntur ad genus fœmineum,qui vero fœminis ſimiles ſunt illi molles ſunt,ſecundum animam,viles, & timidi,ergo quorum hominum partes quæ circa ventrẽ poſita non ſunt amplæ, & decẽtes genus maſculũ,illi ſunt ſm̃ animã molles, & viles,ac timidi;qđ fuerat probandum.

bandum. Habemus hoc modo, qđ ſit verũ Ariſt. dictũ, nunc propter quid inueſtigemus.

Dicitur qđ quorũ vẽtres nõ pingues, hoc eſt nõ ampli, nõ pulchri, & non decori, qđ illi sũt molles, q̃m sũt præter naturã virilẽ cõſtituti, qđ dictũ ſi nõ dat cauſã attamen viã ad cauſam, & ipſum ꝓp quid ſuppeditat, ſi quidẽ quorũ ventres non ampli, & nõ decori illorũ calor materiam non ſuperat, quare neque ſecundum naturam diſponit, frigus igitur dominatur, & in quibus dominatur non calor, ſed proprium frigus, illi ſunt molles, & timidi, quibus igitur venter non amplus adeſt, ijs timiditas mollities, & inertia adeſt.

Sed videtur dubitandum, an verum ſit, fœminas non pinguem, hoc eſt non amplum ha-
Dub. bere ventrem, nam dictum hoc, quomodocunq. capiatur, ſemper eſt falſum, & primũ falſum eſt fœminas non habere ventrẽ pinguem, nã patet ad ſensũ, & præcipuè in his quæ pepererunt ventrem eſſe carnoſiorem, & pinguiorem quam in viris, & ſi ventricoſos tum viros, tum fœminas ſpeculaberis, multo maiore ventris ſarcina fœminam videbis, quam virũ oneratum, neq. in viro eas rugas, quas in uentre muliebri uidere eſt, unquã reperies, quare neq. pingues hoc eſt amplos dices. Nam fæmina omnis proportione maiorem, atq. ampliorem habet uentrem, quam uir ullus eiuſdem mollis, & corporis, habent enim uterũ fœminæ, quo carent uiri in quo plurima ſunt uaſa, quare, & ſanguis, & ſpiritus plurimus, unde eſt uenter amplior, & os ſacrũ laterumq. oſſa in fœminis expanſa magis, & magis laxa quam in uiro; Experientia deinde confirmat, mulieres omnes ſi cum uiris conferantur ſecundum proportionem habere uentrem tum longiorem ab ima oſſis pectoris parte, quam enſi formem, puto, appellant uſq. ad initium oſſis pubis, tum etiam latiorem, ſi ab umbelico tanquam centro per coſtas notas, & inguina deducatur circulus. Huius enim diametrũ, quæ circulum in uiro ſic formatum diuidit, reperiemus; minorẽ ergo in fœmina eſſe uentrẽ amplum, uerum eſt, ſed, ut cunque legamus, uel non pinguem uel non amplum, uerum eſt quod ait Ariſt. mulierum uentrem non pinguem, aut nõ amplum eſſe, nam poſſumus per uentrem ea, quæ ſunt circa uentrem in fœmina intellexiſſe minora, & ſtrigoſiora, quam in uiro, etenim, & coſtæ, & lumbi minores ſunt, at fœminiles ventris.

Maſculis forte ſecundum molem erunt maiores, tamen ſecundum uirtutem nequaquã, ut pote qui, & minores fibras poſſideãt, quã uiriles, & minus duri, ac robuſti exiſtant.

Vel melius quod hyppocondria uirorum, & ſtomachus eſt amplior, & magis capax quã fœminarũ, quare, & ſeruata proportione ẽt maior, & amplior eſt cibus, quẽ capit uir, quã fœmina, & demũ oĩa minora sũt, niſi cũ utero gerit, aut ex accidẽti, cũ iam pepererit.

Mihi tamen uidetur, neq. id obſtare, nam tunc non amplius ſecundum naturam diſpoſitus eſt muliebris uenter, ſed proprie eſt indecens, & indecorus, cuius rei conſciæ mulieres, cum pepererint, non amplius nudæ uideri uolunt, utpote quibus uel ipſa uita carius eſt corporis decor, & uenuſtas; ſed præter hæc quid de uentre alij ſenſerint breuiter addamus.

Primum quidem uentris prognoſtica minus neceſſitatis habere quam alia, ſciẽdum eſt, nam, & id ſupra dictum eſt, & cauſam puto, quoniam quam rationem habet terra cũ plantis, ac plantarum quæ in ipſa natę ſunt uiribus, & natura, eandem (credo) uentrẽ, & ea quæ in uentre ſunt, rationem habere cum propenſionibus, & proprietatibus animæ, ac forma illius animalis cuius eſt uenter, ut enim à terra trahit alimentũ planta per radices, ita à uentre, atq. ab his, quæ in uentre ſunt animal, etenim radicibus quodammodo reſpõdent uenę inteſtinorũ, ut igitur à terra, & à radice ad fructũ multa eſt diſtãtia, ac differẽtia ſaporis, odoris, & coloris, & figurę, ac qualitatũ cæterarũ quã pluriũ. Ita ab inteſtinis, & ab his quæ circa ipſa sũt, & animę operationes, & paſſiones ſ͞m quas anima operatur; diſtãt plurimũ, igitur cũ Ariſt. conueniet Adamãtius, & Polemon forti, ac robuſto uẽtrẽ latũ, magnũ, ſed cõcauũ hoc eſt in ſeipsũ cõtractũ tribuũt, nã ſ͞m qđ eſt magnus, & amplus, caloris denotat virtutem, & dominium, ſecundum autem quod eſt, contractus in ſe ipſum, & concauus demonſtrat materiæ obedientiam, & ad vnitatem acceſſum, & quod muſculi quos ab

dominis

dominis vocant,ſunt fibroſi,& robuſti,probabile autem eſt, hos eſſe edaces,nam multum cibi digerunt,calidi enim ſunt; Hercules enim edaciſſimus erat, qui omnium fortiſſimus dicitur, & eadem de cauſa ad bibendum prompti ſunt, calor enim tandem ſiccitatem inducit,ſiccitaſque calorem acuit raro igitur colicis paſſionibus, & flatuoſis ſollicitabuntur, non enim pituita abundat, plerunque tamen ijs obſtructionibus, quæ ab infarcta melancholia in meſaraicis venis oriuntur,laborabunt, ſic enim, & eundem Herculem inſaniuiſſe, & Megaram vxorem, & filios occidiſſe legitur; nimius enim calor, qui plerunque in epate reperitur, humores natura in hoc temperamento craſſiores exſiccat; quare, & condenſat vnde prohibetur tranſitus liber calori; & tranſpiratio;ex quo vehementes vapores exuſtæ bilis,cum ſpiritibus mixti ad caput feruntur, & furorem, atque inſaniam in huiuſmodi viris excitant, ex eadem cauſa ſequitur, vt non nunquam diſenteria, & eo quod inteſtinis naſcitur,vlcere laborent;temperamentum enim huiuſmodi eſſe calidum, & ſiccum hoc eſt ex igne, & terra ſiue ex bile, & melancholia conflatum diximus; ſi vero magnus carnoſus, & mollis venter fuerit, & à parte exteriori propendens, ut homo uentrioſus ſit, cui ſcilicet ita extendatur, ac prominet uenter, ut ſibi genitalia uidere nequeat, hunc ipſum vocant ſtolidum, rudem, fatuum, hebetem, niſi ex morbo, ut hydrope talis fuerit; *Venter tumid⁹ qd notat.* quod, & Galenus, & Plinius teſtantur, etenim tanto pondere obruta anima, ac naturalis calor, ſpiritusque ad tantam molem ſuſtinendam occupati, pauci admodum ad caput,ac ſenſuum principium vehuntur; quare rudes, ac fatui ſunt, & parum aut nihil, quæ dicant,conſiderant,loquaces igitur etiam ſunt,quod in plurimis ventrioſis, præſertimque in Vitellio obſeruatum eſt;eoſdem homines,aiunt eſſe,ebrioſos, & intemperantes, crudeles,improbos, malignos, idemque Albertus Magnus,Rhaſis, & conciliator ponunt; cauſam puto aſſignari poſſe,nam cui adeo magnus ſaccus adeſt,illi, vt repleatur multa requiritur rerum copia,quare edaces,ac bibaces ſunt;ex quo veneris ſequitur etiam deſiderium, ſed potius deſiderio ſollicitantur, quam quod in venere exercenda multum valeant, cum neque multi illis ſuppeditentur ſpiritus,neque materia ſeminis multa, ſit, vt pote quæ tota in tanti ventris nutritione conuertatur,ſed hac cauſa efficitur,vt ſi fuerint libidinoſi crura habeant ſubtilia, & debilia, crudeles ſunt in imperio conſtituti, quoniam deſpici ſe putant, maligni etiam quoniam in magno corpore, & ventrioſo frigeſcit circa præcordia ſanguis, quare neque generoſi ſunt; quod Neronis exemplo, & plurium, quos ventrioſos nouimus poteſt confirmari,ſunt etiam ſubſanatores, & irriſores aliorum,ſiquidem maligni,hocque exemplo Æſopi confirmari poteſt, qui natus ad riſum prouocandum, & ad ridendos alios videbatur; ſi vero macer fuerit venter,& oppoſitus ventrioſo, & paruus,& ſtrictus nō ſubitò talē hoīem optimæ dicemus indolis, nā extrema omnia vitioſa, &virtus eſt medium vitiorum vtrinque reductum, verum ventricoſum hominem non ſane ad virilem habitudinem, ſed potius ad fœminilem, non tamen abſolute referemus; calorem enim habet non excellentem,quare timidus eſt,non igitur omnino inconſideratus, & imprudens,ſed valde ad agendum aliquando irreſolutus.

Si compreſſum ventrē, & contractū videbis,carne tñ molli præditū,atq; ad tactum delicata,fœminilē aliquo modo ventrē dixeris, ſed hominē prudentē ad contemplatiōes, ac ſcientias natum,timidiorem tamen(refertur enim ad fœminam)& pium,ac miſericordem placidum,humanum, & bona indole præditum. *Caro vētris mollis.*

At ſi vētris caro dura fuerit naturaliter, & aſpera, & vēter ī ſe ipsū cōtractus, ſub niger, & hirſutus, belluinum neſcio quid ſpirabit quare ex Polemone ruditatē quādā, vel potius belluinā uerſutiā demōſtrabit; *Caro dura.* nā calor multus eſt, & materia craſſa, & ſpiritus craſſi, & multis excremētis pleni,quare mētis quidē acies excitatur,at ꝑ ſpirituū naturā turbidā, nō bene,&exacte poſſūt tales hoīs diſcernere,quid vere deceat,&quid iuſtū, & iniuſtū ſit.

Mediocritas laudabilis ē,& ſi uēter potius defecerit,ꝗ exceſſerit laudabilior utiq; fuerit.

APOTELESMA XIX.

,, *Quibuſcunque dorſum ingens, & robuſtum fortes ſunt ſecundum animam, referuntur ad maſculinum genus.*

DOrſum carinæ inſtar, ea eſt pars in homine, quæ à ſcapularum incipiens principio, & à fine vertebrarum colli vſque ad os ſacrum perducitur, ſuperior pars nomine humerorum ſolet vocari, quæ plerunque duodecim conſtat ſpondilis, ſiuè nodis, per quos ſpinalis, medulla, tranſit Metaphrenum dixit Ariſtoteles, quæ vero ſubiectæ partes ſunt, ex quinque conſtant plerunque ſpondilis, & vſque ad os ſacrum perueniunt, & propriè pars hæc, quæ lumborum muſculos complectitur, ex carne, & oſſibus cartilaginibusq. ſuis cōpacta, vocatur deorſum; huius igitur pars ſuperior cum diaphragmati opponatur, ideo à quibuſdam metaphrenum dicitur quaſi poſt locum τῶν φρενῶν, pars autem hæc propria videtur hominis, ſi quidem ſolus eſt erectæ ſtaturæ, quod illi contingit mediantibus quibuſdam muſculis, qui ſunt ſexti, ſeptimi, & octaui paris eorum qui in dorſo poſiti ſunt ad ipsū mouendum, ac præſertim erigendum; eſt igitur hoc dorſum, de quo enunciat Ariſtoteles, quod cui homini ineſt ingens, hoc eſt magnum, & amplum in ea præſertim parte, quæ ſub ſcapulis poſita eſt, & non ſolum ſit ingens, ſed etiam robuſtum, quod talis homo eſt fortis, & audax ſecundum animam, quoniam refertur ad genus maſculinum.

Nonnulli inter quos Veſalius, per dorſum intelligunt eam poſteriorem oſſium partem, per quam medulla ſpinalis tranſit, quæ conſtat ex bis partibus ceruice, metapheno, lumbis oſſe ſacro, & cocyge, pars vna quæque ſuas habet vertebras ceruix ſeptem, duodecim dorſum, lumborum quinque ſunt, at os ſacrum in quinque diuidi poſſe autumant anatomici, quandoque etiam in ſex oſſicula, ſequitur cocyx quæ conſtat ex tribus nodulis, quos dicunt in fœminis tempore partus cedere, ex lumborum, & metaphreni vertebris, & ſcapulis ac parte coſtarum poſteriore componitur quod dorſum dicitur; pars ſupra humeros, & ſcapulas ceruix eſt, & poſt lumborum vertebras os ſacrum, Quibus igitur dorſum ingens & robuſtum fuerit, ea qua diximus ratione, illi fortes, & audaces ſunt ſecundum animam, quoniam referuntur ad maſculinum genus, vt ſit ratio quibus adeſt tale dorſum, illi maſculam corporis diſpoſitionem, ac formam ſortiti ſunt, at quibus talis ineſt forma, & diſpoſitio corporis, illi ſecundum animam fortes ſunt, & audaces, & laborum tolerantes, ergo quibus tale ineſt dorſum illi ſunt fortes, ac laborum patientes.

Mihi autem videtur, quod hæc amplitudo, caloris robur, & materiæ obedientiam declaret, amplius, & terram ſupra aquam in compoſitione longe prædominari, terra autem ſicca eſt, & dura, durum, & ſiccum reſiſtit externis agentibus, patet igitur cauſa, propter quam quibus tale adſit dorſum, illi dici poſſint laborum tolerantes; Mihiq; videtur hanc corporis diſpoſitionem potius ſignificare tolerantium, & patientiam, quàm audaciam, & fortitudinem, à nonnullis actiuā vocatam, cuius inditium eſt, quod qui baiuli robuſti, ac laborum tolerantes ſunt, hoc ſortiti, omnino ſunt dorſum; & hi non audaces; neque fortes, neque prælijs apti ſunt, non enim periculis parati ſunt reſiſtere, neque ſe ſe illis obijcere, ſed tantum onera portare, & pondera ſubire, mouereque, & pati labores, & ſæuo gelu, & æſtu corpus duratum habere. Quare cui tale dorſum videbimus, illum ſecundum animam audacem non dicemus ſed patientem, & durum.

APOTELESMA XX.

Quicunque autem dorſum ſtrictum,& imbecillum habent, molles,referuntur ad fœmininum genus.

Contrariæ dorſi diſpoſitiones iure etiam contrarias indicant animi qualitates,contrariorum enim contrariæ ſunt paſſiones;ſtrictum lato opponitur; imbelle robuſto, id dorſum dicitur eſſe ſtrictum , quod in latitudine deficit, & paruum eſt ſecundum eam dimenſionem,ſi vero tale eſt,neceſſe eſt, & oſſa lumborum eſſe parua , quare, & debilia, & calorem imbellem eſſe,imbelle autem dorſum eſt id,quod neque onera ferre,neque laboribus poteſt reſiſtere; hos igitur quorum dorſum totum à coſtarum vertebris,vſque ad cocygem eſt ſtrictum , & imbecille , ait Ariſtoteles diſpoſitionem membrorum fœminilem habere, at quibus membra fœminilia contingunt,ijdem etiam ſecundum animam fœminiles propenſiones habent anima enim corporis eſt actus; fœminiles inter diſpoſitiones prima eſt timiditas, & mollities, & inertia quædam ad operationes , ergo quibus ineſt tale dorſum, quale diximus illi inerit mollities , & quæcunque mollitiem , & timorem conſequi ſolent, præſertim autem obſeruatum eſt, quorum ſtrictum eſt dorſum,ac pectus , & metaphrenum illos omnino eſſe timidos cōfuſos, & irreſolutos, & eo maximè ſi caput fuerit magnum,ſic enim modicus calor à frigore capitis,ſiuè cerebri remiſſior fit, quare frigidior effectus cordis habitus minus audacem hominem facit.Notandum tamen pectus , & dorſum,ac metaphrenum præcipuè ſtrictū eſſe dupliciter,vel ratione cauſæ efficientis , vel materialis. illa ſi debilior fuerit ad mouendū;hæc ſi à vi formatrice nō bene potuerit elaborari,& fingi,ſi ergo ratione debilitatis caloris naturulis id contigerit,cognoſcetur,qđ caro erit mollis, color ſubliuidus , oſſa parua,caput debile,homo in ſomnū pronus,ad actiones, ad motus tardus,ad ſcientias ineptus,& qui ſtrictū hac de cauſa pectus habet, quare & glabrum,inuidus eſt,malignus,timidus,mendax,doloſus, & eas qualitates poſſidebit,quæ in fœmineo genere ſolent eſſe ſecundum potentiam iraſcibilem præſertim ; æque igitur , & contemni dolebit,& honorari gaudebit minima de cauſa;plus quam oporteat, neq.amore proſequetur, aut odio vllum intenſe,nam intenſio caloris opus eſt, non frigoris. *Not.*

Si vero,eo quod nimium rebellis, & inobediens materia ſit,pectus eſſe ſtrictum contingit; caro dura eſt , & ceu exſiccata , nam inobedientia ex ſicco inelaborato oritur,& oſſa magna, & dura; & extremitates magnæ ſunt non tamen dearticulatæ, non neruoſæ, non bene formatæ,ſed imbelles,his igitur cum calor in paruo recluſus ſit loco, neq; caput adeo magnum fuerit,ſed mediocre (nam caput quandoque magnum apparet) ſi oſſa faciei , & maxillarum magna ſint , & longa, & lata his inquam accidit, vt facile iraſcantur,& irati in furias ruant,& quoniam ſpiritus ſe ipſos confundunt male verſi iudicant, licet in principio ſuorum ſermonum videātur maximè rationales , cum autem calorem ſuſceperint ampliorem, multi ſpiritus excitantur , qui confuſi in loco paruo , & agitati dum in cerebrum perueniunt orationem inconſtantem,vanamque producuntur . Vnde, & ijdem impudentes ſunt,intemperantes,ſoli timidi,cum alijs audaces, & facinoroſi ; & quales ſuo loco deſcribemus eos,qui cum ex terra , & igne compoſiti ſint , terra inelaborata valde igni prę ualet, aer autem minimam partem in compoſitione ſibi vendicat; hæc ergo de dorſi diſpoſitione ſint dicta .

At ſi macrum fuerit dorſum,id vel ex atrophia, & morbo,vel ex calore acutiori , ac vehementiori reſoluente pinguedinem, & nutrimentum prouenit,ſi ex ex atrophia,vel morbo id medici opuſeſt, & obſtructionem in venis, vel caloris maciem indicat,ſi natura dorſum ſit macrum ob calorem intenſiorem id hominem ad iram promptum,ingenioſum tamen, &

men, & non omnino illiberalem denotat, de hoc autem accidente in figura ingenioſi mentionem fecimus.

Carnoſū dorſum.

Plus iuſto ſi fuerit carnoſum tergus (ait Polemon) inſenſatum ſignificare, calor enim remiſſus eſt, & ſpiritus humidiores, & obtuſiores quare non penetrant; Polemon piloſi dorſi hominem ſublimis conſilij, & altas habentem cogitationes uocat, ad aues illum referens, ego ex aduerſo hominem hunc rudem, belluinum, & amentem puto, & ad pecora refero, ubi enim circa pectus metaphrenum, & dorſum multi pili, ibi multa pilorum materia eſt; & multa fuligo, & multus calor, quare cum ſpiritibus multus uapor craſſus terreſtris, & aduſtus iungitur, qui in caput latus obſcurat ſua fuſcedine partes, ac organa phantaſiæ, & rationi ſeruientia, quare homo rudis apparet; atque ex eo quod non bene diſcurrit amens eſt, quoniam autem multum terrenæ ſubſtantiæ cum ſpiritibus mixtum habet, in hoc belluas refert, quare indiſcretus eſt, pertinax, durus, iracundus, inhumanus, implacidus, ad cibum, & uenerem intemperans, & plus nimio propenſus; non tamen ſemper ſed per uices, & interſtitia, ſecundum quod calor ille in craſſa materia poſitus, modo ad ſuperiores modo ad inferiores partes mouet vaporem.

Gibboſum

Si gibboſum eſt dorſum, & ad metaphrenum vſque, & vltra gibboſitas producatur, & vitium ſit in conformatione; hocque ex multa materiæ mollitie prouenerit, hominem ſagacem, & ingenioſum ſignificat, id enim è mollitie carnis habet, verum, & malignus, & doloſus, & omnino improbus erit, malignus quoniam timidus, improbus, tum quoniam vitium eſt circa cor, tum quoniam vaſa, quæ ſpiritus ſurſum deferunt, cum incuruata, & præter naturam ſint diſpoſita, ſecus ac virum probum, & ſecundum naturam affectum decet, ſuggerunt; Si pectus à parte ante conuexum hoīem concauū dorſum, & metaphrenum habentem effinxerit, hunc Scotus putat apprime ſimplicem, ego tamen in primis breuis vitæ, quoniam impedita eſt reſpiratio, & timidum quoniam ſuæ ſibi conſcius eſt impotentiæ, & malignum, quoniam præter naturam diſpoſitus eſt, hominem dicerem, & id exemplo facile confirmari poſſe putarem, effectum autem eſt ex eodem principio, vt quos cognoueris crudeles ſint auari, & iniqui, crudeles etenim deſpici timent, quare cum poſſunt cōtra alios ſæuiunt, hoc enim timidi, & vilis, & impotentis, cum dominatur, eſt proprium, auari, quoniam timidi, & iniqui, ſi quidem auari, ſentiunt enim, maximum momentū ad illorum impotentiam ſubleuandam eſſe diuitias, & pecuniam, cū autem mares gibbi mali ſint, peiores tamen multo ſunt fœminæ, & iniquiores, & iniuſtiores, ita, vt illis nullum malum ſit, quod magnum videatur, naturali enim fœminarum propenſioni ſi etiam accidentalis addatur, longe admodum à mediocritate fit receſſus.

APOTELESMA XXI.

Qui autem robuſtis coſtis fortes ſunt ſecundum animam, referuntur ad maſculinum genus.

POſt dorſum, ad partes anteriores ſe conuertit, atque ad coſtas, quæ ſunt oſſa vtrinque à vertebris duodecim intra ceruicem exiſtentibus, exorientia, & ad partem anteriorem procedentia ad enſiformem cartilaginem iunguntur, thoracemque ſtatuunt, in quo cor, pulmoque, & diaphragma membra reſpirationi ſeruientia, caloris fons, & principiū, continentur, ipſæque coſtæ à pleura membrana à muſculis intercoſtalibus, & cute veſtiuntur, intra quinque inferiores ex vtraque parte poſitæ, continentur membra nutritionis, quæ non concurrunt neq. ſimul iunguntur, ſed ſēper minores exiſtunt, ita, vt vltimę utrinq. oppoſitę omnium minimæ appareant.

Coſtæ ſuperiores pectoris maſculæ; ſi ſint, magnæ, latæ, craſſæ, & bene cum uer-

tebris iunctæ; necnon & cum pectoris oſſe, maſculorum oſſa ſunt, quæ diximus maiora, & craſſiora, & robuſtiora fœminarum, & inter maſculos homines, qui cæteris ſunt robuſtiores, maiora etiam ſunt oſſa ſortiti, iure igitur quorum coſtæ ſunt magnæ, ac robuſtę; illi ad genus maſculinum referuntur, qui ad genus maſculum referuntur, illi ſunt fortes, ergo quorum coſtæ ſunt magnæ, & robuſtæ illi ſunt ſecundum animam fortes, audaces igitur, animo, & robuſti corpore, mihi autem videtur præſens ſignum roboris, & audaciæ, quod ex coſtis ſumitur (nam prope cor, & orginem omnis caloris ſunt poſitæ) probabilius, eiuſdem naturam docere, quam partes illæ, quæ longe abſunt, neque immediate cordi, & ſpiritualibus membris iunguntur, ſcribunt quidã maximi roboris inditium eſſe, ſi coſtæ fuerit magnæ, & parum interſtitij vnam inter, & alteram ceciderit; hocque exemplo cuiuſdam Magneſij teſtantur, viri robuſtiſſimi, qui Imperatore Adriano vixit, cuius cadauer conſtans vnico oſſe ex coſtis, & ſtarno, & vertebris continebat mẽbra ſpiritualia, at ego memini temporibus noſtris, medicum quendam virum, qui cum perueniſſet ad annum vrciter 40. ſubito ſuffocatus eſt, quęrentibus domeſticis cauſam, diſecto corpore inuenerunt vno oſſe pectus conſtare, & inter coſtalia oſſea eſſe, concludebant igitur, vt ſe habent ſuturæ ad cerebrum, ita ſe habere interſtitium coſtarum, & inter coſtales muſculos ad cor; & ſicuti deficientibus ſuturis, & nihil tranſpirantibus male afficitur animal; ita immoto reddito oſſe pectoris, & euaporare prohibito calore, neceſſe fuit animal ſuffocari, & mortem ſequi. Erat vir hic robuſtus ſane, ſed valde melãcholicus, etenim barbam nigram, caput magnũ habebat, vir egregie ſilens, admodum ſuſpicioſus, ferè ſemper terram aſpectabat, ſęuæ atq; horribilis iracundiæ, quam cum ſemel concepiſſet vix deponebat; erat autẽ ſiticuloſus admodum, ſed pauci cibi quæ omnia illi contigere dicebant ex adaucto calore, & materiam adurente, qui cum primum ita eſt adauctus, vt nuſquam proportionatam refrigerationem recipere potuerit, neceſſarium illi fuit mori, ac ſuffocari; qualis eius fuerit pulſus neſcio, neque dicere audiui, probabile tamen eſt illum magnũ, & celerem fuiſſe, & quod mirandũ erat in ſomnum propenſus erat, id autem eo quod magnum haberet caput; & humidius forte contingebat; magnus enim calor, & vehemens humorem illum liquabat, & in vaporem conuertens ſomnum inducebat; patet igitur extrema omnia vitioſa eſſe, ac præter naturam, ea vero quæ præter naturam diſpoſita ſunt, raro, vel nunquam diu durare poſſunt; violenta enim ſunt quodammodo, quare breui pereunt; cæterum peius eſt ſecundum paruitatem, quam ſecundum magnitudinem peccare. & peior eſt gibboſitas, quam ſtrictum pectus, & latius iuſto, minus malum eſt, quam quod decet ſtrictius, & hoc de coſtis robuſtis.

APOTELESMA XXII.

,, *Quicunque autem non bene coſtati molles ſunt ſecundum animam, referuntur ad fœmininum genus.*

QVid per non bene coſtatos intelligat Ariſtoteles videndum, atqui primo aſpectu, cũ hi ad fœmineum, illi ad maſculinum referantur genus; & hæc ſint duo genera, vel diuerſa dixeris, vel oppoſita, neceſſe eſt non bene coſtatos eos eſſe, qui opponuntur ſupradictis, erunt illi igitur quorum coſtę neque magnæ, neque fuerint robuſtæ, ſed paruæ, & imbelles, & conſequenter multa carne, & molli veſtitæ; non bene coſtatos igitur, ait Ariſtoteles, eſſe molles, hoc eſt, vt ſæpius diximus, timidos, & debiles; probatur, quoniam qui non bene cõſtati ſunt in hac parte ſunt fœminis ſimiles, quæ eędem paruas, & imbecilles habent cõſtas, qui fœminis ſimiles ſunt eas habent qualitates, quibus fœminæ afficiuntur, & eoſdem mores, quos illæ habent; at fœminarum diſpoſitiones, & mores ſunt mollities, timidi-

timiditas, & puſillanimitas, ergo quorum coſtæ ſunt paruæ, & imbelles illi ſunt molles, & puſillanimes, minor prima nullam habet difficultatem, id enim ipſa experientia, ac ſenſu manifeſtum eſt.

Maior probatur ex his, quæ ſupra dicta ſunt, diximus enim fœminei generis eſſe proprium, vt corpus ſit inualidius, maſculo, & anima timidior, doloſior, & mollior, propter quid autem fœminæ coſtas tales habeant, nimirum minores, & debiliores clarum eſt; primum ratione cauſæ materialis, quoniam viro fœmina eſt humidior, ergo minus terreſtris, quare, & in ea partes, & membra in quibus prædominatur terra viris cædent, hæc autem ſunt oſſa, ergo minora ſunt in muliere quam in viro cœteris paribus, nam, & os caluariæ à quo alia pendent, eſt minus, & debilius quam virile, adde etiam cauſam finalem, nam homo natus eſt ad laborandum, & ad parandum res vitæ neceſſarias, illiuſque propria virtus eſt fortitudo, robur, & audacia, & promptitudo ad loquendum, & ſermone, & manu ad proſequēdam cauſam ſuam; ex aduerſo fœminæ, à natura paratæ vidētur ad conſeruationem partarum rerum, ad educandos filios, ad rem familiarem miniſtrandam; quare illarum propriæ virtutes ſunt, temperantia, & pudicitia, formæ decor, & venuſtas, honeſtas, pudor, parſimonia, taciturnitas, humilitas, & patientia, vt cedant, & ſe accommodent virorum ſuorum voluntati, arbitrio, & propenſionibus, ſibique legem ponāt, certam ſuorum maiorum, vt mariti parentumque voluntatem, cum igitur talis eſſe debeat mulier, mollis erit, ſecundum animam, quare & in corpore mollities reperietur, ergo & membra ad aquam accedent, molliaque erunt, parum igitur terra dominabitur, parumque ſuperabit calor, oſſa igitur non erunt magna, neque robuſta, igitur fœminæ non habebunt coſtas magnas, & robuſtas quod fuerat probandum.

APOTELESMA XXIII.

Quicunque autem ſine coſtis ſunt, & circum tumidi, & quaſi inflati, loquaces & ſtulta dicentes ſunt, referuntur ad boues, & ad ranas.

SIne coſtis non dicuntur, eo quod careant coſtis; hoc enim eſt impoſſibile, ſed, vt exoſſes dicimus quorum oſſa neque viſui, neque tactui apparent, ita nunc ab interpretè ficto uocabulo excoſti dicuntur, quorum coſtę cum paruæ ac ſubtiles ſunt, tanta carne ſuppoſita copertæ ſunt, vt uiſui, aut tactui nulla illarum opinio, aut apparentia ſe offerat, non ſolum autem hæc requiritur conditio, & differentia in ſubiecto, de quo prædicatū propoſitū dici debet, ſed etiam, ut ſit tumor, & inflatio circa partes illas, hoc eſt in ipſis à uertebris uſque ad eam partem in qua coſtæ cum oſſe pectoris ſolent necti, appareat quidam uniformis tumor, & quaſi inflatio nō ſane ex morbo, ſed à natura, & uirtute formatrice producta, uidere autem eſt exemplum huius inflationis in rana, præſertim tamen in buffone iraſcente; nec non etiam in uacca prægnante, ac propè partum iam exiſtente, ſed, & liberaliter educata, & paſta; his igitur primum cutis lenis adeſt, ſiquidem extenſa, uel diſtenta eſt, & caro mollis quoniam multus humor adeſt, ex quo, & multus uapor, natus in flatum degenerat. Amplius, & uertebrarum proceſſus, qui ſpina dicitur, quaſi in quadam conualle depreſſus apparebit, depreſſum etiam, & os pectoris propter tumorem carnis circa mammas exiſtentem, quare uix in macris paſsio hæc corporis poterit apparere, niſi in hoc uno quod coſtæ uidebuntur in his, quam in alijs in medio magis curuatæ, & circa latera inflexæ magis.

Quibus igitur inerunt hæ circa coſtarum loca differentiæ, & qualitates corporeæ, hos, ait Ariſtoteles, circa animam tales habere diſpoſitiones, ut ſint propenſi ad loquacitatem, ſiue fatuitatem, & ineptā dicacitatem, fatui à fando dicuntur, qui multa ſine delectu, ſiue

ea bona ſint, ſiue non, ſiue dicenda, ſiue tacenda indiſtinctè effutiunt, vaniloqui autem, ſiue ſtultiloqui illi erunt, qui ea blaterant, & proferunt; quæ nata ſunt audientibus riſum excitare, & dant occaſionem, vt ab illis ridiculi putentur, Polemon etiam idem ferè ſentiens nugacitatem, & nequitiam ait ſignificari à tumore circa coſtas exiſtente; Petrus Apponenſis bibaces vocat, Ariſtoteles horum corpoream qualitatem declarans aſſimilat bobus & ranis, verum quomodo hæc inflatio, & tumor circa coſtas ſit boum naturalis, non video. Nam plurimi boues ne veſtigium quidem tumoris huiuſmodi habent; in aliquibus tamen vaccis potius per accidens, cum ſcilicet aut prægnātes, aut bene paſtæ ſunt, id ſpectatur, adde quod in boum genere, non videtur eſſe fatuitas, & nugacitas, nam quamuis bos rudis ſit, & craſſo ac hebeti præditus ingenio, non tamen videtur eſſe naturaliter vocale, & garrulum, ſiue obſtreperum, neque ipſæ vaccæ, niſi aut cum fœtus earum abeſt, aut quando à ſocijs, & à locis notis ſunt ſeiunctæ clamant, quin etiam ranæ, vt mihi videtur, non ſunt adeo loquaces, & garrulæ, vt ſecundum ſe paſſio garrulitatis, & vocalitatis illis adſit; id enim, vt puto, magis auibus conuenit; crederem igitur, vt Ariſtoteles, qualis nam eſſet hæc corporis, & coſtarum differentia nobis declararet, attuliſſe exemplum boum, ſed cum hoc non bene exponeret forſan ſuam ſententiam, addidiſſe ranas etiam; & re uera bos paſtus, ac bene plenus, ſimilis eſt ranę cum turgeſcit, & vento repleta inflatur; eſt ergo Ariſtotelis ſententia.

Qui latera, quæ circa coſtas poſita exiſtunt ac demum ipſæ coſtæ fuerint tumidæ, & inflatæ, vt paſtum bouem, vel inflatam ranam circa has partes referat ille erit fatuus, & ſtultiloquus, garrulus, & futilis auctor ſermonum.

At ſane propter quid hoc accidat cognoſcere eſt apprime difficile. Nam cum inflatione coſtarum nihil videtur commune habere garrulitas, aut amentia, primum itaque cauſā huius paſſionis, quæ plerunque eſt in rana, & in boue inueſtigemus, deinde in homine etiam, poſtea definitionem garrulitatis, & ſtultiloquentiæ quærere conabimur, vt quo magis fieri poterit ex proprijs huius effectus cauſam demonſtremus, ſi enim ex quibus eſt inflatio coſtarum in corpore ex ijſdem principijs inſit garrulitas in anima iam propter quid hoc ſignum garrulitatem, & vaniloquentiam indicet erit perſpicuum; bos terreſtre animal eſt, ſi quidem pigrum, & ſanguinem maximè fibroſum habet, nam celerrime coit extrauēnatus, creſcit autem cito, ſed, & cito deficit; quatenus creſcit multum habet caloris, & humoris multum; quoniam autem cito ſeneſcit, ac deficit, humor aqueus eſt; neque ad modū benè cum terra mixtus, & elaboratus, calor autem qui multus eſt, circa principium in materia non probe elaborata, neque ad vnguem mixta neceſſario illam dum afficit, mouet, inæqualiter, quare, & operatio vniformis non fit, ergo non æqualis fit dilatatio, ſed maior vbi magis obedit materia, contingit autem eam magis obedire, vbi naturaliter minor eſt ipſius portio; hæc in coſtis eſt minor, non in principio non in fine vtrinque enim oſſa ſunt hic pectoris, ibi vertebrarum ergo in medio coſtarum fit maior extenſio, effectum eſt igitur vt coſtæ in bobus, magis quam in hominibus, aut elephantis, aut canibus circa medium incuruentur, vnde cum paſti ſunt diſtento nimirum amplius ventriculo turgere videntur, & inflari; hæc ergo forte poteſt aſſignari cauſa, cur boum latera, & coſtæ turgere videantur, vt autem dictum eſt, mihi videtur hoc potiſſimum fieri à ventriculo, qui cum duplex ſit, & ſuperior cibo multum repleatur effectum eſt, vt dum diſtenditur, coſtę, & præſertim nothæ recedant, & ſurſum eleuentur; quæ deinde cum valde ſint in medio curuatæ figuram illam in boue pleno, quæ conſpici poteſt, cauſant, hos ergo ad boues refert Ariſtoteles, & probabile eſt tales ex melancholia, & pituita prædominantibus temperatos eſſe, & tempeſtatem referunt illam, quam in Italia, & in circumpadanis oris percipimus, cum ſol eſt in piſcibus frigida enim tempeſtas eſt, & humida propter propinquam hyemem, at non deeſt calor propter propinquum ver, quare, & arborum cortices, & rami tumeſcunt, & terra turgeſcit,

ac her-

ac herbas, & flores emittere gliſcit; at ranas terræ, & aquæ filias etiam poetæ dixerunt, in quibus cum pro corporis ratione, ac natura paucus calor adſit, neque eius materia, & humor eam habeat viſcoſitatem, quam in animalibus perfectis, & longæ vitæ obſeruamus, contingit ſecundum ſe multum flatum excitari, & hoc modo turgeſcere illarum latera, uel quod re uera dici poteſt, ranæ ex terra, & aqua fabricatæ parum caloris habent, at lentorē quendam, qui cum craſſiuſculus ſit in rubetis efficitur, primum, vt ſi quando comedantur, tota earum ſubſtantia in flatum reſoluatur, & animal diſtendatur, & pereat; & cum ſint animalia imperfecta admodum, inchoatum habent pulmonem, quare, & flatu replentur, & turgent, neque omnes ranæ, vt aiunt, ſed mares tantum vocales ſunt, nec vere vox eſt; non enim fit aſpera arteria, neque à pulmone venit, ſed duabus repletis ueſiculis aere, & accepta aquæ portione efficitur ſonitus ille, tum tempore coitus, tum quādo pluuia inſtat, quod ergo quorum ſubſtantia eſt ex terra, & aqua male ſimul commixtis, illorum coſtæ naturaliter tumeant, & inflatæ ſint ex his, puto, clarum eſſe; qui ergo tales ſunt referunt in hoc boues, & ranas, & cur boues, & ranæ hoc modo afficiantur, eſt manifeſtum, quod au-

Cur inflati garruli

tem quorum latera, & coſtæ ſic affectæ ſint, ij garruli, & ſtulta loquentes dici debeant, ex definitione, & natura garrulitatis, & vani loquentiæ colligi poſſe arbitror, garruli enim dicuntur ex Theophraſto libro de characteribus, qui longos, & inconſideratos ſermones effutiunt, ſic, & Chriſoſtomus, ſermones ſine mente, & longos à garrulo pronunciari dicit; qui autem inconſideratè loquuntur, ac blaterant, illis omnino multa in phantaſia continue ſuggeruntur, atque ab externis quibuſque facillime mouentur, ergo, & patiuntur, illorum igitur ſpiritus animales maximè participant aere ac flatu, quare ſi cui multus eſt flatus circum præcordia, ſed naturalis, & à prima naturę origine formante hominem productus, illi inſunt tumeſcentia latera, & coſtæ incuruatæ nimium, ſed quicunque multum habet aeris, multūq. flatus circa præcordia, illi miſceatur etiam cum ſpiritibus animalibus, & qui talis eſt, inſtabilem habeat phantaſiam, quam plurima phantaſmata, & vana perpetuo ſuggerentem qui autem hac paſſione afficitur, plurima in inconſiderate effutit, qui talis eſt garrulus dicitur, & ſtulta loquens, ergo cui latera, & coſtæ intumeſcunt ille eſt garrulus, & ſtulta proferens. Memini me hominem nouiſſe, cuius non latera ſolum, ſed totum corpus inflatum videbatur, & ipſe tumens, tanquam buffo iratus continue blaterabat, etiam cum ſolus foret, & perpetuum flatum à parte anteriori, & poſteriori emittebat, ſed quoniam tantillum in ipſo erat etiam melancholiæ, ideo libenter obloquebatur, & amicis, præſertimque cautioribus detrahebat, præſentem ſtatum continue oderat, & conquærebatur, modo regum, ac principum, modo ruſticorum notans operationes, idem omnium negocia ſciebat paces, rixas, affinitates contrahendas, omnia demum facta, atque infecta canebat; ſic ventoſus, ſic ampuloſus erat, vt neminem loqui vnquam permitteret, ex vna

Quales ſint garruli.

re in aliam præter rationem, & nihil ad rem facientem tranſiens, ita ocij, ita negocij tempora diſtinguere neſciebat, cæterum, vt mihi videtur, probabiliter garrulitatem, & amentiam ſequitur quidam deſpectus, qui enim tales ſunt, & deſpiciuntur, & neſcio qua ratione odio habentur, neque ſua, neque aliena curare nouerunt, neq. negotijs apti neque in luſibus iucundi, huius mores præter Theophraſtum expreſſit Horatius quadam ſatira inſolentiam, & faſtidium garruli, & blateronis effingens, & notans.

APO.

APOTELESMA XXIV.

Quicunque autem maius habent, quod ab vmbelico eſt, vſque ad extremum pectoris eo, quod eſt ab extremitate pectoris vſque ad collum, ſunt voraces, & inſenſibiles, voraces quidem quoniam ventrem magnum habent, quo appetunt cibum, inſenſibiles autem quia anguſtum locum habent ſenſus, atque inarctum redactum, ab eo qui recipit cibum, ita, vt ſenſus grauati ſint propter repletiones ciborum, aut indigentias.

HOc vnũ eſt apoteleſma, cuius cauſa ab Ariſtotele affertur; primum igitur declarandi ſunt termini, deinde ſententia explicanda, poſt hæc deducemus Ariſtotelicas rationes. Præſens apoteleſma in tres partes diſtinguitur, prima continet probandum Theorema, ſecunda cauſas apoteleſmatis, tertia documẽtum quoddam ex prædictis conſequens, circa Theorema notandum. Huius datum eſt, ſiue ſubiectum.

Quorum maior eſt portio ſencundum longitudinem, quæ eſt ab vmbelico vſque ad extremum pectoris, quam ſit illa quæ eſt ab extremo pectoris vſque ad terminum in quo oſſa iuguli conueniunt. Quæſitum autem duo continet, nempe quod ſint voraces, atque inſenſibiles, dicit igitur, quod ſi illa pars anterior, quæ ab vmbilico incipit, tanquam à termino inferiori, & aſcendit vſque ad extremum pectoris, quo in loco enſiformis nectitur cartilago, & incipit os pectoris, ſi (inquã) hæc pars fuerit maior, hoc eſt longior altera parte, quæ incipit eo in loco, & deſinit in extremo oſſiũ pectoris in medio vtriuſq. clauicularũ eorum nempe, quæ nomine alio iuguli oſſa vocantur, oſſa duo ſcilicet ſupra os pectoris firmata vtrinque deducta, & fonticulum quendã formantia, qui eſt terminus colli, & principium pectoris, ſi ergo à parte inferiore, & extrema vtriuſque oſſis iuguli, lineam rectam producas eamque mediam ſcindas, punctus in medio ſitus extremum eſt longitudinis pectoris; ſit A. vmbelicus, B. inferior extremitas oſſis pectoris, C. pars ſuperior quæ intra ſedem oſſium iuguli, ſiue clauicularum ſita aliquantis per prominet, principiumque fonticuli gulæ, profert; dico ſi A. B. linea eſt æqualis lineæ B. C. quod ille vir eſt ſecundum naturam diſpoſitus, & boni ſenſus, & in cibo, & potu temperatus, ſi vero A. B. eſt minor quam ſit B. C. dico hominem eſſe acutum quidem, & ingenio bono præditum, ſed debilium virium, & pauci cibi, ac potus, & qui raro, aut vix unquam famem ſentiat; aptus igitur ad incdiã tolerandã, quare, & ſenibus ſimilis, nõ igitur eſt lõgę vitæ, at verſa vice, ſi A. B. eſt maior quam B. C. tunc ex Ariſt. hic homo erit uorax, & inſenſibilis, hic ſenſus theorematis eſt.

Vmbilicus notus eſt, etenim eſt ea corporis pars, in uentris medio couſpicua, per quam cum in utero matris eſt homo, alimentum capit, ſunt enim uaſa umbilicalia, nempe duæ uenæ, & totidem arteriæ, quæ tanquam radices in fætum traducunt ſanguinem uenoſum, & arterioſum, quibus animalis uitam uiuere poſſit; principium igitur animalis eſt umbilicus, & medium corporis eiuſdem, nam ſi ſupinum poſueris hominem, qui manus, ac pedes extendat, poſita altera circini parte, quæ eſt immobilis in umbilico, & aperto eodem ita, ut uſq. ad extremũ medij digiti terminũ perueniat pes alter, ſi circulũ effinxeris uidebis p extremos utriuſq. pedis digitos, & mediũ vtriuſq. manus digitũ tranſire circulum. *Dub.*

Voraces dico qui naturaliter apti sũt, & multũ, & multa comedere, ut igitur, mihi uidetur, uoraci abſolutè tria poſsũt adſcribi, primũ eſt, ut multũ cibi ingerat, deinde, ut diu, & celeriter comedat, & frequenter, tandem, ut omnia indiſtincte voret, atque in uentrem pręcipitet, idque illi demum non ex affectu, non ex habitu acquiſito, ſed naturaliter, & à principio conſtitutionis naturalis adſit, quæ qua ratione fiat infra dicetur, uorax igitur eſt qui multũ, & multa deuorat celeriter, & frequenter. In hoc aũt uidetur guloſus, & ganeo

à vorace heluone differre; nam guloſus in qualitate peccat; neque vult comedere, niſi epulas opimas, delicioſas, & opipare conditas, at vorax tanquam lupus, & multum, & multa comedens in quantitate peccat, & medium diffindi, quam dapes, cibumque functionis ſupereſſe mauult, cuius generis pleroſque vidiſſe contigit, qui bene xx. libr. panis comedebant; horum 12. quos lupos vocabant ſelegit quidam princeps Italus, cum hoſpitio excepiſſet Reginam Hiſpaniarum, & ſingulis, in prandio apponebatur, vetuex coctus, pars quarta poſterior bouis, & libræ panis cocti centum, & centum vini item, & in cœna; certatũ eſt ab his quattuor aut quinque continuis diebus, tandem penes quendam hetruſcum victoria ſtetit, qui non ſolum portionem ſuam, ſed ſodalium reliquias comedit; erant homines hi nati conſumere fruges, magni, macri, longis manibus, & pedibus præditi, lato ore, facie plumbea, dentibus magnis, ampliſſimo ventre, non tamen prominente, niſi cum bene comederant, ab omnibus irridebantur, & illi tanquam ſtupidi circũſpiciebant; & cum admodum ſe cibo, & vino ingurgitaſſent, neque videre, neque audire ſibi videbantur, neque quidquam eorum, quæ audiebant intelligere opinabantur, ſed ſicuti Cyclops apud Virgilium, ſupini iacebant, ciborum fruſta eructantes, mero commixta; tales igitur voraces ſunt.

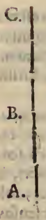
Inſenſibiles voco, non qui ſentiri nequeũt, aut vix ſentiuntur, verũ neq. qui nõ ſentiunt, quique inſenſitiui dicuntur, ſicuti lapides, & plantæ, ſed hoc loco dico inſenſibiles, ſiue inſenſitiuos, quibus obtuſus, craſſuſque eſt ſenſus, vel quibus obtuſum eſt ingenium, & iudicium rude, quique ſunt pinguis mineruæ; qui neque loqui, neque tacere rectè ſciunt, ſibique neque alijs prouidere, qui demum mente capti, & communi ſenſu carentes dicuntur; & qui, ſi ais aiunt, ſi negas negant, aſſimilantur autem illis qui cum bene cenarunt, & diù vigilarunt præualente ſomno, neque vigilantes, neque penitus dormientes loquuntur, atque interrogationibus reſpondere volunt, apti igitur ſunt huiuſmodi homines, qui decipiantur, qui credant, & facile perſuadeantur etiam, quæ ſunt parum probabilia.

Ventrem dicit, quem vulgo ſtomachum vocamus, locum nempe ad capiendum cibum deſtinatum, retinendum, & concoquendum; locum vero ſenſuum dicit pectoris capacitatem, in quo reponitur cor; pulmo, & diaphragmate diſtinguitur à membris nutritionis.

Hunc locum ſenſuum vocat, quoniam credidit Ariſtoteles primum ſenſorium eſſe cor; etenim paſſionib. quæ ſentiuntur perceptis idolis, ſub ratione boni, aut mali magni à ſenſu communi, ſentitur cor, aut partes quæ ſunt circa cor notabiliter affici, vbi autem dolor eſt ibi plerunque, aut cauſa eſt dolorifica, aut id per conſenſum accidit; at ſi per conſenſum id accideret, non ſemper in obiectis, quæ efflictim amantur, aut fugiuntur circa cor ſentiretur paſſio, & affectus, provt contingit percipi; qua ratione principium omnis vitæ dicimus eſſe cor; at vita animalis eſt ſenſus, & ſentire eſt viuere, neceſſe eſt igitur vnum eſſe ſenſus ac vitæ principium primum cor, cui deſeruiat cerebrum tanquam princeps inſtrumentum viuendi vitam ſenſitiuam, & cui iecur obediat, vt vitæ vegetatiuæ principale, ac proprium organum, vt enim ex Homero, ait Ariſtoteles, non eſt bonus multorum dominatus, ſed debet eſſe vnus tantum dominus, & ſi homo eſt res vna ex materia, & forma compactus; cũ vnum, quatenus vnum eſt, habeat etiam vnum tantum principium, neceſſe eſt in homine eſſe vnum principium corporeum, quod immediate ſeruit animæ, & cui alia omnia membra pareãt, à quo pẽdẽt, & ĩ qđ dirigũtur; & cuius gratia oĩa fiunt, q̃ ĩ corpore fieri cõtingit.

Senſus voco grauatos, & grauari qñ præter naturã diſponũtur, qđ cũ illis accidit, nõ rectè de obiectis iudicãt ꝓprijs, nã circa cõmunia, aut ea q̃ ꝑ accidẽs sũt, nõ eſt difficile, & nõ grauatos peccare, ſic ergo primã partẽ executi ſumus. In ſecunda ponit Ariſt. rationes, & cauſas huius apoteleſmatis, nam quæ continentur paſſiones æque maſculino, & fœminino generi poterant accommodari, neq. ex alterius principijs deduci poſſe videbãtur, nã voracitas maſculinũ potius eſt accidẽs, at garrulitas, & ſtultiloquiũ fœmininũ, quare cũ ita cõnexũ ſit, neutrũ propriè ſequitur genus, oportuit igiť, vt ꝓpria ratio redderetur, qđ nũc fit.

Prior

Prior eſt igitur pars Th eorematis quorum portio A. B. eſt maior quam B. C. illi ſunt voraces, probatur quoniam qui tales ſunt illi habent ventriculum (hoc eſt membrum quo appetunt, & continent cibum) grandem, & valde capacem; quorum autem venter valde capax ciborum eſt, illorum & vehemens eſt ciborum appetitus, & multum cibi poſſunt capere, qui tales ſunt voraces dicuntur, ergo qui talem portionē A. B. maiorem habent quam B. C. illi ſunt voraces. Minor quæ primo loco poſita eſt, non habet difficultatem, etenim ſi locus qui naturaliter cōtinet ventriculum eſt magnus, probabile etiam eſt, ventriculum eſſe magnum, & ſi magnum eſt dolium, & multum vini natum eſt continere; quale enim eſt, ac quantum quod naturaliter continet tale, ac tantum etiam eſſe debet, quod natū eſt ab eo contineri.

Ex hoc etiam patet, quod ſequitur, nam quorum venter valde ciborum eſt capax, cum venter natus ſit capere cibum, illumque ipſum appetere in maiori quanto maior erit etiam virtus, & in minori minor, (cæteris tamen paribus) quare muliercula minus cibi, quam vir magnus appetet, ac comedet, patet igitur quod quorum venter eſt valde capax illi multū cibi appetent, quæ vero ſequitur propoſitio eſt conuerſa definitionis voracis hominis.

Noto autem, quod ſingula membra habent certam propenſionem ad propriam operationem, quæ propriam illorum eſt conſequens formam; vnde cibi appetentia ſi forma non eſt ventriculi, provt re vera non eſt, illius tamen formam conſequitur, etenim cum ipſius propria operatio ſit cibum concoquere, & quæ perfectionem huius operationis facit ſit eius forma, neceſſario ſupponit cibum adeſſe, quare cum non ſemper adſit neceſſe eſt, vt indigentiam percipiat, hoc autem eſt cibum appetere, & cum maior eſt maiorem, & cum perfectior vehementius quærit; & magis ſumendo delectatur, nam deſiderium ob præſentiam priuationis excitatur, quare ſi quis quærat cur cuius portio ab vmbelico, ad pectoris extremum eſt maior, quam quæ eſt à pectoris initio, vſque ad initium iuguli, ſit vorax, dicemus quoniam maiorem habent ventriculum, id autem cognoſcemus, quoniam in maiori loco maius etiam corpus locatur, in maiori autem corpore cæteris paribus, maior etiam eſt virtus, quæ ſecundum quod ipſum in illo exiſtit.

Secunda poſitio eſt, qđ qui tales sūt, illi ſunt inſenſibiles. Cuius rationē, & cauſā affert Ariſt. vt mihi videtur, deſumptam à materia, in qua ſenſus principiū eſt, probatur igitur.

Quod cuius ventris portio eſt maior, quam pectoris ille eſt inſenſatus, hoc eſt, (vt declarauimus) rudis, & craſſæ mineruę, ſi quidem cuius portio ventris inferioris eſt maior, quā ſuperior, pectoris, ille in anguſtum redactum habet cor, diaphragmā, & cætera membra ſpiritalia; cui hoc accidit ille eſt inſenſatus, & rudis, ergo cui pectoris ſpatium minus eſt, quam, quod ventriculum continet, ille eſt rudis, & inſenſatus.

Minor nō habet difficultatē, qđ ſi venter, quē vocaui A. B. eſt maior B. C. qđ ēt B. C. erit minus illo, & minus ſpatiū cū habuerint ſpiritualia membra, neceſſe eſt, illa ēt in anguſtū cogi, Maior ēt ꝓbatur, qđ quorū pectus ſit iuſto minus, & ī anguſtū redacta habeat mēbra ſpiritualia, ille ſit inſēſatus, hoc ē ſtolidus, & imprudēs, atq; ineptus, qm̄ cuius pectus tale ē, illius mēbra, quæ sūt principia vitæ aīalis præter naturā affecta sūt, neq. cū talia ſint ꝑfectè ſuas oꝑationes exequi poſsūt, ſed qn̄ ꝑfectè oꝑantur, & ſm̄ naturā diſpoſita sūt, tūc hoīes bene ſenſati erūt, ergo cū nō ſm̄ naturā diſponuntur, neq. ſm̄ naturā oꝑabuntur, ita .n. cōparatū ē, vt ſi affirmatio ſit cauſa affirmationis, negatio ſit cauſa negationis, patet igitur anguſtū thoracē, & præcipuè ſm̄ longitudinē indicare compreſſionē, & anguſtiā quare præter naturalē diſpoſitionē illarū partiū, ergo, & impeditā earūdē oꝑationē, at cordis, & partiū ſpiritualiū, prima, & ꝓpria oꝑatio ē, ſpiritus vitales creare, ac ꝓducere, & primū ſenſiteriū cōſtituere, in quo recipiūtur mediāte cerebro omnes ſēſationes rerū, ſi vero impediatur ſēſatio neceſſe eſt, vel nulla, vel imꝑfecta exiſtat, imꝑfecta aūt ſēſatio ruditas, & inſēſibili-

tas dicitur, quare quorum portio inferioris ventris ab vmbelico ad imum pectus eſt maior, quam totum pectoris interſtitium illi voraces ſunt, & inſenſati, voraces quoniam magnum ventriculum, inſenſati quoniam locum primi ſenſiterij habent redactum in anguſtum, & oppreſſum ab eo loco, qui deſtinatus eſt ad cibum recipiendum; hæc Ariſtotelis eſt ſententia.

Not. Vbi noto cum ſenſus, ac ſenſatio ſit perfectio quædam naturalis, oportet illam in quadam determinata mediocritate, & magnitudinis, & temperamenti primarum qualitatum poſitam eſſe, vbi igitur quantitas eſt maior, aut minor quam oporteat neceſſe eſt, ſenſationis perfectionem impediri, ſic etiam vbi qualitates primæ excedant, aut deficiant, & ſtatuantur, & nectantur inter ſe ita, vt una aliam magis quam oporteat ſuperet, tollitur primum hominis ſenſus, qui inmedietate certa conſiſtit, deinde etiam bruti, & ſenſus ſimpliciter; qua ratione effectum eſt, vt homines mutari, & tandem mori dicantur.

Ex hac notatione manifeſtum fiet documentum, quod ex pręcedentibus deducit, nempe ſenſus impediri propter indigentias, & repletiones ciborum hoc eſt patet omnem exceſſum, & defectum ciborum mutare ſenſus, ac ipſorum naturam alterare, dum illos de ſua mediocritate mouent, eſt enim ſenſus omnis, virtus in corpore, & certa ratio corporis, & hic ſenſus huius corporis, quare, & virtus.

Eſt demum Ariſtotelis documentum, indigentias, & repletiones cibotum alterare ſenſuum virtutes, & de ſuo naturali ſtatu mouere; ita ut earum operatio, & iudicium de ſua perfectione decedat, primum igitur quod ſit uerum, deinde quomodo ex prædictis dependeat, tertio propter quid omnes indigentiæ, & repletiones hoc cauſant, oſtendamus.

Indigentiam cibi, famem ſcilicet, & ſitim uehementer humores acuere, & choleram excitare uulgo receptum eſt, nam, & ieiuno uentri natrandas non eſſe dicimus fabulas, & Virgilius homines in pugnam, & mortem acriter ruentes aſſimilat lupis, quos improba uentris exegit cæcos rabies, ſimiliter repletiones ciborum aliud facere ſapere, præter Terentianum Demeam, & alibi ſine Cerere, & baccho uenerem frigere, indicant mutationes uentris ab inanitione ad repletionem, aut è contra etiam animum mutare certum eſt, ſic Horatius de replectionibus.

Vides, vt pallidus omni
Cana deſurgat dubia, quin corpus onuſtum
Externis vitijs, animum quoque prægrauat vna,
Atque affigit humo diuina particulam aura.

Hoc idem meracior potus, hoc ciborum diuerſitas, & uoracitas, animi tentando uirtutes, & illarum operationem peruertendo demonſtrat, quomodo aũt ex ſupradictis inferatur patet, nã ſi cuius uenter eſt magnus ille multo cibo repletur, & cuius uenter talis eſt, idem dicitur eſſe inſenſatus, ergo qui multo cibo repletur inſenſatus eſt; ergo multam repletionem ſequitur inſenſatio, & quoniam ſenſus, & ſenſatio in quadam mediocritate conſiſtit, ideo ab exceſſu, & defectu corrumpitur, ergo tum inanitiones tum repletiones ſenſus grauant, & alterant, quæ ſententia affinis illi, eſt, quæ in tertio Aphoriſmo primæ particulæ dicitur, euacuationes extremas, extremaſque repletiones eſſe periculoſas, nam nocent, corpori, & ſanitati corporeę ſecundũ Hyppocratem, animo autem, & prudentiæ ſecundum Ariſtotelem, at propter quid hoc accidat, etiam ſupra dictum eſt, ſi quòd ſenſus bonitas in mediocritate conſiſtit ab exceſſu igitur, & defectu corrumpitur, & cum moderata inanitio, & repletio uitam conſeruat, ergo immoderata corrumpet; immoderata autem eſt, quæ uel excedit, uel deficit ergo patet cur exceſſus, & defectus ciborum, & potuum grauent, alterent, corrumpant, atque immutent corpus hominum.

Neque ſolum hæc indigentia, aut repletio cibi peruertit ſenſationem, quinimo omnes cæterarum rerum, quæ ad uitam requiruntur indigentię, aut ſuperabundantiæ non ſenſum tantum,

tantùm, ſed vitam ipſam cōuellũt, vel deſtruũt; venus enim immoderata, eiuſdemque nimia, & præter rationalis abſtinentia corrumpit hominem, idem de ſomno, ac vigiliã, motu & quiete, atque animi accidentibus dicendum eſt, ſic ætatis exceſſus non minus, quam defectus, & ſenſus, & iudicium lædit, vnde dicimus bis pueros eſſe ſenes, neque ſecundũ corpus tantum debiles efficiuntur, frigentque effœtæ in corpore vires, ſed etiã ſm̃ animam.

Quare ſi corpus, & anima ſibi inuicem correſpondent, & quæ ſanitas eſt corporis, eadē eſt animi virtus, vt ſanitas certam quandam requirit medietatem, ita etiam animi virtus, & perfectio in mediocritate conſiſtit, & quoniam ex quibus ſumus, ex iiſdem conſeruamur, & ab oppoſitis corrumpimur, ponendum eſt inanitiones, & repletiones omnes animam, & corpus offendere, & naturalem animalium ſenſum peruertere, aurea igitur vere eſt mediocritas, & virtus eſt medium vitiorum vtrinque reductum.

Ad eandem forte cauſam etiam redigendum eſt, quod dicitur omnium rerum eſſe ſacietatem, cum enim, & mel, & ſaccharum, & quod vis aliud genus rei, quamuis perditè optatæ exceſſerit modum, ſacietatem, & nauſeam parit, quæ res in amore venereo præclare patet, quam enim adoleſcentes efflictim deperiere, ſi caſu conſecuti fuerint, illiſque ad libitum adſit, ſacietate capti, deſpiciunt, & abhorrent; præter autem dictas ſupra proprietates, quæ voracem ſequuntur ſecundum corpus, & ſecundum animam, ille, quem diximus inſenſatum, pauper erit, remque ſibi à maioribus traditam minuet; amplius, & obliuioſus, & oſcitabundus, tam in proprijs, quàm in alienis, & quæ negotia incipiet rarò ad finem perducet, neque laborem, & moleſtias aptus erit ſuſtinere, ſed cito ſuccumbet, manuſque victas aduerſitatibus celeriter dabit, neque ſibi neque alijs conſulere ſciet, inſenſatus enim eſt, quare, & imprudens, & qui facile decipi, irrideri, atque illudi ſibi patiatur, hæc iam ex Ariſtotele adducta ſunt. *voracis qualitates.*

At liceat aliquam aliam cauſam etiam venari, quæ forte ſi nobis non ſit notior, tamen prior natura, & magis propinqua erit, primum autem videamus propter quid contingat aliquos habere ventrem pectore maiorem, alios minorem, alios autem æqualem, an id à virtute pendet formatrice? nam cum hæc ſit, qui in ſemine ſpiritus eſt, & calor, & hic calor cum ſit qualitas quædam ſubſtantialis, ratione materiæ in qua eſt videtur aliquando intenſior, & aliquando remiſſior.

Intenſiorem dico, quando materia eſt denſior quidem, ſed obediens, & ductilis contra remiſſiorem; cum igitur humanum ſemen ſit ſecundum ſe diſſimilare corpus, etiam ſi non ſecundum ſenſum, in ipſoque ſpiritus, & calor contineantur, ſi contigerit in ea parte, ex qua futurus eſt venter inferior calorem eſſe maiorem, & magis obedientem materiam calor, tunc magis dilatabitur, maiorque formabitur venter inferior, quam ſuperior, & cum hac ratione excedet, neceſſe eſt minui pectoris quantitatem, Et calor, & ſpiritus ibi minor eſt, quoniam hic maior; ſit A. B. C. ſemen per quod totum eſt vis formatrix D. cuius ſi contigerit maiorem partem quæ ſit F. reperiri in B dico quod neceſſe eſt minorem partē eſſe ipſius D. vel in A. vel in C. vel in vtriſque, quare ſic contingit, vel ventrem imum fieri minorem, vel ſummum qui pectus eſt, vel vtroq; à medio, qui eſt inter vmbilicũ, & pectoris extremũ ſuperari; Cũ aũt cōtingat hũc ventrē eſſe maiorē, ergo, & cōtēta in hoc vētre, quare, & vētriculus erit iuſto maior, & epat, multa igitur vētriculus capit, & qm̃ natus eſt expleri, ergo & multa appetere natus eſt, qm̃ multa capere poteſt, multa igitur cōgeret, vorax igitur erit; at qm̃ ĩ loco magno plerũq; difunditur calor, & difuſa virtus debilior eſt, ſi quidē contracta, & vnita fortior, cuius inditiũ eſt, qđ quorũ aĩaliũ corda sũt magna, illa sũt timida, ut ĩ ceruis, & ĩ ueruecib. & in leporib. licet obſeruare; ꝗ ſingula aĩalia ꝑ corporis ſui ꝓportione magnũ oĩa cor habēt, calor debilior appetētię cauſã roborat, refrigerari .n. uētriculi ꝓpriũ eſt, multo plus appetere ꝗ̃ cōcoquere poſſit, qđ Galꝰ uiſũ eſt appetētior igitur eſt talis uētriculus, quã ſit aptus ad digerēdum male igitur digeret, ſanguinē ergo ſpirituſq.

generabit pituitoſos, multamque in ſanguine pituitam inducet, vitia enim prioris coctionis nuſquam à poſteriori poſſunt corrigi, erit igitur aquoſus, ac ſeroſus ſanguis, & pituitoſus, & cui huiuſmodi adeſt ſanguis ille erit macer non enim bene nutritur, & quoniam ſanguis frigidus eſt, & pituitoſus, erit etiam ſomniculoſus, quare, & rudis, & inſenſatus, quæ paſſio pendet à ſpirituum imbecillitate, & à pituitoſo ſanguine circa primum ſenſiterium exiſtente, ſic igitur forte à cauſa efficiente petita ratione oſtendi poteſt, & voracitas, & inſenſibilitas, quam Ariſtoteles ijs tribuit, quorum medius venter maior eſt pectore; ſed circa ea quæ ab Ariſtotele dicta ſunt magnopere dubitandum videtur.

Dub. *An pectoris anguſtia, faciat inſenſatū.*

An verum ſit, quod dicitur, pectoris anguſtiam, & paruitatem facere inſenſibilitatem, neque loquor de paruitate ſimpliciter, ſed de illa quæ eſt in comparatione ad ventrem medium, in quo eſt ſtomachus, & epar, & cætera nutritionis membra, nam videtur falſum, ſi enim inſenſibilitas, ruditas, & oſcitantia effectus eſt frigoris, indigentiæ ſpirituum, aut ſaltem qui humore multo excremētitio obruantur, & quorū motiones pigræ ſunt, & tardę, Cum ex aduerſo quorum pectus eſt anguſtum, ita, vt cor, & pulmo arctetur, & locum magis quam oporteat paruum ſortitatur, neceſſario illorum calor quamuis modicus, ita concluſus, æſtuet, ac ſpiritus calidiores ſuggeart cerebro, vnde vehementior ſit rerum appetitus, & ira prompta admodum, quare magis præcipitem hominem quam vllo modo inſēſatum illum diceremus cuius pectus ſit minus, quam venter medius. Huic dubitationi crederem ſic poſſe occurri. Dupliciter eſt anguſtum pectus vno modo, & non dearticulatum, ſed tale, vt propter anguſtiam à primordio cor, & pulmo ſint non exactè perfecta, & in hoc thorace ſpiritus fiunt imperfecti, & manci, neque exacte elaborantur, & hæc dicitur cauſa inſenſibilitatis, ſimiles videmus aliquando pumiliones, qui in ſomnum ſunt propenſi admodum, & pueriliter loquuntur, & ſapiunt, & breuiſſimum motum localem facile anhelant, eorumque pulſus eſt paruus celer, & inæqualis, exemplum huius arctationis videmus in his, qui laborant hydrope, qui cum reſpirationem habeant diminutam, attamen neque ſpiritus igneos habent, neque in diſcurſibus, & reſolutionibus præcipites ſunt; nam ſecundum naturam, hoc eſt in quadam certa proportione, oportet calidos, & vehemētes eſſe ſpiritus vitales, non autem præter naturam, Altero modo dicimus eſſe anguſtum pectus, quando paruum quidem eſt, ſed ea quæ continet membra quamuis parua magnitudine, qualitate tamen ſunt perfecta, ita, vt propriam operationem promptè exordiri, & expedire poſſint, in his contingit, & ſpiritus aliquando calidiores, & acutiores generari, quare hi promptiſſimi ſunt ad iram, quam etiam citiſſime deponunt, de his non eſt ſermo, nūc apud Ariſtotelem, ſed de prioribus tantum.

Dub. *An quorum pectus latū, ſint audaces.*

At rurſus ſupradictum eſt quod quorum pectus eſt magnum, longum, latum, illi ſunt audaces, & calidi, ergo qui ſtrictum, non videntur tales; an rurſus reſpondendum eſt, quod calor duplex eſt, alter quidem ſubtilis, & igneus qui facile mouetur, qui tollitur, qui extinguitur, qui non durat, neque efficax eſt, ſed incipit quidem quod eſt agendum, ſed non perficit, Alter vero terreus eſt qui difficile mutatur, qui non tollitur, non extinguitur, diu durat, & efficaciter incipit, & perſequitur vſque in finem, quæ ſunt agenda, quæque aggreditur; hoc poſteriori modo calidum leonem, & aquilam dicimus, priori ratione calidos dicemus domeſticos feles, & capras, amplius, & quoddam erucarum genus, cantharides, & bupreſtes, quarum natura adeo calida eſt, vt cutim quam tangunt valentiſſime exulcerare poſſint, à quo igitur fiat hæc pectoris naturalis anguſtia, & quomodo inſenſibilitatem producat, & quomodo non ex his patet.

Dub. *An cor ſit primū ſenſiteriū.*

Vtrum autem cor ſit primum ſenſiterium, & membrum quo iudicamus, & ſapimus, ut chriſtallinus humor quo primo uidemus ſupra quæſitum eſt, etenim ſicuti neque ſolo chriſtallino uidemus, ſed oculo, ita neque ſolo corde iudicamus, ſed toto, ut ſic loquar, corpore aut membris principalibus, ut autem præcipua pars eſt in uidendo chriſtallinus humor, ita

ita cor videtur eſſe primum,ac præcipuum ſenſiterium,quo iudicamus quæ ſe offerunt ſenſibilia,ita, vt tanquam in ſpecula ſit caput, & principales ſenſus circa ipſum,in cuius centro iungantur, & inde in cor ſpectra deueniant,vt eo in loco fiat iudicium,nam ſi animalis eſſe & viuere eſt ſentire,quod vitæ erit principium primum illud erit, & ſenſus, at vitæ eſt cor, ergo, & ſenſus,quare cum ipſum contingit arctari, & in ſuo motu, & operatione impediri, illud ipſum imperfectè iudicare de obiectis ſenſuū neceſſe eſt ; hoc autem eſt inſenſatum eſſe.

Rurſus dictum eſt hos homines voraces eſſe, at contra nulla ferè animalia calida, & perfecta ſunt,quæ minus voracia ſint homine,leones,lupi,canes,oues,capræ,nihil ferè vnquam niſi de cibo cogitant;id de equis dicitur,quod vel edunt,vel capite dolent,differentiæ huius dicunt eſſe cauſam, quod homo maiora, & longiora habeat inteſtinorum inuolucra,quam vlla alia ferè animalia,quæ ſint eiuſdem magnitudinis;quare maiorē etiam dilationem in deſcenſu ponit cibus,in homine quam in alijs animalibus excepto fortaſſe camelo de quo legitur,quod de tertio in tertium ſatis eſt illi,ſi cibū ſumpſerit, cuius effectus cauſam finalem afferunt, quod homo ad actiones, & contemplationes natus, in cibo inquirendo,& ſumendo continue vacare non debebat, quod brutorum videtur eſſe tantum proprium.

Sed ſi homines ad actiones nati ſunt, & ad artes exercendas, & ideo minime omnium animalium cibo vacant,vnde factum eſt, quod maiorem ſentiunt in cibo voluptatem,quā bruta, & multo plura edunt,quam illa, vt quid quid terra, quid pontus, quid æther cōplectitur in cibum hominis cadat, & illū vix implere poſſit; rimātur viſcera terræ,vt tubera vorent, vt quoſdam piſces reperiant ſaxa comminuunt, arborum cariem, & vermes ac fungos ſcrutantur,piſces, fructus,aues,quadrupedes angues etiam venenōſiſſimos in ventrem conijciunt, & quod nullum brutorum tentat,neque à propria hominis carne,quædam nationes abſtinent.

An dicemus hominem ideo eſſe omniuorum,quoniam eſt paruus mundus, ſi enim hominis forma intellectus eſt, & hic formarum forma, & locus dicitur omnes formas in ſe continens potentia;neceſſe eſt etiam,vt corpus illi reſpondeat,quare & manus inſtrumentum inſtrumentorum dicitur ab Ariſtotele, ergo, & corpus hominis animæ ſimile eſſe debet, illamque ipſam aliquo modo referre, quæ igitur ipſum ſtatuunt principia, ceu quattuor elementa ſunt, & quæ ex quattuor humoribus fiunt ſanguine ſcilicet, & bile vtraque & pituita, referunt quæ in mundo ſunt, ſi ergo mundus, quidam eſt, illique ſimilis, cum ex quibus eſt, ex iiſdem conſeruetur, ex omnibus eſt, ex omnibus igitur conſeruari poteſt, conſeruatur autem ex ijs quæ comedit, omnia igitur illi in cibū cædent, quæ tamen calore ſuo confici poſſint, & quæ conficere nequit id ipſum præparat ars culinaria, hac ergo ratione omniuorum eſſe dicunt hominem.

Cur omniuor sit homo.

At forte dicendum hominē natura ſcire deſiderare, & propter hoc ſenſus diligere, quærit igitur, & ſenſum guſtus experiri, & rerum ſapores agnoſcere, vt pote qui promptè rerū declarant eſſentiam, Hinc factum eſt, vt varia in os coniectet, vt faciunt pueri, quorum cū aliquando ſapor arrideat, illa deinde in ſtomachum detrudit, & quoniam eſt animal ſociabile, & imitatiuum, quod ſocio facere vidit, id ipſum etiam experiri voluit, ſic factū eſt, vt certum ſibi cibum non reliquerit homo, neque habeat, vt cætera animalia proprium.

Qui vero credunt carnem eſſe hominis cibum naturalem, (vt puto) non rectè ſentiunt; nam ſi cætera carniuora, vel vngues, vel dentes, vel ſtomachum ad captandam, & concoquendam carnem aptum habent (etenim quibus natura dat certam actionem, dat etiam inſtrumenta ad actionem illam neceſſaria) cum homo his omnibus ſit deſtitutus inſtrumētis, carnem non puto eſſe hominis cibum proprium, ſed quoniam, vt ait Ariſtoteles homo eſt animal, quod arte, & experimentis, vt plurimum viuit, neceſſe eſt, vt etiam cibum ſibi

arte, &

arte, & prudentia paret, ars autem qua cibus hominis paratur multiplex eſt, ut primo politicorum agricultura, paſtoralis, uenatoria, & aliæ plures; & ars piſtorum, & coquorum ad hunc finem diriguntur.

Vt autem mihi videtur, cibus ille eſt hominis valde accommodatus, & proprius qui ad eius naturam complexionem, & temperaturam accedit, quò que magis, & vbique vtitur, quo ſolo deficiens incommodum ſentit; quo ſine alijs probe veſcitur, ſi vero alij ſine ipſo fuerint, non placent, hic autem eſt frumentaceus panis, qui etiam à medicis optimi nutrimenti, & ſucci dicitur, cum bene paratus, ſubactus, & coctus fuerit, aut ſi quis alius eſt cibus, qui pani ex tritico facto ſit ſimilis, qualis eſt qui ex indito grano, & quibuſdam leguminibus fieri ſolet, quod autem homo maiorem quam cætera animalia in ſumendo cibo voluptatem ſentiat, id paſſim ab omnibus dicitur, at contra canis à corio non abſterrebitur vncto, aſinum in læto prato pabulantem vix ferro, & igne fugabis.

An dicemus aliud eſſe fami ſatisfacere, aliud voluptati, vrget male ſuada fames lupum, & canem adire pericula, & labores tolerare inſanos.

At voluptate non mouentur, neque curant edere cum non eſuriunt, aut bibere cum non ſitiunt, quod frequenter nimium faciunt homines. At re uera maiorem percipiunt in cibis homines voluptatem quam bruta, ſi quidem exquiſitiorem, & perfectiorem habent ſenſum tactus, quam cætera animalia, guſtus vero eſt tactus quidam, nempe quo ſapores diſcernimus; At ſapor non eſt alimentum neque qualitas ad alimentũ neceſſaria, ſed quæ illud concomitatur, & quo tanquam indice cognoſcimus, quidnam ſit, quod commodum poſſit, aut incõmodum apportare, exactiſſimum autem ſenſum tactus diximus hominem habere, quoniam maximè eſt animal, id eſt temperatus, & in mediocritate extremorum conſtitutus, cuius inditium eſt, quod quæ nobis temperata videntur, canibus calida nimis apparent, felibus aũt frigidiuſcula forſan, quam nobis. In ſumendo cibo voluptas eſt, quoniam hæc eſt operatio ſecundum naturam, eſt voluptas, quæ conſiſtit in perfectione operationis ſecundum naturam, naturaliſſimum autem eſt ſe ipſum conſeruare, & ſibi ſimile generare, his igitur duobus cum dat operam homo, non ſecundum quod eſt homo, ſed ſecundum quod eſt animal, ſecundum naturam operatur animalis, quæ in ipſo perfectior eſt, animalis enim perfectio in ſenſu tactus conſiſtit, quem homo habet exactiſſimum, perfectiſſime autem operatur, cum nuſquam impeditur, non à parte obiecti, non ſui, non inſtrumentorum, non externarum conditionum, tunc igitur uoluptatem percipiet, & quoniam perfectio finis eſt, & fini accidit eorum, quæ fiunt eſſe ultimum, inde efficitur, ut in extremo naturalis operationis ſentiatur uoluptas, & ſi naturali propenſioni addatur etiam habitus, ſiue habituata uoluntas, aut deſiderium, cum non ſolum ſecundum naturam, ſed etiam ſecundum uoluntatem contingat operari nos, ideo etiam maiorem percipimus uoluptatem, eſt ergo hæc in cibo uoluptas, & in hoc maior, quam in illo, quoniam hic magis, illo deſideratur, uel ex aliorum relatione, uel ex odore, qui arridet, uel ex temperamento, aut quoniam aſſueti ſumus hoc magis uti, quam illo, quo factum eſt, ut quidam delectantur cæpis, & allijs, quidam eadem abhorreant, atque edulia in quibus hæc ſint ſuſtinere nõ poſſint, & cum diuerſæ ſint hominum temperaturę, diuerſis etiam delectantur cibis, prout Galeno uidebatur, qui frigidum uentriculum ſecundum naturam delectari frigidis, calidũ calidis dicebat cibis, nam ſimile ſecundum naturam ſimili delectatur, & gaudet, contrario dolet, & mæret.

Contingit tamen hanc temperiem à conſuetudine hominum uinci, mollis enim eſt humana natura, & facile in oppoſitum ſtatum contrarijs habitibus deducitur, & ſtatuitur. In ſumendo igitur cibo quod inſit uoluptas, & cur inſit dictum eſt.

Cur deinde hæc iſtis, illa alijs placeant edulia, probabile eſt à naturali temperie procedere, quam indiuidualem nonnulli appellant proprietatem.

Non

Non crederem tamen maiorem eſſe voluptatem veneris, quam cibi, ſi alia circum ſcribantur, melius enim eſt ſe ipſum conſeruare, & eſſe, quam alios, & prior nobis eſt conſeruatio noſtra, quam aliorum generatio, quamuis natura generationem magis quam indiuidui quærat conſeruationem, at ſecundum quid maior eſt veneris, quam cibi delectatio, nam promptius, & auidius adoleſcens amans, coniungi cum amaſia deſiderabit, quam cibum quantumuis illi ſuauem; at ſi æque deſtituatur, & cibo, & venere, puto futurum, vt fames amorem omnino longe fugabit, ſine Cerere ſiquidem, & Baccho friget venus, fames illa eſt, quæ vere ſedat amorem, & nugas de corde propulſat, corpori igitur pleno, & adoleſcenti ſaturo longe ſuauior eſt amaſiæ concubitus, at qui fame premitur, & cibum cupit, aliud quam venereas animo agitat illecebras.

Cibi nean veneris maior appetitus.

APOTELESMA XXV.

,, *Quicunque autem pectus magnum habent, & dearticulatum fortes ſunt ſecundum animam, referuntur ad maſculinum.*

AB vmbelico, & ventre, quem ſecundum dixi, ad contemplandum pectus aſcendit Ariſtoteles, cuius vnicum tantum affert theorema, cui ineſt pectus magnum, & dearticulatum ille fortis eſt ſecundum animam, hoc eſt animam gerit audacem. Duo igitur ſunt accidentia, quæ pectori debent ineſſe, quod ſcilicet ſit magnum, ſecundum omnẽ dimenſionem, nempe longum, & latum, & craſſum ſiue altum, nam ſi longum ſit, & ſtrictum, vel latum, & breue, aut tandem quamuis longum, & latum foret, attamen tenue, & non craſſum nuſquam fortitudinem, & audaciam indicaret, ſed cum ſtrictum eſt pectus, pauidum indicat animum, & ad phthiſim propenſum, cum vero eſt breue impedita eſt reſpiratio, inſenſatumque demonſtrat, at ſi tenue fuerit ſummam arguit debilitatem, caloris & ſpirituum, quare iure dixit pectus magnum, quod arguit materiæ copiam, ſed requiritur etiam dearticulatio, quæ formam, & formæ, aut agentis cauſæ docet virtutem, & præſtãtiam; eſt autem membrum dearticulatum, & ipſamet dearticulatio formatio, & perfecta diſtinctio omnium partium certum membrum componentium, quare dearticulatum, dicitur membrum, quod omnes ſuas partes diſtinctas, & ſecundum naturam perfectas, & finitas obtinet.

Dicit ergo cui pectus magnum, & dearticulatum eſt, ille ad genus maſculinum refertur, qui ad genus maſculinum refertur, ac maſculo ſimilis eſt ſecundum animam, ille fortis eſt, & audax, ergo cui pectus magnum, & dearticulatum adeſt, ille fortis eſt, & audax. Maior iampridem nota, dudum enim oſtenſum eſt, maſculini generis hanc eſſe paſſionem propriam, vt ſit audax, & forte, & periculis prompte ſe ſe offerat. Minor etiam declarata fuit, amplius tamen etiam exponetur, nã cui ineſt pectus latum, longumque, & per omnes dimenſiones magnum, & dearticulatum, illi ineſt multa quidem materia, ſed magnopere obediens calori multo, & cui ineſt multus calor in materia, illum ipſum ſecundum naturam continente, illi ineſt vis maſcula; maſculum enim diximus, in quo prępualet calor igneus, & ſiccitas terreſtris ergo cui ineſt tale pectus illi maſcula etiã ineſt indoles, & natura, cæterum quamuis plures aliæ ſint pectoris corporeæ, & ſenſibiles diſpoſitiones, de hac tamen ſolum locutus eſt Ariſtoteles; Nam hac cognita etiam oppoſitæ cognoſcebantur, quæ nempe neque magnum, neque dearticulatum pectus habebant humanæ figuræ, illæ omnes ad fœmineum referentur genus; neque audacem, & fortitudinem, virileque indicabunt ingenium, carinata pectora aues referunt, & hominem vanum, mobilem, & fallacem indicant, atq; non valde timidum, caloris enim ignei non paucam quantitatem ſignificat figuram hæc.

Catno-

Carnoſitas ad fœminas refertur carnoſum pectus ruditatem, & timiditatem monſtrat, ſuperat enim excrementitius humor, & naturalis calor eſt remiſſus.

At ſi in mediocri corpore pectus fuerit latum, & dearticulatum non tamen magnum ſecundum omnes dimenſiones, ſed illi gibboſitas quædam addita fuerit, illũ dices ſuperbum iracundum, cupidum, rapacem, inuidum, malignum, quod tum experientia dictat, tum ratio idem ipſum diligenter contemplanti perſuadere videbitur; calor formans ignẽ referens in ſe ipſum conuerſus, & à materia impeditus gibboſitatem, aut in ſpatulis quandam effingit curuitatem, calorem igneum ſequitur iracundia, & ſuperbia, ignis enim proprium eſt alia omnia ſuperare elementa, & quoniam ignei caloris natura eſt attrahere, & quæ in propriam ſubſtantiam nata ſunt poſſe conuerti, ad ſe rapere, etiam in compoſito cũ præualet ſuæ naturæ memor, hominem facit rapacem, atque alienorum cupidum, & propter hanc eandem cauſam inuidum, & malignum.

Not.
Quales gibbi.

Concauum autem pectus, ſi homini ventricoſo acceſſerit anhelitus inducit difficultatẽ, quare timorem cum audacia compoſitum, & cum à periculis abeſt hic ſuperbus, audax, & terribilis, minaxque videtur, exæſtuant enim in anguſto, & male formato pectore calor, & ſpiritus; ſi uero inſtet, atque immineat periculum, compreſſi, & coarctati ſpiritus mutuo ſe impediunt, obruuntur, atque extinguũtur, non ſecus atque aduenit accenſæ candelæ, quæ in parua cum fuerit incluſa laterna à ſemetipſa proprio fumo extinguitur, ſi prohibetur ne per opportuna exeat ſpiracula ſic etiam præſens periculum, quod natum eſt timorẽ incutere, ad cor ſanguinem, & ſpiritus repellit; quare eo in loco, quando pectus eſt, in medio anguſtum coacti extinguuntur, & frigeſcit cor iiſdem extinctis, vnde timor exiſtit.

Quod vero pectus planum eſt, & macrum mediocre, & glabrum notat hominem mediocriter timidum, glabrum enim eſt, quare, & ſub frigidum, ſed morigeratum, & bene compoſitum, nam figura ea media eſt inter concauam, & conuexam, quæ vtræque ſunt præter naturam, & quoniam bene moratus eſt, etiam humanus, & quietus erit, & pacis amator; qui neque iracundus, neque terribilis, neque tamen ſtupidus, & vilis exiſtat; nam ea quam diximus carnis carentia, docet calorem naturalem non eſſe penitus remiſsũ ſed pectus ſit depile, ac glabrum quoniam rariores ſunt cutis meatus, & ſanguis non multum terreſtris craſſitiei in ſe habeat.

Rubicundum pectus interiorem furorem, & irarum maximum æſtum, ſiuè valde ad iram ſæuiſſimam paratum hominem notat, ignis enim multus intima occupat.

Quod pilis refertum eſt, ſi conuenienter magnum fuerit, & dearticulatum, audaciam, vigoremque demonſtrat, vigent enim ſpiritus, & calor qui in materia ſolida, & terreſtri poſitus eſt, quare fuliginem emittit, ex qua pili fieri ſolent, idem propter terreſtre prædominium, & melancholicum, erit obſtinatus, & duræ ceruicis, liberalis tamen, quam diximus ſupra eſſe propriam audaciam paſſionem; amplius, & luxurioſus, & in mulierum amorem pronus, & qui facile ceu Hercules, & Sampſon illis ſeruiat; calor enim in melancholia poſitus multitudinem ſpirituum ad erigenda libidinis membra excitat, & ex humiditate aduſta naſcitur ſalſus, & acutus humor qui maximè excitat, & irritat partes in quibus reperitur ad expulſionem, vnde ſalacitas oritur, ſic Martem antiqui ueneri iunxerunt, ſit ex mari ortam dixerunt.

Demum quorum pectus paruum fuerit, & tuberoſum illi mali moris erunt, & quibus nihil confidere oporteat, monſtra enim ſunt, & peccatum eſt circa principium vitæ, paruus autem error in principio, in proceſſu deinde maximus euadit, contingit autem tale vitium, & ex materiæ inobedientia, & ex caloris defectu, quare muliebre genus non ſolum referunt, ſed quæ in muliere vitia ſunt, in hoc hominum genere in exceſſu eſſe, eſt probabile, nam timidi ſunt, viles, maledici, obſtinati, iracundi, inuidi, maligni, detractores, & delatores, & quæcunque alia vitia comitari ſolent, caloris debilitatẽ, & eiuſdem ac ſpirituũ inordi-

inordinatum motum,ſicuti enim cum membra ſunt ſecundum naturam diſpoſita,contingit animal ipſum ordinatè moueri, & operari, & tunc qui ſecundum naturā diſpoſitus eſt homo bene ſe habet,ac rationabiliter procedit, ſic etiam cui principalia mēbra præter naturam ſe habent,illius neque ordinate ſe mouet calor,aut ordinate agit,quare neque ſecūdum naturam, neque rationabiliter; non igitur bonus eſſe poteſt,vnde locus eſt prouerbio factus,gibboſum nullum, nullumque tuberoſo præditum pectore virum bonum, & ſecundum rationem viuentem facile reperiri poſſe.

APOTELESMA XXVI.

,, *Quicunque autem metaphrenum habent magnum, & bene carnoſum, & articulatum,fortes ſunt ſecundum animam, referuntur ad maſculinum genus.*

QVi nam ſint fortes ſecundum animam, & quid fortitudo dictum eſt ſupra,nēpe aptitudinem quandam naturalem ad fortiter agendum, & propulſanda pericula,& ſuſtinendas aduerſitates; Per Metaphrenum, dorſi intelligere oportet eam partem,quæ pectori, & propriè diaphragmati opponitur,ex ſcapulis,& principio coſtarum,& vertebris per quas tranſit ſpinalis medulla, conſtans.

Eſt igitur ſententia Ariſtotelis. Cui ſuperius dorſum, quod pectoris oſſi opponitur fuerit magnum carnoſum, & articulatum ille erit fortis ſecundum animam,hoc eſt audax animoſus,& paratus ad ſubeunda,& ſuſtinenda pericula, cauſa huius aſſertionis eſt,quoniam,qui tale habēt, dorſum referūt maſculinum genus,at quorum corpus maſcula habet membra,illi ſunt fortes, & audaces ſecundum animam,ergo quorum dorſum tres illas habet conditiones, illi ſunt fortes.

Minor conſideranda eſt, quod quorum dorſum eſt magnum illi ad maſculinum genus referantur,etenim ſi maſculini generis propriū eſt,vt in eius corpore præualeat calor cuius eſt dilatare, eiuſdem ergo etiam proprium erit pectus dilatare, pectus igitur latum habebit,qui ad maſculinum genus refertur, homo;quare etiam quæ opponitur pectori pars lata eſſe debebit, hac igitur ratione in maſculo cum latum ſit pectus,etiam dorſum erit latū, aliter enim id fieri non poſſet, & dearticulatum quoniam in maſculo genere præualet virtus formatrix,ac multo magis materiæ dominatur,quā in fæminino genere,quare ſi dearticulata membra dicunt quæ bene finita, & completa ſunt,idque contingit cum valida eſt virtus generans;hæc autem valida eſt magis,in genere maſculino, quàm in fœminino, ergo dearticulatam metaphrenum maſculinum eſt, & qui id ſortiti ſunt ad genus maſculum referuntur.

Vtrum autem oportet etiam dearticulatum eſſe ad hoc, vt aliquis ſit fortis ſecundum *Dub.*
animam?ego ſanè id credo,nam ſi magnum ſit,non tamen dearticulatum,materiam quidem multam adeſſé, verum non obedientem calori naturali, & formatrici virtuti in primordio non fuiſſe docet.

Si vero dearticulatum fuerit,attamen non magnum dorſum,virum dicemus bene quidem moratum, & rationabilem,& elegantem(nam uirtus formatrix, & calor ſuperat materiam, quæ magnopere paruit in principio generationis)timidum tamen,vel circumſpectum potius,quam audacem,apertum, & reſolutum;requiritur etiam carnoſitas,nam niſi toroſum fuerit dorſum,ſi carne deſtitutum apparebit,cum caro ſit, quæ muſculos ſtatuit, qui motus ſunt inſtrumenta,ſi caro non aderit,neque muſculi robuſti erunt,at maſculina quæcunque ſunt,ea cæteris,quæ ſunt eiuſdem generis robuſtiora ſunt,quare quibus carnoſum eſt metaphrenum, iiſdem robuſti ſunt muſculi mouentes brachia, & ſcapulas,robur ad maſculinum genus refertur,ergo quorum metaphrenum eſt carnoſum, magnum, &

dearti-

dearticulatum illi ad genus muſculinum referuntur, quod fuerat probandum.

Maior erat, quod quæ ſunt maſculini generis illa ſint ſecundū animam fortia, quæ quādo ſatis ſuperque probata fuerit, non eſt quod quid quam addatur amplius.

Cæterum noto cum dicatur, quæ maſculini generis ea fortia eſſe, ſemper comparatiue hoc dici, & comparationem fieri cum indiuiduis, quæ ſunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſimæ nec ſpeciei tantum, ſed etiam ætatis temperamenti, & naturæ, non enim adoleſcentulum, aut ephebum cum uiro iam adulto comparabis, ſed alio adoleſcentulo, neque bilioſum, cum ſanguineo, aut pituitoſo, ſed bene tunc cedet, quando in omnibus alijs ſeruata fuerit æqualitas.

Amplius noto, quod membrorum, quæ in figura maſculina reperiuntur, aliqua magis, alia minus ad maſculinum accedunt genus, atque ad ipſum referuntur, ea autem magis marem indicant membra, quæ fortitudinis inditia ſunt, fortitudiniſque præcipua ſunt inſtrumenta, quare magis manus, brachia, pedes, & lacerti, amplius pectus, & metaphrenū fortitudinem indicabunt eam, quæ naturalis eſt, quam caput, aut uenter, aut dorſum, aut alia corporis membra; quid igitur metaphrenum hoc modo diſpoſitum præſagiat ex his manifeſtum eſt.

APOTELESMA XXVII.

„ *Quicunque autem habent metaphrenum imbecille, & non carnoſum, & in articulatum molles ſunt ſecundum animam referuntur ad fœmininum genus.*

SEntentia clara eſt; etenim è diametro ſuperiori opponitur, dicit Ariſtoteles, Quorum hominum metaphrenum eſt imbecille, ita, vt robur in ſe non habeat, & ſit carne carens, & inarticulatum illi molles ſunt, videtur autem opponi magnum, & paruum, erat illud ſuperius magnum, nempe extenſum, & valens, hoc vero paruum, & debile.

Vbi noto, vt magnitudinem, & dearticulationē ſequebatur robur, ita nunc ad paruitatem, & non articulationem virtutis motricis ſequitur imbecillitas, etenim virtus motiua organica eſt; quare, & corpus dearticulatum requirit, cuius inditium eſt, quod quæ corpora non ſunt dearticulata, illa fermè carent motu, quod in lepore, atque in echinis marinis, in vrticis, & ſpongijs licet aſpicere, videtur autem eſſe pene communis paſſio omnium eorum compoſitorum quæ zoophyta vocatur, & enim imperfecta admodum, & inchoata animalia ſunt, & motum propter hoc habent obſcuriſſimum, eum qui eſt ſecundum locum, quid autem ſit inarticulatum eſſe ex prædictis patet, contrariorū enim eſt eadē ratio.

Non carnoſum autem, hoc eſt non toroſum, non lacertoſum, cauſa eſt, vt muſculi robuſti non ſiut, caro enim lacertos ſignificat ſiue muſculos, ex hac enim, vt materia propria cō ſiſtunt, cum nihil ſit muſculus præter quam caro fibris prædita, & certa membrana concluſa, quare cui inerit metaphrenum, & humeri, tales, nempe parui, & debiles, non dearticulati, & non carnoſi, ideſt non muſculoſi, hic erit mollis ſecundum animam.

Ratio huius affirmationis eſt, quoniam talis metaphreni diſpoſitio eſt fœminilis, & omnis fœminilis diſpoſitio in corpore apparens, mollitiem in anima indicat, ergo cui tale adeſt metaphrenum ille mollis eſt ſecundum animam; maior ſæpius demonſtrata eſt, ad minorem deueniendum eſt, quod metaphrenum imbecille non carnoſum, & indearticulatum ſit fœmininum; id probatur, quoniam tale metaphrenum virili, & maſculo oppoſitum eſt, quoniam cauſatur à virtute formatrice debili, & diminuto calore, talis autem calor, & virtus fœmineum genus effingit, & format, quare metaphrenum paruum eſt, in paruo inſtrumento, & in articulato, hoc eſt imperfecto non poteſt eſſe virtus magna, & propter hoc imbelle eſt metaphrenum, & quoniam informe eſt, & ad motū ineptum, oportet

etiam lacertos non magnos eſſe, neque muſculos toroſos, quoniam non eſt carnoſum; quod fuerat probandum.

Sed ſubito exoritur dubitatio, nam diximus fœmineum genus eſſe carnoſius maſculino; amplius quorum corpus eſt frigidius illorum etiam eſt pinguius, quare & carnoſius, ſubfrigidum autem eſſe fœmineum corpus ſi cum viro comparetur certum eſt; demum cui dubium, fœmineum pectus eſſe virili carnoſius, quare etiam metaphrenum, & id experientia confirmat, fœminarum enim humeri, & colla carnoſiora videntur, quam ſint virorum. *Dub.*

Ad hanc dubitationem reſpondendum eſt, & ad primum; dictum eſt fæmineum genus eſſe carnoſius quo ad partes inferiores, non autem quo ad ſuperiores, nam coxæ, clunes, & ſuræ muliebres ſunt carnoſiores viris, ſi inter ſe comparentur ſecundum proportionem, hoc eſt caro fœminilis ſuperat oſſium pondus, magis quam virilis, quo ad partes inferiores, at quo ad ſuperiores non eſt eadem proportio, & maior eſt virilis caro in proportione, quam muliebris. At ſecundum argumentum verum eſt, ꝙ aliquando contingit hominem cuius corpus eſt frigidiuſculum, eſſe pinguiorem, ſed non eſt verum quod omnis pinguis ſit carnoſus, nam, vt in auibus clarum eſt, aliud eſt eſſe pingue, aliud eſſe carnoſum, multaque animalia pinguia ſunt, vt maiales, & verueces, non tamen carnoſa, & multa deinde carnoſa, vt cerui aliquando, & damæ, & lepores, quæ non ſunt pinguia; pinguior igitur plerunque ſuperius mulier eſt, quam vir, non tamen ſemper carnoſior; at vltimo quamuis fœmineum pectus uideatur eſſe carnoſius uiro, hoc tamen non eſt uerum, caro enim non eſt, hoc eſt lacertus, & muſculus, quæ abundet in fœminili pectore, ſed cutis, & adenes, ſiue glandulæ, aut glandoſum corpus ex quo mammillæ ad fætum nutriendum ſunt fabricatæ, contingere autem poteſt, quod etiam metaphrenum fœminile appareat carnoſius, quam uirile, at non eſt uerum; uidetur enim eſſe tale, propterea quod cutis multa pinguedine tumet; at quod caro muſculoſa, & fibroſa conſiſtat eo in loco, iam id eſſe falſum diximus; experientia enim conſtat fœminiles humeros, armos, & brachia eſſe teneriora, & debiliora multo, quam ſint uirilia, & minus laboris tolerantia,

APOTELESMA XXVIII.

„ *Quibuſcunque autem metaphrenum curuum eſt valde, humerique ad pectus contracti mali moris ſunt, referuntur ad apparentē conuenientiam, apparent enim partes anteriores conuenienter diſpoſitæ.*

DVrior huius apoteleſmatis ſenſus eſſe uidetur, attamen, ut puto, hæc eſt ſenĉtia, cū de metaphreno tū uirili, tū muliebri ſermonē fecerit, ꝗ ſm̄ genus inter ſe cōuenictiā oppoſitis differentijs diſtinguuntur, qn̄ contingebat metaphreno præter hás prædictas, alias etiam accidere diſpoſitiones, & qualitates, de his etiam mentionem facit, dicens de formatione, & figura ipſius duo; quorum unum nunc, alterum infra ponitur; nunc ait, qui habet metaphrenum ualde curuum hoc eſt, ut referat ſemicirculum ab unius principio humeri ad principiū alterius ita, ut humeri ualde ſint contracti ad pectus, ille eſt mali motis, hic aūt mos malus poteſt capi tripliciter, uel in uniuerſali, ut tā ſit ad actiones, quā ad cōtemplatione, & ſciētias male diſpoſitus, uel ad actiones tm̄, ut ſit ſēſus uirū hūc eſſe mali moris, hoc eſt in ſocietate hominum non bene verſari, quoniam ſit inuidus, malignus, ſuperbus, & qui bene cum alijs conuenire non poteſt, proprie autem, vt mihi videtur, ille dicitur eſſe mali moris, qui propenſus eſt ad nocendum, & inferendum malum, & noxam alijs ſine cauſa, quare & ſuperbus, & obſtinatus, & irriſor eſt, & quodammodo alienis doloribus,

Qui ſint mali moris

& malis præter rationem delectatur; vnde non multo laudabilis indolis eſſe videntur illi pueri, qui aut vtenſilia frangere, aut domeſticas res corrumpere gaudent, aut torquere, & dolorem incutere canibus, catis, auibus lætantur, & pueris minoribus natu inſultare, ſic neſcio quidam puer natus princeps deprenſus quaſdam auiculas diſcerpere, & eo ſanguine cum fœdaretur, lætari ſæuiſſimum regem futurum augurati ſunt; neque eos augurium fefellit; mali moris igitur in actiuis ſunt, qui alijs propenſi ſunt ad nocendum; ſimiliter in factiuis qui artes ingenioſas, & liberales neque poſſunt, neque volunt addiſcere; in contemplatiuis autem qui immemores, qui indociles, & incapaces ſunt; eſt igitur, vt puto, Ariſtotelis ſententia, quæ præcipuè aſpiciat vitam actiuam, vt dicamus, mali moris eos, qui alijs noxam inferre delectantur; non laceſſiti, & ſine cauſa, vt id probet Ariſtoteles ait; talem figuram referri ad apparentem conuenientiam, & id quod dixerat amplius declarans ait, apparet enim ſenſui partes anteriores habere figuram aptam; & conuenientem ad indicandum morem malum, & inſitam malignitatem, hoc eſt pectus ita eſſe diſpoſitũ, ut demonſtret intuenti contrariam diſpoſitionem, & figuram illi, quam ſolent naturaliter habere, qui bene morati ſunt, & benigni, eſt enim, vt inquit Sueſſanus, dignitas in phyſiognomicis.

Quod ſi naturalis, & conueniens, & apta corporis compoſitio bonas indicat diſpoſitiones, & mores, mala, & præter naturalis malos mores oſtendat, & ſicuti vna tantum eſt quæ proba eſt diſpoſitio, vno enim modo rectum eſt, & bonum, ita multiplex eſt, mala, & obliqua; id autem pendet ex eo quod naturales animæ potentiæ quam plures, videntur eſſe actus corporis, & virtutes in materia; erit igitur Ariſtotelis argumentum tale, cui ineſt metaphrenum incuruatum, & humeri ad pectus incuruati ita, vt puerorum ludentium tenſum arcum præſeferant cuius chorda ſit pectus, ille neceſſario habet partem anteriorẽ præter naturaliter diſpoſitam, & humeros inepte formatos; cui, & pectus, & humeri ſunt hoc modo diſpoſiti, eidem ineſt mos conueniens, & conformis huic diſpoſitioni, ſed mos malæ diſpoſitioni conformis malus eſt; ergo cui ineſt tale metaphrenum, illi ineſt etiam mos malus, & mala mens, & mala indoles; quod autem hoc verum ſit, quod dicitur, ex contemplatione aſſumptarum propoſitionum innoteſcet, harum prima eſt, cuius metaphrenum curuum eſt valde, & humeri contracti illius pectus eſt præter naturaliter formatum; quoniam bene formatum pectus debet eſſe planum, & latum, vt in figura fortis dictum eſt, & vt dicetur infra bene formatum metaphrenum, neque conuexum nimis, neque concauum eſſe debet, quare cui pectus, & metaphrenum tale, ille eſt ſecundum naturam quo ad hæc membra diſpoſitus, ergo qui non talis non erit ſecundum naturam, nã, vt ſępè dictum eſt, ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, & negatio negationis erit cauſa; cauſatur autem hæc prater naturalis diſpoſitio metaphreni aut ab inobedientia materiæ duræ, & rebellis, quæ calori naturali, & virtuti formatrici nimium reſiſtit, aut ab impotentia eiuſdem virtutis, quare & neceſſe eſt in temperamento præualere humorem melancholicum, & terreſtrem, & cum error ſit in formatione illius membri, quod ſpiritualia continet, difficile eſt credere quin error etiam nõ contigerit circa ipſamet membra, quæ totius vitæ ſenſitiuæ principia exiſtunt.

Altera propoſitio aſſumpta eſt, quod qui ſic formatum pectus habet, & humeros, ille ſecundum has partes neceſſario eſt præter naturam diſpoſitus, quoniam ſecundum naturam pectus, & humeri oppoſito modo ſunt affecti; quare neceſſario humeri, & pectus, qui ſecundum propoſitam apparent diſpoſitionem affecti, præter naturam, & ordinem humanæ figuræ exiſtent.

Quod autem hanc illaudabilem figuram ſequetur mos conformis non habet vllam dubitationem, nam ſi ad naturalem diſpoſitionẽ ſequitur ingenuitas, & bona indoles, er-

go

go, & ad malam malus mos, & indoles improba ſequetur, turpem enim animam inhabitare corpus turpe probabile eſt, & eo magis cum turpitudo, & præter naturalis diſpoſitio non eſt cute tenus, ſed penetrat, ita, vt noxa principalibus membris illata credatur.

At propter hæc, cauſa non apparet quòd cuius tales ſunt humeri, & metaphrenum, ille ſit mali moribus, & niger, vt dicebat Horatius, nam certum eſt, turpem fuiſſe Aeſopum, turpem Plotinum turpiſſimum Epitectum, qui tamen viri optimi fuere, & ſanctiſſimi; At fortè hi in externis, & ſecundum ſuperficiem erant deformes, internas autem partes ſecundum naturam diſpoſitas habebant, inquirenda eſt igitur huius effectus cauſa.

Primũ igitur qualis nã ſit homo malorũ morũ cognoſcitur ex eius charactere quem expreſſit Horatius ſatira tertia primi, hunc inquã vocans nigrũ, quem interpretantur improbis præditum moribus, & ingenio malo, ad quam facile reſpexit, etiam Pythagoras, cum dixit, De iјs, quæ nigra ſunt cauda, non eſt guſtandum hoc eſt, alios, qui lædere gaudet, & hoc ſtudioſè, ac ſedulo facit. Talem dicemus;

—Abſentem qui rodit amicum,
Qui non defendit alio culpante, ſolutos
Qui captat riſus hominum, famamque dicacis;
Fingere, qui non viſa poteſt commiſſa tacere.
Qui nequit, hic niger eſt. Hoc eſt mali moris.

At epitectus, & Aeſopus tales non erant, quod autem qui incuruum, & globoſum habet metaphrenum ac præcipue à prima metaphreni vertebra, vſque ad quintam, maximè autem circa ſecundam, & tertiam; hoc certum eſt, & apud nos experientia confirmatum; & enim quos globoſos dicunt habere humeros, vulgo multa malitia refertos vocamus, & ferunt Marcum Antonium talem fuiſſe, hominem impurum, & doloſum; at propter quid mali moris eſſe diximus, qui ſecundum ſe ſtudioſe prauus eſt, & alios etiam immerentes lædere gaudet? ac rodit abſentes amicos, nec alio culpante defendit, an certe hic mendax eſt, & dicax, & mediocriter timidus, non enim abſentem roderet; cum autem dicax ſit, etiam mediocriter eſt ſiccus, at cum volens, & data opera ſit prauus, obſcuratã affectibus habet mentis aciem, & cum ſiccus ſit, & mediocriter calidus melancholici eſt temperamenti, refert terram vere nouo calore modico calefactam, multi igitur vapores generantur quare & multi venti menſe Martio eleuantur, at vapores ſicci admodũ, ſed mediocriter calidi mentem, agitant turbant, odium, & inuidiam inducunt, ergo ſi cui talis ineſt metaphreni figura, ille circa principium animæ abundat humore, vel materia ſicca valde, ſed mediocriter calida, quæ cum multos vapores ſiccos emittat cum ſpiritu vitali iunctos hi propenſum faciunt hominem ad iniquos mores, vt ſupradictum eſt, ergo cui ineſt tale metaphrenum, hic erit mali moris, & eo magis ſi contigerit vitium hoc communicari aortæ, & pulmoni, & cordi, hoc ſi quidem arteria prohibetur, ne rectè ſurſum in cerebrum feratur, quare & ſpiritus inordinatiores aſcendunt, & inæquales, & ideo inæqualiter ſegerit, & quoniam accidit hos eoſdem ſpiritus propter eandem cauſam longiorem moram in aſcenſu trahere, ideo etiam perſpicaces, & aſtuti apparent, ſed, vt dixi maligni, & cum apti ſint ad aſtutias, fingere poſſunt plura mendacia, & riſus hominum captare, & dicaces videri, Hoc hominum genus mirificè odioſum eſt, quoniam neque ioco, neque ſerio, ex vſu eſſe poſſunt, ſtudio, & ex delectuque praui ſunt, quare, vt ille ait, hunc tu Romane caueto.

APOTELESMA XXIX.

,, *Quicunque autem metaphrenum eminens habent, glorioſi, & inſipientes ſunt, referuntur ad equos. Quoniam autem neque curuum, vehementer oportet eſſe, neque concauum metaphrenum, medium ſiue mediocre eſt illud, quod requirendum eſt in eo, qui boni moris eſt, & bene natus dicitur;*

IN duo ſecatur præſens apoteleſma, prior pars nouum prædicatum, & prognoſticum affert præter naturalis metaphreni, poſterior continet normam, & regulam ſecundum quam cognita naturali diſpoſitione metaphreni, etiam præter naturalem eiuſdem diſpoſitionem cognoſcere poſſimus.

Vt mihi videtur, hoc metaphreni prædicatum ſupradicto quodãmodo opponitur, illud erat conuexum, & ſphericum, hoc dicitur eminens, & pineatum, non enim aliter eſſe poteſt, ſi ad equos referri debet, illorumque diſpoſitioni circa hanc partem aſſimilari. Vt igitur videmus in equis eam partem eminere, in qua vtrique concurrunt armi, ea autem eſt, quæ ante Ephippium immediatè apparet diſcooperta, ſi eadem, aut ſimilis eminentia in hominis metaphreno apparebit, illum dicemus eſſe glorioſum, at quod glorioſum, quidam interpretantur inepte liberalem, & inepte de ſe magnifice ſentientem, ſe ſe que oſtẽtãtem, videtur autem declarari eo verbo, quod in græco appoſitum, in latinum conuerſum non fuit, quod demens ſignificat, vt ſit ſenſus, quorum dorſum prominens eſt, & aliquo modo pineatum illi ſunt glorioſi, & inepte de ſe magnifice ſentientes, & dementes, rationem affert, quoniam ſimiles ſunt equis, hoc eſt referunt eam in equi corpore partem, cui in eiuſdem equi anima reſpondet iactantia, & inepta illa ſui ipſius oſtentatio, & dementia, quæ in eodem ſolet deprehendi expoſita eſt Ariſtot. ſententia, & quod tales ſint equi circa corpus, pineatos enim armos habere cerni poteſt; Aſt quod ſint ſecundum animam tales, examinandum videtur, ac ponendum quænam oſtentatio, & cuius generis dementia iu equo deprehendatur, illa autem eſſe poteſt natura, quam Virgilius elegantiſſimè in georgicis exponit, quod altius ingrediatur, & mollia crura reponat.

Primus, & ire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto ſe ſe committere ponti
Nec vanos horret ſtrepitus & paulo poſt
— *Si qua ſonum procul arma dedere*
Stare loco neſcit, micat auribus, & tremit artus.
Collectumque premens voluit ſub naribus ignem.

In equo ergo, vt mihi videtur, oſtentatio conſiſtit in hoc, vt altius quàm deceat ferat caput, & ſuperbe crura iactet, ſibique placeat, hoĩem autem, qui primatum, & præcedentiam in omnibus ſibi arroget, quæ neſcit, quæ non nouit quæque ignorare cognoſcit, aſſerere audeat, & quæ remota ſunt pericula rideat, nihilique faciat, ſtare loco neſciat, iratus cum ſtrepitu ſpiritum trahat de naribus, & in Deum, atque homines, verba ignominioſa iactat, hunc dicam glorioſum, ventoſum, arrogantem, ac ſimul dementem, inflatumque, & ampuloſum; cui ergo, inquit Ariſtotelis, metaphrenum prominens, & in acutum vergens, & angulum obtuſum referens inerit, ille erit ventoſus, glorioſus, ac demens, quoniam erit ſimilis equo, cuius hæc videtur eſſe proprietas, nam cum equus ſit glorioſus, & demens, vt etiam in apologo de equo, & ceruo teſtatur Horatius, homo qui illi ſimilis eſt ſecundum eam partem ſecundum quam eidem ſimilis eſſe poteſt, illum etiam ſimiliter ſecundũ animam referet, & ceu equus ventoſus erit, & demens.

At mi-

At mihi ſane eſt hoc dubium valde, nam pineatum metaphrenum neque equorum tantum eſt proprium, ſed aſinorum, & mulorum, quin & boues idem videntur habere, quorum nullum ventoſum, & glorioſum dicemus. Amplius quomodo pineatum tergus poteſt glorioſum, aut dementem hominem oſtendere? quid enim partis habet tergus, & metaphrenum, in actione arroganti, & veſana? *Dub.* *An pineatum meta-phr. ſit arrog. ſignum*

Horum nonnulli occultas eſſe cauſas dicunt, & ſola experientia rem talem comprobatam, ſicuti incertum eſt cur, & magnes ad polum conuertatur, & cur quidam adeo horreant aſpectum cati, alij animo delinquant ex odore vnico origani, alij demum adeo fugiant moſcum, vt ſi eiuſdem perceperint odorem ſubito deficiant, & ſubuertatur ſtomachus, & caput, cuius rei exemplum domeſticum, & toties viſum afferre poſſum. At ſane nullus eſt effectus ſine cauſa, & effectus æternus cauſam æternam, continuus habet continuam, mortalis, corruptibilis, & temporalis ſibi cauſam vendicat etiam ſimilem, impoſſibile autem eſt ab æterna cauſa aliquid noui fieri, niſi ea alio, atque alio modo diſponatur, quod vero accidit noui, nouam etiam cauſam ſortiri neceſſe eſt, quod ſi alicuius effectus cauſa ignoratur, non ideo ille cauſa caret, aut ſi occulta eſt, non ſimpliciter, ſed nobis occultam eſſe contingit omnino.

Dubitatio hæc mihi quidem difficilis videtur, primum enim verum eſt equorum, & aſinorum metaphrenum, boum etiam eſſe ſimile; equi, & aſini in hoc etiam conueniunt, vt vtrique dementes ſint; neque enim prudentem aut diſcretum, niſi ridicule dixeris aſinum, muli ex vtroque participant, bouinum metaphrenum ab equino, vel plurimum diſtat; aſini etiam ab equis, videre enim eſt equinum tumidius, eſſe, & minus ad angulum accedere obtuſum, illud à rectis lineis, hoc equinum à conuexis fieri; In angulum acutum cedunt lineæ, quæ ſtatuunt pineatum aſini metaphrenum, quæ vero equinum curuatæ videntur, & portiones circuli quaſdam ad angulum obtuſum coeuntes præſe ferunt, cum autem dubitatur quid commune habeat pineatum metaphrenum cum ventoſa, & glorioſa anima, cum actionis ventoſæ non ſit inſtrumentum; forte dicendum eſt, ſi non eſt inſtrumentum ventoſæ actionis, eſt tamen ſignum quod tale adſit interius inſtrumentum, neque etiam corrupta caluariæ figura, inſtrumentum eſt corrupti, & peruerſi diſcurſus, ſed præbet indicium, quod peruerſe affectum cum ſit intra contentum cerebrum, illud etiam peruerſe, & imperfecte operatur; neque tamen huius effectus ignotas penitus dixerim cauſas, omnis enim cauſa quatenus cauſa eſt, ſuo effectu ſimpliciter eſt notior, nihil tamen vetat, quin nobis ignota ſit, ſed ex his quæ nobis nota ſunt cognoſci poteſt. Quando enim ventoſitatis, & demen tiæ accidentia ſpeculati fuerimus, definitionemque inuenerimus illam eſſe virtutem, ac formam in materia cognoſcemus, at quoniam certa forma certam ſibi determinat materiam, & determinatam certo modo effingit, ac figurat, profecto quod probabiliter ventoſi pineatum habeant tergus cognoſcemus, quare quibus tale fuerit tergus ventoſi etiam, ac dementes veriſimiliter erunt.

Inepte glorioſus, & oſtentator ille dicitur, qui ſignis, & verbis ſe alijs meliorem eſſe præter rationem demonſtrare tentat, in paruiſque ſe ſe effert; quare leuis, & ventoſus dicitur, imprudens igitur, probabile eſt ergo, illum ipſum penes principia ſenſus multum bilis, ac ſubtilis ſanguinis in proportione ferè æquali habere; vnde cum ſpiritus calidi, & inſtabiles, & aeream calidum referentes in caput ferantur propter bilem glorioſi, & ſuperbi, propter ſanguinem dulcem inepti, & feſtiui appareant vt ſic ex oppoſitis paſſiuis ferè æqualiter conſtitutos ſpiritus habentes, plerunque ridiculi exiſtant, ridiculos autem dicimus, qui ridiculas faciunt, eæ ſunt ridiculæ actiones, quæ ſine damno contradictionem, in ſeipſis penè apparentem continent, vt ſi quis adoleſcens dum ſe pulchrum, & ornatum putat, & recta incedens, ad cælum caput attollit ſubito in lutum cadat, & ſi mulier, quæ

cum ſe ornatiſſimam publice monſtrare cupiat ſubito labatur, & interiores veſtes tritas, turpes, obſoletas, maculis, & ſitu plurimo diſtinctas omnium oculis ſubijciat, ſi igitur talis eſt ventoſus, & demens homo qui ſe præter rationem alijs præponere geſtit, procul dubio illum eſſe calidæ, & humidæ temperaturæ circa principia vitæ probabile eſt; at notandum quod materia non eſt probe compoſita, & ſubacta, nam ſi ſecundum humanam, & probā hominis temperaturam calidus, & humidus foret, hic neque ventoſus, neque demens diceretur, ponendum eſt igitur quod duplex eſt in hominum ſpecie temperies calida, & humida, vna proba, & laudabilis in qua calor, & humor cæteras ſuperant quidem qualitates, attamen calor humorem in ſeſquialtera exempli gratia, vincit ſecundum virtutem, atque ita qui talem ſortitus eſt temperiem ad omnes actiones prōptus eſt, & quiduis imitatur, ac diſcit, propter obedientem, ac maximè ad patiendum paratum humorem, in hac altera temperie de qua loquimur calor, & humor longe aliam inter ſe obſeruant proportionem, & potius in ſuper partiente, quam inſuper particulari proportione iunguntur, non enim harmonice calor humori dominatur, neq. ille ſecundum rectam rationem calori paret. Sic ergo, vt puto differentia, quæ eſt inter has duas temperies, apparet; notandum eſt etiam in mixtione elementorum contingere diſcrimen, nam in proba, & perfecta mixtione, & præparatione materiæ hominis, maxime ſecundum naturam diſpoſiti, facta eſt mixtio, & elaboratio talis humoris, & ſicci caloris, & frigidi, vt nulla penitus vincat, & uincatur niſi ſecundum quod in locis proprijs id fieri accidit, vt ſcilicet in oſſibus vincat ſiccitas, cædat in carne, calor in corde, frigus in cerebro ſuperet, non quidem ſimpliciter, ſed ſecundum quod recta mixtio ad formam hominis ſuſcipiendam requirit.

In hac autem mixtione materiæ ex qua fit oſtentator ineptus, & ventoſus, ac demens in quo loco humor deficere deberet, verbi gratia, vt quattuor, deficit tantum, vt tria cum dimidio, & vbi calor remitti oporteret, ibi amplior eſt, quā membri recta ratio quæreret; quod ſi res ita ſe habet; contingit in vertebris primis dorſi, & circa principium coſtarum humorem magis, quàm oporteat abundare; calorem autem excellentem circa principia ſenſus, ac cor ipſum, in hoc homine eſſe, eundemque igneum, mouet autem ignis in acutum, vel anteriorem, vel poſteriorem partem, ſi ſinè anteriorem, pectus facit carinatum, & garrulos homines, fallaces, ac vanos referentes aues, at ſi calori imperum facienti in circum ſitam cordi materiam cedant vertebræ, & coſtarum initia, efficitur pineata, & prominens metaphreni figura; docetque calorem multum cum humido improportionate iunctū dominari, ex hac temperie oſtenſum eſt, attolli ſpiritus, qui ineptam, ac vanā illam pariunt oſtentationem. Iure igitur ab Ariſtotele fuit aſſertum, cui metaphrenum eſt pineatum, & prominens ille inſipienter glorioſus eſt, & ventoſus, huius etiam proprium eſt, vt multa deſpiciat, abſentes derideat, præſentes non curet, multa aliquando blateret, aliquando taceat, vt pompam ferens non nunquam incedat, aliquando vero huc, atque illuc curſitet, vt mihi Horatium legenti quandoque expreſſus Tigellius cantor videatur, cum igitur neq; curuum, neque concauum, neque acutum, neque depreſſum debeat eſſe metaphrenum, & omnes iſtæ figuræ ſint improbandæ, conſequens eſt, ſi extrema ſint mala, mediocritatem eſſe bonam, & quærendam; & hoc eſt quod in ſecunda parte apoteleſmatis dicit Ariſtoteles, Cum neque oporteat metaphrenū eſſe curuum, vt arcū, & conuexum, neq. oporteat idem eſſe concauum, quod carinato pectori opponitur, neque ſit laudabile prominens & pineatum, & omnia hæc extrema ſint, & figuræ præter naturales exiſtant, conſequens eſt, vt bene formatum metaphrenum debeat eſſe, planum, parum ad modum ad curuitatē accedens, vt vix oculi eam percipiant, & circuli magni paruam ſectionem doceat; magnū ſit latum, carnoſum, dearticulatum, vt ſupra dictum fuit, quale autem, & quantum debeat eſſe metaphrenum ſecundum latitudinem, ſic eſt cognoſcere, extenſo homine alterum pedem circini in vmbilico tanquam in centro poſito, deinde altero crure, aut manu, & bra-

chio

chio quantum fieri poteſt extenſo tanquã interuallo vtere, & fiat circulus, qui per vltimas partes mediorum manus digitorum tranſibit, & per extrema pollicis vtriuſque pedum; huius circuli diametrum in tres partes diuidito; harum vnam ſi cæperis, amplitudinem, ſiue latitudinem naturalem humani metaphreni habebis; quæ ab hac ſectione recedit, maior, vel minor exiſtens, magis aut magis incuruata iam deſinit eſſe ſecũdum naturam, neque bonam indolem oſtendit, ſed vitium ſubeſſe aliquod circa principium ſenſuum, aut in virtute formatrice fuiſſe docet, ſecundum quod vitium ad actiones aut contemplationes, aut factiones non bene diſponuntur.

APOTELESMA XXX.

Quibuſcunque ceruix eſt articulis prominentibus, & humeri, illi ſunt ſani, & fortes ſecundum animam, referuntur ad maſculinum genus.

MVltum videtur eſſe differẽs in græco ſententia huius apoteleſmatis ab eã, quã Sueſſanus agnoſcit, & quam interpres attulit, hanc Camers, & Celſus referente Theſauri græci auctore, ſic interpretari videntur. quibuſcunque pars ſuperior humerorum inter vtraque principia ſcapularum cadens, nec non, & humeri ipſi fuerint extantes, & bene formati; illi ſecundum animam ſani ſunt, hoc eſt ſibi bene conſtant, & ad rem loquuntur, & agunt; iure igitur videtur Ariſtoteles de hac parte loqui quoniam hæc immediate cum metaphreno iungitur, per ἐπωμίδα. igitur intelligemus partem eam, quæ eſt inter vtrunque armum, quo loco poſita eſt vltimæ ceruicis vertebra, neque os, aut cutem ſolam, ſed totum membrum ſecundum quod oculis ſubijcitur, ac tactui, cupiendum eſt, quo ſane loco ſunt nexi muſculi, qui collum, & caput mouent numero ferme 14. proprium tamen illorũ eſt munus caput attollere, & ad latera circum vertere, qui enim deprimunt, & incuruant ad partem anteriorem cum ceruice, & ea de qua ſermo eſt, parte nihil habent commune; cum igitur muſculoſa eſt hæc pars, quæ caput mouet, neceſſario, & robuſta eſt, & cum humeri ſunt extantes (ſic legunt) Dicerem ego dearticulati, & perfecti, vt bene conſpiciantur ab alijs partibus corporis diſtincti, & per humerum intelligo proprie illam partem carne veſtitam, & neruis, & cute, ſub qua extremitas oſſis brachij cum clauiculæ, ſiue oſſis iuguli capite ad vtrunque ſpatularum ſinum conuenit, cum igitur pars hæc prominens, hoc eſt dearticulata (id enim græca vox à Camerte ſignificare dicitur) fuerit, & bene affecta, docet hominem eſſe ſanæ mentis, hoc eſt naturaliter eſſe bene diſpoſitum ſecundum animam vt ſcilicet ſit ingenuus, mediocriter fortis, & liberalis, & naturaliter placidus, verax, & mitis etiam, rationemque aſſertionis ſuæ afferens Ariſtoteles ait, quoniam hæc eſt maſculi figura, vt ſit ratio; quæ membra maſculinum genus referunt, illa in homine arguunt animã habentem diſpoſitionem ad maſculos mores, & actiones, at cui adſunt humeri, & ceruix quales diximus, illi inſunt membra maſculini generis, ille igitur, & ſecundum animam maſculas habebit diſpoſitiones, ac ſanæ mentis vocabitur, & ad operandum ſecundum virtutem erit apte ac probè à natura formatus.

Iam maior non habet difficultatem, minor erat, cui ceruix, & humeri ſunt muſculoſi pleni, & bene formati, ille ad maſculinum genus refertur.

Ratio eſt, quoniam maſculi proprium eſt, vt eius corpus melius formatum ſit, ac dearticulatum, quam fœmininum, perfectius enim eſt, quoniam robuſtior eſt, calor, & virtus formatrix in viro quam in fœmina. Cauſa uero propter quam cui talis adſit ceruix, & humeri tales, ille ſecundum animam ſit ſanus, hoc eſt ſecundum naturam diſpoſitus, & naturales hominis habeat diſpoſitiones, affectiones, & voluntates hæc poteſt aſſignari; quoniam effectus, & diſpoſitio hæc corporis docet uirtutem formatricem fuiſſe ualidam, &

perfe-

perfectam, & quoniam quæ formauit, eadem eſt etiam, quæ conſeruat, probabile eſt conſeruatricem eſſe optime affectam, quæ vero conſeruat ea eſt, quæ regit, & gubernat compoſitum, hæc uirtus eſt organica, quare, & actus corporis organici, igitur anima, cui ergo corporis partes ſunt affabre factæ, ac optime conſtitutæ illum, probabile eſt, & bene ſanã, ac ſecundum naturam conſtitutam habere animam, hunc ergo rationabilẽ dicemus, quod de Hercule ait Virgilius, Nuſquam rationis egentem fuiſſe.

Cæterum puto ego regulam ſatis certam, ac firmam eſſe, vt cui quæ circa cor ſunt mẽbra bene diſpoſita, & recte ſecundum naturam fabricata, ille etiam ſit bene ſenſatus beneque de rebus iudicet, quando affectibus non tenetur, pro vt naturaliter iudicandum, ac ſentiendum eſt; cui autem contrario modo affectæ ſunt corporis partes, animam etiam ſic diſpoſitam habeat, etenim qualia ſunt inſtrumenta, talis eſt virtus, quæ fabricauit, & talis eſt operatio cuius gratia facta ſunt, & agens quod illis eſt uſurum, quare cum quattuor ſint inſtrumentum, fabricans inſtrumentum, & operatio, & uirtus vtens inſtrumento ad operationem obeundam, ſicuti ergo ſi eſt operatio, neceſſe eſt adeſſe, & inſtrumentum, & inſtrumento utens ad operationem efficiendã, ita ſi eſt operatio talis, ergo, & efficiens tale erit, & inſtrumentum operationis qualitatẽ certam habebit; & e conuerſo quale erit inſtrumentum, & tale ſecundum ſe ipſum fuiſſe, quod fecit inſtrumentum, & quod illo uſurum eſt, & tandem talem futuram eſſe operationem rationi conſonum ac probabile eſt, quid ergo talis ceruix, & humeri portendãt, ex his eſt manifeſtum.

Quidam aiunt ceruicem ualde carnoſam mendacem ſignificare, & blateronem, at primum, non uideo propter quid hoc aſſeri poſſit, uerum bene eſt, ſi ceruix pinguis admodum fuerit, & cutis tenſa, ſed læuis, ac mollis, quod homo hic erit garrulus, uerboſus, & rimarũ plenus, carnoſus autem, hoc eſt muſculoſus, nequaquam talis eſſe ſolet, cauſa uero propter quam ceruix pinguis ualde, hunc hominem deſignet, hæc eſſe poteſt, quoniam ſignũ hoc arguit multum adeſſe humoris aerei, talem igitur uirum ad aues referes, quarum natura eſt garrula, quod experientia docet aeremq; refert, qui inſtabiliſſimus eſt aer, unde nouas continue ſuggerit phantaſia imagines, hinc noua emergunt inceſſanter uerba, quibus homo dicitur eſſe garrulus.

Quæ piloſa utrinque ceruix eſt, fortem, & iracundum denotat, ad leonem enim referuntur, cuius collum, & ceruix iubas habet, uerum neque pili ſufficiunt, niſi, & robur, & armorum, ſiue humerorũ prædicta diſpoſitio aderit, cum ergo membra fuerint affecta, pro ut diximus, & addatur etiam pilus ceruici, ſignum eſt circa principium motus, & in ſpinali medula calorem eſſe robuſtum, cuius cum ſit munus mouere, ergo uirtus mouens robuſta erit, ſuppoſitum autem eſt inſtrumenta etiam eſſe uirtuti correſpondentia, ergo, & ipſa robuſta, dicemus igitur talem hominem eſſe ualidum, ac maxime ad genus maſculinum accedere.

Si autem contigerit non prominentem, ſed concauam, & depreſſam eſſe ceruicem, cum locus ille ſit per quam tranſit ſpinalis medula, omnium fere neruorum, quibus non ſolum mouetur, ſed etiam ſentit animal, principium, & inſtrumentum, ſi circa ipſam, & in ipſius initio contigerit error, probabile eſt, uires in corpore deficere, & uirtutem motricem debilem eſſe.

Neque id mirum, paruus enim error in principio maximi eſt momenti, cum ad finem peruenerit, tum igitur hac de cauſa, tum quoniam Ariſtotelicæ diſpoſitioni depreſſa ceruix opponitur, probabile eſt, cui hæc adeſt, illum eſſe non ſolum debilem, ſed morbis obnoxium, adde, & quodam modo pene fatuum, non bene cordatum, neque naturaliter admodum prudentem, ſed timidum, & ignauum.

Oſſeam, ac duram ceruicem aliqui dant homini indocili, inſolenti, ac rapaci, at conue-

nire qui.

nire quidem indocili;puto, & inſolenti etiam,cur autem hæc rapacem arguat ceruix, non video,nam rapax aliena deſiderat,quare, & violentus eſt, & audax, & multum in ſe caloris vehementioris habet, cuius proprium eſt attrahere, & attracta diſſipare, in obſtinato autem prædominatur humor qui terræ proportionatus eſt; durus enim obſtinatus eſt, ac difficile mobilis; Inflexam igitur ac duram, & oſſeam ceruicē dicemus arguere prædominium humoris,ex quo oſſa fiunt, quare melancholiam quæ terram refert, hæc ſicca eſt, & difficile alienas capit impreſſiones,hoc autem eſt de ratione indocilitatis,propriè enim indocilis dicitur,qui impaſſibilis eſt ſecundum diſciplinas,quique non poteſt capere, & ad mittere quæ audit, & cum talis ſit ſi quę percæperit,illa retinet diutiſſime,neque facile de ſua poteſt opinione moueri,quod eſt obſtinati proprium,merito igitur cuius ceruix dura eſt, & rigida quæ nunſquam videtur poſſe inflecti ille indocilis eſt, & obſtinatus.

APOTELESMA XXXI.

Quibus autem ceruix, & humeri imbecilles, & inarticulati,molles ſunt ſecundum animam referuntur ad fœmininū genus, hæc dico,quæ dixi de pedibus, & coxis.

OPpoſitum eſt hoc ſuperiori, neque vllam in ſe habet difficultatem; ſi ergo qui habet ceruicem robuſtam, & humeros dearticulatos magnos, & toroſos ille eſt fortis,& validus ſecundum animam, conſequenter igitur qui oppoſitos humeros habet, & oppoſitè diſpoſitam ceruicem, ille idem etiam animam oppoſito modo diſpoſitam habebit. De ceruice igitur, & de humeris duo prædicata corporea,ſiue ſenſibilia affert,nempe imbecillitatē,& inarticulationē, iam imbecillitatē dicimus impotentiam naturalem ad agendum illa, & patiendum ab his,quæ agere, aut à quibus pati vnumquodque à natura deſtinatū eſt;duplex autem eſt paſſio alia dicitur corruptiua de qua nunc non eſt ſermo,altera perfectiua de qua loquimur,cum ergo homo natus ſit ad gradiēdum, & naturaliter poſſit quotidie xx. milliaria procedere, ſi quis ſit qui non poſſit progredi vltra ſpatium quattuor aut ſex milliarium,illum dicimus eſſe imbecillem, & ſimiliter cum homo poſſit pondus librarum centum naturaliter mouere,qui id non poteſt,quin neque libr. 50. illum dicimus imbecillem,& habere impotentiam paſſiuam; aſt ex oppoſito, qui neque videre niſi magna poteſt,neque audire niſi ſonos excellentes,illum dicimus habere impotentiam paſſiuam, nam non poteſt pati perfectiua paſſione ab ijs obiecti,à quibus naturaliter alij pati poſsūt & hæc etiam videndi, & audiendi dicitur imbecillitas;humeri igitur, & ceruix imbecilles vocantur, quæ perfecte, & exacte non poſſunt illud obire munus, ad quod peragendum vniuerſaliter à natura, & humeri, & ceruix eſt inſtituta, ſi igitur non probe mouebit,ac ſuſtinebit caput,ſi brachia non attollent humeri, ſi robuſte non ſuſtinebunt, ſi ſub mediocri etiam pondere fatiſcent,talē hominem habere humeros debiles, & impotentes dicemus. Inarticulatio vero dearticulationi opponitur, quare ſi dearticulatio eſt perfectio, & abſolutio membri ſecundum propriam figuram conſtituti,ita vt exacte opus ad quod à natura deſtinatum eſt poſſit efficere, patet inarticulationem fore imperfectiorem, & rudimentū membri,quod neque propriam figuram exactè, neque propriam virtutem à natura ſuſcepit,ita,vt poſſit perfecte facere opus ad quod fuerat deſtinatum Mollities animæ quænam ſit, & quæ ipſam ſequantur accidentia etiam ſupra fuit declaratū,eſt ergo Ariſtotelis ſenſus; Quorū ceruix,& humeri debiles ſunt,& inarticulati illi ſunt molles ſecundū animam, timidi,impatientes,naturaliter verecundi, & modeſti,quod probatur, quoniam qui tales ſunt ad fœmininū genus referūtur,cuius generis propria paſſio eſt mollities, vt iam oſtenſum eſt,nam in paſſiuis aqua prædominatur in genere fœmineo,in actiuis aeris vis præualet,ſecus in maſculino genere cuius terra eſt principium paſſiuum, actiuum vero eſt ignis,

inarti-

inarticulatio autem, & imbecillitas fœminas decet, quoniam virorum proprietas quatenus maſculi ſunt, eſt robur, & dearticulatio, & quod in fœmineo corpore minor ſit vis, eſt calor diminutus, qui minus potuit agere, quam decebat, mollior autem materia minus aptum facit animal ad reſiſtendum. Quod ergo vera ſit Ariſtotelis ſententia, & propter quid ex iiſdem principiis eſt manifeſtum; Nam quorum humeri, & ceruix talis eſt illi virtutem formatricem debilem ſortiti ſunt, quare & motricem; at debilem virtutem motricem, molle, & imbelle corpus ſequitur, & eſt in quo aqua in paſſiuis præualeat, cui id contigit ille homo ſimiles in anima diſpoſitiones, & inclinationes habet, ergo cui tales humeri, & ceruix ille ſecundum animam rationabiliter mollis erit, & timidus, & ad cedendum paratus.. Hæc igitur de ceruice ab Ariſtotele dicta ſunt.

APOTELESMA XXXII.

„ *Quibuſcunque humeri bene ſoluti ſunt, illi ſecundum animam liberales exiſtunt, referuntur ad apparentiam.*

HVmeros bene ſolutos, dearticulatos, & non contractos appello, contracti ſunt, qui referunt hominis figuram, ſe dubitare, aut neſcire illud, de quo interrogatur oſtendentis, qui enim de re aliqua dubitant, de qua interrogari contingit, humeros ſurſum verſus plerunque contrahere ſolent, quod etiam aliquando faciunt, qui aut mirantur, aut miſerentur, qui ergo humeros ſolutos, & oppoſitam formam habent illi, quã referunt dubitantes, q̃ñq; dicuntur liberales ſecundum animam, hoc eſt prompti ad dandum, & impartiendum ſuas iis, qui egent rebus, quas ipſi poſſident, & liberalitas de qua hic loquitur Ariſtoteles, virtus non eſt, ſed ad dandum facilitas, & promptitudo.

Cauſam afferens ſui dicti, quod referuntur ad apparentiam, nempe huius aſſertionis cauſa eſt, cognoſcendi inquam, non autem eſſendi, quoniam quos videmus dare, & concedere facile aliis ſua bona illi ſunt tales, vt ſcilicet humeros bene ſolutos, ac demiſſos habeant, ſiue cum dant humeros demittant.

Quidam aiunt, Ariſtotelem, aliud velle, & ſe ipſum declarare, dicereque tales eſſe liberales, quoniam bene diſpoſiti apparent, hoc eſt conuenienter, & ſecundum naturam affecti, pulchra enim quædam diſpoſitio apparet humerorum ſolutio, vt ſit ſenſus; qui bene ſolutos humeros habent illi liberales ſunt, ſiquidem pulchri apparent; conuenit autem naturali diſpoſitioni pulchritudo, & ſane, vt mihi videtur, hæc genuina eſt huius loci intellectio, nam qui humeros tales habent, illi ſecundum naturam hominis diſpoſiti ſunt circa pectus, & humeros, hoc autem eſt pulchrum apparere, qui autem ſunt valde ſecundum humanam naturam diſpoſiti, illi etiam valde ſociabiles ſunt; at ſocietatem nihil iungit magis, nihil magis ſtringit quam liberalitas, placiditas, & munerum oblatio, nam, vt ille dicebat.

Munera, crede mihi, placant homineſque deoſque,
Placatur donis Iuppiter ipſe datis.

Eſt igitur hic Ariſtotelis ſenſus qui ſic ad ſyllogiſmum reduci poteſt.

Qui humeros habent bene ſolutos illi ſunt pulchri, ac conſpicua forma diſpoſiti; tales ſecundum naturam humanam bene affecti ſunt circa corpus; at quorum corpus ſecundum humanam diſpoſitionem, ac naturam bene affectum eſt; illorum etiam animam bene affectam, ac diſpoſitam eſſe probabile eſt; (ſi quidẽ anima corporis actus eſt, ac perfectio; quare boni ac perfecti corporis rationabiliter etiam bona ac perfecta eſt anima) patet igitur quod quorum humeri ſoluti ſunt, illi probas habent animæ inclinationes; hæ autẽ ſunt ad virtutem propenſiones, quarum prima, & maxima, eſt amor proximi; vnde oritur ſociabilitas,

bilitas, & ciuilitas, quam ſequitur promptitudo ad beneficentiam, & liberalitatem.

Hæc, vt mihi videtur Ariſtotelis ratio eſt; minor prima non habet dubitationem, iudicat enim ſenſus tales humeros pulchros eſſe; quod autem pulchri ſint ſecundum naturam humanam diſpoſiti, non habet dubium, cũ nihil ſit pulchritudo niſi ſecundum vniuscuiuſque naturam apta partium diſpoſitio, & cum toto conſpiratio; corpora autem bene, ac naturaliter diſpoſita bonam etiam animam ſortita eſſe ex ſuperioribus pendet principijs, nã, & quale corpus tales eſſe animæ diximus inclinationes, quas naturales vocant propenſiones, quare qui corpore pulchro præditi ſunt, liberalemque nacti ſunt formã corporis, animam etiam liberalem ſortitos eſſe probabile eſt, vel ipſa voce id ipſum teſtante; nam, & liberalis facies dicitur, quæ forma poteſt placere; & liberalis homo qui humanus, ac benignus eſt, ac ad donandum promptus, non quidem, vt lucretur, & propter ſe ipſum, ſed propter illum cui donat ergo pulchri corpore ad uirtutes nati eſſe videntur.

Sed cur potius ad liberalitatem, quã ad fortitudinem, ad veracitatem, ad magnanimitatem ad iuſtitiam? omnes enim ſunt virtutes, an, vt mihi videtur reſpondendum eſt, pulchros hoc eſt bene, & ſecundum naturam diſpoſitos ad omnes virtutes quidem eſſe natos, magis tamen ad eas, quæ magis homini quatenus homo eſt conueniunt; Hic ſecundum quod homo eſt, maximè eſt ſociabilis, quare ea quæ magis ad ſocietatem humanã gignendam, ac conſeruandam faciunt, magis etiam pulchrum decebunt, hæc autem liberalitas eſt, pulchrum igitur liberalem eſſe decet; quo naturali ac inſito principio, aliquando abutentes adoleſcentuli, amaſijs ſuis dicere ſolent, cum pulchræ ſitis, uos decet eſſe humanas, ac liberales; quaſi quod naturaliter homini inſitum ſit, vt credat liberalitatem, & pulchritudinem eſſe coniugatas affectiones, vt cui ineſt vna ſecundum corpus, illi altera inſit ſecundum animam, quod ergo ſit vera Ariſtotelis poſitio ſic eſt manifeſtũ; At propter quid cauſa quæ pulchrum facit, eadem etiam liberalem facere dicitur? hoc enim videtur eſſe dubium, an ſanè dicẽdum nullam aliam cauſam facere pulchrum hominem, niſi hanc vnam, quoniam contingit virtutem formatricem eſſe potentem, reperijſque materiam maximè obedientem, & ſecundum rationem, quæ requiritur, reſiſtentem; hic virtus calor eſt, cuius proprium eſt, dilatare quare inſitam etiam dilatandi, ac diſgregandi propenſionem in animo generat hominum, hoc autem nihil præter liberalitatẽ importat, liberalis enim eſt, ſua bona communicare, & ſe ipſum (vt ſic loquar) propagare, quod viri boni proprium eſt, nam bonitas quatenus bonitas communicabilis eſt, & quo magis communicatur, eo melior eſt, vt Ariſtoteles primo ethicorum teſtatur. *Dub.*

Aut fortè non ad alium finem natura homines pulchros facit, niſi vt alijs placeant, & hinc ſocietas, & communicatio inter ipſos oriatur, cuius primarium vinculum eſt liberalitas, & beneficentia. *Dub.*

At rurſus quomodo dictum eſt de ratione caloris, ipſum hoc illi ineſſe, vt diſgreget, etenim, vt mihi videtur totum oppoſitum dicendum eſt; nã calidi eſt congregare, quod etiam Ariſtoteli viſum eſt, quarto meteororũ, quod ſenſibiliter docet ardens lucerna, videmus enim flammam accenſam in lychno ardentem, ad ſe oleum, vel ſeuum trahere, quare & congregare.

Communiter reſpõdetur ignem congregare omogenea, diſgregare heterogenea, nam oleum omogeneum eſt, caro, & oſſa heterogenea, ſed contra vnius, quatenus vnum eſt, vnus tantum eſt effectus, vt videtur Ariſtoteli ſecundo poſter. amplius ſi quæ ex quattuor conſtant elementis ſunt heterogenea, non minus oleum eſt heterogenum, quam caro, & ſi quæ habent idem nomen, & eandem definitionem illa omogenea dicuntur, non minus omogeneam carnem, quam oleum, affirmabunt.

An dicemus, ignis quatenus eſt ignis, vnam eſſe tantum operationem, vt ſit in continuo fieri, quare & ſe continue propagare, cum autem continue fiat neceſſario etiam materiam

riam requirit,quam ad ſe trahit,ea autem trahitur, quæ in naturam ipſius aptior eſt conuerti,talis eſt quæ habet cum ipſo ſymbolum,id vero eſt aer,quare ignis ad ſe trahit aerē, qui in ipſum conuertitur,terram relinquit in cinerem verſam, aquam in vaporem mutat, aut abigit, & ſic congregat, & diſgregat; & idem dum facit, propoſitum, & oppoſitum producit.

Vel dicam ad argumentum vnius, quatenus vnum eſt, vnus tantum eſt effectus, ſi vno modo fuerit diſpoſitum,at ſi contigerit vnum diuerſo modo diſpoſitum eſſe,diuerſos, non vnum pariet effectum, quod igni contigit cum diuerſis rebus comparato, quod Virgilius vidit dicens.

Limus, vt hic dureſcit, & vt hæc cera liqueſcit
— *Vno eodemque igni,*

Ad ſecundam rationem dico, non minus carnem, quam oleum ſecundum ſenſum eſſe homogenea,nam eadem ratio totius, & partis,at ſecūdum rationem vtraque compoſita, diſgregat autem, & ad ſe trahit oleum,ſiue partes quæ natæ ſunt fieri ignis,& ſimul atque id facit, etiam oleum diſsipat, quoniam alias partes olei, quæ aptæ non ſunt fieri ignis, aut aer repelluntur,idem etiam de carne ſentiendum,nam, & ipſa quatenus eſt heterogenea dilatatur,ac ſegregatur;quatenus autem homogeneas partes habet, nēpe humidum aereum,quod congregatur,catenus idem, atque oleum patitur attracto enim cibo per calorem quæ partes ſunt terreſtres,terræ apponūtur,aqueæ aquæ,partibus ſiccis ſiccæ,humidis humidæ, & ſingulis minimis ſingula adijciuntur, & facta mixtione animal, & corpus fit maius, & ita dicimus creſcere, & dilatari calore corpus animalis, & ſic quæ creſcunt,eo quod creſcunt multo humido,multoque calore abundant.

Putandum eſt autem, quoniam omnia orta naturam ſuorum teſtantur principiorum ita effectum eſſe,vt omnia compoſita ſapiant quattuor elementorum primas formas,quāuis ſub varia, ac diuerſa; & vix cognoſcibili figura; ſic quem bilioſum videmus eundem vocamus honoris amatorem,quare contumeliam non poteſt pati, & alijs ſupereminere appetit,quod eſt eſſe ſuperbum,igitur bilioſum dicemus eſſe ſuperbum,ignis enim eſt ſupereſſe alijs elementis, eiuſdem eſt eſſe inſtabilem, & nunquam in eodem loco,& diſpoſitione perſiſtere,quoniam continue fit;pariter in quo præualet ignis naturalis hominis,hoc eſt bilis flaua,videbimus ſecundum analogiam eaſdem qualitates,etenim leuis erit,inſtabilis & ſecundum corpus, & ſecundum animam iracundus, acuti deſiderij, & velocis contemptus,ſuperbæ,ambitioſæque voluntatis;quæ paſſiones igni,igneæque reſpondent naturæ, quod ergo humeri ſoluti liberalitatem indicent, & quod apparenti formæ corporeæ conueniat ſecundum animam propenſio ad liberalitatem, & propter quid uiſum eſt,nam, & Alexandrum Magnum, & Titum Imperatorem, & temporibus noſtrorū auorum Iſmaelē Perſarum Regem legimus,pulcherrimos eoſdemque liberaliſſimos fuiſſe, & omnes qui ſecundum propriam naturam liberales fuere,plerunque pulchros extitiſſe.

APOTELESMA XXXIII.

Quibuſcunque autem difficulter ſolubiles, conuulſi, illiberales ſunt, referuntur ad apparentem conuenientiam.

OPpoſitum ſuperioris continet,quare cum ad oppoſitas diſpoſitiones corporis ſequātur oppoſitæ animi,vt ſigna, non autem vt cauſæ, non abſurdum eſt; ſi bene ſoluti humeri arguunt liberalitatem, quod non bene ſoluti illiberalitatem, denuntiabunt; nam cauſas oppoſitas habebunt, quare, & oppoſita ſigna, & oppoſitas diſpoſitiones animæ, quales ſunt liberalitas, & illiberalitas oſtendent;eſt autem hæc Ariſtotelis ſententia quorum hu-

rum humeri erunt oppoſito modo diſpoſiti à ſupradicto hoc eſt non ſoluti, ſed contracti, & verſus caput, & vertebras reducti, & quaſi conuulſi, & tales qui referant pueros negantes, hos enim cum aliquid dare nollũt, videmus humeros contrahere, & uerſus collum reducere, quaſi in ſe ipſos ferantur, qui dubiteut diſſipari, & ſecundum ſubſtantiam offendi, ſi quid eorum quæ poſſident dare cogantur; qui inquam tales, ſunt illi vocantur illiberales; huius affirmationis ratio eſt, quoniam habent apparentiam conuenientem tali paſſioni, quæ dicitur Illiberalitas, nam, vt dixi qui dare negant, & renuunt talem ſecundum corpus; & humeros figuram apparere, ac conſpici faciunt; porro, vt mihi videtur, vox græca quam interpres vertit (ſolubile) perfectum, & completum ſignificat; quod etiam vox ſolubile aliquo pacto innuit, ſiquidem ſolubile dicitur quod in partes diuidi poteſt, illud autem bene ſoluitur, quod partes ſuas diſtinctas habet, ac terminatas; hoc perfectis corporibus diſſimilaribus accidit, quare quod partes bene ſolubiles habet, illud perfectum, ac diſtinctum dicemus ſecundum naturam, hoc in viris valde robuſtis conſpicimus quorum humeri muſculoſi, & eorundem muſculorum, ac oſſium veſtigia quædam ſpectantur in cute; è contra in muliere pulchra, qui eius videt humeros, informem quandam niuoſæ carnis maſſam tueri ſuſpicatur, non enim illarum cutis hanc muſculorum ſe præſefert imaginem, quam in viris tuemur, quorum igitur humeri ſunt ſic affecti, vt fœminam referant illiberales ſunt, quod probatur, nam qui naturaliter tales humeros ſortiti ſunt, illi eam habent à natura humerorum diſpoſitionem, quam apparere videmus in his, qui alijs ſua communicare negant, at iſti, qui talem apparentiam habent ſecundum quam illiberaliter agunt, illiberales vocantur, ergo quorum humeri ſunt huiuſmodi, illi ſecundum naturam ſunt illiberales, per illiberalitatem intelligo quandam inofficioſitatem, & incommunicationem rerum ſuarum, quæ fœminarum propria eſt; ad parſimoniam enim, & auaritiam natæ videntur, illarumque opus eſſe conſeruare, ac tueri parta, uirorum autem quærere, ac rem parare, quare hæ, vt domi maneant, illi ut foras erant nati ſunt, timorem, & illiberalitatem non dedecet mulierem, at viri propria ornamenta ſunt audacia, & liberalitas, quod ſi paratas ad dandum fœminas videris, vel eas præter naturam dixeris affectas, vel id ipſas facere cum paſſione aliqua perturbantur, nam ſi timent donant, aut ſi maiora ſe accepturas eſſe ſperant; per ſe autem, & ſimpliciter, quoniam illis bene cupiant, quibus dant raro contingit pudicis, hæc ergo eſt Ariſtotelis ratio, quod tales humeri illiberalitatem indicent; & vt ad maſculinum genus redigimus priorem diſpoſitionem, ita hæc poſterior ad fœmininum.

Quod ſi quis quærat, cur potius vſus fuerit apparentia Ariſtoteles, quam dixerit ad fœmineum, aut maſculinum genus redigi. Fortè reſpondendum eſt, quod ex notioribus nobis ſemper, & præcipue in hac facultate procedendum eſt, at notiora multo nobis ſunt, quæ ſenſibus apparent, quam alia omnia, hinc enim omnis noſtra cognitio ſumit originẽ, quare cũ occaſio datur potius ex apparẽtia ſenſuum quam ex ratione, ſuas probationes profert; Deinde ad principium illud primum maſculæ, & fœminilis diſpoſitionis peruenire eſt facile, id autem & in ſuperioribus factum fuiſſe poteſt obſeruari, qñ ad hoc materiale principium deuenit, differentiæ inter marem, & fœminam cadentis: Neque mirum eſt, ſi in hac cognitione ita à poſteriori procedatur, nam phyſiologiæ cum ſit ſubalternare, quod ſubalternaturum proprium eſt obſeruat.

Si quis autem quæret propter quid tum mulieres, tum qui tales humeros habent illiberales ſint, ac timidi plus iuſto, cauſam dicerem, quoniam frigidiores ſunt circa principia vitæ, quam virum deceat, frigidum enim omnia contra-

here, ac conſtringere ſolet, quare humeros, & male dearticulatos facit, & non magnos admodum, hoc enim eſt opus eius quod dilatat, & perficit, frigidum autem eſſe circa præcordia fœminarum magis, quam virorum ſupra dictum eſt, cum ergo eadem ſit cauſa, quæ contrahit humeros in corpore, & in animo propenſionem dat ad illiberalitatem, cui tales videmus humeros illi dicimus adeſſe frigus circa præcordia, ergo cauſam illiberalitatis, quare & dicimus ad auaritiam propenſum, & eſſe male ſociabilem, ingratum hominem, ſibi vni commodum, de nulla alia re præter quam de ſe; ac ſuis ſollicitum, quam propenſionem denotat ſenilis ætas, qui enim ſenes ſunt, illiberales pene omnes, contra adoleſcentuli liberales, niſi per procacitatem, ac petulantiam, aut ex habitu oppoſito modo diſpoſiti ſint, aut præter naturaliter ſe habeant, cauſa eſt, quoniam ſenes frigidiores iam facti ſunt circa cor, adoleſcentes verò caleſcunt caloris autem eſt dilatare, & diſſimilaria diſcutere.

APOTELESMA XXXIV.

„ *Quibuſcunque autem ea, quæ circa clauem colli bene ſolubilia ſunt, iij ſenſibiles exiſtunt, nam bene ſolubilibus exiſtentibus ijs, quæ circa clauem facile motum ſenſuum recipiunt.*

A Pedibus vſque ad oſſa iuguli, quæ à græcis claues colli dicuntur deuenimus, per claues igitur, vt dictum eſt, oſſa iuguli intelligit, & per ea quæ ſunt circa claues ſignificantur partes gulæ circumſitæ inferiores, per quas aſcendunt venæ, & arteriæ iugulares, quæ nutrimentum cerebro, & materiam ſpirituum ferunt in caput, amplius, & apud phyſiognomos valde attenditur diſpoſitio particulæ illius, quam fonticulum gulæ vocant vulgo.

Qui itaque ex Ariſtotele partes has circa iuguli poſitas habent dearticulatas, & bene ſecundum naturam diſpoſitas, hoc eſt diſtinctas, vt earum natura poſtulat, exiſtunt ſenſibiles, hoc eſt habent ſenſus exactos, & promptè, & exquiſitè ſentiunt, amplius bene cordati ſunt, cum autem tales maximè ſint paſſibiles, neceſſe eſt eoſdem carne molli præditos, quare, & prudentes, quod etiam qui partem phyſiognomiæ vanam profitentur, aſſerunt, dum aiunt, quorum magnus eſt gulæ fonticulus, illorum operationes prudentiſſimæ ſunt, & viri prudentes habentur, & fortunati, & merito, nam nullum numen abeſt ſi ſit prudentia præſens.

Sui dicti cauſam affert. Ariſtoteles, dicens, quoniam cum hæ partes fuerint bene ſolubiles operæpretium eſt, animal hoc facile motum ſenſuum recipere, hoc eſt pati à ſenſibilibus, & ea paſſione, quam vocant perfectiuam, de qua ſecundo de anima locutus eſt, ita affici, vt exactiſſime differentias ſenſibilium dignoſcere valeat; eſt ergo Ariſt. ratio talis.

Quicunq. habent partes circa clauem colli exiſtẽtes bene dearticulatas, ac diſtinctas illi nati ſũt recipere facile formas ſenſibiliũ, qui tales ſunt maximè ſenſitiui dicũtur, ergo qui partes circa claues colli bene ſolubiles habẽt, iidẽ maximè ſẽſitiui exiſtũt, qđ fuerit ex Ariſt. demonſtrandũ; primũ aũt aſſũptas ꝓpoſitiones contemplemur, deinde videbimus

debimus nunquid ad genus fœmininum, aut ad maſculinum referantur, qui hoc a pote leſmate diſcribuntur.

Prima igitur ſe offert propoſitio, quæ minor eſt, nempe, quorum partes, quæ circa clauem colli dearticulatæ ſunt, ac diſtinctæ, & completæ, illi nati ſunt recipere facile differentias ſenſibilium; quæ ſane propoſitio, forte ſic confirmari poterit, quorum partes circa claues colli poſitæ fuerint dearticulatæ, ac diſtinctæ, illis pauca erit circa has partes pinguedo, & cutis rara propter calorem vaſorum, quæ inde tranſeuntes ad caput aſcendunt, vaſa autem hæc ſanguine venoſo quædam, alia arterioſo plena ſunt, quare quorum partes circa claues colli ſunt bene ſolubiles, eorum vaſa iugularia ſunt grandia, & multo ſanguine, calore, ac ſpiritibus plena; qui multos ſpiritus multumque probum habent ſanguinem calidum, quare & ſubtiliorem, illi materiam habent, qua formas ſenſibilium plurimorum recipere poſſunt, hoc autem eſt, natum eſſe ad formas, ac differentias plurimorum ſenſibilium facile percipiendas.

Maior, autem nihil importat aliud præter conuerſam definitionis eorum qui ſunt bene ſenſitiui, bene ſenſitiuos enim eos eſſe dicimus, qui prompte formas rerum ſenſibilium recipiunt, facile retinent, atque earundem exquiſite differentias, & conuenientias dignoſcunt.

An ſēſitiui ad maſculinum reducuntur

Sed dubitandum videtur nunquid qui ſenſitiui ſunt ad genus maſculinum reducantur, aut ad fœmininum, ſiquidem ad horum alterum tanquam ad ultimas differentias materiales generis animalium perfectorum diximus, neceſſe eſſe unū quodq; indiuiduum redigi, non hunc dices eſſe generis maſculini, nam qui huius generis ſunt illi, & fortes ſunt ſecundum animam, & corpus habent valde robuſtum, quare ad agendum promptiſſimum ad patiendum ineptum, ad quod reſpexit aliquando Virgilius dum ait.

Caniciem galea premimus, ſemperque recentes
Conuectare iuuat prædas, & viuere rapto.

Et Horatius. Patientem pulueris atque ſolis eum dicit, qui habet impotentiam naturalem facile patiendi à quolibet, ac præcipue ab externo.

Amplius figuram fortis concomitatur cutis durities, & lenitas omnis abeſt, ſed figura fortis eſt figura maris, cui igitur ineſt mollities ab eodem abeſt maſculina natura, ac temperies.

Dub.

Sed ſi maſculum hunc affectum non dixeris, neque ſane fœmininum appellabis. Fœminei enim generis paſſio non eſt, liberalitas, nam, vt viri proprium eſt querere, ita fœminæ parta tueri, quare, & illas non dedecet parſimonia, amplius ſi taciturnæ, ſi timidæ ſunt probabile eſt, naturaliter illas etiam parcas eſſe debere; non igitur fœminas, non viros decet hæc paſſio, non ergo omnia quæ homini inſunt à natura, vel generis fœminei, vel maſculini paſſiones erunt.

An dices dari medium? at hic erit deinde Androginus, & qualem Hermaphroditum fuiſſe fabulantur; & tunc cum utrunque fuerit, neutrum dicetur, ſed quæ natura ſunt facta, & non præter naturam illa omnia determinata ſunt, at Androginos indeterminatum quoddam eſt, neque ullus unquam repertus eſt Androginus, qui in hoc magis quam in illud genus non inclinauerit, neceſſe enim eſt quodcunque animal indiuiduum perfectum, uel eſſe maſculinum, uel fœmininum, quod ſi vtroque participauerit neceſſario magis in unam partem, ſemper quam in alteram inclinabit, quid quid de leporibus ſit, quos aiunt utroque ſexu eſſe præditos, id neſcio, nec ratio ſuadet, eam n. proportionem inter ſe habent membra generationis virilia,

& fœminea quam habent rectum, & inuerſum, vt enim idem pannus non poteſt ſimul; & ſecundum eandem rationem, eſſe rectus, & inuerſus, neque eadem chirotecha recta, & inuerſa reſpectu eiuſdem manus eſt; ita non videtur, quod ſit poſſibile in eodem, & præcipuè perfecti animalis indiuiduo, duos ſexus reperiri, atque eundem hominem genitale ſuum eodem tempore habere inuerſum, & rectum, ſic enim in ſe ipſo generaret, & lepus homine imperfectior, omnibus animalibus perfectis eſſet perfectior, qui nullo alio præter quam ſeipſo egeret ad generandum.

At dices duo membra generationis in vno quid vetat eſſe indiuiduo? Reſpondeo, quod mox dixi, & tunc vnum indiuiduum humanum eſſent duo, & non vnum, ſexus enim à ſecretione dictus eſt, vt quo ſecernuntur, & diuiduntur ad inuicem indiuidua eiuſdem ſpeciei; nam ſi vnum indiuiduum ex duobus partibus dextra nempe, & ſiniſtra eſt factum, & ex utriſque coit membrum genitale, ſi duo erunt genitalia, ergo, & duæ dextræ, & duæ ſiniſtræ partes ſimul iungentur, & ſic, vt in monſtris accidit, cum gemelli duo confunduntur, vnum indiuiduum non erit vnum, neque ſecundum naturam ſed præter naturam diſpoſitum dicetur, quid ergo? puto, huiuſmodi conſtitutionem quam liberalitas ſequitur ad maſculinum potius, quam ad fœmininum referri, nam hoc aſpectus docet, ut plurimum circa oſſa iuguli ſicciores, & macriores uiros eſſe, quam ſint mulieres, & magis diſtinctas eorum partes, & muſculos apparere amplius patet liberalitatem non eſſe muliebrem inclinationem, cum ad parſimoniam, & ad cuſtodiam natæ ſint, & frigidiores uiris exiſtant. Pro ſolutione tamen notandum eſt, utranque partem tàm maſculam, quàm fœmineam ſuas habere latitudines, ſicuti linea a.b. quæ diuiſa in medio per punctum c. ponit duas extenſiones in priori, quæ eſt a.c. ſunt plures maſculorum ſpecies (ut ſic loquar) in poſteriori c.b. plures fœminarum, quæ ita diſponuntur, ut quo magis accedunt ad b. magis participent fœminilem naturam, quo magis recedunt minus eam habeant, & ſic in parte uirili etiam ſentiendum eſt, Non poteſt autem fieri ſecundum naturam, & ſecundum id quod ſit ut plurimum, ut aliquod indiuiduum naturaliter ſit ſecundum corpus fœmina, & ſecundum animam uir, & idem punctus ſit in parte lineæ a. c. & in parte c. b. ſi quidem diximus, quale corpus eſt, tales etiam eſſe animæ inclinationes; quæ tali corpore utuntur, niſi habitus, & educatio contrarium induxerint, nec officit quod de Amazonibus, quod de Camilla apud Virgilium legitur, quod de quadam Gallica Virgine, & de quam pluribus fœminis ſcribitur, quæ cum fœminæ forent maximè tamen audaces, & magnanimos gerebant animos, ac ſpiritus, neque ſupradictis repugnat.

Maſc. Fœm.

A. C. B.

Nam poteſt reſponderi primum hæc monſtra fuiſſe, deinde hæc indiuidua ſecundum ſexum fortaſſe fuiſſe fœminea, ſed quo ad cæteras partes corporis uirilem habuiſſe diſpoſitionem, amplius iam dictum eſt, quod habitu, & electione, ac uoluntate uinci poteſt naturalis corporis diſpoſitio, & inclinatio.

Ad rationes igitur quæ huic uidebatur poſitioni officere, ne hoc apoteleſma maſculinũ iudicaretur, reſpondeo, & primum cum dicitur maximè ſenſitiuos eſſe molles carne, quare ad fœmineũ genus accedere, dico ad genus fœmineum quo ad hoc accedere quidẽ, non tamen ſub eo contineri, ſed intra latitudinem a.c. comprehendi, ita vt ad c magis quã ad a. propinqui exiſtant, quorum vero caro dura, eſt illi ſunt maſculi circa a. & illius principium.

Ad

Ad ſecundum eadem dico, quod maſculinum circa.a.eſt robuſtum ſecundum corpus, & forte, & audax ſecundum animam, cum autem ab ipſo a. in c. recedit continuo fit mollior ſecundum corpus, & minus audax ſecundum animam, quare, & magis conſideratum, & ſibi magis proſpicit; vnde prudens vocatur, ſimiliter durities, quæ figuram fortis, & maſculi comitatur, non conuenit toti generi maſculino æqualiter, ſed ſecundum.a. magis apparet, continueque deflectitur, ac minuitur donec in c. peruenerimus, quo loco deſinit eſſe indiuiduum maſculinum, & in fœmininum iam tranſit, quoniam autem humana ſpecies, quæ in virilem, & fœmineam partem diuiditur, perfectio quædam eſt, & forma, & virtus & medietas, putandum eſt neque fœminam ſimpliciter, neque marem ſimpliciter, & exquiſite omnino eſſe laudabilem, ſed illum, & animo, & corpore apprime valere, & inter mares laudabilem eſſe, qui in medio portionis.a.c. conſtitutus eſt, qui autem in a. vel in c. à mediocritate formæ virili cum excedat, vel deficiat non omnino laudatur, neque id videatur mirum quod diximus naturales formas ſuſcipere magis, & minus, nam quoniam ſunt formæ in materia certa poſitæ ac natæ fieri, accidit, vt in quadam portione materiæ magis, & melius recipiantur, ſecundum quod efficitur, vt naturales formæ magis, & minus ſuſcipere videantur, non enim ſenſitiuum eſſe quod eſt ratio animalis aut actiua potentia quæ determinat animal, quatenus eſt animal, eadem eſt in omnium animalium ſpeciebus ſed quibuſdam clarius, vt homini, quibuſdam obſcurius, vt quam plurimis inſectis, communicata eſt, quod etiam in particularibus ſenſuum potentijs certiſſimum eſt; Videmus enim animalium quædam, vt aquilas habere viſum exquiſitum, in alijs obtuſum, vt in cicadis; quædam animalia excellentiſſimum habent odoratum, vt vultures, & canes, quædam autẽ ferè priuantur, ut homines, quorum nullum animal peiorem habere odoratum dicunt. Ergo inferes; ſubſtantiæ, & formæ ſuſcipient magis, & minus, & ſic fines, non erunt fines.

Reſpon. ſecundum ſe, formas non ſuſcipere magis, & minus, ſed reſpectu materiæ, in qua recipiuntur, nam hac in portione magis, in illa minus apparent, ſi non ſecundum eſſentiam, ſaltem ſecundum operationem.

APOTELESMA XXXV.

,, *Quibus vero quæ circa claues concluſa ſunt, illi inſenſibiles, difficulter enim ſolubilibus exiſtentibus ijs, quæ circa clauem impotentes ſunt recipere motum ſenſuum.*

Oppoſitum habet præſens apoteleſma ſuperioris, & oppoſitam etiam infert in anima qualitatem, eſt igitur hæc ſententia Ariſtotelis; quicunque habet partes circa oſſa iuguli poſitas concluſas, hoc eſt contractas, conſtipatas, & carne refertas, quales videmus eſſe iuuenculas, ſanas, & iam uiri potentes, aut uenerem expertas (cum enim uirgines eſſe deſiuerunt, ijs collum incraſſatur, & partes quæ circa iugulum exiſtunt diſtrahuntur, & inflantur) & ut ſic loquar, craſſæ fiunt, quicunque (in quã) ſic diſpoſitus eſt circa partes, quæ oſſibus iuguli ſunt circumpoſitæ ille eſt inſenſibilis, hoc eſt non admodum exactos habet ſenſus, ſed inſulſus, & ſtupidus aliquo modo uidebitur, & hanc ſuam ſententiam probaturus, ait, difficulter enim ſolubilibus, hoc eſt concluſis exiſtentibus partibus circa iugulum (dixi autem iam quid concluſum ſignificaret, nec non, & quid nam eſſet ſolubile; hoc enim eſt corpus cuius partes, quoniam diſiunctæ ſunt facile reſolui, ac diuidi, & in ſua principia reduci poſſunt) quare & ex oppoſito, quicunque habet partes

circa collum difficulter ſolubiles, ille eſt impotens recipere motum ſenſuum, hoc eſt non facile patitur à ſenſibilium formis, ea nimirum paſſione quam perfectiuam vocant, quare dicitur talis habere impotentiam naturalem ad ſentiendum, nihil autem aliud eſt ſentire niſi motum ſpiritualem ſenſibilium recipere, vel à ſenſibilibus pati ſecundum perfectionẽ, pati hoc eſt quoddam moueri, hæc igitur eſt Ariſtotelis ſententia, nunc conflato argumẽto eius propoſitiones ſunt examinandæ.

Sit argumentum huiuſmodi, quicunque habent partes, quæ circa iugulum ſunt, concluſas, & non bene ſolubiles, illi inepti ſunt recipere motum ſenſuum, qui tales ſunt inſenſati, ac ſtupidi eſſe videntur, ergo huiuſmodi homines, quos deſcripſimus, ſunt inſenſati, & ſtupidi, ſiuè ſtolidi, ad minorem propoſitionem dicendum eſt, quod qui habent concluſas, & coarctatas partes illas, per quas tranſeunt iugulares venæ, illis paucitas ſpirituum ad cerebrum defertur; quare & animalis ſpiritus paucus; hic eſt qui recipit motus ſenſuum, ergo quibus ineſt concluſus fonticulus circa iugulum, illis etiam inerit impotentia patiendi à motibus ſenſibilium.

Maior nullam habet difficultatem, etenim nihil aliud eſt eſſe inſenſitiuum, niſi à ſenſibilium formis difficile, vel nullo modo pati, patet igitur quod quorum hominum concluſa ſunt quæ circa collum, & iugulum, illi ſunt inſenſitiui, craſſæ igitur mineruæ homines, & qui facile decipi poſſint, cum non aduertant differentias ſenſibilium, creduli etiam ſunt & qui rerum cauſas neque quærunt, neque oblatas aduertunt, aut aduertere curant; qua ratione efficitur, vt vulgus bardos, fatuos, & ineptos eos vocet quibus fonticulus deeſt, & multa carne replentur nerui, & oſſa mouentia collum, & partes quæ ſunt circa oſſa iuguli, quod ergo tales ſint, & propter quid, & quod talis diſpoſitio ad genus fœmineum referatur ex prædictis eſt manifeſtum.

APOTELESMA XXXV.

Quicunque collum craſſum habent fortes ſunt ſecundum animam, referuntur ad maſculinum genus.

COllum dicitur quod caput ſuſtinet, cuius pars anterior gula, poſterior dicitur ceruix, hocque nullam penitus habet dubitationem, quod ſignum animi fortis vocauit; videtur autem collum eſſe craſſum in homine forti, & robuſto, nam cum magna oſſa habeat, & vertebræ ceruicis craſſæ exiſtant, caput etiam robuſtum eſt.

Quare, & nerui, qui à capite ipſi etiam robuſti, & ideo magni, vnde collum efficitur, craſſum, nõn dico pingue, ſed magnam habens circumferentiam. hos ergo viros ait Ariſtoteles eſſe fortes ſecundum animam; quod ſic probari poteſt per ſyllogiſmum.

Qui collum craſſum habent referuntur ad genus maſculinum, qui tales ſunt, ij fortes ſecundum animam exiſtunt, ergo qui collum craſſum habent ſunt fortes ſecũdum animam, minor probatur, nam tauros videmus collo craſſiore præditos quam ſint vaccæ; taurique ſunt maſculi, ergo qui collum craſſum habent ad genus maſculinum referuntur, cauſam ſæpius dixi, quoniam in maſculo præualet multus calor, & ſiccitas, hoc eſt ignis, & terra; quare à terra craſſitiem, & robur membrorum, ab igne audaciam, & promptitudinem ad agendum recipiunt, per calorem etiam multum alimenti attrahunt, & per eundem formant, vnde fit, vt moles non pinguedinis, aut humidi, ſed carnis oſſium, & neruorum paretur, quod autem maior vera ſit, iam multoties uiſum eſt.

Dub. Sed quærendum videtur, nunquid omne animal quod ad maſculinũ genus refertur ſit forte, etenim cum dimidium generis animalis ſit maſculum, & alterum fœmineum ſequeretur, vt illud forte, hoc eſſet timidum, at contra omnes lepores timidi ſunt, & oues, & capræ, &

præ, & in genere auicularum omnes ferè timent, amplius, ſi omne genus maſculinum forte eſt, etiã in ſpecię humana, cui igitur inerit maſculinitas, (vt ſic loquar) illi inerit etiã fortitudo, ſed cui maſculinitas ineſt illi (vt ſupra vidimus) ineſt etiam liberalitas, fortis igitur *Dub.* erit liberalis, & liberalis etiam fortis, at liberalis, vt dictum eſt, aptus eſt mente ac prudens prudentes, & qui mente valent carnem habent mollem, hi timidi ſunt, fortes igitur erunt timidi, quod contradictionem implicat, ſi omne maſculum animal forte dicetur.

An reſpondendum eſt, quod verę omne maſculum eſt forte, non tamen ſimpliciter, ſed ſecundum genus quodque, vt in genere ceruorum, & ouium dico maſculinam partem ſemper eſſe robuſtiorem fœminina, quando ſicuti maſculum animal ſimpliciter fœmineo eſt robuſtius, ita in vnaquaque ſpecie animalium, vt mihi ſanè videtur cæteris paribus, maſculinum eſt fœmineo robuſtius, & audacius, quamuis non nolli pantheram excipiant.

Amplius noto maſculum corpus eſſe duplex, alterum eſt quod inſtrumenta ſexus maſculini tantum habet, cætera autem membra fœmineæ, quod in ſacerdotibus cybeles; & quibuſdam eneruatis, & pathicis adoleſcentibus licet videre ſimilibus Adoni, aut Atydi à poetis deſcripto; Iſti ergo ſecundum ſexum dicuntur quidem maſculi, ſed ſecundum membra corporis cætera, & ſecundum animum, qui eorum membrorum dicitur eſſe entelechia, & actus, nequaquam.

Alterum dicitur maſculum animal, quod nactum eſt corpus, & corporis membra decentia maſculum, quare & animum, ſiue deinde ſexus ac generationis membra virilia, ſiue ſint muliebria, ſic virilem dicimus Tomyrim, virilem Zenobiam, Semiramin, Penthesileam, & alias huiuſmodi viragines, non quod ſexum, ſed quod corpus, & membra corporis virilia animumq́; haberent, contra Paridem, & Narciſſum, & Adonidem muliebres dicemus, quamuis membra generationis virilia habeant, quare, & hi adoleſcentes muliebres, & effœminati, illæ uiragines, & maſculæ mulieres dicuntur.

Ex quibus reſpondere eſt facile argumentis, quæ difficultatem facere videbantur; & primum dico, quod omne animal maſculum forte, & audax eſt; non ſimpliciter, ſed comparatum fœminis, quæ ſunt ſui generis, quare omnes capræ, & oues quæ ſunt maſculini generis, illæ eędem ſunt etiam audaciores, quam fœminini, videmuſque arietes, & hircos eſſe paratiores ad pugnam, quam ſint pecudes, & capræ.

Et ad ſecundam rationem, quando dicitur, ſi cui ineſt maſculinitas, illi ineſt fortitudo; cum cui ineſt liberalitas illi inſit etiam maſculinitas, fortis igitur, & audax erit liberalis, & placidus, ad hoc dico eſſe verum, proprium enim eſt audacis, & robuſti viri mitem eſſe, ac manſuetum, cum non tangitur ira, aut non dubitat, ſuſpicioſum autem plerunque eſt genus animalium, & hominum robuſtorum, & promptum ad iram, quod in Germanis populis licet intueri, qui cum ſuſpicio ualde ſint, ijdem etiam feroces, atque audaces admodum exiſtunt.

Cum autem dicitur liberalis omnis eſt aptus mente, & prudens, hanc non puto eſſe omnino veram, nam de liberali, ſecundum virtutem acquiſitam hoc forte verum eſt, ſed ſi loquamur de eo liberali, qui ſecũdum naturalem diſpoſitionem dicitur inclinatus ad dandũ, omnino non eſt verum, poteſt enim dare aliquis, & non curare rem familiarem, quoniam vel timidus eſt, vel vecors, & iudicio carens, dicam igitur non eſſe ſimpliciter verum, quod omnis paratus ad dandum, & ad curandum minus, quam oporteat diuitias, & numos, ſit prudens, & aptus mente, quare, & mollis carne, ſed potius exaduerſo, dico prudentes omnes, & molles carne propenſos eſſe ad illiberalitatem, & hos eſſe timidos, non dant enim quoniam timent, ne ipſi deinde indigeant, ſed liberales ex electione omnes ſunt prudentes, qui vero ex naturali diſpoſitione, non omnes.

Tales autem ſunt audaces de quibus loquitur ſuperius apoteleſma, & ſic credere ſolui poſſe dubitationem.

APO-

APOTELESMA XXXVII.

Qui autem gracile habent collum imbecilles ſunt referuntur ad fœminas.

CRaſſo gracile opponitur, hoc fœminas, illud mares decere dicit, mares eſſe fortes dictum eſt, porro gracile collum dupliciter eſſe poteſt, aut eo quod muſculi ceruicis exiles, vel quod oſſa, & tendines, & partes aliæ, quæ collum ſtatuunt ſint tenues, & ſubtiles, loquitur Ariſtoteles de ſubtilitate ſecunda, quoniam qui tali colli gracilitate ſunt præditi, illi propriè ad genus fœmineum referuntur, ſiquidem arguit formatricis caliditatis mediocrem vim, & materiam paucam, minoremque quam oporteret; quare cui collum ſubtile, illi etiam neceſſe eſt eſſe, & non robuſtum, quæ fœminei generis eſt paſſio; videmus enim fœminas ſubtilius habere collum, quam viros, qui vero ſubtile nacti ſunt, quoniam carne, & muſculis exilibus præditum, illi plerunque laborant atrophia, vel nimio calore igneo torquentur, quo caro ſoluta liqueſcit.

Rurſus ſubtile duplex eſt, vel enim breue, uel longum, breuitas cum gracilitate inſidioſum, & timidum ac crudelem indicat hominem miſericordem, & iniuſtum, at qui longum, illi vere fœminas referunt, quibus ſi arctum pectus aderit, & contracti humeri, his phthiſim imminere dubitandum eſt, cuius ſymptomatis rationem à medicis petere oportet, quæ talis eſſe videtur, calor acrior efficitur in pectore arctiori, & per collum ſtrictum in caput delatum excitat diſtilationem calidiorem, ſubtiliorem, amariorem, ac ſalſiorem, quæ cum deſcendit facile pulmones vlcerat, vnde phtyſis, quam tandem mors excipit, cui aſſertioni neque, videtur Galenus repugnare in comment. de morbis vulg. item prima, & ſecunda aph. part.

Dub. Sed quoniam ſupra dictum eſt, quorum ſubtile eſt collum, illi ſunt imbecilles hoc eſt, & molles, & timidi, quærendum eſt, propter quid hoc accidat.

An cauſam dicemus, quoniam quorum inſtrumenta motus, & principia quibus mouentur, & innituntur ſunt debilia, illorum etiam motus debiles ſunt, & illi homines erunt imbecilles, quod non eſt dubium, nam orta omnia ſua principia referunt, at homines habentes collum gracile, & oſſa ceruicis ſubtilia, ſunt illi quorum inſtrumenta motus, & principia mouentia ſunt debilia, igitur, & ipſi debiles erunt.

In minori non eſt dubium, nam motus principia ſunt nerui, qui oriuntur à ſpinali medulla, quæ talis, ac tanta eſt, quanta eſt ſpina; & oſſa vertebrarum, & cauitates per quas tranſit, vnde ſi parua ſunt oſſa vertebrarum, & parua eſt medulla ſpinalis, parui igitur, & debiles nerui in quibus eſt uirtus motiua, quare quod mouet inſtrumentum erit debile, & ſi tales ſunt uertebræ, ergo, & caluaria, quæ uertebrarum, oſſiumque omnium corporis eſt principium, ſic igitur, & quod mouet, nec non, & cui innititur principium mouens debile eſt in habentibus collum gracile, quare cui tale collum ille merito dicitur eſſe imbellis, unde etiam timidus, & ualde iracundus ſi pectus fuerit ſtrictum, (ut diximus) & collum ſecundum ſe longum.

Pariter aduertendum eſt quod ſupra diximus, cui collum breue, & exile ſit, illum eſſe timidum, inſidioſum, & crudelem ſimul, & miſericordem, primum enim ratio non allata fuit ab eo, qui hoc ſenſit, deinde miſericordia, & crudelitas cum oppoſitæ ſint diſpoſitiones, in eodem ſubiecto non uidentur poſſe reperiri, amplius quomodo aliquis, timidus, & iracundus eſſe poteſt? ſi iracundia caloris effectus eſt, timiditas frigoris? & rurſus, quod etiam experientia comprobat, quomodo aliquis eius miſerebitur, contra quem ſæuit? An uidetur poſſe ſic reſponderi, collum exile, & breue arguit frigus circa cor, & caloris naturalis debilitatem, qui materiam terreſtrem non potuerit dilatare, quoniam terreſtris, eſt,

& ſicca,

& ſicca, & ipſe calor debilis ex quò contingit exile, & contractum membrum eſſe in quo dominatur frigus terrenum, & in eo timor adeſt, & quædam ſtipticitas, & ad aliena retinenda, quæ ſemel acceperit, propenſio, quare frigus timorem, timor auaritiam, auaritia ad inſidias animum inclinat, cum autem terra, terreſtreque, quod ſemel ſuſcepit, diu retineat, effectū eſt, vt talis ſi quemquā odio habuerit, ab illo vehementius, ſibi timeat, quare & illi ſtruat inſidias, quoniam palam negocium faceſſere non audet; deinde cum offenſus viciſſim etiam lædere cupiat, mortem, & vltimum ſupplicium meditatur, & animo voluit, ſibi continuo timens; non enim ſibi aliter caueri, ſibique vnquam ſecurus eſſe videtur, niſi penitus hominem de medio ſuſtulerit; hic autem eſt proprius crudelitatis affectus; talē dicunt fuiſſe Neronem, Caligulam, & Tyberium, qui omnium ſuſpicioſiſſimus fuit, & crudeliſſimus.

Idem autem homo etiam eſt miſericos. At quomodo, quoniam hoc eſt miſericordis proprium munus, vt de alienis malis doleat, quando ſibi eadem euenire poſſe timet, ratione igitur ſui, dolet in aliena cauſa, quare quoniam timidus eſt, ideo crudelis eſt contra eos à quibus timet, ne male afficiatur, niſi eos omnino tollat, & miſericors eſt erga eos, qui ea mala ſibi pati uidentur, quorum pars aliquando non parua ſibi ipſi accidere poſſe putat, vnde ſi nihil timet ſibi, neq. etiam miſereſcere ſolet, quare omnino deſperati, & in maximis malis poſiti non miſericordia tanguntur, neq. etiam qui malorum ignari ſunt; cōtra autē Dido, quæ nō erat ignara mali, miſeris ſuccurrere parata fuit, ſi ergo miſeretur q. ſibi timet; hic autē timidus eſt, & timidus inſidioſus ſuſpicioſus, & crudelus; ergo patet in eod ē ſubiecto ſimul crudelitatem, & miſericordiam eſſe poſſe, reſpectu tamen diuerſorum, quod aliquando auditum in quodam principe ſæuiſſimo fuiſſe, obſeruatur, quos enim ad mortem deſtinabat eorunadem lachrimis mortem proſequebatur, & Neronem dicunt aliquādo execraſſe, quod litteras ſciret, quarum occaſione cuiuſdā capitalē ſententiā, & damnationem ſubſcribere cogebatur. Noto autem oppoſitas diſpoſitiones, & habitudines non poſſe quidem eſſe in eodem ſubiecto ſecundum eandem rationem, & in eodem tempore ad actū exire, at ſecundum diuerſas rationes, & fines, & circa diuerſa ſubiecta etiam ſimul exerceri poſſe nihil refert; ſic etiam idem homo non poteſt eſſe filius, & pater reſpectu eiuſdem ſed reſpectu diuerſorum nihil prohibet; ſic quod ego ſim crudelis erga te, & ſimul tui miſerear in eodem tempore hoc eſt impoſſibile, at quod dum tui miſereor, in Cæſarē ſæuiam nulla eſt difficultas, nullūque impedimentū quin id in eodem tempore contingere poſſit, pariter non eſt abſurdum eundem hominem eſſe timidum, quoniam calor naturalis eſt debilis, qui non potuit dilatare pectus, & terram mouere, eundem autem eſſe iracundum quoniam in breui loco paucus calor concluſus facile igneſcit, conſciuſque homo ſuæ imbecillitatis facile ſperni dubitat, quare propter apparentem contemptum furit bilis, & cum iugiter id illi accidat fit maximè propenſus ad irā, ſic fœminæ, ſic pueri iidem timidi ſunt, & valde iracundi.

Noto autem hac occaſione oppoſitas vitioſas diſpoſitiones vel naturales, uel acquiſitas ſimul in eodem homine poſſe reperiri aliquando, nam qui auarus, & rapax eſt, idem aliquando profuſus eſt, & prodigus, & qui iracundus, & ſuperbus eſt, aliquando abiectus humilis, & ſupplex ſe præter decorem demittit, qui vero acquiſita virtute ornatus eſt, contrarias diſpoſitiones virtuti non admittit, bonum enim, vt ait Ariſtoteles malo contrarium eſt, nunquam autem bono, at malum tum bono, tum malo contrariatur, cauſam puto, quoniam, virtus acquiſita perfectio eſt quædam cum recta ratione, illi igitur nihil addi, nihil minui poteſt, ſibi ipſi igitur eſt conſonans, at verſa vice, vitium, ac naturalis diſpoſitio, quę videtur eſſe ad virtutem, cum imperfecta ſit omnino, antequā habitum rectæ rationis exceperit, & admiſerit, nihil prohibet quin contrarietatibus implexa ſit, & ſibi nuſquam conſtet; ſic Alexandrum Macedonem magnum Regem, maximis virtutibus, & maximis vitijs,

mis vitijs,

mis vitijs,inquiunt,fuiſſe inſignitum,idem de Iulio Cæſare,de Alcibiade deque alijs plurimis ſcribunt;illorum enim natura,ac diſpoſitio cum in quibuſdam excederet, in alijs deficeret neceſſe erat,in nullis ſimpliciter rectum,mediumque attingebat, virtute autem acquiſita, & ſecundum electionis habitum parta qui ornatus eſt, ille ſimpliciter medium cũ attigerit in nullo excedit,in nullo deficit,quare ſibi ſemper ſimilis, immobilis, & quadratus eſt neque vnquam mouetur de proprio propoſito etiam ſi totus illabatur orbis.

Item quæſtione dignum eſt,an re vera fœminæ viris gracilius naturaliter habeant collum,hoc enim videtur eſſe falſum,vulgo enim videmus fœminas, & eas præcipuè,quæ plenioris ſunt habitus,&quæ vel non pepererunt,vel quibus deſiuerunt menſes fluere,has habere collum viris craſſius, & plenius,at contrarium nunc dicebatur, ſane videtur poſſe reſponderi, ſi contigerit eiuſdem habitus ac temperamenti, & ætatis eſſe virum, & fœminã, ſemper viri collum erit craſſius quam fœminæ.

Vel rurſus dicam vertebras colli, ac muſculos, & vaſa, quæ iugularia vocantur,in viro eſſe maiores quam in fœmina,nihil tamen prohibere,quin propter pinguedinem,collũ muliebre craſſius virili appareat,id enim propter remiſſiorem calorem merito fieri poteſt, generantem pinguedinem,qua apparent craſſiora eſſe mulierum membra,cum tamen oſſa, & tendines deinde tenuiores exiſtant.

Tertio dubitatur,quod vulgo receptum eſt,an ſit uerum uirginum colla eſſe graciliora, quam mulierum,quæ uirum expertæ ſunt, & ſi uerum eſt,propter quid hoc accidat? Certe uidetur uerum,tum auctoritate Catulli dicentis.

— Non illi nutrix.

Heſterno poterit collum circundare filo;

An virginum graciliora ſint colla.

Tum Diogenis cynici, qui quodam ueſpere obuiam uirginem cum ſalutaſſet,mane ſequenti, eandem non uirginem, ſed mulierem appellauit, uitiatam autem cognouit, quoniam craſſius erat effectum collum,quam foret heſterno die; at ſanè hoc à multis obſeruatum fuiſſe dicitur,neque omnino putandum falſum,quod à pluribus affirmatur, ſunt quidam, qui eandem aiunt eſſe cauſam propter quam ephebi,cum primum uenerem exercẽt, ac ſemen emittunt, ſolent uocem mutare, ac grauiorem facere, & neſcio quædam ex Ariſtotelis ſententia ſe afferre dicentes,inquiunt, hoc ideo fieri quoniam calidior effectus totius corporis habitus dilatat laringem, & pulmonis arteriam,unde cũ amplior exeat aer, neceſſario etiam tardior fertur,quare uox grauior exit,pari pacto,aiunt, cum primum uenerem mulier experitur,totum corpus incaleſcit,quare, & dilatantur uenæ, & arteriæ, ergo & uaſa iuguli, unde efficitur colli craſſities maior,id quidam aiunt, & ut doceant corpus, quod ſemen emittit eſſe calidus eo,cui id non dum contigit, afferunt corpora ad uenerem apta odorem quemdam caprinum emittere,quò carent pueri, & uirgunculæ, & dum uenus exercetur uirus quoddam ſentitur, quod caloris arguit prædominium.

At ex aduerſo,mihi uidetur ueneris proprium eſſe refrigerare corpus, & exſiccare, odoremque caprinum puto corruptionem arguere, quæ euocato naturali calore, & adaucto præter naturali, propter humoris ſecretionem mouetur; à partibus igitur omnibus ſi defluit ſemen,atque præſertim à capite, & corde, ut Hippocrate auctore, ſiue Polybo credidit Farnelius, & alij quam plures, neceſſe eſt ſecum multum ſanguinis, & ſpirituum multum à ſuperioribus partibus ad inferiores concedere,quare, & iugulares uenas, & arterias refrigerari, & intenſionem partium ſpiritu repletarum remitti,quæ uero remiſſa ſunt,cum ſonuerint, grauiorem edunt ſonitum, ut ſecundo de anima uiſum eſt;hac forte de cauſa, qui paulo ante uenerẽ exercuerunt,raucã uocẽ habent,cum remiſſo calore, & ad infernas partes recedente diſtillet humor à capite, quem repellebat prius caloris præſentia; hoc autem,in his qui propè mortem conſtituti catarrho ſuffocantur,uidere licet; ſed hæc non faciunt ad rem;neque de hoc eſt queſtio,poſito igitur quod uerum ſit uirgines,cum uenerem pa-

rem pa-

rem patiuntur, eatum colla fieri craſſiora; Primum non putandum eſt, id ſubito, & affatim vel momento temporis fieri, hoc enim falſum eſt, ſed hæc, vt cæteræ mutationes ſenſim fiunt, neque veneris hanc puto eſſe paſſionem propriam, ſed ætatis, nam ſacras virgines videmus, cum ad perfectam ætatem peruenerunt, collum non minus craſſum, quam maritas mulieres habere, dicam ergo Virgines cum adoleſcunt, & toto corpore augentur gracilioris eſſe habitus; cum autem viri potentes, & virum expertæ ſunt, & collum, & totum corpus craſſeſcere incipit, non quod venus hunc effectum producat, ſed quod contingit id fieri cum venus exercetur; & ſi placet, quod hoc ſit accidẽs, à venere in mulieribus productũ, ſanè multo motui, & agitationi id tribues, ceu volunt, qui aſſerunt fœminas, quæ in veneris actu ſemen emiſerunt, illis ideo auriculas rubras ſubito fieri, atque hoc eſſe in illis perpetuum, & proprium ſignum quod in proximo coierint, ſed forte à nimia, & inſolita voluptate excitatus ſpiritus, & à capite per arterias affatim defluens, illas dilatat, quare, & latius apparet collum, at vero remiſſior effectus calor, pinguius efficit collum, vt in adultis videmus mulieribus, fit autem propter venerem remiſſior corporis calor, & præcipuè in partibus ſuperioribus, quoniam ad inferiores fertur, & eo delatus ſuperiores deſtituit, quare minor fit reſolutio alimenti, unde craſſius collum, quoniam pinguius, qua de cauſa uulgo etiam dicitur, adultas fœminas habere feruidiores locos genitales, quam habeant adoleſcentulæ, & quo magis uenerem exercent, eo etiam feruentiores, fiũt eſt ergo clarum ex ſupradictis quod gracile collum imbellem animum, & uires debiles demonſtret.

APOTELESMA XXXVIII.

,, *Quibus collum craſſum iracundi referuntur ad iracundos tauros.*

QVid per collum intelligat Ariſtoteles ſupra dictum fuit. Huic ſi quædam differenti addatur, ut præter craſſitiem etiam ſit carnoſum, hoc eſt ſi cum magnis uertebris ſint magni, ac craſſi muſculi, tale collum ſignificare iracundiam dicitur; Notum eſt autem, quod iracundia duplex eſt, quemadmodum, & duplex eſt calor, qui in ſiccitate reperitur, ſecundum quod duplex eſt ſiccitas altera rara, altera denſa ex differentia materiæ in qua eſt; iracundum igitur dico utrunque, ſed cuius iracundia conſiſtit in calore igneo, ille refert catellos paruos in delicijs nutritos, qui iracundiſſimi ſunt, ſed illorum ira ceu cito accenditur, cito etiam ſedatur, & delinitur eorum animus, de his hoĩb. iracundis non eſt ſermo, quorum pili rubei ſunt, facies roſea, oculi uegeti, & corpus ad motus paratiſſimum, quamuis facile defatigetur, & confeſtim deficiant uires, neque de iracundis, qui à prædominio quidem ſunt bilioſi, ſed cum ſubdominio ſanguinis, quorum natura puerilis eſt, & citò repetunt, quod paulo ante renuerunt, item neque Ariſtoteles intelligit illos, qui cum bilis dominio pituitæ ſubdominium habent, qui uehementer ſuſpicioſi ſunt, qui quacunque læuiſſima de cauſa offenduntur, qui cauſas querelarum aucupantur, qui abſentes amicos rodunt, nam ad tauros non referuntur iſti male feriati homines, iniqui, ſcorpioni, ſimies. Sed per iracundos nunc intelligi puto eos, qui in multa terra, ſiue melancholia multum ignem poſitum habent, hoc enim temperamentum carnem muſculoſam generare aptum eſt, quod uero igneum eſt cum ſanguine, aut pituita potius pinguedinem, quam carnem producet, quibus igitur tale erit collum, hos Ariſtoteles uocat eſſe iracundos, huius inquam generis iracundiæ præditos, quæ acerba dicitur, & cum animoſitate coniuncta, qualem deſcribunt poetæ Achillis, aut Herculis iram, nõ enim confeſtim oritur, ſed eũ accenſa eſt difficillime ſedatur, & furioſiſſimè per ignem, & per tela ad ulciſcendas fertur offenſiones; Talem autem omnino uidemus eſſe iracundum taurum, qui, ſi lædi, aut ab ignoto tractari, & ceu negligi ſentiat in hoſtem uehementer inſurgit, neque modum iræ

ponere

ponere nouit, horum igitur iuuencorum ſi colla ſpectemus illa ſane ſub breuia eſſe videbimus, circa principium occipitis bene piloſa, eadem carnoſa, & carne dura prædita vertebrarum oſſa magna, & ſolida; totum autem collum mediocriter, & quaſi ſine ſenſu in medio conuexum, caput altè ſublatum; cui igitur taurinum collum venit, illi etiam probabile eſt, adeſſe illam propenſionem, & potentiam in anima, quę cum exit ad actum primo videtur tali collo vti, hæc autem taurina eſt iracundia, cui igitur taurinum erit collum illi etiam adeſſe taurinam iracundiam probabile eſt, videmus autem collum huic potẽtiæ deſeruire, etenim patet ſpectanti, cum taurus in iram ruit, & ſe ad pugnam parat illi inflari collum, & attolli, & craſſius ac carnoſius apparere, corrugata nimirum ſublato capite cute & impletis multo ſpiritu muſculis, vt vehementior in hoſtem ferantur, quare hæc eſt ratio, cui ineſt taurinum collum, ille eſt ferus, & iracundus, ſed cui ineſt craſſum, & carnoſum collum illi ineſt taurinum, hoc enim tauri diximus eſſe; ergo carnoſum, & craſſum collum iracundiam acerbam, & grauem denotat, quæque longum requirit tempus, ut concoquatur, eſt enim dictum, in multa melancholia cum multa ſit flaua bilis, unde humor ille accendatur, qui terram refert, efficitur, ut uehementiſſime homo agatur in furorem non ſecus atque ferrum candens urere, lucere, & ardere uidemus, hoc autem accidens ad maſculinum genus refertur, taurus enim maſculum animal eſt, & ſicuti tota ſpecies caprarum, ouium, dammarum, anſerum, & anatum ſimpliciter fœmineum refert genus, ita tota ſpecies boum, leonum, equorum aquilarum; & falconum maſculam quandam præſefert naturam.

APOTELESMA XXXVIIII.

Quibus autem eſt ingens non valde craſſum magnanimi, referuntur ad leones.

QVod paulo ante dixit collum craſſum, nunc ingens uocat, nam, ut mihi uidetur, tum leo, tum taurus in hoc conueniunt, ut utrique magnum habeant collum, non ſecundum longitudinem quidem ſed ſecundum craſſitiem, ſiue latitudinem, & profunditatem in hoc autem differunt, quod taurinum collum eſt ualde carnoſum, leoninum autem nequaquam, ut ſit ſenſus, in taurino collo ſuperare carnem, in leonino oſſa, & sic fiunt colla utraque ingentia, & craſſa, ſed prius eſt carnoſum, poſterius non carnoſum, quare utraque etiam multum innati caloris ignei habent, ſed in tauro melancholia cũ pituita iũcta eſſe uidetur, unde carnoſior efficitur tauri ceruix, in leone maior forte calor eſt, Aſt cum eius melancholia non eſt iuncta tanta pituita, ſed ſanguis; ſi ergo in tauro tertium locum tenet pituita, quartum ſanguis purus; primum bilis, quam excipit melancholia; In leone uariatur, nam poſt bilem flauam ſequitur melancholia, deinde ſanguis, ultima pituita, unde factum eſt, ut ſemper uehementi calore æſtuent leones, qui uero in monte Atlante naſcuntur, cum ab ambiente frigore loci eorum calor remittatur, neque iracundos, neque admodum magnanimos eſſe ait Io. Leo rerum Aphrican. Scriptor, ſed uiles à fœminis loci fuſtibus ſolere aliquando etiam abigi; hæc ergo eſt apoteleſmatis ſententia, & Ariſtotelis ratio talis, qui collum habent craſſum, & magnũ, & non ualde carnoſum ſunt ſimiles leonibus, qui ſimiles leonibus ſunt, illi ſunt magnanimi ergo quorum collum magnum neq. ualde carnoſum uidebis, illos dices magnanimos; minor ex ſenſus iuditio pendet, quod ſcilicet qui collum habent magnum neque admodum carnoſum, in hac parte ſint ſimiles leonibus; ijs, inquam, qui in getulis naſcuntur, & creſcunt campis, & Numidię deſertis, nec non, & in Syluis Meſopotamiæ, quos ſcribunt collum habere craſſum, oſſeum uilloſum, & robuſtum, ſecundum hanc igitur partem corporis contingit homines quoſdã leonem referre; maior erat, quod qui ſimiles leonibus ſunt in hac parte illi ſint magnanimi, quæ

mi,quæ propoſitio nunc conſideranda eſt;primum autem declaro quid ſit magnanimitas de qua nunc loquitur Ariſtoteles,hanc ſanè non eſſe virtutem moralem patet, nam virtus eſt cum ratione,at in leone non eſt ratio,igitur neq; virtus,quare neq. vera magnanimitas ſed aliqua diſpoſitio quoſdam effectus fere ſimiles pariens,ijs quos parit magnanimitas in homine,ad cuius imaginem vocamus magnanimitatem.naturalem hunc leonis affectum magnanimus eſt qui cum dignus ſit rebus magnis, iiſdẽ etiam ſe dignũ eſſe putat; magna autem apud homines ea cenſentur quæ ad honorem, & gloriam ſpectant; quare qui magnanimus eſt honores magnos ambit,ac perſequitur,quoniam his ſe dignum putat, & nõ fallitur, paruos autem, & paruas offenſiones deſpicit, neque illis mouetur, vilia neque ſectatur,neque curat, & infimorum hominum honores, & detractiones nihili facit; hac de cauſa etiam cum infimæ ſortis hominibus affabilis eſt, atque humanus, ſi qui ſuperbe, ac procaciter illum tractant, quo maiores fuerint, eo vehementius iraſcitur, & illorum vlciſcitur iniurias; In hoc ergo ſimilis eſt affectui leonino,quem magnanimitatem vocant, illum quidem ſecundum ſe innocentem, aiunt, niſi fame, vel rabie exagitetur, & oues, vel capras non aggreditur,aut prouocat;ſed tauros, & vrſos, & elephantes, & ſi quem repererit fœminam innoxium ſe præſtare dicunt; cum aũt iratus eſt, aut vulneratus ferociſſimus eſt,atque adeo terribilis,ut nihil ſit quod illi pauorem incutere poſſit, quare ratio,ſecundũ quam dicitur magnanimus leo, in hoc conſiſtere videtur, vt indicet exceſſum quemdam iracundiæ,difficilem quidem,quæ ad actum perducatur,cum autem deuenerit, & dignum fuerit nacta aduerſarium,quæ vehemementiſſime,ac validiſſime operetur, & nocentia repellat;ſic ergo qui ſimiles ſunt leonibus,quo ad ceruicẽ, & collũ tali ſunt magnanimitate præditi,& ad ferociam nati,cum læduntur,& innocentes,cum cauſam non habent,& nunquam inferioribus, & imbellibus inſultent,neque illis iniuriam inferant,niſi vehemẽter laceſſiti fuerint. Propter quid autem,qui tale ſortiti ſunt collum, quale leoninum, hanc habeant diſpoſitionem,quam vocant magnanimitatem, ex prædictis facile eſt intelligere, nam ſi cui hoc adeſt collum,illi bilis cum melancholia præualet, eaque melancholia eſt, quæ dicitur ſanguinis fex, craſſus nempe, & fibroſus, ſed naturalis humor; cum qui tali præditus eſt temperamento idem etiam robuſtum habeat corpus, & magna oſſa, magnaque, & robuſta ligamenta; Atque idem propter ignis prædominium alijs prædominari, & nulli cedere velit, & ijs qui cedunt benignum ſe ſe præſtabit,humileſque tuebitur, qui vero reſiſtunt, & ſe ſe opponunt propter multum ignem in multa terra,ferociſſime aggredietur, & proteret;tales itaque actiones videntur eſſe ſimiles ijs, quas exercet vir magnanimus,vnde merito dictum eſt quod qui craſſum, & magnum habent collum, non autem carnoſum, ij ſunt magnanimi. Cauſa propter quam tum leo, tum taurus magnum habeant collum, leo autem non carnoſum, & taurus carnoſum ea eſt, quam ſupradiximus, quoniam in leonis temperie vltimo loco eſt pituita, at in tauro videtur eſſe terra, cuius indicium eſt,quod nigrior multo eſt leonis,quàm tauri ſanguis,quin etiam,ſi vera ſunt,quæ traduntur,fibroſior.

Quod ſi dixeris extrauenatum tauri cruorem ſubito concreſcere, & vt gypſum, ſi bibatur,hominem ſtrangulare,quo modo Themiſtoclem mortuum ferunt,quare eſſe terrenum maximè, non autem pituitoſum, quod de leonino non traditur; reſpondebo non negari quin ſanguis taurinus non ſit melãcholicus, & terreſtris,ſed dicitur in illo minus eſſe ignis, & plus pituitæ quam in leonino, vnde vehementior, & crebrior eſt ſpiritus leonis, quam tauri,quo factum eſt, vt eiuſdem halitus fœtidus ſit, & carnium reliquiæ,quæ illo anhelitu afflatæ fuerunt celerrime corrumpantur, quæ nuſquam de Tauro dicuntur, quod autem tali prædita animalia temperamento ferociter iraſcantur, & irata deſæuiant, confirmant morbi quidam,qui ad hoc præter naturale tẽperamentũ humanũ corpus conuertũt, vt phreneſis, & mania, & deliriũ furioſũ, & quæcũq. ex acceſſa melancholia excitantur in

nobis affectiones, horum enim ſic laborantium vnuſquiſque adeo ferociter in iram fertur, ac deſæuit, vt iratus tigres longe admodum ſuperet, quod ergo, & propter quid collum ingens, & non carnoſum magnanimitatem arguat, & quænam ſit hæc magnanimitas, & propter quam cauſam id fiat, ex his puto eſſe manifeſtum.

APOTELESMA XXXX.

„ *Quibus eſt longum, & gracile collum, illi timidi ſunt, referuntur ad ceruos.*

CRaſſum collum, & gracile in primis conſiderauit Ariſtoteles, quid ſibi uellent, & quænam animalium genera referrent, deinde craſſum collum per duas differentias diſtinxit, alterumque vocauit carnoſum, alterum non carnoſum quidque vnumquodque horum portenderet, docuit, nunc reſumens gracilis colli, quod craſſo opponitur ſpeculationem, idem ipſum diuidit ſecundum oppoſitas differentias, quæ ſunt longum, & breue, duplex igitur eſt collum gracile, craſſo oppoſitum, nempe longum, & breue de vtroque agit, ac prius longum contemplans ait.

Quorum collum eſt gracile, & longum illi timidi ſunt, gracilitas paſſio eſt dimenſionis illius, quæ profunditas dicitur, at longitudo colli indicat eam diſtantiam, quæ eſt inter primam vertebrarum dorſi, & foramen caluariæ, à quo exit ſpinalis medulla; qui ergo gracile, & longum collum habent dicuntur timidi, quoniam in hac parte ſunt ſimiles ceruis, quorum collum, & longum eſt, & gracile ſi cum reliquo ſuo comparentur corpore, timidi igitur, poterit aũt id confirmari ex eo, qđ oĩa ferè animalia quorũ collũ eſt longũ, & gracile timida ſũt admodũ, vt anſeres, anates ciconiæ, & grues, & ardeæ quæ licet aliquando cum falconibus pugnent, id potius neceſſitate ductas, quam volũtate facere dicendum eſt.

Nec mirum ſi animal timidum aliquando pugnet, nam & quandoque læſa repugnat ouis, neque difficile perſuaderi poteſt quod collum gracile, & longum ſignificet timorem, tum quoniam craſſum, & breue indicat audaciam, & robur, tum quoniam hoc collum eſt proprium mulierum, in quibus cenſetur pulchrum, quod ſit gracile, & longum, mulieres autem naturaliter timidæ ſunt, illaſque timor, & pudor omnino decet; cauſa autem eſt, naturalis caloris defectus, & ſpiritus qui ad caput feruntur, ex nimia diſtantia frigeſcunt, frigefacti autem timorem cauſant, frigidus enim horror ſanguinem circum præcordia, vel teſte Virgilio, coire facit; exaduerſo qui breue collum habent, & caput paruum ex ardentibus ſpiritibus furioſi plerunque apparent, nempe minus quam par ſit paruitate capitis, & cerebri temperante cordis feruorem, quare feruidiores ſpiritus audacius faciunt animal.

Cur collum lõgũ habentia ſint timida.

Propter quid autem anſeres, & anates, & quæ longum ſortitæ ſunt collum aues, adeo paruum habent cerebrum; an quoniam per collum, quæ diſtantia longa eſt à corde ad cerebrum tẽperantur, & refrigerãtur ſpiritus, ſi deinde magnitudo cerebri accederet, animal ad tantũ deueniret frigiditatis, vt nullã omnino audaciã haberet, ac promptitudinẽ ad ea quæ ſibi ex ſuo vſu ſunt, facienda; quod ſi dixeris lepus timidus eſt, nec tñ collũ habet anſeris, aut gruis; non dico ego quod oẽ timidum animal habeat collũ longum, ſed ex aduerſo oẽ collum gracile, & longum habens timidum voco, qm̃ nimis refrigerantur ſpiritus, qui à corde ad cerebrum feruntur; at leporini timoris alia ratio eſt, nam ille magnum habet cor ſecundũ proportionem ſui corporis, & caput magnum, & multo cerebro eodemq. frigido admodum abundans, & humido, vnde noſtrates mulieres illud proijciunt, cũ ſibi perſuaſerint, epilepſia tẽtari, qui leporinũ cerebrũ comederint; cerui autem præter cor magnũ, & cerebrũ paruũ, illi ẽt collũ gracile; & longũ habẽt ſm̃ ꝓportionẽ ſui corporis quare timidi ſũt, qđ igitur habet collũ gracile, & longũ illud eſt timidũ, itaq. quæcunq. animalia cęteris ſuę ſpeciei ſortita ſũt colla graciliora, & longiora, illa ſũt timidiora, qm̃ ijs q̃ ſũt ſuæ ſpeciei, frigidiora exiſtunt, qđ ergo collũ longum, & gracile timiditatẽ arguat, & propter

quid

quid manifeſtum eſt, amplius, & paſſionem hanc ad fœmininũ genus pertinere, cuius proprium eſt à calore deficere circa præcordia, quare timidum eſſe.

APOTELESMA XXXXI.

Quibus autem breue valde doloſi, & inſidiatores referuntur ad lupos.

ALtera gracilis colli eſt differentia, ſecundum longitudinem quæ dicitur breuitas, quando ſcilicet minus iuſto ſpatium intercedit inter os caluariæ, & primam dorſi vertebram, debet enim interſtitium colli inter caluariam, & dorſum eſſe totius corporis pars certa, ſi ergo vel longius eſt, vel breuius vitiũ eſt in formatione membri, quare, & in vſu, & operatione eiuſdem, & vitioſa affectio apparebit in ea virtute quæ membro vtitur, ſecundum quod operationem ſuam exacte perficere nequibit; dicit igitur Ariſtot. collum ualde gracile, & iuſto breuius propenſionem ad dolum, & inſidias arguere; doloſos dicimus eos, qui alios decipere poſſunt, & ſciunt, & decipere delectantur; decipiunt autem qui aliud in ore aliud in corde gerunt, qui mendaces ſunt qui aliud faciunt, aliud facere, ſe velle ſimulant, mendaces igitur doloſi ſunt, neque ſolum mendaces, ſed infidi, & ad amandũ parum propenſi, ſibi ſolis commodi, auari, parum, aut nihil bonam exiſtimationem curantes, niſi ſecundum apparentiam, non religioniſ, non ſacrorum obſeruatores, ſed hypocritæ triſtes, qui ſibi vtilitatem, & voluptatem ſolam propoſuerint; neque præter has duas res, quod quam aliud curant, abiecti, viles, inhumani, apparenter tamen blandi, & placidi, & benigni, amicorum amatores, & officioſi, quibus tanquam inſtrumentis ad decipiendos homines vtuntur, doloſi, & inſidiatoris ſpecimen apud Virgilium in Sinone ſpectare licet, hic autem proprie dolus, qui malus dicitur, & qui damnandus eſt ille appellatur, qui ſub ſpecie bonitatis, & virtutis alijs læſionem infligit, vel infligere tentat, cum ergo vel religione, vel amicitia, vel aliqua alia virtutis ſpecie abutor, ad malum inferendum hominibus, tunc doloſus vocor, quod ſi doloſitas, & ea præcipuè, quæ mala dicitur, iſta eſt, quam deſcripſimus, dubium non eſt, à ſubtili bile, cum melancholia aduſta, & modica pituita huiuſmodi hominum temperamentum eſſe conſtitutum, cuius indicium eſt, quod doloſi plerunque pallido ſunt ore præditi, ſimis naribus, oculos paruos habent, & intus abſconſos, barbam raram, turpes, ac fœdi aſpectu non nunquam ſunt, fœminilemque referunt faciem aliquando etiam ſub ſpecioſa, & rotunda, & muliebri facie, voce ſub tenui ſonora, & fœminea ſunt qui doloſum, & inſidioſum animum teneant, in quibus bilis cum pituita iuncta, in partibus externis exiſtens decorum quendam colorem inducit, quid dolus ſit, & quid doloſus iam patet, inſidiator autem proprie dici videtur, qui latenter, & ex inſperato opprimere, & offendere alios qrit, inſidioſos igitur uocamus, q̃ aut uitæ alienæ, aut alienæ pudicitiæ, aut pecuniæ cũ fraude, inhiant, fraus aũt eſt deliteſcens ſub ſpecie probi, nocẽdi deſiderium; doli igitur, & inſidiæ ferè in idem concidunt, niſi quod inſidiatores uidentur eſſe magis in actu, & energia, doloſi uero in habitu, & entelechia, qui ergo tale collum ac ceruicem habent, ſimiles lupis uocat Ariſtoteles in hac parte ſecundum corpus, quare etiam ſecundum animam qualitates lupi proprias habebunt, eſt ſecundum quoſdam lupus ſilueſtris canis; quare quoniam ſilueſtris raro uerè cicuratur, & quamuis cicur uideatur, infidelis tamen eſt, & ſi dabitur occaſio altorem ſuum laniabit, ac perdet, quod experientia probatũ ferunt; Adoleſcens lupi catulũ ab ubere matris abductũ diligenter alueret, ille altorem amanter ſequi uidebatur, aliquãdo cũ ſolus incederet hoc domeſtico lupo comitatus pede ad lapidẽ offenſo in terrã ferè cecidit, ſubito aſſecla lupus irruit, ut hoiem diſcerperet, q cõfeſtim ſurgẽs, & ſe ſe colligẽs ſclopo lupũ trãsfixit, adeo naturã expellas furca tñ uſq. recurret, neq. ab hoc eſt diuerſũ qđ alij contigit; quidã lupo comitatus, cicure dum ꝑ auia uagatur, ſuꝑueniẽte nocte de equo deſcẽdit, & arborẽ ſcãdit, domeſticus lupus ululare

Quid ſit fraus.

cæpit, accurrerunt ſilueſtres, & cum domeſtico equum domini vectorem dilaniarunt, & arborem tentarunt in quo ſe receperat homo, cumque nocere nequirent, cum ſilueſtribus domeſticus in ſiluis abijt; quæ ſi vera ſunt non ſanè canis erit, licet eidem valde corpore ſimilis, & quoniam lupus auidum habet ventrem, & multum ac iugem quærit cibum, cum eo eget certa terra explorari aiunt, ſm̃ animum eſt proprietas lupi, vt ſit inſidiator, raptor, ſanguinolentus, infidelis, crudelis, immanſuetus, vorax, inexplebilis, in periculis, & neceſſitate coactus audax, & ferox, niſi vis, aut fames vrgeat abiectus, & vilis, nocturnum animal, & fœmineo quam maſculo generi ſimilius, at ſecundum corpus quale ſit omnibus notum eſt. Habet enim oculos nocte lucentes, frontem turbidam, hirſutam, aures hirtas, breues, latum pectus, ac ventrem craſſum amplum, collum breue, non tamen exile, niſi in cõparatione ad ventrem, & in breuitate præcipuè non autem in exilitate.

Collum doloſi ad lupinum aſſimilatur; non enim lupinum collum ſimpliciter eſt exile, ſed tantum in comparatione ad reliqua lupi membra, dicemus ergo, cui collum breue ineſt, ille lupum refert ſecundum corpus, qui lupo ſecũdum corpus eſt ſimilis, ille eſt inſidioſus, & doloſus, ergo cui collum exile, & breue ille eſt doloſus, & inſidiator ſecundum animum; minor iam ſupponitur ex lupi figura apparere, nam diximus tale eſſe lupi collum exile ſcilicet, & breue, ſi ſine pilis, & in comparatione ad reliqua ipſius membra capiatur, maior eſt clara, nam qui lupo eſt ſimilis ſecundum corpus, ille etiam ſecundum animum lupum referet, aut ſecundum eas animæ potentias, quæ corporeæ illius partis in qua conueniunt ſunt perfectiones, & entelechiæ, qui ſecundum animæ potentias lupo ſimilis eſt illum diximus eſſe doloſum, & inſidiatorem, colligendum eſt igitur merito cui tale collum adeſt lupinum, eidem etiam dolos, & lupinas adeſſe machinationes, & propenſiones.

Non putandum eſt autem, quod ſimul atque alicui ineſt collum exile, & breue valde, hunc ſubito lupinos mores habere, & doloſum, ac inſidiatorem eſſe, raptorem, auarum, furacem, crudelem, vilem, cruentum, primum enim adeo in teneris aſſueſcere multum eſt, vt peſſimas has propenſiones, & educatio, & lex, & ratio longe vincere poſſit, deinde nihil prohibet quin cui adſunt lupina ſigna, non alia etiam poſſint adeſſe contra indicantia, quę cum potentiora ſint, (vt etiam in morbis nouere qui ſanitatis artifices ſunt) oppoſitum non ſolum demonſtrent, ſed illud ipſum ad actum perducant, & exerceri cogant; Cæterum ſi qui ſunt qui lupinis moribus præditi dolos continue meditentur, & inſidias proximo ſtruant hos omnino ab hominum ſocietate eliminandos puto, vt pote quorum genus hominum nullum peius, aut iniquius reperiri poſſe credam, & tot de colli ſignis ex Ariſtotele dicta ſint.

At propter quid cui tale collum adſit, illi etiam propenſio ad dolos inexiſtat, & cognoſcere eſt difficile valde, nam paſſio hæc admodum à primis qualitatibus diſtare videtur, ſi quid tamen dicere tentandum eſt, profecto colli multa breuitas ad contractionem accedit exilitas etiam ſiue eiuſdem gracilitas materiæ paucitatem, & caloris paupertatem denotat, quare ſi contractio ſiccitatem, & exilitas frigiditatem arguit, ergo cui tale ineſt collũ, illi etiam temperies erit partium, quæ circa caput ſunt, frigida, & ſicca, ad melancholiam igitur accedet, melancholicos doloſos eſſe, ſuſpicaces, auaroſque, ſupradictum fuit, hos deinde ſi calor aliquis, & præſertim igneus excipiet, iam feri, crudeles, & acerbi exiſtunt talem Alexandrũ Phæreum Tyrannum, talẽ Phalaridẽ fuiſſe legimus; neq; Domitianus, neq; Macrin⁹ Imperatores ab his multũ fuere diuerſi itẽ, & Philipp⁹ q Gordiano ſucceſſit & eius filius quẽ nunq̃ riſiſſe ſcribitur; hæc ergo poteſt aſſignari cauſa, vt ſit demonſtratio, cui tale adeſt collũ ille ẽ frigidus, & ſiccus frigore naturali; at natus ĩcaleſcere calore igneo & bilioſo, siuè pręter naturali, q hmõi nactus eſt tẽperamẽtum, ille ꝓpẽſus ẽ ad dolos, & ĩſidias, rapinas, & ſęuitiã, qm̃ nactus eſt tẽperamentũ melãcholicũ cũ ſubdñio bilis flauę, ergo cui ineſt lupinum collum hoc eſt valde breue ille eſt raptor inſidioſus, & doloſus, &

& crudelis,& ignobilis. Atq;,vt ſupra dictũ fuit, hoc ipsũ eſſe inſidioſi, & raptoris tẽperamentũ docet lupina pellis, cuius pili cũ nigredine quæ melancholiã indicat coniunctã hñt flauitiem&albedinem aliquam, quæ vtraque bilis flauæ,&pituitæ ſunt certa indicia.

APOTELESMA XXXXII.

Quibus ſunt labia gracilia, & in extremitatibus laxata ita, vt ſuperius labrum protendatur ſupra inferius, in coniunctione labiorum, illi ſunt magnanimi referuntur enim ad leones, videbit etiam aliquis hoc in magnis, & robuſtis canibus.

A Speculatione colli ad labiorum contemplationem accedit Ariſtoteles, nulla habita menti ratione, quod neſcio cur contigerit; An quia quam plura menda, & hiatus in hoc libello contigerint; poſſibile eſt, quæ ad mentum, & ad gulam pertinent penitus fuiſſe obliterata, nam, vt Polemon, & Adamantius teſtantur, non contemnenda ſunt omnino menti iudicia, quod etiam docent recentiorum quam plurimi, etenim qui nacti ſunt mentum acutum, inſtabiles vocantur, qui quadratum fideles, & amatores amicorum, qui rotundum doloſi, qui bifidum, & in medio concauum molles, & iucundi referuntur, ad fœminas, quare putandum eſt defectum in codice, non in auctore exiſtere, at quid portendat mentum alias conſiderabitur, nunc Ariſtotelis ſententia exponenda eſt, dicit ergo. *Menti ſigna.*

Quibus labia gracilia, &c. Labium dicitur cutis, quæ nata eſt dentes operire, & cibum ne exeat cohibere, eſt autem muſculoſa cutis, & fibris prædita, vt motum habeat, labiorum differentiæ ſunt craſſum gracile, durum, & molle, & gracilitas non minus quam craſſities cum duritia, & cum mollitie iungi poteſt, quare quattuor erunt iugationes nempe gracile molle, gracile durum, & ſimiliter craſſum molle, & craſſum durum, nunc autem Ariſtoteles labia gracilia tam mollia quam dura contemplatur, de craſſis in genere tantũ meminit, forte quoniã ex dictis quid ſentiendũ ſit apparebit, aut ſane. Quod probabilius eſt; iacturam in hac parte paſſus eſt codex. Dicit igitur cui labia gracilia, & in extremitate laxata, hoc eſt mollia, & propter naturalem mollitiem adeo laxa, vt ſuperius non ſolum cooperiat inferius, ſed etiam aliquantulum promineat, ille eſt magnanimus, probatur, quoniam qui talem labiorum habent poſitionem, ille refert in hac parte leones, qui & magnanimi ſunt, ea magnanimitate de qua in præcedenti apoteleſmate dictum eſt, & hunc labiorum rictum obtinent; quare hoc modo colligitur uniuerſalis propoſitio.

Quorum labium ſuperius laxum eſt ita, ut inferius cooperiat, & ſupra illud protendatur, illi ſunt magnanimi, confirmatur à poſteriori, per rationem deductam in tertia figura ab exemplo leonum, qui talem rictum ſunt ſortiti, ſimulque ſunt magnanimi, & robuſti ac fortes; at propter quid hoc ſit uerum omnino cognoſcere eſt difficile, cum hæ partes exteriores magnopere ab interioribus in quibus forma, & anima reſidet, diſtent; at ſi magnanimi proprium eſt deſpicere iniurias paruas, & illis non tangi, contingit autem ſecundum diuerſas animi paſſiones diuerſimode vultũ affici, quo factum eſt, ut alię ſint amore captorum, aliæ iratorum, aliæ timentium facies, cum uideamus eos qui quodammodo diſpiciunt alios, atq. aliorũ actiones, oris rictũ acuere, & labiũ ſuperius ꝑducere ſupra inferius, ꝓbabile eſt; igitur hoc ſignũ cõſequi eã paſſionẽ animi in energia exiſtentẽ, qđ ſi alicui aderit præter ꝗ qđ actu talẽ paſſionẽ habeat, cõtingit illũ ad huiuſmodi qualitatẽ cõtẽptus, & magnanimitatis eſſe inclinatũ. Alias ego à doctiſſimo quodã Muſico, ꝗ lituũ ſonabat ſuauiſſimè audiui neminẽ, bonũ tubicinem eſſe poſſe, qui mollia, ac laxa admodũ labia non habeat, ſed, ut mihi ſane uidetur, & mollia labia sũt multo vſui tubicini, & ars hęc laxa, & mollia facit labia, cum enim ſępè dum ſonatur tuba, inflata diſtendantur, neceſſe eſt, ut laxa, & propter hoc mollia fiãt, non igitur mollities ſm̃ ſe magnanimitatis eſt indicium, ſed ſi iũcta fuerit cum alia cõditione, ut ſuperius labiũ inferiori iungaĩ, & illi ęidẽ modice

promineat,tunc magnanimum dicemus virum;noto igitur laxitatē, & labiorum coitum, & ſuperioris prominentiam,requiri,vt magnanimitas,ſiue bona quædam natura, & inclinatio ad virtutem hanc ſignificetur, & puto nunc per magnanimitatem intelligendam eſſe libleralem quandam promptitudinem ad iuuandum alios, & ad neminem lædendum, & ad propulſandas vehementer iniurias, ſi quis ei iniuſte faceſſere negotium velit, & ſecundum quam homines abhorrent,& refugiunt à rebus turpibus,vilibus,indignis, necnō diſpoſitionem ad non ſeruiendum violenter,ad non adulandum, & ad nullas actiones viles, & abiectas faciendas,quæ videtur etiam eſſe leonis paſſio,& ſi nō ex eo prouenit,vt arbitror,fonte,ex quo fortitudo, & audacia naſcitur, quod ſi per magnanimitatem,hanc prędictam intelligemus propenſionem,cum hæc arguat temperiem quādam caloris aerei, in aqueo prædominantis,laxat enim calor,quæ ſunt potentia humida,profecto aliquā huius affectus ex internis capitis principijs cauſam venari poterimus.

Cui enim adeſt hæc diſpoſitio à natura illi etiam caput, & cerebrum optimam conſtitutionem ſortitum eſſe probabile eſt,cerebrum bene conſtitutum,ac temperatum optimos ſenſus producit,nam ſecundum medicos ſenſuum eſt principium, & à ſenſuum natura, & actionum qualitatibus,qualis ſit eius ſubſtantia cognoſcitur,at cum ſenſus exquiſiti ſunt, neceſſe eſt, vt eorum inſtrumenta conſtent ex materia aptiſſima ad patiendum, talia ſunt mollia; & hæc laxata ſunt; quæ igitur in capite inſtrumenta ſentiendi exiſtunt ea mollia ſunt,propter hoc igitur mollia erunt labra, & ideo bene ſenſatus homo, & quoniam calor mediocriter ſuperat cuius proprium eſt dilatarę,probabile eſt labia non contracta futura, quare neque os patulum,aut hiulcum,hoc enim iam fatui ſignum eſt,ac ſtupidi,qui enim ſtupent os illis hiat,at magnanimi,ſtolidi, & fatui non ſunt non igitur ore ſunt hiulco prędititi,illorum igitur labia coeunt, & quoniam,vt diximus caloris eſt dilatare, & ampliare, ampla igitur eſſe labia, & quoniam ampla,aut æqualia aut alterum altero maius, ſanè cū vbi maior eſt calor,maior etiam ſit dilatatio, quoniam maior eſt calor circa partem ſuperiorem, in qua & maiora, & plura ſunt vaſa(cuius inditium quod fortiores ſunt ſuperiores dentes, & pluribus radicibus nituntur quam inferiores) ergo & labium ſuperius prominebit probabiliter inferiori.

Si cui igitur inerit magnanimitas, illi etiam probabiliter inerit cauſa propter quam labia ſint mollia,non patula,ſed coeuntia,vt ſuperius inferiori promineat, ergo & ſi cui hæc aderunt ſigna illum dicemus eſſe magnanimum, & leoni ſimilem ſecundum eam quam explicauimus diſpoſitionem, quæ generoſitatem quandam innocentem, & liberalem; ad vltionem tamen paratam, ſi irritetur ſignificat.

Non contentus autem Ariſtoteles oſtendiſſe exemplo leonū veritatem ſui apoteleſmatis ſubdit etiam; Videbit vtique aliquis hoc in magnis, & fortibus canibus nēpe, hoc ſignū labiorum videbis in canibus generoſis, & audacibus; vt eodem modo poſſis argumentum condere;canes magni, & fortes ſunt magnanimi,ijdem labium ſuperius habent molle, & inferiori ſupercurrens,ergo talia adſunt labia ſuperiora magnanimo.

Noto autem hanc non eſſe omnium canum ēpaſſion, viles enim tale non habent labra hæc,neque qui in delicijs plerunq. habentur;ſed qui corſici vulgo dicuntur,aut gallici magni, & robuſti exiſtentes,illi talia ſunt ſortiti labia, & prædicto modo diſpoſita, ijdem autem cum quadam ſeueritate, & grauitate blandi ſunt, & paruis canibus innoxij neque diu,aut multum latrant,neque ſine cauſa, & fideles ſunt, audaces, ad ſe ipſos, & ſuos dominos tutandos,quæ diſpoſitiones vno magnanimitatis nomine hoc loco notari videntur.

Eſt autem magnanimitas inter virtutes actiuas,ceu roſa inter flores,quod ergo ſignum huiuſmodi labiorum magnanimitatem indicet, ac propter quid hoc ipſum contingere poſſit,dictum eſt.

Noto etiam non eſſe abſurdum in eodem animali diuerſas eſſe diſpoſitiones, quæ videantur

dicantur oppoſitis inniti cauſis; animal enim ex contrarijs compoſitum principijs in diuerſis locis oppoſitas paſſiones, & ſecundum ſe oppoſitas diſpoſitiones, & habitudines ratione diuerſa poteſt habere, eſt enim, vt compoſita armonia in qua non minus acutum quam graue ſentitur, & ſuam operationem exercet, & ſi vtrunque non exaudiretur armonia non eſſet.

APOTELESMA XXXXIII.

Quibus labra gracilia, dura, & circa dentes caninos ſupereminentia illi ſunt ignobiles referuntur ad ſu es.

Quid molle. *Quid durum.*

Labiorum gracilium, vi dictum eſt duplex erat diſcrimen nam, vel molle de quo ſupra vel durum de quo nunc eſt dicendum; illud dicitur durum, quod difficile alienæ vi, & externo pellenti cedit, vt igitur quod in ſe ipſum cedens pellentem rem complectitur, dicitur molle, ita quod oppoſito modo diſpoſitum pellenti reſiſtit durum eſt, oſſa ſic dura dicuntur, & lapides, & ferrum, & quæ in ſe ipſa ſecundum partes nata ſunt non recedere, labia igitur quæ fuerint gracilia, hoc eſt minime craſſa, ſed cum gracilitate iunctam duritiem habuerint, vt coria quædam ſicca videantur, ea dicentur dura; ſed ad hoc, vt ſignificent, quod dictat Ariſtoteles eadem ponit ita affecta eſſe debere, vt ſupereminean hoc eſt tumeſcant vtrinque circa dentes, quos caninos appellant, dentes vocantur inſtrumenta oſſea, quibus in ore cibum præparant mandendo animalia, iſti plerunq. ſunt num. 16. vtrinque in viris, raro plures, aliquando pauciores in fœminis ſunt 14. tum in parte ſuperiori, tum etiam 14. in inferiori, qui viri ad fœmineũ genus accedunt magis, 30. dentes gerunt 16. ſuperiores, & 14. inferiores, ſimiliter quæ fœminæ maſculum referunt habitum ad numerum 30. dentium aſcendunt, prius autem completur ſuperior dentium ordo, quam inferior, quoniam & calidior, & maior, & vegetior eſt ſuperior maxilla, quam inferior; Diuiduntur dentes primum in duos ordines ſuperiorem, & inferiorem; rurſus vterque in tres ſeries, quarum prima eſt dentium, qui ſciſſores dicuntur, quoniam cibum ſcindunt, & hi ſunt quattuor, his adiuncti vtrinque duo ſunt, qui canini vocantur, qui robuſtiſſimi ſunt ad incidendum, & ad conterendum, vtrumque tamen vidi vnica tantum radice innitentem; ſuccedunt qui molares dicuntur, à molendo cibo, lati, & firmi, qui raro mutantur, & ſi in ætate puerili deciderint, raro renaſcuntur, in adulta nunquam; dentes de quibus nunc agimus canini vocantur, quoniam in his robur canum, leonum, & aprorum conſiſtit, & his ad propriam tutelam, ad vimque inferendam vtuntur, labia igitur gracilia, & dura circa hos dentes, ſi prominentia fuerint, ita, vt tumorem quendam præſe ferant, ex Ariſtotelis ſententia indicant hominem ignobilem.

Dentiũ diuiſio

Quid ignobile.

Ignobilitas nobilitati opponitur, eſt autem nobilitas propriè dicta, ex Ariſtotelis ſententia primo rhetoric. virtus generis, & familiæ, & nobiles dicuntur, qui orti ſunt ex ea familia, in qua iam pridem excelluerunt, & nunc quoque excellunt viri, in ijs bonis, quæ in ea ciuitate, in qua familia eſt, ſunt in magno pretio, qui ergo nati ſunt ex opulenta familia apud eos, qui maximi faciunt diuitias, & olim, & nũc diuitijs floruere, illi nobiles apud tales homines, & in tali ciuitate dicuntur, ſic de alijs bonis, vt de virtute, de ſcientia, & de ciuili potentia eſt intelligendum, neque ſatis eſt ex tali natum eſſe familia, ſed oportet etiam eum, qui nobilis dicendus eſt, talem eſſe, aliter enim degener dicitur, ſed de hac nobilitate, aut huic oppoſita ignobilitate Ariſtoteles non loquitur hoc loco.

Per ignobilitatem, puto intelligendam eſſe naturalem quandam diſpoſitionem, quæ talem habeat proportionem, cum ſuperiori qualitate, quam vocauit magnanimitatem, quam habet, labium gracile, & molle cũ gracili, & duro; quare ſicuti hæc accidentia duo,

circa

circa idem ſubiectum nata fieri oppoſita ſunt tamen, ea etiā oppoſitas cauſas habere probabile eſt, & ignobilitatem de qua hoc loco agit magnanimitati opponi, & ab oppoſitis cauſis in ſubiecto ſuſceptibili fieri; diſpoſitio autem oppoſita magnanimitati de qua ſupra mentionem fecimus, quæque vocatur ab Ariſtotele ignobilitas, (aut potius ab interprete litteralem ſenſum, qui primo ſe ſe obtulit, proſequente,) hæc fuerit, renitentia quædam; & inertia ad iuuandum alios, aut ad reſpondendum interroganti humaniter, & benigne, aut ad ſe facilem oſtendendū, eſt igitur ruſticitas quædā inconcinna, & grauis, quæ turpem, & deſidem, ac degenerem arguit animum, inuidum, alienis bonis marceſcentem, vilem, ad propulſandas iniurias neceſſitate tantum cogente, ſe parantem.

Quis natura ignobilis.

Ignobilem etiam ex Ariſtotele hoc loco dicemus illum, qui à rebus vilibus, turpibus, inhonoratis libero homine indignis non refugit, neque abhorret, ſed ceu amica lutoſus, & turpibus lucris, & inhoneſtis voluptatibus animum adiungit, ad adulandum, ac ſeruiendū omnino paratus, vt ſibi nihil dedecori, nihil vituperio eſſe putet, dūmodo ſecure, & cum delectatione viuere poſſit, & illa leonis ita hæc, videtur eſſe porci naturalis propenſio, ſues enim lætari videmus vilibus rebus, & in ſordibus, luto, ac ſterquilinijs libenter verſari, illumque eundem propter venerem, & cibum pugnare ferocemque ſe prebere, quod ſi alios ſui generis grunnientes, & laborantes ſuccurrere quærit, hoc illi quatenus eſt gregale animal, non autem quatenus eſt ſus (vt puto) accidit, nam, & Elephanti ſibi mutuo ſunt præſidio, & aues non nullæ, cum vnam ſui generis clamitantem audiunt, auxilium quaſi laturæ adulant, at porcus, & præcipuè qui verres eſt, & non caſtratus horridus, immanſuetus, turpis, deſes, cui vere pro ſale data eſt anima, ad propulſandas iniurias generoſitatem nullam oſtendit, indocilis, cibi venerisque manceps, ad ſeruiendum paratus, nihil ſibi turpe nihil indecens putans, *Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.*

Hæc ergo eſt Ariſtotelica ſententia, vt illum cui labia exilia, ſed dura fuerint, & circa caninos dentes ſurſum contracta, & eleuata, dicat eſſe ignobilem, hoc eſt hominem, qualem ſupra deſcripſimus, quam poſitionem confirmat exemplo ſuum; nam ſues talia habēt labia circa caninos dentes, & ſues ſunt ignobiles, ergo qui huiuſmodi habent labia illi ignobiles, hoc eſt turpi, & indecoro, & inhoneſto animo præditi exiſtunt, argumentum probabile quidem, & à ſigno deductum, quare rurſus dicam qui talia ſortiti ſunt labia illi ſuibus ſunt ſimiles, ſecundum hanc corporis partem, at qui ſimiles corpore ſuibus ſunt ſecundum hanc partem animum porcorum proprietates referentem habent, inter quas ea eſt præcipua, quam ignobilitatem animi vocant, ergo qui huiuſmodi labia habent ignobiles ſunt; & vt arbitror, hoc erat, quod antiqui de Circe fabulantes dixere, multos homines in porcos, alios in leones, quoſdam in lupos, alios in vrſos fuiſſe conuerſos. Quos homines, volebant fuiſſe, non ſecundum corpus, ſed ſecundum animam inductos ex praua electione, & conſuetudine voluptatibus illectos, ad ſuſcipiendos eos ipſos habitus, quos videbant à natura his brutis eſſe inditos.

Quod ergo res ita ſe habeat certum eſt, propter quid autē ex oppoſitis diſpoſitionibus capi poteſt; in tali enim homine qualem deſcripſimus ſecundum animum, probabile eſt reperiri temperiem melancholicam cum pituita, & eam melancholiam non magno, & uehementi admodum calore affici, quare propter id accidit, ut corporis extrema ſint exilia, & gracilia quoniam humiditas deficit, & laxans calor, & propterea quod deficit, ideo ſiccitas prædominatur, quare & ſunt ita, prominent autem ſupra caninos dentes, quoniam ex eodem temperamento frigido, & ſicciori dentes canini maiores fiunt, eleuantur ergo, attolluntur q́, quare & labium quod illos cooperit eleuari, & attolli neceſſe eſt, quod autem quæ uerris temperamētum ſortita ſunt animalia, caninos dētes magnos, & fortes habeant, præter ipſum illum ſuem, tum agreſtem, tum domeſticum, & canem uilem, & ruſticanum, idem & elephanti, & urſi docent; quorum ferè unumquodque hoc

tem-

temperamentum melancholicum,cum ſubdominio pituitæ nactum eſt;quamuis deinde melancholia vnius ſit diuerſa ſecundum ſpeciem à melancholia,& pituita alterius, & diuerſorum animalium diuerſimodè incaleſcat,non ſolum ſecundum magis, & minus, ſed etiam ſecundum formam,& ſpeciem diuerſam,nam alius ſecundum ſpeciem eſt elephanti,alius ſuis calor,quare alia etiam eſt ſpecies operationis,& alia ira,& cupiditas apri,alia elephanti;hanc igitur puto rationem afferri poſſe,propter quam contingat hominem,cui labia gracilia,& dura,& prominentia ſupra dentes caninos adſunt,illum eſſe ignobilem abiectum,& vilem.

APOTELESMA XXXXIV.

Qui autem craſſa labia habent, & ſuperius inferiori propendens fatui ſunt referuntur ad aſinos.

Diuidi prima diſtinctione labia diximus in gracile, & craſſum, gracileque rurſus in molle & durum,quod promineret,vel ſimpliciter,vel ſecundum quid inferiori. De gracili,& eiuſdem differentijs dictum eſt,nunc de craſſo dicendum. Craſſa labia voco quæ in extremo carnis multum habent,talia ſunt quæ in Aethyopibus, & Mauris dictis,videmus,ea autem craſſa rubra,& patula ſunt omnino,vt illis fere ſemper labia hiēt, craſſum dicitur corpus,cuius profunditas longa linea menſuratur, aliquando tamen, & craſſum dicitur,quod dēſum eſt,a c raro opponitur quomodo pannum dicimus craſſum, & lignum craſſum,ſed de hoc non loquitur Ariſtoteles nunc.

Si quis igitur habuerit craſſa labia ſiue ſint mollia,ſiue dura, & ſuperius promineat inferiori,ita vt hient,hunc dicit Ariſtoteles fatuum.

Propriè autem fatui dicuntur,qui multa fantur ſine ratione,ac delectu,& ſæpe errant, in multiloquio enim non deeſt peccatum,qui autem fatui ſint,& vndenam dicantur alias expoſitum eſt;videtur autem proprietas hæc eſſe fœminilis,niſi quod puto fœminas habere craſſas,& molles labiorum extremitates,& labia quæ fatuitatem docent, debent eſſe craſsa & dura,quoniam referuntur ad aſinos,quare & fatuitas de qua loquitur non in ſermone,ſed in quadam intellectus ſtupiditate,& pigritia motus, & actionum ineptitudine conſiſtit;primum igitur quid labia craſsa,mollia,& prominentia doceant, tum clauſa,tum hiulca uideamus,deinde quid craſsa,& dura ſpeculabimur de quibus probabiliter Ariſtoteles agens,ea dicit indicare ignobilitatem, labia craſsa, & mollia parumper contracta,vt vix hiſcere deprehendatur fœminilia ſunt,& fœminas decent,quæ his labijs potius vſui venereo aptiores, quam uenuſtiores vulgo habentur, vtpotè cum perſuaſū ſit multis pudendi muliebris orificium labiorum gracilitati, aut craſſitiei ſimile eſſe;cum ergo hoc fœminile ſit accidens,fœmineum etiam morem oſtendet illumq; præcipuum,qui hunc in fœminis affectum ſequitur;At videmus ſtupentes,admirantes,& neſcientes,aliena que dicta auidè captantes hiulco ore manere,& labia diducere;dicemus igitur craſsa, & mollia labia indicare hominem inſulſum,fatuum,admiratorem,percontatorem, alienarum rerum,ſuas negligentem,negligentia,& in curia laborantem, credulum inſipientem,& imprudentem.

Huius affectus cauſam aliquam aſſignari poſse puto; nam ſi labia craſsa ſunt, & mollia,probabile eſt multum humoris abūdare circa capitis principia,quare & carnoſum erit caput, & carnoſa facies, ergo & calor mediocris,qui non reſoluit admodum cum autem in multo humido obedienti,medeiocris eſt calor fœmineum genus, fœmineumque ingenium inducitur;quare cui talia ſunt labia,ille,cum ad fœmineum genus referatur,iure timidum dicemus,& ſtupidum,& alienorum negotiorum auidum percontatorem, ſuorum

Cur labia craſſa fatuitatē ſignificent.

rum vero ineptum curatorem, hæc autem craſſa, & mollia, vel hiſcere poſſunt ita, vt dẽtes appareant, & hi ſunt ſomniculoſi puerilia ſapientes, attoniti, & epileptico morbo obnoxij, nimium enim humorem prædominari in capite cum mediocri frigore hoc ſigni genus indicat, craſſa ſunt humore multo, frigore autem contracta apparent.

Si vero non pateſcant, ſed iungantur, omnia hæc ſymptomata minuuntur, non tamen penitus tolluntur, ſed timorem quidem arguunt, aſt ludicrum quoddam, cum decore ingenium iucundum, & muliebre, aptum tamen ad dolos, & fraudes; ſic enim fraudulentos dicimus Aethyopas, & Mauros. & ferè omnes appareat talia labia habere, at ſi labia fuerint craſsa, & dura, quales habent aſini, hominis fatuitatem arguunt, imprudentiam, & vt vulgo dicunt indiſcretionem, ſignum eſt enim ſiccum, ac melancholicum terrenumq; principium cum pauco calore circa caput dominari, quod in aſino cuius magnũ, & oſseũ eſt caput clarè videmus; Si igitur craſsa labia ſimpliciter fatuum, indiſcretum, improuidũ, & impudentem indicant; ergo gracilia ſimpliciter oppoſitum deſignabunt, nimirum bene natum, & ſenſatum hominem, catum, & prouidum, ſibique conſulere ſcientem, prudentem, moratum, & diſcretum, ſi vero craſsa, & mollia timidum, ſi dura indiſcretum, atque id quotieſcunque ſuperius labrum inferiori prominet, Quod ſi inferius excedit ſuperius quidnam id protendat non iudicat Ariſtoteles, ſed alij tum recentiores, tum antiquiores de hac apparentia varie ſenſerunt; ſi enim inferius labium ſit gracile emineat, ac ſuperet, quod ſupra eſt, & id in acumen deſinat, hominem ad iram ſimul, & lachrimas pronum indicabit, potiuſque timidum, & irreſolutum, quam præcipitem, aut etiam maturum, ſi autem craſſum fuerit ſimul, & ſuperius exceſſerit inuidum, duræ ceruicis hominem rudem, & malignum demonſtrabit, à melancholia enim craſſa, cum ſanguine mediocri mixta oritur paſſio hæc, quæ cum aduritur obſtinatam quandam animi peruicaciam docet, ingenium ignobile, ſordidum, iuditium hebes, animum vilem, abiectum, & timidum.

APOTELESMA XXXXV.

Quicunque autẽ ſuperius labium, & gingiuas prominentes habẽt, amatores ſunt contumeliarum referuntur ad canes.

RIctum, quem nunc deſcribit Ariſtoteles, poteris tueri in ruſticano cane, cum irritatur atque ad mordendum ſe parat, labia enim ſuperiora contrahit, dentes acutos exerit, qui alijs in ordine prominent, foraſque extenduntur, ſi quis igitur naturaliter talem rictum habuerit, probabile eſt, inchoationem quandam in anima, & diſpoſitionem habere ad eam actionem, & operationem, quæ huic caninæ affectioni ſic congenea, ut enim ſupra dictum fuit, membra ſunt actionum animæ inſtrumenta, & ſecundum varias actiones, varias habitudines præ ſe ferunt, quæ illarum ſunt exordia, quare ſi quem videmus oculos habentem diſpoſitos in morem flentis illum ad fletum dicemus propenſum, pariter igitur ſi viderimus hominem canis rixantis, & peregrinum appetentis habentem rictum, ita, vt nobis in memoriam reuocet talem canis actionem, illum ſanè dicemus eſſe amatorem cõtumeliarum, hæc ergo, ni fallor, eſt ſententia Ariſtotelis.

Primum ergo videamus quiſnam, & qualis eſt amator contumeliarum, deinde quomodo cui tale ineſt os, qualem diximus, contumelioſus ſit demum propter quid hoc accidat, & quænam ea sint animi accidentia, quæ contumeliatorem ſolent comitari.

Amatorem contumeliarum dicerem eum, qui quacunque etiam minima de cauſa, cum quocunque indiſtincte rixatur, & cui, ut dicebat Homerus, ſemper cordi ſunt rixæ, bella, & pugnæ, contumeliæ à contemnendo dictæ, ſunt, inditia animi noſtri quibus teſtamur, de alio male ſentire, id autem fit uel dictis, uel factis ſeiunctim, uel utriſque ſimul.

Male

Male autem de aliquo ſentimus dupliciter,aut quoniam illum hominem peſſimum iniqumque iudicamus, aut quoniam contemnendum,& nullius penſi cenſemus, prior odio habetur ac timetur,poſterior cõtemnitur,& de eo perinde ac ſi caudex eſſet,vel ſtipes, aut aſinus nulla ratio habetur; Qui autem facile alios contemnit, & nullo ſe egere poſſe putat,ille amator dicitur contumeliarum,parum expertus, & prudens,quales ſunt iuuenes, & diuites, & nobiles noſtri temporis,hi enim nullo ſe egere arbitrantur, quare & ſuperbi, alios ſpernunt,& quaſi ſibi ipſis adulãtes, putant qđ alijs meliores ſint, & excellẽtiores.

Secundum ætatem igitur adoleſcentes ſunt, ſecundum fortunam diuites, & potentes, & læti qui nunquam experti ſint infortunia,neque de ſpẽ ſua præter opinionẽ deciderint, temperamentum illorum eſt bilioſum cum ſubdominio ſanguinis puri, vnde elati confidentes indignabundi ſunt,petulantes,procaces,audaces qui ſibi placeant,loquaces,nugaces,amoribus muliebribus impliciti, & quas amant ſaturi cito deſpiciant,de illiſque æque facta,& infecta canant,monitoribus aſperi,in vitium ganeæ, & iurgiorum proni,& quales eſſe hos teſtatur ſecundo rhetoricor. Ariſtoteles,qualemque fuiſſe,ferunt, Alcibiadem, & aliquando, & Neronem, & Othonem Imperatores. Habemus quid ſit amator contumeliarum, & qualis tum ſecundum animum exiſtat,tum etiam ſecundum corporis temperiẽ.

Reſtat.ut videamus propter quid cui tale ineſt os,'quare dixit Ariſtoteles ſit contumeliarum amator,ait ille,cuicunque labium ſuperius, & gingiuæ in ea parte in qua ſunt inſerti canini dentes,prominent,ita,vt ſpeciem ringentis canis præſeferat, ille eſt amator contumeliarum,probatur exemplo canum maiorum,& ruſticanorum,illi enim talem habent rictum, & tunc præcipuè quando ringunt, & peregrinum, & pauperem ægrotum aggredi inſtituunt,at canes huiuſmodi, & eo potiſſimũ tempore, contumelijs, & rixis ſe lætari indicant, ergo quorum dentes gingiuæque, & labia illo canino ritu naturaliter tumeſcunt, illi prompti ſunt ad iras,rixas, & contumelias,neque id præter rationem iudicandum eſt, nam ſæpe diximus quales ſunt affectiones inſtrumentorum talem etiam putandum eſt,eſſe propenſionem illius principij quod tali inſtrumẽto vtitur, propenſionem inquam ad illam operationem,cuius imago aliqua, & rudimentum in organico corporis membro,ſenſui apparet; quod ergo id ſic ſe habeat: iam clarum eſt. Nunc propter quid, cui talis ineſt rictus,illi & contumeliarum adſit cupiditas quærendum;dicamus ergo in hoc theoremate ſicut etiam in alijs,huius rictus ſiue diſpoſitionis labiorum,& gingiuarum cauſam eſſe in propenſione ad contumelias,non autem è contra;& vt rictus hic ad corpus humanum, ita contumeliarum cupiditas ad animam;quæ illius corporis actus eſt, ſe habet, & ſicuti deprehenſio turpitudinis in alio ſine dolore,eſt cauſa quod nos ridemus, ridere autem eſt ſignum quod illam deprehenderimus turpitudinem;ita etiam cupiditas contentionis cauſam in ſe habet,huius canini rictus; & hoc ſignum dicitur, quare ſicuti ex definitione depræhenſionis turpitudinis dicimus propter quid ineſt riſus illi inſit. Ita nunc ex ratione, atque eſſentia cupiditatis contentionum, & contumeliarum,propter quid homo talem habens caninum rictum appetat contentiones, & paratus ſit ad contumelias alijs infligendas,fortè apparebit.

Qui habet prædictam oris diſpoſitionem illi homini naturaliter contracti ſunt nerui verſus ſuum principium, nam ſi diſoluti labia faciunt diſſoluta, & vt medici dicunt, reſoluta, ergo non reſoluta, ſed contracta labia,neruos labiorum motores verſus ſuum principium retractos eſſe docent;retrahuntur autem ob ſiccitatem, & calorem; calidi enim, & ſicci proprium eſt contrahere, & conſtringere neruoſam, & membranoſam ſubſtantiam, vt in hædinis cartis, & corijs, manifeſtum eſt; cui hoc accidit neceſſe eſt in principio neruorum,ſiccitatem, & calorem prædominari,ergo cerebrum erit bilioſum, ergo, & propẽſiones naturam ignis referentes ſuppeditabit,ignis autem proprium eſt alijs ſupereminere elementis; aliena ad ſe rapere,inuertere,mutare, & aliorum corruptionem moliri, vt ſe ip-

ſum ex-

ſum extollat, maioremque faciat, operationes huiuſmodi ſunt ſimiles actionibus adoleſcentium, & diuitum, & potentium, vt dictum eſt, ſuperborumque, & ſuperioritatem ambientium; at tales vocamus amatores contumeliarum, & rixoſos homines, & inquietos, ergo manifeſtum eſt propter quid cui tales aderunt gingiuæ, & dentes cum tali labiorum diſpoſitione ille erit amator contumeliarum, quod fuerat probandum.

Neque videatur præter rationem dictum, quod nunc poſitum eſt, calore ſicco neruos contrahi, cum ſupra dixerimus contractos humeros frigoris eſſe operationem, nam ſciendum eſt, tum calorem, tum frigus congregare, attamen diuerſa admodum ratione, nam calor ſimilaria congregat, & præcipuè cum ſiccus eſt, diſſimilaria vero diſgregat, & ea præſertim, quæ ſunt humida; porrò neruus tum ſimilaris eſt, tum ſiccus à calore igitur côtrahitur, at humeri cum organica ſint corpora, & ideo diſſimilaria à frigore cogi, & contrahi, à calore dilatari, & ampliari probabile eſt, & quod ſint diſſimilares, & organici patet, quando ex carne, oſſibus, neruis fibris ſanguine tum arterioſo, tum venoſo conſtent, quæ omnia inter ſe omnino tum nomine, tum ratione differunt.

APOTELESMA XXXXVI.

Qui autem naſum extremum craſſum habent, ſegnes referuntur ad boues.

EVndem ſequens ordinem ab inferioribus ad ſuperiora procedendo poſt labia de naſo mentionem facit, eſt naſus membrum ſatis notum, & cum diſſimilare ſit, ex quadã conſiſtit cartilagine, & certis oſſibus, ac cute qua veſtitur; ei quinque oſſicula tribuunt, cum cartilagine quadam, quæ nares diſcriminans inter ſeptum dicitur, naſi officium eſt meatũ præbere aeri, quo & cor, & cerebrum refrigeratur, & odores ſentiuntur, habet eius extremitas paruos quoſdam muſculos, quibus eiuſdem foramina, & magis aperiuntur, & eleuantur, vt facilius odores captet; de hoc itaque membro quid Ariſtoteles, & propter quid, deinde quid alij ſentiant; dicemus, cum ergo naſus incipiat in ea parte, quæ immediate ſubeſt fronti vbi vtraque ſupercilia concurrere videntur, & deſcendat per faciem vſque ad extremas nares, ab his naribus exorditur Ariſtoteles, & ait, quicunque homines habent extremum naſum craſſum, hoc eſt partem, quæ ambit nares vtraſque, craſſam non rotundam dico, ſed bobus ſimilem, ita, vt pars, & cutis illa quæ narem vtranque format ſit craſſa, & carnoſa, adde etiam, & non flaccida, non eleuata, ſed potius depreſſa, illi ſunt ſegnes, hoc eſt in ſuis actionibus pigri, & motibus tardi, neque ſolum id puto in motibus corporis, ſed etiam animi verũ eſſe, nam referuntur ad boues, vt ſit Ariſt. ratio, quorum nares in extremo ſunt craſſæ illi ſunt bobus ſimiles, at qui bobus ſimiles, mente & corpore ſunt ſegnes, igitur qui talem ſortiti ſunt naſum ſegnes dicentur; & minor difficultatem non videtur habere, quod ſcilicet qui nares boum habent, illi bobus ſecundum eã partem ſimiles ſint.

At ſi à parte ad totum fiat tranſitus, id ſanè videtur eſſe durum, poſſibile enim eſt, & leonem, & aquilam in aliqua particula lepori ſimilem eſſe; non tamen illorum mores iſti sũt ſimiles, quare crederem oportere minori propoſitioni adiungere, quod ſint ſimiles in hac parte, & idem in maiore deinde replicaretur, nempe quicunque ſecundum narium extremitatem referunt boues, illi animo, & corpore ſunt ſegnes, quæ propoſitio primũ per epilogiſmum confirmabitur, nam boues huiuſmodi nares habent, & boues animo, & corpore tardi ſunt, id de Aulo Vitellio, idem de Honorio Romanis Imperatoribus legitur; qui vtrique ſegnes erant, & talem naſum habebant; huius autem rei cauſa inuentu ſanè videtur eſſe difficilis, attamen an aliquid probabiliter poſſit afferri videamus.

Pro huius poſitionis demonſtratione duo mihi ſupponenda videntur, alterum eſt naſum eiuſ-

ſum eiuſque præcipuam extremitatem iracundiæ ſiue iraſcibilis potentiæ eſſe quoddam particulare membrum, in quo eiuſdem exitus ad actum apparet, aut in quo eiuſdem potentiæ effectus eluceſcunt; etenim ſi quem deridemus, eum naſo adunco ſuſpendere dicimus, & ſi quod deſpicimus, illud idem naſo reijcere uulgo dicimus, & cum aliquid diſplicet nares diſtorquemus, & attollimus, id etiam antiquis uiſum eſt, de irriſore, & reprehenſore ait Mart.

Naſutus ſis vſque licet, ſis denique naſus
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas.

Naſus etiam pro ſermonis acrimonia, & dicacitate capitur à Plinio, & ab Horatio, & Perſio, quare naſum habere, nihil aliud ſibi uelle uidetur, niſi paratum eſſe ad mordendũ, & reprehendum acriter alios, ſic Horatius dicebat de quodam qui eſſet

Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo.

ſi ergo naſus eſt indicium affectuum iraſcibilis potentiæ, ergo, & qualis erit potentia iraſcibilis, tales erunt extrema nariũ, & pro illius potentiæ diſpoſitonibus diſpoſitæ etiam nares erunt, quare à naribus ad potentiam iraſcibilem, vt à ſigno ad ſignatum argumentari licebit, amplius neque ſolum iraſcibilis potentiæ, ſed etiam iudicij diſpoſitionem, & aptitudinem deſignat, vnde, & naſus pro iudicio ab antiquis captus eſt, ſic Horatius cum dixiſſet antiquos laudaſſe rancidum aprum, ſubiungit; non quia nullus, naſus illis erat, hoc eſt non quia carerent iudicio, idem auctor prouerb. teſtatur, cui adſtipulatur Martialis, cũ neſcio quandam nullo, vel paruo viuere naſo dicebat, quare ponemus non ſolum iraſcibilem, ſed etiam iudicatiuam potentiam, à naſo naſique qualitatibus deſignari, & iure nam, & ſi iudicium eſt, vel cum iraſcibili, appetitu, vel ſaltem non ſine virtute iraſcibili ſuas operationes facit (iudicium enim nihil aliud eſt niſi potentia per quam quidnam de propoſitis eligendum, & quid reijciendum ſit, homo determinat) ſine appetitu igitur non eſt iudicium, videmus inſuper, & qui iraſcuntur magnopere ſecundum nares rubeſcere, & partem illam inflari, & valde calefieri, non igitur præter rationem dictum eſt, nariũ, extremitatibus iraſcibilis potentiæ diſpoſitionem denotari; propter quid autem hoc contingat, addam quid putem, alias alij melius. Virtus quæ hominem format à centro ad circumferentiam mouet, quare ab umbelico ad partes externas, videturque per lineam rectam procedere, diametri vero extrema ſimul natura ſunt, quare & ſimul fiunt, & oppoſita ſunt ſecundum ſpeciem, eadem autem ſecundum genus; opponuntur ſecundum diametrum, & genitale, & naſus, quare ſi genitale vnius appetitus eſt inſtrumentum, & ſignum, ergo naſus erit forte alterius; At concupiſcibilis appetitus præcipuum inſtrumentum eſt genitale, ſi quidem actio generandi propter conſeruationem ſpeciei naturaliſſima eſt, quare, & iucundiſſima, & propter hoc uehementiſſime appetita; ergo iraſcibilis facultas, oppoſitam corporis partem ſecundum diametrum poſſidebit propter conſeruationem indiuidui data, cuius erit iudicium naſus, quare iraſcibilem facultatem à naſo, & eius diſpoſitionem putarem indicari, nam oppoſitarum potentiarum ſiue habituum oppoſitæ ſunt operationes, quare, & oppoſita inſtrumenta, & ſi in oppoſito membro adeſt oppoſitum diſpoſitionis ſignum, & alterius in altero aderit; quare ſi qualis eſt penis talis eſt ad uenerem appetitus, & concupiſcentiæ diſpoſitio, cuius concupiſcibilis appetitus obiectum eſt ſecundum nos uoluptas, & iucundum quod tactum reſpicit, cuius maximæ, & principaliſſima ſpecies eſt uenerea uoluptas, ergo, & qualis eſt naſus talis etiam eſt diſpoſitio iraſcibilis facultatis.

Alterũ q͞d puto ſupponẽdũ eẽ tale quiddã ẽ; Animi, & corporis motus celeritatẽ, & tar-

ditatem ſequi caloris diſpoſitionem, calor autem talis eſt, & tantus, qualis, & quanta eſt bilis naturalis, quæ in corpore noſtro ignem refert; neque id dubium eſt, nam quæ minus calorem participant animalia, ea uidemus eſſe tardiora, promptiora vero ad motum, quæ calidiora ſunt, & ignis eſt in continuo fieri, continueque mouetur, ex oppoſito quæ frigore, ac gelu rigeſcunt, omnia quieſcunt, & terra quæ frigida eſt, quieſcit; ſi igitur calor motus principium eſt, & maior calor maioris motus, & inquietudinis cauſa eſt, vnde qui febriunt, quo maior febris eſt, eo magis etiã mouentur, & agitantur in lecto; ex his puto iam poſſe nos dicere propter quid, qui habent nares quales habent boues, hoc eſt latas, craſſas, carnoſas in medio depreſſas, duras ſint ſegnes hoc eſt in corporis motib. tardi, & in ſuis cõſiderationibus, & reſolutionibus ſegnes, & irreſoluti, id probatur, quoniam qui tales habent nares illi remiſſam habent iraſcibilem potentiam, quare in his non abundat flauã bilis, non igitur ſunt calidi, ergo neque celeries ad motum, ſegnes igitur, ac tardi ſecundum corpus; amplius quorum remiſſa eſt iraſcibilis potentia, & bilis pauca eſt, & remiſſus calor, illi ſpiritus non habent ſubtiles, quare neque acutos, non igitur ſunt acri ingenio præditi, quare neque ad negocia peragenda prompti, & reſoluti, ex quo ſequitur illos ſegnes, & remiſſos eſſe, & Niciæ Athenienſium Duci ſimiles ſecundum animum, idque illis ſecũdum naturam accidit, quod ſenibus ex ætatis contingit diſpoſitione, qui igitur naſum latum, & nares craſſas habent, & bouem referentes illi ſunt ſegnes. Hæc ex Ariſtotele, & ſatis, vt arbitror, probabiliter de naribus craſſis, & boui ſimilibus dicta ſunt.

Quidã recentiores hoc idẽ ſignũ indicare aiunt timiditatem mendaciũ, & iure, nam ſi paucus eſt calor, ergo & ſanguis ſubfrigidior, talem autem ſanguinem ſequitur timor, qui timidus eſt, idem etiam mendacijs delectatur, timet enim, & quod ſentit ideo plerunque non vere profert, apertus ergo non eſt.

At quod idem ſit luxurioſus, qua ratione non video, nam ſi luxurioſus eſt, qui veneris eſt appetens, hunc neceſſe eſt abundare multo humore ſalſo, & etiam non paruo flatu, ſalſedo caloris ſoboles eſt, in hoc autem de quo loquimur remiſſum eſſe calorem, neque dominari bilem dicimus. Scotus qua ratione hunc ipſum pugnacem, & ſuperbum perhibeat, neque ego plane video, neque ille dicit, non enim pugnaces ſunt caſtrati boues, neque ſuperbi, & niſi multum, & diu irritẽtur, non incaleſcunt, neque in furias, & in iram ruunt, quod vero addit aſperam, & iniquam fortunam deſignare, id ſanè ridiculum eſt, tum quoniam ſuæ fortunæ ſibi quiſque maiori ex parti faber eſt, tum quoniam nuſquam eſt hæc fortuna, quæ res ſingulares diſponat nullumq. numen abeſt, ſi ſit prudẽtia præſens.

Quidã alij aiunt craſſas, & latas nares rudẽ, fallacẽ, ſubdolũ, glorioſũ, inuidum, & luxurioſũ demonſtrare; at poſitio (vt mihi videtur) includit cõtradictionem, nã quomodo fieri poteſt, vt idẽ, homo ſit rudis, vt aiunt, ſimplexq. necnõ fallax, & ſubdolus, nam ſi fallax eſt, aptus igitur ad fallendũ, fallere igitur poteſt, at ſimplex potius falli q̃ fallere nouit, & ſi luxurioſus eſt, & glorioſus, qua ratione ſit inuidus non facile eſt videre; hæc enim non ſunt bouis, quatenus bos eſt prædicata propria, neque ab eiuſdem proueniunt complexione.

Alibi ijdem auctores quaſi ſui immemores, aiunt, nares magnas, & amplas arguere hominem proditorem, luxurioſũ, vanum, falſum, audacẽ, infortunatũ; ſed cũ nulla ratio afferenda eſt, unuſquiſque, quod illi placeat, effari poteſt, ſanè ſi tales nares ſunt bouis, proditorem nunquam, & audacẽ dixeris bouẽ; Porta Polemoni adſcripſit, quod nares huiuſmodi inuerecundũ, & iniquũ hoſem demonſtrent, hoc in meo codice nõ legitur, ſed timiditatẽ plerunq. quidem ſequitur iniquitas, raro aũt inuerecundia, vt ſupra in figura fortis dictum fuit; inuerecundus enim eſt, qui alienas reprehenſiones, & quid de ſe homines dicant, deſpicit, nõ igitur timet, quare ſi timidus eſt, qui tales nares habet, raro niſi ex habitu acquiſito, vel affectu, vel qm̃ inſenſatus eſt dicetur, inuerecundus; Duo ſuperſunt, antequã huic apoteleſmati coronidem impingamus, horum alterum eſt, ad quod nam genus homi

num referatur, qui talem ſortitus eſt naſum, nunquid ad maſculinum, aut fœmininum. Sanè fœminam referre mihi videntur, quoniam frigidius eſt horum hominum temperamentum, & timidius quam mares deceat, exectos nanque tauros refert; Alterum eſt, an vere boues temperiem frigidam, & piruitoſam ſortiti ſint, qualem habere probabile eſt, quos ſegnes, & ſimplices dicimus. At contra videtur, nam ferociſſimi tauri ſunt, & robuſtiſſimi, neque vllo modo timidi apparent; ex altera parte breuem viuunt vitam citoque ſeneſcunt, quare vel paucum calorem habere, vel in tenui humore poſitum eſſe ueroſimile eſt; at poſterius falſum eſt, non enim adeo robuſti eſſent tauri, & boues, reſtat igitur, ut parum caloris habeant; quare, & ſegnes ſunt, & tardi motus. Putarem ego tauros in ætate florenti conſtitutos neque exectos eſſe temperamenti melancholici, & terreſtris, at cum ſub dominio bilis, à qua calefacta melancholia, & retinet calorem, & animal ad rixas, & ad uim inferendam promptum facit, & robuſtum, & pro eius diſpoſitione, ac natura etiam ſatis celerem; exectos autem boues, & iam extra iuuentutem ſuam conſtitutos, & ad ſenium inclinantes, puto, contrarium habitum ſortitos eſſe, & pituitoſos cum melancholiæ ſubdominio factos, cuius inditium quod exectis creſcunt cornua, & corpus in ampliorem molem attollitur, hoc autem augumentum humori præcipuè ſecundum materiam attribuitur; remiſſus autem calor in pituita, & melancholia, ſimplices, & ſegnes, neque admodum ingenioſos efficit homines.

APOTELESMA XXXXVII.

Qui autem naſum extremum à ſummo craſſum habent inſenſibiles ſunt, referuntur ad ſues.

SEcundum de naſo eſt apoteleſma, cuius, ut opinor, hæc eſt ſententia; qui homines naſum habent incipientem à medio uſque in finem craſſum, rotundumquè, cum paruis narium foraminibus, & circum ſita carne craſſa, & rotundiori, ac demum talem qualem habent ſues, illi ſunt inſenſibiles, hoc eſt craſſo, & rudi ſenſu, & ingenio præditi, ut neque facile aduertant cum aliquid ſenſibile ſibi obijcitur, neque illud ipſum acriter percipiant, neque rerum differentias exacte dignoſcant, & diſcriminẽt. Quid ſit inſenſibile, ſiue inſenſitiuum, hoc eſt ineptum ad diudicandas rerum ſenſibilium differentias, etiam ſupra fuit declaratum, hos ait philoſophus ideo tales eſſe, quoniam referuntur ad ſues, & præcipuè quos maiales uocant, caſtratos nempe. Hi enim cum admodum obæſi ſint, multaq. referti pinguedine, obtuſum ſenſum habent, unde memini quoſdam perpingues ſues aliquãdo à muribus ſupra dorſum corroſos fuiſſe, cũ illi tñ nihil ſenſiſſent; eſt igitur epilogiſmus, quorum naſus talis eſt qualem ſupra diximus, illi sũt ſimiles in ea parte roſtro, & naſo ſuillo, qui tales ſunt illi ſuibus ſunt ſimiles ſecundum animam, & ſecundum eam animæ potentiam, cuius operatio, & diſpoſitio in hoc membro eluceſcit, hæc autem eſt inſenſibilitas, & ſenſus quædam carentia, ergo cui ineſt naſus talis ſuillum roſtrum referens, ille erit inſenſitiuus, & indiſcretus, neque aptus cognoſcere, quid deceat, & quid non; talem ſane porcũ eſſe patet, quin & ſecundum illam partem præcipuè eſſe ſenſu deſtitutum, nam roſtrum ſuillum durum eſt, & cartilagineum, parum igitur aptum ad patiendum, quare quoniam ſentire ſecundum tactum, eſt quoddam pati propriè, minimè porcum ſecundum partem hanc dicimus eſſe aptum ad ſentiendum; hoc autem præcipuum & principale ſuis inſtrumentum, quo & uictum quærit, & pugnas ciet; & in hoc uis eius tota poſita eſſe uidetur, multiq; nerui eò deferuntur, quare ſi roſtrũ exactũ ſenſum non habuit, multo minorẽ alias, partes ſenſum habere, putandũ eſt; propter quid aũt homo talẽ habẽs naſũ ſit inſẽſitiuus, hoc eſt rudis, & indiſcretus, nõ cognoſcẽs qđ deceat, & qđ nõ, nihil, præter cibũ, & venerẽ curans, ſic forte demonſtrari poterit. Cui adeſt naſus craſſus à medio ad finẽ uſq. & ſuillum

referens roſtrum, in hoc virtus formatrix capitis non bene dominata eſt ſupra humidum aqueum, cum multa terra coniunctum, vnde improportionatus magnus, & non dearticulatus euaſit naſus, quando autem calor naturalis, & virtus formatrix non bene dominatur huic materiæ frigidæ, & craſſæ etiam cerebrum frigidius, & craſſius iuſto exiſtit, ſpiritus igitur craſſi, & confuſi, quibus autem tales ſpiritus contingunt, illi inſenſibiles dicuntur, quæ inſenſibilitas præter ſues etiam in quibuſdam animalibus eiuſdem temperaturæ agnoſcitur, ſenſuum autem obtuſitas impotentiam quandam ad patiendum arguit, ea exoritur materialiter à terra, & aqua non benè ſimul commixtis, & vt aiunt fermentatis, in qua ſane mixtione terra præualeat inæqualiter; & eadem formaliter pronenit ex defectu ſpirituum, & caloris innati, etenim iſti quaſi in farinacea maſſa fermentum exiſtant, ſubigunt materiam rarioremq. faciunt, & maxime aptam ad externas paſſiones, & percipiendas, & retinendas, quare ratio ſentiendi præcipue ſecundum tactum conſiſtere videtur, in humido, & ſicco terreſtri apte, & ſecundum certam quandam proportionem paſſo à calore actu in ipſo exiſtente, & dominante; quid itaque de his naribus ſentiat Ariſtoteles ex his manifeſtum, & per ſyllogiſmum conſequenter etiam inferemus hominem huiuſmodi, qui in hac inſenſibilitate refert ſuem, eſſe temperamenti humidi, ſubfrigidique, & ex caloris defectu inſenſibilitatem contraxiſſe; humidi enim proprium eſt pati, primum autem humidorum ſimpliciter eſt aer, vbi igitur non præualet aeris virtus, ibi non eſt ſenſus exactus, neque ſine igne eſt receptarum imaginum iudicium, hic autem his vtriſque caret; Amplius, & hic erit inuerecundus, quoniam inſenſibilis, & ex eadem cauſa immundus, & lutoſus, indecorus etiam, & in ſuis rebus ordine carebit, nam ſi ordinatus, ergo decorus, & pulcher, & aptus ad iudicandum quid deceat, quid non, exiſteret.

Alij ex hoc ſigno arguunt hominem cupidum, ſimplicem vafrum, ſecretum, vanum, quod autem hæc ex porci temperie ſequantur difficile (vt mihi videur eſt cognoſcere, Nam cupidi ſunt) qui prompte deſiderant, & quæ non habent, appetunt, prompteque etiam ad ſe trahunt, quod ignis eſt, calidum enim quatenus calidum eſt proprietatem habet ad ſe trahere quibus nutriatur, cupidi igitur in calore quodam excedunt, at ſuum genus tale nõ diximus, ergo qui ad ſuillum temperamentum accedunt non videbunt iure dicendi cupidi, niſi cibi potuſque, & id ex ventriculi potius, quàm ex totius corporis temperie, ſi autem tales homines ſimplices ſunt, quomodo vafri? & ſi vani erunt quomodo ſecreti? & ſi ſecreti forent, ideo non garruli, neque vani eſſe poſſunt, ſi modo vanos eos dicemus, qui futiles ſunt, & male commiſſa retinent.

Aliqui alij naſum deſcribentes, ſuillum aiunt, hunc debere eſſe magnum in extremo craſſum, & fœdum, & rotundum, & paruis narium foraminibus præditum; ſic enim putant propriè roſtrum ſuillum referre; at ſane ſi parua ſunt narium foramina, patet quod neque multa erit naturaliter ſpiratio, quare neque multus calor in multa materia, eaque terreſtri; quam multitudinem fœditas, & craſſities docent; id autem præcipuè dicendum, ſi nares naturaliter non erunt rubræ, ſed ad alborem declinarint.

Sunt alij, qui naſum huiuſmodi ſuillum, hoc eſt ſumme craſſum in fine, oſtendere dicũt hominem nullius penſi; qui vero derident Albertum quod hoc ſigno dixerit immundum hominem ſignificari, non video cur id faciant, nam, & porci proprium eſt immunditijs delectari.

APO-

APOTELESMA XXXXVIII.

Qui naſum extremum acutum habent, ſæuè iraſcibiles ſunt, referuntur ad canes.

TErtium hoc eſt de naſo pronunciatum, quod eſt tale; quicunque habẽt naſi extremitatem acutam, illi ſunt valde iracundi, primũ autem declarandum eſt, datũ nempe; qualis ſit hæc naſi acuta extremitas, deinde, qualis hæc ſæua, & valida iracũdia, & poſt hæc cauſas, & conſequentia hanc paſſionem, ſiuè potentiã contemplabimur; naſus in acutum deſinens duplex eſt, vel tenuis, & paruus, vel mediocris, & potius ad magnitudinem, quam ad paruitatem inclinans, de priori ſermo eſt; nam poſterior non canum naſum, ſed auicularum roſtra imitatur; at quoniam multiplex eſt canum genus, & alij alia ſunt forma præditi, quos canes intelligat Ariſtoteles videndum, non ſanè, vt opinor, venaticos, illi enim non ſunt ſæuæ iracundiæ, ſed blandi potius videntur, neq. etiam quos gallicos vocant, ſed neque molossos, nam hi non habent acutũ naſum, quos igitur dicemus? eſt quoddam genus canum ruſticanum, quod apud noſtrates villicos in pretio eſt; horũ pilus ſubalbidus cum nigro mixtus, vel corticem chelydri, aquei nempe ſerpentis imitatur, vel lupi colorem, & figuram, aures paruæ, acutæ, rectæ ſicuti ſunt equorum, oculi flammei parui ſupercilia eleuata, & tumida, maxilla ſuperior longa, & naſus longus in acutum deſinens & parum admodum reſimus, os autem magnum longè, & latè diductũ; tales mihi videntur eſſe luporum naſi, quos nunc Ariſtoteles vocat acutos. Hos igitur ait ſæuè iracundos, hoc eſt propenſos eſſe ad iracundiam, non quod facile iraſcantur, ſed qđ ſi ira fuerint correpti, ceu Tydeus in Menalippum, illam acerbiſſimè exerceant, & in hoc ruſticanos imitentur canes, qui ſæuiſſime irati mordent, & quos iam cedere vident, & victos fugere in illos vehementiſſime deſæuiunt, hæc igitur, vt puto eſt ſentẽtia Ariſtotelis, quam ipſe probat exemplo canum; vt ſit eius ratio, quicunque naſum acutum habent illi ſunt ſimiles ruſticanis canibus ſupradictis, qui his brutis ſimiles ſunt, illi ſunt ſæuæ iracundiæ, ergo qui talem naſum habent ſunt valde iracundi, vel canes ruſtici talem naſum habent acutum ſcilicet, & hi ſunt valde iracundi, ergo qui naſum habent acutum, ſunt valde iracundi.

At propter quid quorum naſus talis eſt, illi ſint valde iracundi; nunc perſcrutãdum eſt, atqui iam ſupra dictum fuit, naſum iraſcibilis facultatis eſſe membrum, in quo tanquam in ſubiecto ſignum illius diſpoſitionis apparebat, ſicuti venereæ cupiditatis videbantur eſſe genitalia; qualis autem eſt virtus iraſcibilis talis igitur erit naſi diſpoſitio, quando ſignatũm, & ſignum ſint correlatiua, ſi autem virtus formatrix in calore excelluerit ſecundum eas partes, quæ circa naſum ſunt, flammæ atque ignis veſtigium apparebit, huius autem figura eſt pyramidalis, quare acuta, cuius igitur naſus eſt acutus huius vis formatrix naſi, vſa eſt acriori, & vehementiori calore, at vehementior calor magis ignem refert, quam remiſſus, ergo cuius naſus acutus eſt ille maximè promptus eſt ad agendum ſecundum eam partem in qua calor excellit, naſum autem diximus eſſe iraſcibilis potentiæ indicem, quare & hæc calore vehementi prædita ſumme erit actiua, quando autem excellit vis iracundiæ, tunc ſæuè, & ſine vlla miſericordia operatur, homo, ergo cui talis naſus, illi eſt propenſio ad iram acerbiſſimam, & crudelem, vel breuius. Interrogati cur, quorum naſus acutus eſt illi ſumme ſint iracundi, dicemus, hoc ideo cõtingere, qm̃ eorũ natura eſt maximè biliosa, & violẽta, & vehemẽter calida, qui uero talẽ ſortiti sũt naturã, illi sũt iracundi valde; elucescit autem bilis furioſæ ac ſæuæ ſignũ in naſo præſertim, quoniam naſum diximus eſſe alterum virtutis formatricis extremum, ut in medio ſit ratio, ſiue potentia ad utrunq; extremorum, in ſuperiori iraſcibilis in inferiori concupiſcibilis facultas, & ſecundũ quod

hæc vel illa organa parat, talis dicitur eſſe propenſio, vt ſi quis artifex ſibi ſua pararet inſtrumenta, ſecundum quæ ſerram, vel malleum ſibi perficeret, ſector vel faber, vel malleator diceretur, ſic quoniam ſecundum quod futura eſt concupiſcibilis, generationis ſibi fabricat organa, & qualia ſunt organa generationis, talis etiam eſt facultas, quæ illis vtitur.

An aliquid ſe ipſum generat.

Vtrum igitur aliquid ſe ipſum generat? non ſane, ſed alia eſt ratio virtutis generantis, & alia generatæ, & ſi facultas generans non re, attamen ratione differt ab ea quæ dicitur generata, ſicuti faber idem numero dicitur differre à ſe ipſo fabricante malleum, & vtente eodem ad clauos infigendos, ex his igitur puto cauſam claram eſſe apoteleſmatis Ariſtotelici.

Ex prædictis autẽ ſequitur ex ſyllogiſmo, quod ſi quis ſit ſæuæ, & crudelis iræ hic marẽ potius quam fœminam refert; erit igitur, & calidioris temperamenti ſaltem circa cor, & pectus, adde quod caput non admodum erit magnum, aliter non eſſet iracundus, calorem enim cordis temperaret cerebri magnitudo, cum ſubdominio igitur melancholiæ prædominabitur bilis flaua, & aduſtionem ſentiens; quare, & non paucas facile in viſceribus habebit obſtructiones, vnde vehementior continue calor efficietur; frigidiuſculum igitur hic ſtomachum ſortietur, & plerunque à capite diſtillationes acres patietur; caput autem erit macrum, ſiccum, oſſeum, ergo capili rari, & craſſiuſculi ſubnigri, & in girum ſiue verticem contorti, facileque in caluitiem incidet, talem referunt fuiſſe ſyllæ faciem, niſi quod rubeſcebat eius vultus, & ſanguineus color ad nigredinem accedens multi, & acris caloris index, in illo præualebat, his addunt alij hominem hunc eſſe ſagacem, debilem, memorem, at ſicuti non dico inſenſibilem, itaque neque ſagacem puto, peruertit enim animum ira, & illa ad iram propenſio impedit animum, ne poſſit cernere quæ ſint è re ſua, eadem de cauſa non dicam memorem, niſi offenſionum, cauſa eſt, quoniã meminiſſe, & ſuſcipere promte, & ſuſcepta retinere, ac diutius ſeruare hic terra non ignis eſt effectus; dictum autem nõ in ſola bile, aut acri, & igneo calore poſitam eſſe iracundiam hanc ſæuam, de qua loquimur ſed in bile quæ aduritur, & aduſta in melancholiam vertitur quæ cum ignem, ac furias cõceperit, ceu carbo accenſus multo ferocius coquit ardet, atque exurit quam faciat flamma; & ſicuti videmus plures eſſe ignis ſpecies, ac diſpoſitiones ſic dicendum plures eſſe naturas iracundorum; qui enim iracundi ſunt eo, quod ſanguine ſubtili, & bilioſo, & multo calore abundant, illi ceu pueri promptiſſime in iram ruunt, ſed facillime ſedatur illorum furor, etenim flammam referunt, in paleis, vel ſtuppa accenſam, aut in puluerem pyrium receptam, quæ ſubito in immenſum erumpit maximo cum fumo, ſonitu ac fragore, & ſubito concidit ac deficit, qui vero amarabile abundant, tardius aliquanto accenduntur, ſed, & diutius ſeruant iram, & non cito neque ſine multa prece deſiſtunt, ab ira, videntur autẽ ſimiles lignis ſalignis, aut populneis ardentibus, nam minis potius, & rabioſa quadam indignatione quam vigore pugnant, hæc bilis ſi aduritur, aduſtaque per venas, & circa cor permaneat, igne iracundiæ concepto, latentem quendam ſubpectore excitat furorem, & acerbitatem, quæ tempore non facile ſedari poteſt, niſi cum offendentis dolore, aut morte, videturque ſimilis ei igni qui in lignis marcidis roboris conceptus, cinere coopertus ſine flamma, & ſine multo fumo ibi permanet, fere inſenſibiliter perardens lignum, donec totum conſumpſerit, & in cinerem conuerterit, hoc iracundiæ genere qui tentantur, ſine multo ſanguine, & maxima vltione non quieſcunt, ſi vero cum flaua bile, atra iuncta ſit, ſeruatur ita, vt inueterata in odium vertatur; hac correpti ira locum tempuſque obſeruantes nihil aliud cogitant, niſi qua ratione latenter, & inſidioſe nocere poſſint, ac de medio tollere eos, quos odio habent, & à quibus ſe offenſos putant, quibus, quocunque pignore pacem contraxeris, fidendum non eſt; nam hæc eorum propenſio eſt, vt doloſe ſemper affligere cogitent, neque ratione vlla miteſcant, ignem referentes mortuum quem potentialẽ

dicunt,

dicunt, tactu frigidum, at ſi carni diutius applicatus ſteterit, illam exulcerat, & ad oſſa vſque excedit; Naſi itaque acumen non omnes has ſpecies iracundiæ denotat, ſed ſolum primam, ac ſecundam in quibus multus igneus calor apparet, naſi igitur acuti ſignificationē, & propter quid habemus:

APOTELESMA XXXXIX.

„ *Qui autē habent naſum rotundū, & obtuſum magnanimi referuntur ad leones.*

LEonis naſus, quorundam canum magnanimorum, & placidiſſimorum naſo ſimilis eſt, nam illæ partes quæ foramina ambiunt, eleuatæ, & rotundæ ſunt, & pars ſuperior vbi carneæ portiones iunguntur nullum ferè ſignum anguli demonſtrat ita, vt quædam circuli portio ea ſit, quæ totam naſi extremitatem circumdat. Quicūq; igitur naſum habent magnum proportionatum, & circa extrema rotundum, & obtuſum, cum naribus mediocriter apertis, & vt aiunt, ad latera expanſis, illi magnanimi ſunt, quid hæc naturalis propenſio ad magnanimitatē importet, quæ etiam magnanimitas dicatur ſupra explicatum eſt, ſatis igitur ſit nunc dicere, quod magnanimus vocatur, qui neque paruis mouetur probris, neq; paruos curat honores, ſi autem grauius offendatur terribilis, contra maiores, vel æquales, ſurgit inferiores autem deſpicit bene audire apud probos præ omnibus rebus maximè curat, paucarum rerum, & non niſi magnarum operator.

„ Huius igitur temperamentum ad bilem cum ſubdominio naturalis melancholiæ referemus „ ſecundum naturam enim omnino diſpoſitus eſt; biliſque naturaliſe ſit, & cum ſanguine mixta, hæc coagmentatio, & temperies, placido facit, & cum amicis iucundos, quamuis ſint taciturni, & per pauca loquantur; gaudent autem vino, & aliquando amoribus delectantur, ſic martem ueneris amaſiam finxere poetæ, & heroas omnes fere amaſſe legitur.

Qui ergo naſum habent mediocrem, & circa extrema rotundum, & obtuſum, hi ſunt magnanimi, probatur quoniam referuntur ad leones. Hi enim cum talem naſum habeant etiam magnanimi ſunt.

Mihi autem uidetur, quod hæc, & ſuperior poſitio habeant prædicata diuerſa, ne dicā *Dub.*
oppoſita, etenim acutus, & obtuſus à medio qui rectus angulus dicitur diſcedentes, alter exceſſum alter deffectum ſignificat, ſi oppoſita, ergo ab oppoſitis cauſis, ergo, & oppoſita erunt ſigna, & oppoſitas deſignabunt animi affectiones; primum igitur non ab re dicemus extremitatis naſi has eſſe oppoſitas diſpoſitiones, & differentias, ab oppoſitis igitur erunt cauſis, quare ſi exceſſus bilis naturalis ſubtiliſſimæ, qua utitur cum multo calore igneo uirtus formatrix cauſat talem naſum, ergo oppoſita diſpoſitio uirtutis formantis cauſabit oppoſitum; Bili flauæ, maximè mobili opponitur, melancholia quæ ſtabilis eſt, ac terram referens; at ipſa ſecundum ſe non agit, calorem igitur adeſſe oportet, hæc ergo naturalis melancholia cum naturali bilioſo ſanguine compoſita, & calefacta deſeruiens uirtuti formatrici circa extrema oppoſita, & naſum magnum moderate, & eundem obtuſum, ac rotundum producet, eademque de cauſa neque parua, neque debilia erunt genitalia, & hic ad maſculinum, non autem ad fœmininum genus referetur; cum itaque ab oppoſitis cauſis fiant, ut manifeſtum eſt, oppoſitas etiam animi indicabunt affectiones.

Oppoſitæ autem, (ut mihi uidentur) ſunt diſpoſitiones iſtæ, nempe magnanimitas, & ſæua, atq; acuta ira; nā illa paruas, & minimas iniurias ſpernit, neque mouetur, niſi tarde à magnis, at hic ſæuè iracundus à paruis etiam celerrime mouetur; magnanimus promptiſſimus eſt ad parcēdum, hic niſi exſaturato animo quieſcit; magnanimus grauiter offenſus

retinet iram, hic celeriter ponit, tandem, ut terra ad ignem, ita hic magnanimus ad præcedentem diſpoſitionem.

Quare ſi quis interroget propter quid, quorum naſus eſt craſſus, & rotundus, illi ſunt magnanimi, hoc puto eſſe reſpondendum, quoniam horum temperies ex bile utraque naturali, & naturaliter conſtituta conflata eſt; quod autem talem nacti ſint temperiem illi, quorum naſus talis eſt ex prædictis patet, inſuper, & quod talis temperies talem inducat in animis hominum propenſionem.

APOTELESMA L.

,, *Qui uero naſum extremum ſubtilem habent auiculares.*

BReuiſſimum apoteleſma cuius prædicatum, & probatio ſimul iuncta eſt; Prius duas in dato partes habebat, nempe rotunditatem, ſiue obtuſitatem, ſecundum quam ſuperiori apoteleſmati opponebatur, & craſſitiem, ſecundum quam huic opponitur; patet autẽ acutũ, & ſubtile non eſſe oppoſita, nam acuto opponitur obtuſum, & ſubtili craſſum quare aliqui naſum hunc tenuem, & gracilem appellant, poteſt autem gracile, & ſubtile eſſe non tamen in extremo acutum, ut quorundam tibiæ, ac digiti, ſicuti etiam eſſe craſſum, & in extremo acutum, quod in magnis ſudibus, & quibuſdam ferreis molẽdinorum inſtrumentis apparet, illa enim craſſa cum ſint, extremam tamen partem acutam habent.

Primum igitur dicamus ſententiam huius theorematis, deinde quod ſit uerum, & propter quid, ut perfecte Ariſtotelicum placitum cognoſcamus; ſententiam hanc eſſe puto, quicunque habet naſum in extremitate ſubtilem ita, ut referat auiculæ roſtrum, illi etiam habent animi diſpoſitionem ſimilem auiculis; quare cum auicularum ingenium ſit leue, ac inſtabile, dicemus etiam quod illi, quorum naſus eſt longus, ſubtilis, rotundus, & in fine tenuis admodum, ſint homines leues, & inſtabiles, cuius aſſertionis cauſa eſt, quod referunt auiculas, cum itaque aues paruæ habeant tale roſtrum, ut paſſerum genus quod naſo iſtorum ſimile eſt, & aues omnes, quæ ſunt minores, ſint leues, & facile mobiles ceu inter alias, motacillæ, & paſſeres, ſequitur quod etiam illis quibus adeſt talis naſus ingenium ſit leue, eos autem leues appello, qui facili negotio modo aiunt, modo negant, facile igitur perſuaderi ſe ſinunt, quare, & facile quas habent prius deponunt opiniones, igitur calidi, & humidi ſunt temperamenti, igitur ſanguinei cum ſubdominio bilis, quare, & oſſa nõ admodum craſſa habent, & cartilagines paruas, aures igitur nec erunt magnæ, neque caput magnum, nec magna brachia, aut crura.

Quod ſi cui ineſt talis naſus, illi ineſt temperamentum calidum, & humidum, hoc autem extremitates habet paruas, & ſubtiles, paruas ob defectum multæ materiæ, & terreſtris molis, ſubtiles ob caloris actuoſitatem in longum producentis materiam molem, & facile cedentem, extremitatum corporis una eſt naſus, quorum igitur talis eſt temperies, talis eſt etiam naſus, & e conuerſo, qui tale naturaliter naſum ſunt ſortiti, illi ſunt (ut oſtenſum eſt) calidi, & humidi, & temperamenti ſanguinei, cum ſubdominio bilis, qui tales ſunt, illi leues, atque inſtabiles exiſtunt, & pueros referunt, qui quæ modo cupiebant, ſubito recuſant, eodem momento iraſcuntur, & miteſcunt, rident, ac plorant; ergo quorum naſus roſtrum auiculæ refert, illi leues ſunt, inſtabiles, & horæ momento ſententiam multipliciter uariant, uidentur enim inſtabilitatem uerni temporis, cui temperamento ſimiles ſunt, repræſentare. Quidam recentiores hunc naſum ſignificare dicunt, hominem audacem curioſum, iracundum, uanum, credulum; at ſane, ut audaciam non tollo, ita eam non eſſe ſimplicem, ſed cum timore mixtam puto, talemque eſſe timidi audacem credo, qui procul à periculis ualde blateret, & cælum dictis terreret, quando autem proxime imminet periculum

culum, ſi fieri poteſt, ſe ipſum abſcondat; in hoc autem, & auiculas, & catellos refert, qui audaces videntur, ſed ſi quis intentet verbera, ſubito fugiunt, bilis, & calor illum facit audacem; ſed humiditas ad ſuſcipiendũ, & patiendum prompta, quæ inſtabilem, & vanum format, illi non concedit, vt ſiſtere ſe poſſit, & ſtabilem ſe contra pericula, & infortunia oſtendat; ſed cum facile mutabilis ſit, & in varias ſententias paruo momento rapiatur effectum eſt, vt qui ante periculum audax, imminente periculo meticuloſus euadat, credulus autem eſt, quoniam facile mutabilis eſt, humidus enim, & aptus ideo ad omnes formas recipiendas, & quoniam credulus, & inſtabilis, ergo & vanus, quare, & garrulus, & propter idem curioſus vel dicente Horatio.

Percontatorem fugito, nam garrulus idem eſt.

Quam habet autem iracundiam quoniam cito, ac leuiter ſumit, eandem etiam leuiter, & momento ponit.

Alij eidem tribuunt in actionibus celeritatem, & promptitudinem, ſed puto ego citos quidem, ac feſtinos eſſe in aggrediendis operationibus, lentos tamen in perficiendis, leues enim ſunt, & quod petierunt, mox facile ſpernunt, repetuntque quod nuper omiſerunt; ex affectu enim maximè viuunt; tot igitur ſunt quæ de homine habente naſum auiculæ roſtrum referentem dicenda videntur, quoniam autem tale temperamentum, ad fœmineũ genus refertur, & temperamenti atque fœminei generis mores, & inclinationes hominem hunc habere probabile eſt, niſi ratio, lex, & educatio, quæ omnia poteſt, aliter determinauerint.

APOTELESMA LI.

Quibus incuruus à fronte mox deducitur naſus inuerecundi ſunt, referuntur ad coruos.

HOc eſt, quorum naſus à ſupercilijs incipit deorſum incuruari, ita vt referat corui roſtrum, dico hos eſſe imprudentes, optime autem, vt mihi videtur, hanc deſcripſit habitudinem Porta, primum enim media (ait) ſupercilia habent tumida, & vbi iungi ſupercilia ſimul annuunt angulus eſt parum concauus, deinde linea in conuexum ſubito attolli incipit, ac fertur vſque ad medium leuiter incuruata, deinde à medio ad finem concidens, portionem aliquam magnæ circumferentiæ refert.

Mihi videtur, effigiem dimidiati arcus turcici referre, ita tamen, vt abſciſſa ſit vltima pars cui chorda annectitur, quicunque igitur hũc naſum habent, eos inuerecundos vocat; inuerecundum dico, eum qui aliorum opinionem de ſe bonam, vel malam nihil curat; tales format ſuos lenones Plautus, qui præ vtilitate nihil aliud curant, nullorumque amorem aut amicitiam, pluſquam propria, vel quæcunque ſint commoda, æſtimant, vere putantes ſe ſuarum omnium cogitationum, atque actionum fines eſſe, nullorumque debere rationem vllam habere.

Hunc igitur hominem Ariſtoteles ait referre coruos, cuius hæc eſt natura, vt nulla habita ratione temporis, loci, & perſonarum rapiat de ſacris altaribus ſemiambuſta viſcera victimarum; Quin etiam coram agricolis, pullos gallinarum rapiant neque mouentur alienis clamoribus, aut ſtrepitu.

Videtur autem mihi neſcio quid ſcurrulis in coruo cum inuerecundia mixtum eſſe, naturamque imitari eorum, qui cum irriſione, & ſui quadam confidentia deſpiciunt alios, & incommodant, damnoque atque iniuria afficiunt, hæc autem confidentia, non in virtute, ſed in uirtutis, & honoris contemptu poſita eſt; quare quorum naſus talis eſt, referũtur coruos ſecundum eam partem, ſecundum quã præcipue ſuam manifeſtant impudentiam;

at qui coruos referunt, & illis ſimiles ſecundum animam ſunt, ijdē ad rapinas, & furta parati ſunt, & audacter in magnos, & robuſtos feruntur, dum putant ſe non poſſe offendi, illiſque inſultant, ut de coruis, ait Ariſtoteles, qui tauros, & aſinos aggrediuntur, illorumq. oculos fodere roſtro tentāt, hoc autem eſt impudentiæ, & audaciæ non minimum opus, igitur quorum naſus talis eſt, illi erunt impudentes; hanc affectionem ex intimis oriri puto corui principijs, quare ſi ſimilem reperiemus eſſe, hominis cui talis adeſt naſus, & corui temperiem, probabile erit, vtroſque etiam ſecundum diſpoſitionem illam animæ, quæ cōmunem ſequitur temperamenti qualitatem, eſſe inter ſe ſimiles, quod ſi à corui temperamento naſcitur, tum in corpore tali roſtrum, tum in anima propēſio ad actus impudentes, probabiliter hæc etiam in homine reperiri putandum eſt. Quę itaque ſit corui temperies, contemplemur, deinde, hæc eadem ad hominem propoſitum transferamus, colorem pennarum nigrum arguere melancholicum ſuccum, certū eſt, at hic per ſecretionem in pennis tantum poſſet eſſe, quare carnem, & corpus etiam conſiderare oportet, illam eandem videbimus ferrugineam, duram, male olentem, quare nigrum, & aduſtum etiam in eadem humorem animaduertemus; Amplius idem ex animi moribus expiſcari poſſumus, aiunt hanc auem furacem, & rapacem eſſe, amplius impudentem, ſectatricem cadauerum, & valde voracem, has eſſe paſſiones, quæ ex melancholici ſucci prædominio cum bilis flauæ ſubdominio exuſtæ exoriantur, alias dictum eſt; & ratio id ſuadet; terram enim calefactam refert hic humor, ergo, & accidentia, quæ calefactam terram ſequentur, ijs, quæ hunc humorem comitantur erunt proportionata; terræ proprium eſt, cum fuerit calefacta, & promptiſſimè humorem abſorbere, & cum abſorbuerit uehementiſſime retinere, quod ſi quid in illam impactum fuerit difficillime extrahatur; amplius cum calefacta eſt diutiſſime calorē tenet, halitumque calidiorem remittit, & magis etiam quam ignis urit, uehementiorque uidetur quam flamma, ex his, & furacitas, & uelox mobilitas, & garrulitas, & impudentia oritur, ut etiam ſupradictum fuit, adde affectus corporis, nā ſiticuloſum aiunt præcæteris animalibus eſſe cornum, hoc autem ſequitur aduſtam melancholiam, & terram torridam quæ humorem ſorbet prompte, quod in excoctis lateribus clariſſimum eſt, idem de Hercule, & de Poetis dicit Horatius, quos omnes ait apprimé uino fuiſſe deditos, ſi quidem illis perſuaſum fuerat

Nulla placere diu neque viuere carmina poſſe
Quæ ſcribantur aqua potoribus.

Similiter, & roſtrum magnum, & ungues melancholici, & terreſtris humoris prædominium denotant, quare corui temperiem naturalem dicemus in his regionibus eſſe melancholicam, cum ſubdominio bilis, & eam eſſe melancholiam, quæ humor ater appellatur, naturalis ſcilicet non ab excrementitio humore aduſto generatus, cui admixta ſit bilis flaua, naturalis etiam, ſed ualde calida, quæ prædictum humorem mirificè calefaciens irriſionem illam ſuperbam, rapacitatemque contumelioſam, & implacabilem diſcordiam cum ſuis inimicis producit, & conſeruat, coruus igitur talem habet temperiem, & coruus habet tale roſtrum cui igitur hoc roſtrum adeſt illi talis adeſt rationabiliter temperies, & cui membrum aliquod huic roſtro proportionatum, & ſimile illi etiam inerit, ſaltem ſecūdum illud membrum corui temperies, nam ſecundū naturam eſt, ut omnes naturales operationes, quæ eædem ſunt, uel ſimiles ſemper eadem modo, uel ſimili fiant, & ab ijſdem uel ſimilibus agentibus, niſi quid impediat, procedant quod etiam in principio huius libri notatum fuit, habemus ergo propoſitionem hanc, quam loco maioris in demonſtratione ponemus nempe.

Quicunque temperiem melancholicam cum ſubdominio bilis flauæ, & ſimilem coruinæ temperiei ſortiti ſunt, illi ſunt impudentes, & rapaces, & contumelioſi, minor nunc expiſcanda eſt, quæ futura eſt talis; quicunque habent naſum ſtatim à fronte incuruum, &

deinde

deinde deducitur, vt diximus, illi habent temperiem melancholicam, & coruo ſimimile; ergo, &c.

Et ſane videtur propoſitio difficilis,quæ probetur,quænam enim conuenientia eſt figuræ cum humore melancholico? figura tota videtur eſſe uirtutis efficientis, & in ipſam parum, vel nihil conferre materiam,niſi quod illam ſuſcipere poteſt, inhærendo igitur prædictis principijs, putare poſſumus, quod virtus, quæ naſum à principio format ſit eadem numero cum virtute iraſcibili, & cum naſus ſit magnus,vel virtutis effectricis robur, ſi bene formatus eſt vel materiæ multitudinem ſi informis exiſtit, vel vtranque ſuper abundare,ſi magnus apte factus apparet,indicat; coruinus hic naſus magnus eſt,neque deformis, igitur validam formatricem vim,quare, & iraſcibilem eſſe potentem; at ex parte materiæ cum tumida appareant ſupercilia, & ſtatim à principio intumeſcere naſus incipiat, deinde concidat, & incuruetur, ſignum eſt quod materia agenti, licet robuſto reſtitit in principio fabricæ,quare neceſſe eſt materiam eſſe duram, ſiccam igitur, & terreſtrem, at terreſtrem humorem atrum,& melancholicum dicimus; ijs igitur quorum naſus coruinus eſt, abundare melancholiam circa caput,naſum,& ſupercilia probabile eſt,at ſi ab eadem formatrice ui ſecundum genus(oppoſito diſpoſita tamen modo)efficitur naſus,&genitalia,ergo & eadem materia,partes igitur illæ erunt etiam & ipſæ melancholicæ, ergo & uis appetitiua, iraſcibili ſimilis erit,quare & tota anima ſenſitiua,quæ motus & appetitus animalis eſt cauſa;quod ſi hæc materiam ſequitur,& de illius potentia educitur, illamque demonſtrat(ſunt enim ad aliquid materia,& forma)ergo cui talis anima ſenſitiua fuerit,ille melancholicum habitum cum bilis flauæ ſubdominio poſſidebit,& è conuerſo, ergo cui coruinus naſus ineſt, ille temperiem melancholicam, & coruinam habere probabile eſt; quod fuerat oſtendendum; hac itaque ratione per cauſam forſan demonſtrata fuerit poſitio Ariſtotelica.

Alij addunt huic naſo præter rapacitatem, & impudentiam etiam taciturnitatem, & occultationem ſuæ opinionis,hocque coruorum eſſe proprium autumant, quoniã, & monetas, & clauos, & huiuſmodi,quæ furãtur naturaliter abdunt; At ſupra garrulum dicebamus;putarem igitur quam diximus garrulitatem,eam non eſſe quæ ſuos ſenſus prodat; quæ paſſio eſt vanum, & inſtabilem ſequens animum, ſed eſt garrulitas hæc propenſio ad conuiciandum, & contumeliandum,irridendũ, & inſultandum alijs,quæ propria eſt temperamenti ſicci, & calidi; unde etiam libenter nuntij malorũ ſunt, & cum ſuis malis nuntijs alijs dolorem intulerint, lætantur,ac rident, utpote qui parum, aut nihil curant alios præ ſua magna impudentia.

APOTELESMA LII.

Qui autem aquilum habent articulatum à fronte magnanimi ſunt; referuntur ad aquilam.

HOc eſt quicunque habent naſum repreſentantem roſtrum aquilinum,nempe de articulatum in principio, & recta atque æqualiter uſque ad medium ferè deſcendentem,deinde in fine aduncum, & recuruatum, ut aquilæ roſtrum repreſentet, hi ſunt magnanimi, hoc eſt parati ad eas actiones peragendas,quæ ſunt propriæ eorũ quos,uocamus magnanimos, hi autẽ, ut mihi uidentur, loco bilis flauæ, & præter naturaliter bullientis, ſanguinem benignum habent naturali melancholiæ ꝑdominanti admixtum, quã ſane tẽperiẽ ex Ariſtot.dicere poſſumus habuiſſe pleroſque eorum,quos antiqui uocarunt heroas quorum hoc proprium erat parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos, promptiſſime alijs bene facere, ab alijs lente, ac remiſſe beneficia expetere, & accipere,ac cætera facere, quorum ſu-

rum ſupra meminimus, ceu cum in fortunatis manſueti, humane, ac molliter ſe gerere, cũ fortibus magnis viris, & ſibi æqualibus, vel etiam maioribus magnifice, nedicam ſuperbe, grauiter, & rumide tractare, hoc ergo eſt mores magnanimos habere, ſiue ad magnanimitatem propenſum eſſe; cum igitur aquila roſtrum habeat aduncum, qui naſo proportione reſpondet in hominibus, & aquila ſit quædam magnanimitatis imago; paruas enim non perſequitur auiculas, non venatur muſcas, ſed ardeas, falcones, lepores, & ceruos aggreditur; ergo quorum naſus eſt aduncus ita, vt referat aquilæ roſtrum illi ſunt magnanimi.

Propter quid autem id contingat, quod naſo præditi adunco ſint magnanimi, nunc perſcrutandum; ſanè quod ſit verum etiam antiqua Perſarum opinione confirmatur, qui quoniam talem naſum habebat Cyrus maior, qui vere magnanimus fuit, ideo qui huiuſmodi naſum habebant ceu magnanimos, & nobiles laudabant, Antiochum, etiam, quem accipitris cognomine appellant, talem habuiſſe naſum refert Appianus; ſi ergo huius affectus cauſa inueſtiganda eſt, ita demonſtratio forte ſtatuetur; quicunque habent naſum craſſum & in fine aduncum, & aquilæ roſtrum referentem illi corporis temperamentũ melancholicum cum ſubdominio ſanguinis ſubtilis ſunt ſortiti, qui talem habent corporis temperiẽ ijdem ſunt magnanimi, & regalis ſpiritus pleni, feroces, alienorum raptores, contemptores hominum, aduerſitatum, & periculorum tolerantes, propoſiti tenaces, conſtantes, ac duri, ſed homines huiuſmodi magnanimi vocari ſolent, ergo qui naſum aquilinum ſortiti ſunt, illi magnanimi dicentur.

Maior ex his quæ ſupra diximus, iam nota eſt, hæ namque paſſiones, ſiue propenſiones in ſua definitione ſuſcipiunt ſubiectum animatum, in quo melancholia naturalis cum ſubdominio ſanguinis puri, & calentis prædominatur, minor aliquam habet difficultatem, vnde factum eſt, quod qui talem naſum habet temperamentum ſiccum, & calidum ſortitus fuerit, vt ex terra calidiore, & aere puro factus eſſe videatur; At ſane niſi per analogiſmum perſuaderi poterit; cum præcipuum inſtrumentum aquilæ, quo ſuas exercet operationes, ſit roſtrum figuram aduncam habens quo raptas aues, & captam predam ſcindere, & dilaniare facile poſſit, quæ igitur vis illi dedit rapto viuere, eadem, & tale roſtrum ſuppeditauit, cuius inditium eſt, quod omnia quæ rapto viuunt incuruos ferè ungues, & roſtrum habent, ergo cui roſtrum aduncum fuerit, & robuſtum id animal rapto uiuet, hoc autem uiolentum eſt, ac ferox, quod dicitur etiam magnanimum, ergo cui roſtrum aquilinum, hoc idem animal magnanimum erit; at magnanimi temperies eſt melancholica cum ſubdominio ſanguinis calidi, & puri, ergo & cui tale eſt ad roſtrum illi erit talis tẽperies; roſtro autem in aquila reſpondet naſus in homine, cui igitur talis naſus, eidem inerit etiam aquilinum temperamentum, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid; & quodammodo, aliter non homo, ſed eſſet aquila quod fuerat probandum; id igitur à finali cauſa ſic fuerit confirmatum.

Talis autem naſi efficiens eſt facile eadem cauſa, quæ eſt roſtri, calor ſcilicet in terrea materia humido iuncta quidem, ſed à calore adeo excocta, vt humor multus euaporet, atque ideo pars extrema contrahatur, id autem in corio plusnimio exſiccato, licet aſpicere, etenim in parte ultima corrugatur, & dureſcit, quæ autem cauſa fuit in aue, eadem etiam ſecundum proportionem in homine poterit reperiri, & cum iraſcibilis facultas, quæ eſt in entelechia in homine eadem formatrix quodammodo fuerit in ſemine, naſi, & partium, quæ circa ipſum, dum erat in potentia prima iraſcibilis, cum in formato fœtu contingat, hanc etiã eſſe aquilæ ſimilem, probabile eſt etiam naſum quodammodo aquilæ roſtro feciſſe ſimilem, & ſi corpus corpori ſimile ſit, & animę diſpoſitiones alijs animę diſpoſitionibus ſimiles exiſtant, ſolent autem, vt mihi videtur, & experientia obſeruatum eſt, homines huiuſmodi cum grandiores natu ſunt, admodum bibaces eſſe, creſcente nimirum, & inualeſcente ſiccitate; & ſic aquilæ ſenectutem, ut in prouerbio eſt, imitantur, quidam bellaces viros

viros hoc naſo præditos dicunt, ſic Mutium dictum çognomento Sfortiam, ſic Mahometem primum, turcarum regem, & Alexandrum, & Georgium Caſtriotum habuiſſe naſum a Juncum, ſcribunt.

APOTELESMA LIII.

Qui autem naſum concauum habent, & quæ ante frontem rotunda, circumferentiam autem ſuperiorem erectam, luxurioſi ſunt, referuntur ad gallos.

NAſum, quem nunc deſcribit Ariſtoteles in galli gallinacei roſtro agnoſces. Tria huic in dato ponit primum eſt quod naſus hic in parte ſuperiori infra ſupercilia ſit concauus, pars autem frontis quæ naſo imminet ſit rotunda, & hoc eſt ſecundum, demum tertium eſt, vt ab illa cauitate exordiatur linea, q̃ in gyrum cũ ſe attollat in medio erigitur.

Horum notaui naſos, vt plurimum in acutum deſinere; & rubentes eſſe, vere autem galli roſtrum referunt, vt nihil magis ſit, quod hoc repreſentet, de huiuſmodi viris enunciat Ariſtoteles, quod ſint luxurioſi.

Eos dico luxurioſos, qui in omnem venerem ſunt propenſi, nulla habita temporis, loci, aut perſonarum ratione; in quo ab amatoribus differunt, hi etenim certam perſonam deperեunt, illi omnes omnis generis indiſtincte petunt.

Vt ſit ratio Ariſtotelis, cui ineſt talis naſus galli noſtratis roſtrum referens, hic galli naturales propenſiones animi imitatur, ſed qui galli naturam æmulatur hic valde eſt libidinoſus, ergo cui gallinaceo roſtro ſimilis naſus contigit ille libidinoſus eſt.

Videtur autem mihi inter hirci, & galli propenſionem in venerem multam eſſe differentiam, ſi quidem gallus vegetus eſt, hilaris, ferox, audax, geſtiens, & regiam quandam præſeferens in gallinas auctoritatem, hircus ex aduerſo veternoſus videtur, triſtis, demiſſus, abiectus, humilis, timidus, capellis potius deditus, quam illis imperans, & vxorius potius quam maritus, quare probabile eſt galli ſalacitatem ex bilioſo ſanguine, & ſpirituum multitudine oriri, quod & criſta teſtatur ſemper rubens, & aſſiduus cantus, & perceptio mutationum temporis, Ille, enim cum tempora mutantur canens, tempeſtatum mutationem, ſe præſagire docet, præſagiumque ideo facit, quoniam ſe mutatum eſſe ſignificat, mutatur ab externo, quoniam facile mutabilis eſt, quod illi contigit quoniam ſpiritus, & humores leues, & ſubtiles habet, quare bilioſos; hæc enim bilioſi ſpiritus, & humoris natura eſt, vt facillime ſit mobilis, refert enim ignem.

Hirci aũt ſalacitas ad humorẽ melancholicũ, & flatuoſum reducetur, hos .n. qui melancholia, & præcipue aduſta abundant, videmus plus nimio deditos eſſe veneri, propter quid autem quorum naſus ſit talis illi ſint luxurioſi; nihilque niſi de venereis congreſſibus cogitent cauſam ex prædictis in promptu eſſe diximus. Valde enim tenui ſanguine, & multo ſpiritu calido ſunt pleni galli, quare, & qui temperamentum gallis ſimile conſecuti fuerint talem etiam propenſionem habere probabile eſt; quorum autem naſus, & quæ circa frontem ſunt partes, exiſtunt tales, vt galli imitentur roſtrum hos temperiem gallis ſimilẽ ſortitos eſſe, & animæ ſimiles propenſiones habere probabile eſt; quare & ex conſequenti eoſdem ceu gallos eſſe admodum luxurioſos.

Videtur autem hæc paſſio libidinis, & luxuriæ potiſſimũ cõſequi populos Auſtrales, ceu Arabas, Pœnos, Aegyptios, eos qui quamuis minus Auſtrales ſint frigidioremque regionẽ habitent, maris tamen accolæ ſunt, ac ſalſiores cibos capiunt; ex quo fit, ut minus etiã ſint ad compotationes, & vina propenſi, quam populi Septentrionales; apud quos pleroſque à Sacerdotibus, & Parochis iubetur, atq. indicĩ cum vxorib. concubitus, vt Italis ieiunia.

At pręter hæc; naſo gallinaceum roſtrum referenti tribuunt nonnulli maximam propẽſionem in præpoſteram uenerem, & teſtantur quidam ſe multos hoc naſo præditos cognouiſſe, qui in hoc genus ſceleris maximè erunt ꝓpenſi, & Gallos id ipſum facere dicũt, quos

enim vicerunt illos deinde ceu gallinas ſubigunt, quod de perdicibus, & coturnicibus etiã teſtatur Ariſtoteles; quas aues eodem pene roſtro præditas videmus.

At ego, non quod in pueros magis quam in fœminas ſint inclinati, qui talem naſum habẽt, ideo pueros petere dicerem, ſed hoc illos facere eo, quod maximè incitantur, quare ſiue puer, ſiue fœmina præſto ſit, nullum diſcrimen faciunt, ſicuti in obſcæno carmine ſcribitur; puto autem hos eoſdem audaces eſſe, & cum ijs quos ad uenerem appetunt, liberales, & profuſos, nullos tamen ex animo amare, qui vero dicunt hunc Socratis naſum fuiſſe, illi profecto ſimum naſum à galli roſtro diſtinguere non nouerunt; hunc eundem tamen vehementer iracundum, & malorum morum hominem arbitrarer.

APOTELESMA LIV.

Qui vero ſimum, luxurioſi, referuntur ad ceruos.

QVid ſit luxurioſus iam ſupra dictum eſt, qualis etiam, & quotuplex, duas enim ſpecies huius diſpoſitionis dicebamus, altera quæ à flaua bile, & multo ſpiritu calido, altera quæ ab atra, & à multo flatu eoque ſalſo naſcebatur; Priorem igitur cum ſignauerit Ariſtoteles, nunc poſteriorem indicat, quæ ceruos concomitari ſolet.

Dicit itaque, quorum hominum naſus eſt ſimus, illi ſunt in venerem valde propenſi; ſimum naſum appello, qui, & craſſus eſt, latus, & in medio depreſſus, ita, vt adunco, coruino & aquilino ſit oppoſitus quodammodo, talem naſum in ſimia, in capris, in ceruis, inſpicies Pana, Silenum, Satyroſq. tali naſo præditos finxit antiquitas, vt eorum libidinem teſtaretur; quare ſi cerui, capræ, & ſimiæ naſum ſimum habent, & hæc animalia ſunt admodum veneri dedita, ergo animalia quæ ſimum naſum habent venerea erunt maximè, quod autem cerui in venerem ferantur legitur, eos adeo feros fieri, vt inuicem violenter pugnent, de ſimijs in Hiſpania obſeruatum eſt, quoddam genus illarum reperiri, quod cynocephalos, vel cercopitectos appellant, hoc in venerem adeo feruide fertur, vt in mulieres quaſcunque ſubito viſas irruat, cum illis rem habere tentans, tota autem die ſibi genitalia contrectant ergo hæc animalia admodum luxurioſa eſſe nemo negabit; At propter quid ſimo naſo præditi homines laſciui ſunt? affectus huius cauſam, vt mihi videtur, ex duabus Ariſtotelis problematũ ſectionibus afferri poteſt, quarta nempe, & 33. Habet in quarta Ariſtoteles melancholicos omnes eſſe libidinoſos, quoniam flatu redundant ſalſo, & in trigeſima tertia problemate. Vltimo afferens cauſam cur homines criſpo capillo, & tortili præditi ſint, vt plurimũ, ſimi, qđ videmus ĩ Aphris, & Æthiopibus, & Indis ꝗ plurimis, ait hoc ideo fieri, qm̃ qui tales habent capillos abũdant ſanguine craſſo, & craſſitudo hæc cũ multo calore iuncta magis, et humorẽ cõſumens, nõ poteſt attolli, quare os & cartilago, vacãte materia, cõſiſtit, neq. attollitur, hinc ſequiť qđ omnes, ꝗ criſpos habẽt capillos, & naturaliter intortos ſint ſimi; arguit igitur (ex Ariſt. ſentẽtia) ſimitas calorẽ, & craſſitiẽ in sãguine, craſſus autem ſanguis eſt melancholicus; quare cui ſimitas illi adeſt ſanguis melancholicus, at cui talis ineſt ſanguis, vt diximus ſupra, ille eſt valde libidinoſus, ergo cui adeſt ſimitas eidem inerit multa coeundi cupiditas, quod probandum fuerat.

At ſubito videtur dubitandum, ſi cerui ſunt libidinoſi, & ſimi, ergo ſanguinem durum, & craſſum habebunt, vt ait Ariſtoteles prob. ſect. trigeſima tertia, problem. decimo octauo.

Sed rurſus ex aduerſo in quarto meteor. hæc ad verbum legũtur. „ Qui autem nõ cõcreſcit, vt cerui sãguis, is aqueus magis eſt, & frigidiſſimus, ac propterea fibras nõ habet, fibrę .n. terreę ſunt, ac ſolidę, quare in problem. cerui ſanguis inferť craſſus, & calidus, qm̃ ſimus eſt ceruus; & oĩs ſanguis eorũ animaliũ, quę ſimũ habẽt naſũ calidior eſť, & craſſior; hic aũt cerui ſanguis vť eſſe frigidiſſimus, & maximè acquoſus; Dubitatio ſanè nõ parua, & locus

in me-

in meteor.4. his quæ nunc dicuntur exacte pugnat, neque videtur ſanguis cerui poſſe dici durus, & calidus, quoniam timidus eſt ceruus, timidiorum autē omnium ſanguis aqueus eſt, & frigidus, ac fibris perpaucis præditus.

At huic dubitationi poſſemus reſpōdere, quod ſicuti totius humor fici acerrimus, ac maturi fructus deinde dulcis eſt; & ſcorpionis cauda vltima venenata eſt, reliquum corporis veneno oppoſitum; factā nempe quadam partium ſecretione, ita etiam in ceruino ſanguine, & humore quo nutritur, contingat. poteſt enim ſanguis dupliciter conſiderari, vel quatenus nutrit carnem ſolam cerui, & ſic eſt aqueus, & paucis fibris præditus, vel quatenus ſimpliciter totum cerui corpus alit in quo comprehendo, & oſſa, & cornua, hæc enim cornua cum continue creſcant, & vt non nullis viſum eſt, quotannis decidant, neceſſe eſt multam partem terream in his inſumi, vt etiam in oſſibus, & vnguibus, & pilis, quare qui reſtat ſanguis pro carnis nutritione, minus terreſtris exiſtit, & ideo aqueus apparet, ſic etiam & multarum auium ſanguis minus terreus videtur, nempe multa terræ parte abſumpta in pennarum generatione, & refectione; quod autem ſit verum abeunte parte terreſtri, ſanioſum, & aqueum reſtare ſanguinem, & ideo animal debile, & male affectum cognoſcitur, ſi quis inſpectarit apud nos gallinas, anſeres, aliaſque aues quæ domi aluntur, namque hec animalia, ſi quādo deplumata reficiant pennas, tum macræ ſunt, tum debiles, & ceu ægrotent, non videntur ſtare poſſe, qua eadem de cauſa, neque faciunt oua, tota namque terreſtris, & craſſior materia in pennas, pennarumque abit refectionem. Quare ſimum puto ceruum, quoniam eius calor debilior eſt, & materia ex qua factus eſt durior, & calori agēti aptior ad reſiſtendum, quodcunque autem animal talem ſortitum eſt naturam, id ipſum dicemus eſſe melancholicum, & terreſtre, at terra, & melancholia à calore mediocri cum patitur generat flatus, quare in corpore cerui adaucto calore, ab tempeſtatem æſtiuam, quando ſol maximè ad nos propinquatur, & facto ſanguine craſſiori, reſolutiſque partibus aqueis quam pluribus, & flatus attollitur, & humor ſalſus generatur, vnde in venerem cerui ſtimulantur, & ferociunt, calidiores effecti, & ſicciores propter externum æſtum, quam eſſent prius; quo fit, vt coeant cerui de menſe Auguſti, & in principio Septembris.

At rurſus ſi ſimitas ſanguinis calorem, & ſiccitatem arguit, & propter hoc flatum, & humorem ſalſum; cur pueri omnes ferè ſunt ſimi, hos igitur oporteret; ſanguinem craſſum habere, & fibroſum; quod tamen falſum eſt, nam puerorum ſanguis tenuiſſimus, eſt, cuius inditium eſt, quod carnem habent molliſſimam, & facile iraſcuntur, facileque iram deponunt, Amplius cur minime libidinoſi ſunt, cum maximè ſimi exiſtant? nam quo propinquiores ſunt infantiæ, eo magis ſunt ſimi; tunc autem minime tanguntur libidine; quare quo magis ſimi eo minus laſciui, attamen contrarium eſſe deberet, ſi quæ dicta ſunt, vera forent. *Dub. cur pueri ſimi,*

At dicemus, ſimos eos eſſe libidinoſos, qui in ætate perfecta ſunt tales ſecundum eorum naturam, pueri autem ex accidenti ſunt ſimi, neque eorum corpus aut caput, ſiue naſus in ætate illa perfectus iam eſt, ut vere ſimus dici poſſit, non ſunt igitur pueri ſimi proprie, ſed æquiuoce, ſicut catulos cæcos dicimus intra octauum diem, cum tamen potentiam videndi habeant, & ſecundum naturam recepturi ſint viſum, apparent ſimi quoniam calor naturalis qui formatricis virtutis eſt inſtrumentum, eorum naſos non dum perfecit, neque eleuauit, ad naturalem, & deſtinatam magnitudinem, eam naſi cartilaginem, ſecundum cuius figuram contingit nos dicere hunc naſum eſt ſimum, illum aduncum, alium coruinum, aut gallinaceum.

APOTELESMA LV.

¶ *Quibus autem nares ſunt apertæ iracundi, referuntur ad paſsionem, quæ fit in ira.*

NAturam ſuos effectus ſemper eodem modo facere dictum eſt, & effectus eoſdem ab eadem cauſa eodẽ modo diſpoſita procedere certũ eſt; vnius enim effectus ſnĩ quod vnus eſt, vna tantum eſt propria cauſa in vno genere cauſæ, quare & qui timent cum pallidi fiant, ſi qui naturaliter pallidi extiterint eos timidos dicemus, quod etiam in prædicamentis teſtatus eſt Ariſtoteles.

Quicunque igitur narium extremitates, ſiue foramina valde diducta habent, & eleuata & quaſi inflata, illi iracundi ſunt, hoc eſt valde propenſi ad iram cuius affirmationis rationem afferens ait, quod hi referuntur ad paſſionem, quæ fit in ira. Hoc eſt tales homines qui nares habent hiulcas, & patulas ſunt ſimiles ijs, qui valde irati ſunt, & in feruore iræ exiſtunt; etenim horum nares reciprocato multo aere propter neceſſitatem cordis, circa quod ob iram adauctus eſt calor, neceſſario attolluntur, & dilatantur, vt maior aeris copia ad cor refrigerandum transferri poſſit.

Eſt igitur Ariſtotelis ratio, quorum hominum ſunt nares apertæ ita, vt eleuatæ, & valde diductæ appareant, illi referunt eam diſpoſitionem narium quam habent, qui in magno iræ feruore ſunt conſtituti; at quicunque referunt talem diſpoſitionem illi ſunt valde iracundi; ergo quorum nares ſunt patulæ, & diductæ illi ſunt iracundi, minor ſenſui patet, maioris ſi cauſam adduxerimus, propoſiti apoteleſmatis, propter quid habebimus, ea eſt, quicunque referunt, & habent eam narium naturalem diſpoſitionem, quam habent qui in magno iræ ſunt feruore conſtituti, illi ſunt iracundi, quod probabitur hoc ſuppoſito, quod dans formam, dat etiam conſequentia formam; & volens finem, ea etiam vult, quæ neceſſario conſequuntur finem, vel ad ipſum ordinata ſunt, quod ergo dat homini iracundum eſſe, illi eidem dat multum calorem facile accendi circa præcordia, at cui hoc contingit, huic neceſſaria eſt multa refrigeratio, quare, & multa aeris inſpiratio, ad hoc autem, vt multus aer inſpiretur, neceſſarium eſt etiam foramina per quæ aer debet permeare ſint ampla, & diducta, quæ quoniam ſunt nares, patet quod quicunque iracundus eſt illi neceſſaria eſt multa reſpiratio, quare etiam narium diductio, ergo ſi iracundo ſecundũ quod eſt iracũdus, hæc narium diſpoſitio neceſſaria eſt, cui igitur illa inerit, hic probabiliter erit iracundus, & quæ vis hominem facit iracundum, illa eadem dedit etiam, vt ſecundum naturam nares diductas, & valde patulas haberet, quod fuerat demonſtrandum, & iure fuit hic multus calor, in multo bilioſo ſanguine exiſtens, huius enim proprium eſt dilatare, & aperire, & attenuare, hoc enim eſt diſgregare, naſum autem diximus præcipue formari ab eadem virtute cuius actio in ipſo eluceſcit, hæc iracundia eſt, quare, & ex bilioſo ſanguine, & à bilioſo calore efficitur, diducuntur igitur, & aperiuntur propter hanc cauſam etiam nares, & patentiores in iracundis, quam in alijs apparent.

Nunc quid hãc naturã cõſequatur, ad qđ genus referatur, & qđ de hoc ſigno ſenſerint alij dicamus, Tauros imitari, aut generoſos equos, aut ad hos referri qui tales nares habẽt, quidã recẽtiores aiunt, horũ .n. nares animaliũ valde patulas videmus, ſed, & angues, ac præſertim eos, qui in aqua degunt, chelydros vocant, pro eorum magnitudine maximè patẽtes nares habere cõſpicimus, ꝑ quas vehemẽtẽ aerẽ expirãtes, & ſimul os aperiẽtes ſibilũ emittũt, vnde ex his quoſdã ignẽ naribus efflare, finxerũt poetæ, calorẽ igitur præter naturalẽ potius, & ad igneã naturã accedentẽ huiuſmodi expiratio, & inſpiratio frequẽs celer & violẽta demõſtrat, quare maſculinũ potius, q̃ fœmininũ genus decebit, & maſculos mores in his hominib. aduertemus, & id confirmatur, nam taurorũ, & generoſorũ equorũ natura, magis maſculinũ, q̃ fœmininum genus, aut ſexũ imitari certũ eſt; ſequitur rationabiliter

biliter hanc naſi figuram temperamentum cordis calidum, & ſiccum, & ſanguinis bilioſi, qui circa cor exiſtat, copiã; homines igitur huiuſmodi prompti manu plerunque erunt, & niſi manu lingua ſaltem, & ſi aliter non poterunt minis, & maledictis certabunt; aptiſſimi qui de lana caprina rixentur, qui cum omnibus litigent, in adoleſcentia contumelioſi, in ſenectute moroſi, faciles tamen qui mutentur, in diuerſas partes ab indignatione trahantur, modo ad miſericordiam, modo ad ſæuitiam, & furorem incliuent, hæc igitur ex Ariſtotele de naſo de quo decem attributa enunciauit ad eius figuram attinentia; horum tria ad extremitatem naſi pertinẽt, quę vel eſt craſſa, vel acuta vel ſubtilis, duo ad medium, nã vel naſus ſecundum medium eſt concauus, vel conuexus, quare vel aquilinus, vel ſimus, tria ad eiuſdem principium, quod habet ſub ſupercilijs, quod ipſum vel eſt craſſum, vel conuexum, vel concauum, vnum deinde de toto naſo, alterum, de narium foraminibus, ad totum naſum pertinet quod ſit rotundus, & obtuſus; quæ paſſio magnanimitatem docet, ad nares quod quæ patulæ magis ſunt, magis ad iram propenſum indicent hominem.

Dub.

At mihi, non parum videtur eſſe dubitandum, primum an figura aliquid ſignificet circa potentias corporis; deinde an naſus priuatim aliquid præſagiat, & cur id illi tribui poſſit. Quod autem figura membrorum corporis nihil commune habeat cum potentijs animæ, ſic forſan perſuaderi poteſt.

Figura plerunque ab externo prouenit agente, ſic acuminatum caput in quibuſdam Italiæ partibus habebant populi quidam, ſic facies Scytharum effecta eſt lata, ſic, & naſũ arte incuruum faciebant olim Perſæ, potentiæ autem ſunt à natura, neque mutari poſſunt, ſed tantum ad actum vel deduci, vel non, & ſi deducuntur, vel ſic, vt medium ſeruetur, vel excedatur, vel deficiatur.

Amplius videmus turpi figura bonos nonnullos; pulchra præditos eſſe malos, eos etiã qui improportionatum corpus habent admodum, rationabilem animam, animæque potentias habere bene diſpoſitas, ex aduerſo etiam plerunque contingere in corpore pulcherrimam, turpiſſimam, & informem eſſe animam; ſiquidem nihil prohibet vim formatricẽ in partibus externis potuiſſe aliquando ſine impedimento operari, at interius adeo fuiſſe impeditam, vt nihil boni perficere potuerit, demum vulgo cognitrices potentias, aiunt, eſſe ſimilarum partium rationes, quæ vero corporis partes certam habent figuram, illæ ſunt organa, non autem ſimilares partes, ergo patet figuram membrorum de animæ propenſionibus nihil certi poſſe affirmare; quare ſi vniuerſaliter figura membri nihil declarat, ergo neque naſi figura, imo tanto minus inter omnia membra naſus, cũ ille ſit extrema quædam pars corporis, formata in hunc tantũ vſum, vt aere intro, vel extra mittat, quare quã rationem habet canalis ad aquam, qua per illum fertur, vel uena ad ſanguinem, eandem uidetur habere naſus ad aerem, qui per ipſum fertur; quid demum naſo cum corde commune eſt? aut cũ cerebro? niſi quatenus ab altero neruos, ab altero arterias recipit, ſed hoc modo etiam epatis diſpoſitionem oſtendet à quo uenas habet, & quod de naſo, idem de pede, uel digito dici poterit; uidetur igitur nullius momenti hæc prognoſticandi ratio.

At præter Ariſtotelem, uidemus quam plurimos alios, tum philoſophos, tum medicos quin, & vulgares homines, plurima ex hominum diuinare figuris, & ex membrorum forma pręſagire eorumdem naturam, ſi quidem quæ formauit anima corpus, una eadem eſt quæ illo utitur, neque ſecundum rationem uidetur, quod mala corporis inſtrumenta bonam, & perfectam edere poſſint operationem, bona autem eſſe nequeunt, cum uitiatam habent formam, ponendum eſt igitur, quod unus eſt conſenſus, conſpiratio una, conſentientia omnia, & unam eſſe, atque eandem uirtutem re; diuerſam tamen ratione, quæ omnia corporis format membra, illa autem format ex ſemine, quod eſt in potentia, omne

membrum corporis à quo defluxit, ſeminis vero pars quælibet ex ſanguine menſtruô ad ſe attracto, quod ſibi proportionatum eſt ac magis ſimile capit, quo coaleſcens membrum alitur iam formatum; vt enim qui decerpit ramum ex ſalice, ſi illum terræ mandauerit, primum facit radices, excitato, & inualeſcente calore interno, & naturali propter externum calorem, illum ad ſe trahere incipientem, & radices excitatæ iam humorem attrahunt, qui deinde aptè, & ſecundum naturam digeſtus, & diſtributus ſurculum in arborem tranſmutat, ita ſemen potentia, omne membrum à matricis calore ad actum perducitur, actuque facit omne membrum, quod erat potentia, & introducto ſimili ſanguine, & ſingulis membris applicato, fit actu corpus tale, quo perfecto, neceſſe eſt adeſſe perfectionem organici corporis, & ſic quod erat vis in ſemine formatrix; fit in corpore formato, iam anima ſenſitiua, vtens formatis inſtrumentis, & ſic neque iam aliquid ſe ipſum format, aut eſt, antequam eſſet, nam alia ratio virtutis formatricis, alia animæ, vt alia eſt ratio hominis, alia ſectoris vel fabri.

Ex his ad argumenta non erit admodum difficile reſpondere, & cum dicitur figuram plerunque ab externo agente mutari; hoc ſane verum eſt, ſed nunc habetur à nobis ſermo de ea, quæ eſt à principio interno, & quæ naturalis eſt figura, terminus ſcilicet, ſiue extremitas ambiens corpus illud, quod eſt opus formatricis virtutis in ſemine exiſtentis, hæc autem externa, & accidentalis forma tantum momenti (vt mihi videtur) ad cognoſcendam internam, & ſubſtantialem formam habet, quantum accidentia propria, propriæque operationes conducunt ad cognoſcendam rei potentiam, & eſſentiam.

Quod ſi facies Scytharum Aſiaticorum videtur fere eadem, non tollitur tamen quin ſit in vna quaque ipſarum indiuidualis quædam differentia, ſecundum quam alter, ab altero cognoſcitur, & ſi eadem eſt ab eadem etiam cauſa probabile eſt, produci.

Nec dictum eſt, quod mutatis arte membris mutentur potentiæ naturales animæ, ſed bene dicitur, quod ſi naturaliter diuerſa eſſent organa in diuerſis hominibus; pro illorum diuerſitate, diuerſas etiam apparere in illis hominibus potentias, aut ſaltem diuerſimode affectas; Quod ſi turpi figura præditos contingit, quandoque uiros bonos eſſe, item pulchra malos, hoc eſt per accidens, & tale aliquid monſtrum appellari poteſt, continget enim quod uirtus formatrix rebellem materiam in interioribus nacta ſit, obedientem in exterioribus partibus, vel e contra, vnde pulchra appareant, & maximè perfecta, & ſecundum naturam diſpoſita organa exteriora, interiora vero ſint rudia, & imperfecta, & præter naturam affecta; ſic uidemus, & ficus, & caſtaneas aliquādo extrinſecus ſatis pulchras, quarum interna mucida ſunt, & putrida.

Quod demum dicitur organicas partes cognotricis facultatis differentias oſtendere nō poſſe, quoniam ſit hæc ſimilarium ratio, facilis eſt reſponſio, in organicis partes etiam ſimilares adeſſe, ex quarum cognitione cognoſcitur diſſimilaris, ut effectus per ſuas cauſas. Quare ſi membri figura ſuper eiuſdem membri operatione, & potentia, aliquid decernere poteſt, etiam naſi figuram aliquid indicare eorum, quæ ad animam ſpectant, non erit omnino abſurdum, & quamuis pars ſit extrema corporis, ideo etiam, nunquid formatrix uis fuerit ualida, nec ne optime indicare poteſt, & cum duos habeat uſus, ſitque reſpirationis organum, & olfactus, quorum alterum ad cor pertinet, utrūque autem cerebro ſeruit. Cum inquā, hæc primaria ſint membra, utriuſque etiam diſpoſitionem probabiliter indicabit, etenim qui principi ſeruit, illique familiaris eſt eiuſdē magis nouerit operationes, & cogitationes, quam ille, qui ab eodem remotus nihil cum illo communicat, ergo hac ratione cum cerebro, & corde communicat naſus, neruique eiuſdem, & ſenſus in cerebrum feruntur, ſed eius formatio in uſum magis cordis, quam cerebri fabricata eſt.

Ex quibus non omnino inutilē eſſe, quæ à naſo deſumitur, prædictionem patet, quod etiam auctore Hippocr. & Galeno in libro pgnoſt. cōfirmari poteſt quo loco non pauca à naſo excerpta numerantur præſagia.

Quod

Quod autem aiunt naſum quantitatis, & qualitatis cordis eſſe ſignum, quoniam ea eadem virtute fabricatus eſt naſus & cor: profecto non omnino verum eſſe puto.

Primum enim una tantum uirtus eſt, quæ non ſolum cor, & naſum, ſed etiam pedes & caput fabricauit, deinde dato quod ſit eadem virtus, non tamen ideo ſequitur, hunc illius eſſe ſignum, nam & idem faber fecit ſcamnum, & dolium, ſed hoc illius aut è contra nequaquam ſignum eſt, nec poſſum ego inferre ſi videro ſcamnum iuxta quod ſit dolium, quod idem auctor utrumque perfecerit, puto itaque nos ſolum hoc poſſe argumentari, ſi nares nariumque foramina ſecundum naturam, & non ex accidenti latiora fuerint, quod ſequetur, calorem, qui circa cor à primordio fuerat, eſſe vehementem, & intenſum, vt maiorē refrigerationem caperet, factum autem eſt, quod omne agens ordinate procedens, dū finem vult, neceſſario etiam ea quæ ſunt ad finem quærit, & producit; hæc igitur de naſo, & naſum conſequentibus accidentibus ſint ſatis.

Qui vero dicunt, quod quorum pars ſuperior naſi impreſſa eſt ſigno imitante litteram C. debeant violenta, & infami morte perimi, illi, mea ſane ſententia omnes à ratione vera diuertunt, quid enim commune ſignum hoc habet cum morte violenta? & qua ratione hoc ſigno male agere coguntur, vt talem ſuſtinere mereantur mortem?

Aiunt hoc fatale ſignum eſſe Martis, quod illis à primordio eorum fabricationis imprimitur; at hoc præter quam quod falſum eſt, ridiculum etiam iure dici poteſt, falſum enim eſt noſtras actiones, atque hæc, quæ ſunt ſub luna fato fieri, ſi modo fatum, & neceſſitas ſunt idem; nam ſi hæc ſunt neceſſaria, non eſſent ergo contingentia; at mundi partem contingentem hanc inferiorem appellant; adde homines ſuarum actionum domini nō eſſent, at poſitus eſt homo in manu arbitrij ſui, ut tertio, ethicorum dicitur, ridiculum deinde eſt putare Martem, aut Saturnum animam noſtram cogere ad hoc, aut illud faciendum, uel in facie, naſo, aut mento hoc, uel illud ſignum imprimere, ſcilicet hic illis labor eſt?

Simile autem huic dicto eſt, aliud eorum, qui uolunt, quod ſi cui naſus contortus ad alterum latus contigerit, quod ille omnibus erit uitijs refertus, quod fur, quod proditor, & infidus, at propter quid hoc fieri poſſit, non dicunt, afferre autem poſitiones, & illas neque ratione, neque exemplo, aut ſigno vllo confirmare, eaſquè velle tamquam axiomata credi penitus ridiculum eſt; in phyſiognomicis enim de futuris contingentibus actionibus humanis ſingularibus nihil certi, atque determinati vllus vnquam afferre poterit, namque futurorum contingentium hæc natura eſt, vt eſſe, & non eſſe poſſint, indeterminata antequam præſentia exiſtant, quare nihil eſt quod de illis vere, aut rationabiliter poſſimus affirmare, aut negare determinate.

Hæc eadem, & in chyromanticis dicenda ſunt, quorum ars, ſiue cognitio nullius penitus valoris, eo quod rationem nullam habet, iure iudicari poteſt.

APOTELESMA LVI.

Qui faciem carnoſam habent ſegnes ſunt, referuntur ad boues.

FAciei vox multas habet ſignificationes, nam; & facies dicitur aliquando totius corporis forma, & habitus, vel tota ſpecies quæ apparet, & cernitur, vt Plautus in Trinummo; quare Gellius modum, & formam omnem, quaſi facturam, faciem dicit, & aſpectum uocamus rei faciem, ſic prius faciē diximus nos putaſſe ſaxum eſſe hominem, neque hominis ſolum aſpectus, & præſentia, ſed etiam inanimatorum figura, & apparentia facies dicitur; ſic & vrbis, & armorum faciem dixit Cornelius, & pugnæ, & loci facies, & Virgilius ſcelerum faciem, pro ſpecie dixit.

Nunc autem facies hoc loco humani corporis partem ſignificat anteriorem, eamque

aliquando quæ à principio frontis ſuperiori uſque ad infimum mentum ſecundum longitudinem producitur,& ab una ad alteram aurem ſecundum latitudinē,& eſt,ut ait Plinius proprie facies hominis tantum, alia animalia os, roſtrum rictum habent,diſtinguitur facies à uultu ex Horatio, quod facies eſt oris ſpecies, at uultus eſt uoluntatis pro motu animi in facie apparens imago,uultus igitur mutabilis eſt, facies non mutatur, uultuſque in declarandis animi conceptibus ſecundum uocem plurimum poteſt,uultum enim ferunt,à uoluendo dictum,quod facile uolui, ac mutari poſſit, porro de facie ſumus locuturi,quam humani oris ſpeciem dicimus,ea ſeptem partes habet,nempe frontem,ſupercilia, oculos, naſum,genas,labia,mentum;hoc autem loco uidetur auctor per faciem maximè intelligere maxillas, & genas,nam ſimul atque de naſo,ac labijs locutus eſt, de facie ſermonē ſubnectit, & in ſequentibus de oculis, & fronte loquetur.

De facie igitur ita accepta in uniuerſali, & ſecundum ſe quatenus genas, & maxillas tantum denotat, in quibus eſt oris humani ſpecies, & forma agitur, huius faciei (inquam) ut ſubiecti,uultus paſſio eſt,in quo, & conceptus animi eluceſcunt,atque humani affectus; Huius attributa,ſeu prædicata,ex Ariſtotele, ſunt numero ſex primum.

Pigritia ſigna.

Qui faciem carnoſam habent illi ſunt pigri, & ſocordes, & negligentes, hæc enim uoces quibus hic utitur auctor ſignificant, & omnia hæc ab eodem fonte, cauſaq; trahuntur ſocordes dicuntur quaſi ſine corde, hoc eſt quod careant communi ſenſu quem in corde nonnulli ponentes,cor primum ſenſiterium dicebāt, hi etiam pigri ſunt, piger dicitur qui in ſuis motibus, & actionibus tardus ac lentus eſt, ſic pigram teſtudinem, & cochleam, quæque præ ſui corporis mole tarde mouentur, ſecundum proportionem enim multo celerior eſt formica quamuis longe ſit corpore minor,quam teſtudo negligentes diligētibus opponuntur,eos autem negligentes uocamus,qui rerum ſuarum non ſatagunt, neque ea, quæ ipſis commodo eſſent,aut decori curant,non tantum quod contemnant,ſed quod nō conſiderant;hæc autem uidetur eſſe conſequentia frigus proprium, & terreſtris molis prædominium cum aqua.

Quibus igitur ſecundum uirtutem præualebunt terræ,& aquę qualitates,hos ſocordes, & negligentes,& pigros uocabimus; id teſtudines,limaces & inſecta pleraque in quibus frigus aqueum,& terreum prædominatur demonſtrant,uidemus autem idem, & in animalibus,quæ diuturno ſomno tenentur,ut gliribus,& muribus montanis,horum enim corpora multo aqueo humore,cum fuerint occupata,& frigus proprium præualebit, magno ſomno,& longiſſimo tenentur,ex aduerſo,item quæ animalia ſunt ad motus prompta,uelocia ad opera propria exequenda;feruentia,& diligentia,uidemus igneni, igniſque referre naturam,huius generis ſunt ueſpæ,& apes,pardi,leones, & canes quidam; hæc etiam animalia uigilantiſſima ſunt,& minimum ſomno dedita,quare in quibus naturalis calor, & aereus humor prædominatur ſecundum uirtutem illa ſunt cita,prompta,impigra, ſatagentia;ergo quæ oppoſito modo diſpoſita ſunt,oppoſitas habere diſpoſitiones rationabile eſt;probat igitur Ariſtoteles ſuam poſitionem dicens, Illi quorum facies carnoſa eſt, ſunt bobus ſimiles,at bobus ſimiles ſunt tardi, & ſegnes; ergo quorum facies carnoſa eſt, tardi ſunt, & ſegnes, minor aliquam difficultatem habet, quomodo uelit Ariſtoteles, quod qui faciem carnoſam habent ſint ſimiles bobus, in hac ſcilicet qualitate carnoſitatis faciei; nā profecto bos non uidetur carnoſam,ſed magnam habere faciem ualdeque frontem latam & diductum, ac oblongum rictum.

Vnde qui recentiores non carnoſum,ſed magnum legunt,forte non male,ut enim mihi uidetur,quorum magna eſt facies, & magnis oſſibus conſtans,illorum natura terreſtre frigus arguit,quare, & tarditatem, & torporem,dicerem itaque,non male fuiſſe pronunciatum quorum facies magna eſt, & non ualde macilenta(boues enim non admodum macilentā habēt faciem)illi ſunt bobus ſimiles;quare ſi facies, & caput bouillum eſt, & cerebrū

quod

quod faciei proximum eſt, boui ſimile erit, quare & nerui, & motus, ac ſenſus, quorum principia ſunt nerui, bouem referent, at bouis motus tardus eſt, ſenſus hebes, ergo quorum facies magna eſt, & carne non ſpoliata illi ſegnes erunt, ac ſocordes, & negligentes.

Maior nullam habet difficultatem, ex euidentia enim ſenſus deſumitur tota.

Neque ex his quæ dicta ſunt difficile eſt deducere, propter quid quorum facies eſt magna, illi ſint ſocordes, negligenteſque ſecundum animum, & tardi in corporeis motibus, quoniam, vt dictum eſt, qui talem ſortiti ſunt faciem illis multum adeſt terræ terreſtriſq; naturæ, quare & iiſdem inerunt, quæ terram conſequuntur, ergo frigus, uel caloris remiſſio, ergo & corporis grauitas, & torpor quidam, quem excipit motuum tarditas, & ſenſus hebetudo cuius perfectio in calido, & humido, aereaque natura videtur poſita, contemplando igitur diſpoſitionem faciei, ſeu bouini rictus. Mihi ſane videtur in Ariſtotelico textu aliquid deeſſe, & ſi debeat referri ad boues, tum ſecundum corporis, tum ſecundum animi diſpoſitionem, & ex corporea diſpoſitio animæ inferenda fuerit aliqua, puto ſic oporrere legere, Quibus facies magna, oſſea, carnoſa circa maxillas inferiores (quæ boum propria videtur eſſe paſſio) illi ſunt tardi, ac ſegnes id enim (vt dixi) videtur omnino eſſe, quod rationi conſentaneum eſt, quodque etiam ab alijs qui de phyſiognomicis tractarunt dictum fuit, ſi autem tardi ſunt, ac ſegnes, ergo neque admodum erunt iracundi, neque vehemētis cupiditatis, frigidiores enim, obſtinatiores tamen, quoniam terram ſapiunt, verū creduli, ſed, vt dicitur primæ impreſſionis homines; in his autem videtur naturalis melancholia prædominari cum pituitæ ſubdominio, quam ſequatur ſanguis, vltima vero ſit flaua bilis, naturaliſque calor ſit remiſſus noui ego quoſdam ita diſpoſitos, qui, pedes, & manus magnas etiam cum haberent robuſti erant quidem valde, vt horū alter facile vitulum ferret, & pugno illi oſſa ciliariæ frangeret, ſubitoque necaret, alter autem ligni fruſtum ferebat, quod neque duo de loco mouiſſent baiuli, & cum aſinum cauda apprehenderet ille nuſquam moueri poterat, utrique tamen erant ſegnes negligentes, ſocordes, inepte rimidi, creduli, obſtinati ſuperſtitioſi, rationem non audientes, omnium ſcientiarum expertes, natura quadam obſequenti rudi ſeruilique præditi, & cum alter monachus eſſet uix legere ſciebat.

APOTELESMA LVII.

Qui faciem macilentam habent accurati, & diligentes ſunt.

QVod ſupra dicebam confirmat præſens apoteleſma, quod non cum præcedenti, ſed ſequenti per coniunctionem (autem) nectitur, tanquam huic oppoſitum; macilentam uoco faciem, quæ carne caret, & pinguedine, quæque colorem habet pallidum, & buxeum, ad fuſcedinem declinantem; hos ergo qui talē faciem habent uocat accuratos Ariſtoteles, puto autem dici accuratos qui in rebus gerendis diligentes adeo ſunt, ut etiam minima curent, proſpiciant, & ſatagant, ſic accuratam uocant orationem, quæ ſtudioſè, exquiſite, ac diligenter facta perfecta, & exornata eſt, quærit igitur paſſio hæc intenſionem quandam animi circa minima etiam, ut nihil infectum, nihil intentatum, nihil non exculptum linquat. Hæc igitur eſt ſententia huius apoteleſmatis. At quodnam animal ſit cui ſimilis hæc accurati hominis eſt facies, nō ponit Ariſtoteles mihi tamen uidetur quod leporarius canis uenaticus nimirum, & in curſu uelociſſimus, faciem hanc macilentam habeat, nec non & ille qui lepores inquirit odore, & reperit, quales ſunt, qui apud nos uerbo græco bracchi uocantur, & ſupra oculos habent maculas quaſdam ſubcroceas, cū plerunque ipſi nigri ſint, & pedes ſub fuluos, uentremque, & gulam albam, colore flauo mixtā habeant, hæc enim animalia accuratiſſima diligentia ſuum opus exequuntur, neque niſi

perfecta

perfecta re conquieſcunt, cauſa huius apoteleſmatis in temperamẽtum naturale (cuius index eſt macilenta, & ſubpallida cum fuſcedine facies) poteſt referri; dicamus igitur, cui ineſt talis facies illi ineſt temperies capitis in qua prædominatur melancholia, cum ſubdominio flauæ bilis ſubtilis, cui tale adeſt prædominium; ille cerebrum ſiccius habet cum calore non pauco qui hoc ſortitus eſt cerebrum ille eſt diligens prouidus, & accuratus, ergo qui faciem habet macilentam prouidus, eſt diligens, & accuratus, quod fuerat probandũ.

Cæteræ aſſumptæ propoſitiones difficultatem non videntur habere, præter vnicam unã minorem, quæ breuibus confirmabitur; nulli dubium, quod facies macilenta ea eſt in qua deficit caro, quæ calida, & humida eſt, at abſentia calidi, & humidi ponit ſiccum, & frigidum, hæc autem eſt ratio humoris melancholici, at ſi ſola adeſſet melancholia, & terrea pars prædominaretur, frigidum ſane caput multo abundaret oſſe, & oſſea, ceu ceruina foret facies, neque illum colorem pallidum cum quadam buxea fuſcedine haberet, qui proprie ſqualor dicitur; At quoniam huic admixta exiſtit lutea, & valde ſubtilis bilis, quæ calorem ſuppeditat, quem deinde ſiccitas, craſſities melancholię recipit, retinet, atq. acuit, efficiuntur homines ad cogitandum acuti, & ad agendum prompti, & perſpicaces, & ſeduli, hi autem, vt mihi videtur, ad imitandum paraſi ſunt, & ad artes præſertim manuales exercendas apti, nam, & patientes ſunt ad operandum, & ſagaces ad inueniendum, talem memini me legiſſe fuiſſe Adrianum Imperatorem, talem noui nobilem virum, qui fabrilibus artibus mirificè delectabatur, omniaque armorum genera, omnia bellica inſtrumenta mirifice excudebat, artem ſpagyricam, mechanicaque perfecte, ac ſcite tractabat; eius autem facies erat macilenta pallida ſublutea, quæ canem venaticum referebat.

APOTELESMA LVIII.

Qui autem carnoſam timidi, referuntur ad aſinos, & ceruos.

IN hoc etiam apoteleſmate mendum eſt; non enim cerui carnoſam faciem habent, ſed nihil eſt in ceruo, quod magis ſit carne nudatum præter vnũ caput, quod vel coqui negligunt, ut noſtrates leporum capita; puto igitur omnino uocem cerui eſſe expungendam, & nuſquam facere ad propoſitum, niſi uelimus non faciei ſimilitudinem, ſed animi diſpoſitionem ad timorem denotare, ut ſit ſenſus quorum facies ualde carnoſa eſt illi ſunt timidi ſicut cerui, quorum tantus eſt timor, ut pennas rubras uolantes etiam timeant, ceu Virgilius expreſſit; at ſi ita diceremus, non eſſet exemplum ad propoſitum allatum, nam huius cognitionis intentio eſt; ex corporeis ſignis incorporeas humani animi affectiones inueſtigare, quod ſic non fieret.

Sed neq. aſininæ genæ carnoſæ ſunt, licet multo minus, quam bouillæ, attamen magis quam ceruinæ, nam illorum capita, ut diximus omnino carne ſunt priuata, aſini autem facies aliquantisper carnoſa uidetur circa labia, & maxillas inferiores, nam ſecundum proportionem aliarum partium capitis aſini maior carnis copia circa oſſa mandibulæ inferioris exiſtit, quam in ulla alia animalis iſtius parte capitis, expuncto igitur ceruo dicamus.

Quorum facies ita carnoſa eſt, ut aſininam referat, illi, & diſpoſitionem in anima ſimilem aſinis habent, qui talem habent diſpoſitionem timidi ſunt, ergo quorum facies carnoſa eſt illi timidi ſunt; propter quid autẽ facies carnoſa timiditatem arguat, clarum erit ſi prius dixerimus, non ſolum carnoſitatem faciei hoc denotare, ſed oportere mollitiem, & leuorem adeſſe, & colorem uel pallidum, uel fuſcũ, uel tandem roſeum, qualem in fęminis probant, hæc enim temperamentum cerebri frigidum; & humidum pituitæque prædominiũ magnũ cũ ſubdominio melancholiæ, uel ſanguinis indicãt, unde ſequitur timiditas, & quædã ruditas, & confuſa rerũ diſcretio, & imprudentia, quæ propria uidetur eſſe aſinorũ.

At tan-

At tandem, vt ego puto, pro carnea legẽdum eſſet (oſſea) etenim quorum facies magna eſt, & oſſea illi vere ceruos referunt, & aſinos, quorũ illi timorem, hi vero ruditatem quandam præſeferunt, & timoris ratio in frigido, & melancholico ſanguine, & aqueo poſita erit, vt etiam ex his quæ quarto meteororum habẽtur poteſt colligi, at certe hoc nõ liquet, neque dicti auctorem habeo. At dices ſi pro facie carnoſa oſſeam legemus cum hæc ſit macilenta, quã ſequitur accurata ſedulitas, ergo accuratus ad, aſinum referẽt. Reſp. aliud oſſe oſſeum, & macilentum, oſſeam voco faciem vbi multum eſt oſſium, oſſaq. magna ſunt macilentam, in qua minimum eſt carnis.

APOTELESMA LIX.

Qui valde paruam, puſillanimi referuntur, ad catos, ſeu feles, & ſimias.

VAlde parua facies duplex eſt, altera rotunda qualis eſt felis, animalis domeſtici, qui mures venatur, altera eſt longiuſcula qualis eſt ſimiæ, de vtraque eadem eſt enuntiatio, non enim timorem arguit ſecundum quod longa, aut ſecundum quod rotunda, ſed rotunditas dolum, & calliditatem, longitudo vero, & in acutum deſinentia, quæ ſimiarũ uidetur eſſe propria, inuerecundiam, & impudentiam arguit paruitas puſillanimitatem.

Puſillanimi autem non ſolum timidi ſunt, ſed, & parui animi, eſt autem puſillanimitas animæ uitium, per quod neutram fortunam recte ferrè queunt homines, non honorem, nõ ignominiam, non bonos, non malos caſus, ſed paruo honore intumeſcere, ignominia, uel minima deprimi, & deijci ſolent, repulſam, & fruſtrationem quantumuis exiguam magnum putant infortunium, & lachrimis proſequuntur, ac ualde ægre tolerant, omnemque neglectum, etiam per incuriam, & obliuionem factum, iniuriam, & magnam putant contumeliam, neque audire ſuſtinent, aut ſe purgantes, aut de ſe ipſis conquerentes, & illos accuſantes, admonentes, reprehendentes, aduerſantes, conſulentes, nimis enim puſilli animi ſunt. Hoc puſillanimitatis uitium, ſequitur querimonia, maledicentia, ſuſpicio. diffidentia, & animi quædam depreſſio, ut multo minoribus honoribus, & bonis ſe affici putent, quam afficiantur re uera, & hoc præſertim illis nocet; quoniam puſillanimes ſunt ingenioſi, & acuto præditi intellectu, cumq; talem de ſe opinionem conceperint, plerunque ab honeſtis actionibus, & ſtudijs, & ab externis bonis abſtinent, animo abiecti, & humiles ſolitudine delectantur, non ſecundum ſe, ſed quoniam ſic ipſis uidetur ignominiam, & contumeliam facilius poſſe uitare, quam, etiam ſi minima ſit, fere nequeunt.

Eſt Ariſtotelis ratio, quorum facies eſt ualde parua illi ſimiles in hac parte ſunt felibus, & ſimijs, at felibus, & ſimijs ſimiles puſillanimi ſunt, ergo quorum facies eſt ualde parua, illi ſunt puſillanimi, minor ex euidentia ſenſus non eget probatione; quod autem felibus, & ſimijs ſimiles ſint puſillanimes uidetur manifeſtum, etenim ſi uera eſt deſcriptio puſillanimitatis, quam ſupra attulimus manifeſtum eſt, puſillanimum, & iracundum eſſe, & mutabilem, & facili negocio dolere, & lætari, paruiſque iniurijs, & honoribus uehementer affici, hoc autem uidetur clarum in ſimia, quæ cum peruerſiſſime imitetur humanas actiones, ſitque malorum morum, & diu iniuriarum recordetur, breuique tempore beneficiorum etiam maximorum obliuiſcatur, ſit inconſtans, doloſa, acuta ſuæ imbecillitatis conſcia, nihil aliud quam puſillanimitatem refert; catum eundem cum fele eſſe aiunt, ut puto, animal domeſticum, quod mures uenatur; uerecundum uidetur, & ſorditiei inimicũ, laxam, & mollem carnem habet, pilum etiam mollem, calidiſſimum uentris excrementũ, urinam tum ualde calidam, tum ualde fœtidam, hæc utraque animalia in hoc conueniunt, ut cum calidæ ſint temperaturæ, utræque tamen timida ſunt, & in ſuis motibus admodum cita celerrime, namque cum oportet fugiunt, eadem etiam ſunt, ualde acuta, & doloſa;

mordent

mordent vtraque, & ſunt iracunda, ſed, & neutra pugnando ſe defendunt, niſi aut cum neceſſitate coacta fugere nequeunt, aut cum in locis proprijs, & domeſticis exiſtentia in alijs confidunt; ſi ergo res ita ſe habet, puſillanimem etiam dicemus felem, quoniam doloſus eſt, & timidus, ſe claudi, ſe ligari non patitur, clamat, eiulat, mũditias ſequitur, & parua huiuſmodi ornamenta, quod ſi hoc eſt, certum eſt igitur, quod quicunque faciem felis, aut ſimiæ habuerit, ille erit puſillanimis, quare & timidus, & imbellis, & auarus quodammodo, & falſo honore, & falſa ignominia tenebitur, neque poterit perferre ſi quis ipſi maledixerit, aut aliorum maledicta recenſuerit, muliebres igitur mores imitatur, & ad fœminam referri debet.

At ſi quis propter quid, cui talis ineſt facies, illi inſit etiam timiditas, quæſiuerit, id, vt puto ex ipſius rei internis principijs oriri, poterit oſtendi, etenim ſi cui ineſt bilis cum pituita coniuncta, illi etiam inſunt conſequentia ignem, & aquam, & mixto aderunt contrariæ affectiones, ſuſpicio, diffidentia; & mollities, quæ frigidi, & humidi ſoboles ſunt; molles autem ſunt qui nihil pati ferè poſſunt, quare neutram fortunam rectè perferunt, quoniam autem calidi humoris, & bilioſi multum participant, in ijſdem, quæ conſequentia ſunt ignẽ, apparent, quare facile mutantur, facile in iram feruntur, intumeſcunt vel leui de cauſa, nam, & ignis leui flamine agitatur, & per pauca impoſita ſtipula adaugetur, & cito deficit, & quoniam iracundi ſunt, omnem neglectum quacunque de cauſa leuiſſima factum, ignominiam, & infortunium magnum putant, quoniam autem timidi ſunt non repellunt ui, ſed lachrimis, & quærimonijs ſe ipſos torquent, & maledictis offendentes, ceu fœminæ proſequuntur, quoniam autem mixta eſt cum frigore flamma, ideo doloſi ſunt, & acuti, & ingenioſi, admodumque ſubtiles, ac præſertim in diſcurſibus, conſilijs, & diſputationibus, quæ autem bene conſuluerunt propter debilitatem, ac puſillanimitatem, & animi abiectionem, & inconſtantiam non poſſunt facile exequi, quo factum eſt, vt quandoque boni, & innocentes videantur, quod illis accidit, non virtutis amore, ſed ſola formidine pœnæ. Ex his igitur puto ſic poſſe nos propoſitum docere.

Cui ineſt facies parua illi ineſt temperies bilioſa cum pituita ſubtili coniuncta, cui talis ineſt temperies, illi adeſt propenſio ad puſillanimitatem, ergo cui ineſt facies parua illi adeſt propenſio ad puſillanimitatem, minor confirmatur exemplo catorum ſeu felium, & ſimiarum, his enim hæc adeſt temperies, & habent faciem paruam, & mores huiuſmodi, vt patet contemplantibus eorum naturam, carnem, pilos, & operationes, ergo quibus facies parua illis ijſdem ineſt prædicta temperies.

Noto autem quod quamuis vtrunque horum animalium idem habeat temperamentũ non putandum tamen eſt, omnino eſſe eadem, nam aliter eadem eſſet penitus materia ijſdem affecta diſpoſitionibus, quare & forma eſſet eadem, ergo ſimia, & felis idem foret ſecundum ſpeciem animal, quod videmus eſſe falſum.

Eſt igitur idem temperamentum ſecundum quid, non autem ſimpliciter, vel ſimile potius, ſimile enim non eſt idem, vt autem mihi videtur, magis ad fœminam accedit Aelurus ſiue felis, quam ſimia, nam, & laxiorem carnem habet, & molliorem pilum, quam ſimia; amplius & mihi videtur, magis inſidioſus felis, & magis timidus, & magis deditus munditijs, quam ſimia, quæ omnia ad fœmineum magis quam ad maſculinum genus referuntur. Qui vero longiorem habuerit vultum, & macriorem paruum tamen, illum magis ad melancholiam, quam pituitam accedere dicemus, quæ bili coniuncta non ſine pituitæ interuentu facit homines puſillanimes quidem, ſed aptiſſimos ad imitandum quoſlibet ioculatores, circulatores uaferrimos, artifices ſagaciſſimos, quid quid viderint paratiſſimos referre, gulæ tamen, & libidini, & inertiæ deditos, vt nunquam niſi cogente neceſſitate laborare velint, bilis enim impatientiam dat, impatiens autem tolerare laborem, & diutius in eodem ſtatu permanere non poteſt, qđ ex eadem ignis natura qui nunquam vel momento, idem permanet, licet colligere.

Quod

Quod ergo qui faciem paruam habent ſint puſillanimes, & propter quid ex his manifeſtum eſt.

A P O T E L E S M A L X.

Quibus facies magna, tardi ſunt, referuntur ad aſinos, vel boues.

IVre paruæ faciei Ariſtoteles magnam ſubijcit; hæc autem, vel magna eſt, quoniam multa carne prædita vel proprie magna, quoniam longa, & lata eſt propterea quod oſſa longitudinem, & latitudinem habent, vtræque tum magna, tum parua dicuntur per comparationem ad eam, quæ decet, & ſecundum humanam naturam, & proportionem eſt cõueniens, ad quam reſpicientes deinde dicimus hanc eſſe magnam, illam vero paruam.

Porro naturalis, & decora facies viri, ſi cum toto corpore comparatur, hanc cum illo debet habere rationem, pro vt excellentiſſimi pictores affirmant. Faciei longitudo in corpore iuuenili, & venuſto, eſt pars decima totius corporis ſui ſecundũ longitudinem, facies autem incipit ab extrema capillorum radice, & vſque ad vltimam menti partem producitur, hæc facies in tres partes æquales ſecari debet, quarum vna eſt tota frons in medio ſuperciliorum deſinens; altera eſt tota naſi longitudo, tertia eſt ab vltima naſi parte vſque ad menti extremitatem, huic longitudini debet reſpondere latitudo conueniens, nam quantum eſt à medio ſuperciliorum, ad exterioris anguli finem vbi deſinit oculus tantum eſt inde ad aurium foramen, quare faciei latitudo cum longitudine comparata quæ à radice capillorum ſupra frontem incipit, & producitur vſque in finem menti eſt in proportione ſeſqui tertia; vt ſcilicet 4. ad. 3. ſi vero diametros ſolos contemplaberis longitudinis, & latitudinis faciei virilis proportionem ſeſqui alteram reperies, & longitudo ad latitudinem erit, vt tria ad duo, quod ſic intelliges, à capillorum prima radice ſupra frontem cadat perpendicularis, quæ vſque ad extremum menti feratur, deinde ducito aliam lineam, quæ in fine vtriuſque temporis exoriens per mediũ caput penetrans ad angulos rectos ſecet priorem lineam, dicunt, quod quæ à ſummo ad imum mentum fertur linea eſt in proportione ſeſqui altera, ad eam quæ à dextra ad ſiniſtram fertur, illam ad angulos rectos ſecans, & iure id eſſe videtur, nam, & ſic cubicula fabricant, vt longitudo ad latitudinem ſit in proportione ſeſqui altera, ſi ergo hæc eſt optima proportio, quam ſi coloribus naturalibus cãdidis, & roſeis, & carne mediocriter molli, non pauca neque rurſus multa veſtiuerit natura, efficitur facies (vt ille ait) imperio digna, quæ igitur excedet, aut deficiet ab hac menſura, pulchra non erit, & magis, aut minus turpis dicetur, quo magis, aut minus ab hac elongabitur, cum igitur rectum ſit index ſui, & obliqui, cognito recto, nunc ad obliqui cõtemplationem accedamus.

Ait Ariſtoteles qui faciem valde paruam habent, hoc eſt, quæ multo minor eſt, quam decima pars totius corporis, illi ſunt puſillanimi, at ex aduerſo quorum facies eſt valde magna illi ſunt tardi in ſuis motibus, & actionibus, & deliberationibus, ſignum hoc probans, eſt, quoniam referuntur ad boues, hoc eſt bobus, quo ad hanc partem, ſimiles ſunt, quorum natura eſt valde tarda, eſt ergo deducta ratio.

Quorũ facies valde magna eſt, illi sũt bobus ſimiles, at bobus ſimiles ſm̃ formã sũt tardi, & irreſoluti, ergo quorũ facies magna eſt, illi ſunt tardi, & irreſoluti; cauſam pro quo qui magnam habent faciẽ ꝓbabiliter ẽt magnũ caput habẽt, & id graue, quare & multa materia abundãt, eaque terreſtri, hæc aũt naturaliter tarditatis cauſa eſt, nam terræ proprium eſt grauiſſimam eſſe, & quieſcere; ignis enim ex aduerſo leuiſſimus eſt, & maximè mobilis.

Noto in aliquibus tex: reperiri, quod qui magnam habent faciem referuntur ad boues, & ad aſinos, (aliqui autem non habent, aſinos) ſed tantum boues, & re vera facies aſinina nõ vr̃ ꝓportione ſui corporis magna, ſed potius oblõga, niſi forsaſſe Ariſt. cũ magnitudine faciei carnoſitatẽ ẽt voluerit ꝑ exemplũ aſini denotare, nã quorũ facies eſt magna, carnoſa, & pallida, & caro ſit circa maxillas inferiores illi ꝓprie tardi sũt, & præcipue ſi habẽt

illud ceu duplex mentũ qđ in aliquib. fœminis ſpectatur,nã referũtur ad pituitoſas, & fatuas mulieres,qđ ſi facies huiuſmodi,pituitæ,ac melãcholię mediocris imperium in corpus eius,cui talis adeſt facies,denotat;& probabile eſt hac facie præditum futurum indocilem &rudem; ſunt enim hæc accidentia quæ naſcuntur ex male commixta,& elaborata pituita & melancholia, propter caloris defectum,atque in efficaciam.

Qui deinde indocilis eſt, ac fatuus plerunque obſtinatus eſt, non quod ceruicoſus exiſtat,ſed quoniam quas rationes audit,vel non percipit,vel non recordatur,quare quamuis credat dicenti, & monentibus ſe obedire paratum eſſe profiteatur,tamen cum per aliquid temporis ſpatium à monitoribus,vel cõſultoribus abſuerit,rurſus ad ſuam primã opinionem reuertitur,quoniam non recordatur, neque dicta aduertit, eſt enim immemor, & vt teſtatur Polemon ſegnis, & indocilis, quod ſi cum magnitudine, & carnoſitate ſquallor etiam aderit,amentem dices,obtuſum,obliuioſum,credulũ,id enim docet pituitam,eamque immundam, & craſſam dominari, quare, & ſpiritus huiuſmodi eſſe, & ſi iuſto latior fuerit præcipue circa frontem, & illa in parte amplior quam deceat,arguet hominem ſimplicem quidem,ſed inuidum, & mendacem, ſubeſſe enim multam copiam cerebri docet, non tamen bene elaboratam, & quoniam colorem ſupponimus pallidum, & ſquallentem neq. deficit omnino calor,qui in longum,& latus frontẽ porrexit,nec tñ tantus eſt,vt perfecte materiam elaboret.

APOTELESMA LXI.

„ *Quoniam vero neque magnam neque paruam oportet eſſe medius habitus vtique horum erit conueniens.*

VIrtutem in mediocritate conſiſtere docuit Ariſtoteles ſecundo ethicorum, quin, & ſupra dictum eſt,omnem naturalem virtutem, & laudabilem omnem diſpoſitionẽ quæ ſalutem, & conſeruationem dicat,in mediocritate conſiſtere, nam conſeruatur natura à mediocritate, & corrũpitur extremis; forma enim vniuſcuiuſque dicitur ratio, ratio autem omnis medietas eſt, quare forma in mediocritate conſiſtit, quæ ſecundum ſe bona eſt, & conſeruatrix eius,cuius eſt forma; Huic igitur innixus principio Ariſtoteles nunc ait;quod cum facies parua nimis, & nimis magna non ſit laudabilis, cum ſint vtræque diſpoſitiones extremæ, & inter ſe oppoſitæ ſub ratione ſuperabundantiæ, & defectus,ſequetur,quod in medio vtriuſque extremi exiſtens rationabiliter erit laudabile,nam cum parua non fuerit facies homo neque puſillanimis erit,neque doloſus,vt feles, & ſimiæ,& cum item plus iuſto magna non fuerit,neque homo erit ſegnis, vel irreſolutus,bardus,vel rudis harum igitur abnegationes,oppoſitas diſpoſitiones in anima eorum,qui mediocrem faciẽ habebunt,rationabiliter ponent,quare cuius facies eſt mediocris,ille erit magnanimus,ad actiones promptus bonæ indolis,bene cordatus, & ſenſatus homo,cauſam puto,quoniam mediocritas faciei,& proportionata arguit caloris naturalis victoriam,quare & diſpoſitionem ſecundum naturam,omnis aũt naturalis diſpoſitio ſemper eſt bona,ſicuti omnis præter naturam mala, & quo magis à natura diſcedit,eo ſemper euadit peior,dum autem dico mediocrem in quantitate(quamuis illa ſecundum ſe bona ſit)non ideo tamen ſubito putandum eſt,illum futurum probum, qui faciem mediocrem habuerit, nam niſi alia etiam correſponderint, & omnia ſecundum naturam fuerint in lineamentis,coloribus, & partiũ ſitu neq; pulcher erit,neque probus vocabitur. Multi enim faciem quidem mediocrem habẽt,ſed lurido,aut nigro pallore,cum ſint infecti, cum minimos oculos habeant,& ſemper in terram fixos,de his nihil boni,nihil laudabilis prædici poteſt,cum ferè ſint proditores, infidi,iracundi,auari, & inuidi, & quibus nullo vnquam tempore ſit fidendum.ſunt enim ex his quos odit,&ipſe pater Pluton,odere ſorores tartareæ monſtra;id autem in vniuerſũ tenendum eſt,vt ſecundum vnum ſignum nemo ſit iudicandus, ſed omnia teſtimonia audienda, & examinanda ſunt, & quæ plura,aut potiora ſunt,illa omnino ſunt attendenda, & ſecundum illa eſt proferenda ſententia.

APO-

APOTELESMA LXII.

,, *Quibus autem facies videtur parum decens illiberales ſunt, referuntur ad apparentem conuenientiam.*

QVæ vox ab interpratibns parum decens dicitur, eadē ab auctore theſauri linguæ græcæ abiecta, & vilis, & indecora redditur, alij humilem dicunt, & ſupplicem; domū vox græca propriè ſignificat hominem, qui in paruis occupatur, quem parua, & vilia decent, mihi videtur Ariſtotelem, eam paſſionem faciei ſignificare, quæ parum deceat virum probum, quæque videtur plerunque in viro ſordido, & auaro, cuius facies contracta eſt, & ad horridum quemdam modum compoſita. Quæ nō placet, quæque turpis naturaliter, & non caſu indecens dicitur facies, triplex eſt vna, quæ videntibus riſum mouet, qualem deſcribit neſcio quidam poeta Italus, erat inquit homuncio quidam corpore paruus, ſpecie, & geſtibus ſimiam referens, cuius frons erat magna lata, in medio concaua, inæqualis, oculi parui, lucentes admodū, ſine ſupercilijs, & veloces, inæqualiter in facie diſpoſiti, paruus naſus ſimus in fundo latus, facies rotunda labia craſſa admodum, & quodā rictu prædita, vt ſemper in riſum parata viderentur mentum longum bifidum, barba ſubnigra bifurcata inæqualis, aures magnæ deorſum inclinatæ, rictus aſini, & capræ ſimul mixtus; erat autem vt ſimul atque aliquam ſibi vel de facie notum aſpiceret, ſubito rideret, vt & ſimul neceſſario rideretur, iraſci quidem neſciebat, ſed omnium quæ videbat deſiderio tangebatur, & cito etiam deponebat cupiditatem, latum os habebat, denteſque ſeſqui pedales, quos omnibus, vel inuitis etiam continue oſtentabat; facies hæc obiectum, vilem, & nullius pretij denotabit uirum, cui neque quid quam confidere, neq. credere poſſis, leuem, infidum ineptumque nebulonem diceres, natum tantum aut ad lenocinia tractanda, aut riſum excitandum hominibus, altera facies eſt, quæ odium ſuſcitat, quoniam nequiſſimum, & crudelem & iniuſtum hominem notat; talis uidebatur Tyberij Imperatoris primi facies, talis Maximini cuius aſpectum pauebant homines, Maxentium etiā dicunt odioſam habuiſſe faciem cæterum hæc magna eſt, ſed longa macra cadaueroſa; frontem rugoſam, & contractam habet, oculos concauos, paruos, rigidos, ſtantes, rubros, & quaſi ignitos; oſſa ſuperciliorum eleuata, & corrugata ſupercilia, tumida; pilis longis ueſtita, naſus longus in extremo latus, magnus, acutus in parte ſuperiori ultima, labia exilia, ſed, ut ſuperius inferiori ſit ſuperpoſitum, mentum magnum rotundum genæ macræ quidem, & carne ſpoliatæ, ſed tū quodā rubore colorem epatis referente, præditæ, barba hirta, dura, nigra, rara, craſſa, totas pene ueſtiens genas, collum breue craſſum, pectus latum, incuruum dorſum non nihil; Raro loquens, raro homines inſpectans, raro ridens, aſper immitis, & quem uix mater amare poſſit; de hoc homine cum Horatio dici poteſt.

Hic niger eſt, hunc tu Romane caueto, cui ſemper cordi ſunt lites, ac diſcordiæ qui nil aliud quam unanimes amicos, fratres, coniuges in prælia trudere cogitat ceu Alecto,

Atque odijs verſare domos, & verbera mille

Mille nocendi artes, facundum pectus habere

Tertia turpis facies dicitur etiam, ſed non odioſa, neque ridicula, ſed potius digna quodāmodo miſeratione eſt, quæ hominem dignum, qui negligatur demōſtrat, talem refer fuiſſe Philopœmenis faciem Plutarchus, ut aliquando creditus fuerit lixa qui cæderet arbores, & ligna, nos talem uirum pauperem facie, & ſpecie uocamus infelicem, quem uel quouis pignore contendemus non eſſe nobilem, & diuitem, etiam ſi indutum ueſtibus ſericis, auro, atque argento exornatum; & inſignem, & longa ſerie famulorum uideamus comitatum, contemptibiles huiuſmodi facies ſunt, quæ frontem paruam habent, albam, & pilos ſubalbidos, & oculos mediocres quidem, ſed albos confractos, pigros, liuidos, cum angulis interioribus carnoſis, & ſupercilia non eleuata, ſed preſſa, & ſuperciliorum pilos paucos non bene nigros, & ſub oculorum palpebris habent quaſdam veſiculas, dependen-

Oo 2 tes,

tes, Horum ſunt maxillæ pallidæ mediocriter carnoſæ, turpes, tota facies in medio concaua, naſus turpis magnus, os turpe magnum hians, vt qui admiratione teneri ſemper videatur, cæterum faciem hanc comitabitur tarditas, & ſocordia, obliuio rerum fere omnium, & negligentia quædam naturalis, vt homo hic naturaliter nullius pretij haberi poſſit, hæc autem inter ridiculã, & odioſam videtur eſſe repoſita, tres igitur ſunt ſimplices, quæ ſi miſceantur multas deinde rictuũ ſpecies progenerant, quæ alijs ridiculæ, alijs odioſæ, aut deſpectæ videntur, omnibus tamen turpes; at harum nulla omnino dicitur ſimpliciter præter naturam qualis ea eſſet, quæ vnum oculum magnum eleuatum alterum haberet paruũ, & depreſſum, quæ fronte careret, aut mento, ceu quendam exedente herpete deformatũ aliquando vidi, & alium qui cum puer in flammas cecidiſſet oculum vnum ferè ad mediũ naſum habebat, alter autem ceu fuiſſet cyclops, in frontem ſe ſe ſuſtulerat; ſed de his, vt puto non loquitur nunc Ariſtoteles, ad vltimam ſpeciem turpis faciei, ſe contrahit, & vnã huius ſpeciem contemplatur dicens, cuius facies eſt parum decens, hoc eſt cuius facies apparet contracta, humilis, & deſpecta ille eſt illiberalis, illiberalem proprie voco, qui nõ dat quibus, & quando, & quomodo, & propterquam cauſam debet, illiuſque proprium eſt, vt cum labore, & dolore det; qui autem inuitus dat aliquid, quaſi expreſſa ſpongia contrahitur, & hanc paſſionem quotidie videmus in eo, qui dolens aliquid, & inuitus dat.

Demonſtranſque veritatem ſui apoteleſmatis Ariſt. ait, quod refertur ad apparentiam conuenientem, hoc eſt ad id, quod videmus apparere in his, qui cum tenaces ſint, & auari, aliquando dare coguntur, eos enim aſpicimus vultum contrahere, & certo quodammodo depictus mos iſte in ore illorum apparet, iure igitur dicitur apparentia, quoniam id oculi iudicant quod aliquis facit inuitus, & vocatur conueniens, quoniam rationabiliter conuenit ei, qui id agit inuitus, etenim facies animi ſequitur affectus, quare in lætitia dilatatur, in dolore contrahitur, ſanguine ad cor recurrente, at ſpiritus ſequuntur ſanguinem, & humores, qui in venis ſunt; quare, ne detur vacuum, neceſſe eſt, etiam contrahi, & corrugari carnem, & cutim, & ita contractus apparet vultus, bene igitur dixerit Ariſtoteles, quorum facies demiſſa, & humilis, & contracta apparet in morem eorum qui de ſuo inuiti dant aliquid, vel faciunt, aut patiuntur, illi ſunt illiberales, & ſordidi, quare & timidi etiam, & puſillanimes, & nullius penſi homines iure poterunt haberi.

APOTELESMA LXIII.

Quibus autem ab oculis tanquam veſiculæ dependent amatores vini ſunt, referuntur ad paſsionem.

DE oculis inſtituitur diſputatio, ſunt autem oculi nobiliſſimum totius corporis noſtri inſtrumentum, propter quos putabat Galenus, formatum eſſe caput, in his, ſicuti in cæleſtibus ſtellis, putant aſtrologi cæleſtia ſpectari decreta, cordis paſſiones, & animi affectus, diſpoſitioneſque, tum naturales, tum voluntariæ leguntur; vt enim in vultu animus cognoſcitur, ita in oculis vultus conſpicitur, phyſiognomicam autem ſcientiam præcipuè contemplari oculos teſtatur Loxus ex Alberto Magno, ſignaque certiſſima eſſe, quæ ex his deſumuntur, & quibus oculi contradixerint eadem infirma eſſe, in oculis ad ſummum habitat animus, & qualis eſt habitatio, talem habitatorem eſſe probabile eſt; quod ēt Ariſt. de Deo loquenti, viſum eſt primo cæli; iure igitur ab antiquis, & animi ſpeculum dicũtur, & Hippocrates ex oculis certiſſima morborũ ſigna excerpſit, cũ ergo magna ſit oculorũ vis quia, tũ multis ſpiritibus abũdãt, tũ ex vtriſq. meningibus cerebri sũt cõſtati, & nerui optici ab eodē minimo interuallo interiecto his inſinuãtur, neceſſe eſt, vt inter oĩa mẽbra naturã cerebri magnopere exprimãt, humor ēt chriſtallinus præcipuè, & vitreus aliquomodo à cerebro pendere putandũ eſt, quin & totũ oculũ eſſe additamentũ quoddã cerebri, quando

totus figura circulari præditus non ſecus,ac cerebrum,& nerui,iiſdem cerebri meningibus veſtiūtur, ſi igitur quid quid vtraq. meninge cerebri proprijs tunicis veſtitur, aut cerebrū eſt,aut cerebri fluxus quidam, & ductus,cum oculus vtraque meninge veſtiatur,probabile eſt vel cerebrum eſſe productum, vel cerebri partem,vel tandem maximè illi cognatum aliqd,non igitur immerito dictū eſt,ex oculis maximè cerebri ſubſtantiam,& actiones nobis innoteſcere,quod ſi cerebrum animalis facultatis primarium eſt inſtrumētum, & quale eſt inſtrumentum,tales etiā ſint virtutes,& inſtrumento vtentis operationes, rationabiliter cognita natura cerebri multas animalis quatenus animal eſt, diſpoſitiones nobis innoteſcere putandum eſt,præcipuamque in oculis eſſe vim cognoſcendi naturam animalis cuius ſunt oculi;contemplantur in ipſis, & materia, & forma,ſiue illa ſit accidentalis; ſiue ea quæ propriè ſubſtantialis exiſtens viſiua dicitur virtus; rotundus exactiſſime eſt oculus hominis,quare perfectiſſimam cum habeat formam,in ipſo etiam hominis perfectio quædam elucescit ſed viſiua vis ea eſt,quæ vere forma oculi ſecūdum quod oculus eſt dicitur; & eiuſdem actus,ac perfectio, hæc etiam cum maximas rerum differentias cognoſcere faciat,valdeque ad veritatem ſcientiarum conducat,ex eiuſdem diſpoſitione,ac natura, tota perfectio animalis argui poteſt;nam,ut pars principalis ad partem,ita tota anima ad totum corpus ſe habere,non eſt abſurdum. Huius inditium eſt, quod uidemus ſenes morti iam propinquos,debiles oculos habere, & qui minus exacte uident,quam prius ſolebant, minus etiam quam prius ualentes dicimus,oculorum igitur natura,ac facies maximè conſideranda eſt,cum tantum roboris in hac cognitione habere appareat.

Quid oculorū tumores indicant.

Octo de oculis pronunciat Ariſtoteles,quando plurima ab Alberto Magno, & alijs recentioribus,de iiſdē dicantur adeo,ut tota pene phyſiog.ratio in oculis cōſiſtere uideatur. Primum Theorema eſt,illi quorum ab oculis ueſiculæ quædam pendent amatores uini ſunt, ueſiculæ ſunt quædam quæ à palpebris oculorum inferioribus pendent, & aliæ quaſi rugoſæ,aliæ tumidiuſculæ uidentur,quædam aliæ ſunt in ſuperioribus cilijs,& tumidiores ſunt,utrarumq. uidetur diminute ſermonem habere Ariſtoteles. Priorum tamen,quæ ab oculis pendent, nunc ſermonem facit, hæ ſi rugoſæ apparebunt, ſpirituum abſentiam, & deperditionem, & cerebri aliqualem arguunt exſiccationem, quod ego re ipſa eſſe uerum experientia didici,idem etiam in fœminis uel menſtruo laborantibus, uel quæ diu lachrimarunt,inſpicere aliquādo licet,partes enim quæ ſub interiori angulo exiſtunt,liuidæ fiūt, abeunte naturali calore, & ſpiritu, rugoſæ propter humorem deperditum apparent. De his igitur non meminit nunc Ariſtoteles,quoniam his potius ineſt ſiccitas quædam, & ariditas cerebri, & ſpirituum diminutio,quam uini,aut humoris abundantia,quare quorum tales apparent ueſiculæ illos uigilaſſe diu,aut doluiſſe,aut non bene ſe habere circa caput, aut minus ſuſcepiſſe nutrimenti iudicandum eſt; Ratio,quoniam ſignum hoc indicat ſpirituum , & caloris naturalis debilitatem, & non exacte quod perditum fuit iam reparatū fuiſſe; ſi autem tumentes erunt ueſiculæ, & quaſi humore plenæ ex Ariſtotelis ſententia, hos dices eſſe uini amatores. Et rationem afferens ſui dicti,ait,hos referri ad paſſionē,hoc eſt,tales ueſiculæ, ut ex euidentia paret,inſunt bibacibus, ut ſit ratio à ſigno talis, qui diu multumque biberunt habent ab oculis pendentes huiuſmodi ueſiculas turgidas, qui diu multumque bibunt illi ſunt uinoſi, & bibaces, ergo à quorum oculis pendent huiuſmodi turgidæ ueſiculæ,illi ſunt bibaces,quod fuerat probandum.Cauſa autem propter quam bibacibus, & uinoſis inſint huiuſmodi turgidæ ueſiculæ,ex medicinæ principijs poteſt deduci,nam bibaces multū debilitāt cerebrū,ita affectū cerebrū recte nō poteſt cōcoquere,multis igit̄ ſcatet excremētis,quare & ſe ipſo humidius efficitur, & humoribus excrementitijs abundat,oculos aūt iā diximus eſſe cerebri quandam partem , ad illos igitur propter conſenſum humores feruntur, quare lachrimant ſine cauſa ſæpe numero, horū pars ad angulos oculi interiores defluens excitat ueſiculas turgētes,& oculos rubros,ac lachrimabūdos

facit; quod ergo turgidulæ veſicæ bibacitatem arguant, & propter quid manifeſtum eſt. Nec non, & obiter conſtat, quid deſignent, quæ rugoſæ ueſicæ in aliquibus non nunquam ſpectantur.

Non putandum eſt autem, ſi cui naturaliter tales adſunt veſiculæ illum continuo etiam ebrioſum, & bibacem; hoc enim falſum eſt, ſed bene denotat, quod cerebrum non bene concoquit demandatum alimentum, & quod debile eſt, vel ſecundum ſe, vel ex accidenti. Memini enim me cognouiſſe virum temperatiſſimum, cui tales aderant veſiculæ, nec poteram non admirari quomodo Ariſtoteli cum dictum falleret, is retulit ſe dormire non poſſe, quoniam maximis curis angebatur, & quoniam non ſpuebat, neque naſum purgabat, in ſtomachum, & in oculos excremētitus humor ferebatur, vnde ſæpiſſimè inuoluntauè lachrimæ ſtillabāt, oculi turgebant, & veſiculæ pendebant, & raro aut nunquam cibum appetebat, tandemque mortuus eſt, etiam incognito medicis morbo febricula leniſſima quidem, ſed maligniſſima intra diem XIIII. peremptus.

APOTELESMA LXIV.

Quibus vehementer cadunt, quæ ante oculos apparent, vt veſiculæ, amatores ſomni ſunt, referuntur ad paſsionem, etenim & ex ſomno ſurgentibus dependent partes, quæ ſunt circa oculos.

CVm primum de huiuſmodi veſiculis meminimus, alias plenas, & turgentes, alias rugoſas diximus. Rurſus quæ turgent aliæ ſunt tantum in inferiori parte oculorum, aliæ demum tum ſuperius tum inferius occupant cilium, cum igitur videbimus hominem habentem oculos, vt nos dicimus inflatos, & partem ſuperiorem ciliorum quodammodo tumidam, & quaſi plenam humore, huiuſmodi hominem talibus oculis præditum, ſomni dicemus eſſe amatorem. Quod Ariſtoteles ſigno confirmat dicens, qui diu dormiuerunt dum à ſomno ſurgunt, & qui ſomno premuntur multo, oculos habent inflatos, & circa cilia huiuſmodi veſiculas pendentes tenent, at qui diu, & multo, & profunde dormiunt ſomni amatores ſunt, non minus quam illi qui tarde de lecto ſurgunt, & expergiſcuntur; ergo quibus turgidæ circa oculos apparent ueſiculæ, illi ſomni ſunt amatores, quod, ut dixi etiam uulgaribus in prouerbio eſt, ſomnolentoſque habere oculos dicunt, & ſtantes dormire, quorum oculos turgidos uident, & cilia tumida, ut præ pondere non poſſe attolli uideantur. Habita ueritate poſitionis, nunc propter quid hoc fieri poſſit dicamus, ſomnum uocamus refrigerationem uaporum ad caput aſcendentium, refrigerati uapores in humorem uertuntur, ab humidi igitur copia ſomnus enaſcitur, & eo magis ſi humor ad piruitam & aquam uergat, quæcunque igitur arguunt multum humorem pituitoſum eſſe in cerebro, & in capite illa demonſtrant hominem eſſe ſomni amatorem, ſed nebularum turgidarum præſentia circa oculos huiuſmodi humorem in cerebro prædominantem arguit, ergo hæc ſigna ſunt amatoris ſomni, & quod maior nullam habeat dubitationem certum eſt, Minor autem quod neſiculæ prædictæ doceant humorem in cerebro prædominari, ex medicorum placitis deſumptum eſt, idque merito nam ſi propter nimias uigilias emaciati, & ſicci euadunt oculi, ergo ob nimium ſomnum multo humido ſuperfluo replebuntur, quod probandum fuerat.

APO-

APOTELESMA LXV.

Qui oculos paruos habent, puſillanimi referuntur ad apparentem decentiam, & ad ſimiam.

NAturalis oculi magnitudo, & proportionata cum ea cuius ſunt oculi facie, talis eſſe debet, vt quantus eſt ſemicirculus oris, tantus etiam ſit oculorum ſemicirculus, & tantum ſit interuallum à medijs ſupercilijs ad finem anguli externi oculorum, quantum inde eſt vſque ad radices illius prominentiæ, quæ ſubſidet pupillæ, quamuis nulla alia ratiocinatione id optime iudicat ſenſus.

Quicunque igitur ex Ariſtotele oculos minores prædicta habet menſura, & minores quam deceat faciem ſuam, illum dicemus eſſe puſillanimem; quis ſit puſillanimis iam ſupra dictum eſt, videtur autem vitioſa quædam diſpoſitio, quæ opponitur, & magnimitati tanquam virtuti, & arrogantiæ ſuperbiæ, & vanæ gloriæ tamquam exceſſui; hos puto oculos eſſe paruos, qui vix ſpectantur, & clauſos ferè, vel crebro ſe claudentes apparent, videtur autem non ſolum puſillanimorum ſed proprie timidorum, & puerorum, ac fœminarũ eſſe paſſionem, nam cum timent neſcio qua ratione, ſubito claudunt oculos, vel ſi in lecto ſunt ſibi linteis oculos operiunt, Nam cum non ipſi videant, neque ab eo quod timorẽ incutit, ſe forſan videri poſſe autumant, hos ipſos refert ad apparentem decentiam; puto velle id ſignificare qui oculos paruos, & ſubclauſos habent, illi puſilli, & timidi ſunt, nam qui in energia, & actualiter timent apparenter talẽ oculorum affectum habent, quaré ſi qui actu timent, tales oculos à timoris paſſione capiunt, ergo quibus tales oculi ſunt, illi propenſi erunt ad timiditatem, & puſillanimitatem, quare, (quando dicitur,) referuntur ad apparentem decentiam, nihil aliud ſignificat, niſi quod qui habent oculos, ſic affectos ſunt puſillanimi, & timidi, quoniam qui timent rationabiliter tales apparent, taleq. in facie, & oculis habent ſpeciem. Ratio autem in hoc conſiſtit, quoniam timentibus, & puſillanimis, dum talem excreent actualiter diſpoſitionem, illis recurrũt ſpiritus intro, & verſus ſua principia retrahuntur deferentibus autem ſpiritibus palpebras, neceſſe eſt, vt oculi ſubclaudun tur, & minores appareant, ſic igitur decet puſillanimes, & timidos hæc apparentia, eoſdem etiam refert Ariſtoteles, ad ſimias, quæ cum oculos paruos habeant timidæ ſunt, puſillanimes, doloſæ malorum morum, & inuidia præditæ, & infideles; quare quorum oculi parui illi ſunt puſillanimes, & paſſiones habent prædictas.

At cauſam propter quam res eſt tentantes dicemus, quorum oculi ſunt parui, & ſæpe ſe claudentes, & quodammodo ſe retrahentes, vt abſcondantur in capite, illorum ſpiritus, & humor ad partes interiores reducitur, & parcus eſt, & calor debilis, at quorum calor tũ debilis eſt, tum ad interiora recurrunt ſpiritus, & exteriora, ac præſertim ſuperiora deſerunt, illi ſunt timidi, & puſillanimes, ergo quorum tales ſunt oculi timidi ſunt, & puſillanimi natura; qui talis eſt conſcius autem ſuæ timiditatis ſemper ſe contemni putat ſe; quare inuidus, & ideo etiam malignus exiſtit; & quoniam malignus, ideo etiam doloſus, & calũniarum occultus ſeminator, & quoniam ſe ſperni poſſe putat, ideo huiuſmodi homines, ſe libenter laudant, & vani exiſtunt, vanam captantes adulationem.

Porro paruitas oculorum cerebri ſiccitatem arguit, quare, & apud Hippocratem, ſi in moribus acutis cũ oculi parui efficiantur, & concaui id pernicioſum putatur ſemper autem idaem auctor oculorum paruitatem, vt ſecundo de morbis popularibus malã indicauit, & contractionem cerebri præter naturalemque diſpoſitionem oſtendere credidit, vniuerſaliter autem locutus libro quinto ſectione quarta pronunciauit, quod prout oculi validi fuerint, ita & totum corpus, ad eo conſentire videtur ijs, quæ dicta ſunt, oculos naturam, di-

ſpe ſi-

ſpoſitionem, ac robur cerebri, & corporis totius oſtendere, cum autem ſenſus, & motus præcipuum inſtrumentum ſit cerebrum, non ab re ſequitur, quod quale ipſum erit, tale, & corpus reliquum, ab hoc enim membro animalis corporis tota uis, ac diſpoſitio ſecũdum quod animal eſt, dependet; parui igitur omnes oculi, quoniam præter naturalem quandã diſpoſitionem cerebri, & ad ſiccitatẽ denotãt ipſum inclinari, mali ſunt, & præſertim ſi concaui.

Quaſi cum paruitate ſi iũgatur etiam obſcuritas dolum, & malitiam mentis ingentem indicãt, melancholicum enim cerebrum eſt, quare & ad nata oculis, quæ dicitur tunica, & pallidior, & fuſcior apparebit ſi vero non concaui ſed parui, & prominentes erunt, ſtultitiam, fatuitatẽq;, demonſtrant, nam refertur huiuſmodi oculorum diſpoſitio ad cancros, aut ad cicadas, animalia ad actiones, & motum localem quodammodo inepta, tarda, & rudia.

Non ad modum ab hac diſpoſitione remoti homines, male vident, & vix eminus res diſcernunt; quod ſi cum paruitate iunctum tremorem habuerint, amplius etiam cæſij fuerint, denotant perfidiam, iniquitatem, ad calumniandum promptitudinem, inſtabilitatẽ omnimodam, nam tremor ille impotentiam quandam caloris docet, quare & cum melancholico cerebri habitu, etiam iunctum eſſe docet frigus, hoc eſt calorem diminutum, & eo minorem, qui naturaliter requireretur, & talem, vt potius flatus ex ipſo, quam animalis ſpiritus generetur, parui, & fului ſiccitatem cum calore iunctam, ideo bilioſum cerebrum, & ex bile aduſta male diſpoſitum; hunc igitur dices hominem peſſimum, crudelem, iracundum, obſtinatum, nullis precibus aptum flecti.

Si parui imbecilles fuerint, & ſub nigri, & continue terram aſpectantes, vt hominis intuitum perferre non poſſe videantur, hos vocabis homines verecundos, timidos, doloſos tamen, & cum ira detinentur, peſſima omnia cogitantes, ſed præ quodam inſito timore non audentes quæ mala meditati ſunt, ad actum, & conſumationem perducere. Helenam talibus oculis præditam fuiſſe ait Dyctis Cretenſis, quare & doloſam, & timidam, & malitioſam.

Omnino autem oculi parui cuiuſcunque ſint coloris, & diſpoſitionis, cũ capite magno, vel paruo coniuncti, vt etiam Hippocrati videtur, ſemper ſunt mali.

APOTELESMA LXVI.

Qui vero oculos magnos habent referuntur ad boues, igitur bene formatum oportet, neque paruos, neque magnos habere oculos.

Oppoſitum ſuperiori attributum eſt magnos dicimus, qui mediocritatem excedunt eam, de qua ſupra dictum fuit, naturaliter autem obſeruatum tantum eſſe debere diametrum orbis, ſiue ſphæræ ipſius oculi, (alias enim rotundum diximus eſſe humanum oculum) quanta eſt naſi longitudo id tamen mihi videtur notiſſimum, vt ſecundum naturam in homine vnus quiſque iudicet, quæ faciei partes deficiant, aut excedant, quæ deceant, quæque nequaquam; Eſt ergo ſententia Ariſtotelis quod quorum oculi ſunt magni illi ad boues referuntur, at quid ſibi uult, nunquid hos eandem habere cerebri diſpoſitionẽ quam boues habent? at bouis cerebrum pituitoſum ſimul eſt, & melancholicum, tardi igitur motus, & rudis ingenij videbũtur, vt ſit ratio quorum oculi magni illi ſunt bobus in hac parte ſimiles, qui autem bouillis oculis cerebro ſunt ſimiles tardi, ſtupidi, & bardi ſunt, ergo quorum oculi magni illi ſtupidi ſunt, & rudes, ex his oppoſitis, cum vtraque ſint vitioſa, & damnanda infert, laudabile eſſe neque paruos, neque magnos habere oculos ſed mediocres, nam hic ex abnegatione vtrorumque extremorum conſtat. Sic ergo poſitus in medio quare erit probus, prudens, boni ingenij, & ad oĩa couenienter ſe ſe habebit.

APOTELESMA LXVII.

Qui concauos habent oculos, malefici, reducuntur ad ſimias.

PRrimum quaſdam oculorum qualitates contemplatus eſt philoſophus, deinde eorum magnitudinem breuiter conſiderauit; Nunc poſitionem eorumdẽ ſpeculabitur, tres autem ſunt oculorum, in ſuo loco poſitiones, aut enim pluſquam oporteat prominent, & proprie dicuntur prominentes, aut minus quam deceat, & vocantur concaui, & abſconſi, vel medio modo, & ſecundum naturã effecti ſunt, & decentes dicuntur, de concauis igitur primum agit, & profecto ſi nõ ſimpliciter, attamen ei, qui illos habet, melius eſt concauos eſſe, quam prominentes, & id ſi non alia de cauſa, ſaltem, quoniam oculis concauis prædi- ti melius uident, quam qui prominentes habent, hos tamẽ Ariſtoteles dicit ſignificare maleficos, & ſimiles eſſe ſimijs, quarũ natura, vt ſupra diximus malefica eſt, delectatur enim male facere, & ſcindere veſtes, & lintea præter cauſam, & frangere vaſa, & huiuſmodi operationes exercere, in quibus in nocendo, & male faciendo delectari apparet; ſimia igitur concauos habere oculos certum eſt, eadem autem eſt malefica, ergo quorum oculi concaui ſunt, malefici dicuntur, lætantur enim cum male fecerint, quare & inuidi ſunt, & calumniatores, ſed latentes, timidi enim ſunt, & puſillanimes, ut diximus.

Huius effectus cauſa eſt cerebri temperamentum ad ſiccitatem melancholicam accedens, quo ſi qui præter naturam, in exceſſu affecti ſunt, homines demoniaci uocantur, & frangere utenſilia delectantur, & dentibus, & calcibus, lingua, manibus, & quocunque modo per ipſos fieri poſſit, omnibus indiſtinctè nocere.

APOTELESMA LXVIII.

Quicunque habent oculos eminentes fatui, referuntur ad apparentem decentiam, & ad aſinos.

OPpoſitum eſt prædicto proxime hoc attributum, oculos prominentes uoco, qui ſe foras quodammodo exerunt, ut in cancris, & locuſtis, & cicadis uidere licet; hos uocat Ariſtoteles fatuos, non quidem quod multa loquantur, ſed dicerem ſtupidos, & bardos, ut qui omnia admirentur, & ab ore narrantium etiam fabuloſa pendeant immobiles, referuntur ad apparentem decentiam, hoc eſt uulgo apparet eos qui admirantur ita affici, ut oculis quodammodo prominentibus, & immotis maneant.

Si igitur decet, ac naturaliter ita factum eſt, ut qui admiratur prominentibus ſtet oculis, ergo cui naturaliter ſunt prominentes oculi, ille erit ad ſtupiditatem, & admirationem rerum ferè omnium paratus; Si igitur qui admirantes, & ſtupidos decenter hoc eſt uere, & proprie imitantur illos uidemus prominentibus oculis, immotiſque, & hianti ore perſtare, Cum omnia admirantes fatui, & bardi, & rudes, ut aſini habeantur; ergo quorum oculi ſunt prominentes illi ſunt fatui, & rudes, quod uero dicitur, referuntur ad aſinos, id non agnoſco, neque enim aſinorum prominentes ſunt oculi, quare potius, (niſi mendum ſubeſt quod ualde dubito) crederem ad animi diſpoſitionem, & ingenij qualitatem eſſe referendum, ut ſit ſenſus.

Quorum prominentes ſunt oculi, illi ſunt fatui, & ſtolidi, & rudes ſicut aſini, quod apparet clarè contemplantibus ſtatum, atque habitum eorum, qui admirantur, & ſtupent, dum aliqua ipſis noua, magna, & pulchra, uel etiam grauia, & terribilia inſperato ſe ſe offerunt; ſtupent enim, & in uno obtutu hærent defixi, cæterum oculorum prominentia, mi-

noiem

norem quidem in cerebro pituitæ copiam argunt, maiorem tamen fuiſſe quantitatem flatus ſubfrigidi in materia, ex qua à primordio, & cerebrum, & oculi fabricati fuerunt, oſtẽdit, quo flatu vndique concluſo in partem debiliorem fecit impetus, & oculos genuit prominentes; quare ſi flatus ſubfrigidus eſt in cerebro, patet huiuſmodi cerebrum, etiam materiam flatulentam, ergo frigidam, & pituitoſam in ſe habere; non probe igitur diſcurrunt neque exactè rerum cauſas penetrant, quare & admirãtur, & timidi ſunt, & auari, quamuis neſciant propter quid, & potius non dant quibus debent, quam à quibus non debent accipiant; ſuperſtitioſi ſunt etiam, & quibus facile imponatur, obliuioſi, ad doctrinas, & ſciẽtias inepti, ad ſeruiendum nati, inſtabiles tamen, ſi quidem creduli, quod illis accidit; quoniam pituitoſo ſunt cerebro præditi, alij hos homines dicunt eſſe guloſos, vanos, & ſibi plus nimio indulgentes, verum non videtur principijs ſupra poſitis conſentire.

APOTELESMA LXIX.

Quoniam autem neque eminentiam oculorum, neque cauitatem oportet adeſſe, medius vtique habitus conſtabit.

COrollar: eſt ſuperiori ſimile, quod ex abnegatione exceſſus, & defectus in magnitudine deducebatur; hoc autẽ deſumptum eſt in mediocritate ſitus, & poſitionis oculorum, vt ſit eius ſententia, quoniam neque plus iuſto concauos apparere oculos, neque plus conuenienti prominere bonum eſt, ergo mediocris ſitus omnino erit probus, & eligendus; & hoc ipſum merito ex natura oppoſitorum poteſt confirmari. Nam ſi de vno quoque verum eſt affirmare vel negare, & oppoſitæ affirmationes poſſunt quidem ſimul eſſe falſæ, nunquam autem ſimul veræ, ergo his contradictoriæ negationes poterunt eſſe ſimul veræ, at nunquam ſimul falſæ, quod expoſitione clarum fiet, opponuntur contrariè oculus prominens, & concauus.

His contradictoriè opponit oculus non prominens, & nõ concauus, ſed ad prominentẽ, & concauum ſequitur malitia, & fatuitas dolus, & ruditas, quæ ſunt paſſiones malæ, & improbandæ. ergo ad non prominentem, & ad non concauum oculum, ſequetur, non dolus, non improbitas, non ruditas, & non fatuitas quæ ſunt paſſiones non improbandæ; ſi enim ad affirmationem ſequitur affirmatio, & ad negationem ſequi negationem probabile eſt, quare ſi prominens, & concauus eſt malus, ergo non prominens, & non concauus nõ erit malus, quod fuerat demonſtrandum.

Cuius igitur oculus medius eſt inter illas ſitus oppoſitas diſpoſitiones, illum dicemus eſſe verecundum homninem, bene moratum, ad virtutem natum, ſimplicem potius quam doloſum, ad actiones aptum iuſtum, & non imprudentem, probum ſociabilem, & religioſum; talis autem erit præſertim ſi oculus fuerit nigrior, ſi autem cæſius fuerit, optimo ingenio præditum, & ſcientijs ac ſpeculationibus aptum iudicabimus.

APOTELESMA LXX.

Quibuſcunq; autem oculi ſunt parum concaui, magnanimi reducuntur ad leones.

DVæ ſpecies oppoſitorum oculis tribuebat Ariſtoteles, vnam magnitudinis, alteram poſitionis mediocritates vtrarumque laudabat; verum quoniam exceſſus, & defectus poteſt eſſe multiplex, ſicuti vna tantum eſt medietas, quod in ethicis dicebat ex Heſiodo; vno ſolum modo virum bonum; & multis malum eſſe poſſe; ideo nunc conſiderat etiam paruum exceſſum, & paruum defectum; & quid portendant exponit; quod autem in ex-

in exceſſu,& defectu dentur gradus huiuſmodi, hoc ſane declarabitur exemplo, eſt defe-ctus in dando auaritia, minor videtur tenacitas, amplius, & minor parſimonia; In medio virtus eſt nomine carens, poſt hanc liberalitas demum prodigalitas, quæ dat quibus, quando, & quomodo, & propter quam cauſam non debet, ex parte igitur defectus primum incipiens ait.

Quicunque habent oculos mediocriter, & parum concauos hi ſunt magnanimi, quoniam ſunt in hoc leonibus ſimiles: Talem ferunt fuiſſe Ariſtotelis oculorum diſpoſitionem, & ſitum, cui tamen Diogenes Laertius tribuit oculos paruos, & mediocriter concauos, quidam putant Ariſtotelem, ſe credidiſſe magnanimum, & ſemetipſum ſuoſque mores deſcripſiſſe quarto ethicorum in cap. de magnanimitate. Quæ virtus in hoc potiſſimũ cõſiſtere videtur; vt magnanimi ſe magnis dignos putent, ac re vera ſint, magnos honores, & magnas contumelias curent, at paruos, neque ambiant, neq. reſpiciant; dicemus igitur leonem eſſe magnanimum, & hunc habere oculos parum concauos, ergo quorum oculi ſunt concaui, magnanimi exiſtunt, poteſt etiam ſic deduci, qui oculos concauos habent, ita, vt oſſa ſuperciliorum promineant, illi ſunt ſimiles leonibus, at qui ſimiles leonibus ſunt ſecundum corpus, ijdem etiam ſecundum animam ſunt magnanimi, ergo quorum oculi ſunt parum concaui illi ſunt magnanimi; minor non habet difficultatem, nam ex euidẽtia patet, leones enim tale ſuperciliorum genus habent; Maior quod ſimiles leonibus ſecundum corpus habeant in ſe magnanimitatis ſpecimen, ex ea pendet poſitione, Qualia ſunt corporea inſtrumẽta tales etiam ſũt animæ naturales operationes, & inclinationes, quod videtur aliqua ex parte conuenire cum Galeni dicto, quod animi mores temperaturã corporis ſequantur, non quod corporis temperatura vllum quidem nobis habitum naturalem inferat, ſicuti luſcinijs ad cantandum, piſcibus ad natandum, ſed bene inclinationem, & propenſionem magis ad hunc quam ad illum præbeat morem, in quem niſi recta ratio, vel lex vel educatio reſiſtat, facili negocio labetur homo; quoniam mens, & anima humana habet tantum à natura egregias quaſdam potentias ad omnia agenda, & cognoſcenda, nihil tamen vetat, vt hæc magis quam illa actui, & habitui ſit propinquior, propinquitas hæc, & habilitas à materia, & corpore, vt dictum eſt, pendet.

Sed quod poſitio Ariſtotelis ſit vera, iam non eſt dubium, at propter quid hoc contingat, id ſanè magnam mihi videtur habere difficultatem, quid enim nexus, quid conueniẽtiæ, & communitatis eſt, inter prominentiam ſupercilij, oculorumque cauitatem, & magnanimitatem atque animi elationem quãdam? non negauero ſane concauos oculos prominentibus eſſe pulchriores, & ad ſuum munus exequendum etiam aptiores, ſiquidem virtus vnita fortior eſt, vnita autem eſt eorum vis multo magis, cum concaui fuerint, quam prominentes, & nimis aeri expoſiti oculi. Attamen ſi tentandum eſt dicere aliquid, profecto quorum oculi ſunt concaui, & ſupercilia prominẽt, eaque craſſa ſunt, & oculi cæſij, ſiue fului, ijs ineſt cerebrum calidum, & ſiccum, ex melancholia naturali calefacta, & flaua bile ſimul iunctis, ſic enim, & oſſium materia dominatur, & oculi mediocres ſunt, neque excremento pituitoſo abundant, vnde ſequitur quod melancholicum mediocriter ſit cerebrum, quoniam autem rurſus oculi ad paruitatem declinans ſi fului ſunt, ſicuti leonis, probabile eſt, bilem flauam ſimul in cerebro adeſſe, quam ſequitur magnanimitas, hoc eſt ſupereminentię deſiderium, & multa excandeſcentia contra ea, quæ multum impediunt, ſic igitur magnas contumelias valde acerbe proſequuntur, & magnos honores, quibus extollantur mirifice petunt, nam his attolli, & cæleſtia ſe tentare arbitrantur; hac ergo probabili ratiocinatione, putarem probauiſſe propter quid homo habens oculos parum concauos, & fuluos quales habere dicuntur leones, ſint magnanimi, & generoſi; probabile etiam eſt, eoſdem eſſe iuſtos, & placidos, & manſuetos, niſi cum læſi fuerint, tunc enim furioſa quadam ſpecie in omnia pericula feruntur, & per tela, per hoſtes pulchram petent per vulne-

ra

ra mortem, iiſque nihil vna vnica vltione ſuauius erit, & efferata vindictæ libidine affecti, ſe ipſos, vitamque ſuam nihil ducent, depoſita ira humani placidi, mites, & manſueti, neque malorum memores, aut læti exiſtent.

APOTELESMA LXXI.

Quibus vero plus iuſto manſueti referuntur ad boues.

STatus quinque, poſitionis oculorum ab Ariſtotele contemplari dicebamus, vnus erat in quo neque oculi prominebant, neque concaui erant, alter eorum qui vehementer erant concaui, de quo ſupra, tertius ponebat oculos nimium prominentes, quartus ille eſt, de quo modo ſermonem fecimus, in quo contemplabamur oculos mediocriter concauos, hoc eſt parum ad defectum declinantes; nunc quintus ſtatus proponitur, in quo parum ad exceſſum, & ad prominentiam accedentes oculi conſiderantur.

Eſt igitur Ariſtotelis ſententia, illi quorum oculi paulo plus iuſto prominent, quam requirat naturalis oculorum diſpoſitio, ſunt manſueti, referuntur ad boues, naturamque habent ſecundum animam ſimilem illis, ſicuti habent, quæ eſt ſecundum corpus, Hoc eſt, vt corporis parte, ſic animi boues referunt.

Manſuetos uidetur uocare, qui magnanimis quodammodo opponuntur, qui nempe nō ſunt elati, non inflati, non ſuperbi, non admodum ultionum amatores, qui poſſunt ignoſcere læſi, neque præ nimia ira inſaniunt; tales igitur dicit manſuetos, hoc eſt ad iræ uacuitatē accedentes. Qualis autem ſit hæc, de qua loquitur mediocris prominentia, docet boum diſpoſitio, quorum oculi aliquanto maiores ſunt, & uidentur prominere aliquantulum, & hoc ideo fit, quoniam denotant diſpoſitionem omnino diuerſam ab ea, quam ineſſe leonibus dicebamus. Cum autem loquor de bobus exectos intelligo, hi namque, & frigidiores, & humidiores tauris effecti, ad habitum pituitoſum, & terreum accedunt, unde propter pituitam manſueti, & ira uacui uidentur, læſi tamen diu, multumque, tandem etiam ferociunt, quod autem de Iunone dicebat Homerus cui oculos tribuebat bouillos, id potius colorem ſignificare puto, quam quod oculi bouilli ſint aerei, & quod huiuſmodi animal ſit temperaturæ aereæ, nam hoc falſum eſt, quod ſi breui uiuit, & augetur cito, cauſam puto breuis uitæ, quod actiua paſſiuis, non ſunt bene mixta, & elaborate coniuncta ita, ut ad extremum peruenerit mixtio; quod autem cito creſcant multus forte calor, cum multo humido iunctus id facit, colorem autem dixi aeris habere boum oculos, hoc eſt qualem in aere uidemus, aqueum ſcilicet atque ceruleum, ſicuti quando modica nubes in aere ſpectatur; iure igitur dixit Ariſtoteles, quod quorum oculi mediocriter prominentes ſunt, illi ſunt manſueti, & ſicuti in corpore oculos bouillos, ita etiam manſuetudinem eandem in animo licere agnoſcere, quæ forte ex eadem etiam procedit cauſa, ex qua tales oculi conſtant, hæc igitur eſt præſentis apoteleſmatis ſententia quo Ariſtotelicæ de oculis ſententiæ finis imponitur.

APOTELESMA LXXII.

Qui frontem paruam habent indiſciplinabiles, referuntur ad ſues.

QVod ſupra oculos in facie poſitum eſt frons dicitur, de qua nunc Ariſtoteles tractaturus eſt; frontem à ferendo dictam uolunt, quoniam præ ſe ferat animi indicia, nā & lætitiam, & triſtitiam ſeueritatem, miſericordiam iram, & manſuetudinem frons indicat, frontem dicimus totum illud ſpatium, quod in parte ſuperiori à radicibus capillorum termi-

terminatur,in inferiori ſunt ſupercilia, vtrinque pili temporum, proprium eſt cutis frontis, vt ſola inter omnes partes corporis humani arbitrio voluntatis moueatur, illi enim ſuppoſiti, ſunt, ac iuncti duo muſculi dilatati, ad cuius motum, cutis frontis mouetur, dilatati autem ita ſunt, vt à principio capillorum exorientes implantentur in fine ſuperciliorũ, & tanti ſint quanta eſt illorũ latitudo, quorum vſus eſt ad ſe contrahere ſupercilia, & oculorum iuuare aperitionem, nam ſurſum ducto ſupercilio, ẽt ſuperior palpebra eleuatur, & patefit oculus, cum ergo voluntarij motus principia, & inſtrumenta ſint muſculi, & ſint ipſi circa caput, & à cerebro motũ, ac ſenſũ ſuũ ſuſcipiãt, immediate, ꝑ neruorũ propagineſs, rationabiliter volũtatis affectiones, & diſpoſitiones oſtẽdere poſſunt, ex his igiẽ cur ſic frons appelletur, & quid ſit, & cuius gratia, & ꝑꝑ quid voluntatis index exiſtat manifeſtum eſt.

Putabant nonnulli potiſſimã eſſe vultus partẽ, at Cicero vultũ, à fronte (etiam vulgata paræmia) videtur diſtinguere, ꝗ ad Antoniũ ſcribens ait, maluiſſe corã agere, q̃ litteris, nõ .n. ſolũ ex oratione, ſed ẽt vultu, & oculis, & fronte ſuũ amorẽ ꝓſpicere potuiſſet, & alibi ad Atticũ frõte, & vultu aliqd ſpei ferre ſe ait, verum intimis ſenſib. angi, aut igiẽ vulgaris eſt quidã dicendi modus, exagerationẽ pleonaſmo faciens, aut re vera frons à vultu, vt ego etiam arbitrior, ſicut vola, à manu diſtinguitur.

De fronte itaq. primũ ꝙ ꝓponitur apotelesma eſt tale: Qui frontẽ paruã habẽt sũt indiſciplinabiles; parua aũt põt eſſe frons, aut qm̃ capilli cã coarctãt nimiũ deſcẽdẽtes, & plus iuſto illã ſtringẽtes, aut qm̃ paruũ, & ſtrictũ eſt os caluariæ in parte exteriori, & depreſſum qđ accidere in quibuſdã adeo certo vidi, vt q̃uis capilli nõ deſcẽderent tũ frons vix vlla apparebat, qm̃ aũt de paruitate & magnitudine eiuſdẽ eſt agẽdũ, oportet primũ ponere quænã ſit tõnabilis, & naturalis frõtis quãtitas à cuius elongatione dicẽ parua, & magna frõs.

Pictores, vt ſupra diximus, & ꝗ de corporis humani Symetria locuti sũt, in tres partes æquales. & vt ipſi aiunt, vniſonas, pulchram viri faciẽ à radice capillorũ vſq. ad extremũ mentũ diuidũt, prima pars eſt à radice capillorũ vſq. ad media ſupercilia inde vſq. in naſi extremitatẽ, tertia vero in menti terminũ deſinit; oportet aũt intelligere lineã rectã ad perpendiculũ deſcendentẽ, q̃ in tres partes ſcindatur, tanta aũt debet eſſe totius frontis altitudo, quanta eſt naſi longitudo, & oris ſciſuræ, ſi ergo parua facies fuerit, ꝓpterea qđ capilli deſcendant, & frontis altitudinẽ occupantes, eã reſtringant, hãc dico ſignificare hominem indiſciplinabilẽ, hoc eſt rudẽ, & ad contẽplationes nõ ſolũ ineptũ, ſed ẽt auersũ ab ijſdem.

Proprie indiſciplinabilis diciẽ, ꝗ caret ea potẽtia, ſm̃ q̃ homines sũt apti ad capeſſendas rerũ formas, hic aũt eſt intellectus, nõ qđ illũ nõ habeant, ſed qđ ſit rudis, cõfuſus, & tenebroſus ꝑꝑ phantaſiæ imperfectionẽ, & impotentiã, Horũ propriũ eſſe ſolet, vt vix, & cum magna difficultate principia ſcientiarũ intelligãt, & admittant, nõ .n. poſſunt diſcernere, qd ſit differẽtiæ inter ꝑ ſe nota, & ignota, in tantũ aũt auersãtur ſciẽtias, vt homines ſcientijs deditos penitus derideant, & nihili faciant, voluptatib. gulæ, & veneris mancipati, vt ille dicebat, ſponſi Penelopes, nebulones, Alcinoique; horum igitur primã ſpeciem, q̃ capillorum cauſa anguſtam habent frontem Ariſt. moribus porcorum eſſe ſimilem dicit; quod què res ſic ſe habeat à ſigno probat, dicens, ſues ſunt indiſciplinabiles, & ſues paruam habent frontem, ergo quibus parua frons ineſt illi ſunt indiſciplinabiles, paruam, vt dixi, ex capillorum deſcenſu, cum ſcilicet radices illorum ita deſcenderint, vt dimidiatum ferè frõtis locum occupent, cauſa autem huius poſitionis hæc eſſe poterit.

Quoniam multa eſt excrementorum copia ijs in locis, in quibus eſſe non deberet, quæ excrementa ſunt aquea, & terrea ita tamen, vt aqua terram ſuperet, & luti cuiuſdam liqueſcentis naturam repreſentet, ille, cui adeſt hæc temperies uidebitur quidem apprehendere, quoniam humidi eſt recipere, & retinere deberet, quoniam ſicci, & terræ hoc uidetur proprium, ſed quoniam calor deficit, & uirtus actiua imbecillis eſt, ideo ſequitur, vt parum iudicio valeant, quod in virtute actiua conſiſtit, cum igitur calor non præualuerit, ita, vt apte miſceatur humidum ſicco, tantum abeſt quod hoc retineat, &

illud recipiat, vt potius alterum ab altero impediatur, neque recipiat humor, neque retineat ſiccitas, erit igitur ad propoſitum demonſtratio.

Quibus ineſt frons anguſta propter crines deſcẽdẽtes ſupercilia verſus, illis ineſt multus humor craſſus, & excrementitius circa partem anteriorẽ cerebri: quibus humor huiuſmodi ineſt circa ventriculum primum, & partem anteriorẽ cerebri, illis phantaſmata contingunt rudia, inelaborata, & indiſtincta, quibus id accidit illi ſunt rudes, & male apti ad ſciẽtias, & diſciplinas capeſſendas, ergo quorum frons anguſta eſt propter capillos ad ſupercilia deſcendentes, illi ſunt indiſciplinabiles.

Quod autem rudia, & indiſtincta phantaſmata intellectus obtuſitatem faciant, nemini dubium erit, contemplanti quod dicitur, oportere intelligentem ſpeculari phantaſmata, quare ſi phantaſmata indiſtincta, & rudia ſunt, neceſſe eſt etiam intellectionem rudem eſſe, quale enim obiectum eſt, talis etiam eſt operatio, quæ ab illo obiecto cauſatur; ſunt aũt phantaſmata, qualis eſt phantaſia, hæc rurſus cum ſit virtus in materia, etiam ſequitur diſpoſitionem eius materiæ, in qua eſt, & ſecundum accidentia quæ illam materiam diſpoſuerunt, operatur peius, aut melius, perfectius, aut imperfectius ſecundum eandẽ ſpeciem.

Reſtat, vt contemplemur quales ſint aut eſſe poſſint quibus anguſta eſt frons propter oſ-

Not. ſis malam conformationem; Iam omnes præter naturales diſpoſitiones corporis malũ arguere in anima diximus, & enim quale eſt quod perfectionem ſuſcepit, talis eſt eius perfectio, & quod in corpore animalis eſt (ſiue ſit pars, ſiue paſſio ſiue potentia) totum ab anima cauſetur, quare quale eſt corpus, etiã ſecundum analogiã talis eſt anima, & forma, & perfectio illius. Neque officit quod dicitur aut ratione materiæ, aut caſu id factum eſſe, primum quoniam formatum, & forma ſunt ad aliquid, & quæ mutatio eſt in altero, eam in altero etiam eluceſcere neceſſe eſt, deinde ſi perficientis, & agentis cauſæ valida virtus fuiſſet profecto omnes, & materiæ imperfectiones, & omnia caſus ſuperaſſet impedimenta, ſi cui igitur contigerit male formatũ os ſincipitis, à quacunq; id cauſa ſit factum ẽt cerebrum quod ſubeſt non bene formatum eſt, quare neque bene diſpoſitum neque actiones ſuas perfectas futuras, probabile eſt, cerebrum autem principium eſt ſenſus motuſque progreſſiui, quæ rationem animalis perfecti intrant, rationabiliter igitur imperfectæ erunt actiones motus, & ſenſus illorum hominum, quorum anterius os erit male formatum.

Videtur autem mihi in conformatione huius oſſis ſincipitis. Poſſe dupliciter contingere peccatum, quo fiat anguſtior frons iuſto, aut ſecundum longitudinem, aut ſecundum latitudinẽ, quod intelligetur, ſi quis mente conceperit ſe poſſe dupliciter premere caluariã, vno modo ſi vtraq. tẽpora compreſſerit adeo, vt elongetur caput ab anteriori parte in poſteriorem, & ſic ſtrictior efficietur frons neceſſario, & deficiet decens in oſſe longitudo, qđ in ſphærula argillacea facile videbis, ſi illam ab vtroq; latere æque conſtrixeris. Altero modo ſi impoſita manu ſupra frontem ita, vt extremitas volæ cadat ſupra radicem capillorum digiti vero ſupra ſuturam coronalem, os compreſſeris valenter, ſic ẽt uidebis arctari frontẽ,

Frōs angusta. & longiorem fieri; cum ergo duo modo ſint, quid prior portendat in primis videamus. Cui igitur in anguſtum contracta eſt frons propterea quod tempora conſtricta videãtur plus iuſto, neceſſe eſt, etiam, & quod continetur cerebrum in parte anteriori, conſtrictum eſſe, atq. in conformatione peccatum; prior igitur ventriculus male affectus erit, quare & quæ uirtus ea in parte exiſtit, male ſe habebit, & operatio illius erit læſa, quale namq. eſt organum talis potentia, & qualis eſt potentia, talis operatio eſt, quare ſi in anteriori uentriculo cerebri (ut uidetur, non nullis) perficiuntur operationes phantaſticæ uirtutis, utiq. circa illã erit læſio, non exactè igitur neq. diſtinctè res, ac rerũ ſpecies percipiet qui tali figura præditus fuerit; quare cum intelligens phantaſmata ſpeculetur, & qualia ipſa apparent talis ſit eius intellectio, ſequitur quod confuſæ intellectiones erunt, & indiſtinctæ, ergo rudis, & nõ bene docilis iſte uocabitur, & quoniam in loco arcto ſpiritus confunduntur, præceps erit in ſuis cõſultationibus, & inordinatus; neq. rationẽ audiet, & ſibi pluſquã oporteat tribuens in-

Inquietus erit, inſtabilis, & inſtabilitate ſtolidus, hæc igitur, & hmõi accidentia ſequent. Illos qui talem habent frontem.

Parte altera ſi coarctata erit frõs, ac depreſſa (q̃ñ pars frõtis ſuperior fere tota ĩ caluariã abierit) Hos hoĩes q̃dã molles vocãt, ego ĩdociles puto, & nõ admodũ exactos hæc ſẽſus. Aſt ſanè abſurdum eſt, hos eſſe effœminatos ideſt molles, non enim à primo ventriculo originem ſumunt nerui; at perturbatam eſſe formam caluariæ, & cerebri, cum videamus, quare & principium ſenſuum, crederam hos homines minus quidem quam ſuperiores, attamen etiam rudes, & inſulſos eſſe, & quamuis tales ſint, facile alios irrideant, ac ſubſannant, adde quod ſimulatores ſunt, & non ſolum alijs, ſed ſibi ipſis etiam dare verba, aut dare tentant, adeo fatui ſunt, vt plerunque a ſemet ipſis decipiantur; hæc autem frontis depreſſio ea eſt, quæ ſuem decet, qui cum omnium animalium viuens maximè inutilis ſit, vere illi animam pro ſale datam fuiſſe dicunt, quo vſque ſale cõdiatur; ex his itaq. quid parua frons indicet, nec non, & propter quid hoc fiat, manifeſtum eſt.

Cæterum Quoniam omnia quæ ſecundum naturã ſunt, vt plurimũ contingunt ea eſſe bona, quæ vero præter naturam diſpoſita ſunt mala; quo autem magis à naturali ſtatu recedunt eo peiora ſunt, ergo ſi in tantum elongatæ fuerint corporis diſpoſitiones, vt nuſquã humanam ſapiant naturam, ac formam, neque in his rationalis animæ operationes, aut illarum apparebunt veſtigia, iure igitur fœtus mulierũ capite humano carentes in hominũ numero non ponuntur.

APOTELESMA LXXIII.

Qui autem magnam valde, illi tardi ſunt, referuntur ad boues.

DE parua cum egerit, nunc quid de magna ſentiendum ſit enuntiat; ea autem frons dicitur magna, quæ ſecundum vtramque excedit dimenſionem, ſi comparetur cũ ea quæ eſt ſecundum naturam, quod ſi longitudinem, & latitudinẽ magnam habet, neceſſe eſt etiam amplum eſſe os caluariæ, quod ſubeſt, Vbi igitur magna frons, ibi magnum os, ac multum, quare & materia terreſtris prævalet, igitur melancholia, quæ nimirum frigida, & ſicca terræ reſpondet, terra grauis eſt, atque ad motum inepta, quod eſt huiuſmodi ad tarditatẽ accedit, quieti propinquiorem, quam motui, ergo cui magna eſt frons illum tardum dicemus, & id à ſigno patet quoniam ſimiles ſunt bobus. Boues enim frontẽ habent magnam, & ijdem tardi ſunt, quare quorum frons magna eſt illos tardos vocamus. Et hæc quæ in boue excedit frontis eſt amplitudo, præcipue cauſatur ab oſſium exuberantia, & materiæ craſſitiæ, quæ admodum terrea cum ſit, terreſtres etiam paſſiones, & inclinationes generat in eo animali, quod illam ſortitum eſt frontem, forte etiam non male, ſi per tarditatem intellexerimus ad operandum, & ad aggrediendas actiones irreſolutionem, & cunctationem, vt in Nicia Athenienſium duce fuit animaduerſum; Dicemus itaq. id ex huiuſmodi oriri, ac demonſtrari poſſe cauſa, cui magna frons, illi magna caluaria, ergo, & multum cerebrum, ergo & multum principium refrigerans, & cordis æſtum temperans, cui autem temperatus eſt calor (qui vehementioris motus principium eſt, vt quietis frigus,) ille inconſideratus, irreſolutus, & tardus in actionib. ſuis dicitur, iure igitur cui frons magna, vt in Pertinace, & Didio Iuliano ſpectabatur, ille tardus eſt, At dubitabit quiſpiam nunquid cũ q̃ĩs caluus frontem habeat magnam; at non omnis caluus tardus eſt, nam & caluus Cæſar, & caluus Socrates item, & Seuerus quorũ nemo fuit tardus; Cæſar in celeritate omnẽ ſuarum actionum proſperitatem reponere videbatur, neque Seuerum vllus, aut Socratem dixerit tardum An (puto) nuſquam id eſſe verũ, quod omnes calui frontẽ magnã habeant; nam ſic & qui ex morbo galfico penitus depiles, ac glabri ſunt, magnã frõtem haberẽt, q̃d tamen, vt patet omnino ridiculum eſt; frons enim dicitur cutis, quæ motu voluntario mouetur, & in qua naturaliter pili nõ oriuntur, quod ſi caſu factũ fuerit, vt deciderint, aut nati non fuerint, id totum per accidens eſt.

Dubit. Rurſus datur occaſio dubitandi; eſt ſupra dictum, quod quorum frons eſt parua illi ſunt indiſciplinabiles, nunc quorũ eſt magna illi ſunt tardi, videtur ratio dubitandi talis ſi qui paruam ſortiti ſunt frontem illi ſunt indiſciplinabiles, cum tales ſint tardi quin immo immobiles ad doctrinas capeſſendas; ergo quorum frons parua eſt illi ſunt tardi; ſignũ igitur tarditatis eſt frons parua, ſed & frons magna eſt ſignum tarditatis, ergo idem ſignificabũt oppoſita ſigna; at oppoſita ſigna oppoſitas proprietates deſignare probabile eſt, & ad modum rationabile, vt ſicut oppoſitorum effectuum oppoſitæ ſint cauſæ, ita etiam oppoſita ſigna oppoſitas indicent diſpoſitiones, quare male Ariſtoteles dixit paruam frontem ſignificare indiſciplinabilitatem, & magnam etiam tarditatem, quin potius, ſi parua indicat hominem indiſciplinabilem; magna virum valde ingenioſum, & curioſum, & ad omnes artes, ac ſcientias capeſſendas paratiſſimum indicare debebat.

Reſp. Huic dubitationi non difficile eſt reſpondere, atque id etiam pluribus modis; Primum enim non ſequitur indiſciplinabiles eſſe tardos, nam aliud eſt tardum eſſe ad ſcientias capeſſendas, aliud tardũ ſimpliciter, pôt eſſe aliquis indiſciplinabilis ex multo igne ſicco ſubtili quo factum eſt, vt continue eius phantaſia agitetur non ſecus atque aqua ſtagnans à vento agitata, quæ nullas poteſt rerum imagines referre, cum autem in noſtra phantaſia nõ quieſcunt phantaſmata, ſpeculari non poſſumus, ſine horũ ſpeculatione impoſſibilis eſt ſecundum peripateticos, intellectio ei, quæ iuncta eſt corpori, menti; quare iure dixi non omnes indiſciplinabiles eſſe tardos; imo violenti, obſtinati, feroces crudeles, præcipitoſi indiſciplinabiles nuncupantur, hanc autem violentiam, & indiſciplinabilitatẽ (vt ſic loquar) in apris natu grandibus, & in hirundinibus facile cognoſci poteſt, amplius neque abſurdũ eſt, ſi duo oppoſita ſigna quorum alterum diceret exceſſum, alterum defectum, indicarent eandem ſecundum genus paſſionem, ac diſpoſitionem; nam eadem cauſa ſm̃ genus etiam diſpoſita oppoſitos facit effectus; amplius, & nimius in corpore humano calor, & nimium frigus, ſi vtraque in interioribus viguerint, æque morbum, ac mortem eſſe in proximo denuntiant, cauſa eſt qm̃ naturalia compoſita, & quæcunq; naturalẽ formam adepta ſunt, ea omnia in mediocritate quadã conſiſtunt, virtus enim, & forma omnis naturaliũ compoſitorũ medietas quædã, eſt, & ab ipſa mediocritate diſceſſus vitiũ, & imperfectio, & priuatio; qua ratione factũ eſt, vt tam parua frons, quã magna arguant imperfectionẽ, & vitium quamuis diuerſi generis; quare qui minorem frontẽ habet quiq. iuſto maiorem, ille nõ eſt laudandus; ſed in mediocritate poſitus, neque indiſciplinabilis, neq. tardus erit; noto aũt tarditatem tam ad animum, quam ad corpus poſſe referri, & quæ ad animum eſt duplex, aut in agendo, aut in cognoſcendo præcipue aũt tarditatem puto deſignari in agẽdo, per frontem magnã, tardi .n. proprie dicuntur, qui multũ temporis ponunt in ꝓficiendis ſuis actionibus, qđ ſi actio eſt humana operatio cũ electione, & ratione, eaq. habet principiũ, medium, & finem, & principiũ actionis eſt conſideratio, & contemplatio, tardam actionem dicemus, quæ, & in principio, & in ſequentibus principium multum temporis inſumit; quid igitur frontis importet magnitudo, & cur id ſignificet ex his eſt manifeſtum.

Putauit quidam exrecentioribus frontem magnã ſimilẽ dimidiatæ ſphæræ, & præſe ferentem caluitiem in homine præ ſui amplitudine ſummam oſtendere probitatẽ, morumq. ſanctimoniam, hocq. ideo confirmat, qm̃ ait ſe quemdam vidiſſe qui cum maximam haberet frontem, vt caluus putaretur, & hemiciclum, ſiue ſemiſphæram referret, ille optimis erat præditus moribus. At in primis puto ego, quod ſæpius dictum eſt, mediocritatem arguere perfectionem; qđ ſi defecerit, aut exceſſerit ſemper imperfectionẽ mõſtrare ac uitiũ.

¡Et ad ipſum illum auctorem, primũ dicerẽ ex vno probo, non poſſe vniuerſalem propoſitionem inferri, neq. enim vna hirundo facit ver; amplius quid dicet, ſi opponatur, non propter hoc, illi probitatem adeſſe? addo, bardos, & ſtupidos, plerunque probos vocari, eo quod mala non agant, & non peccantes commiſſione plerunque vocantur

probi,

probi, ſed non minus peccatum eſt in omiſſione quam in commiſſione.

Idem auctor alium ſe obſeruaſſe ait, cuius frons perfectum ferè circulũ referebat adeo prominens erat, & hunc ille optimo ingenio præditum fuiſſe, talemque frontem excellens putat indicare ingenium; ego ex aduerſo non nullos cognoui hanc ſemicircularem, & rotundam frontem habentes, qui omnibus vitijs inquinati ingenio, & iudicio carebant.

Ego ridiculum monſtrum id genus frontis dicerem, & in ipſo quidquam laudabilis eſſe non crederem, ſed ſi ex eodem auctore in anteriorem partem porrecta frons indicat ingenium leue, & hoc ingenium excellens non eſt, porrecta igitur antrorſum frons non indicat ingenij excellentiam, at qua ratione poterit frons rotunda videri, & circulum perfectum referre, niſi omnino promineat? colligendum eſt igitur optimum ingenium ab hac præter naturali frontis figura non indicari, & ſi optimum ingenium paſſio eſt ſequens naturalem capitis ſtatum, cum talis frontis prominentia, & conuexitas non ſit naturalis ſtatus diſpoſitio, inferendum eſt naturaliter ingenij bonitatem, cum tali figura non ſolere deprehendi, & ſi aliter fiet id, raro, & caſu factum erit, nam ſi ſphæram circa tempora mediocriter compreſſam referre debet concinnum caput; quantum ab hac remotum ſit forma caput cuius frons ſimilis eſt circulo perfecto, vel ferè, ex ſe puto clariſſimum eſſe; iam enim neceſſe eſſet, vt tempora quaſi inter ſe iungerentur, & parum aut nihil medij inter vtranque caderet aurem.

Alij magnitudinem frontis audaciam, ſagacitatem, aſtutiam, multum & ſubtile ingenium, iracundiam, ad mendacia propenſionem, & dolos indicare putant, ſed primum nullam rationem afferunt, deinde cum hæc attributa contradictionem includant, (vt mihi videtur) nullius ſunt momenti ſi enim audacia multi caloris ſoboles eſt, & magna frons magnum caput naturaliter indicat, quare & multum cerebrum, ergo, & principium naturalis frigoris magnum, & ab hoc cordis calor remittur, ex hoc ſequetur, vbi magna frons erit, & caput magnum multa non erit audacia, quare neque iracundia; videmus autem plerunq; hos magno capite præditos, potius ad ſomnum, & ad quietem, quam ad motum, & audaciam propenſos eſſe, amplius ſi ſagacis, atque aſtuti ratio in conſideratione, ac penſiratione poſita eſt, ergo ſagaces conſiderati ſunt, & cogitant, tales autem non ſunt celeres, ac prompti, ſed cunctabundi quare & moderate frigidi, non igitur audaces, nam, vt ſupra ſæpè dictum eſt, prudentia in temperato calore, audacia in eiuſdem exceſſu, ſicuti in defectu poſitus eſt timor, non igitur poteſt ſimul idem audax, & timidus, quare neque audax, & aſtutus quod in genere brutorum apparet, ſiquidem quæ aſtuta ſunt, vt vulpes, plerunque ſunt timida; ſic cati canibus timidiores, etiam ſunt magis aſtuti, & vafri; eadem de cauſa neque audaci iracundiæ iunctum eſt, mendaciam, & aſtutia; ab oppoſitis enim principijs oriuntur, idem autem ſecundum idem non habet oppoſita, videmuſque inſectorũ omne genus, quod artificioſiſſimum eſt, idem exangue, quare & timidum, & in genere canũ cæteris ſagaciores, & aptiores ad diſciplinas, ſuo generi conuenientes, ſunt etiam timidiores, raro enim natura duo genera armorum quibus ſe ipſum tueatur, dare vni animalium ſpeciei ſolet; ſi quod animal ſibi præſto eſt robore, & audacia; illi acrem aſtutiam, & fallax ingenium non eſt largita; ex aduerſo quod debile nactum eſt corpus, eidem, aut pedum celeritatem, aut aſtutiam artificiumque ad ſe ipſum tutandum donauit.

Multo igitur rationabilius Polemo imbellem, ac ſegnem huiuſmodi hominem, magna fronte præditum vocauit, nam cum multa cerebri mole, multa etiã humiditas frigida adeſt, quæ imbecillitatis, ac ſegnitiei dicitur eſſe principium, magis enim ad patiendum humida aquea, quam ad agendum nata eſſe certiſſime patet; at, vt ego arbitror, frons magna quia oſſis magnitudinem indicat, ſegnitiem docet, hoc enim terræ conſequens eſt quatenus autem cerebri multam molem eatenus imbecillitatem, & corporis viriumque quandam impotentiam ad agendum ſignificat.

APOTELESMA LXXIV.

,, *Qui vero rotundam habent, inſenſati, referuntur ad aſinos.*

ROtundam putarem frontem, quæ portionem paulo minorem dimidiatæ ſphæræ videtur repræſentare; in medio igitur erit eleuatior, eſt itaq; conuexa frons huiuſmodi, qualis eſt aſinorum, & magna, ſic enim ſupra in figura inſenſati ponebat frõtem circularem, magnam, & carnoſam, per inſenſatum non ſolum intelligo eum, qui opponitur optimo ſenſu prædito, ſed rudem male capacem diſciplinæ, indiſcretum, ſocordem, hominem, voluptatibus deditum, imprudentem, non curantem, neque diſtinguentem non agenda ab his, quæ agi debent, talem frontem rotundam obſeruare poſſumus in antiquis imaginibus æreis Othonis, Commodi, Heliogabali, & Balbini Imperatorũ, inter quos quamuis Balbinus omnium minime malus attamen iuſto timidior fuit, quem ſcribit Iulius Capitol, cum audiret nomen Maximini etiam tremere ſolitum, & idem non minus voluptatibus, ac delitijs deditus, quam fuerint ſuperiores, eadem inſigniti frontis rotunditate.

Præcipuam autem puto eſſe aſini indiſcretam, & impudentem quandam propenſionem ad voluptates corporeas, & ad agendum quodcunque ſibi ſuadet appetitus nulla rerum, locorum, hominum ve habita ratione; hic igitur eſt ſenſus apoteleſmatis.

Qui frontem habent rotundatm ſunt inſenſati, & non exactè, ac ſubtiliter iudicant, & diſcernunt, quid deceat, & quid nõ; ſunt enim in hac parte corporis ſimiles aſinis; quare, & quaſdam etiam in anima propenſiones habent, quæ aſininis inclinationibus ſimiles erunt; quod ergo id ſit verum confirmatur exemplo, nam aſini rudes, inſenſati, & indiſcreti ſunt, & aſini habent frontem magnam, & ſuperius rotundam, ergo quorum frons eſt rotunda, illi ſunt inſenſati, quod fuerat oſtendendum, propterquid autem id fiat videamus, aſinum ſane frigidi, & ſicci eſſe temperamenti certum eſt, quo fit vt frigoris valde ſit impatiens, & in locis frigidis viuere non poſſit, calor igitur in ipſo, naturalis, debilis apparet, proprium autem eſſe caloris debilis videtur, ſi in materia tenaci, & viſcoſa ſit, ſecundum figuram ſphæricam mouere quod videre licet, in amylo in puluerem reducto, & aquæ mixto, hoc enim ſi ad ignem lentum ponamus, lentè in orbem eius partes attolli videbimus, & quaſdam ſemi ſphærulas in eiuſdem ſuperficie producere; quod ſi ignis, & calor augeatur, fiunt acutiores, & tandem franguntur, ſi vero frigus externum ſuperat, atque cohibeat remanet figura illa ſemiſphærica, quid igitur mirum foret ſi in ſimili materia frigida, & ad ſiccitatem vergente calor debilis interior mouens, & æqualiter reperiens obſtaculum, eandem etiam fingeret figuram? quod ſi hoc probabiliter admitti debet, huiuſmodi propoſitio formari poterit.

Calor debilis in materia quam circum obſiſtat frigiditas, & craſſities, mouens illam ſenſim ſecundum aliquas partes, quæ minus reſiſtunt, eam in orbem, & ſemiſphæricam figuram attollit; aſini calor naturalis qui capitis aſinini formator eſt, talis exiſtit, nempe debilis in materia frigida, & ſicca, ergo illam mouet ſecundum ſphæricam formam, ſecundum eam partem nimirum, quam ipſius motum non impedit forma, & ratio aſini; hæc autem eſt anterior pars capitis, quæ frons dicitur intra aures, hanc igitur partem habent aſini rotundam; ergo ex conuerſione maioris, quorum erit frons rotunda circa partem ſuperiorem, illis debilis eſt calor à quo fuit formatum caput; quibus hoc accidit illis eiſdem, probabile eſt, indigeſtas imperfectas, & non exacte laboratas eſſe partes cerebri interiores, tales imprudentes, indiſcretique ſunt, & communi ſenſu carentes, ac bardi, nihil, præter vnicam voluptatem, alia omnia curantes, ergo quorum frons ſuperior eſt rotunda illi ſunt rudes, & inſenſati quod fuerat probandum, propter quid igitur interrogati, qui habent

frontem

frontem rotundam illi inſenſati ſunt ac rudes? dicemus quoniam imperfectos, & in elaboratos habent cerebri ventriculos, propter quid autem id illis accidit? quoniam naturalis calor, & vis formatrix circa partes illas eſt debilis, & materia frigida, & ſicca propter eandẽ cauſam; etenim defectus, & priuatio vnius contrarij eſt præsẽtia, & poſitio alterius, fœminilis eſt huiuſmodi frons, quare & à curis ſemotum hominem, & non valde conſiderantem quid ſit agendum, ſignificat.

Recentiores quidam, & inter magnos philoſophos numerati, putant rotundam frontem iracundiam, & inſenſibilitatem ſimul ſignificare; at ſi iracundia caloris ſoboles eſt dilatentis, & diſgregãtis diſſimilaria, ꝙ id facit, mollit, attenuat, rarefacit, mollia, & rara paſſibilia ſunt, paſſio autem de ratione ſenſus eſt, iracundum ergo ſenſitiuum dicemus, frigus autem condenſans, & cogens, & conſtringens tam ſimilaria, quam diſſimilaria facit inſẽſibilem, igitur profecto difficile eſt inſenſitiuum ſimul, & iracundum reperire, & eo magis ſi inſenſitiuus male percipit, neque exacte, ac ſubtiliter iudicat, aut demum ſi eſt patiens, & durus, quomodo erit iracundus?

Accedit Polemonis auctoritas, qui hanc frontem orbicularem, & altam ſignificare ait hominem inſenſatum, & imprudentem, neque enim quid deceat quid non, omnino diſcernit, neque ignominia mouetur, quare impudens iure dici poteſt, & indiſcretus.

APOTELESMA LXXV.

,, *Qui autem minus planam habent, ſagaces, referuntur ad canes.*

TExtum hoc loco omnino mendoſum eſſe patet, hocque alij etiam notarunt, non enim vox græca ἀναίσθυτος ſagacem, ſed inſenſatum ſignificat; verum ſi inſenſatus ille eſt cuius talis eſt frons, non igitur erit ſimilis cani; amplius ſi cuius frons eſt perfectè rotunda ille inſenſatus eſt; cui non adeſt hæc rotunditas, non videtur rationabiliter talis appellandus! Putarem igitur hanc eſſe Ariſtotelis ſententiam, qui rotundã habent frontem illi ſunt inſenſati, qui vero paulo minorem habent rotunditatem ipſius frontis, & ad planitiem accedunt illi ſunt irrationabiles, ſiue impudentes, & referuntur ad canes, mendumque ideo potuit contingere quoniam vox ἀναίσθητον, quæ inſenſibilem ſignificat ſiue inſenſatum, non longe diſſimilis eſt ab ea, quę eſt ἀνώθυνον, ſignificante inter cætera hominem nullam in ſe habentem rationem neque ſcientem aſſignare cauſam propter quam ſic, vel aliter faciat, quæ paſſio videtur ineſſe canibus ijs, qui apud nos in delicijs ſunt, hi namque, etiam ſine cauſa ferocire videntur, & allatrare, & huc, & illuc luſitabundi curſitare, aut legemus ἀνώθετον quæ vox ineptum, inutilem, & ardelionem aliquando deſignat hominem, nempe qui multa affectat facere, nihil tamen perficit vel ſic exponamus. Mente concipiamus frontem de qua dicebamus in ſuperiori apoteleſmate eſſe probe ſphæricam circa partem ſuperiorem; hanc ſi manibus vtriſque magis compreſſerimus eam acutiorem efficiemus, ergo & eiuſdem minorem reddemus planitiem, quod nunc ſonant verba gręca μίκροτερον ἐπίπεδον paulò minorem ſuperficiem, ſiue planitiem quam ſcilicet habeat ſphærica, hoc eſt acutiorem, vt tamen ſequatur, quod Ariſtoteli videtur, neceſſe eſt etiam imaginari ſupra naſum ad oculos compreſſionem factam eſſe, quare depreſſionem eſſe circa tempora, & circa naſi principium, eleuationem autem eſſe circa medium frontis, & acuminatam quodammodo ſiue minus planam frontem, (quam ſi foret ſphærica) ſic apparere; hanc ferunt frontem, caniculæ illæ melitenſes vocatæ, quos fœminæ habent in delitijs, nam videmus in his frontem rotundam, at partem ſuperiorem ad acutum, & oui figuram accedere; compreſſas autem partes habere, quæ ſubſunt, ut prope aures, item circa oculos multa ſit cauitas, quæ vel artificioſe paratur, quoniam ſic pulchriores putantur; frons prominet

minet oui extremum referens, deſcenditque vſque ad quẽdam fonticulum, tandem & maxime circa oculos, & naſi principium incuruatur, vt quantum ibi deficiat, tantum in ſincipite exuperet; hos ergo dico referri ad canes, non venaticos, non ruſticanos, non odore feras indagantes, ſed puſillos, melitenſes appellatos, a mulieribus in delitijs habitos; hi ſanè ſagaces nequaquam dicemus, ſed inutiliter feroces, neque diſcernẽtes quibus, & quando adlatrandum ſit, & hæc fortè eſt Ariſt. ſententia.

Puto igitur rationem, & cauſam huius paſſionis à mala capitis formatione petendam eſſe, quorum enim huiuſmodi formam ſortita fuerint capita, illorum cerebrũm neque ſecundum naturam diſpoſitum eſt, impedita igitur inſtrumenta ſũnt quæ deſeruiunt imaginationi, arctiora enim ſunt iuſto, quare ſpecies rerum confunduntur, vnde factum eſt, vt cum nihil agant, aliquid tamen continue agere velle videantur. Vel ſic ratio. Quorum frons acutior eſt, quam ſit rotunda, & oui refert extremum, illi ſunt inepti, & inutiles ad actiones; quoniam ineptos, & inutiles ad actiones vocamus eos, qui perfectè, ac diſtinctè non diſcurrunt, nec diſcernunt; hi vero ſunt, qui confuſas imagines rerum in phantaſia habent, tales ſunt, qui ſubtiliores iuſto gerunt ſpiritus, & calidiores atque minus cerebrum habent, quoniam & minorem locum, ſi igitur quorum ſinciput, & frons ad oui formam vergit illi anguſtiorem habent anteriorem cerebri ventriculũ, patet ſpiritus in arctiori loco collectos effici calidiores, & celeriores quoniam, & diſcurſus, & phantaſmatum impeditur quieta cõtemplatio, & diſcretio, inde effectum eſt, vt geſtire videantur, & velle operari, inutiliter hæc omnia tentantes, quare inepti inconſiderati, futileſque, & nimis mobiles exiſtunt, ſic ergo hoc apoteleſma explicari, & confirmari poſſe crederem.

Sagaces autem nequaquam legi poſſe puto, primum quoniam vox græca in omnibus quos vidi textibus inſenſatum, ſiue carentem communi, (vt aiunt) ſenſu ſignificat, non autem ſagacem, deinde quoniam figura talis ſagacitatem denotare non poteſt, nam ſi inſenſatus, & ſagax opponitur, vt virtus, & vitium, ſagax ſanè ſecundum naturam diſpoſitus erit circa frontem, & caput, at frontem habere talem, vt eius ſuperficies ſit, paulo minor quam rotunda, id non eſt ſecundum naturam diſpoſitum habere ſinciput, & frontem cum ſupra in figura maſculi, ac ſecundum naturam diſpoſiti dixerimus, frontem debere eſſe latam, & quadratam, quare ſicuti frons carnoſa, circularis, & magna, & ampla deſignat inſenſatum hominem propter exuberãtiam frigidi principij, quo plus iuſto calor corporis retunditur, & cum circularis, & macra, & mediocris acutum, & ſagacem hominem indicet, hicque ſit, ceu media diſpoſitio, inter minus quam circularis, & conſtrictior, cum recedat à mediocritate, non ſagacem, ſed neque inſenſatum, iſt ineptum, & inutilem, ac futilem, negotiorum actorem, indiſcretumque, ac iracũdum homuncionem ſignificat, rationabiliter enim, ſi exceſſus indicat inſenſatum, & mediocritas ſagacem, & ingenioſum, conſequenter defectus receſſum ab inſenſibilitate, ingenioſitate, & à ſagacitate docebit; quod ita poterit demonſtrari, quando fuerint ſex ita diſpoſita, vt ſicuti ſe habet primum ad ſecũdum, & ſecundum ad tertium, ita ſe habeat, quartum ad quintum, & hoc ad ſextum, conſequenter, ſicut ſe habebit primum ad quartum, & ſecundum ad quintum, ita etiam tertium ad ſextum diſponetur, ut ſi capiamus 2. 4. & 8. item alia tria nempe 6. 12. & 24. quando 6. contineat ter duo, item 12. habeat ter ipſam 4. ergo, & 8. ter continebitur à numero 24. idem de inſenſato ſagaci, & inepto ſiue futili homine dicendum eſt; & ſi primus frontem circularem carnoſam, & magnam habet, ut in figura inſenſati docet Ariſtoteles, ſecundus autem qui ſagax eſt habet frontem circularem quidem, ſed non carnoſam, & non magnam ſed mediocrem, ergo conſequitur, ut tertius habeat frontem circularem quidem, ſed minorem, & acutiorem, & extremum alterum referentem, & ſit ineptus, & futilis, & hoc eſt, qđ fuerat oſtendendũ.

2. 4. 8.
6. 12. 24.

APOTELESMA LXXVI.

,, *Qui vero quadrangulam commenſuratam frontem habent magnanimi, referuntur ad leones.*

FRons quadrangula vocatur, quæ quodammodo quadrangularem figuram referet, quæ altera parte longior eſt, & duo latera appoſita æqualia, & angulos rectos habet ſuperiores in fronte ad oſſa temporum productos, & deſinunt ea in parte, in qua exoritur implantatio muſculi temporalis anterior; cum igitur hæc figura quadrangularis habeat duo latera oppoſita inter ſe æqualia, alterum ex his maioribus quadranguli lateribus ſuperius eſt ſecus capillos, alterum illi oppoſitum deſcribitur linea recta, ſupra vtrumque ſupercilium porrecta, & protracta vſque ad extremitates eorundem, latera minora ea ſunt, quæ notantur linea per vtraque tempora deſcendente, & vtrumque maius latus ſimul nectente, talem igitur dico quadratam frontem quam etiam in figura leonis eſſe ſupra dicebamus quæ deinde, & magna ſit, & molliter plana.

Quando autem dicit commenſuratam idem eſt, ac ſi proportionatam dixiſſet, & ea eſt, quæ naturalem ſeruat magnitudinem ſi cum facie conferatur, etenim frontis latitudo tertia faciei pars eſſe debet; nemini igitur dubium eſt frontem debere eſſe proportionatam, & rationem dimidij ad duplum habere, ſi ipſam cum reliquo faciei comparabimus, naturaliter etiam longitudo eiuſdem ea eſt, vt ſit frons ſimiliter in proportione dupla vnius ad duo, vt ſi cum occipitis gyro conferatur hoc modo, filo metiatur occiput hominis maſculi & probè commenſurati, incipiendo ab ea parte temporum in qua frontem terminant capilli, & circum ducendo in gyrum per occiput donec in alteram temporũ partem deſinas, dico filum hoc futurum eſſe dimidium illius longitudinis, quæ eſt ab vtriſque temporibus per frontem, & ſinciput; hæc igitur eſt longitudo frontiſque ſe habet ad occipitis circumferentiam, cui ſubeſt vltimus cerebri venter, ac cerebelli principium, vt vnum ad duo, & altitudo ad reliquum faciei ſimiliter, & ad totam faciem, vt ſit illius tertia pars, non ſecus etiam, atque eſt tertia pars totius circumferentiæ capitis. Frons autem hæc dicitur etiam magna ſi conferatur cum fronte fœminili, & eo maior apparet, quo magis ad planitiem accedit, nec globoſa, aut tuberoſa eſt, ſicuti fœminarum, puerorum, aut præter naturam diſpoſitorum, cauſa autem propter quam frons potius ad planitiem quandam, quam ad concauitatem, aut conuexitatem debet accedere hæc eſt, quoniam planities medium quoddam eſt inter conuexum, & concauum, at eius, qui ſecundum naturam diſpoſitus eſſe debet, frons ad naturalem mediocritatem accedit; quoniam id etiam homini conducit, vt valeat ſenſu, & memoria, quam nec exercere probe poterit, niſi occiput tumidum habuerit, neque hoc fieri poteſt niſi pars ſphæræ illi oppoſita comprimatur, ſit ergo ita, vt tuberoſo occipiti plana frons iungatur, ſicuti plano occipiti uidemus adiunctam frontem ad globoſitatem accedentem, ex his igitur quid ſibi uelint hæc fon tis attributa ſenſibilia puto eſſe manifeſtum.

Per magnanimitatem intelligit Ariſtoteles, non acquiſitiam quidem illam uirtutem magnanimitatis, ſed uirilem propenſionem, ac naturalem diſpoſitionem ſecundum quam homines apti ſunt operari uiriliter, & audaci animo ſubire, eaq. pericula deſpicere, & præ honoris magni deſiderio nec uitam, nec aliudquidquam multi facere; talis igitur eſt, ut puto apoteleſmatis explicatio.

Quod autem ſit uerum, probatur, quoniam quicunque talis eſt, ille refert frontem leoninam, leoni ſimilis magnanimus eſt, ergo magnanimitatem ſignificat hæc corporis affectio, nam & leones magnanimi ſunt, & leones quadratam frontem habent, quare cui qua-

quadra frons adeſt, ille eſt magnanimus; cauſa vero propter quam ſignum hoc magnanimitatem indicet, difficili forſan negooio reperiemus. Niſi dicamus magnimitatem eſſe paſſionem virilem, ſeu maſculinam, quare & arguere calorem, caloriſque abundantiam, tum circa cor, tum etiam circa caput, talem tamen qui optimam conſtitutionem non excedat, aliter enim furioſus, non magnanimus eſſet homo, quod ſi calor multus in capite ſortitus materiam ſit aptam elaborari, & facile cedentem eamque dilatauerit ſecundum omnes dimenſiones, & magnum caput fiet, naturalemque maris formam ſeruabit, forma autẽ naturalis maſculina, ea eſt, quæ in leone apparet, huius frons quadrata eſt, paſſio igitur frontis quadratæ hac ratione iunctam habet magnanimitatem, & quietem quemdam, niſi irritetur, & ſi magnum fuerit caput, cui frons adeſt quadrata, vir ille erit, & ſenſatus, & prudens, non illiberalis, non ſtupidus; non puto autem magnanimitatem, primo, & vniuerſaliter ineſſe ei, cui caput ſit magnum, aut quadrata frons, credo tamen pleroſque magnanimos ſecundum naturam tales eſſe, at non è contra. Notatum eſt etiam, quod vir ſecundum naturam debet eſſe magnanimus, & quod facies virilis leoninæ eſt ſimilis, vt autem magnanimitas viri propria eſt, ita puſillanimitas magis decet mulierem.

APOTELESMA LXXVII.

Qui autem collectam habent adulatores, referuntur ad paſsionem, quæ fit, id autem in canibus videbit quiſpiam, quoniam canes cum blandiuntur contractam habent frontem.

Ego vero ex ſola textus lectione mendum apparere arbitror; primum enim neque adulatores, aut canes cum adulantur frontrem contrahunt, ſed potius exporrigunt, & extendunt, & hoc ipſum experiẽtia docet, qui enim adulantur exhilarátur, exhilarati frontem extendunt, qui vero aut ſeueri ſunt, aut mæſti frontem contrahunt ſic Horatius ait.

Explicuit vino contractæ ſeria frontis. Vbi patet contrahere frontem, neſcio quid ſerij & ſeueri, non autem blandientis, & adulantis præſeferre, & alibi idem auctor idem ſignificans — pauperum cænæ, ſine auleis, & oſtro. Sollicitam explicuere frontem, hoc eſt animos cænantium exhilararunt, patet igitur quod ſi explicare, & exporrigere eſt paſſio quæ ſequitur & hanc letitiã emitetur adulatio, explicare igitur ſequetur adulationẽ, quod cum ſit oppoſitum ipſi contrahere, certum eſt, frontis contractio neque adulationis eſt ſignum, neque canis dum blanditur frontem rugis ornat, & illam contrahit: ſed hoc, dum externũ aduentantem videt, plerunque facere ſolet, in illum latrans. Cum ergo neque canes neque qui adulantur frontem contrahant, certum eſt in tex. errorem eſſe; verbum ſanè græcum, quo accidens hoc ſignificatur contractionem penitus non ſignificat, ſed potius quãdam frontis, & ſuperciliorum eleuationem, quæ aliqua ex parte conuenire videtur etiam adulantibus, non ſecus atque admiranti; Nam, & qui adulantur non omnino ſine admiratione ſunt, & enim eorum quibus adulantur, virtutes ſuſpicere, & admirari præſe ferunt, quæ ſine ſurſum eleuatio ſuperciliorum videtur ſequi frontis ad angulos ſuperiores exporrectionem, quare quodammodo qui adulantur poſſint dici, quod frontem ſurſum ducant, cum ſupercilia eleuent, quando frontem exporrigunt, & explicant, dicemus igitur hanc eſſe ſententiam, quod quicunque naturaliter exporrectam habent frontem, illi ſunt blandi, & adulatores; hos autem dico non quod ex uitio alijs imponere tentent, & homines ſtudeant captare, ſed blandos, & adulatores uoco naturaliter eos homines, qui placidi ſunt, qui alijs quodammodo contradicere neſciunt, nulliſque moleſtiam inferre uolunt, talem dicebant eſſe Neruam, uerum neque admodum diſſenſit ab hoc hominum genere Imperator Pertinax, quem Chreſtologũ uocabant, eo quod bene loqueretur, & nihil ageret,

ret,benignum enim non fuiſſe,ſed adulatorem, & nunquam ſimplicem creditum,ait Capitolinus;huic autem frons magna quidem, & rugoſa,ſed potius ob ſenectutem,quam ſecundum naturam;an forte dicendum,cũ naturaliter eſſet vir grauis,ſeuerus, & auarus; potius ex arte fuerit blandus quam natura, vt potè qui placere in principio ſui principatus volebat,non ſecus atque Vitellius,quamuis alio viuendi,atque agendi genere hic,atque ille hominum gratiam aucuparetur,cum præter rationem ac decorum comitatis,& vrbanitatis nomen affectaret; Quod ergo frontis exporrectio, & explicatio adulatorem ſignificet à ſigno conſequente paſſionem adulantis declarat,dicens.

Quicunque adulatur ille frontem exporrigit, ergo adulatio eſt quodammodo frontis exporrectio, & adulari eſt frontem exporrigere, ergo cui exporrecta naturaliter erit frons ille paratus eſt ad adulationem,& blanditias;mihi autem videtur,hanc poſſe aſſignari cauſam exporrectionis frontis,quæ ſit adulantis paſſio nempe.

Hoc principio poſito quod corpus animi motus ſequatur,muteturque ad animi motiões totum quidem corpus,præcipue tamen facies;ſi igitur qui adulatur lætatur, & exhilaratur,illi autem calor ad exteriora perfunditur,caloriſque ſit dilatare, & aperire, pars illa igitur quæ dilatari, & explicari poterit in extremitatibus,vbi multum erit caloris, & propemodum dilatabitur, & explicabitur;quare manifeſtum eſt cum frons ſit talis,quod adulãti frons exporrigetur,cui autem in adulantis morem frons exporrecta, & explicata eſt, illum dicemus eſſe adulationi deditum,atque ad adulãdum propenſum, ſic ad cauſam ab effectu argumentantes; videturque demonſtratio à ſigno deducta, qua vtitur Ariſtoteles ſic poſſe reduci, qui naturaliter exporrectam habent frontem illis adeſt idem ſignum, idque faciunt, & in fronte gerunt, quod conſpicitur in adulantibus actu; at quicunque ea ſigna habent, & faciunt, quæ habent, & faciunt adulantes, illi adulatores, & adulandum ſunt propenſi, ergo quibus frons eſt exporrecta naturaliter illi ad adulandum erunt propenſi, minor exemplo canum dominis adulantium patet; nam canes dominis adulantes,& caudam mouent, & frontem exporrigunt,ergo naturaliter qui adulantur frontem exporrigunt,& explicant;quare cui naturaliter ineſt adulatio,illi ineſt frõtis explicatio,& ſicuti qui in libidinem,& in venerem ruit,illi naturaliter erigitur penis, & contrahuntur teſtes,ita quicunque adulatur ille vultum explicat,& frõtem exporrigit, & ut illum dicimus eſſe laſciuum,& nimium veneri deditum,qui vbique,& facillimè,& leuiſſima de cauſa arrigit,ſic etiam qui naturaliter exporrectam frontem habet, eſt adulator,hæc ergo vt opinor præſentis apoteleſmatis ſententia eſt.

APOTELESMA LXXVIII.

„ *Qui nebuloſam audaces,referuntur ad tauros,& leones.*

NVbiloſa ea frons appellatur,in qua circa ſupercilia,& paulo ſupra medium eorundẽ cutis contracta quodammodo eſt,& rugoſa,& eleuatior, vt obſcuriorem efficiat pellem,quæ eo in loco poſita eſt;mihi autem videtur,per ſimilitudinem ab aere ſumptam vocari nubiloſam frontem, quæ neſcio quid atri,aut fuſci,orientis ex contractione, & rugoſitate cutis eo in loco habet.

Eſt igitur Ariſtotelis ſententia, quorum frons eſt nubiloſa illi ſint audaces, eo quod taurum,& leonem referunt, qui vtrique inter animalia cætera audaces ſunt, & frontẽ habent nubiloſam;addendum etiam canes audaces, & eo potiſſimum tempore, quando audaciam exercent,frontẽ præſeferunt nubiloſam; & rugoſam;quod ſi qui audacter aliquid aggrediũtur,& illi nubiloſam frontẽ gerunt,probabile eſt, audaciæ proprium ſignum eſſe nubiloſam frontem;ego tamen valde dubito, ſi quidem nubiloſam frontem eos etiam videmus

demus habere, qui mæſti, & lachrimabundi ſunt, qui timent, ac fugiunt, quam paſſionem etiam Virgilius in Caco agnoſcit, non igitur eſt proprium audaciæ ſignum, habere nubiloſam frontem, neque etiam omnes, qui nubiloſam frontem habent, illi ſunt audaces.

An forte dicendum nubiloſæ frontis duas eſſe ſpecies, alteram quę audaciam comitatur, & iracundum furorem, alteram quæ cum timore, & mæſtitia iuncta eſt; cum priore eſt eleuatio faciei, erectumque caput, & color in facie flammeus, aut ſaltem ad ruborem accedens, mixtum ſqualori, oculique turbidi quidem, ſed quodammodo ardentes, ac ſpiritus uehemens, uox magna, & grauis, qualem leones, ac tauri habent; poſteriorem ſequitur faciei ac uultus, capitiſque depreſſio, & oculi in terram fixi, color pallidus, ſudor frigidus, & horror quidam, oculi turbidi quidem, ſed quaſi mortui, & ſpiritu priuati uox acuta, clangoroſa, quærula, labris hærens, qualem anſeres habent, tum præcipuè cùm fugiunt, cauſa huius paſſionis duplicis, etiam duplex erit, nam ſi nubiloſa frons ea eſt, cuius cutis circa ſupercilia contrahitur, & corrugatur, hæc autem paſſio ideo contigit, quoniam eam dilatans abeſt, cutim uero dilatant ſpiritus, & humor, eorum abſentia utique frontem corrugabit, ſi quidem mæſtitia, ac timor aderit calor omnis, & omnis ſpiritus ad partes interiores, & inferiores feretur, quare & facies ſpiritibus, & calore priuata à frigore corrugabitur, & hęc paſſio eſt, quæ dolorem, & triſtitiam comitatur.

Ex altera parte, quoniam iracundia efferueſcente aſcendunt ad caput ſpiritus calidi, & ignei, ac uehementes, ijdem cum humorem exſiccent pariter, & corrugant cutim ſuperciliorum ſuperiorum, & quæ circa medium frontis eſt, quoniam ad ea potiſſimũ loca feruntur ignei ſpiritus, quare ſic duplex eſt nubila frons, & duplex etiam cauſa, duplex item quę indicatur paſſio; huius autem effectus duplex eſt cauſa efficiens, ſi quidem humor, & ſpiritus, uel à frigore expreſſus retrahitur ad partes interiores, uel à calore cõſumitur, id autem uidemus in pellibus, animaliumque corijs iam ex arte paratis ad ueſtimenta, hæc enim coria, & multo frigore rigeſcunt, & contrahuntur, & calore etiam multo idem patiuntur, dureſcunt, & plicantur, uixque rurſus molleſcere poſſunt, cum calore fuerint contracta, hanc igitur puto eſſe differentiam inter nubiloſam illam frontem, quam rugis arauit triſtitia, dolor, & timor, & quam calor, audacia, & uiolentia contraxit, & obduxit, paucis igitur repentes cauſam, & demonſtrationem conſtituentes, quę doceat, quod quorum nubiloſa eſt frons, illi ſunt audaces, dicamus.

Cui ineſt multa audacia illi ineſt multa caliditas ſicca circa principia actionum, & motuum, cui id ineſt illi calor multus adeſt circa phantaſiam, ſiue locum, in quo exiſtit organũ deſtinatum phantaſiæ, quod eſſe aiunt circa ſinciput, & frontem, & cui ſinciput, & frons eſt iuſto calidior, & ſiccior illis contrahitur pellis frontis, cui id accidit ille nubiloſam gerit frontem, audax igitur nubiloſam frontem habet, quod fuerat probandum, quare, & cui frons ineſt nubiloſa, caput eleuatum, oculi cæſij, facies ſublimis, & confidentiam ſpirans ille dicetur audax, quoniam eas ſortitus fuerit proprietates, quæ naturaliter audacem conſequi ſolent, eſt autem audacia propenſio ad tentanda, & ad ſubeunda etiam ſine ratione pericula, naturaliterque, ad nihil timendum, & plus iuſto ſibi confidendum, quare non eſt laudabilis, niſi illam recta ratio temperet, atque accommodet. Quorum ergo frons nubiloſa, & corrugata in certum morem, qualem habent leones, & tauri deſignet audaciam ex his manifeſtum eſt.

APOTELESMA LXXIX.

Quoniam antem nebuloſus habitus audaciam ſignificat, & tranquillus adulationem, medius habitus vtique horum bene decenter ſe habet.

EX his quæ hoc loco dicuntur clatiſſimè patet mendum eſſe, quod ſupra notabam in apoteleſ. 77. vbi legebatur; Qui collectam frontē habent adulatores ſunt, nā ſi tranquillā hoc loco legit eamq. nebuloſæ opponit, cū nebuloſa ſit contracta, & collecta, clarū eſt, quod nullo modo tranquilla, contracta, vel collecta, legi poteſt, qua vero ratione id in textu Ariſt. cōtigerit, diuinare facilius, quā conijcere poſſem; primū itaq. noto nebuloſum habitum tranquillo opponi, deinde audaciam adulationi, quod tamē videtur durum, nam nebuloſū ſereno potius, & trāquillū ſollicito, & anxio deberet opponi, audacia aūt timori.

Putarem igitur ſic poſſe reſponderi, quod quæ opponuntur alia propriè, per ſe, & immediatè opponuntur, vt album nigro, calidum frigido, graue leui, per aliud, vel per accidens alia, & improprie, vt auaritia, & magnanimitas, ſomnus, & ſollicitudo, ea autem proprie dicuntur, & per ſe oppoſita, quæ operationes faciunt omnino oppoſitas, quæ in compoſſibiles ſunt, & quæ ſunt ſub eodem genere poſita, & differentijs oppoſitis ſeiuncta, vt album & nigrum, calidum & frigidum; per aliud vero ſiue per accidens, quæ vel ſub oppoſitis generibus continentur, vt liberalitas, & audacia, vel oppoſita ſequuntur, vt diuitias, ſollicitudo, paupertatem incuria, ſic etiam quæ in oppoſitis ſubiectis exiſtunt oppoſita per accidēs vocantur, vt quæ in igne, & aqua exiſtunt, ſic igitur fronti tanquam ſubiecto in quo, accidit, contractio, & corrugatio, amplius exporrectio, & expanſio; & hæ paſſiones per ſe ſunt contrariæ, & ſenſu perceptibiles quatenus ſunt ſpecies figurarum ac motuum quorundā, quæ dicuntur ſenſibilia communia; contractionem ſequitur nubiloſitas, expanſionem, trāquillitas, & ita ſecundario, & non per ſe, & primo videntur oppoſita, ad nubiloſitatem autem de qua ſupra diximus, ſequitur audacia, & ad tranquillitatem adulatio, quare inter audaciam, & adulationem oportet eſſe aliquam oppoſitionem, conſequuntur enim oppoſita, ſanè adulatores ſunt abiecto, & vili animo præditi, audaces autem hoc loco putarem vocari ſuperbos, contemptores hominum, elatoſque, & quoſcunque, qui ſolo aſpectu, atque obtutu terrificare alios profitentur, quod ſi hęc ita capientur nemini dubium quod opponetur tranquillitas nebuloſæ fronti, & audacia adulationi; iſti igitur contrarij habitus corporis, & diſpoſitiones, ſiue propenſiones animi ſunt oppoſitæ; at oppoſita omnia ſecundum quod oppoſita ſunt, extrema uocantur, extrema ſimplicia ſunt, exceſſus enim, aut defectus ſunt; at ſimplicia cōpoſitis oppoſita ſunt, oppoſitū ab oppoſito corrumpitur; ergò ratio eorum, quæ compoſita ſunt, in mediocritate conſiſtit, ratiò autem, & natura eſt finis & perfectio cuiuſq. patet igitur, frōs, ꝙ quæ ſortita eſt mediam inter tranquillam, & nubiloſam diſpoſitionem magis erit ſecundum naturam, & magis uirum decebit quam extremorum alterum. Ita enim comparatum eſt, ut quod optimum eſt, ac perpetuum à contrarijs exemptū ſit, quale eſt cælum; At ſublunaria omnia, vel implexa cōtrarijs ſūt, vel ipſamet ſūt cōtraria, pfectiora ſūt, q̄ cælo magis ſimilia, magiſq. à cōtrarijs exēpta, hæc nempe, q̄ magis ab vtroq; diſtāt, ea aūt maximè ab extremis remota ſunt, q̄ maximè in medio poſita ſūt; bene igiт̄ dictū eſt, ſi nebuloſus frōtis habitus audaciā, trāquillus adulationē, ſiue animi humilitatē, ergo medius decet virū bonū, & qui huiuſmodi ſortitus fuerit frontē rationabiliter placidus erit, ita tn̄, vt fari ēt poſſit, q̄ ſentiat, & ſapiat, nec facile præceps in irā feratur, neq. nimia manſuetudine peſpectus ſit, & abiectus Talē Titi Veſpaſ. ſpectabis frontē, in quibuſdā antiquis monetis æneis, in quib. eius impreſſa eſt facies, in quò ſumma placiditas magnanimitati iuncta fuit, quam oſtendit dum inter coniuratos ſedens; ſe parum timere mortem docuit, illiſq. non ſolum, ſed fratri ēt continuè ipſi inſidianti, pepercit.

APOTELESMA LXXVIII.

Qui triſtem habent frontem maſti, referuntur ad paſſionem, quoniam maſti triſtem habent faciem,

QValis ſit facies triſtis facilius eſt oculis tueri, ac iudicare, quã voce exprimere, facies aũt triſtis duplex eſt, altera ex ira, qualem refert Cornelius Tacitus eos habuiſſe, qui L. Vitellij auſpicijs bellantes ſeditionem fecerant, poſt occiſum Aulum Vit. Imperatorem, Hos enim longo ordine captos per mediã vrbẽ deductos fuiſſe ait exarmatos vultu triſti quidẽ, ſed truci, & irato; altera triſtis facies eſt, quæ mæſtitiam cum timore, & animi abiectione iunctã oſtẽdit, qualẽ deſcribit Virg. in Achemide Vliſſis ſocio, ergo triſtitia vtriq; affectui iungit̃ nẽpe iræ & abiectioni, ſiue humilitati, quare in facie aliquãdo altera ſpecies ſimplex, aliquando ex vtriſq. cõpoſita apparebit, vt in Didone q̃ in Sexto ait Virg.

Illa ſolo fixos oculos auerſa tenebat,
Nec magis incepto vultum ſermone mouetur,
Quam ſi dura ſilex ſtet, aut Marpeſia Cautes.

Eſt etiam, ni fallor poſſibile reperire ſolam triſtitiam, quæ neque timori, neque iræ, ſit coniuncta, qualem idem auctor deſcribit Marcellum in ſexto, habentem frontem lętam parum, & deiecto lumina vultu, ſi igitur imago triſtitiæ in facie apparentis poteſt eſſe accidẽtalis, nemini dubium, quod etiam naturalis eſſe poterit, & ſi ſpecies accidentalis triſtitiæ ſunt, ergo, & ſecundum naturam in facie vniuſcuiuſq. imagines harum diſpoſitionum poterunt reperiri ſimiles illis, quę ſecundum accidens, & à cauſa externa inducuntur, ceu teſtatur Ariſtoteles in prædicamentis.

Vultus igitur dicitur eſſe triſtis in quo triſtitia apparet, ſiue eiuſdem icon, & species cõſpicitur; eſt autem triſtitia contractio caloris, & ſpirituum verſus ſuum principium propter apprehenſionem rei ingratæ, idem autem eſt ingratum, & inconueniens, & moleſtum, & quod tale eſſe iudicatur, ẽt ſi re uera non eſſet, eundẽ parit affectũ; ex quo forte deduci põt, qualis nã ſit triſtis facies; nã ſi calor ad interiora, & ſanguis cõtrahitur, probabile eſt, triſtẽ in primis ad pallorem accedere, deinde frontem corrugatam habere, contracta ſupercilia mediocriter depreſſa oculis terrã ſpectare aliquando tñ, & cęlum, os occluſum tenere, mediocriter collum inflectere, ſuſpiria crebra emittere, voce querula, & in fine acuta loqui.

Quidã putarunt inter triſtitiã, & mæſtitiã hoc genus eſſe diſcriminis, vt mæſtitia ſit inueterata, & quaſi habituata, triſtitia ſit in principio, & tanquã diſpoſitio tñ, hęc igitur paſſio, illa habitus paſſiuus, ſic Virgilius de Troianis iam diù à marinis tempeſtatibus afflictis loquens, eos mæſtos vocat, ſic ẽt in ſexto, Leucapſim, & Polinarũ vocat mæſtos, & mortis honore carentes; ego tñ crederẽ indiſtinctè vſos auctores vtraq. voce, nam & triſtes inferni domos, & triſtem paludẽ ſtygiã vocat; at ſi quid diſcriminis eſt inter has duas voces mæſtitia ad animũ refertur, triſtitia vero ad corpus, & mæſtus propriè dicetur homo, triſtia etiã inanimata appellabũtur, ſic domus, ſic palus, ſic regnũ triſte vocant poetæ; at fortè, non facilè horũ vnumquodq. mæſtũ dicent, cui ſanè ſententiæ acceſſiſſe vr̃, qui Ariſt. verba græca in latinã linguã tranſtulit; cæterũ non ſolum mæſtũ intelligemus, qui habet ex cauſa habituatam triſtitiã; ſed illũ ẽt vocabimus ex Ariſt. mæſtum, qui ad triſtitiã propẽſus eſt hoc eſt cui ex facili, & leui cauſa paratus eſt ſpiritus, & ſanguis recurrere verſus ſuum principiũ.

Huic igitur frigidius iuſto erit cor, vnde naturaliter quacunq. etiam leui cauſa feruntur ſpiritus ad eius defenſionẽ; probabile igitur eſt, etiam ſpiritus non multos eſſe, & aqueos, ſed aquę turbidę, & cęnoſæ ſimiles, quare, & qui natura mæſti ſunt ijdem etiam melancholici exiſtunt, eſt itaque hæc apoteleſmatis ſententia.

Quicunque frontem corrugatam, & contractam habent triſtitiam præſeferentem, illi

prom-

prompti ſunt ad mærendum, & leui de cauſa mæſti efficiuntur, probatur à ſigno, quoniam qui ex cauſa externa mærent, illi talem frontem habent. Vis autem huius rationis tota pendet ex eo principio, cuius ſupra meminimus in capite de qualitate, qđ eius coloris, qui ob aliquam externam cauſam per paſſionem excitatur in facie, poteſt etiam eſſe naturalis cauſa, quæ eundem colorem faciat, eodemque modo diſponat corpus, quo cauſa externa illud ipſum poterat diſponere, patet igitur ſi præſentia mali calorem ad cor, ac ſpiritus repellit, & facies pallida, & decolor remanet; quod ſi cui calor, & ſpiritus naturaliter circa cor ſteterint, neq. ad partes externas promptè, vt deceret affectum hominem, ſecundum naturã in ſui exordio, delati ſunt, ꝙ ille vir ad talẽ affectionẽ timoris ſuſcipiendã paratiſſimus eſt.

Cauſa propter quã vera ſit propoſitio Ariſt. ſic oſtẽdi põt, frõte triſtes ſunt mæſti, ꝓbatur; ex ratione mæſti; nã mæſtus eſt, cui confugit ſanguis ac ſpiritus ad cor ꝑ apparentiã rei ingratæ, at cui ſpiritus, & ſanguis ad cor cõfugit illi frons calore, & ſanguine priuatur; frõs calore, & ſpiritibus priuata corrugatur, corrugata, & depreſſa frõs dr̃ eſſe triſtis; ergo cui frõs triſtis adeſt illi ſãguis, & ſpiritus circa cor deſcẽdit; cui id accidit ille mæſtus eſt, vel ad mæſtitiam ꝓpẽſus, ergo cui frons eſt triſtis, ille ad mæſtitiã, & luctũ, ac dolorẽ paratiſſimus eſt.

Porrò melancholici omnes triſtes ſunt, item & ſenes, & qui naturaliter pituitoſi ſunt, & qui negotijs maximis dant operam, & qui religioni addicti ſunt, itẽ qui ſcientias abſtruſas, & difficiles rimantur, amplius qui medicinã, qui chymicã, qui demũ artes difficiles aut ratione ſubiecti, aut ratione finis pertractãt; triſtes etiã ſunt grãmatici, qui docent pueros; amplius incantatores, præſtigiatores, malefici, itẽ poetæ quã plurimi, necnõ amatores ex habitu, & Zelotypi; iudices criminales, & horũ aſeclæ, ac miniſtri; nocẽtes demum, vt fures, latrones, ſicarij, & qui continue à cõſcientia ſcelerũ torquentur, atq. his ſimiles irati per longũ tp̃s, lõgis, ac perpetuis malis, aut morbis afflictati, & alij quos oẽs longum eſſet recẽſere.

Hoc autem præſertim, vt mihi videtur attendendum eſt, vt ſpecies triſtitiæ diſtinguantur, etenim qui cum triſtitia oris truculentiam iunctam habent, efferi, & crudeles reputandi ſunt, qui ex aduerſo triſtes ac timidi videntur, hi miſericordes, & fœmineum genus referentes, iracundi apparent, qui cogitabundi faciem præſeferunt, prudentes ſunt, & auari, & alienorum appetitores, non tñ naturaliter omnino iniuſti, qualem autem temperiem ac diſpoſitionem ſanguinis, qui circa cor eſt, aliquis fuerit ſortitus, & qualia fuerint inſtrumẽta quibus ſpiritus vtuntur, ſiue ſanguis hic à natura, ſiue ex accidenti fectus tales etiam putandum eſt futuras eſſe illius hominis propenſiones, eſt autem naturæ dare motum, ac mutationem, cuius ipſa principium eſt; & habitus, & voluntatis ipſi modum adhibere, ſecundum quem velox, aut tardus, aut alia aliqua ratione affectus ab alijs differre dicitur.

APOTELESMA LXXXXI.

Qui autẽ demiſſã lamẽtabũdi, referũtur ad paſſiones; q̃a lugẽtes demiſſæ ſũt frõtis.

FRons quæ triſtis eſt, ſi trux fuerit demiſſa nõ dr̃, q̃ vero cũ triſtitia timorẽ pudoremue iunctum habuerit, illa ſane demiſſa eſt, in vniuerſũ igĩ demiſſa frõs triſtis erit, at oĩs q̃ triſtis eſt, eadẽ nõ demiſſa apparere poterit, triſtis frõs Mezẽtij ex lauſi morte, at nõ demiſſa, ea igĩ eſt demiſſa, q̃ remiſſis muſculis frõtis q̃b. attollunt̃ ſuꝑcilia oculoſq; penè claudit, & rugas, q̃ in fronte apparebãt prius detergit, ac fugat, cõtracta igĩ, ac corrugata frõs quodãmodo videt̃ opponi huic, q̃ dicit̃ eſſe demiſſa. Demittit̃ igĩ frõs triplici de cauſa aut timore mali inhoneſti, & dedecoroſi qui dr̃ pudor, ſeu mali inutilis, & dolorẽ inferẽtis, vt flagrorũ vulnerũ, & mortis qui propriè formido eſt, & hæc frõtis demiſſio poſterior, cũ triſtitia ſemꝑ iuncta eſt, prior non ſemꝑ, pudet.n. aliquando fœminas dicta quædam audire, vultũq. demittunt, nõ tñ triſtes ſũt, ſed nõ nunquã ẽt ſub rident, vt in venereis collocutionib. cõtingit, vel frõs demittitur ẽt, quãdo q̃s de cõcepta ſpe decidit, ſiue ea ſit vltionis ſpes, ſiue cõceptæ alicuius rei, q̃ voluptatẽ, aut cõmodũ afferre poſſet, erigit̃ caput, & frons attollitur, cum ſpes

illuceſcit, eadem autem cadente, & euaneſcente frons demittitur, quod etiam accidit iratis cum oratione, aut re aliqua alia animus mulcetur, pulſaq. corde parumper eſt ira, quæ cõtractã frõtẽ effecerat; & miſericordia in iræ locũ ſubeunte ẽt frons demittitur; timor igitur, amplius ſpes caſſa, ſiue deſperatio demũ, & miſericordia demittunt frontẽ, quæ nõ naturaliter demiſſa eſt; qđ ſi alicui naturaliter demiſſa apparebit, ille ſanè ad aliq̃ harũ paſſionũ paratus erit; eſt igitur demiſſio frõtis paſſio fœminilis vultus, ſic Dido vultũ demiſſa ꝓfatur, ſic Andromache deiecit vultũ, & demiſſa voce locuta eſt, cũ ſibi obijci cõnubia Pyrrhi audiret; lamentabundos voco, qui proni ſunt ad querelas, & leui de cã lamentantur, neceſſe eſt autem hos naturaliter frigidioris eſſe cordis, ac temperamenti, & melancholia præter naturali, & frigida abundare, quare ſuſpicionibus plenos eſſe, & innocentes amicos plerunq. damnare, ſua ſibi ipſis videri deſpicabilia, ſe contemni, alios honorari, alios erigi, ſe deprimi, in cæno, & tenebris verſari, quod ergo demiſsam gerentes frontem ſint naturaliter inclinati ad quærelas, & lamentationes hinc ait Ariſtoteles, manifeſtum eſſe.

Qm̃ q̃ lugẽt, & lamentãtur demiſsã frontẽ gerũt, ſed vt mihi vr̃ potius ſupplicis animi, q̃ queruli demiſſa frons vr̃ eſſe ſignũm, oẽs aũt ſupplices quodãmodo queruli ſunt, nã qui ſupplicant dolent, dolorẽ oẽm ſequitur querela de ſemet ipſo, vel de alijs, vel de fortuna, aut aliqua alia cã oculta, vel manifeſta, ſi igitur quicunq. lamentantur demiſsã gerunt frõtem, ergo & q̃ demiſsã frontẽ hẽnt ad lamentationes, & querelas ſunt propenſi, quæ cõuerſio ex his, quæ iam ſæpè dicta fuerũt, ẽt in principio, cõfirmari põt, qm̃ corpus ſequitur paſſiones aĩæ, quare facta mutatione in aĩa, fit ẽt in corpore, & qm̃ corpus aĩæ inſtrm̃ eſt, & qualia ſunt inſtrã tales ẽt ſunt operationes; facta in inſtr̃is mutatione, aut alteratione, probabile eſt, ẽt in aĩa tales diſpoſitiones, aut ſaltẽ propenſiones reperiri, eique qđ pueris plerunq. ſolet accidere; ſi quis, n. puer in manu habeat terebellũ, aut malleolũ quodcunq. ſe ſe offert terebrandũ, ẽt ſi id nulla neceſſitas poſtulet, ſubito vult terebrare, aut malleo percutere, & ſi cui præſto eſt calamus, & atramẽtũ ille ſubito ſcribere affectat; ſi ergo externi inſtrumenti, & accidentalis præſentia, & poſſeſſio inclinationem parit ad agendum ſecundũ illud ipſum; tãto magis naturale, & cogenitũ inſtrumentũ aĩam ad has mouebit actiones.

Dubit. Sed dicet quiſpiã querelarũ inſtrm̃ non eſt frons demiſſa: at nec dentes ferrei ſunt ſerra, ſed tñ ſine illis non eſt ſerra; Ita querentis organũ, non eſt demiſſa frons, ſed bene ſequitur plerunq. cõquerentẽ; cã aũt ꝑ q̃ lamentabũdi demiſsã hẽant frontẽ, eã eſſe puto, qm̃ externa frigẽt & calor ad interiora recurrẽs ꝑ dolorẽ ſecũ ſpirit⁹ attrahit, & deſerta ſpiritib. & calore frõs, & caput in ſe ipſũ cõcidit, quib. igiĩ externa ſupiora frigẽt, ijs demittiĩ frõs, & caput, at cõquerẽtib. & dolẽtib. externa, & ſupiora frigẽt, ij, igiĩ demittiĩ frõs, & caput, qđ fuerat probandũ; lamentabũdos igitur eſſe eos, quib. frõs demiſſa, ex his eſt manifeſtũ.

APOTELESMA LXXXII.

Qui habent magnum caput ſenſati, referuntur ad canes.

QVis ſit ſenſatus ſupradictum eſt, idem qui cordatus, & cordati ſunt, qui ad oblata ſe habent, pro ut comuniter recta ratio poſtulat; videndum eſt aũt quid magnum ſit caput, deinde, an canib. magnũ ſit caput, & an ex hoc ſenſati dicãtur; qm̃ non in capite, ſed in ſenſuũ perfectione ſimiles ſint canib. neq. oĩbus, ſed illis quos odoriſequos vocabat Põponius, & quib. vtuntur venatores ad captandas perdices, & qualeas; at qm̃ rectum, & qđ ſm̃ naturam eſt index, & regula ſui, & obliqui, & eius quod præter naturam, dicendum eſt quale nã, & quantũ debeat eſſe caput humanũ, & quinã ſint exceſſus, & defectus termini.

Quale caput humanum, et quantũ. Caput humanum quod mediocre dicitur, ac ſm̃ naturam, duplex eſſe põt, vel comparatum ſimpliciter ad hominẽ, ſiue mas ſit, ſiue fœmina, qđ naturaliter definitã hẽt, ac certam magnitudinem, q̃ ſi exceſſerit, aut ab ea defecerit non exactum erit, vel dicitur mediocre

caput

caput non ſimpliciter, ſed reſpectu huius, nam quod mihi eſt mediocre, illud ſimpliciter poteſt eſſe nō mediocre, ſed iuſto maius, aut minus; de hoc igitur vtroque dicamus; viro itaq. in cōſiſtenti ætate poſito, & optime ſm̄ naturā diſpoſito, captis circumferentia à medio ſuperciliorum ſupra vtramq. autē producta ꝑ occiput donec ad eundē punctū peruenerit, tāta eſſe debet, vt comparata ad faciei magnitudinē triplex exiſtat, etenim facies à mento ad frontis extremū capta ferè diameter eſt eius circuli, qui caput ambit; facies autē nona pars eſt altitudinis humani corporis optime complexi, ac ſecundum naturam affabre facti.

Facies in tres partes æquales diuiſa eſt, à frontis principio vſque ad media ſupercilia ſpacium eſt vnum, in quo ſedem poſuiſſe prudentiam, & ſapientiam dixerunt; quod ſuccedit ad naſi extremitatem deducitur, quem locum aſſignant pulchritudini, tertium vſque ad menti extremum bonitatis morum indicē vocarunt, cuius capitis collum debet eſſe ſecundum circumferentiam ſuam quanta eſt linea duplicata, quæ faciem totam metitur; huius deinde pes ſextam partem corporeæ altitudinis, ſiue longitudinis quæ eſt à vertice ad plantas æquabit; neque caput tamen hoc apud omnes homines robuſtos idem ſeruat, & præſertim apud Italos, hi enim cum habitent clima temperatum, & quod ſecundum magnam ſui partem XXXXV. gradui ſubiectum eſt, medio modo ſe habent, ad eos, & qui magis ſeptentionales ſunt, & qui minus, caput igitur mediocre hoc erit, magnum autem quod hanc excedit menſuram vſquequo, ſicut igitur proportionatum caput eſt illud, cuius circumferentia eſt tertia pars totius longitudinis corporis, ita improportionata magnitudo vltra, & citra quam humana capitis forma ſtare non poteſt.

Ex his ergo quod nam ſit vnicuique viro magnum, & quodnam paruum, & quod mediocre caput patet, ſimpliciter etiam quantum debeat eſſe caput, & quid maius vel minus ſit ſimpliciter, eis clarum erit, qui virilis corporis ſtaturam eſſe extenſam per quinque pedes italicos exactos dicunt, eſt autem pes duodecim vnciarum, quo vtuntur in communibus menſuris Itali recentiores, paulo maior eo, quo & Galli nunc, & olim Romani referēte Budeo, vtebātur; ſi igitur res ita ſe habet, nemini dubiū, qđ caput ſimpliciter mediocre habebit circumferentiā ferè vnciarū viginti, tot enim aſcendunt ad tertiā partē ſexaginta.

Quicunque igitur caput magnum habent hoc eſt excedens aliquantis per mediocritatē vel magis excedens, quam à mediocritate deficiens, illi ſunt ſenſati, hoc eſt bono (vt puto) diſcurſu, & iudicio præditi, apti dignoſcere quid deceat, & quid non, & recto more obire omnia vitæ munia, quoniam cum ſenſus ſecundum naturam diſpoſiti ſunt, phantaſmata etiam ſuggerunt pro, vt ſunt res, atque recipiuntur, iudicanturq; ſecundum quod omnib. apparent, qui autem tales ſunt, ſenſati, & cordati vocantur. Hos dicit referri ad canes, ſed non omnes, non ad eos quidem, qui domum ſeruant, non etiam qui leporarij dicuntur, ſed ad eos præſertim quibus vtimur cum perdices, ac qualeas indagamus, aut ferarum veſtigia ſcrutamur; quod ergo quorum caput eſt magnum plerunque bene ſenſati ſint, & bonū nacti intellectum, ex hoc patet, quoniam referuntur ad canes, ferarum indagatores, propter quid autem id accidit nunc dicendum; at ſanè bene ſenſati ſunt quorum iudicium bene ſe habet ad oblata, & pulchre diſcernunt, quid facto ſit opus, illorum autem, quibus hoc accidit, neque confuſa ſunt phantaſmata, neque præpropera, neque ſe mutuo impediunt, ſed ordinata ſunt, & diſtincta; hanc diſtinctionem, & ordinem cauſat locus capax, & bene ſe habens, in quo ſit omnibus ſedes, tale autem eſt caput magnum, ergo magno capiti rationabiliter conuenit, bona ſenſatio; amplius vel ſic deducatur demonſtratio, cui magnū caput eſt illi ꝓbabiliter diſtincti capaces & elaborati ſunt cerebri ventriculi, cui id adeſt, ille bene res percipit, ac bene diſcurrit, qui talis eſt, ille bene ſenſatus dicitur, & cordatus, ergo cui caput magnum, ille eſt ſenſatus. At ex aduerſo ſicuti paruum caput medicus malū dicit, ſic magnū vocat nō bonū, ſi igit̃ magnū caput non eſt bonū, & caput arguēs ſenſatū virū eſt bonū ergo vel ꝗdā bonū nō eſt bonū, vel caput magnum non arguet ſenſatum

virum;quod Ariſtoteli placet, An dicendum, vt ſæpè, hæc, ſicuti, & aliæ, quę naturalia ſunt & in materia, non ſunt neceſſaria niſi ex ſuppoſitione, & vt plurimum, quare & de his rationes afferuntur vt plurimum, vt primo priorum, nulli igitur mirum, ſi caput magnum non ſemper eſt bonum.

An rurſus dicendum capitis magnitudinem à duplici cauſa poſſe oriri, aut à ſola materiæ exuperantia cui non perfectè dominatur efficiens, & huiuſmodi caput nunquam eſt bonum, ſed qui tale ſortiti ſunt caput, illi & ſomnolenti, & rudes admodum, & ſtolidi plerunque, atque inſenſati apparent, aut capitis magnitudo exuperanriam quidem materiæ arguit, ſed talem cui apte cauſa efficiens fuerit dominata, & illam apte formauerit, & exactè diſpoſuerit, prout ratio humanæ formæ requirit, & tale caput ſemper bonum eſt; Bene igitur medici cum dicunt caput magnum nõ de neceſſitate bonum, quoniam duplex in capite poteſt eſſe magnitudo; ſecundum hanc enim bonum eſt, ſecundum illam non eſt bonũ bene etiam Ariſtoteles qui dixit caput magnum eſſe bonum, intelligens de eo quod à virtute formatrice materiam ſuperantè, illique exactè dominante factum fuit.

Dubit. Rurſus videtur dubitandum quid commune phantaſmatibus, & ſpeciebus ſenſibilibus, item ingenio, & iudicio cum loco, & corporum quantitate, ſi quidem phantaſma, & diſcurſus res ſunt incorporeæ, incorporeo autem, & corporeo nihil eſt commune vniuocum & illi non datur locus, niſi per accidens, & magnitudo, aut paruitas illud non mutat ſecundum ſe.

Reſp. An reſpondebimus phantaſma, diſcurſuſque non ſanè eſſe res corporeas, attamen eſſe paſſiones, & conſequentia naturam corporum, quare ſi receptum ſe habet per modum recipientis, & hæc à virtute phantaſtica recipiantur, quæ eſt virtus in materia, & organica neceſſe ſane videtur eſſe, vt qualia ſunt organa, talis etiam ſit illorum receptio, & qualis eſt receptio talis etiam ſit apparentia, ex qua diſcurſus, & iudicium eſt, & cætera quæ interius fiuntab anima; quid igitur ſit caput magnum, & propter quid bonam arguat ingenij, ac ſenſuum diſpoſitionem ex his patet.

Dubit. Rurſus etiam dubitare poſſet aliquis, an cui caput eſt magnum, ille ſit probe ſenſatus, exactoſque habeat eos, qui in capite ſunt ſenſus, videtur enim hoc eſſe falſum, & impoſſibile; nam ſi in magno capite multum eſt cerebri, ergo, & multus humor, multumq; frigus; ſiccitarem autem requirit, & mediocrem etiam calorem ſenſuum acrimonia, vt teſtatur Galenus in libro artis paruæ; an dixeris non ſequi vbi multum eſt cerebri, ibi neceſſario eſt multum frigoris & humoris, cerebrum enim dupliciter comparari poteſt vel cum alijs corporis membris principalibus, qualia ſunt cor, epar, teſtes, & pulmo, & his eſt frigidius, & humidius, vel cum cerebro ſuæ ſpeciei temperato comparatur, & ſic frigidius etiam poteſt vel calidius dici, ex his igitur tollendo difficultatem reſpondeo; quod veriſſimum eſt, in magno capite eſſe multum humidi, & frigidi reſpectu cordis, & epatis ſui ſed reſpectu cerebri, & in comparatione ad alia quæ ſunt ſuæ ſpeciei non ſequitur ſimul, atque magnum eſt cerebrum ita etiam ſubito ſit frigidius, & humidius alijs, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei. Porro ſi cerebrum perfectum, & elaboratum fuerit ſecundum quod eius forma, & natura poſtulat, cum in maiori quanto ſimilari ſit maior virtus, & ſit principium ſenſus cerebrum, ſecũdum quod ſimilare eſt, patet qđ maius cerebrum aptius eſt ad percipienda ſenſibilia obiecta, quam minus, ergo dicet aliquis ſi cerebrum lib. 3. eſt mediocre & 4. eſt maius, item 6. & 7. etiam maius, igitur hæc quæ ſunt lib. 7. magis erunt apta ad ſentiendum, quam quæ ſunt lib. 3. vel 4. Huic obiectioni puto reſpondendum eſſe, ſimilaria compoſita, & omnia naturalia habere certam magnitudinẽ, vltra quã, & infra quã forma, uel formæ operatio perfici non poteſt; dato itaque quod cerebrum centum lib. foret exactiſſime aptum ad capienda omnia ſenſibilia perfectiſſime ſecundum materiam, at ſecundum formam quæ ipſum facit eſſe, & quatenus ipſi accidit eſſe principium, & membrum organicum hominis impoſſi-

impoſſibile eſt,tantum ac tale cerebrum dari, & talem hominem reperiri, cui tale contingat caput. Non ergo verendum ne magnum caput,ſubito frigidius, & humidius ſit iuſto neque credendum adeo magnum caput poſſe homini adeſſe,vt longe calorem cordis ſuperet;ſed bene ſenſatum dicimus,qui exacte percipit, & iudicat quæ ſibi ſe ſe offerunt,hic autem mediocrem debet calorem habere;mediocris illi calor ineſt cui cordis repreſſa,ac temperata eſt caliditas,hæc naturaliter,à cerebro frigido temperatur, quo maius cerebrum erit,vſque ad certum terminum,eò frigidius,quare & melius cordis æſtum temperabit, & homo diſcurret melius, & prudentius aget, neceſſe eſt autem maius cerebrum maius etiã requirere caput, iure igitur cui caput paulo maius iuſto adeſt, ille eſt bene ſenſatus, quod erat ab Ariſtotele aſſertum.

APOTELESMA LXXXIII.

„ *Qui vero paruum inſenſati,referuntur ad aſinos.*

Contrariorum contrariæ ſunt qualitates, ſi caput magnum boni ſenſus eſt indicium, ex aduerſo caput paruum ſignificare totum oppoſitum debet,id autem paruum dicitur quod deficit à mediocritate ſuperius declarata,qui paruum caput habent(ait Ariſtoteles)inſenſati ſunt,referuntur ad aſinos;hoc eſt ſimiles ſunt aſinis. At id mihi videtur non parum habere difficultatis,primum enim aſini non habent paruum caput, deinde qui paruum caput habent illi furioſi ſunt, & præcipites,non autem inſenſati, quandoquidem inſenſatos videmur vocare homines plumbeos,pigros,inertes,caudicem atque aſinum referentes,in hoc quod hebetes, nimirum inſulſi ineptique ſunt, & quos indecorum ſit dicere homines,cum potius ſint ſtatuæ, & hac de cauſa non nulli ſuſpicati ſunt, errorem eſſe in textu Ariſtotelis,non enim caput aſininum, vt dixi,paruum eſt, & nemo antiquorum, ceu Polemon, & Adamantius tale caput agnoſcunt, ſed panthera, & fœmina paruum habet caput, & longe minus aſino,niſi forte, vt quidam auctor huius facultatis,dixerimus capitis magnitudinem poſſe capi dupliciter, vel ſecundum ſe, quatenus eſt organum ex diuerſis partibus conflatum, & ſic aſinus magnum caput habet, vel ſecundum cerebrum, quod eſt præcipua capitis pars, & hoc modo minimum habet cerebrum aſinus,ſicut, & anſer, ſi cum alijs comparetur animalibus,ſingula enim quæ alieni generis ſunt,ſi comparentur cũ ſuo cerebro reperiemus maiorem proportionem habere ſuum ſingulorum cerebrum cum ſingulo corpore, quam aſini cerebrum, aut anſeris cum ſuo comparatum; dicemus igitur quorum caput eſt paruum illorum cerebrum etiam paruum neceſſario eſt, at quorum cerebrum paruum eſt,illi referuntur, & ſunt ſimiles iu paucitate cerebri aſinis,at aſinus ſecũdum quod tale ſortitus eſt cerebrum inſenſatus eſt, & rudis, & ineptus, ergo quorum cerebrum,caputque paruum eſt,illi rudes, & inepti, & inſenſati dicuntur, proprie autem intelligemus eos eſſe inſenſatos,qui indociles ſunt,quare & ideo rudes, & quoniam tales dicimus,ſequitur,vt etiam ſint indiſcreti,ſtolidi,ſine fide, & iuſtitia; ſtolidas enim,vt plurimum videmus eſſe eas aues quæ porportione corporis caput paruum habent; Cauſa vero propter quam caput paruum deſignet homines inſenſatos affertur à quodam medico Arabe, eo quod ventriculi iuſto arctiores ſunt, & ſtrictiores quare ſpiritus animales libere peruagari non poſſunt,imperfecte igitur mouentur quare & operantur, & in homine cauſant diſcurſum, & propter id inſenſati,ſunt. Ex oppoſito Diuus Thomas lib. de ſenſu, & ſenſili,paruo capite præditos homines impetuoſos vocat, & violentos,non autem refert ad aſinos, quorum natura ab omni violento impetu longe remota eſt. *Dubit.*

An poſſumus huic dubitationi reſpondere. Primum quod cum paruo capite, vel iunctum eſt cor frigidum,ut in aſino, & anſere, & hæc animalia inſenſata,inepta, & indiſcreta ſunt,

ta ſunt, vt quæ habent cerebrum, & ſiccius, & frigidius, & craſſius alijs, aut cùm eodem, calidum cor eſt, & tunc ea animalia vehementia ſunt, impetuoſa, ferocia, timida tamen; vt quæ facile reprimantur, neque fortia ſint admodum, ceu feles, pantheræ, & ſtruthio cameli; vel dixerim paruo capite præditos referri ad aſinos in eo, quod ipſi ſunt indociles, & inſenſati, hoc eſt inepti ad rerum differentias exactè cognoſcendas ob vehementem ſpirituũ perturbationem, qui paruo in vaſe arctati confunduntur non autem illi ſimiles aſinis ſunt in quantum aſini frigidi ſunt, patientes, & ſine iracundia, atque vltionis deſiderio, nihil curantes quæ patiuntur; Cæterum cum caput gratia cerebri præcipuè factum ſit; & hoc propter animales ſpiritus, a quo omnis ſenſus, ac motus originem trahit; quoniam quale eſt principium, tale etiam eſt principiatum, probabile eſt quale fuerit caput, & ex eiuſdem figura nobis naturam, & diſpoſitionem cerebri innoteſcere, & quale nam fuerit cerebrum, tales etiam iudicari ſenſus operationes, quatum primum eſt principium, & origo cerebrum.

APOTELESMA LXXXIV.

Qui habent capita pineata inuerecundi, referuntur ad habentes vngues incuruos.

Pineatum dixerim caput, quod pineæ nuci ſimile exiſtit, quodque quodãmodo conũ imitatur, & in acutum deſinit, pineatum caput quod aiunt, ſignificat hominem inuerecundum, iracundum, & rapacem, qui propenſior ſit ad iracundiam, item & ad inuerecundiam; Quid ſit verecundia, & inuerecundia, iam dictum eſt; ea autem eſt hominum paſſio, ſoli enim homines exiſtimationis, & bonæ opinionis affectu teneri videntur, per quandam tamen ſimilitudinem etiam belluis, & irrationalibus tribuitur animantibus. Inuerecundum autem animal illud dici videtur, quod non abſterret a cibo, potuque, aut a venereis voluptatibus hominum præſentia, etiam in clamantium, & plagas intentantium, rapax autem dicitur animal, quod violenter aliena carpit, & inuitis dominis in ſuos trahit, & conuertit vſus. Hos referri ait ad habentia vngues incuruos, Hæc igitur animantia neceſſario, vel quadrupeda ſunt, vel bipeda, & ſi quadrupeda hæc erunt, vt leones, pardi, tigres, vrſi, cati, & huiuſmodi.

At ut mihi uidetur nullum horum pineatum habet caput, quare neceſſe eſt, ut ad ea, quæ duos pedes habent conuertamur; nam quæ plures quattuor pedibus ſortita ſunt, exanguia omnia ſunt, neque reſpirant, modicumque caloris habent naturalis, nam ſi multum haberent, reſpiratione egerent, quare & pulmonem poſſiderent, quæ igitur ſine pedibus ſunt incuruos non habebunt ungues, quoniam neque ungues, neque quæcunque plures quattuor habent pedes, quoniam exanguia ſunt, exangue autem omne timidum eſt, timidum, non uidetur eſſe inuerecundum, & rapax, res igitur ad habentia duos pedes reducetur, tales ſunt aues rapaces, ex his quædam ſunt audaces, & inuerecundæ, ceu aquila, & accipiter, & inter nocturnas, noctuæ, bubones, & maximè omnium oti, & aſiones. Hæc igitur auium genera rapacia ſunt, eadem inuerecunda, iracunda, & quæ ferè nuſquam miteſcũt, quod ſanè uidetur experientia clarum.

Dubit. At fortè poſſet dubitare aliquis, an huiuſmodi aues pineatum caput habeãt; ſi enim qui pineatum caput habent ſimiles ſunt ijs auib. quæ aduncas habent ungues, probabile eſſet in utriſque eandem qualitatem, & figuram capitis reperiri, ſiquidem a ſimilitudine corporis, animi ſimilitudo infertur. Verum nuſquam pineatum caput in aquilis, in accipitribus, aut in ullis auibus, quæ ungues incuruas habeant animaduertes facile; in quadrupedibus autem certum eſt, quod illorum capita nuſquam pineata ſunt.

Putarem poſſe reſponderi ſimilitudinem in qualitate animi non autem corporis conſiſtere

ſtere,vt ſenſus eſſet,qui pineatum habent caput ſunt diſpoſiri ad inuerecundiam, ſicuti diſpoſitæ ſunt aues,quæ incuruos vngues habent,vt animi propenſione ſimiles ſint,non autē corporis figuram, Vel non præter rem (ni fallor) etiam dici poſſet,caput rapacium,& aquilæ præſertim,ſi ſpectetur a gula ad verticem,certum eſt non eſſe pineatum,ſed potius baſis eſt coni pars illa, quæ vertici reſpondet hominum Conus autem quæ ad roſtrum ſpectat; cum enim dudum ſpectaſſem aquilæ regiæ,quam chryſaeton vocant,caluariam, vidi quidem eam coni figuram referre,ſed coni partem latiorem,& baſim conſtituebat occiput,& caluaria,deinde coeuntibus ſimul mandibulis ad roſtri principium coni vertex apparebat, ſic igitur fortè etiam ſecundum caput,& morem dicemus eſſe ſimilia hæc duo inter ſe,nēpè hominum genus habens caput pineatum,& genus auium aduncarum, oppoſito tamen quodammodo.

Propter quid autem qui pineatum caput habent, illi ſint inuerecundi dubitandum eſt; at ſanè homines calidi,& ſicci temperamenti,& bilioſi vehementer,cū ſubdominio melancholiæ inflammatæ propenſos eſſe ad inuerecundiam,ad rapacitatem,& ad iram ſupra dictum eſt,in his igitur præualet ignis,cuius proprium eſt in conum deſinere; ſi igitur in virtutē formatrice vis ignis aliquanto plus iuſto præualet,ꝓbabile eſt, in formato corpore apparere ſigna huius ignei prædominij, formatūq. corpus in ipſo habere qđ hoc referat prędominium,quod ſi in pyramidem deſinit ignis,vt flamma docet,& ſenſere Democritei ſuperioraque ſemper petat, nemini dubium, quod caput pineatum habens verticē illius erit opus;dicamus igitur,quorum pineatum eſt caput, illi ſecundum caput ſunt temperamenti ignei,cum terræ ſubdominio,qui tales ſunt illi inuerecundi exiſtūt; ergo quibus pineatum caput adeſt inuerecundi ſunt.

Quod pineato cap'te præditi,tale ſortiti fuerint a primordio temperamentum (niſi id caſu contigerit, & a cauſa externa) docet hoc, quoniam plerunque iidem æneam barbam habent,coloremque in facie rubrum ad puniceum accedentem,claros,ac lucentes oculos, vnde & iracundi ſunt, quoniam calidi, & ſicci,& propter idem etiam audaces,& non timidi,ideó etiam inuerecūdi,ex quo ſequitur eoſdem etiam rapaces eſſe,calidi enim eſt attrahere ad ſe,& ſicci attracta retinere, & calidi eſt vehementes appetitiones habere, qui autē vehementer appetunt,vt exſaturentur promptè, etiam res ſuas profundunt, prodigos igitur cōpoſitos appellant hos,qui ceu Æſopicus coruus,cum aliena quam plura diripuerint, eadem etiam ſine ratione,modoque profundunt,& dilapidant,quæ natura eſt militum,& crudelium hominum,nam & Domitianus,& Nero ſæuiſſima monſtra tali fuere prædita facie,& caput pineatum habuere,quid igitur ex Ariſtotelis ſentētia pineatum arguat caput, & propter quid,& quænam hanc paſſionum ſequantur accidentia,& cuius ſit temperamēti ex his clarum eſt.

APOTELESMA LXXXV.

,, *Qui aures paruas habent ſimiales ſunt.*

PEr aurem hoc loco intelligendam puto,eam exteriorem partem, quę capiti adiuncta ſonos colligit,& foramini,quod via eſt ad auditus ſenſorium,ingerit;eſt aūt hæc particula noſtri corporis ſeminalis a medicis dicta,ex cartilagine, & cute conſtans, paruæ autem aures dicuntur in comparatione ad eas, quæ in alijs exiſtunt hominibus,ſunt autem membra corporis humani parua dupliciter,vel per accidens,& a principio externo,vel per ſe,& ab interiori cauſa,quæ per accidens naturalem non mutant habitum corporis, neque ad præſentem pertinent ſpeculationem, quæ autem a principio interno, vel iuſto maiora, vel minora ſunt, taliaque exiſtunt vel ratione materiæ, vel ratione efficientis. Nam ſi

materia

materia vel minus ſit obediēs, vel paucior iuſto, minus etiam efficitur membrum; & ſi plus materiæ ſit, vel magis obediens, & mollis eò etiam promptius extenditur, cæterum forte dicendum eſt cum materia ſimpliciter reſpiciat formam, & vtraque ad vtramque referatur, & humana materia ad formam humanam referatur, probabile eſt etiam hāc formam eſſe huius materiæ hanc formam, & hanc materiam talem formam numero determinatam ſibi aſciſcere; quare ſi materia minus impreſſam formam habet, etiam forma eſt imperfecta, & ſi forma inepta eſt, operæ pretium erit materiam tali formæ conuenire; ſecūdum autem quod eſt forma, & materia ex qua compoſitum exiſtit, ſequitur etiam operatio, & propria paſſio, quare & materia auris formam auris ſibi proportionatam determinabit, & tale ſtatuetur compoſitum; ſi ergo parua auris a mediocritate deficit, error igitur in compoſito, accidit materia, vel rebellis fuit efficienti cauſæ; efficiens autem cauſa eadem eſt ſecūdum rationem cum forma; ſic autem, & forma etiam deficiens erit, quare & operatio quam paruę aures deſignant, erit imperfecta, & vitioſa; has paruas aures vocat Ariſtoteles ſimiales, & ſimiarum referre mores; ſimiales quidem aures ſunt ſecūdum formam, qm̄ auribus ſimiarum ſunt ſimiles, paruæ ſiquidem cōtractæ; infra iunctæ, vt auriculis quodāmodo careant, ea nimirum parte cui mulieres nobiles appendere gēmas, & vniones ſolent: humana enim auricula, quæ ciuilem, & ſecundum naturam diſpoſitum deſignat hominem, ea eſt, quæ rubra, quæ carnoſa, molliſque & craſſiuſcula eſt, & diſiuncta probè a carne ſuppoſitæ maxillæ, pura, pilis carens, & decora; porrò ſimiales mores dicuntur, qui ſimiam referunt; id animalis genus, eſt cuius proprietas, vt plurima facere, & imitari tentet, atque inepte affectet, quæ deinde ridicule exequatur, & nequiter perficiat. Laſciuum, petulans, & procax iracundum, nequam; in ſua operſitate, ac ſedulitate, moroſum, & moleſtum.

Qualis ſit viri probi auri.

Dicit igitur cui paruæ adſunt aures, & in ſimiæ morē contractæ illi adſunt mores ſimiales, at huiuſmodi mores ſunt; imitamenta operationum humanorū rudia, ridicula, & ſcurrilia, amplius iracunda ſæua, cū procacitate, & petulātia plena; ergo cui tales adſunt aures, mores ēt tales habebit, quaſi ſit Ariſtotelis ſēſus, cui aures ſimiæ, ac corporis partes ſimiam referētes, ille ēt ſimiæ ꝓpēſiones hēt, ſimia ad imitādū parata eſt; amplius laſciua, ꝓcax inuerecūda, ergo & idē de homine cui ſimiæ aures, & facies eſt, poterit ꝓbabiliter affirmari.

Propter quid autem auriculæ potius, quam reliqua corporis membra, cum ſimiam referant, ſimiarem deſignent morem; non poſſe explicari ſanè puto; ſed tota facies totumque caput eſſe ſignum pathognomonicum, nō autem hoc ſolum quod ab auribus deſumptum eſt, putarem dicendum, vtcunque tamen, propter quid cui aures ſimiæ adſunt illi etiam ſimię mores inexiſtunt?

An reſpōdebimus, qm̄ cui corpus ſimiale eſt, ei & materia ſimię? quare & forma quare, & propria operatio ſimię; vnde humanū corpus qđ corpori ſimiarum ſimile erit, ēt promptiſſimum erit ad operationes ſimię ſimiles peragēdas, aut ex propinquiorib. dicemus, ſi aures hominis ſunt ſimiales, ergò & efficiens illarum, & capitis, ſimile erat ei efficienti cauſæ, quę ſimiam producit, hoc quod ſimiam fabricat, eſt anima ſimię, potentia eiuſdem perfectio; quare cui aures ſimiales illi eidem eſt quodāmodo anima ſimialis, at ex ac anima ſequuntur mores, atque diſpoſitiones ſimię, ergo & cui tales aures illi tales ineſſe mores concludendum eſt.

APOTELESMA LXXXVI.

Qui autem magnas aſini.

De auribus etiam ſermo eſt, aitque magnas aures aſininas eſſe, diſcernitur aſinus ab ab alijs animantibus, quę videntur, congenea, vt mulus, & equus, quod ipſe maximas

mas aures habeat, & hoc illi videtur proprium. Tale autem ſignum ſecundum animam concomitatur diſpoſitio, & promptitudo ad imitandum aſinum; Ille igitur primum omnium animalium eſt ingratiſſimus, deinde ſi parum ocij nactus eſt, laſciuus, atque ineptus piger tamen, ac negligens in his quæ ad ſui pertinent conſeruationem, oblitus decoris, neque curans omnino, quid de ipſo bene, vel male homines ſentiant; Cauſam putarem eſſe, quoniam cui tales adſunt aures, illi materia aſinina, & forma quodammodo apparet, quare & anima interior has habet propenſiones; Vel melius forte cui tales adſunt aures illi tẽperies melancholica, & frigida cum ſubdominio pituitæ, at cui tale temperamentum, ille aſini mores refert; hoc enim illius animalis eſt temperamentum, ergo cui aures aſinum referẽtes adſunt, illum eundem putãdum etiam mores aſininos habere; quod ſi contingat aliter fieri, nuſquam mirandum eſt; naturales enim propenſiones equorum, & brutorum, quæ propriè ſunt, eadem aut ijſdem ſimiles in homine, qui omnium eſt quodammodo cõpendium, probabiliter apparere poſſunt, & ſicuti nullus eſt mos, qui nõ in aliquo homine; ita omnes in omni reperiri rationi conſentaneum eſt.

APOTELESMA LXXXVII.

Videbit autem aliquis, & canum optimos moderatas aures habere.

Extrema ſemper vitioſa eſſe diximus, in mediocritate autem virtutem poſitam, quæ eſt diſpoſitio naturæ conueniens; Cum itaque qui paruas aures habent ſint tamquã ſimiæ, parati quidem ad agendum, ridicule tamen, & inepte exequantur, quod ſuſceperũt & cum omnia facere velle videantur, nihil concinne efficiant.

Ex aduerſo qui magnas aures habent, oppoſitas etiam inclinationes ipſas habere probabile eſt, & aſininos mores præſefere tardoſq;, rudes, & ineptos, timidos laborioſos duros eſſe quòd ſi extrema hæc ſunt vitioſa, quæ in medio poſita erunt laudabuntur, quare aures mediocres ſignum erunt quod nobis inſint mediocriter prædictæ inclinationes, ex quo prompti ad agendum, & in actionibus conſtantes, & cum recta ratione operabimur, donec ad propoſitum finem perueniamus.

Mihi autem videtur Ariſtotelem attuliſſe exemplum canum, quo niam hoc animal inter cætera eſt huiuſmodi, vt idem ſecundum ſpeciem habeat, & maximas aures, & minimas; valde auriti omnes ſunt timidi, quales penè omnes canes villoſi, qui vulgo barbati vocantur, quales & quidam gallici canes magni, nec non, & qui melitei in delicijs habentur, omnibus enim magnæ adſunt aures, & omnes etiam timidi, vel minus cæteris audaces. Ex aduerſo lupi, quod videtur eſſe quibuſdam, quoddam canis ſilueſtris genus, amplius, & corſici, ſeu corcyræi canes, & qui ruri pro tutandis domibus degunt, minores aures habent & ſunt audaces, & quandoque etiam ex inſidijs viatores adoriuntur, & vix ullos præter quam domeſticos agnoſcunt, aut illis parcere ſciũt, qui medio modo diſpoſiti ſunt, ceu venatici, qui vulgo leporarij dicuntur, & mediocres aures habent, & ad opus prompti ſunt, & ex altera parte manſueti, & placidi valde exiſtunt.

Propter quid autem qui mediocres ſortiti ſint aures, proborum ſint morum, & bonæ indolis facile non eſt ex proprijs aſſerere, ſed tantum ex eo quod dictum eſt, omnem mediocritatem ſecundum naturam eſſe, quare & laudabilem; Putarem tamen, & id confirmari poſſe ex loco topico, à minori ad maius; ſi enim natura perfecte elaborauit ea quæ minoris ſunt vſus, minuſque neceſſaria, & tandum ad decorem pertinentia, ergo tanto magis probabile eſt, illam elaboraſſe, & perfeciſſe quæ ad eſſe, & ad bene eſſe requiruntur, hæc autem ſunt organa animæ interna, probabile igitur eſt cui exactæ elaboratæ ſunt aures, illum etiam interna bene diſpoſita habere, cui autem interna organa bene ſecundum

naturam ſunt diſpoſita, ille bonæ indolis eſt, ac probe moratus; ergo colligendũ eſt, cui mediocres ſunt aures, & exculptæ, & bene formatæ, illũ ipſum eſſe virũ probũ, & bona indole præditum, neque aſininos, neque ſimiales mores habentem; hæc de auribus Ariſtoteles.

Aures parua, ac ſubtiles.

Alij paruas, & ſubtiles putarunt eſſe ſignum boni, & ſapientis ingenij. At paruæ, & ſubtiles, ſi præter naturam fuerint, nihil boni portendunt; vt ſupra dictũ fuit; Oblõgas, vel plus iuſto latas, aiunt, docere hominem audacem inuerecundum, contemptorem, vanum, & pigrum, tria priora attributa forſan adeſſe poſſunt, nam magnæ aures, & non inepte effectæ, temperamentum ſanguineum cum ſubdominio bilis, vel pituitæ, niſi cætera prohibeant, demonſtrant, qui autem audax & inuerecundus eſt, ille non omnino videtur eſſe piger, ſiquidem pigri ad aſinos referuntur, audaces autem contumeliatores, & iracundi præproperi ſunt, & plus iuſto ad operationes prompti, iuuenilem enim morem imitantur; At vanitas, & inſipientia bene & valde auritorum paſſio propria uidebitur, plerique etenim, qui huiuſmodi ſortiti ſunt aures, rudes, vani, inſulſique ſunt.

An id accidit, eo quod huiuſmodi aures cerebrum plus iuſto humidum, ac frigidum docent, ita tamen, vt multa ſit humiditas paucæ terræ turbidæ mixta; quare nõ facile propter frigus recipiat; & difficile propter humorem recepta retineat.

Not.

Noto quod animaduerſum fuit à quibuſdam recentioribus, Quibus plerunque magnæ ſunt aures illis collum breuius eſt, abeunte nimirum in aures parte materiæ, quæ ad vertebrarum ſtructuram deſtinabatur, quibus autem collum eſt breue ijdem auctores aiunt ineſſe calliditatem, & fraudem, quod videtur repugnare iam dictis, nam ſi cui magnæ aures illi adeſt collum breue, & cui collum breue ille eſt aſtutus, & doloſus, non igitur erit rudis & inſulſus, qui habet magnas aures; Adeo huius artis profeſſores parum ſibi conſtant, qui ſine vlla ratione ſua dicta enuntiant, quid enim ineptius, quam dicere, qui habet aures equo ſimiles futurus eſt princeps, & cum dominio moriturus?

At re vera puto ego magnas, & craſſas aures non bene elaboratas propter cauſam ſupradictam ſignificare iudicij, & interiorum ſenſuum hebetudinem, neque aduerſatur ſupradictis ab Ariſtotele, qui dicebat hos ad aſinos referri, adde quod ſit verum, magnam aurem collum breue, & craſſum denotare; craſſities enim colli robur indicat, & cum robore plerunque ingenij obtuſitas conſiſtit; Mihi tñ videtur, qđ de colli dictũ eſt breuitate, cõſiderandum omnino, etenim poteſt eſſe breue, & craſſum, vt in tauris, vel breue, & ſubtile vt in felibus, quorũ priores ſunt robuſti, poſteriores vero inſidioſi; omnino aũt quæ præter temperamenti principia, & ſine Syllogiſmo in phyſiognomicis enuntiãtur, ea omnia nullius eſſe momenti videntur, & ſolum excogitata, vt vulgaribus hominibus imponatur.

Quod vero dixit Polemon, aures elaboratas, & bene exculptas rudiorem naturam ſignificare, non video quomodo ſit rationi conſonum; niſi illas plus iuſto magnas dicamus; etenim aliter repugnaret ijs, quæ ſupra dicta ſunt, nimirum elaborata, & bene exculpta extrema oſtendere naturam probabiliter melius etiam interna excoluiſſe. Illa etenim, ſicut ars propter finem operans, in hoc ab illa differt, quod ars à principio externo pendens, ab extra ad intus procedit, at ex aduerſo natura cum ſit internum principium, ab intus ad extra mouet, ac fertur, quare ſi exteriora bene ſe habent, interiora optime diſpoſita eſſe probabiliter coniectare poterimus.

At ſi quis dixerit, vnde igitur factum eſt; quod pulchri plerunque ſunt mali, id iam alias dictum fuit; Nunc etiam dicitur, quod duplex eſt pulchritudo, quæ virilis eſt, virumque decet, ea nuſquam malam indolem arguit, at quæ in viro muliebris apparet pulchritudo, præter naturam in illo exiſtens; præter naturalem etiam in eodem oſtendit diſpoſitionem, hinc factum, vt hi peſſimi omnium dicãtur, ac valde fraudulenti, qui rotundã faciem, ac virgineũ quendã ruborẽ præſeferũt, & hæc de figura mẽbrorũ ex Ariſt. dicta ſint.

Finis Quartæ Partis.

COM-

COMMENTARII IN PHYSIOGNOMICA ARISTOTELIS

Pars Quinta.

DE FACIEI COLORIBVS, AC PILORVM, MOTVSQVE Corporei differentijs.

APOTELESMA LXXXVIII.

Qui valde nigri, timidi ſunt, referuntur ad Aegyptios.

NEMINI dubium eſſe debet corruptiſſimam eſſe hanc phyſiognomicorum præceptorum farraginem; quare & peruerſo ordine inter ſe coniungi, & quamplurima deficere, quæ ab Ariſtotele, notata fuere at quando inceptus labor, ad vmbilicum iam ſpectat, hanc etiam partem eadem ratione qua ſuperiores exegimus, declarare tentabimus Ariſtotelicorum dictorum rationem afferentes, ſi poterimus aliquam.

Pars hęc in ſex portiones commode diſtingui poteſt, prima colores perſequitur tum corporis, tum faciei, ac partium, & contentorum in ipſa, vnde ſequitur ſecunda, quæ de pilis tractat, tertia motus totius corporis, & partium agitationes conſiderat, quarta vocis differentias ſpeculatur, quinta proportiones membrorum ſeruatæ quid indicent, quid non ſeruatæ doceant, animaduertit, tandem in fine epilogum quendam facit animaduerſionum, ac præceptorum quorundam, quæ debeamus continue in iudicando obſeruare.

Ad primam partem veniamus; in hac exponenda videndum eſt, quid ſit color; quæ colorum differentia; qui in brutis, & in homine nati ſint fieri; & ex quibus oriantur principijs in illo, deinde contemplandum eſt, an regio, regioniſque diſpoſitio agat in hominum corpus, & illud magis ad hanc, quam ad oppoſitam determinet diſpoſitionem; quænam ſit cauſa, propter quam varia hominum oritur diſpoſitio, & temperies, cælum ne, aut ſol, aut terræ plaga. Aut planetæ, & planetarum, vt quidam volunt, imperia, demum vnde factum eſt, ut in Ægypto, in Britannia aliquando naſcantur, aliqui qui neque Aegyptiam faciem, nec mores Aegyptios, aut Britannicos habent.

Igitur ad primum dicamus colorem poſſe dupliciter cōſiderari, vel ſecundū ſe, vel quatenus eſt viſibilis, pro vt eſt obiectum viſus illum Ariſtoteles ſecundo de anima definiuit eſſe motiuum diaphani, ſecundum quod eſt diaphanum, verum de hoc non eſt ſermo, ſed de colore quatenus eſt qualitas, ſecundum quam quales dicimur, albi nempe, nigri, & rubei; at ſi qualitas eſt, & de genere earum, quæ paſſibiles dicuntur, non quoniam paſſionem inferant, ſed quoniam per paſſionem introducuntur, manifeſtum eſt, oriri, ex paſſione mutua primarum qualitatum inter ſe, quare color erit qualitas corporis mixti, ex mutua habitudine primarum qualitatum cum luce diaphanoque exoriens. In corpore igitur ſimplici non eſt color, ſed coloris principium, ob id neque cælum, neque aer, aut aqua, quæ ſimplex eſt, neque ignis eſt coloratus, ille nempe qui in propria ſphæra ponitur; at dices terra, ex Theophraſto, ſimpliciſſima alba eſt, non igitur, omne corpus ſimplex colore vacat.

An dicam ego album duplex eſſe alterum quod eſt color, alterum vero quod natum eſt recipere colores omnes, quare eſt quodammodo inchoatio, potentiaque & rudimentū omnium colorum, & quaſi materia, & baſis, prior non eſt in terra ſed poſterior, quam diſtinctionem etiam in nigro licet aduertere, quorum alterum eſt priuatio, vt tenebræ, alterum autem proprie eſt color qualē habent, & corui pennæ, & lapides quidam, qualis ille, quē indicem vocant in quem conuerſum fabulantur quendam paſtorem nomine Battum, ignis autem ſecundū quod natus eſt lucere formam coloribus præſtat, & duo media, quæ diaphana ſūt elemēta, nectunt extrema; ſimulq. iuncta faciūt omnes colorū ſpecies. Diximus cauſari colores ob mutuā habitudinē primarū qualitatū; ſeu corporū, q̄m in hac habitudine ſicci, & humidi inter ſe ratio colorū poſita eſt; vnde dixerat Ariſt. has eſſe qualitates introductas ꝑ paſſionē, hoc eſt à reciproca paſſione q̄ inter ſe faciebāt primę qualitates.

Quodque hoc ſit verum patet; ſicca ſit tela, ea humectetur colorem mutat, ſit pannus purpureus, aqua diluatur colorem perdit; idem exſiccetur, aut reuertitur, aut alium acquirit, idem in hominibus, ac cæteris viuentibus apparet, ſecundum quod magis minuſue ſicceſcunt, aut humeſcunt, varias colorum differentias ſuſcipiunt, additum eſt, ex habitudine quam habent inter ſe principia paſſiua cum luce, ſi quidem ignis qui in rebus eſt duas rationes ſuſtinet, vel, vt principium caloris, vel lucis; ſecundum quod eſt caloris principium, & fons facit odores, ac ſapores, at ſecundum quod eſt natum ex ſe producere lumen, cauſat colores, non enim putandum eſt, cæleſtem lucem corporibus his annexam eſſe, & in horum mixtionem venire cælum aliqua ratione, niſi ſpiritualiter, & metaphorice id intelligamus, vel effectiuè, vt policletus, aut eius ars ineſt ſtatuæ. ſecundum quod cælum, cælique lationes, & lux, quæ vna à ſuperioribus in hæc inferiora ſenſibiliter transfunditur vniuerſalia agentia exiſtunt, omniaque agunt, educunt, conſeruant, perdunt, eo quod vel calorē proportionatū, uel improportionatū rebus impartiunt, ex his igitur q̄d ſit color ſimplex patet, nec non, & mixtorum eſſe hanc paſſionem, & realiter ineſſe corporibus coloratum eſſe.

Breuiter autem, quæ ad colorum differentias, & principia pertinent contemplantes dicamus, corporis compoſiti ſeu mixti paſſio color eſt; omne autem corpus mixtū ſiue id diaphanum ſit, ſiue emphanum, ſiue ex utriſque participans, ex quattuor conſtat elemētis, elementa ſecundum ſe corpora ſimplicia ſunt, ſimplicium corporum alia diaphana ſūt, alia terminant diaphanum; hæc terra dicitur, illa ſunt aqua, aer, & ignis, horum quattuor duo dicuntur principia paſſiua, & duo actiua; terra ſicca eſt, quare terminata, aqua humida, ergo terminabilis, ſecundum ſe aūt interminata, & hæc duo paſſiua ſunt, quare & ſm̄ molē in rebus dominantur, in perfectioribus terra, in imperfectioribus aqua, amplius actiua duo aer, & ignis, quorū hic eſt calidior, ille minus, vtraq. lucida ſed magis diaphanus aer, lucidus magis ignis, q̄ vtraq. elementa ſm̄ virtutem in animatis dominantur, albū igitur à ſicco, quare alba eſt terra, huic ſi miſcetur aqua oritur niger color, vt in glebis madefactis, omnis enim nigroris cauſa materialis eſt, aqua, vt Ariſt. 21. ſectione prob. ſicuti frigus eſt cauſa efficiens, vt ſect. prob. 38.

Si mo-

Si modicus aer accedat, & tantum caloris, vt probe duo hæc elementa miſceantur ſimul fiet viror, ſi ampliori aëri nectatur ignis efficietur luteus color, quoniam in hoc maior eſt lux, quam in viridi, ſi etiam atque etiam ignis in mixtionem venerit, purpureus naſcetur, at maior ignis magis exſiccans id quod à ſicco, & humido conſtat, obſcurat lucem, vt videmus in lignis, quæ vruntur, ſuccedit igitur color cæruleus, quem excipit fuſcus pallido reſpondens, vt nigrum albo, ſequitur autē niger color, qui ſoboles eſt, terrei aquoſi à multo calore exuſti, tot igitur ſunt ſimplices colores, qui ex mixtione elemẽtarium qualitatũ, elementorumque naſcuntur; his ſiccum, & humidum videntur afferre materiam, ſecundũ quod in elementis paſſiuis ſiccum, & humidum reperiuntur, calidum, & frigidum ſecundum quod actiua exiſtunt, dant formam, vt autem paſſiua formãt colores, vel ad eos conſtituendos ueniunt nõ quatenus ſunt ſicca vel humida, ſed quatenus diaphana ſunt, vel nõ diaphana, ita actiua non ſm̃ quod calida, ſed ſm̃ quod lucida, vel non lucida exiſtunt.

Quod ſi aliquis non lucentem diceret aerem, & terram non albam, ſciendum eſt elemẽta, & principia eſſe talia non actu, nam ſi actu talia forent, iam in eſſe perfecto, & non in principio, & principia eſſent, ſed principiata forent, & compoſita; ſunt igitur talia in eſſe inchoato, & potentia non autem actu, & in eſſe completo, ac perfecto.

Porrò cũ octo ſint colores ſimplices, albus, pallidus, luteus, viridis, purpureus, cæruleus, fuſcus, & niger, ex his penè infiniti ſtatuũtur, q. & in florib. & in auiũ plumis aliquãdo reperiũtur; animaliũ pilos, nec virides, neq. cæruleos, neq. purpureos facile reperies, ſed rubros, albos, flauos, nigros videre poteris, qm̃ qualis eſt ĩ brutis color cutis, tales pili exiſtũt, cutis aũt talis eſt quales sũt humores ex quib. ipſa, & caro illi ꝓxima ſtatuitur; ſecus ĩ hoĩe.

Humores aũt ex quibus animal perfectum ſtatutum eſt licet quattuor elementis mundi reſpondeant, hi tamen omnes ad rubedinem, & colorem purpureum accedunt, cum ſm̃ naturã diſpoſiti sũt, hunc enim pfectorum animaliũ colorẽ diximus eſſe ſuorũ humorũ qui in vaſibus exiſtunt, ſicuti virorem plantarum, nam ex omni ferè planta, qui educitur ſuccus virorem habet, viridia folia, virideſque rami, ex omni ſimiliter animali perfecto, & ex coitũ nato, non ſolo viui paro, ſed etiam ouiparo ſi reſpiret, atque pulmonem habeat, eductus naturalis ſuccus purpureus eſt, & ad colorem rubeum accedens. Hic tñ nõ ſimplex eſt, nã diluta purpura pituitã docet, pura ſanguinem, ſplendida, & rutilans flauam bilem, exſaturata, & ad puniceũ accedẽs colorẽ, & fuſcior effecta melancholiã naturalẽ nobis exprimit.

Si vero præter naturã vnus, aut alter ſingillatim diſponatur à calore, aut frigore, nigredinem, liuorem, pallorem, flauedinẽ, albedinẽ ꝓducunt, & q̃ plures alios colores, quos medici notant, vt bilẽ porraceã quãdã vocãt, vitellinã, & amplius æruginoſã, uel pallidam, ſm̃ qđ magis, aut minus ab externo calore paſſi ſunt humores, ſiue ſm̃ ſe, ſiue cum alijs mixti.

In humani aũt corporis ſuꝑficie in uniuersũ plures duobus, ut plurimũ ſm̃ naturã nõ reperiuntur colores, nẽpe albus, & ater, ſub quib. tanq̃ generib. quodãmodo omnes alij poſſunt reduci, q. in hominũ facie, ac cute ſolent apparere; ad album. n. & pallidũ, & cinericiũ referes, colorẽ, q. eſt in Hiſpanis, & Mauris, amplius ẽt, & roſeũ, quẽ uidemus in Germanis & Polonis, & ſub flauũ cũ quodã ſplendore, quẽ ſpectabis in Græcis, & in his q. in Troade, & Lycia, & Bithinia nati sũt, idẽ ẽt color, ſed magis ad fuſcedinẽ accedẽs cũ liuore ac ſplẽdore quodã in Armenijs, & Perſis ſpectatur, ſic aũt ordinare licebit colores humanę cutis, quos ſub albo reponas eorũ, q. in Europa degũt, nulli etenĩ ĩ hac plaga nãliter nigri oriunť.

Liuidum uidebis in Tartaris, & Moſchouitis, ſqualidum in Hiſpanis, quos Caſtellanos uocant, & in Illycis, liuorem facit frigus, quod ſi remiſſius fuerit naturalem, & non morboſum producit ſqualorem; hunc excipit roſeus color, qui in externo roſarum uidetur folio hic Gallis, Germaniſque proprius uidetur, rutilus magis in Gallis, rubrior in Germanis, illi uehementiores, hi ſtabiliores, ſuccedit cinericius qui ad fuſcedinem accedit, qui & in Italis, & Neapolitani regni accolis, nec non, & Græcis pleriſq. apparet, huic cinereo quo-

niam additus eſt fulgor quidam, & quaſi liuor efficitur ſub flauus color; tot igitur naturales ſunt alborum hominum colores, Nigri prima ſpecies eſt fuſcedo, fuſcos eos voco qui cum ſubflaui forenr multo calore eductus fuit humor, qui in ſuperficie erat, vnde fuſcus remanſit, fuſcos dicimus Mauritanos, & Ægyptios; affecta enim magis, & magis exſiccata cute à calore fuſcedo efficitur, ſicuti videmus in his qui diutius in ſole permanent, aut ruri habitant; fuſcis ſuccedunt ferruginei multo nigriores quales ſunt qui prope æquatorem & qui oras ſinus Perſici habitant, & qui Calecut oppidum Indicum incolunt; Arabas ēt hoc eſſe colore præditos aiunt, Qui vero littora guineæ tenent, ac Aethiopes; & quicunq. ſub tropico cancri, aut vltra illum habitant, locaque arenoſa, carentia aqua tenent, omnes nigrum omnino colorem habent, & proprie atri dicuntur, carbonemque extinctum, aut picem repreſentant, nec tamen rubore priuati ſunt, ſed ſimiles ſunt roſis quas nigro vitro, aut velamine aliquis operuerit, Aethiopum autem, & accolarum fluminis illius, quod Niger appellatur, alij proprie atri, & extinctum carbonem referentes, alij vero picei ſunt, hi iuniores, & melioris habitus, ac magis ſuccoſi; illi vero ſeniores, & minus humore naturali referti. Tot ergo videntur eſſe naturales humanæ cutis colores, qui à calore, vel frigore externo loci, atque eius qualitate mutantur; cum enim hominis corpus, vt plurima alia cōpoſita, ex terra, & aqua certam ſpeciem habente, ſecundum quam dicitur melancholia, & pituita, tanquam paſſiuis elementis conſtatum ſit; intenſum frigus elidens humorē, ac ſpiritus ad interna repercutiens luridum colorem facit, ſiue liuorem quemdam in cute, ſi remiſſum fuerit, repercutiatque tantum calorem ad interna, nō tñ illum extinguat, color quem in Germanis conſpicimus apparebit; minus etiam ſi fuerit frigus, roſeum Gallorum colorē aſpicies, quando autem calor, & frigus ſucceſſiue, & æqualiter ſecundum annum mutantur ſqualorem Italorum, & Siculorum ſpectabis; fuſcus, & ferrugineus, & ater efficitur ſecundum quod à maiori, vel minori calore corpus patitur, & humor à ſicco ſeparatur, & aduritur, cum autem iam totus ferè in cute defecerit humor, tunc non color ater, ſed cinericius apparet. Quoniam autem hominibus diuerſarum nationum vtitur Ariſtoteles in phyſiognomicis; querendum reſtat an regio, regioniſque diuerſa diſpoſitio, diuerſas etiam faciat diſpoſitiones, & ſi id faciat propter quid, & quomodo hoc contingat.

Quod varij homines diuerſa loca incolentes varias habeāt diſpoſitiones, & inclinationes, varijſque teneantur ſtudijs, & deſiderijs, per ſe notiſſimum eſt, aliud enim ſeptentrionales, aliud Meridionales affectant, apud hos turpiſſima eſt ebrietas, illi mirifice ſcelus ueneris præter naturalis abhorrent. Huius varietatis cauſæ plerunque ſunt, temperamentū, nam alias habet inclinationes iracundus, & qui nactus eſt temperamentum bilioſum cum ſubdominio ſanguinis, alias item qui pituitoſus eſt cum ſubdominio melancholiæ; hic ad parendum humilis, ille ad imperandum ſuperbus exiſtit; educationi, conſuetudini, & inſtitutioni ſecundæ partes tribuendæ ſunt, adeo enim à teneris aſſueſcere multum eſt, vt tēperamentum, temperamentique inclinationes corrigere, ſuperare, mutare, & in oppoſitū trahere poſſit conſuetudo, & educatio, idque roboris præſertim in homine nacta eſt, ſi quidem homo maximè ad temperamentum ſecundum pondus accedit hoc autem videtur eſſe in æquilibrio, quę vero talia ſunt facile ad oppoſitas partes vertuntur, & hinc patet quomodo etiam ab hominis temperamento deduci poſſit, hominem in manu ſui arbitrij poſitum eſſe, & ſuarum operationum eſſe dominum, vt facere, & non facere poſſit quæ à temperamento aut ab affectu, aut ab alia cauſa illi ſuppeditantur.

Sub educationem reducitur inſtitutio, & lex, religioque patriæ, nec non, & conditio, & omnis cultus qui pueris nobis adhibetur. Tertio loco ſuccedit regio in qua, & aeris, & ſolis diuerſitas contemplatur, vna regio ab altera diuerſificatur propter diuerſitatem habitudinis, quam terra habet cum cęlo ſoleq. ac ſtellis; duplex hæc, vna vniuerſalior quæ naſcitur ex maiore, vel minore mora ſolis ſupra orizontem loci, & ſm̃ proiectum radij ſolaris

ad ma-

ad magis,vel minus rectos angulos; Altera magis loco peculiaris orta ex natura terræ,& loci,qui certam cum ſole tenet habitudinem, quoniam igitur in eadem plaga, & ſub codē paralello contingit habitare quoſdam loca campeſtria,vndique aperta, alios autem habitare ſumma montium cacumina,humore carentia, ſaxoſa, & ſterilia;alios autem incolere lacus paludes,arboribus conſitas terras, & à ventis penitus immunes, effectum eſt, vt his variæ etiam inſint temperaturæ, variæque inclinationes, quod patet in Italia ſi conferas eos qui habitant circa lacum larium,cum ijs qui Aquileienſes paludes, & Ferrarienſes incolunt;quæ particularis regionis diſpoſitio, & ſitus tantum valet, vt longe præualeat vniuerſalem cæli,ac ſolis diſpoſitionem,ex quo factum eſt,vt circa lacum larium ijdem arbores oriantur, & viuant qui circa Neapolitanum, & Ianuenſem ſinum naſcuntur, quamuis hæc loca multo magis auſtralia ſint, & longe ſecundum vniuerſalem Solis diſpoſitionem calidiora exiſtant, quam ſit lacus larius,aut lemanus. Idem videbit qui in vertice Appennini poſitus partem intuebitur Septentrionalem horridam,herbis exutam, & ſqualentem & auſtralem totam ridentem,cultam,aurantijs, & limonijs malis ſuauiter olentibus referta m;cum igitur varia loca varium aerem pariāt, varius aer inſpiratus,cū accedat ceu pars materialis ad generationem ſpirituum,illeq.ipſe ſit qui in cor fertur, eiuſdem temperiem remittere, intendere, & mutare probabiliter poteſt: & quoniam varia loca varios producunt fructus, & varias aquas habent, quibus populi vti ſolent, varios autem cibos ſanguinem variare, & alterare certum eſt; patet quod cibus potuſque cum aere maximè poſſunt corpus noſtrum afficere, & hoc eſt quod dicebatur regiones diuerſas,habere homines diuerſis moribus præditos,quoniam diuerſum aerem ſpirant diuerſumque cibum, potumq. capiunt,vnde, & diuerſi ſpiritus,diuerſæque affectiones,ac deſideria ſuppeditantur.

Societates, & ſodalitates ad educationem referes;nam certum eſt tales nos eſſe,quales ſunt illi cum quibus familiariter conſueſcimus, & quibus familiariter vtimur; Quinta eſt ætas,variæ enim ætates varijs teneri affectibus docet etiam Horatius in poetica, & præter Horatium in Rhetoricis Ariſtoteles.

Aetatem ſequuntur ſtudia,quæ tantum poſſunt, vt iuxta vulgare dictum omnia tandē in mores abeāt,ſtudia voco vitæ genus, exercitium, & operationem quam quiſq. exercet, illam ſiue electione ſiue caſu, ſiue ſuorum placito ſuſceperit;militiæ, doctrinæ, medicinæ, aut theologiæ,œconomicæ exercitium,artificiaque quotidiana,quibus ciuitates abundāt, ea nomine ſtudiorum continentur, demum id omne quod hominem occupat, & ſecundū quod ad certum finem operatur,cum enim homo animal actiuum ſit,agit igitur, & omne agens propter finem aliquem agit omne igitur,quod ad certum finem, cum electione hominem mouet, ſtudium dixerim.

Si quis igitur ſtudium militiæ exercuerit,quid aliud quam militares illum mores habere dixeris,ex aduerſo ſi religioni addictus fuerit,humanum,benignum, miſericordem vocaueris,at medicum plerunque omnem,eadem de cauſa ſub triſtem, & querulum videbis affectus etiam ab externis cauſis orientes ſi diutius permanſerint certos in homine mores generant,qui iam habitus vocantur,quos eoſdem etiam ratio ſiue ea recta ſit, ſiue non recta ꝑſuadet;tot igiť penè cauſæ sūt quib. variātur humanæ diſpoſitiones,vnde variæ,ac diuerſæ oꝑationes oriūtur, ex quib. & varij fiūt habitꝰ, & illos varios eſſe comprehēdimus.

Nuſquā aūt hominū diuerſitas planetis aſſignanda eſt,eo qđ hi ſub Marte,illi ſub Saturno ſint orti, cauſæ enim vniuerſaliſſimæ particulariſſimos non faciunt effectus, & ridiculi ſunt,qui populos quoſdā audaces,quoniā Leoni,alios timidos, qm̄ Capricorno ſubiectos eſſe aiunt,ceu Bononienſes muſicæ deditos,ac litteris; humanos ēr, & ad amandū procliues,qm̄ ſub Tauro sūt,& à Mercurio,& Venere regunť,ī certis igiť locis,vt Aegypto, Arabia,Germania, Scythia sūt determinatę hominū facies,naturę, & mores;in alijs aūt ſicuti Italia,& Sicilia īcertę facies,&indeterminati mores exiſtūt,neq. vnū eſt oīb. Italis īgeniū,

neque vna facies; idem de his qui ſub æquinoctiali habitant ſcribitur, forte eadem cauſa eſt, quoniam, & qui ſub æquinoctiali ſunt, & qui ſub 45. gradu habitant, æquæ temperati ſunt, & æque ab extremis diſtant; non ob hoc tamen tollitur quin in Germania etiam fieri poſſint, qui faciem Hiſpanicam habeant, & in Aegypto, qui, & facie, & moribus græcum æmulentur; poſſunt enim ſummi viri, & magna exempla daturi,

Veruecum in patria, craſſoque ſub aere naſci.

At præcipue in principio, medioque ſexti climatis, & fine quinti, vbi hæc faciei diuerſitas animaduertitur, exerceri poteſt hæc à moribus regionnm deſumpta prædicendi ratio.

Quod igitur talem à regione diuerſum colorem, & faciem ſortiatur aliquis cauſam puto particularem, ac priuatam quæ vniuerſalem impediat temperaturam patris, & matris, aut à ratione viuendi, aut ab ætate, aut à cibis alteratam, vnde tale fluxerit ſemen, ex quo corpus huiuſmodi notis, & inclinationibus inſignitum fuerit productum.

His ergo longius nimis enarratis ad rem veniamus, quales ſint Aegyptij docet Herodianus in Caracalla, item Capitolinus, & Dion, leues ſunt iocis, Riſibuſqe dediti, timidi, ſeditioſi, vani, ſuperſtitioſi, & quales ab his auctoribus tractãtur, id puto accidere, quoniã cum calidam, & humidam colant regionem, ſintque naturaliter melancholici cum ſubdominio bilis, & pituitæ effectum eſt, vt ijs, ceu auiculis accidat, quę cum vere nouo incaluerint, huc atque illuc volitant, & perpetuo cantu aerem circum ſitum fatigant; dicit ergo.

Qui valde nigri ſunt timidi, referuntur, ad Aegyptios, Nigrorem debemus intelligere, qui multus eſt, ſi cum colore Italorum, aut Græcorum comparueris, at ſi cum Aethiopibus fuſcum dices, cui igitur ineſt calor qualem Aegyptij habẽt, ille eſt timidus, ſi quidẽ Aegyptij timidi ſunt, & ijdem fuſci, timidos eſſe docet etiam Achilles Tatius Alexandrinus, natus ea in regione, qui ait, in fugam conuerſos præcipitoſiſſimos fugere, neque poſſe teneri, ijdem ſi vicerint, ac potiores ſint inſuperabiles eſſe, propter quid autem fuſci, & parui corpore plerunque ſint imbelles, & timidi ſciemus, cum cauſam propter quam tales Aegyptij ſint perceperimus; Aegyptijs ab externo calore multo, interior euocatur, interna igitur frigent, naturali calore; & accidentali aliquando incaleſcunt, externo vero euocato humore ad cutim eoque aduſto nigreſcunt, inde factum eſt, vt nigri fiant, his ita poſitis dicamus, cui exteriora nigra ſunt illis euocatus eſt humor cum calore ad partes exteriores; ibique ab externo ambiente audſtus, at cui hoc accidit interiora frigent, frigenti interiora cõtingit metus, quare cui facies nigra, ſiue fuſca eſt naturaliter, & oculi parui, & capilli criſpi & nigri ille timidus eſt, malitioſus, doloſus, & cui vel vnquam fidere non poſſis, maximæ etiam, & vehementiſſimæ iræ, & quam diu latenter ſeruet, locum, & tempus nocendi expectans, neque Aegyptijs multo robuſtiores ſunt Aethiopes, qui vero littora guineæ habitant omnium omnino videntur deſpicatiſſimi, vt tantum ſeruiant à natura producti; quique præter cibum, & venerem nihil aliud cogitent; illi autem nigerrimi ſunt, extinctumq; carbonem imitantur; ex his quaſdam mulieres noui, quæ quamuis, & Italicè loquentur, & fidem Chriſtianam profiterentur, adeo tamen proſtitutæ, & infamis erant libidinis, vt ignotos quoſuis præſentarent, & vt ſecum rem haberent, efflagitarent, & vino etiam adeo erant deditæ, vt ſemper ebriæ vinum olerent.

At dicet quiſpiam quomodo accidet noſtratibus, & in Italia natis colorem habere Ægyptium, aut Aethiopium? ſi quidem vbi non adeſt cauſa efficiens, neque adfuit vnquam, neque ibi affectus exiſtere poteſt; In Italia calor Aegypti, aut Aethiopiæ non eſt, aut eſſe poteſt; ergo neque color; Aethiopemque in Italia etiam ex parentibus Aethiopibus nõ penitus naſci puto, quando qui apud nos ex his naſcuntur valde dilutum habent colorẽ; at quod naſcantur qui fuſci ſint, & Aegyptios imiten tur, aliquando contingit, hoc autem fit vt aliquis Aegyptiacam ſortiatur temperiem in ſui ipſius conſtitutione, duplici de cauſa, altera eſt, quoniam paternum ſemen, eiuſque temperies à principio eſt melancholica,

cum

cum ſubdominio pituitæ,ac bilis,nec multus adeſt calor quo poſſit incaleſcere melancholia,quare frigidior permanet,altera quoniam in matris vtero contingere poteſt, vt ille plus iuſto calidior euocet ad partes exteriores naturalem humorem, & calorem embrionis,eoque in loco,qui circa cutim eſt humorem adurat,& ſic fœtum tingat, fuſcumq; efficiat,vnde poſtea interioribus frigidioribus effectis,ſuboritur illa ad metum ſeruilem propenſio; quæ eſt in Aegyptijs.

Poſſem tamen etiam dicere hanc eſſe vniuerſalem regionum enuntiationem, dixiſſeq; Ariſtotelem quod qui nigri ſunt ſicuti Aethiopes,qui propriè atri ſunt,& ſicuti Aegyptij, quos fuſcos dicimus,illi ſunt timidi,quam timiditatem ſequitur,& leuitas,& calliditas, & ſuperſtitio,& promptitudo ad ſcientias,& contemplationes,ad artes autem,& ad arma pertractanda inhabilitas quædam,& inefficacia,vnde in pugna ſtataria,non adeo valent, vt nationes Septentrionales,& temperatę.

APOTELESMA LXXXIX.

,, *Valde autem albi timidi ſunt, referuntur ad mulieres.*

HVius apoteleſmatis in promptu cauſa eſt,ſecundum quam, & valde albos appellat timidos,nam ad mulierum naturam referuntur,quæ ſecundum ſe timidæ exiſtũt, cauſa eſt,quoniam parum caloris ſecundum cor habẽt,quoniam multus eſt circa vterum, quare non multus circa cor; propter quid autem valde albus timidus eſt, quoniam pituitoſus,ſecundum naturam igitur frigidus, & humidus, at frigus ſequi timorem iam ſæpè diximus,ſicuti audacia calorem.

Dubit. Sed dubitandum videtur, quanam ratione doctrina hæc poſſit ſubſiſtere, quoniam diximus valde nigros eſſe timidos,at valde albi deberent eſſe audaces. Amplius Angli, & Germani valde albi videntur,ijdem tamẽ audaciſſimi ſunt;Ad hoc puto reſponderi poſſe; vehementer album intelligi colorem,qui niueus eſt,quique fœminilis, & hic cum præter naturam ſit viri,qui audax eſt,ſecundum quod eſt vir,arguit etiam timorem,qui priuatio eſt audaciæ. *Reſp.* Ad argumentum autem prius dico,multam nigredinem non eſſe cauſam timoris,ſecundum quod exceſſus eſt nigredinis,ſed eſſe ſignum diſpoſitionis præter naturalis,quæ virum poſſit ſtatuere;ſic & multam albedinem eſſe ſignum alterius extremi,omnia autem extrema ſecundum quod talia,vitioſa ſunt, quare qui verè viri meret nomen, neque albus,vt fœmina,neque niger,vt Aethiops eſſe debet; Ad alterum autem quod de Germanis,& Scythis dicitur non eſt verum,illi enim non ſunt albi,ſed roſeo colore,aut flauo,& mellino cum purpura mixto præditi; Ignauiam igitur & inefficaciam in operationibus docet color nimium albus,& timorem inſitum qualem videmus in virginibus plus iuſto candidis.

APOTELESMA XC.

,, *Color autem,qui confert ad fortitudinem medius horum oportet eſſe,flaui enim magnanimi ſunt, referuntur ad leones.*

NOn tanti videtur eſſe phyſiognomonica apud Ariſtolem,vt apud quoſdam recẽtiores,qui omnia illi adeo tribuunt,vt etiam futura contingentia, & quæ ab externo agente penitus pendent ſe poſſe prædicere,ac iudicare præſumant;videtur itaque hic ſcopus Ariſtotelis,vt contempletur,atque inquirat,qualis nam ſit conſtitutio uirilis ſecundũ naturam,& qualis mulieris,& quibus nam ſignis exceſſus,defectus, & medium coniecte-

mur;hoc fundamento ſuppoſito. Virilis naturæ perfectionem medietatem quandam eſſe,cuius propria ſit paſſio magnanimitas,ſiue fortitudo animi,& corporis robur,ſimiliter, & alteram quandam medietatem eſſe naturam muliebrem, cuius paſſio eſt pulchritudo, & delicata quædam corporis conformatio; animi autem affectio propria eſt illiberalitas quædam,& dolus,non quod fœminæ omnes doloſæ ſint,ſed naturaliter dico viros eſſe apertiores,& magis audaces,fœminas uero eſſe magis coopertas,& magis animi proprij ſenſus tegere,& minus eſſe audaces,quod ſi quando audaciſſimæ quædam appareant,illæ iam præter naturam ſunt diſpoſitæ.

Sed ad Ariſtotelem; Ait ille, quod color conferens ad fortitudinem eſt medius inter ualde album,& ualde nigrum;Non putandum eſt colorem hunc medium conferre ad fortitudinem,ut cauſam,ſed tantum,ut ſignum,quare ſenſus eſt,Color indicãs corpus humanum natum eſſe ad animi fortitudinem,& propẽſum ad audaciam,eſt medius inter atrũ, & candidum; ſed non putandum hunc colorem,quem dixi medium,debere eſſe uiridem, non enim color hic homini ſecundum naturam ineſt.

Erant colores qui ad album referebantur pallidus,roſeus,cinereus.pallidusque multiplex eſt,nam luridus,& cinereus collor pallor dicitur,& pallidum etiam uocant colorem qui reperitur in ebore,uel lacte coagulato,& propriè hic fœmineus eſt, quando igitur purè apparet color qualis eſt cineris quernæ bene coctæ,cum hic ſit effectus melancholiæ,cũ pituitæ ſubdominio,& melancholia cum calida non ſit,poteſt tamen mediocriter caleſcere,hunc non dices fortem,ſed humanum quidem,& temperatum,neque aliena appetentem,qui uerò propriè mellinus eſt,coloremque mellis refert,nimium flauæ bilis in ſe habet; qui cydonitem colorem ſibi comparauit,& ad fuſcum magis accedit,ſqualoremque præ ſe fert,ille eſt ex his quos Ariſtoteles uocat medios,eſt enim in alborum confinio participans ex albo,& nigro,factus à multa melancholia incaleſcẽte,& multa flaua bile cum pituitæ,& ſanguinis partibus æqualibus;præualet autem pituita;& hic color eſt, quẽ hoc loco ipſe flauum appellat,melius fuluum uocaſſet,qui leonis eſt,non quod homo reperiatur cuius cutis illum exactè colorem habeat,ſed dicitur quod ad illum accedit, ac quodãmodo repreſentat;& ſimiliter inter homines atros,qui ferruginei ſunt, atque ad colorem rubiginis accedunt,illi fortes,& magnanimi ſunt,& robuſti;quoniam ex atra bile,ac flaua conſtant,quorum altera,cum terram referat,conſtantiam ac robur,altera, cum igni ſit ſimilis,uehementiam,celeritatemque,& in actionibus promptitudinem miniſtrat; qui uero nigriores exiſtunt,iјs iam flaua bilis deficit,& carboni extincto ſimiles ſunt,& non calidi,ſed frigidi,at in calore audaciã conſiſtere iam ſæpius eſt dictum,calor enim ignis proprietas eſt,& ignis primũ actiuorũ dicitur; Ater igitur,ſeu piceus,ex una parte,& cãdidus, ſiue pallens ex altera,ſunt extrema quædam;eos igitur quibus inſunt à mediocritate remotos eſſe docẽt;at in mediocritate poſuimus robur,audaciamque, ergo qui in extremitatib. ſunt,audacia,& robore carebunt,timidi igitur & imbelles dicentur. Fuluum igitur, ſiue cydonitem colorem eſſe fortitudinis indicem,confirmat exemplo leonum,qui cum fortes ſint,& maſculi hunc colorem habent,fortibus ergo hic ineſt color.

At propter quid fortes,ac robuſti ſunt fului? cauſam ex prædictis in promptu eſſe puto; Nam fortes, & robuſti ſunt temperamenti melancholici cum ſubdominio bilis,quam partes æquales ſanguinis, & pituitæ excipiunt, & melancholia naturalis eſt, & multo calore referta,at quibus ineſt tale temperamentum,iјſdem ineſt color fuluus, qualis eſt in leonibus,ergo fortibus & robuſtis ineſt color fuluus;ſicuti diximus;talem autem fuiſſe Herculis colorem legimus,at Cacus ferrugineus erat,ſicuti etiam Anteus;quod igitur,qui talem habent colorem ſint fortes,ac manu prompti, & robuſti ex his clarum eſt.

APO-

APOTELESMA LXXXXI.

Rubei valde aſtuti referuntur ad vulpes.

COlorem de quo loquitur Ariſtoteles in vulpina pelle eiuſque præcipuo tergore ſpectare poteris, ille enim propriè eſt qui rubeus dicitur, & qui aſtutiam declarat; aſtuti dicuntur qui perſpicaces ſunt, & in malis prompti ad inuenienda media, quibus ſuum finem obtineant; hæc itaque videtur eſſe prudentis, & aſtuti differentia, vt prudens laudabilem, ac bonum finem ſibi proponat, deinde ſit potens ad media inuenienda, eaque naturaliter proba, & laudabilia, quibus finem ſuum obtineat; ex aduerſo aſtutus, neq. bonum, ac laudabilem ſibi finem proponit, ſed omnia ad ſe vnum tantum trahens, nihil de alienis commodis ſollicitus eſt, perſpicaxque, ac promptus eſt ad media inuenienda, nihili faciēs ſiue illa ſint laudabilia, ſiue non, dūmodo quod intendit perficiat; dicit igitur quicunque rubeo ſunt colore prædíti, ac præcipuè ſecundum faciem illi ſunt vulpibus ſimiles, at tales ſunt aſtuti; ergo qui rubei ſunt ſecundum faciem ſunt aſtuti, quod rubeo infecti colore ſint ſecundum colorem ſimiles tergoribus vulpium, ex ſe patet, nam & rubeos pilos habet vulpes, & aſtuta valde eſt, vt etiam ex Aeſopo colligitur, qui primas aſtutiæ partes vulpib. aſſignat, propter quid autem rubei ſint aſtuti; id explicabitur ſi prius notauerimus, quod rubor duplex eſt, alter ſplendore carens ſaturatus, & ad nigrorem cum pallore pauco inclinans, qualem fere, in ære deprehendimus, alter autem eſt ſplendidus purpureuſque, aut roſeus oculos quodāmodo exhilarans. rubor aūt, ſplēdeſcens duplex eſt vnū incarnatum vocant, qualem in malis autumni tempore, qualem in roſis vere nouo ſpectamus; alterum quem dicunt propriè rubeum, ſiue purpureum quem in cocinneis pannis, quem in floribus lychnidis coronariæ, atque in ipſo cinnabari conſpicies; de priori ruboris ſpecie, carente ſplendore eſt ſermo, qui conſtat ex multa bile atra aduſta cum flaua coniuncta; quib. vtriſque ſimul certa ratione commixtis, ſi calorem cōceperint, & vtraque aduratur, nihil nobilis, nihilque magnanimi facient ſentire hominem ſed propter naturam melancholię, ſemper timor, ſemperque ſuſpicio, & incredulitas illi erit cordi, & inſociabilitas. Hæc enim terræ propria ſunt, ſecundum quod eſt frigida, & ſicca, quare & alieno termino difficile terminabilis, difficileque cum alijs coherens, quod ſuſcepit diu retinet, quod reiecit non facile recipit, at bilis calorem ignis referēs, inquietam agitationem, inquiſitionemque molitur, vnde fit aſtutia; multo autem maior eſt portio nigræ quam flauæ bilis, vnde & ſuperat timor, qui niſi ſuperaret, iam audax, non a aūt timidum eſſet animal; ſit ergo rō. Aſtuti ſunt quorū temperies ex multa bile atra iuncta cum flaua bile vtriſque naturalibus quidem, ſed calefactis mediocriter conſtat, at quorum temperies talis eſt illorum cutis, & corporis color eſt rubeus ſiue ſplendore colorem æris referens, aut pellis vulpinæ; ergo aſtutis color rubeus ineſt, quare & quibus ineſt color rubeus illos eſſe aſtutos probabile eſt, quoniā non neceſſario conuertitur in terminis vniuerſalis affirmatiua, hoc autem etiam communi Italorum prouerbio confirmatur, qui vulgo dicere ſolent, neminem rubeum eſſe bonum; minor ſpeculantibus definitionem, & eſſentiam aſtuti manifeſta eſt; nam ſi propēſio ad aſtutiam eſt virtus, & paſſio quædam materialis, neceſſe ſanè eſt, vt ſibi certam materiam determinet, quæ ſimul conſtantiam in inquiſitione, & acrimoniam det in inquirendo. hanc à flaua, illā ab atra bile dari hominibus iam ſupradictum fuit; quod ergo qui valde rubei ſunt illi aſtuti exiſtant, ex his manifeſtum eſt; plures Cretenſes, & Sardos tali colore præditos vidiſſe videor; at Germani non rubei ſunt, ſed roſei, vnde illi non aſtuti, ſed ſuſpicioſi facile fiunt, decepti enim ſuo malo, non credere diſcunt; id etiam & virginibus accidit, quæ ſuſpicioſæ ſunt; quod calor benignus, ſanguiniſque ſubtilitas facere ſolet.

APO-

APOTELESMA LXXXXII.

Pallidi colore turbati, ſunt timidi, referuntur ad paſsionem, quæ fit ex timore.

PAllidi quinam ſint dictum eſt, color hic duplex eſt, vel ex bile aſſata, & iam, vt medici dicunt, in cinerem verſa, vel ex pituita; prior neſcio quid fuſci admixtum habet, poſterior ad candorem accedit, vterque autem duplex eſt, alter vniformis, æqualis, eſtloreſcẽs, & quodammodo naturalis, & aliquid ſplendoris in ſe continens, qualis eſt ille, quem videmus in adoleſcentibus naturaliter pallidis, bono tamen habitu præditis, pallorem huiuſmodi in violis albis, & in roſis auguſtanis, quas vulgo moſchettas vocant, percipies; ſed de hoc nunc ſermo non eſt, quamuis & iſte non ſit admodum ſolitus in faciebus virorum fortium reperiri; alter pallor eſt inæqualis, turbatus, peſſime ſe promens, & quodãmodo, vel lutidus, vel ſaltem repreſentans colorem, quem gipſum habet cum aqua fuerit dilutum, & pęne exſiccatum; talem conſpicies in eo, qui repente ex timore palluerit, nam cum ad cor recurrant ſpiritus, & ſanguis faciem deſerat, concidit cutis, & ſanguine, & ſpiritu priuata, efficitur pallida, rugoſa, fuſca, turpis, & inęqualis; quicunque igitur naturaliter nactus fuerit hunc colorem, illum Ariſtoteles pronunciat timidum; & probat à ſigno, quoniam qui timent pallidi ſunt, & colore turbati, ergo & e conuerſo, qui pallidi ſunt, & colore turbati, illi ſunt timidi; huius propenſionis cauſa difficultatem non habet; timidus parum habet ſpiritus, & ſanguinis, & totum, quem habet, ille ad interiora, & ad diaphragma recurrit, atque ſtabulatur, cuius indicium eſt, quod timidi ferè omnes, cum actu timent lubricam habent aluum, bile nimirum, & ſanguine & ſpiritibus ad inferiora delatis, & quicunque parum habet caloris, & ſpiritus, & quem habet totus ad inferiores partes ſtabulatur, & manet illi ſuperiora, & facies ſanguine, & ſpiritibus eſt vacua, cuius ſuperiora ſanguine, ac ſpiritu ſunt deſerta, & facies præcipuè, ac partes quæ ſunt circa oculos, ille eſt pallidus, & colore turbatus, ergo qui timidus eſt, ille eſt pallidus, & colore turbatus, & e conuerſo, qui pallidus eſt, ac colore turbatus erit timidus.

Dubit. At fortè dubitabit aliquis dicens non conuerti propoſitiones vniuerſales in terminis; ad quod reſpondere poſſem primum propoſitiones demonſtrabiles conuerti ſiquidem ſunt per ſe in ſecundo modo; ſed amplius probabile eſt conuerti non autem neceſſarium, & vt ſignum ſolubile, concludunt, ſaltem in pluribus; ſi enim omni timenti ineſt pallor, & non timet qui non palleat, probabile eſt, ſi cui ineſt pallor, vel illum timere, vel ad timorem propẽſum eſſe, ſiue id illi ex habitu, ſiue à principio interno, & ſecundum naturalem diſpoſitionem inexiſtat.

APOTELESMA LXXXXIII.

Qui autem mellei coloris ſunt frigidi, frigida autem mobilia difficulter, mobilibus autem difficulter exiſtentibus ijs quæ iuxta ſunt corpus, erunt vtique tardi.

NVllam difficultatem habet huiuſmodi apoteleſma, ſi modo cognouerimus quid melleus ſit color, & propter quid mellinus color tarditatem doceat, cum totum oppoſitum videretur ſignificare; ſiquidem mel calidum eſt, & abſterſorium, quare & color, qui illud primum indicat, effectus eius temperamenti videri deberet, mellinus color vtiq. à melle denominatus eſt, ſed mellis color non eſt vnus, nam mellis aliud pallens eſt quale eſt liguſtrum, aut cera dealbata, tale aũt eſt mel quod ex illyria affertur, aliud eſt flauum, quale eſt Italum, quod etiã ſic vocauit Lucretius; eſt alius mellis color ſubflauus, & quaſi cum

cum quodam ſplendore palleſcens, quem videre poteris in melle hiſpano, & qualem probabile eſt fuiſſe in melle attico, ſiue hymettico; huius igitur coloris mellei, qui refert hiſpanum, aut atticum mel, nunc ſermonem fieri puto ab Ariſtotele; vt ſit eius poſitio; mellino colore præditi, ſunt frigidi, frigidi autem ſunt tardi, maior probatur, quoniam frigida ſunt difficulter mobilia, quod videmus in terra, & in his qui hyeme frigent, qui vix attolli poſſũt, Amplius animalia ferè omnia frigida, ceu cochleæ, teſtudines, inſecta quam plurima, & ſalamandræ, & chamæleon, ſunt motus tardi, & difficulter mouentur, cauſa eſt quoniam frigidum calori opponitur, calor principium motus eſt; & primum calidorum, quod eſt ignis ſemper mouetur; quare frigus principium erit quietis; & quæ à cœlo maximè abſunt frigida ſunt, quod in terra videmus.

At ſi dixeris aquam moueri, Reſponderem non à ſe ipſa quatenus eſt aqua, ſed vel quatenus eſt extra ſuum locum, & ſecundum quod grauis eſt, non ſecundum quod frigida moueri; vel ſi in ſuo loco mouetur, nempè in mari, iam id illi accidit, vt à motu primi mobilis, & ipſa rapiatur, ſiuè ſolem, ſiuè lunam ſequatur; at iam aqua cum vehementer frigeſcit, quieſcit, ac gelu riget; patet igitur frigida difficulter eſſe mobilia.

,, *Quod ſi frigida ſunt, quæ iuxta corpus.*

Hoc eſt ſi membra corporis erunt frigida frigore naturali, quod ſignificat proprij caloris abſentiam, erunt etiam difficile mobilia, quare & tarda, & hominem facient tardum, minor erat; mellini ſunt frigidi, hæc ab Ariſtotele non probatur, cum tamen probatione egeat; mellinus color tertio modo dictus, qualem in Chloro Ceſare notauit Vopiſcus, conſtat, ex multo phlegmate albo, cui admixta eſt bilis flaua, cum modico melancholiæ, quare flauities illa albedini iuncta colorem ſubflauum, & propriè mellinum facit, qui demonſtrat diminutam eſſe coctionem, hic enim color in conualeſcentibus plerunque ſpectatur; mellinus igitur color victoriam pituitæ ſupra ſanguinem docet; flauamque bilẽ præter naturalem abundare, cum melancholia temperatam, ſiuè confuſam monſtrat; quod hanc conſtitutionem humorum, diminutamque coctionem arguit, id frigiditatem dominari oſtendit; mellinus igitur in homine color frigiditatem partium corporis docet, quod erat probãdum; iure igitur dictum eſt; quorum color faciei mellinus eſt, & ſubflauus, illi ſunt pigri, & tardi, & ſi tardi igitur etiam ad magnas actiones irreſoluti, & inepti, ergo nullius penſi homines, & quoniam frigidi eſt appetere pluſquam concoquere poſſit; tales etiam voraces, & gulones, & circa cibos intemperati, & quoniam flaua bile non deſtituuntur, erunt etiam iracundi, ſed quam non exercebunt, niſi cum inferioribus, & domeſticis, & cum iis à quibus vix malum, & talionis pœnam poſſe recipere putant; quod ſi iraſcantur maioribus, vicente metu patientur ſilent, & ad dolos, & blaſphæmias, & nugaces minas in abſentes ſe conuertunt.

APOTELESMA LXXXXIV.

,,, *Quibus color ruber eſt, acuti ſunt, quoniam omnia, quæ ſunt ſecundum corpus à motu calefacta erubeſcunt.*

RVber hic color nõ eſt, qui in apoteleſmate 91. ponebatur, quique erat vulpini tergoris color; ille enim, vt eo in loco dictum eſt, ſine ſplendore erat, conſtans ex multa melancholia aſſata, cum flaua bile coniuncta; at hic ruber color conflatus eſt ex multo ſanguine ſubtili, iuncto cum bile flaua naturali, quæ cholera dicitur rubra, & tenui pituita; & ille eſt, quem videmus in adoleſcentibus vehementi motu calefactis, quique purpuraſcẽs propriè eſt; hic igitur color ſi cui naturaliter ineſt, illum dixeris acutum; dicitur acutus, qui cito penetrat, ac cognoſcit, quæ reſpondenda, quæque agenda ſint, aciemque intellectus talem habeat, vt celerrimè, quæ alij in multo tempore non conſequerentur, ipſe aduertat; probat Ariſtoteles id, ponens rationis ſignum.

Quibus ineſt color rubeus,illi ſunt temperamenti bilioſi, & ſanguinei,qui tales ſunt calidi naturaliter exiſtunt,quorum complexio eſt calida, & bilioſa illi tenues ſpiritus habēt, habentes ſpiritus, & ſanguinem tenuem acuti ſunt,ergo qui rubeo colore præditi ſunt, illi acuti exiſtunt,probat in textu minorem,nempe quod rubei ſint calidi dicens,quorum corpora,multo motu ſunt agitata illi incaluerunt,& calidi exiſtunt , at quorum corpora multum fuerunt exagitata illi ſunt rubei,ergo rubei ſunt calefacti,quare & calidi;cauſa autem propter quam rubei ſint calidi eſt , quoniam rubei ſunt , vt dictum eſt,bilioſi,& ſanguinei , qui humores cum calidi ſint,ſi prædominentur corpus etiam calidum efficiunt , & ſi ſecundum naturam diſpoſiti, & ſani externa rubent, & mediocriter calent, tanto magis etiam interiora, & caleſcent, & rubra erunt .

APOTELESMA LXXXXV.

,, *Quibus color flammeus,maniaci,quia ea quæ ſunt in corpore vehementer calefacta flammeum colorem habent.*

FLammeum colorem voco illum ruborē, in quo ſplendoris eſt multum , qui flammam imitatur , cinnabarim, & coccineos pannos; qualem colorem aliquando ſpectare licet in facie eorum,qui multo vino ſe ingurgitarunt, & iam ebrij ſunt,eundem colorem vidimus in duabus fœminis phreniticę laborantibus,quorum altera mortua eſt,altera cum ex hæmorrhoidibus multum ſanguinis eieciſſet , tandem ſeruata fuit, poſtquam capilli omnes defluxiſſent; Maniacus appellatur à Mania,hæc autem furor eſt,qui ſequitur mēbranarum cerebri inflammationem; inflammanturque à quouis humore ebulliente; præcipue autem à bile tum flaua,tum atra exardente, & capitis interioria exurente; eſt igitur poſitio talis.

Quorum color faciei flammeus eſt,illi propenſi ſunt ad phreniticidem, & maniam , probatur quoniam quorum color faciei eſt flammeus illorum interiora vehementer ſunt calefacta,& exæſtuantia ; quibus præcordia,& membra interiora exæſtuant,iis facile accenduntur cerebri meninges, quibus hæc accidere facile poſſunt,propenſi ſunt ad maniã; ergo quorum color eſt flammeus,illi ad maniam ſunt propenſi;quod fuerat probandum;à ſigno confirmat Ariſtoteles in textu minorem,quæ erat flammeo colore præditam faciem arguere vehementem membrorum corporis calefactionem; & ait.

Huius indicium eſt , quod omnia corporis membra vehementer calefacta colorem induunt flammeum, quare ſi contingit faciem aliquam naturaliter flammeum colorem habere,probabile eſt faciem illam eſſe vehementer calefactam; non enim in ſecunda figura neceſſaria ſequitur,ex vtriſque affirmatiuis concluſio .

Mihi autem videretur multo facilius , atque etiam multo conuenientius Ariſtotelicæ methodi,ſi argueremus,probaturi, flammeum faciei colorem denotare propenſionem ad maniam,hoc modo; Maniacis interiora, & præcipue,quæ circa meninges cerebri , & ventriculos poſita ſunt, vehementer æſtuant, & incenduntur;quibus interiora exæſtuant , illi flammeum colorem in ſuperficie corporis habent, & circa faciem,ergo maniacis facies eſt flammea,ergo, & quibus flammea facies eſt,illi ad maniam ſunt propenſi; ponitur maior in tex. nempe quorum interiora corporis membra vehementer æſtuant , illi flammeum colorem habent.Sed clarius,& ad tex. accommodatius dicemus hoc modo.

Quibus color flammeus maniaci, quia ea , quæ ſunt in corpore vehementer calefecta flammeum colorem habent ; Qui autem extreme calefacti maniaci vtique eſſent.

Eſt huius Apoteleſmatis ſenſus;Quorum facies eſt flammei coloris, hoc eſt vehementer inflammata,illi propēſi ſūt ad furorem,& inſaniam, quoniam hoc indicat partes internas

cete-

cerebrum ſcilicet, & cor etiam eſſe vehementer calefacta; & ideo talem colorem in facie apparere; Non dico autem hos qui habent flãmeum in facie colorem eſſe maniacos, ſed bene propenſos ad maniam; Nã ſi interna eſſent in exceſſu calefacta non iam inclinari eſſent tantum, ſed in actu, & realiter eſſent maniaci, cum nihil aliud ſit mania, niſi internarum partium cerebri inflammatio; ſic itaque fiat ſyllogiſmus. Quibus color flammeus eſt in facie, illis interna viſcera, & præcipue cerebrum, & cerebri membranæ vehementer ſunt calefactæ: Quorum cerebrum, & cerebri meninges valde calefactę ſunt illis ineſt propenſio ad maniam ergo, quorum facies flammeum colorem habet ad maniam ſunt propenſi. Minor probatur ex euidentia; Nam videmus corporis noſtri membra cum vehementer calefacta ſunt hunc colorem flammeum habere; Maior eſt definitio ipſius maniæ, aut ex definitione maniæ clarum eſt; maniam vocant Medici inflammationem membranarum cerebri, & conuerſionem ſpirituum ad igneam naturam; & in lib. Gal. de Anat. viuorum dicitur, maniam eſſe ſignum quod præcordia ſint plus iuſto calefacta, ſi ergo maniaci habent interna viſcera ſumme calefacta, ergo, & quorum uiſcera calefacta ſunt illi ad maniã propenſi; ſed quĩ videbat Ariſtoteles, poſſe aliquem obijcere, hos non eſſe maniacos; quãuis ſint vehementer calefacti; Reſpondet, non eſſe in ſummo gradu calefacta interiora, Nam cum ad exceſſum perueniunt, iam ſunt actu maniaci.

Flammeus color fit in noſtro corpore, uel à cauſa externa, nempe motu, uel igne, aut ſole, uel fit à cauſa interna, hoc eſt à ſanguine bilioſo, & ſpiritibus affatim, & ſimul ad partem unam concurrentibus, ita ut præmultitudine impedita tranſpiratione augeatur calor, quẽ ſequitur inflammatio, & prædictus color. Maniam etiam deſcribunt, eſſe corruptam cerebri functionem à calore igneo, citra tumorem illud occupante. Ex his apparet, quomodo flammea facies propenſionem ad maniam indicet.

Non erit igitur cordati, & prudentis uiri cum hominibus flammeam faciem habentib. diſputare, aut de quacunque etiam leui cauſa contendere; Quoniam ſi paulo plus ſpiritus incaluerint, in contentione, facile eſt, ut actu maniaci fiant, nec ſolum in conuicia erũpant, ſed manus etiam inferre tentent.

APOTELESMA LXXXXVI.

Quibus autem eſt flammeus color circa pectus difficilis iræ ſunt, referuntur ad paſſionem, iratis enim ſuperaccenduntur ea, quæ ſunt circa pectus.

QVid ſit flammeus color, & propter quid inexiſtat, & cur exæſtuantis temperamenti ſignum ſit diximus. Hunc igitur colorem ſi circa pectus contigerit difficilem iram ſignificare ait, hoc eſt trucem, & pernicioſam, & mali modi, quam alibi Ariſtoteles vocat acerbam, quæ niſi extrema pernicie illius, qui excitauit finiri poſſe, non ſit veriſimile; eſt igitur Ariſtotelis ſententia, quibus circa pectus color ineſt flammeus, illi ſunt ſæuæ, & difficilis iræ, probat; quoniam qui hac paſſione tenentur, ac ſæuè iraſcuntur, tunc illis, quæ ſunt circa ſternum partes flammeum concipiunt colorem, quare & quibus naturaliter talis color adeſt circa præcordia, illis propenſio ineſt ad ſæuè, & crudeliter iraſcendum; ut ſit tota uis rationis huiuſmodi; quicunque diſpoſiti ſunt naturaliter ſecundum corpus, & particulas corporeas, eo modo, quo contingit ex affectibus certis diſponi homines, qui illis tenentur affectibus, illi ualde propenſi ſunt ad eos affectus, ſed quicunque habent cutim, quæ ſupra pectus eſt colore flammeo imbutam, illi habent colorem, quem uidemus in pectore illorum, qui ſæua, & difficili ira tenentur, ergò &

quibus ineſt flammeus color circa pectus, illis ineſt propenſio ad ſæuam, & crudelem iram vt enim dicitur, in habentibus ſymbolum facilis eſt tranſitus, cauſa vero propter quã flammeo colore præditum habens pectus ſit valde, ac vehementer iracundum, hæc eſt; quoniã ei qui detinetur ſæua, ac difficili ira, ebullit atque vehementer exæſtuat ſanguis ſubtilis, & biliosſus circa cor, at cui circa cor exæſtuat biliosſus ſanguis, illi interna pectoris exuruntur, & inflammantur, inflammatis internis, color flammeus externis participatur, & apparet in cute, & in pectore, ergo vehementer, & ſæue irato talis adeſt color, ergo, & ex aduerſo, cui talis color circa pectus erit, vel vehementiſſima tenebitur ira, (ſi id illi naturale non fuerit) vel paratus eſt admodum ad huiuſmodi affectũ, quauis etiam minima de cauſa. Tota vis rationis in hoc conſiſtit, quod natura ſemper eodem modo operetur, niſi quid impediat, & cui adeſt ſignum, adeſt etiam cauſa ſigni; & cui cauſa illi eſſentia, & principium operationis, vnde cuius facies, vel lugenti, vel deridenti naturaliter ſimilis eſt; illum in hos affectus propenſum eſſe dicimus magis quam qui oppoſito modo ſunt diſpoſiti.

APOTELESMA LXXXXVII.

Quibus circa collum, & tempora venæ diſtentæ ſunt, difficilis iræ ſunt, referuntur ad paſſionem, quia iratis hæc accidunt, cum vehementer deſæuiunt.

Eiſdem & hoc nititur principijs, quibus ſuperius, nam ſi in eo, qui ſæue iraſcitur talem videmus venarum diſtenſionem, ergo, & cui tales venarum apparent affectiones ni ſi ille actu iratus eſt, propenſum tamen ad ſæuam, & difficilẽ iram eſſe dicemus, circa collũ duæ venæ ſunt, quæ iugulares dicuntur, & arteriẹ duæ, ex vtraque parte ad caput aſcendẽtes, & ſe implexu mirabili, & in cerebri, & membranarum ſubſtantiam interentes, vt, & alimentum, & ſpiritus cerebro, ac capiti toti ſuppeditetur, oriuntur autem ab arteria magna; & à vena caua, & circa tempora, quæ venæ ſunt, & arteriæ, harum ſunt propagines, & propè cutim, eo In loco apparent vbi temporalis muſculus implantatur.

Diſtentas voco venas turgentes, & ſanguine repletas ita, vt multo quam prius, magis perſpicuæ appareant; eſt etiam vna in fronte vena, quæ ad perpendiculum naſo videtur ſuperſtare quæ cum diſtenta eſt, aut hominem bene potum, aut bene riſiſſe docent, aut tandem calefactum à cauſa interiori circa caput, ſic Silenum inflatum venas heſterno Iaccho, ait Virgilius, ſic & Siluanum, & Priapum fabulantur venas temporum, & frontis inflatas habere.

Eſt Ariſtotelis placitum, quibus uenæ iuguli, ac temporum diſtentæ apparent, illi ſunt uehementer iracundi, probatur à ſigno, quoniam qui uehementer iraſcuntur, illi uenas hoc modo affectas habent, ut turgeant, & diſtentæ appareant, ergo quibus uenæ circa collum turgent, illi propenſi ſunt ad ſæuam, & difficilem iram exercendam; conſequutia tenet, quoniam correlatiua ſunt anima, & corpus, paſſioneſque animæ, & corporis, quæ ſunt uirtutes in materia, cum autem affectus nihil aliud ſit, niſi exitus ad actum, potentia, quæ habet eſſe in determinata, & certa materia, quo propinquior eſt actui, & ipſi exitui ad actum, eò etiam materiam elaboratiorem, & magis formatam accidentibus, quæ ipſum actum concomitantur, probabile eſt habere, nam potentia uerbi gratia iraſcibilis eſt, ut forma, & entelechia quædam, quæ ſibi certam determinat materiam in corpore, nempe ſubtilem ſanguinem, & calidum, & rubrum huius compoſiti propria operatiò eſt iraſci, ſignum quod hanc materiã, ſequitur eſt flammeus color in pectore, quare ſequetur propenſionem etiam, & habilitatem.

Cauſa autem propter quam iratis turgeant uenæ circa collum, & tempora ex ſe facilis eſt, nam iratis ualde, ſanguis biliosſus ebullit circa cor, quibus hoc accidit multus ſpiritus,

multuſ-

multuſque calor, & ſanguis tenuis fertur in cerebrum, & caput, adeo, vt aliquando oculos & faciem flammeam habeant, & à naribus ignem ſpirare videantur; materia autem hæc efferueſcens per venas, iugulareſque arterias fertur, vnde illæ dilatantur, & extenduntur, calidi enim eſt dilatare, ergo vehementer iratis extenduntur iugulares venæ, nec nō, & eadem de cauſa, quæ ſunt circa tempora etiam dilatantur, vt non nullis præ nimia ira, (ſicut ē experiētia cognitum eſt) ex oculis, & auribus ſanguis eruperit; ergo iratis valde venę iuguli diſtenduntur, ergo, & è conuerſo, quibus iuguli, & temporum venæ naturaliter diſtentæ ſunt; illi propenſi ſunt ad iram ſæuam, & mali modi.

Animaduertendum etiam eſt, quod ſi quis non naturaliter, ſed caſu aliquo tales venas habuerit, ille ſecundum quod talem venarum affectum habet, tunc etiam ad iram acriter propenſus erit; nam memini quoſdam nimio vino repletum cum caput haberēt, iiſdemq. turgerent venæ minima de cauſa in ſæuiſſimam iram inciderunt; alij etiam cum multo riſu iocoque inflatas venas, & calefactum haberent caput, repente in iram ſæuiſſimam conuerſi ſunt; & hoc eſt qđ forte dicebat Horat. *Ludus enim genuit trepidum certamen, & irā.* Cauſa eſt quoniam in habentibus ſymbolum facilis eſt tranſitus, iracundi omnes circa præcordia prius, deinde circa caput calefacti ſunt; quibuſcunque igitur quacunque de cauſa partes hæ internæ incaluerint, omnes ad iram promptiſſimos dixeris, eadem de cauſa ēt amantes cum in promptu voluptatem cupitam habent, ad iram ſunt paratiſſimi, amor.n. calor eſt circa præcordia gliſcens, non minus quam ira, quamuis amor in ſanguine benigno, ira autem in acri, & bilioſo ſedem habeat, facile tū ab hoc ad illā fit tranſitus, vt abaere ad ignem.

APOTELESMA LXXXXVIII.

Quibus facies ſupererubeſcens eſt, verecundi ſunt referuntur ad paſſionem, quoniam verecundantibus ſupererubeſcit facies.

FAciem ſupererubeſcere puto, hoc eſt, circa frontem, & partes ſuperiores concipere colorem rubeū; qui propriè ſanguineus eſt, ac purpuraſcens, q̄ ſupererubeſcentia ſpectatur in pueris, & virginibus quando erubeſcunt; porrò, vt mihi videtur quamuis calor naturalis, ac ſanguis, & ſpiritus totum noſtrum corpus occupet, regat, & gubernet, neque ſit ulla pars uiuens, & ſentiens, quæ utroque, aut altero ſaltem (ut forte poſſet accidere oſſibus) non fruatur, attamen eſt quædam portio ſanguinis, & ſpirituum, quæ paratior eſt, per totū corpus diſcurrere, & laboranti parti ſubſidium ferre, non ſecus atq. in prælijs plerunq. cōtingit, Imperatores enim quandoque agmen militum quoddam extra pugnam locant, vt laborantib. & inclināti aciei, ſi cōtigerit, præſidio eſſe poſſint, & valēter opē ferant, Accurrit aūt sāguis hic, & ſpirit⁹ quē in ſubſidijs poſitū diximus, vt puto ad pręcipuas corporis noſtri partes, ſm q̄ cōtingit has, vel illas magis, aut minus affici, hoc vel oppoſito mō diſponi,

Vel enim fertur in caput, & faciem & partem ipſius anteriorem, ac præcipue in oculos, cum lętamur, aut in promptu eſt voluptas ex ira; qui enim uindictam ſumunt, aut iam iam ſe ſumpturos eſſe ſperant, neq. quidquam timent, illis efferueſcit ſanguis, & color in facie, & oculi flammas euomere vidētur; ſimiliter ſi nobis vehemēter exoptatus amicus, aut expectatum ſe ſe nuncium offerat, quaſi occurrens ſanguis, ac ſpiritus rei quæ placet, vt delectabiliter iungatur obiecto, faciem, & oculos occupat, qui etiam miſereſcunt rubore quodā ſuffundi vidētur, ſimiliter, & iis, q̄ verecundātur, calor, & ſpiritus in caput fertur hęc tū inter pudore affectū, & lętantē ex ultione ſperata, & in prōptu iudicata, aut miſereſcentem eſt differentia, quod illis qui pudore fiunt rubei, color ad aures, & ſanguis ad ceruicem, & ſuperiorem partem capitis fertur, oculique ſpiritu deſtituuntur, vnde erubeſcentes propter pudorem demittunt oculos, & claudūt, ac uultum deijciūt, & uix loqui poſsūt, deſtituta.ſ. calore, & ſpiritib. lingua, at q̄ ex ira rubei sūt ꝑp nimios ſpiritus, & ipſi impeditè loquūtur,

 & bal-

& balbutiunt, quoniam tam multitudo, quam paucitas ſpirituum impedit locutionem, & tam improportionatum mouens in exceſſu, quam in defectu motum ineptum facit, quod patet, ſi quis plumam proijcere vellet, aut ſaxum ducentum librarum; Amplius ad cor pręcipuũ, & ad membra, quę circa ipſum ſunt in omni pene affectu naſcentre ex malo corruptiuo præcipuè, aut iniucundo fertur ſanguis, & ſpiritus tanquam ad arcem, & principium totius vitæ, quo conſeruato, illa ſeruatur, & quo amiſſo procul dubio amittitur; in doloribus autem ad ipſum recurrit, vt ad terminum ad quem, & in ira etiam circa ipſum recurrit ac furit, & æſtuat quatenus ira eſt dolor, ſed poſt paulo fit cor terminus à quo cum ęſtuans ſpiritus, ac ſanguis per totum corpus deinde, & maximè ad partes ſuperiores feratur.

Cum autem incaluerit cum corde pulmo, & frequentior fit inſpiratio propter neceſſitatem, & multa verba præter rationtm effutiuntur, ratio enim medietas eſt, quæ vitiatur à vehementibus, atque exæſtuantibus ſpiritibus, & vaporibus, à quibus tanquam ventoſis procellis, & nube denſiſſima impeditur, ne proprijs fungi muneribus poſſit.

Etiam in epar, & membra prima nutritionis calorem, & ſpiritus recurrere puto, nõ qđ eo in loco ſit concupiſcibilis potentiæ ſedes, ſed quoniam contingit hæc aliquando etiam præter naturam affici, vel propter inanitionem nimiam, vel propter oppoſitam repletionẽ, aut propter obſtructiones, vnde præter rationem manus, pedeſque aliquando incaleſcere, quandoque etiam male affici corpus ſentimus.

Quarto ſi circa diaphragma feratur ſanguis, & ſpiritus affatim; exoritur riſus, & in riſu iociſque calor, & ſpiritus eo in loco præcipuè augentur nam & pars illa magis incaleſcit, & ea eſt, quæ præcipuè agitatur in his affectibus.

Si quando autem vehementi motu, & pauore turpiter opprimatur, & pene conficiatur homo, tanquam ſpiritus calor, & ſanguis impotentiæ ſuæ ſibi conſcius ſit, & offendi ac extingui vereatur, ad inteſtina, & partes inferiores circa vmbelicum fertur, vt ibi deliteſcat; exquo ſequitur, vt venter, & veſica vehementer timentibus, turpiter ſoluatur, calidũ enim ſua præſentia dilatat, & aperit, & hic quintus eſt locus, ad quem ferri contingit; at tunc ſuper iora frigeſcunt, vox faucibus hæreat, & comæ horrore arrigantur pedes ſtare nequeũt.

Sexto ad teſtes, & genitalia feruntur, cum libido venas inflarit, & veneris voluptas in promptu eſt; quare, & in his etiam ſicuti in alijs partibus idẽ enuntiari poteſt; quod quibuſcunque multum ſanguinis, & ſpirituum exiſtit circa genitalia, illi libidinoſi ſunt; & quę ſigna indicant multam ſpirituum, ac ſanguinis circa inguina ſtare copiam, eadem præſentanea, & certa ſunt vehementis libidinis ſigna. Sed his expeditis ad Ariſtotelem deueniamus, eius eſt placitum, Quibus facies ſupererubeſcens eſt, illi ſunt verecundi; affert ſui dicti rationem à poſteriori, & eo modo quo fecit in ſuperiorib. dicẽs, qm̃ qui verecũdia afficiũtur illis rubra fiunt frons, ſupcilia, & aures, & incaleſcunt partes ſupiores capitis; ergo è cõuerſo, quibus naturaliter hic rubor in prędictis partib. ineſt, illi ſunt ad verecũdiã ꝓcliues.

Noto autem non omnem ruborem, ſed illum qui purpureus eſt, quemque incarnatum diximus, ex puro ſanguine ſubtili exorientem, eum eſſe de quo, nũc eſt ſermo; cauſam aũt, propter quam ab oculis recurrat ſanguis, & ſpiritus in verecundia, & pudore ad aures, & partem ſuperiorem, & ad eum locum, vbi dicitur, rationalem partem poſitam eſſe, hanc putarem, qm̃ cũ obijcitur aliquod dedecoroſum, quod tale iudicet ẽt ratio, ſecundumq. illud ipſum de ſe male exiſtiment, aut exiſtimare poſſe homines putat, percellitur ratio, intelligens quod nolebat, laborat igitur, quare ad eam partem ſpiritus, & ſanguis quaſi laturi auxilium recurrunt, & ſua præſentia illam turbantes magis magiſque præpediunt.

An dicẽdũ ſicuti ꝑꝑ immenentẽ iniucũditatẽ, & doloroſũ dãnũ refugit color, & ſpirit⁹ ad inferiora, ita ꝑꝑ imminẽs vitupiũ, & dedec⁹ ab oculis ad poſteriora, & frõtẽ recedit calor. At ĩ verecũdia ſuffũdi rubore genas, & nõ frõtẽ, aut aures dicet aliquis, idq. ẽt teſtat̃ Virg. ꝯ expientia docet, ſolis .n. pallidis ſm naturã, & male dedec⁹ timẽtib. aures tãtũ ĩcaleſcũt,

ac ru-

ac rubore ſuffunduntur; An reſpondendum eſt,genas prius rubore tingi, quoniam genæ ſunt loca media per quæ ſpiritus, & ſanguis euocatus ad caput fertur,vt ad aures, & ad frõtem feratur,ꝙ autem locus ad quem, ſint aures, & ſinciput,ex hoc patet quoniam ibi rubor diutius permanet,atque aures tiniunt, & cutis frontis agitatur,neque loco quieſcit, deiecti autem ſunt oculi,cũ iam à malis ad ſuperiora deferatur ſpiritus, & ſanguis,vt dictũ eſt.

Propter quid autem quidam ſunt,qui nuſquam erubeſcunt, alij qui ſemper & ſine cauſa erubeſcere ſolent? memini enim me vidiſſe quoſdam adoleſcentes liberaliter, & ingenuè educatos,qui cum primum aliquem de re quapiam ſibi ſublata quærẽtem audiuiſſent ſubito erubeſcebant, vt cõtinuo poſſet aliquis credere illos eſſe eius rei,de qua erat querela,reos, & verè culpabiles: An, vt quiſpiam dicebat,eius quod præter naturam eſt, nulla naturalis reddi poteſt cauſa? An vero id ridiculum eſt dictu? effectuum enim,vt plurimũ cauſæ etiam ſunt,vt plurimum,& qui in paucioribus,ſimilies etiã habent cauſas, quare putarem ex principijs naturæ cuiuſquè id ſequi.

Animaduerti,quod qui quauis etiam minima cauſa,aut etiam ſine cauſa erubeſcunt, ꝙ hi omnes ſunt calidi, & humidi ſanguineo, & pituitoſo habitu præditi, & præcipuè circa caput,creduli igitur, quare quod audiunt ab alio turpe iudicari, idem etiam, & ipſi turpè iudicant,iudicium factum ſequitur ab horritio,& vt ſic loquar deteſtatio illius rei,huic iuncta eſt diſplicentia,diſplicentiam ſequitur ſuſpicio nunquid tale quippiam de ſe ipſo credi poſſit,hoc excipit dolor,doloris proprium eſt ad ſe calorem, & ſanguinem trahere,ſurſum igitur fertur ſanguis, & ſpiritus,quoniam valde mobilis eſt,hinc factum eſt,quod quacunque leui de cauſa,qui tali præditi ſunt temperamento erubeſcunt,etiam ſi id ſibi adeſſe nõ putent,quod ab aliquo vituperari audiunt,qui vero nulla ratione erubeſcunt impudentes, & perfrictæ frontis viri ſanguinem craſſum, & melancholicum habent, & ſpiritus craſſiores,neque facile credunt quoniam ſicci,neque dedecus curant admodum, quoniam frigidi, & impudentes ſũt,quare male mobiles,ſed tardi,hinc ſequitur quod nec facile,neq. leuiter rubore ſuffundantur;ſed ijdem omnino immobiliter, & impudenter permaneant.

Sed iã cauſam Ariſtotelici placiti afferamus propter quid quibus facies ſupererubeſcit illi ſint verecundi. Cauſa eſt,quoniam qui verecundantur ijs recurrit ſanguis ad ſuperiores partes faciei ad frontem,aures, & ſupercilia,at quibus ad hæc loca feruntur ſanguis,& ſpiritus,illi rubeum,ſeu purpureum circa illas partes induunt colorem,ergo qui verecundantur illi ſecundum faciem fiunt rubei,vt dictum eſt; & è conuerſo dicendum eſt ex ſupradictis principijs,quod cuicunque os, ac facies purpurea eſt, & ceu roſa colorata,quod ille eſt verecundus, & ingenuo pudore facile ſuffunditur, quod erat probandum.

APOTELESMA LXXXXIX.

Quibus genæ ſupererubeſcunt,amatores ſunt vini,referuntur ad paſſionem, quia ebrijs ſupererubeſcunt genæ.

MVlto diuerſus eſt hic color ruber,qui in ebrijs ſpectatur, ab eo qui in pudibundis videtur, & aliæ partes ſunt, quæ rubent vinoſis, aliæ quæ pudentibus, quare non mirum ſi diuerſę etiam paſſiones à diuerſis ruboribus ſignificentur;primum igitur verecũdantibus color non ſtat in genis,ſed ad aures, & frontem peruenit; in vinoſis non pertranſit genas,niſi inflammato tandem epate, & naſum, & faciem totam occupet; amplius In pudefactis color eſt propriè roſeus,& imitans purpuram cum quadam candoris adumbratione,ſecus ĩ vinoſis,genę.n. ſub oculis,ac oculi ipſi rubore miniũ referẽte,nõ tñ ſplendẽte colorãtur;loco igit̃,& ruboris diuerſitate diſtinguũtur, vinoſi, & pudefacti,aut pudibũdi.

Quib. igit̃ genæ,hoc eſt partes q̃ ſub oculis ſunt valde rubeſcunt,illi ſunt amatores vini, ꝓbatur eo quia,q̃ actu ebrij ſũt hoc colore genas impreſſas habẽt;ſi igit̃ cũ actu ſecũdo, &

energia ebrietatis, hic color iunctus eſt tanquam ſignum concomitans illum affectum, ſiue affectus præſentiam, ergo cui naturaliter hic adfuerit color ille paratus eſt ad talē actū, & promptiſſimè inebriabitur; cauſam huius ſigni ſic puto deduci poſſe, ebrijs, & ijs qui multo vino ſe ſe ingurgitarunt, multus vapor calidus, & ſiccus ad cerebrum, & caput fertur, & maximè propè oculos, cui hoc accidit, illi partes quæ ſunt circa oculos rubeſcunt rubore minium referente, non tamen ſplendido, ergo ebrijs huiuſmodi color circa genas apparet, ergo & quibus circa genas huiuſmodi color apparebit illos, ad ebrietatem propenſos eſſe naturaliter pronunciabimus,

At re vera neſcio an rationabiliter ex vno tantum ſigno ebrioſum dicere poterimus hominem; præcipium autem illorum ſignum eſt, ſpiritus, ſiue anhelitus creber, & fortis qualem habent Septentrionaliores, quam ſint Itali, item, & oculos naturaliter rubros habent, & ſanguineis venulis plenos humidos, vibrantes, & quodammodo ſurſum euntes.

Mihi autem videtur ebrioſos eſſe naturaliter, & ſiriculoſos eos, quorum cor, & pulmo multo calore æſtuant, neque ſuis illis potationibus remittitur ſitis, & cum iam habitum ſuper induxerint, neque ſitim fugare volunt, ſed continuè ſuis condimentis reuocant qua ratione forte fit, vt frigidiores, qui habitant plagas, cæteris ſint magis bibaces,

APOTELESMA C.

,, *Quibus autem oculi ſuper erubeſcunt, ij extra ſe feruntur ob iram, referuntur ad paſsionem, quia qui ab ira efferantur, illis oculi erubeſcunt valde.*

NOlim putes colorem qui de oculis nunc enuntiatur ad palpebras oculorum, aut ad adnatam, quam vocant, ſed propriè intelligendum eſt, hoc dici de pupilla; eſt autem ſenſus, Quorum oculi naturaliter valde rubri ſunt, vt uideantur referre carbonem ignitum illi adeo ſunt naturaliter iracundi, vt cum in affectum iræ cadunt apud ſe nō ſint, ſed ea faciant, & dicant, quę vere furioſi facere ſolent, idem ſenſerunt Polemon, & Adamantius, & quos vulgus habere viderit oculos rubros, & ſiccos illos valde eſſe iracūdos dicit, hoc Ariſtoteles confirmat exemplo paſſionis dicens; qui vehementiſſimè iraſcuntur, ut præ ira apud ſe non ſint, illis oculi ſupererubeſcuntur, aut igniti videntur; ergo hęc eſt paſſio, quæ ſequitur vehementiſſimam iram; qui igitur ad iram talem valde propenſus eſt, ille tales oculos habebit; Cauſam huius placiti habebimus, contemplantes, quare valde iratis, & ob iram in furorem conuerſis, tales adſint oculi; in problem. enim habetur ratio huiuſmodi, oculos in iniurijs maximè ſe lęſos arbitrari, ad eam igitur partem tanquam maximè læſam tranſmitti ſanguinem; & ſpiritus quorum præſentia efficitur, vt rubore ſuffundantur, & igniti appareanr,

At mihi multo magis arridet, quæ Alexandro Aprodiſeo attribuitur, ſententia, oculos valde iratis, & præ ira apud ſe non exiſtentibus ideo lucere, ac rubros effici, quoniam iratis ſanguis circa cor ebullit; qui feruor vapores, ac ſpiritus calidiſſimos ad caput mittit, atque ad oculos præcipuè, vnde, & facies rubicunda, & oculi inflammati apparent, eademque ratione cui oculi naturaliter rubicundi ſunt, illum præ ira adeo, data occaſione, inflammari dices, vt extra ſe ipſum fiat, id de irata Alecto canit Virg., & quotidie flammatos oculos oſtendere exceſſum iracundiæ manifeſtum eſt.

Noto autem inter cætera præcipium ſæuiſſimæ iræ ſignum eſſe, habere plurimas venas valde rubicundo ſanguine plenas in albo oculorum, & qui ſic affecti ſunt valde crudeles, & ſanguinolenti ſunt, cum in illo furore iræ exiſtunt, & niſi omnem executi fuerint vltionem quieſcere nequeunt.

Quidam inquiunt, ſanguineos oculos etiam impudentiam ſignificare, & rapacitatem, ſimi-

ſimileſque tales eſſe canibus, & ranis; at neque omnes canes habent ſanguineos, & rubros oculos, neque ſat ſcio impudentes eſſe ranas, & pro ſymbolo impudentiæ poni, cum, & illæ timidæ ſint, & natura frigidæ.

Certum quidem eſt ex Auer. quod oculi rubei ac minutis venis, iiſdemque rubentibus pleni calidum cerebrum indicant, quare cum ex ira amplius incaleſcāt facili negotio deinde in maniam, & furorem labi poſſe iudicandum eſt.

APOTELESMA CI.

,, *Quibus oculi valde nigri, timidi, niger enim color valde videtur timiditatem ſignificare.*

VAlde nigros oculos intelligemus atros, & qui ſcriptorio atramento in nigredine sūt ſimiles, aut carboni in puluerem redacto; hos vocat Ariſtoteles eſſe certum timoris indicium, quidam dicunt adeo infallibile eſſe, vt ſit neceſſarium, & addunt homines huiuſmodi eſſe auariſſimos, & turpi lucro deditos.

Cæterum quoniam niger oculus multiplex eſt, adhibenda eſt diſtinctio, vt de quo loquatur Ariſtoteles, habeamus, qui igitur nigri vulgo vocantur, alij ſunt ad colorem æruginis accedentes, & de his infra ſermonem faciet, alij verò atri proprie, de quibus nunc eſt agendum, qui autem atri propriè ſunt alij ſplendeſcunt, ceu rubi maturæ moræ, & de his etiam non tractatur nunc, alij hoc carent ſplendore; de quibus nunc eſt contemplatio, hōc vocat, ſignum eſſe timoris, vel pauoris potius, nam tales, non ſolum, quæ ſunt vulgo timenda, ſed etiam non timenda timent, ac ſeruili quodam, & inepto more pauitant, ſic autem videtur id Ariſtoteles confirmare.

Niger color in corpore timorem ſignificat, reſpiciens forte ad id quod ſupra dicebatur de Æthiopibus, & Aegyptijs, qui nigri ſunt, ijdemque timidi, ergo quibus adeſt color niger iiſdem, adeſt etiam timor; videmus etiam plurima inſecta ſicut cicadas, muſcas, & ſcarabeos, nigra eſſe, eademque timida; at ex oppoſito canes nigri timidi non ſunt, & equi ēt colore nigro prædiri inter timidos non ponuntur, Alcem nigram, vidimus, & quaſdam mulas nigerrimas. quæ tamen obſtinatiſſimæ erant, neque verbera, aut fuſtes timebant; Ad hominum igitur genus Ariſtotelis ratio reducenda eſt, vt ſit ſenſus, homines nigro colore ſecundum naturam infecti ſunt timidi, quare & qui oculos huiuſmodi habent illi timidi erunt.

Poteſt autem facile aſſignari cauſa propter quam nigri oculi timorem arguant; ſiquidē nigri oculi arguunt dominium atræ bilis in cerebro, & quoniam fulgore caret, non calefactæ; dicamus igitur cui adſunt nigri oculi, illis prædominatur in cerebro atra bilis pura, & ſecundum ſe, at in quibus hæc prædominatur illi ſunt frigidi, & ſicci ſecundum naturā, frigidis ſecundum naturam, circa principia timor adeſt, ergo cui adſunt oculi nigri ille timidus eſt, & quoniam ex atra bile timet, hæc autem refert terram, quæ ſecundum ſe ſicca eſt, ſunt igitur & inſociabiles, & obſtinati, & propter eandem cauſam, aliena quidem recipiunt, at cum receperint difficillime deponunt.

Quidam auctor tribuit Polemoni callidos, & doloſos homines per oculorum nigredinem ſignificari; at id ſanè Polemon non dicit, ſed ait nigrum oculum, ignauiam, pauorem, & infidelitatem teſtari, quando autem doloſos, prauos, & maleficos notat, id non tribuit oculis atris, ſed ijs, qui cum notabili ſplendore nigreſcunt; alibi etiam idem auctor, oculis nigris iram difficiliorem, impudentiam, & impietatem tribuit; at ſanè non immerito dicemus nigros oculos, & ſplendentes callidum, & doloſum hominem ſignificare, nam cum bilis atra aduritur, ſpiritus etiam ſubtiles, & acuti eleuantur, aptique ad inquiſitionem, &

inuen-

inuentionem fiunt homines,quæ qualitas non abſurde dici poteſt calliditas,quoniam autem timidi ſunt,dolos meditantur, & fallacias,non enim aperto marte ad arma, & ad nocendum alijs accedent,qui autem ſolo nigrore ſunt præditi timidi ſanè ſunt,quoniam melancholici,melancholici autem frigidi, & frigidi meticuloſi, & quoniam frigidi etiam tardi ad motum,ignaui igitur , & quoniam timidi , & ignaui, & tardi ideo etiam duri ad apprendendum,quæ dicuntur, & ad credendum, & quoniam neque credunt , neque amant inſociabiles ſunt ferè, & ideo infidi; hæc igitur de his qui atros ſine ſplendore habent oculos dici poſſunt .

APOTELESMA CII.

Qui autem non ſunt ualde nigri,ſed declinant ad flauũ colorem boni animi ſunt.

ALtera ſpecies eſt nigroris ſplendore carentis,ſed ab atro declinantis, hi oculi rubiginis ferreæ colorem imitari mihi videntur, eſt enim rubiginis color medius inter nigrum, & fuluum; ita tamen,vt nigredo ſuperet; hos Ariſtoteles bonum animum indicare ait; illos bono animo præditos puto,qui nati ſunt ad amandum homines, illiſque bene faciendum,qui demum ſecundum naturam hominis ſunt diſpoſiti,eſt enim hęc hominis natura,vt ſit ſociabilis magis quam omnis apes .

Huius paſſionis rationem nullam aſſignat Ariſtoteles,fortè credens ex ſuperioribus poſſe colligi,ſi enim valde niger bonus non eſt,ergo probabile eſt, non valde nigrnm bonum eſſe poſſe,non ſequitur tamen neceſſario,etenim ſublato antecedente,non neceſſario tollitur conſequens,at rationem, & cauſam venari tentemus ; Bono animo præditos diximus eos; qui humani ſunt , & qui ad ferendam opem alijs propenſi ſunt , hæc propenſio arguit conſcientiam,ſiuè animaduerſionem quandam,quod etiam ipſe alijs poſſit egere,ſecundũ quam animaduerſionem,paratus eſt homo ad iuuandum alios;tales igitur acutè diſcurrũt quid ſit è re ſua, & quid hominem deceat, & ſibi timentes alijs prouident , ſecundũ igitur quod timore non carent frigidi ſunt,frigidi terreſtres quare melancholici, vnde nigredo, ſecundum autem quod ſunt prouidi, & acuti calore participant,bilis igitur portio iuncta eſt melancholiæ,quæ deinde colorem fuluum illum facit ; qui cum nigro iunctus rubiginẽ imitatur; quod ſi hoc verum eſt, Dicemus.

Bono animo prędití non ſine calore,ſed melãcholici ſunt cum ſub dñio bilis naturalis, qui tales ſunt oculos habent nigros ad fuluum declinantes , ergo qui bono animo præditi ſunt oculos habent non valde nigros,ſed ad fuluum colorem declinantes,quod fuerat probandum;ergo, & è conuerſo quibus tales adſunt oculi illi ad humanitatem ſunt propenſi , & bono animo præditi; melancholicum autem habitum cum bilioſo iunctum facere oculos nigros,ad fuluum inclinantes, & colorem imitantes rubiginis,ex ſupradictis iam manifeſtum eſt,cum terram referat,melancholia, & humor hic naturaliter ſit ater ; ignem autẽ bilis;hic iunctus cum terra nigra fuluum colorem producit; cæterum hos potius ad fœminarum,quam ad virorum naturam reduxeris, illæ enim ſunt viris, & manſuetæ, & miſericordes magis quæ videntur paſſiones animi boni,de quo ſupra.

APOTELESMA CIII.

Quibus oculi glauci, aut albi timidi ſunt, viſus eſt enim albus color timiditatem ſignificare .

SI color, quem græci glaucum vocant,eſt idẽ cũ cæſio latinorum,neceſſe ſanè erit, illius *ſpecies* percurrere;non enim verum eſt ſimpliciter, cæſium oculum eſſe timoris indi-

tium,

tium,nam ſi cæſij(vt non nullis placet)oculi,ſunt ijdem,& cærulei, cum Scythis,Germaniſque ferè omnibus cæſij adſint oculi,illos oporteret eſſe timidos,quod tamen certè falsũ videmus,cum his populis,pauci aut nulli ſint audaciores;glaucum igitur ponamus cęſium eſſe, & hoc verbum à cæli claritate,vel aeris deductum eſſe,cæſiumq. hoc eſt, cęlium nuncupari, hunc igitur quotuplex ſit dicamus, & quomodò fiant ſingulæ ſpecies,& quæ pars ea ſit quæ cæſia in oculo dicitur, ſic enim, & cur timorem ſignificat forſan clarum fiet.

Triplex videtur eſſe oculorum color qui cæſius dicitur, vnus eſt, & primus,qui in pueris lactentibus ferè ſemper reperitur,qui ad albedinem valde declinat,& color hic ſubalbidus propriè vulgo dicitur, ſecunda ſpecies cæſij coloris neſcio quid flaui iunctum habet, & tales oculi ſunt noctuarum,has enim græcè glaucopas,hoc eſt cæſios oculos habentes,vocãt tertia glaucedinis ſpecies ad virorem accedit, & propriè color cæruleus dicitur,quem in mari ſpectamus, & quem plures ſeptentrionales nationes habent,quid igitur ſit color glaucus, & quotuplex patet, nunc quomodo fiat paucis percurramus.

Prima ſpecies glaucedinis,quæ in pueris conſpicitur,ſi Meletium audiamus,non ignobilem veterem philoſophum,dicemus glaucedinem quæ accedit ad aqueum humorẽ cauſari à multitudine humoris vitrei,in cuius profundo exiſtit chriſtallinus clarus admodùm, & multo lumine repletus,ſi vero paucus ſit vitreus humor vtrique tamen clari, & ſinceri admodum,hic nempe,& chriſtallinus,tunc illa exiſtit cæſietas,ſiue glaucedo,quæ in populis Septentrionalibus ſpectatur in quorum oculis flauities quædam apparet, & ad oculos noctuarum accedit, at ſi cum multo lumine multus fuerit humor chriſtallinus iam virorem referet oculus.

Ego vero in his valde dubito,neque mihi videtur oculos noctuarum, qui aureum imitantur fulgorem,quidquam commune habere cum oculis Saxonum, & Germanorũ, qui circa Albim fluuium habitant,quorum oculi in primis cærulei apparẽt;nec ſat ſciò an Meletij,aut interpretis culpa,quæ in ipſo leguntur peruersè, & peſſimè ſint ſcripta.

Inquit Ariſtoteles oculorum colorem corpora ſequi,quare qui ad ſeptentrionem cum corpora habeant alba,oculos etiam cæſios habent, qui vero ad meridiem cum corpore nigro nigrum colorem obtinent,quod etiam hic ſentit quodammodo,cum oculos nigros timorem indicare dixit.

Quod de albicantibus dicet nunc. Idem videtur in libris de generatione animalium dicere,quod humoris paucitas cæſium,multitudo nigrum facit colorem,at probabile foret minus humoris adeſſe in meridionalibus,quam in ſeptentrionalibus oculis, & eo magis quod copiam humoris non vitrei, ſed aquei cauſam nigroris, paucitatem glaucedinis dicunt,quod ex eo confirmatur,nam cum oculus marcorem patitur,ac aqueus humor amittitur,tunc oculus fit glaucus,ſiuè cæſius, & multa aqua nigrorem præſefert,quæ vero pauca in flumine,vel lacu exiſtit cæſium colorem habet.

Quidam ex recentioribus colorum diuerſorum cauſas vueæ tribuunt,ex cuius diuerſitate oculorum varietem naſci arbitrantur.

At, vt ego puto,ꝙ etiam ſine vueæ diuerſitate erit oculus diuerſus, & humorum oculos ſtatuentium multitudo,& paucitas, & diuerſa inter ipſos habitudo cauſat hanc varietatẽ, ex quinto igitur de generatione animalium dicamus, quibus nõdum perfectus eſt oculus, neque perfecta tunica,ac bene digeſtus humor,illis cæſius eſt oculus ad colorem aquæ accedens, & admodum albicans, tales ſunt puerorum nuper natorum oculi, & hic color timorem indicat; nam pueri timidi omnes ſunt,ſignum autem eſt calorem non dum ſuperare humorem aqueum,qui in temperatura cerebri multus exiſtit. Procedente tempore,& nigriore effecta vuea, & diſſipata ſuperflua aquei humoris quantitate, additaque inſuper multa ſpirituum,ſed non excedente copia,efficitur ſecunda ſpecies glaucedinis,quę ad flauitiem accedit,ſi vero, & augeantur ſpiritus bilioſi,& minor etiam fiat aqueus humor,oculi no-

li Scytharum exiſtunt, qui virorem referunt; ſi autem magis, magiſque ſpiritus augeantur, neque bilioſi puri, ſed cum melancholicis mixti, oculi humores repleantur, & vuea etiā hoc eodem ſanguine paſcatur, bilioſo nempe, & melancholico naturalibus vtriſque humoribus, iam oculum, quem Ariſtoteles charopum, gratioſum, fulgentem fuluumq. dices, quē in leonibus, & aquilis, & generoſis canibus tueri poteris.

Hæc autem pars quæ cæſia quæ fulua, quæ quandoque nigra dicitur ea proprie eſſe videtur, quæ pupilla vocatur, quod ſi per pupillam nonnulli obſtinatius oculi foramen viſoriū intelligi contenderint, nō contradixerim, ſat nobis ſit, de colore illius partis ſermonem eſſe, quæ foramini coronam facit, & ab adnata circumquaque terminatur.

Eſt ergo ſenſus Ariſt. quibus oculi glauci, hoc eſt albi, ſiue ſubalbicantes ſunt (intelligendo de prima ſpecie glaucedinis) illi ſunt timidi, probatur, quoniam, ſupra dictum eſt album colorem arguere timiditatem, quoniam arguit prædominium humoris aquei, ſeu pituitoſi, quare & frigidi, at frigus timorem cauſat, hac igitur de cauſa quorum oculi ſunt cęſij, & albicantes hi ſunt timidi, pueri enim tales habent oculos, qui recens nati ſunt, & valde timidi ſunt, quare oculorum hic color arguit timorem.

Cur autem Germani cæſios oculos habent, & Sauromatæ, nec tamen ſunt timidi? at neque ſane frigidi, quidam reſpondent, nam calore interno abundant, & ab hoc forte plerunque ſiticuloſi, dicerem ego aliam eſſe glaucedinis ſpeciem, quæ eſt in Germanis admodum diuerſam ab hac, de qua nunc agit Ariſtoteles, eamque non ſolum ſequi cutis colorē, ſed ab oppoſita quodammodo cauſa generari, nam etiam quædam cum ſiccantur cæſium colorem induunt, & id præſertim accidit quibuſdam generibus olerum, quorum folia cū vegeta viridem quandam nigrorem habeřent, dum exſiccantur, ad glaucedinem accedūt, cum remiſſa quadam viriditate, qui color ni fallor animaduerti poteſt in oculis Germanorum, & Sauromatum à quo coloris genere olim cognominati fuere, quid igitur cæſius oculus ſubalbicans ex Ariſtotele ſignificet, nec non, & cur accidat ex his patet.

APOTELESMA CIIII.

Qui autem non ſunt glauci, ſed charopi, boni animi ſunt, referuntur ad leonem, & ad aquilam.

QVi charopi ſint oculi, & propter quid tales exiſtant ſupra dictum eſt, hos indicare bonum animum dixit Ariſtoteles, quis etiam ſit hic bonus animus, & quomodo humanitatem, liberalitatemque præcipuè ſignificet animi bonitas dictū eſt, porro hunc oculorum colorem ſignificare bonum animum hoc eſt naturalem, bonamque diſpoſitionem probat Ariſtoteles exemplo leonum, & aquilarum Leones enim, & aquilæ oculos habent charopos, hoc eſt fuluos, vel cum ſplendore quodam ad fuſcum accedentes, cui admixtus ſit auri color, at hæc animalia ſunt magnanima, liberaliaque, & fortia, ergo quorum oculi ſunt charopi illi tales ſunt, qui tales bono animo præditi dicūtur, ergo charopi oculi bonū animum ſignificant.

Propter quid autem hic idem oculorum color bonum ſignificet animum, ex ratione ſupra dicta, facile probatur, cui enim ineſt oculus charopus, illi ineſt temperies cerebri, & cordis à quo ſpiritus exeunt, melancholica, cum ſubdominio bilis flauæ naturaliter diſpoſitæ, at quibus ineſt huiuſmodi temperies, illi ſunt audaces, & conſiderati, qui tales ſunt bono animo præditi exiſtunt, ergo cui inſunt oculi charopi illi bonus ineſt animus.

Quæ primo loco poſita eſt minor nullam habet dubitationem, ſupra cuim in præcedenti apoteleſmate fuit expoſita; quæ ſequitur ſecundum ſe manifeſta eſt, nam qui ex naturali atra, & flaua bile proportionate inter ſe iunctis conſtant ſunt audaces propter flauæ bilis calo-

calorem, & permanent conſtantes propter melancholiam; quæ cum calorem recepit illũ retinet; valde conſiderati etiam tales ſunt, vt in problem. Sectione 30. qui enim ſpiritus ab huiuſmodi mixtione (quoniam adeſt bilis) ſubtiles, atque acuti, & penetrantes ſunt; quoniam autem adeſt ater humor vniformes, ſtabiles, æquales, & ſicci exiſtunt, ſicca autem anima, vt dicebat Heraclitus ſapientiæ, & bonitatis eſt hoſpitium; liberales etiam ſunt, qui hoc nacti ſunt temperamentum, nam caloris eſt diſpergere, ac difundere, qui cum ab atro humore cohibeatur mediocriter diſperget, at dare eſt liberalem eſſe; quoniam autem fortes, & liberales ſunt, ideo etiam magnanimi, quare & boni animi, ac laudabiles iure dicuntur, quod ergo charopus, ſiue cum quodam ſplendore fuluus, ac leoninus oculus ſignificet bonum animum, ex his patet.

Noto tamen vnum quod legitur, leonibus duplex eſſe oculorum genus, & enim viles, & non iubati habent oculos cæſios, hoc eſt ceruleos, & ad virorem ſubnigrum accedentes, vt etiam pantheræ, quare & ſæui ſunt, & doloſi ſimiliter, ex hoc ſunt genere, qui circa radices montis Atlantis ſtabulantur, & oculos cæſios, & ſubalbicantes habent, quos, ait Ioannes Leo, eſſe viliſſimos, adeo, vt facile ab incolis illius montis mulieribus aliquando fuſtibus abigantur, qui vero campeſtria, & calida loca inhabitant ferociſſimi, & iubati exiſtũt quales etiam Indici, & his oculi fului, & ſplendentes cum quodã nigrore inexiſtunt; quem colorem vocauit Ariſtoteles charopum, & gratioſum, quoniam ſpectantium oculos delectat, ſimul, & quodammodo terret.

APOTELESMA CV.

Quibus oculi vino ſimiles ſunt ſecundũ colorem, ſtolidi ſunt referuntur ad capras.

QVid Ariſtoteles per vinoſum colorem intelligat, explicat cum dicit illum eſſe, qui in caprarum ſpectatur oculis, porro vinoſus color à Scaligero dicitur ex Theophraſti ſententia, in libello de coloribus, ille, qui ex puro nigro, & aerea luce conflatus eſt, hunc colorem ſpectabis in quibuſdam ceraſiorum ſpeciebus; at, vt mihi videtur nihil commune hic color habet cum oculis caprarum, qui mihi rubentes, & flaui cum albore videntur, & tales qui vini colorem non nigri ſed albi, ut dicunt Itali, aureum, uel croceum colorem imitantis repreſentent, cum igitur album cum lucido ſolis colore miſcueris illum generabis colorem, quem, & in uino tenui albo, & colorato, & quem in nubibus albis à ſole percuſſis, & quem in caprarum oculis ſpectare licebit, hunc igitur oculorum colorem ſtoliditatẽ ſignificare ait, & mores capræ denotare, ſtolidum, ut mihi uidetur, nomen à ſtollonibus deflexum eſt, arbores autem, quæ ſtollones emittunt eæ ſunt, quæ ab imis radicibus, aut ex ima parte, quæ propè terram eſt poſita, emittunt uirgas, quibus emiſſis cum totus humor in uirgas illas tranſfundatur, ipſæ arbores, neque fructum faciunt, neque nutriuntur, ut igitur alienas, & inutiles ſectentur, & alant uirgas, ipſæ ſe ipſas deſerunt, quare ſtolidæ dicuntur, unde ſtolidus eſt, qui ſua non curat, quique eorum, quæ ſunt uſui nullam gerit curã aliena, & inutilia ſectans, quique facile irrideri, facileq. deludi poteſt, in quo capram imitari uidetur, unam enim, quidam ſcribunt, ſi quis barba apprehenderit, reliquas è grege immobiliter hærere, & quaſi ſtupeſcere; proprie autem ſtolidus, ut mihi uidetur ille eſt, qui & non multa cum ratione operationes exorditur, & exorſas non perficit; inefficax igitur ad perficiendum, & promptus ad ſuſcipiendum, quod facto opus eſſe uidetur.

Dicit igitur, quicunque uino ſimiles oculos habent ſunt ſtolidi, quod probatur, nam capra uino ſimiles oculos habet ſecundum colorem, & hæc eſt ſtolida, ergo quibus uino ſimiles ſecundum colorem ſunt oculi, illi ſunt ſtolidi; dixi autem colorem hunc uinoſum non eſſe nigrum, neque eum, quem mari dat Homerus, ſed color hic uini flauus eſt, & quem in

caprarum

caprarum oculis ſpectamus, ille ſanè album, non nigrum vinum imitatur; eſt enim flauus, & ad paleæ colorem accedens, aut maturorũ citrorum, quid igitur ſit caprinus color, quid ſtoliditas, & quod hæc duo iugata ſint, caprinus in oculis color, & in anima ſtoliditas ex his manifeſtum.

Propter quid aut id contingat nunc dicendum; ſupponamus igitur primũ, quod ſæpius dictum eſt, quales ſunt oculi, illorumque color ſecundum naturam, talis vt plurimum eſt cerebri temperies, qualis autem eſt cerebri temperies, talis etiam eſt modus operationum cerebri, item ponamus caprinum colorem, ex pituita cui adiuncta eſt flaua bilis ortum eſſe; nam pituita color albus eſt, vt aquæ; at ſi aquæ adiunxeris colorem crocem; (hoc eſt proprie crocum) in pauca quantitate, efficietur palearis ille color, ſed non lucens, quod accidet ſi non admodum clara fuerit aqua, quibus igitur adſunt huiuſmodi oculi, illis prædominatur pituita cum ſubdominio flauæ bilis in cerebro, ſed non perfecte temperatæ, atque elaboratę; quibus autem huiuſmodi temperamentum in cerebro adeſt vrgente bile prompte aggrediuntur, quæ facienda ſunt, at propter pituitam quæ aquam refert inefficaciter peragunt, & deſiſtunt, & rurſus propter bilem irrequieti multa petunt, vnde etiam petulcæ vocantur capellæ, ſed propter pituitam quæ petierant ſubito ſpernunt, & omittunt, nã humidi eſt non retinere, quæ facillimè ſuſcepit, hoc etiam capellarum videtur eſſe propriũ vt cum paſcunt modo hæc, modo illa petant ą buſta, & cum vnum carpere cæperint, non perficiant, ſed ad aliud ferantur, neque vnquam paſtu ſaturari poſſe videantur.

Ex his puto ſic poſſe demonſtrationem condi. Cui inſunt caprini oculi illi ineſt cerebri temperies ex pituita multa, & turbida, & ſubcula, cum ſubdominio bilis flauæ, at cui tale ineſt temperamentum eidem ineſt ſtoliditas, ergo cui ineſt oculus caprino colore, quem diximus vinoſum, infectus, ille ſtolidus eſt; ſic ergo illi dicent, qui ſic legunt textum Ariſtotelis, & qui caprinos oculos interpretantur varios, & turbulentos.

At ſunt non nulli, quibus non poſſum non accedere, qui putant textum hunc corruptũ, & pro capris legendas eſſe oues. Primum quoniam verè oues pecus dicitur ſtolidum, qđ teſtatur Ariſtoteles in libro de hiſtoria animalium; capræ tamen videntur ouibus multo prudentiores, quamuis, quod de Cretenſibus affertur, quæ percuſſæ dictamnum quærant, potius videatur intelligendum de capreis feris, quam de his quæ apud nos degunt; cæterũ puto ſane id de ouibus debere intelligi, & quos vocauit caprinos, potius ouillos oculos legendum eſſe; qui multa pituita cum pauca admodũ bile producti apparent; & probe etiã colorem vini diluti admodum imitantur, tantum autem valuit locus hic apud quoſdam huius facultatis auctores, vt ideo librum hunc Ariſtotelis eſſe non putarint, cum hoc ab ipſo aſſeri legiſſent, capras ſtolidas nimirum eſſe, quas alibi vocarat prudentes.

APOTELESMA CVI.

Quibus ignei oculi ſunt inuerecundi referuntur ad canes.

CAprini ſiue vinoſi de quibus ſupra mentionem feci quodammodo in colore conueniunt, cum his de quibus nunc futurus eſt ſermo, at differunt quoniam hi ſunt ſplendentes, illi nuſquam ſplendent, hi ad croceum colorem illi ad palearẽ accedunt; hi de quibus nunc agimus imitantur ignem, & prunas accenſas, illi corticem mali citrij ſi ſplendorem ademeris; hos oculos igneos Achilles notauit apud Homerum in Agamen. & caninos vocauit, & illum impudentem dixit; tales etiam erant furialis erynnis, quæ Turno apparuit, illum in Troianos concitantis. Dicit ergo ignei oculi inuerecundiam arguunt, quoniam ſunt oculi canum, canes oculos habent igneos, & præſertim illi qui ab Italis Maſtini hoc eſt ruſticani, & agreſtes dicuntur, canes autem (& hi præcipuè ſunt) impudentes, &

inuere-

inuerecundi, ergo ignei oculi inuerecundiam diſignant.

Porrò noto ex antiquorum placitis cani dari impudentiam,& inuerecundiam,procacitatemque,audaciam, & contumeliam;impudens enim, & inuerecundus videtur canis, quoniam nulla habita ratione loci,aut temporis aut perſonarum vbique & venereos actus tentat, & deponere veſicæ,atque inteſtinorum pondera non dubitat; iure igitur dicitur impudens, & inuerecundus, audaciam tamen in omnibus non agnoſco, ſed in his tantum, qui ſunt domi ſuæ,atque in proprio cubili,aut apud dominos ſuos,in quibus ſpem habent, contumelia forte ab ijs exercetur,contra peregrinos quibus oblatrant pertinaciſſime, & eo magis ſi irritari contigerit. Cauſa vero propter quam igniti oculi impudentiam ſignificant facilis eſt cognitu ex his, quæ alias dicta fuere, etenim cui adſunt huiuſmodi oculi, ille eſt temperamenti ſicci,& calidi ſecundum caput,& cerebrum,in illo igitur dominatur melancholia cum bile flaua quæ accenſa eſt, cui huiuſmodi adeſt temperamentum ille eſt ferus,audax, & impudens,vt ſupra explicauimus,amplius etiam contumax, & contumelioſus, & inhoſpitalis paratiſſimus ad iram,ad vindictam, effundendumque cruorem aliorum,ergo cui inſunt oculi igniti,ille inuerecundus,contumelioſus, & contumax erit, & inhoſpitalis, quod fuerat probaudum.

APOTELESMA CVII.

Qui autem oculos diſcoloratos habent, & turbatos timidi ſunt,referuntur ad paſſionem,quoniam qui timent pallidi fiunt colore, & inæqualiter.

Qui nam oculi propriè vocentur diſcolorati apud neminem me legiſſe memini,ſed puto ſanè primum hos carere omni fulgore ac ſplendore, deinde turpes eſſe, demum repreſentare terram ſquilantem, quæ ad alborem quemdam pallidum accedit; tales autem videntur eſſe morientium oculi, & propriè turbati ſunt, his enim ſpiritus abeunt, & concidit vuea, & contrahitur,quare quodammodo lucem,ac leuorem amittit,vnde diſcoloratus dicitur oculus; eſt igitur ni fallor hic turbatus,& diſcoloratus oculus à quo ſpiritus, & calor receſſit, quique pallorem quendam ſubcinericium præſefert. Hos igitur oculos timorem indicare notat Ariſtoteles,quoniam qui timent talem colorem, non ſolũ in facie,ſed etiam, & in oculis habent;quibus igitur ineſt color, & qualitas, quæ ſequitur plerunque eos,qui timent actu,illi ſunt propenſi ad timorem, & potentiam habent,ad talem actum egregie diſpoſitam, ſed quibus ineſt pallor in facie, & oculi diſcolorati ac turbidi,vt de Didone refert Virgilius,illis qualitates inſunt,quæ naturam timentium ſequuntur, ergo quibus oculi diſcolorati,& turbati inſunt illi ſunt timidi.

Hæc Ariſtoteles,cuius dicti non difficile eſt cauſam reddere,nam timenti recurrit ad inferiora ſanguis, & ſpiritus ergo ſuperiora deſtituuntur,deſtituta ſanguine,& ſpiritu palleſcunt, & inæqualiter diſcolorantur, cum ab hac parte prius ab illa poſterius recedat ſpiritus, & ſanguis, ergo timentes palleſcunt, quod ſi id accidit omnibus timentibus; ergo, & cui hæc ineſſe apparebunt,aut actu timebit,aut ad timendum valde paratus eſt,quod fuerat probandum.

At forte dubitabitur,etiam poſſe pallidos, & diſcoloratos habere oculos aliquem,neq. tamen timentem,aut timidum eſſe;etenim qui iraſcuntur aliquando palleſcunt, & oculos hoc modo diſcoloratos habent, ſimiliter qui animo delinquunt propter dolorem, & mæſtitiam,aut etiam propter inopinatum gaudium, pallidi efficiuntur,nec non, & turbantur oculi, neque tamen timore premuntur.

Huic dubitationi poſſe reſponderi puto; primum ſi dixero iam facultatem hanc nihil habere neceſſitatis, ſed à ſigno procedere, & à poſteriori,quare licet forte neceſſarium ſit

Tt quod

quod omnis timens ſit pallidus,non tamen ob id ſequitur,quod neceſſario omnis pallidus ſit timens. Ob alias enim cauſas etiam præter timorem ad interna poteſt recurrere ſanguis, & partes ſuperiores,atque in primis oculos deſerere,ſed dicam tamen, quod cuicunque quacunque de cauſa ineſt talis paſſio palloris, & diſcolorationis oculorum,ita, vt morientium oculi videantur, quod ille eſt paratiſſimus ad timendum, ſed non ideo paratus eſt ad timendum,ſicuti pyrius puluis ad ſuſcipiendum ignem,& ſi in ignem promptiſſime tranſibit, non ideo eſt ignis, ſicut igitur qui prædictum puluerem ſpectauerit, ſi dixerit hic facile fiet ignis,verum dicet,quoniam valde magnum habet cum igne ſymbolum,at ſi hunc ignem vocauerit,falſus erit, ita qui hæc ſigna in hominis facie aſpiciet hominem dicet paratiſſimum ad timendum, non tamen ideo timentem.

Qui autem ob iram palleſcit, ac turbatur inæqualiter, certum eſt etiam ipſum naturaliter eſſe timidum,nam niſi timeret,aut timidus eſſet naturaliter,præſente obiecto nociuo, & hoſtili,quod iam iudicatum eſt eſſe ingratum,& repellendum;ſanguis, & ſpiritus ad interna non recurrerent,ſed potius accurrerent,ac magis magiſque facies fieret rubra, & ſi mæſti pallidi ſunt, & non timent,at iam timuerunt de proximo,& propterea quod dolorē expectabant imminentem,ſpiritus ideo ad cor recurrerunt.

Palleſcunt amantes, & ſtudio litterarum plus æquo dediti, quoniam ſpiritus, & calor naturalis conſumitur,ſanguiſque hebeſcit,at etiam hi,quando tales ſunt,timidi ſunt, nam melancholici efficiuntur;melancholici autem frigidi, omnis autem frigidus frigore naturali,quod proprio opponitur calori,timidus eſt.

APOTELESMA CVIII.

Quicunque oculos lucentes habent luxurioſi referuntur ad gallos, & coruos.

LVcentes oculos non voco catorum, aut luporum, qui noctu lucent, ſed per lucentes intelligo ſplendentes quales ſunt ſpeculorum ſuperficies,quæ ſplendent,cum à lumine feriuntur,qualiaque ſunt leuigata omnia, & terſa;hanc autem paſſionem in oculis galli apertiſſimè percipi poteſt; hos eoſdem oculos lucentes videbis in tribus hominum affectibus,nam qui bene poti ſunt,illis oculis lucent; ſimiliter & lucent ijs, qui hyppocondriaca paſſione tenentur,aut quomodolibet aliter melancholico affectu tentantur; Et lucent oculi,cum ad coitū amantes primum acceſſerit, taleſque ſunt,vt voluptate repleti videantur; ſed non puto,ſolum requiri ſplendorem,nam ſplendor,& claritas libro de partibus animalium,ſi in oculis fuerit,humorum etiā ſplendorem, & claritatem docet,quare oculos ſplendidos quidam aiunt per optimos mores indicare.

Credo itaque oculos qui luxurioſum deſignant debere eſſe paruos, fuluos, imitantes corticem aurantiorum, & lucentes, & humidulos, & mobiles tales autem ſunt gallorum oculi præcipuè, cum à coitu primum receſſerint; ſit igitur hæc ſententia Ariſtotelis:

Quibus oculi parui ſunt,fului, & lucentes, & ſub humidi illi ſunt luxurioſi, hoc eſt maxime venerem appetentes, & cuius vis generis, & quacunque ratione vetitam;probat Ariſtoteles exemplo gallorum, & coruorum. At in gallis tales adeſſe oculos certum eſt, de coruis dubium,tum quoniam non apparent in coruis lucentes oculi, tum quoniam ſi fuerint,non eſt forte verū,quod corui ſint luxurioſi,cum ſemel in anno pariant,& non ſecus ac turtures vni tantum iungantur,ſi modo vera ſunt,quæ à quibuſdam hiſtorias animaliū tradentib: dicunt,quare & præter rationē puto, coruū in texto Ariſt.& impudēter volaſſe,ergo dicamus relicto coruo: Gallus habet oculos paruos,flauos,lucentes,humidos, & gallus

eſt val-

eſt valde luxurioſus, ergo habens oculos tales eſt luxurioſus; vtraque propoſitio ſenſui, & experientiæ nota eſt.

At propter quid nunc id contingat quærendum eſt; dico quod qui paruos oculos habēt, flauos, ſplendentes, & ſubhumidos hi ſunt laſciui, luxurioſi, & amoribus dediti; paruos habere dico quoniam, & qui amant, & laſciuiunt oculos ſubclaudunt, paruitatis cauſa eſt hæc quoniam laſciuientibus ſpiritus, & ſanguis, & humor naturalis ad inferiora defertur, ſuperiora exſiccantur, & oculi præcipuè, vt apparet in coitu; quare parui efficiuntur, flaui ſunt, nam bilioſus ſalſus, & ſeroſus humor eſt qui in venerem pronos facit homines, irritat enim ſalſedo vellicans partes genitales, hic igitur humor eſt croceus, quare & oculos croceos facit, ſiue flauos propter congeneum humorem qui in his eſt; quales autem dominantur humores, tales etiam oculi; ſplendent demum quoniam flatulenti, & pleni ſubtilium humorum ſunt iſti, & ſpiritus plerunque ad oculos etiam feruntur, vnde diſtenditur oculorum tunica, & læuis fit, quare ſplendet, humidiuſculi autem ſunt quoniam ſuperfluus humor abundat, & præ calore præter naturali aliquantis per adaucto exſiccante humorem congenitum, exprimitur, quaſi in lachrimam vaporoſus quidam halitus aſcendens, vnde humeſcunt oculi.

Noto ſiccos, & ob id paruos eſſe oculos ſecundum humorem, qui dicitur naturalis, & congenitus, & ſubſtantialis, eſſe autem humidos humore excrementitio, & præter naturali, cuius inditium eſt, quod ijdem etiam, qui luxurioſi ſunt cito calueſcunt quod Cæſari, & Galbæ accidit, paſſio autem ſiccitatis eſt caluities, & tamen cum calui, hoc eſt ſicci ſint, catarrho, & plurimis excrementis abundant, nam ſi naturalis deficit humor, ſuperat tamen excrementitius; hæc igitur, ni fallor, cauſa eſt propter quam qui tales oculos naturaliter habent, illi ſint laſciui, & amoribus dediti, & facile in omnem venerem proni, quoniam ſecundum propriam naturam eijcere tantum ſemen, & ſalſum humorem partes genitales vellicantem appetunt, quomodo autem, aut in quem locum non quærunt nihil præter voluptatem affectantes.

APOTELESMA CIX.

Qui tibias piloſas habent, venerei ſunt, referuntur ad hircos.

CVm primum Partis huius expoſitionem aggreſſi ſumus, ipſam in ſex particulas diſtinximus; prima, vt vidimus colores faciei, & cutis, & oculorum contemplata eſt, nunc ad pilos conſiderandos ſe conuertit; cauſam ordinis nullam ſubeſſe puto, ſiquidem, vt alias dictum eſt, hæc potius obiter congeſta, & in vnum compacta, quam digeſta fuerunt, & ordine inter ſe diſpoſita, vt apte, & rationabiter dicta dicendis cohæreant, vt igitur propoſitum explicemus Theorema quid pilus, & quid piloſum ſit, & quid tibia, & quid venereum eſſe primum exponemus, deinde quod Ariſtotelis dictum ſit verum, & propter *Quid pilus.* quid oſtendere tentabimus. Piloſum corpus eſt, quod pilis obſitum exiſtit, quod autem pennæ pennatis auibus, ſquammæ ſquamoſis, vt piſcibus, & ſerpentibus, idem eſt piloſis pilus. Pilo materiam præbet exhalatio quædā fumida, hoc eſt ſicca, & viſcoſa, quæ eſt pars excrementi tertiæ digeſtionis, cauſa eiuſdem efficiens eſt calor naturalis validus, vt cōcauſa accedunt pori cutis, nam qui nimis laxi ſunt, & aperti parum pilos retinent, ſed materiam tranſmittunt, talis videtur eſſe cutis frontis, & naſi, talis etiam forte eſt glabrū molliū fœminarum corpus, quod penitus pręter quā paucis in locis depile exiſtit, ex aduerſo ſi pori ijdem nimis fuerint occluſi, aut nullum aut pertenuem pilum videbis, ut cutis volę manus obſtructos, vel minimos habet pilos, item cum infima pedum cutis, & ipſa talis ſit pi-

lis caret;quid igitur ſit pilus quæ materia,quæ cauſa efficiens,quæ inſtrumentalis eiuſdem ex his patet,colores autem ſuſcipit varios pro diuerſitate ſuperantis humoris in ea materia ex qua factus eſt pilus,nam ſi bilis flaua prædominatur,colorem vnum,ſi ſanguis alium, ſi melancholia alium,atq. alium,pro diuerſa mixtione producit,ſunt etiam,& craſſi,& ſubtiles, & molles, & duri, & recti, & criſpi magis, & minus pro diuerſa pororum,ac meatuum à quibus effigiantur diſpoſitione,qui enim recti ſunt pilos rectos,intorti criſpos producũt; tibia proprie eſt pars anterior cruris,poſterior ſura dicitur, & os tibiæ eſt illud,quod à genu ad pedem vſque porrigitur longiſſimum omnium,quæ ſunt in noſtro corpore,cui os ſuræ à parte poſteriori adhæret interior pars tibiæ,ea eſt potiſſimũ,quæ piloſa cõſpicitur,exterior minus piloſa, ſiue huius rei ſit cauſa interna ſiue,vt puto,cauſa ſint linteamina in quib. dormimus,cũ .n. tela fricent ſæpius externę partes factũ eſt,vt glabrę euadant. Venereos non ſolũ vocamus,qui pluries coire valẽt,& in coitu ſufficere,ſed eos quib. frequẽtius arrigitur penis,aut quibus titillatio frequẽter circa genitalia,& quidam pruritus percipitur,qui frequenter coire appetunt,& pluſquã deceat verbis,& rebus ad coitum pertinentib. aut præparantibus delectantur. Horum alij ex habitu tales ſunt,alij hanc ſortiti ſunt paſſionẽ ex temperamento, alij autẽ per accidẽs,vt qui à cauſa externa veluti cibis,& medicamentis, ſermonibus,& venereis, & inhoneſtis ſpectionibus in venerem ſtimulantur, qui venerea aſpiciunt,non minus quam in cibum,aut potum,qui edere, vel bibere alios vident, ſollicitari ſolent,vnde memini quandam mulierem fateri,ſe mirificè affici,& penè ſemen emittere,ſi contingebat illi videre canem,aut aſinum venerea exercentem;quin cum aliquando puerulum vidiſſet,ita ſine fraude,ac malitia tractantem ſibi tenera genitalia; ſubito ſemen dicebat cum titillatione emiſiſſe;. erat autem fuſca mulier, & piloſum pectus habebat,& tibias,& coxas multis pilis iiſdemque nigris,& craſſis veſtitas.

Qui ex temperamento,& principio interno venerei ſunt,& in coitum mirificè proni, illi ſunt qui ſimiæ,& cynocephali temperamentum æmulantur,differt autem multũ propenſio multa in venerem,à multa aptitudine ad generandum; nam hi poſteriores calidi ſunt,& humidi,& multo ſemine ex neceſſitate abundant,aliter enim non eſſent valde apti ad generationem,vt ſupponitur,at qui in venerem valde proni ſunt, & qui multa tentigine tentantur,non neceſſario abundant tanto ſemine,neque vt plurimum ſunt calidæ,& humidæ,ac ſanguineæ temperaturæ, quod videmus in melancholicis, cum ſicci ſint, & diminuto calore præditi,plerunque ſunt valde libidinoſi; Socratem denique Platonem, Ariſtotelem, Herculem,& Ageſilaum dicunt melancholicos fuiſſe; at iidem admodum in venerem proni fuere,ad hoc igitur,vt naturaliter aliquis in venerem ſit valde pronus, requiritur humor acris,& ſalſus,qui naturam bilis flauæ,aut atræ aduſtæ,aut ſalſæ pituitæ repreſentat,quo humore excitatur pruritus,& illa affectio,quæ ad coitum ſe habet,vt ſitis intempeſtiua ad potum,& canina fames,ſiue bulimos ad cibum; amplius requiritur, vel flatus,vel ſpiritus,quo loca turgeant,ſpiritus ſolus,in impuberibus eſt,& nondum potentibus ſemen emittere; ſpiritus & ſemen in adoleſcentibus,qui ex præſenti,ac præparato ſemine eleuatur; in illis etiam ſi nihil conſpicuum emittatur decidit,ac remittitur tenſio pudendi;at in adoleſcentibus valentibus,ſi penis arrigatur non flaceſcet,niſi ſemen, quod erectionis eſt cauſa,ſecundum partem aliquam fuerit emiſſum; at ſine calore neque ſpiritus generantur,neque flatus etiam mouentur,neceſſe eſt igitur adſit calor ſaltem mediocris, quare ſenes, quamuis flatus multos habeant, non arrigunt tamen naturaliter, quoniam in illis tantus non adeſt calor, qui generet flatum proportione reſpondentem vento Auſtrali, quo flante, vt docet experientia, paratiores in venerem ſunt fœminæ;exterior enim calor ſi proportionatus eſt interiorem iuuat,vt videmus in auibus. & in nobis hyeme experimur, cum intramus lectum mediocriter calefactum.

Si

Si vero maior, aut minor lædit, vel noſtrum euocando, vel extinguendo, temperamentum igitur, cui accidit, vt valde ſit in venerem propenſum illud eſt, quod ex melancholia cum ſubdominio bilis, & portionibus ferè æqualibus ſanguinis, & pituitæ conflatum eſt, illique additus eſt calor mediocris, ita, vt neque melancholia aduratur, neque frigeſcat penitus. Iam igitur, vt puto, quæ in placito Ariſtotelis habētur explicata ſunt; ait igitur ille.

Quorum tibiæ ſunt piloſæ, illi ſunt in venerem plus iuſto proni; ſigno probat, quoniam in hoc, ſecundum corpus, ſimiles ſunt hircis, quare etiam ſecūdum animam eidem animali ſimiles erunt; caper autem venereus eſt, hoc eſt maximè indulget coitui.

Non tamen amatorius, & valde differunt hæ duæ voces; amatorius eſt, qui affectu amoris tangitur, & certam deperit puellam, quam iudicat pulchram, & ea potiri ſperat, tangique præſertim pulchritudine uidetur; at laſciuus, & veneri deditus ille eſt, qui in quamcunque ſe ſe offert fœminam, vel aliud etiam, paratiſſimus eſt impetum facere, prior guloſo, poſterior voraci lupo ſimilis. Hircus talis videtur, & in quamcunque capram indiſtinctè inſilit, neque dolet, aut curat, ſi eadem alius etiam hircus abutatur, quamuis legatur aliquando quendam hircum occidiſſe dormientem caprarium, qui cum capella gregis rem habuerat; cum igitur hircus tibias habeat valde villoſas, & hoc animal ſit in venerem magnopere pronum, cui tibiæ erunt piloſæ valde illum dicemus eſſe venereum.

Sed his, qui in venerem adeo ſunt prompti, non ſolum piloſæ ſunt tibiæ; ſed ſubtiles ſuræ, ac ferè carne deſtitutæ, & hoc non minus libidinoſæ naturæ ſignum eſt, quam piloſitas & paſſim in fœminis hoc notatur vitium, nam quarum crura ſunt macra, & carne deſtituta illas meretriculas procaces vocant, & capris ſimiles dicunt, cauſa fortè hęc aſſignari poteſt, quoniam in partibus ſuperioribus alimentum retinetur, atque in ſemen, & ſpiritus tranſit; quare crura macra euadunt; hoc autem clarum eſt in his, quibus aut pes deeſt, aut aliqua alia de cauſa claudi cum exiſtant, ad illas partes inferiores non fertur copioſum, vt prius alimentum, hi enim omnes valde venerei ſunt.

At cauſa propter quam piloſæ tibiæ arguunt hominem venereū, ſic deduci poteſt; quorum definitiones, & eſſentiæ inter ſe conueniunt, & cohærent, definita etiam inter ſe iuncta ſunt coniunctorum ſecundum rationes, cui adeſt vnū illi etiam adeſt alterum, vt ſi rationes admirantis, & capacis ſcientiæ ſimul aliquomodo nectuntur, ergo & qui admiratur erit etiam capax cognitionis cauſæ; ſimiliter ſi rationes huius paſſionis, quæ eſt uenereum eſſe & alterius, quæ dicitur piloſitas tibiarum inter ſe cohærebunt, ac coniunctæ apparebūt neceſſarium erit cui adeſt alteram illi, etiam naturaliter alteram paſſionem adeſſe. Venerei rationem in melancholico ſalſo excrementitioſque humore, & moderato calore cōſiſtere diximus, melancholicum autē terreſtre exiſtit, & flatus craſſus hoc ab humore mediante calore attollitur: pilos ſimiliter materiam habere fuligino ſam dictum eſt, quæ & melancholica eſt, & humorem uiſcoſum iunctum, caloremq. tanquā efficiētem cauſam poſſidet.

Patet igitur quod harum duarum paſſionum rationes conueniunt, & inter ſe eſſentialiter nectuntur; quare cui ineſt piloſitas multa in tibijs, illi ineſt multum excrementi fuliginoſi, at fuliginoſum excrementum, eſt corpus melancholicum pituitæ iunctum, quod à calore paſſum eſt, cui adeſt huiuſmodi materia in partibus inferioribus illi adeſt humor ſalſus, & melancholicus cum calore potente eleuare flatus, & uapores, qui talem ſortitus eſt temperiem uenereus eſt, ergo cui tibiæ piloſæ adſunt, ille uenereus eſt; non ſolum autē hoc hominum genus tibias habet piloſas, ſed, & omnes partes inferiores pilis ſunt opertæ, & ut dictum eſt hircos, & ſimias maximè referunt.

Poteſt & alia aſſignari cauſa, ut pili, pręſentiā caloris ad partes inferiores uergētis, indicent; crurū uerò ſubtilitas materiā nutrimēti crurū retentā propè inguina, & in partibus circa cincturā, quare excremēta pellunt foras p poros crurū, at utilis materię pars inflatū à calore reſoluta partes arrigit genitales, & tētiginē ſuſcitat; ſic igitē piloſitas uenereū deſignat.

Hoc loco notare ſuccurrit quod legi hædos ſeptimo die quo nati ſunt ſubito venerē tentare, & nefando inceſtu matrem laceſſere; quod ſanè ridiculum puto, nam generare ſibi ſimile, aut generationis opus tentare, eſt Animalis iam perfecti, aut penè perfectionem attingentis; qui autem nondum ſeptem dies natus eſt hędus, vix ſtare poteſt, quare cum imperfectiſſimus ſit, ridiculum eſt credere, quod iam citum adeo, & intempeſtiuum meditetur inceſtum.

Ariſtoteles in problem. calidos, & humidos eſſe veneris auidiores, at iam dixi, aliud eſſe venereum, & laſciuum eſſe, & aliud aptum ad venerem, & coitum valenter exercendū; iis autem qui venerei valde ſunt plerunque caput caluū eſt, ſunt etiam aliquando ſubagreſtis, ac ferocioris naturæ, & pluſquam oporteret, contumaces, & indociles, ſi accidat præſertim pilos eſſe craſſos, & nigros, & in fine criſpos.

APOTELESMA CX.

Qui autem ea quæ ſunt circa pectus, & ventrem valde piloſa habent nunquam in eiſdem perſeuerant, referuntur ad aues, quia illæ, & pectus, & ventrem valde piloſum habent.

ET pectus, & venter valde piloſus cauſæ efficientis, & materialis arguit robur, & bonam diſpoſitionem quæ ſunt, tum multa materia fuliginoſa obſcura terreſtris, tum multus calor acutus, qui illam expellit, pectus pars dicitur quæ cor, & pulmonem continet, & à parte inferiori terminatur à diaphragmate, ſub quo poſitus eſt venter, & epar, & cætera quæ nutritioni ſeruiunt membra; venter autem inferior eſt qui continet inteſtina porrectus ad pubem vſque, dicit igitur, qui piloſum maximè pectus, & ventrem vſque ad pubem habent ſunt inſtabiles mente (mentem puto vocare, vt in tertio de anima) phantaſiam; nā & quod petunt, ſpernunt repetunt quod nuper omiſerunt, & æſtuantes ſecum ipſi diffidēt; probatur exemplo auium, nam aues, & præcipuè quæ paruæ ſunt inſtabiliſſimæ ſunt, nunquam eodem loco perſiſtentes, modo huc, modo illuc volitantes; ſed aues habent pectus, & ventrem valde piloſum, ergo quorum pectus, & venter piloſus eſt illi ſunt valde inſtabiles; De minori, quod aues pectus & ventrem piloſum habeant non eſt qui dubitet, ſi per pilos pennas intelligamus, quæ in auibus, vt diximus, proportione reſpondent pilis, qui ſunt in animalibus terreſtribus, ſiue quatuor ſint, ſiue duorum pedum, vt homo nec non, & quod inſtabiles ſint etiam clarum eſt.

Sed propter quid ſint piloſæ aues, ſiue pennatæ videtur non adeo clarum; amplius ſi pennatæ, vel piloſæ ſunt aues, & id demonſtret multum terræ prædominari in illarum temperamento, terra autem eſt grauiſſima, & maximæ ſtabilis, quomodo animalia quorum pectus, & venter vel piloſus, vel pennatus erit poterunt leuia, & inſtabilia vocari? Amplius boues, & equi piloſum ventrem, & corpus habent, attamen neque leues, neque inſtabiles vocantur; an dicendum fortè erit, non eſſe difficile afferre propter quid aues ſint pennatæ; nam cum eam rationem cum aere habeant, quam piſces cum aqua, ſicuti piſcibus data ſūt inſtrumenta, quibus ferantur per aquam, quæ pinnæ dicuntur, ita plumæ auibus datę ſunt vt volare poſſint. Sed forte id eſt dicere cuius gratia pennæ datę ſint, non autem ex quo, & à quo, & quomodo factæ ſint; Quare iterum ponendum eſt, quod mixtorum quædā ita ſunt affecta, ut quæ totius eſt craſis, & compoſitio, amplius & facultas, eadem etiam ſit partis uniuscuiuſque, ut totum animal perfectum uiuit, & ſentit, & ſingulæ ipſius partes etiam uiuunt; nec ulla in ipſo pars eſt, quæ uita non fruatur. Napellum totum ſecundum ſe pernitioſum aiunt, radicem, ramos, folia, floreſque, neque ullam in ipſo partem ab hoc uitio immunem, ſimiliter quæ fumus terræ dicitur planta, ſiue fel terræ tota eſt amara, ne-

que id partes vllæ effugiunt;ſed & alia ſunt mixta,quorũ partes alio ſunt prædita tempera mento, & facultate, aliæque alio; nam inter animalia uidemus eſſe partes quæ ſentiunt, aſt oſſa ſanguinemque non ſentire, ac forſan etiam cerebrum; in ſcorpione pars vna quæ cauda eſt noxia exiſtit,& venenoſa,reliquum corpus tanquam huic particulæ penitus oppoſitum venenatæ caudæ antidotum eſt; idem de viperarum fele, ac dentium veſiculis creditur, quibus caro, & earum adeps opponitur; idem de punctura apium,veſparũ, & cabronum dicunt;morſui canis eiuſdem mederi pilus,rabioſiq; venenum tollit eiuſdem epar,cinaræ, ac abſynthij cortex amariſſimus eſt, interiora dulcia; ficus planta ſucco acerrimo,& inguſtabili conſtat,penè tota,fructus fici tamen cum maturi ſunt,ſuauitate omnes penè alios vincunt.

Id autem huiuſmodi generi rerum accidit quaſi facta ſequaſtratione partium inter ſe diſſimilarium,quarum quædam ad alias comparatæ quodammodo rationem oppoſiti habeant,& iure,nam cum ſint tota quædam compoſita, & finita,habent etiam extremas partes,quæ oppoſitæ ſunt,oppoſitorum oppoſitæ ſunt differentię;ſic igitur in auium maſſa,fortè contigit,vt facta in ipſa ſecundum naturam ſequeſtratione, ac ſeparatione, partes ſiccæ, terreæ,frigidæ,& melancholicæ externã occupauerint poſitionem,ſicuti in abſynthio partes amaræ corticem tenuerunt;ex his factæ ſint pennæ,& quia ſecũdum naturam in aue fit, hæc continua ſequeſtatio, ſic etiam continue pennis ſuggeritur materia, qua illæ reparentur;ex aduersò interior portio conſtituta fuit à partibus calidis, humidis,aereis,ſanguineis ad quas cum reſpicimus auem talem eſſe dicimus, quod ſi ad plumas,& partem exteriorẽ, quà interior veſtitur reſpiceremus,nemini dubium, quod alia ratione dicendum eſſet; hac igitur poſita diſtinctione dico ideò aues eſſe leues, & inſtabiles,quoniam pars omnis, quæ illis grauitatem,& ſtabilitatẽ præſtare poſſet educta eſt;ſicuti quando ſcorpioni adepta fóret cauda,vel viperæ fel, & dentes, ductuſque qui ad dentes,permeant poſſumus dicere feras illas non ſolum noxias non eſſe,ſed potius homini ſalutares,ſic cynaræ caudex,ſeù trũcus fructum ſuſtinens ſecundum partem interiorem dulcis eſt, ſecundum exteriorem amarus,quod & in melupepone etiam animaduerti poteſt,cuius pediculus,quo fuerit amarior, ille dulcior exiſtit; aues igitur leues, & calidæ ſunt, ſi ſecundum ſuam ſubſtantiam interiorem conſideratæ fuerint,& quod tales ſint ſignum eſt,quoniam tota pars frigida terreſtriſque melancholica,& ſicca in plumas,& pennas ſequeſtrata abijt;ſecundum pennas igitur, terreſtres,& frigidæ,ac ſiccæ,& fulginoſæ,ſunt aues,at ſecundum partem,quæ caro,& ſubſtantia illarum eſt,oppoſitum ſortitæ ſunt temperamentum, quare iure leues, & inſtabiles dicuntur.

Secundo quando addebatur equos,& boues,& leones piloſum habere pectus,& ventrẽ, nec tamen leuia,& inſtabilia eſſe animalia,facile admodum eſt reſpondere;glabros,& ſine pilis ac penitus nudos poſſe dici boues,& equos,& leones ſi cum pennis auicularum comparantur;nam bouis atque equi pili,ſi toti capiantur, collati cum reliquo ipſorum corpore nullam partem ferè ipſius referunt; at pennæ cum aue cuius pennæ erant, ſi comparabuntur,aliquando illam ferè pondere exequabunt,quod de cucullo apud nos eſt in prouerbio, illum præter penas,& vocem nihil eſſe. Quare ſi quis quærat cur aues pectus, & ventrem ac demum totum corpus pennis opertum habeant, hanc dicemus eſſe cauſam, quoniam à multo illorum calore in principio facta eſt ſequeſtratio partium frigidarum,& ſiccarum ab alijs,quibus extra pulſis pennæ conſtant,& ob hoc etiam aues ſunt leues, & inſtabiles, quoniam pars calidior,& humidior intus remanſit,quę autem calida ſunt bene mobilia,leuiaque, at leue inſtabile dicitur, hanc puto cauſam propter quam quorum pectus, & venter maximè piloſus ſit,& veſtitus (non inſtar leonis, ſed inſtar auium) quod ille ſit leuis, & inſtabilis.

Quod autem auium interiora ſint calida ex cibo illarum patet, nam quæ grana comedunt,

dunt, illa conficiunt, præter quam quod dentibus prius terant, quæ carnem crudam, ceu rapacia eam facillimè digerunt, idem dixeris ſi illorum ſtomachum, & apparatum à natura factum ſpectaueris, gallinas, & columbas calidiſſimas dicunt, quare illis vniones in guttur & in gluuiem ingerunt, vt ijs in locis tota carne nudentur, & colorem accipiant; Amplius calidas, & humidas eſſe aues præter illorum irrequietum motum, ſi cum quadrupedum genere comparentur, id arguit, & vox, & cantus, agente enim calore in humorem ille attenuatur, & in ſpiritum, & flatum reſoluitur; qui aſcēdens deinde ad guttur, & fauces per tracheam ab illis partibus, & lingua dum modulatur, efficit cantum, & per reliquum corpus diſperſus motum, & irrequietam parit agitationem, adde quod opinantur quidam, aues, & præſertim calidiores, & mobiliores crepitum ventris nuſquam emittere; Quod ergo quorum pectus, & venter valde piloſus eſt, ita, vt probabile ſit interius ſolum fere calorem, cumque magnum cum humore tenui, & aquoſo permanſiſſe, illos dicemus eſſe ſimiles auibus in hac parte, quare inſtabiles, vanos, leues, tàm beneficiorum, quàm iniuriarum immemores, non admodum ingenio valentes, vt ex ſe ipſi prouidere ſciant, quid ſit cōueniens, & decorum atque ipſis met utile, & commodum.

APOTELESMA CXI.

5, *Qui pectora habent valde nuda, vel non piloſa inuerecundi ſunt, referuntur ad mulieres.*

QVod hoc loco dicitur inuerecundos eſſe, qui glabrum habent pectus mihi valde ſuſpectum eſt, & eo magis, quod dicitur illos mulieribus eſſe ſimiles, quæ ſanè glabræ ſunt, & præcipuè circa pectus, at ex altera parte paſſio inuerecundiæ, & impudentiæ non conuenit mulieribus; quæ ſecundum naturam ſi diſpoſitæ fuerint, pudentes ac admodum erunt verecundæ; amplius vt ſupra dictum fuit, ſi impudentia ſoboles eſt ex cedentis caloris in melancholia, & craſſo humore exiſtentis; mulieres cum viris comparatæ frigidæ ſunt, quare illas non potes dicere impudentes. Rurſus ſi conſiderabimus cauſam, propter quam animal glabrum eſt, ac depile, videbimus nunquam dici poſſe impudentem huiuſmodi hominem; Cauſa propter quam depile eſſe animal ſolet, vel ex parte agentis peti poteſt, quoniam deficit calor, qui materiam promoueat, ſed caloris defectus timidum facit, non autem impudentem, vel ex parte materiæ, quoniam non adſit, vel quoniam non poteſt moueri; ſi nō adfuerit materia leuem quidem, at fortè non impudentem dices; nam vt diximus, in melancholia poſitū eſt impudētia; ſi adfuerit, ſed non excat in actum id accidit, vel quoniam non poteſt moueri, ſi quidem nimis craſſa eſt, & tenax materia, vel quoniam calor debilis eſt, quia agere non poteſt, & tunc iam frigidæ temperaturæ eſt animal, quare neque impudens, ſed timidum erit.

Hac ego ratione puto mendum eſſe, & ideo neque aſſentior Sueſſano, qui aſperum legit, quaſi quod aſperæ, aut animo, aut corpore naturaliter ſint mulieres; puto igitur ego legendum eſſe imbellem; ſic enim & mulieres debiles ſunt, & hic effectus, vtpotè in illis naturaliter non vituperatur, & vox Græca, quæ imbellem ſignificat non valde diſtat, ab ea, quæ in textu legitur vulgato, ſit igitur Ariſtotelis placitum.

Quibus pectus valde pilis nudum exiſtit illi ſunt debiles, quoniam ſunt mulieribus ſimiles; nam illæ debiles, timidæque ſunt, & pectus depile habent, ergo quibus pectus depile illi ſunt debiles, cauſa huius facilis eſt, quoniam quæ frigida debilia ſunt, quibus pectus depile illa ſunt frigida, ergo & debilia, minor probatur, quoniam quibus pectus eſt piloſum valde illa calida ſunt, & calida præcordia pectus piloſum faciunt, ut in figura fortis dictū eſt, ergo quibus depile corpus illa erunt frigida, quod fuerat probandum, frigus autem

eſſe timoris, & imbecillitatis ratione ſupra dictum eſt. An forte dicendum ex imprudentia librariorum adiunctum fuiſſe αν ac præpoſitum voci græcæ, & pro pudente factum impudens.

APOTELESMA CXII.

,, *Quoniam igitur non oportet valde piloſa eſſe, neque nuda, medius habitus eſt optimus.*

MEdietas mixtorum perfectio eſt, ſingula ſingulorum, At ſi vlla ſimpliciter poteſt eſſe medietas, ea eſt hominis, ſecundum iuſtitiam tamen, non autem ſecundum pondus, vt autem vniuerſale, & ſimpliciter continet particulare, & id quod eſt ſecundum quid, ita videtur quod hominis medietas, & compoſitio omnes alias contineat, & comprehendat, quo factum eſt, vt egregias habeat potẽtias, per quas omnium animalium mores, inſtinctus, proprietates, operationeſque poteſt repræſentare, vnde non male à quibuſdam homo totius orbis compendium uocatus fuit; ſi itaque ſecundum pilos mediocritas ineſſe debet homini naturaliter diſpoſito, & hæc poſſit eſſe tum ſecundum quantitatem, tum ſecundum qualitatem, clarum eſt, quod ſi multi plus iuſto pili, & præcipuè circa pectus & uentem docent diſpoſitionem hominis non laudabilem, & hoc idem faciunt etiam nulli pili; inter uehementer piloſum, & uehementer glabrum quod intercedet illud erit laudabile; & propter hoc quaſi corollarium, ex prædictis infert Ariſtoteles; ſi multi pili, & nulli dedecent, ergo medius habitus erit optimus, at hic medius pectoris ſecundum pilos habitus eſt, cum pauci pili ſunt ſupra pectus, iiſque molles, & flaui, & in fine criſpi, necnon etiam ſupra ſtomachum adſint, alij ad fuſcedinem cum flauitie accedentes, ſintque craſſiuſculi magis, quam illi qui ſunt ſupra pectus, ſic enim contingit fieri hominem audacem, ad actiones promptum, robuſtum etiam ſecundum corpus, humanum, liberalem, & magnanimum; Noto tamen quod triplici de cauſa poteſt paucitas pilorum contingere in pectore, & cute ſuperpoſita uentriculo, aut propter meatuum laxitatem, ſed hi latum habent pectus, & calidum, & bene compactum, aut propter defectum caloris, & hi oppoſito modo diſpoſiti ſunt; uel tandem ob defectum materiæ ex qua nati ſunt fieri pili; quæ cauſa eſt, cur in pueris quamuis calidi ſint, non tamen fiant huiuſmodi pili; propriéq; intelligendus eſt Ariſtoteles, ſermonem habere de ijs, qui cum proportionatum habeant calorem, & aptum fuligines depellere, tamen quoniam pauca materia præſto eſt, pauci etiam exiſtũt pili; non igitur propter calorem, aut propter poros ſed propter moderatam materiam, & declinantem ad paucitatem pilos paucos eſſe contingit.

APOTELESMA CXIII.

,, *Qui humeros piloſos habent nunquam in eiſdem perſeuerant, referuntur ad aues.*

EAdem penitus ſententia cum illa, quæ habetur in apoteleſmate ſuperiori, & forte ẽt eandem cauſam habet; dicit igitur quod quicunque piloſos habent humeros illi ſũt inſtabiles, & uani; humerus uocatur pars à qua pendent brachia; & eſt à principio cubiti uſque ad collum, & producitur uſque ad finem oſſis ſpatulæ, ſolet etiam humerus appellari armus, ſed quamuis Feſtus hominum dicat ita appellatum armum, eo quod ab ipſo arme pendent; uidetur tamen etiam armus dici brutorum, ut Horatius in Satiris hæc pars in auibus reſpondet illi portioni, quę alæ primam partem ſtatuit, nempe quæ collo immediate coniuncta eſt, & unde ala brachium referens oritur, quæ in auibus ualde ſemper pennis eſt con-

eſt conſita,ratio Ariſtotelis à poſteriori cæteris conſimilis eſt;aues piloſas,ſiue pennis loco pilorum obſitas habent partes,quæ reſpondent proportione humanis humeris. Aues autem leues,vanæque & inſtabiles exiſtunt,ergo quibus inſunt humeri vehementer piloſi,illi ſunt inſtabiles, & vani;quod aues ſint pennatæ, & propter quid dictum eſt, quodque etiam ſint inſtabiles, propter quid autem homines humeros piloſos habentes ſint inſtabiles, ac vani mihi perdifficile videtur, experientia ſanè comprobatum eſt, nam pleroſque memini,quorum piloſi adeo erant humeri, vt viderentur pelle ouilla,aut caprina operti,& illi homines leuiſſimi erant, & qui promiſſis nunquam ſtabant, & ridebant,ſi quem audirent dicentem dedecus,atque infamiam eſſe non manere promiſſis, & fidem non ſeruare; iidem autem erant acerbiſſimæ iræ, auari, & vno verbo me expediam beſtiales, potiuſquam humani.

At propter quid ſanè dubium eſt;Mihi videtur,quoniam, & hi habebāt piloſum pectus eandem etiam cum ſuperiori cauſam habere, humeri igitur ſunt circa collum, pectus, per collum feruntur venæ,&arteriæ in cerebrum,cum igitur contingeret à multo calore multam, & perfectam factam eſſe huius materiæ craſſæ, & terreſtris, & fuliginoſæ expulſionē contingebat ſanguinem, & ſpiritus,qui circa partes has,nempe caput, item & pulmonē, & cor,eſſe calidiſſimum quidem, ſed etiam tenuiſſimum, & valde acrem;cuius rei inditium eſt,quod cum ab vno horum virorum extractus fuiſſet ſanguis,aliquando mirabantur medici; ſanguinem ferè non concreſcere, & quaſi carentem fibris aquoſumque videri, cum tamen idem vehementer eſſet rubeus.

Si igitur quorum humeri vehementer piloſi ſunt, horum ſanguis, & ſpiritus qui circa cor, & pulmonem amplius, & collum à melancholia, & uiſcoſa materia ſeiunctus eſt;talis autem ſanguis tenuis, & acer eſt, & quorum ſanguis talis eſt, illi ſunt inſtabiles, & vani, ergo quorum humeri multis repleti ſunt pilis, vani, & inſtabiles erunt, & quoniam inſtabiles,non in eadem perſiſtunt opinione,aliquando igitur honorem,& decus multi faciunt aliquando derident, quid de ſe ipſis homines ſentiant ſecuri; amplius,quoniam tales ſunt ideo beſtiam magis,quam hominem ſapiunt,qui enim decoris obliti ſunt, & honorem nō curant neque virtutem æſtimant,quiq; bene agere deſpiciunt,cū recta ratione careant,potius inter beſtias, quam inter homines ſunt numerandi; auari autem, ſed compoſiti mihi videntur,nam caloris eſt ad ſe attrahere, & rapere, idem tamen,quæ traxit conſumit, ac diſſipat;hanc igitur,puto,poſſe cauſam afferri propter quam humeri piloſi indicent inſtabilitatem, & vanitatem.

APOTELESMA CXIV.

Qui dorſum valde piloſum habent inuerecundi ſunt,referuntur ad beſtias.

DOrſum vocatur pars poſterior hominis,quæ ex vertebris 24. conſtat,à ceruice vſque ad vltimum os coccigis,eſt autem tanquam carina in naue, & huius ope recti ſtamus,qui itaque,ait Ariſtoteles,partem hanc piloſam habent inuerecundi ſunt, alij addūt malitiam beſtialitatem pigritiam, imbecillitatemque.Ariſtotelis ratio eſt, quoniā beſtijs ſunt ſimiles,at non video ego quomodo ſimpliciter beſtiæ ſecundum quod ſunt beſtiæ ſint impudentes niſi quatenus carent ratione,quare & honoris,ac bonæ exiſtimationis curam non gerunt.

Sed quod auget dubium eſt,quod fuerat ſupra dictum, piloſos inſtabiles eſſe, at quorū dorſum piloſum eſt,cur, & ipſi potius inuerecundi,quam inſtabiles non dicuntur? at inuerecundiam dices inſtabilitatem procreare, qui enim inuerecundus eſt, ideo non pudet ipſum,quoniam inſtabilis,nā ſi puderet ſtaret promiſſis,ac dictis neq; in horas mutaretur.

At ſa-

At ſanè puto,ego,impudentiam,& inſtabilitatem poſſe quidem eſſe eaſdem ſecūdum ſubiectum,ſed tota ratione differre,nam inſtabilis eſt mulier etiam honeſtiſſima,& illi accidit ſecundum naturam,non tamen eſt impudens. Putarem igitur poſſe nos dicere, ſicuti contingit apud medicos duplicem eſſe criſim,alteram perfectam,& alteram diminutam,perfectam dicunt,quando tota penitus materia peccans ſeiuncta, ac ſeparata eſt ab vtili,& ſalubri,& ea eſt affatim per locos conuenientes eiecta,atque expulſa tota ſimul,altera vero dicitur imperfecta,criſis,quando materia peccans,vel non tota ſimul ſequeſtrata eſt,& eiecta,vel non per loca conuenientia;ſic etiam & nunc accidere poſſe;maſſa humorum naturaliter hominem ſtatuens,vel pluſquam ſit neceſſarium habet in ſe materiam fuliginoſam,vel non habet,ſi non habet homo non eſt piloſus,niſi in his partibus ſolis,quas pilis natura deſtinauit,& modici,& parui,& molles,& rari,& hi ſecundum naturam bene diſpoſiti exiſtunt,ſi vero abundat in humoribus prædicta materia, vel eijcitur, vel non, ſi non eijcitur homo atrabiliarius efficitur,obſcuros,ac feros gerit animos, & ſi materia hæc calorem conceperit furioſus facile fiet,atque atrabiliarius,ſi autem huiuſmodi præternaturalis materia pelletur, vel tota expellitur,& perfecta fit ſeparatio,ac criſis à ſanguinea maſſa,& tunc remanet ſanguis qualem in columbis,auibuſque ferè omnibus videmus, purus,ſcilicet aëreus,aquoſus,ruber,ſubtilis,& hic homines facit,auibus ſimiles; ſi vero non fuerit facta perfecta criſſis,ſed tantum circa dorſum,& renes materia ſe ſe oſtenderit, quæ vero in venis circa cor,& pulmonem non potuerit expelli,ſed ibi remanſerit, dico quod illi,quibus hoc accidit,ſunt impudentes,quoniam hoc ſignum eſt ſanguinem melancholicum inflammatum,& bili iunctum non paucum circa cor,& partes vitales remanſiſſe quo loci cum exiſtit ſanguis huiuſmodi,hominem fieri impudentem, ac temerarium iam ſupra diximus,hac ergo ratione crederem non immerito,me poſſe aſſerere dorſum piloſum, eſſet impudentiæ ſignum.

Quoniam autem qui impudens eſt dedecus,& infamiam, & quid de ipſo ſentiant homines nihili facit,ideo beſtialis dicitur,eſt enim beſtialis qui nullam rationem uirtutis habet,uitioſus igitur,& malus alijſque nocere tentans,ideo malitioſos feroſque, & aſperos mores habet,hoc enim beſtiæ proprium eſt,per beſtias autem hoc loco intelligerem, non iumenta ſolum,ſed fera quadrupeda,quæque rapto uiuunt,ceu lupi,pantheræ,tigres, atque huiuſmodi,ſic igitur apoteleſma ni fallor exponi poteſt,uidemus enim lupos,& urſos hanc partem ualde piloſam habere,atque apprime feros,& impudentes eſse.

APOTELESMA CXV.

Qui autem collum retro piloſum habent,liberales ſunt,referuntur ad leones.

IVbatos eſſe leones,eoſdemque magnanimos,& liberales dicunt,at iubati, & equi ſunt quibus etiam ſi magnanimitas, & audacia ſecundum partem conueniat, illos tamen nemo dixerit liberales,adde,eſt genus quoddam canum piloſum valde, præcipuè tamen circa collum,quod ſane neque liberale,neque magnanimum,neque audax,ſed naturaliter vile eſt ac timidum;quare quid de hoc apoteleſmate ſit ſentiendum,mihi videtur difficile, cum cauſam vix vllam conijcere poſſim,quæ doceat quomodo piloſa ceruix,liberalem ſignificet;hoc enim contingeret,ſi in ratione corporis liberalis mediatè,vel immediatè ceruix piloſa reperiretur;dico ceruicem,partem,gulæ oppoſitam,quæ propriè dicitur ceruix, collum autem ex vtraque parte conſtat;ceruice,& gula;id ergo eſt quod ait.

Qui habet ceruicem piloſam eſt liberalis, quoniam leones ſunt liberales, & hi habent ceruicem piloſam,ergo qui habet ceruicem talem eſt liberalis;eadem autem eſt in leone liberalitas quam dicunt etiam eſſe in aquila; hanc enim multæ ſectantur aues, vt reliquijs aqui-

aquilinæ prædæ veſcantur; quod enim illa vi capit, non totum abſumit, ſed generoſe deſpiciens capta, vnica tantum venatione gaudet ciboque ſatur, reliquias ſequentibus auiculis dimittit, hoc etiam de leone ſcribunt nonnulli, quodque fœminis pueriſque parcant, cum forte bene ſaturi ſunt, & quam conſecuti ſunt prædam plerunque ſemeſam relinquunt; at neſcio quænam ſit hæc liberalitas, cum ex altera parte ſæuiſſimos legerim eſſe leones, & adeo acri præditos anhelitu, vt quas afflauerint, reliquiæ à nullo alio animali tangantur; fœminas, pueroſque indiſtinctè dilaniant, & alia quamplura à liberali, & magnanimo longe remota faciunt; quare non puto eſſe neceſſitatem vllam ſecundum quam poſſimus dicere, vel liberales eſſe leones, vel quorum piloſa eſt ceruix illa animalia eſſe liberalia, & magnanima. Hyenas enim, ait Ariſtoteles, eſſe iubatas, & tamen illæ ex inſidijs homines, & alia animalia impetunt, ſepulchra, & mortuos ſectantur, quæ neque liberalitatem, neque magnanimitatem in ſe habent, ſed iam videamus, an aliquid probabiliter poſſit afferi ſecundum quod, piloſæ ceruici conueniret liberalitas, & magnanimitas, ſane, vt dictū eſt, quorum rationes in aliquo conueniunt, & nihil contradictionis includunt, ea ſimul in eodem ſubiecto poſſunt eſſe, vt ſenſus, & reſpiratio, quare cui inerit reſpiratio eidem poteſt ſenſus ineſſe; at non è contra, idem ſequetur; ſi igitur liberalis nō ex habitu, vel electione, ſed naturali propenſione ille dicitur, cuius temperamentum eſt humidum, & calidum, atque aerem referens, & calor hic & humor ſit præcipuè circa partes cordis, & cerebri, cū cuicunque ineſt huiuſmodi temperamentum illi adſint pili circa ceruicem, ergo cui liberalitas illi ineſt piloſa ceruix, quare cui piloſa ceruix ineſt, ille erit liberalis; minor ſupra alias fuit probata, maior confirmatur, quoniam cui ineſt temperamentum humidum, & calidū illi tantum ineſt materiæ ſiccæ, & fuliginoſæ, quæ à calore poſſit expelli, modica materia non multum faciet pilorum, & qui fient in illis partibus erunt, quæ à principalibus remotæ ſunt, principales autem ſunt caput, & pectus, & gula per quam feruntur venæ, & arteriæ inſignes, quibus ſpiritus ad caput cerebrumque aſcendunt; hæ autem ſunt poſteriores, ceu ceruix, cum igitur piloſa ceruix ſegregatum doceat modicū illud fuliginoſæ materię; quod fuerat in ſanguine ad cerebrum accedente, ſi cætera reſpondeant, probabile eſt hominem conſtitutum eſſe ex temperamento ſanguineo, cum ſub dominio bilis, quod arguit etiam illum ipſum eſſe naturaliter liberalem; ergo piloſus circa ceruicem liberalis dici poterit, niſi ſit quid aliud, quod impediat; puto tamē ſignum hoc eſſe parui momenti, nam ſi leo dicitur iubatus, & liberalis equuſque etiam, & mulus eſt iubatus, hyena, ex Ariſtotele, & aſini non nulli, in quibus tamen neque imago liberalitatis, aut ingenuitatis ſpectari, nec ſomniari poteſt.

APOTELESMA CXVI.

„ *Qui mentum habent acutum animoſi, referuntur ad canes.*

Mendoſiſſimum eſſe textum Ariſtotelis iam ſæpè diximus, ex hoc autem loco valde patet, nam cur de mento nunc dicendum, cum de pilis inſtituebatur ſermo? & ſi de pilis, cur ſupra ne verbum quidem de mento? deinde quæ de canibus nunc fit mentio? nam neque canes omnes acutum mentum habent, nec omnes ſunt animoſi, niſi per animoſum intelligas iracundum, quod vox latina priuatim ſignificat, ſed voci græcæ non reſpondet vox, quæ ſignificat bonum animum habere, boni animi hominem dicimus humanum placidum, & bonis, atque ingenuis præditum moribus.

Auctor huius facultatis non ineptus, ait ſe legiſſe librum, in quo non ad canes, ſed ad leones acutum mentum referebatur; at leones acutum mentum nō habēt, quare aſſentior ijs, qui dicunt, non de mento ſed de pilis, ac barba ſermonem habere Ariſtotelem, & loqui de ha-

de habentibus barbam longam, nam vox græca, quam hoc loco vſurpat, eadem eſt cum ea qua Iulianus Imp. in libro miſopog. vtitur, & apud illum non ſolum mentum, ſed etiam barbam ſignificat, quare forte dicendum erit, qui barbam longam, & faſtigiatam habent, quod plerunque videmus in Germanis (nam vox ἄκρον, & præſtans, & ſummum, & magnum, & longum ſignificat, & in acutum deſinens) illi ſunt boni animi, ſiue ingenui, & magnanimi, & referuntur ad leones, his enim eſt quodammodo barba nō autem canibus, dicemus igitur qui bene barbati ſunt, γενειάδα etenim barbam etiam, non tantum dicunt mentum græci; magnanimi; referuntur ad leones, quoniam magnanimi leones, & ingenui, ijdemque bene barbati.

Barbam dicebāt quidam philoſophi, ideo datam eſſe homini maſculo, & virili, vt eſſet loco iubarum, quæ in leone ſunt; quare ſicuti audaciores, & leones, & equos dicunt, qui melius ſunt iubati, eadem etiam ratione præſtantiores eſſe illos, aiunt, homines qui melius barbati erunt, & magis ad virilem naturam accedere putabant, cuius indiciū eſt, quod fœminæ imberbes ſunt, & quo magis depiles ſunt, eo magis decent, ex aduerſo viri parū barbati peſſimi habentur, atque ex prouerbio peſſimè audiunt.

At rurſus ſi hæc vera ſunt, inquirendum reſtat, propter quid promiſſa, & multa barba virum indicet maſculum, audacem, & magnanimum? primum enim puto non omnem barbam hoc denotare, ſed quæ nigra eſt, aut æenea, vel ruffa, nam quæ ſubalbida eſt, omnia præter audaciam denotabit; ſi igitur fortis, & audax ſecundum naturam eſt temperaturæ melancholicæ naturalis, cum ſub dominio flauæ bilis, ſiue ſanguinis ſubtilis, & ea melancholia probè calida eſt, & accenſa, qualem in Hercule fuiſſe ferunt; cum quicūq. huiuſmodi habet temperiem ille abundet fuliginoſo, & nigro vel aeneo excremento circa caput, & genas ac mentum, qui locus eſt deſtinatus expulſioni talis excrementi; qui autem id habet probè barbatur eſt, ergo audax, & magnanimus bene barbatus erit, ergo e conuerſo cui multa inerit barba ille fortis, & magnanimus dici poterit; ergo multa barba magnanimitatem poteſt arguere probabiliter, nam in hoc nulla neceſſitas eſt.

APOTELESMA CXVII.

Qui habent ſupercilia coniuncta triſtes ſunt, referūtur ad ſimilitudinem paſsionis.

CIlia à ſupercilijs differunt, quod illa palpebrarum ambitum coronant, ſupercilia vero oculis ſuper poſita ſunt, & in extremo frontis ſita; quæ nunc nulla alia ratione conſiderantur, niſi quatenus ſunt, ſedes pilorum, inquit igitur Ariſtoteles.

Quibus ſupercilia, hoc eſt pili poſiti in illa parte quæ in imo frontis eſt, ſunt inter ſe iuncti, illi naturaliter ſunt triſtes, hoc eſt inclinati ad naturalem quandam triſtitiam, & procul à iocis, ac riſibus ſecundum ſe conſiſtunt, quod probat ex quo qui triſtantur aliqua de causa externa, illi contrahunt frontem, & ſupercilia, ex qua contractione iunguntur, ſimul ſi igitur mæſti, & dolentes iungunt ſupercilia, dum occupatur eorum animus circa cauſam quæ dolorem, & mæſtitiam inducit, ergo qui naturaliter iuncta fert ſupercilia ad mærendum, ac dolendum paratiſſimus eſt, ac natura quærulus; quod autem qui dolent, ac triſtantur ſupercilia naturaliter iungant certum eſt, quoniam, & contrahunt, idque illis accidit quoniam, & frontem cuius partes interiores occupant ſupercilia, etiam contrahunt.

Hāc ipsā iudicij q̧dā ſedē vocarūt, q̧ vero mæſti sūt pleriq. cogitāt de re, q̄ illos ſollicitat, cogitare aūt eſt cogere frequēter, ac cōtrahere, neceſſe eſt igiť ſi animę vires, ſpirituſq. coguntٜ, ac vniunť cōtrahi ēt, & iūgi partes, q̄ ſpirit⁹ ſequunť, hęc sūt ſup̄cilia, iure igiť ſup̄cilijs

hoc contingit, vt in mæſtitia contrahantur, & rurſus quibus naturaliter contracta apparet, ij ad mæſtitiam, ac dolorem prompti ſint; quod igitur, & propter qui accidant ea, quæ dixit Ariſtoteles, ex his patere poteſt.

Alij, vt Albertus præter mæſtitiam addunt etiam ſapientiæ paucitatem, ſi fuerint iuncta ſupercilia, & pili craſſi, & denſi, cauſam aiunt, quoniam locus ille plenus admodum terreis excrementis oſtēditur, quare ab horū præſentia acies iudicij obtunditur, & claritas ingenij obſcuratur, at forte oſtendere oportetet prius iudicium, & ingenium ibi ſedem habere; quidam hos ſimplices vocant, & verecundos, at ſi paucæ ſunt ſapientiæ, ſequitur rudes eſſe, quare etiam ſimplices, ſi vero ſimplices ſunt, probabile eſt, & verecundos eſſe; quidam alij ex ſuperciliorum coniunctione accuratum animi ſtudium in rebus, exquiſitamq. diligentiam præſagiunt, & ſic inquiunt Auguſtum ſupercilia iuncta habuiſſe, & virum in regendo Romanorum Imperio accuratiſſimum fuiſſe, alij interpretantur hoc ſignum monſtrare virum malitioſum, prauum, deceptoremque qua nō minus in Auguſto fuere, quam accurata diligentia, ille enim, & Ciceronem, & Romanum ſenatum decepit, & malitioſe depoſuit Lepidum, ſubuertit Sextum Prompeium, prauè fefelit Antonium, & ipſum Ciceronem quem ceu patrem colere monſtrabat Inter proſcriptos recenſeri, & occidi paſſus eſt; Hæc potius decent iuncta ſupercilia, quam ſimplicitatem, & verecundiam, ſi quidem hæc ſunt atræ bilis ſoboles, & operationes, non autem quæ ab illo auctore ſunt adducta, vt verecundia, & ſimplicitas.

APOTELESMA CXVIII.

Qui ſupercilia diuulſa habent ante naſum, & extenſa vſque ad tempora, fatui ſunt referuntur ad porcos.

SI propter quattuor principiorum primorum, humanum corpus ſtatuentium diuerſam temperiem fiunt propenſiones animi diuerſæ, & ſi quibus inſunt naturaliter, quæ apparent in iratis, aut miſericordibus inſignia, illos dicemus paratiſſimos ad iram, aut miſericordiam exercendam, & ſimiliter ſi quos videbimus homines eadem ſigna habentes, quæ habent vel ſues, vel aſini in corpore aut eius partibus primarijs, quæ ſigna illis inſint ſecundum quod certæ eiſdem naturaliter inſunt propenſiones, iure illos in quibus aſini, vel ſuis ſecundum corpus qualitats animaduettemus; & eis adeſſe dicemus propenſionem comitantem ſignum, quod in corpore ſuillo, aut aſinino apparet; ſic cum porcos ſecundum animam fatuos eſſe videmus, eoſdemque immundos, & in iiſdem deprendimus ſupercilia eſſe ante naſum valde diuulſa; deinde ſupra quodammodo ad tempora pertrahi, & retrocedete; ergo concludemus quibus hæc adſunt ſupercilia fatuos eſſe, & immundos.

Sed dicet quiſpiam concluſionem vniuerſalem non debere eſſe; nam quid vetat, & nos dicere porci ſunt fatui; & ijdem reſpirant, ergo omnes qui reſpirant fatui ſunt; huic ita dubitanti reſpondendum puto, quod etiam alias dictum fuit, id ſignum quo poſito in corpore animalis ponitur talis paſſio in anima eiuſdem, & quo ablato aufertur; dicitur eſſe ſignū proprium illius paſſionis animæ, & ſe mutuo ſequi, vt poſito, & ablato ſigno illo, ſimiliter ponatur, & auferatur paſſio, ſiue propenſio animæ; dico igitur ira, & nunc ſe habere quoniam fatui dum fatuitatem ſuam exercent videntur diducere ſupercilia, & ſine vlla cogitatione, quæ faciunt operari, patet quod quibus diducta naturaliter erunt ſupercilia, illi fatui erunt; at ira diducta eſſe debeāt, vt pars q̄ verſus aures eſt, ſurſum ferat, q̄ uero ad naſum deorſum rendat; ſupercilia igitur extenſa, & iuxta naſum diuulſa, & ita affecta, ut ſurſum ad tēpora aſcēdāt extēſa, eademq. rara ſint, & cū pilis craſſis, nigricātia, deſignāt hoīem fatuū

Dubit. (margin)

ille au-

ille autem dicitur fatuus, vt alias explicatum fuit, qui parum conſiderat ea, quæ loquitur, & ſimul garrulus eſt; quam plurima præter rem, & ſibi, & alijs etiam quandoque damnoſa effutiens; at fatui, & garruli videntur, eſſe porci quando, & continue grunniunt, & cum delicatè ac munde ſtare poſſint, ſe ipſos tamen in immunditias immergunt, & relictis quãdoque cibis boni ſucci, malos & corruptos ſequuntur; duplici igitur de cauſa poſſunt vocari fatui, tum quoniam, vt dictum eſt, ſæpè, & præter occaſionem grunniunt, & clamitãt; tũ quoniam ſe libenter in cœno, & immunditijs volutant; hæc igitur ratio eſt, quam Ariſtoteles induxit, at ſi propter quid porcus ſit immundus, & fatuus cognouerimus, forte etiam & cauſam habebimus propter quam fatui, & immundi talia habeant ſupercilia, vnde ſequetur, & hoc vnum immunditiæ, ac fatuitatis eſſe ſignum.

Quæratur igitur primum propter quid ſus ſit lutoſus, & immunditijs gaudens, deinde propter quid diuulſa habeat ſupercilia ad naſum, & extenſa, & diducta ad aures vſque. Quo ad prius dictum ſupponendum eſt, quod omnino veriſſimum eſſe videtur, ſimile ſimili gaudere, eo ipſoque conſeruari, ſicuti oppoſito perditur, & hoc per ſe; per accidens autem, & contrarium contrario conſeruatur, & gaudet, ſic Hydropiper, & hippomarathron in aqua, & locis frigidis, & humidis, cũ herbæ ſint valde calidę, & ſiccæ, creſcunt, quod ẽt angelicæ odoratæ accidit; oppoſito enim externo circum exiſtentè oppoſitum magis vnitum permanet, magiſque proficit, & conſeruatur melius, quod primo aſpectu forſan videtur eſſe mirabile, attamen eſt verum, vtrum igitur per ſe, an per accidens immunditiæ, & lutum à ſuibus appetitur, & vtcunque, an id illis accidit ſecundum totum, an vero ſecundum partem aliquam ſui corporis, contingit enim idem animal quandoque ſecundum partem aliquam petere calorem, & ſecundum aliam frigus amare, quod pleriſque contingit hominibus, qui ſecundum renes frigus quærunt, at ſecundum ſtomachum calorem ſectantur; porcum itaque per accidens amare lutum, & immunditias dicere poſſumus tanquam rem naturæ illius oppoſitam; ſi Plutarchum in Sympoſiacon 4. audiamus dicẽtem, Iudæos ſe à iuſtiſſimis animantium carnibus abſtinere; cũ igitur à ſuilla carne abſtineant ſequitur eos iudicare ſuum eſſe iuſtiſſimum, iuſtiſſima immunda nõ ſunt, ſed pulcherrima, etenim, & Ariſtotelis ait, iuſtitiam rerum omnium pulcherrimam eſſe.

Amplius neque turpem dicemus porcum, neque fœdum, neque ineptum, quod apparebit, ſi cum Cocodrilo, cũ Cercopitheco, aut Ibide, aut alijs ab Aegyptijs cultis brutis conferatur; At olim Aegytij ſuem adorabant, & propter hoc Iudæi nunc etiam tanquam à re ſacra abſtinent, & apud alias quaſdam nationes inter numina collocatur; In Creta enim ſummo aiunt in honore fuiſſe ſuem, quoniam Ioui naſcenti primum mammam porrexit, grunnituque neuagiens audiretur vehementi peruicit, olim etiam ſolemne videbatur per porcam iurare; eſt igitur probabile porcos impuros, & fœdos non eſſe, quod ſi lutum appetunt, id faciunt non quod fœdari quærant, ſed quod aquam petunt, in qua ſe prouoluant, aquæ accidit in terra eſſe, vnde oritur ex volutatione lutum; ſic igitur lutoſa videtur eſſe ſus.

Ex aduerſo Alexander Aphrodiſeus, nec non Ariſtoteles, eodem referente, pro re certa ponunt ſuem immundum eſſe animal, ſterquilinijs, & luto gaudentem, radicibus victitantem, quas rictu roſtroque ſuo continuè in terris fixo reperit, eundem omnium rerum voracem dicit, & promptiſſimè pingueſcere, quarum rerum etiam idem Alexander pro parte rationem reddit.

Sed, vt cunq; per ſe non videtur porcus immundus, neq. immũditiarũ appetens, ſi enim porcus, ẽt & homo nõ minus erit immundus, ſi quidẽ ſi carnẽ carni humanã ſuillæ cõparaueris, & præcipuè maialiũ neq. in odore, neq. in colore, neq. (vt experti aiunt) in ſapore differũt; adde vtriſq. idẽ tactꝰ mollis, & vtraq. caro humidior eſt, & facillime putreſcit, & corrũpit, amplius interna hoīs, vel teſte Gal. adeo ſimilia ſũt porcorũ viſcerib. vt nullũ diſcri-

men inter hæc appareat; ſed ſi totam corporis temperiem ſpectabimus, illum ipſum, cum citiſſime pingueſcat, cum multi etiam coitus ſit, & fœcundus ſatis, dicemus eſſe humidum & calidum ita, vt ſit temperamenti pituitoſi, cum ſubdominio ſanguinis, vnde & excremētoſa caro eſt, & facile putreſcit; ſi igitur res ita ſe habet, facile eſt interna eſſe calida, moderate, humida, & ad partes externas bilem omnem reijci, quo fit, vt pili porcini plerunque ſint ſubflaui, aut ænei, & delectantur ſcalptu, quoniam pruritum excitat bilis ad cutim perueniens, & ſi ſcalpantur ita afficiuntur, vt in ſomnum labantur, & totos ſcalpentibus ſe exponant; id etiam videtur teſtari Ariſtoteles, qui decima prob. ſectione prob. 23. ait ſuem eſſe omnium calidiſſimum, partique valde calenti eius corporis pilos adhærere quæ cutis eſt, quare illos non mutare pilum ſicuti ouibus, bobus, & alijs plurimis accidit. Calidiſſimam igitur ſi cutim habet, cui plurima ſubeſt ſæpè pinguedo, non eſt mirum, ſi aquæ ſe inuoluere quærat, vt ſuus calor temperetur; at quoniam aqua, quæ in promptu eſt, cœnoſa plerunque exiſtit, pauca enim, propter hoc videntur porci lutulenti, quod per accidens contingit tamen, vt videtur. Hæc pro porcorum munditia, & defenſione poſſent adduci.

At his relictis re uera porcos puto eſſe immundos, fœdos, & fatuos, nam præter Ariſtotelis ſententiam; manifeſtum eſt quod fatua caro fatuam etiam requirit animam, & ſi duæ illi proponantur aquæ, quarum altera clara, altera ſit lutoſa hanc clara poſt poſita auidus eliget. Quod igitur ſit lutoſa ſupponatur, at propter quid quæratur, ait Alexander ex ſententia medicorum, porcum eſſe lutoſum, & gaudere ſtercoribus, quoniam iecur habet maximum, hoc autem membrum eſt ſedes cupiditatis, & libidinis, quare maximè eſſe lutulētum, deinde ex Ariſtotelis ſententia aliam etiam affert reſponſionem, & ait, quod ſues ſūt craſſis, & interceptis naribus, quare habent vim olfaciendi hebetem, & ita fætorem nequeunt percipere.

At mihi vtraque cauſa parum probabilis videtur, nam quo ad priorem, dato quod porcus habeat maximum iecur, (quamuis; & anſeres, & quædam alia animalia multo maius proportionabiliter habent, quam porcus) ſequetur ne ob hoc ipſum eſſe lutulentum? & quomodo vera erit propoſitio, quæ ſupponit omne habens magnum iecur eſſe lutulentum? & ſi dixeris in magno iecore eſt magna cupiditas, non tamē erit verum, quod vbi magna cupiditas ineſt, ibi etiam ſint multæ immunditiæ; nam amantes quo magis amore ardent, & quo maximè cupiunt, & maximè munditijs ſtudent; putarem igitur hanc medicorum (vt ille ait) cauſam nullius omnino eſſe momenti; ſed neque illa quam Alexander ex mente Ariſtotelis affere, profitetur (quicunque ille fuerit) valde videtur vrgere, ait enim ſues habere vim olfaciendi, interceptam, & hebetem, quod ſanè primo aſpectu mihi videtur falſum, cum certum ſit ſues olfactu reperire ſub terris latentia tubera, & radices & quæcunque illi naturaliter in eſcam cedunt, videmus, etiam hos eoſdem pira, & poma ſolo olfactu matura, & mitiora ab oppoſitis dignoſcere, ſed dato quod habeant olfactum peſſimum, non ideo crederem illum fœdum, & lutulentum eſſe debere; nam, & homo peſſime omnium animalium odorat, neque tamen eſt lutulentus, & immundus, & rurſus dato quod haberet peſſimum odoratum, non ſequeretur, quod odoribus fœdis ac tetris non afficeretur, ſed gauderet, & rurſus ſi male odoraret tantum voluptatem, aut dolorem ex odoribus perciperet, quare, vt homo tetros odores odiſſet, non autem delectaretur ijſdem.

Putarem igitur aliter omnino dicendum; ſi horum problematum reddenda ſit cauſa, propter quam porcus ſit immundus, & ſterquilinijs gaudens, ſit fatuus, cur delectetur ſcalptu; cur pilus plerunque ſit ſubflauus, neque, vt alijs brutis cadat, & caro mollis valde, & prompte corrūpatur, itē cur radicibus veſcatur, cur deinde facile fiat omniuorus, amplius & citiſſime pingueſcat, demum propter quid diducta habeat ſupercilia, quæ illi ſi propria ſunt, vel ſaltem ſemper inſunt ab eius definitione, ac ſubſtantia oriri certum eſt, hanc igitur venari oportebit; q̄ tunc ſciemus, conſecutos eſſe, cū omniū accidentiū, q̄ per ſe neceſſario, & ſemper inſunt rationē reddere nouerimus.

Por-

Porcus ſanè, de quo loquimur animal eſt terreſtre quadrupes, & domeſticum cuius tēperies (cum exectus fuerit) calida eſt, in primo gradu, & humida vltra ſecundum; eſt igitur pituitoſa eiuſdem ſubſtantia, cum ſubdominio ſanguinis, & id apparet ex colore, & ſapore, ac contentis in ſanguine, quæ in iugulatis apparent; hac igitur temperie conſtant membra, & viſcera principalia, bilis igitur quæ ſuperat expellitur ad circumferentiam, & melācholia ipſa quoque à medio depulſa, vel oſſa conſtituit, illaque nutrit, vel ad extrema corporis in vnguibus, & roſtro abſumitur, ſi igitur ſus eſt animal hæc præditum temperie, ergo excrementoſum erit, quoniam valdè pituitoſum, quod etiam produnt medici valde excrementis plenam eſſe ſuillam carnem, quod ſi verum ſit, quoniam ſimile ſimile delectatur, excrementis etiam gaudebit, calidam ſcilicet, & humidam naturam habentibus, porcus igitur in ſterquillinijs delectabitur, iure igitur immunditijs lętatur, quoniam immundus eſt, immundus autem quoniam excrementis abundat, & hoc illi contingit, quoniam prædicta temperie affectus eſt, & quoniam excrementoſa abundat pituita inſulſus eſt, ſecundum carnem, quare & fatuus ſecundum animam, in tali enim corpore talis ſecundum proportionem ineſt anima, omnium autem carnium inſulſam maximè eſſe ſuillam ſine ſale iudicat guſtus, & qui illum dixit habere animam, pro ſale dum viuit, & mortuum ſalē pro anima vere locutus videtur, & quoniam ad extrema, & ad cutim delata eſt maior pars bilis pruritu plerunque afficitur, & ſcalpi delectatur, & præ delectatione concidit, ac dormit, & quoniam circa extremam pellem adeſt bilis, ideo pili referentes cutis naturam, & colorem ſubflaui ſunt; neque decidunt, referente Ariſtotele, pili, ſicuti cæteris animalib. quoniam id pinguedo vetat; cito autem, & valde pingueſcunt, quoniam pinguedinis ratio in humido, & calido ſita eſt, & quoniam contingit vnū quodque animal cibum ſequi quod ſuæ naturæ ſit conueniens. Quod igitur eſt humidum, & calidum, ſimilem cibum affectabit, hinc factum eſt, quod ſues radicibus libenter veſcuntur, & pomis, quoniam hæc videntur eſſe humidiora cæteris partibus plantarum, eadem corporis temperies illud ipſū animal, facit molle ſecundum carnem, ſiquidem humidius eſt humiditate aquea, & quoniam caro humida, ideo corruptioni paratiſſima eſt, corrumpitur enim quod humidum eſt adueniente exteriori calore, à quo interior conſeruās euocatur; videtur autem omniuorus, quoniam, & eius ſubſtantia cum inſulſa, & humidior ſit ſe ſe habet, vt aqua, & tanquam materia ad omnes cibos artificiales culinæ, quare ſi ille eſt quodammodo aqua quæ parata eſt ad omnes ſapores ſuſcipiendos, nulli mirum erit, ſi omnibus veſcetur etiam cibis indiſtinctè, qua forte ratione moti antiqui Aegyptij ſuem tanquam chaos ſymbolum poſuerunt, vt pote qui materia ſit rudis, & indigeſta apta ad omnes formas, & condimenta excipienda.

Verum neque dum ex his clarum eſt cur diducta habeat ſupercilia, & ſurſum verſus aures extenſas, quod primum quærebatur; puto ego ſanè porcum quoniā fodere terram debebat, ac radices eruere neceſſariò illi datum fuiſſe roſtrum, cuius extremitas eſſet dura, & calloſa, & aſt calloſæ cuti non adſunt pili, neque innaſcuntur, depile igitur neceſſario eſt roſtrum, & pellis quæ partem ſuperiorem roſtri veſtit depilis eſt, & ſicuti quæ volam manus humanæ veſtit cutis, cum futura eſſet glabra; ipſa etiam multo ante, & ferè ab axilla incipit deponere pilos, & procedens, & iam in parte interiori brachlj ſemper leuis, & glabra eſt, donec in volam deſinat, ita puto dicendum, à ſumma fronte porci incipere depoſitionem pilorum, eamq; ipſam per media ſupercilia ad roſtri extrema peruenire, vt ſit depile roſtrum, & ſic diſtincta fieri ſupercilia, & ſine pilis apparere, materiamq; ad illas partes pro pilis, & ſetis generandis defluentem, ad partes ſuperiores verſus aures propelli; vnde factum eſt, vt neceſſario extenſa ſint ſupercilia; ſi igitur porcus ſm̄ quod eſt porcus roſtrum habet, & ſm̄ quod roſtrū tale habet, etiam extenſa, & diuiſa gerit ſupercilia, manifeſtum eſt igitur, quod porcus ſm̄ qđ porcus eſt talia gerit ſupercilia, ſed ſm̄ quod porcus eſt,

idem immundus, & fatuus erit,ergo cui inſunt huiuſmodi ſupercilia,illi etiam natura porci quoddammodo, & per quam ſimilitudinem ineſt , quare & fatuum , & immundum rationabiliter illum dicemus,at re vera ex hoc ſigno declaratur quod craſſior ſit cutis circa illas partes,quare & naſi cutis craſſior, & labium ſuperius minus molle, & delicatum,ſed durum,hos autem talibus labijs præditos ſupra dicebamus eſſe ignobiles,& fatuos ac bardos & ſues,vel aſinos referre.

APOTELESMA CXIX.

,, *Qui erectos pilos habent in capite timidi referuntur ad paſsionem,quia timentibus eriguntur.*

QVibus accidit capillos erectos habere, id ijs præcipuè accidit circa verticem,& circa eam ſutnram,quæ cadit inter coronalem, & lambdoidem, forte quoniam eo in loco, & os tenuius eſt, & magis poroſum,eſt apoteleſmatis ſententia.

Quorum capilli ſunt naturaliter erecti, & non criſpi, & molles potius quam duri, iſti ſunt timidi; quod probat Ariſtoteles à poſteriori dicens timentibus eriguntur capilli, timentes,quoniam timent etiam apti ſunt ad timendum(quod enim actu eſt,neceſſe eſt, vt poſſit eſſe)ergo quibus pili ſunt in capite erecti, illi ſunt propenſi ad timorem, timentibus erigi capillos certum eſt, & quotidie experientia confirmatur,nam,& Virgilius id teſtatur in ſecundo Aeneid. cum Aeneæ de improuiſo apparuit imago Creuſæ, nam ſubito obſtupuit,ſteteruntque comæ, & vox faucibus hæſit,quod idem etiam in tertio ijſdem met vocibus teſtatus eſt, Polydori voce audita accidiſſe, cum igitur timent homines, ipſis ſtant capilli; at non è contra cum capilli erecti ſunt hoĩem ſubito obſtupeſcere timore,& terreri dicendum eſt;nam, vt docet Ariſtoteles, dicta ſectione problematum, ferè omnibus rigentibus pili attolluntur, rigere autem poſſunt homines ob plurimas cauſas,quarum nõnullæ in ea ſectione enumerantur.

Mihi igitur videtur dicendum, quod omni timenti, vt plurimum ſtant crines, ſed non omnis cui ſtant crines ille timet,nam ſtridor ſerræ rigorem inducit, & cibus poſt ieiunium captus, & qui à græcis dicitur enthuſiaſmus, & plures vehementes motus animi, et morbi,ac febres quædam rigorem afferunt,omne autem quòd rigorem affert etiam natum eſt comas erigere; quare clarè patet non conuerti prædictam propoſitionem.

Sit igitur per definitionem paſſionis demonſtranda hæc concluſio,cui omni ineſt timor illi omni ineſt erectio capillorum, & ſupponatur ex Ariſtotele erigi capillos,cum cutis cõtrahitur;id accidit quando calor ad interiora recurrit;quare ſit demonſtratio,omni timenti calor ad interiora recurrit,cuius inditium eſt, quod palleſcit, & vocem reddere non poteſt;at cui calor ad interiora recurrit illi exteriora calore, & ſanguine ſpoliantur, quicunque hoc capitur affectu,ille circa externa frigeſcit,ac rigorem percipit, frigus, & rigor cutim contrahit, contracta cutis erigit pilos,ergo timenti capilli eriguntur; habemus igitur cauſam propter quam timenti capilli ſtent;ergo cui capilli naturaliter ſtabunt, probabile eſt,illi contractam eſſe pellem, & ad interna calorem recurriſſe,quare & diſpoſitum eſſe ſecundum naturam eo pacto,quo diſponuntur ex affectu ſecundum corpus,illi qui timent qui autem ſunt paratiſſimi ad timendum,viles & abiecti ſunt, adde rudes, & ineptos, auaros etiam, & puſillanimes, ergo iure cui hoc inerit ſignum illum ad timendum paratum eſſe dicemus.

APOTELESMA CXX.

Qui capillos multum criſpos habent, ſunt timidi referuntur ad Aethiopas.

CApilli, Æthiopum crinibus ſimiles, ſunt nigri, & ſubtiles admodum, & ſpiſſi, & valde criſpi, nigri quoniam ſimiles ſunt cuti, quod ferè omnibus accidit animalibus, præter hoīem, vt pili quoddāmodo ſint cuti concolores, aut quoniam ab humore nigro, & aduſto ſunt geniti, ſubtiles quoniam pori, per quos exeunt, ab excedent calore aeris ambientis ex ſiccata pelle ſunt ferè obſtructi quare valde arctum dant pilis exitum, & hac de cauſa pauciſſimam etiam habent barbam, ſunt autem criſpi omnino eadem de cauſa, nam excellens, calor, ita cutim contrahit, & ſiccat, vt pori contorqueantur, & inde contorti, hoc eſt criſpi oriantur pili, hoc ipſum timiditatis eſſe ſignum docet, dicens, Aethiopes huiuſmodi capillos habent, & ipſi timidi ſunt, ergo quorum capilli tales ſunt illi timidi exiſtūt, hos eſſe capillos Aethiopum dubium non eſt, eoſdem etiam ſimiliter eſſe timidos, & imbelles clarum eſt, ſi comparentur cum ſeptentrionalibus, quare, & magis cauti, & aſturi ſunt, & magis etiam inclinati ad religionem, & ad pietatem, & apti ad credendum ijs, quos bones iudicant, & naturam fœminilem, magis, quam virilem referunt; cauſa autem propter quam prædicti capilli timiditatem ſignificant, hæc vna eſt, quoniam arguunt refrigerationē cordis internam, ad quam ſequitur timor, quibus igitur capilli huiuſmodi ad ſunt, illis ad externo euocatus penè eſt omnis calor, & internæ partes atque humores multo calore ſunt priuati; Quibus accidit habere hanc humorum diſpoſitionem, ſequitur frigus, à quo cauſatur timor, patet igitur propter quid quibus pili in capite valde criſpi adſunt, illi ſint timidi.

At dubitabit aliquis ſi recurſus caloris ad interna timorem facit, ergo quibus calor ad externa euocatur audaces eſſe deberent, quare audaciſſimi Aethiopes, ac cæteri nigri, quod tamen Ariſtoteli repugnat, at nulla eſt hæc dubitatio, primum enim non dico recurſum caloris ad interna facere timorem, ſed aſſero propter timorem ad partes inferiores internas calorem retrahi. Nam & in ira aliquando, & in dolore calor ad interna recurrit, nec tamen tunc timor oritur, ſed refrigeratio partium, quæ ſunt circa cor, & cordis ipſius, retracto ad inferiora calore, ea eſt quæ timoris ſequitur rationem, & cum euocatus ſit calor ad partes externas, patet, quod cor, etiam refrigeratum eſt, quare neceſſario propenſio ad timorem ſequitur; rurſus in audacia verum eſt calorem ab intus ad extra ferri, at ſi idē in Aethiopibus accidat non ideo ſequitur illos audaces eſſe, ex vtriſq. enim affirmatiuis, in ſecunda figura nihil infertur, demum in audacia interiora, & exteriora incaleſcunt, & iā præſens in vtroque loco exiſtit calor, quoniam eſt multus, at in Aethiope iam euocatus, neque intus, neque extra reperitur.

Rurſus dubitabit aliquis, ſi timido calor ad interiora recurrit; ergo timidus calida habet interna, at Aethiops calida non habet interna, ergo Aethiops non eſt timidus; huic dubitationi reſpondetur, & primum recurrere calorem ad interiora dicitur multipliciter, nā vel ad cor recurrit, vt in iratis, & eſt cauſa audaciæ, vel ſubit diaphragma, & ſequitur timor cuius indicium eſt, quod ſoluuntur membra, & excrementa deijciuntur timentibus, quare ad argumentum neganda eſt prima conſequentia, nam non eſt verum quod omnis cui calor ad interna recurrit ille habeat interiora calida; nam ſi paucus fuerit calor, calidiora quidem reſpectiue, at non ſimpliciter habebit interna, vel calidiorem quidem habebit ventrē inferiorem, non tamen ſuperiorem in quo reſidet cor, & vitæ principium, timidus igitur non habet vllo modo ventrem medium calidum, ſed tātum inferiorem Aſt Aethiops neutrum, vtrique igitur, & timenti, & Aethiopi eadem adeſt diſpoſitio ſecundum cor, & vtrique

que eandem habent paſſionem pilorum,quare quibus pili adſunt,vt Aethiopibus,illi ad timorem ſunt propenſi.

Cæterum ſi capillos hoſce nigros valde, valdeque ſubtiles, & denſos, & criſpos quales habent Aethiopes attentius ſpectemus,videbimus non ſolum timorem, ſed etiam multa alia ſignare; quoniam enim ſunt nigri exuſta eſt bilis atra, atque alij etiam humores à calore paſſi ſunt,hinc efficitur, vt timidi ſint, & maximè id accidet,quando cute albiori præditi erunt;hoc enim docet pituitam multam in compoſitione adeſſe, neque timidi ſolum; ſed etiam auari;adde quoniam nigri, & criſpi difficiles ſunt ad ſcientias apprehendendas, etenim ſiccus humor eſt melancholicus, ſicca autem difficile externas admittunt formas, rudes ſunt igitur,at quas ſuſceperint diu retinent,inde factum eſt, vt valde ſint iniuriarum memores,valdeque iram feruent acerbam,obſcuram, & latentem,quam,niſi maxima cum pernicie eius, cum quo iram exercent deponant; quod ſi huiuſmodi capilli criſpi in ſincipite fuerint eleuati colliculum præſeferentes,aſtutiam quandam non omnino malitioſã, & turpem denotãt, ad decentiam enim huiuſmodi capillorum diſpoſitio, vt ſupra dictum eſt,refertur, molles vero quoniam ſubtiles ſunt, & ſubtiles propter ſtrictos cutis poros aduſtæ ab externo calore, & denſi propter multitudinem materiæ; Luxuriam multam, & appetitum indiſtincti coitus ſignificant,hoc enim melancholicæ materiæ, quæ iam eſt aduſta proprium eſt, adde, & crudelitatem, & cupiditatem, quæ ſunt timoris perpetui comites;qui enim timet ſibi,neceſſe eſt,vt ijs à quibus timet nocere cupiat, & ſi poteſt vehemẽter noceat,quod opus eſt crudelitatis, & eadem de cauſa quoniam ſibi timet, & ne ſibi deſint opes,ac fortunæ dubitat,ideo auarus eſt, fallax etiam huiuſmodi genus hominum, ac præcipuè ſi cogitabundum eſt, ac raro ridet, quòd ex ijſdem, quæ ſupra dictæ ſunt, cauſis infertur.

APOTELESMA CXXI.

Quoniam igitur, & erecti, & vehementer criſpi timiditatem indicant, qui in extremitate ſunt criſpi,bonum animum deſignant,etenim ad leonem referuntur.

MOre ſuo contemplatis extremis ſecundum exceſſum, & defectum,cum vtraque vitioſam propenſionem ſignificent,iure dicendum eſt,quod medium laudabile ſit, erectus igitur capillus timorem, & valde criſpus idem etiam denotabat;quoniam vtraque diſpoſitio oſtendebat caloris circa cor inopiam, vel quoniam euocatus ferè omnis ad externa eſt,paucuſque effectus vix corpus corporiſque munia exercet, vel quoniam ad inferiora retractus erat naturaliter,circa nempe epar, & ſtomachum, & inteſtina multus, vnde factum eſt,quod omnes valde voraces timidi ſunt;ſi igitur extrema hæc timore arguũt, manifeſtum eſt quod media diſpoſitio timorem non oſtendet, ſed bonum, vt ipſe ait, animum, & ſecundum naturam virilem diſpoſitum; Hic autem capillus eſt, qui in medio, ac principio eſt extenſus,& in extremo criſpus;dicimus ergo capillus ſubfuſcus ſiue ſubfuluus quales ſunt caſtanearum maturarum cortices, mollis, mediocriter ſubtilis; nec valde ſpiſſus, cum recedat à vehementer nigro,& ab eo qui ſubalbus eſt, & qui colorem funiculi ex canape facti imitatur,(qui & denotat timorem, quoniam pituitam prædominari demonſtrat,quare & imbecillitatem)bonam indicat naturam, & virum audacem mediocriter;ſimiliter qui eſt erectus,hoc eſt nec valde extenſus,nec valde criſpus,ſed in extremo tantum & in medio planus, & rectus mediam diſpoſitionem inter frigiditatem humiditatemque, & ſiccitatem atque aduſtionem ſignificat,medietas autem,vt ſæpe dictum eſt,omnis laudabilis exiſtit,nec molles etiam,nec nimis duri,eandem mediocritatem demonſtrant, nõ enim aliter fieri poteſt,vt perfectum ſecundum propriam naturam ſit vllum mixtum, niſi

propriam conſequatur mediocritatem,ea autem quæ hominis medietas eſt, vt ſupra diximus maximè ad medietatem ſimpliciter accedit; neque hac communi ratione contentus Ariſtoteles,etiam ad animalis exemplum ſe conuertit; leones enim ſubfuluos habere pilos,& in medio planos, in fine criſpos; eſt manifeſtum eoſdemque eſſe animoſos; audaces,ſed etiam placidos,quando vel ira,vel fame non torquentur;& ludere,ſicuti canes, vel felium pulli,cum maximè ſunt domeſtici,ergo quorum crines tales erunt ad naturam leonum accedunt,ac ſecundum propenſionem naturalem quodammodo erunt, audaces, nempe iracundi mediocriter,liberales,placidi, & bene ſecundum naturam hominis diſpoſiti,vel ſicut recta ratio poſtulat;ſunt autem huiuſmodi homines etiam mediocriter ambitioſi,& amatorij,ambitioſi quoniam calidiores,audaces,& iracundi,amatorij autem quoniam liberales,& placidi;& hæc,ut puto,huius apoteleſmatis ſententia eſt,& ratio.

APOTELESMA CXXII.

Qui id frontis quod eſt ante caput eleuatum habent,liberales ſunt, referuntur ad leones.

HOc,& ſequens apoteleſma vnum,& idem puto,& in textu mendum eſſe autumo, quod etiam alijs quibuſdam viſum eſt,vt ſit ſenſus,quorū capilli,qui mediæ fronti imminent,eleuati ſunt,& in ſe ipſos contracti, vt quendam colliculum fronti deſuper imminentem,demonſtrent,illi ſunt liberales,quoniam referuntur ad leones, & ad apparentem decentiam;primum enim videmus leones tales eſſe,& placent,ac videntur pulchri,hoc eſt ſecundum naturam diſpoſiti,qui talem capillorum tricam ſuperſitam habent fronti;ſed vt cumque ſit,ſententiam puto hanc eſſe Ariſtotelis,vt de capillis, ac figura capillorum,non autem de fronte loquatur,nam de illa ſatis ſupra.

Sit ergo ſenſus,qui habent in parte anteriori frontis molliter eleuatum crinem,illi ſunt liberales,hoc eſt non auari,neque lucro dediti,ſed parati ad opitulandum egenis, & ijs, qui illos rogant,cauſam vero propter quam id fiat,difficile eſt reperire,niſi dixerimus quę diſpoſitionem naturalem ſimpliciter viri indicant,illa etiam liberalitatem,& comitatem, & placiditatem docent,ac coma circa frontem eleuata virilem diſpoſitionem ſignificat, vt probatur exemplo leonum,quibus virilis habitus attributus eſt,ergo diſpoſitio hæc comæ ſupra frontem eleuatæ docet hominem liberalem,ac placidum eſſe.

Vel forte dicere etiam poterimus,crinium ſupra frontem mediocris eleuatio deſignat temperatum calorem cerebri,& præcipue,ſi color criniū fuerit ſubfuluus, vel ſubrutilus, & in fine criſpus;at quod ſignificat temperatum cerebri calorem, & præcipuè in parte interiori,quem locum dant imaginationi,& phantaſmatibus,illud denotat hominem liberalem,& placidum,& humanum,& qui alijs libenter opituletur, ergo quibus crinis ſupra frontem erectus eſt,mediocriter,vt colliculus eminens,illi homines erunt humani,& placidi;vtraquę propoſitio conſideranda eſt,ac primum minor quod huiuſmodi coma ſupra frontem mediocriter eleuata,& ſubfuſco prædita,vel ſubrutilo colore indicet temperiem cerebri mediocriter ad calidum vergentem,confirmari poteſt, quoniam calidi proprium eſt pilos contrahere,atque incriſpare,quod videmus à mulieribus fieri,crines ferro,vel vitro calefacto criſpantibus,ſi igitur mediocris eſt calor,mediocriter etiam criſpat; mediocriter criſpati capilli colliculum illum repreſentant,contracti enim cum ſint,& conuexam circuli portionem imitentur,neceſſario collis figuram repreſentant. Cui igitur talis eſt in ſincipite coma,illi cerebrum eſt mediocriter calidum.

Maior erat,cui cerebrum tale eſt,ille magnanimus eſt, liberaliſque, & placidus,& humanus,confirmatur hoc,quoniam cerebrum mediocriter calidum, & ad temperatum inclinans,

clinans, mediocriter etiam remittit calorem cordis; quare cum calor vegetus ſit cordis, homo magnanimus eſt, audaxque & liberalis, illiberales enim timidi ſunt; at calido corde mediocriter præditi non ſunt timidi, quare neque illiberales, quod fuerat probandum.

Alij dicunt huiuſmodi viros vehementer mulieribus deditos, puto ego natura duce hoc quodammodo inſitum eſſe mulieribus, vt illis placeant inter homines, qui magis viriles videntur, & è conuerſo ijs, qui magis viriles ſunt, magis placeant mulieres; at magis viriles ſunt, qui leonum naturam referunt, qui igitur mulieribus placere quærunt, ipſi etiam natura hoc docente habitus huiuſmodi viriles, ac ſigna quæ illos maximè viriles eſſe oſtendant præſeferre nituntur, enſem igitur accingunt, pennas inſigunt pileis, & quo ad fieri per ipſos poteſt, bellacem, audacem, robuſtum, & martialem virum repreſentant; quandoquidē ita Veneri placuiſſe Martem probabile eſt; inter cætera autem virilia ſigna, hanc etiam crinium eminentiam oſtendere, & alere diligenter quærunt, ſic enim magis viriles videri putant.

APOTELESMA CXXIII.

Qui in capite adnatos habent capillos ad frontem iuxta naſum, ſunt liberales, referuntur ad apparentem decentiam.

Ego ſanè (vt etiam ſupra dictum fuit) non poſſum non credere mendoſum eſſe Ariſtotelis textum, quomodo enim capilli dicuntur eſſe iuxta naſum, & quis vnquam pilos qui in facie ſunt, capillos vocauit; quod autem ea quæ ſunt iuxta naſum, ſint in facie, neminem poſſe dubitare credo; quidam huius ſcientiæ non ignobilis auctor, putauit confuſū eſſe ſuperius, cum præſenti apoteleſmate, & aliquem olim in margine ſcripſiſſe hoc, quod nunc contemplamur, quaſi ſuperioris paraphraſim; Hoc ego neque improbo, neque rurſus valde probo, puto tamen aliquid rationabiliter etiam addi poſſe, & decere, cum licet ſeruare auctoris dicta, eaque ad rectam intelligentiam deducere; ſi igitur verbum græcum τρίχας pilos interpretati fuerimus, quod factum eſt à Gaza in pluribus locis, in quo etiam ſignificato vſus eſt Plutarchus in Apophth. & Plin. verba quædam Ariſtotelis reddens latine, ait defunctorum capillos, quos græcè dixerat Ariſtoteles τρίχας & vngues creſcere, quod ſi res ita ſe habet, dicemus.

Qui pilos habent ad frontem iuxta naſum natos ſunt liberales, quoniam referunt leones, & ſanè ſi leones diligenter inſpexeris, videbis prope naſum adeſſe quoſdam pilos in confinio ſuperciliorum, qui pili neque plani, neque erecti ſunt, & neſcio quid dignitatis afferunt fronti, & faciei. Verum quod hoc ſit ſignum liberalitatis valde dubito, niſi per liberalitatem, ingenuitatem intelligere velimus; credo ego potius id ſigni audaciam, & uirilitatem ſignificare, argumento leonum; addo quod memini me nouiſſe duos duces militum audaciſſimos, quorum frontis inferiora extrema erant paucis pilis, ijſque ferè directis ueſtita, ſed quoniam illos continuè tondebant, forſan tales apparebant, id autem neſcio quid reuerentiæ, & dignitatis illis conciliabat, erant, ut dictum eſt, & ualde audaces, & iracundi, ſed cum ſuis amicis ſatis humani; uerum nunquid liberales forent ambigo, & potius oppoſitum experientia dicere poſſem; habebant autem, & digitos manuum piloſos, & totum etiam corpus facile pilis ſcatebat.

Dicerem igitur, quæcunque in facie hominis exiſtentia illum decent, eique reuerentiā, & reſpectum conciliant, illa eum ſecundum naturam uirilem diſpoſitum eſſe indicant, ſed pili eo in loco ſupra naſum nati decent uirum, & illi reuerentiam, & quandam maieſtatē conciliant, ergo huiuſmodi pili audaciam, & uirilitatem deſignant, ego tamen, ut dixi locum hunc ualde ſuſpectum habeo, nec mendum adeſſe dubito.

APO-

APOTELESMA CXXIV.

Qui longi, ac tardi greſſus, ſit vtique tarditate moleſtus perfectiuus quoniam longe progredi efficax, tarde vero cogitabundum.

TErtia eſt huius partis ſectio, in qua motus corporis humani, tum ſecundum totum, vt progreſſiuus tum ſecundum partem quales qui fiunt à manibus ab oculis, à collo, & humeris conſiderantur, non quidem omnes, qui poſſibiles ſunt, quidam tamen, & ij qui ſunt magis in hominum conſpectum Sententia autem apoteleſmatis huius, mihi admodũ obſcura, & difficilis videtur, nec huius, ſed etiam ſequentium; in textu latino Baſileæ impreſſo, hæc, quæ de greſſuum differentia enunciantur, non leguntur, attamen poſtquam cõtingit, nobis hæc occurrere, quædam de his dicemus, & eo magis quod quattuor hęc de inceſſu theoremata in græcis codicibus habentur.

De hominis motu progreſſiuo ſecundum locum quem nunc inceſſum appellabimus, cõtemplatur duas contrarietates nempe tarditatem, & celeritatem, longitudinem, & breuitatem quarum prior ad tempus, poſterior ad ſpatium pertinet, tardus enim motus dicitur qui multum temporis inſumit in tranſeundo aliquo ſpacio, velox, ex oppoſito motus eſt, qui parum temporis in eodem ſpatio tranſeundo impendit, vel dices, ex Ariſtotele in phyſ. tardum eſt, quod in multo tempore parum procedit, velox quod in pauco tempore multum mouetur, longus gradus dicitur qui multum ſpatij intercipit, breuis qui parum; ex his igitur fiunt quattuor iugationes, nam greſſus vel eſt longus, & velox, vel longus, & tardus, & rurſus ſi breuis, vel erit ſimul, & tardus, vel celer, ſeu velox; quod eſt idem, pręter has nullæ aliæ fieri poſſunt, iugationes, ſimul enim longus, & breuis, velox, & tardus eſſe nequit, niſi forte dabitur vna ſpecies greſſus, quæ neque tarda ſit, nec velox, nec longa, nec breuis; Ad rem igitur, greſſus breuis dicitur qui comparatus cum greſſibus aliorum hominum naturaliter progredientium, parum ſpatij capit, longus qui multum ſpatij, velox qui comparatus cum motu hominis ſecundum naturam procedentis citius abſoluitur; tardus autem dicitur qui à mediocri, & ſecundum naturam diſpoſito ſuperatur ita, vt ſemper ſit habenda ratio eius greſſus, qui ſecundum naturam eſt, proque eius modo iudicatur breuis, longus, tardus, & velox: Nunc quid horum vnus quiſque ſeparatim denotet, ac ſignificet, quando naturaliter in homine conſpicitur dicamus; tardus gradus cogitabundũ magis etiam quam virum deceat mollem, & fœminilem denotat, qui tardiſſimus eſt, pigrum, & inertem omnino hominem, ac nullius penſi indicat; ad agendum inefficacem, hoc eſt cunctabundum, mollem, & laboris hoſtem vehementiſſimum, nam arguit temperamẽtum pituitoſum aut melancholicum, & omnino caloris paucitatẽ. Ex oppoſito greſſus velox inconſtantiam ſignificat, velocior etiam timiditatem, & inefficacem quandam operoſitatem, quidam etiam dicunt illiberalem, puſillanimem, auarum, ei enim, qui hoc motu mouetur calor ad inferna deſcendit, ſuperiora, & thoracem deſeruit; plerunque huic accidit, vt ſit puſillus, macer, & paruas extremitates habeat, ex pituita, & bile cõpoſitũ habitũ gerẽs, propter hanc celer, propter illã inefficax eſt ad agendũ; Priores atram bilem, hi poſteriores flauam repreſentant; longus greſſus robuſtum, & magnanimum declarat, robur enim id cauſat (nam imbecilles, & valetudinarij paruum, & tardum greſſum faciunt) qui tales naturaliter habent greſſus, hi ſunt magni, & magnis etiam extremitatibus præditi; & boni animi, & ad virilem naturam accedentes, ita enim comparatum eſt, vt leones, & tauri, & elephantes qui quodammodo ſecundum naturam videntur eſſe magnanimi, hoc motu longo, & tardo moueantur; ex aduerſo greſſus breuis, ſtupidum, & bardum ſignificat, & ineptum hominem, quodque hoc ſit verum experientia docet, quoſdam enim breuiſſimi greſ-

mi greſſus homines vidimus, qui & ſtupidi, & percontatores erant, eandemque rem ter, quaterque ingerebant, & quod audiſsent, iterum petebant, breuiſſimos autem gradus facere videbis puerulos, ſeneſque, & hi in actionibus vani, & inefficaces erunt.

Qui vero ex his, compoſitus greſſus vocatur, & præter hunc etiam qui moderatus eſt, & qui ſimul inæqualis exiſtit, vel ſecundum ſpatium, vel ſecundum tempus; Ad Ariſtotelem igitur, cum dicit.

Qui incedentes naturalites faciunt longum, & tardum greſſum (quamuis tarditas moleſta ſit actionibus) perficiunt tamen, quæ faciēda ſuſcipiunt, cum quid tardus, & quid longus greſſus ſit, & quid indicet dictum fuerit; reſtat, vt dicatur, quid ſit, quod vocat perfectiuum, & quæ ad hanc proprietatem requirantur, & cur interpoſita ſit illa obiectionis reſponſio,

Ad primum igitur vox quæ (perfectiuum) reddita eſt ab interpretibus, apud græcos initiatum ſignificat, ſiue arcanum, aut myſterioſum hominem, puto ego hoc loco hominem probum, & honoratum importare, & in negotijs verſatum, & ad exequendum aptum, quæ facienda ſuſceperit; Videbat autem Ariſtoteles, aliquem poſſe dicere, quomodo laudandus eſt homo tardus? cui obiectioni quaſi per antiparaſtaſim reſpondens, ait, nō nego, quin tarditas ſit in actionibus moleſta, iuxta illud, quod in beneficijs dici ſolet, bis dat qui cito dat; attamen, ſicuti ſpatij longitudo in motu rarditatem quodammodo compenſat, & corrigit; ſic etiam in actionibus, & negotijs quamuis tarditas, & pigritia corporis videatur moleſta, tamen quoniam ſtabiles, ac conſtantes ſunt viri huiuſmodi, putandū eſt illos ipſos, quæ facienda ſuſceperunt, omnino perfecturos eſſe; huius ſui apoteleſ. cauſā affert Ariſtoteles propter quam dixerit hos viros eſſe perfectiuos, quoniam conſilio valēt, & efficaciter operantur; ad hoc enim, vt aliquis prudenter operetur, & quæ ſuſceperit laudabiliter exequatur duo requiruntur, vnum eſt diligenter cōſulere, quidnam ſit faciendū, alterum eſt vbi conſuleris maturè efficere quod conſultum fuit, tarditas conſilium indicat, tardi enim cogitabūdi, & qui cogitāt, conſiderant, quid agendum; qui vero greſſus longos faciunt, cum multum ſpatij pertranſeant, ſimiles ſunt elephantis, & camelis, qui cum longiſſimos faciant greſſus non videntur quidem celeres, attamen multo quandoque celeriores ſunt, quam vel Arabici equi, vel ipſi cerui, aut ſtruthiones; ſiquidem ſcriptum eſt camelum, ſuo naturali greſſu centum milliaria vnius diei ſpatio exigere, ſit igitur Ariſtotelis demonſtratio huiuſmodi.

Qui longo ac tardo greſſu incedunt ſunt in rebus ſuis conſiderati, & in operationibus efficaces; qui ſunt huiuſmodi, quæ ſuſcipiunt, acriter, ac bene perficiunt, quare & homines cordati ſunt, & in actionibus valde laudati, ſi quidem quæ incipiunt rectè perficiunt, ergo qui ſupradicto modo incedunt perfectiui dici poterunt; puto autem ego reuera huiuſmodi viros probos quidem eſſe, ſed aptiores vitæ cōtemplatiuæ, quàm actiuæ, & tarditas omnis tantum videtur eſſe in negotijs vitium, vt ſola celeritate omnia perfecerit Cęſar, nūquamque cunctationem profuiſſe legimus, niſi quæ à Fabio Maximo contra Annibalem adhibita fuit, quæ tanquam aqua gelidiſſima, illi igni feruidiſſimo Italiam exurenti fuerat opponenda.

APOTELESMA CXXV.

Qui breuis ac tardi greſſus, tarditate moleſtus non perfectiuus, quoniam breuiter tardeque progredi minime efficax eſt.

HÆc in vulgatis codicibus; huius apoteleſ. verba non multum à græco deferunt, attamen apud antiquum interpretem, & in græco Aldino primę impreſſionis (ni fallor) clarius

clarius eſt quod dicitur, & tale eſt. Qui breuis ac tardi greſſus eſt moleſta ſegnitie, non perfectiuus, breuis enim ac tardus (ſcilicet motus) in efficacem ſignificat; vt ſit ſenſus.

Quicunque breui ac tardo greſſu incedunt, illi ſunt homines inefficaces, negligentes, nō ſeduli, & nullius, vt vulgo dici ſolet, valoris; cauſa eſt moleſta ſegnities, quæ primum aſpicientibus, & ad quos ſpectat, omnino moleſta eſt, vel eo vulgari prouerbio deteſtata; melius eſſe male, & cito facere aliquid eorum, quæ facienda ſunt, quam lente ac tardè quamuis bene; ſola enī mora homines enecat, vt ſit ratio; Homines ſegnes & tardi ſegnitie alios offendunt, & ſua tarditate perdunt occaſionem bene agendarum rerum, qui tales ſunt negligentes homines, & nullius penſi exiſtunt; ergo qui tardi, & breuis greſſus ſunt omnino inefficaces, & nullius valoris exiſtunt; breuitate greſſus parum ſpatij occupant, & pertranſeunt, quare in tranſeundo multum temporis inſumunt; tarditate deinde etiam temporis adaugent menſuram, quare in tranſeundo medio quod inter principium, & finem cadit cū multum inſumant temporis nemini mirum eſſe debet, ſi & ſua ſegnitie moleſti ſint, & tēpus terentes hoc modo occaſio, quæ in agibilibus præceps eſt, aufugiat; vnde, & vulgo dicitur, vnum equum eſſe maioris prætij, quam duos boues, quamuis hi, & viui, & mortui ſint boni, equus mortuus nullius ſit vſus, idque nulla alia de cauſa, niſi quoniam equus citus eſt, ac velox boues vero ſegnes, lenti, ac tardi.

Videtur autem Ariſtoteles à motu pedum, & à ratione inceſſus efficatiam, aut inefficatiam actionum inferre ex hoc, vt puto, quoniam inceſſus docet vim, & ſtatum caloris naturalis in corpore, quare lentus, ac breuis inceſſus cum valde ſit proprius fœminarum, ac decrepitorum hominum, aut ægrotantium probabile eſt, quod ſecundum naturam calor naturalis in homine tardi, & breuis gradus, ſit diſpoſitus ita, vt ſolet eſſe in decrepito, vel in ægroto, aut in fœmina molli, & delicata, in his autem cum ſit omnino inefficax, & ipſi ſint ſegnes nimium, & ad actiones inepti, & non perfectiui eorum quæ agere ſuſcipiunt, iure quorum tales erunt inceſſiones, illos non perfectiuos, non ſedulos, nec diligētes, ſed ſegnes negligentes, & nullius penſi viros iudicabimus; cum autem referant molliſſimas mulieres, & valetudinarios homines, erunt igitur, & vt illi iracundi, ſed qui cito maſueſcunt, erunt quæruli, adde, & inepti ad cognitiones, ac ſcientias, & nimia vel pituita, vel melancholia frigida obruti, itaque parum ingenio valebunt, nec viribus corporis ſibi; aut alijs poterunt eſſe præſidio, referentes cochleas, aut teſtudines lutarias in ſuis motibus, & actionibus.

APOTELESMA CXXVI.

Qui longi ac celeris greſſus, minimè moleſtus, perfectiuus eſt, quoniam celeritas perfectiuum, longitudo vero non inefficacem indicat.

QVi longo, ac celeri mouetur gradu, ita vt & multum ſpatij complectatur, & celeriter illud, quod complexum eſt tranſeat, ille homo eſt efficax, & in negocijs perfectiuus, hoc eſt perficit quæ agenda ſuſcepit, nec moleſtus eſt, at verbum hoc ita ab interprete expreſſum apud græcos, & græcorum lexica, omnia alia præter non moleſtum hominē ſignificat, etenim notare dicunt hominem aptum ad inualendum, vel idoneum ad aggrediendum opus, promptum, & audacem, & proprie de milite, de Imperatore, & de canibus dici aiunt, quod auctoritate Xenophontis confirmant, quare putarem hanc forte huius apoteleſ. eſſe germanam ſententiam, quod

Qui greſſibus longis, & celeribus incedit, ille aptus eſt aggredi, & tentare quodlibet, idoneuſque ad operationes, & negocia, & aptus illa perficere, cuius dicti reddens cauſam in textu ait, qm̄ celeritas in motu progreſſiuo arguit promptitudinem ad perficiendum, & habilitatē ad tranſeundū ſpatiū, qd̄ inter principiū, & finē cadit; longitudo vero, q̄ cū celeritate iuncta eſt, cū doceat conſtantiā, & durationē in agēdo, arguit etiam efficaciam agētis, vt ſic poſſit ratio formari.

Qui longo, atque celeri incedit gradu, in ſe habet longitudinem greſſus, quæ arguit hominem, cui non deeſt animus ad aggrediendum quoduis ciuile opus, & habet celeritatem quæ docet hominem aptum ad perficiendum, & exequendum quod expediendum ſuſcepit. Qui has duas habet qualitates idoneus ad agendum, & perfectiuus eſt, ergo qui longo, & celeri incedit greſſu aptus eſt ad aggrediendas res, & illas eaſdem perficiendas. Duas igitur patet eſſe attributiones, quæ de huius ſubiecto apoteleſ. dicuntur, nempe aptitudo ad aggrediendum opus, & efficacia ad perficiendum, uidenturque habilitates huiuſmodi habere interna principia, determinatamque materiam, nam ſunt paſſiones compoſiti, ſunt igitur in materia, nam omne compoſitum eſt conſtans ex materia, & forma.

Decet huiuſmodi inceſſu moueri hominem fortem, ac robuſtum, & eum qui ſit temperamenti melancholici cum ſubdominio flauæ bilis, vterque tamen, humor ſit naturalis, & atra bilis calorem multum conceperit, à primordio, & conceptum retinet, qui autem hoc nacti ſunt temperamentum propter bilem aptiſſimi ſunt, ad quoduis magnum opus aggrediendum, & propter melancholiam perſiſtunt, & vſque in finem perdurant, neque furioſi ſunt moderante melancholia bilis impetum, neque timidi, inefficaces, & deſperabundi, calefaciente ac pellente bile flaua ſiue potius temperante naturalem frigiditatem melancholiæ, quæ ſimiliter flaua bilis, dum calefacit, attenuat, rarefacit, & dilatat ita, vt nuſquam patiatur, auaritiam, & indignitatem & abiectionem animi in huiuſmodi hominibus reperiri, hoc autem hominum genus proprie maſculinum dicitur, & ad virum refertur, & ad leonem; nam leo longos facit greſſus, & celeriter incedit.

APOTELESMA CXXVII.

Qui breuis, & celeris greſſus, moleſtus non perfectiuus.

SIc in codice vulgato, at ex aduerſo in utriſque græcis, qui ſūt apud me, legitur; qui breuis, & celeris greſſus eſt promptus quidem, & audax ad aggrediendum, non perfectiuus tamen, ſed inefficax; quam puto eſſe germanam huius apoteleſmatis lectionem, vt ſit Ariſtotelis ſententia talis.

Homines incedentes breui, & celeri, ſiue citato greſſu, prompti quidem ſunt, & apti ad aggredienda opera, ſed non ſunt efficaces, ad eadem perficienda; alij vocant hos homines malignos, timidos, imbelles, alij dicunt eſſe auaros, & maledicos, & ſuſpicioſos, & ideo ſecum ipſos oculta conſilia verſare, & recenſere, impetuoſos autem, & impotentes, & qui facile aggreſſa deſerant, & facile ſuſceptarum peniteat rerum, rationabiliter autem, & niri parui ſunt, quod ſi paruum etiam proportionabiliter caput habebunt, omnibus auiculis erunt inſtabiliores, magiſque inconſtantes; Hæc atque ſimilia ijs, qui tali greſſu incedunt tribuuntur ab auctoribus. Suæ poſitionis rationem non affert Ariſtoteles in textu, attamen ex his quæ ſupra dicta ſunt colligi poteſt; nam meminiſſe oportet, quod dictū eſt paſſus breuitatem ſignificare ſtupiditatem, inefficaciam, inualiditatem ac demum habitum ſenilem, & temperamentum referens hyemem, quæ frigida eſt, & humida, ſed humore excrementitio, inconcocto, & præter naturali; velocitatem autem indicare inconſtantiam, timiditatem, inefficacem ſedulitatem, puſillanimitatem, & auaritiam; bilem enim flauam indicat, dominanti pituitæ coniunctam, ſi igitur res ita ſe habet, patet quod qui, & breuē, & celerem facit paſſum dum incedit, ille erit promptus quidem ad aggrediendum, & incipiendum opus, & propter bilem quæ celeritatem dat, & promptitudinem ad motum; at motus hic adeo promptus, & velox cito deficiet, ceu candela, quæ proxima ſit extinctioni unde ſequitur qd tali motu incedentes ſunt prompti quidē ad incipiendum negôcia, inefficaces tñ ad ea exequenda, qm̄, ut dixi, ex pituitoſo, & bilioſo conſtant temperamento, quæ

bilis

bilis male proportionata eſt, maleque elaborata cum pituita, & melancholia vnde factum eſt, vt videantur eſſe aliquid, ſed tamen nihil valeant, qualem prædicabat Martialis ſuum illum Attalum, quem magnum tandem vocabat Ardelionem; putandum eſt autem non omnes temperaturas ex quattuor humoribus etiam ſecundum naturã vniuſcuiuſq. diſpoſitis, & non corruptis ſubito eſſe bonas, ſed eas tãtum in quibus, cum harmonicè iuncti ſint quattuor humores, ſecundum totum, vna quæque etiam pars quæ ſimilaris vocatur, ſuam particularem ſortita eſt conſonantiam, quæ partis ratio, & forma dicitur ſecundum quam hæc vocatur caro, & illa os, vel neruus, ex quibus deinde ruſus inter ſe conuenientibus certa ratione, fiunt organicæ partes, quarum ratio forma dicitur membri, vnde tandem totius
C ſtatuitur forma, vt autem compoſitum partes habet, ita etiam forma, quod in phyſ. declaratum fuit.

Quæ igitur ſimilares partes harmonicæ erunt, & nactæ propriam naturam, illæ ſtatuẽt corpus aptum ad exercendum, perfectè munera talis vitæ, vt equi, vel bouis; tales vero tẽperaturæ certis accidentibus diſtinctæ, tale quoddam corpus conſtituunt, quod quidem eaſdem operationes ſecundum ſpeciem pariet, non tamen ſecundum numerum, ſed illas ad certum quendam modum determinabit; ſecundum quem uocabuntur operationes Socratis, vel Platonis, uel huius aut illius equi, ſed de his ſupra, ut puto, ſatis dictum fuit.

APOTELESMA CXXVIII.

De manus, & cubiti, & brachij motu, eadem referuntur, Qui humeris rectis, & tenſis inſultant galeangones referuntur ad equos.

EOdem modo præſagire licet ex motu brachij, & cubiti, quo diximus fieri poſſe ex motu pedum, & crurum, ſicuti igitur qualitas uaria motus progreſſiui, uarias ac diuerſas oſtendebat mouentis animæ differentias, ita etiam diuerſitas motus humerorum, brachiorum, & cubitorum diuerſitates quaſdam arguet uirtutis, quæ corpus ſic mouet; uidetur autem ex uerborum formula, hęc Ariſtoteles ex aliorum proferre ſententia, dicens eadem referri, quaſi hæc ipſe non ſentiat, ſed ita alij iudicent.

Tria autem proponit, quorum motum ſe contemplaturum eſſe dicit, uerum etiam humerorum deinde meminit, & hæc ſunt manus, cubitus, & brachium; cui deinde humerum addidit; manus ea pars eſt, quæ extremitati eorum oſſium connexa eſt, quæ brachiale uocant, ex octo oſſiculis conſtans, alij carpum uocabulo græco dixere, palmum, digitoſque continentem Manum Ariſtoteles, intellectui aſſimilans, inſtrumentum uocauit inſtrumẽtorum, partem corporis noſtri notiſſimam, ſicuti formam formarum dixerat mentem; brachium communiter appellatur tota illa pars, quæ à iuguli oſſibus & ſpatulis exoriens uſq. ad oſſa carpi, ſiue brachialis producitur, conſtat brachium ex tribus oſſibus, quorum primum unicum eſt, & uocatur os humeri, in medio rotundum, durum, medulla plenum, ac leuiter gibbum ſummum eius globoſum eſt, ac ſcapulæ infixum ſinui; quem græci vocant cotyledona, pars inferior duos proceſſus habet in æquales, quibus cubitus, & radius annectuntur; hæc autem duo oſſa ſunt, quæ propriè oſſa brachij uocantur, minus os radium dicunt, maius cubitum, utraque hæc oſſi ſuperiori humeri ualidis nexibus ligantur, & muſculis cuteque operiũtur, & brachium uocatum ſtatuunt, cuius proceſſus exterior reſpondens genui, dicitur à græcis ancon, quaſi inflexio quædam, angulus nimirum, quem facit totum brachium in medio cum flectitur, dictum eſt quid brachium ſit, quid etiam cubitus, & quid ſit manus.

Puto tamen ego hoc loco Ariſtotelem, per brachium intellixiſſe quod uulgo dicitur totum ſpatium, quod eſt à carpo uſq. ad ſinum ſpatulæ, & per cubitum intellixiſſe partẽ, q̃ eſt à flexu brachij, quẽ anconaa dici græcè notauimus, uſq. ad carpũ, & id ex textu colligi põt.

His igitur paucis verbis quaſi proœmio vſus, proponit præceptum vnum quod eſt.

Qui humeris rectis, & tenſis inſultant galeangones, referuntur ad equos.

Quid ſibi velit Ariſt. hoc ſuo dicto, valde dubium eſt, & primum quid per humerũ, nun quid armũ & partem eam à qua os humeri dictũ pẽdet, intelligat, an vero accipiat ipſum illud os, quod ab his anatomicis os humeri propriè dicitur, quod ſanè in diuerſis, diuerſo motu agitari videmus; quid rectis, & tenſis humeris inſultare ſignificet, etiam non parum dubium eſt, præcipuèque interpretes, & eos qui de hac Ariſtotelis ſententia mentionem fecere valde torſit vox galeangones, tum quid ſignificaret, deinde an ſe teneret ex parte dati, & ſubiecti, aut eſſet prædicatum, & attributum.

Sueſſanus quamuis aliàs oſcitanter totum hunc libellum expoſuerit, hoc tamen in loco, & ſe prorſus rudem, & linguæ græcæ expertem oſtendit, & quæ affert ridicula ſunt.

Putarem per humeros hoc loco intelligendam ſuperiorem dorſi partem, quæ conſtat ex oſſibus iuguli, & ſpatulis, quæque ea eſt, quæ primo poſt faciem, & caput viſui occurrit, hæc autem à diuerſis diuerſimode in inceſſu mouetur, quando alij immobiliter eam gerunt, alij autem intorquent viciſſim, quidam incuruant; alij rectam ferunt, rectos putarem humeros dici, quando in inceſſu, neque ad hanc, neque ad illam partem, non ante, non retro mouentur, & non incuruati, ſed erecti manent, quod etiam videtur declarare vox (extenſi) nam extenſum eſt, quod nullas habet plicas, neque curuaturas, aut ſinus; humeros igitur rectos, & extẽſos putarem illos eſſe, qui ſpectantur in hominibus, quos ſuperbi, & elati animi iudicamus.

Quid autem per galeangones ſibi velit, nunc eſt quærendum; Sueſſanus galeagines legens, ſe ipſum miſerè torquet, Ariſtotelem nuſquam aſſecutus, dicit autem ſuum illud verbum galeaginem ſignificare *hominem habentem brachia puſilla, hoc eſt exiſtentem breuiorem alijs hominibus menſura vnius brachij, quoniam refert equum paruum hoc eſt puſillum, & humeris rectis incedentem.*

Quã expoſitionẽ ineptam puto vel eo vno, quod vocem (inſultant) explicans dicit, hoc eſt, irrident; quaſi ſit eius ſententia, qui humeris rectis, & tenſis cum ſint, irrident homines brachio cæteris minores ſunt, referuntur ad equos, puto igitur verum eſſe quod quidam auctores dicunt, hoc loco mendum adeſſe, & quoad vocem illam quæ eſt galeancon inuenio Galenum in explanatione verborum exoletorum, quæ ſunt apud Hippocratem galeãconas vocare, qui parua, & gracilia habent brachia, partes autem circa cubitum turgidiores, eoſque ſimiles eſſe muſtellis, quarum anteriora crura circa articulum ſunt craſſiuſcula.

Plutarchus in libro de Iſide ait, & ex Aegyptiorum ſententia dictum fuiſſe Mercurium galeanconem, quam vocem interpretatur Xilander habentem alterum cubitum altero breuiorem, quo loco, & Typhonem rubrum, horum album, & oſirim nigrum dicit, theſauri græcæ linguæ compilator, breuibus lacertis homines ait, galeanconas nominari voce à felibus deducta; Ex Adamantio Porta locum Ariſtotelis corrigit, & loco galeanconis, ſubdit aliam vocẽ, quæ ſuperbientem, ac ſibi placentem ſignificat, quod forte magis quadrat exemplo equorum, hoc enim illorum eſt proprium, vt ſuperbiant, & ſibi placeant.

At ſi quid ſentiam mihi dicere liceat; putarem primum vocẽ galeancones, à voce γαλῆ apud græcos (muſtellam) ſignificante deduci, & indicare hominem eo motu ſe ipſum mouentem, quo videmus humeros mouere muſtellam, dum incedit, vt modo hic, modo alter antecedat; deinde referre equos diceremus homines; qui naturales mores equorum repreſentant, hique ex Ariſtotele tres, aut quattuor ſunt; libidinoſi, ſuperbi, plurimis morbis ſubiecti, & pro corporis magnitudine breuis vitæ; ex his crederem poſſe nos ſic Ariſtotelis dicta interpretari, galeancones, qui nempe humeris rectis, & intenſis ſe contorquendo incedunt, illi ſunt equis ſimilis, hoc eſt ſuperbi, & glorioſi, & libidinoſi; quod etiam puto experientia in plurimis, qui ita incedendo con-

torque-

torquebant humeros, conſtare, cur autem tales ſint fortè cauſatur à calore, & à flauæ bilis prædominio, quod tẽperamẽti genus in muſtellis, in martib. & fainis, & ſimilib. ſpectatur. Quare facile hæc eſt tota Ariſtotelis ſententia; de manu, cubiti, ac brachij, motibus idẽ eſt ſentiendum, quod de inceſſu diximus, qui igitur tardo motu, ſed longo mouent brachia, & manus quamuis tarditas illa moleſta ſit ſuſceptis actionibus iſti tamen non ſunt omnino inefficaces; qui autem parũ quidem, ſed celeriter manus, & brachia agitant, omnino inefficaces ſunt, qui parũ, & tardè, & cum quadam ſegnitie mouent cubitos, & manus nullius penſi ſunt homines in operationibusque omnino inefficaces: At quicunque prompte manus mouent, & longo motu, hoc eſt multum ſpatium tranſeunte antequam terminetur ſua quiete, illi motus homines ſunt efficaces, in actionibus præpotentes, ac non mali conſilij, melius tamen qui exequantur, quam qui conſulant; At qui inſultant, hoc eſt dum incedunt, qui concutiunt humeros, & illos agitant, ut quodammodo ſe extollere, & in pedes eleuari, & quaſi velle ſaltare videantur dum gradiuntur, illi ſuperbientes, & ſibi placentes ſunt, imitantur enim equos, qui dum greſſus ſuperbos glomerant, hoc modo moueri ſolent, ſi igitur hoc modo equi dum incedunt, mouent armos, & concutiũt, & equi ſunt ſuperbientes, & quodammodo ſibi placent, qui hoc igitur modo incedunt ſibi placere pluſquam deceat, ac ſuperbite putandum eſt.

At quænam eſt huius motus cauſa? profectò ſi naturaliter, & non ex inſenſibiliter irrepente habitu hoc eſt factum, dicerem in principio formationis multam bilem circa partes has fuiſſe, quæ cum ſit calida, & calor principium motus ſit, vbi multum eſt motus, ibi etiam multa virtus, quæ illum facit; quare & multus calor, igitur, & multum eius corporis cui calor igni elementati proportione reſpondens, primo, & per ſe ineſt hoc autem in corpore noſtro eſt flaua bilis, ſiue ſanguis ſubtilis & calidus, cui hic ineſt ſecundum illas partes, & valde abundat, cum humor hic naturaliter referat ignem cuius proprium eſt alijs ſupereminere, & omnibus velle dominari, probabile eſt, etiam in anima inſtillari huiuſmodi inclinationes, quibus homines ſibi placeant, & alijs præeſſe, omnibuſque ſupereminere affectent, quæ ſuperbientis, & ſibi plus iuſto placentis ratio eſt, hæc igitur poſſet dici cauſa propter quam qui inceſſu agitant humeros, eoſque rectos, & extenſos, non autem curuatos ferunt, ſuperbi, & ſibi placentes iudicari poſſunt, quare & ijdẽ iracundi erunt, & ambitioſi, & qui alijs non facile cedant.

APOTELESMA CXXIX.

„ *Qui ſcapulis mouentur curui, elati ſunt, referuntur ad leones.*

SVperiores de quibus ſupra, rectos habent humeros, eoſque directos, & extenſos ferunt, ſed illos quaſi vndabundos agitant, & quatiunt; at iſti de quibus nunc futurus eſt ſermo, non rectos, ſed curuos habent humeros.

Dicit ergo qui ſcapulis mouentur curui (helleniſmus eſt) hoc eſt qui ſcapulas incuruas habent, dum mouentur, & ita in partem anteriorem quodammodo inflectunt humeros, elati hoc eſt magnanimi ſunt, hic enim eſt inceſſus leonis, quem deſcribẽs Ariſtoteles ait, leonem tarde incedere, & grauiter humeros quatere ad ſingulos paſſus. Mihi ſanè cõtigit ſemel, aut bis tantũ videre leonem, eumq. incedentem, per ſex aut octo paſſus; videbatur autem omnino incedere ſicuti feles maſculi, & domeſtici incedunt, cum ſuis dominis aliquando blanditias facere tentant, illi enim ita longo, ſed tardo incedunt paſſu, & humeros in partem anteriorem contorquent, & dicuntur hi, non vt priores, quod ſuperbiant, & ſibi placeant; in illis enim vehementior, & incitatus eſt affectus, & calor ſubtilior, & à terrea, ſiue melancholica natura remotior; laſciuire igitur illi, & ſuperbire dicuntur,

hi vero ſe elato animo, & graui præditos eſſe oſtendunt, tardè operantur, ſed perfectiui sũt illi vero cito quidem ad opus feruntur, ſed plerunque non perficiunt, quoniam nimis ſibi ipſis placent, & durare in eadem nequeunt actione diutius, hæc igitur eſt, ni fallor Ariſtotelis ſententia; at huius propenſionis ad magnanimitatem nullam ego reddere aliam cauſam ſcirem, niſi ad temperamentum confugerem, nam qui elato, ac grandi animo ſunt, & forti, ſi ſecundum naturam tales ſunt, qualem ferunt fuiſſe Alexandrum Magnum, illi nacti ſunt temperamentum melancholicum ſecundum melancholiam naturalem, cum ſubdominio ſanguinis ſubtilis, quem flauam bilem ſimiliter naturalem vocant, cui ſuccedit æquis penè portionibus ſanguis pituitæ naturali iunctus, ita tamen, vt ſanguis purus illam in proportione certa non tamen generis multiplicis ſuperet; magnanimi igitur, & elati ſunt hoc temperamento prediti, nam ſunt calidi, & ſicci, at qui tale ſortiti ſunt temperamẽtum illi incedunt vt leones, qui ita mouentur tardo, & magno inceſſu feruntur, & humeros quodammodo in curuando quatiunt, ergo magnanimi naturaliter, ita mouentur, & ex aduerſo qui hoc motu, & humerorum inflexione, dum incedunt, vtuntur, hos eſſe elatos magnanimos, & fortes, ſi cætera reſpondebunt putandum eſt; acceptæ propoſitiones, ex ſu pradictis ſunt manifeſtæ.

APOTELESMA CXXX.

Qui pedibus, & cruribus inuerſis ambulãt, fæminiles ſunt, referuntur ad mulieres.

Adeo à communi omnium hominum conſenſu hoc apoteleſma admittitur, vt nullã ferè probationem requirat, pedibus inuerſis incedere eos dicimus, quorum ſummitas vnius pedis diſtat à ſummitate alterius magis, quam calx, à calce, ſi vtroque pede pari ſecundum rectam lineam ſteterit homo, & digitorum extremitates ad partem exteriorem ſingulæ feruntur, his autem accidit, vt dum ambulant malleoli interiores à parte calcis interna mutuo ſe percutiant, quod apparet in pueris, & in his etiam cum per viam lutulentã incedunt, nam tunc malleoli ea in parte lutoſi apparent, & cum ſtant ſupra rectam lineã poſitis pedibus vtriſque paribus, ſemper minor eſt diſtantia à calce ad calcem, quam ſit à pollice ad pollicem, his iiſdem accidit etiam, vt ſuræ ſint inuerſæ, aut potius peruerſæ, nam muſculi qui ſuras ſtatuunt, & ipſi in partem vergunt interiorem, & dextri ferè ſiniſtras tãgunt, dum huiuſmodi homines ſtant, euenit etiam plerunque iiſdem, vt ferè tanta ſit craſſities ſuarum ſurarum circa malleolos, quanta eſt prope genua, neque enim, vt in figura fortis dicebatur, ſurſum contractas habent ſuras.

Hos homines, qui & tales habent ſuras, & cum incedunt adeo male proijciunt ad latera externa pedes, vocat Ariſtoteles fœminiles, ſiue effœminatos.

Dicuntur effœminati molles corpore, delicati, laborum naturaliter impatientes, timidi viles, & abiecti animo, creduli, faciles qui decipiantur, & tandem ijs moribus ſiue propenſionibus inſigniti, quæ in fœminis, vt plurimum ſpectantur.

Hanc ſuam poſitionem probans ait, fœminæ ſic incedunt, & talem habitum pedum, ac ſurarum habent, vt experientia patet, neque enim pulchra eſt mulier ſecundum crura, & pedes, vt plurimum, nec aſpectui forte ita grata ſicuti ſecundum partes ſuperiores. Vtcunque tamen clarum eſt, fœminas pleraſque tali modo incedere, & ſuras, & pedes peruersè dum incedunt diſponere, & ſic laudantur, quoniam ſignum eſt femora eſſe carnoſa, craſſa, & carne plena, fœminæ autem mores habent effœminatos, & quos ſupra diximus, colligẽdum eſt igitur quod cuicunque talis inceſſus inerit, ille effœminatus, hoc eſt mollis, delicatus, & timidus vocandus erit.

Probabilem huius apoteleſmatis cauſam reperire non erit difficile, etenim quibus laxantur li-

tur ligamenta pedum,ac genuum,nec non & crurum, illis ſubito talis accidit pedum proiectio,cum autem molles valde ſunt carne,contractas non habent ſuras, quare ſignum eſt hoc laxitatis carnis, & ligamentorum continentium articulos,in his igitur multa abundat aquea humiditas,erit itaque ratio;qui tales ſuras habẽt, & tali modo incedunt,vt proijciant pedes ad latera, & ſuras inuerſas portent,illi habent valde laxa ligamenta articulorũ, at quibus id accidit,illi ſunt humidi valde ſecundum temperiem, & molles ſecundum corpus. Molles corpore, & humidi valde,referunt fœminam, & mores fœmineos habent,ergo quibus talis adeſt inceſſus illi ſunt moribus effœminatis præditi.

APOTELESMA XXXI.

Qui vero corporibus circum torquentes ſe,& fricantes,adulatores ſunt,referuntur ad paſſionem.

EXemplum valde appoſitum huius circum torſionis, & fricationis corporis,vt mihi videtur,apparet in felibus domeſticis,quos ad venandos mures alimus,hi enim cum heris adulantur, corpus circum torquent, & ſe ſe herili corpori fricant, & murmur quoddam,quaſi quærulum effundunt;quod genus moris etiam in puerulis ſpectatur,cum adulantes matribus,aut patribus aliquid ab ipſis obtinere cupiunt,nam, & illi in varias partes diſtorquentur, & quandoque ſe labi in terram ſinunt,maternoque,aut paterno corpori ſe fricant,vt omnino hunc habitum referant,vt hanc eſſe paſſionem, aut morem naturalem adulantis, & alij placere quærentis,quo ſuum conſequatur deſiderium,penitus declarent; per adulatorem autem(vt puto)nunc Ariſtoteles non intelligit eum virum malum qui, vt nobis noceat,aut vt ſibi proſit, adblanditur, quique decipit alios, & omnino aliud in ore, atque in corde gerens,placere quærit,quod ſibi ſit commodo tantum, nulla deinde noſtri habita ratione,ſiue,quod perſuaſit in bonum aut in malum ceſſurũ quærit; ſed per adulatorẽ intelligendum credo eum,qui etiam blandus dicitur, quique naturaliter alijs placere auet,alio nomine vocatur indulgens;& qui facile paratus eſt amicis morem gerere;ſi enim aliquid ipſe cupiat, & propoſito ſibi fine, ſic ſe contorqueat, & ſe adfricetur, alijs ſe ſubmittat, & inclinet iam ex arte, & electione,non autem naturaliter id aget,quare non facile iudicabis,natura ne an arte ſit adulator, hanc blandam, & indulgentem quodammodo naturam fuiſſe in Nerua quidam ſcribunt, & quicunque populares fuerunt,his non caruere geſtibus ſecundum quod magis, aut minus ſimilem animum habuere, eſt itaque ſententia hæc Ariſtotelis.

Quicunque dum incedunt naturaliter ſe diſtorquent, & cum alios alloquuntur, ſe illis affricant,inclinantque corpus, & contorquent,illi habent propenſionem ad adulandum, & apti ſunt ad fallendos homines,& ad extorquendos ab illis prece multa, quæ deſiderãt, probatur,quoniam qui adulantur, ſic ſe contorquent, & adfricant ijs, quibus adulantur, ijdem autem cum habeant actum ſecundum, & in energia adulentur;habent etiam neceſſario propenſionem, & primum actum, ergo qui hoc modo mouent corpus, ac ſe contorquent illi habent propenſionem, & habilitatem ad adulandum; minor propoſitio exẽplo catorum, & canum confirmata fuit ſupra, hæc enim animalia videmus,dum nobis adblandiuntur,hos facere motus,ac corporis diſtorſiones.

Cauſa autem propter quam, qui adulantur ita ſe affricent eorum corpori quibus blandiuntur, & cur ita ſe contorqueant,ea erit, quæ apotelesmatis huius rationem, ac veritatẽ monſtrabit;vt igitur arbitror,qui nobis adulantur,nobis præ cæteris placere quærunt,naturaliter autem placere ſe credunt,ſi perſuadebunt,quod nos amẽt, at quoniam, qui amãt ſecundum quod amant vnionem, ac coniũctionem ſemper cum eo quem amant expetunt

(amor

(amor enim vnionis, ac coniunctionis cauſa eſt, vel teſte empedocle) ergo qui nobis adulātur ſe valde expetere hanc coniunctionem, & à nobis ne latum quidem vnguē diſcedere velle nec procul à nobis aliquid ipſis carum, aut ſuaue eſſe poſſe, profitentur; qui igitur coniunctionem, & vnionem hanc quærunt corpus corpori iungunt; & præ deſiderio cum exactè hanc vnionem conſequi non valeant, ſe diſtorquent, vt pene languere, & exanimari videantur; hanc igitur putarem eſſe rationem, & cauſam propter quam qui naturaliter blandi ſunt, & ad adulandum propenſi, dum corpus mouent, dum loquuntur, & cum alio agūt ita ſe contorqueant, corpuſque affricent, ſe inclinent ſæpè, vt humiliores, & minores ſe mōſtrent illo, quem alloquuntur, & honorare oſtentant putandum eſt autem quod omnia quæ ex arte ab aliquo callido, & ingenioſo fieri videmus, vt aliquem ſibi propoſitum finē obtineat, ea omnia, & ſingula in diuerſis eſſe diſperſa, arte autem accedente, vel addita, vel dominata fuere, vt facilius finem conſequerētur, cuius gratia à natura fuerāt inſtituta, qđ etiam primo rhetor. ad Theod. Ariſtoteli viſum fuit. Quod ergo huiuſmodi inceſſus, & corporis affricatio, & diſtorſio adulatorem, vel ad adulādum propenſum ſignificet, nec non & propter quid, ex his iam puto eſſe manifeſtum. Nam ſi qui adulatur ſic agit ſecundum quod adulatur; ergo qui ſic agit etiam aptus erit ad adulandum; vniuerſales enim propoſitiones affirmatiuæ ſi per ſe; & vniuerſaliter fuerint veræ, in terminis conuertentur.

APOTELESMA CXXXII.

,, *Inclinati autem ad dextram in ambulando cinedi ſunt, referuntur ad apparentem decentiam.*

AIt quod quicunque dum ambulant, inclinant corpus antrorſum ad partem dextram illi ſunt cinedi. ſupra in figura cinedi poſuerat inclinationem capitis ad dextram; quo ſanè loco aliquam rationem afferre huius paſſionis tentatum eſt, vt autem ibi ſic, & hoc loco per cinedum non intelligo pathicum, & hominem præpoſteram libidinem patientem, ſed puto mollem, & effœminatum ſignificare, & qui magis nomen fœminæ, quam viri mereat.

Cæterum, vt probet Ariſtoteles ſuum dictum, ait hos referri ad apparentem decentiam at quid hoc ſibi vult? crederem id ſignificare, quod vulgo receptum eſt, talem motum, talemque capitis & corporis inclinationem decere cinædos, vt ſit ratio, ſignum, vel qualitas quæ ex communi hominum conſenſu decet mollem, vel fortem hominem in aliquo ſi reperiatur demonſtrat illum vel fortem vel mollem eſſe; ſed inclinatio corporis, & capitis ad dextram partem eſt qualitas, quæ ex communi hominum conſenſu decet mollem hominē ergo huiuſmodi inclinatio mollem oſtendet; propter quid caput ad dextrā cinædi, & molles homines intorquerent dictum eſt ſupra in figura cinædi.

Cur autem inclinato corpore ad dextram qui ambulant ſint cinedi, & molles vocandi; quærit auctor huius facultatis non ſpernendus, & ait hominem eſſe natura calidum præ cæteris animalibus, & ideo eſſe erectæ ſtaturæ, latus item dextrum naturaliter eſſe ſiniſtro calidius, vnde infert quod qui cæteris magis viriles ſunt virilitatem que præſeferunt potētius dextrum latus mouent, quapropter rectum portant; quod ſi ad dextrū latus inclinant, ſignum eſt illos frigidiori, & humidiori natura præditos eſſe, hæc natura muliebris eſt, & molles, & cinædos hoc eſt effœminatos decens; ſubdit deinde ambulatio eſt, vel recta, vel curua, ſi recta elatum, & magnanimum decet, ergo curua mollem, & cinædum oſtendet.

At, vt mihi videtur.

Hominis huius rationes nihil cōcludere eorū quæ propoſita ſunt dubito, & an paralogizēt, aut principiū petāt, & ad priorem eſto verū, quod latus dextrū ſit ſiniſtro calidius, &

qui

qui rectum fert latus dextrum, demonſtret ſe virilem eſſe, ac calidum, at non ſequitur ſi rectum non tulerit non eſſe calidum non enim à deſtructione antecedentis, ad deſtruendum conſequens argumentamur. At eſto ſit verum, quod qui rectum fert latus dextrum ſit virilis, qui non rectum ſed curuatum fert ſit mollis; quid ſi ſiniſtrum rectum ferat, nunquid erit mollis? an dices mollem? ego ex aduerſo robuſtiorem dicam, quam qui dextrum rectum fert; ſi enim de quo minus ineſſe deberet, & ineſt, ergo, & de quo magis; ſed minus caloris, & roboris deberet eſſe in ſiniſtro latere, & tamen ineſt, ergo magis erit in dextro; & mæſti, & cogitabundi, & pudibundi, totum corpus, hoc eſt vtrumque latus antrorſum inclinant, neque ideo tamen dicuntur molles, quare tanto minus, qui vnum tantum latus inclinant, altera ratio eſt; quod quoniam rectus inceſſus indicat virilitatem, ergo non rectus ſed inclinatus ad dextrum ſignificabit mollitiem, & naturam fœminilem, teneret vtique ſi inclinatio corporis cauſa eſſet mollitiei, nam quando affirmatio eſt cauſa affirmationis, vt primo poſter, etiam negatio eſt cauſa negationis; ſed quoniam rectitudo corporis non eſt cauſa fortitudinis, neque etiam ex altera parte inclinatio eſt cauſa mollitiei, neque poſſumus (vt mox dicebatur) argumentari à deſtructione antecedentis ad deſtruendum conſequens, eſt autem ratio illius viri non ſecus atque ſi quis diceret, ſi qui ægrotat, & febricitat viuit, ergo qui ſanus eſt, & non febricitat ille non viuit, ſed mortuus eſt.

Quare crederem hanc eſſe Ariſtotelis ſententiam, Qui inclinato corpore ad dextram incedunt, illi ſunt effœminati, & molles, cauſa eſt; quoniam qui ad dextram inclinant corpus videntur laxiora, & remiſſa habere ligamenta ſiniſtri lateris, quod deſignat multam mollitiem, & humiditatem ſuperfluam in parte ſiniſtra, prædominari, à qua cum laxiora effecta fuerint illius lateris ligamenta, ſuo pondere corpus in oppoſitum deflectitur latus, ſic igitur latus ſiniſtum humidius & frigidius factum id cauſat; quare & corpus hoc modo in oppoſitum trahitur, ſic etiam contingit, buccas in alteram partem trahi, quando reſolutio facta eſt neruorum, & ligamentorum alterius partis, ſic igitur forſan dicentes rationẽ habebimus propter, quam quorum corpus in ambulando ad latus dextrum inclinat, illi ſunt cinædi, hoc eſt molles, & effœminati.

APOTELESMA CXXXIII.

Quicunque habent oculos bene mobiles ſunt acuti, & rapaces, referuntur ad accipitres.

IN oculis accipitris depicta eſt Ariſtotelis ſententia quales enim ſint oculi de quibus ille loquitur, in hac aue clarum eſt; accipiter auis diurna, rapax, incurui roſtri, & vnguiũ vultere, & aquila minor, velociſſimi volatus eſt, & motus, ex quo dictum (aiunt) Hieracem à græcis à volatu celerrimo. Audax adeo, vt aquilæ etiam nonnunquam inſultare præſumat, hic (vt dicitur) oculos habet acutiſſimos, ac ſplendidiſſimos, vnde vocatur à quibuſdã vniuerſi oculus, ſolique dicatur, vt pote qui uiſus acie clariſſimè omnia perſpiciat; hic igitur claros, atque bene effigiatos habet oculos eoſque in omnem partem mirabili conuertit facilitate, uehementerque lucere uidentur, quibus igitur tales oculi accipitris adſunt, eos uocat Ariſtoteles eſſe acutos, per quam uocem (ut puto) non eſt intelligendum, quod ſint apti ad inuenienda, & perſpicienda media in ſcientijs, ſed illam ſignificari acrimoniam, quæ naturæ accipitris propria eſt; hic enim naturaliter preceps eſt, indignabundus, & conſortis impatiens. Vnde Albertus ait Solitarium ſemper volare; præter quam tempore coitus, uirtute maior, ac fortitudine, quam corpore; ut robore corporis paruitatem compẽſet rapaciſſima uidetur hæc auis inter omnes rapaces, ut, & Ouidius teſtatur, qui illam in om-

nes aues æque ſęuire ait; & Martialis volucrum prædonem vocat, & ab omnibus odio haberi ait Ouidius, Quia ſemper viuit in armis.

Eſt itaque huius apoteleſmatis ſenſus; cuius hominis oculi erunt viuaces, ita, vt continuè illos moueat, & modo ad hanc, modo ad illam partem conuerti videantur, & omnia luſtrare luminibus tacitis, (vt ait Virgilius) ille erit indignabundus & ſæuæ atque acutæ iræ, & alienorum violenter appetitor, & rapax, ratio eſt, quoniam, accipiter oculos habet veloces, hilares, & promptos ad motum, & idem eſt rapax, & præceps, vehemens, & valde indignabundus, ergo cui Hieracis, ſiue accipitris inerunt oculi, ille idē his etiam propenſionibus affectus erit naturaliter, cauſam facile poterimus reperire, ſi contemplati fuerimus talem oculum naturam calidam, & ſiccam cerebri indicare, cui autem talis ineſt natura, ille ferox eſt, truculentus, & rapax nihil non arrogans armis, ergo cui tales oculi adeꝛunt, illum, & rapacem, & crudelem, & ſæue iracundum dicemus.

Ac ſanè memini quoſdam me vidiſſe talibus oculis præditos, qui peſſimè rapaces erant, & alienis bonis inhiabant, nec legem nec rationem vllam audiebant; præcipuè autem ſi admonebantur, id indigniſſimè ferebant, & cum magnificentiam, & magnanimitatem exercerent, aut exercere profiterentur, & beneficentiam, ex altera parte, quod expenderant, per fas, & nefas inſtaurare conabantur, erant autem hi mulierum amatores quidem, ſed minima quacunque de cauſa illas conuitijs maximis proſequebantur, ſæpè etiam fœde pulſabant, adeo impotenti ira malē torquebantur, & effreni quadam ſuperbia omnibus dominari, omnibuſque inſultare volebant.

APOTELESMA CXXXIV.

,, *Qui palpebrizant ſunt timidi, quia ex oculis primum mouentur.*

PAlpebrizare nouum, & ſatis ſecundùm voluntatem nomen fabricatum eſt, quo vtitur hoc loco interpres; ſic igitur Ariſtoteles, qui oculis plus iuſto frequentius nictant, illi ſunt timidi, & ignaui, cuius ſui dicti rationem affert, quoniam in paſſione timoris incipit ab ea parte fieri motus caloris, & eiuſdem recurſus ad interna; videmus eos etiam, qui diſplodentes id armorum genus, quod ſclopos vocant, timent, oculis ſubito non ſolum nictare, ſed etiam eos claudere, cum primum fulgorem aſpectant ignis; amplius & timidis pueris, abeunte luce ſuperuenit timor, & quantum lucis abit, tantum timoris accedit, timidorum igitur paſſio in oculis incipiet, aut ſedem habet. Videtur autem ratio Ariſtotelis in hoc ſita, ſi in timentibus incipit calor ab oculis ad inferna recedere, quando abit calor ab oculis cum ſpiritu, ipſi oculi clauduntur; timentes igitur facile oculos claudunt, qui vero hoc agunt ſimiles ſunt ijs, qui nictant; nictare igitur eſt timiditatis indicium; hæc ille.

At propter quid qui nictant propenſi ſunt ad timorem? an diendum quoniam qui habent primarias corporis partes, ita naturaliter diſpoſitas vt habent illi, qui ex affectu timoris alterati ſunt, illi propenſi ſunt ad timorem; ſed qui nictant, oculos (partes nempe corporis primarias) ita naturaliter diſpoſitas habent, ceu qui timoris affectu tenentur; ergo qui nictant timidi ſunt; Maior nititur illi fundamento toties, ac toties repetito, animam operari ſecundum naturam, diſpoſitionem, ac propenſionem eorum inſtrumentorum, quorum eſt actus; quare quicunque corporis partes, ita diſpoſitas habet, atque paratas, vt illæ ſint organa ad exercendum robur, robuſtus erit, ſi ad imbecillitatem imbellis, ſi ad venerem venereus, ergo ſi ad metum, etiam meticuloſus, & ignauus videbitur dicendus.

Quod autem qui nictant oculos habeant paratos ad timendum, & quod ab oculis timor incipiat, & prius, & nunc exponetur; ab oculis timor incipit, tum quoniam inter formidoloſa

midoloſa maiorem metum incutiunt, quæ oculis, quam quę auditu percipiuntur, tũ etiam quoniam cum timoris paſſio ſit poſita in recurſu ſanguinis ad inferna, ab oculis igitur, diſcedit; & illi videntur eſſe quaſi quidam terminus, a quo incipit recedere calor.

Dicamus ergo qui nictant, frequenter attollunt, ac demittunt palpebras, quibus id accidit, illi diu ſublatas non poſſunt tenere palpebras, paſſio hæc (tremoris, & palpitationis membrorum cum ſit ſimilis) oſtendit paucitatem caloris, & ſpirituum circa oculos exiſtentium, quibus in his partibus paucus adeſt calor, & ſpiritus, hi vel frigidi ſunt, vel naturaliter ad inferiora calor in principio receſſit; frigidi autem, & qui ſic diſpoſiti ſunt, vt calor ad interna receſſerit prompti ſunt, & inclinati ad timendum, timidique vocantur, ergo qui nictant, illi ſunt timidi, quod fuerat probandum.

APOTELESMA CXXV.

Qui demiſſum aſpectum, & quibus altera palpebra immittitur in oculis per medium fixi aſpectus; & qui palpebras ſuperiores tarde reducunt, molliterque intuentur, referuntur ad apparentem decentiam, & ad fœminas.

PArs hæc etiam in antiquis codicibus non reperitur, quidam & in latino, & in Græco inſertam putant, vtcunq. autẽ ſit, docet idipſum, cuius ſæpius iam mentio facta fuit libellum hunc mendis vndique ſcatere, reliquiasque miſeras eſſe cuiuſdam farraginis, collectæ, vt aliquando tractatui ſcientifico materiam poſſent ſuppeditare; cum autem alias poſitiones declarauimus, etiam hanc aggrediamur; ſcopus huius apoteleſmatis eſt quattuor ſigna, quibus & mollities, & timiditas effœminata declaretur afferre, vt ſit ſenſus, ex his intricatis verbis Ariſtotelis extractus talis.

Qui oculos naturaliter demiſſos gerunt, ceu bene educatæ virgines, & matronæ honeſtæ, mores habent fœminiles, quod in Didone expreſſit Virgilius dicens.

Tum breuiter Dido vultum demiſſa profatur.

Verbum autem græcum, quod ita inuerterunt interpretes, vt ſignificarent demiſſum aſpectum, quamuis illud ipſum nuſquam apud illum notatum legerim, putarem ſignificare ſuauem quandam oculorum demiſſionem; nam & qui maligni, & inuidi ſunt, & qui vehementer dolent, & qui cogitant, aut erubeſcunt etiam quandoq; demiſſum vultum habẽt; ſed ſine ſuauitate vlla aſpectus, quam in pulchris, & honeſtis ſpectare fœminis ſolemus; quando ſine vlla perturbatione degunt: Repeto igitur quod, qui oculos ſuauiter demiſſos gerunt, illi ſunt molles, timidique, & effœminati, quoniam hic eſt aſpectus fœminarum, & illę ſic ora, ſic oculos ferunt; cauſa talis poterit aſſignari, timidus, mollis, & imbellis, eſt temperamenti frigidi, & humidi, caret igitur multo calore efferueſcente, at caloris efferueſcentis præſentia facit oculos acutos, audaces, elatos, & referentes, oculos accipitrum, & cum affirmatio ſit cauſa affirmationis, & negatio cauſa erit negationis, ergo caloris multi, & feruidi abſentia demiſſos, & non elatos, attamen neque timorem monſtrantes oculos faciet, ſed placidos, & ſuaues.

Altera proprietas eſt Quibus altera palpebra immittitur in oculis per mediũ fixi aſpectus; Hoc eſt quicunq. dũ fixo obtutu hærent demittunt alteram palpebram vſque ad mediam oculi pupillam illi ſunt molles, & timidi, vnum aliquando memini me obſeruaſſe hominem, qui hunc pateretur affectum; nam ſi quando tacitus ita hærebat defixo lumine in rem certam, & tunc alterius oculi ſuperior palpebra ſenſim vſque ad mediam deſcendebat pupillam, & rurſus ſenſim ſurſum ferebatur; vt autem ſcio illum naturaliter timidum, & modeſtum fuiſſe, ita duriſſimum hominem cognoui, & valde obſtinatum; eundem tamen

men magnificum, magnanimum, ambitioſum, magnarum rerum cupidum, quas tamen paſſiones contrarijs operiebat plerunque actionibus, vt primo aſpectu difficile illum cognoſcere poſſes. Alium, item atque alium vidi eandem oculi paſſionem habentem, qui vtrique & timidi, & maximè obſtinati erant ad auaritiā potius, quam ad magnanimitatē, aut liberalitatem propenſi. Huius affectus cauſam putarem dari poſſe humori mediocriter ſuperfluo, qui muſculum frontis preſentia ſua ſenſim non aduertenti relaxaret, & muſculos palpebram attollentes alteram, reſolueret; vnde cum defixo lumine homo ad alia intendit animum, deficit copia ſpirituum, quæ quodammodo violenter ſuſtinebat illam palpebrā; ita laxatur muſculus, & ſuo pondere labens palpebra ad medium vſque oculi peruenit; quē in locum cum peruenit iam viſio, & operatio pupillæ impeditur, & ſic attollitur rurſus palpebra ſenſim tamen, quoniam non intenſe id animaduertitur, ſed eò ferè modo, quo dormientes cum punguntur retrahunt brachium. Videmus autem palpebras deſcendere intento animo aliquid cogitantibus, exemplo eorum qui ſtudent, quibus quo magis intentè contemplantur, eò magis vel nolentibus obrepit ſomnus.

Vna autem deſcendit non autem vtraque, vt oſtendatur hanc eſſe magis præter naturalem cerebri diſpoſitionem; nam ſi eſſet vti in dormientibus, & repletum frigidis vaporibus habentibus caput, æque vtræque deſcenderent palpebrę cum autem vna tantum ſit, quæ deſcendat, neceſſarium eſt male affectum eſſe à cauſa frigida cerebrum, & ſic cauſare alterius palpebræ reſolutionem imperfectam, at non apparentem niſi cum animus, & calor naturalis aliò eſt diſtractus.

Tertia conditio eſt. Qui palpebras ſuperiores tarde reducunt, ij etiam timidi ſunt, & effœminati ait Ariſtoteles hos ad fœminas referri, quoniam fœminis conuenit, illaſque decet non attollere promptè oculos, vt faciunt viri, cauſa eſt eadē cum ſuperiori, ſi enim tarde attollunt palpebras, vis motrix valida non eſt, ergo deficit calor naturalis, frigus igitur præualet, quibus autem præualet frigus illi ſunt timidi, vt ſæpius eſt dictum.

Quartum ſignum eſt, qui molliter intuentur, hoc eſt remiſsè placidè, & languidè, illi ſūt timidi; quoniam referuntur ad fœminas, non quod omnes fœminæ ſic tueantur, ſed quę ſecundum naturam fœminilem maximè diſpoſitæ ſunt, ſolent tueri, ita placidè, & molliter præcipuè dum amant, aut amorem ſimulant, & hoc eſt quod ait, id referri ad apparentem decentiam, eo quod apparet, hoc eſt paſſim videtur, quod deceat fœminas ſic aſpectare, decet enim fœminarum obtutum talem eſſe, remiſſum nempe, & mollem, contra virorum audacem, & viuidum, cauſa huius eſt, quoniam qui molliter, ac remiſsè tuentur temperatum etiam habent calorem, & ſpiritum, & molles etiam ſortiti carnes ſunt, quare habitū fœminilem frigidiorem, & humidiorem, quibus autem talis adeſt habitus eos iam dudum timidos eſſe, & effœminatos ac molles decreuimus. Quod ergo quibus hæc accidunt meticuloſi ſint, & propter quid tales ijs adſint proprietates, & ſigna ex his patet.

APOTELESMA CXXXV.

Qui oculos frequenti tempore mouentes tincturam quandam veluti immotam habent in albo oculorum illi ſunt intellectiui; ſi enim in quopiam fiat vehemens intellectio ſtat anima ſimul, & viſus.

HOc eſt inter homines qui oculos frequenter mouent, quoſque ſupra diximus eſſe timidos, illi qui videntur habere quādam fuſcedine immobili, & permanenti tinctā oculorum albuginem, ſiue partem illam albam, (quæ tunica dicitur adnata ab anatomicis,) illi ſunt intellectiui, hoc eſt prompti ad intelligendum. Quæ ſitum, ſiue paſſio, quæ proponitur eſt habilitas, & promptitudo ad intelligendum, quæ intelligibilitas dici poterit; hu-

rit;huius effati. Datum ſiue ſubiectum De quo predicatur eſt homo,cuidua adſunt conditiones, altera eſt, vt frequenter nictet, altera, vt in albo oculorum eiuſdem appareat quædam ſpecies fuſcedinis,quæ ſemper ibi permaneat eadem;ſi enim quandoque adeſſet & quandoque non;ea per ſe, & naturalis non eſſet,at naturalis omnino eſſe debet,ſi modo promptitudinem ad intelligendum demonſtrare debet; prædicatum eſt promptitudo ad intelligendum.

Intellectiui dicuntur qui apti valde ſunt ad intelligendum, intellectus tres dicuntur eſſe operationes,prima quæ ſimplex terminorum vocatur apprēſio,ſecunda eſt compoſitio, vel diuiſio,in qua verum eſt falſum,tertia ratiocinatio, ſiue diſcurſus in primam non cadit error,neque enim decipitur intellectus in ſimplici rerum apprenſione,quod ſint, ſicuti neque ſenſus circa propria obiecta falli contingit, cæteræ veri, & falſi capaces ſunt.

Sui dicti cauſam afferens Ariſtoteles ait,quod ſi in quopiam fiat vehemens intellectio, quod tunc ſtat animus,ſtat & viſus. Quaſi ſemper eodem vtens principio,quod, & ſupra fuit vſurpatum,nempe qui omni affectu vacui eas in corpore qualitates, & ſigna ſenſibiliter apparentia habent,quæ ſpectari ſolent in his,qui certo ac determinato tali tenentur affectu, illi ſecundum naturam ad illum affectum, & ad operationes ſecundum eundem exercendas ſunt valde propenſi; vt ſi iratis oculi lucent; & illos horrendum in modum contorquent,dum ira agitantur, ergo quibus, & oculi lucebunt, & illos horribiliter intorquentes videbimus, quando ab ira vacui ſunt, eoſdem dicemus eſſe valde ad iram pronos, ſic etiam ſi quibus exactè rem aliquam contemplantibus, & illam intelligentibus ſtat anima, & viſus ſiue oculus, ergo quibus naturaliter ſtant oculi, illi videbuntur eſſe intellectiui.

Et ſanè id videtur velle dicere Ariſtoteles, ſed medium, & concluſio nihil inter ſe conueniunt, & quæ pro medio poſita ſunt,oppoſitum potius,quam propoſitum colligere nata ſunt. Quod autem medium quo vtitur,nempe viſus,ſiue oculorum immobilitas, animi,ſeu mentis inferre probabiliter poſſit immobilitatem,patet, nam & Virgilius dubitantem inducens Aeneam an deberet Turnum interficere;ait:

Stetit acer in armis Aeneas voluens oculos, & alibi de

Didone loquens dubitante,quid reſponderet ait:

Iam dudum aduerſa tuetur;
Huc illuc voluens oculos.

At cum eandem firmum habere animum ſignificat ait:

Illa ſolo fixos oculos immota tenebat;
Nec magis incepto vultum ſermone mouetur;
Quam ſi dura ſilex, aut ſtet Marpeſia cautes:

Similiter certum eſt quod cum intelligere,& ſcire ſit quies quædam, & immobilitas;ſi intellectui inerit quies,eidem inerit probabiliter ſcientia,ignorans enim anima quærit,quęrere autem eſt moueri,naturaliter igitur cum mens omnis ſcire cupiat,niſi ſciat,quærit, ac inueſtigat dubitans,vt deponat ignorantiam negationis, à qua ſciendi naſcitur deſideriū; patet igitur quod mens intelligens quieſcit, mens quieſcens etiam quietam ſinit cogitatiuam;quieta cogitatiuā exiſtente quieſcit neque agitatur locus phantaſmatum, aut phantaſia,aut ſenſus communis,ſtat igitur ſenſus omnis,ergo, & viſus, & oculi,quorum ipſa viſiua potentia ratio eſt, & forma,eſt igitur medium quo vtitur oculi immobilitas.

At ex aduerſo Ariſtotelis placitum habet pro dato,oculi frequentem motum,& ſi quid immoti dicitur adeſſe,illa eſt tinctura, quam in albo oculi extare ſupponit; mihi igitur videretur pro concordandis medijs, & extremis ſimul, aliter legendum eſſe, atque probabile eſt ſic in textu lacunam erroremque non leuem reperiri; Crederem itaque ſic dicendum.

Cuius palpebræ frequenter mouentur ſi oculus immotus ſecundum ſe fuerit, & albugo eiuſdem quadam fuſcedine tincta apparuerit; hunc dices eſſe promptiſſimum ad intellectiones, ac ſcientias rerum adipiſcendas; ita ſi legeris, & Ariſtotelis ratio faciet ad rem, & huius apoteleſmatis rationabilis cauſa poterit aſſignari. Quod igitur oculus immotus ſignificet promptitudinem ad intelligendum declaratur, eo quod qui intelligunt, ac percipiunt aliquid, dum id exactè, ac perfectè mens conſequitur, oculi manent ſtabiles, & immoti; quod ſi hanc Ariſtotelis eſſe germanam lectionem ſupponamus, cauſæ eorum quę in apoteleſmate ſunt ſingillatim exponentur; & primum ponitur in dato quod palpebræ nictent, quod ſignum eſſe timidi, & mollis viri diximus, molles autem ſecundum carnem eoſdem eſſe aptos mente ex Ariſtotelis ſententia poſuimus.

Oculos immotos ſecundum ſe eſſe, non intelligimus eos, qui ex affectu, aut aliqua externa cauſa permanent, ſed qui apparent ferè ſemper in eodem ſtatu, neque dicuntur immoti, quod reuera immobiles ſint, & ſemper ſtent quaſi rigentes, nam quorum oculi rigidi ſunt, & ſicci, ex Adamantio illi ſunt homines ſtupidi, & bardi, ſed immobiles dico eos, qui raro mouentur, hos ergo, cum fuerint humidiores, aiunt, dicere virum intellectiuum; cum enim & acuti, & valde mobiles arguant ſiccam cerebri temperiem, & calidã; probabile eſt non valde mobiles, & penè immotos, (vt ſentit etiam Auer.) frigidum cerebrum indicare, & humidum mediocriter, ſi humidiuſculi appareant oculi, Nam in mediocri frigiditate, & humiditate tenui, ex Auer. poſita eſt ratio cogitatiuæ, & promptè apprehenſionis, hæc, vt arbitror, cauſa reddi poteſt oculorum pene immobilium.

Quod ſi dixeris ſupra ex Heraclito affirmatum fuiſſe ſiccum animam eſſe ſapientem, quaſi probitas intellectus in ſicco, & non in humido poſita fuerit; reſponderi poteſt multipliciter; vno modo quoniam duplex eſt humor excrementitius, qualis eſt, qui inſidens cerebro læthargum, & cataphoram producit, & hic rigentes oculos facit, & penitus ſtupidos ac bardos, huiuſque eſt expetenda abſentia, & ſecundum hunc humorem, abeſſe à cerebro bonum, alter autem eſt humor naturalis, qui ſi abundauerit, hominem mollem facit, & timidum, & effœminatum, aptum tamen ad intelligendum, non tam ratione humidi, quam ratione frigidi, cuius ratio dicit quietem, vt caloris motum, ſcire autem, & intelligere eſt quieſcere.

An rurſus dicere poſſumus corpus humanum organicum, & diſſimilare eſſe, quare & plures partes habere interſe valde differentes temperie, ac ſubſtantia, & ideo propter hoc diuerſas habere potentias, quæ diuerſarum partium ſint actus, non abſurdũ eſt igitur quaſdam partes cerebri eſſe humidiores ſi cum alijs comparentur, vt potè quæ phantaſmata recipiunt, alias ſicciores ſecundum quas illa promptius retineant; alias calidiores quibus inquirit, & diſcurrit, ſecumque verſat homo, quid agendum, aut non agendum ſit, alias demum frigidiores quibus cogitans intelligit, & apprehendit, quæ prius conſiderauit; demũ poſſemus dicere, cerebrum vocari humidum, & ſiccum vel ſimpliciter, vel in comparatione, quod ſimpliciter eſt tale, non eſt cerebrum, ſed corpus, aqueum ſimpliciter frigidum, & humidum, at cerebrum ſi cum alijs partibus corporis conferatur dicetur ſanè frigidius, & humidius, vel cerebrum in reſpectu aliorum membrorum principalium, humidum, & frigidum eſſe debet, ratio eius igitur, magis eſt in frigido, & humido, quam in oppoſitis qualitatibus, & inter illa quæ humida ſunt capita, dico melius eſſe diſpoſita, quæ ad ſiccitatẽ magis accedunt, hoc eſt quæ minus humida ſunt, & præcipuè præter naturali excrementitioque humido carent, ſic igitur in ſiccam animam cadit ſapientia.

Sed ad rem redeuntes patet, quod palpebræ poſſunt frequenter moueri oculos vero penè immobiles eſſe, in his qui valent intellectiua virtute. Tertia erat conditio quæ ponebatur in dato, quod nimirum albugo oculi foret fuſco infecta colore, & hoc rationabile eſt, nam demonſtrat melancholiam in oculo dominari, quare & cerebri

tempe-

temperiem melancholia non carere quæ cauſa eſt ſapientiæ, & promptitudinis ad intelligendum, ſi modo moderato calore fuerit temperata, & hoc erat quod proprie volebat Heraclitus, cum ſapientem animam ſiccam vocauit; hoc eſt bene vti inſtrumentis ſecundum temperamentum melancholicum paratis, quod etiam in tertia problematum, prob. primo dictum fuit.

Sit ergo ratio ad apoteleſma huiuſmodi, Quorum cerebrum temperamento melancholico, & pituitoſo ſecundum naturam, non autem præter naturali, & excrementitio præditum eſt, illi ſunt intellectiui, ſed quorum palpebræ nictant, & oculi pene immoti manent, & oculorum albumen fuſco quodam calore infectum eſt, illi melancholico, & pituitoſo cerebri temperamento ſunt præditi, ergo quorum palpebræ frequenter mouentur, & oculi penè ſtant, cum fuſcedine quadam albumen eorum inficiente ſunt intellectiui, quod fuerat probandum; maiorem ex prædictis patere certum eſt; Minor clara, etiam quoniam pro cerebri temperie variatur oculi diſpoſitio, & fuſcedo certum eſt dominantis melancholiæ indicium.

Noto autem melancholicum cerebri temperamentum multiplex eſſe, neq. tamen omne laudabile, nam ſi præter naturalis fuerit melancholia, & illa omnino rigeat neque calorem concipiat, homines quibus contigit tale cerebrum, carent communi ſenſu, obſtinatiſſimi, nec per ſe norunt quid opus ſit factu, neque ab alijs diſcere volunt, ſi vero calorem multum conceperit furioſi, & maniaci, & quaſi malo ſpiritu demonum videntur obſeſſi, ſimiliter ſi naturalis melancholia eſt, & ſubdominium bilis extiterit, in actionibus vehementes, fortes, audaces, prompti manu, ſed nimium præcipites apparebunt, at ſi cum pituita, & mediocri ſanguine, aut bile flaua fuerit compoſita quæ dominatur naturalis melancholia, iam cerebrum quale fuit Platonis, aut Ariſtotelis, fiet; cum autem pituita ſuperior fuerit, cum melancholiæ ſubdominio, iam cerebrum habebis quale forte fuit Ciceronis, & Demoſtenis, nam timor multus, & animi abiectio plerunque illorum prudentiſſima conſilia ſubuertebat, & cum oratione multum valerent, & intellectu, in actione tamen, & operatione multis inferiores exiſtebant, quod plerunque contingit, vt ijdem æque in actione, & contemplatione valere non poſſe videantur, eo quod ab oppoſitis principijs naſci putãtur diſpoſitiones actionis, & contemplationis.

APOTELESMA CXXXVI.

Qui voce admodum magna vociferantur grauiter, iniurioſi referũtur ad aſinos.

INcipit hic ſectio 4. partis huius in qua contemplatur quidnam ſignificent quædam vocem differentiæ, non ſecundum quod voces ſunt, ſed ſecundum quod ſunt ſoni ab animali, ſiue homine facti, nulla habita ratione ſignificationis conceptuum vox magna ea dicitur quæ multum aeris mouet, & longe auditur, grauis autem quæ tarda eſt, & quo grauior, eo tardior, quoniam aeris circulationes tardius mouentur, vt in acuta celerius; iniurioſos quos nunc vocat Ariſtoteles, alij petulantes, & contumelioſos vocant, & inſolentes, eſt itaque ſententia.

Qui cum ſine affectu exiſtentes loquuntur magna, & graui voce, eademque quodammodo intenſa, vt videantur ſemper iurgari velle, illi ſunt naturaliter iniurioſi, contumelioſi, & petulantes, & conuiciatores, reddit ſui dicti rationem, quoniam referuntur ad aſinos.

Quidam putant Ariſtotelem aſſimilare hos homines in hoc vno tantũ, qm̃ vtriq. habẽt vocẽ magnã, & grauẽ nõ aũt in alijs, ſiquidem illis nõ videtur, verum, qđ aſinus conuiciator ſit, & cõtumelioſus, quare in hãc venere ſententiã, vt iniurioſum nõ ſignificatione actiua, ſed paſſiua acceperint, ꝓ eo nẽpe q aptus eſt pati cõtumelias, atq. iniurias, ſine vltionis

deſiderio, & pro eo demum, qui nactus eſt ſeruile ingenium, & aſininum.

Ego crederem poſſe, & ſecundum animam etiam qui talem vocem habent, cum aſinis comparari; natura ſiquidem aſini talis eſt, vt ſit petulans, & iniurioſa, & contumelioſa; bene paſtus aſinus petulantiſſimus eſt, ac dominum calcibus impetit, iniurioſus eſt, & omnino contumelioſus, nam à multis obſeruatum eſt, ſi aſinus venerit ad purgatum pauimentũ, & ornatum, ſubito ſine vllo diſcrimine exonerat aluum, & veſicam quæ propriè actio eſt contumelioſa, monſtrans contemnere, ac nihili facere præſentes, loci ac temporis nullam habere rationem bene paſti aſini contumelioſam, & petulantem naturam expreſſit Pontanus elegantiſſimo, & feſtiuiſſimo quodam dialogo, quem inſcripſit nomine aſini, ſecundũ hoc igitur puto contumelioſum, & petulantem dicendum eſſe aſinum, qui nullius rei rationem hominum, aut locorum habeat.

Dicamus igitur aſinus admodum magnam, & grauem habet vocem, & aſinus indiſcretus eſt, petulans, & contumelioſus, ergo quorum magna, & grauis eſt vox, illi ſunt petulã tes indiſcreti, & contumelioſi; nunc propter quid id contingat videamus.

Vox magna ineſt ijs animalibus quæ magnam habent aſperam arteriam, & multum inde aeris emittunt, grauem habent qui tarde aerem multum extra arteriam pellunt; magnam igitur vocem habent quæ magna ſunt animalia, quoniam, & his magna adſunt inſtrumenta, ſunt igitur neceſſario hi etiam homines qui magnam vocem habent, & amplo pectore, & magna arteria, & craſſo collo, docet id dominari terram ſecundum molem; quoniam autem cum magna voce iunctam dicimus grauitatem, quam tarditas fabricat, quæ frigoris ſoboles eſt, temperamentum igitur frigidum, & ſiccum, hoc eſt terreſtre indicat; cui tale adeſt temperamentum ille auarus, ac timidus quidem eſt, cæterum indiſcretus, & vilis, quod ſi propter aliquam cauſam internam, aut externam non timuerit, & ſe alijs ſuperiorem putauerit, ſubito petulans exiſtet, ac contumelioſus, talis enim eſt qui ſuæ abiectionis, & humilitatis conſcius, aliquando in homines imperium habet; timens enim ne ſpernatur, in alios crudelitatem, & contumeliam exercet, vt ſibi ipſi ſuæ potentiæ fidem aliquam comparet; quod in Tyberio, & Caligula apprimè notarunt Cornel. Tac. & Sueton. cui igitur adeſt huiuſmodi vox, illi adeſt temperamentum aſinino ſimile, at qui aſinino par nactus eſt temperamentum, ille petulans, & indiſcretus eſt, & contumelioſus, cum poteſt, & cum imperium habet, ergo cui talis vox ille tales etiam ſortitus eſt mores.

Et memini ſanè me duos cognouiſſe alterum priuatum, qui talem habebat vocem omnium hominum indiſcretiſſimum, qui nullam aliorum rationem haberet, ſibi ſoli commodus, iners, contumelioſus, iniuſtus, petulans, & libidinoſus, ignauiſſimus deinde, ac formidoloſus, vt ſemper fuſtem timeret; Alter cum aliquando in magiſtratu conſtitutus foret, & aliquid haberet auctoritatis, cum ijs à quibus nihil timebat, omne contumeliæ genus exercebat, ſi quando autem aliquis ei reſpondebat, & ad ſuperiorem ſe diceret habiturum eſſe recurſum, idem tanquam muliercula terrebatur, & ad fugem reducebatur, quod etiã aſinorum eſt proprium, nam impoſſibile eſt, niſi continue fuſte doletur aſinus, illum ipſum eſſe frugi, bonum, & domino commodum, & quo melius ipſum paueris eò petulantiorem reperies, & minus paratum ad ſeruiendum, & parendum, & hoc primum eſt eorum apoteleſ. Ariſtotelis, quę ad vocem pertinent, quæ iure nectuntur ijs quæ ad motum, quoniam vox, & ſonus omnis vel eſt motus, vel omnino non ſine motu.

APO.

APOTELESMA CXXXVII.

Quicunque vocant, grauiter incipientes, & finiunt in acutum iracundi, & lugentes referuntur ad boues, & ad decentiam vocis.

HOc eſt, quicunque cum loquuntur talem vocem habent, vt incipiant in ſono graui, & in acutum finiant, quo pacto faciunt boues cum mugiunt, illi ſunt timidi, iracundi, & queruli, ſed, vt ego arbitror, id non ſibi vult verbum græcum, quo hoc loco vſus eſt Ariſtoteles, neque auctor Theſauri græci, neque alij viri litterarum græcarum periti ſſimi δυσθυμίαν interpretantur iracundiam, ſed mærorem, & triſtitiam, & languorem animi; aliquando etiam diſenſionem, & diſcordiam, quare putarem dicendum, qui talem vocem habent, illi ſunt inclinati ad mærorem, & triſtitiam, & facile cum domeſticis contendunt, ſimiles enim ſunt ſenibus, vt etiam ait Ariſtoteles in rhetoricis ad Theod. & lamentabundi ſunt, hoc eſt ad querelas procliues, vt facile, & plerunque etiam ſine cauſa de amicis, & domeſticis conquerantur; hos igitur tali voce præditos Ariſtoteles aſſimilat bobus, & præſertim fœminis, quarum vox talis eſſe videtur, vt in principio grauis ſit, deinde cum terminat, acutum ſonet; quod tamen acumen neſcio quid lamentabundi in ſe continere videtur, ſunt autem boues naturaliter triſtes, neque illos ceu canes aut equos laſciuire, & ludere facile videbis, dicamus igitur boues hac voce præditi ſunt, & boues natura triſtes ſunt ergo vox hæc propenſionem naturalem ad triſtitiam indicat (*& ad apparentem decentiam*) puto hunc eſſe ſenſum iſtorum verborum; hanc vocem quæ principio grauis eſt, & in fine acuta eſſe talem, qualem vulgo videmus conuenire ijs qui mæſti ſunt, & actu conqueruntur, videmus enim mærore confectos, & querulos homines, dum loquuntur in fine ſuæ periodi ſemper vocem acuere, & multo acutiorem eſſe, quam in principio foret, cum loqui, & conqueri incipiebant; Id igitur ſentit (vt opinor Ariſtoteles) hos ſcilicet referre morem qui in dolentibus apparet quique illos dicat. At propter quid nunc inquirendum.

Quando igitur habebimus propter quam cauſam qui mæſti ſunt, & conqueruntur hāc vocem emittunt, tunc etiam clare conuerſam cognoſcentes habebimus, propter quid hoc ab Ariſtotele fuerit enuntiatum, Mæſtis, & conquerentibus, & dolentibus calor circa cor cum ſpiritibus colligitur, his accidit igitur ſuperiora, & quæ circa caput, & os frigefieri, & ſiccari in principio, igitur propter frigus eo in loco prædominans tarda vox eſt, grauiſq. at quoniam multus calor circa cor, multo & eget aere, dolentes igitur vt etiam faciunt febricitantes, multum attrahunt aeris, qui deinde cum multus tarde foras regrediens multum aerem externum mouet, dolentes igitur magnam vocem, & grauem in principio faciunt, & quoniam loquendo, & conquerendo, vt inquit Poeta, egeritur lachrimis, egrediturque dolor, ſpiritus, & calor qui circa cor quodammodo comprimebatur, ſoluitur, & dilatatur, & ad partes exteriores progreditur, robuſtior effectus vehemētius, ac celerius mouet aerē; celerius motus aer vocem acutam, ſonumque magis penetrantem facit; hac de cauſa forte ſequitur, quod quicunque in mæroris, & querelarum affectu reperiuntur, illi habent vocē in principio ſuæ locutionis grauem, & tardam, in fine periodorum attollunt, & acuunt, quod ſane mihi viſum eſt, quā pluries in lachrimantib. & pectus plangentibus fœminis, & pueris animaduertiſſe; quod ſi res ita ſe habet, conuerſa etiam manifeſta eſt, quod quicunque vocem ſic diſpoſitam habebunt, etſi affectibus prædictis carebunt, nihil ominus ad illos multam propenſionem habebunt, cum ita diſpoſita habeant inſtrumenta dolori deſeruientia, ſicuti diſponuntur in illis, qui huiuſmodi affectu tenentur propter quid autem id accidat iam ſuperius dictum eſt ſæpius.

APOTELESMA CXXXVIII.

Quicunque autem vocibus acutis mollibus, & ruptis loquuntur cinædi referuntur ad mulieres, & ad decentiam.

HOc eſt quicunque dum loquuntur emittunt vocem quandam acutam, mollem, & fractam, illi ſunt homines molles, & effœminati (vt enim ſupra dictum eſt) per cinędos non puto intelligendũ qui patiuntur muliebria, ſed molles, delicioſos effœminatos, & magis fæminam, quam virum referentes, quid vox acuta ſit, iam declaratum eſt, & vnde veniat, & quomodo fiat, mollem voco vocem, quæ tum tarda eſt, tum remiſſa, & paucum mouet aerem, qualem audimus, aut in ægrotis cum ad ſummum venerint, aut in pueris, & mulieribus cum græcantur, & blanditias faciunt, has voces molles adamuſſim expreſſit Apuleius in ſuo aſino, dũ mores ſacerdotum Deæ Iſidis exponit; vox igitur mollis potius delectat, quam diſpliceat, neque acuta adeo eſt, vt offendat, quamuis naturali hominum perfectorum voce ſit autior.

Sed dicet aliquis, ſi vox tarda grauis eſt, grauis autem non eſt acuta, ergo vox tarda nõ poteſt eſſe acuta, at per ſe tarda eſt mollis, mollis eſt acuta, aut ſi non eſt, tamen eſſe poteſt, ergo quæ grauis eſt, ea etiam ſimul acuta eſſe poterit; cæterum acutum, & graue contraria ſunt, quare neque ſimul eſſe poterunt.

Reſpondetur, quod omnis vox grauis eſt tarda, ſed non omnis tarda eſt grauis, ea enim tarda, quæ multum aerem mouet dicitur grauis, quæ autẽ tarda non mouet multum aerẽ non eſt grauis; hæc quam diximus mollem, tarda quidem eſt, ſed non multum aerem mouet, atque ideo non eſt grauis; vel tarda, poteſt locutio dici dupliciter, vel quoniam grauis ſit, vel quoniam multum temporis interponitur inter probationem vnius, & alterius Syllabæ; ſic igitur etiam tardam dices vocem mollem, ruptam autem, & interciſam proprie appellare poſſumus, quæ lacunas quaſdam recipit, & quando loquens in medio verborum dehiſcit, ceu quemdam aliquando audiui, qui antequam verbum finiat, eiuſdem medietatem replicat; aut aerem in medio verbi inſpirat; interrumpere autem vocem in medio magni affectus, multæque motionis circa cor exiſtentis indicium eſt; quod teſtatur Virgilius, dum de Didone loquens amoris æſtu percita, ait,

Incipit effari mediaque in voce reſiſtit.

Quid igitur ſit acuta mollis, & interrupta vox ex his puto manifeſt eſſe. Hanc vocem indicare cinædum, hoc eſt hominem mollem ſignificare inquit; mollities eſt duplex altera animi, altera corporis; quæ animi eſt, delicioſum, effœminatum, laboris impatientem, vilẽ, timidum abiectumque arguit hominem, qui facillime dolere, & lugere etiam ex quacunque leuiſſima poſſit cauſa, qui & paruarum voluptatum abſentiam non patitur, & dolores quamuis minimos ſuſtinere nequit; tales ſunt, qui medicamentum, quoniam amarum eſt, ſumere non, ſuſtinent, neque edere volunt, niſi perdicem, aut phaſianum habuerint, ſic quidam lugebat, cum febricitans audiſſet medicum prohibentem vinum, moriturumque ſe certo dicebat, neque id paſſurum eſſe, alius, cum chyrurgus ſanguinem extrahere vellet, aufugit, & cum teneretur, vulnerata vena animo deliquit; ergo molles animo ſunt ſemper damnandi, & mollities animi vitioſa ſemper eſt, ac turpis, in viros magis, in pueris atque mulieribus minus, quæ vero corporis, ac carnis mollities eſt non ſemper damnanda eſt; aliquando enim hominem intellectiuum, & ſenſatum denotat, non tamen ſemper, etenim vt alias dictum eſt, ea duplex eſt, vel moderata, & ab humido naturali, & aereo proueniẽs vel immodica, & ab humido aqueo nata, qualis ea eſt, quæ plerunque in mulieribus percipitur; de ea quæ animi eſt, nunc loquitur Ariſtoteles, mollitie.

Not.

Not. eſt autem non ſemper cum corporis mollitie, quæ carnis eſt, ſequi animi etiam mollitiem, etenim molles carne qui valde ſenſati fuerunt, ijdem etiam aliquando magnanimi, & in aduerſis fuere tolerantiſſimi, neq; id ſolum in viris, ſed etiam in mulieribus accidit, etiam corpore, & animo in principio, Mollis fuerat Temiſtocles, mollis etiam Cæſar, vt viſum eſt non nullis, ſimiliter Ageſilaus, nemo tamen hos magnanimos viros fuiſſe non aſſeret, duplex enim magnanimitas eſt, & animi præſtantia, altera acquiſita, quæ, in quécunque, qui illam velit, cadere poteſt; omnis enim non mutilatus, & ſecundum naturam diſpoſitus omnis virtutis, ſi volet capax eſt, vt enim Horatius dicit.

Inuidus, iracundus, iners, vinoſus, amator,
Nemo adeo ferus eſt, qui non miteſcere poſſit;
Si modo culturæ patientem accommodet aurem.

Vnuſquiſque enim in manu arbitrij ſui eſt, & ſuorum habituum ſecundum quos bonus, uel malus dicitur faber eſt, uolenſq. prauas cupiditates excindere, & bonas fouere poteſt. Quare molles carne damnandi non ſunt, ſed laudandi potius, quoniam cum ſenſati ſint facile fieri poſſunt uiri excellentes, ac perfecti, & hæc carnis mollities cum ea, quæ animi eſt æquiuoce dicitur, neque cum illa quid quam commune habet, neq. ſe mutuo indicāt ſi uero aliquid mollities carnis non laudabile naturaliter inſitum animo oſtenderet, hæc eſſet timiditas quædam, & impotentia corporis, non autem animi ad ſuſtinendos labores, quod in Arato notauit Plutarchus; Vox igitur hæc acuta mollis, & interrupta ſignificat animi mollitiem, quæ eſt propria mulierum, & illas decet; hoc eſt, ſequitur hæc uox, & apprime decet eos, quos molles eſſe uidemus, quaſi quod communis hominum cōſenſus hoc ex ſe ipſo iudicet; mulieres igitur ſecundum propriam naturam ſic loquuntur, & hæ naturaliter animo ſunt molli præditæ, ergo qui ſic, & acute, & interrupte, molliter loquitur effœminatus eſt, & animo præditus humili, & abiecto; cauſam huius crederem eſſe caloris defectum, & humoris excrementitij exceſſum, quando enim calor deficit, ita molliter, & interruptè mouet, deficit autem ſi comparetur cum nimio humore à quo penè obruitur; ſit ergo ratio talis, uox acuta, mollis, & interrupta docet humidi ſupra calorem dominium at temperies in qua hoc accidit effœminata eſt, ac mollis, & propenſiones ad mollitiem, & ad abiectionem animi docet, ergo uox huiuſmodi, non facit, ſed indicat animi mollitiem, & naturam fœminilem; minor non uidetur habere dubitationem, acuta uox parum aeris mouere docet.

At dices celeriter mouetur, ergo arguit multum calorem, reſponderem hanc celeritatē, quæ acumen uocis ſequitur per accidens oriri, non à caloris abundantia, ſed ab oppoſito, debilis enim, & paucus calor formans organa, eadem parum dilatauit, unde factum eſt, ut ſtricta ſit arteria aſpera, & larinx; quare cum per arctum locum feratur aer neceſſe eſt; ut celerior aer fiat, & uox reddatur acutior, mollities (ut dictum eſt) humiditatis ſupe. fluæ ſignum eſt, interruptio caloris non potentis illam euincere, & uniformiter mouere, quod autem hanc temperiem ſequantur propenſiones animi effœminatæ, & humiles, atque abiectæ, inconſtantiæ, & impatientiæ plenæ, iam ſatis ſupra declaratum eſt.

APOTELESMA CXXXIX.

Quicunque grauiter vocant magnum, & perplexum, fortes, & audaces ſunt, referuntur ad robuſtos canes, & ad decentiam.

QVartum uocis Theorema eſt contemplari enim quaſdam paſſiones uocum diximus non ut ſignificatiuæ ſunt conceptuum, ſed ut ſoni indicatiui corporum ſonantium; eſt igitur hic Ariſtotelis ſenſus. Quicunque homines dum loquuntur uocem habent grauem,

uem, magnam, & perplexam illi audaces ſunt, & manu prompti; quid ſit grauis, & magna vox dictum eſt prius, quid autem ſit perplexa nunc exponendum.

Noto perplexè loqui aliquem poſſe dici dupliciter aut ſecundum conceptum, aut ſecundum ſonum; perplexa ſecundum conceptum locutio ea eſt, à qua probabiliter nullum cõceptum extrahere potes, quæque non conſtituit intellectum, neque facit audientem quieſcere, qualis eſt figura quam reticentiam rhetores vocant, vt Virgilius Quos ego, & Terentius Ille ne? ſed reprimam me, quæ perplexa locutio, aut ignari, ac rudis admodum viri propria eſt, aut valde in affectu conſtituti; & qui intelligi, & deprendi ab omnibus non uult, aliquando etiam perplexe loquitur, ſed de hac perplexione non eſt ſermo. Altera uocis perplexæ eſt ſpecies, quando dictiones præ nimia loquentis celeritate inter ſe confuſæ ſunt, ac inarticulatæ, & adeo raptim ex ore loquentis exeunt, ut altera alteram ſuperueniens ſyllaba audientem confundat, quo modo loqui ſolent, vt plurimum, qui cum naturaliter audaces ſint, magna, & ſæua ira correpti potius tonare, quam loqui videntur, quę ſpecies eſt ſermonis apprime uolubilis, hos igitur ita loquentes animoſos, & audaces uocat, eos enim aſſimilat canibus robuſtis, & animoſis qui talem uocem habent; non enim de omnibus loquitur canibus, ſed hos tantum intelligit; qui ad uenandos apros, urſos, & leones apti ſunt, qualem fuiſſe ferunt quemdam, qui donatus Alexandro Magno dedignatus eſt aprum aggredi, & hi qui ita loquuntur referuntur ad decentiam, hoc eſt ad id quod cõuenit, & naturaliter conſentaneum eſt ijs, qui talem uocem edunt, audaces enim, & fortes ex ſola uocis exauditione communiter à populo iudicantur opinante talem uocem decere fortes uiros; quaſi Ariſtoteles per hæc uerba uelit oſtendere, quod neceſſaria eſt connexio, & conuenientia inter hominem audacem, & uocem hanc grauem, magnam, & perplexã, ut ſit ſenſus, qui ſic loquuntur audaces ſunt, & id iure dicitur, quoniam homini audaci naturaliter talis uox conuenit, quæ ſanè expoſitio non admodum diſſentit ab eo, quod viſum eſt viro eruditiſſimo, ac de litteris græcis in primis optime merito.

At quærendum eſt propter quid talem vocem ſequatur audacia? ſi igitur audax ſecundum quod eſt audax talem fuerit ſortitus vocem manifeſtum eſt, quod cui vox inerit huiuſmodi ille audax, & manu promptus dicendus erit; audax à natura quatenus audax eſt; ſecundum corpus, & materiam ex qua conſtitutus eſt, ſi capiatur, vt ſupra dictum eſt, in figura fortis, habet, temperamentum vehementer calidum & ſiccum; melancholicum igitur & bilioſum, melancholici grauem uocem emittunt, terram enim referunt, cui vocis grauitatem forte per quandam analogiam tribuunt muſici, ergo audax vocem grauem facit, magnam autem quoniam multum ſpiritus, & auræ emittit, quoniam, & multum inſpirauit, multũq. inſpirat, quoniam magnę ſunt arteriæ, magnaque inſtrumenta operationum, magna quoniam diducta, & talia quoniam in formatione præualuit calor, caloris enim proprium eſt dilatare, & diſgregare; propter hoc igitur audax magnam vocem habet, perplexam, & implicitam eadem de cauſa, dum enim calor vehemens mouet; quoniam ſuę potentiæ, & vigori quodammodo improportionatum eſt mobile, vehementius quam deceret illud impellit, vehementer propulſa poſterior vox priori ſuperuenit, & cum illa penè, & quodammodo miſcetur, & ſic vox implicità, & perplexa apparet; quod ſi audax huiuſmodi vocem habet rationabiliter, & illi ſecundum propriam naturam conuenit; ergo ex aduerſo cui talis vox inerit illum audacem, turbidum, præcipitem, ac vehementem hominem probabiliter dicemus, refereturq. ad maſculinum genus, probabile etiam eſt, hominem hũc eſſe valde iracundum, latum, & piloſum pectus habere, & corporei roboris non parum conſecutum eſſe.

APOTELESMA CXXXX.

,, *Quicunque molliter, & ſine contentione vocāt ſunt manſueti, referuntur ad oues.*

OPpoſita iuxta ſe poſita magis eluſcere dicuntur; quare poſtquam declaratum eſt quid grauis, magna, & perplexa vox ſignificet, quæ huic oppoſita eſt mollis, & remiſſa nunc contemplatur; mollem voco quæ magnæ, & graui opponitur, grauem, & magnam in canibus magnis & audacibus exaudies; nec non & in leonibus, & Tauris ferociētibus, mollem in ouium balatu audies, & agnorum præcipue, hanc etiam in pueris, & virginibus hilaribus ſine perturbatione, & ſecundum naturam diſpoſitis percipies, remiſſam vocant, quæ intenſæ oppoſita eſt, At dices igitur grauem. Quod ſupra dictum eſt, nunc etiam repetendum, aliquam grauem eſſe remiſſam; vt quæ exauditur à remiſſis barbiti, vel teſtudinis cordis, grauior eſt, quam ſit illa, quam eædem contentæ chordæ producunt, non ſequitur tamen quod omnis remiſſa ſit grauis, niſi comparatiue, ſi nempe comparatur cum eo ſono, qui fieri poteſt ab eodem Sonante contento, quæ igitur remiſſa eſt, & non grauis, nec tamen acuta illa eſt vox, ſiue ſonus, qui cum parum aeris moueat tarde, ac lente illum ipſum mouet, quid igitur ſit mollis, & remiſſa vox ex his patet, eſt itaque Ariſtotelis ſentētia talis; Quicunque dum loquuntur naturaliter, & ſine affectu, habent vocem paruam, mollem, & remiſſam manſueti ſunt, (timidos legerem, & humiles, quod etiam magis græcę voci, & naturæ ouium conueniet) probat Ariſtoteles, vt ſolet, à poſteriori dicens, oues huiuſmodi vocem habent, eædem ſunt manſuetæ, ac timidæ, ergo cui inerit vox huiuſmodi ille manſuetus, & timidus erit, propriè manſuetos dicimus, qui mediocriter iraſcuntur, (hoc autem loco manſuetos intelligerem) qui pati poſſunt iniurias, neque ad vindictam promptè inſurgunt, cauſam huiuſce rei pendere arbitror ex natura, ac temperamento horū quibus talis vox adeſt, cum enim qui ita remiſſam, & mollem habent, vt ſupradictum eſt, vocem illi ſint temperamenti humidi, & frigidi, quod clarum eſt exemplo ouium, ergo ijdem timidi, manſuetique ſunt, & ab ira longe remoti, ergo cui vox mollis ac remiſſa idē erit timidus, & manſuetus, & ira vacuus, quod erat probandum.

APOTELESMA CXXXXI.

,, *Quicunque vocem acutam habent, & intentam iracundi, referuntur ad capras.*

HOc ipſum, quod nunc proponitur, vtriſque proximè dictis eſt oppoſitū, propinquiori quidem, quatenus illud ſupponebat, vocem remiſſam, hoc autem intentam; alterum proponebat grauem at præſens habet acutam, eſt igitur ſententia.

Quicunque dum loquuntur emittunt vocem acutam, & intenſam iracundi ſunt, nam ſimiles in hoc ſunt capris, quæ, & talem vocem habent, & eædem ſunt iracundæ. Hanc uocem in capris agnoſcere facile eſt; quod autem illæ ſint iracundæ videtur dubium; nam ſi iracundum animal dicitur, quod in vltionem promptum, ac præceps eſt, cum capræ non ſint huiuſmodi, quomodo iracundæ dicentur? quod autem capræ in vindictam promptè non ferantur, argumento ſint Hirci qui cum ex caprino genere maſculi ſint; ſi ipſi iniurias patiuntur, quæ vel maximæ putantur nulla facta vltionis ſignificatione, multo magis illas fœminæ ferent. Aiunt autem hircos pati coram ſe ipſis, ab alijs hircis capras ſui gregis iniri, quod maximè irritare ſolet alia genera animalium, iracundum igitur non eſt caprarum genus.

An dicemus iracundas ſimpliciter non eſſe capras, ſed ſi cum ouibus conferantur, eſſe ca

lidiores, & ideo etiam aptiores ad repellendum id quod officit, aut forſan melius reſpondebimus vocem græcam, quâ hoc loco vſus eſt Ariſtoteles, nempe μάργοι nullo modo iracundum ſignare, & penes interpretem ſtare errorem; nam verè vox prædicta, ex teſtimonio eruditiſſimorum virorum ſignificat inſanum, amentem, vecordem, ſtolidum, item proteruum, petulantem, & improbe libidinoſum, ſic Budæus etiam citans Platonem, & Ariſtotelem ſenſit; Nuſquam autem inuenio vocem hanc captam in ſignificatione iracundię; & rationabiliter, nam iraſcuntur, vel læuiter, vel nunquam capræ, ſed bene ſunt amentes, ſtolidæque, amplius petulantes, & libidinoſæ, quæ genera epithetorum capris, & hircis ab auctoribus aliis data fuiſſe nemini eſt dubium. Dicerem igitur cui talis vox adeſt illum ſtolidum, ac vecordem, & petulantem, ac proteruum eſſe; ſtolidum voco eum qui quodãmodo ratione abutitur, & ridicula facit, neque decorum in ſuis operationibus obſeruat, vt ait Horatius, Quid deceat, quid non oblitus, quod idem ſignificat etiam vecors, quaſi ſine corde; hoc adiuncto vſus eſt Propertius ipſum tribuens capris; ſunt petulantes capræ, & proteruæ, vocatæ enim quandoque à paſtore accedunt, non nunquam cum propè venerint, abeunt, & ſi aliæ accedant, illæ, quæ prius ſtabant, accurrunt ſubito; quæ proteruitas quædam eſt, petulantiaque.

Quod ſi ita dixerimus nihil abſurdi ſequetur, & ſanè temperies qua præditæ ſecundum naturam ſunt capræ, in hominem ſi cadat huiuſmodi propenſiones facile generabit; ſi igitur nouerimus quæ ſit capræ temperies, & quomodo talem temperiem ſequantur tales propenſiones proteruiæ, & ſtoliditatis, ac libidinoſæ petulantię; planum, quod cui aderit talis vox, quæ ponit capræ temperiem, illi etiam aderunt tales propenſiones, Capra, ſanè videtur animal oue calidior, quod, & tangentibus patet, nam calidiores tactu apparent, capræ quam oues; id etiam pilus docet, qui multo craſſior in capris eſt, quam in ouibus, quare eius pilus nullius eſt vſus, vnde ortum eſt prouerbium, de lana caprina diſceptare, quod de illis dicitur, qui de re nullius vtilitatis contendunt; amplius idem docet caſeus qui linguã pungit, & ſalſior, ſiue acutior à guſtu iudicatur, quàm ouillus, calidior igitur capra eſt quã ouis, quare & audacior, & mobilior, vnde factum eſt, vt rupes, & montium cacumina prõptiſſime ſcandat, frondoſiſque ramis ſtirpibus veſcatur, & nunquam cibo ſatiari poſſe videatur, calidam igitur capram dixi, ſed & ad ſiccitatẽ accedit, melancholiamque, ſed multa pituita temperatam habet, vnde plerunque earum pilus albus eſt, pituita vero ſordida eſt, & cum melancholia non bene coniuncta, ſed refert cænum, ac limum ex aqua, & terra conflatum; quę incaluerit, vnde, & male olentes ſunt, illarumque ſudor corruptionem quãdam humidi in ſicco demonſtrat; capræ igitur, hoc eſt temperamentum; capris autem ea vox ineſt cuius ſupra mentionem fecimus, ergo quæcunque animalia talem vocem habebunt tali etiam temperamento eſſe prędita probabile eſt, quod autem temperamentum calidum, & bilioſum cum ſubdominio ſordidæ, & incompoſita melancholiæ cum pituita faciat mores ſtolidos, petulantes, proteruos, ac libidinoſos. ſic poterit confirmari.

Quicunque quod aggreditur promptè, & vehementer, illud deinde non perficit, ſed in medio operę ſolet remitti, & tandem imperfectum quod aggreſſum fuerat deſerit, ille eſt ſtolidus; ſed qui bilioſus eſt promptè res aggreditur, quoniam uero à melancholia, cum pituita iuncta ſubito refrigeratur, remittit ſuſceptam operationem, hoc autem diximus eſſe in ratione ſtolidi, eadem autem bilis petulantem facit, nam petulantes ſunt, qui indiſcretè, & indiſtinctè petunt nulla habita conſideratione, nunquid deceat nec ne, quod petunt, proteruia obſtinationis quædam ſpecies eſt, ſed pręcipuè in malo, & in rebus venereis, quæ à melancholia certo modo bili coniuncta pręſertim producitur, ſic ergo, & proteruus eſt, qui hoc habet temperamentum; libidinoſus etiam erit, nam ex Ariſtotelis auctoritate 30. problematum uiſum eſt, quomodo omnes melancholici ſi quid caloris conceperint, ſint libidinoſi.

Ex his

Ex his igitur patet,quod quicunque vocem nacti ſunt acutam, & intentam,quæ vtræq; affectiones ſunt caloris bilioſi,quod illi erunt ſtolidi,petulantes, & libidinoſi, quod fuerat in primis probandum, & hæc de voce ab Ariſtdtele dicta ſunt.

APOTELESMA CXXXXII.

Parui valde,acuti ſunt, latione enim ſanguinis paruum locum continente, motiones quoque valde velociter accedunt ad ſapere.

PArs hæc propoſita,ea eſt,in qua de magnitudine,& paruitate ſtaturæ ſecundũ longitudinem agitur,quibus vtriſque accidit,vel ſimpliciter,vel cum alijs qualitatibus,ſiue accidentibus conſiderari.

Primum autem quid paruitas,quid magnitudo. & qui mediocritas ſtaturæ ſit in homine videamus,deinde quid ſit acumen ingenij, & vndenam proueniat,poſt hæc ſententiam Ariſtotelis conſiderabimus;paruitas, & magnitudo ſecundũ exceſſum, & defectum dicuntur,quare ad aliquid,exceſſus autem cuiuſque ac defectus niſi per comparationem ad mediũ cognoſci nõ poſſunt,mediocritatem igitur humanæ ſtaturæ dicemus eam magnitudinem humani corporis,quæ ſecundum naturam,hoc eſt ſecundum eiuſdem formam illi cõueniet;hæc mediocritas ſecundum regionũ diuerſitatem non nihil contingit variari, Nos de ea quæ Italicis præſertim conuenit hominibus loquemur,mediocris Italorum ſtatura eſt circiter, quattuor pedes cum dimidio,pes vnus conſtat ex duodecim vncijs. Vncia ſpatij tantum eſt, quanta eſt longitudo ſecundi articuli pollicis, mediocris hæc humani corporis extenſio latitudinem quandam ſortita eſt, quare etiam ſi exceſſerit per tres vncias,aut defecerit ,vel dicitur eſſe mediocris, confinia igitur mediocris ſtaturæ Italicę erunt corpora vnciarum 51. & vnciarum 57. vltra vero, & citra vulgo magni, & parui dicuntur porro, & paruitas, & magnitudo terminos habet vltra, & citra quos humana forma ſtare nequit;Bononiæ mortuus,& ſepultus eſt ſatelles Caroli Quinti Imperatoris,cuius magnitudo ad pedes VII. peruenit;raro in Italia maiorem pedum V. hominem reperies, & qui ad hanc peruenit magnitudinem vere magnus dicitur,fluius magnitudinis ſe fuiſſe ait Iulius Cæſar Scaliger,patremque ſuum tota facie ſeipſo maiorem,quæ vero de Horeſte. & de Pallante Euandri filio leguntur, & de quodam cuius magnitudo pedes 14. tranſibat,vt refert Hector Boetius in hiſtorijs Scotorum cuius etiam ait ſe vidiſſe os cruris, qui totam ſuam ſtaturam æquabat;vel ficta ſunt,vel monſtra erant,vel illorum menſura pedum,erat multo minor,quam noſtratium,ſed ſicuti dicitur de annis Aegyptijs, qui ſecundum quoſdam erant trimeſtres,ita etiam quattuor, aut ſex vnciarum debebant eſſe pedes illi, quòd autem non nulli volunt homines continue decreſcere, & filios patribus ſemper eſſe aliqua ex parte minores,cum iam ferè ſex millia annorum, vel amplius ab orbe condito pertranſierint, ſi vniuerſaliter filij patribus minores forent iam tandem nos multo minores pygmeis eſſemus, aut primi illi homines vertice cælum pulſare debuiſſent;magni igitur in Italia ordinarie dicuntur qui ad quinque pedes, & maximi qui ſex vncias quinque pedibus addunt,ſex pedum qui menſuram tranſeant rari ſunt,qui vſque vncias 76. perueniat, neminem vidi,neque qui vidiſſet audiui, quod vlli ad Horeſtis magnitudinem accedant, de qua Plinius, puto fabulas eſſe, & ſi qui ab ipſo viſi fuerunt nouem aut decem pedum Claudio Cæſare Imperante(vt ait) inter monſtra ſunt numerandi.

Si dixeris patagones gigantas reperiri in quibuſdam Indiæ Occidentalis inſulis, & in nonnullis alijs locis naſci homines communiter maiores per ſex vncias, quocunque magno germano, iam nos de Italis, atque Italica ſtatura loqui diximus, & hæc de terminis magnitudinis noſtrorum hominum dicta ſint.

Ex al-

Ex altera parte minores vocanmus communiter, qui cum perfectam ætatem aſſecuti ſunt, non excedunt quattuor pedes, & hæc eſt prima, & communis minorum ſtatura, ſuccedit ſecundo loco quę per tres uncias deficit, tãdem qui tres pedes cum dimidio exequãt, valde parui ſunt, at qui duos pedes, vel cum dimidio etiam habeant magnitudinis, puſilli ſunt, minores duobus pedibus inter pumiliones, vel monſtra recenſendi ſunt, puſioneſque & nanni, non homines perfecti videntur vocandi, ſicuti qui in delitijs Iulię Auguſti neptis erat, & Andromæda Auguſtæ liberta, teſtatut etiam Plinius duos Romanos equites fuiſſe binorum, cubitorum, & eoſdem exſiccatos, & in loculis adſeruatos vidiſſe; paruitatem, magnitudinem, & mediocritatem ſtaturę humanæ quæ præſertim in Italicis hominibus ſpectatur, executi ſumus.

In fœminis autem minor eſt, & magna quæ dicitur mulier viro mediocris ſtaturæ plerunque non eſt maior.

Reliquum eſt, vt de acumine ingenij pauca dicantur, ingenium quaſi genitum in eo in quo eſt, vniuerſaliter dicitur naturæ vis cuique ingenita, proprie autem cum ad hominem vox refertur, teſte Cicer. ſignificat vim naturalem nobis inſitam per ſe præualentem ad inueniendum quod ratione indicari poſſit, eſt autem promptitudo docilitas, ſagacitas, & memoria ad ingenij boni conſtitutionem requiſita, quæ omnia plerunque vno nomine deſignantur ingenij. Alexander ingenium vocat promptitudinem ad verum iudicandum, ſunt qui ingenium, & iudicium confundunt; At mihi videtur differre, nam multi ingenio valent, iudicio parum, quod in Ouidio Poeta animaduerſum fuit; multi etiam optimo præditi iudicio, parum ingenio valent, ingenium igitur eſt naturalis facultas per quam apprehendimus res, diſcimus, inquirimus, & inuenimus, & facultas qua inuenta iudicamus, & diſcernimus, an vera ſint, vel bona, iudicium dicitur, ſed de ingenio, & iudicio ſatis dictum & ſupra. Nunc quid acutum ſit videamus. Ea dicuntur acuta, quæ habent acumen, hæc ipſa ſubtilia ſunt, porrò ſubtilia ſunt quæ penetrant, optimè penetrantia, valde res diuidunt, quare per ſimilitudinem quandam, acutum dicitur ingenium, & iudicium quod difficilia cognitu facile percipit, & media ab extremis exactè ſeparat; vt igitur ingenium acutum ſit, debet perſpicax, docile, diſtinctum velox eſſe, his igitur ſic poſitis facile, vt arbitror ſeptem apoteleſmata de ſtaturis exponentur; In hoc primo ait Ariſtoteles.

Quicunque habent ſtaturam valde paruam illi ſunt acuto ingenio prędíti, quoniam motus ſanguinis, & ſpirituum fiunt in paruo loco, quare velociter valde accedunt ad ſuperiora, hoc eſt, quoniam motus ſanguinis, & ſpirituum in paruo homine exiſtentium fiunt parua intercapedine, quæ cadit inter cor, & cerebrum; ergo motio ſanguinis, & ſpirituum quæ fit in paruo homine erit celerior ea, quæ fit in magno, ſed celetior motio facit hominẽ acutiorem, ergo parua ſtatura prędirus erit acutior, quam qui longiorem eſt ſortitus, quod ſignificat, quando ait, motiones valde velociter accedunt ad ſapere, hoc eſt ad concluſionem, & deliberationem, vt ratio ſit Paruis parua adeſt diſtantia inter cor, & cerebrum, à quo & ad quod ſpiritus, & ſanguis mouetur, in quibus hoc accidit, in his fiunt celeres motiones ſpirituum, at celeres motiones velocem faciunt concluſionem, tales vocantur prompti, & acuti; ergo quorum parua eſt ſtatura illi prompti, acuti, ac reſoluti dicuntur, quinam ſint valde parui notatum eſt; cæterum oportet ſupponere hos valde paruos, Symetros, & proportionatos eſſe debere, & tantum naturalis habere caloris, quantum habent ferè, qui mediocres ſunt, & hoc infertur, quod ſi quem videbimus paruum corpore, ſed quadratum, & bene, quo ad membra ſua compactum, & formatum illum dicemus eſſe in deliberando non ſolum celerem, uerum creſcente calore in paruo loco concluſo, etiam præcipitẽ, mihi quoque uidetur, quod hi ſint in motionibus corporis, celeres, & prompti manu, cum *ſe poſſe ſuperare* putant, & cum calidiores ſint, iracundi etiam ualde, & rixoſi apparent, & *quæcunque* de paruis hoc loco diximus, multam habere ueritatem, confirmant quæ de

Anto-

Antonino Caracalla à Dione dicta ſunt;fuiſſe enim ait,ad omnia ardentiſſimum, & incitatiſſ. acutum, atque acre ingenium, ad intelligendam, promptum, celerem ad dicendum quæcunque illi in bucam ueniſſent.

APOTELESMA CXXXXIII.

Qui autem ſunt valde magni,illi ſunt tardi,latione enim ſanguinis magnum locum continente motus tarde accedunt ad ſapere.

OPpoſitum ſupradicto Theorema eſt,valde magnos opponi valde paruis certum eſt, valde parui ſub Italico cælo dicebantur, qui ſtaturam trium pedum cum dimidio ſortiti ſunt tantum,valde autem magni erunt qui longi ſunt per pedes quinque, & ſex vncias,de his igitur loquens Ariſtoteles ait,eſſe tardos,hoc eſt ineptos ad intelligendum, indociles, & rudes,videturque ex hoc Ariſtotelico dicto fuiſſe deductum, homo longus raro ſapiens; quod igitur valde magni ſint ingenio hebeti,probatur, quoniam cæteris paribus,nempe eodem exiſtente calore, eodemque ſanguine ſecũdum eaſdem qualitates, tàm in valde magno, quàm in valde paruo corpore, cùm lationes ſanguinis, motioneſque ſpirituum in ampliori loco tardius curſum ſuum perficiant;tardius etiam accedunt ad ſapere, hoc eſt tardius etiam, quam faciant parui, concludunt, & ſuos diſcurſus terminant; hoc enim eſt accedere ad ſapere,hoc eſt facere cõcluſionem;Nam ſapere eſt intellectum quieſcere,quieſcit quando intelligit: tunc in complexis intelligit, quãdo aſſentitur,quod illi accidit quando rationem, & medium aſſentiendi habet;medium præſupponit extrema quæ ante, & quę poſt,patet igitur quod quando per medium tranſiuit, & deliberando aſſenſit, tunc dicitur ſapere, vt ex græco vertit interpres, ſit igitur Ariſtotelis demonſtratio huiuſmodi.

Valde magni habent magnam diſtantiam inter cor, & cerebrum,qui magnam diſtantiam habent inter cerebrum & cor,in his motiones ſpirituum à corde ad cerebrum, & ab hoc ad illud tarde perficiuntur,ac multo tardius,quam in paruis, In quibus lationes ſpirituum tarde perficiuntur,quę ad hoc ab illo perueniunt principio,illi tarde concludunt ſuos diſcurſus,qui tales ſunt,tarde ſapiunt,homineſque huiuſmodi rudes, & obtuſo ingenio dicũtur,ergo valde magni corpore ſunt rudes, & obtuſi, & tardi ad diſcendum, & ad intelligendum,quid ſit agendum, & quod ſit verum;nec ſolum, vt arbitror,ſunt tardi ingenio. qui valde magni ſunt,ſed etiam timidi, aut ſaltem timidiores mediocribus, nam ſpiritus in longa diſtantia refrigerantur;puto etiam id illis accidere,quod experientia docet; cum enim diſcurrunt, & ſecum ipſi cogitant,quid ſit verum,aut quid bonum plerunque in medio diſcurſu propoſitionum obliuiſcuntur, & quid colligendum ſit non agnoſcunt; hanc autem,puto,eſſe cauſam,qnoniam ſpiritus in longitudine intercipiuntur,neque continui, & vniformes aſcendunt,aut deſcendunt, & cum ratiocinari ſit ab extremo per medium ad primũ accedere,quę tria ſunt,quare & omnia, & perfecta,perfectumque ſit illud quod cõtinet vtrumque extremum,extremaque rationem habeant oppoſitorum,ceu calidum, & frigidum humidum, & ſiccum,nulli igitur mirum eſſe debet, ſi materialiter loquendo nihil aliud ſit diſcurrere niſi ſpiritus ad cor à cerebro, & ad cerebrum à corde perferri;quorũ vnum calidum, & ſiccum,alterum frigidum, & humidum dicitur,medium vero continetur in illa,quæ eſt inter vtumque extremum,diſtantia.

APOTELESMA CXXXXIV.

,, *Quicunque autem paruorum ſiccis carnibus vtuntur, aut & coloribus, aut quæ per caliditatem corporibus ſuperfluunt illi nihil perficiunt, exiſtente enim in latione paruo, & veloci propter igneum, nunquam ſecundum idem eſt ſapere, ſed aliud in alio prius quam excedens perficiat.*

INeptè verbum verbo reddit hanc ſententiam Ariſtotelis interpres, quæ parum latinis auribus quadrare videtur, nam & vox χράομαι non ſolum (vtor) ſed etiam habeo, & præditus ſum, vt apud Xenophontem, & Ariſtophanem ſignificat, ſit ſenſus.

Parui ſiccis carnibus præditi, vel habentes ſicciores, quam naturaliter homines ſoleant, nec ſicciores tantum, ſed duriores, vel colores, vel aliquid aliud eorum quæ in corporibus humanis propter exceſſum caloris generari ſolent, illis in diſcurſibus, & in actionibus, vel contemplationibus etiam nihil perficiunt; eſt igitur huius apoteleſmatis ſubiectum, vel datum tale, parui habentes carnes duriores, colorem aut aliqua alia ſigna arguentia prædominium, aut exceſſum caloris in corpore (quæſitum autem, ſiue prædicatum eſt hoc) quod nihil in actionibus, aut contemplationibus ingenio, & iudicio, valent, & hæc eſt prima poſitio, ex his, quæ ad ſtructuram corporis compoſitam pertinent, prius enim ſimplices duas contemplatus eſt, nunc autem compoſitas aggreditur; Has dico eſſe compoſitas, quoniã præter paruitatem aliquam alia additur conditio, ſecundum quam coarctatur paruitas, & tanquam genus in ſpecies partitur; paruitati igitur additur caro ſiccior, & durior, ſed quoniam & ſiccat frigus, vt in hyeme apparet, nec non & in aqua gelu rigente, & ſiccat etiam calor, vt in æſtate videmus, de ſiccitate ſe loqui à calore generata declarat Ariſtoteles, ſubdens, qui carnes habent duriores, & colorem, aut aliquid aliud ſignum in corpore caloris prædominium indicans; porro color qui corporis arguit caliditatem eſt fuſcus, cum aliqua efflorescentia, & ſplendore, neque enim eſt, quem videmus in carbonibus, aut fuſcus, ceu in Scythis, alia vero, quam plura etiam ſunt, ſicut pilorum niger color, & craſſities, & criſpatio, amplius & pectoris latitudo, & piloſitas, & iracundia, & huiuſmodi quam plura alia, quæ apud Gal. in arte parua enumerata, oſtendunt calidã, & ſiccã temperaturã.

Medium quo ſuam poſitionem confirmat, eſt huiuſmodi, quoniam ordo lationum ſpiritus, & ſanguinis in his propter vehementiam æſtus confunditur, ſit ratio.

Parui corpore, ſed calido, & ſicco hoc eſt igneo temperamento præditi habent motiones ſanguinis, & ſpirituum vehementes, ac celerrimas, ſed lationes vehementes, & celerrimæ in loco paruo, & anguſto factæ; ſicut eſt locus ille, qui eſt inter cor, & caput hominum valde paruorum, ita affectæ ſunt, vt vna alteri ſuperueniat, & poſterior præcedentem aſſequatur antequam primæ ad finẽ ſuum peruenerint, quo modo ſe mutuo impediunt, ac confundunt, igitur indiſtinctæ, & confuſæ ſunt; motiones confuſas, & indiſtinctas ſpirituũ ſequitur ruditas, & tarditas intellectus, & inſipientia, & furioſa quædam imperfectio, patet igitur, quod parui calido temperamento præditi non perficiunt, quod aſſumunt, quare neque in actionibus, neque in contemplationibus ſunt perfectiui, Noto igitur neque calorem nimium, neque frigus ad intelligendum eſſe bonum; ſed oportere mediocritatem ſeruari, quoniam per frigus motiones nimis tardæ ſunt, quare hebes, tardum, ac irreſolutum eſt ingenium; & propter calorem nimis celeres; quoniam vna aliam ſuperueniẽs impedit, & confundit, non igitur clarè, & lucidè poſſunt, qui talem ſortiti ſunt temperaturam cum valde paruo corpore, dignoſcere & verum, ac bonum propterea quod motiones cõfundun tur, ſed præcipites furioſiq. exiſtunt, tales non ſunt perfectiui, neq. in cõtẽplationib. neq. in actionibus verum, & bonum attingunt, ergo parui corpore, & temperie calida & ſicca præditi non ſunt perfectiui, mihi autem videtur in horum ſpiritibus contingere illud quod

in aquis agitatis accidit, illæ enim non poſſunt imagines corũ qui ſe in eis ſpectant referre, propter vehemẽtes circulationes, ſic & ſpiritus nõ valent retinere, vel repreſentare ſpecies ſenſibilium, quæ ſuſcepta fuerunt, aut ſuſcipi deberent, talis igitur eſt Ariſtotelis ſententia, ac ſuæ ſententiæ ratio, & cauſa, quod ſcilicet lationes paruæ, & celeres propter multum calorem nunquam faciunt ſapere, ſecundum idem, hoc eſt non tolerant hominem ſapere, & impermutabilem eſſe à ſua ſcientia, & in ſuis reſolutionibus conſtantem.

APOTELESMA CXXXXV.

Quicunque vero magnorum humidis carnibus vtuntur, & aut coloribus qui propter frigiditatem innaſcuntur, nihil perficiunt, exiſtente enim latione in magno loco, & tarda, propter frigiditatem non permittit aliquid accedere ad ſapere.

QVartum eſt hoc ex his quæ ad ſtaturam pertinent Theorema ſuperiori contrarium, cuius ſenſus eſt, magni temperatura frigida, & humida præditi, ingenio, & mente nihil valent, quæque aſſumpſerint nuſquam perficiunt, noto igitur primum non dici valde magnos, ſed magnos tantum, magni autem ſimpliciter tarde quidem accedunt ad ſapere, hoc eſt tardę quidem concludunt, reſoluunt, & deliberant, perficiunt tamen aliquando, at magni qui temperaturam frigidam, & humidam ſunt ſortiti, illi nihil perficiunt, hoc eſt, homines ſunt nullius penſi; cognoſcitur hoc temperamentum ex carne quæ humida eſt pręter naturam, mollis, & multa, & laxa ſiue flaceſcens, frigidum autem ſcies ex colore cutis capillorumque, videbis enim vel carnem albam, vel ſubliuidam, capillos ſimiliter ad ſubruffum quemdam colorem ſiue ſubalbidum accedentes, huiuſmodi enim colores ex Galeno per frigiditatem adauctam magis, vel minus cum humiditate apparent, mediũ quo poſitionem ſuam probat Ariſtoteles eiuſdẽ coordinationis eſt cum ſuperioribus; ſupponit enim illos homines accedere ad ſapere, hoc eſt bono ingenio præditos eſſe, quorũ ſpiritus moderatè mouentur à corde ad cerebrum, & è contra; moderatio hæc eſt inter celeritatem & tarditatem, ne ſint adeo celeres motiones, vt confundantur, nec adeo tardę, vt vna ſit disiuncta, & ab altera ſeparata, calorem deinde ſupponit celeritatis, & frigus tarditatis eſſe præcipuum inſtrumentum, vnde dicit.

Nulla latio ſpirituum, & ſanguinis facta in loco magno, & propter frigiditatem tarda, facit accedere ad ſapere (& hæc eſt genuina verborum interpretatio) ſed omnis motus ſanguinis, & ſpirituum factus à corde ad cerebrum in homine magnæ ſtaturæ, & temperamẽti frigidi, & humidi eſt latio ſpirituum, & ſanguinis facta in loco magno, & tarda propter frigiditatem, ergo huiuſmodi motus ſpirituum, & ſanguinis factus in homine magno habente carnes humidas, & frigidas non faciat accedere ad ſapere, hoc eſt non perficit ingenium, neque erit vtilis ad exercendas operationes ingenij.

In his igitur & ſtoliditas, & ruditas, & indocilitas reperitur, quare cum dicitur, quod molles carnes ſunt apti mẽte, non de magnis valde, ſed de mediocribus, aut de minoribus propoſitio huiuſmodi intelligenda eſt, neque de frigidis, ſed calidis mediocriter.

Obſeruo itẽ in hoc duplicẽ tarditatis cauſam, nẽpe ſpatij amplitudinẽ, nec non & inſtrumẽtalis cauſæ, qua vtiť anima ad mouendũ inhabilitatẽ, frigidi n. (vt dictũ eſt) nõ videtur eſſe propriũ mouere, ſed potius ad calorẽ ptinet, calidiſſimus. n. ignis eſt in cõtinuo motu.

Noto item frigiditatem quam ponimus in animalibus non eſſe eam, quæ reperitur in ſaxis, vel in glacie, ſed hæc, quæ animalis propria eſt, remiſſio quædam naturalis caloris dicitur, remitti autem non poteſt calor, niſi per admixtionem contrarij frigidi, & ſic remiſſus ſi comparetur cum eo, quem dicimus naturalem, & proprium calorem, & tunc rationem frigoris habet, & frigus vocatur.

Ex iſto apoteleſmate intelligere licet, id quod infra declarabitur ab Ariſtotele, quod

ſi quis magnus corpore temperaturam haberet carneſque calidas, & ſiccas, quod ille vtique poſſet ingenio etiam valere, ac prudens vocari merito, quoniam quantum ſpatij magnitudo celeritati motus ſpirituum demeret, tantum caloris vis, ac vehementia adiungeret, vnde facta compenſatione, probabile eſſet virum talem, nec rudem, neque præcipitem eſſe, imò efficacem, & bono ingenio præditum, quod olim in Antonino Pio, & hodie etiam magis in nonnullis clarè conſpicicere licet, & fortè tali corpore, ac temperie præditus heroicos mores naturaliter haberet, nec minus viribus corporis, quam animæ dotibus videretur ornatus, & ſpectandus.

APOTELESMA CXXXXVI.

„ *Quicunque autem paruorum humidis carnibus vtuntur, & coloribus propter frigiditatem, ſiunt perfectiui, exiſtente enim motu in paruo, difficulter mobile temperamenti commenſurationem præualuit primum perficere.*

RVdis adeo eſt, & inepta non ſolum hæc, ſed etiam antiquior tranſlatio, & alia quædam recentior etiam typis mandata, vt vix quid ſenſerit Ariſtoteles ex his verbis ſomniare liceat; contemplanti autem græcam litteram, hæc, vt mihi videtur eſt textus interpretatio. Quicunque parui, ſortiti ſunt humidas, & flexibiles, & mucidas carnes, aut colores, aut aliqua alia ex ijs accidentibus, quę innaſcuntur corpori propter frigus, illi ſunt perfectiui, & reddens cauſam ſui dicti ſubiungit; (Hæc in græco ad verbum) Exiſtente enim motu (ſcilicet ſpiritum, & ſanguinis) in paruo (ſcilicet loco) id quod difficulter mobile eſt propter frigoris mixturam, & temperiē ſuſcipit ſymetriam, & commenſurationem (quod eſt) primum perficere; hæc totius apoteleſmatis cum ſua cauſa videtur eſſe interpretatio. & ſenſus eſt hic, parui molles carnes habentes cum coloribus, & alijs quæ propter frigus naturale inexiſtunt humano corpori ſunt ingenio bono, & accommodato ad operationes proprias obeundas, id eſt parui frigida, & humida temperie præditi ſunt perfectiui, cauſa eſt, quoniam fit compenſatio tarditatis motus ſpirituum, & ſanguinis cauſatæ à frigore, cū ſpatij breuitate, quæ eſt inter cor, & cerebrum; cum igitur motus qui fit ſupra breue ſpatiū celeriter abſoluatur; qui autem fit à cauſa tardè mouente, tardè etiam ſoleat abſolui, mixta ſimul tarditate, & celeritate fit mediocritas motus in ſpiritibus; ſic igitur contingit, vt neque propter nimiam celeritatem ſe mutuo obruant lationes, & prior motus ſpiritus, & ſanguis à poſteriori ſuperueniente non confundatur, & impediatur, neque propter nimiā tarditatem diuellatur, & ſoluatur continuitas motus inter præcedentem, & ſequentem, non enim intercipi quietibus debet diſcurſus maioris, & minoris termini cum medio iuncti, quia ſyllogiſmi aliter concluſio non fieret.

Ex hac igitur compenſatione tarditatis, & celeritatis, alterius prouenientis à loci breuitate, & alterius à mouentis remiſſa facultate, fit medietas quædam, & Symetria quæ eſt prima perfectio, hoc eſt in qua Symetria, & proportione motuum ita affectorum, vt neque disiungantur neque ſe mutuo confundant poſita eſt natura & perfectionis, & ipſius ingenij prima, & propria ratio. Non quod eſſentia ingenij, & ſubſtantia ſit hæc motuum medietas, ſed dico, ingenium, & rationem ſiue mentem, & intellectum ſecundum quod huic corpori iuncta eſt, non poſſe operari ſine corporeis inſtrumentis, & pro illorum ratione proportione, habitu, ac diſpoſitione vel perfectè, vel imperfectè operari, quare dico nō mētem, ſed operationis ipſius rationem poſitam eſſe in medietate quadam motionum ſanguinis, & ſpirituum, & qualitatum illarū de quib. facta fuit ſupra mētio, ſit demōſtratio.

Parui frigida, & humida temperatura præditi habent motus ſpirituum, & ſanguinis medios, & temperatos inter celeritatem, & tarditatem, quicunque habent motus hos temperatos inter celeritatem, & tarditatem ſunt perfectiui, & bono ingenio præditi, ergo par-

ui

ui frigida,& humida temperie corporis prędíti ſunt ingenio,commodo, & bono, quo ad minorem,quæ primo loco poſita eſt;parui qui ſint(præter quam quod oculus id iudicat) ſupra fuit declaratum;qui carnem humidam, & frigidam habent, talemque ſortiti ſunt temperiem ſenſu etiam cognoſcitur;quod vero dicit,humidam carnem, poſſumus legere mollem,& flexibilem,vel fluidam,& flacidam;ea dicitur mollis, quæ facile tactui cedit, frigida vero caro,ſiue carnis temperies,non tantum quæ tactui frigida eſt, quãtum in qua dominatur frigidus humor, qui eſt pituita,vel ſanguis pituitoſus, quales ſunt, pleræque mulieres in locis frigidis natę,& in ocio probè nutritę.

Cognoſcimus hominem prędítum temperamento frigido,& humido, vel ex colore cutis faciei,& reliqui etiam corporis,quando ſcilicet color eſt valde albus, cum modico rubore,vel eſt ſubfuſcus,aut ſubliuidus,ſicuti in Moſchouitis,& Scythis apparet; itē ex alijs quę in corpore hominum ex dominio frigiditatis oriuntur, qualia quæ in arte medica à Galeno recenſentur,quod autem hi,de quibus loquimur,habeant motus medios, & temperatos inter velocitatem, & tarditatem ſupra declarauimus,nam quatenus interſtitium eſt paruum ideo motus eſt breuis, quare & cito expeditur quatenus autem inſtrumentum quo fit motus eſt inualidum, & ideo tardè mouens,motus etiam tardus eſt,ex longo,& breui ſimul iunctis ſtatuitur mediocritas quid igitur ſibi velit minor,& quod ſit vera ex dictis manifeſtum eſt ſuccedit maior,quę eſt,quod quicunque habent motus ſpirituum temperatos ſint perfectiui,confirmatum ex hoc quoniam commenſuratio horum motuum eſt prima ratio, & cauſa à qua pendet perfectio diſcurſus,vnde quamuis ſpiritus claros,& puros haberet aliquis,ſed motus eorum eſſent improportionati,hoc eſt vel plus iuſto celeres vel tardi vel interrupti hic nuſquam ſapetet; ſi autem ex aduerſo motus ſũt moderati quãuis ſpiritus non exactè ſint clari, & puri, non tamen ideo tollitur quin hic aliquod ingenij ſpecimen edere poſſit, & cum dicimus aliquem habere interualla lucidiora magiſque aut minus ſapere, & hoc ideo aſſeremus fieri,quoniam motiones aliquando magis ęquales,& ordinatę ſunt, aliquando minus;perturbatio enim motionum ex diuerſis, quę accidũt impedimētis,tam ab interiori,quàm ab exteriori cauſa poteſt fieri, quare aliquando celerior eſt,aliquando lentior,aliquando interrupta motio,quoniam calor, & virtus mouens inæqualiter hoc autem contingit, propterea quod præter naturalis diſpoſitio, aut virium aliquod, circa principia, vt cor, vel cerebrum, vel vtrumque ſimul occupat, vel aliquando, vel ſemper.

APOTELESMA CXXXXVII.

Quicunque autem magnorum ſiccis carnibus vtuntur, & coloribus,qui propter caliditatem fiunt, perfectius, & ſenſitiui,exiſtente enim latione in loco magna, & tarda propter frigiditatem nihil conducet accedens ad ſapere,quicunque vero magni ſiccis carnib. vtuntur,& colorib propter caliditatē fiũt perfectiui,& ſenſitiui magnitudinis enim exceſſum,& carnium,& coloris caliditas acquiſiuit, ut cōmenſurata ſit ad perficiendũ.

HVius apoteleſmatis duæ ſunt præcipuæ partes,altera poſitionem continet,altera rationem, & cauſam reddit; poſitio rurſus ſecatur in duo membra,datum nempe, & quæſitum;datum eſt,magni qui carnes duras, & calidas ſortiti ſunt, hoc eſt magni calido & ſicco temperamento prædíti(quæſitum eſt) fiunt perfectiui & ſenſitiui, quid perfectiuũ ſit,quid item ſenſitiuum ſupra declaratum eſt.

At dices ſenſitiui ſunt qui excellenter ſentiunt,hi promptè patiuntur,homines tales ſũt molli carne,hi ſunt humidi, ergo ſenſitiui molles, & humidi at nunc dicebatur carne ſicca præditos eſſe ſenſitiuos;ſi ergo carnem mollem habere debent, quomodo carnem duram habere poterunt,quidam igitur habentes carnem mollem,ijdem carnem duram habebũt, quod ſanè ridiculum eſt.

An dicendum,quod omnes molles ſunt ſanè ſenſati, ſed non ſequitur quod omnes ſenſati ſubito ſint carne molles, poteſt enim etiam aliunde quam ab externæ carnis mollitie ſenſatio bona procedere, nam & mulieres quædam, & pueri valde molles,minimum ingenio valent, & inter piſces,qui molliſſimi ſunt, idem etiam inſulſiſſimi, & ignauiſſimi exiſtunt,non enim carnis mollities cauſa eſt, ſed ſignum bonæ ſenſationis;cuius ratio in temperata mediocritate extremorum conſiſtit.

At bene ſenſati poſſunt intelligi dupliciter, vel qui exactos habent tangendi ſenſus, & forte iſti erunt ſemper carne molles, vel quicunque mentis acumen diſpoſitum habent ad diſcernendum verum à falſo, & bonum à malo,ſecundum ſe ipſos cognoſcentes cauſam propter quam id verum ſit, vel bonum, falſum , aut malum, & hi non ſemper habent carnes molles, talis autem mihi videtur eſſe heroica quædam conſtitutio taleſque debebant eſſe Vliſſes,Diomedes,Agamemnon,& cæteri quos Heroas fingit antiquitas.

Ad datum pertinet tanquam differentia illi addita,qua coarctatur,caro dura, & tactui reſiſtens,non autem arida, ſicut eſt caro ſuilla macra, & longo tempore ſale exſiccata, non ſicca,ceu quæ ſolet aliquando ad fumum exſiccari,quod in bubulis linguis, & pernis contingit,ſed quoniam ſiccitas poteſt fieri vel per frigiditatem,vel per caliditatem de quanã ſiccitate, & ſoliditate intelligendum ſit,docet,dicens;qui ſortiti ſunt carnes duras, & colores factos à calore,qualis eſt fuſcus color, vel ſqualidus quem in figura fortis recenſuit ſupra,ſunt calidi temperamenti,quare non ſimul atque carnes duras habere aliquem viderimus eum eſſe calidum dicemus,ſed color etiam eſt conſulendus,qui nobis indicet nunquid frigus,aut calor duritiem carnis effecerit; *Exiſtente enim.&c.* Pars eſt poſterior in qua aſſignatur poſitionis ratio, & cauſa. Hæc in tres particulas ſecatur; in prima ponitur loco antecedentis vnum, ex his quod ſupra probatum fuit;in ſecunda infertur, ex antecedente ſupra dicto propoſitum Theorema;in tertia ponitur cauſa propria. Huius,primę ſenſus hic eſt; in magnis hominibus pituitoſi temperamenti exiſtentibus,cũ lationes ſpirituum, quæ fiunt in loco naturali ſint longæ, & tardæ propter frigiditatem,cuius hic naturalis eſt effectus,vt tardè, & lentè moueat,illæ nullius ſunt vtilitatis ad ſapientiam, hoc eſt ad ingenij bonitatem, & acumen, vt ſit antecedens.

Si magni aqueo, & pituitoſo temperamento præditi ob lationem ſpirituum longam,& tardam propter frigus nihil conducens ad ſapere,ſunt tardi,imperfecto ingenio dotati,& inſenſati,ergo magni calido, & ſicco temperamento erunt perfectiui, & ſenſitiui,quæ ſententia conſequens habetur in his verbis.

Quicunque vero magni ſiccis carnibus vtuntur, & coloribus propter caliditatem. &c. Nempe ergo magni duram carnem habentes, & colorem prædominanti calori conueniẽtem ſunt perfectiui, & ſenſitiui;hæc igitur ratio eſt,illud antecedens,hoc conſequens; Probatur conſequentia loco ab oppoſitis;hoc ſemper ſuppoſito principio(de quo ſupra ſepius) omnem facultatem naturalem,aut medietatem quamdam eſſe,aut in medietate conſiſtere aut tandem non ſine certa medietate operari, & in actum exire;quare ingenium cum, & ipſum ſit naturale quoddam donum,niſi ſit medietas,aut ratio eius in medietate conſiſtat,attamen non ſine medietate operari poteſt,quæ illius eſt primum inſtrumentum;hæc autem medietas eſt ſpirituum harmonia, & cõtemperatio,ſecundum ſubſtantiam, & motum,vt diximus,ſi ergo longa, & tarda,breuis,& celer opponuntur,vt exceſſus,& defectus vtraque igitur iugatio erit damnanda, quare & ſupra vtranque damnauit, eam ſcilicet quæ longa, & tarda eſt,propterea quod inefficaciam ingenij facit,breuem,& celerem propterea quod perturbationem, & confuſionem conceptuum producit;ergo quæ iugationes inter ſupradictas cadunt mediæ bonæ, & laudabiles erunt,hæ duæ ſunt longa, & celer, & tarda, & breuis. Hanc contemplati ſumus in Theoremate tertio illorum, quæ ad ſtaturã pertinent,illam ſupradictam nunc conſiderat.

Si lon-

Si longa, & tarda propterea quod eſt vnum extremorum eſt damnanda, ergo longa, & celer quoniam eſt vna medietatum eſt laudanda, ſic igitur, vt mihi videtur, patet conſequentia.

Tota autem vis rationis Ariſtotelicæ non nititur huic loco topico, quod oppoſitorum ſint conditiones oppoſitæ; ſed cauſam ex proprijs affert, dicens.

Magnitudinis enim exceſſum, & carnium, & caloris caliditas acquiſiuit, vt ſit commenſurata ad perficiendum,

Cuius orationis (vt arbitror) eſt hæc ſententia, & verbis Græcis omninò reſpondens.

Caliditas quæ in carne, & in colore corporis apparet medicinam adhibuit, & medicata eſt exceſſum magnitudinis, quo factũ eſt, vt ſpirituum motiones temperentur, & commenſuratæ efficiantur, ad perficiendas ingenij operationes, ſit ergo ratio probans magnos calidos, & ſiccos eſſe perfectiuos, Magni calidi, & ſicci habent caliditatem temperamenti, quæ corrigit ac compenſat magnitudinem corporis, quantum hæc ad tarditatem, tantum calor ad celeritatem motionum inclinans, quicunq. huiuſmodi compoſitionem ſortiti ſunt illi temperatas, inter celeritatem, & tarditatem habent ſpirituum motiones, quibus id accidit illi ſunt perfectiui, ergo magni calidi & ſicci ſunt perfectiui quod fuerat probandum.

Excedentia igitur corporum magnitudinibus, aut paruitatibus deficientia quomodo perfecta ſunt, & quomodo imperfecta dictum eſt. Corrol. 1.

DIctum eſt etiam ſuperius antiquæ interpretationis auctorẽ adeo fuiſſe in interpretãdo ſcrupuloſum, & ordinis, & vocum, & modorum loquendi, attentum obſeruatorem, vt ne latum quidem vnguem à verborum græcorum ordine, & ſignificationẽ, quę primo ſe ſe offerebat, diſceſſerit, aut diſcedere fuerit auſus; quare non tantum barbara, ſed penè inintelligibilis facta fuerit eius oratio.

Corollarium eſt deductum ex his, quæ de ſtatura magna, & parua proxime dicta fuere cuius hic eſt ſenſus; Dictum eſt ſupra quomodo corpora humana excedentia, aut deficiẽtia à naturali, & ordinaria magnitudine, ſint perfecta, & quomodo imperfecta ſecundum mentem; perfecto enim ſunt ingenio prædita corpora magna, quæ calidum, & ſiccum ſortita ſunt temperamentum, & parua corpora quæ frigidum habent temperamentum, illa etiam ingenioſa, quæ vero magna ſunt corpora, & frigidum habent temperamentum, illà omnino ingenio rudi, & tardo ſunt inſignita, & ſimiliter, quæ ſunt parua, & calido temperamento prædita habent preceps, & furioſum ingenium, quod neque perfectiuum eſt, ſed omnino turbulentum, ſic igitur contemplationes circa corporis ſtaturam hactenus expoſitæ ſunt, ſex numero duæ ſimplices, magna ſcilicet, & parua, quæ moderatam temperiem carnis ſecum iunctam habent, & quattuor compoſitæ quarum duæ ſunt probandæ, duæ vero reijciendæ.

Sed dubitabit aliquis quomodo fieri poſſit, vt corpus calidum ſit paruum, aut frigidum magnum loquendo de corpore humano ſi enim caloris eſt dilatare, & ſegregare, quo igitur maior erit calor, etiam maior erit dilatatio, quare & corpus extendetur magis, & maius efficietur, quæ igitur ſunt eiuſdem generis ſi calidiora fuerint minora eſſe non poterũt; ſimiliter cum frigidi ſit congregare, & conſtingere conſtricta autem, & vnita minorem locum obtineãt, igitur corpora humana conſueto; & naturali more frigidiora, minora erunt at in contrarium eſt Ariſtoteles, & experientia videmus enim quædam animalcula corpore minima ceu cantharidas, & bupreſtas, & quoddam erucarum genus, & eadem eſſe calidiſſima, & vlcerantia corpus quod tetigerint. Dubit.

In ijs, quæ ſunt diuerſi generis nulla ſanè dubitatio eſt, nam poſſunt frigidiora eſſe maiora ſecundum molem, & è contra calidiora ſuperari, frigidior populus alba, & multo,

quam

quam tymus, aut origanum orientale, arbore illa longè inferior, rurſus arbor eſt, quæ taxus dicitur, multo calidior, quam ſit lactuca, non ſolum ſecundum totum, ſed etiam ſecundum partem quamcunque lactuca etiam minorem.

Pro ſolutione eorum quæ in contrarium feruntur, ſupponendum eſt, omnem uim agentem ſecundum ſubiectam materiam agere, actionemque pro ratione ſubiecti variari, vt in igne videmus, quo eodem cera liqueſcit, vt limus dureſcit; cum igitur multus calor à primordio poſſit cadere in materiam duram, & ſiccam, vel in materiam humidam, & mollem, qui calor materiam mollem nactus fuerit magnum ſtatuet corpus, ſuamque extendendi vim exercebit, at calor qui in ſiccam, & duram venerit ab initio materiam, illam quidem calefaciet, ſed neutiquam poterit extendere prohibente ſiccitate, & duritie, manifeſtum eſt igitur quod multus calor, & in magno, & in paruo corpore eiuſdem ſpeciei poteſt reperiri, ſecundum quod contingit in eadem ſpecie eſſe corpus quod humidiorem, vel ſicciorem nactum ſit materiam. Eodem modo nihil vetat, dari corpus magnum & frigidum, nec nõ etiam paruum, & frigidũ, magnum enim eſt quod à principio multam molem materiæ ſortitum eſt, eãque humidiorem, vt ita facile cohiberi nequeat, paruum quod paucam habet materiam, quare & neceſſario minus eſt. Non negarem tamen ſi eadem eſſet portio materiæ ſecundum ſe eaſdem qualitates paſſiuas habentis, quod ſi hanc occupauerit calor, alteram frigus niſi expungatur, aut elidatur humor, ſemper quæ calida eſt, rarior effecta, maiorem molem præſeferet, quam illa quæ frigido fuerit terminata.

APOTELESMA CXXXXVIII.

Media autem natura horum ad ſenſus optima, & perfectiſſima, quibus vtique ſupponitur ineſſe, motus enim non multi exiſtentes facilius ad mentem accedunt, nec etiã parui exiſtentes ſupergrediuntur, quare perfectiſsimam, & ad perficiendum quæ fuerint propoſita, & ad ſentiendum oportet moderatam eſſe magnitudinem.

VNũ ẽt eſt hoc apoteleſ. eorum quę ad ſtaturam pertinẽt quo docetur mediocrem ſtaturam, & ad agendum, & ad cognoſcendum, omnium eſſe optimam. Hæc ergo ſententia eſt, ſtatura hominis, quæ media eſt inter magnam, & paruam oſtendit eos, quibus adeſt, eſſe aptiſſimos ad cognoſcendum, & ad agendum perfectiſſimos; valent igitur huiuſmodi homines, & in actionibus, & in contemplationibus, neque igitur timidi ſunt; neque plus iuſto audaces, & cauſam ſui dicti ſubdens, id ait contingere per abnegationem eorum, quæ ab excedente, & deficiente ſtatura ſecundum magnitudinem proueniunt, & quamuis interpretatio latina aliquid difficultatis præſeferat, græca tamen lectio non videtur habere vllam.

Dicit enim cauſa quod media ſtatura ſit omnium optima ad contemplationes, & ad actiones eſt, quoniam in hac motiones ſanguinis, & ſpirituum ſunt mediocres, & temperatæ, & ſubdit; quę enim ſpirituũ motiones nõn ſunt plus iuſto maiores, illæ conducunt ad ſapere, & adiuuant intellectionem; quæ vero plus iuſto minores, aut maiores ſunt, mediocritatem excedunt, quare inutiles ſunt; ex quo infert moderatam, ac mediocrem hominis magnitudinem tum ſecundum latum, tum ſecundum longum eſſe perfectiſſimam, & ad perficiendas ſuſceptas operationes, & ad cognoſcendum, & contemplandum, hoc eſt ad agenda bona, & cognoſcenda vera.

Sed videamus quid veritatis in his exiſtat, deinde demonſtrare conabimur ex Ariſtotelis ſententiæ propoſitum apoteleſma; Dicitur igitur quod media natura, hoc eſt ſtatura naturalis quæ media eſt inter valde magnam, & valde paruam, aptiſſima eſt, & ad ſentiẽdum,

dum, & ad agendum, eſt ſanè optima ad ſenſus primum ex quadam conuenientia, analogiaque, quoniam ſenſus & ipſe eſt medietas quædam, vt tertio de anima & ſecundo & dictum eſt; deinde quoniam ſenſationes fiunt per paſſionem quamdam perfectiuam ſpirituũ ſi nimium tardi ſunt, (quod in magnis contingit corporibus) etiam hæbes erit ſenſatio, per uenientibus nempe tardè ſpiritibus ad primum ſenſitiuum; ſi vero nimium celeres ſint, & præcipites, neque proba fieri poterit ſenſatio, turbatis nimirum imaginibus, & inter ſe cõfuſſis, non aptè poterunt iudicari à virtute ſentiente, cui accidit formam eſſe primi ſenſorij, ſicuti viſiuæ formam eſſe oculi, & virtuti potenti ſecare formam, & actum bipennis. Mediocritatem igitur ſtaturæ aptiſſimam eſſe ad cognoſcendum per ſenſum patet; quæ igitur mediocris non eſt inepta erit, valde igitur magni, & valde parui non ſunt exacto præditi ſenſu, ergo neque cognoſcitiui valde, ergo neque ingenio acuto, neque acri iudicio præditi dici poſſunt, quorum enim ſenſus eſt bene mobilis ad ſenſibilia, illorumque differentias exactè cognoſcit, & iudicat, eorumdem etiam plerunque intellectus eodem modo ſe habet, ad intelligibilia, & promptè illa apprehendit, componit, diuidit, & diſcurrit; ſunt etiã ijdem apti ad actiones, neque enim præcipites ſunt, quoniam non ſunt paruo corpore, neq. ſunt nimium tardi, quoniam nõ ſunt magno, extra igitur extrema in medio conſiſtens corporis ſtatura, laudabilis eſt, & bona vereque aurea mediocritas ab Horatio dicta fuit, & vere virtus omnis in medioctitate conſiſtit.

Vtrum autem meliores ſint magni quam parui in actionibus, celeriores, an tardiores? ſanè putarem vtroſque damnandos. At celeriores magis fortunæ ſubeunt aleam, & celeritas forſan minus nocuit quam tarditas, nam Cæſaris celeritas illum ſæpiſſimè iuuit; ac in bellis victorem fecit. Niciam tarditas, & irreſolutio perdidit; eſt igitur huius demonſtratio talis; media ſtatura humani corporis habet motus ſanguinis, & ſpiritum temperatos, non peccantes in exceſſu celeritatis, aut defectu tarditatis, quæ motus habet ſpirituum mediocres, & temperates illa nacta eſt perfectiſſima inſtrumenta ad agendum quæcunque ſunt agenda, ad contemplandum, inquirendum, & cognoſcendum, quæ ſunt cognoſcenda cui inſunt perfectiſſima hæc inſtrumenta, quibus quæ ſunt è re agenda, & cognoſcenda, & agere, & cognoſcere poſſint; illi contingit optimum, & perfectum ingenium, & iudicium bonum, ergo cui ineſt ſtatura mediocris illi ineſt ingenium perfectum, & iudicium probũ Videtur igitur mediocritas ſtaturæ, niſi quid aliud ſit, quod impediat, certum quddam, ne dicam patognomonicum ſignum bonitatis intellectus, re vera enim ingenium acre, & mens exquiſita raro apparet in valde magno corpore nec frequenter in valde paruo, facilius autem (vt mihi videtur) eſt imponere magno quam paruo, in his quæ ad actiones pertinent, facilius enim credet, faciluſque decipietur magnus; paruo autem, quoniam non eadem meus maner, & leuiſſimus eſt, non ira facile decipietur, non quod nõ credat, ſed quod mentem non adhibet auditis, neque deceptor, quid perſuaſerit, aut non, ſcire ſatis poteſt, non enim eandem diu ſeruat reſolutionem, quam ex aduerſo mordicus quandoque nimiũ tenet, qui tardus eſt, & ſegnis, & bobus ſimilis, vt alter volitantibus muſcis.

APOTELESMA CXXXXIX.

" *Incommenſurati aſtuti referuntur ad paſsionem, & ad fœminam, ſi enim qui incommenſurati aſtuti, commenſurati vtique erunt ſimul iuſti, & fortes.*

HÆc pars eſt vltima huius capitis, & libri in qua præter vnicnm apoteleſma quod habet, continet etiam quædam documenta ad facultatem hanc exercendam apprime vtilia, diuiditur in quattuor particulas, prima continet vnum apoteleſma ex quo deinde alterum infert, poſt hoc documentum vnũ qua ratione commenſurario, & incommen-

ſuratio

ſuratio cognoſci poſſit;in ſecunda,& tertia parte, ſimiliter duo præcepta communiſſima continentur ad iudicium pertinentia;in vltima parte enumerantur loci,è quibus ſigna ad iudicium faciendum requiſita eruere,ac petere debemus;ad primam partem accedamus, quæ duo continet quorum prius eſt,homines incommenſurati ſunt aſtuti,quoniam qui dolos nectunt,& callidè,ac vafrè operantur,corpus incommenſuratum præ ſe ferunt,& quoniam fœminæ,quę doloſæ ſunt eædem corpus habent incommēſuratum;in primis autem videndum eſt,quid ſit commenſuratum,& incommenſuratum corpus, deinde quomodo hæc habilitas ad paſſionem referatur,tandem quomodo fœminæ ſint incommenſuratæ, & propter quid, Incommenſuratos & aſymetros illos dicimus homines, quorum membra naturalem inter ſe rationem,ac proportionem nō ſeruant,verbi gratia,cum tantus debeat eſſe homo à vertice ad plantam pedis,quantus eſt ab extremo medij digiti manus dextræ ad medium manus ſiniſtræ,protenſis in rectum vtriſque brachijs,ſi continget hanc nō ſeruari rationem,vt in gibbis accidit,hunc dicemus eſſe incommenſuratum, item diuiſo in decem partes humano corpore,tantum debet eſſe ſpatium, quod eſt à ſummo vertice ad naſi extremum,quantum eſt à naſi extremo ad vltimum fonticuli illius, qui eſt inter oſſa iuguli in principio pectoris,hinc ad extremum oſſis,quod vocant enſi forme,à quo ad vmbilicum vſque idem intercedit ſpatium,quod æquale illi eſt, quod vſque ad principium membri virilis producitur; hoc autem erectum vſque ad vmbilicum plerunque protrahitur,inde vſque ad medium oſſis,quod genu patellam vocant duplum intercedit, à quo loco vſque ad calcaneum triplex ſpatium numerari ſolet, ſecundum longitudinem igitur hæc eſt ratio membrorum inter ſe obſeruata,ſecundum proportionem ęqualem,adeſt etiā & proportio inæqualitatis ſecundum naturam in corpore humano,nam quod eſt à vertice ad naſi ad extremum,eſt in tripla proportione,cum eo,quod eſt à naſi extremo vſque ad finem menti,& ſpatium à mento ad fonticulum pectori imminēs duplum eſt eius,quod eſt à naſo ad mentum,Manus decima pars eſt corporis,quæ ſi cum cubito comparetur, eſt in proportione ſeſquialtera,item à ſummo vnius mammæ ad alterius extremum tantum eſt ſpatij quantum eſt,inde ad extremum fonticuli,vt his tribus tanquam punctis ſtatuitur triangulus æquilaterus,& in facie vbi præcipuè pulchritudo inueniri ſolet, quæ vel eſt proportio,vel ſaltem ſine proporrione reperiri non poteſt,eadem obſeruatur etiam partiū inter ſe ratio. Nam quantum eſt à ciliorum medio vſque ad naſi extremum, tantum eſt à mento ad laringis principium,& idem ſpatium cadit à cilijs medijs ad angulum oculi exteriorem,quod cadit ab angulo prædicto ad auris principium,frontis latitudo,naſi longitudo,& oris eadem eſt magnitudo,oculi ſemicirculus, buccarumque idem eſt,naſi longitudo ad extremitatis altitudinem dupla eſt,his igitur, ac ſimilibus rationibus membra humani corporis inter ſe ſunt coniuncta,& cum has ſeruant rationes naturalis pulchritudo,& commenſuratio exoritur quare commenſurati dicentur quorum membra corporis naturalem ſeruant inter ſe proportionem;incommenſurati autem, quorum membra corporis naturalem proportionem non obſeruant, quod in claudis, & in gibbis perſpicere licet.

Duplex autem eſt error,qui in non obſeruata proportione contingere poteſt; nam vel penitus oblitterata eſt,& nuſquam apparens,& hoc iam monſtrum, & non homo vocabitur,vel ſecundum quod tantum læſa eſt,& id aut in partibus principalibus omnibus, vel aliquibus,aut non principalibus,principalia voco,quæ neceſſaria ſunt ad eſſe, non principalia,quæ ad bene eſſe,aut decorem requiruntur,quid igitur ſit commenſuratio, & quid incommenſuratio in humani corporis membris,quare & quid commenſuratus,& incommenſuratus ex his patet.

Cognoſcitur commenſuratio viſibilium viſu, ſicuti audibilium auditu, eſt enim quoddam quod magnitudinem,numerumque,& motum ſequitur;quare ſicuti figura, & pul-

chri-

chritudo ſecundum ſe à ſenſu cognoſcuntur,cum commenſuratio,vt dictum eſt,vel ſit pulchritudo, vel ſaltem non ſine commenſuratione ipſa etiam ſenſu cognoſcetur,id autem patet experientia. Nam ſi quis etiam ſi non ſit architectus,ingreſſus fuerit cubiculum, aut atrium aliquod ſubdito cognoſcit,an longitudo altitudini, aut latitudini ſit proportionanata,necne,dum placere, vel diſplicere ſibijpſi fabricam ſentit. Aſtutos hoc loco puto intelligi malitioſos, & eos qui nihil aliud præter commodum ſuum curant, & dum illud aſſequantur,nullius alterius rei rationem habent,horum proprium eſt, vt rationem affectui,& appetitui habeant obnoxiam,& obſequentem,& in affectibus ſeruiendis mirificè valentem,iuſti igitur, & honeſti nulla apud hos eſt cura,ſed vt voluptatibus,& commodis ſuis ſatisfaciant,hoc vnum ſatagunt,& petunt;ſeruile igitur quodammodo ingenium habent,in paruis & malis acutum,in magnis & honeſtis vile,& abiectum, plerunque igitur nacti videntur temperiem frigidam, & melancholicam cum ſubdominio pituitæ craſſæ quidem,ſed cum flaua bile coniunctæ;hos igitur Ariſtoteles aſſimilat paſſioni,hoc eſt ipſi aſtutiæ,ſiue apparentiæ,& figuræ illius,qui aſtutè operatur ; duæ expoſitiones his verbis accommodari poſſunt,altera eſt cõmunis, & à Sueſſano allata,quod ſcilicet referuntur ad paſſionem aſtutiæ,hoc eſt ad operationem eorum,qui aſtutia vtuntur;illi enim cum aſtutè agunt(dicit ille)corpus in concinno, & incommenſurato quodammodo componunt, quod videmus in vulpibus,& felibus;hæc enim animalia,cum auibus,aut murib. inſidias ſtruunt,corpus ad habitum quendam præter naturalem traducunt, nonnunquam ſe contrahunt,aliquando ſe longa,& ſubtilia,aliquãdo ſe marcida,exoſſata,mortuaq. ſimulant, mortui autem diſpoſitio omnino inconcinna eſt,& aſimetra; videmus etiam qui ludicre aliquem ex inſidijs inſultare volunt illi quodammodo ſe minores faciunt, & corpus proprium conſtringunt,& gibboſi diſpoſitionem inducunt;quare ſi qui aſtutè agere affectãt, vel agunt,illi inconcinnè aſymetrè corpus ſuum figurant, ergo cui inerit diſpoſitio, & inclinatio ad aſtutè agendum,ille incõmenſuratum corpus habebit, & cui inerit incommenſuratum corpus ille ad aſtutè,& malitioſè agendum erit inclinatus; Hic igitur vnus eſt modus,& communis exponendi locum iſtum.

Alter talis eſſe poterit,vt ſit ſenſus incommenſurati ſunt aſtuti referũtur ad paſſionem, hoc eſt ſunt ſimiles ſecundum corpus operationibus,quæ ab habitu aſtutiæ producuntur; quod autem operationes ab habitu aſtutiæ prouenientes ſint incommenſuratæ,ex hoc patet,quoniam diſſonantes,& præter naturam diſpoſitæ,tum quoniam ratio ſeruit appetitui,& miniſtra eſt,& ancilla,quæ deberet imperare,tum quoniam aſtutè, & doloſè agens ſibi ipſi diſſimilis eſt;neque interna reſpondẽt externis; uultu amorem,& reſpectum ſimulat,animo inſidias agitans, inuidia,aut ira,aut mala cupidine conſtruit, ſi igitur aſtutus omnis abutitur ratione,quoniam uitioſus,& malitioſus eſt;cum quicunque ratione abutitur, ille ex Plutarcho inæqualis ſit,& ut Horatius ſecum ipſe diſſideat, quæ inter ſe diſcordãt inconcinna,& incommenſurata ſunt;aſtutus igitur incommenſuratus eſt.

Rurſus ſi corporis ſanitas ſymetria quædam eſt,aut in quattuor humorum commenſuratione conſiſtit,aut in eius partibus,& optima ſanitas in optima commenſuratione humorum,ac totius corporis manebit;quoniam autem corpus, & anima compatiuntur, ſi commenſuratum,& ſymetrum erit corpus ſimpliciter; etiam ſimpliciter, & perfectè ſanũ erit,ac ſecundum naturam diſpoſitum;at ſimpliciter ſano,& ſecundum naturam diſpoſito corpori,inerit etiam anima ſimpliciter,& omnino ſana, quæ talis eſt maxime ſecundũ naturam hominis diſpoſita eſt,utitur igitur recta ratione,cui hæc adeſt, ille iuſtus eſt, ac prudens,& uirilis,quare commenſuratus uirilis,& iuſtus,& fortis erit, & ſecundum naturam ſuam diſpoſitus.

Ergo qui fortis aut iuſtus non erit,ille incommenſuratus exiſtet, & rurſus incommenſuratus aſtutus,& iniuſtus,quod fuerat probandum,uel rurſus dicere poſſumus.

Si

Si cui adeſt incommenſuratio ab eo abeſt proportio, & hæc eſt naturalis diſpoſitio partium, hæcque eſt ratio, & ordo ſecundum quam dicitur perfectus homo, ergo incommenſuratus caret ordine, & ratione, & pulchritudine ſecundum corpus, & cui adeſt hæc incõcinnitas, & incommenſuratio, & ordinis, ac rationis carentia ſecundum corpus, probabile eſt etiam ſecundum animam ita affectum eſſe, quare & illius anima proportione, ac ratione, & pulchritudine carebit, quare & virtute, apud illum igitur malitia erit, & aſtutia. Incommenſuratus igitur aſtutus, & quoniam negatio, eſt cauſa negationis, ergo affirmatio cauſabit affirmationem, quomodo igitur incommenſurati dicantur aſtuti eo quod ad paſſionem referantur, dictum eſt.

Et ad fœminas etiam referri ait Ariſtoteles, quaſi ſit eius ratio, fœminæ aſtutæ ſunt, eædemque incommenſuratæ; igitur incommenſurati aſtuti, ex quo infero quibus ineſt fœminile corpus, illi aſtuti ſunt, & malitioſi, & iniuſti, & quoſdam fures, & monetarios noui, quorum corpora omnino effigiem fœminilem habebant, illi etiam qui barba carent, qui vocem fœminilem habent, proprio quodam prouerbio Italico declinantur, ceu homines peſſimi.

At dicet quiſpiam, ſi fœminæ ſecundum naturam ſunt incommenſuratæ, ergo turpes, & turpia non amantur. fœminæ autem mirifice amantur, nec igitur turpes ſunt, neque incõmenſuratæ, & ſi incommenſuratæ profecto incommenſuratio non eſt deformitas; Rurſus ſi perfectio fœminæ ſecundum quod fœmina eſt, multam partem pulchritudinis habet, cũ pulchritudo omnis cõcinnitas quædam ſit, quo igitur modo dicimus fœminam eſſe incõmenſuratam? at ex aduerſo oculus iudicat, ſi non partes quaſdam fœminæ eſſe incommenſuratas, ceu faciem, & pectus, & anteriora, vſque ad coxarum principium & pubem; poſteriora tamen collum nempe, & ceruicem, dorſum, & ſpatulas inconcinnas iudicabit, amplius, & clunes, & crura; & pedes deficiunt, ſimpliciter igitur ſi non eſt incommenſuratũ muliebre corpus, ſecundum quid tamen eſt, cuius inditium eſt quod quæ fæminilia corpora magis ad virile accedunt, illa magis placent; at cum dicitur ſi incommenſuratæ ergo turpes, poſſem dicere turpes eſſe ſimpliciter, nempe comparatę cum forma virili, vel etiam sũt turpes viſu ſecundum aliquas partes corporis, at ſecundum faciem, & eas quæ placere poſſunt partes non ſunt turpes.

Et cum dicitur ſi turpes non igitur amarentur; poſſet negari conſequentia, nam turpia quam plurima etiam amantur, & delectant, vt etiam teſtatur Horatius.

Amatorem quod amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia; aut etiam ipſa hæc
Delectant, veluti Balbinum polipus Agnæ.

Placent autem, & amantur mulieres pleræque, non quia pulchræ ſunt, ſed quatenus pleniſſimæ voluptatis inſtrumenta eſſe iudicantur.

Vtrum autem ſunt aſtutæ nec ne? etenim aſtuti difficile decipiuntur, mulieres facile decipi poſſe teſtatur etiam Horatius, qui ait: Multos eſſe qui viduas venantur auaras, non venamur niſi ea, quæ capere poſſe putamus. An reſpondere poſſumus, mulieres facile decipi in negocijs, & in contractibus emptionum, & venditionum, cum in his actionibus virilibus non valde expertæ, ac uerſatæ ſint at plurimum valent in ſuis muliebribus officijs, in venereis, in texendis inſidijs marito, aut propinquis; Nam mendaciorum, vanitatum, ſimulationum, diſſimulationum ſunt excellentes artifices.

Sed contra dices, ſunt credulæ quomodo igitur aſtutæ, nam credulus facile decipi poteſt; Reſpondetur primum non eſſe mirum ſi mala, & vitia etiam oppoſita ſimul iungantur, nam & repetiuntur quidam qui timidi ſimul & audaces ſunt, alij ſimul prodigi, & auari, vt ait Ariſtoteles, item quidam ſimul iracundi, & mites valdè, non igitur mirum quod, & aſtuti, & creduli quidam forēt, nam & id in pluribus ruſticis apparet, qui ineptas quaſ-

dam

dam aſtutias, & rudes malitias fabricant; deinde dici poteſt fœminas aſtutas eſſe in inueniendo, quæ ex vſu ſuo eſſe putant, credulas autem eſſe in his, quæ audiunt, quorum expertes ſunt, & minime peritæ.

Mihi autem uidetur ipſas eſſe ſimiles gladiolis ſcriptorijs, qui cum exactiſſimè ſcindere videantur, in calamis, & quiſquilijs leuibus ſuam vim exercent, in ſolidis autem lignis, ceù robore, aut illice nullius ſunt valoris, ſic illæ in nugis, & paruis rebus aſtutæ, in magnis & grauibus, ac valde ſerijs, ut ad ſolem nictycoracis oculi, ſubito hebeſcunt.

Addo demum, non putare fœminas eſſe ſimpliciter credulas, mihi enim uidetur, illas non credere, niſi, aut quoniam amant, aut quoniam ſunt inexpertæ, aut propter habitum à prima ætate contractum; quod igitur aſtutæ ac ad ſimulandum promptæ ſint in aliquibus, ſic manifeſtum eſſe poteſt.

At propter quid aſtutæ; & malitioſæ uocantur? rationem affert Ariſtoteles dicens eas habere inualidam rationem, & arbitrium deliberandi mancum, & debile; utuntur igitur ratione quidem, ſed malà, non igitur rectam rationem adhibent ſuis deliberationibus, & actionibus, at actioà qua ſeiuncta eſt deliberandi, & eligendi, ratio recta, illa dicitur uitioſa, & mala, & iniuſta, ergo fœminæ, quoniam ratione recta non utuntur in ſuis operationibus, uel excedunt, uel deficiunt, cum excedunt aſtutæ, cum deficiunt imprudentes ſunt, & amentes, ſunt igitur aſtutæ ac malitioſæ, ut uulpeculæ, quæ tamen deinde ab hominibus deceptæ in caſſes incidunt; uidentur autem habere imperfectam rationem fœminæ, quoniam ſunt incommenſuratæ, ſunt autem incommenſuratæ ſecundum corpus, pro ut ſenſus iudicat, & confirmari poteſt; quoniam ſi uiri ſecundum quod ſunt uiri commenſuratum habent corpus, ergo fœminæ quoniam ſecundum quod ſunt fœminæ uiri eſſe non poſſunt, neceſſe eſt illarum corpora eſſe incommẽſurata, & animæ operationes incommẽſuratas, & non recta ratione utentes apparere. Amplius & ſic licet argumentari; Si uir ſecundum quod eſt uir, habet corpus commenſuratum, & proportionatum, ergo quod non habet commenſuratum non eſt uir, ergo erit non uir, at fœmina eſt non uir non igitur commenſuratum corpus habet, ſi enim fœmina in humana ſpecie haberet corpus commenſuratum, cum ſuppoſuerimus hoc eſſe corpus uirile, ergo fœmina haberet corpus uirile, quare non eſſet fœmina hæc igitur, ut putò eſt Ariſtotelicæ poſitionis explicatio; & demõſtratio, quod incommenſurati ſint aſtuti, & ad paſſionem ac fœminas referantur.

Ex hoc infert aliam concluſionem quaſi loco à contrarijs; ut dictum eſt ſupra; quando affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio etiam eſt cauſa negationis, & non aliter, quare ſi incommenſuratio eſt cauſa quod homo ſit uafer, & aſtutus, ergo commenſuratio cauſabit prudentiam, iuſtitiam, & uirilitatem, quam fortitudinem hoc loco uocauit; unde commenſuratum, uel incommenſuratum eſſe non ſolum cauſa eſt cognoſcendi, uerum, & eſſendi; nam, ut dixi commenſuratio eſt proportio, & ratio, & ordo partium corporis inter ſe; commenſuratum igitur corpus humanum perfectum eſt; quare & ſecundum animam eadem inerit commẽſuratio, ac perfectio; corporis enim perfectio organica, anima eſt; rationem autem perfectam ſequitur ſenſus iuſtitiæ, qua quicunque carent æquinoce uidentur dicendi homines; patet igitur quod dicta Ariſtotelis uera ſunt, & pp quid talia exiſtant.

DOCVMENTVM I.

21 *Relationem autem commenſurationis ad corporum bonam motionem, & bonam natiuitatem reducere oportet, ſed non ad formam maris ſicuti in principio dictum eſt.*

QVoniam commenſurata, & incommenſurata iudicantur per comparationẽ eius, quod in illo genere eſt primum, & quaſi metrum, & regula cotum omnium quæ ſub illo genere continentur, ideo in præſentia docet quale nã ſit illud corpus humanum ad qđ reſpiciẽtes dicimus alia eſſe magis, & minus cõmenſurata, eſt igiť hæc Ariſt. ſentẽtia.

Qui vult de commenſuratione aut incommenſuratione humani alicuius corporis ſententiam ferre, ille iudicandum corpus conferre debet, ac comparare cum corpore, quod ſit bene mobile, beneque conſtitutum, hoc eſt quod ſit bene organizatum, & aptum ad ſuas motiones, & functiones obeundas perfectè, atquè exquiſitè, id vt arbitror ſignificat hoc loco nomen εὐαγωγίαν, καὶ εὐφυίαν concinitatem in actionibus & motu non autem ſimpliciter bonam motionem, & quod dicitur ad bonam natiuitatem, dexteritatem εὐφυίαν & bonam corporis & naturalem habitudinem interpretarer. Vt ſemper rationem corporis cum quo ſit collatio, haberem, & prior vox illud ſignificaret, illiuſque diſpoſitionem oſtēderet ſecundum quod eſt corpus organicum in quo motionum, & actionum principium exiſtit; poſterior autem vox reſpiceret illud ipſum, ſecuudum quod eſt corpus ſimilare ſaltem ſecundum ſenſum, in quo apparet naturalis conſtitutio carnis, & colorum, id enim εὐφυΐα præcæteris etiam ſignificat, quę omnia, vt paucis comprehendantur, id videntur dicere, In cognoſcendo, & iudicando commenſurato, aut incommenſurato corpore non debet fieri comparatio, vel reductio ad genus maſculinum, aut fœmininum; ſed tibi debes proponere humanum corpus maximè ſecundum naturam diſpoſitum, & quo ad vſum ipſorū membrorum, & quo ad habitum, & conſtitutionem eiuſdem, & ita quod tibi iudicādum eſt cum illo conferre, Nam hoc, quod maximè ſecundum naturam eſt organizatum, & conſtitutum, dicitur proprium metrum regula, & index cæterorum, quę ſunt ſui generis.

Sed dicet aliquis cur commenſuratum ad viros, in commenſuratum corpus ad fœminas non reducimus, cum videamus omnes fœminas ſimpliciter incommenſuratas, etiam ſi ſecundum naturam diſpoſitæ ſint? & rurſus nonne paulo ante dictum eſt fœminarum corpus eſſe incommenſuratum, ſi cum virili conferatur, quod etiam viſus per ſe iudicat? An Reſpondendum eſt tam incommenſuratum eſſe virile corpus, ſi conferatur cum fœminili, quàm fœminile cum virili; ſunt enim duo diuerſi generis corpora, quare & diuerſas etiam habent ſpecies, menſuræ, ſicuti igitur non eadem menſura menſuramus frumentum & agrum niſi per quandam anologiam, ita eadem non eſt menſura virilis, & fœminei corporis, ſed virile corpus ſuas habet menſuras, quæ ſi in fœmina omnes ſimpliciter apparerent fœmina illa perfecta & pulchra non eſſet, & è contra quæ fœminei corporis ornamenta ſunt, & decora in virili corpore non laudarentur, fœminæ os paruum, faciem rotundam requirunt, collum longum ſubtile, pedes parui rotundi, quæ dedecerent virum.

Amplius indicium eſt, quod debeant habere corpora diuerſa quoniam & mores, & actiones diuerſas, & pulchritudinem, ac decorem omnino diſtinctum vir, & fœmina ſortiti ſunt, quod etiam in politicis teſtabatur Ariſtoteles; docens quomodo viri, & fœminæ non eſt eadem virtus, ergo neque perfectio, ergo neque actus corporis, quare neque corpus diuerſi enim actus diuerſorum ſunt corporum; ſimiles tamen actus, & ſimilium etiam corporum; hæc igitur eſt huius documenti, vt apparet, ſententia.

Vniuerſaliter autem factum eſt, vt per ſe & ſecundum naturam omne animal cognoſcat id, quod in ſuo genere perfectum eſt, & bonum, quamuis deinde vnum quodque indiuiduum magis quærat, & appetat quod ſibi ipſi, quam quod ſimpliciter bonum eſt, ac perfectum, Quod vero obijciebatur ſupra dictum muliebre corpus eſſe incommenſuratū virile commenſuratum. Sciendum eſt humani corporis, & cuius generis menſuram capi poſſe dupliciter, vno modo ſimpliciter ſecundum quem modum nullum corpus tale reperitur, Nihil enim eſt ex omni parte beatum Altero modo ſecundum quid, & ſecundum hunc magis dicitur vir commenſuratus, quam mulier, quoniam ad hanc menſuram ſimpliciter, magis accedit corpus virile quam muliebre, & ideo dicitur abuſiue, & virile corpus commenſuratum, muliebre vero incommenſuratum; ſimpliciter igitur vtrumque incommenſuratum eſt, comparatiuè virile eſt commenſuratum, muliebre nequaquam.

DOCVMENTVM II.

Bene ſe habet autem, & omnia ſigna quæcunque prædicta ſunt referre ad apparentem conuenientiam, & in maſculum, & in fœminam, hæc enim perfectiſsima diuiſione diuiſa ſunt, & demonſtratum eſt quod maſculus eſt fœmina iuſtior, & fortior & vt in vniuerſum dicatur, melior.

QVattuor proponi ab Ariſtotele in hac vltima parte dicebatur, horum vnum expeditum eſt, ad ſecundum tranſit in quo documento quattuor explicat.

Primum obiectioni tacite reſpondet, quæ cauſa eſt, propter quam id nunc proponat, poſſet enim aliquis dicere. Nunc ais commenſurationis iudicium ad marem, & fœminã non eſſe reducendũ, at ſupra id ipſum aſſerebas, reſpondet, & ait omnia ſigna prædicta, prę ter hoc vnum commenſurationis, & incommenſurationis ad maris, & fœminæ comparationem poſſe referri, vt quæcunque propenſiones, ſiue inclinationes, & diſpoſitiones ad mores, & operationes ſint in indiuiduis ſpeciei humanæ, illæ omnes vel magis virum, vel fœminam magis deceant.

Bene ſe habet autem. &c.

Hoc eſt, ſed quamuis dixerim ſupradictum apotelesma non reducendum ad viri, vel fœminæ comparationem, non nego tamen quin aliquomodo etiam eo hoc reduci non poſſit, vt cætera; ſed tamen minus proprie, quoniam, vt dixi, hæc duo corpora in eadem ſpecie exiſtentia ſunt omnino ſecundum ſe diuerſa, præpoſito tamen mare dicemus, vt in contrarietatibus contingit partem vnam, vt album, & calidum habere rationem habitus, & melioris: & alteram partem priuationis, & deterioris; ſecundum ſe tamen non minus eſt color niger, & frigus tactilis qualitas, quam albus, & calor ſic mulierem eſſe imperfectiorem & minus concinnam viro, ſimpliciter eſt verum; at in ſuo ſtatu æque perfecta eſt mulier, quam vir, vt æque animal eſt, canis, & elephas, bos, & lupus, vt auis, aut piſcis.

Secundo loco duo docet principia cognoſcendi ad quę oĩa ſigna phyſiognomica reduci debēt, Horũ alterũ eſt. Conueniens apparentia; alterũ fœminæ, & maris diuerſitas; Notandũ enim eſt; phyſiognomonē ſibi tanquã ſcopos proponere virtutē, & vitium, bonitatemq. & malitiã; hoc eſt naturalē inclinationē ad has qualitates, & actiones, quę inde naſcuntur, & quærere cognoſcere hanc naturalem inclinationem ad bonum, vel malum quę in hominibus reperitur; quare ſignis ſupradictis tanquã medijs terminis, quibus ſuas faciat cõcluſiones vtitur. Hæc aũt ſigna omnia ad duo principia tanquam ad vniuerſaliſſimos quoſdam terminos, vt omnium notiſſimos reducuntur, nempe apparens conuenientia, & maris, ac fœminæ diſcrimen, quæ enim apparent, & vniuerſaliter recepta ſunt, quod deceant virum, & ſecundum naturam doceant illum eſſe diſpoſitum bonitatis ſigna ſunt, vt conuenire homini maſculo apparet, quod elatum ferat caput, quod collũ craſſum habeat, quod os magnum latumque, & quod manus magnas, pedeſque magnos; quoniam igitur apparent hæc conuenire magis maſculo, quam fœminæ, viri autem propria eſt audacia fortitudoque, & robur, ideo cui hæc adſunt audacem & robuſtum dicemus.

Ex aduerſo quoniam paruum os, paruæque manus, & pedes apparent decere magis fœminam, quàm virum, ſi has manus pedeſque in homine deprenderimus, quoniam ſcimus fœminilis animæ proprium eſſe timorem, dolumque, & auaritiam; hæc eadem propoſito viro nobis ad iudicandum, ſi ineſſe videbimus quæ ſunt fœminilis corporis membra, aut fœminiliũ membrorũ ſimulachra, illũ in anima habere muliebria vitia, aut ſaltē propenſionē ad hæc naturalia mulierũ vitia; hocq. eſt prius ex vniuerſaliſſimis illis duobus principijs, & fontibus à quibus omnis hęc cognitio coniecturalis dependet; ab his enim ad virtutem, & vitium iudicandum, per media ſigna procedendum eſt.

Alterum autem eſt, notio diſcriminis, quod eſt inter marem, & fæminam, quæ notio etiam videtur in vnoquoque genere naturaliter infixa, nam & piſces mares ſui generis fœminas norunt, & aues, & inſecti, ſicuti enim ſe habet dextra pars ad ſiniſtram, ex quibus vtriſque fit totum indiuiduum, ita (vt videtur mihi) ſe habet vir, ſiue mas ad fœminam, neque pars dextra ignorat ſiniſtram, aut è contra, ſed neutri quidquam eſt magis familiare, & domeſticum quã pars ſibi iuncta, ita mari nihil fœmina notius; & fœmina nihil melius cognoſcit maſculo, nam alter alterius pars dimidiata videtur eſſe, vt etiam ſenſit Plato; cũ igitur hoc diſcrimen notiſſimum ſit, ea etiam quæ inter marem, & fœminam ponunt differentiam, debent eſſe notiſſima, quare merito, & hoc poteſt eſſe principium cognoſcẽdi; Quæ igitur ſunt partes, & qualitates, & figuræ fœminarum, ſi quando in viro ſpectabuntur illum ad fœmineum genus reducentes propenſum ad mores, ſiue ad fœmineos animi affectus dicemus; adeſt aliquis qui virginis os, humeroſque habet, illum dicemus inclinatum ad dolos. timidum eſſe, mendacemque, quoniam ſecundum corpus cum fœminam referat ſecundum animum etiam illi probabiliter erit ſimilis.

Tertio loco ſui dicti, quod ſcilicet omnia ſpeciei humanæ indiuidua, ad maris, & fœminæ diſcrimen ſint referenda, rationem affert dicens: Hanc eſſe perfectiſſimam diuiſionẽ ſpeciei ſpecialiſſimæ, omne enim animal non ſpontinam habens generationem, hoc eſt nõ factum caſu, vel mutilum aut ex putri materia productum, ſed ex certo ſemine, id vel eſt maſculum, vel fœmineum; quare nullum, eſt indiuiduum, quod hanc differentiã effiugiat, illa autem perfecta dicitur differentia, quæ diuidit ſubiectum vniuerſale in partes duas, & illæ duæ partes coniunctim omnia indiuidua continent, diſiunctim ſingulæ nõ omnia, ſed quæ ſunt ſub vna parte nequaquã ſub altera eſſe poſſunt; hæc igitur appellata eſt perfecta diuiſio; dictum autem eſt quomodo ſpecies ſpecialiſſima latitudinem quamdam habet, & quomodo in medio diuiſa per marem, & fœminam diuerſas fuerit ſortita differentias.

Quarto loco in memoriam reuocat, quod etiam fuerat explicatum in capite nono, nempe marem eſſe fœmina fortiorem, & iuſtiorem, & in ſumma ſimpliciter meliorem, vt enim dictum eſt, cum mas, & fœmina habeant rationem oppoſitorum, & omnia oppoſita ſint ita affecta, vt vnum melioris, alterum peioris, vnum habitus, alterum priuationis rationem habeat, quod etiam primo phyſ. inſinuauit Ariſtoteles, ergo neceſſe ſanè eſt, vnũ melioris alterum ſexum peioris habere rationem; ex mare enim, & fœmina omnis generatio, at generatio ex contrarijs, & inter contraria; receptum eſt autem marem eſſe meliorem; ergo neceſſario fœmineus ſexus rationem peioris habebit, quod autem virilis ſexus melior ſit, ex hoc patet, quoniam, & robuſtior, & audacior, aptior item ad agendum, & ad contemplandum; pauciſſimæ enim fœminæ, ſunt, ſi cum maribus comparentur, quæ in actionibus, aut contemplationibus excelluerint; quæ ſi reperiantur, monſtra potius, quam fœminæ, & fœmineum ſexum excedere dicuntur; quæcunq. autem ceu ſemiramis, Pẽtheſilea, aut Atalanta, heroinæ viſæ ſunt, quales etiam non nullæ noſtris temporibus extitere, illæ impudicitia, & crudelitate, & alijs maximis vitijs fuerunt inſignitæ, neque præter vnam Zenobiam, quam excipias, reperies.

DOCVMENTVM III.

,, *In omni autem electione ſingulorum alia alijs ſignis magis declarant manifeſte ſubiectum, manifeſtiſſima autem, quæ in principalibus locis ſunt.*

VNiuerſale etiam hoc eſt documentum, quo docemur cognoſcere quæ potiora ſigna, & quæ nõ ſint, & quib; magis, aut minus ſit fides adhibẽda, eſt ſenſus huiuſmodi, ſignorũ in hoĩe apparẽtiũ, alia magis, alia min⁹ declarãt naturã eius ſubiecti, in quo ſũt, & explicans quæ magis declarent, dicit eſſe ea, quæ in locis exiſtunt magis principalibus.

Ratione igitur ſubiecti, in quo, & circa qđ exiſtunt, alia alijs dicuntur eſſe magnis ſignificantia

ficantia, ſed etiam ſecundum ſe conſiderata ſigna, alia alijs euidentiora, & magis neceſſaria habentur, nam quæ à formatione prima ortum habentia, in partibus principalibus apparent, & inde ſũpta ſunt, magis vrgent, q̃ ea quæ ad colores ſpectant; voces .n. & inceſſus aptiores ſunt, ád declarãdam nãm eorum, quib. inſunt, quam colores cutis, aut capillorũ.

Quod autem alia ſigna alijs manifeſtent certius, ſuſicĉtum, in quo ſunt confirmari poteſt eo quod ſignorum alia à cauſa externa, alia ab interna exiſtunt, quæ ab interna exiſtunt cauſa magis ad rei naturam declarandandam accommodantur; rurſus eorum quæ à cauſa interna proueniunt, alia per accidens adſunt, alia per ſe, & eorum quæ per ſe, quædam ſunt vniuerſaliter, quæ conuectuntur cum ſuo ſubiecto, & hæc maximè declarant rei eſſentiam, & naturam ſpeciei, quædam vero priuatim ſunt huius indiuidui propria, & hæc illius inclinationes explicant proprias; ſi igitur ſignorum quædam magis coniuncta ſunt cum eſſentia, & ſubſtantia eorum, quorum ſunt ſigna, & quædam minus, cum quæ magis iuncta ſunt rei, naturã magis declarãt, & q̃ minus, eadẽ minus ẽt doceãt, manifeſtum eſt, quod ſignorum quædã magis, quædam minus naturã ſubiecti demonſtrabunt.

Quod autem ex ſignis ad ſignatum, & ab accidentibus ad ſubſtantiam cognoſcendam detur via, præter quam quod ſecũdo de anima teſtatum reliquit Ariſtoteles, id etiam ex eo confirmatur, quod nobis eſt innata via, vt ex notioribus, & manifeſtioribus nobis, ad notiora, & manifeſtiora natura procedamus, inter ea autem quæ nota nobis ſunt, accidentia, ſi comparentur cum ſubſtantijs, ſolent numerari, iure itaque ab accidentibus ſenſibilibus tanquam nobis notis, ad cognoſcendas potentias, & facultates quæ nobis ignotiores ſunt, & natura notiores procedemus.

Manifeſtiſsima autem ſunt. &c.

Hoc eſt ſigna autem illa dicuntur eſſe certiſſima, & pleniſſimam fidem facere, quę ſunt in locis principaliſſimis, & pendent à ratione atq. eſſentia earum partium ſubiectarum, in quibus exiſtunt; Loca, vel partes, vel membra principalia ea eſſe videntur, quæ principaliũ operationũ immediata, & prima ſunt inſtrumenta, operationes primæ, & principales vnius cuiuſque compoſiti illæ dicuntur, quæ à facultate, quæ prima compoſiti ratio, & forma vocatur, naſcuntur; ſic igitur animalis quatenus eſt animal prima, ac principalis operatio, eſt ipſum ſentire, quoniam eſt energia ſenſitiuæ facultatis, quę prima eſt animalis ratio, ac forma ſecundum quam eſt animal; hominis autem quatenus eſt homo, operari ſecundum rectam rationẽ, quæ recta ratio virtus eſt cuius gratia natus eſt homo, ad hoc enim natos eſſe homines ait Alexander, vt ſm̃ virtutem operentur, & ſecundum rectam rationem viuãt, quare membrum in homine maximè principale illud erit, quo maximè vtitur homo, cum ſecundu m rectam rationem operatur, hocque vel cor eſt, vel caput; porro membrorũ principalium duplex eſſe videtur genus, alia enim neceſſaria ſunt ex ſuppoſitione, & talia ſunt q̃ ad comuniora opa requirunt, vt ſtomachus, epar, & os, hæc .n. à fine hominis valde remota sũt, alia vero ſunt neceſſaria ſimpliciter, & maximè ſcopũ attingẽtia, qua le eſt cor, & cerebrũ, aut certa cerebri portio, ſm̃ quam contingit homini viuere vitam ſecũdum rationem, ſiue operari per rationem, quæ ipſius forma eſt, quod ſi contingeret hominẽ, vel capite, vel oculis, vel corde tanquam primo, ac præcipuo inſtrumento vti ad intelligendum, vel ad operandum ſecundum rationem, & quæ circa caput oculos, aut cor accident ſigna, maxime, qualis ſit homo, explicabunt, & inter ſigna capitis id facient illa præcipue, quę ſequuntur, eſſentiam illius facultatis, aut inclinationis cuius cognitionem quęrimus.

Vt illud dicitur eſſe verum timiditatis ſignum in homine, quod ſequitur cauſam illius diſpoſitionis cuius energia eſt timor, & timere, quod ſi cauſa hæc eſt frigus circa cor, & pectus, cum idem frigus quod propenſionem ad timendum producit, etiam cauſet pectus glabrum, & ſtrictum & extremitates paruas, & pilos ſubtiles, & molles. Hoc ſignum omnino demonſtrare timorem dicemus.

Illud igitur ſignum dicetur eſſe principale ad demonſtrandam propenſionem hominis ad bonum, vel ad malum, virtutem ſcilicet aut vitium, quod & in partibus erit principalibus, & ab iiſdem cauſis producitur, quæ natæ ſunt inclinare naturales facultates ad ſic, vel oppoſito modo agendum, aut patiendum, hæc igitur ſigna propria, & pathognomonica dicuntur, & ab his ad cauſas, à cauſis ad cognoſcendam inclinationem, ab hac ad morem, & operationem peruenire poſſumus, ſic igitur diſcrimen in ſignis ponemus.

Animaduertendum eſt autem cum tres videantur eſſe præcipuæ operationes animæ, nempe vegetari, ſentire, & intelligere; cum vegetatiua tria principaliter faciat, nutrire, augere, & generare ei ſimile, in quo eſt viuendi principium, ſi illud modo perfectum ſit in genere, & in ſpecie non orbatum, nec mutilum, & cum ad nutriendum multæ præcedant operationes, vt concoquere, attrahere, expellere, aſſimilare, putandum eſt, vnam quamque operationem à propria facultate exerceri, eam autem eſſe in eo corpore tanquam formam quod corpus aut membrum, illius facultatis eſt organum, quod in hoc corpore ſecundum quod formatum eſt à tali facultate, certo modo diſpoſito eluceſcunt quædam ſigna, quæ neceſſaria, & demonſtratiua dicuntur eorum, quæ illi ſubiecto inſunt ſecundum quod cõtingit illud ipſum ſortitum fuiſſe formam ſuam tali pacto affectam, ac diſpoſitam.

Vt concoctricis organum ſit verbi gratia ventriculus, quatenus igitur talis eſt, ſortitus eſt facultatem concoquendi, quæ illius dicitur forma cuius operatio eſt digerere; Hic poteſt, habere maiorem etiam, aut minorem capacitatem, & caliditatem ex qua continget ipſum, vel piloſum, vel glabrum eſſe; hoc vel illo modo diſpoſitum, ſi igitur, vel in vniuerſali cognoſcere volueris vim vegetatiuam, præcipua illius inſtrumenta contemplari oportet, tum ea ſigna quæ in illis inſunt inſtrumentis, per ſe & ſecundum quod talium operationũ ſunt inſtrumenta; idem de anima ſenſitiua dicendum eſt, cuius, cum ſint functiones quædam internæ, quædam externæ, ſicuti virtutem, aut vitium cognoſces viſiuæ potentiæ, modumque videndi, conſpecta oculi natura, ſtructura, diſpoſitione, eiuſque ſignis, ita etiam internarum potentiarum diſpoſitionem ex eorum organis, & organa ex ipſorum accidentibus neceſſarijs deprendes.

De virtute appetitrice, & motrice eodem modo, ſi iudiciũ ferre voles, procedere oportebit; at de intellectu valde dubium eſt, quoniam vt tertio de anima nullius corporis actus eſt; ſed vtitur forte toto corpore ad propria munera exequenda, ſecundum quod autem ſunt inſtrumenta, tales etiam eſſe operationes probabile eſt, quales autem ſunt principales quæ ad vniuerſalem, ſeu communem aliquam perficiendam requiruntur operationem, talem illam vniuerſalem eſſe etiam eſt probabile, vt ad nutritionem requiritur concoctio, attractio, aſſimilatio, appoſitio, excrementorum expulſio, harum in aliqua ſi contigerit peccatum vitiatur nutritio, compoſitum enim nullam omnino ſuorum principiorum naturã exuere poteſt, & quæ ex terra ſunt, & in quibus dominatur terra, neceſſe eſt in illis multas terræ qualitates apparere, omnia enim orta naturam ſuorum principiorum ex quibus ſunt teſtantur.

DOCVMENTVM IIII.

Principaliſsimus autem locus eſt, qui eſt circa oculos, & frontem, & caput, & faciem, ſecundus qui eſt circa pectus, & humeros, conſequenter circa crura, & pedes, qui autem circa ventrem minimus; omnino autem, vt ſic dicam iſta loca manifeſtiſsima ſigna probant in quibus & prudentiæ plurimæ decor apparet.

ORdinem locorum nobis in præſentia exponit Ariſtoteles, & qui magis principales ſint, & qui minus declarat, & tandem præceptum affert, quo locum principalem à

non principalibus cognoſcere peſſimus; Diuiditur præſens particula in duas ſectiones, prior continet enumerationem, & ordinem quattuor locorum vnde nobis ad iudicandum ſuppeditantur ſigna;hi autem loci ſunt ſedes ſignorum appellati; poſterior pars præceptũ continet quo locorum præſtantiam, & excellentiam cognoſcere valeamus. Principaliſſimum locum vocat Ariſtoteles eum,qui continet ſigna,quæ apparent circa oculos,frontẽ, faciem, & demum caput;locum illum diximus eſſe principalem,qui continet ſigna cauſas ſequentia illarum paſſionum,quarum cognitionem quærimus.

Cur autem hic locus ſit principaliſſimus nunc eſt videndum, ſupponendum itaque eſt quod ſupra etiam fuit animaduerſum, Phyſiognomonem principaliter quærere hominis inclinationes ad virtutem, & vitium,quæ ſunt bona,& mala hominis, ſecundum quod eſt homo. Horum vtrumque ſine electione,aut contemplatione non eſt;vbi harum altera, ibi ratio,ſiue illa bona ſit,ſiue mala,vera aut falſa;ſigna igitur vitij, & virtutis apparebunt in his præcipuè locis, vbi ſolet ſuas operationes aut ſaltem illarum principia, quæ ſenſus ſunt exercere ratio, & intellectus;id autem circa oculos contingit primum fieri, primus igitur locus qui nobis contemplandus eſt erunt oculi.

Vt ſit ratio,ille locus maximè ſpectãdus eſt,qui maximè inclinationem ad virtutem,& vitium indicat,talis eſt oculus,hic igitur præcipuè ſpectandus exiſtit, maior ex prædictis eſt clara,quoniam locus ille eſt valde principalis.Minor probatur,eo quod & iram & pudorem,timorem,lætitiam,& dolorem in oculis maximè elucescere videmus,& illos maximè mutari,& diuerſi ficari ad mutationem, & variationem affectuum. Sed dubitabitur quomodo contingat operationes mentis,aut quæ ſine mente non ſunt, in oculis elucescere;nam ſi totius corporis,aut nullius omnino eſt actus mens humana, quomodo igitur in oculis,aut ibi potius,quam alibi ſuarum operationum, aut inclinationum dari ſigna poterunt? Reſpondendum eſt forſan operantem cum ratione,ſiue illa bona,ſeu non bona ſit, neceſſario intelligere,intelligentem ſpeculari phantaſmata, hæc in phantaſia ſunt, quæ facultas in anteriore capitis parte ſita eſt,eo igitur multis ſpiritus deferuntur,& aſcendũt à corde,quales generauit,& effecit paſſio,quæ cor occupat; Parti capitis anteriori ſuperponitur frons,& cui iuncti ſunt nerui optici,qui oculorum principia dicuntur;optici igitur nerui afficiuntur,quare & oculi,dum phantaſmata ſpeculamur, & intellectioni, & contemplationi incumbimus; Affectionum igitur mentis oculus dare ſignum certum poteſt,non quod ipſe ſit mentis ſubiectum,vel inſtrumentum, ſed quoniam ſpiritus phantaſmatibus ſimpliciter ſeruientes deriuantur in ipſum pro maiori parte,& circa viſus principia exiſtere dicuntur; iure igitur principaliſſimus dicitur locus,qui circa oculos, vel ex eo ipſo etiam,quoniam qualitas ſpirituum,& naturalis conſtitutio,ac temperies humorum,& præcipuè cerebri ex oculo cognoſcitur.

Principalis etiam pars in animali dici poteſt,quæ facit cognoſcere naturam, & inclinationes ſenſitiuæ facultatis;ergo,& principaliſſima erit, quæ facit cognoſcere naturam ſenſus;maxime principalis omnium,quæ à ſenſitiua facultate continetur; hæc autem eſt viſiua facultas, cuius præcipuum,ac proprium inſtrumentum eſt oculus, non eſt ergo mirandum,ſi primas partes tenebit oculus in phyſiognomicis;cum præſertim in ipſo præter colorem,& qualitates tangibiles motus, quies,magnitudo,& figura,poſitio,& numerus appareant,quorum vnumquodque ad iudicandum, & ad præſtãda ſigna aptiſſimum ſolet eſſe.

Poſt oculos ſuccedit frons,nam ipſa eſt motionum animi index, vel ea de cauſa dicta frons,quoniam animi affectus præ ſe ferat,eſt enim,vt ait Plinius,triſtitiæ,ſeueritatis, clementiæ, & hilaritatis ſignificatrix, vel eadem ratione, de qua paulo ſupra, quoniam dum ſpiritibus vtitur anima ad contemplanda phantaſmata, quæ omnium paſſionum, omniumque conceptuum ſunt materia circa quam Ipſi ſpiritus variè agitantur, mo-

uentur igitur ipſi, & mouent partes circaquas, & in quibus ſunt, quare principia muſculorum frontis mouent; ſic igitur aliquando contrahere, aliàs expandere frontem videmus eos, qui multis præmuntur cogitationibus, quique modo magis modo minus triſtia voluunt animo conſilia, frons enim animum eiuſque motus ſequitur

Tertia facies eſt.

Per faciem autem intelligo genas, os, labia, naſum, & mentum, & quicquid eſt ab oculis ad mentum vſque, hanc etiam affici, & mutari videmus; in paſſionibus animæ, palleſcunt ora, & genæ timentium, rubeſcunt eorum, quos alicuius facti pudet; eandem etiam cauſam aſſignabimus, quoniam maxima ſpirituum multitudo ad faciem, & caput continuè fertur, & quodammodo à natura videtur fabricata facies, vt ea diſcernantur ſingulares homines interſe; quare & merito in eadem apparent ſigna diuerſarum inclinatiouum, quæ in ſingulis particularium animabus ſolent reperiri, ſecundum quas animi voluntates diuerſas; & diuerſas inclinationes non minus animi particularium indiuiduorum inter ſe diſtinguuntur, quam per colorum, ac lineamentorum differentias, differant inter ſe facies hominum.

Tandem totum caput ſuccedit, quoniam hæc omnia continet ſub ratione totius, cuius cognitio diſtincta, eſt notior natura, quare & nobis poſterior, quam ſit partium cognitio, in hoc autem præcipua, quæ attenditur eſt magnitudo, & figura, motus item.

Sunt autem decem ex quibus ſigna ſumuntur, omniaquè in capite, & partibus eius reperiũtur, quæ nobis argumenta ſuppeditant; color nempe in oculis, facie, & capills ſe promẽs, deinde odor, nam pro diuerſitate odoris, quam tum os, tum caput exhalat, & pro diuerſitate ſecundum quam varij ad varios odores variam habent relationem, varia etiam de propoſiti indiuidui ingenio, prædici poterunt; vox varia varias indicat diſpoſitioões eorum, quæ circa cor contingunt, ſaporum variæ ſpecies, quæ peregrinæ aliquando à noſtro guſtu percipiuntur, interne, & ab humorum qualitatibus emergentes, quid de ſtomacho, quid etiam de toto naturali habitu ſentire poſſimus, admonent; tactiles qualitates circa caput in occipite nempe, ſincipite, genis, fronte non minus quam alibi multa de hominis natura, diſpoſitioneque, tum corporis, tum animi portendunt, magnitudinem, & paruitatem capitis faciei, & oculorum contemplari à phyſiognomone vidimus, figura, & eiuſdem conformatio, ſi ſecundum vel præter naturam fuerit, quamplura ſignificat, nec motus, aut quietis certa quædam in capitibus humanis diſpoſitio, & qualitas deſpicienda eſt, cum cogitabundos, ſeueros, caput quietum habere, vanos, iratoſque diuerſo modo iactare videamus; partium etiam numerus earumdemque auctio, aut diminutio ſpectandus eſt, nam qui vnico tantum ſunt facti à natura oculo, aut pauciores, aut plures nacti ſunt dentes; aut capti auribus, aut ſurdaſtri ſunt, illi nuſquam bene audient apud homines, ſicuti qui nullo membro naturali defecerint, atque ſecundum naturalem diſpoſitionem, & vſum affectum habuerint vnum quodque.

Quis igitur ſit principaliſſimus locus, & quod hic ſit circa oculos, frontem, faciem, & caput ex his puto, manifeſtum ſatis eſſe.

Secundus locus qui circa pectus, & humeros.

Secundum genus ſignorum aſſignat Ariſtoteles pectori, & humeris, nam qui latum pectus habent, aut ſtrictum carnoſum, vel non carnoſum, piloſum, ſeu glabrum diuerſo modo ſe habent ad iram, cupiditatẽque, timorem, & audaciam, cauſa propter quam datus eſt pectori, & metaphremo ſiue dorſo, ſecundus locus ſignorum, hæc eſt, quoniam cor continet, & ambiunt, quales igitur ſunt hæ partes, talem cordis eſſe naturam, & diſpoſitionem putandum eſt; cor enim principale membrũ eſt & cuius gratia hęc, quæ circa illud poſita ſunt

mem-

membra;illi igitur merito conuenientia, & confor mia eſſe debent.

Sed dubitabit aliquis,an ex Ariſtotelis ſentẽtia cor omnium ſit primum in homine,etenim eſſe videtur,ſi quidem, & hoc primum viuit, & hoc vltimum moritur,amplius omnis caloris, & ſpirituum fons, & principium eſt,iure igitur primæ partes illi dandæ, quare, & principalis ſignorum locus,aç ſubiectum deberet eſſe pectus, & humeri,non autem oculi, & caput aut igitur hic non eſt Ariſtotelis liber, aut ſibi non conſtat, cum alibi cordi, non autem cerebro dederit primatum. *Dubit.*

An reſpondebimus verè cor eſſe omnis vitæ,omnis caloris ac ſpirituum fontem, originem,& principium,& ab ipſo omnia, quæ ad conſeruationẽ vitæ ſunt atque animalis prouenire;ſed operationes quæ ad ſenſitiuas potentias, & ad cognoſcitiuas pertinent exerceri in capite,vbi omnium penè ſenſuum poſita ſunt ſenſiteria; vbi autem operationes exercentur, probabile eſt, ibi etiam earum operationum principia, & inſtrumenta, & eorumdem ſigna eſſe, iure igitur dictum eſt circa oculos, & caput eſſe principalem ſignorum locum,quoniam ibi cognitricis facultatis,quæ prima ratio eſt animalis,præcipuæ operationes exercentur,quamuis omnes à corde pendeant, & principium capiant;quoniam autem & in affectibus iræ, & venereorum, & quamplurimum aliarum cupiditatum, vt honoris, & lucri cor alterari ſentitur,& mutari,putandum eſt, operationes appetitricis potẽtiæ circa cor fieri, quare ſigna quæ demonſtrant,huius facultatis diſpoſitiones circa pectus, & humeros bene exiſtent,qui ſecundus locus ſignorum dictus eſt,inclinationes earum quę in corde, & circa cor exercentur operationum diſpoſitiones ac differentias indicans.

,, *Conſequenter circa crura, & pedes.*

Tertius locus à quo præcipua nobis ſuppeditantur diſcrimina,inclinationum potentiæ motiuæ,poſitus eſt in ijs membris,quæ propria motui deſeruiunt,vt crura,pedeſque, manus, & brachia,quorum igitur lacerti toroſi,quorum ſuræ ſurſum contractæ ſunt,illi fortes robuſti,audaces;at ſi ſuræ oppoſito modo diſpoſitæ ſunt,de his oppoſitum ſentiemus,nempe quod ſint timidi, & debiles,audacia autem in operatione,operatio in motu poſita eſt.

Vltimus locus reſpicit eam virtutem,quam vegetatiuam vocant,valde à vitio, & virtute,quæ ſecundum rationem eſt,remotam;parum igitur ſigna,quę circa huius facultatis inſtrumenta conſiſtunt,de virtutum,ac vitiorum diſpoſitione,indicabunt,plurima autem,& certiſſima de virtute nutritiua, & generatiua, ergo iure ijs ſignis,quæ circa ventrem, & pubem apparent,quartus locus aſſignatus eſt;per ſe enim, & primario de vegetatiua facultate indicant,ſecundario autem, & ex accidenti de his quæ ad alias potẽtias pertinent;quot igitur, & qualis ſit locorum diſtributio vnde petenda ſint ſigna ex his patet.

,, *Omnino autem, vt ſic dicam iſta loca manifeſtiſſima ſigna præbent, & in quibus prudentiæ plurimæ decor apparet.*

Quinta pars huius documenti in qua vniuerſaliter colligit, & monet, qua ratione cognoſcere poſſimus locum principalem ſignorum phyſiognomonicæ arti deſeruientium, & hunc eſſe dicit,in quo apparet decor multæ prudentiæ,hoc eſt in quo effulget recta ratio, recta enim ratio in actiuis prudentia eſt, & aliquando abutentes hoc nomine dicimus rectam omnem rationem eſſe prudentiam, & maximè græcum nomen φρονήσιος vſurpantes.

Decorem autem, & lumen rectæ rationis,puto in facie apparere, & præcipuè in hoc conſiſtere, ſi partes faciei diſpoſitę ſint ſecundum quod natura poſtulat;hæ autem partes, ſunt præſertim frons, & oculi;quos qui rectam vſurpant rationem,etiam componunt laudabiliter, Hoc igitur cum ſit dicimus ſplendorem rectæ rationis in illo ipſo apparere,talem autem à Terentio videmus deſcribi in eunucho chæream.

Quæ

Quæ igitur membra, tum vultus, tum totius corporis taliter diſpoſita, & talia ſunt, vt in illis appareat animæ rationalis decor, & ingenuitas, & liberalis quædam forma, & recta, ac naturalis, & continua diſpoſitio, aut oppoſitæ qualitates prædictis illa ſunt, quæ dare poſſunt nobis certiſſima ſigna, quibus iudicamus affectiones, & inclinationes hominum ad virtutem, & vitium, cum itaque frons, & oculi ſint partes in quibus fulgor, quies, & decor animę rationalis appareat, nec non, & horum oppoſita, colligendum eſt, ora, oculoſque, ac frontem illa eſſe loca, vnde certiſſima ſigna ſumi liceat volenti rectè de humanis inclinationibus, ad virtutes, & vitia iudicare, Quod autem in fronte oculiſque decor, & ſplēdor, & affectus rationalis animę, & oppoſita appareat legentibus Actiolini de Romano hiſtoriam fiet manifeſtum; hunc, dicunt, olim in prima iuuenta fuiſſe placidiſſimum, & pulchros oculos, ac lętos habuiſſe, continuis deinde cædibus efferatum cum immaniſſimus tyrannus euaſiſſet, eius oculos obſcuros, toruos, truces, & triſtes adeo factos fuiſſe, vt nemo illum tueri ſuſtineret, uidemus etiam ſceleratos homines, & latrones, neſcio quid turbidi, & turpis in oculis habere; quo facile præter naturam illorum animam affectam eſſe, & ideo peſſimos ac truculentos iudicamus.

Hæc igitur ſunt Illuſtriſſime vir, quę ſupra librum phyſiognomiæ Ariſtotelis afferre potui in quibus ſi quid boni apparuerit vnquam, id Diuinæ gratiæ tribuendum eſt, ſi quid mali totum inſcitiæ, atque ignorantiæ meæ dandum; Hoc ſane vnum ex animo profiteor, in his me nihil aſſertum, aut enuntiatum velle, niſi quod catholicæ fidei, concilijſque, & decretis Sanctę Matris Eccleſiæ conſonum eſt; ſi quid autem aliquomodo illis repugnans reperiretur, id totum reuoco, & annullo, & per incuriam, aut per ignorantiam à me prolatum affirmo, quare omnino tollendum eſſe cenſeo atque determino, & ſic eſt finis ad laudem Dei Omnipotentis, & Beatiſſimæ Virginis Marię noſtrę protectricis, & aduocatæ, cuius nomen glorioſum ſemper laudatum ſit per omne æuum.

FINIS.

784390

INDEX NOTABILIVM.

Quæ in opere continentur.

A

Acerbus, & amarus quis. 154.10.
Acerbus non citò iraſcitur, neque facilè iram deponit. ibid. 8.
Acerbi ſigna. 153.26.
Facie remiſſus. 154.37.
Nigri coloris. ibid. 44.
Macer. 155.13.
Quæ ſunt circa faciem abrata ibid. 25.
Facies ſeu frons rugoſa. 156.32.
Non carnoſus. 157.33.
Crines recti, & nigri, 158.3.
Actione qui valent, contemplatione minus, & contrà. 531.28.
in Actionibus an meliores ſint magni quàm parui, celeriores, an tardiores. 549.19.
Actiones quod melius, vel peius coerceantur, corpori tribuendum. 6.18.
Actiones, & mores noſtri, an liberi. 6.28.
Actionibus præſtantes contemplationibus inefficaces. 96.30.
Actus certus ineſt certis paſſinis. 3.5.
Adoleſcentes, liberales, cur. 386.9.
Cum primùm Venerem exercuerint, cur vocem mutent. 394.26.
Ad aliquid quæ ſunt, eorum mutato vno mutatur, & aliud. 1.28.
Aegyptij quales. 474.14.
Aer, cum accedat ceu pars materialis ad generationem ſpirituum, cum feratur in cor, eius temperiem mutat. 473.16.
Affectiones, aliæ animæ, aliæ corporis, aliæ compoſiti. 19.43.
Affectiones Corporis mutant animam. 1.22.
Affectionū quæ in homine ſunt, aliæ magis materiam aliæ magis formam ſequuntur. 223 20.
Affectiones, & paſſiones corporis, ſunt accidentia totius corporis, vel partium quibus melius vel peius obire poteſt munia, & operationes, quarum natū eſt, eſſe inſtrumentū.
Affectiones animæ ſunt accidentia, quibus ſic, vel aliter, ac determinatò quodam modo vtitur corpore, vel corporis partibus, ad certam peragendam operationem. 1.34.
Affectiones animæ tales ſunt, qualia ſunt corpora, quæ ab anima informantur. 1.21.
Affectus quid. 7.26.
In noſtra poteſtate non eſt. 7.30.
Affectu carentibus ſi facies ineſt ſimilis his, qui eo affectu tenentur, illos illis affectibus propenſos eſſe putandum eſt. 11.27.
Affectus, & mos, quomodo idem, 242.15.
Albi valdè timidi. 475.17.
Albus nimis color ignauiam, & inefficaciam arguit. ibid. 35.
Albi ſpecies plures. 471.37.
Albedo rubori mixta quid indicet. 86.13.
Albedo non eſt propria ingenij paſſio. 87.2.
Albus, & roſeus color cur ingenium ſignificet. 86.37.
Aldrouandus auium ſcriptor inſignis 88.35.
Amarus celerrimè iraſcitur, citò placatur. 154 7.
Amarus vir, quis. 161.23.
Rectus corpore. ibid. 40.
Figura bene conſtitutus. ibid. 45.
Animoſus. 162.7.
Subruffus. 163.17.

Humeri, lati, magni, & diſtantes.164.36.
Extrema corporis, magna, fortia.165.5.
Lenis circa pectus, & inguina.166.17.
Barbatus probè.169.14.
Nares patulæ.171.14.
Signa alia ex recentioribus.ibid.5.
in Amaro cur non criſpentur capilli.170.7.
Amor quid.192.19.
Amphibologicè loquentes, aliquid mali agitãt 250.46.
Angli audaciſſimi.475.24.
Anima humana eſt quodammodo omnia.5.24
Quomodo corpore vtatur, & in eo ſit.9.1.
Cauſa eſt in triplici genere cauſæ. 137.39.
Ab anima, & per animam ſunt in homine omnia actionum ſuarum principia.6.17.
in Anima an fiant mutationes, quarum ſigna non appareant in corpore.20.14
Anima an patiatur.270.20.
Anima, & corpus, ſibi inuicem ad eſſe conferunt. 234.24.
Animæ paſſiones mutant corpus.2.20.
Animæ paſſiones ſunt cum corpore, & non animæ, aut corporis ſolius, ſed compoſiti.2.43.
Anima, & corpus ſibi ſunt inuicem cauſæ plurimarum mutationum.2.41.
Animæ rationalis conceptus, & cogitationes non licet cui quam cognoſcere.257.44.
Animæ, & corporis nexus maximus. 301.26.
Animam, & corpus ſimul compati.ibid.41.
Animal vnumquodque figuram propriam, corpus, & animam propriam habet.10.5.
Animal perfectum quod.302.4.
Animalia perfecta cur diſtincta in marem, & fœminam.258.31.
Animalia varia in quibus excellant.272.49.
Animalium cur tanta varietas.302.32.
Animalis cuiuſque anima proprijs moribus affecta eſt.10.13.
Animalia aſtuta plerumque timida.449.32.
Animoſus quis.133.34.
Apoteleſma quid.312.40.
Apparentia vultus quid.21.39.
Apparentia paſſionum quæ.40.17.
Aptitudo, & propenſio naturalis quid.5.27.
Aptiores cur ſint alij alijs habitibus, & facultatibus.5.31.
Ars omnis circa ſingularia.4.17.
Circa vniuerſalia.45.7.
Aſtrologia de futuris contingentibus ſingularibus certi aliquid promittit.4.14.
Nil certi diuinare poteſt.5.8.
Aſinorum qualitates.467.2.
Propria eſt indolentia.243.15.
Audaces plurimi cur parum vident.68.16.
Audacia quid.456.38.
Aures paruas qui habent, ſimiales mores habent.466.23. (466.45
Magnas qui habent, aſinis ſimiles ſunt.ibid.
Mediocres, laudabiles.ibid.16.
Paruæ, & ſubtiles quid ſignificent.468.4.
Quibus magnæ, illis plerumque collum breuius.ibid.17.
Viri probi quales.466.16.

B

Barba cur data homini.505.3.
Barbæ pili cæteris craſſiores, & cur. 50. 20.
Barbam longam, & faſtigiatam qui habent, ingenui ſunt.505.4.
Barbatæ fœminæ, vnde.205.6.
Benignus quis.134.17.
Benigni ſigna.133.16.
Frons ingens.134.24.
Carnoſa.ibid.38.
Lenis.ibid.42.
Quæ circa oculos humiliora.135.5.
Facies ſomnolentior.ibid.18.
Non intensè, neque remiſſè reſpiciens.ib.27.
Motus tardus, & remiſſus.ibid.47.
Eſt ſanguineæ naturæ, cum ſubdominio pituitæ.136.19.
Figura, & mores, qui eſt in facie, non videtur præceps, ſed probus.ibid.34.
Benignum quæ conſequantur.141.3.
Boni viri facies qualis.138.9.
Bonitas animi duplex.140.15.
Bononienſes muſicæ dediti, & litteris, humani, & procliues admodum ad amandum. 473.46.

C

Canum natura, & paſſiones cognoſcuntur ex accidentibus corporis.3.12.
Canum propria eſt contumelia.242.31.
Capilli, qui mediæ fronti imminent, quorum eleuati

eleuati ſunt, & in ſe ipſos contracti, illi ſunt liberales. 513. 15. (511. 2

Capillos valdè criſpos, qui habent, timidi sũt.

Capræ temperies. 538. 20.

Caput paruũ habẽtes, inſtabiles ſunt. 158. 30.

Et furioſi. 266. 44.

Caput humanum quale, & quantum. 160. 46.

Magnum qui habent, ſenſati ſunt. ibid. 38.

Paruum qui habent, inſenſati. 462. 15.

Pineatum, inuerecundi. 464. 18.

Caro quid ſit. 35. 24.

In qbuſdã dura, et in alijs flaccida cur. ib. 28.

Mollis denotat ingenioſum, & inſtabilẽ. ib. 35

Muſculoſa corporis robur indicat, ſed sẽsũ parũ exactũ, et ineptitudinẽ ad ſciẽtias. ib. 15

Carne molles an omnes apti mente. 36. 27

Cauſæ quales, effectus tales, neceſſaria neceſſarios, contingentes ſimiliter effectus contingentes, producunt. 4. 7.

Cauſa eadem oppoſitos facit effectus. 80. 7.

Cerebrũ principiũ ſenſus. 462. 40. et 464. 12.

Ceruicẽ piloſam qui hñt, liberales sũt. 503. 46

Ceruix, & humeri quorum imbecilles ſunt, & inarticulati, molles ſunt. 381. 45.

Cibi an Veneris maior appetitus. 369. 1.

Cibis varijs varij cur delectentur. 368. 40.

Ciborum indigentias, & repletiones, alterari ſenſuum virtutes indicare. 364. 18.

in Cibis maiorem voluptatem capiunt homines, quàm bruta. 368. 16.

Cinædus quis in hoc libro dicatur. 147. 31.

Cinædi, ſeu impudici, & mollis hominis ſigna ibid. 27.

Cinædos vitia multa quæ comitantur. 153. 4.

Chyromantiæ cognitio nullius valoris, non afferens dictorum ſuorum rationem. 427. 33

Colli claues quæ. 386. 24.

Circa Colli claues concluſa quæ ſunt, illi inſenſibiles. 389. 32.

Circa Colli clauem quæ ſunt bene ſolubilia, ſenſibilem denotant. 386. 19.

Colla virginum an graciliora, quàm mulierum & propter quid. 394. 17.

Collo pingui præditi, rudes ſunt. 79. 9.

Collum craſſum qui habent, fortes ſunt ſecundum animam. 390. 25.

Gracile qui habent imbecilles. 392. 2.

Craſſum qui habent, iracundi. 395. 22.

Ingens quibus eſt, non valdè craſſum magnanimi ſunt 396. 22.

Longum, & gracile, timidi ſunt. 398. 8.

Quibus gracile, & breue, doloſi, & inſidiatores. 399. 4.

Color quid. 23. 15. & 470. 3.

Non eſt in corpore ſimplici, ſed coloris principium. 470. 8.

Eſt paſſio corporis compoſiti. ibid. 38.

Color fuſcus quid indicet. 28. 17. Cinericius quid. 28. 26. Puniceus. 28. 41. igneus. 29. 3 flammeus. 29. 8. roſeus. 29. 12. Mellinus, 29. 22. liuidus. 29. 41. Pallidus. 30. 1. Albus. 30. 20.

Colores in homine tres. 23. 27.

Simplices octo. 471. 17.

Duo in homine. ibid. 35.

Vnde cauſentur. 470. 19.

à Quibus humoribus. 27. 41.

Colores, & corpora quibus adſunt, referentia habitatores talis climatis, yſdem mores illorum inſunt. 26. 40.

Colores ijdem ab oppoſitis cauſis. 30. 33.

Aliquid ſignificant. ibid. 46.

Colori minimè omniũ ſignorũ credendũ. ibi. 30

Colori ſqualidiori in indicando parum fidendum. 58. 14.

Color caſius, & fuluus non eſt idem. 56. 1.

Color corporis ſqualidior robur indicat. 57. 12

Color ſqualidus quis. ibid. 15.

Color albus pituitã dominari ſignificat. 31. 10

Purpureus ſubtilem, & floridum ſanguinem ſuperare demonſtrat. ibid.

Albus, & niger quomodo ingenioſum, & rudem ſignificent. 112. 1.

Colorum differentia, & principia. 470. 19.

Commenſuratum corpus, & incommenſuratum quodnam ſit. 550. 10.

De commenſuratione alicuius corporis humani qui vult ferre ſententiam, illud debet conferre cum corpore quod ſit bene organizatum, non ad formam maris. 554. 1

Comparatio vbi nõ eſt, ibi nõ eſt indiciũ. 43. 47

Compati ſimul quæ dicantur. 229. 47.

Contemplatione præſtantes, in actionibus non valent, & e contra, & cur. 96. 30.

Contenſa figura quæ. 71. 20.

Contẽtionũ amator, et eius tẽpamẽtũ. 187. 23

Conten-

Contentioſus. 188.40.
Contingens duplex; aptum natum ſeu ordinatum, & inordinatum. 4.20.
Contingentis apti nati, aliqd determinate poteſt certi afferi, non tamen neceſſarij. ibi. 29
Inordinati nihil praſciri poteſt. ibid. 32
Contrariarum rerum plerumque contraria qualitates. 82.29.
Contumelia quid. 242.35.
Contumeliarum amatores, qui. 406.45.
Conuenientia apparens. 245.23.
à Conuenientia apparenti deductus locus aptiſſ. ad Phyſiognomizandum. 244.35.
Cor an primum ſenſiterium. 366.46.
Corda quorum ſunt proportione ſui corporis maiora, timidiora ſunt. 295.40.
Corpus cui ineſt tale animal repraſentas, illi natura, & mos aliquis eiuſdem animalis anima ineſt. 10.35.
Corpus certum animam habet. 2.38.
Inclinatum timorem indicat. 66.40.
Demiſſum qui habent, lamētabūdi. 459.35.
Corpus virile tàm eſt incommenſuratum ſi conferatur cum fœminili, quàm fœminile ſi cū virili. 554.23.
à Corpore ad potentias, & ab his ad operationes proceditur. 236.33.
Corporibus circum torquentes ſe, & fricantes, adulatores ſunt.
Corporis vniuerſi humani menſura. 550. 14.
Et partium. ibid. 30.
Corporis viliris & fœminei non eſt eadē menſura. 554.26.
Coſtas parum apparentes qui habent, & timidi, & quaſi inflati, loquaces & ſtulta dicentes ſunt. 358.27.
Coſtis robuſtis præditus, fortis eſt. 356.38.
Coxas oſſeas, & neruoſas qui habent fortes ſunt. 339.8.
Coxas ex oſſes, & carnoſas qui habent, molles ſunt. 340.38.
Coxa contracta roboris ſignum. 50.30.
Crura parua, & debilia, timoris ſigna. 69.9.
Articulata, neruoſa, & robuſta quibus inſunt, illi fortes. 33c.45.
Gracilia quibus inſunt, & neruoſa, luxurioſi ſunt. 331.26.
Crudelis, & miſericos qūo quis ſit 393.41.

D

Dearticulatum membrum quod. 369.31
Dentium diuiſio. 403.13.
Demonſtratio duplex pp quid, & quia. 160.3.
ad Dextram qui inclinant ambulantes, molles ſunt. 524.21.
Differunt qua toto genere, inter ſe comparari verè nequeunt. 6.44.
Differentia omnis in ſubiecto perſe exiſtens alienius proprij operis principiū eſt, 17.11.
Diamarores incola qualis. 25.1.
Diaſenes quales, ibid. 16.
Dialexandrias ibid. 23.
Diarhodos. ibid. 34.
Diarbomes. ibid. 41.
Diapontu, 26.9.
Diaboriſteneos. ibid. 18.
Diariphaos. ibid. 22.
Diadanias ibid, 28.
Diſcrimen inter potētiā, morē, et affectū. 7.24
Diſſimulatoris materia et pprietates. 177.30
Diuerſa diuerſis conueniunt. 303.10.
Deloſi qui. 393.13.
Dominatus multorum non eſt bonus 362.38.
Donari cupientis ſigna. 185.9.
Dorsū ingēs, & robuſtū, forte indicat. 354.4.
ſtrictū, et imbecille habētes, molles sūt 355.4
Gibboſum, quid demonſtret. 356.17
Valde piloſum qui habent, inuerecundi ſunt (502.36.
Durum quid. 403.13.

E

Equiſones, & equorum domitores, libidinoſi, & cur. 350.27.
Equorum natura, & paſſiones cognoſcuntur ex accidentibus corporis. 3.12
Erubeſcant cur qdā ſemp, alij nūquā. 484.6.
Europa populi quales. 26.46.
Exangue omne timidum eſt. 464.36.
Eſſe non eſt communicatum æquè omnibus, ſed bis clarius, illis obſcurius. 327.13.
Ex Epiſtola ſcriptura licere coniectari mores animi, et qualitates corporis ſcribētis 3.40
Extrema vitioſa 475.32.
Extrema corporis, imbecilla timorem indicant. 68.41.
Male formata timorem arguunt. 70.39.
Extrema quibus bene formata, intima & magis. 338.11.

F

Facici apparentia quid. 11. 19.
Humana menſura. 58. 24.
Habitus medius decorus eſt conueniens. 434. 21.
Facies acuta robur demonſtrat. 58. 17.
Decora, quę. 433. 10.
Hilaris, quæ. 232. 4.
Oblonga, virilis eſt. 122. 15.
Rotunda, muliebris. ibid.
Muliebris, cur, rotundior. 267. 15.
Faciem irati referens, iracundus. 40. 29.
Facies longa, & mentum quid indicent. 59. 7.
Magna pigritiæ index. 110. 1.
Magna, & oſſea quorum eſt, referuntur ad aſinos, & ceruos, quare timidi, & rudes ſunt. 431. 1.
Macilenta cui eſt, accuratum, ac diligentem prænuntiat. 429. 31.
Magna quorum eſt, & carne non ſpoliata, ſegnes ſunt. ibid. 3.
Quot modis capiatur. 427. 40.
Vt differt à vultu. 428. 4.
Non eſt mutabilis, vt vultus. ibid. 5.
Facies quibus valde parua, illi ſunt puſillanimes. 431. 11.
Quorum facile mutatur, illi propenſi ad timorem, & cur. 72. 57. & 44.
Quomodo monſtret affectus cordis. 73. 10.
Super erubeſcens cui eſt, verecūdus. 483. 24
Turpis, & indecens, triplex eſt. 435. 10.
Cuius contracta, humilis, & deſpecta, ille illiberalis eſt. 436. 13.
Facies ſuffuſa furfura. 88. 11.
Fœmina minus caput habet maſculo. 266. 40.
Fœmina cuiuſcumque generis manſuetior eſt maſculo, & animo molliori, minus fero, minus audax, & robuſta; facilius parere aſſueta, & cicurari, & minus iracunda. 259. 40
Magis malefica, temeraria, illiberalior impotentior maſculo. 261. 10.
Cur manſuetior. 262. 26.
Cur timidior. ibid. 39.
Cur facilius cicuretur. 263. 9.
Cur magis malefica. idib. 15.
Cur temeraria & illiberalis. idib. 28.
Cur impotens. idib. 37.
Fœminæ paruum caput habentes, cæteris peiores. 267. 2.
Fœmineum corpus, quale. 266. 29.
Cui ineſt, probabile eſt eidem mores ineſſe fœmineos. idib. 34.
Fœminei corporis, & animi qualitates, & paſſiones. 291. 1. 305. 26.
Facies parua, & os magnum eſt. 293. 43.
Oculi parui, concaui, albi; 294. 5.
Et circum vagantes. idib. 38.
Frons longior verſus aures, rotunda magis quàm plana. 295. 1.
Collum longum, & gracile valde. ibid. 27.
Pectus paruis coſtis præditum. 296. 6.
Longum dorſum. ibid. 16.
Clunes carnoſæ ibid. 31.
Quæ ſunt circa ventrē, & ilia læuia. ibi. 48.
Color varius. 297. 14.
Corpus inarticulatum, & incommenſuratum. ibid. 35.
Oſſa ilium latiora, quā virorū & cur. 34. 41
Fatui qui. 405. 25.
Fœminæ cæteris loquaciores, a pubi ad umbilicum lineam pilorum habent; loquaciſſimæ eoſdem criſpos, & nigros habent. 34. 30.
Figura an ſignificet aliquid circa potentias corporis. 425. 14.
Flammei coloris quorum facies eſt, illi propenſi ſunt ad furorem, & inſaniam. 480. 48.
Flammeo colore, & rubro præditi, qualis temperamenti ſint. 31. 30.
Flammeus quibus eſt color circa pectus, difficilis iræ ſunt. 481. 33.
Foetus mulierum capite humano carentes, in hominū numero non ſunt ponendi. 447. 18.
à Forma vniuerſaliter ſunt potētiæ in homine a materia magis ad hunc quàm ad illum actum determinatæ. 5. 41.
Forma & figura accidentalis quæ. 40. 21.
Forma quid, vnde formoſus. 136. 42.
formæ faciei aliīs aliç placēt, et diſplicēt ib. 48.
Varios producunt effectus, alia amorem, aliæ reuerentiam, alia lætitiam generāt. 137. 1.
Formam culpantes in animam pulchritudinis cauſam contumelioſi. 138. 40.
Formā q dat, et conſequētia formā dat. 147. 18
a Forma ad materiam neceſſaria eſt illatio, at non è contra. 227. 17.

Formoſi & venuſti fœminarumq; decorem præ ſe ferentes plerumque mali. 8. 30.
Formæ, & virtutes medietates quamuis ſint magis, tamẽ ad alterum extremorum ſemper accedunt. 85. 4.
Fortis, & robuſtus differunt. 60. 39.
Fortis nõ eſt ſemper robuſtus, & ecõtra. ibi. 41
Fortis ſigna, & affectiones. 62. 37.
Temperamentum. 63. 4.
Pili duri. 49. 12.
Figura corporis erecta. 50. 32.
Oſſa & coſtæ, & extrema corporis fortia, & magna. 51. 14.
Venter amplus, & contractus ad ſe. 52. 20.
Humeri ampli, & diſtantes. 53. 8.
Nec valdè colligati, nec omnino diſſoluti. ibid. 25.
Collum forte, non admodũ carnoſum. ibi. 46.
Pectus carnoſum, & latum. 54. 13.
Coxæ contractæ. ibid. 36.
Suræ deorſum contractæ. 55. 16.
Oculus charopus, nec valde expanſus, nec omnino clauſus. ibid. 40
Color corporis ſqualidior. 57. 11.
Acuta facies, recta, non magna. 58. 16.
Nates neq; læues, neq; omnino rugoſæ. 59. 42.
Fortis an iracundior debili. 44. 10.
Fortitudo magis accedit ad audaciam. 85. 6.
Frons magna inertem indicat, parua porcorum, & ſimiarum mores exprimit. 59. 18.
Concaua, curua, orbicularis, tuberoſa, mala eſt. ibid. 40.
Demiſſa, ſupplicis animi ſignum. 460. 14.
Nebuloſa quæ ſit. 455. 36.
Magna, ex recentioribus quid ſignificet. 448 & 449 per tot.
Frontem magnam qui ſortiti ſunt illi tardi. 447. 2.
Qui rotundam, inſenſati. 450. 2.
Qui paulo minus rotundiorem, & ad planitiem accedentem, irrationabiliter impudentes. 451. 27.
Quadrangulam commenſuratam, magnanimi. 453. 2.
Exporrectam, blãdi, & adulatores. 454. 43.
Nebuloſam, audaces. 455. 36.
Paruam, indiſciplinabiles. 444. 43.
Triſtem, mæſti. 458. 2.
Frontis, naturalis quantitas. 445. 2.
Latitudo eſt tertia pars faciei. 453. 18.
Cutis frontis ſola inter partes corporis, arbitrio voluntatis mouetur. 445. 2.
Medius habitus inter nubiloſum, & tranquillum, optimus eſt. 457. 2.
Futurorum an ſit præſagium, præſertim ſingularum contingentium. 4. 1.
Futurorum quæ ſunt a Deo, ab hominum arbitrio, a caſu, vel a fortuna, quæ ſingularia ſunt, nulla eſt notitia. 5. 8.

G

Galeancon quid ex Galeno. 520. 30.
Quid ex authore. ibid. 40.
Genæ quibus ſuperrubeſcunt, amatores vini ſunt. 485. 37.
Generare ſibi ſimile naturaliſſimum eſt, & iucundum. 265. 6.
Genua euntis emittentia crepitum, mollem arguunt. 336. 29.
Genus vnumquodque habet proprias paſſiones, quæ de illo per ſe, & vniuerſaliter prædicantur. 17. 7.
Germani roboris ſigna, & animi dotes. 62. 1.
Glorioſus, & oſtentator quis. 377. 9.
Grauis viri nota. 278. 41.
Grauitas in moribus, quid. 173. 15.
Greſſibus lõgis, & celeribus qui incedit aptus eſt aggredi, & tentare quodlibet, & illud perficere. 517. 44.
Greſſus breuis, & celeris qui eſt, promptus ad aggrediendum negotia, ſed non perficit ea. 518. 27.
Greſſus tardus, cogitabundũ denotat. 515. 32.
Tardiſſimus, pigrum, & inertem. ibid. 33.
Velox, inconſtantem. ibid. 36.
Velocior, timiditatem, & inefficacem arguit operoſitatem. ibid. 37.
Breuis, et tardus, hominem non perfectiuum ſignificat. 516. 44.
Gulæ fonticulus quid ſignificet. 386. 33.

H

Habitatores circa 45. gradum, quaſi in lance poſiti ſunt. 17. 5.

Habitus in noſtra poteſtate ſunt. 312.23.
Habitus,& poſſeſſio inſtrumentorum eſt a natura,ac vſus a voluntate. 6.4c.
Habituum,alij contemplatiui, alij actiui, alij factiui. 231.10.
Heros qualis. 63.30.
Hebetudo ingenij,eſt naturalis impotentia ſecundum quam homo non facilè poteſt quærere,diſcere,inuenire,aut iudicare quid in rebus ſit verum,aut bonum. 101.6.
Hepar,vide Iecur.
Hominum mores cognoſci poſſe. 5.46.
Homini cui ineſt corpus repræſentans brutum aliquod, illi inerunt eiuſdem bruti paſſiones. 10.20.
Homines an decreſcant,& an filij minores patribus. 539.37.
Homines, & cætera viuentia, promptius ſecundum longitudinem, quàm ſecundum craſſitiem augentur. 70.4.
Homo ex quibus ſit. 301.45.
A quibus,& quomodo mutetur.ibid. 47.
Optime diſpoſitus faciem quadrangularem, potius quàm rotundam habet,& cur. 274.32.
Cur omniuorus. 367.36.
Maiora,& longiora habet inteſtinorum inuolucra,quàm aliud animal,eiuſdem magnitudinis.ibid. 11.
Sociabile,& imitatiuum.ibid. 43.
Natura ſcire deſiderat,quapropter ſenſus diligit.ibid. 38.
Humanarum inclinationum cognitionem dari. 1.10.
Humanum corpus,& materia eſt,et organum animæ humanæ. 6.8.
Humeri ampli,& diſtantes, roboris ſignum. 53.9.
Conuexi, & incurui demiſſum animum indicant,& cur.ibid. 14.
Quibus bene ſoluti ſunt,illi ſunt liberales. 382.13.
Quibus difficulter ſolubiles,conuulſi, illiberales ſunt. 384.42.
Humeris rectis,& tenſis qui inſultant,galeangones. 520.2.
Humeros piloſos qui habent, nunquam in ijſdem perſeuerant. 501.38.
Humeri colligati. 851.26.
Humeri ſoluti male ligati qui ſint. 84.49.
Humeri,& coſta bene ſoluta. 84.34.
Humerus colligatus quis ſit. 82.33.
Humor quem vocat Hippocrates aquam quis 821.29.

I

Iecur calidius cur vitiet ſtomachum. 85.37.
Ignobilitas quid in hoc libro importet. 404.5.
Imaginatio quid. 206.3.
Impudens colore rubeus. 121.7.
Impudentes potius canes,quam homines. 115.36.
Impudentem quæ conſequantur. 125.22.
Impudentis oculi aperti,ſplendidi 115.49.
Palpebræ ſanguineæ. 116.22.
Humeri ſurſum eleuati.ibid. 48.
Figura non recta. 119.45.
Motus præceps. 120.39.
inter Impudentem, & fortem diſcrimen. 118.22.
Inceſſus docet vim,& ſtatum caloris naturalis in corpore. 517.19.
Inclinationum humanarum cognitionem dari. 1.10.
Incommenſurati homines aſtuti ſunt. 550.4.
Indocilis quis. 381.8.
Indoles bona,& mala quid. 31.19.
Inflati cur garruli. 360.15.
Ingenij acumen quid. 540.14.
Ingenium prauum,vel malignum. 345.48.
Ingenij vbi parum eſt, ibi multum fortunæ. 263.31.
Ingenij,& iudicij diſcrimen. 91.6.
Ingenij materialis deſcriptio. 92.18.
Ingenij differentias cara explicat. 93.49.
Ingeniorum diſcrimina pro locorum differentia. 94.35.
Diuerſitas vnde. 93.4.
Ingenium quale,& quotuplex. 90,20.
Eſt vis, & potentia animæ ratiocinatricis. 91.2.
Quid ſit. 74.23.
An magis in actione, aut paſſione conſiſtat. 75.23.

Virtus

Virtus eſt naturalis; quare medietas. 37. 19.
Ingenioſi ſigna. 74. 3.
Caro humidior, & mollior. 75. 33
Non boni habitus. 77. 4.
Non valdè pinguis. 78. 7.
Humeri collum, & facies macra. ibid. 18
Humeri ligati. 82. 25.
Inferiora laxata. 83. 47
Coſta bene ſoluta. 84. 34
Dorſum non carnoſum 85. 21
Corpus album, mixto rubore, & purum. 86. 12
Pili nec valde duri, nec valde nigri. 88. 29
Oculus charopus humidus. 89. 29
Signa alia præter Ariſtotelica. 89. 30.
Ingenioſus omnis an leuis. 35. 45.
Ingenioſi cur partes ſuperiores ſint macriores 79. 19.
Ingenioſi cur ſint molles carne. 76. 11
Prompti ad varietatem ſaporum, ac epularum cupiendam. 85. 43.
Immodeſti, immanſueti. 94. 19.
Memoria non valent, ſed reminiſcentia. 93. 39
Non irrident alios. 100. 25
Ad riſum non ſunt propenſi. 100. 4
Ingenioſus quomodo calidus, & melancholicus. 79. 43
An habeat calorem debilem. 82. 37
Ingenioſi tenuis ſubſtantia cerebri. 83. 24.
Ingenioſi, qui minus, & magis ſint. 83. 30.
Ingenioſi qualis ſit humiditas, & mollities. 84. 14.
Ingenioſi in ætate decrepita facillimè obliuiſcuntur, & difficillimè diſcunt. 84. 16.
Ingenioſi faciei ſecũdum naturam qualis ſit. 86. 28
Ingenioſi duplex genus. 87. 17.
Ingenioſi oculus qualis. 90. 3.
Ingenij materia qualis. 90. 8.
Ingenium an ſit in brutis. 90. 23.
Ingenium ſit ne concupiſcibilis, aut iraſcibilis appetitus pars. 90. 34.
Ingenium quid à iudicio differat. 91. 6
Ingenium cur non idem in omnibus. 93. 4.
Eiuſdem paſſiones. 93. 23
Ingenij materialis deſcriptio. 92. 17
Eiuſdem formalis. 92. 30.
Ingenioſi cur obliuioſi. 93. 39
Ingenijs diſcrimen affert regio. 94. 35.
Ingenij acris, & ſubtilis quale ſit corpus. 96. 26.
Ingenij propria temperies. 89. 17.
Ingenia fera in locis frigidiſſimis, in calidiſſimis ſunt ſuperſtitioſa. 94. 40.
Ingenia populorum diuerſa. 95. 19.
Ingenioſorum pili quales. 88. 30.
de Ingenio quid ex Platone Chalcidius ſentiat. 93. 46.
Ingenia quæ carēt retentrice potentia, in principio aptiſſimè diſquirunt, breui confunduntur. 91. 38
Inſenſatus habet collum, & crura carnoſa. 101. 35.
Colligata. 104. 13
Cotylas rotundas. ibid. 21
Humeros ſurſum contractos. ibid. 41.
Frontem magnam circularem, carnoſam. 105. 9.
Oculos obtuſos ſomniculoſos. 107. 6.
Crura circa talum craſſa, carnoſa, rotunda ibid. 19
Mandibulas magnas, carnoſas. ibid. 39
Lumbos carnoſos. 108. 1
Faciem ſublongam carnoſam. 109. 39
Inſenſati ſeu hebetis ſigna alia præter Ariſtotelica. 111. 6
Facies rotunda. 121. 43
Qualia crura. opinio authoris. 018. 32.
Inſenſibiles qui apud Ariſtotelem 362. 16
Inſidioſi qui. 399. 34
Intellectus paſſiones corpus non afficiunt, niſi per accidens. 18. 26
Tres operationes ſunt, & quæ. 529. 8
Intellectus quid in hoc libro importet. 39. 4.
Intellectus non afficitur niſi per accidens. 229. 37.
Intemperies corporis, eſt animo iniuſtitia. 9. 36
Intuentur qui molliter, & languidè timidi ſunt. 528. 26
Inuerecundi ſigna. 112. 28
Inuerecundia, & inuerecundus. ibid. 45.
ad Intelligendum prompti, qui ſint. 93. 35
Ira eſt ebullitio ſanguinis circa cor. 50. 49.
Iracundi ſeu amari ſigna. 161. 6.

Ira-

Iraſcuntur alio modo ſeptentrionales ac Meridionales. 95.5.
Iracundus duplex. 44.21.
Irato an ſanguis ebulliat circa cor dum iraſcitur. 67.15.
Iratorum paſſiones. 168.10.
Iracundia duplex. 395.29.
Iracundus, & timidus quomodo quis poſſit eſſe. 393.32.
Iracundi tēperamentū, & proprietates. 425.1
Iram exercent ſeptentrionales modo longe diuerſo meridionalibus. 95.1.10.
Italorum ingenia cur adeo diuerſa 95.34
Italorum colores nouem. 28.2
Iuditium quid ſit. 408.25
Iuditio quidam valent, ingenio minus, & è contra 5.40.19
Iuſtitia quid. 270.23.
Iuuenes cur non creſcant in longum, ſed in latum. 70.9
Iuuenis aptus ad diſcendum quomodo, ſenex ineptus. 84.18

L

Labia quid. 401.20
Labia mordere impudicitiæ ſignū. 306.30 & 151.48
Quibus ſunt gracilia, & in extremitatibus laxata, ita vt ſuperius labrum protendatur ſupra inferius in coniunctione labiorum, magnanimi ſunt. 401.6.
Gracilia, dura, & circa dentes caninos ſupereminentia quibus ſunt, illi ignobiles 403.9.
Craſſa qui habent, & ſuperius inferiori propendens, fatui. 405.12.
Labrum ſuperius, & gengiuas prominentes, qui habent, amatores contumeliarum. 406.27.
Lati facies, læta eſt, & triſtis obſcura eſt, & triſtis. 231.38.
Leonini, & maſculini corporis qualitates. 273. & 274
Leo maximè maſculinam formam ſortitus eſt 272.49
Liberalitas ſocietates iungit. 382.36
Liberalis ſigna, & proprietates, & qualitates. 185.3.
Liberalitas magis accedit ad prodigalitatem. 85.6
Liberum arbitrium an impediatur à corporis diſpoſitione. 254.10.
Libido quid. 97.32
Lingua quorum lunga, & ſubtilis, eorum ingenium crudeli, & malignum. 93.36
Loca in quibus aer inæqualis, ibi degentes diſcordes. 24.41.
Loci quinque cognoſcendi inclinationes hominum. 19.17.
Singuli ſingillatim capti in ſufficientes, ſimul iuncti aliquid docent. 19.18.
Locus per ſyllogiſmum, omnium optimus, ab antiquis non eſt cognitus. 12.4
Ab oppoſito ſigno latuit antiquos. 11.46
Longus homo raro ſapiens. 541.12.
Lumbi parui, & imbecilles timoris indices. 70.25.
Lumbi quid. ibid. 32.
Lumboſi amatores ferarum, hoc eſt venationis. 348.38.
Lupus an canis ſylueſtris. 399.40. & 467.15.
Luſcinia, & hyrundines, & aliæ auiculæ, cur ante coitum canant, & cum ouis incubant, tacent. 34.4.
Luxurioſi ſeu libidinoſi ſigna. 197.8.
Temperamentum. ibid. 30.
Albi coloris. ibid. 43.
Hirſutus. 198.4.
Rectis capillis, craſſis, nigris. ibid. 27.
Tempora hirſuta. 199.10.
Oculi pingues & laſciui. ibid. 23.
Et inſani. ibid. 40.
ſigna alia prǽter Ariſtotelica quare. 200.10

M

Magnanimitas quid. 397.1.
Magnanimi qualitates ibid. 6.
Magnanimus an tardi motus. 38.2.
Magni nimis penè inſenſati. 173.44.
Magni valdè ſunt, qui longi ſunt per quinque pedes, & vncias ſex. 541.10.
Mania quid, & maniacus quis. 480.22.
Vt diſtinguatur a phreneſi. 233.36.
Manus graciles, digiti longi, & ſubtiles, & debiles

biles

biles, ſunt timidi ſigna.69.37.
Manus & digiti longi, & ſubtiles, in mulieribus laudantur.ibid.38.
Manſuetudo quid.172.17.
Manſueti ſigna.ibid.7.
Grauis ſpecie.ibid 11.
Carnoſus, caro humida, & multa ibid.28.
Bonæ magnitudinis, & commenſuratus. ibid.41.
Figura curuus.174.17.
Curſus capillorum ſurſum vulſus. 175.4.
Mas fœmina maior, fortior, melioris habitus ſecundum omnes virtutes.40.32.
Maſculus homo naturaliter qualis. 303. 30.
Maſcula anima, & leonina grata eſt.286.26.
Liberalis eſt.287.19.
Magnanima, & victoria amans.288.32.
Iuſta 290.1.
Et amans eorum cum quibus verſatur.ibi. 41.
Materia ſimpliciter formam ſimpliciter reſpicit, & materia determinata formam determinatam.3.2.
Medicamenta Arabica, & de longinquis regionibus aduecta, non eſſe applicanda noſtris hominibus.303.22.
Melancholia duplex, naturalis, & præter naturalis.83.5.
Quomodo faciat oppoſitos effectus, oſtenditur exemplo ferri.80.25.
Eſt principium ſtabilitatis.115.16.
Melancholiæ variæ ſpecies 8eo.7.
Varij effectus.81.2.
Melancholici quidam incaleſcente melancholia audaciſſimi, & cur.58.4.
Melancholici cur aliquando feſtini. 145.49.
Si quid caloris conceperunt, libidinoſi.538. 47.
Melãcholico habitu prediti, iucundi.145.25.
Melancholicus eſt aliquis, vel ſecundum totum corpus, vel ſecundum partes.81.3.
Membra muliebria ſingula perfectè elaborata quid indicent.306.307. & 308. per tot.
Membra operationibus ſeruientia, alia primaria, & immediata, alia ſecundaria, & coadiuuantia.346.1.
Memor caput habet magnum.207.36.
Affabrè factum.208.5.
Carnoſum.ibid.27.
Signa alia.ibid. 30.
Memores qui nam ſint.93.45.
Memoria quid, & quomodo.206.45.
Menti ſigna.401.15.
Metaphrenum magnum qui habent, & bene carnoſum, & articulatum, fortes ſunt ſecundum animam.371.11.
Imbecille, non carnoſum, & inarticulatum qui habent, molles ſunt.372.20.
Curuum valdè quibus eſt, humerique ad pectus contracti, mali moris ſunt.373.31
Eminens qui habent, glorioſi, & inſipientes 376.2.
Methodus cognoſcendi paſſiones per propria ſigna.16.8.
Miſericordia quid.189.21.
Ad amorem aditus.192.36.
Miſericordiæ, & amoris eadem eſt materia. 190.12.
Miſereri, & ſimul capere poſſe, negabat Ageſilaus, & Stoici 189.37.
Miſericors ſapiens eſt.194.26.
Miſericordis temperamentum.190.15.
Signa.189.15.
Pulchri, & albi coloris.190.32.
Nares bene ſculptæ.191.28.
Amator mulierum.192.6.
Genitor fœminarum.ibid.38.
Et in amorem propenſus.193.16.
Et ſemper memor.ibid.33.
Ingenioſus, & calidus.194.3.
Speciem hominis ad fletum propenſi.191.41.
Signa alia præter Ariſtotelica.194.29.
Moderatio quid.128.35.
Moderati ſigna.127.8.
In motibus tardus, tardè loquens.129.1.
Vox tarda, & plena ſpiritu.ibid.33.
Et mitis.ibid.49.
Oculus hilaris.130.20.
Non ſplendidus.ibid.40.
Niger.131.10.
Non clauſus, nec valde expanſus.ibid.22.
Conniuens tardè.132.21.
Modeſtia quid.128.20.
Mœſti ad timorem propenſi, cur.73.16.
Molle quid.403.14.
Mollities quid.148.7.

Mollities carnis non damnanda. 535.12.
Non eſt cauſa, ſed ſignum bonæ ſenſationis 546.5.
Mollis homo quis, & qualis. 147.38.
Temperamentum. 148.12.
Oculi remiſſi, & confracti. ibid. 22.
Genuflexibile. ibid. 39.
Inclinatio capitis ad dextram. 149.18.
Motus manuum ſupini, & diſſoluti. ibi. 43.
Et ambulationes duplices. 150.10.
Et oculorum circumſpectiones dupl. ib. 49.
Alia ſigna. 151.19.
Mollities, & humiditas ſimpliciter non abundat in ingenioſo, ſed quæ. 84.14.
Mollis animus quis. 38.16.
Mores an à temperamento naſcantur Diſputatio. 209.1.
Scaligeri rationes, & aliorum. ibid. 11.
Solutio. 214.
Mores diuerſorum populorum diuerſi. 96.20.
Mores eorum qui ſub Æquinoctiali habitant 24.23.
Mores varij oriuntur ex varietate climatum 24.17.
Morum in filijs exiſtentium cauſa ſunt, parentes, cibus, & temperamentum. 23.45.
Mos quid ſit, & quomodo operationum principium. 7.36.
Mos, & affectus quomodo idem. 242.15.
Mos faciei mobilis, & mæſtus, timorem indicat. 72.26.
Motus animi alij in noſtra poteſtate ſunt, alij ſecus. 7.10.
Motus tardus duplex. 38.22. & 43.
Motus celer quid ſignificet. 37.41.
Tardus. ibid. 34.
Celer duplex. 39.23.
Motuum localium varietas. 37.30.
Muliebris forma abſoluta quæ. 306.14.
Mulier non eſt ſimpliciter viro imperfectior. 555.26.
Minus detegit amorem, quàm vir. 265.22.
Blandè loquens, male cogitat. 264.20.
Mulieris an viri ſit maior voluptas in Venereis. 265.28.
Facies rotundior cur ſit. 267.15.
Mulieres cur amentur. 264.42.
Mulieres an magis ament, quàm viri 265.19
Cur imperfectam ſortitæ ſint rationem. 272.9.
Quarum corpus molliſſimum, maximè ingenioſæ, ſed inſtabiles. 36.43.
Inualidum habent ingenium, & cur. 37.3.
Credulæ, & quæ facilè decipiantur. 37.6.
Obſtinatæ, ſuperbæ, iracundæ. 37.8.
Turpes cur amentur. 552.36.
Vtrum aſtutæ, & quomodo. ibid. 38.
ad Muliebria patienda an inclinetur aliqui à natura. 152.30.
Mulieris facies rotundior. 267.14.
Collum gracilius. ibid. 18.
Femora carnoſa. 268.13.
Genua flexibilia, & crura gracilia. ibid. 29
Pedes rotundiores. 269.16.
Forma corporis totius mollior. ibid. 37.
Munerum amatores. 184.31.
Mutari materiam introducta noua forma neceſſe eſt. 222.23.
Mutatione parua facta in principio, ſit deinde in fine maxima. 272.12. & 302.4.

N

Nares patulæ quibus ſunt, iracundi ſũt. 424.2.
Naſum extremum craſſum qui habent, ſegnes ſunt. 408.18.
Extremum à ſummo craſſum qui habent inſenſibiles ſunt. 411.22.
Extremum acutum qui habent, ſanè iraſcibiles ſunt. 413.2.
Naſus iraſcibilis potentiæ index. 408.14.
Et iuditij. ibid. 18.
Naſus magnus, probitatem morum, ingenium acrem, & iudicium purum denotat. 105 40.
Naſus incuruus à fronte quibus mox deducitur, inuerecundi ſunt. 417.24.
Naſum rotundum qui habent, & obtuſum magnanimi ſunt. 415.9.
Extremum ſubtilem qui habent, auiculares ſunt. 416.11.
Aquilinum, articulatum à fronte qui habent, magnanimi ſunt. 419.37.
Concauum qui habent, & quæ ante frontem rotunda, circumferentiam vero ſuperiorem

periorem erectam;luxurioſi ſunt.421.6.
Simum qui habent,luxurioſi.422.13.
ates acutas, oſſeas qui habent,fortes ſunt. 342.33.
Carnoſas,laues,delicatas,& rotundas,qui habent,molles.343.38.
Quorum exſitatæ, & modica carne prædita,maligni ſunt.345.38.
Nigræ,& piloſæ,robur arguunt.60.1.
Natura in iiſdem,vel ſimilibus,ſemper eodem modo,aut ſimili operatur.34.25.
Niſi impediatur.245.32.& 207.24.
Simpliciter perfectum facere non poteſt. 139.41.
Raro largitur duo genera armorum animalibus,quibus ſe tueantur.449.38.
Naturalia impediri poſſunt,ſi non ſimpliciter, ſaltem vt hic,& nunc.49.36.
ſecundum Naturam quæ ſunt,bona ſunt, quæ præter naturam,mala.447.14.
Neceſſaria concluſio,per medium non neceſſarium aut falſum,non poteſt ſciri.15.13.
Nigra,& alba,æquè calida,& frigida.57.40.
Nigri ſpecies plures.472.2.
Nigri valdè,timidi.469.22.
Nigroris cauſa materialis eſt aqua, & frigus cauſa efficiens.472.2.
dum Ningit, cur vix campanæ audiantur. 132.4.
Noctuæ, & bubones, volantes etiam obſcura nocte, diem inſtantem prænuntiant. 249.34.

O

Obeſi cur cæteris ſui generis natura minus perſpicaces.85.33.
Obliuioſi qui ſint magis, & qui minus. 94.8.
Obtutu fixo dum aliqui hærent, & demittunt alteram palpebram, vſque ad mediam oculi pupillam, molles ſunt, & timidi. 527.43.
Oculi diſtorti, & hirqui, luxurioſum, & mulieroſum ſignificant.11.38.
Alacres,& cæſii,robur animi,& corporis indicant,ſi medietatem non excedant.56.33.
Imbecilles, & nimis conniuentes, timoris indices.68.6.
Si peruertantur,aut nimis caui ſint,exitioſum eſt.143.21.
Qui plus iuſto prominent, manſuetorum ſunt.444.15.
Parum concaui,magnanimorum ſunt.442.42.
Oculus charopus qui ſit.89.30.
Oculi quibus ſupererubeſcunt,illi extra ſe feruntur ob iram.486.20.
Valdè nigri,timidorum ſunt.487.10.
Non valdè nigri,& declinantes ad flauum colorem boni animi ſigna.488.12.
Glauci quibus ſunt,aut albi,illi timidi ſūt ibid.45.
Quibus non ſunt glauci, ſed charopi boni animi ſunt.490.29.
Vino ſimiles ſecundum colorem quibus ſūt, illi ſunt ſtolidi.491.23.
Ignei quibus ſunt,inuerecundi.492.38.
Diſcolorati quibus ſunt,& turbati,timidi ſunt.493.20.
Quibus parui,fului,lucentes, & ſubhumidi,luxurioſi ſunt.494.40.
Oculos bene mobiles qui habent,acuti ſunt,& rapaces.525.32.
Naturaliter demiſſos qui habent,mores fœmineos ſortiti ſunt.527.26.
Frequenter qui mouent,& tincturam quandam veluti immotam habent in albo oculorum,illi ſunt intellectiui.528.40.
Paruos qui habent, puſillanimes ſunt. 439.2.
Magnos q̄ habēt ad boues referūtur.440.32
Concauos,malefici.441.2.
Eminentes,fatui.ibid.26.
Quæ ante Oculos apparēt vt veſiculæ quibus vehementer cadunt amatores ſomni.438.17.
in Oculis paſſiones, & animi affectus leguntur.436.37.
ab Oculis quorum dependent veſiculæ amatores vini ſunt.ibid.33.
Oculus charopus,& fuluus.55.47.
Expanſus,& clauſus quis.56.35.
Decoloratus quis.493.22.
Oculorū confractiones duo ſignificant.143.42

Quid

Quid ſint. 114.5.
Oculorum mediocris ſtatus, bonus. 442.21.
Operatio naturalis cùm ſit ſine impedimento. iucunda eſt. 265.7.
Oppoſita, loca oppoſita occupant. 337.36.
Oppoſita alia per ſe, alia per accidens, 457.13.
Oppoſitorum non ſemper oppoſita qualitates, 120.12.

P

Pallidi, & cute ſublurida, & ſplendenti, præditi, verè impudentes. 12.36.
Pallidi colore turbati, ſunt timidi. 478.2.
Pallidus color timoris index. 67.35.
Pallor duplex, fortium, & timidorum. ibid. 36
Palpebra quid. 116.23.
Palpebras ſuperiores, qui tardè reducunt timidi ſunt. 522.20.
Palpebrizantes, timidi. 526.26.
Panthera quomodo capiat ſimias, 298.48.
Panthera, & fœmininis animæ qualitates. ibi. 28.
Paruitas in corpore, duplici de cauſa fit; vel propter debilitatem virtutis agentis, vel propter paucitatem materiæ. 70.27.
Parui valdè ſunt, qui trium pedum cum dimidio ſtaturam ſortiti ſunt. 541.9.
Paſſiones animæ tripliciter conſiderantur, vel vt ſunt in energia, & operatione, vel in entelechia, & habitu, vel quatenus dicunt potentiam, & propenſionem. 185.43.
Paſſiones congeneæ, quæ; 312.11.
Pectus pilis nudum, debilitatis ſignũ eſt. 500.43.
Pectoris varietates multæ, & quid vnumquodque ſignificet. 370. *per tot.*
Pectus magnum, dearticulatum qui habent, ſecundum animam fortes. 369.16.
Pectus latum an audaciæ ſignum 366.34.
Pedes magnos, bene formatos, articulatos, & neruoſos, qui habent, fortes ſunt. 312.49.
Pedes paruos, ſtrictos, inarticulatos qui habẽt & viſu pulchriores, quam rotundiores, molles ſunt 316.26.
Pedum digiti quibus curui ſunt, illi inuerecundi. 320.38.
Pedum digiti quibus longi ſunt, tenues, & coniuncti, timidi ſunt. 324.49.
Pedes quorum ſudant, & putidi ſunt, illi ceruicoſi, & impudentes. 337.36.
Pedibus, & cruribus inuerſis qui ambulant fœminiles ſunt. 522.20.
Perſicians cur quidam impotenter, quod potenter elegerunt. 82.11.
Perſarum ingenia quanam ſint. 96.10.
Phantaſia quid. 200.33.
Phyſiognomia quid. 1.17. *&* 3.33. *&* 21.6.
In ea, qua ratione procedendum. 9.45.
Probabilis eſt, & eius propoſitiones contingentes. 69.27.
Eſt ſcientia. 160.2.
Se habet ad ſcientiam naturalem, quemadmodum Perſpectiua ad Geometriam. ibid. 8.
Circa quæ ſit. 301.12.
Ei minus tribuit Ariſtoteles, quàm recentiores. 475.44.
In ea, quæ enuntiantur, præter temperamenti principia, & ſine ſyllogiſmo, non ſunt attendenda. 468.32.
Eius præcepta accommodanda ſunt, ad certa loca, regiones, tempora, ſexus, homines; & cur. 45.13.
Eius regula nonem. 18.41.
Eam dari. 3.20.
Conijcit ex apparentibus ſignis in corpore, animæ inclinationes. 3.33.
Phyſiognomones, antiqui inſufficientes. 9.48.
Phyſiognomus quæ cognoſcat, & quomodo. 5.20.
Ei licet quodammodò, de conditione vitæ, & hominis fortuna, & morte aliquid dicere. 6.4.
Non omnes paſſiones animæ prædicit. 18.15.
Non cognoſcit paſſiones animæ, quæ ſui veſtigium in corpus non imprimant. ibid. 22.
Cognoſcit inclinationes ad virtutes, & habitus, non habitus acquiſitos. ibid. 34.
Aliquid certi dicet, ſi plura ſigna conuenerint, & nullum fuerit contrarium. 41.28.
Ei quærenda eſt cauſa ſignorum phyſiognomicorum. 159.30.

Eidem opus eſt maxima exercitatione, & vſu. 244.9.
Et oportet eum experientiam habere faciei, ac formæ illius, in quo tale ſignum apparet. 247.35.
Sibi proponit tanquam ſcopos, virtutem, & vitium, hoc eſt inclinationes humanas ad hæc. 555.29. & 559.9.
Phyſiognomizandi modum per ſyllogiſmum, ante Ariſtotelem nemo cognouit. 42.1.
Piaculum eſt, ad Principes, & magnates Turcas, Arabus, Perſas, & Mauros, Manibus vacuis accedere. 450.14.
Pigritiæ ſigna. 428.16.
Pili duri robur arguunt, & cur.
Cauſa materialis. 10.11.
Efficiens. ibid. 14.
Pili mollities timoris index. 66.29.
Marium craſſiores, quàm pili fœminarum, & cur. 50.26.
Pili molliſſimi quid indicent. 88.42.
Pili in prima ætate valdè albi pituitam denotant. 88.42.
Pili valdè nigri melancholicum arguunt temperamentum. 88.47.
Pili, molles timidum, duri robuſtum, & audacem ſignificant. 32.20.
Si euellantur craſſiores naſcuntur, & cur. 50.22.
Pilorum differentiæ à cute, & calore, & à materia ſumuntur. 32.10.
Qualitatem, mores indicare. 33.15.
Piloſi circa ventrem, loquaces, & cur. ibid. 38.
Piloſitas an garrulitatis ſignum. 34.27.
Pilos qui habent, ad frontem iuxta naſum natos, liberales ſunt. 514.32.
Pilos capitis erectos qui habent, timidi ſunt. 510.10.
Piloſus, & piloſum corpus. 495.40.
Piloſa qui habent, quæ circa pectus, & ventrem ſunt, illi nunquam in iiſdem perſeuerant. 498.15.
Pilus quid. 32.3.
Planetis hominum diuerſitas non eſt aſſignanda. 473.42.
Plato redarguitur. 14.19.
Populorum variorum ingenia. 95. & 96.
Portæ opiniones; & dicta conſiderantur. 99.25. & 105.38. & 98.45. & 127.20. & 158. & 159.
Potentia animæ quid. 7.25.
Potentiæ, & impotentiæ naturales, & habilitates ſequuntur materiam. 27.34.
Potentias, & qualitates ſecundi generis habituum nomine ſignificari. ibid. 38.
Potentia prima nulla ſi ipſam perficit ſine agente, & motore. 221.3.
Eſt à natura, & qui ea carent, eandem nunquam acquirunt. 237.9.
Potentia prima, & ſecunda, & quid vnaquæque ſit. ibid. 14.
Potentiæ animæ certas particulas corporis tanquam propria inſtrumenta ſibi determinant. 234.237.
à Pontiis naturalibus non fit denominatio 221.6.
Potentiæ materiam comitantur. 312.24.
Priuatio per habitum cognoſcitur. 113.3.
Propenſio quid. 5.27. & 249.5.
Proportionatum hominis corpus ſecundum naturam, plerumque ſortitur animam maximè vtentem ratione. 9.5.
non Proportionatum, operationes facit irrationales. ibid. 8.
Pudor, color virtutis. 114.2.
In oculis præcipuè conſpicitur. 115.42.
Eius materia. 113.29.
Pueri cur ſecum ipſi ſæpè diffident. 87.37.
Pueri dum pudore afficiuntur, cur manum oculis opponunt. 116.9.
Cur loquaciores ſint quàm puberes, quamuis glabri ſint. 374.1.
Pulchro corpori, an inſit pulchra anima. 7.43.
Pulchri, & dignitatem oris habentes plerumque boni. 8.40.
Pulchri plerumque mali. 139.24.
Inſolentes, ſuperbi, petulantes, laſciui, contumelioſi. 140.27.
Aliquando boni, aliquando mali. 139.21.
Pulchritudo quid. 140.21. & 383.4.
Virilis, nunquam malam indolem arguit. 468.43.
Res iucunda viſu, delectabilis auditu 138.41.

Eſt

Eſt maxima perfectio mulierum.305.42.
A forma quomodo differat.203.13.
Puſillanimi ſigna.181.8.
Paruorum membrorum.ibid.9.
Paruorum articulorum.ibid.37.
Macer 182.1.
Paruorum oculorum.ibid.22.
Parua faciei,ibid.31.
Puſillanimus an melancholicus.ibid.42.
Puſillanimitatem quæ ſequantur.431.26.

Q

Qualitates vide affectiones.
in Quanto ſimilari maiori, maior eſt virtus,in minori minor. 69.16.158.27.& 461.40.

R

Regulæ plures Phyſiognomicæ.18.40.
Robuſtus quis.49.17.
Robuſtus,& fortis differunt.60.39.
Ex Ariſtotele quis.61.32.
An ſenſatus, & inſenſatus robuſti, ſint. 103.8.
Robuſti pectus latũ,& carnoſum,& cur.54.14
Oſſa magna,& dura. 51.15.
Ad ſcientias ineptus non doloſus,non rapax, non auarus,crudelis,fidelis,61.42.
Robuſti,et fortis hominis ratio,in multa terra q̃ multo igni coniũcta eſt,reponitur.52.13.
Robuſtorum oculi.55.40.
Robuſtũ corpus facile agit,difficilè patitur.51.2
Robuſtum animal in ſuo genere figuram habet erectam,& cur.50.35.
Robur indicãt extrema corporis magna.51.46
Robur ſecundum corpus, audacia ſecundum animam ſunt paſſiones hominis, quatenus eſt maſculus.312.9.
Robur in ſicco poſitum.269.47.
Rubei,acuti ſunt.479.38.
Rubei valdè aſtuti.477.2.
Rubor in facie animi pudentis ſignum.12.30.
Secundum ſe nec impudentia, nec modeſtia ſignum.13.11.
Duplex,alter puniceus,cum fronte rubra,& lucenti,index imprudentiæ.ibid.14
Alter roſas referens,pudoris ſignum.ibid.17
Ruffus nullus bonus.121.30.
Rudis, & imperiti hominis ſignum præcipuum in facie apparens,opinio auctoris.112.17.

S

Salubrioribus locis habitantes, ingenioſiores.98.21.
Sãguis,& ſpiritus cũ ferũtur in varias partes corporis,varias paſſiones pducũt.483.24
Sapientia in ſiccam animam cadit.130.44.
Scapulas in curuas qui habent, dum mouentur,magnanimi ſunt.521.40.
Scientia ſubalternata circa ipſum,quod,ſunt, ſuperiores circa ipſum pp,quid.229.10.
Scientia eſt quies.96.29.
Senes illiberales,& cur.386.9.
Senſus omnis eſt virtus in corpore,364.16.
Senſus,ſenſibile,& ſenſatio quid.206.15.
à Senſu cognitio noſtra trahit originẽ.248.38
Siculi quales,quales arabes,ac Syri.95.40.45
Signum,& ſignatum ad aliquid ſunt.103.13
Signa duo aquè pollentia oppoſitos effectus indicantia cum apparuerint in aliquo, ſuſtinendus eſt aſſenſus.44.42.
Signa cum certa non fuerint,aut contrarietatem habuerint,non eſt indicandum.44.36.
Signa a more,motu,& figura certiora sũt aliis 41.12.
Stabilia ſtabiles, mobilia mobiles paſſiones indicant.17 40.
Signa alicuius paſſionis quomodo ab aliis diſtinguantur.16.39.
Quæ ſunt in hominibus alicuius regionis, in quocumque reperiuntur,illum denotant habentem mores illius regionis.11.11.
Alia propria,alia communia.14.37.
Communia, & propria ſunt ita confuſa, vt difficilè cognoſcantur.ibid.41.
Alia ab externa cauſa,alia ab interna.17.30
Ab externa cauſa, ſunt ſigna per accidens paſſionum animæ.ibid.35.
Ab interna, alia mutabilia, alia ſecus.ibid. 36.
Vnde capiantur.21.28.
Nouem,ibid.
Eadem reduci poſſe ad quatuor.22.9.

Duo æquè ſignificantia, oppoſitas paſſiones, & eiuſdem ordinis, non ſunt in eodem ſubiecto. 46.48.
Signo uni non eſt credendum. 41.24.
ex Signis contrarijs licet paſſiones contrarias inferre. 42.8.
ex Signis duobus, cum alterum fuerit magis manifeſtum, & validius, ſecundum illud indicandum eſt. 44.45.
Signa quæ alijs præſtant. 5.22.
Primum ſignum maximè efficax eſt, quod proprium eſt illius moris, quem indicat, & maximè ſtabile eſt. ibid. 32.
Secundum ſignum, eſt conſtitutio, & forma pro cuiuſque natura inexiſtens ibid 40.
Tertium locum ſibi vendicant ſigna communia, & hæc quænam ſint, vide ibid. 43.
Signa omnia Phyſiognomica reducuntur ad duo principia, tanquam ad uniuerſaliſs. terminos, nempe ad apparentem conuenientiam, & ad maris, & fæminæ diſcrimen. 559.33.
Signum quale, tale ſignatum. 17.43.
Signa eadem quibus inſunt, & conſequentia ſignorum ijſdem etiã videntur ineſſe. 103. 10.
Signorum in homine apparentium. alijs magis alijs minus credendum; magis his quæ exiſtunt in locis magis principalibus. 556.46
Signis Phyſiognomicis credendum.
Sextimo his quæ ſunt circa oculos, frontem caput, & faciem. 558.42.
Secundo his q̃ circa pectus, & humeros. 560. 42.
Tertio his quæ circa crura, & pedes, 561.23
Quarto his quæ circa ventrem, & pubem sũt ibid. 31.
Simia medium animal inter bipes, & quadrupes terreſtre. 346.43.
Similes mores qui. 466.19.
Similitudo cui ineſt bouis, eidem, & paſſiones bouis inerunt. 10.8.
Similia membra brutis, ſimilium operationum ſunt ſigna. 236.16.
Similia quæcumque ſunt, in corporibus animalium, illa ſunt declaratiua cuiuſpiam qualitatis, quæ ſit eadem in vtroque animali, ibid. 39.
Simulator, & diſſimulator. 176.27.
Somnus quid. 201.12.
Somni Amatoris ſigna. ibid. 8.
Superiora maiora. ibid. 21.
Tardus inceſſus. ibid 48.
Calidi pedes. 202.33.
Caro boni habitus, ibid. 36.
Elegans forma. 203.11.
Hirſutus circa ventrem. ibid. 48.
Somniculoſorum tres ſpecies. 205.15.
Staturam valdè paruam qui habent, acuto ingenio præditi ſunt. 540.30.
Valdè magnam habentes, rudes, & obtuſi ad intelligendum. 541.31.
Staturæ parui, habentes carnes duriores, colorem, aut alia ſigna arguentia prædominiũ, aut exceſſum coloris, nihil in actionibus, & contemplationibus valent. 542.16.
Magni, humidas carnes ſortiti, aut colores qui propter frigiditatem innaſcuntur, ingenio, & mente nihil valent, & quæ aſſumpſerint, non perficiunt, 543.12.
Parui humidas carnes ſortiti, cum loribus; aut alijs quæ propter frigus inſunt homini ingenio bono, & perfectiui ſunt. 544.25.
Magni, carnes duras, & calidas qui habent, perfectiui, & ſenſitiui. 545.42.
Statura media oſtendit eos, quibus ineſt, aptiſſimos ad cognoſcendum, & ad agendum perfectiſſimos. 548.31.
Statura humana paruitas, magnitudo, & mediocritas. 539.11.
Stolidus quis. 538.38.
Sueſſani expoſit. opin. & dicta conſiderantur. 57.33. & 59.11. & 67.27. & 68.28. & 71.3. & 112.38. & 131.38. & 159.30. & 176.46. & 183.20.
Superbia ignorantia iuncta, omnium malorũ cauſa. 8.10.
Supercilia qui habent coniuncta, triſtes ſunt 505.31.
Diuulſa qui habent, antè uerſum & extenſa vſque ad tempora, fatui. 506.23.
Supinus quis dicatur, propriè, & metaphoricè 72.20.
Suræ deorſum contractæ, robur indicant, & quæ illæ ſint. 55.17.
Suræ contractæ, timoris ſigna. 67.16.

T

Taciturnus quis ſit. 250.40.
Taciturnus et impudens, fur eſt, & illiberalis. ibid. 40.
Talorum amatores iuſto breuiorem cubitum habent. 184.11.
Tali carnoſi, & inarticulati cui inſunt ille mollis eſt. 330.11.
circa Talos quæ ſunt, ſi neruoſa, & articulata fuerint, fortem ſignificant 328.20.
Temerarius quis. 72.5.
Temperamentum corporis ad hæc, vel illa inclinat, non cogit. 7.17.
Tēpies corporis, cauſa vniuerſalis eſt. 223.4.
circa Tempora, & collum quibus venæ ſunt diſtentæ, difficilis iræ ſunt. 482.17.
Tibia quibus ſunt nimia carne repletæ, præ impudentia odibiles. 334.41.
Tibia quid. 496.7.
Tibias piloſas qui habent, Venerei ſunt. 495.30.
Timor quid. 325.24.
Timidus quis, & qualis. 66.19.
Timidorum genus triplex. 68.32.
Timidus, & ingenioſus ex iiſdem ferè principiis oriuntur. 74.18.
Timidus an habeat membra contracta. 73.23
Timidi ſigna. 66.5. & 474.31.
Pili molles. ibid. 26.
Corpore inclinatus, non erectus. ibid. 39.
Sura ſurſum contracta. 67.12.
Circa faciem color pallidior. ibid. 35.
Oculi imbecilles, & nimiū conniuētes. 68.5.
Extrema corporis imbecilla. ibid. 40.
Crura parua. 69.8.
Manus longa, & graciles. ibid. 34.
Lumbi parui, & imbecilles. 70.25.
Figura contenſa in motibus. 70.49.
Mos qui eſt in facie mobilis, meſtus. 72.25.
Non temerarius, ſed ſupinus, & ſtupefactibilis. ibid. 1.
Timiditatem quæ ſequantur. 475.9.
Timor mulierum proprius. 292.32.
Timoris ratio in frigidi copia conſiſtit. 69.1. & 71.35.
Triſtis duplex. 142.22.
Rugoſa facies. ibid. 47.
Oculi macri, & cur. 143.4.
Et confracti. ibid. 21.
In figura humilis, & in motibus remiſſus. 145.3.
An melancholicus. ibid. 20.
Triſtis facies triſtis eſt, & læti læta. 231.38.
Eius facies quæ ſit vide. 458.28.
Triſtitia quid ſit. 142.36. & 458.25.
Ad corpus refertur, mæſtitia ad animum. 458.37.
Turpes aliquādo boni, aliquādo mali. 139.21.
Plures tamen boni, quàm mali. ibid. 24.
Turpia etiam amantur. 552.31.

V

Varia variis cur probentur. 96.20.
Venerei qui. 496.11.
Veneri plurimum dantes operam, aut nullos filios habent, aut fœminas. 192.43.
Veneris, an cibi, maior appetitus. 369.1.
Venatio bellica meditatio eſt. 348.48.
Venatorum qualitates. 349.5.
Venter amplus, & contractus roboris ſignum. 52.20.
Tumidus quid, & ventrioſorū, qualitates. 353.15.
Ventrem magis compreſſum habent iuuenes ſenioribus, ſani ægrotis, & viri mulieribus 53.2.
Ventrioſi homines plerumque imbelles. 52.28
Nec pulchri, nec diu ſani. 53.3.
Ventris prognoſtica minus neceſſitatis habēt aliis.
Ventriculi frigidioris eſt, appetere cibū. 141.7.
circa Ventrem quæ ſunt, ſi pinguia, hoc eſt pulchra, & magna fuerint, audacem, & fortē ſignificant. 351.1.
Si non pinguia, hoc eſt nec magna, nec ampla fuerint mollem indicant. ibid. 32.
Vigilia in fœminis quid indicet. 205.3
Virtus omnis naturalis in mediocritate conſiſtit. 57.3. & 111.18. & 222.12.
Virtus duplex, naturalis, & acquiſita. 8.46.
Virtus omnis naturalis eadem ſecundum ſpeciem exiſtens, quo maior eſt, maiorem etiam ſuæ materię molem requirit. 54.5.

vna Virtus acquiſita cui ineſt, eidem omnis virtus ineſt. 64.41.

Virtutem aliquam naturalem qui habent, à naturali hominis ſtatu recedunt, & cum referunt aliquod animal, in eius naturam degeneraſſe videntur. 65.13.

ad Virtutem maximè natus eſt, cuius anima eſt æqualiter poteſtate omnia ibid. 12

Virtutib. maximis à natura ornati, plerumq. etiam maximis vitijs inquinati ſunt, & cur. 64.1.& 25.

Vitioſa diſpoſitiones oppoſita poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto, & cur. 393.32.& 552 46.

Vocalia valdè animalia, plerumque timida. 316.6.

Voce admodum graui qui vociferantur, iniurioſi ſunt. 531.33.

Vocem qui habent in principio grauem, in fine acutam, timidi, triſtes, & mæſti ſunt. 533. 10.

Acutam, mollem, & fractam, qui habent molles ſunt. 534.6.

Grauiorem habens animal, eiuſdem ſpeciei, audacius eſt eo quod habet acutam, & cur. 43.37.

Vocem magnam, grauem, & perplexam qui habent, audaces. 536.1.

Intenſam, & acutam: petulantes, proterui, ac vecordes ſunt. 538.10.

paruam, mollem, & remiſſam qui habent manſueti. 537.19.

Volatilia animalia cur gracilia habeant crura 332 16.

ob Voluptatem rixari, brutorum eſt non hominis. 187.20.

Voraces ſunt, qui in quantitate, non in qualitate peccant. 195.32.

Et ſunt hi, quibus id quod ab vmbilico eſt ad pectus, maius eſt, quàm illud quod eſt inde vſque ad collum. ibid. 28.

Voracis ſigna quæ, ibid. & 196.6.

Voraces, & eorum qualitates. 361.44.

Vox ſignificat aliquid. 39.39.

Multiplex; acuta, grauis, intenta, remiſſa. ibid. 40.

Acuta, & remiſſa timidum indicat. 40.5.

Grauis, & intenſa, audacem. ibid. 3.

Omnium ſignorum maxime dubia eſt. 46.30.

An aliquid verè portendat. 42.29.

Perplexa quid. 536 9.

Vultus mutabilis eſt, Facies ſecus. 428.5.

Z.

ZEphiri, & ſubſolani venti effectus. 119. 23.

F I N I S.

Errata *lege*

pag.lin
2.25.triſtitiæ triſtitia
9.36.modeſtia moleſtia
12.11.eodem eoſdem
13.16.venētib? verētib.quę
Quę
17 ſignat An ſigna,at
14.11.iudicantia indicantia
16. 1.eleſtionē electionem
2.ſignat ſigna
17.46.igno ſigno
18.14.reſpōdes reſpondens
15.habilitātes habilitates
19.20.primum primus
20.30.ꝓcedat & procedat
23.10. acturi acturus
25.21. magnis magis
26.31.oſſium oſſeum
27.37.ſuſcipiēda ſuſcipiendā
29.34.autem ſunt inſtabiles
autem inſtabiles
49.1.tātum 21. tū 22.locos
54.45.couæ coxæ
56.26. vbi ibi
57.28. ανκυnρoτερον
ἀυχμnρὸτερον
61.40. robuſti robuſti, in
his ergo.&c.
65.25.Diomedes Diomede
29.cōfirbimus cōfirmabimus
70.13.ſic apparēt ſic apparet
71.6.cōmēluratā cōmēlurata
72.13. laudbilis autem ſecū-
dum ſe non eſt timidus
Timidus autem ſecundū
ſe non eſt laudabilis. &c.
80.22.diuerſæ diuerſa
24. trigeſimo trigeſima
92.5. mā,quæ mā ex qua
9. & vt ex terra & ex
bis, vt ex terra
93.30.ingeniū ingeniū vocāt,
99.11.nam hoc nam illud
97.34.quoniam quando
37. ſi hæc ſi ex hac
38 actionę actionē exercita
98.6. Thætydis Thetidis
101.2.hæbetudo hebetudo
27. armonice harmonicæ
35. inabilitas inhabilitas
105.35.robuſtam robuſtos
111.43. eſſet eſſe
45.ſalus ſolus
46. hæ,bitare habitare
47.ſcithri ſcythæ
125.27.turpelucrū turpe lucrū
126.52.collectorū collectione
127.14.κόσμως κόσμου
48. vtramque vnamque
120.11. impreſſis impreſſam
137.45.eſſe habere
143.47.triſtum triſtium
145.17.hoc eſt inceſſum non
inceſſum
146.40.niſi impreſſio (ni im

Errata *lege*

pag.lin.
preſſio *per parenteſim, quā claude poſt vocem* morbi.
148.9.laborum laborem
21. abſtinebit abſterrebitur
150.13.aliæ alia
41.tinentis terentis
12.ſit ſit
15. homo illis tpibus natus
huiem illis temporib.notū
156.38.con non
17.quem cum
163.15.animumq. animæque
42.male melle
170.6.proprius propius
46. ipſum temporum
171.3.iucondus iracundus
45.pictus dictus
172.31.quod quid
38.ſiccitatem ſiccitate
48.illos illas
174.32.quia propter quid
34 illi illis
177.7.prima primæ
44.nutriuntur nutriantur
185.15. dele , & non ſecamus
17. velequm vel equum
189.28.& qui magna qui de
magna
192.18. affræmato effræuato
33. Aenææ ab Aenea
198.24.ad ventrem ad venerē
200.39.Simirami Semiramim
208.13.Formatum formatam
209. 3.boc hanc
210.32.eſt quo eſt quod
219.9.quæ ab qui ab
220. 37.iracundæ impotentiæ
221.12. externo externæ
223.5. ad nullam ad nullum
226.19.fieri fieri peius vel
melius
229.25.propriam propriam, &
44.corporeo corpore
237.43.ad ſecūda ad ſecundū
243.59.ſit ſic
244.24.percipiat percipiet
242.22.rati irati
33.eodem eadem
35 autem enim
47 animum animam
249.39.debemus debere
254.24.tribuit tribuunt
255.33.diſpoſitum diſpoſitus
49.eandem eadem
258.20.ἔζιν ἕξιν
261.40.generē genera
264.8.mulius nullius
39.ſetiant ſtiant
265.40.amare amet
268.30.νοτόχρονα
χοτόχρονα
271.20.ille ſola
ibidem,& vt vt
275.30.rō ꝓprio rō proportio

Errata *lege*

pag.lin.
287.48.meruit metuit
301.38.illa illæ
302.1.Empedodi empedocli
308.43.non eſſe non eſſet
310.13 cum illa cum illæ ſint
1.4.Dei ad Dei
313;11.tenent tenet
314.31 glaciulis glaciali
ibidem.turcu ſurca
3204.eadem eandem
327.2.fœminum fœmininum
6.inſenſitum inſenſitiuum
18.pecoris peioris
29 magnis magis
332.33.quarum quorum
40.hauc hæc ſ&c.
335.Ait Sueſſanus Ariſtotelē,
41.diſpoſitæ diſpoſita
338.5.Virtuti Virtutis
340.22.feminis femoris
38.molle mollem
28 ſpiritu ſpiritus
353.5.abundat abundant
353.28.hominis homines
354.41.producunt producunt
356.46.poſitæ poſitas
49.maſculæ maſculini
360.24 ꝓcordia,illi ꝓcordia illi
25.habeat habet
362.2. opiparo opipare
46.nam quæ nam in hoc q̄
363.27.mitio initio
364.26.indicat indicant
43.ſi quad quod,
366.121.frigoris frigoris, &
15.ſortitatur ſortiatur
16.ſuggeant ſuggerat
19.& non non
369.49.figuram figura
370.41.ſit ſic
371.40.non ſuiſſe ſuiſſe
373.44. contemplatione con-
templationes
374.1.multo multum
375 5.mali malis
14.talem qualem
379.23.cupiendum capiendū
37.moret mores
781.32.obiecti obiectis
383.42. ſyllogiſmā ſyllogiſmū
385.17.muſculorum le muſcu
lorum
44.ſubalternare ſubalternata
394.32.calidus calidius
395.26.differenti differentia
403,12.vi vt
404.14.& illa & vt illa
407.17.quare quale dixit
36.quid ineſt quid
409.12. reprēdū reprehēdēdū
44.obiectumet obiectum
maximæ maxima
410.11.celeries celeres
30.parti parte
411.41 cartilaginem cartila-
gineum

Errata *lege*

pag.lin.
412.28.videbunt videbuntur
414.25.hicterra terræ
415.3 At ſecundum at non ſm̄
417.20.imprudētes impudētes
40.cuius quorum
41.rapiat capiant
421.47.erunt erant
452.16.altera alteram
453.22.ab ob
42.eſt eſſe
425.33.aere aerem
34.qua quæ
433.23 perpendicularis,
linea perpendicularis
433.30.ab hæc ab hac
438.10. eacrementitus excre-
mentitius,
11.conſcius antem conſcius
ibidem putat ſe putat
43.monbus morbis
445.1.arguut arguit
447.1.& inſtabilitate & in in-
ſtabilitate
3.in calumniā in caluariā
34.mendaciam mendacium
30.& hanc lætitiā emitetur
lætitiam,& hanc imitatur
458.11.AchemideAchemenide
465.2.figuram figura
471.44.Illycis Illyricis
474.37.loquentur loquerētur
43.affectus effectus
477.34.non a non
481.42.ſtarnum ſternum
486.10.præcipium præcipuū
493.24.ſquilantē ſqualentem
494.28.hanc autē paſſionem
hæc autem paſſio
42.galborum gallorum
498.52.venter ventriculus
506. 2.propter qui ꝑꝑ quid
509. 7.hæc hac
515.26.timore timorem
514.30.capillos pilos
529. 9.verum eſt falſum
verum eſt, aut falſum
534.16.autior acutior
536.16.hos eos
538.36.incōpoſita incōpoſitæ
540.24 & eſt
43.& hoc ex hoc
541. 2.intelligēdā intelligēdū
543.35.faciat faciet
549.13.ſum ſunt
550.49.numercum numerum
554.4.ſubdito ſubito
554.30.parui rotundi paruos
rotundos
555.46.vitia vitia dicemus
556.19.induiduam induiduū
559 28.multis multi
560.35.facti illi facti
561.20.quamplurimum
quamplurium

Cætera Lectorum iudicio remittuntur.

Bononiæ, Typis Sebaſtiani Bonomij. 1621.
Superiorum Permiſſu.

Impenſis Hieronymi Tamburini.